13 II
5

BIBL. NAZ.
Vittorio Emanuele III
RACCOLTA
VILLAROSA
B
49
NAPOLI

2 . 5

VILLAROSA
B
49
NAPOLI

Racc. Villarosa. B. 49

Digitized by Google

Digitized by Google

T. LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA
LIBROS SEX,
INTERPRETATIONE ET NOTIS
ILLUSTRAVIT
THOMAS CREECH,
COLLEGII
Omnium Animarum Socius.

EDITIO Altera, Priori multo Emendatior.

LONDINI:
E Typographæo MARIÆ MATTHEWS.
Sumptibus T. CHILD; B. TOOKE; H. CLEMENTS;
W. CHURCHILL; F. GYLES, & J. BROWNE.

M. DCC. XVII.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. E. III NAPOLI

Chriſtophoro Codrington

Collegii omnium Animarum SOCIO,

THOMAS CREECH

EJUSDEM COLLEGII SOCIUS S. P. D.

QUALI otio jam utor, occupato, requiris, an inerti, & remiſſo; Inquirenti qui reſpondeat Libellum accipe, non multis quidem vigiliis, & acri ſtudiorum intentione, aliqua tamen diligentia elaboratum: Neque enim ad *Te* Elegantiſſimi ingenii Virum mitti aliquod debet, quod impolitum nimis foret & rude; Lepore, Vi, & Acumine omni deſtitutum. Quanquam quid diligenter factum videatur *Tibi*, Qui in Critica, & Philoſophia, quantùm per ætatem tuam Homini licet, in Poëtica ſupra Annos vales, niſi utaris ea moderatione Animi, qua tuas Dotes æſtimare, & illa benignitate, qua meas Nugas eſſe aliquid putare ſoles?

Multi quidem [a] attribuunt *Lucretio* omnes virtutes quæ optimum Poëtam, & conſummatiſſimum Philoſophum ornare poſſunt; ſuæ opinioni plus ſatis indulgentes, ejuſque famæ forſan nimis benigni: Sed iſtam benevolentiam, qua non indiget, Vir erecti juſtique animi aſpernatur, contentus iis meritis, quæ Vetus Criticorum Gens, Integerrimi judices, agnoverunt, & ſuo confirmârunt judicio. Nam in illo [b] *Artem* Tullius, [c] *Sublime carmen* Ovidius, Quintilianus [d] *Elegantiam in ſua materia*, Statius [e] *Arduum furorem* admiratur; Neque Quis tam acerbus Poëtæ Cenſor, adeoque ſui negligens, ut hæc neget, Doctorum invidiam ſua reprimit Conſcientia, Indoctorum maledicentiam tantorum judicum Reverentia: Et ſanè jure expectanda eſt *Elegantia* in Carmine ab ipſo Patre venuſtatum [f] *Cicerone* perpolito, *Sublimitas*, *Arduuſque furor* in [g] graviſſimo ſuæ ætatis (non rudis verò & indoctæ) Poëta: Et quod ad *Artem* ſpectat, ſeu Argumentorum inventionem, ſeu Materiæ diſpoſitionem, ſive ad unum finem, impium certè, ſed quem ſibi elegerat; attentionem conſideremus, nulla erit unquam perfectior Diſciplinæ formula.

Uni *Quintiliano* inter Veteres (Poëtæ fortaſſis alii judicabunt, ego verò ipſius *Quintiliani* Hominis in rebus Philoſophicis minimè exercitati vitio) videtur [h] Difficilis; At Plurimis è Recentioribus Difficilior: Nec injuria. Illa enim fuit indiligens Exſcriptorum inſcitia, ut nullus ferè Verſus (de Paginis quid dicam?) ſincerus aut emendatè ſcriptus: Neque Manus neque Mens ſuo officio fungebatur, Monſtroſæ ubique Voces, abſurdæ Sententiæ; & Barbari iſti Librorum conſervatores nobis tradiderunt Codices ea fide, qua Mare turbidum Navigia: Nam eructat illud fractas laceraſque Tabulas, è quibus forſan aliæ

[a] Lambinus, Gifanius, Faber, Alii. [b] Epiſt. ad Fratrem, Lib. II. Ep. 11. *Lucretii Poemata non ſunt ita multis luminibus Ingenii, multæ tamen artis*: Alii legunt, *Sunt lita multis, &c.* [c] Am. Lib. I. El. 15. [d] Inſt. Orat. Lib. X. Cap. 1. [e] Geneth. Lucani, Lib. II. Sylvarum. [f] Euſebius Olym. 171. [g] Cornelius Nepos vit. Attici. [h] Inſt. Orat. Lib. X. Cap. 1. Ubi tamen Barthius, ſed fruſtrà, legit *Diffuſilis*.

Naves compingi poſſunt, ſed minoris formæ & venuſtatis, niſi à peritiſſimo Artifice conjungantur.

Ideo primi *Lucretii* Editores non tam Codicum Scripturam exhibebant, quàm conjecturas ſuas, vanas plerumque, aliquando improbas; Id quod decuit, id quod ætati conveniebat, fecerunt, conabantur loqui, ſed in iſta Literarum infantia quid præter dimidiata verba, & incertam pronunciationem expectemus? Nondum ſatis nota erat Poëtæ dictio, ignota prorſus *Epicuri* Philoſophia. Iſte enim Poëtarum mos eſt, ut qui delectum verborum affectent, Veteres exquirant voces, & cum Antiquis ament loqui; Neque quidem diffitendum antiquis vocibus, & Veterum loquendi formulis (horridæ licet videantur & incultæ) vim & generoſam quandam pulchritudinem ineſſe. Novæ placent, namque delicatæ, ſed languidæ & inertes, iſta ætas quæ perpolit, emollit; neque aliam ob cauſam fluidas in *Ovidio* delicias, in *Virgilio* nervoſam Majeſtatem admiramur, quàm quòd Alter cum viris tantùm ſuæ ætatis loquebatur: Alter non ſuos quidem neglexit, ſed iis immiſcuit Majores. Non verò tenuis labor eſt, Voces, quibus *Ennius*, *Attius*, *Nævius*, &c. uſi ſunt, reconditas penituſque jacentes, invenire, explicare inventas; Evolvendi ſunt veteres Grammatici, Poëtarum interpretes, multo denique uſu, & pari attentione opus.

Quòd ſi plana fuiſſet & aperta Dictio, Materies tamen difficilis & impedita, nec cuilibet obvia eſt *Epicuri* ratio; Experti nôrunt Illius Philoſophiam poſtulare ſubactum & patiens ingenium, quod nullas reformidet difficultates, & ſit totius Naturæ capax: Neque vero tacendum, quòd Ille, qui nullam fœlicitatem ſine Otio eſſe, & ſola ſua Ratione & Sapientia beatitudinem acquiri poſſe decreverat, laborioſam inſtituit diſciplinam, & quæ ſui ſtudioſos nunquam patitur otioſos eſſe: Quippe à Senſibus, in quibus Hominum deſidia ut plurimùm ſubſiſtit, abducit; rapit per Inane inſenſile, & in omni explicatione, tot & tam minutis utitur inſtrumentis, ut illa colligere operoſum ſit, contemplari grave: Ut Colorum, Saporum, Odorumve variationem (hi ſunt vulgares Naturæ luſus) intelligas, perſpicienda eſt motuum figurarumque infinita

varietas,

varietas, connexus, viæ, intervalla, Nihil in hac diſciplina ſimplex, & quod uno quaſi intuitu comprehendi poſſit; Alii interim Philoſophi iis, quas ſenſibiles vocant, qualitatibus inſtructi omnia Naturæ opera compendio tranſigunt, unoque Spiritu, tanquam Veſicam inflarent, inſtituunt Philoſophum. Hoc quod dico, Idem Ille demonſtravit, qui multa à *Democrito* ſumens tot voluminibus inchoavit potiùs quàm abſolvit Phyſicam, fundamenta jecit iſtius ſcientiæ, quam perficere totam Poſteritatis induſtriam exhauriret: Multa Ipſe aperuit; multa reliquit aliis explicanda, &, quod maximè dolemus, Illius olim fœliciter tranſacti labores ſunt iterum à Nobis retractandi: Nam è [i] trecentis voluminibus, ſi tres Epiſtolas exciperes, quid ſupereſt præter ſententiolas quaſdam ab *Academicis*, *Stoicis*, & *Pyrrhonicis*, injuſtis Hominibus illique Philoſopho inimiciſſimis conſervatas? Quas tamen non ut Illius decora, ſed ſuæ Virtutis indicia exhibent, ideoque laceræ apparent & fractæ, tanquam Trophea ſuis ictibus confoſſa. E Græcis diſcipulis multi ſcripſerunt multa, non eruditè nimis, & conſideratè parum; E Latinis pauci, [k] *Amafanii*, [l] *Catiique* ſcripta perierunt, contemptu ſuæ ætatis, ſequentium neglectu; Totuſque *Epicurus*, quantus quantus olim fuit, in uno *Lucretio* (qui tres iſtas Epiſtolas à *Diogene Laertio* [m] deſcriptas, olim integras, hodiè verò mirum in modum depravatas Latinè vertiſſe mihi viſus eſt) continetur: Tempus, ut Flumen, res quas recipit, diſſolvit, & rarò integræ deferuntur.

Parcamus igitur primis *Lucretii* Editoribus, neque Incuriæ imputemus vitia, quæ Inopiæ forſan veriùs attribuantur; Omittamus ſaltem, poſtquam *Lambini* ſagacitas, & *Gaſſendi* incomparabilis viri eruditio effecit, ut poſſimus illorum induſtria facilius carere. Alter enim in Codicibus conferendis diligens, in conjectando acutus, & fœliciter audax, imbutus *Epicuri* doctrina, *Turnebi*, *Aurati*, Aliorum familiaritate uſus, multis curis multoque ſtudio

---

[i] Diogenes Laertius, Lib. X. [k] Cicero Quæſt. Acad. Lib. I.
[l] Cicero Epiſt. ad Caſſium. [m] Lib. X.

adeò

adeò emendatum edidit *Lucretium*, ut nullus ferè Poëtarum integrior: Alter ita expreſſit *Epicurum*, ut non magis Imago faciem; niſi quòd, ut in Pictura plerumque fit, Hic ſit non parum elegantior; & qui Horum ſtudia aptè conjunxerit, *Ille* mihi videtur *Lucretii* optimus Interpres.

Id tandem conatus eſt [n] *Fayus*, ſiquis alius huic operi quàm maximè inidoneus; atque ita perfecit, ut ſe *Lambini* & *Gaſſendi* ſcripta nunquam legiſſe abundè demonſtraverit. *Variorum Codicum auxilium, & Carmen omnino à mendis vendicatum* [o] jactat, cùm ſexcentis exemplis confirmare poſſum Iſtum uni Pareo, Homini furfuraceo, fidere: Barbara interpretatione inceſtavit Latiniſſimum Poëtam, eaſque notas adjecit, quæ Philoſophum faciunt ſæpe abſurdum, ſeipſum ſemper ridiculum. Sed iſte Bipes eſt ex illo hominum genere, qui poſt depravatam Religionem, & corruptos bonos Mores, in Literas humaniores involant, & maximè agunt, ut nec Pii, nec Boni, nec Literati poſſimus eſſe: Siquid aſperius dixerim, id non meis moribus, ſed illorum inſolentiæ, qui bonos authores violant aſcribas; nôſti lenitatem, at ſtulta eſt clementia duris verbis parcere, cùm iſti ſint meriti duriora: Ego quidem opus à *Fayo* inſtitutum, meliùs quàm Ipſe potuit (indulge mihi iſtam arrogantiam, nihil enim humilius dici poteſt) abſolvi: *Lambini*, *Giſanii*, *Voſſii*, *Salmaſii*, *Gronovii*, *Fabri*, Aliorum Obſervationes, Conjecturas, Interpretationes, Emendationes collegi, digeſſi; non tamen adeò probavi omnia, quæ magni illi viri dixerunt, ut nunquam meo animo obſecutus fuerim: Quòd verò *Gaſſendus* utramque ferè paginam facit, id quidem contendo rectè inſtitutum, & negent iſti, qui mihi, aliiſque *Lucretii* lectoribus invident tam doctum, tam elegantem Interpretem.

Fugi tamen, quantùm potui, Grammaticorum contentiones, de Literis, Vocumque apicibus, ſi modò integra & expedita videbatur Sententia, non nimis ſolicitus:

---

[n] Editor Lucretii in uſum Delphini. [o] Præf.

Non

Non probabilis curioſitas, vexare voces, cùm varies licet & torqueas, idem tamen fatebuntur. Verebar etiam, ne illa Morum dulcedo, quæ *Tibi*, aliiſque optimis viris non fatua videbatur, aceſceret ; Quippe Grammaticorum gens eſt clamoſa, immitis, acerba, irritabilis ; neque eorum familiaritate cautus aliquis nimis uteretur. Perpetuum inter eos Odium, Contumeliæ, Convitia ; Ut imperiti rudeſque Tragici, cùm humile aliquid & miſerabile dicant, vocem intendunt, & minantur magna : Neque hoc quidem convenit in viles tantùm & è trivio Grammaticos, ſed *Scaligeros, Salmaſios, Voſſios, Huetios*, quos in omni Literarum genere maximos veneramur, ſed experimur illiberales Grammaticos : Cùm ad Puerilia deſcendant, tanquam Pueri rixantur. Memini autem me Philoſophum interpretari, quod ſi perfecerim, novi *Te* Laudatorem non parcum, ſi exciderim propoſito, indulgentiſſimum Amicum experiar ; Benignè monebis & corriges : An idem alii facturi ſunt, forſan non tanti eſt ut ſtudioſiùs inquiram.

Obsignaveram has Literas, neque longiori ſermone *Te* morari, & peccare in publica commoda decreveram, cùm veteres notæque Calumniæ irruperint, poſtulantes ut reſignarem, ſibique ſatisfacerem ; Rejeci. Quid enim cramben tam fatuam reponam? Sed cùm inſtarent acriùs, novoſque jactarent authores, admiſi tandem, & jam in ſcenam prodeunt.

Prima humilis eſt, & [p] Grammatica, dicitque *Lucretium* Poëtam non eſſe ; Nempe Nos hodiè meliùs intelligimus quinam ſunt iſto titulo digni, quàm [q] uterque Cicero, [r] Cornelius Nepos, [ſ] Ovidius, aliique verborum callentiſſimi ſcriptores : Illi Vatem dicunt, & quidni Ego illis credulus, donec meliores authores, quos ſequar, habeam? *Per ambages Deorumque miniſteria non præcipitatur liber ſpiritus :* Nec fuit neceſſe ; Phyſicum enim non Heroicum contendo : Sit *Empedocli, Arato, Heſiodo, Virgilio*

---

[p] Hieronymus Magius, Miſcel. Lib. I. Cap. 17. [q] Epiſt. ad Fratrem, Lib. II. Ep. 11. [r] Vit. Attici. [ſ] Triſtium, Lib. II.

proximus,

proximus, locum haud opto digniorem: Diis famulis non utitur, ſed nec vilia, fœda, & pudenda officia illis demandat, quod iſti Deorum Dearumque Domini non raro faciunt: Quid autem dicam *Epicuri* Deos ridiculos fore, ſi cùm æterno ſint Otio donati turbarent omnia, & tumultuarentur? Sed *Incomptus* eſt & *Laxus*, non habet numeros, aut perſpicuam *Virgilii* brevitatem: Quaſi non iniquum & indignum eſſet in Opere imperfecto, & quod ultimam Authoris manum deſideravit, eas Veneres requirere, quæ in Poëmate maximè elaborato ſunt ſpectabiles.

Huic Calumniæ ita profligatæ ſuccedit alia elatior aſpectu, & voce truculentior; clamitans Veſanum eſſe, Immodeſtum, Impium, Voluptatis magiſtrum, omni denique ſpurcitie, quæ decet Porcum ex *Epicuri* grege inquinatum: Ego verò nunquam animum meum inducere potui ut credam, *Pomponii Attici*, caſtiſſimi Viri familiarem, Utriuſque *Ciceronis* delicias, & eximium ſuæ ætatis ornamentum tot vitiis (de Impietate aptior erit dicendi locus) fœdatum: Teſtes igitur quæro, ſed nullibi inveniam, Scripta evolvo, at in illis omnia longè diſſimilia; Multa adverſus Metum fortiter, Intemperantiam ſeverè, Libidinem caſtè diſputantur, quæ hortari ad Virtutes, ab Avaritia, Ambitione, Luxuria poſſint deterrere, plurima: Et qui ad illius præcepta Vitam Moreſque componit, Illum Privati habebunt integerrimum Amicum, Civem Reſpublica.

Sed cùm *Epicuri* ſectatores non tam ſua quàm Magiſtri infamia laborant, haud integra erit Poëtæ noſtri dignitas, niſi Illius etiam Honos vindicetur: Nam malè moratus Scholæ Philoſophicæ Princeps, ut Fons lutulentus canalem ſuum, obducit quaſi limo, & conſpurcat Diſcipulos. Quid autem *Epicurum* laudarem apud *Te*, Qui Moribus Vitæque inſtituto es ab illo, quem Vulgus ſibi fingit, quàm maximè alienus? In Deum, Patriamque Pius, Amicis Fidus, Modeſtus, Temperans, Literarum ſtudioſiſſimus, in Notos Benignus, Ignotis omnibus Benevolus, & omnibus viciſſim Charus, deſpicias oderiſque neceſſe eſt Impium, Infidum, Immodeſtum, Intemperantem, rudem Diſciplinarum Contemtorem, Univerſis

Invidentem, & Univerſis pariter Inviſum. Attamen Hoc *Tibi* jucundum fore exiſtimo, Qui juſtus æquuſque rerum Arbiter ſuum Unicuique tribui, neque quenquam Innocentem calumniis opprimi & obtundi velis.

Quod negaverit Deum effeciſſe Omnia, & Humana curare, Impium agnoſco, & non ego is ſum qui excuſarem; Licet huic errori humanam imbecillitatem prætexere potuerim, cùm omnes Phyſici ante *Anaxagoram*, *Ariſtoteles*, nec *Stoicos* excipiam, quibus Fatum erat pro Providentia, ſint eodem Crimine impliciti: Æternam materiam, Dei Sororem ut vocant, objicerem *Platonicis*, & Mali Principium pariter æternum; Demonſtrarem quòd Ipſe *Epicurus* non minùs honorificè de Deo ſenſerit, quàm Iſti qui videri volunt (*Socineos* intelligas) piiſſimi: Denique quòd [t] Deum coluit nulla ſpe, nullo pretio inductus, ſed propter ejus Majeſtatem eximiam ſupremamque naturam: Sed iſtis omiſſis contemplare obſecro *Epicurum* tanquam in *Trivio* poſitum, *Stoici* cum ſuo Fato obſidebant hanc viam, à qua refugit Voluntas libera & Fatis avulſa; illam implebant Boni adverſas res deplorantes, Malique jactantes ſecundas, neque illàc erat facilè tranſeundum, in Tertiam igitur fervido nimis & inconſiderato impetu proſiluit; Miſerere tantæ infœlicitatis, niſi malis oblivìſci.

Patria Deo proxima, Ejuſque ſaluti ſuum otium poſthabuit *Epicurus*, ſiquid [u] intervenerit, acceſſurus ad Rempublicam: Non impotenter appetebat imperium, neque fugit adminiſtrationem cùm invitaverit Occaſio, leni mitique Seceſſus placuit, & cùm Se abſtinuerit à Rebus civilibus, præparavit Principem: [x] Amicitias non oratione ſolùm, ſed multò magis vita, & factis & moribus comprobavit; [y] Familiares fame laborantes ſuſtinuit, partitus cum ipſis ad numerum fabas: [z] Et iſta com-

[t] Seneca de Ben. Lib. IV. Cap. 19. [u] Vid. ratas Sententias apud Laertium. [x] Cicero. Lib. I. de Fin. [y] Plutarchus in vita Demetrii. [z] Cicero, Lib. II. de Fin.

mendatio

mendatio Puerorum, memoria & charitas Amicitiæ, ſummorum officiorum in extremo ſpiritu [a] conſervatio indicat innatam eſſe Homini probitatem gratuitam, non invitatam Voluptatibus, nec præmiorum mercibus evocatam. Ita cum Amicis mori ſuſtinuit, Moriens eos ſuperſtites ſumma benevolentia amplexus eſt, & ſi maximum fidei indicium requiras, [b] non dubitabit pro Amico mori.

Qui Libidinem *Epicuro* objicit, demonſtret illius furta & [c] delicias; Qui Gulam, fercula; adeat Hortos, lautiſſimæ menſæ accumbat, & tandem plenus & ſatur inſtituat accuſationem. Sobrius vixit & frugi Senex, [d] lætus exigui horti plantaribus, [e] maza fructibuſque famem malignè extinxit, [f] Aqua & pane ſimplici contentus, quibus caſeum addidit, quando genio indulgere, & ſumptuoſiùs convivari libuit. Quæ his contraria à *Plutarcho* & *Cicerone* referuntur, plurima ſunt à *Stoicis* impudentiſſimè [g] efficta, & invidiosè recitata ab iſtis authoribus, qui oppugnabant opiniones in quas [h] populariùs dicere potuerunt: Neque *Epicurum* mihi videntur ſatis intellexiſſe, namque Ille, ut erat facetus, varia *Voluptatis* ſignificatione illuſit *Stoicos*, faſtoſos & irritabiles Viros, ut habeant iſti unde rixentur, & fiant magis ridiculi: Familiaribus autem vera rigidaque Virtus erat explicata [i] verbis, vita moribuſque declarata; & nulla unquam Schola vidit majores viros, & magis omni laudis genere inſignes.

De contemtu Diſciplinarum quid reſponderem, cùm utiles vix neglexerit, & Ego non ſum adeò delicatus, ut nullam admitterem Philoſophiam niſi operosè & pha-

[a] Vid. Teſtamentum Epicuri apud Laertium. [b] Vid. ratas ſententias apud Laertium. [c] Diogenes Laertius, Lib. X. & Nazianzeni Jamb. 18. [d] Juvenalis Sat. 13. & 14. [e] Porphyrius lib. I. de Abſt. Seneca Epiſt. 21. Plutarchus adv. Colotem. [f] Laertius, Lib. X. [g] Laertius, Lib. X. [h] Vid. Ciceronem, Lib. III. Tuſcul. Orat. in Piſonem. Lib. III. de Orat. & Plutarchum adv. Colotem, & A. Gellium, Lib. II. Cap. 8, & 9. [i] Inde Epicuræi apud Clem. Alex. Strom. 5. p. 575. dicunt ϗ παρ' αὐτοῖς ἀπόῤῥητα εἶναι, quem locum Gaſſendus, Tom. 5. p. 95. non rectè explicat.

leris ornatam ? At ſeriò iſti accuſant, qui Invidum dicunt, ingratum,[k] *Democriti*, & *Nauſiphanis*,[l] è quibus profecit, Cavillatorem : Grave hoc crimen, ſed & commune, & ſi vera foret[m] accuſatio, iniquiſſimè id Vitium hodiè objiceretur *Epicuro*, qui amplas dedit pœnas omnium ætatum invidia & ingratitudine oppreſſus. Quis enim impotentiùs affligitur ? Et ipſa Stoicorum Vulgique ruſticitas temperans videatur & humana, ſi conferatur cum illorum conviтiis, qui qualem qualem in Phyſicis profectum uni *Epicuro* acceptum referre debent. En magnum & memorabile Exemplum ! [n] *Sequitur Epicurus cum ſuo grege, Vir parùm eruditus, ſed ingenio non vulgari, ita tamen ſenſibus addicto, ut exinde ſupremam veritatis normam & indicem ſemper deſumendam eſſe putaverit. Gaudeat Ille ſuis ſenſibus omniſcientibus, ſuo Sole ſeſquipedali, ſua Terra non pendula, ſed radicata deorſum in infinitum, recurrente Sole qualibet nocte per Terrarum latera ad Carceres Orientales ; Hæc ſi Philoſophum decent, qualia ſunt illa quæ decent vulgus & Idiotas ? Suam illis ſcientiam, ſuas voluptates, utraſque ſenſibiles non invideo : Digni qui cum Corporibus vivant, pereantque Animi.*

De hujus Viri Philoſophia nihil habeo commemoratione dignum, Democriti & Leucippi dogmata corrupit potiùs quàm emendavit, Antiquo-barbara & vetuſtiſſima ignoravit, novis inveniendis impar : Philoſophatur laxè, & per rationes fluctuantes, quæ non conſtringunt animum, neque ad aſſenſum impellunt, niſi ſua ſponte in partes indolemque Epicuri propendeat. Quoad Mundi ortum, quod proximè accedit ad argumentum noſtrum, ea in re ſe peſſimè expedivit Epicurus, nam præterquam quòd Atomorum illi motus quos introduxit, tam Deſcenſus quàm Declinationis, fictitii, cum his figmentis rem ſuam necdum conficere potuit. Cùm enim in formanda Tellure prætериiſſet membranam illam Leucippi (cujus meminimus) orbemque primigenium, levem & æquabilem, & ad hodiernam Terræ formam protinùs aptare voluerit

[k] Cicero Lib. I. de Fin. Lib. I. de Nat. Deorum. [l] Sextus Empiricius, Lib. I. adver. Mathematicos. [m] Negat Laertius, Lib. X. Illuſtrius in Epicuro, & è Plutarchi, Lib. II. adv. Colotem. & Lucretio refutari poteſt. [n] Archæologia Philoſ. p. 185.

ſuam

ſuam Coſmogoniam, planè excidit propoſito, atque fruſtra fuit; cùm neque Maris, neque montium, neque cavitatum Terræ, aut cæterarum, quas in ipſius forma conſpicimus, inæqualitatum cauſas reddere poterat aut veriſimiles, aut tolerabiles. Agnoſcis contumelias, vehementes & acerbas, à Viro probo, intelligente, cætera candido, profuſas; ab illo denique qui non tantùm quicquid in Phyſicis præclarè dixit, ſed [o] Scommata iſta quibus tam frigidè, & illiberaliter illudit ſacræ Moſis hiſtoriæ, ab *Epicuro* accepiſſe videatur: Nempe cùm decreverit vaſtare hortum, ſalubres ſimul noxiaſque herbas evulſit, & tranſtulit in ſua. Hæc, ſcio ægrè feres, accipe igitur tabulas, & utriuſque Philoſophi dogmata conferamus.

De *Chao* non tam ſimilia dicunt quàm eadem: Uterque agnoſcit indigeſtam particularum congeriem multiformium. Magnitudinis, Ponderiſque inæqualis, gravitate ſua deorſum tendentium; *Sed nullam cauſam Deſcenſus poſuit Epicurus:* Quaſi Ipſe aliquam protulerit; *Motum Declinationis ſine cauſa, quod eſt in Phyſicis turpiſſimum induxit;* Nec minùs turpe figere in Chao, indigeſta particularum congerie temerè diſcurrentium, Centrum aliquod, quò ſponte ſua bruta & iners Materia feratur. *Membranam Leucippi præteriit,* Grande hoc quidem facinus & inexcuſabile: Nempe ſimplices Atomos in Pingues & Macras non diviſit, non docuit Aqueas Pingueſque particulas Terreſtribus & Macris utcunque leviores celeriùs ſubſidere; Denique non demonſtravit Corpus Solidum & grave pingui liquori inſidens Aquæ multò leviori innatare poſſe: Hæc ſunt quæ in Philoſophiam commiſit *Epicurus*, cùm *Leucippi* membranam præteriit. Sed *neque Maris, neque Montium, neque cavitatum Terræ, aut cæterarum, quas in ipſius forma conſpicimus, inæqualitatum cauſas reddere potuit, aut veriſimiles aut tolerabiles.* Nihil unquam magis iniquè dictum, cùm iſta omnia *Epicuri* Hypotheſis unicè explicet: Conveniunt Atomi læves, rotundæ, lubricæ, angulares, aſperæ, hamatæ, graves aliæ, aliæ leviores: Graves ſubſidunt, Le-

[o] Compara Diſputationem Velleii Epicuræi apud Ciceronem, Lib. I. de Nat. Deorum, cum Cap. 8. Lib. II. Archæologiæ Philoſophicæ.

viores

viores & lubricæ extruduntur: Ex iis Mare; quoniam verò aliæ aliis erant magis implicitæ, ideo omnes non æqualiter ſubſidebant, atque inde Cavitates, Cavernæ, & immanis iſte Alveus in quem Maris Aquæ ſponte defluebant. *Antiquo-barbara & vetuſtiſſima ignoravit* : At de iis *Epicurus* olim copioſè diſſeruit: De recentis Mundi Temperie, Cœlique clementia, de Primorum Hominum longævitate, de ortu Animalium ex oleaginea materia, & (quod maximum eſt *Theoriæ* ornamentum) de ſitu recto Telluris ad Solem; Hæc breviter, quæ tamen ſatis demonſtrant non ſolum *Epicurum* Magiſtros ſuos indignè cavillari; aliquando fuſiùs deducam, cùm *Tecum* de Rerum natura diſſerere licuerit.

Id verò fatale videtur Poëtæ noſtro, ut, qui ſcripſerit in incerto Reipublicæ ſtatu, ejus ſcripta in turbido explicentur, Ille *Memmium*

Quem Tu, Dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluiſti excellere rebus:

Ego omni Virtutum genere parem deſidero: *Te* enim Muſis dicatum rapuerunt Caſtra, ſacrilegè dicerem, niſi Eos poſtularet communis Salus, qui liberalibus diſciplinis inſtructi Artem opponant Dolis, Fraudeſque Virtute & Conſtantia eludant. Macte igitur Virtute tua, ſed Illi ne nimium confidas, ut nihil recuſabis ob formidinem, ita nihil appetas ob jactationem, ſimulque anxius agas, & intentus; Non enim Solus pugnas,——— Sed Armis Te pollicitum alia, ſi non meliora, trado, ea tamen conditione, ut victorias Principis victrici Stylo perſequaris. Vale.

Prid. Kal. *Sept.*
An. 1694.

A D
LECTOREM.

DE *Tito Lucretio Caro* quæ ſcire debes, Lector, hæc ſunt: Romæ natus eſt, An. V. C. IↃcLIX. nobili gente *Lucretia*, ea Romani imperii ætate, quæ ingeniorum feraciſſima vidit 1 *Ciceronem, Senemque Craſſum, Catonem, Sulpitium, moxque Brutum, Calidium, Calvum, Cælium, & proximum Ciceroni Cæſarem, eorumque velut alumnos Corvinum, ac Pollionem Aſinium, æmulumque Thucydidis Saluſtium, auctoreſque carminum Varronem, & Lucretium, neque ullo in ſuſcepti operis ſui carmine minorem Catullum.* Hoc tempore Græcorum Diſciplinas tractare cœperunt Romani, *Epicuri* rationem *Lucretius* ſequitur, illiuſque Philoſophi doctrinam 2 Sex libris, elegantibus quidem & ornatis expoſuit. Vix abſoluto opere moritur, eo ipſo die quo natus eſt *Virgilius*, & Aliquis *Pythagoreus* credat *Lucretii* Animam in *Maronis* corpus tranſiiſſe, ibique longo uſu & multo ſtudio exercitatam, Poëtam perfectiſſimum evaſiſſe: An ſibi ipſi manus attulerit, incertum, interiit Anno Ætatis ſuæ xLIII, & miſerrimam, quam olim ludibrio habuerat, nimis citò expertus eſt immortalitatem.

3 OMNIUM Poëtarum Latinorum qui hodiè extant, & qui ad noſtram ætatem pervenerunt, elegantiſſimus & puriſſimus, idemque graviſſimus, atque ornatiſſimus *Lucretius* eſt; eum cùm Librarii ſcriptores, nondum inventa arte Typographica, mendis innumerabilibus, maculiſque fœdiſſimis contaminâſſent, atque obruiſſent; ad illa à Librariis illata vulnera acceſſerunt multò graviora, ab Hominibus doctis quidem illis, ſed plus nimio ſuo ingenio indulgentibus (ut ſumus noſtri fere plus æquo amantes) impoſita atque inflicta; quibus hic, alioqui politiſſimus atque elegantiſſimus Scriptor, ita laceratus, confoſſus, depravatus, corruptus eſt, ut vix quiſquam eum legere, vix attingere, vix adſpicere auderet. Iſta de primis, *Veronenſi, Pariſienſi*, &c. *Lucretii*

1 Velleius Paterculus, Lib. II. 2 Vid. Sextum Lucretii librum, & Lib. II. Triſt. Ovidii. 3 Vid. Lambini Epiſt. ad Lectorem.

editioni-

editionibus *Lambinus:* 4 Ipſe verò multis Codicibus uſus, *Lucretium* omni ex parte maculoſum, deformem, atque ulceroſum magna ex parte à maculis & ulceribus vindicavit, & commentariis brevibus, non tamen inutilibus illuſtravit.

Hunc ſequitur Giſanius non æquis paſſibus; Grammaticum potiùs dixeris, quàm Philoſophum; & in illo non diligentiam ſed judicium deſideres, 5 multos evolvit libros, promiſit multa, ſed nihil effecit Promiſſor iſte tanto hiatu dignum: Et ſi edidiſſet 6 Annotationes, proculdubiò haberemus quæ magis diſplicerent: Illum excipit *Pareus*, qui noluit Chartæ perituræ parcere. *Nardius* 7 ſexagenarius Interpres de ponte dejiciendus. In *Tanaquillo Fabro* excellens eruditio, judicium, acumen admirabile. A 8 *Gronovio* multa expectare potuimus, ab 9 *Iſaaci Voſſii* obſervationibus omnia. De *Fayi* editione ſatis dixi, & de hac noſtra, Lector, ipſe judicabis.

Quod *Interpretationem* attinet, alieno magis quàm meo animo obſequutus ſum; Hæc enim ratio, quamvis ſuam utilitatem habeat, difficilis, & non adeo probabilis videtur: De iſta dici poſſunt: illa *Ciceronis* in primo libro de Oratore.

In quotidianis autem cogitationibus equidem mihi adoleſcentulus proponere ſolebam illam exercitationem maximè, quâ Carbonem noſtrum illum inimicum ſolitum eſſe uti ſciebam, ut aut verſibus propoſitis quàm maximè gravibus, aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria poſſem comprehendere, eam rem ipſam, quam legiſſem, verbis aliis quàm maximè poſſem lectis pronuntiarem. Sed poſt animadverti, hoc eſſe in hoc vitii, quòd ea verba, quæ maximè cujuſque rei propriæ, quæque eſſent ornatiſſima atque optima, occupâſſet, aut Ennius, ſi ad ejus verſus me exercerem, aut Gracchus, ſi ejus orationem mihi fortè propoſuiſſem, ita ſi iiſdem verbis uterer, nihil prodeſſe, ſi aliis, etiam obeſſe, cum minùs idoneis uti conſueſcerem.

4 Lambini Epiſt. ad Lectorem. 5 Vid Ep. Giſanii ad Lectorem. 6 Giſanii Epiſt. ad Lect. 7 Vid. Epiſt. Nardii ad Baldium libro Sexto Lucretii præfixam. 8 Vid. Salmaſii Epiſt. 9 Vid. Voſſium ad Catullum, pag. 249.

T. LUCRE-

TITI LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBRI SEX.

LIBRI PRIMI
ARGUMENTUM.

I*N ipſo operis Principio Venerem invocat, II. Deinde à v. 45. ad v. 159. libros ſuos de* Rerum Natura *dedicat* Memmio: *Epicurum, cujus rationes ſequitur, laudat; ab illius doctrina Impietatis invidiam amolitur, & hujus & ſequentium librorum argumenta breviter proponit. III. Tum rem ipſam aggreditur, docetque à v. 160. ad v.* 265. ex Nihilo nihil fieri, & in Nihilum nihil reverti poſſe. *IV. à v. 265. ad v. 329. Minuta eſſe quædam Corpora, quæ, licet ſub ſenſum non cadunt, mente tamen poſſunt concipi, & è quibus Res omnes componuntur. V. His corpuſculis à v. 330. ad v. 430. ſubjungit Vacuum ſeu Inane ſpatium: & VI. à v. 430. ad v. 483. Probat Nihil eſſe præter Corpus & Inane, Reliqua autem quæ videntur eſſe ut Pondus, Calor, Paupertas, Bellum &c. eſſe tantum Conjuncta vel Eventa, Proprietates ſeu Accidentia Corporis & Inanis. VII. Docet à v. 483. ad v. 528. Prima corpuſcula eſſe perfectè ſolida, ideoque à v. 528. ad v. 635. Inſecabilia eſſe, Minima (neque enim Corpus in infinitum dividi poteſt) & æterna. VIII. Deinde, à v. 635. ad v. 712. Refutat* Heraclitum, *qui Ignem, Alioſque qui Aërem, Aquam, aut Terram Rerum omnium principium eſſe ſtatuerunt. IX. Tum à v. 712. ad v. 829. contra* Empedoclem *demonſtrat Res non componi è quatuor Elementis; X. Demum à v. 829. ad v. 919.* Anaxagoram *refellit. XI. Poſtremo à v. 919. ad v. 1050. Docet Univerſum eſſe ex omni parte Infinitum, Corpuſcula eſſe numero infinita, & Inane nullis terminis comprehendi poſſe: XII. Et à v. 1050. ad v. 1110. Deridet illos qui exiſtimant eſſe aliquod Centrum in Univerſo, quo Gravia omnia deorſum tendunt, dum Levia ſponte ſua ſurſum ferantur.*

T. LUCRE-

T. LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER PRIMUS.

ÆNEADUM genetrix, hominum divumque voluptas,
Alma Venus, cœli ſubter labentia ſigna
Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferenteis
Concelebras; per Te quoniā genus omne animantum
Concipitur, viſitque exortum lumina ſolis:

INTERPRETATIO.

Benigna Venus, Mater Romanorum qui ab Ænea ducunt genus, deliciæ Hominum & Deorum; Quæ Mare navigerum & frugiferas terras Volubilibus Cœli ſtellis ſubſtratas reples & exornas; tua enim virtute omne genus Animalium generatur, & natum videt Diei lucem;

NOTÆ.

Carmen de *Rerum Natura* ſcripturus *Lucretius*, Venerem invocat, lepidam ſane venuſtamque Deam, *Æneæ*, à quo originem ducebant Romani, matrem; amicam inſuper *Marti* (ſic fabulæ) & aliquando nimis immodeſte facilem: at cujus illecebris tota rerum Natura regitur, & cujus virtute, quicquid Animale eſt, generatur; & quæ ſola venuſtatem & leporem largiri poſſit. Hanc igitur tanquam aptiſſimam ſibi de *Rerum Natura* ſcripturo patronam eligit, ab ea petit leporem ſuis verſibus, pacemque Romanis (turbata enim Repub. nec ipſe, nec *Memmius*, cui hoc Carmen ſcribit, ſtudiis Philoſophicis vacare potuit) quam illa à ſuo *Marte* facile impetraret. Et hac invocatione *Phyſici* Poëtæ, & Epicuræi etiam Philoſophi (quicquid alii ſentiant) partes probe & decore agit; Irridet enim dum invocat, & ut raro magis bellam, ſic nunquam magis probroſam *Veneris* & *Martis* imaginem inveniemus. Nimis autem argute pii videntur iſti, qui Poëtam *Providentiæ* iniquiſſimum vi quadam, ſeu potius luſu Numinis coactum eſſe volunt opem & auxilium à famoſiſſima Dea implorare. Nec minus otioſi, qui Venerem Hortos curâſſe obſervant, ideoque aptiſſimam fuiſſe *Epicureis*, Hortorum incolis, Patronam; aut myſteria neſcio quæ ſub *Venere, Marte, Cælo*, &c. latere ſentiunt: Iſtæ nugæ ſublimi & faſtoſo *Lucretii* ingenio improbe conveniunt; myſteria Veterum non minus quam Religionem contempſerunt Epicuræi: *Cic. de Nat. Deor. Lib.* I. *Sect.* 59. Sed iſtam ſapientiam *Nardio*, ejuſque ſimilibus relinquamus. Abeant etiam Grammatici cum ſua Venere *Genetrice*, niſi exiſtimare velint Lucretium tam Divinum eſſe, ut Venerem olim à *Julio Cæſare* iſto titulo conſecrandam fore conjectaret. Poëta erat *Lucretius*, ideoque non neglexit leges ſuæ Artis, *Epicuræus*, ideoque patriæ ſuperſtitioni ſubdole obſequitur; qui plura quærit, inveniat, & inventis gaudeat.

2. *Alma.*] *Sancta, pulchra*, Feſto. Aliis *læta, fœcunda, grata*: Ego *benigna* mallem; vox enim iſta exprimit alias omnes virtutes Veneris, quas non minus quam fœcunditatem intuetur Lucretius.

2. *Subter labentia.*] Unam eſſe vocem contendit *Barthius*: acutè: quaſi ſtellas, æque ac Mare & Terras variis Animalibus Venus concelebrâſſet. Vid. l. IV. v. 413.

4. *Concelebras.*] *Commoves*, Nonio, *Colis & frequentas* Lambino. Sic *Ovid*, 4. Metam. v. 45. clarius verò, *reples & exornas varia Animantium fœtura. Celebris* autem apud Antiquiores idem quod *frequens*, via buna, *celebriſque* Cat. de re ruſtica l. I. Locus quæritur *celebris* an deſertus? Scriptor ad Herennium l. II. Vid. l. II. v. 345. & l. V. v. 1380.

5. *Lumina.*] *Lumine* MSS. fruſtra.

Te, Dea, te fugiunt venti, te nubila cœli,
Adventumque tuum; tibi ſuaveis dædala tellus
Summittit flores, tibi rident æquora ponti,
Placatumque nitet diffuſo lumine cœlum.
Nam ſimul ac ſpecies patefacta'ſt verna diei,
Et reſerata viget genitalis aura FavonI;
Aëriæ primum volucres te, Diva, tuumque
Significant initum percuſſæ corda tua vi:
Inde feræ pecudes perſultant pabula læta,
Et rapidos tranant amneis; ita capta lepore,
Illecebriſque tuis omnis natura animantum
Te ſequitur cupide, quo quamque inducere pergis:
Denique per maria, ac monteis, fluvioſq; rapaceis,
Frundiferaſque domos avium, campoſque virenteis,
Omnibus incutiens blandum per pectore amore,
Efficis, ut cupide generatim ſæcla propagent.
Quæ quoniam rerum Naturam ſola gubernas,
Nec ſine Te quicquam dias in luminis oras

Te, O Dea, advenientem, & primo vere viſentem terras venti & tempeſtates fugiunt, Tibi varia, & in rebus producendis Artifex terra ſuaves producit flores; latum mare fit tranquillum, & Tibi quaſi ſubridet; pacatumque Cœlum ſplendeſcit radiis nitidioribus, & latius ubique ſparſis. Nam ſimul ac pulcherrimum Ver ſeſe aperit, & lenis Favonii flatus, qui maximè facit ad generationem rerum, laxatus ſpirat, Aeria primum aves tuo numine percita, intimiſque medullis æſtuantes, Te, ô Dea, adveniſſe ſignificant; tum ferocientes etiam quadrupedes pinguia paſcua ludibundi pererrant, & rapidos amnes trajiciunt; tanta aviditate Genus omne animalium tuis deliciis, eaque voluptate quam ſubminiſtras captum, Tibi obedire geſtit, & Te ſequi quocunque ducis. Summatim. Tu blandum amorem excitans in pectoribus omnium Animalium, quæ in Mari, Montibus, Fluviis rapacibus, Sylvis vel Campis virentibus vivunt, facis ut ſingula ſecundum diverſas ſuas ſpecies genus ſuum propagarent, & inſtaurarent. Quoniam igitur Tu ſola es quæ rerum Naturam regis, nec ſine Te res ulla naſcitur,

N O T Æ.

7. *Adventumque.*] *Adventuque* Na. & B. *ad ventumque* Turnebus. Curioſe nimis: hic enim, *Te adventumque tuum*, ut *Te tuumque initum*, v. 12. & 13.

7. *Dædala.*] Dedalam à varietate rerum dictam eſſe apud Lucretium Terram facile eſt intelligere, cum Græcè δαιδάλλειν ſignificet variare. *Feſtus.*

8. *Summittit.*] *Effert, producit, procreat*, ſummittere enim eſt de *ſub mittere*, ſic apud Vir.

——*Corpora ſaltu ſubjiciunt in equos*——

i. e. tollunt in equos. Ita tenella arbor,

——*Sub ingenti matris ſe ſubjicit umbra.*

i. e. ſeſe attollit. Item apud Lucr. l. VI. v. 700.

Saxaque ſubjectare——

i. e. in altum extrudere: Vid. etiam l. I. v. 194. l. II. v. 673. l. VI. v. 818. Sic l. I. v. 1032. *Summiſſa Gens Animantum.* Quo in loco pro ingenio moreque ſuo turpiter errat Interpres *Fayus.*

9. *Placatum.*] Alii *pacatum* minus benè.

10. *Patefacta.*] *Calefacta* B.

11. *Genitalis.*] Aliis *genitabilis*, G. Gif. MSS. Sed non tanti eſt; hoc ſemel monuiſſe operæ pretium fuerit, hujus formæ nomina utriuſque ſignificationis eſſe, activæ dico, & paſſivæ, ita *placabilis* qui placat, & placatur; *penetrabilis* qui penetrat & penetratur.

13. *Initum.*] *Autum* B. alii *initum*: eligat Lector quod magis placet, penes eundem etiam ſit, utrum *percuſſæ*, an *perculſæ* legi debeat.

16. Hunc verſum, quem non agnoſcit B. neque plurimi alii MSS. & impreſſi Codices, e vetere Codice inſeruit *Marullus*; & quidni pro genuino reciperemus? eſt enim *Lucretio* digniſſimus, & ſi deleatur iſte, turbata ſubitò eſſent omnia, & obſcura.

17. *Quo quamque.*] *Quocunque*, B. & alii.

20. *Incutiens.*] Obſervandum in re blanda ſuavi & jucunda uſurpari τὸ incutere: ita & Horatius in Epiſt.

——*Fornix tibi & uncta popina*
Incutiunt urbis deſiderium——

Vid. etiam lib. I. v. 923.

21. *Sæcla.*] Vox Lucretiana, Græci Poëtæ φῦλα vocant. Horat. genus, *Piſcium genus.* Od. 2. lib. I. id autem ſignificat quod vulgus vocat *Species* Animalium.

23. *Dias.*] Aërias, diurnas, Dium enim dicitur, inquit *Feſtus*, quod ſub Cœlo eſt, ex quo, *ſub dio* fieri dicimus quod ſub Cœlo fit, & non ſub tecto: *Dius* etiam idem ac *divinus.* Sic lib. II. v. 178. *Vita dux dia voluptas.*

Exoritur,

Exoritur, neque fit lætum, neque amabile quicquam;
Te ſociam ſtudeo ſcribundis verſibus eſſe,
Quos ego de Rerum Natura pangere conor
Memmiadæ noſtro: quem tu, Dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluiſti excellere rebus.
Quo magis æternum da dictis, Diva, leporem:
Effice ut interea fera mœnera militiaï
Per maria ac terras omneis ſopita quieſcant.
Nam Tu ſola potes tranquilla pace juvare
Mortaleis, quoniam belli fera mœnera Mavors
Armipotens regit, in gremium qui ſæpe tuum ſe
Rejicit, æterno devinctus volnere amoris;
Atque ita ſuſpiciens tereti cervice repôſta
Paſcit amore avidos inhians in te, Dea, viſus:
Eque tuo pendet reſupini ſpiritus ore.
Hunc tu, Diva, tuo recubantem corpore ſancto
Circumfuſa ſuper, ſuaveis ex ore loquelas
Funde, petens placidam Romanis Incluta, pacem.
Nam neque Nos agere hoc patriaï tempore iniquo
Poſſumus æquo animo: neq; Mẽml clara propago
Talibus in rebus communi de'ſſe ſaluti.

aut floret, grataque ſit & amore digna; obſecro ut Tu mihi opem feras cogitanti ſcribere Carmina De RERUM NATURA amiciſſimo meo Memmio dedicanda; Illi inquam Memmio, quem Tu, Dea, omnibus tuis donis ornatum cunctis hominibus ſuperiorem eſſe voluiſti. Et quoniam tanto viro ſcribam, ideo ardentius peto maximam æternamque meis verſibus venuſtatem largiri digneris: Effice etiam obſecro ut bella omnia per Maria & Terras ſopita quieſcerent: Tu enim ſola potes placida pace Homines beare; Mars enim Armipotens bella regit, pro libitu accendit & extinguit; Ille autem ſæpe blando furore ſeſe rejicit in tuum ſinum devictus æterno vulnere amoris, atque ſupinus jacens reflexâ tereti cervice, & ſuſpiciens, paſcit amore avidos oculos in Te, Dea, inhians; ipſaque Anima totuſque r ſapini ſenſus quaſi affigitur tuo Ori, & ab illo pendet. Hunc Tu, O formoſiſſima Dea, corpore tuo ſancto recubantem inclinato capite deſuper amplectere, blandiſſima profer verba, & pete placidam pacem Romanis. Neque enim ipſe æquo pacatoque animo deſtinatum opus exequi poſſum, dum Patria bellis agitatur, neque illuſtris Memmii filius tali rerum ſtatu Reipublicæ ſalutem negligere, & vacare Muſis.

NOTÆ.

27. *Memmiadæ.*] Memmius Gemellus, quo cum Athenas olim profectus erat Lucretius, & quo familiariter utebatur, de illo autem plurima videas Lector in diſſertatione *Giſanii* de gente Memmia.

28. *Ornatum.*] *Ora latum* in vet. Gronovii Cod. conjecit Salmaſius *altatum* pro *exaltato* & *excelſo*, ut *vivatum* idem dixit Lucretius lib. III. v. 410. 557. 680. at vox *altata*, licet Apollinari Sidonio aliiſque ſequioris ætatis nota fuit, vix tamen forſan erat Lucretiani ævi.

30. *Effice.*] *Et face* F. *Mœnera Militiai*] belli ſeu militiæ munera, ſic *mœnire* pro *munire*, *mœtuus* pro *mutuus*, *coira* pro *cura*, &c.

35. *Rejicit.*] *reficit*, B. & Gif. quaſi *recreat*, minus eleganter.

35. *Devinctus.*] Metaphora paulò durior: tamen dicebant *præpeditus dolore*, & Κολληθεὶς ἀνίαις, Callimachus. Et Furius Bibaculus, *Ille gravi ſubito devinctus vulnere habenas miſit*——alii *devictus.*

36. *Suſpiciens.*] Alii *ſuſpirans.* Sed placet ſuſpiciens. Vox enim iſta bellæ huic imagini optime convenit: nullam verò tabulam, uti ſentit *Faber*, reſpexit Lucretius, quid enim tabula opus, ubi vividum eſt, quod res optime pingeret, ingenium? Amo etiam verecundiam, & utinam in *Fabro* inveniri poſſit, non paulo modeſtior eſt Poëta, quam Interpres; nulla enim *vera res* hic agitur, nulla μεγάλα μυςήρια. Illa interpretatio quam appoſui non minùs fida eſt, quàm modeſta: M S S. *ſuſcipiens.*

41. *Incluta.*] *Nobilis, clara*, Feſtus. Raro apud Latinos Scriptores dii vocantur *Incluti*, aliquando tamen, ſic Ennius lib. III. Annalium apud Nonium, *Olim de Cœlo lævum dedit inclutus ſignum.*

Quod

Quod reliquum eſt, vel quod ad Te, O Memmi, attinet, vacuas aures, animumque à curis remotum mihi accommoda tradenti veram certamq; Philoſophiam, nec contempta relinquas mea dona quæ Tibi fideli ſtudio preparavi, priuſquam mente tua perceperis, & accuratè intellexeris: Carminibus enim meis diſputabo de tota natura Cœli & Deorum, principia rerum demonſtrabo, ex quibus Natura res cunctas producit, auget, nutritq; & in quæ Natura reſolvit eaſdem res cum interierint. Quæ quidem dum Philoſophemur, & naturam rerum explicemus, ſolemus nominare Materiem, Corpora Rebus genitalia, Rerum ſemina, *aliquando etiam eadem vocare* prima Corpora, *quoniam ex illis primis (ſimplicia enim ſunt, nec ex aliis compoſita) res cunctæ componuntur.*

Quod ſupereſt, vacuas aureis mihi Mēmiadā, & te
Semotum à curis adhibe veram ad rationem,
Nec mea dona tibi ſtudio diſpôſta fideli,
Intellecta prius quam ſint, contempta relinquas.
Nam tibi de ſumma Cœli ratione, Deûmque,
Diſſerere incipiam, & rerum primordia pandam;
Unde omneis Natura creet res, auctet, alatque:
Quove eadem rurſum Natura perempta reſolvat:
Quæ nos Materiem, & Genitalia Corpora rebus
Reddunda in ratione vocare, & Semina rerum
Appellare ſuëmus, & hæc eadem uſurpare
Corpora Prima, quod ex illis ſunt omnia primis.
Omnis enim per ſe Divûm natura neceſſe 'ſt
Immortali ævo ſumma cum pace fruatur,
Semota ab noſtris rebus, ſejunctaque longe;
Nam privata dolore omni, privata periclis,
Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
Humana ante oculos fœdè cum vita jaceret

In

Quod enim ad Deos ſpectat, neceſſe eſt ut omnes Dii, eo quod Dii ſint, æternam agant vitam maxime in otio, ut nullam noſtri curam habeant, ut ſint expertes doloris, a periculis etiam tuti; propriis ſuis dotibus ad fœlicitatem ſatis inſtructi; ut hominum cultu non indigeant, nec delectentur pietate eorum, aut impiis iraſcantur. Cum humana vita miſerabilem indignumq; in modum jaceret

Notæ.

45. *Memmiada.*] *Memmius*, Gif. fruſtra. His verò 12 v. *Memmio* ſuo, quem attentum ſibi & aliis curis vacuum optat, futuræ diſputationis argumentum aperit, docetque ſe diſputaturum de Cœli & Deorum natura, & de primis rerum principiis e quibus res omnes fiunt, & in quæ iterum reſolvuntur; quod enim ad *Deos* attinet, illi beato otio fruuntur ab omni cura & negotio ſemoti. Poſteriores autem hos ſex verſus verſui 44 ſubjungit B. non verò agnoſcunt quidam vet. Cod. & ſane abeſſe poſſunt, infra antem loco magis apto legentur. Tamen & hic non abs re locum habeant per *occupationem*, ut vocant Magiſtri, quaſi dicat Lucretius, ex primis corporibus omnia fiunt, nam *Dii* quidem, contra quam ſenſit Philoſophorum vulgus, *Naturam rerum* nec fecere, nec curant.

49. *Ratione.*] Alii *Regione Deumque.*] Supplet Nardius, domicilio. Utrumque imperite, non enim de Cœli ac Deorum regione, ſed naturâ Poëta diſputat.

52. *Eadem perempta.*] Eas ipſas res peremptas: mutavit autem orationem, ut alibi, cum enim *genus humanum* ſcripſiſſet, mox addit *eos.* Hoc etiam Lucretio familiare. Alii, *eadem perempta* nempe *Natura*, ſupple *ſeipſam*, reſolvat: imperite.

63. *Humana*, &c.] Qui Ingenium cum *Cicerone* in Lucretio deſiderant, hanc imaginem contemplentur, & ſi pulchriorem monſtrare poſſint id mihi facient quod eſt gratiſſimum. Ut miſere enim ſordideque jacent humiles iſti *Religione* oppreſſi Homines, & quam horrendo ore *Dominus ille metus* deſuper minatur! Credes viſum præſentem Dæmonem flagella intentare. His poſitis, *Epicuri* (Athenienſis & Neoclis filii) laudes aggreditur, qui primus his omnibus terroribus ſe intrepidum oppoſuit, & acri vi mentis extra hujus Mundi limites in *Omne* infinitum delatus, totius Naturæ poteſtatem penitus perſpexit, docuitque omnes res fieri ſine cura & opera *Deorum*, ideoque omnem religionem funditus ſuſtulit, ut docet *Cicero* lib. I. de Nat. Deor. *Quid eſt enim cur ab hominibus colendos dicas, cum Dii non modò Homines non colant, ſed omninò nihil curent, nihil agant?* Otio autem ſuo abu-

tuntur,

In terris oppreſſa gravi ſub Relligione;
Quæ caput à cœli regionibus oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans;
Primum GRAÏUS homo mortaleis tollere contra
Eſt oculos auſus, primuſque obſiſtere contra:
Quem nec fama Deûm, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compreſſit Cœlum, ſed eo magis acrem
Virtutem irritât animi, confringere ut arcta
Naturæ primus portarum clauſtra cupiret.
Ergo vivida vis animi pervicit, & extra
Proceſſit longe flammantia mœnia Mundi;
Atque Omne immenſum peragravit mente animoque:
Unde refert nobis victor quid poſſit oriri,
Quid nequeat; finita poteſtas denique quoique
Quanam ſit ratione, atque alte terminus hærens.
Quare Relligio pedibus ſubjecta viciſſim
Obteritur, nos exæquat victoria Cœlo.

in terris, oppreſſa ſub gravi Religione, quæ è Cœlis Caput ſuum proferens, & deſuper inſtans mortalibus horrendâ ſpecie terrebat Homines; primus omnium Epicurus *mortales oculos contra illam tendere auſus eſt, primuſque illius Tyrannidi reſiſtere: Quem* Epicurum *nec de Diis fabulæ, nec fulmina, nec Cœlum reſonans minaci murmure repreſſit; ſed hæc terriculamenta animoſam illius mentem magis incendebant, & fecerunt, ut primus Ille cuperet perrumpere portas, validaque Naturæ munimenta: Acris ideo illius Animi virtus perrupit, & provecta eſt longè ultra flammantes Cœli ambitus, Idemque ille* Epicurus Omne, τὸ πᾶν, *infinitum mente ſua perluſtravit, & ibi natura rerum penitus perſpecta, votique ſui compos, nos docet quid fieri poſſit, quid non poſſit; & unde ſit quòd, quodcunque eſt, finitam habeat poteſtatem, limitemque potentiæ in ipſa ejus rei natura poſitum; & hinc eſt quòd jam Religio (ut nos olim illi) noſtris pedibus ſubjecta conculcatur, & Victoria illius* Epicuri *ingenio parta nos adæquat Cœlo.*

NOTÆ.

tuntur, ut Gaſſendus, Faber, aliique, qui Epicuri librum περὶ ὁσιότητος, ejus Sectæ pietatem erga Deos, & Religionem pro *Superſtitione* tantum, metuque Deorum inani à Lucretio hoc loco poſitam eſſe crepant; quaſi Poëta non omnem de *Providentia* opinionem ſuſtulit, aut ille eſſet ſuperſtitioſus qui Deum aliquid agere, aut humana curare exiſtimaret.

67. *Tollere.*] *Tendere* Nonius, & hanc lectionem ſequitur Lambinus, *tendere oculos* autem dixit pro *contendere*, eſt autem longe plus oculos contendere quam tollere, illud enim ſignificat contenta acie aliquid intueri, ſic infra eodem libro, *Nulla poteſt oculorum acies contenta tueri*, l. IV. v. 801. *niſi ſe contendit acutè*: at *tollere* omnes & impreſſi & MSS. Cod. probant.

71. *Irritât.*] Pro *irritavit*, ſic *educât* apud Terentium, *fumat* apud Virgilium, *manat* apud Ennium: *diſturbat* apud Lucretium l. VI. v. 586. Similiter *enarramus* & *feſtinamus* apud Plautum. Iſtiuſmodi verò voces quæ ſyncopen patiuntur, ultimam habent circumflexam, ut notat Priſcianus, ideoque longam.

72. *Cupiret.*] Pro *cuperet.* Notant Nonius & Priſcianus, quarta enim & tertia olim à ſe invicem non ita ſejunctæ erant & ſecretæ, quin utrique eſſent multa communia: ſic *parire* pro *parere* apud Ennium.

75. *Omne.*] τὸ πᾶν. *Omnia* maluit dicere Cicero, lib. de Univ. verum ipſe etiam hanc vocem aliquando uſurpavit, lib. II. de Divinat. Epicurus τῶν ὅλων φύσιν & apud Plutarchum τῶν ὄντων φύσιν dixit. Idemque valent apud Lucretium, *Natura rerum. Summa rerum. Summa omnis. Summa tota. Summæ totius ſumma*, &c. Hoc *Omne* apud Epicureos eſt Infinitum & ſempiternum, Incrementi ſimul & Decrementi incapax, dum *Mundus*, finitus ſit, aliquando natus, & interitui obnoxius.

78. *Atque.*] *Utque* Gif. & C. *Hæreat* (*Hærens* D. P. C. N. *quanam*) *quantum*, B.

80. *Obteritur.*] Al. exteritur. Victoria Epicuri viz.] qui ut verbis Manilii lib. I. v. 67. utar,

——Cepit profundam
Naturam rerum Cauſis, viditq; quod uſquam eſt.
Nubila cur tanto quaterentur pulſa fragore, &c.
——Solvitque Animis miracula rerum,
Eripuitque Jovi Fulmen, viresque Tonanti.

Illud

Sed me reprimo, vereor enim, ne forte credas me Tibi proponere impiam Philoſophiam, viamque monſtrare ad ſcelera ducentem; at è contra obſerves, quod Religio ſæpè olim peſſima peperit facinora, quale illud erat, cum Aulide duces Danaum, principes viri, impie contaminarunt Dianæ aram Iphigeniæ cruore: Quæ Iphigenia, ſimul ac infula cingens virgineas comas ad utramque genam pependit, & ſimul ac ſenſit mœſtum patrem ad aras ſtare, & juxta illum cultros Popas expedire, civesq; ſpectatores duro ſuo fato illacrymare, muta metu in terram decidit ſupplex: at vero ad ſalutem infælici illi Virgini tum minime profuit quòd prima Regem Patris nomine donaverat, nam à terra virorum manibus levatur, & ad aras tota tremens rapitur, non ut ſacris ſolennibus rite peractis ſplendida nuptiarum pompa domum deduceretur; ſed ut caſta virgo eo ipſo tempore quo in matrimonio collocari debuit jam matura viro, infœlix patris ſui manu inceſte, vel impiè, tanquam victima occideretur,

Illud in rebus vereor, ne forte rearis
Impia te rationis inire elementa, viamque
Endogredi ſceleris: Quod contra, ſæpius olim
Relligio peperit ſceleroſa atque impia facta;
Aulide quo pacto Triviaï virginis aram
Iphianaſſaï turpârunt ſanguine fœde
Ductores Danaûm, delecti, prima virorum.
Cui ſimul infula virgineos circumdata comptus
Ex utraque pari malarum parte profuſa'ſt,
Et mœſtum ſimul ante aras adſtare parentem
Senſit, & hunc propter ferrum celare miniſtros;
Aſpectuque ſuo lacrymas effundere civeis:
Muta metu terram genibus ſummiſſa petebat:
Nec miſeræ prodeſſe in tali tempore quibat,
Quod Patrio princeps donârat nomine Regem.
Nam ſublata virûm manibus tremebundaq; ad aras
Deducta'ſt, non ut, ſolenni more ſacrorum
Perfecto, poſſet claro comitari Hymenæo:
Sed caſta inceſte nubendi tempore in ipſo
Hoſtia concideret mactatu mœſta parentis,

NOTÆ.

81. *Illud.*] His 22. v. Huic tam impiæ doctrinæ, quæ *Providentiam* negat, averſum fore *Memmium* ſuſpicatur, ideoque illius Animum confirmat monendo, Religionem iſtam quæ Providentiam confitetur ſæpe olim maxima ſcelera ſuaſiſſe; quod probat exemplo *Iphigeniæ* Aulide (Bœotiæ ad Euripum portu) à patre ſuo Agamemnone ad aras Dianæ Triviæ ex juſſu Oraculi mactatæ,

Exitus ut claſſi fœlix fauſtuſque daretur.

83. *Endogredi.*] Ingredi. Quis autem neſcit endo, ἔνδον, *in*, *intus*, eſſe præpoſitionem antiquis notam?

83. *Quod contra.*] Cicero in Oratione pro Quinto. *Reliquum eſt ut eum nemo judicio defenderit, quod contra, copioſiſſimè eum defenſum oſtendi.* *Quod contra ſæpius*, &c. Gif. abſurde. *Olim*] *illa* B.

87. *Prima virorum.*] Dion. πρῶτα τῆς βουλῆς ὤν, τὰ πρῶτα Ἀθηναίων ἔσῃ, Lucianus, & alii. Ovid. Amor. l. I. Eleg. 9.

Summa Ducum Atrides.——

88. *Infulæ.*] Velamentum è lana intra Hoſtiarum cornua. *Varro.* Faſcia in modum Diadematis, à qua ex utraque parte vittæ dependent: *Servius ad* 10. *Æneid.*

91. *Celare.*] *Celebrare* Gif. alii *celerare*, i. e. expedire: quæ lectio probanda eſt, haud timeret enim Iphigenia quod miniſtros ferrum *celare* ſenſiſſet.

93. *Muta metu.*] *Avancius* legendum putat *Volta metu*, &c. ut ſit hæc hujus loci ſententia, Iphigenia Volta (i. e. vultus, voce enim iſta utitur Lucretius l. IV.) ſummiſſa, i. e. vultu ſubmiſſo propter metum. Sed quid indigeamus ingenio, cum altera lectio proba ſit, & a Codicibus confirmata?

95. *Princeps.*] Prima. Sic lib. V. v. 9. Erat enim πρωτότοκος inter Agamemnonis liberos. Sic ipſa apud Euripidem.

Πρώτη σ' ἐκάλεσα πατέρα καὶ σὺ παῖδ' ἐμέ. Iphigenia in Aulide v. 1220.

96. *Sublata*, &c.] E ritu nuptiarum forſan, etſi non affirmem, quem tradit his verbis Feſtus Pompeius; *Rapi ſimulatur Virgo è gremio Matris, aut ſi ea non eſt, ex proxima neceſſitudine, cum ad virum trahitur*, viz. *ea res feliciter Romulo ceſſit.*

100. *Mactatu.*] Sic Euripides Iphigen. in Aulide v. 1176.

Ἀπώλεσέν σ' ὦ τέκνον ὁ φυτεύσας πατὴρ
Αὐτὸς κτανών, οὐκ ἄλλος, οὐδ' ἄλλῃ χερί.

Exitus

Exitus ut claſſi felix, fauſtuſque daretur.
Tantum Relligio potuit ſuadere malorum.
Tutemet à nobis jam quovis tempore Vatum
Terriloquis victus dictis deſciſcere quæres?
Quippe etenim quam multa tibi jā fingere poſſū
Somnia, quæ vitæ rationes vetere poſſint,
Fortunaſque tuas omneis turbare timore.
Et merito: nam ſi certam finem eſſe viderent
Ærumnarum homines, aliqua ratione valerent
Relligionibus, atque minis obſiſtere Vatum:
Nunc ratio nulla 'ſt reſtandi, nulla facultas,
Æternas quoniam pœnas in morte timendum.
Ignoratur enim quæ ſit natura animaï,
Nata ſit, an, contra, naſcentibus inſinuetur,
Et ſimul intereat nobiſcum morte dirempta,
An tenebras Orci viſat, vaſtaſque lacunas,
An pecudes alias divinitus inſinuet ſe,
Ennius ut noſter cecinit, qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,

ut Græcorum claſſi Trojam petenti faciles proſperique venti immitterentur. Tantum facinus Religio ſuadere potuit. Vereor etiam, O Memmi, ne Tu, qui per omnem ætatem tuam fidem adhibuiſti poetarum fabulis, noſtras opiniones averſeris. Haud ſapienter quidem, ipſe enim multas poſſem fingere fabulas quæ timorem incuterent, omneſque vitæ tuæ rationes perverterent; nec injuria, (ut verum fatear.) Si enim Hominibus perſuaſum fuiſſet certum fore in morte miſeriarum finem, tum aliquo modo Religionibus obſtare poſſint, & poetarum ſacerdotumque minas contemnere; nunc autem nulla ratione obſtare poſſunt, imo neceſſe eſt ut cedant, quoniam timent æternas pœnas poſt mortem futuras: Neſcitur enim, quanam ſit natura Animæ, an ſit nata cum corpore, vel prius exiſtens naſcenti corpori infundatur; an moriente Homine una etiam Anima pereat morte ſeparata a Corpore: an adeat tenebroſas & immenſas Inferorum cavernas, an divina aliqua potentia in brutas animantes migret, ut noſter Ennius cecinit, qui primus ex amœno Helicone decerpſit Coronam nunquam marceſcentem,

Notæ.

103. *Tutemet.*] Iterum dubitat Lucretius ne Memmius cedens Poëtarum fabulis de *Cerbero*, *Acherunte*, & *pœnis* poſt mortem quibus jam diu aſſueverat, opiniones ſuas averſetur. Harum ideo vim elevat, ſuggerendo iſtas fabulas mera forſan eſſe otioſorum Poëtarum figmenta, ipſe enim potuit fabulas fingere quæ eſſent æque ac illæ terribiles.

104. *Deſciſcere.*] *Deſiſtere*, G. & alii.

105. *Quippe etenim.*] *Nempe ſcilicet*, ſcommatice: *jam fingere*] *me fingere* ex vet. lib. Giſanius, hinc alii conjiciunt legendum *ex me fingere*, alii confingere. *Poſſum*] alii, inter quos Faber, *poſſunt*, i. e. Vates.

108. *Nam.*] *Jam.* His 20. v. ſeipſum quaſi corrigit, & aliquam eſſe in iis fabulis vim fatetur; dum enim de *Anima* diverſi Philoſophi diverſa pronuntiant; alii naſci & interire cum Corpore, alii verò prius ſubſiſtentem in Corpora naſcentia infundi, & à Corpore per mortem ſeparatam Inferos ſubire, vel in pecudum Corpora migrare (quæ fuit *Ennii Pythagorici* ſententia, quam fuſe exponit, obiter etiam convellit & deridet, tanquam ſibi ipſi contrariam) profecto temere agerent qui *Providentiam* contemnerent, dum illos contemptores æternæ maneant poſt mortem pœnæ. Hæc eſt hujus loci ſententia quem præruptum alii, & obſcurum quæruntur.

112. *Timendum.*] Iſtud *timendum pœnas* è veteri & bono Latio eſt, nec aliter temere loquitur Lucretius, v. 139. *multa agendum*: V. 382. *privandum eſt Corpora motu*, &c. Ipſe etiam Virgilius ——— *Pacem à Rege petendum.*

115. *Dirempta.*] *Separata* viz. à corpore & *diſſipata*, niſi potius legatur *perempta*.

117. *Pecudes alias inſinuet.*] Ut *adigere arbitrum, adigere jusjurandum, propugnare nugis*, & Lucretius lib. II. v. 124. *Hæc animum te advertere par eſt.*

118. *Primus.*] Primus enim Latinorum *Ennius* Epicum & Heroicum Poëma ad exemplum Homeri ſcripſit.

Per genteis Italas hominum quæ clara clueret,
Etſi præterea tamen eſſe Acheruſia templa
Ennius æternis exponit verſibus, edens :
Quo neq; permanent animæ, neq; corpora noſtra ;
Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris :
Unde ſibi exortam ſemper-florentis Homeri
Commemorat ſpeciem, lacrumas & fundere ſalſas
Cœpiſſe, & rerum naturam expandere dictis.
Quapropter bene, cum, Superis de rebus habenda
Nobis eſt ratio, Solis Lunæque meatus
Qua fiant ratione ; & qua vi quæque genantur
In terris : tum, cum primis, ratione ſagaci
Unde Anima atq; Animi conſtet natura, videndum ;
Et quæ res nobis vigilantibus obvia menteis
Terrificet, morbo affectis, ſomnoque ſepultis,
Cernere uti videamur eos, audireque coram,
Morte obita quorum tellus amplectitur oſſa.
Nec me animi fallit, GRAÏORUM obſcura reperta
Difficile inluſtrare LATINIS verſibus eſſe,
(Multa novis verbis præſertim cum ſit agendum,)
Propter

quæ inter omnes Italos maxima eſt fama, & nobilis habetur : Etſi idem Ennius aliis in locis docet Carminibus nunquam morituris quædam eſſe apud Inferos vaſta & ſpatioſa loca, ad quæ neque Animæ, neque Corpora noſtra perveniunt, ſed tenues quædam imagines mirum in modum pallidæ, è quibus locis ſurgentem Homeri in æternum celebrandi imaginem ſibi apparuiſſe narrat, lachrymas effudiſſe, rerumque naturam verbis expoſuiſſe. Accurate igitur non tantum diſputandum de Deorum Cœlique ratione, non tantum explicandi ſunt Lunæ Soliſque curſus, & docendum qua vi gignantur ea quæ in Terris nata ſunt ; verum etiam intentiori mente & induſtria inquirendum, e quibus principiis Anima Animuſque componatur ; & quænam ſit illa res quæ in nos aliquando vigilantes, aliquando morbo laborantes vel dormientes incurſans, ita terret afficitque mentes noſtras, ut putemus nos eos videre & audire præſentes, quorum poſt obitum (jamjam mortuorum) terra tegit oſſa. Nec me latet haud facile opus eſſe Græcorum obſcura inventa Latino Carmine reddere perſpicua, & captu facilia ; (præſertim cum multis novis vocibus utendum eſt)

NOTÆ.

120. *Per genteis Italas Hominum.*] Gentes Italorum Hominum : quidam libri *omnium* ; itaque eſſet *Clara corona omnium*, i. e. inter omnes : ſic Δειλὸς βασιλέων apud Callimachum, *pulchra dearum* apud Ennium.

120. *Clueret.*] *Clueo*, *cluo*, ſum, videor, celebror, hat voce paſſim utitur Lucretius, dicebant etiam veteres *Cluveo*, ut Ennius,

Nam Latii populi res atque poëmata noſtra
Cluvebunt——

121. *Etſi præterea.*] *Et prætereat* V. quæ verba ſi admittas alium prorſus efficies ſenſum : non opus eſt iſto acumine.

123. *Permanent.*] *Permaneant*, MS.

125. *Homeri.*] Hoc Ennii ſomnium *Cicero* in Lucullo memorat, —— *Viſus Homerus adeſſe Poeta.* Et in ſomnio Scipionis. *Fit enim fere ut cogitationes ſermoneſque noſtri pariant aliquid in ſomno tale quale de Homero ſcribit Ennius, de quo videlicet ſæpiſſimè vigilans ſolebat cogitare, & loqui.*

126. *Et fundere.*] Alii *effundere*. *Salſas.*] Ališ *falſas*. Imperite. Quis enim neſcit, *lac album*, *Humida vina*, &c. Poëtis eſſe familiaria ?

127. *Expandere.*] Al. *expromere*, al. *exponere*, non tanti eſt.

128. *Quapropter.*]. Ut omnes igitur Memmii timores diſcutiat, his v. 9. docet ſe diſputaturum non tantum de Cœli Deûmque ratione, & de generatione rerum, quæ omnia olim promiſerat ; ſed explicaturum etiam *quænam* ſit *Animæ* natura, & *quænam* ſint illæ res, quæ aliquando vigilantes aliquando dormientes ita afficiunt, ut præſentes videre nos & audire olim mortuos putemus, & inde conjectemus animas exiſtere à corpore ſeparatas. *Quam ob rem* : Gaſſendus.

130. *Genantur.*] *Gignuntur*, qua voce paſſim utitur Lucretius, alii *gerantur*, male.

136. *Morte obita.*] *Cicero* pro Sextio. *Nec verò illorum quiſquam quos à majoribus noſtris morte obitæ poſitos in illo loco, atque in roſtris collocatos.* Virgilius,

Morte obita quales fama eſt volitare figuras.

Obita, ſumpta, ſuſcepta, & completa, ut *obire munus* dicitur. Servius.

137. *Nec me.*] Propoſito futuri operis argumento, his 20. v. difficultatem expendit Poëta, monetque ea, de quibus *Græci*, *Epicurus*,

Propter egeſtatem linguæ, & rerum novitatem;
Sed tua me Virtus tamen, & ſperata voluptas
Suavis Amicitiæ, quemvis perferre laborem
Suadet, & inducit noctеis vigilare ſerenas,
Quærentem dictis quibus, & quo carmine demum
Clara tuæ poſſim præpandere lumina menti,
Res quibus occultas penitus conviſere poſſis.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſq; neceſſe'ſt
Non radii Solis, neque lucida tela Diei
Diſcutiant, ſed Naturæ ſpecies, Ratioque:
Principium hinc cujus nobis exordia ſumet,

NULLAM REM E NIHILO GIGNI DIVINITUS UNQUAM.

Quippe ita formido Mortaleis continet omneis,
Quod multa in Terris fieri, Cœloque tuentur,
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt, ac fieri divino Numine rentur.
Quas ob res, ubi viderimus, nil poſſe creari

quia non eſt copia Latini ſermonis, & res ipſæ ſunt Romanis auribus antehac inaudita: at eximiæ tuæ dotes, eaque voluptas, quam ex jucunda tua Amicitia me percepturum ſpero, ſuadent me laborem ferre utcunque improbum, & totas etiam noctes inſomnes agere, quærentem quibus vocibus, & quo verſu tuæ menti tam lucidam facem præferre poſſim, ut illa adjutus res maxima caligine involutas intueri valeas & perſpicere. Hos igitur terrores tenebraſque quæ mentem obſident, non radii Solis aut Diei ſplendor diſſipabit, ſed contemplatio vel cognitio Naturæ, & vera Philoſophia, cujus hoc primum ponatur & immobile principium, Nihil unquam vel à Diis ipſis fit ex Nihilo. *Ideo enim metus Deorum omnium mentes occupat, quòd multa videant in Terris & in Cœlo fieri, quorum Cauſas effectrices nullo modo poſſunt deprehendere, & à Diis fieri exiſtimant: Quamobrem ſimul ac certi ſimus Nihil oriri poſſe*

NOTÆ,

curus, viz. ejuſque Sectatores diſputaverant, Latino Carmine ſcribere opus eſſe arduum & difficile, cùm propter egeſtatem Linguæ Latinæ, tum propter novitatem rerum; quemvis vero laborem ferre ſe paratum eſſe profitetur, *Memmii* ſui gratia, Amiciſſimi ornatiſſimique Viri, quem inſtituendum ſuſceperat.

137. *Animi.*] Supple *ratio*, at B. Gif. aliique legunt *Animus*.

141. *Sperata voluptas.*] *Spectata voluntas*, B. alii *ſpectata voluptas*. Ex Decreto *Epicuri*, & ad illius exemplum, ita enim ille ad *Pythoclem* ſuum, ἡμεῖς δὲ ἡδέως τέ σου τὴν δέησιν ἀπεδεξάμεθα, ϗ ἐλπίσιν ἡδείαις συνεσχέθημεν, &c.

142. *Perferre.*] *Efferre*, B. Gif. alii. *Sufferre.* F.

143. *Serenas.*] Claras, pacatas. Quidni *ſeveras*? Vox enim iſta laborem *Poetæ* fortiùs, & feliciùs exprimit. V. l. IV. v. 462. *Æſtivas* Muretius. Quibus alii ſomno indulgebant.

147. *Hunc igitur.*] Jam tandem opus aggreditur. v. 13. Et ut omnem de *Providentia* opinionem ſubverteret probare conatur res primo factas fuiſſe ſine Deorum auxilio, ideoque non ab iis regi aut adminiſtrari: ut autem feliciùs procedat, primum hoc ſtatuit principium; *Nihil de nihilo fit.* Quod fuſiùs olim demonſtraturus eſt; obſervaverat enim opinionem de *Providentia* exinde natam eſſe, quod homines multa in Terris Cœloque fieri viderint, quorum cauſas cum invenire non potuerint, ea à Diis è *Nihilo* fieri crediderunt. Si igitur Nihil de Nihilo fieri demonſtratum fuerit, actum eſſet de *Providentia*: at verò facilè agnoſcet Lector, *Lucretium* tanto conamine id ſolum probâſſe quod nemo negat; *Nihil* viz. intra Naturæ ambitum de *Nihilo* produci. Nec eſt quod ulla contra *Dei* potentiam timeamus argumenta, cum acutiſſimum *Lucretii* ingenium tam infirmis utitur, ſi enim

——————Pergama dextra
Defendi poſſint, certe hac defenſa fuiſſent.

148. *Tela diei.*]. Radii Solis, qui telorum inſtar jacti & diffuſi per univerſum orbem inferunt lucem, notat autem per *Tela diei* exteriorem rerum cognitionem, ſicut per *Naturæ ſpeciem* ſignificat internam rerum cognitionem per cauſas. *Fayus. Pueriliter, ut & omnia.*

152. *Ita.*] *ut*, B.

De nihilo, tum, quod ſequimur, jam rectius inde
Perſpiciemus, & unde queat res quæque creari,
Et quo quæque modo fiant opera ſine Divum.
Nam ſi de Nihilo fierent, ex omnibu' rebus
Omne genus naſci poſſet; nil Semine egeret:
E mare primum homines, è terra poſſet oriri
Squammigerum genus, & volucres; erumpere cœlo
Armenta, atq; aliæ pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deſerta teneret:
Nec fructus iidem arboribus conſtare ſolerent,
Sed mutarentur: ferre omnes omnia poſſent.
Quippe, ubi non eſſent genitalia Corpora quoique,
Quî poſſet mater rebus conſiſtere certa?
At nunc Seminibus quia certis quidque creatur,
Inde enaſcitur, atque oras in luminis exit,
Materies ubi ineſt cujuſque & Corpora prima:
Atque hæc re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
Quod certis in rebus ineſt ſecreta facultas.
Præterea, cur Vere roſam, frumenta Calore,
Viteis Autumno fundi ſudante videmus:

è Nihilo, facilè attingemus illud quod quærimus, & deprehendemus quo modo quæque vi, & ex quibus principiis res quæque producitur ſine Deorum ope: ſi enim è Nihilo res producerentur; tum ſequitur, quod qualibet res poſſit oriri ex qualibet, & nulla res indigeret proprio ſemine. Exempli gratia, Homines ex Undis, Piſces Aveſq; è terra oriri poſſunt; Boves, Oves, Pecora, pecudeſque è Cœlo exilirent, & omne ferarum genus nullis loci: adſtrictum, æquè in cultis agris, ac in deſertis regionibus naſceretur: Nec iidem fructus ab iiſdem arboribus producerentur, ſed diverſi & varii, imo quælibet arbor ferret quodlibet fructuum genus: cum enim ſingulis rebus non ſint certa propriaque ſemina, quomodo poteſt eſſe certa rebus producendis effectrix cauſa? Quia vero res cunctæ oriuntur è certis propriiſque ſeminibus, ex ea tantum re, & in eo tantum loco naſcitur res qualibet, in qua, & in quo, ſunt Materies & Corpora prima (principia) illius rei; & hanc ob cauſam res qualibet non poteſt oriri ex re qualibet, quia ſingulis in rebus ineſt peculiaris aliqua propriaque vis ad hoc & non ad aliud producendum apta. Præterea, cur Roſas Vere, æſtate fruges, uvas autem Autumno, qui ſudores elicit, matureſcere videmus,

NOTÆ.

158. *Et*] *ut*, Gif.

160. *Nam ſi*, &c.] Primum hoc argumentum quo probare conatur Nihil de nihilo fieri breviter *Epicurus* in Epiſt. ad *Herodotum*, οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, πᾶν γὰρ ἐκ παντὸς ἐγίνετ' ἂν, σπερμάτων δ' οὐδὲν προσδεόμενον. Fuſius Poeta. Si Res de Nihilo producerentur, tum quodlibet ex quolibet oriretur, ſemine non opus eſſet; ſed e Terra Homines, è Cœlo Piſces Pecudeſque exilirent, &c. Cum autem quodlibet non oritur e quolibet, certiſque ſeminibus opus ſit, recte concludit *Nihil de Nihilo* produci.

168. *Corpora quoique.*] *Semina quoique*, Gaſſ.

170. *Quidque creatur.*] *Quæque creantur*. B. C. Na. &c.

171. *Enaſcitur.*] *Naſcitur*, MS. quæ vox forſan illis grata erit, qui in Veterum Verſibus hiatus quærunt, & amant.

174. *Certis.*] Libentius hoc loco legerim *Cunctis*: quam *Certis*, quò verſus ſuperiores inducunt, & ille præter cæteros,

Atque hæc re nequeunt ex omnibus omnia gigni.

Id quamobrem Lector? *Quod cunctis*, &c. Innuit enim facultatem diſtinctam & ſpecificam in una quavis re eſſe; unde e caulibus juglans, ex Homine Leo, &c. non enaſcatur. *Faber.*

175. *Præterea, cur*, &c.] Modo ex ipſa rerum origine, jam vero probat ex ſtatis temporum effectibus, *Nihil è Nihilo fieri*, v. 10. Cur enim *Vere* tantum Roſæ, *Æſtate* fruges, *Autumno* Uvæ, & non *Hyeme*, aliiſque etiam Anni partibus producerentur, ſi ad illorum originem *materia* nihil conferat, cum non major ſit in una tempeſtate quam in alia diſpoſitio, ut ex *Nihilo* quicquam procreetur?

176. *Viteis.*] *Uvas* Cod. Florentinus. *Sudante.*] *Suadente* G. Lambinus, & alii ex MSS. i. e. impellente vel ſollicitante, hæc etiam vox *Fabro* placet. Salmaſius legit *Sua dante*. Ver *ſua dat* cùm det Roſas, Calor frumenta, Autumnus Uvas. Sed quidni *Sudante* retinerem? *Humido* viz. & *udo*, vel *ſudores eliciente*, non enim dura eſt nec incommoda tranſlatio.

Si non, certa ſuo quia tempore Semina rerum
Cum confluxerunt, patefit, quodcunq; creatur,
Dum tempeſtates adſunt, & vivida tellus
Tuto res teneras effert in luminis oras?
Quod ſi de Nihilo fierent, ſubito exorerentur
Incerto ſpatio, atque alienis partibus anni:
Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
Concilio poſſent arceri tempore iniquo.
Nec porro Augendis rebus Spatio foret uſus
Seminis ad coïtum, è Nihilo ſi creſcere poſſent.
Nam fierent juvenes ſubito ex infantibu' parvis:
E terraque exorta repente arbuſta ſalirent.
Quorum nil fieri manifeſtum'ſt, omnia quando
Paullatim creſcunt (ut par eſt) Semine certo:
Creſcendoque genus ſervant; ut noſcere poſſis
Quæque ſua de Materia grandeſcere, alique.
Huc accedit uti ſine certis imbribus anni
Lætificos nequeat fœtus ſummittere tellus;
Nec porro ſecreta cibo natura animantum
Propagare genus poſſit, vitamque tueri:

niſi quòd, cum propria rerum ſemina idonea tempeſtate coierint, appareat quodcunque gignitur, dum adſint opportuna Anni tempora, & vegeta parens terra tuto proferat in lucem res novas & infirmas? At verò ſi de Nihilo fierent res, inexpectato naſcerentur, quolibet etiam (modo hoc modo illo) tempore, Annique partibus vel maxime inidoneis; tum enim nulla eſſent ſemina quæ impediri poſſint quo minus conveniant ad rem producendam tempeſtate minus convenienti. Nec porro opus eſſet ſpatio aliquo temporis, in quo convenienti materia coëunte res nata grandiores fierent, ſi è Nihilo augeri poſſint, namq; v. g. Juvenes momento temporis fierent è parvis infantibus, grandeſque arbores è Terra ſubito erumperent; at vero nil tale fieri palam eſt, quoniam res cunctæ paulatim augentur ex certa propriaq; materia, ut ipſa poſtulat natura rerum: Et dum augentur ſuas ſpecies conſervant, & inde aliquis certus eſſe poſſit res omnes de certis propriiſque principiis nutriri, & grandiores fieri. Adde quòd niſi imbres tempeſtivi cadant, Terra non poteſt producere lætificos ſuos fructus, nec Animalia alimento privata genus ſuum propagare poſſunt, nec vivere;

NOTÆ.

180. *Oras,*] *Auras* mavult Faber, ſic infra *Aëris in teneras Auras*; ſic Græci *μαλακὰς αὔρας*, ubi vero *Luminis auras* inveniet? idèoque non ſolicitanda lectio.

184. *Concilio genitali.*] *Concilium genitale* congreſſus Corporum primorum ad gignendum valens. *Concilium* à cogendo, unde apud Fullonem veſtimentum dum *cogitur conciliari* dicitur: *Varro* lib. V. *Concilium nominis* apud Tertullian. de pallio, eſt compoſitio nominis è duabus vocibus, & vetus Scholiaſtes in primam Sat. Juvenalis v. 116. inquit, Ciconia quæ contra templum Concordiæ ex *concilio* (ita enim leg. non conſilio) roſtri ſonitum facit.

185. *Nec porro, &c.*] tertium proponit argumentum v. 8. ex Naturali rerum incremento ductum, ſi enim è *Nihilo* res fierent, quidni etiam è *Nihilo* augerentur? Ideoque tempore non opus eſſet ut ad ſummum ætatis florem, juſtamque magnitudinem pervenirent, uno ſaltem momento punctoque temporis tenellus *Infans* robuſtus *Juvenis* evaderet, &c. ideo enim tarde & paulatim *Res* creſcunt, quia ex *certa* Materia *certiſque* Principiis augentur, quæ momento temporis nec congregari, nec diſponi nec conjungi poſſunt. Porro autem cum ex *certo* ſemine res augeantur, e *certo* etiam ſemine naſcantur neceſſe eſt.

185. *Spatio uſus.*] i. e. *Spatio opus*, ſic l. I. v. 220.

Nulla vi foret uſus enim——————

Virgilius, 8. Æneid.

——*nunc viribus uſus.*

186. *E nihilo ſi.*] *Si è nihilo*, M. V.

191. *Creſcendoque.*] *Creſcenteſque* V. viz. Res: nec inſulſens Lectio, etſi *Omnia* præcedat.

193. *Huc accedit.*] Quartum proponit v. 7. argumentum ex alimenti neceſſitate deductum, idque etiam non minus firmum & validum, quam cætera; Cùm enim niſi cadant Imbres nihil è Terra ſurgat, cum Animalia alimento privata nec propagare Genus ſuum poſſunt, nec vivere, quis tam ineptus eſt qui credat Animalia vel fruges e *Nihilo* produci, cum videat Materiam & producendis & alendis rebus omnibus eſſe neceſſariam? imo potius concludendum eſt, ſemina eſſe quædam e quibus res, ut voces è literis, componantur.

Ut potius multis communia Corpora rebus
Multa putes eſſe, ut verbis Elementa videmus,
Quam ſine Principiis ullam rem exiſtere poſſe.
Denique cur Homines tantos natura parare
Non potuit, pedibus qui pontum per vada poſſent
Tranſire, & magnos manibus divellere monteis,
Multaque vivendo vitalia vincere ſæcla:
Si non Materies quia rebus reddita certa'ſt
Gignundis, è qua conſtat quid poſſit oriri?
Nil igitur fieri de Nilo poſſe fatendum 'ſt:
Semine quando opus eſt rebus, quo quæq; creatæ
Aëris in teneras poſſint proferrier auras.
Poſtremo quoniam Incultis præſtare videmus
Culta loca, & manibus meliores reddere fœtus:
Eſſe videlicet in terris Primordia rerum,
Quæ nos, fœcundas vertentes vomere glebas,
Terraïque ſolum ſubigentes, cimus ad ortus.
Quod ſi nulla forent, noſtro ſine quæq; labore
Sponte ſua multo fieri meliora videres.

& hinc rectius colligas multa eſſe principia communia multis rebus, ut vocibus literas videmus, quàm aliquid ſine certo ſemine oriri & augeri poſſe. Deniq; cur Natura non poteſt producere Homines tam immenſæ proceritatis ut altum mare tanquam vadoſam paludem pedibus tranſire; & tantarum virium, ut manibus ſuis ingentes montes eradicare, tantæque longævitatis, ut multa temporis ſpatia, quibus hominum vitæ nunc terminantur, vivendo ſuperare valeant, niſi quod certa principia rebus quibuſcunq; producendis aſſignata ſint, è quibus ſit quicquid naſci poteſt? concedendum igitur eſt Nihil de Nihilo fieri cum certis principiis opus ſit, è quibus res quæque nata producatur. Denique quoniam conſtat Agros qui ab Agricolis coluntur fertiliores eſſe iis qui non coluntur, & fruges etiam meliores Agricolis colentibus reddere, concludere licet, in terris quædam latere rerum principia, quæ nos verſantes aratro fertiles glebas, ſolumque ſubigentes, excitamus ad exerendam ſuam vim rebus producendis aptam; at verò, ſi nulla forent latentia in Terris ſemina, tum ſine ulla Agricolæ opera, aut cultu fruges multo meliores naſci ſua ſponte videremus:

NOTÆ.

200. *Denique cur,* &c.] Rurſus v. 9. arguit è Rerum naturalium definita magnitudine & duratione. Si enim e Nihilo Homines v. g. producerentur, unde conſtanter tam puſilli & imbelles? unde brevis vita, cæteraque Humani generis & incommoda, & vitia? jam vero è certis ſeminibus certaque materia naſci Homines admittas, & hæc omnia neceſſaria plane erunt, & explicatu facilia.

201. *Pontum per vada.*] Salmaſius legit *Pontu*, i. e. πόντυ, ut idem Lucretius Pelage, i. e. πελάγη, dixit lib. V. v. 36. & l. VI. v. 619. at rectius *Faber*, noli hunc locum ita interpretari quaſi dixiſſet *per Ponti vada*. Quod enim Salmaſius hunc verſum depravatum judicavit, non ideo faciliùs crediderim.

203. *Vincere.*] *Vivere.*] Fayus, vox nihili.

209. *Poſtremo,* &c.] Obſervaverat Poeta Fruges, Arbores, Floreſque, &c. humana induſtria meliores & lætiores fieri, indeque v. his 7. arguit hæc omnia è latentibus quibuſdam ſeminibus oriri. Qoid enim prodeſſet labor ſi e Nihilo producerentur? vanos profecto eſſet, irrituſque, & nihil ille ageret, qui *Nihil* coleret: Imo nihil impedit quin fruges è Nihilo productas ſponte ſua quotannis meliores & lætiores naſci videremus.

210. *Reddere.*] *Reddier:* Giſ. & Pa. ex conjectura. *Reddi:* Lambinus. Docetque *Legendum ita eſſe, libris omnibus reclamantibus*, *Reddere* autem quod eſt in omnibus libris ferri non poſſe. Dum vero innocenti immeritæque voci iraſcatur, veterem, quam omnes libri aſſignant, ſedem poſſideat *Reddere.* Aliqui libri *dicier:* Parcus.

211. *Eſſe videlicet.*] Sic ſæpe Ennios, Plaut. & Tert. & Saluſt. *Scilicet futurum, videlicet in Terra reperiri, &c.* neque enim quod aliquando putavit *Lambinus* repeti debet ἀπὸ κοινοῦ *fatendum eſt.* Vid. l. II. v. 468.

213. *Terraïque ſolum.*] *Terram:* Feſtus Pompeius *ſolum* Terram. Ennius lib. III.

Tarquinio dedit Imperium, ſimul & ſola Regni.

Et Alibi,

Sed ſola Terrarum poſtquam permenſa parumper.

Huc

Huc accedit, uti quicque in ſua Corpora rurſum
Diſſolvat Natura, neq; ad Nihilum interimat res.
Nam, ſi quid mortale è cunctis partibus eſſet,
Ex oculis res quæque repente erepta periret;
Nulla vi foret uſus enim, quæ partibus ejus
Diſcidium parere, & nexus exſolvere poſſet.
At nunc, æterno quia conſtant Semine quæque,
Donec vis obiit, quæ res diverberet ictu,
Aut intus penetret per inania, diſſolvatque,
Nullius exitium patitur Natura videri.
Præterea, quæcunque vetuſtate amovet ætas,
Si penitus perimit conſumens Materiem omnem,
Unde animale genus generatim in lumina vitæ
Redducit Venus? aut redductum dædala tellus
Unde alit, atque auget, generatim pabula præbens?

Adde etiam, quòd Natura res pereuntes in ſua principia tantum diſſolvat, non verò in Nihilum reducat; ſi enim tota materia alicujus rei interitui eſſet obnoxia, tum qualibet res noſtris oculis ſubducta momento temporis evaneſceret, nulla enim violentia opus eſſet qua partes alicujus rei a ſe invicem ſeparar t, earumq; unionem diſſolveret; jam verò quoniam immortalibus principiis res conſtant, Natura nihil interire patitur donec aliqua vis incurrat, qua vel ictu diffringeret res, vel inſinuans per vacua inter particulas ſpatia eas à ſe invicem ſepararet. Inſuper: Si earum rerum, quæ ſenio confectæ pereunt, tempus totam materiam penitus aboleret, quanam ex materia Venus diverſas Animalium ſpecies procreat? ex quanam etiam varia, & in rebus producendis Artifex Terra procreatas nutrit & auget, ſubminiſtrans alimenta diverſis iſtis ſpeciebus apta?

NOTÆ.

216. *Huc accedit*, &c.] Hactenus demonſtravit Lucretius *Nihil è Nihilo fieri*: His autem v. 2. alterum proponit, quod ex priori ſequitur, effatum; *Nihil in Nihilum reduci*. *Quicque*] *Quaque*, Gif. Pa. alii.

218.] *Nam ſi*, &c.] Effatum modo propoſitum primò probat v. 8. ex communi reſolutione rerum; Si enim Res in *Nihilum* interirent, aut *mortales eſſent è cunctis partibus*; nulla eſſet vis neceſſaria, ut unaquæque diſſolvatur: ſed ut ſine ulla vi aut conamine aliarum rerum ſubitò nata apparet, ſic ſine ulla vi, aut conamine aliarum rerum unaquæque res, non diſſolutione partium, interiret; ſed noſtris oculis ſubducta repente evaneſceret; ideo enim vi opus eſt ut res unaquæque diſſolvatur, quia conſtat ex ſeminibus quæ diſſolutioni ſuperſunt. Hujus argumenti ne minimam partem intellexit *Fayus*.

220. *Enim.*] *Ei*, Gif. viz. *Naturæ*. Hanc lectionem tuetur *Pareus*: *Lambinus*, Faber, aliique rejiciunt: & tantos Authores tutò ſequi potuit *Fayus*, ſi tacere voluiſſet: Hæc autem iſte: Aliis *uſus ei* ſup. *Naturæ*: mihi minus arridet, alias enim non *rei cujuſque* ſed *Naturæ* partibus diſcidium pareretur. Ingenium Hominis! quaſi *ejus* non æque reſpiceret *rem quamque* ſi *ei*, ac ſi *enim* admittatur.

221. *Et.*] *at*, Cif. quid autem ſibi velit aliis relinquo.

222. *At nunc.*] *Quod nunc*, Gif. Pa. C. alii, Omneſque MSS. i. e. *nunc autem Conſtant.*] *Conſtat* Gif.

223. *Obiit.*] *obeat*, P. Na. D. ſed *obiit* veteres MSS. Cod.

226. *Præterea*, &c.] Secundum Argumentum quo probatur *Nihil in Nihilum reverti* breviter proponit *Epicurus* in Epiſt. ad Herodotum. εἰ ἐφθείρετο δὲ τὸ ἀφανιζόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν, πάντα ἂν ἀπολώλει τὰ πράγματα, οὐκ ὄντων τῶν εἰς ἃ διελύετο. Fuſiùs vero Poëta, & fortiùs. Olim probaverat *Nihil è Nihilo* fieri, & inde jam demonſtrat *Nihil in Nihilum* reduci. Animalia enim quotidie pereunt, & naſcuntur, fontes Aquas, e quibus Mare fluminaque conſtant, perpetuò ſubminiſtrant, &c. Undè verò hæc omnia, niſi quædam eſſent *immortalia* ſemina, quæ diſſolutioni Corporum ſupereſſent è quibus renovarentur? Quis enim tam inſanus quin concederet materiam aliquando interitui obnoxiam, in tam infinita Annorum ſerie quæ ab initio rerum fluxit, debere penitus conſumi, ita ut nihil omnino ſupereſſet è quo res quotidie pereuntes reparari poſſint?

228. *Generatim.*] *Generatum*, Gif. & quidam MSS. ut fatetur Lambinus.

229. *Redducit.*] *Educit*, D. Na. vitioſè.

Unde

Unde mare ingenui fontes, externaque longè
Flumina ſuppeditant? unde æther ſidera paſcit?
Omnia enim debet, mortali Corpore quæ ſunt,
Infinita ætas conſumſe, anteacta dieſque.
Quod ſi in eo ſpatio, atq; anteacta ætate fuere,
E quibus hæc Rerum conſiſtit Summa refecta:
Immortali ſunt naturâ prædita certè.
Haud igitur poſſunt ad Nilum quæque reverti.

Deniq; res omneis eadem vis cauſaq; volgò
Conficeret, niſi Materies æterna teneret
Inter ſe nexas minus aut magis endopedite.
Tactus enim lethi ſatis eſſet cauſa profecto:
Quippe, ubi nulla forent æterno Corpore, eorum
Contextum vis deberet diſſolvere quæque.
At nunc, inter ſe quia nexus principiorum
Diſſimiles conſtant, æternaq; materies eſt,
Incolumi remanent res corpore, dum ſatis acris
Vis obeat pro textura cujuſque reperta.
Haud igitur redit ad Nihilum res ulla, ſed omnes
Diſcidio redeunt in corpora materiaï.

Quanam ex re perennes & nativi Fontes Mare Flumina longis curſibus errantia ſupplent, & renovant? ex qua denique Aer Stellas & Cœlum nutrit? Infinitum enim illud tempus, quod jam præterit, penitus conſumpſiſſet omnia quæ conſtabant principiis interitui obnoxiis: At verò ſi per totum præteriti temporis ſpatium ea exiſtebant ſemina, è quibus res cunctæ reparantur, æterna ſint & immortalia neceſſe eſt, idcoque nulla unquam res in Nihilum reducitur. Denique una eademque vis omnes res delere & deſtruere valeret, niſi quædam eſſent principia interitui non obnoxia, è quibus modo fortius modo debilius unitis res ipſæ conſtarent, leviſſimus enim tactus cauſa eſſet ſatis potens ad res interimendas; ſi enim principia non ea eſſent quæ deſtrui nequeant, qualibet, vel minima vis eorum compagem diſſolveret: nunc autem quia nexus principiorum inæqualis eſt, ipſaque principia ſunt immortalia, nullæ res diſſolvuntur, donec vis incurrat quæ propriam cujuſque rei texturam (partium unionem) ſuperare valeat: Nulla igitur res in Nihilum, ſed omnes in ſua principia diſſolutæ redeunt.

Notæ.

231. *Ingenui.*] Quos Natura non Ars, &c. ita *ingenuus Color*, pro nativo, qui nulla arte nullo Pigmento evocatur. Faber. Juv. Sat. 3. v. 20.

—*Ingenuum violarent marmora tophum.*——

Ingenui,] *Perennes*, Gaſſend. al. *Ingeniti.*

232. *Suppeditant.*] Lambinus & Pareus *ſuppetunt*, vel *parata ſunt*: rectius autem *ſupplent*, vel *ſubminiſtrant.*

233. *Debet,*] *debeat*, Gif. Par.

234. *Conſumſe,*] *Conſumpſiſſe.* Sic *ſumpſe* pro *ſumpſiſſe* apud *Nævium* in *Tryphallo.* vid. A. Gellium lib. II. cap. xix. eodem modo *Ceſſe* & *Creſſe*, pro *ceſſiſſe* & *creviſſe*, *diviſſe* pro *diviſiſſe* apud Horatium. *Promiſſe* pro *promiſiſſe* apud Catullum: Atque ita porro.

237. *Prædita.*] *Reddita*, MSS.

239. *Denique*, &c.] Deinceps probat v. 12 Res in *Nihilum* non reverti, quòd non una vis ad diſſolvendum omnia ſufficiat; fruſtra enim aliquis obtendat unam eandemque vim omnia Corpora diſſolvere non poſſe, quia diſpari nexu corporum principia conjunguntur. Quid enim illa nexuum diſparitas efficeret, cum principia ipſa, ſi modo in *Nihilum* revertantur, vel leviſſimum tactum ferre non valeant? Admittas vero principia quædam æterna eſſe, & ex diſſimilitudine contextus eorum inter ſe ratio reddenda eſt, quare non una eademque vis ad omnia diſſolvendum ſufficiat.

239. *Volgo.*] *Vulgo, paſſim.* Sic *Cæſar* de bello Civ. l. I. p. 7. *Vulgo ex tectis ſignificabant.*

241. *Nexas endopedite.*] *Nexu endopedito* Nardius. *Nexus endopedita*: Gaſſendus, Gif. Par. cum ver. Codd. Alii *Nexus endopeditos*: quod placet Lector eligat.

242. *Satis eſſet cauſa.*] Tale Latinitatis exemplum vix alibi reperies, ideoque quidam exiſtimant legendum,

Tactus enim lethi omnibus eſſet cauſa profecto.

243. *Eorum.*] Cum in libris vulgatis multiſq; MSS. legitur *quorum*, e duobus MSS. quibus adderem B. *eorum* repoſuit Lambinus. *Quorum* Na. C. Gifan. Par. alii tuentur. Penes Lectorem ſit. Codices Florentini *diſſolvere quenquam*, viz. *contextum.*

247. *Res.*] *In*: Gaſſendus.

Poſtremo

Poſtremo pereunt imbres, ubi eos pater Æther
In gremium matris Terraï præcipitavit.
At nitidæ ſurgunt fruges, ramique vireſcunt
Arboribus; creſcunt ipſæ, fœtuq; gravantur:
Hinc alitur porro noſtrum genus, atq; ferarum:
Hinc lætas urbeis pueris florere videmus,
Frundiferaſque novis avibus canere undiq; ſylvas.
Hinc feſſæ pecudes pingues per pabula læta
Corpora deponunt, & candens lacteus humor
Uberibus manat diſtentis; hinc nova proles
Artubus infirmis teneras laſciva per herbas
Ludit, lacte mero menteis percuſſa novellas.
Haud igitur penitus pereunt quæcunque videntur:
Quando alid ex alio reficit Natura, nec ullam
Rem gigni patitur, niſi morte adjutam aliena.
Nunc age, res quoniam docui non poſſe creari
De

Deniq; aliquis objiciat, pluvia perit (in nihilum reducitur) ſimul ac pater Æther dimiſit illam in ſinum matris Terræ, Reſp. Ex pluvia ita demiſſa læta ſegetes oriuntur, Rami Arborum viridibus Foliis ornantur, augentur ipſæ Arbores, & Fructibus onerantur, è quibus Homines, cæteraque Animalia nutriuntur. Inde Urbes infantibus abundant, frondoſa nemora Avium novarum cantu ex omni parte reſonant: Inde etiam pecudes pinguéſcunt, & tanquam pinguedine laſſatæ per pinguia paſcua procumbunt, & candidus lactis liquor è turgentibus uberibus diſtillat; & inde novi (a partu recentes) fœtus debiles adhuc & infirmi mollia gramina ludibundi perſultant, puro lacte excitati & maximè gaudentes. Concludimus igitur nullam unquam rem in Nihilum reduci, cum Natura aliam rem ex alia reparat, nec aliquid unquam novum producit, quin utitur materia alterius rei olim diſſolutæ. Age vero cum demonſtraverim, nullam rem

NOTÆ.

251. *Poſtremo*, &c.] Quoniam autem Res pleræque ſint, quæ dum diſſolvuntur, ita ex oculis manibuſque evaneſcunt, ut prorſus perire videri poſſunt; monet his 15. v. imbres ipſos, qui in terram decidentes maxime evaneſcunt, non perire, ſed materiam ſuppeditare, unde Fruges arboreſque augentur, & Fructibus onerantur; iſtis autem Frugibus Fructibuſque Homines, Feræ, Aves veſcuntur; ideoque minime credendum eſt ullam imbrium particulam penitus interire, dum tot tantæque res ex iis reparantur: Concludit denique *Nihil in Nihilum reverti*, cum Natura aliud ex alio reficit, nec aliquid unquam novum producit, quin utitur materia alterius rei olim diſſolutæ.

254. *Ipſæ.*] Sine cultu Humano, ſed non ſine vi primigenia: *Virgil.* ſæpe in Georg. *Lucretius* non minus ſæpe. *Faber.* curioſè nimis, nec forſan verè.

256. *Pueris.*] *Puerûm*, B.

258. *Feſſæ.*] *Feræ* quidam MSS. alii *fœta*: non placet.

261. *Artubus.*] *Artibus*, vet. Cod. & *Scaurus.* Gif.

262. *Mentes percuſſa.*] Sic ver. 12.

Percuſſæ Corda tua vi.

264. *Alid.*] *Aliud. Alis* pro *Alius* veteres uſurpârunt. Giſanius dubitat an *Alid* pro *Aliud* dicitur; hanc vero contumeliam non patitur Lambinus, indignatur, furit, Catullum & Auſonium in partes vocat, at fruſtra: jurat denique ſe *Alid* in duobus MSS. legiſſe. Et hac lectione fruatur.

265. *Adjutam.*] *Adjuta.* B. Na. Gif. Par. Nec minores ſunt de hac, quam de illa altera lectione lites, quas tutiùs aliquis negligat, quam componat.

266. *Nunc age.*] Jam vero ne fruſtra diſputaret, dum *Memmius* ſuis omnibus quæ propoſuerat argumentis diffidat, quoniam Principia illa æterna, ſeminaque rerum per ſe diviſa atque ſeparata in ſenſum non cadant, ſed præ ſui exilitate omnem viſum, etiam acutiſſimum longiſſimè fugiant; varia congerit exempla rerum corporearum, quas nemo neget exiſtere, licet videri non poſſint. Primo *Venti* v. 33. cujus vim quicunque perſpexerit, ut tollit Mare, ut impellit naves, &c. illum Corporeum eſſe, licet particulæ ejus oculis cerni non poſſunt, fatebitur; idque libentius, ſi cognoſcat Ventum eodem plane modo ferri, & æquali impetu impellere, ac rapida & imbribus

De Nihilo, neq; item genitas ad Nil revocari ;
Ne qua forte tamen cœptes diffidere dictis,
Quod nequeunt oculis rerum Primordia cerni ;
Accipe præterea, quæ Corpora Tute neceſſe 'ſt
Confiteare eſſe in rebus, nec poſſe videri.
Principio, Venti vis verberat incita pontum,
Ingenteiſque ruit naveis, & nubila differt ;
Interdum rapido percurrens turbine campos
Arboribus magnis ſternit, monteiſq; ſupremos
Silvifragis vexat flabris : ita perfurit acri
Cum fremitu, ſævitque minaci murmure pontus.
Sunt igitur Venti nimirum corpora cæca,
Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cœli
Verrunt, ac ſubito vexantia turbine raptant.
Nec ratione fluunt alia, ſtragemque propagant,
Ac cum mollis aquæ fertur natura repente
Flumine abundanti, quod largis imbribus auget
Montibus ex altis magnus decurſus aquaï,
Fragmina conjiciens ſylvarum, arbuſtaq; tota ;
Nec validi poſſunt pontes venientis aquaï
Vim ſubitam tolerare : ita magno turbidus imbri

de Nihilo fieri, nullamque etiam rem in Nihilum reduci, ne tamen argumentis meis aſſentiri recuſares, quia rerum principia oculis videri nequeant ; obſerves porro, quod tu ipſe negare non poſſis, quadam eſſe Corpora in rerum natura, quæ tamen aciem oculorum fugiant. Primum, Ventus maxima cum vi ferit Mare, magnas jactat naves, nubeſq; disjicit ; interdum vehementi impetu planitiem perflans eam ſternit magnis arboribus dejectis ; ſummoſque Montes vexat flatibus qui ſylvas frangunt ; tam valido impetu furit ventus, ſævitque fremitu horrendo ortus : Ventus igitur conſtat è Corporibus licet oculis ea cerni non poſſunt, quæ Mare, quæ Terras, & quæ denique Cœli nubes verrunt, & immani impetu vexantia vaſtant omnia & abripiunt. Hi inſuper Venti eodem plane modo ruunt, ac vaſtant omnia, ac torrens magna vi imbrium è montibus altis decurrentium auctus : Ille enim modo avulſos ramos, modo totas arbores abripit, nec poſſunt validi pontes repentinum illius impetum ſuſtinere : tam immani vi multo imbre

Notæ.

imbribus aucta Flumina, quæ *Corporea* eſſe ſenſus ipſi apertiſſime demonſtrant.

266. *Age res.*] Alii legunt, Nunc age ſis, quoniam docui nil poſſe creari : *Age ſis*, i. e. *age ſi vis. Quoniam.*] *Quando*, Gif.

267. *Item genitas.*] Alii *Res genitas.* Alii *Genita ad Nihilum* : perinde.

270. *Præterea.*] *Propterea*, Faber.

272. *Incita.*] *Incitata.* Iſta voce ſæpe *Lucretius* utitur, & *Virgilius* Alii *inſita*, male.

272. *Pontum.*] MSS. quidam *cortus*, inde *portus.* Plurimi MSS. ut & B. eamque vocem Pareus, Gif. aliique acriter defendunt : At vero quis dubitet *Pontum* ſcribere qui verſum 279 legerit ? *Salmaſius* legit *Porcas.* *Porca* enim τὸ μεταξὺ τῶν κυμάτων dicitur ab auctore veterum Gloſſarum, tranſlatione facta ab Agris : Inter duos enim ſulcos elata Terra, dicitur *Porca.* *Varro de Re Ruſt.* lib. I. & ταφῇ Μενίππε.

275. *Sternit.*] *Sevit* : Marullus.

277. *Pontus.*] *Coörtus, vel Cortus* : ut optime *Faber*, qui iſtam vocem è verſu 272 ejectam ſuo reſtituit loco. *Pontus* enim vox nihili eſt, & ſolo *Fayo* digna, qui ad verſum 276 hæc monet. Ita.] *Particula Comparationis : Comparat quippe venti validi fremitum murmuri maris furentis.* Acumen Hominis !

278. *Cæca.*] Quæ oculis cerni non poſſunt : ſic eodem lib. v. 779.

Naturam clandeſtinam, cæcamque adhibere.
——————*Nimboſus Orion*
In vada cæca tulit———

Virgilius 1. Æneid.

280. *Verrunt.*] *Vertunt*, G. *Verrunt* autem amat *Virgilius* Lucretianæ Elegantiæ perpetuus Imitator.

—*Maria, ac Terras, Cœlumque profundum*
Quippe ferant rapidi ſecum, verrantque per Auras.

1. Æneid. v. 63.

282. *Ac cum,*] Ita quidam Libri fatente Lambino. Plurimi vero legunt, *Quam quom.*

287. *Turbidus.*] Alii *Turgidus* : improbe.

Moli-

Molibus incurrens validis cum viribus amnis,
Dat ſonitu magno ſtragem; volvitque ſub undis
Grandia ſaxa, ruit quà quidquid fluctibus obſtat.
Sic igitur debent VENTI quoque flamina ferri:
Quæ, veluti validum flumen, cum procubuere
Quamlibet in partem, trudunt res ante, ruuntque
Impetibus crebris; interdum vertice torto
Corripiunt, rapidoq; rotantia turbine portant.
Quare etiam atq; etiam ſunt VENTI Corpora cæca:
Quandoquidem factis ac moribus, æmula magnis
Amnibus inveniuntur, aperto Corpore qui ſunt.
Tum porro varios rerum ſentimus ODORES,
Nec tamē ad nareis venienteis cernimus unquā:
Nec calidos ÆSTUS tuimur, nec FRIGORA quimus
Uſurpare oculis, nec VOCES cernere ſuemus;
Quæ tamen omnia Corporea conſtare neceſſe'ſt
Natura: quoniam ſenſus impellere poſſunt.
TANGERE ENIM ET TANGI, NISI CORPUS, NULLA POTEST RES.
Denique fluctifrago ſuſpenſæ in littore Veſtes

violentus in moles obſtantes fertur, magno cum fragore pontes rumpit, ſub undis volvit ingentia ſaxa, & quicquid obſtat fluctibus evertit, & disjicit. Eodem, inquam, modo Venti feruntur, Qui magni Torrentis inſtar, in quamcunque partem tendunt, protrudunt omnia, & violentis flatibus disjiciunt; interdum etiam contorto vortice corripiunt, rapidoque turbine rotantes in ſublime tollunt. Fatendum igitur eſt Ventum conſtare è corporibus, licet Oculis cerni non poſſunt, cum eadem efficiunt, & eodem plane impetu feruntur, ac validi torrentes, quos Corporibus conſtare ſenſus ipſi demonſtrant. Præterea Naribus varios Corporum odores percipimus, Oculis vero iſtos nunquam intuemur: Neque Calorem, neque frigus, neque vocem videmus, quæ tamen omnia Corpora eſſe concedamus neceſſe eſt, quoniam impellunt moventque ſenſus, ideoque tangunt: Nihil autem præter Corpus poteſt vel tangere vel tangi. Denique veſtes ſuſpenſæ juxta littus,

NOTÆ.

288. *Incurrens.*] *Incurrit*, Na. imperitè, & fruſtra ſe aliquorum Codicum authoritate tuebitur.

290. *Ruit qua quicquid.*] *Quidquam*, Gif. ſed *Ruunt qua*, ſaxa viz. ſemper legendum putavit *Faber*. Nec improbanda eſſet iſta conjectura ſi Codices confirmarent, & non foret paulo frigidior: non ſolicitanda eſt igitur illa altera lectio, quam vetus Latium probaret: *Ruitque* forſan admitti poteſt, & probe reſpondebit *Ruuntque* v. 293: ab iſtiuſmodi etiam hiatibus non abhorrent veteres Poetæ.

295. *Rapidoque rotantia.*] Alii *Rapidique rotantia*: *Rapidique rotanti*, Gif. è vet. Codic. perinde eſt. Mallem vero *Rotantia*, ut v. 280.

——Subito vexantia turbine raptant.

297. *Moribus.*] Ita plurimi vet. Codd. quidam autem MSS. & impreſſi, *Motibus*. Virgil.

Ventos & variam Cœli prædicere morem
Cura ſit——

299. *Tum porro, &c.*] *Quin*, Gif. Iterum docet v. 7. poſſe eſſe in rerum Natura *Principia* quædam Corporea, quamvis ſub oculos non cadunt; Cùm Calorem, odores, ſonos, frigusque eſſe omnes fatentur, quæ tamen nemo unquam oculis uſurpavit. Iſta vero omnia Corporea eſſe quis dubitet dum impellunt ſenſus, ideoque *tangunt*? Quodcunque autem vel *tangit*, vel *tangitur*, id eſt Corpus. *Corpus* Græcè definitur, τὸ δρώμενον, ἢ πάσχον σῶμα ἐϛι, quam definitionem ſignificare volens Lucretius, ita ſcripſit

Tangere enim & Tangi, niſi Corpus, nulla poteſt res.

A. Gellius l. V. c. 15.

306. *Denique, &c.*] Alio v. 6. petitur exemplo; *Aqua* eſt *Corpus*, at illam in particulas nimis minutas aſpici aliquando dividi experimur; Panni enim, aut lintea juxta littus expanſa humeſcunt, à Solis calore autem iterum ſiccantur, at iſtas *Aquæ* particulas Pannis inſidentes, vel ab iis recedentes nemo unquam vidit.

306. *Fluctifrago.*] *Fluctivago*, Nonius in voce *Sereſco*.

in quod fluctus franguntur, humeſcunt, eædem autem Veſtes ad Solem explicatæ ſiccantur; noſtri verò oculi non percipiunt Aquam iſtis Veſtibus inſidentem, nec a Calore ab iſtis Veſtibus fugatum; ideoque dicendum eſt, aquam iſtam in particulas diviſam tam minutas, ut ſub acie Oculorum non cadant. Præterea Annulus dum in digito per multos annos geſtatur, diminuitur; Gutta Aquæ decidens lapidem cavat; Uncus Vomer Aratri e ferro factus paulatim deteritur dum ſcindit agros: Et quis non videt pavimenta ſaxea ambulantium pedibus detrita? Æra inſuper Imagines ad portas urbium collocatæ dextras habent attenuatas tactu frequentium ſalutatorum, vel prætereuntium. Hæc autem omnia diminui, parteſque quaſdam amittere, cum ſint detrita,

Uveſcunt, eædem diſpanſæ in Sole ſereſcunt;
At neque quo pacto perſederit humor aquaï
Viſu'ſt, nec rurſum quo pacto fugerit æſtu;
In parvas igitur parteis diſpergitur Humor,
Quas oculi nulla poſſunt ratione videre.
Quin etiam multis Solis redeuntibus annis
Annulus in digito ſubtertenuatur habendo:
StillicidI caſus lapidem cavat: uncus aratri
Ferreus occultè decreſcit Vomer in arvis:
Strataque jam volgi pedibus detrita viarum
Saxea conſpicimus: tum portas propter ahena
Signa manus dextras oſtendunt attenuari
Sæpe ſalutantum tactu, præterque meantum:
Hæc igitur minui, cum ſint detrita, videmus;

N o t æ.

307. *Diſpanſæ.*] Aliqui libri *Candenti.* Alii *diſpeſſa*, ex A. Gellio lib. XV. c. 15. Qui obſervat *paſſum* à *pando*, & cum præpoſitione *expaſſum*, non *expanſum* à veteribus dici; Plantumque in *Milite glorioſo*, Act. 2. Sc. 4. v. 6 & 7, ſcribere

Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundem actutum extra portam,
Diſpeſſis *manibus patibulum cum habebis.*

Eadem *Servius* ad v. 484. l. I. Æneid. At *Diſpenſa* agnoſcit Nonius in voce *Sereſco.* Lambinus autem hos duos verſus ita legendos cenſet,

Denique fluctifrago diſpeſſa in littore veſtes
Uveſcunt, eadem candenti in Sole ſereſcunt.

307. *Uveſcunt.*] Humeſcunt: unde *Uvidus*: *Sereſcunt.*] Siccantur; quod ſerenitas ſicca ſit: Sic Virgilius doctè in *Georg.* l. I.

——*Unde* Serenas
Ventus agat nubes.

Id eſt, Siccas. Idem alio in loco:

——*Atque Arida differt*
Nubila——Nonius.

Sereſcunt: ξηραίνονται, in veteri *Vulcanii* Onomaſtico.

312. *Quinetiam multis Solis, &c.*] *Multum.* Marullus. *Multis olim*, Faber. Varia v. 11. congerit exempla; Annulus viz. in digito, Vomer in Agris attenuatur; Gutta lapidem cavat: Pavimenta atteruntur; Æreaſque etiam ſtatuas crebro tactu detritas conſpicimus. Ab his omnibus ita detritis Corporeæ quædam particulæ recedunt, qui vero iſtas viderit, Oculos habebit longe acutiores quàm

Aquila, aut ſerpens Epidaurius——

313. *Habendo.*] Dum geſtatur. Paſſive ſignificationis; Virgil.

——*Alitur vitium vivitque* tegendo.

Id eſt, *dum* tegitur. Lucret. l. IV. v. 1064.

——*Inveteraſcit alendo.*

id eſt, dum alitur.

316. *Strata viarum.*] Ut *Prima virorum*, lib. I. v. 87. *Clauſa domorum*, v. 355. *Clauſa viarum*, lib. IV. v. 613. &c. Et apud Virgilium lib. I. Æneid.

Miratur portas, ſtrepitumque, & ſtrata viarum.

318. *Signa manus dextras, &c.*] Intelligit Deorum tutelarium ſigna, quorum manum dextram qui exirent ex urbe, & qui ingrederentur oſculari ſolebant, idque boni ominis cauſa: neque tamen ullus quod ſciam veteris Scriptoris locus ad id demonſtrandum affertur, ſed ita res deſcribitur, ut minime dubia videri debeat. Cur autem dextram potius oſcularentur quàm lævam, habes *Varronem* qui doceat in excerptis ex *Servio* in 1. Æneid. *Extras* verò in margine apponit *Giſanius*, forſan pro *exertas* aut prominentes: Sic apud Lucretium lib. IV. v. 278. *Extraria* lux pro *externa*, vel *extrinſeca*: verſum ſequentem non agnoſcit *B.*

320. *Sint.*] Ex omnibus libris ſcripſit *Lambinus.* *Sunt* ex conjectura *Giſanius*, ut & *Præcludit* pro *Præcluſit*, v. 322.

Sed

Sed quæ Corpora decedant in tempore quoque,
Invida præcluſit, ſpeciem Natura videndi.
Poſtremo, quæcunque Dies, Naturaque rebus
Paullatim tribuit, moderatim creſcere cogens,
Nulla poteſt oculorum acies contenta tueri;
Nec porro quæcunque ævo, macieque ſeneſcunt:
Nec mare quæ impendent veſco ſale Saxa pereſa,
Quid quoque admittant in tempore, cernere poſſis.
Corporibus cæcis igitur Natura gerit res.
Nec tamen undiq; Corporea ſtipata tenentur
Omnia natura, namque eſt in rebus INANE.
Quod tibi cognôſſe in multis erit utile rebus:
Nec ſinet errantem dubitare, & quærere ſemper
De Summa rerum, & noſtris diffidere dictis;
Quapropter locus eſt intactus, INANE, vacanſq;

quis neget? Invida autem Natura non indulſit nobis facultatem videndi eas particulas quæ ab his rebus ita diminutis quolibet tempore detrahuntur. Denique eas particulas quas Natura apponit rebus, & quibus paulatim auget, nullus Oculus, quamvis acriter ſe contendat, intueri poteſt; uti nec Corpuſcula quæ qualibet hora decedunt à rebus ſenio aut macie decreſcentibus, aut à Saxis quæ edaci Sale corroſa impendunt Mari; Fatendum igitur eſt Naturam habere, utique etiam Corporibus, quæ ſub oculos non cadunt. Nec tamen putandum eſt Omne, τὸ πᾶν, ex Materia *tantum conſtare & compactum eſſe; præter Materiam enim eſt* Inane. *Inane autem eſſe ſi recte intellexeris, multum utilitatis exinde percipies; Totum enim* Omne *habebis perſpectum, nihil amplius dubitabis, aut noſtræ diffides Philoſophiæ. Ut definiam igitur,* Inane *eſt* Spatium tactus expers, & Vacuum.

NOTÆ.

323. *Poſtremo, quæcunque,* &c.] Denique monet v. 7. Rebus paulatim creſcentibus apponi quaſdam particulas Corporeas, ab iis iterum decreſcentibus detrahi; eas vero particulas Oculum, ne quidem acutiſſimum intueri: & demum concludit poſſe eſſe quædam Principia Corporum quæ Aciem oculorum fugiant. Hæc omnia breviter *Epicurus* in Epiſt. ad Herodotum: πᾶν τε μέγεθος μὴ εἶναι περὶ ἀτόμους. (Democritus maximas poſſe eſſe Atomos exiſtimabat,) &, οὐδέποτε γὰρ Ἄτομος ὤφθη αἰσθητή.

327. *Nec Mare quæ impendent.*] Pro *impendent Mari.* Et hanc lectionem agnoſcit *Feſtus* in voce *Veſcus.* Sic Terentius in Phormione,

Tanta Te impendent Mala.

Lucilius,

Nunc ad Te redeo ut res quæ Me impendat agatur.

Licet aliud dicat *Feſtus* in voce *Me.* Similiter *Inſtare illum* Veteres dicebant, ut Plautus in Pœnulo,

Tantum eum inſtat *exitii.*

327. *Veſco ſale.*] *Ve,* Particula, ſicut quædam alia, tum intentionem ſignificat, tum minutionem: Sic *Veſcum,* quod ex *Ve* particula, & *eſca* copulatum eſt, utriuſque diverſæ ſignificationis vim capit: Aliter enim *Veſcum ſalem* dicit Lucretius ex edendi intentione, aliter Lucilius *Veſcum* appellat cum edendi faſtidio. *A. Gellius* lib. XVI. cap. 5. Lucilii verba laudat Nonius Marcellus. *Veſcum.* Minutum, obſcurum. Lucilius lib. XXVI. *Quam faſtidioſum ac veſcum cum faſtidio vivere.* Ubi addit ex Virgil. Georgic. 3. *Nec veſcas ſalicum frondes.* Item ex Afranio in Sororibus. *At puer eſt Veſcis imbecillus viribus.* Feſtus. *Veſcus.* faſtidioſus, Ve *enim pro puſillo utebantur.* Plin. l. VII. c. 20. *Corpore Veſco, ſed eximiis viribus Tritanum.* Ovid. Faſt. l. III. v. 445.

——*Vegrandia* farra colonæ
Quæ male creverunt, *veſcaque* parva vocant,
Vis ea ſi verbi eſt, cur non ego *Vejovis* ædem,
Ædem *non Magni* ſuſpicer eſſe Jovis?

328. *Quoque poſſis,* &c.] *Quaque poſſet.* Giſanius.

330. *Nec tamen undique,* &c.] Supra probaverat Corporea quædam eſſe Principia jam aliam rem aggreditur, & v. 6. docet in *Omni* aliud plane eſſe præter Corpus, viz. *Inane:* Iſtud autem *Inane* definit *Locum intactum, & vacantem:* Spatium viz. quod neque tangit, neque tangitur, quod neque agere, neque pati poteſt. Sic lib. III.

Plagarum quia ſunt expertia, ſicut Inane *eſt,*
Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum.

332. *Cognôſſe.*] *Commune.* B. & v. 334. *In* pro *De.* B.

Si autem non eſſet tale ſpatium, nullæ res moveri poſſint; præſto enim ſemper adeſſet Corpus quod impediret motum, Corpus enim omne ex natura ſua obſtat motui, & impedit: Nihil igitur progredi poſſet, cum nulla unquam res primò cederet, daretque locum. At nihil evidentius, quam quòd in Mari, in Terris, Aere etiam, altoque Cœlo multæ res variis diverſiſque motibus agitantur; Quæ tamen res, niſi Inane eſſet, non modò non moverentur, ſed ne omnino quidem unquam fuiſſent generatæ; quoniam Materies ex omni parte ſtipata ſemper quieviſſet, incapax motus, qui ad rerum generationem unicè facit. Præterea quamvis Res videntur habere particulas ſolidas ex omni parte ſibi invicem conjunctas, tamen eas raro eſſe Corpore, & Inane aliquod inter particulas ſparſum continere ex ſequentibus obſervationibus facile colligas. In ſpeluncas deſcendas, ibique obſervabis Aquam

Quod ſi non eſſet, nulla ratione moveri
Res poſſent; namq; officium, quod Corporis extat,
Officere, atque obſtare, id in omni tempore adeſſet
Omnibus: Haud igitur quidquam procedere poſſet,
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria, ac terras, ſublimaque cœli,
Multa modis multis varia ratione moveri
Cernimus ante oculos; quæ, ſi non eſſet INANE,
Non tam ſollicito motu privata carerent;
Quàm genita omnino nulla ratione fuiſſent:
Undique Materies quoniam ſtipata quieſſet.
Præterea quamvis Solidæ res eſſe putentur,
Hinc tamen eſſe licet Raro cum corpore cernas:
In ſaxis, ac ſpeluncis permanat Aquarum

NOTÆ.

336. *Quod ſi non eſſet, &c.*] Primum quo probatur *Inane* argumentum v. 14. continetur: quo etiam *Epicurus* Epiſt. ad Herodotum utitur. Εἰ μὴ ἦν ὃ κενὸν, καὶ χώραν, καὶ ἀναφῆ φύσιν ὀνομάζομεν, οὐκ ἂν εἶχε τὰ σώματα ὅπου ἦν, οὐδὲ δι' οὗ ἐκινεῖτο, καθάπερ φαίνεται κινούμενα. Ut vero vim hujus argumenti melius percipias, Lector, cogita univerſum mundum, ſi nihil *Inane* interſperſum habeat, confertiſſimam eſſe molem, adeo ut Corpuſculum, ne minimum quidem, valeat de novo ſuſcipere: Quippe ſi nihil non plenum eſt, nullus locus reſtat complendus; quare aut Corpus non admittetur, aut in illo loco collocabitur, in quo aliud jam ſitum eſt; ſicque idem locus duo Corpora ſeſe undique penetrantia capiet, quod ſane per vires Naturæ fieri poſſe non dixeris: Deprehendes autem hac ratione aliquodne Corpus ex iis quæ intra hanc molem diſpoſita ſunt moveri è ſuo loco poſſit, ut invadat locum alterius: Sanè cum plenum locum offendat, neceſſe erit ex illo pellat quod Corpus illum occupat; Illud prorſus quonam contendat, ſi Omnia quidem plena ſunt? An ipſum rurſus expellet aliud? Sed par redibit difficultas, continuabiturque in ævum. Ideoque niſi *Inane* ſit rebus intermiſtum, ita eſſent Omnia ſtipata, ut non modo nulla res Mundi moveri loco jam valeat; ſed neque explicari poſſit quomodo gigni quidquam potuerit, cùm ad generationes rerum motus localis requiratur: Idem fere argumentum ex *Democrito* & *Lucippo*, quos *Epicurus* ſequitur, collectum proponit *Ariſtot.* 4. Phyſ. 6. *Gaſſendus.*

337. *Corporis.*] *Corporum*, Pa. aliique, contra Codicum fidem: In ſequenti verſu *Abeſſet* pro *Adeſſet*. Idem.

341. *Sublimaque Cœli.*] Ut *Acuta belli* ab Horatio, *occulta & remota templi* à Cæſare: *Sublimus* autem, ut *Imbecillus*, *Inermus*, *Hilarus*, &c.

344. *Privata carerent.*] Turnebus aliquando legit, *Pronata carerent*: Aliquando *Privata jacerent*. Fruſtra; ut & Gaſſendus, qui v. 346, pro *Quieſſet* legit *fuiſſet*.

347. *Præterea, quamvis, &c.*] Iterum v. 12 probat *Inane* eſſe, quoniam Res, quæ maxime ſolidæ videntur, Corpora quædam permeant, & permanant: Sic Aqua ſaxum: Alimentum omnia Animalium membra; Succus Truncos ramoſque arborum. Soni Parietes & Mœnia, & Frigus Carnem & Nervos uſque ad ipſa Oſſa penetrat. Quæ tamen non omnino fierent, niſi eſſent Vacua quædam ſpatiola inter ſolidarum iſtarum rerum particulas, quæ Corpora quæque pertranſitent.

Liquidus

Liquidus humor, & uberibus flent omnia guttis:
Diſſupat in corpus ſeſe Cibus omne animantum:
Creſcunt Arbuſta, & fœtus in tempore fundunt,
Quòd Cibus in totas uſque ab radicibus imis
Per truncos, ac per ramos diffunditur omneis:
Inter ſepta meant Voces, & clauſa domorum
Tranſvolitant: rigidum permanat Frigus ad oſſa.
Quòd, niſi INANIA ſint, quà poſſent Corpora quæq;
Tranſire, haud ulla fieri ratione videres.
Denique cur alias aliis præſtare videmus
Pondere res rebus, nihilo majore figura?
Nam, ſi tantundem 'ſt in Lanæ glomere, quantum
Corporis in Plumbo 'ſt, tantundem pendere par eſt;
Corporis officium eſt quoniam premere omnia deorſum:
Contra autem natura manet ſine pondere INANIS.
Ergo quod Magnum 'ſt æque, Leviuſq; videtur,
Nimirum plus eſſe ſibi declarat INANIS:
At contra Gravius plus in ſe CORPORIS eſſe
Dedicat, & multò VACUI minus intus habere.
Eſt igitur nimirum id, quod ratione ſagaci
Quærimus, admiſtum rebus quod Inane vocamus.
Illud in his rebus, ne te deducere vero
Poſſit,

manare per ſaxa, plurimaſque guttas tanquam lacbrymas defluere: Alimentum, in omnes partes Corporum Animalium diffunditur: Arbores creſcunt, fructuſque debito tempore emittunt, quoniam Alimentum per truncos ſingulosque ramos in omnes illarum partes ab imis uſque radicibus diſtribuitur. Sonî muros, mœnia, clauſaſque domos permanant; Frigus acre uſque ad Oſſa intrat; Hæc vero neutiquam fierent, niſi eſſent Inania *quæ Corpora permeare poſſint. Præterea cur aliæ res eſſent aliis ponderoſiores, cum tamen æqualis ſint molis? Si enim tantum Corporis eſſet in lanæ glomere quantum eſt in plumbo, tum profectò tantum eſſet ponderis, quoniam premere deorſum, vel grave eſſe eſt proprietas Corpori naturalis; Inane autem è contra nullum habet pondus. Ergo quod æqualis eſt molis, minoris verò ponderis apertè oſtendit ſe plus* Inanis *continere: Quod verò majoris eſt ponderis plus Corporis continere, & multò minus* Inanis *inter particulas ſuas interſperſi. Conſtat igitur id Inane de quo diſputamus eſſe inter Corpora interſperſum. Ne autem Aliqui Te à veritate dimoveant iſta reſponſione, quæ hujus argumenti vim eludere conantur, neceſſe eſt ut*

NOTÆ.

350. *Flent.*] *Fluunt*, B.

353. *Quod Cibus in totas*, &c.] *Arbores*, viz. licet ſupra poſuerit *Arbuſta*: Alii tamen legunt *Tota uſque vel ab*, &c. Alii *Totos* viz. fœtus.

358. *Fieri.*] Alii, *Qua irent.* *Videres.*] Alii, *Valeret.*

359. *Denique cur Alias*, &c.] Tertium quo probatur *Inane* argumentum v. 12. deducitur e diverſo rerum, quæ ejuſdem magnitudinis & figuræ ſunt, pondere:. Neque enim explicari poteſt, cur è duobus Corporibus ejuſdem figuræ & magnitudinis alterum plus ponderis haberet, alterum minus; niſi quòd in illo plus inſit *Corporis*, cui Pondus naturale eſt: In hoc vero plus *Inanis*, quod nullum omnino habet pondus.

361. *Glomere.*] *Fondere* Alii, ſolliciti de Quantitate, inepte: æque enim licuit Lucretio producere, ac aliis corripere.

362. *Corporis.*] *Corporum*, ut & v. 363, & 367. B. Et pro iſta voce pugnat *Giſanius* ridicula planè ratione: licet enim de principiis Corporum aut Atomis loquatur *Lucretius*, nihil tamen obſtat quo minùs *Corporis* legatur: ut infra v. 423:

Corpus enim per ſe communis deliquat eſſe
Senſus: ———— Lambinus.

368. *Dedicat.*] Declarat, aut oſtendit; Alii *Indicat*. Alii *Deliquat*, ut v. 423. & lib. III. v. 209. Alii *Delicat*. Sic Plaut. in Milite,

Ita vero ut tu ipſe me dixiſſe delicas.

Nonius *Delica*. Explana, indica, &c. Sed *Dedicat* amat Faber: *De* enim affirmat, ut *Demiror*, *Demagis*, valdè magis apud *Lucilium* in Nonio: Feſtus tamen, *Demagis* pro *minus* Antiqui dicebant: forſan leg. *Nimis*.

369. *Id.*] Nardius & Alii non agnoſcunt, at retinendum arbitror.

371. *Illud in his rebus*, &c.] Quoniam verò aliqui, inter quos Ariſt. l. IV. Phyſ. vim hujus argu-

Illis effugium præcludam. Dicunt enim Aquas cedere Piſcibus procedere conantibus, & liquidas aperire vias; quia Piſces procedentes linquunt poſt ſe ſpatium in quod Aquæ cedentes fluere poſſint; & eadem planè ratione alias quoque res moveri poſſe, & locum mutare, etſi Omnia plena, & nullum Inane eſſet. Quod verò dicunt vanum, nilque eſt; In quem enim locum moverent Piſces, niſi iſtum locum Aqua reliquerint, & in quem etiam cederent iſta Aqua cum Piſces procedere non potuerint? Corpora igitur omnia ſunt motu privanda, aut concedendum eſt Inane *eſſe inter Corpora interſperſum, ſine eo enim res nullæ inciperent movere. Denique ſi duo Corpora lata, & plana, concurrant, ſubitoque à ſe invicem diſſiliant, neceſſe eſt ut Aër occuparet totum illud ſpatium quod ſit Inane inter Corpora ita divulſa: Ille autem Aër, etſi omnes illius undique partes celerrimè moveantur, uno tamen eodemque momento totum ſpatium occupare non poteſt; Primum enim neceſſe eſt ut*

Poſſit, quod quidam fingunt, præcurrere cogor;
Cedere Squamigeris latices nitentibus aiunt,
Et liquidas aperire vias; quia poſt loca Piſces
Linquant, quo poſſint cedentes confluere undæ:
Sic alias quoque res inter ſe poſſe moveri,
Et mutare locum; quamvis ſint omnia plena:
Scilicet id falſa totum ratione receptum 'ſt.
Nam quò Squamigeri poterunt procedere tandem,
Ni ſpatium dederint latices? concedere porro
Quò poterunt undæ, cum piſces ire nequibunt?
Aut igitur motu privandum 'ſt corpora quæque;
Aut eſſe admiſtum dicendum 'ſt rebus INANE;
Unde initium primum capiat res quæque movendi.
Poſtremo duo de concurſu Corpora lata,
Si cita diſſiliant, nempe aër omne neceſſe 'ſt,
Inter corpora quod fuvat, poſſidat INANE.
Is porro, quamvis circum celerantibus auris
Confluat, haud poterit tamen uno tempore totum
Complere ſpatium: Nam primum quemque
neceſſe 'ſt

NOTÆ.

argumenti eludere conantur Dicendo, *Inanis* non opus eſſe ut Corpora moveantur; cum in *Pleno* Corpora poſſunt ſibi invicem officiose cedere, quoniam Corpus quodcunque movetur relinquit ſpatium ab alio Corpore, quod e ſuo loco detrudit, occupandum: Ut Aqua cedit Piſcibus procedere conantibus, locumque quem illi reliquerunt ſubit; Urget Lucretius Piſces in Aqua ſibi viam aperire, locumque poſt ſe relinquere non poſſe, niſi Aqua cedat locum; cedere autem locum Aquam non poſſe, niſi pateat vacuum ſpatium à Piſcibus relictum: Igitur aut admittendum eſt Inane Corporibus admiſtum, aut nihil omnino moveri poſſit.

381. *Quò.*] *Qui*, Giſan. verſus 279 immemor.

285. *Poſtremo duo de concurſu*, &c.] Quinto his v. 7. pugnat argumento, eoque ſatis valido. Si enim duo Corpora plana & lata concurrant, ſubitoque à ſe invicem diſſiliant, *Inane* fieret; Omnis enim materia ab iſtis Corporibus ita concurrentibus elideretur. Ideoque ſpatium quod inter illa diſſilientia patet Omnis Corporis eſſet Vacuum: Quid enim impleret? Aër, an materia ſubtilis? At quantumvis celerem, quamtumvis ſubtilem fingas materiam, *Inane* tamen ſemper relinques, cùm Aër ille aut materia ſubtilis uno eodemque momento totum quod patet ſpatium occupare & implere non poſſit. *De concurſu.*] Poſt concurſum; Sic Plautus, *Non bonus eſt ſomnus* de *prandio*. Alii, inter quos *Giſanius*, legunt *Concurſo*, ut & *Culto*, lib. IV. v. 1274. Plurima enim erant apud Veteres nomina ambiguæ formæ. Sed hunc caſtigat *Lambinus*, an jure alii videant. *De concurſu.*] De conjunctione, de commiſſura, Alii.

387. *Fuvat.*] Quaſi *fuerit*. Alii *Fiat*: *Poſſidat.*] Ita Veteres pro *Poſſideat*.

388. *Celerantibus.*] Aliqui *Denſantibus*: Nullo planè ſenſu.

390. *Complere.*] *Compleri*, Giſ. perinde eſt.

Occupet

Occupet ille locum, deinde omnia poſſideantur.
Quòd ſi forte aliquis, cùm Corpora diſſiluere,
Tum putat id fieri, quia ſe condenſeat aër,
Errat; nam VACUUM tum fit, quod non fuit ante;
Et repletur item, VACUUM quod conſtitit ante:
Nec tali ratione poteſt denſerier aër,
Nec, ſi jam poſſet, ſine INANI poſſet, opinor,
Se ipſe in ſe trahere, & parteis conducere in unum:
Qua propter, quamvis cauſando multa moreris,
Eſſe in rebus INANE tamen fateare neceſſe 'ſt.
Multaque præterea tibi poſſum commemorando
Argumenta, fidem dictis, conradere noſtris;
Verum animo ſatis hæc veſtigia parva ſagaci
Sunt, per quæ poſſis cognoſcere cætera Tute:
Namque Canes ut montivagæ perſæpe ferai
Naribus inveniunt intectas frunde quietes,
Cum ſemel inſtiterunt veſtigia certa viaï:
Sic alid ex alio per te Tute ipſe videre
Talibus in rebus poteris, cæcaſque latebras
Inſinuare omneis, & Verum protrahere inde:

occupet partes ſpatii ſibi proximas, & deinde reliquas remotiores. Si verò forſan putet aliquis hoc argumentum ſolvi poſſe dicendo, condenſari Aërem cum iſta duo Corpora ſeparentur; Ille profecto errat; tunc enim fit Inane quod ante non fuit, & Inane quod ante fuit, repletur. Nec poteſt eſſe talis, qualem fingunt, Aëris condenſatio; vel ſi poſſit eſſe, non tamen ſine Inani; dum impoſſibile eſt ut Res aliqua partes ſuas in minus ſpatium contraheret, niſi Inane eſſet. Etſi igitur diſputare, multaſque cavillationes nectendo moleſtus aliquis eſſe poſſit, tandem tamen Inane eſſe fateri cogetur. Multa alia argumenta afferre potui, quibus meam ſententiam confirmarem, ſed hæc parva indicia perſpicaci menti ſufficiunt, & eorum ope Tu Ipſe reliqua omnia ſine Monitore perſpicies. Ut enim Canes venatici, poſtquam ſemel ferarum per Montes vagantium veſtigia certa legerint, earum cubilia in ſylvis abdita, frondibuſque tecta naribus inveniunt: Sic Tu, O Memmi, in Rebus Philoſophicis aliud ex alio propria tuo Marte colligens, omnes obſcuros receſſus penetrare, & latentem ibi veritatem protrahere poteris.

NOTÆ.

392. *Quod ſi forte aliquis,* &c.] Reſponſionem præoccupat, impugnatque *Lucretius* v. 8. Hîc verſus aliquos excidiſſe, mutilumque eſſe hunc locum ſemper judicavi; Præclara enim Reſponſio, *Vacuum non eſt, quoniam Aër condenſatur:* Quis autem intelligat? Ideoque hunc locum ita cenſeo ſupplendum: Cum duo iſta Corpora concurrant, inter eorum ſuperficies Aër interceptus, condenſatur, ſaltem in ſuperficierum cavitatibus (nulla enim Corpora perfecte plana) latet: Cum verò diſſiliant iſta Corpora, Aër iſte interceptus rareſit; ſpatiumque inter duo iſta Corpora diſſilientia patens occupat & implet. Urget autem *Lucretius*, Cùm iſta duo Corpora ſeparentur *Inane* fieri neceſſe (quis enim neget cum in aliquibus ſaltem partibus ſe invicem tangebant) & Id *Inane* iterum ab Aëre repleri; ideoque prius argumentum firmum ſatis eſſe & certum; Urget inſuper, Aërem non omnino condenſari, vel ſi condenſetur; ex iſta condenſatione tamen ſequi *Inane* eſſe: quoniam abſurdum eſt unam eandemque materiæ molem aliquando majus aliquando minus ſpatium occupare, niſi Inane eſſet.

393. *Condenſeat.*] Sic Virgil. Æneid. 10.

Extremi addenſent Acies—Et Æneid. 7.
Agmina denſentur Campis.

Ad quem locum *Denſeo, Denſes,* dici agnoſcit Servius.

401. *Multaque præterea,* &c.] Multa propoſuit, non vero omnia argumenta; reliqua autem ex iis, quæ memoraverat, ab ipſo *Memmio* colligenda relinquit: idem enim Philoſophis ac Canibus Venaticis accidit, cum certa veritatis veſtigia ſemel legerint, abditos illius receſſus facile invenient.

402. *Conradere.*] *Conciliare, Comparare,* lib. VI. v. 303.

Atque alia ex ipſo conradens Aëre portat.
Et v. 443.

—Conradens *ex Aëre ſemina Nubis.*

Ideoque non audiendi ſunt iſti qui *Contradere* reponunt.

406. *Intectas frunde.*] Livius *Intecta ſtramento tecta:* Non opus eſt igitur iſtorum ingenio qui amant, *Intextas.*

407. *Certa.*] *Prima,* B.

Si vero in aſſenſu his argumentis præbendo tardior ſis, & adhuc de re modo propoſita dubites; liquidò ſpondere poſſum, O Memmi, me Tibi planè ſatisfacturum eſſe: Tantum enim argumentorum vim, è divite vena ingenii Epicuri hauſtorum, Lingua mea ſuavis meo è pectore effundet; ut verear ne tarda ſenectus per artus meos ſerpat, omniaque mea vitæ munimenta diffringat, priuſquam vel Ego verſibus complecti poſſum, vel Tu audire omnia iſta argumenta, quæ ad quamlibet rem probandam (*præcipuè* Inane *eſſe*) *proferre valeam. Jam verò opus inſtitutum proſequar.* Omne *igitur, ſi res per ſe exiſtentes ſpectemus, duo tantum complectitur; Cor*pus *&* Inane, *in quo Cor*pus *ſitum eſt, & per quod diverſimodè movetur: Cor*pus *autem eſſe ipſi ſenſus ſatis demonſtrant, quibus niſi firmiter credamus, nullum erit Criterion quo in deducendis de rebus ſenſui inevidentibus ratiociniis dirigeremur: Tum porro, ſi non eſſet talis Locus aut Spatium, quale* Inane *vocamus, nullus eſſet Locus in quo ſita forent Corpora, nec omnino moverentur, ut modò luculente demonſtravi. Præterea Nihil eſt quod dicere poſſis neque*

Quod ſi pigrâris, paullumve abſceſſeris ab re,
Hoc tibi de plano poſſum promittere, MEMMI;
Uſque adeo largos hauſtus de fontibu' magnis
Lingua meo ſuavis diti de pectore fundet,
Ut verear, ne tarda prius per membra Senectus
Serpat, & in Nobis Vitaï clauſtra reſolvat,
Quàm tibi de quavis una re verſibus omnis
Argumentorum ſit copia miſſa per aureis.
Sed nunc jam repetam cœptum pertexere dictis:
Omnis, ut eſt, igitur, per ſe, Natura, duabus
Conſiſtit rebus; nam CORPORA ſunt, & INANE,
Hæc in quo ſita ſunt, & quà diverſa moventur:
Corpus enim per ſe communis deliquat eſſe
Senſus; quo niſi prima fides fundata valebit,
Haud erit occultis de rebus quo referentes
Confirmare animi quicquam ratione queamus.
Tum porro Locus, ac Spatium, quod INANE vocamus,
Si nullum foret, haud uſquam ſita Corpora poſſent
Eſſe, neque omnino quàquam diverſa meare;
Id quod jam ſupera tibi paullo oſtendimus ante:
Præterea nihil eſt, quod poſſis dicere ab omni

COR-

NOTÆ.

411. *Quod ſi pigrâris.*] Aliam ab Omnibus Interpretum v. 9. commentis ſententiam ſequutus ſum, quam veram tamen eſſe fatebitur is Lector, qui ſequentes verſus diligenter perpendit, novitque *Lucretium* de Epicuro & de ſeipſo nihil moderatum ſentire.

413. *Uſque adeo largos*, &c.] Lambinus è MSS. legit.

Uſque adeo largos, hauſtos de fontibus, Amnes. De fontibus.] ex Epicuri libris, cujus non tantum Opiniones, ſed etiam Verba ubique premit, & ſectatur.

420. *Omnis, ut eſt, igitur*, &c.] Jam *Corpus* & *Inane* demonſtraverat. His vero v. 11. olim poſita argumenta breviter recenſet, & unum addit àſenſu deductum: Aſſeritque nihil per ſe exiſtere præter *Corpus* & *Inane*: Sic *Epicurus* in Epiſt. ad Herodotum, τὸ πᾶν ἐστι σῶμα καὶ κενόν. In Epiſt. ad Pythoclem, τὸ πᾶν σῶμα, καὶ ἀναφὴς φύσις. Et *Cicero* in 2. de Nat. Deor. Omnia, quæ ſecundum Naturam Corpus & Inane docet *Epicurus*. *Omnis, ut eſt per ſe, Natura.*] i.e. Omnis Natura, vel *Omne* per ſe exiſtens, & ut Epicurus in Epiſt. ad Herod. Καθ' αὑτὰς φύσεις.

421. *Conſiſtit.*] Alii *Conſiſtit in*, imperite. *Nam.*] *Quæ* G.

423. *Corpus enim*, &c.] Ipſa *Epicuri* verba: Τὰ μὲν σώματα ὡς ἔστιν, καὶ αὐτὴ ἡ αἴσθησις ἐπὶ πάντων μαρτυρεῖ, καθ' ἣν ἀναγκαῖον τὸ ἄδηλον τῷ λογισμῷ τεκμαίρεσθαι· εἰ μὴ ἦν ὃ κενὸν, καὶ χώραν, καὶ ἀναφῆ φύσιν ὀνομάζομεν, οὐκ ἂν εἶχε τὰ σώματα ὅπη ἦν, οὐδὲ δι' οὗ ἐκινεῖτο, καθάπερ φαίνεται κινούμενα. Epiſt. ad Herodot.

426. *Animi.*] *Animos*, Nardius & alii: Quo ſenſu ipſi viderint.

430. *Supera.*] Supra.

431. *Præterea Nihil eſt*, &c.] His v. 10. docet Nihil eſſe per ſe exiſtens præter *Inane*, & *Corpus*. Quicquid enim eſt, quantitate aliqua, magna aut parva donatur. Id vero ſi Tactile ſit,

CORPORE ſejunctum, ſecretumque eſſe ab INANI:
Quod quaſi tertia ſit rerum natura reperta.
Nam quodcunque erit, eſſe aliquid debebit id ipſum
Augmine vel grandi, vel parvo deniq; dum ſit;
Cui ſi Tactus erit quamvis levis, exiguuſque,
Corporũ augebit numerum, ſummamque ſequetur;
Sin Intactile erit, nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per ſe tranſire meantem;
Scilicet hoc id erit Vacuũ, quod Inane vocamus.
Præterea per ſe quodcunque erit, aut faciet quid,
Aut aliis fungi debebit agentibus ipſum;
Aut erit ut poſſint in eo res eſſe, gerique:
At facere & fungi ſine CORPORE nulla poteſt res:
Nec præbere locum porro, niſi Inane, Vacanſq;
Ergo præter INANE, & CORPORA, tertia per ſe
Nulla poteſt rerum in numero natura relinqui;

Corpus *eſſe neque* Inane, *quod ſit tertium rerum genus*, Omniſque *pars: Quodcunque enim eſt, vel majori vel minori mole definitum eſt, quod ſi ullo modo tactile ſit, id profecto inter Corpora annumerari debet: Sin vero nullo modo tactile ſit, neque ex ulla parte res per ſe tranſeuntes impediat, Id profecto idem eſt quod* Inane *dicimus. Præterea quodcunque exiſtit, aut ipſum poteſt agere, vel ab aliis agentibus poteſt pati; aut id erit in quo Res poſſunt eſſe, fieri, & moveri: At nihil præter* Corpus *poteſt agere vel pati, & ſolum* Inane *poteſt dare locum in quo res ſint, fiant, vel moveantur. Ergo nullum poteſt eſſe tertium Rerum Genus, ab* Inani *&* Corpore *disjunctum;*

NOTÆ.

ſit, motumque impediat, *Corpus* cenſebitur: Epicurus apud Empiricum, καθ' ἀθροισμὸν σχήματος, καὶ μεγέθους, καὶ ἀντιτυπίας, καὶ βάρους, τὸ σῶμα νοεῖται. Si vero Intactile, motumque non impediat, vocabitur *Inane*: Nihil igitur eſt præter Corpus & Inane.

431. *Poſſis dicere.*] Alii *Dici poſſit ab*: Alii *poſſit dicier*: eligat Lector.

433. *Quod quaſi tertia ſit rerum Natura reperta.*] Pro *Rerum*, Alii legunt *Numero.* Nec lis inter harum vocum Patronos facilè componatur, Cùm qui *Rerum*, æquè ac qui *Numero* amat v. 447. Autoritate ſeipſum tueri poſſit; Totum vero hunc verſum rejicit *Faber*, & exiſtimat illum ex concluſione ſeu Orationis clauſula petitum, & huc tranſlatum fuiſſe: Deinde dicet Latinitatem eſſe vitioſam: *Nibil eſt* quod poſſis *dicere ſejunctum*, &c. quod ſit quaſi *tertia Natura reperta.* Ita ille: Quid autem ſi legamus *Quod dici poſſit*? Quid ſi *quod poſſit dicier*? Quid etiam ſi legamus *Quæ quaſi Tertia*? Dum Cod. MS. B. Aliique agnoſcunt *Quo*? Profecto iſta omnia incorruptum vetuſque Latium ſapiunt; nec *Illius* Authoritas tanta eſt, ut omnium Codicum fidei præferatur.

434. *Eſſe aliquid.*] *Eſſe aliud* Alii: in cujus inſanæ Lectionis interpretatione nollem *Lambinum* tot verba perdidiſſe.

437. *Corporum.*] Imperiti Librarii, offenſi quod litera *M.* non eliditur, varia commenti ſunt: Alii ſcribunt *Corporum augebit.* Alii *Corporis augebit.* Alii *Corporum adaugebit*: fruſtra hæc omnia. Litera enim *M* apud *Ennium* & *Lucretium* ſæpiſſime non eliditur, uti nec apud Horatium Sat. 2. Lib. II.

——*Num veſceris iſta*
Quam laudas pluma? cocto num adeſt honor idem?

441. *Præterea, &c.*] Iterum v. 9. docet nihil eſſe per ſe exiſtens præter *Corpus* & *Inane.* Quodcunque enim eſt, vel in aliud agere, vel ab alio Pati poteſt: Id autem erit *Corpus.* Quodcunque enim, Agit vel Patitur, Tangitur aut Tangit: Vel eſt id in quo Res ſitæ ſunt, in quo etiam fiunt, & moventur: Id autem *Inane* eſt: Nullum igitur eſt Tertium rerum Genus quod ſenſu (qui *Corpus* eſſe docet) vel Ratione (quæ *Inane* eſſe demonſtrat) deprehendere valeamus. Epicurus, τὸ δρώμενον, ἢ πάσχον, σῶμά ἐστι· τὸ δὲ κενὸν οὔτε ποιῆσαι, οὔτε παθεῖν δύναται, ἀλλὰ κίνησιν μόνον δι' ἑαυτοῦ τοῖς σώμασι παρέχει.

443. *Gerique.*] Genique P. & alii, improbè. *Gerique.*] Fieri & moveri, dum enim *Gerere* idem apud Lucretium ac *Facere* aut *Adminiſtrare*, ut in v. 329.

Corporibus cæcis Natura Gerit *res.*

immeritò *Lambinus* Gif. ſuccenſet quòd *Geri* interpretetur *Moveri*: Sine motu enim nihil Natura vel agit vel adminiſtrat.

Nec, quæ ſub ſenſus cadat ullo tempore noſtros,
Nec, ratione animi quam quiſquam poſſit apiſci.
Nam quæcunque cluent, aut his CONJUNCTA duabus
Rebus ea invenies; aut horum EVENTA videbis.
Conjunctum 'ſt id, quod nunquam ſine perniciali
Diſcidio potis eſt ſejungi, ſeque gregari;
Pondus uti ſaxis, Calor ignibu', Liquor aquaï,
Tactus Corporibus cunctis, Intactus Inani.
Servitium contra, Libertas, Divitiæque,
Paupertas, Bellum, Concordia, cætera, quorum
Adventu manet incolumis natura, abituque,
Hæc ſoliti ſumus, ut par eſt, EVENTA vocare.
Tempus item per ſe nõ eſt, ſed Rebus ab ipſis
Conſequitur ſenſus, tranſactum quid ſit in ævo,
Tum quæ Res inſtet; quid porro deinde ſequatur:
Nec per ſe quemquam TEMPUS ſentire fatendu 'ſt
Semotum ab rerum motu, placidaque quiete.
Deniq; Tyndaridẽ raptam, belloq; ſubactas

quod vel ſub ſenſus noſtros unquam cadat, vel quod cogitatione aſſequi poſſimus. Omnia enim alia quæ exiſtere videntur, inveniemus eſſe aut Conjuncta Corporis & Inanis, aut illorum Eventa. Conjunctum autem id eſt quod non poteſt ſeparari à Re ſine ipſius Rei interitu. Tale eſt Gravitas in Lapide, Calor in Igne, Humiditas in Aqua, Tactilitas in Corpore omni, & Intactilitas in Inani: Contra vero, Servitus, Libertas, Opes, Paupertas, Bellum, Concordia, reliquaque omnia quæ vel ad Rem adveniunt, vel à Re abeunt ſine interitu illius Rei Eventa Rerum, ut æquum eſt, ſolemus nominare. Tempus etiam non eſt Ens per ſe exiſtens, ſed ex ipſis rebus Mens noſtra colligit quid præteritum, quid præſens, quid futurum ſit; (Res enim ipſæ aliquæ ſunt præteritæ, præſentes aliæ, & aliæ futuræ) *Nec quis unquam Tempus conceperit per ſe, & non conſideratis ſimul rebus aliquibus vel moventibus vel quieſcentibus. Denique cum dicunt Helenam raptam eſſe,*

NOTÆ.

450. *Nam quæcunque cluent*, &c.] Cùm verò plurima dicimus *Eſſe* præter Corpus & Inane, ut *Bellum eſt*, Pax *eſt*, Calor *eſt*, &c. Ne ex communi hoc uſu loquendi errores naſcerentur, monet ver. 10. hæc Omnia *Conjuncta* tantùm eſſe, vel *Eventa* Corporis & Inanis: *Conjunctum* (σύμπτωμα ſive proprium Accidens) eſt quod non poteſt abeſſe ſine interitu ſubjecti: Quale eſt Calor in Igne, Humiditas in Aqua, &c. *Eventum* verò (συμβεβηκὸς ſive Accidens commune) quod poteſt abeſſe vel adeſſe ſine ſubjecti interitu; Quale eſt Bellum, Paupertas, Concordia, &c.

460. *Tempus item*, &c.] Qui Paupertatem, Bella, Pacem, &c.. inter Eventa poni haud graviter ferebant, magnificentius de *Tempore* ſentiebant. Pythagoras, Heraclitus, Alii (vid. Empiricum adv. Phyſ. lib. XXI.) Corpus eſſe, Stoici vero Incorporeum Aliquid eſſe docuerunt: His omnibus Epicuri ſententiam v. 5. opponit Lucretius, quam Accipe Lector *Gaſſendi* verbis luculentiùs explicatam: Tempus eſt Eventum cogitatione duntaxat ſeu mente attributum rebus, prout concipiuntur in eo, in quo ſunt, ſtatu perſeverare, aut deſinere, & longiorem aut breviorem exiſtentiam tueri; ac ipſam habere, habuiſſe, aut habituræ eſſe.

462. *Porro.*] *Pars* edidit *Fayus*, eodem judicio quo v. 476. *Clara* interpretatus eſt *notiſſima*.

465. *Denique Tyndaridem cum dicunt eſſe*, &c.] Haud ſcio an facile explicare poſſim quod ſentiam; ſed Ego, ut potero, dicam. Sermonis Latini inopia cogit ut utamur verbo *ſum, es, eſt*, in rebus temporis præteriti, ubi quid factum dicere volumus. Itaque ſi quis dixerit, *Victum eſt Ilium*, extemplo argutator aliquis reſponderit, *Victum eſt*, ergo *Eſt*. Hunc locum ſic neceſſariò intelligendum arbitror. Hæc *Faber*, quo nemo melius: v. igitur 7. captioſum Sophiſma ſolvit, ex communi uſu loquendi, quo dicimus res præteritas geſtas *eſſe*, ductum: & huc ſpectare exiſtimo omnia illa, quæ de accommodandis tempori familiaribus ſermonis formis, Epicurus ſcribit in Epiſt. ad Herodotum: ὥστε ἀπαλλακτέος, ὡς βελτίους, μεταληπτέον, ἀλλ᾽ αὐτοῖς ἐπιφέρουσας κατ᾽ αὐτοῦ χρηστέον. Qui vero dixerit has eſſe nugas dialecticas, veriſſimum dixerit; Nec nugaretur Lucretius, niſi *Stoici* (inter quos & Epicuræos immortale odium) futiliſſimi Hominum hiſce argutiis ineptire coëgiſſent.

Troju-

Trojugenas genteis cum dicunt eſſe, videndu 'ſt,
Ne forte hæc per ſe, cogant nos, eſſe fateri:
Quando ea ſæcla hominū, quorum hæc eventa fuere
Irrevocabilis abſtulerit jam præterita ætas.
Namque aliud Rebus, aliud regionibus ipſis
EVENTUM dici poterit, quodcunque erit actum.
Denique Materies ſi rerum nulla fuiſſet,
Nec Locus, ac Spatium, res in quo quæq; geruntur;
Nunquam Tyndaridis formæ conflatus amore
Ignis Alexandri Phrygio ſub pectore gliſcens
Clara accendiſſet ſævi certamina belli:
Nec clam durateus Trojanis Pergama partu
Inflammaſſet equus nocturno Grajugenarum;
Perſpicere ut poſſis Res Geſtas funditus omneis,
Non ita, uti CORPUS, per ſe conſtare, nec eſſe:
Nec ratione cluere eadem, qua conſtat INANE:
Sed magis ut meritò poſſis EVENTA vocare
Corporis, atq; Loci, res in quo quæque gerantur.
Corpora ſunt porro partim Primordia rerum,

*Trojanas gentes Bello victas eſſe, cavendum eſt ne hic etiam communis loquendi uſus inducat nos concedere. Hæc eſſe per ſe; quando omnes illos Homines, quorum hæc fuere Eventa, præterita ætas, quæ nunquam revocari poteſt, abſtulit *** Omnes enim res geſtæ, ſunt Eventa, vel Hominum ipſorum qui gerunt, vel Locorum in quibus geruntur. Denique ſi nulla fuiſſent Corpora, nec Locus & Spatium in quo res fierent, nunquam Ignis amore pulcherrimæ Helenæ excitatus, & creſcens in pectore Paridis Phrygii ſplendida ſævi belli certamina accendiſſet: Nec ligneus Equus clam, & noctu è ſuo alvo Græcos iſtos Milites effudiſſet, qui Pergama Trojanorum Urbem igne vaſtârunt. Hinc igitur facilè colligas Res geſtas neque per ſe exiſtere, nec eodem modo ſe habere quo* Corpus *&* Inane: *Sed potius eſſe Eventa Corporum, & Loci in quo iſtæ res geſtæ fuêre. Corpora autem ſunt vel* Simplicia rerum principia,

NOTÆ.

466. *Cum.*] *Ut:* Na. & vet. quidam Codd. *Qui:* Lambinus.

467. *Ne forte.*] *Ne contra:* quidam Cod. *Eſſe fateri.*] Alii *Forte fateri.* Alii *Cuncta fateri.*

Ne contra hæc per ſe cogant Nos eſſe fateri: omnibus anteponit Lambinus.

468. *Ea.*] *Et*, Gif. & Alii.

469. Poſt hunc verſum hiatum in Interpretatione reliqui, nec temerè: quis enim non videt omnes iſtos excidiſſe verſus, qui ſolutionem Sophiſmatis continebant? Lacerum verò Poëtam eſſe teſtor verſus quoſdam à veteribus laudatos, *Nonius* in voce *Torpor.*

—*Tantus conduxerat omnia Torpor.*

Lucret. quas tamen voces in *Lucretio* hodiè ne quæras.

470. *Rebus.*] *Terris*, Na. & quidam Alii.

472. *Denique materies, &c.*] Sophiſma iterum aggreditur, & v. 12. demonſtrat *res olim Geſtas* non per ſe conſtare, ſed Inanis & Corporis *Eventa* eſſe: Quoniam ſi nullum Corpus & Inane olim extitiſſet, iſtæ res nunquam fuiſſent geſtæ.

473. *Geruntur.*] *Genuntur*, Lambinus contra omnes Codices, & abſurdè; ut patet ex v. 479.

477. *Durateus.*] Δουράτεος. Hom. Odyſſ. θ. ex trabibus compactus. δουρεῖος. Euripid. Troad.

ὅθεν πρὸς ἀνδρῶν ὑστέρων κληθήσεται
δουρεῖος ἵππος κρυπτὸν ἀμπίσχων δόρυ.

477. *Trojai.*] *Trojanis.* Omnes Cod. præter B.

483. *Corporis.*] *Corporum*, Gif. Et Alii, *Gerantur*, *Genantur* Alii, Alii *Regantur*: utrumque vitioſè.

484. *Corpora ſunt porro, &c.*] Demonſtratis jam duobus Naturæ Principiis, Corpore, viz. & Inani; & explicata etiam Inanis Natura, de Corpore fuſiùs diſputat: Corpora autem dividit in *Simplicia* & *Compoſita.* Sic Epicurus ad Herodotum, τῶν σωμάτων τὰ μέν ἐστι συγκρίσεις, τὰ δ' ἐξ ὧν αἱ συγκρίσεις πεποίηνται. Docet inſuper v. 20. Corpora iſta ſimplicia, ſeu Compoſitorum principia, ſolidiſſima eſſe, perfectè plena, nullum *Inane* continere, ideoque nulla vi dividi aut diffringi poſſe: Fatetur interim opus eſſe validiſſimis argumentis, quibus perſuaderi poſſit Corpora aliqua eſſe perfectè ſolida & plena, cum Aurum, *Æs*, Saxa, reliquaque omnia quæ ſolidiſſima putamus, poroſa eſſe, & aliis Corporibus pervia ſentimus.

Partim

Partim Concilio quæ conſtant principiorum.
Sed quæ ſunt rerum Primordia, nulla poteſt vis
Stringere; nam Solido vincunt ea corpore demum:
Et ſi difficile eſſe videtur credere quicquam
In rebus Solido reperiri corpore poſſe;
Tanſit enim Fulmen cœli per ſepta domorum,
Clamor ut, ac Voces: Ferrum candeſcit in igne:
Diſſiliuntque fero ferventia Saxa vapore:
Conlabefactatus rigor Auri ſolvitur æſtu:
Tum glacies Æris flamma devicta liqueſcit:
Permanat calor Argentum, penetraleq; frigus,
Quando utrumque, manu retinentes pocula ritè,
Senſimus infuſo lympharum rore ſupernè:
Uſque adeo in rebus Solidi nihil eſſe videtur.
Sed quia vera tamen ratio, naturaque rerum
Cogit, ades, paucis dum verſibus expediamus,
Eſſe ea, quæ Solido atque æterno corpore conſtent,
Semina quæ rerum, Primordiaque eſſe docemus:
Unde omnis Rerum nunc conſtet Summa creata.
Principio quoniam duplex natura duarum
Diſſimilis rerum longe conſtare reperta 'ſt,
Corporis atque Loci, res in quo quæque geruntur;
Eſſe utramque ſibi per ſe, puramque neceſſe 'ſt:

vel ex iis ſimplicibus principiis Compoſita & concreta: *Simplicia vero iſta principia nulla vis valet diffringere, perfecta enim iſtorum ſoliditas nulli vi cedet. Quamvis, ut verum fatear, haud facile credimus aliquod eſſe in rerum natura perfectè ſolidum. Fulmen enim per parietes muroſque clauſarum domuum, ut & Sonus & Vox tranſit. Ferrum in Igne candeſcit: Ferventia Saxa penetrabili calore diſſolvuntur. Rigidum Aurum liqueſit flamma fractum; Æris glacies igne domita diſſolvitur. Calor item & frigus penetrabile argentum permeat; ſentimus enim utrumque, cum vas argenteum manu tenentes aquam vel frigidam vel calidam ſupernè infundimus. Tot argumentis conſtare videtur Nihil eſſe in rerum Natura perfectè ſolidum. Quoniam vero veriſſima ratio, rerumque Natura contrarium ſuadent, commodum te præbeas & benevolum, dum quædam eſſe Corpora perfectè ſolida & indiſſolubilia, quæ Rerum ſemina & Primordia eſſe, & è quibus totam Mundi fabricam fieri docemus, brevi Carmine explicem ſimul, & probem: Primo igitur quoniam jam conſtat duas res exiſtere diverſæ plane & diſſimilis Naturæ, Corpus, viz. & Inane; neceſſe eſt ut & Corpus & Inane per ſe, vel à ſe invicem ſeparata mutuò & diſtincta exiſtant. Quacunque enim patet ſpatium, ibi non eſt Corpus.*

NOTÆ.

487. *Vincunt ea corpore demum.*] Quidam Codices,

Evincunt ea Corpore damnum.

488. *Credere.*] *Forſitan*, Na. Et quidam Codd. *Fors ita* exhibent; monetque Lambinus, ſi iſta lectio admittatur *Ita* debere attribui *Solido.*

489. *In rebus.*] *In rerum natura*: Fayus, *In rebus ipſis concretis*: & idem dixiſſet *Lucretius*, ſi fuiſſet *Fayus*.

491. *Clamor ut, ac voces.*] Quidam Codd. *Clamor item ac voces*, Nar. vero, *Clamor ut & vocis.*

492. *Ferventia.*] Alii *Ferventi.* Nihil muto, at ſi per otium ridere liceat, *Nardius* ridendi materiam præberet: Ille enim ſuſpicatur Poëtam reſpicere Annibalem Alpes aceto rumpentem.

494. *Glacies æris.*] *Glacies acri*: Na. At ut rectè *Lambinus*, inter Aurum, Argentum, reliquaque Metalla *Glaciei* quis locus? *Glacies æris*, durum & compactum Æs.

496. *Utrumque.*] Quidam Codd. *Utrinque*, improbè. Hic multa de calida frigidaque Aqua in vinum olim infundi ſolita garriunt Interpretes, quæ ſolis imperitis placebunt.

499. *Naturaque rerum.*] Sup. ut jam eſt Compoſita, *Fayus*: Imperitè: In ſequenti verſu quidam Codd. *Cognita de paucis*; nullo ſenſu.

504. *Principio quoniam*, &c.] Jam probaverat duo eſſe Rerum principia diſſimilis prorſus Naturæ, *Corpus* viz. & *Inane*; iſta vero diſſimilia per ſe vel à ſe invicem ſeparata mutuò, & diſtincta exiſtere quis neget? Quacunque enim *Inane* eſt, ibi qui dicit *Corpus* eſſe abſurde dixerit, & vice verſa. Unde infert v. 8. Prima Corpora perfectè ſolida & plena eſſe, ibi enim exiſtunt ubi nullum eſt Inane.

507. *Sibi per ſe.*] Arbitror iſtud *ſibi* jungendum eſſe cum *ſe*, uti dicebant *meus mihi*, *tuus tibi*, *ſuus ſibi*, &c. pro eo qui maxime proprius, & ἰδιώτατος eſſet: Exempla è Plauto, & Terentio peti poſſunt. *Faber.*

Nam

Nam quâcunque vacat Spatium, quod Inane vocamus;
Corpus eâ non eſt: quâ porro cunque tenet ſe
Corpus, eâ vacuum nequaquam conſtat Inane.
Sunt igitur Solida, ac ſine Inani Corpora prima.
Præterea quoniam genitis in rebus Inane 'ſt,
Materiem circum Solidam conſtare neceſſe 'ſt:
Nec res ulla poteſt vera ratione probari
Corpore Inane ſuo celare atque intus habere;
Si non, quod cohibet, Solidum conſtare relinquas.
Id porro nihil eſſe poteſt, niſi Materiaï
Concilium, quod Inane queat rerum cohibere.
Materies igitur Solido quæ corpore conſtat,
Eſſe æterna poteſt, cùm cætera diſſolvantur.
Tum porro ſi nil eſſet, quod Inane vacaret,
Omne foret Solidum; niſi contra corpora cæca
Eſſent, quæ loca complerent, quæcunque tenerent:
Omne, quod eſt, Spatium vacuum conſtaret Inane.
Alternis igitur nimirum Corpus Inani
Diſtinctu 'ſt, quoniam nec Plenum naviter extat;
Nec porro Vacuum: ſunt ergo corpora cæca,
Quæ Spatium Pleno poſſint diſtinguere Inane.
Hæc neque diſſolvi plagis extrinſecùs icta
Poſſunt:

Et quâcunque Corpus exiſtit, ibi nullum eſt Inane: Corpora igitur prima ſunt perfectè ſolida, & nullum continent Inane. Deinde quoniam in rebus concretis Inane continetur, neceſſe eſt materiam perfectè ſolidam iſtud Inane circumambire. Nec unquam quis probare poterit rem aliquam concretam inter particulas ſuas Inane continere, quin concedat eſſe aliquod ſolidum quod contineat: Illud autem quod continet Inane nihil aliud eſſe poteſt præter concilium primorum Corporum: Materies inſuper illa quæ eſt perfectè ſolida, indiſſolubilis & æterna eſſe poteſt, dum cætera ſint interitui obnoxia. Præterea ſi nullibi exiſteret purum Inane, Univerſum foret Plenum; & è contra, niſi quædam eſſent Corpora, quæ ſpatia iſta, quæ occupant, penitus implerent, Totum illud quodcunque eſt extenſum purum Inane foret. Alternatim igitur Corpus Inani diſtinctum eſt, Cum univerſum non ſit omnino Plenum, *nec omnino* vacuum. *Quædam igitur ſunt Corpora quæ ſpatium* Inane *poſſunt* Pleno *diſtinguere. Hæc autem Corpora nullis ictibus extrinſecus impactis diffringi*

NOTÆ.

512. *Præterea quoniam*, &c.] v. 7. ſupponit in rebus concretis, quas *Genitas* vocat, varia ſpatiola inania intermiſta; & tum adjicit Corpora prima, ſeu ſimplicia, eſſe perfecte ſolida: Congeries enim iſtorum ſimplicium Corporum Inania illa continet, & quid Inane poteſt continere præter ſolidum, niſi quis fingat *Inane* poſſe Inania complecti? Et demum v. 2. monet iſta *Solida* nulla vi diffringi poſſe, ideoque indiſſolubilia eſſe, & æterna.

518. *Inane rerum.*] Id Inane quod in rebus genitis eſt, ut v. 512. *Giſanius* illud Inane in quo res geruntur vel moventur: abſurde: Quidam Codd. pro *Rerum* habent *Tectum*.

521. *Tum porro*, &c.] Aliò v. 8. argumento ſoliditatem Principiorum confirmat; Ut enim, niſi Inane foret, Omne (quod olim abſurdum eſſe demonſtraverat) eſſet Plenum: Sic niſi Plenum aliquod foret, ideoque perfecte ſolidum, Totum quacunque patet univerſum eſſet ſpatium Inane, quod non minùs incongruum & abſurdum. Huc ſpectant *Epicuri* verba apud *Plutarchum* de Placitis Philoſ. lib. I. cap. 3. ὅτι δὲ ἐςι Ἄτομος, σαφές· καὶ γὰρ ἐςι ςοιχεῖα ἀεὶ ὄντα, καὶ ἀπὸ τοῦ κενοῦ διαιζόμενα. Ut emendat *Gaſſendus*.

522. *Cæca.*] *Certa*, rectiùs: ut & v. 527.

528. *Pleno.*] rectè, ut liquet è v. 526. quoniam verò in MS. Cod. neſcio quo *pœna* legitur, aliquis legendum conjicit, *Quæ ſpatium pœna poſſint diſtinguere Inanis*: i. e. efficiendo ne ſit Inane.

529. *Hæc neque diſſolvi*, &c.] Poſtquam ſoliditatem Corporum primorum demonſtraverat, eorum æternitatem adſtruit v. 12. Solida enim ſunt perfectè plena, nullum *Inane* continent, ideoque diſſolutioni minimè obnoxia; Omne enim Corpus quod diviſibile exſolubileque eſt, tale eſt, propter Inane interceptum, partes diſſocians,

Poſſunt: nec porro penitùs penetrata retexi;
Nec ratione queunt alia tentata labare:
Id quod jam ſupera tibi paullo oſtendimus antè.
Nam neque conlidi ſine Inani poſſe videtur
Quicquam, nec frangi, nec findi in bina ſecando:
Nec capere humorem, neq; itē manabile frigus,
Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur.
Et quàm quæque magis cohibet res intus Inane,
Tam magis his rebus penitùs tentata labaſcit.
Ergo, ſi Solida, ac ſine Inani Corpora prima
Sunt, ita uti docui, ſint hæc Æterna neceſſe'ſt.
Præterea, niſi Materies Æterna fuiſſet,
Antehac ad Nihilum penitus res quæque rediſſent;
De Nihiloque renata forent quæcunque videmus.
At quoniam ſupera docui Nil poſſe creari
De Nihilo, neq; quod genitu'ſt ad Nil revocari;
Eſſe immortali Primordia corpore debent,
Diſſolvi quo quæque ſupremo tempore poſſint;
Materies ut ſuppeditet rebus reparandis.
Sunt igitur Solida Primordia ſimplicitate,
Nec ratione queunt alia ſervata per ævum
Ex infinito jam tempore res reparare.

poſſunt, nec ab ullis rebus inter partes inſinuantibus diſſolvi; nec ulla alia ratione labefactari, ut jam ſupra declaravimus. Illud enim quod Inane non continet conlidi, frangi, aut in partes findi, dividique non poteſt; neque Humorem, neque frigus, neque penetrabilem ignem, quibus omnia diſſolvuntur, admittere: Et quantò plus Inanis res aliqua intus continet, tantò faciliùs ab his rebus tentata labefactatur, & diſſolvitur. Ideoque ſi Corpora prima ſolida ſint nullumque Inane, ut probavi, contineant, indiſſolubilia & æterna ſint neceſſe eſt. Præterea niſi Corpora prima æterna fuiſſent, Res quæque ad Nihilum olim recidiſſent; Illaque omnes, quas videmus, res è Nihilo fuiſſent natæ: Cum verò ſupra demonſtraverim, Nihil e Nihilo fieri, & Nihil etiam ad Nihilum reverti, Corpora prima debent æterna eſſe, in quæ Omnia quæ intereunt diſſolvantur, ut Materia ſuppetat rebus reficiendis apta: Corpora igitur prima, ut ſimplicia ſunt, ſic etiam perfectè Solida, & ſi non eſſent ſolida, nullo modo per infinitum, quod effluxit, tempus integra manſiſſent, aut res pereuntes inſtauraſſent.

N O T Æ.

diſſocians, & ingreſſum præbens virtuti externæ, ad eas ſejungendas: Id vero quod inexſolubile, indiviſibileque eſt, tale eſt, quia omnino plenum ſolidumque, quòd nullum Inane habeat, ex quo partium ſeparationem timere poſſit. *Epicurus* ad Herodot. definit Atomum Πλήρη τινὰ φύσιν, καὶ οὐκ ἔχουσαν ὅπῃ, ἢ ὅπως διαλυθήσεται).

537. *Quam.*] *Quo*, Omnes Codd. *Lambinus* tamen multis aliis exemplis monitus, *Quam* edidit.

538. *His Rebus.*] *Ictibus hæc* legit Faber, & addit, ſe quidem ſcire eſſe qui per iſta verba (*his rebus*) Ignem, humorem, &c. intelligant (Lambinum notat) ſed hòc loco agitur de plagis in univerſum. Ingenioſe fateor, at quis non videt *his rebus* aptiſſimè reſpondere iſtis verbis v. 536.

———*Quibus Omnia conficiuntur?*

541. *Præterea niſi*, &c.] Alio v. 11. pugnat argumento e communi illo Epicuræorum effato *De Nihilo Nihil*, & *in Nihilum Nihil*, deducto. Si enim prima rerum ſemina interirent ſeu diſſolverentur, in Nihilum reciderent: Nulla enim ſunt priora *Primis* principia in quæ reſolvi poſſint. Ideoque res quotidie natæ è nihilo orirentur. Æterna igitur eſſe ſemina, vel res è *Nihilo* oriri, quo nihil abſurdius dici poſſe Philoſophi crediderunt, concedatur neceſſe eſt. Epicurus ad Herodotum, ταῦτα δὲ τὰ σώματά ἐστιν ἄτομα, καὶ ἀμετάβλητα, εἴπερ μὴ μέλλει πάντα εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσεσθαι. Verſu autem 549. & duobus ſequentibus hanc Principiorum immortalitatem ſolidæ iſtorum ſimplicitati deberi breviter oſtendit.

543. *Nihiloque renata.*] *Quæſita*, B. Na. vitioſe. Quidam *Nihilo quoque nata*. Alii *Nihiloque creata*. Gaſſendus *reducta*.

Deni-

Denique, ſi nullam finem Natura paraſſet
Frangendis rebus, jam Corpora materiai
Uſque redacta forent, ævo frangente priore,
Ut nihil ex illis à certo tempore poſſet
Conceptum, ſummum ætatis pervadere florem:
Nam quidvis citiùs diſſolvi poſſe videmus,
Quam rurſus refici. Quapropter longa diei
Infinitæ ætas anteacti temporis omnis
Quod fregiſſet adhuc, diſturbans, diſſolvenſque,
Id nunquam reliquo reparari tempore poſſet:
At nunc nimirum frangendi reddita finis
Certa manet: quoniam refici rem quamq; videmus,
Et finita ſimul generatim tempora rebus
Stare, quibus poſſint ævi contingere florem.
Huc accedit, uti Solidiſſima materiai
Corpora cum conſtant, poſſint tamen omnia reddi
Mollia, quæ fiant, Aër, Aqua, Terra, Vapores,
Quo pacto fiant, & qua vi cunque genantur,
Admiſtum quoniam ſimul eſt in rebus Inane.
At contra, ſi Mollia ſint Primordia rerum,

Denique ſi nullum terminum rebus diſſolvendis Natura ſtatuiſſet, Materiæ particulæ per tempus, quod præteriit, perpetuò fracta, ad eam uſque exilitatem redactæ forent, ut Nihil ex illis compactum matureſceret, ſummumque ætatis florem ſtato tempore attingeret. Citius enim Res qualibet diſſolvitur quam reficitur: Ideoque quod per Infinitum tempus præteritum diffractum & disjectum fuit, in futuro tempora nunquam reficeretur. Jam verò certum eſſe terminum frangendis rebus à natura poſitum colligimus, quoniam videmus res refici, eaſque etiam finito ſingulis generibus ſtato tempore ætatis ſuæ florem attingere. Obſerves inſuper, quòd licet Corpora prima ſint perfectè ſolida, poſſunt Res molles, v. g. Aër, Aqua, Terra, Ignis, ex iis componi, quoniam eſt Inane Rebus admiſtum. E contrà vero ſi Corpora prima eſſent Mollia,

NOTÆ.

552. *Denique ſi nullam*, &c.] Iterum v. 14. monet rerum omnium incremento ſtatutum eſſe certum & definitum tempus; Ideoque ſemina è quibus iſtæ res augentur certæ eſſe molis, indiſſolubilia etiam, nec frangi poſſe: Aliter enim per infinitum illud, quod abiit, tempus, fracta & diſſipata in tam exiles minutias redacta fuiſſent; ut nullis unquam, ideoque non paucis Annis reficerentur, & in molem coaleſcerent. Et hæc omnia agnoſcet qui Res citiùs diſſolvi, quàm refici poſſe cogitat.

556. *Florem.*] *Finem*, G. Lamb. Aliique, iſtamque etiam vocem *Fayus*, qui aliorum errores ſemper approbat, tuetur: At *Finem* vel prorſus enervat argumentum, vel ſaltem infirmius reddit, & obſcurius. *Flos ætatis* ἀκμὴ, juſtus perfectuſque vigor.

558. *Longa Diei Infinita ætas.*] *Faber* legit *Longa dies, & Infinita ætas*, & hanc emendationem hujus libri V. 234.

Infinita ætas conſumſe, anteacta Dieſque. egregie confirmat.

561. *Id nunquam reliquo.*] Libri vet. *Nunquam relliquo.*

566. *Huc accedit uti*, &c.] Atomorum ſoliditatem v. 12. confirmat. Quia enim manifeſtum eſt eſſe in rerum natura Corpora *dura* ac *mollia*, declarat, ſi Principia quidem aſſumantur *Solida*, poſſe ex illis fieri non modo res duras, ut perſpicuum eſt, verùm etiam molles; quoniam quod concreſcit ex ipſis molleſcere poterit ex intermiſtione *Inanis*. Sin autem *Mollia* ſupponantur, tum poterunt quidem res effici *molles*; at nulla ratio ſuberit cur poſſint dici *duræ* effici; ſoliditate, viz. quæ eſt fundamentum duritiei, nulla extante. *Gaſſendus.*

569. *Qua vi cunque genantur.*] *Quæque gerantur*, Nat. *Gerantur*, Gif. & Pa. amant. *Genantur* tuetur Lambinus. Totum vero hunc verſum tanquam importunum, & malæ fidei poſſeſſorem ex hoc loco amovendum eſſe cenſeo: At ſiquis retineat cum *Lambini* explicatione abeat contentus. Hæc enim ille. Quocunque modo fiant, & quacunque vi gignantur illa, nempe Aër, Aqua, Terra, Vapores; proinde quaſi dicat, non eſt enim hujus loci docere, quomodo ex Primordiis *Solidiſſimis* fiant, Aër, Aqua, & cætera *Mollia*.

unde duri ſilices ferrumque crëetur nemo dixerit; Natura enim non haberet principia firma ſatis & rigida. Sunt igitur Corpora prima pure & perfectè ſolida, quæ quò arctius denſiuſque conjunguntur eò rigidiores & duriores res fiunt. Denique quoniam terminus creſcendi, atque vivendi, pro diverſis ſuis generibus cunctis rebus certus conſtituatur, & Naturæ legibus ſtatutum ſit quid quæque res poſſunt, quid non poſſunt. Cum etiam nihil mutetur, cum certus ſit rerum ordo, & ita Omnia eundem tenorem ſervant, ut varia Avium genera peculiares quoſdam Colores & ſibi proprios conſtanter habeant; neceſſe eſt componi è Corporibus primis Immutabilibus. Si enim Prima Corpora aliqua ratione mutari poſſint, incertum jam foret quid oriri poſſit, quid non poſſit; quâ etiam ratione quodcunque eſt finitam habeat poteſtatem, limitemque potentiæ in ipſa ipſius rei Natura poſitum. Nec Animalia pro diverſis ſuis generibus Naturam, Motus, Victum, moreſque parentum, tam conſtanter repræſentarent. Præterea cum extremus cujuſque

Unde queant validi ſilices, ferrumque creari,
Non poterit ratio reddi. Nam funditus omnis
Principio fundamenti Natura carebit.
Sunt igitur Solida pollentia ſimplicitate,
Quorum condenſo magis omnia conciliatu
Arctari poſſunt, validaſque oſtendere vireis.
Denique jam quoniam generatim reddita finis
Creſcendi rebus conſtat, vitamque tuendi,
Et quid quæque queant per fœdera Naturaï,
Quid porro nequeant ſancitū quandoquidē exſtat;
Nec commutatur quicquam, quin omnia conſtant
Uſque adeo, variæ volucres ut in ordine cunctæ
Oſtendant maculas generaleis corpori ineſſe:
Immutabile materiæ quoque corpus habere
Debent nimirum. Nam ſi Primordia rerum
Commutari aliqua poſſent ratione revicta,
Incertum quoque jam conſtet, quid poſſit oriri,
Quid nequeat; finita poteſtas denique quoique
Quanam ſit ratione, atq; altè terminus hæreat;
Nec toties poſſent generatim ſæcla referre
Naturam, motus, victum, moreſque parentum.
Tum porro, quoniam extremum cujuſque cacumen

Notæ.

573. *Omnis.*] Omni G. P. rectè.

578. *Denique jam quoniam*, &c.] His v. 15. Aliam ſubjicit rationem *Lucretius* ductam ex multiplici Naturæ conſtantia, ut in provehendis ſemper Animantibus ad certas uſque virium, incrementi, ac vitæ metas, in imprimendis ſemper iiſdem ſingulorum generum diſcriminibus & notis; quæ præſtitura ſane non eſſet, niſi Principiis uteretur certis, & conſtantibus, atque adeò diſſolutioni, mutationique non obnoxiis. Unde enim Seminibus, quotidiè mutatis iſta tam pertinax conſtantia, profectò non eadem Hominibus, aliiſque Animalibus conſtaret forma: Quædam immenſis viribus & longævitate fruerentur, dum Alia ejuſdem generis puſilla nimis eſſent, & breviſſimæ ætatis: frequenter albos Corvos, & aliquando nigros Cygnos videremus.

579. *Tuendi.*] Quidam libri *Tenendi.*

582. *Quin.*] Alii *Quando*: non probo.

584. *Generales.*] Quidam legi volunt *Genitales.* *Corpori ineſſe.*] *Corpore eſſe*, Giſanius. Sed *Iſte* Hiatus nimis deperit.

592. *Victum.*] Sic Codiecs, at *Vultum* non incommode ſubſtituatur.

593. *Tum porro*, &c.] Alio v. 16. utitur argumento, ſubtili equidem, & quod pauci perceperint: *Semina* ſecundum Epicurum ſunt aliqua quantitate prædita, quod verò quantum eſt *Extremum* habet: Id autem Extremum *Minimum* eſt quod poteſt conſpici; neque unquam exiſtit ab aliis partibus ſejunctum & ſeparatum, atque ex iſtis *Minimis* tota cujuſque *Seminis* moles conſtituitur: Cùm vero partes conſtituentes à ſe invicem ſeparatæ exiſtere nequeant, à ſe invicem divelli non poſſunt: Quodcunque enim Corpus ab alio disjungi poteſt ſine illius ope & auxilio ſuum *Eſſe* tueri valet. Ideoque quodlibet *Semen* ſimplex neceſſe eſt, & indiſſolubile: quoniam conſtat partibus conceptu minimis, & quas nulla vis poteſt disjungere, quoniam nulla eſt vis quæ in Nihilum valeat redigere, *In Nihil* enim *Nihil.*

593. Alii legunt
---Quoniam eſt extremum quodque cacumen
Corporis illius quod noſtri, &c.

Corporis

Corporis eſt aliquod, noſtri quod cernere ſenſus
Jam nequeunt, id nimirum ſine partibus exſtat,
Et Minima conſtat natura; nec fuit unquam
Per ſe ſecretum, neque poſthac eſſe valebit;
Alterius quoniam eſt ipſum pars, primaque, & ima:
Inde aliæ, atque aliæ ſimiles ex ordine partes
Agmine condenſo naturam Corporis explent.
Quæ quoniam per ſe nequeunt conſtare neceſſe'ſt
Hærere, ut nequeant ulla ratione revelli.
Sunt igitur Solida Primordia ſimplicitate;
Quæ minimis ſtipata cohærent partibus arctè.
Non ex ullorum conventu conciliata,
Sed magis æterna pollentia Simplicitate:
Unde neque avelli quicquam, neque diminui jam
Concedit Natura reſervans ſemina rebus.
Præterea, niſi erit Minimum, Parviſſima quæque
Corpora conſtabunt ex partibus Infinitis;
Quippe ubi dimidiæ partis pars ſemper habebit
Dimidiam partem, nec res perfiniet ulla:
Ergò rerum inter ſummam, minimamque qui eſcit?

Corporis apex eſt aliquod quod noſtri oculi videre non valeant, id profectò nullas habet partes, & Minimum eſt, nec unquam extitit, nec olim unquam exiſtet ab omnibus aliis ſeparatum; quoniam eſt pars prima ultimaque rei alterius; & partes aliæ huic plane pares ſeriatim conjunctæ Corpus conſtituunt. Quæ partes quoniam per ſe & ſeparatim nequeant exiſtere, ita ſibi invicem hærere debeant, ut nulla vi diſtrahi & divelli poſſint. Corpora igitur prima ſolida ſimplicitate gaudent, cum conſtant e partibus Minimis arctiſſime unitis, non compacta ex principiis variis in Cœtum coëuntibus, ſed potius indiſſolubili puraque ſimplicitate pollentia, unde nihil avelli aut deteri permittit Natura, reſervans rebus producendis & reparandis Semina. Præterea, niſi foret Minimum, parviſſima quæque Corpora partes Infinitas continerent, dimidia enim pars ſemper haberet dimidiam partem, & ſic in infinitum: Quænam igitur eſſet inæqualitas inter Rem maximam & minimam?

NOTÆ.

598. Alii legunt
Alterius quoniam eſt ipſum: primæ quoque & imæ.

600. *Agmine.*] *Augmine*, Alii.

602. *Ut nequeant ulla.*] rectè conjecit Lambinus, nec eos audio qui ſcribunt, *Unde queant nulla.*

607. *Jam.*] *Quid*, Gif. Alii.

609. *Præterea niſi erit Minimum*, &c.] Modò ſtatuerat Semina ex partibus conceptu minimis componi, Talia verò minima eſſe v. 13. notiſſimo illo, quo omnes fere Philoſophi utuntur, Argumento confirmat; In his verſibus explicandis non tam Interpretis quàm Patroni partes agit *Gaſſendus*, & Lucretii ſententiam corrigit & emendat, potius quàm explicat. Siqua enim ſit in hoc argumento vis, ſiquid ipſa verba valeant, *Minima* hæc, è quibus ſua Principia componit, Lucretius planè *Mathematica* eſſe voluit.

Quæ nullis jam prædita partibus extent.

Ver. 619. Semina enim Epicuri magnitudine, & figura, ideoque partibus prædita eſſe quis dubitat, niſi qui in Illius Philoſophia Hoſpes ſit, neque Epicurum περὶ γωνίας Ἀτόμου ſcripſiſſe noverit? Hoc igitur voluit *Lucretius*. Semina prima ſunt indiſſolubilia & æterna, non quia partibus carent, ſed quia perfecta ſoliditate pollentia nulla vi diffringi, aut divelli poſſint: Si verò quis roget, Quales ſunt iſtæ partes è quibus Semina prima tanquam compoſita concipiuntur? Reſp. Eas nullas habere partes, & eſſe Mathematicas: Niſi enim talia minima darentur, nulla eſſet inter Rem maximam & minimam inæqualitas, quoniam utraque res infinitas partes pariter contineret; ideoque utraque eſſet Infinita: *Epicurus* Epiſt. ad Herodotum, ἐ δεῖ νομίζειν ἐν τῷ ὡρισμένῳ σώματι ἀπείρους ὄγκους εἶναι, οὔτε γὰρ σαφῶς, ἐπειδὰν ἅπαξ τις εἴπῃ ὅτι ἄπειροι ὄγκοι ἔν τινι ὑπάρχουσιν, ἔστι νοῆσαι πῶς ἂν ἔτι πεπερασμένον τοῦτο εἴη τὸ μέγεθος.

613. *Eſcit.*] Seu Eſcet, ut Feſtus, *Obeſcet* pro *Oberit*: Seu *Eſit* ut veteres pro *Erit*; & hanc lectionem probat ſequens verſus: Alii *Eſſet.*

Nullæ omnino foret: licet enim Univerſum ſit infinitum, res tamen parviſſima infinitas partes pariter continebit. At cum vera ratio repugnet, nec permittat Animum tam abſurda amplecti, neceſſe eſt ut hoc argumento impulſus fatearis Eſſe ea Corpora quæ nullas habent partes, & quæ Minima plane ſunt. Si vero talia concedas, Illa etiam ſolida eſſe atque æterna fateberis. Præterea niſi Natura rerum effectrix Cauſa res omnes pereuntes in Minima ſemper diſſolveret, nihil ex iis reparare poſſet; Ea enim Corpora quæ habent partes, & non ſunt Minima, non poſſunt habere eas affectiones, quas rerum ſemina habere debent, varios, viz. Connexus, gravitatem, ictus, concurſus, & motus, ſine quibus nullæ res produci poſſunt. Inſuper, ſupponamus nullum frangendis Corporibus finem à natura ſtatutum eſſe, concedendum tamen eſt quædam exiſtere Corpuſcula ab æterno indiſſoluta & infracta: At ſi omnia Corpora fragili eſſent natura, aut dividi frangique poſſent, nemo crederet iſta integra manere potuiſſe, cum per infinitum tempus innumerabilibus ictibus percuſſa forent.

Non erit ut diſtent: nam quamvis funditus omnis
Summa ſit Infinita, tamen Parviſſima quæ ſunt,
Ex Infinitis conſtabunt partibus æque.
Quoi quoniam ratio reclamat vera, negatque
Credere poſſe animum, victus fateare neceſſe'ſt,
Eſſe ea quæ nullis jam prædita partibus exſtent,
Et Minima conſtent natura. Quæ quoniā ſunt,
Illa quoq; eſſe tibi Solida, atque Æterna fatendū.
Denique ni Minimas in parteis cuncta reſolvi
Cogere conſueſſet rerum Natura creatrix,
Jam nihil ex illis eadem reparare valeret:
Propterea quia, quæ multis ſunt partibus aucta,
Non poſſunt ea, quæ debet Genitalis habere
Materies, varios Connexus, Pondera, Plagas,
Concurſus, Motus, per quæ res quæque geruntur.
Porro, ſi nulla 'ſt frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quædā
Nunc etiam ſuperare neceſſe 'ſt Corpora rebus,
Quæ nondum clueant ullo tentata periclo:
At quoniam fragili natura prædita conſtant,
Diſcrepat æternum tempus potuiſſe manere
Innumerabilibus plagis vexata per ævum.

NOTÆ.

618. *Credere poſſe Animum, victus.*] Rectè, dum Alii legant

Credere poſſe Animi, victus, &c.

622. *Denique ni minimas, &c.*] Explicata de Minimo *Mathematico* ſententia, ad *Minimum* ſuum *Phyſicum* redit Poëta, quod propter ſoliditatem, non verò propter exilitatem indiſſolubile fingit, & æternum: quod v. 7. iterum confirmat: Niſi enim ad extremam reſolutionem Natura perveniret, niſi omnes, etiam minutiſſimas moleculas explicaret; inepta foret rerum materies innumeris illis quibus debet ſubjici mutationibus, atque formis; moleculæ enim ex variis partibus connexæ, & Inane inter ſe, ex ſententia Epicuri, continentes, non æquabili pondere, non uniformi motu donarentur; Aliorum ictibus malignè obſequerentur, ideoque minimè connecti poſſint.

622. *Denique ni.*] Ita ſententia ipſa poſtulante edidit *Lambinus*. *Denique ſi*, Nardius, Giſanius, Par. quos omnes meritò negligimus, reclamat enim v. 625.

625. *Quæ multis.*] Rectè Lambinus contra omnes libros, Codd. *Quæ nullis*: vitiosè. Gif. Par. *Quæ ullis*: Quos qui ſequitur, Lucretium, & ſenſum communem deſeret.

628. *Geruntur.*] *Genuntur.* Lambinus, Gaſſendus, eamque lectionem contra Giſanii & Parei ſtrepitus v. 636. probe defendit, & tuetur.

629. *Porro ſi nulla eſt.*] Ultimum quo utitur argumentum v. 7. jam probatis nititur: Olim demonſtraverat, vel Semina quædam ab æterno indiſſoluta & infracta eſſe, aut nullas res omnino naſci, vel è Nihilo oriri potuiſſe: Res naſci ipſi ſenſus demonſtrant, & Nihil è Nihilo oriri fatentur omnes; ſi verò nullum eſſet *Solidum* quod frangi & diſſolvi nequeat, ubi inveniremus Corpora illa ab æterno indiſſoluta, & infracta? Cùm enim fragiles moleculæ infinitis occurſibus ictibuſque obnoxiæ ſint, fieri non poteſt, ut tam diuturno tempore non ſint exſolutæ.

629. *Porro ſi nulla eſt, &c.*] Hi 7 verſus non inveniuntur in B. v. 630, pro *Tempore* Fayus legit *Corpore*; & pro *Quædam* Alii *Quæque*; utrumque imperitè.

Qua-

Quapropter, qui Materiem rerum eſſe putârunt
Ignem, atque ex igni Summam conſiſtere ſolo,
Magnoperè à vera lapſi ratione videntur.
HERACLITUS init quorum dux prælia primus,
Clarus ob obſcurā linguam magis inter inaneis,
Quàmde graveis inter Graïos, qui vera requirunt.
Omnia enim Stolidi magis admirantur, amantque
Inverſis quæ ſub verbis latitantia cernunt:
Veraque conſtituunt, quæ bellè tangere poſſunt
Aureis, & lepido quæ ſunt fucata ſonore.
Nam cur tam variæ res poſſent eſſe, requiro,
Ex

Quapropter illi Philoſophi qui docuerunt Ignem eſſe Rerum principium, & Univerſum ex ſolo Igne conſiſtere, videntur plurimum errare. Hujus verò opinionis præcipuus fautor eſt Heraclitus, Philoſophus ille, quem vani ineptique Græci, non verò graves & docti, & qui veritatem inveſtigant, propter obſcuram dictionem admirantur: Inepti enim maximè ſuſpiciunt amantque illa quæ ſub obſcuris vocibus teguntur, & pro veris iſta habent quæ concinnè compoſita, & grato & tiniente ſono veluti fucata aures delectant. Unde enim iſta rerum varietas,

NOTÆ.

636. *Quapropter, qui,* &c.] Poſitis, & ſtabilitis Epicuri Principiis, Aliorum ſententias convellit; & omnia argumenta in duo diſtribuens Capita, impugnat primùm eos, qui *Elementum unicum*, ac deinde eos qui *plura* aſſumunt: Inter priores deligit *Heraclitum*, v. 70. qui Ignem conſtituerit; reputat nempe quicquid contra illum argumentatus fuerit, contra cæteros valiturum; quandoquidem nihil opponi adverſus Ignem valeat, quod non pari jure & de Aëre, & de quolibet alio concludatur. Et certè ad rem attendenti illa Opinionum varietas merus eſſe ludus videtur; quatenus cùm earum Authores diverſa ſupponant, circulatione tamen utuntur, qua in idem cadant recidantque omnes. Sortiatur enim quis Elementum quodcunque tandem lubuerit, Is nihil aut minus conſequatur, aut amplius, quam quivis alius à quo aliud occupatum fuerit; Siquidem uno habito, illud condenſans ac rarefaciens ſtatim habebit cætera: adeo ut nihil plane interſit, ſive hoc ſive illud primum uſurpetur. *Gaſſendus.*

639. *Heraclitus.*] Blythonis, vel Heracionis filius Epheſi natus circa LXIX. Olympiad. floruit: ἔδοξεν αὐτῷ πάντα ἐκ πυρὸς συνεστάναι, καὶ εἰς τοῦτο ἀναλύεσθαι. Laertius.

640. *Ob obſcuram linguam,* &c.] *De induſtria, & conſultò occulte dixit Heraclitus.* Cicero de Finibus lib. II. & in III. de Nat. Deor. *Intelligi noluit*: Inde Σκοτεινὸς *Tenebricoſus* dictus: Author Homericarum Allegoriarum: ὁ γοῦν Σκοτεινὸς Ἡράκλειτος ἀσαφῆ, καὶ διὰ συμβόλων εἰκάζεσθαι δυνάμενα θεολογεῖ τὰ φυσικά, &c. Menagius ad Laertium Vit. Heracliti. Naturam viz. imitabatur: φύσις γὰρ καθ' Ἡράκλειτον κρύπτεσθαι φιλεῖ. *Themiſtius* Orat. XII.

640. *Inanes.*] Obſcurus enim hic Scriptor, & qui intelligi noluit, multos habuit interpretes, Sectatores etiam plurimos Ἡρακλειτείους dictos. *Laertius* Vit. Heracliti.

641. *Quamde.*] *Quàm. Quamde* pro *Quam* uſos eſſe Antiquos, cum multi veteres ſunt Teſtimonio, tum eſt Livius.

Quamde tuas omnes legiones ac populares.
Tum Lucretius.

Clarus ob obſcuram linguam magis inter Inaneis,
Quamde graves inter Graïos. Feſtus.

Nardius verò legit; *Quamde* Graiis inter, &c. imperitè.

643. *Inverſis quæ ſub verbis.*] *Inverſa verba* inflexa & tropo immutata; *Inverſi mores* apud Horatium, Mores à recta Virtutis norma deflectentes. *Immerſis*, Gaſſendus.

645. *Fucata.*] Audax tranſlatio, ſed tam egregiæ Audaciæ quis non indulgeat?

646. *Nam cur tam variæ,* &c.] Primum v. 10. contra Heraclitum proponit argumentum: Concipi non poteſt quomodo tanta varietas rerum, imò quomodo unica res varietate quadam partium prædita, ex uno quodam ſimplici ac uniformi principio conſtet; Eſto *Ignis*, at niſi quidpiam aliud admiſceas, nihil unquam habebis præter *Ignem*: quoniam quomodocunque tandem partes illius tranſmutatæ, commiſtæque inter ſe fuerint, perinde ſemper futurum ſit propter eandem omnium Naturam. Et ne evadat

Ex verò ſi ſunt Igni, puroque creatæ?
Nil prodeſſet enim calidum denſerier Ignem,
Nec rarefieri, ſi partes Ignis eandem
Naturā, quam totus habet ſuper Ignis, haberent.
Acrior Ardor enim conductis partibus eſſet:
Languidior porro disjectis, diſque ſupatis.
Amplius hoc fieri nihil eſt, quod poſſe rearis
Talibus in cauſis, nedum variantia rerum
Tanta queat denſis rariſque ex Ignibus eſſe.
Atque Hi ſi faciant, admiſtum rebus Inane;
Denſeri poterunt Ignes, rarique relinqui:
Sed, quia multa ſibi cernunt contraria, muſſant,
Et fugitant in rebus Inane relinquere purum,
Ardua dum metuunt, amittunt vera viaï:
Nec rurſum cernunt exempto rebus Inani,
Omnia denſeri, fierique ex omnibus unum
Corpus, nil ab ſe quod poſſit mittere raptim,
Æſtifer Ignis uti lumen jacit, atque vaporem:
Ut videas non è ſtipatis partibus eſſe.

ſi ex ſolo ſimplicique igne Omnia creata ſint? Non enim hanc varietatem efficeret condenſatio aut rarefactio Ignis, ſi modò partes ignis ejuſdem ſint naturæ cum Toto cujus partes ſunt: Condenſato enim Igne (i. e. conſtipatis Ignis partibus) intenſior ſit Calor; rarefacto autem (i. e. disjunctis & ſeparatis ignis partibus) remiſſior: Nihil aliud oriri poſſe quis concipiat, ideoque multò minus tantam Rerum varietatem ex condenſatis & rarefactis Ignibus produci. Hi inſuper Philoſophi, ſi Inane Rebus admiſtum concederent, tum Ignem condenſari & rarefieri poſſe haud ineptè ſupponerent: quia verò hanc opinionem multis difficultatibus laborare ſentiunt, affirmare non audent, Inane eſſe aſſerere non ſuſtinent, & dum difficilem metuunt, veram Philoſophiæ viam non ingrediuntur. Nec inſuper intelligunt Inani è Rebus ſublato res cunctas conſtipari, omniaque Corpora in Corpus unum coaleſcere, quod nihil ex ſe cum impetu emittere valeret, ut ardens Ignis Lucem emittit & Calorem, unde apparet illum non è partibus penitus, & ſine intermixto Vacuo, ſtipatis conſtare.

NOTÆ.

evadat Condenſationis Rarefactioniſque beneficio, (ἀραιῶσθαι καὶ πυκνῶσθαι ἐκ τῶ πυρὸς πάντα, Laertius Vit. Heracliti) monet: intelligi quidem poſſe ex condenſatione partium calidarum *Ignis* evadere quidpiam Calidius, ex rarefactione quidpiam minus calidum; at evadere frigidum, imò & frigidiſſimum, qualia in Rerum natura multa experimur, qui intelligi poſſit?

647. *Ex vero.*] *Ex uno*; Lambinus.

650. *Totus habet ſuper Ignis.*] Ita Codices, *Super*, i. e. *Superior.* Lambinus: Et hæc interpretatio forſan admitti poteſt ex v. 782. At *Totus*, ne quid tale putet *Faber*, efficit: Hæc ille. Exiſtimo hoc loco *Super* eſſe adverbialis formæ, ita ut *Totus ſuper Ignis, ſit reliquus ignis*, ſeu Alii Ignes. Exemplum cuperes, En tibi, nec longè abeo. Virgil. Æneid. 3.

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis Imago:

Imago quæ reliqua es. Servius verò ad Virg. *Super* valdè, vehementer: Alii legunt *Suus*, & iſta vox non incommodè reſpicit *Partes* in v. 649.

652. *Diſque ſupatis.*] *Et diſſipatis*: Aliquando Lambinus legit *Diſque paratis*, Cæſar de Bello Gallico, *Diſparandos*, & ad ſuos diducendos curaret.

656. *Atque hi ſi faciant.*] Inſtat, v. 10. Phyſicos Heracliti fautores ad condenſationem & rarefactionem Ignis confugere non poſſe, prout *Inane* non admittunt, ſine quo nihil rarum fiat aut denſum, ut ſuprà demonſtraverat v. 396. Aliqui legunt *Id quoque ſi faciant.*

658. *Muſſant.*] Rectè *Lambinus*, & ibi verbum aliquod debere eſſe ad vinculum orationis, *Et* probat. *Et fugitant.* Negligamus autem illos qui amant *Multi: Contraria eſſe: Contraria ineſſe.* Vel *Amuſæ*, ἄμυσοι. *Muſſant.*] Nævius: *Odi* Summuſſos, *proinde apertè dica quid ſit.* Terentius *Muſſare* pro *Tacere* poſuit; *Sile, cela, occulta, tege, tace*, Muſſa. Feſtus in voce *Summuſſi.*

663. *Raptim.*] Alii *Raptis*: *Ab ſe raptis*, id eſt, Ab ſe conſtipatis. Alii *Natum*. Alii, *Raptum*. Sed *Raptim* ſequenti verſui maxime convenit.

Quod

Quod ſi fortè ulla credunt ratione poteſſe
Igneis in cœtu ſtingui; mutareque corpus;
Scilicet ex ulla facere id ſi parte reparcent,
Occidet ad Nihilum nimirum funditus Ardor
Omnis, & ex Nihilo fient quæcunq; creantur.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors eſt illius, quod fuit antè;
Proinde aliquid ſuperare neceſſe'ſt incolume olli,
Ne tibi res redeant ad Nilum funditus omnes,
De Nihiloque renata vireſcat copia rerum.
Nunc igitur, quoniam certiſſima corpora quædam
Sunt, quæ conſervant naturam ſemper eandem,
Quorum abitu, aut aditu, mutatoq; ordine, mutant
Naturam res, & convertunt corpora ſeſe;
Scire licet non eſſe hæc Ignea corpora rerum.
Nil referret enim quædam decedere, abire,
Atque alia attribui, mutarique ordine quædam,
Si tamen Ardoris naturam cuncta tenerent.

At verò ſi credant Ignes cum coëant, ullo modo extingui poſſe, igneamque naturam deponere, ſi inquam id omnino fieri affirmant, In Nihilum penitus recideret Iſte Omnis Ignis, & res, quæ producuntur, è Nihilo orirentur: Illud enim, cujus Natura mutatur, deſinit eſſe id quod ante fuit: In omni autem rerum diſſolutione debet aliquid ſupereſſe integrum & illæſum, vel Res in Nihilum reciderent, & è Nihilo producta vigerent. Jam vero cum ſint quædam Corpuſcula, quæ eandem ſemper ſervant naturam, & quorum diſceſſu, aut conventu, aut mutato ordine, Rerum concretarum Naturæ mutantur, certi eſſe poſſumus hæc corpuſcula non eſſe Ignea: Nihil enim referret quædam decedere, alia advenire, quorundam etiam ordinem mutari, ſi modo cuncta naturam haberent Igneam;

NOTÆ.

666. *Quod ſi forte ulla*, &c.] Porro quia poſſet quoddam patere effugium, Si quis diceret Ignem extingui, & converti in aliud Corpus, eapropter urget v. 10. fieri id non poſſe, niſi admittatur abire Ignem in Nihilum: Quia res ſimplex & inconcreta, quale debet eſſe illud Elementum, ſi prima quidem, & unica rerum materies fuerit, mutari non poteſt, quin omnino pereat. Nam res quidem compoſita ſic mutari poteſt, ut deſinens eſſe quod erat, relinquat partem ſuperſtitem, quæ, veteri ſtatu amiſſo, novum ſubeat; verùm quod incompoſitum eſt, naturam ſuam deperdere, quin planè intereat, non poteſt.

666. *Poteſſe.*] *Poſſe.* Lucilius in lib. V.

Nam ſi quod ſatis eſt Homini id ſatis eſſe poteſſet,
Hoc ſat erat; nunc cum hoc non eſt, qui credimu' porro
Divitias ullas Animum mi explere poteſſe?

667. *Stingui.*] Alii *Stringi*: imperitè. *Mutareque.*] Alii *Maſſareque*, i. e. *Solidare* & *Conſtringere*: at *Mutare* probabit qui v. 671. legit.

668. *Reparcent.*] Alii *Reportent*. Alii *Receptent*. *Reparcent* Codd. *Reparco* autem eandem habet vim propter illud ſuum *Re*, quam multa alia verba, ut *Relino*, *Refigo*: nam *Relino* non eſt iterum lino, ſed id quod erat litum detergo: At Latinè *Parco id dicere* ſignificat *Nolo dicere*: Itaque *Reparco facere* ſignificat *Libenter facio*, aut quid tale.

673. *Proinde aliquid ſuperare*, &c.] v. 18. concludit, ſi extincto Igne generari quidpiam debeat, neceſſarium eſſe ut ſuperſit aliquid quod deperdita Ignis forma rei iſtius generatæ formam induat: Perſpicuum eſt autem hoc eſſe communem materiam, quam Lucretius ſupponit eſſe incorrupta Corpuſcula, quæ adjectione, detractione, tranſpoſitione ſui varia, nunc formam Ignis, nunc alicujus alius rei exhibere valeat. Quod autem illa Ignea ex natura ſua non ſint, meritò arguit ex eo, quod additio, detractio, tranſpoſitio nihil operaretur; cum ex ipſa Ignis Natura remanente Incolumi nihil fieri præter Ignem poſſet: Deinde ſententiam Epicuri exponit: Quædam viz. Corpuſcula nulla forma, quam ſenſus percipere valeant, prædita; rerum eſſe principia, & ex iis diverſimodè coëuntibus tam Ignes quàm reliqua omnia oriri.

681. *Abire, atque alia.*] Alii legunt *Adire*, *atque Alio.*

683. *Si tamen.*] Ita Lambinus ex quibuſdam Codd. Alii Codd. *Si tantum*: Unde Alii *Si tandem* libenter legunt.

684. *Omnimodis.*] Quidam amant *Omnimodus*. Aliique *Unimodus* non rejiciendum cenſent.

Ignis enim foret omnimodis, quodcunque crearent.
Verùm, ut opinor, ita 'ſt: Sunt quædam Corpora, quorum
Concurſus, Motus, Ordo, Poſitura, Figuræ,
Efficiunt Ignes, mutatoque ordine mutant
Naturam; neque ſunt Igni ſimulata, neque ullæ
Præterea rei, quæ corpora mittere poſſit
Senſibus, & noſtros adjectu tangere tactus.
Dicere porro Ignem res omneis eſſe, neque ullam
Rem veram in numero rerum conſtare, niſi Ignem,
Quod facit Hic Idem, perdelirum eſſe videtur.
Nam contra Senſus ab Senſibus ipſe repugnat:
Et labefactat eos, unde omnia credita pendent:
Unde hic cognitus eſt ipſi, quem nominat Ignem.
Credit enim Senſus Ignem cognoſcere verè,
Cætera non credit, nihilo quæ clara minùs ſunt:
Quod mihi cum vanum, tum delirum eſſe videtur.
Quo referemus enim? Quid nobis certius ipſis
Senſibus eſſe poteſt, quo vera ac falſa notemus?
Præterea, quare quiſquam magis Omnia tollat,
Et velit Ardoris naturam linquere ſolam,
Quam neget eſſe Ignis, Summā tamē eſſe relinquat?
Æqua videtur enim demētia dicere utrumque.
Quapropter qui Materiem rerum eſſe putârunt Ignem,

quodcunque enim ex Igne naſceretur omnino eſſet Ignis: Ita vero ſecundum meam ſententiam ſe res habet, ſunt quædam Corpora quorum Concurſus, Motus, Ordo, Situs, & Figura Ignes conſtituunt, & quæ mutato ſuo ordine mutant naturam Ignis; hæc autem Corpora habent neque naturam Ignis, neque alicujus illius rei, quæ ex ſe queat emittere Corpuſcula, & iſtorum adjectu Senſuum noſtrorum Organa movere: (i. e. quæ Senſibus percipi poſſint.) Denique affirmare res omnes eſſe Ignem, nihilque eſſe in tota Rerum ſumma præter Ignem, quod hic idem Heraclitus affirmat, ineptiſſimum videtur: Senſuum enim ope contra Senſus utitur, & illorum fidem evertit quibus Solis tutò credimus; & à quibus hunc, quem vocat, Ignem exiſtere ſit certus. Credit enim Senſus verè percipere Ignem, Alia vero non putat, quæ tamen Senſibus non ſunt minus obvia quam ipſe Ignis; Quod mihi vanum videtur & ineptum, Cui enim fidemus, & à quo certius quam ab ipſis Senſibus vera & falſa cognoſcemus? Deinde, cur aliquis reliqua omnia quæ apparent negaret eſſe, & ſolum Ignem exiſtere aſſereret, potius quàm Ignem non eſſe, omnia vero alia eſſe affirmare ſuſtineret? Par enim dementia utrumque aſſerere. Quapropter qui Ignem eſſe rerum Principium,

Notæ.

691. *Dicere porro Ignem*, &c.] His v. 11. Criterium ſenſus advocat, ut non conſtare omnia ex ignea natura confirmet, fatetur *Heraclitus* Ignem ſibi ope ſenſuum notum eſſe; monet *Lucretius*, ſenſus non minùs percipere plura alia diverſæ omninò ab Igne Naturæ, quàm ipſum Ignem; Eandem autem ſemper, aut nullam unquam fidem ſenſui adhibendum eſſe; Et deinde Epicuri ſententiam de Criterio breviter exponit.

692. *Rem veram.*] *Naturam.* Quippe iſtud concoqui non poteſt, *Nulla res vera in numero Rerum conſtat.* Faber: Delicias Stomachi! *Res veras* nos jejuni non contemnimus. Res aliquas præter Ignem *apparere* nunquam negavit Heraclitus: At *Eſſe* nunquam conceſſit: Hanc opinionem convellit *Lucretius*, ideoque probare debuit Res eſſe *veras*, & quas ſenſus verè cognoſcant, v. 697.

694. *Nam contra ſenſus ab ſenſibus.*] Sic hunc locum explicandum puto; Pugnare, ſeu ſtare ab aliquo, eſt pugnare pro aliquo, partes alicujus tueri, &c. Heraclitus autem qui ſenſus eſſe certos dicebat, planiſſime contra ſenſus agebat, cùm diceret omnia eſſe Ignem: Nam id ſi verum foret, ſenſus noſtri Ignem ſentirent, quem tamen in Pomo, Marmore, Ligno, &c. non ſentiunt. Faber.

701. *Quo.*] *Qui*, Gifanius.

702. *Præterea, quare quiſquam*, &c.] v. 4. ſupponit, Si Aquam, ſi alia tam multa inſpexerimus, tetigerimuſve, aliam planè nobis naturam apparituram, quam Ignem; unde docet non eſſe majorem rationem, cur aſſeramus omnia eſſe Ignem, quàm negato Igne quidvis aliud. *Gaſſendus.*

706. *Quapropter qui Materiem*, &c. Denique v. 7. tam de Igne, quàm de quovis alio

ſingulari

Ignem, atque ex Igni Summam conſiſtere poſſe:
Et qui principium gignundis Aëra rebus
Conſtituêre: aut Humorem quincunque putârunt
Fingere res ipſum per ſe: Terramve creare
Omnia, & in rerum naturas vertier omneis:
Magnoperè à vero longèque erraſſe videntur.
Adde etiam qui conduplicant primordia rerum,
Aëra jungentes Igni, Terramque Liquori:
Et qui Quatuor ex rebus poſſe omnia rentur,
Ex Igni, Terra, atque Anima procreſcere, & Imbri:
Quorū Acragantinus cūprimis EMPEDOCLES eſt:
Inſula quem Triquetris terrarum geſſit in oris:
Quam fluitans circum magnis amfractibus æquor

& Univerſum ex Igne conſtare crediderunt, qui ex Aëre omnia fieri tradiderunt, aut putarunt Aquam eſſe unicum Rerum principium, aut Terram conſtituere omnia, & in omnes rerum Naturas verti poſſe, plurimùm mihi videntur à vero aberràſſe: Ut & illi etiam qui duo Elementa ſtatuunt rerum principia, Aërem viz. & Ignem, aut Terram & Aquam, & qui è quatuor Elementis Igne, Terra, Aëre, & Aqua omnia produci tradiderunt: Inter quos eminet Empedocles Acragantinus, Philoſophus ille quem nutrivit Inſula tribus Promontoriis nobilis, & quam Ionium mare magnis & ſinuoſis flexibus circumfluens

NOTÆ.

ſingulari Elemento, de quo eadem dici proportione valeant, concludit: Omnes viz. delirant qui vel Ignem, ut *Heraclitus*, vel Aëra, ut *Anaximenes Mileſius*, vel Aquam, ut *Thales Mileſius*, vel Terram, ut *Pherecydes*, rerum omnium Principium ſtatuerunt.

712. *Longèque erràſſe,*] *Longè deerràſſe* quidam Codd. & an hoc ſit verius adhuc dubitat *Giſanius*.

713. *Adde etiam, qui conduplicant, &c.*] Inter Poſteriores *Empedoclem* deligit, v. 116. adverſus quem quatuor Elementa aſſerentem quicquid objicit, etiam adverſus cæteros, duo, vel tria aſſerentes intelligi objectum poteſt. Nimirum ſi ne quatuor quidem ſunt reputanda ſufficere, longè minùs pauciora ſufficient: Non ſufficere autem quatuor, imo & longè plura Corporum genera, ad tantam rerum varietatem, quanta in mundo cernitur, ex infra dicendis clariùs percipietur. Interea verò concipere potes, uti ex una litera non niſi unam faciem habes, ut *A*; ex duabus, niſi duas, *Am*, *Ma*; ex tribus niſi ſex, ut *Amo*, *Aom*, *Mao*, *Moa*, *Oam*, *Oma*; ex quatuor, niſi viginti quatuor, ut *Amor*, *Amro*, *Mora*, *&c.* ita ex uno Corpore ſimplici, quantumvis verſetur, non poſſe unquam fieri niſi unum, ex duobus commiſtis niſi duo, hoc eſt, unum compoſitum, quod prout erit rarius aut denſius, aut habebit amplius ex uno, quàm ex altero, ad unius magis, quàm ad alterius naturam accedat: Ex tribus pari ratione, niſi ſex: Ex quatuor, niſi viginti quatuor. Et commuta ſitus, commuta gradus, verſa, ac reverſa quantum voles omnia; ſemper tamen erunt eadem genera; ac omnino denique ad varietatem rerum innumerabilem neceſſaria eſſe Elementa ſeu Principia varietate Innumerabilia. *Gaſſend.*

714. *Aëra jungentes Igni,*] Oenopides Chius; *Terramque liquori*, Xenophanes. Armenides autem Ignem Terræ junxit; Hippo Rheginus, atque Archeläus Ignem junxerunt Aquæ, & Onomacritus Ignem, Aquam, & Terram ſimul poſuit rerum Primordia. *Fayus.*

717. *Empedocles,*] Metonis filius, ut aliis placet Archinomi, ut aliis Exeneti, ſed Omnes fatentur Acragantinum eſſe: floruit Olymp. 84. eleganti Carmine de Rerum Natura ſcripſit, docuitque omnia è quatuor Elementis *Igne*, *Aqua*, *Aëre* & *Terra* componi, & in ea iterum reſolvi. Ἐμπεδοκλῆς Μέτωνος Ἀκραγαντῖνος Τέτταρα μὲν λέγει στοιχεῖα, Πῦρ, Ἀέρα, Ὕδωρ, Γῆν· δύο δὲ ἀρχικὰς δυνάμεις, φιλίαν τε καὶ νεῖκος, ὧν ἡ μὲν ἐστιν ἑνωτικὴ, τὸ δὲ διαιρετικόν. Plutarchus de Placit. Philoſ. lib. I. c. 3.

718. *Inſula quem Triquetris,*] Sicilia. Triquetra à tribus Promontoriis, quod omnes ſciunt, dicta: Horatius Sat. 6. l. II.

——*Militibus Promiſſa* Triquetra
Prædia Cæſar, an eſt Itala tellure daturus?

Tellure Triquetra, *Sicilia.*

718. *Inſula, &c.* His v. 18. Siciliam, Empedoclis patriam deſcribit, illumque egregia laude ornat.

à cæruleis aquis ſalem ſpargit, & à cujus finibus violentum æquor anguſto freto dividit Italiam. Hic eſt ſæva Charybdis, & hic mons Ætna terribili murmure minatur ſe Iras flammarum collecturum, ut immani impetu ejectos faucibus ignes eructaret; Igniumque fulgura in ſublime, uſque ad Cœlum, iterum eveheret. Quæ Inſula licet multas propter cauſas hominibus admirabilis, & digna quæ viſatur, ſit, bonarum omnium rerum plena, & Incolarum multitudine munita, nihil tamen auguſtius, admirabilius, aut præclarius hoc Philoſopho continuiſſe unquam videtur. Carmina etiam illius divina adeo luculenter exponunt, & explicant egregia ejus dogmata & inventa, ut illum vix humana ſtirpe natum jure exiſtimemus: Hic tamen, aliique quos ſupra memoravimus, Philoſophi illo longè inferiores, & multò minores, quamvis plurima feliciter & divinitus commenti quaſi ex adyto pectorum.

Ionium glaucis aſpergit virus ab undis:
Anguſtoque fretu rapidum mare dividit undis
Italiæ terraï oras à finibus ejus:
Hic eſt vaſta Charybdis, & hic Ætnæa minantur
Murmura flammarum rurſum ſe conligere iras,
Faucibus eruptos iterum ut vis evomat igneis:
Ad cœlumque ferat flammaï fulgura rurſum:
Quæ cùm magna modis multis miranda videtur
Gentibus humanis regio, viſendaque fertur,
Rebus opima bonis, multa munita virûm vi:
Nil tamen hoc habuiſſe Viro præclarius in ſe,
Nec ſanctum magis, & mirum, carumque videtur.
Carmina quin etiam divini pectoris ejus
Vociferantur, & exponunt præclara reperta;
Ut vix humanâ videatur ſtirpe creatus.
Hic tamē, & ſupera, quos diximus, inferiores
Partibus egregiè multis, multoque minores,
Quanquam multa benè, ac divinitùs invenientes
Ex adyto tanquam cordis reſponſa dedêre

Notæ.

720. *Ionium.*] Magnam enim Siciliæ partem Mare Ionium alluit: Quidam legunt,

Ionio, & Lybicis aſpergit littus ab undis.

Alii *Littus ab undis.* Optimi Codd. *Virus.* Virus autem non Humores, ut Lambinus & Faber ſentiunt, ſed *Salem* denotat; Sic lib. V. 475. *tetrum Virus,*

Linquit enim ſupera tetri primordia Viri
Aſpera———

721. *Fretu.*] Ita hunc verſum legunt veteres Magiſtri, inter quos Priſcianus, quin & eadem flexione uſus eſt Cicero Orat. 5. in Verrem, *Sicilia peranguſto* fretu *diviſa.* Vid. etiam *Arnobium contra Gentes* l. I. p. 36.

722. *Italiæ Terraï.*] Ita Lambinus, *Italia* enim *Terra*, *Campania Terra*, *Galliæ Terra*, apud Veteres occurrunt; *Terrarum* Codd. Quidam è MSS. legit *Æolia*, ea enim, quam Jocaſtes Æoli filius ad fretum Siculum habitabat, pars olim dicta eſt *Æolia*:

725. *Eruptos.*] Sic Virgilius.

———*Erupti nubibus Ignes.*

———*Proruptus Corpore Sudor.*

726. *Rurſum.*] Alii *Surſum.*

729. *Rebus opima bonis,* &c.] Multis Codd. hic verſus deſideratur: *Fayus*: Ille viz. Summæ induſtriæ & perſpicacitatis Vir multos evolvit libros, quos neque Lambinus, neque Gifanius, neque alii viderunt.

731. *Carumque.*] Pluris faciendum τιμιώτερον: *Clarumque* Alii legunt, & probat *Faber*, quaſi Lucretius dixiſſet, Nihil habuit *præclarius*, & *magis clarum.*

732. *Carmina quinetiam,*] Ὁμηρικὸς Ἐμπεδοκλῆς, καὶ δεινὸς περὶ φράσιν γέγονε, μεταφορικός τε ὤν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ ποιητικὴν ἐπιτεύγμασι χρώμενος. Ariſtot. ἐν τῷ περὶ ποιητῶν. Laertius.

735. *Hic tamen & ſupera,* &c.] v. 8. Egregium fuiſſe Philoſophum *Empedoclem* fatetur, *Heraclito*, & Aliis quos ſupra refutaverat, maximis licet viris, & quibus tutiùs quam ulli Deorum oraculo credamus, majorem: Hunc tamen principia rerum non rectè ſtatuiſſe plurimis argumentis demonſtrare aggreditur.

736. *Partibus egregiè multis:*] Valdè impensè, &c. Rhetor ad Herennium lib. III. *Nec egregie magnam eſſe utilitatem audacter pronuntiaverunt:* Paulò poſt; *At ſi quid videmus & audimus egregiè turpe aut honeſtum.* Itaque *Egregiè turpe* idem ferme fuerit quod paulò poſt *unicam turpitudinem* vocavit. Faber.

Sanctiùs,

Sanctiùs, & multò certa ratione magis, quam
Pythia, quæ tripode ex Phœbi, lauroq; profatur;
Principiis tamen in rerum fecere ruinas,
Et graviter Magni magno cecidere ibi caſu:
Primum, quod motus, exempto rebus Inani,
Conſtituunt, & res molleis, raraſque relinquunt,
Aëra, Solem, Ignem, Terras, Animalia, Fruges:
Nec tamen admiſcent in eorum corpus Inane.
Deinde quod omnino finem non eſſe ſecandis
Corporibus faciunt, neque pauſam ſtare fragori;
Nec prorſum in rebus Minimū cōſiſtere quicquam:
Cum videamus id extremum cujuſq; cacumen
Eſſe quod ad ſenſus noſtros Minimum eſſe videtur:
Conjicere ut poſſis ex hoc, quod cernere non quis,
Extremum quod habent, Minimū conſiſtere rebus.
Huc accedit item, quòd jam primordia rerum
Mollia conſtituunt, quæ nos nativa videmus
Eſſe, & mortali cum corpore funditus; atqui
Debeat ad Nihilum jam rerum Summa reverti,
De Nihiloque renata vireſcere copia rerum:
Quorum utrumque quid à vero jam diſtet, habebas.

reſponſa dederint Sanctiora, & certiora, quàm Pythia, quæ ex lauro & tripode Phœbi fatur, in rerum principiis graviter lapſi ſunt; magnique viri magno caſu ceciderunt: Primò quòd Motum poſſe eſſe dicunt licet nullum ſit Inane; Deinde quòd res Molles raraſque, quales ſunt Aër, Ignis, Terra, Animalia, Fruges, agnoſcunt, non tamen iſtarum rerum Corpora aliquod Inane *continere concedunt. Deinde quod Corporibus frangendis nullum terminum, neque finem diviſioni ſtatuunt: Nec in rebus eſſe aliquod Minimum concedunt. Cum videamus illud eſſe extremum rei cujuſque apicem quod noſtris ſenſibus* Minimum *apparet; & inde facilè poſſemus colligere id extremum rerum, quod nos videre non valemus, eſſe in Rebus* Minimum. *His addas, quod principia Rerum mollia conſtituunt, Mollia verò generationi & interitui penitus obnoxia eſſe cognoſcimus: Talia verò ſi ſint Principia, jamjam in nihilum recidiſſet tota rerum ſumma, & è Nihilo renata vigeret: Quantum autem utrumque horum a veritate abſit ſupra explicatum eſt.*

NOTÆ.

743. *Primùm, quod motus, &c.*] Aggreditur refutationem primò v. 4. Quòd tam Empedocles, quàm cæteri plurium Elementorum aſſertores *Inane* perinde, ac ſuperiores rejiciant, & Motum tamen, Raritatem, & Mollitudinem, quæ ſine *Inani* eſſe nequeunt, admittunt. *Quòd,*] Giſanius, *Quo.*

746. *Admiſcent in eorum Corpus,*] *Admiſtum rebus:* & *Admiſtum in rebus:* Sæpe Lucretius: Quidni igitur legamus *Corpore?*

747. *Deinde quod omnino finem, &c.*] Secundò v. 7. quòd velint omne Corpus eſſe infinite dividuum, ſecùs quàm Lucretius antè oſtenderit, & nunc eodem, quo uſus eſt argumento v. 593. probat. Alia Plutarchus de Placit. Philoſ. l. I. c. 13. Ἐμπεδοκλῆς πρὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων θραύσματα ἐλάχιστα, οἱονεὶ στοιχεῖα, πρὸ στοιχείων, ὁμοιομερῆ, ὅπερ ἐστὶ στρογγύλα: Ἡράκλειτος ψηγμάτιά τινα ἐλάχιστα, καὶ ἀμερῆ εἰσάγει. Cap. 17. Ἐμπεδοκλῆς δὲ ἐκ μικροτέρων ὄγκων τὰ στοιχεῖα συγκρίνει, ἅπερ ἐστὶν ἐλάχιστα, καὶ οἱονεὶ στοιχεῖα. Et lib. IV. Empedoclem cum Epicuro jungit: Ἐμπεδοκλῆς δὲ, καὶ Ἐπίκουρος, καὶ πάντες ὅσοι κατὰ συναθροισμὸν τῶν λεπτομερῶν σωμάτων κοσμοποιοῦσι, &c.

748. *Pauſam,*] Finem; A. Gellius l. 9. cap. 13. *Pauſa pugnæ facta eſt;* Ennius:

Hæc ubi dicta dedit Pauſam *facit ore loquendi.*

752. *Quod,*] *Quæ,* Giſanius. Et in ſequenti verſu inter *Minimum* & *Conſiſtere* Lambinus legit *In.* Qui probant *Quæ* ità explicant: Conjicere ut poſſis ex hoc extremo, quod extremum habent ea quæ cernere non potes, eſſe aliquid *Minimum* in rebus.

754. *Huc accedit item,*] Tertiò v. 6. quòd mollia, ac proinde mutabilia, & in Nihilum abitura Elementa faciunt: Prima enim Corpora, ſi mutarentur, in Nihilum recidunt; *At è Nihilo Nihil,* & *in Nihilum Nihil* ſupra demonſtratum eſt. *Quod jam, Quoniam,* Giſ.

758. *Vireſcere,*] *Vigeſcere:* Giſ. Na. Alii. Quibus non repugno.

Deinde inimica modis multis ſunt, atq; venena
Ipſa ſibi inter ſe; Quare aut congreſſa peribunt,
Aut ita diffugient, ut tempeſtate coorta,
Fulmina diffugere, atq; Imbreis Ventoſq; videmus.
Denique Quatuor ex rebus ſi cuncta creantur,
Atque in eas rurſum res omnia diſſolvuntur,
Quî magis illa queunt rerum Primordia dici,
Quam contra res illorum, retroque putari?
Alternis gignuntur enim, mutantque colorem,
Et totam inter ſe naturam tempore ab omni:
Sin ita fortè putas, Ignis, Terræque coire
Corpus, & Aërias auras, Roremque liquorum,
Nil in concilio naturam ut mutet eorum:
Nulla tibi ex illis poterit res eſſe creata,
Non Animãs, non Exanimo quid corpore, ut Arbos:
Quippe ſuam quidque in cœtu variantis acervi
Naturam oſtendet, miſtuſque videbitur Aër
Cum Terra ſimul, atque Ardor cum Rore manere:
At Primordia gignundis in rebus oportet
Naturam Clandeſtinam, cœcamque adhibere,
Emineat nequid, quod contra pugnet & obſtet,
Quò minùs eſſe queat propriè, quodcunque creatur.

Deinde Illa quæ ſtatuunt principia ſunt multis modis contraria, & ſibi invicem prorſus lethalia. Quapropter vel peribunt cum conveniant, aut ita diſſipabuntur, ut fulmina, imbres, ventique contraria orta tempeſtate diſſipantur. Denique ſi è quatuor Elementis res cuncta fiant, & in ea iterum reſolvantur, quam ob rationem illa quatuor dicantur rerum Principia potius quàm è contrà, mutatoque prorſus ordine Res ipſa illorum quatuor Primordia? Alternis enim ex ſe invicem gignuntur, formam, totamque naturam inter ſe viciſſim mutant. At verò ſi Ignem, Terram, Aërem, & Aquam, ita miſceri putas, ut naturam ſuam integram conjuncta ſervent; Nulla profectò res ex iis componi poſſet, neque res animata, neque inanimata, v. gr. Arbor: Qualibet enim pars compoſiti e rebus tam diverſis compacti propriam ſuam Naturam oſtendet, Aër cum terra, Ignis cum Aqua miſtus apparebit. At Rerum concretarum principia debent eſſe nulla ſenſibili qualitate prædita, ne forſan aliquid appareat, quod faciat ut res compoſita non ſit unius ſpeciei, uniuſque nominis, ſed rudis & indigeſta partium componentium moles.

NOTÆ.

760. *Deinde inimica modis,*] Quartò v. 4. quòd Elementa contraria, ac proinde ſe mutuò peremptura, aut nunquam certe inter ſe coalitura inducant. Horum enim Elementorum fautores, veluti Patres familiàs ſingulis ſuas qualitates attribuunt; Calorem & Siccitatem alteri, alteri vero Humiditatem & Frigus, Humiditatem & Calorem Tertio; Quarto denique Siccitatem & Frigus: Ita hæc Elementa in mutuam perniciem armant, ab iis tamen nihil præter Pacem, Concordiam, & Fœdera expectant.

760. *Atque Venena,*] Varro l. I. de Re Ruſtica, *Quadam pecudes cultura inimica ſunt ac veneno.*

762. *Coorta,*] *Coacta*, MSS. rectiùs: *Coacta* verò non τῇ *Tempeſtate*, ſed τῇ *Fulmina* conjungas.

764. *Denique quatuor ex rebus, &c.*] Quintò v. 18. quòd aut dicere debent Elementa amiſſis naturis mutari in res, quæ deinde rurſus in ipſa mutentur, quo caſu, non ipſa potiùs rerum, quàm Res ipſorum principia ſunt: Aut naturis ſervatis acervos ſolùm quoſdam ex iis fieri, quo caſu nulla unius ſpeciei, uniuſque nominis res oriretur; ſed tantùm Ignis, Aëris, Aquæ, & Terræ, rudis quædam & indigeſta moles; ut ex Auri, Argenti, Stanni, Æriſque ramentis nihil unquam præter Auri, Argenti, Stanni, Æriſque acervum efficies. Concludit denique Rerum principia ſenſibili aliqua qualitate prædita ad rerum generationem prorſus inepta fore.

766. *Illa,*] Elementa viz. licet *Res* præcedat.

774. *Quid,*] *Cum*, Codd.

777. *Atque Ardor,*] Ita Lambinus non dubiis conjecturis ductus, ſententia enim ipſa poſtulat. Ardor pro Igne v. 669.

779. *Clandeſtinam cœcamque,*] Non *obſcuram & latentem*, ut Alii, ſed *Senſibus non apparentem.*

781. *Quo minus, &c.*] Ita ut illud Concretum non ſit Aqua, Ignis, &c. Sed proprietatem ſuam ſpecificam habeat. *Faber*: Giſanius *Proprium*.

Quin

Quin etiam repetunt à cœlo, atque ignibus ejus
Et primùm faciunt Ignem ſe vertere in Auras
Aëris: hinc Imbrem gigni, Terramque creari
Ex Imbri, retroque à Terra cuncta reverti,
Humorem primum, poſt Aëra, deinde Calorem:
Nec ceſſare hæc inter ſe mutare, meare
De Cœlo ad Terram, de Terra ad Sidera Mundi:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam ſuperare neceſſe 'ſt;
Ne res ad Nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quòdcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors eſt illius, quod fuit antè,
Quapropter, quoniam quæ paullo diximus antè,
In commutatum veniunt, conſtare neceſſe 'ſt
Ex aliis ea, quæ nequeant convertier unquam:
Ne tibi res redeant ad Nihilum funditus omnes.
Quin potiùs tali natura prædita quædam
Corpora conſtituas, Ignem ſi forte creârint,
Poſſe eadem demptis paucis, paucisque tributis,

Adde quòd Hi Philoſophi Elementorum tranſmutationem à Cœlo ejuſque Ignibus deducunt, & primò dicunt Ignem mutari in Aëra; ex Aëre verò Aquam, & ex Aqua Terram gigni, & vice verſa illa omnia è Terra iterum generari: Primò Aquam, Inde Aëra, demum Ignem; Et hanc tranſmutationem continuam, & perpetuam eſſe è Cœlo ad Terras, & à Terris iterum ad Cœlos. At verò Rerum Principia nullo modo mutari debent: Debet enim eſſe aliquid in Rebus immutabile ne res cunctæ in Nihilum penitus reciderent: Quodcunque enim mutatur id interit, & deſinit eſſe id quod ante fuit. Quoniam igitur Elementa, de quibus modo diſputavimus, aliquando commutantur, neceſſe eſt ea conſtare ex iis quæ nunquam mutari poſſunt; ne res omnes ad Nihilum penitus redirent: Prudentius igitur agnoſcas quædam eſſe Corpora talis naturæ, ut ſi forte Ignem conſtituant, eadem tamen paucis ablatis aut paucis additis,

NOTÆ.

782. *Quinetiam repetunt à Cœlo,* &c.] Sextò v. 21. quòd admittentes mutuam Elementorum tranſmutationem, admittere debent communem, atque adeò priorem materiem, quæ varias eorum formas ſucceſſivè induat: Empedocles enim ejuſque Sectatores docuerunt Elementa mutuas prædas agere, modò Ignem partem aliquam Aëris abripere, modò Aërem quaſdam Ignis particulas detrahere, & idem facere alia Elementa. Πυκνούμενον τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι, καὶ ἀέρα γίνεσθαι· συνιστάμενον ἀέρα γίνεσθαι ὕδωρ, πηγνύμενον τὸ ὕδωρ εἰς γῆν τρέπεσθαι, καὶ ταύτην ὁδὸν ἐπὶ τὸ κάτω εἶναι. Πάλιν δὲ αὐτὴν τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, ἐκ δὲ τούτου τὰ λοιπὰ ὁμοίως· αὐτὴν δὲ εἶναι τὴν ἄνω ὁδὸν dicebant: Laertius de *Heraclito*, & eadem de Empedocle affirmari poſſunt. Urget autem *Lucretius*, mutentur Principia, & in Nihilum recident, Ideoque cùm Elementa mutari omnes fatentur, Iſta non ſunt rerum Primordia: *e Nihilo* enim *Nihil.* Quædam igitur eſt materia Immutabilis è qua diverſimode mota & diſpoſita, modò Aër, modò Aqua, modò Ignis, modò Terra conficitur.

783. *Ignem ſe vertere.*] Heſychius tamen Ἀγέννητα στοιχεῖα παρὰ Ἐμπεδοκλεῖ. Quòd ſi non fallitur Grammaticus, fruſtra diſputat *Lucretius*: Falli autem non patitur *Plutarchus*, qui toties affirmat Empedoclem agnoſcere στοιχεῖα τῶν στοιχείων, Principia Elementorum, & de his primis Principiis intelligendus eſt Heſychius. Inter *Empedoclem* igitur & *Epicurum* probè convenit, niſi quòd *Empedoclis* ſententia ſit operioſior, ſimplicior *Epicuri*: Empedoclea enim ex primis ſuis principiis Elementa componit, & ex iis Elementis conſtituit res omnes; Epicurus autem e primis Principiis res cunctas immediate conficit.

787. *Mutare, Meare,*] Quidam libri, *Mutando meare.*

788. *Ad Sidera Mundi,*] *Ad Sidera Cœli,* quidam Codices: Mutatur viz. hic verſus ab iis qui *Mundum* pro *Cœlo* ſæpiſſime poni ignorârunt.

795. *In commutatum veniunt,*] i. e. mutantur: Hujuſmodi verbalia in *us* amabant Veteres: *Conciliatus* Lucretius, *Factus* Cato: *Occaſus* pro *Occaſione* Ennius: & Virgilius,

——*O nunquam fruſtrata Vocatus*
Haſta meos. Faber.

Ordine

mutato ordine, aut motu, Aërem poſſe conſtituere; & eodem modo cæteras res omnes in alias poſſe verti. At dices, Manifeſtum eſt Res omnes in Aëris auras è Terra ſurgere, & nutriri, & niſi opportuno tempore pluvias benignè largitur tempeſtas, & defluenti imbre arbores irrigatæ vacillent; niſi Sol etiam Ignibus ſuis fovet, & calorem præbet; neque fruges, neque arbores, neque Animalia creſcunt. Concedimus. Et niſi nos Alimentum ſiccum & liquidum reficeret, defluente & tabeſcente Corpore vita omnis cunctis noſtris nervis, & oſſibus exolveretur: Proculdubio enim nos reficimur à certis rebus, & aliæ res à certis rebus nutriuntur, quoniam in multis rebus communia multarum rerum ſemina diverſimodè miſcentur. atque ideo diverſæ res à diverſis rebus nutriuntur. Sæpe etiam magni refert cum quibus, & quo ordine eadem ſemina conjunguntur, & quos motus dent, & recipiant viciſſim. Eadem enim ſemina conſtituunt Cœlum, Mare, Terras, Flumina, Solem, Fruges, Arbores, Animalia: At diverſis Principiis diverſiſque modis conjuncta moventur. Quin etiam in hiſce noſtris Carminibus vides

Ordine mutato, & motu, facere Aëris auras:
Sic alias aliis rebus mutarier omneis.
  At manifeſta palam res indicat, inquis, in auras
Aëris è Terra res omnes creſcere, alique;
Et niſi tempeſtas indulget tempore fauſto,
Imbribus, & tabe nimborum arbuſta vacillant,
Solque ſua pro parte fovet, tribuitque calorem:
Creſcere non poſſunt Fruges, Arbuſta, Animantes.
Scilicet: & niſi nos Cibus aridus, & tener Humor
Adjuvet, amiſſo jam corpore, vita quoque omnis
Omnibus è nervis atque oſſibus exſolvatur:
Adjutamur enim dubio procul, atque alimur nos
Certis ab rebus, certis aliæ atque aliæ res.
Nimirum quia multa modis communia multis
Multarum rerum in rebus Primordia miſta
Sunt, ideo variis variæ res rebus aluntur.
Atque eadem magni refert Primordia ſæpe
Cum quibus, & quali poſitura contineantur:
Et quos inter ſe dent motus, accipiantque.
Namq; eadē Cælū, Mare, Terras, Flumina, Solē
Conſtituunt; eadem Fruges, Arbuſta, Animanteis:
Verùm aliis, alioque modo commiſta moventur.
  Quin etiam paſſim noſtris in Verſibus ipſis

N O T Æ.

802. *Sic alias aliis rebus mutarier omnes:*] Faber legit, nec abſurde
Sic alias aliis rebus res vertier *omnes.*

803. *At manifeſta palam, &c.*] Tandem v. 20. Objectionem proponit & ſolvit: Plantæ, cæteraque Animalia Nutritionem & Incrementum ſuum quatuor Elementis debent: Omnia enim e Terra creſcunt, quod nemo neget; ſed tamen niſi benignus Aëris tepor, Calor Solis, & opportuni imbres accedant, Nihil quidquam Terra ex ſeſe progignet: Ergo fatendum eſt Aquam, Ignem, &c. eſſe Principia. Reſpondet v. 809. Ea non magis Principia eſſe quàm Vinum, Triticum, & alia quibus vitam ſuſtentamus. Quæ enim nutriunt non ſunt illicò Principia, ſed Illa potius ex quibus ipſa ſic contexuntur ut rebus alimento ſint:

806. *Tabe,*] Ita Priſcian. *Tabes* autem *Fluor*, aut *Liquefactio*: inde *Tabere* & *Tabeſcere*, diffluere vel minui: In Andromache Ennii,
Quid fit? Seditio tabetne, an numeros augificat ſuos? Faber.
Si hæc non placeant, *Fayum* lege, & egregium Interpretem admirabere: quidam legunt *Focillat*, quæ vox Lucretii ſententiæ non abſurde convenit.

808. *Non,*] *Uti* Fayus, qui vim & argumenta Poëtæ optimè intellexit. *Nè* pro *Non* è Codd. *Giſamus.*

810. *Amiſſo jam Corpore,*] Quemadmodum dicebant *Facere Corpus*, uti apud Phædrum optimum & puriſſimum Scriptorem; ita & illum *Corpus* amittere dicebant cui ſuccus Corporis defluit, φθίνει, τήκει: *Vires* & *Corpus amiſi*, Cicero. Pro *Corporè* B. exhibet *Tempore.*

823. *Quinetiam paſſim, &c.*] Ea, qua ſæpe utitur, ſimilitudine v. 7. ſententiam ſuam egregie illuſtrat. Eædem literæ vario tantum ordine diſpoſitæ innumera componunt verba, & forma & ſono plurimùm diverſa: Quid igitur dubitemus eadem ſemina, quæ longe plura quàm literæ ſunt, quæ diverſas etiam habent figuras, Ignem, Terram, Aquam; omnem denique rerum varietatem poſſe conſtituere?

Multa

Multa Elementa vides multis communia verbis;
Cum tamen inter ſe Verſus, ac verba neceſſe 'ſt
Confiteare & re, & ſonitu diſtare ſonanti:
Tantum Elementa queunt permutato ordine ſolo:
At rerum quæ ſunt Primordia, plura adhibere
Poſſunt, unde queant variæ res quæque creari.
  Nunc & ANAXAGORÆ ſcrutemur Homœomeriam,
Quam Græci memorant, nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrii ſermonis egeſtas:
Sed tamen ipſam rem facile 'ſt exponere verbis,
Principium rerum quam dicit Homœomeriam:
Oſſa videlicet è pauxillis atque minutis
Oſſibu': ſic & de pauxillis atque minutis
Viſceribus Viſcus gigni: Sanguenque creari,

multas literas multis verbis communes: Cum tamen non potes non concedere verſus ipſos, & vocabula & re & ſono plurimum differre. Tantum Literæ poſſunt mutato ſolum & variato ordine; At rerum Semina, cum ſint longe plura quam verborum elementa, pluribus principiis, pluribuſque etiam modis conjungi poſſunt, ideoque ex iis rerum ſpectabilis varietas oriri. Nunc expendamus Anaxagoræ *ſententiam,* Homœomeriam *Græce dictam, quam Latini ſermonis inopia una propriaque voce notari non patitur. Sed quid* Ipſe *voluit, dum* Homœomeriam *eſſe rerum Principium docuerit, explicare non eſt difficile. Oſſa, viz. ex minutis parviſque Oſſibus, ſic Viſcus ex minutis parviſque Viſceribus, Sanguinemque*

NOTÆ.

826. *Sonitu Sonanti.*] Ita *Acris Acrimonia, Pulchra Pulchritudo, Cava Caverna,* &c.

828. *Plura adhibere poſſunt.*] Aliquando legi, *Poſſumus*: Sed jam nihil muto, admonitus v. 778.

At Primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clandeſtinam, cæcamque adhibere.

830. *Nunc & Anaxagoræ,* &c.] Refutata Heracliti, Empedoclis, & aliorum Philoſophorum de Rerum Principiis ſententia, *Anaxagoram* v. 92. impugnat: *Anaxagoras* autem Clazomenius Hegeſibuli vel Eubuli filius, viginti Annos ante Xerxis trajectionem natus, Teſte *Laertio*: Ille docuit Materiam infinitam eſſe, è qua omnia gignerentur, eamque particulas ſimiles inter ſe, minutas, primò confuſas, poſtea in ordinem adductas à Mente Divina: Cicero Acad. Quæſt. l. IV. Librum ſuum de Rerum Natura ſic orſus eſt, ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν, νοῦς δ' αὐτὰ διῆρε, καὶ διεκόσμησε. Plutarchus l. I. c. 3. Ex partibus verò inter ſe ſimilibus res omnes componi aſſeruit, ex Oſſiculis Oſſa, Sanguinem ex Sanguinis Guttulis, &c. ἔλεγε ἀρχὰς τὰς ὁμοιομερείας, καθάπερ γὰρ ἐκ τῶν ψηγμάτων λεγομένων τὸν χρυσὸν συνεστάναι, οὕτως ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν μικρῶν σωμάτων τὸ πᾶν συγκεκρίσθαι: Laertius: Fuſius Plutarchus, C. 3. de Placit. Philoſoph. l. I. Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος ἀρχὰς τῶν ὄντων τὰς εἶναι ὁμοιομερείας ἀπεφήνατο, ἐδόκει γὰρ αὐτῷ ἀπορώτατον εἶναι πῶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δύναταί τι γίνεσθαι, ἢ φθείρεσθαι εἰς τὸ μὴ ὄν· τροφὴν γοῦν προσφερόμεθα ἁπλῆν, καὶ μονοειδῆ, οἷον τὸν Δημήτρειον ἄρτον, τὸ ὕδωρ πίνοντες, καὶ ἐκ ταύτης τῆς τροφῆς τρέφεται θρὶξ, φλὲψ, ἀρτηρία, νεῦρα, ὀστᾶ, καὶ τὰ λοιπὰ μόρια. Τούτων οὖν γινομένων, ὁμολογητέον ἐστὶν, ὅτι ἐν τῇ τροφῇ τῇ προσφερομένῃ πάντα ἐστὶ τὰ ὄντα, καὶ ἐκ τῶν ὄντων πάντα αὔξεται· καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ τροφῇ ἐστὶ μόρια αἵματος γεννητικὰ, καὶ νεύρων, καὶ ἄλλων τῶν ἄλλων λόγῳ θεωρητὰ μόρια: οὐ γὰρ δεῖ πάντα ἐπὶ τὴν αἴσθησιν ἀνάγειν, ὅτι ἄρτος καὶ τὸ ὕδωρ ταῦτα κατασκευάζει ἀλλ' ἐν τούτοις ἐστὶ λόγῳ θεωρητὰ μόρια. ἀπὸ τοῦ οὖν ὅμοια τὰ μέρη εἶναι ἐν τῇ τροφῇ τοῖς γεννωμένοις, ὁμοιομερείας αὐτὰς ἐκάλεσε, καὶ ἀρχὰς τῶν ὄντων ἀπεφήνατο· καὶ τὰς μὲν ὁμοιομερείας, ὕλην, τὸ δὲ ποιοῦν αἴτιον, τὸν Νοῦν τὸν τὰ πάντα διαταξάμενον.

835. *Pauxillis atque minutis.*] Pauciſſimis, & parviſſimis, Optimus Interpres *Fayus*: Os viz. maximum ex pauciſſimis, & parviſſimis Oſſibus conficitur! lib. III. v. 330.

Scire licet perquam pauxillis eſſe creatam
Seminibus, quoniam fugiens nil ponderis aufert.

837. *Sanguen.*] Ita plerumque Veteres.

San-

Sanguinis inter ſe multis coëuntibu' guttis:
Ex Aurique putat micis conſiſtere poſſe
Aurum: & de Terris Terrā concreſcere parvis:
Ignibus ex Ignem: Humorem ex Humoribus eſſe:
Cætera conſimili fingit ratione, putatque.
  Nec tamen eſſe ulla parte IDEM in rebus Inane
Concedit, neque corporibus finem eſſe ſecandis:
Quare in utraque mihi pariter ratione videtur
Errare, atque ILLI, ſupera quos diximus ante.
  Adde quod imbecilla nimis Primordia fingit,
Si Primordia ſunt, ſimili quæ prædita conſtant
Natura, atque ipſæ res ſunt; æquèque laborant,
Et pereunt, neque ab exitio res ulla refrænat:
Nam quid in oppreſſu valido durabit eorum,
Ut mortem effugiat lethi ſub dentibus ipſis?
Ignis? an Humor? an Aura? quid horum? Sanguen? an Oſſa?
Nil, ut opinor, ubi ex æquo res funditus omnis
Tā mortalis erit, quàm quæ manifeſta videmus
Ex oculis noſtris aliqua vi victa perire.
At neque recidere ad Nihilum res poſſe, neque autem
Creſcere de Nihilo, teſtor res ante probatas.
  Præterea quoniam Cibus auget corpus alitque:
Scire

ex multis Sanguinis guttis confluentibus componi: Aurum quoque docet ex parvis auri particulis, Terram è parvis Terris, Ignem ex Ignibus, Aquam ex Aquis, & ſimiliter reliqua omnia fieri, & conſtitui. Hic inſuper idem Anaxagoras *docet nullum eſſe* Inane, *neque eſſe aliquod* Minimum; *ideoque mihi videtur æque errare ac Illi omnes quos ſupra refutavimus. Adde quod nimis infirma fingit rerum principia ſi ejuſdem plane ſunt Naturæ ac* Res *ipſæ, ſi æquè interitui obnoxia, nulloque modo ab exitio ſecura: Quid enim eorum cum valido morſu premit Mors ſub ipſis lethi dentibus mortem evitare poſſit? An Ignis, Aër, Aqua? Quid horum? an Sanguis, an Oſſa? Nihil ut puto. Omnis enim res æque obnoxia eſſet interitui ac ea quæ noſtris oculis apparent vi aliqua fracta aut diſſipata interire: At Res neque in Nihilum recidere, neque è Nihilo oriri poſſe allata olim argumenta fidem faciunt. Præterea quum Alimentum nutrit, & auget noſtra Corpora,*

NOTÆ.

841. *Ignibus ex Ignem, &c.*] Quidam ſcribunt

Sic ignem inter ſe parvis coëuntibu' naſci
Ignibus, exiguis Humorem Humoribus eſſe.

Hîc de *Lambino, Giſanio* & *Pareo* quorum nec Scripta, nec Nomina profectò unquam vidit, multa commentus eſt, & nugatur *Fayus*.

843. *Nec tamen eſſe ulla, &c.*] Quòd Epicuro non placuit Anaxagoræ Opinio, ideo Lucretius ipſam ſtudioſè inſectatur, & Initium facit v. 4. à duobus Argumentis adverſus ſuperiores, *Heraclitum, Empedoclem*, & alios allatis: Uno, quòd Inane in Natura detur: Altero, quòd nullum Continuum infinite dividuum ſit.

847. *Adde quod imbecilla, &c.*] Tertiò v. 12. arguit, quòd cùm Anaxagoras vellet conſtare ſimilia ex ſimilibus, & Principia eſſe ejuſdem planè cum Compoſitis naturæ, ſequeretur, ut Compoſita, ſic etiam Principia interire poſſe: Et nulla certè ratio eſt, cur, ſi major quædam Carnis portio corruptioni obnoxia ſit, non ſit quoque obnoxia minor, cùm etiam, tametſi conſiſtas in aliqua minima, non appareat, quamobrem illa, dùm Caro ſit, pati aliquid, deſtruique non poſſit: At ſi Principia corrumpantur, in *Nihilum* recident, quod abſurdum & impoſſibile eſſe olim demonſtratum eſt.

852. *Sub dentibus,*] Alii *ſub Cœtibus*: Quidam libri *Subeuntibus*: Muretus legit *Sub Motibus*: At *Dentibus* aptiùs convenit *Oppreſſu valido* in verſu præcedenti.

853. *Sanguen? an Oſſa?*] Sanguis, anne Os? Giſanius, *Sanguis an? anne Os?* Nardius. Codd. *Sanguinis ad nos; Sanguinis ones: Sanguis ὁμοίως.* Aliqui legunt *Sanguis, an Oſſum?* Oſſum enim Veteres agnoſcunt. His adderem *Sanguis an? Os an?*

856. *Victa,*] B. *Cuncta.*

859. *Præterea quoniam Cibus, &c.*] Quartò v. 9. præclarè diſputat, Ex variis alimentis

quæ

Scire licet, nobis Venas, & Sanguen, & Oſſa,
Et Nervos alienigenis ex partibus eſſe:
Sive Cibos omneis commiſto corpore dicent
Eſſe, & habere in ſe Nervorum corpora parva,
Oſſaque, & omnino Venas, parteiſque Cruoris;
Fiet, uti Cibus omnis & aridus, & Liquor ipſe,
Ex alienigenis rebus conſtare putetur,
Oſſibus, & Nervis, Veniſque, & Sanguine miſto.
Præterea quæcunque è Terra corpora creſcunt;
Si ſunt in Terris, Terras conſtare neceſſe'ſt
Ex alienigenis, quæ Terris exoriuntur.
Transfer item, totidem verbis utare licebit:
In Lignis ſi flamma latet, fumuſque, ciniſque:
Ex alienigenis conſiſtant Ligna neceſſe'ſt.
Linquitur hic tenuis latitandi copia quædam;

certi eſſe poſſumus Venas Sanguinem, Oſſa & Nervos è partibus diſſimilibus componi: Si autem contendant Alimentum è commiſto Corpore conſtare, & continere minutos Nervos, Venas, Oſſa, & Sanguinis guttas; inde ſequetur Alimentum, quo utimur, ſive ſiccum ſive liquidum, ex partibus diſſimilibus, ex Oſſibus, Nervis, Venis, & cruore mixto conſtare. Præterea ſi omnia Corpora quæ è Terris oriuntur ſint in terris, tum neceſſe eſt Terras conſtare ex iſtis Diſſimilibus rebus quæ ex iſtis terris oriuntur: Alias res contemplare, ſi enim Flamma, Fumus, & Cinis ſint in Lignis, tum Ligna ex Diſſimilibus *componi neceſſe eſt. Hujus vero argumenti vis aliquali reſponſo eludi poteſt,*

NOTÆ.

quæ diſſimilibus prorsùs conſtant partibus Corpora noſtra nutriuntur, unde partes noſtri Corporis diſſimilibus conſtare ſequitur, ſingulæ enim partes, Oſſa, Nervi, Venæ, &c. diverſis & diſſimilibus Alimentis nutriuntur. Si autem dicant iſta Alimenta continere particulas Nervorum, Oſſium, &c. fateantur neceſſe eſt non eſſe in iſtis Corporibus eam, quam finxit *Anaxagoras*, Homœomeriam. Diverſas & diſſimiles partes *Alienigenas* nuncupat Lucretius, quas retenta voce Græca vulgo *Heterogeneas*, uti ſimiles *Homogeneas* vocamus.

861. Hunc verſum multi Codd. non agnoſcunt, quod Librariorum negligentiæ imputandum eſt, illum enim ſibi vendicat *Lucretius*.

867. *Veniſque*,] Alii legunt *Sanieque*: at quis non videt ex v. 860. *Veniſque* retinendum?

868. *Præterea quæcunque è Terra*, &c.] His v. 6. contra Anaxagoram ſextum proponitur argumentum: Si Omnia quæ è Terra oriuntur in Terra latuerint, neceſſe eſt ut Terra conſtat è rebus diſſimilibus, quoniam Corpora diſſimilia è Terris oriuntur: Urgetque inſuper, Si Flamma, Fumus, & Cinis, quæ ſunt res inter ſe diſſimiles in Lignis ſint, tum Ligna è Rebus diſſimilibus componi; ideoque nullam eſſe Homœomeriam.

873. Poſt hunc verſum Inſerit *Lambinus*.

Ex alienigenis quæ lignis exoriuntur:

Et caſtigat *Giſanium* qui delendum eſſe cenſuit: At dum deleatur iſte verſus, iraſcatur *Lambinus*.

874. *Linquitur hic tenuis*, &c.] Proponit Anaxagoræ ſententiam, eamque v. 22. protinus invadit: Hæc vero *Anaxagoræ* ſententia in hunc modum ab Ariſtotele expreſſa eſt. *Res & apparere, & denominari invicem differentes aiunt, ab eo, quod in infinitorum miſtura maximè abundat: Non enim eſſe totum purè aut album, aut nigrum, aut dulce, aut Carnem, aut Os; cujus autem amplius unumquodque habet, eam talis rei naturam videri.* Senſus eſt, Carnis nomine v. g. non eſſe intelligendam naturam ſimplicem, ac uniuſmodi, ſed congeriem plurium, imò innumerabilium, diverſarum particularum, quæ hanc Corporis ſpeciem, quam dicimus Carnem, tum faciunt, cùm major quædam eſt copia illarum particularum, quæ ad talem ſpeciem exhibendam idoneæ ſunt, quàm cæterarum quarumcunque quæ ſub illis deliteſcentes ipſis concedant formam & nomen: facta autem exſolutione, tranſlationeque earundem partium in aliam congeriem, tum particulæ carneæ cum cæteris deliteſcentes & nomen & formam ſimiliter concedant aliis, quarum Copia major fuerit, & ſpecies viſibilior: Adverſus v. 880. objicit *Lucretius*, quòd ſi hæc vera eſſet ſententia, tum in detritione Frugum, Herbarum, & ſimilium, oporteret aliquando apparere ſpeciem Sanguinis, Lactis, aliarumve id genus rerum, &c. *Gaſſendus*.

eoque utitur Anaxagoras; docet enim res omnes. Rebus omnibus immiſtas eſſe, illud vero ſolum apparere, cujus ſunt plurimæ partes in compoſito, exterius & in ſuperficie collocatæ. Hoc autem reſponſum a veritate eſt longiſſimè remotum. Aliter enim oporteret fruges minutas, cum vi lapidis molaris frangantur, Sanguinem vel aliquid tale (nervos puta & medullam) quale in noſtro corpore nutritur, emittere: ſimiliter etiam oporteret herbas dulces humoris guttas, & ejuſdem ſaporis cum lacte fundere: & in friatis terræ glebis minutas herbas, fruges, frondeſque hic & illic hoſpitantes videremus, deinde in fractis lignis, fumum, cinerem, igneſque minutulos latitantes: Quoniam vero nil tale apparere maniſeſtiſſimum ſit, certi ſumus res non eſſe in rebus ita mixtas, at ſemina multis rebus communia diverſimode mixta in unoquoque Compoſito latere.

Id quod Anaxagoras ſibi ſumit, ut omnibus omneis
Res putet immiſtas rebus latitare: ſed illud
Apparere unum, cujus ſint pluria miſta,
Et magis in promptu, primaque in fronte locata:
Quod tamen à vera longe ratione repulſum'ſt.
Conveniebat enim Fruges quoq; ſæpe minutas,
Robore cum ſaxi franguntur, mittere ſignum
Sanguinis, aut aliûm noſtro quæ corpore aluntur:
Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem.
Conſimili ratione Herbas quoque ſæpe decebat,
Et laticis dulceis guttas, ſimilique ſapore
Mittere, lanigeræ quali ſunt ubera lactis:
Scilicet & Glebis terrarum ſæpe friatis
Herbarum genera, & fruges, frondeiſque videri,
Diſpertita, atque in Terris latitare minutè:
Poſtremò, in Lignis cinerem fumumque videri,
Cum præfracta forent, igneiſque latere minutos.
Quorum nil fieri quoniam manifeſta docet res,
Scire licet non eſſe in rebus res ita miſtas:
Verum ſemina multimodis immiſta latere
Multarum rerum in rebus communia debent.

NOTÆ.

877. *Pluria,*] Sic Veteres, ut *Compluria* apud Terentium. Valeant B. & Na. cum ſuo *Plurima.*

880. *Minutas,*] *Minaci*, B. Na. *Minacis.*

882. *Aut alium noſtro quæ Corpore aluntur.*] Ita optime reſtituit Lambinus: & ſolus *Nardius*, ejuſque ſimiles amant

Aliquid noſtra quo Corpora aluntur;

Nec alii magis ſapiunt qui legunt

Aut aliquid, noſtro in quo Corpore aluntur.

883. *Cum Lapidem Lapidi terimus,*] Hunc verſum ejiciendum eſſe monet *Faber*, quoniam nihil in eo eſt, quod in priori verſu

Robore cum ſaxi franguntur mittere ſignum
Sanguinis——non legitur.

Turnebus tuetur, & docet intelligendum eſſe de quodam molendi genere in quo *Lapis Lapidem terit*, ut eſt apud Plautum,

Num me illuc ducis ubi Lapis Lapidem terit?

Aliquando putavit Lambinus ferri non poſſe lectionem vulgatam *Manare cruorem* (quamobrem enim conveniebat ex Lapidibus colliſis & contritis cruorem manare) legendumque eſſe *Manare Calorem*, i. e. Ignem ſeu Flammam, ut ſit hic *Lucretii* ſenſus, Conveniebat, ſi Anaxagoræ ſententia vera eſſet, ex Lapidibus inter ſe contritis *Calorem*, id eſt, Ignem manare. Hæc ille. Quaſi ex Lapidibus contritis ſcintillæ non exiliant: Ejiciatur igitur hic verſus tam importunus, & inutilis, ne forſan aliqui, quod jam *Favus* fecit, ex eo concluderent *Lucretium* docuiſſe, Corpora noſtra *Saxis* & *Lapidibus* nutriri. Interpres tali ferculo digniſſimus.

885. *Et Laticis,*] *Latices*, ex Codd. Lambinus, conveniebat enim Latices, i. e. Aquas quas potant guttas dulces, & Lactei ſaporis mittere. Hæc ille; Alii *Laticis dulces guttas* legunt: nec repugno.

886. *Quali ſunt ubera,*]. Alii *Quales ſunt ubere.*

894. *Verum Semina multimodis, &c.*] Duos hoſce verſus aliunde huc tranſlatos arbitror, (nam alibi plus ſemel leguntur) atque ideò tollendos. Alioqui non dicendum fuerat *Debent* ſed *Debere*: Faber: Sæpe leguntur! utinam indicâſſet: Et iſta de *Debere* & *Debent* ſententia atrox profectò & truculenta eſt, & quæ plurimos Lucretii verſus jugularet.

At

At ſæpe in magnis fit montibus, inquis, ut altis
Arboribus vicina cacumina ſumma terantur
Inter ſe, validis facere id cogentibus Auſtris,
Donec fulſerunt flammæ fulgore coörto:
Scilicet: & non eſt lignis tamen inſitus Ignis,
Verùm Semina ſunt Ardoris multa, terendo
Quæ cum confluxere, creant incendia ſylvis.
Quòd ſi tanta foret ſylvis abſcondita flamma,
Non poſſent ullum tempus celarier Ignes:
Conficerent volgò ſylvas, Arbuſta cremarent.
Jamne vides igitur, paullo quod diximus ante,
Permagni referre eadem Primordia ſæpe
Cum quibus, & quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus, accipiantque;
Atque eadem paullo inter ſe mutata creare
Igneis è Lignis, quo pacto Verba quoque ipſa
Inter ſe paullo mutatis ſunt elementis,
Cum LIGNA, atque IGNES diſtincta voce notemus.
Denique jam quæcunque in rebus cernis apertis,
Si fieri non poſſe putas, quin Materiaï
Corpora conſimili natura prædita fingas,
Hac ratione tibi pereunt Primordia rerum:
Fiet uti riſu tremulo concuſſa cachinnent,

At inquies in magnis montibus ſæpe accidit, vicinarum Arborum ramos valido vento agitante inter ſe teri donec accendantur. Concedimus: In Arboribus tamen Ignis non includitur, ſed multa Ignis ſemina, quæ iſta attritione in unum locum collecta accendunt ſylvas. Quod ſi tanta vis Ignis in Arboribus includeretur, ne per momentum quidem temporis celari poſſet, paſſim & continuò ſylvas conſumeret, & arbores cremaret. Nonne igitur jam verum agnoſcis quod paulo ante docuimus, Plurimi plerumque intereſſe cum quibus aliis principiis, & quali ordine ſemina miſceantur; & quos etiam motus dent & recipiant viciſſim: Eademque ſemina paululum inter ſe mutata generare Ignes è Lignis, quo pacto voces quoque ipſæ Ligna & Ignes, licet diverſa plane vocabula & diverſas res ſignificantia, literis paululum tranſpoſitis & mutatis in ſe invicem converti poſſunt. Denique ſi iſtas res quas ſenſu percipimus credas generari non poſſe, niſi fingas prima rerum illarum ſemina ejuſdem & plane ſimilis naturæ eſſe, actum profectò eſſet de rerum principiis. Exinde enim ſequeretur ſemina quædam fore, quæ concuſſa riſu tremulo cachinnarent,

NOTÆ.

896. *At ſæpe in magnis, &c.*] Proponit, ſolvitque v. 10. quod *Anaxagoras* urgebat ad probandum Omnia in Omnibus eſſe, atque adeo Omnia generari ex Omnibus. Exemplum viz. Ignis, qui latere debeat in arboribus colliſione vehementi igneſcentibus. Reſpondet *Lucretius*, Non Ignem quidem eſſe in arbore ipſa, ſed tamen ſemina Ignis ſeu moleculas Atomorum, quæ certa ac nova ratione diſpoſitæ ſpeciem Ignis exhibeant: nam alioquin ſi Ignis Actu & revera in ſylvis foret, is haud dubie ſuas vires paſſim oſtentaret.

899. *Fulſerunt Flammæ fulgore coörto,*] Alii
Flammai fulſerunt Igne coorto:
Alii è veteribus Codd. longe melius,
Fulſerunt Flammai flore coörto:

906. *Jamne vides igitur, &c.*] Semina multa Ignis in Lignis latere ſupra affirmaverat, illa autem Ligna iſta non conſumere, quia aliis diverſæ figuræ ſeminibus impedita ſpeciem formamque Ignis induere non potuerunt; & inde v. 8. ſupra poſitam *Epicuri* ſententiam egregie confirmat: Communia, viz. eſſe multarum rerum in multis rebus ſemina, eadem principia Cœlum, Terras, Mare, omnia denique conſtituere; ideo autem res diverſas eſſe quia alia ſemina aliis diverſæ figuræ diverſo ordine junguntur, & diverſimode moventur, ut in vocibus LIGNA & IGNIS communes ſunt literæ, at voces ipſæ ſunt diverſæ.

908. *Contineantur,*] Alii *Conjungantur: Contingantur,* B. unde *Contignantur.*

914. *Denique jam quæcunque, &c.*] Ultimum argumentum contra Anaxagoram ſubjicit ex abſurdo v. 6. Sequeretur enim ὁμοιομερείας ridentes, flenteſque, & alias id genus conſtitui, ut omnia ex ſimilibus fieri probaretur.

917. *Rerum,*] Aliquid deeſſe aut inverti ſuſpicatur *Gaſſendus*, aut certè particulam *Et* interſerendam eſſe poſt *rerum*. Alia *Lambinus*: & Hi diſputent: ſive interponas *Et*, ſive rejicias, eadem eſt argumenti vis, & qui nullos in *Lucretio* hiatus patitur, Ille eſt nimis elegans, & moroſus.

Et lacrymis ſalſis humectent ora, genaſque.
Nunc age, quod ſupereſt, cognoſce, & clarius audi.
Nec me animi fallit quam ſint obſcura, ſed acri
Percuſſit thyrſo Laudis ſpes magna Meum cor,
Et ſimul incuſſit ſuavem mî in pectus amorem
Muſarum: quo nunc inſtinctus, mente vigenti
Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo: juvat integros accedere fonteis,
Atque haurire: juvatque novos decerpere flores:
Inſignemque meo capiti petere inde coronam,
Unde prius nulli velârint tempora Muſæ:
Primùm quod magnis doceo de rebus, & arctis
RELLIGIONUM animos nodis exſolvere pergo:
Deinde quod obſcura de re tam lucida pango
Carmina, Muſæo contingens cuncta lepore,
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur:
Sed veluti Pueris abſinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut Puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Abſinthî laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potiùs tali facto recreata valeſcat:
Sic ego nunc, quoniam hæc Ratio plerumq; videtur
Triſtior eſſe, quibus non eſt tractata, retroque
Volgus abhorret ab hac, volui tibi ſuaviloquenti

& quæ ora & genas ſalſis lachrymis humectarent (quædam ridentia, quædam lachrymantia principia.) Nunc age quod ſupereſt cognoſce, & perſpicue explicatum accipe. Nec me latet ex quæ dicturus ſum eſſe explicatu difficilia, ſed vehemens ſpes gloriæ acri irritamento mentem meam percuſſit, ſimulque indidit pectori blandum & potentem Muſarum amorem, quo nunc inſtinctus Alacri vividoque animo Avia Pieridum peragro loca, nullius olim pedibus calcata. Placet adire fontes illibatos, & inde Aquas haurire; placet novos flores legere, & ex iis locis nobilem mihi Coronam decerpere, e quibus Muſa nullius unquam caput ornârunt; primum quod de rebus maximi momenti cano, animoſque hominum arctis Religionum vinculis eximo, deinde quòd de rebus tam obſcuris tam lucida ſcribo Carmina, Muſæo lepore cuncta contingens: neque hoc temere videtur fieri, verum ut Medici, cum amara abſynthia pueris conantur dare, poculi oras dulci flavoque melle circumliniunt, ut incauti pueri ludificentur labrorum tenus, at interim amarum abſynthium epotent, atque ita decepti non damnum aliquod hac fraude patiantur, ſed ut hauſto medicamine recreati convaleſcant. Sic Ego, quoniam hæc noſtra Philoſophia videtur horrida & triſtis iis omnibus quibus nondum fuerit perſpecta, vulguſque Hominum eam maxime averſatur, dulci

NOTÆ.

920. *Nunc age quod ſupereſt, &c.*] Fatigatum longa de rerum principiis diſputatione *Memmium* ad majora & ſublimiora ducit, de ſuo Carmine v. 30. magnifice loqutus: Horridam eſſe Epicuri Philoſophiam, nec ad vulgi guſtum facere; Promittit vero ſe verſibus ſuis ſuavibus & decoris ita illam perfuſurum & ornaturum eſſe, ut ſpecioſiſſima tandem & dulciſſima videbitur: ſaltem id effecturum quod Medici faciunt, qui ingratam potionem pueris dantes Poculi oras melle contingunt; cujus ſapore decepti pueri amara etiam Pharmaca abſorbent. Improbus quidem hic labor, ſed futuræ gloriæ ſpes incitat, & ut *Memmio* ſuo totam Naturam rerum explicet, aggreditur opus difficile, arduum, & à nullo hactenus Latino Carmine tentatum.

926. *Solo.*] Planta pedis. Cicero 5. Tuſc. dixit *Solorum callum*: & *Varro* de Re Ruſtica: *Solum Hominis exitium eſt Herbæ, & Semitæ fundamentum.*

926. *Integros.*] è quibus nemo biberat: Sic Horatius ad Muſam, *O quæ fontibus integris gaudes*, &c.

930. *Doceo de rebus.*] Cicero Orat. pro domo, *Docere Pontificum Collegium de Rebus divinis.*

931. *Pergo.*] Aliqui Codd. *Porgo*: id eſt, porro ago, illaque voce uſus eſt *Ennius*.

941. *Tali facto.*] *Tali tactu*, Lambinus, ex voce *Contingunt*, in v. 937. Non placet.

943. *Retroque.*] rectiùs quam *Ideoque*, quod Codd. nonnulli exhibent.

Carmine

Carmine Pierio Rationem exponere noſtram,
Et quaſi Muſæo dulci contingere melle,
Si tibi fortè animum tali ratione tenere
Verſibus in noſtris poſſem, dum perſpicis omnem
Naturam rerum, qua conſtet compta figura.
 Sed quoniam docui, Solidiſſima Materiaï
Corpora perpetuò volitare invicta per ævum,
Nunc age Summaï ecquænam ſit finis eorum,
Necne ſit, evòlvamus: item, quod Inane repertum 'ſt,
Seu locus, ac ſpatium, res in quo quæque genantur,
Pervideamus utrum finitum funditus OMNE
Conſtet, an Immēſum pateat vel ad uſq; profundū?
 OMNE quod eſt, igitur, nulla regione viarum
Finitum 'ſt: namque Extremum debebat habere.
Extremum porro nullius poſſe videtur
Eſſe, niſi ultra ſit quod finiat, ut videatur,
Quò non longius hæc ſenſus natura ſequatur.
Nunc extra Summam quoniam nihil eſſe fatendum 'ſt,
Non habet Extremum: caret ergo fine, modoque:

Carmine Tibi noſtra dogmata explicare, illaque ſuavi quaſi Muſarum melle circumlinere volui, ſi tali forſan ratione mentem tuam in meis libris detinere poſſem, donec Univerſam Naturam rerum penitus perſpectam habeas. Quoniam verò ſupra demonſtravi Corpora eſſe quædam perfectè ſolida, & æterna, jam videamus an ſint numerò Finita, vel Infinita; item quoniam probavi Inane, ſeu Locum, & Spatium, in quo res quæque fiunt & moventur, eſſe. Inquiramus an Omne *ex iſtis Corporibus & Inani compoſitum, ſit terminis aliquibus incluſum, vel immenſum pateat, & ſine fine?* Omne *igitur nulla ex parte finitum eſt, ſi enim eſſet finitum,* Extremum *haberet;* Extremum *vero non poteſt eſſe, niſi ſit aliquid extra id quod terminat (id extremum) ex quo videri poſſit; & ultra quod noſtra videndi facultas non progrediatur (& quod ſiſtat aciem Oculi.) Quoniam vero concedendum eſt extra* Omne *Nihil eſſe,* Omne *nullum habet Extremum, ideoque caret fine, & infinitum ſit neceſſe eſt.*

NOTÆ.

949. *Naturam rerum, qua conſtet compta figura.*] Helleniſmus Plauto, Terentio, Lucilioque familiaris, ſic *Neſciò illum qui ſit*: Plautus in Pænulo:

Patrem atque Matrem viverent vellem tibi.

Alii pro *Compta* legunt *Cuncta*, Alii legunt *Qua conſtent cuncta.*

950. *Sed quoniam docui*, &c.] Corpora eſſe, eaque perfectè ſolida & indiſſolubilia, Inane etiam multis argumentis affirmaverat; Ex iis vero Univerſum conſtare, nec tertium eſſe rerum genus docuerat Lucretius. Jam. v. 7. nobilem quæſtionem proponit, *An Univerſum hoc infinitum ſit, an terminis aliquibus incluſum?* Variiſque argumentis evincere conatur *Omne* ex nulla parte terminatum eſſe, ſed tam multitudine Corporum, quàm Inanis magnitudine prorſus Infinitum.

952. *Summaï ecquænam ſit finis eorum, Necne ſit, evolvamus:*] B. Na. *Summa audi. Summaï quænam* Fayus; *Nec ſi te volvamus.* B. *Hæc ſic volvamus.* Nardius.

956. *Pateat vel ad uſque.*] *Pateſiat ad uſque*: Nardius. Sed rectiùs legendum; *Pateat vaſteque.*

957. Primum argumentum, quo Univerſi infinitionem v. 10. probat, explicat Cicero de Divinat. l. II. Sect. 154. Quod finitum eſt habet Extremum: Quis hoc non dederit? Quod autem habet Extremum id cernitur ex alio extrinſecùs: Hoc quoque eſt concedendum. At quod *Omne* eſt id non cernitur ex alio extrinſecùs: Ne hoc quidem negari poteſt: Igitur Omne quod eſt non habet extremum. Epicurus ad Herodotum. Ἀλλὰ μὲν καὶ τὸ πᾶν ἄπειρόν ἐστι, τὸ γὰρ πεπερασμένον ἄκρον ἔχει, τὸ δὲ ἄκρον παρ' ἕτερόν τι θεωρεῖ), ὥστε τὸ οὐκ ἔχον ἄκρον πέρας οὐκ ἔχει. πέρας δὲ οὐκ ἔχον ἄπειρον ἂν εἴη, καὶ οὐ πεπερασμένον.

958. *Namque extremum.*] *Nam quà.* Alii legunt quos negligo: *Debebat*] *Debebit*, Faber.

959. *Extremum porro*, &c.] Duos hos verſus obſcuros eſſe Omnes queruntur, nonnulli Corruptos: Faber delet, neque ego retinerem, ſi ſine illis integrum eſſet, quod nobis exhibet Lucretius, Epicuri argumentum, Id facit ut retineam, &, niſi fallor, non erunt amplius obſcuri. Quidam legunt *Quoad non*, id eſt, ultra quod.

960. *Ultra ſit.*] Repone *Extra ſit*, ex v. 962.

Nec

Nec intereſt in quibus Omnis *(Univerſi) partibus conſiſtas, quamcunque enim partem illius aliquis occupat,* Omne *relinquit quoquoverſum ab ea parte æquè* Infinitum. *Præterea ſi Totum quodcunque extenſum eſt aliquibus terminis finiri ſtatuatur, ſiquis progrediatur ad extremos illos fines, telumque jaciat, utrum dices iſtud telum magno impetu impulſum in eam partem in quam deſtinabatur longe evolare; an ab aliquo obſtaculo impeditum quieſcere debere? Horum enim alterum dicas neceſſe eſt. Neutrum verò te elabi ſinet, & utrumque coget fateri* Omne *fine terminis eſſe, & immenſum patere. Sive enim eſt aliquid quod impediat quo minùs eam partem, in quam deſtinatum fuit, attingat, ibique tanquam in termino ſe ſiſtat, ſive longe evolet, ibi profectò nullus erat finis. Hoc modo inſequar, & ubicunque extremos iſtos fines poſueris, quid telo fiet inquiram. Et exinde probabitur nullos eſſe extremos fines, ſed immenſum patere ſpatium per quod telum iſtud evolarit. Præterea ſi* Univerſum *certis finibus ex omni parte incluſum & terminatum eſſet, jam cuncta rerum Semina vi ſua*

Nec refert quibus aſſiſtas regionibus ejus,
Uſq; adeo quem quiſq; locū poſſidit, in omneis
Tantundem parteis infinitum Omne relinquit.
Præterea, ſi jam finitum conſtituatur
Omne quod eſt ſpatium, ſi quis procurrat ad oras
Ultimus extremas, jaciatque volatile telum,
Id validis utrùm contortum viribus ire
Quò fuerit miſſum mavis, longéque volare,
An prohibere aliquid cenſes, obſtareque poſſe?
Alterutrum fatearis enim, ſumaſque neceſſe 'ſt,
Quorum utrumq; tibi effugium præcludit, & Omne
Cogit ut exempta concedas fine patere.
Nam ſive eſt aliquid, quod prohibeat, officiatque
Quò minu' quo miſſum 'ſt veniat, finique locet ſe,
Sive foras fertur, non eſt ea fini' profectò.
Hoc pacto ſequar, atque oras ubicunque locâris
Extremas, quæram quid Telo denique fiat.
Fiet uti nuſquam poſſit conſiſtere finis:
Effugiumque fugæ prolatet copia ſemper.
Præterea ſpatium Summaï totius omne
Undique ſi incluſum certis conſiſteret oris,
Finitumque foret, jam copia Materiaï

N o t æ.

964. *Aſſiſtas.*] Fayus *Abſiſtas.*

967. *Præterea ſi jam,* &c.] Pro Infinitate *Univerſi* iterum v. 16. Telo ſuo egregie pugnat *Lucretius.* Eſto Omne Finitum, in extrema illius Univerſi ora collocetur aliquis, & telum vibret; Aut longius evolabit iſtud telum, aut ab aliquo ſiſtetur: ſi evolet, ultra extremam oram patet ſpatium; ſi ſiſtatur, Aliquid extra Extremum eſt: Ubicunque Extremæ Univerſi oræ ſtatuuntur, hoc modo inſtabit *Lucretius,* & telo ſuo minabitur.

968. *Omne quod eſt ſpatium.*] Univerſum. Qui *Inane* interpretantur, ineptiunt; ut patet ex v. 982.

968. *Procurrat.*] Ita Codd. optimi. Alii *Percurrat.*

970. *Id validis.*] Rectè: Gaſſendus & Alii *Invalidis* pro Valde validis.

971. *Quo.*] *Quod,* Na. Hunc verſum non agnoſcit B.

978. *Non eſt ea finis profectò.*] Ita optimè Lambinus. Alii *A fine profectum,*] quod Fayus, ut ſolet, approbat; quaſi Telum quod prohiberetur v. 976. dici poſſit non *A fine profectum.*

980. *Telo.*] B. *Cælo,* manifeſto errore.

983. *Præterea ſpatium,* &c.] Urget opus Poëta, & v. 14. ſubjicit incommodum, quod eveniret ſi *Finitum,* & aliquibus terminis incluſum eſſet *Univerſum.* In iſto enim finito *Imus* aliquis eſſet locus, ad quem Materies ab æterno ſubſidens innata ſibi gravitate contendiſſet, effectumque jam pridem fuiſſet, ut depreſſa in eum locum univerſa materia nihil generari deinceps poſſet: ex ſeminibus enim quieſcentibus nihil oritur; Cùm autem non ſit *Imus* locus, jugiter moventur Principia, undique naſcuntur res, & ex Infinito *Univerſo* nova Semina Singulis *Mundis* perpetuò inferuntur.

984. *Si incluſum certis conſiſteret.*] *Concluſum certis ſi inſiſteret.* Gaſſendus.

Undique

Undique ponderibus ſolidis conflûxet ad Imum;
Nec res ulla geni ſub cœli tegmine poſſet:
Nec foret omnino Cœlum, neque lumina Solis:
Quippe ubi Materies omnis cumulata jaceret
Ex infinito jam tempore ſubſidendo.
At nunc nimirum requies data Principiorum
Corporibus nulla 'ſt: quia nil eſt funditus Imum,
Quò quaſi confluere, & ſedes ubi ponere poſſint;
Semper & aſſiduo motu res quæque geruntur
Partibus in cunctis, æternaque ſuppeditantur
Ex Infinito cita corpora Materiaï.
  Poſtremò ante oculos rem res finire videtur,
Aër diſſepit Colleis, atque Aëra Montes;
Terra Mare, & cōtra Mare Terras terminat omneis.
Omne quidem verò nihil eſt quod finiat extra:
Eſt igitur natura loci, ſpatiumque profundi,
Quod neque clara ſuo percurrere flumina curſu
Perpetuo poſſint ævi labentia tractu:
Nec prorſum facere, ut reſtet minus ire, meando:
Uſque adeo paſſim patet ingens copia rebus,
Finibus exemptis in cunctas undique parteis.
  Ipſa modum porro ſibi rerum Summa parare

gravitatis ad infimum locum deſcendiſſent; Neque ulla res ſub Cœli fornice fieri poſſet, imò nec ipſum foret Cœlum, neque Sol: Omnia enim omnium rerum Semina cumulata jacerent cum ab æterno ſubſidiſſent. Nunc verò perpetuò agitantur rerum principia quia nullus eſt infimus in Natura locus, quò deſcendere poſſint & quieſcere; atque hac perpetua agitatione res in omnibus Univerſi partibus fiunt, & agilia & æterna rerum Semina ex Infinito ſubminiſtrantur. Poſtremo nihil evidentius eſt quàm quod Res Rem terminat, Aer Montes, & Montes Aëra, Terra Mare, & e contra omnes Terras Mare terminat; At vero nulla res eſt extra Univerſum quæ terminus illi eſſe poſſit. Ea igitur eſt naturæ ſpatii Inanis vel Loci, ut neque celebres Fluvii, etſi ab æterno in æternum fluerent, unquam percurrere valerent, neque omnino efficere labendo ut ſibi minus via ſuperſit; tam immane immenſumque eſt ſpatium; & ex omni parte finibus deſtitutum. Denique Natura ipſa facit ut Univerſum *terminum habere*

NOTÆ.

986. *Conflūxet.*] *Confluxiſſet.* Sic *Extinxem* pro *Extinxiſſem* apud Virgilium. *Conſumſe* pro *Conſumpſiſſe* apud Lucretium, &c.

987. *Geni.*] *Geri* omnes Cod. vet. ut & *Geruntur* v. 924. eamque lectionem *Giſ.* Par. Na. Omnes præter *Lambinum* tuentur: at contra omnes libros admittenda eſt ea vox quæ *Lucretium* ſapit, & ad argumentum apprime facit.

995. *Æternaque.*] *Infernaque*, B. & alii Codices, nullo ſenſu.

997. *Poſtremo ante* &c.] Alio his v. 10. utitur argumento: Quicquid enim terminatur ab aliquo quod extra ſe eſt, finitur, ſic Aër terminat Montes, & Montes Aërem, Mare Terras, & Terræ Mare. At quis dixerit aliquid eſſe extra *Univerſum* quod illius terminus eſſe poſſit, cum id ipſum quod extra eſt ſit *Univerſi* pars, Univerſum enim continet omne quod eſt? Concludit igitur *Univerſum* eſſe immenſum, eamque immenſitatem præclara periphraſi deſcribit.

1002. *Flumina.*] Aliqui libri, ut & Na. *Fulmina*; hæc vox & Lambino & Giſanio diſplicuit; eam Faber amplectitur, an meritò, judicent alii.

1003. *Poſſint.*] *Poſſunt*, MS. & Giſ.

1004. *Ire, meando.*] *In remeando* Aliqui, ut monet Giſ.

1007. *Ipſa modum*, &c.] Iterum v. 13. *Univerſum* eſſe infinitum probat Lucretius quia *Corpus* & inane ſeſe mutuò terminant, ex iſta autem mutua terminatione neceſſe eſt ut immenſitas oriatur, quoniam Neutrum, neque Corpus neque Inane poteſt eſſe *ultimum*, Cujus verò nulla pars poteſt eſſe *Ultima*, id profectò *infinitum*. Si autem alterutrum (Corpus viz.) non finiret Alterum, (Inane) Inane autem eſſet infinitum, quod olim probaverat, Corpora vero finita, ut *Stoïcis* placuit, diſſolverentur omnia; rupta enim ſubitò compage finita Semina per Immenſum Inane diſſiparentur, imò nunquam coaluiſſent, cùm finita Semina in Inani Infinito ſemel diſperſa perpetuò vagarentur. Hæc omnia *Epicurus* ipſe ad *Herodot.* εἴτε γὰρ ἦν τὸ Κενὸν ἄπειρον, τὰ δὲ σώματα ὡρισμένα, οὐδαμοῦ ἂν ἔμενε τὰ σώματα, ἀλλ' ἐφέρετο κατὰ τὸ ἄπειρον Κενὸν διεσπαρμένα, οὐκ ἔχοντα τὰ ὑπερείδοντα, καὶ στέλλοντα κατὰ τὰς ἀντικοπάς.

Ne

Ne poſſit, Natura tenet: quia Corpus Inani,
Et quod Inane autem'ſt, finiri Corpore cogit:
Ut ſic alternis Infinita omnia reddat.
Aut etiam, alterutrum niſi terminet alterum eorum,
Simplice natura & pateat tantum Immoderatum:
Nec Mare, nec Tellus, nec Cœli lucida templa,
Nec Mortale genus, nec Divûm corpora ſancta
Exiguum poſſent horaï ſiſtere tempus.
Nam diſpulſa ſuo de cœtu Materiaï
Copia ferretur magnum per Inane ſoluta.
Sive adeo potiùs nunquam concreta creâſſet
Ullam rem, quoniam cogi disjecta nequiſſet.

non poſſit, quia Corpus Inani, Inane autem Corpori terminum poſuit, ut hac alterna Corporis & Inanis terminatione Univerſum reddat interminatum. Si verò alterutrum non terminet eorum alterum (Corpus viz. Inane,) ſed alterutrum tantum eorum (viz. Inane) eſſet ſine termino, tum nec Mare, nec Terra, nec Cœlum ipſum, nec Homines, nec Sancta Deorum Corpora vel per minimum Horæ tempus conſiſtere poſſent, omnium enim Rerum principia a ſe invicem diſſilirent, & per immenſum Inane diſſiparentur. Seu potius nunquam rem ullam feciſſent, quoniam ſemel disjecta in immenſo illo ſpatio concreſcere nunquam potuiſſent;

N O T Æ.

1010. *Ut ſic alternis.*] *Utque ſit alterius*, B. fruſtra.

1011. *Aut etiam, alterutrum niſi terminet alterum eorum,*
Simplice natura & pateat tantum immoderatum.

De his duobus verſibus varia Critici; in priori *Si* pro *Niſi* legit P. nec agnoſcit Copulam & in poſteriori verſu. In poſteriori pro *Tantum*: *Tamen* B. P. Gif. Par. Omneſque MSS. ut fatetur *Lambinus*, nec agnoſcunt Copulam &. Poſteriorem verſum adulterinum eſſe exiſtimant Gifanius & Pareus, ideoque rejiciunt: *Auratus* legit

Aut etiam, alterutrum niſi terminet alterum eorum,
Simplice Natura pateat Totum immoderatum.

Per Totum intelligit τὸ πᾶν: quod aliàs appellatur *Omne*. *Immoderatum autem ſimplice Natura*, eſt Infinitum una Natura viz. *Inani*. Et hanc lectionem amplectitur Gaſſendus. Lambinus hæret, aliquando autem legit

Aut ſi, etiam alterutrum ſi terminet alterum eorum,
Simplice Natura pateat tamen Immoderatum.

Hac Sententia: Aut ſi, etiamſi alterutrum terminet alterum eorum, pateat tamen immoderatum, ſimplice Natura, i. e. Inane tantum ſit infinitum unica Natura, hoc eſt; Corpora prima non ſint infinita, ſed Inane duntaxat ſit infinitum: ſed hanc ſententiam abſurdam eſſe *Ipſe* vidit & confeſſus eſt; & tandem legit:

Aut etiam, alterutrum niſi terminet alterum eorum, &
Simplice Natura pateat tantum immoderatum.

Exiſtimat Faber vulgatam lectionem retinendam eſſe, & aliquot verſus hic excidiſſe, ita ut cum de incommodis, ab *Inani immoderato* ſine admiſtione Corporis Infiniti, & alternis miſti, proficientibus, dixeris; altera pars omiſſa ſit, aut non ſatis perſpicue à *Lucretio* explicata: eandem enim ἀπορίαν remeare neceſſe eſſe: deinde duas illas voces *alterum* & *alterutrum* probâſſe quod dicit, Diſplicent Omnia: Integer eſt Poëta, nullique exciderunt verſus; rejectis *Aurati*, Gaſſendi, aliorumque conjecturis, admittatur *Cod. MSS.* lectio, & ſana protinus erunt omnia & integra. Legantur itaque

Aut etiam, alterutrum niſi terminat alterum eorum,
Simplice Natura pateat tamen immoderatum,

Inane viz. ut ſequentes verſus, & vox ipſa *Pateat* demonſtrant. Hæc igitur horum verſuum ſententia, Niſi *alterutrum* Corpus, viz. *alterum eorum*, viz. Inane, terminet, Inane vero ſolum concedatur *Infinitum*, ut olim probavi, & Stoïci, contra quos diſputo, fatentur; Nec Mare nec Tellus, &c. *Epicurus* ipſe, fateor, alteram hujus argumenti partem proponit in *Ep.* ad *Herodot.* εἴτε τὸ κενὸν ἦν ὡρισμένον, τὰ δὲ σώματα ἄπειρα, οὐκ ἂν εἶχε τὰ ἄπειρα σώματα ὅπη ἂν ἔστη. Sed eam neglexit *Lucretius*, quoniam *Inane* eſſe infinitum aliis argumentis jam probaverat.

1012. *Immoderatum.*] Immenſum. Sic Cic. 2. *de Nat. Deor.* ex Euripide,

Vides ſublime fuſum immoderatum æthera.

1016. *Diſpulſa.*] *Diſſipata*: C. *De Cœtu.*] *Dejectum*: B. Unde aliquis conficiat *dejectu*, ſed *de cœtu* vel *coitu* placet.

Nam certè neque conſilio primordia rerum
Ordine ſe quæque, atque ſagaci mente locârunt;
Nec quos quæque darent motus pepigere profectò:
Sed quia multimodis, multis, mutata, per Omne
Ex infinito vexantur percita plagis,
Omne genus motus, & cœtus experiundo,
Tandem deveniunt in taleis diſpoſituras,
Qualibus hæc rebus conſiſtit Summa creata:
Et multos etiam magnos ſervata per annos,
Ut ſemel in motus conjecta'ſt convenienteis,
Efficit, ut largis avidum Mare fluminis undis
Integrent Amnes, & Solis Terra vapore
Fota novet fœtus, ſummiſſaque gens animantum
Floreat, & vivant labentes Ætheris ignes.
Quod nullo facerent pacto, niſi Materiaï
Ex Infinito ſuboriri copia poſſet,
Unde amiſſa ſolent reparari in tempore quoque.
Nam veluti privata cibo Natura animantum

Profectò enim rerum Semina nulla providentia aut ſagacitate mentis ſe in ſuo Ordine collocârunt, neque inter ea convenit quibus motibus quæque uterentur; ſed quia Infinita principia per immenſum Inane variis plane modis & ictibus agitata ſint, tentando omne genus motus, & concilii, tandem conveniant in tales poſituras qualibus hæc univerſa Natura rerum conſtat. Quæ Natura ſemel aptè diſpoſita & per multa etiam ſæcula integra conſervata, efficit, ut Amnes copioſis fluviorum undis Mare avidum repleant, ut Terra Solis radiis calefacta fruges renovet, ut Animalia naſcantur, & vigeant; & volubiles Cœli Stellæ non extinguantur; Quorum omnium tamen nihil fieret, niſi ex Infinito ſuppeditaretur principiorum copia, è quibus res pereuntes ſemper refici poſſint: Ut enim Animalia privata alimento intereunt,

N o t æ.

1020. *Nam certe, &c.*] *Stoïcos* irridens jocosè propoſitum argumentum proſequitur v. 14. Finita enim Semina in infinito ſpatio diſperſa nunquam conveniſſent, niſi, quod *Stoïcis* placuit, Mundus eſſet grande Animal, & plane Deus; ejuſque ſemina ſumma Arte & Conſilio à Spiritu per omnia membra infuſo diſpoſita fuiſſent. Prudentia hæc, & Meditantia *Stoïcorum* Principia deridet, & ex placitis *Epicuri* docet, Res omnes fortuito infinitorum Corporum in infinito Inani volitantium concurſu tandem procreatas fuiſſe, & quotidiè reparari ex iſtis Seminibus, quæ infinita Corporum primorum Copia jugiter ſuppeditat.

1021. *Ordine ſe quæque, &c.*] Quidam libri *Ordine ſe ſuo quæque*, Marul. *Ordine quoque ſuo*; Giſanius, *Ordine ſe ſuo*: Aliquando etiam Lambinus legit *Se Ordine ſuo quæque*: *Ordine ſeque ſuo*, B.. Alii *Se Ordine quæque ſuo*: proximum verſum non agnoſcit B.

1023. *Sed.*] *Quæ*, G. *Multimodis.*] *Multa modis*, P. C. Giſ.

1027. *Rebus.*] *Rerum*: Faber: Nec contemnenda iſta emendatio. Senſus autem eſt, *Deveniant in tales diſpoſituras, qualibus Rerum ſumma creata eſt.* Illud enim *Qualibus* ad *diſpoſituras* refertur.

1028. *Magnos.*] Forſan intelligit magnum illum *Platonis* Annum, ſeu potius *Chaldæorum*. Faber. Iſto verò acumine non opus eſt, cùm, ut obſervet *Gaſſendus* lib. 5. v. 643. quorumlibet Aſtrorum circuitus *Magnos* vocat. *Servata.*] *Formata*, C.

1031. *Integrent.*] Exhauſtum reficiant, renovent, &c. Homo vero ridiculus exiſtimavit τὸ *integrare* hoc loco ſignificare *Integrum manere*. Huic mandes ſiquid rectè curatum velis: *Pareum* dico, ne neſcias. *Faber.*

1032. *Summiſſa.*] Imminuta, debilitata, *Fayus.* Acumen!

1035. *Ex Infinito.*] Infinito ſemper ſubjungit *Inani*, Fayus, & Alii: cùm tamen nihil evidentius, quàm quòd *Infinitum* non *Inanis* magnitudinem, ſed *Corporum* multitudinem, ſeu potiùs Univerſum denotet.

1036. *Tempore quoque.*] *Tempore quæque*, Giſ. Alii: *Corpore Quæque*, Na. *Corpora quæque*, Alii.

1037. *Nam veluti, &c.*] Propoſitum modò argumentum his v. 4. Illuſtrat, docetque res cunctas reſolutum iri, niſi materies ex infinita copia Atomorum jugiter ſuppeditaretur, quæ damnum quod Corpora patiuntur, reſarciret, ut Animalia brevi perirent: niſi Alimento indies repararentur.

Diffluit amittens corpus, ſic omnia debent
Diſſolvi, ſimul ac defecit ſuppeditare
Materies rectâ regione averſa viaï.
Nec Plagæ poſſent extrinſecùs undique Summam
Conſervare omnem, quæcunque'ſt conciliata.
Cudere etiim crebrò poſſunt, partemque morari,
Dum veniant aliæ, ac ſuppleri Summa queatur.
Interdum reſilire tamen coguntur, & unà
Principiis rerum ſpatium, tempuſque fugaï
Largiri, ut poſſint à cœtu libera ferri.
Quare etiam atque etiam ſuboriri multa neceſſe'ſt.
Et tamen ut Plagæ quoque poſſint ſuppetere ipſæ,
Infinita opus eſt vis undique Materiaï.
Illud in his rebus longe fuge credere, Memmi,
In

diffluentibus ſenſim corporibus, ſic quodcunque concretum eſt (Rerum ſumma) debet interire, ſimul ac Materies (infinita Atomorum multitudo) a debito ſuo curſu deflectens deſiit ſubminiſtrare ſemina, unde reſarciatur id quod amiſſum eſt. Neque enim ictus extrinſecus inflicti (ut forſan aliquis objiciat) ſufficiens Cauſa eſt ad conſervandum Res iſtas quas nos videmus concretas. Etſi enim illi ictus frequenter feriant, aliquaſque Atomos morentur, donec accedant alia ad perficiendam ſummam requiſita, aliquando tamen repercuſſos reſilire neceſſe eſt, & tum præbere Principiis Corporum & Locum & Tempus, quo ſoluta poſſunt diverſimodè diſpergi. Neceſſe eſt igitur ut multa Semina ex Infinito jugiter ſubminiſtrentur ad conſervandam Rerum Summam. Præterea debet eſſe Infinita Corpuſculorum Copia, ut ipſi hi ictus (quos volunt) poſſint eſſe: At vero, O Memmi,

NOTÆ.

1040. *Recta regione.*] *Aliqua ratione.* B. Na. *Aliqua regione*, Gif. Pa. è vet. Libris.

1041. *Poſſent.*] *Poſſunt*, e vet. Lib. Gif. Pa. *Extrinſecus.*] *Intrinſecus.* Gif. & imperitè, ut patet ex v. 1054.

1041. *Nec Plaga*, &c.] Nequis vero forſan objiciat Atomos occurſantes officioſè ſe (etiam fatente *Lucretio*) mutuò percutere, & ex eo conflictu fieri, ut morantes & tardatæ coaleſcant, & compingantur in Corpora; Ideoque cùm, finitæ licet, ſeſe mutuò percutiant, ſanè tantum abeſſe ut rebus jam concretis aliquid detrahatur, ut etiam novis ſemper advenientibus Atomis magis ac magis augeantur: Monet Atomos finitas, ſe invicem perpetuò omnique puncto temporis ferire non poſſe, imò interdum debere reſilire, ideoque tempus ſpatiumque concedere principiis Compoſitorum, (τοῖς συνεχῶς κινεμένοις Epicurus ad Herodotum,) quæ ſemper motum affectant, quo rupta compage à ſe invicem avolarent. Imò nullos omnino futuros eſſe ictus, ut olim v. 1019 obſervaverat, niſi Atomi eſſent Infinitæ.

1043. *Partemque.*] *Partimque*, Gif. quam vocem & Faber approbat, jungitque ἐκ παρενθήκης cum τῷ. *Interdum* verſu abhinc ſecundo: At *Partem* meliùs reſpondet τῷ *Aliæ*, & τῷ *Summa.*

1044. *Queatur.*] Ut *Toleratur*, *Poteſtur*, *Nequitur*, &c.

1050. *Infinita opus eſt vis.*] Sic Lib. III.

——Materies opus eſt——————
Ergo Corpoream ad Naturam pauca videmus
Eſſe opus omnino———Lib. II.

Et eodem Libro,

Scire licet nil principiis opus eſſe Colores.

1051. *Illud in his rebus.*] Denique ne *Memmius* diverſam ſententiam amplexus, Centrum eſſe aliquod Univerſi crederet, in quod omnia tenderent innata ſua gravitate, ideoque non opus infinita Atomorum multitudine, quæ concurſantes, ictibus externis hanc Mundi compagem ſartam tectam conſervarent; totam illam de Centro opinionem convellit pariter & deridet: Supponit autem, ut illi ipſi *Stoïci*, qui amant *Centrum*, ſupponunt, olim fuiſſe confuſam particularum Copiam, in immenſo ſpatio undique diſperſam; has vero omnes particulas in unum punctum, *Medium*, viz. Univerſi niti, inde Terram fieri rotundam, in medio univerſi ſuſpenſam, omneſque, etiam adverſas hujus globi partes Animalibus habitatas eſſe, quæ non decidunt in partes Cœli ſibi ſubjectas, quia gravitate ſua in medium tendunt: Inde etiam circumvolvi æthera, & Solem Cœli fornicem perpetuò motu percurrentem diem oppoſitis terræ partibus alternatim facere: Nec unquam timendum imas ſummaſque compagis partes à ſe invicem disjunctas fore, cum in unum idemque Medium nitantur. Hæc omnia v. 16. quæ tamen v. 1036.
&

In medium Summæ (quod dicunt) omnia niti,
Atque ideo Mundi naturam ſtare ſine ullis
Ictibus externis, neque quòquam poſſe reſolvi
Summa atque Ima, quod in Medium ſint omnia nixa,
(Ipſum ſi quicquam poſſe in ſe ſiſtere credis:
Et quæ pondera ſunt ſub Terris omnia ſurſum
Nitier, in Terraque retrò requieſcere pôſta:
Ut per aquas quæ nunc rerum ſimulacra videmus:)
Et ſimili ratione Animalia ſubtu' vagari
Contendunt, neque poſſe è Terris in loca Cœli
Recidere inferiora magis, quam corpora noſtra
Sponte ſua poſſint in Cœli templa volare:
Illi cum videant Solem, nos Sidera noctis
Cernere, & alternis nobiſcum tempora Cœli
Dividere, & nocteis parileis agitare, dieſque.
Sed vanus Stolidis hæc omnia finxerit error,
Amplexi

cave ne credas quod vulgo docent, Corpora omnia in Centrum Univerſi vi quadam innata tendere; ideoq; ad Mundum conſervandum non opus eſſe ictibus externis, neque ſuperiores aut inferiores Mundi partes in aliquem alium locum diſſipari poſſe, quoniam omnes ad Centrum tendunt (at vero quis credat aliquid ſeipſum ſiſtere & ſuſtinere? Quis credat, res graves quæ ſunt in adverſa Terræ facie ſurſum omnes tendere, & in Terræ ſuperficie retro (contrario plane ac apud nos ſitu) poſitas quieſcere? eodem prorſus modo quo cernimus ſimulacra noſtra in Aquis, (pedibus noſtris planè oppoſitis.) Docent inſuper in adverſa Terræ ſuperficie Animalia eodem modo ac nos incedere, neque magis poſſe in inferiores Cœli regiones è Terris recidere, quam Corpora noſtra propria ſua vi in ſublimes Cœli fornices evolare; Et cum illic Solem videant, nos nocturna aſtra videre, & alternis vicibus illa partiri nobiſcum Cœli tempora, & noctes dieſque quales nos habere. At hæc omnia figmenta è putida ignorantia naſcuntur. Ideoque errant vani harum opinionum fautores.

NOTÆ.

& tribus ſequentibus obiter deridet: Abſurdum enim Grave aliquod ſeipſum ſiſtere & ſuſtinere poſſe, aut in adverſam Terræ partem (cum vulgo enim ſapuerunt *Epicuræi*) ſurſum tendere.

1056. *Ipſum ſi*, &c.] Hos quattuor verſus parentheſi includendos non tam explicare (quicquid alii ſentiant) quàm convellere iſtam de *Centro* opinionem contendo.

1058. *In Terraque.*] *In Terramque*, Gif. Par. Alii: idem ſenſus.

1059. *Videmus.*] *Vocamus*, G.

1060. *Subtu'.*] In MSS. pleriſque *Supra*, *Cuncta*, *Suapte*, iſtamque vocem multæ editiones approbant, ſed optimè repoſuit Lambinus *Subtus*: niſi forſan audiendus ſit *Salmaſius*, qui *Epiſt.* 59. hæc habet. Pro illis *Subtu' vagari*, quæ ex ingenio ſuo repoſuit Lambinus, notat in veteribus Libris eſſe partim *Supra*, partim *Suapte*, partim *Suapta*; ex quibus veſtigiis olim faciebam *Suppa*, id eſt *Supina*, antiqua voce. Nam illi qui pedes nobis adverſos habent, ἀντίχθονες nobis ſunt *Supini*, & nos illis. *Suppum* porro notat Feſtus Antiquos dixiſſe quod nos *Supinum* dicimus. Liber Voſſii noſtri planè præfert *Suppa*.

1062. *Recidere.*] Alii *Decidere*: quam vocem etiam Lambinus admittit: Immeritò. Non enim obſervavit *Lucretium* uti vocibus opinioni iſtæ quam exagitat, ſuiſque præjudiciis accommodatis; ut enim *Centripetæ* Gravia à Circumferentia ad Centrum olim decidiſſe exiſtimârunt; ſic *Lucretius* eadem Gravia à Centro in inferiores Circumferentiæ partes recaſura eſſe pronuntiavit.

1064. *Illi.*] Idem quod Illic. Sic Ter: *Illi* etiam pronomen admitti poteſt quamvis *Animalia* præcedat; mutare enim genus æquè licet placetque *Lucretio*, ac Aliis Veterum.

1066. *Parileis.*] *Paribus*, B. *Dieſque.*] Diebus Gif. Pa. Alii fere omnes: ſed iſtis omnibus ſapientior Lambinus, qui legit *Dieſque*.

1067. *Sed vanus*, &c.] Explicatam de Centro opinionem his v. 15. aggreditur. Primóque docet nullum poſſe eſſe Medium cum *Inane* ſit *Infinitum*: Sic Plutarchus, Univerſum *infinitum* eſt, *Infinito* autem, cum neque *Principium* neque *Finem* habeat, *Medium* habere non convenit: Nam & ipſum *Medium* eſt quidpiam

quoniam vera Naturæ principia non probè intellexerint: Non enim poteſt eſſe Medium (Centrum) in Infinito ſpatio; nec ſi Medium eſſe concedamus, grave aliquod Corpus quieſceret in iſto Medio, quia Medium eſſet, potius quàm in aliqua alia ſpatii infiniti parte ab iſto Medio longiſſimè remota. Omne enim ſpatium (i. e. Inane) æqualiter cedat, neceſſe eſt rebus gravibus, in quamcunque partem motus eorum tendunt, ſive per Medium, ſive per non Medium; neque ulla eſt ſpatii pars, in quam cum Corpora venerint, amiſſa veluti gravitatis vi, ſiſtere ſe poſſint, & quieſcere in Vacuo. Nec poteſt Inane ipſa ſuſtinere, ſed pro Natura ſua viam locumque præbere debet, quà ulterius progredi, & moveri poſſint. Niſus ergò in Medium non conſervat Rerum ſummam, neque quieſcunt Corpora Centri amore capta. Præterea hujus Opinionis fautores fingunt

Amplexi quod habent perverſè prima viaï.
Nam Medium nihil eſſe poteſt, ubi Inane, locuſq;
Infinita: neque omnino, ſi jam Medium ſit,
Poſſit ibi quicquam hac potiùs conſiſtere cauſa,
Quàm quavis alia longè regione manere.
Omnis enim locus, ac ſpatiū, quod Inane vocamus,
Per Medium, per non Medium concedat oportet
Æquis ponderibus, motus quàcunque feruntur.
Nec quiſquam locus eſt, quo Corpora cum venere,
Ponderis amiſſa vi poſſint ſtare in Inani:
Nec quod Inane autem 'ſt, illis ſubſiſtere debet,
Quin, ſua quod natura petit, concedere pergat.
Haud igitur poſſunt tali ratione teneri
Res in concilio, Medii cuppedine victæ:
Præterea quoque jam non omnia corpora fingunt

N O T Æ.

piam *Extremum*, & ipſa *Infinitio* Extremorum *Privatio* eſt; & *Chryſippum* manifeſtæ Contradictionis arguit, quòd *Medium* in *infinito* locum ſtatuit: *De Stoic. Repug.* Deinde conceſſo Medio, nulla ſuadet Ratio fore, ut Res graves in illa Media Inanis parte potiùs quàm in ulla alia conſiſterent, & quieſcerent: Quoniam eſt Natura *Totius Inanis* cedere ponderibus, neque poteſt ulla illius Inanis pars ſuſtinere res graves, quia *Inane* ſolidum minime eſt, ac firmum. τῦ Κενῦ φύσις τὴν ὑπέρεισιν ὐχ οἷά τε ὅσα ποιεῖσϑαι. *Finxerit.*] Na. & Vulg. *Parturit.*

1068. *Amplexi quod habent.*] Notiſſimus Helleniſmus, πέρξας ἔχει pro ἔπερξε, & alia id genus ſæpe apud Atticos. *Amplexi quod habent*, Vulg. non probo. *Perverſe.*] *Perverſa.* P.

1070. *Infinita.*] *Infinitus*, Gif.

1072. *Regione.*] *Ratione*, Na. Acutè, ut ſolet.

1075. *Æquis.*] *Æque*, G. Gif. Pa. Lamb. Rectiùs. τὸ Κενὸν τὴν ἴξιν ὁμοίαν παρέχει τῇ κυφοτάτῃ καὶ τῇ βαρυτάτῃ αἰῶνα εἰς τὸν αἰῶνα, Epicurus ad Herodotum. *Motus.*] Alii legunt *Motis*. Alii Motu: Gif. Mota: eligat Lector. *Ponderibus.*] ſup. *Præ*, id eſt propter Pondus & Gravitatem. *Fayus.* Quid hæc ſibi velint, alii conjectent, certe *Fayum* ſapiunt.

1081. *Cuppedine.*] Sic veteres pro *Cupidine* vel amore. *Victa.*] Quid ſi legatur *Vinctæ*?

1082. *Præterea quoque jam.*] Perturbatos fuiſſe ſequentes verſus queritur *Lambinus*, in aliquem ſaltem ordinem redegit; ſed in meliorem *Gifanius*, quem ſequar: ſecundum igitur v. 24. argumentum contra fautores Centri, ipſorum viz. ſententiam recitat, Qui enim abſurda memorat eadem refutat. Docent autem, Terræ tantum & Aquæ particulas ad Centrum, Ignis verò & Aëris à Centro niti, ex Ignibus etiam à Medio ſurgentibus Aſtra Stellaſque fieri, & nutriri, (ut vigent Animalia, & Arbores vireſcunt, Tellure ſuccos & debita alimenta præbente.) Circum verò omnia ſolidos aliquos circumvolvi Cœlos, qui leves has & à Medio ſurgentes particulas ſiſtant, & contineant; niſi enim ſiſterentur iſtæ particulæ, per Immenſum Inane ſubitò diffugerent, Cœlum rueret, Terra ſe pedibus noſtris ſubduceret, & diſſolveretur totius Machinæ compages. Quandocunque enim aliqua hujus Mundi pars ſeceſſum facit, Totius interitus ſequetur.

1082. *Quoque jam.*] Omnes præter Lambinum *Quoniam*, nullo plane ſenſu: forſan *Quianam*: & vox iſta ſit otioſa, quales apud Poëtas ſæpiſſime occurrunt.

In Medium niti, ſed Terrarum, atque Liquorum,
Humorem ponti, magniſque è montibus Undas,
Et quaſi Terreno quæ corpore contineantur:
At contrà tenues exponunt Aëris auras,
Et calidos ſimul à Medio differrier Igneis,
Atque ideo totum circumtremere Æthera ſignis,
Et Solis flammam per cœli cærula paſci,
Quod calor à Medio fugiens ibi colligat igneis.
(Quippe etiam veſci è Terra mortalia ſæcla:
Nec prorſum arboribus ſummos frundeſcere ramos
Poſſe, niſi à terris paullatim cuique cibatum
Terra det) at ſuprà circum tegere omnia Cœlum
Ne volucrum ritu flammarum, mœnia Mundi
Diffugiant ſubito magnum per Inane ſoluta,
Et ne cætera conſimili ratione ſequantur:
Neve ruant Cœli tonitralia templa ſupernè,
Terraque ſe pedibus raptim ſubducat, & omnes
Inter permiſtas terræ, cœlique ruinas
Corpora ſolventes, abeant per Inane profundum,
Temporis ut puncto nihil exſtet relliquiarum,
Deſertum præter Spatium, & Primordia cæca.
Nam quacunque priùs de parti corpora ceſſe
Conſtitues, hæc rebus erit pars janua lethi:
Hac ſe turba foras dabit omnis Materiaï.
Hæc ſi pernoſces, parva perfunctus opella,

non omnia Corpora in Medium niti, ſed terreſtria tantum & Aquoſa, Mare, Fluvioſque è Montibus decurrentes; & quacunque è terra conſtant; at docent tenuem Aera, calidos etiam ignes à Medio niti, & ſurſum ferri, ideoque Cœlum ex omni parte Stellis micare, Solemque in Cœlo nutriri, quòd Calor è Medio aſcendens ibi colligat, & conſtipet ignes, (ut Terra alit omnia, nec Animalibus cibus eſſet, nec ſummi Arborum rami foliis ornarentur, niſi Terra debitum cuique rei alimentum ſubminiſtraret) contendunt inſuper Cœlum aliquod ſupremum circumambire omnia & continere, ne ſuperiores Mundi partes nexibus mutuis ſolutæ per immenſum Inane ut volucres flammæ ſubitò diſſipentur; & ne Cœli fornices deſuper corruant, Terraque ſe ſubitò pedibus noſtris ſubducat, & nos omnes inter Cœli aliarumque rerum ruinas, in principia prima reſoluti & fracti, per immenſum Inane delabamur, ita ut puncto temporis nihil reliquum ſit præter vacuum ſpatium & principia rerum inſenſilia; quacunque enim de parte aliqua hujus Mundi Corpora incipiunt ſeceſſum facere, illic cuncta ruunt, eaque pars erit janua lethi rerum ſummæ. Hæc ſi, aliqua ſaltem (non multam poſtulo)

NOTÆ.

1083. *Terrarum atque Liquorum.*] *Liquoris*, MSS. unde *Gif.* poſt *Lambinum* conjicit legendum *Terraï atque Liquoris.*

1086. Hunc verſum non agnoſcit B.

1088. *Circumtremere.*] Propter ſcintillantem, palpitantem, & nictantem ſiderum micantium ignem. *Faber.*

1090. *Ibi Ignes.*] Aliqui libri, *Sibi Omnis.*

1091. Hunc verſum in B. fruſtra quæras.

1093. *Cuique cibatum.*] Quiſque cibetur, Lambinus, & ſequentem verſum rejicit; *Quodque cibetur*, Gif. ex Vet. Cod. monetque *verſum proximum* Terra det, &c. *inſertum fuiſſe ob non intellectum* ὑπέρβατον *longiſſimum: Nam iſtud* Ne volucrum, &c. *conjungi debet cum* Illud in his rebus, &c. *& alioqui quis unquam dixit* Terra dat cibatum à Terris? *aberat etiam à quodam vet. Cod. noſtro.* Sed alii Codices admittunt, & recipiendus eſt, ut aliquis ſaltem ſit hujus loci ſenſus, cui per ſe ſatis obſcuro iſtud ὑπέρβατον majores tenebras offundit.

1097. *Sequantur.*] Ferantur, P. & alii.

1098. *Tonitralia.*] Rectè *Lambinus*, dum B. Na. Aliique retinent *Penitralia.*

1100. *Terræ.*] Alii *Rerum*; Gif. *Inter mixtas Terrarum.*

1102. *Exſtet.*] *Reſtet*, B.

1104. *Nam quacunque prius de parti Corpora ceſſe.*] Ita Lambinus, qui de Lucretio optimè meritus eſt, B. *Quacunque Corpore deeſſe.*

1107. *Hæc ſi pernoſces*, &c.] Per totum hunc Librum gravibus querelis de obſcuritate & difficultate Operis Memmium ſuum tantùm non terruit, jam v. 4. erigit Illius Animum, pollicitus futuram diſputationem claram fore & perſpicuam.

1107. *Perfunctus.*] Meliùs quàm *Perductus.*

(Nam-

(Namque alid ex alio clareſcet,) non tibi cæca
Nox iter eripiet, quin ultima Naturaï
Pervideas, ita Res accendent lumina Rebus.

uſus diligentia, perſpecta & probè intellecta habeas; (alia ex aliis clariora fiunt) ne timeas ullas olim caligines impedire poſſe quo minus intima Naturæ intueri valeas, & perſpicere:

Ita Res accendent Lumina Rebus.

NOTÆ.

1110. *Accendent.*] Malè Gifanius in utraque editione *Accendunt.* Ad ea enim tendit quæ in libris ſequentibus, præſertim autem ſecundo ſcripturus eſt; ex quo ubi emerſeris, tum omnia jam tibi prona & ſecunda erunt, poſt illa jam ut lubet ludas licet. Faber.

INterpretationem primi Libri, & in illum notas abſolvi, labore meo fruatur Lector, & erroribus ignoſcat; ſed quid Ego candidos Judices expoſcerem, cùm acrem, & iniquam forſan in ipſum *Lucretium* cenſuram in animo inſtituam? Inquiram enim quid rectè, quid perperam commentus eſt Poëta, & ut non omnia rejiciam, ſic non omnia probabo. Qui laudem ingenii *Lucretio* denegavit, Artem conceſſit: Et quis invidebit Illi iſtum honorem quem ſumma malignitas agnovit? Opus igitur optimè diſpoſitum aſſerimus, ubique nitet ordo, & ita ſe invicem adjuvant argumenta, ut niſi in *Epicuri* opinionibus quædam fuiſſet deformitas, quæ nulla venuſtate cohoneſtari, quædam infirmitas quæ nullis ingenii viribus ſuſtentari poſſit; Pulcherrimam ſimul & firmiſſimam Philoſophiam *Poeta* exhibuiſſet.

Fœlicitatis non minimam partem exiſtimat *Epicurus* ſine metu vivere, & hanc Fœlicitatem ſola Naturæ cognitione acquiri poſſe;

——Terrores Animi Tenebraſque neceſſe eſt
Non radii Solis, non lucida tela diei
Diſcutiant, ſed Naturæ Species, Ratioque. Lucr.

Μὴ ἄλλο τι τέλος ἐκ τῆς περὶ μετεώρων γνώσεως, εἴτε κατὰ συναφὴν λεγομένων, εἴτε αὐτοτελῶς, νομίζειν δεῖ εἶναι, ἤπερ ἀταραξίαν, καὶ πίστιν βέβαιον, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Epicurus ad Pythoclem. Omnium natura cognita levamur ſuperſtitione, liberamur mortis metu, non conturbamur ignoratione rerum, è qua ipſa exiſtunt horribiles ſæpe formidines. Cicero l. I. de Fin.

Omnem iſtam formidinem, quæ Homines moleſtia afficit, *Epicurus* exiſtimat oriri ex opinione de Providentia, & de Pœnis, quæ alteram neceſſariò conſequitur, poſt mortem futuris. Quis enim poteſt, cum exiſtimet à Deo ſe curari, non & dies & noctes divinum Numen horrere? Vide *Ciceronem* in Lucullo. Ita Iſte Inſanientis Sapientiæ conſultus Erro: Contra quem ſi quis diſputet rem profectò ageret ridiculam. Communi enim ſenſu caret iſtius ſententiæ fautor, & eſt Medico committendus: Cura benevoli Principis aut Parentis metu & triſtitia liberat, nec benignos horremus: Unde igitur iſte Horror cùm nos à beneficentiſſimo & potentiſſimo Numine curari exiſtimemus?

Abſurdam hanc Opinionem in primo Libro proponit Lucretius, & poſt præparatum artificioſo exordio Lectorem, argumentum, quòd infœliciter elegerat, exornat. Ver. 160. Nihil e Nihilo fieri, & Nihil in Nihilum reverti decem argumentis probare nititur; ingenioſe fateor invenit, copioſe explicat, at rem ipſam minime attingit. Concedamus enim quodlibet è quolibet oriri non poſſe, certis temporibus res naſci, opus eſſe tempore quo creſcant, & materia qua augeantur: Denique certos eſſe ætatis viriumque Terminos, & Agros induſtria & cultura Hominum fertiliores reddi. Supponamus inſuper Nihil interire niſi vi aliqua diſſolvatur, Animalia quotidiè naſci non poſſe niſi ex certis ſeminibus reficerentur; Supponamus unam eandemque vim res cunctas diſſolvere non valere, nec Naturam aliquid producere, niſi morte aliena adjuvetur. Quid efficiet *Lucretius*? Semina ipſa non fuiſſe e Nihilo producta? Aut Nihil Numinis nutu & Providentia fieri? Neutrum concludet, ideoque decem argumenta perierunt, licet non tam Ingenii ſui, quàm Cauſæ vitio. v. 266. Semina ſua exilia & minuta contra illos, qui ſolis *Oculis* credunt.

credunt, egregiè tuetur; & v. 330, *Inane* eſſe argumentis quatuor, quibus nemo unquam meliora protulit, evincit: quorum primo & quarto (ſecundum enim ac tertium non ſunt ejuſdem firmitatis) nunquam vidi quod reponi poſſit.

Ver. 420. Nihil eſſe præter Corpus & Inane duobus argumentis confirmat, reliquaque omnia, quæ Alii inter res numerant, detrudit in claſſem Accidentium, quæ ſola opinione à Corpore & Inani diſtinguuntur, & ſubſiſtunt: Hic verò callide ſupponit quod probare debuit, ſolum Corpus Agere & Pati, Tangere & Tangi poſſe: Hanc enim definitionem Humanæ Animæ omniſque Immateriales ſubſtantiæ averſantur.

Ver. 484. Seminibus ſuis perfectam ſoliditatem attribuit multis argumentis, nec repugno: At verò ideo illa diſſolvi non poſſe nulla ſuadet ratio; Soliditas enim Seminum oritur ex partium, quæ concipi poſſunt, contactu. At in omnibus concretis Corporibus datur partium contactus æqualis ſaltem iſti, qui eſt inter partes Seminum, contactui: Ideoque Corpora concreta eſſent æquè indiſſolubilia ac ipſa Semina. Reliqua argumenta quibus ſuis Seminibus æternitatem adſtruit, vitioſa ſuppoſitione innituntur, aſſumit quod probare debuit: Et cùm demum ad *Minimum* quod vocant Mathematicum fugit, v. 609. magnis difficultatibus, fateor, adverſarios premit, ſed Ipſe non minoribus tenetur.

Ver. 630. De Heraclito, Empedocle, Anaxagora, & Aliis, triumphos agit, & demum v. 950. Univerſo, quod ex Corpore & Inani conſtat, Infinitionem longa diſputatione attribuit, ubi multa contra Stoïcos in Univerſo Infinito Medium ſtatuentes copiosè, multa ſecundum Epicuri placita ornatè; ſed illa falſis ſuppoſitionibus ſubnixa corruunt. Deinde Antipodas extorres agit, quos in veteres ſedes olim reſtituit ſanior Philoſophia & Experientia. Utcunque tamen ſuis argumentis adblanditur Hominum imaginationi, quæ in Infinitum deferri amat, nec unquam ſpatio fixit terminos, nec figere audebit.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBRI SECUNDI
ARGUMENTUM.

I. AD Studium. Philoſophiæ, quæ ſola lenire curas, & animum metu liberare poteſt Memmium ſuum à v. 1. ad v. 61. Lucretius hortatur: Inde II. de Seminum ſeu Atomorum affectionibus diſputat, quarum prima eſt Motus; Moveri Semina ex rerum generatione demonſtratur: Motus verò hic eſt deorſum, Omnia enim Semina ſunt Gravia, Cùm autem concurrant Semina ſolida neceſſe eſt quoquo versùm à ſe invicem diſſiliant: Ita quædam Semina aliis implicantur, quæ arctiùs conjunguntur, res duras & denſas conſtituunt, quæ laxiùs, res molles & raras: Quædam autem Semina nunquam coaleſcunt; ſed, uti ramenta pulveris in radiis Solis videmus, perpetuo motu per Inane feruntur, & alia Corpora ſubinde percutiunt & agitant ad v. 140. III. Celeritatem motûs Seminum deorsùm tendentium explicat ad v. 166. IV. Inde pro more ſuo quædam Scommata contra illos qui Providentiam agnoſcunt intexit ad v. 182. V. Tum argumentum repetit, aſſeritque Omnia Corpora deorſum tendere ad v. 215. VI. Deinde Semina deorſum tendentia à recta linea paululùm declinare, niſi enim declinarent Semina, nihil unquam, ſaltem nullum Liberum Agens oriretur: ad v. 293. VII. Demum docet Eodem motu Semina jam ferri quo ab æterno ferebantur, nec quemquam huic opinioni diffidere debere, quia motus non videt, cum ipſa Semina percipi non poſſunt ad v. 332. Secunda Seminum affectio eſt Figura: Docet autem VIII. Semina non eſſe ejuſdem Figuræ, quædam verò rotunda, quædam quadrata, quædam lævia, & alia aſpera, hamata, &c. fuséque oſtendit quæ Figuræ amara, quæ dulcia, quæ dura, quæ mollia Corpora componunt, ad v. 476. IX. Hanc Figurarum varietatem non eſſe Infinitam, Semina tamen ejuſdem Figuræ infinita, viz. rotunda, infinita, quadrata, &c. ad v. 580. X. Demum oſtendit res non componi è Seminibus ejuſdem Figuræ, & variis argumentis probat Concreta omnia Semina variarum Figurarum continere ad v. 728. XI. Deinde docet Semina nullas habere qualitates, quas ſenſibiles vocamus, Colorem viz. Saporem, Frigus, Calorem, &c. Item ſenſu non donari, quamvis Res Coloratæ, Sapidæ, Calidæ, Frigidæ, & ſenſibiles ex iis componantur, ad v. 1021. XIII. Demum Infinita Semina per Infinitum Inane volitantia Infinitos Mundos conſtituere, eoſque Mundos augeri aliquando à Seminibus ex Infinito delapſis, aliquando etiam avolantibus in Infinitum Seminibus diminui & diſſolvi, ut Plantæ, & Animalia naſcuntur, adoleſcunt, ſeneſcunt, & demum intereunt.

T. LUCRE-

T. LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER SECUNDUS.

SUAVE, mari magno turbantibus æquora ventis,
E terra magnum alterius ſpectare laborem;
Non quia vexari quemquam 'ſt jucunda voluptas,
Sed, quibus ipſe malis careas, quia cernere ſuave 'ſt.
Suave etiam belli certamina magna tueri
Per campos inſtructa, Tua ſine parte pericli;
Sed nil dulcius eſt, benè quàm munita tenere
Edita doctrina Sapientum templa ſerena;
Deſpicere unde queas Alios, paſſimque videre
Errare, atque viam palanteis quærere vitæ,
Certare ingenio, contendere nobilitate,
Nocteis atque atque dies niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opes, rerumque potiri:

INTERPRETATIO.

Jucundum eſt, cùm in agitato Mari Ventus tollat fluctus, alterius grave periculum è Terra longè ſpectare; non quia alterius periculum volupe ſit, ſed quia jucundum eſt ſpectare iſta mala quibus Ipſe careas: Jucundum etiam ſpectare prælia in campis pugnata; dum Ipſe diſcriminis ſis expers: At nihil jucundius quam alta, quieta, & benè munita ſapientum doctrina Philoſophiæ arce collocari, è qua alios deſpectare poſſis, videre paſſim errare, & viam vitæ quærere miſerè vagantes; Certare ingenio, nobilitate contendere, improboque labore noctes atque dies conari maximas divitias, aut ſummam poteſtatem acquirere.

NOTÆ.

1. *Suave, mari magno*, &c.] Propter hos verſus, quibus *Memmium* ſuum ad Philoſophiæ ſtudium, ſepoſitis aliis, hortatur, quidam *Lucretium* diritatis accuſant; Moroſi nimis & improbi: Id aſſerit Poëta quod Omnes ſentiunt: Qui dolore, morbo, &c. laborantem videt, protinus *O me fœlicem!*

1. *Magno.*] Tumido, Agitato; Sic Virg.
——— *Magnaque ſurgunt*
Æquora. ———

6. *Tua.*] Alii, inter quos *Gaſſendus* approbant *Tui.*

7. *Dulcius.*] *Suavius*, Gaſſendus, & forſan meliùs.

8. *Sapientum.*] Quæ Lucretius *Memmio* ſuo, olim Epicurus Menæceo propoſuit. Μήτε νέος τις ὢν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων ὑπάρχων κοπιάτω φιλοσοφῶν· οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν, οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαίνειν· ὁ δὲ λέγων, ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν, ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὅμοιός ἐστι τῷ λέγοντι, πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν ὥραν, ἢ μηκέτι εἶναι.

12. *Præſtante.*] *Conſtante*: Gaſſendus.

13. *Rerumque potiri.*] Reipublicæ ſummatem eſſe: quo nihil infœlicius Homini Epicuræo, & ei qui ex norma naturæ vivit: Quorſum enim belluæ tumultuanti vaces? Tibi vive, Tibi vale, τὰ πολιτικὰ οὐδὲν πρὸς τὸ ἐμέ. Si rectè facies, male Tibi à Corpore erit, nam ſexcenta negotia per caput inque latus ſalient; ſi malè, tum metues, uno verbo vile mancipium

fueris;

O miſeras Hominum mentes! O cæca pectora! Qualibus in tenebris vitæ, quantiſque periculis, Degitur hoc ævi, quodcunque eſt? *Nonne manifeſtum eſt Naturam nihil aliud ſibi poſcere, niſi ut, cum Corpus ſit doloris expers, mens jucunditate fruatur ab omni metu & ſolicitudine ſemota. Jam verò pauca ſufficiunt, ut Corpus ſine dolore ſit, imo multa voluptate fruatur, & quibus nihil ſibi gratius Natura ipſa poſtulat. Licet enim non ſint in ædibus aurea juvenum ſimulachra dextris manibus igniferas lampadas tenentia, lucemque nocturnis Epulis ſuppeditantia; Licet domus nec auro nec argento fulget, & laqueata & deaurata tecta non reſonent citharis;*

O miſeras hominum menteis! ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantiſque periclis
Degitur hoc ævi, quodcunque 'ſt! nonne videre
Nil aliud ſibi Naturam latrare, niſi ut, cùm
Corpore ſejunctus dolor abſit, mente fruatur
Jucundo ſenſu, cura ſemota, metuque!
Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
Eſſe opus omninò, quæ demant quemque dolorem,
Delicias quoque uti multas ſubſternere poſſint,
Gratius interdum neque Natura ipſa requirit.
Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ædeis
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur,
Nec domus argento fulget, auroque renidet;
Nec citharis reboant laqueata aurataque templa:

N o t æ.

fueris: Si quid autem in uſus privatos derivabis, id omne forte cum fœnore reddendum. Itaque fuge magna, aït ille, & λάθε βιώσας. Hæc *Faber* Privatus. Quibus adjungas illa Epicuri, Ἔνδοξοι καὶ περίβλεπτοί τινες ἐβουλήθησαν γενέσθαι, τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἀσφάλειαν οὕτω νομίζοντες περιποιήσεσθαι, ὥστε εἰ μὲν ἀσφαλὴς ὁ τῶν τοιούτων βίος, ἀπέλαβον τὸ τῆς φύσεως ἀγαθόν· εἰ δὲ μὴ ἀσφαλής, οὐκ ἔχουσιν οὗ ἕνεκα ἐξ ἀρχῆς παρὰ τὸ τῆς φύσεως οἰκεῖον ὠρέχθησαν.

16. *Degitur.*] *Degimus*, Na. & olim *Nonius*.

16. *Videre.*] *Videtis*, B. *Videre*, MSS. Opt. Cui *Eſt* fruſtra à quibuſdam adjungitur.

17. *Latrare.*] *Poſcere.* Ennius *Latrare* pro *Poſcere* poſuit: Feſtus.

17. *Niſi ut cùm*] *Niſi utque*, & ſequenti verſu *Menſque* legit Fayus contra omnes Codd. Alii approbant *Ut qui*, Alii *Ut cui*, & pro *Semota* legunt *Semotu'*: Forſan rectiùs. σώματος ὑγίεια, καὶ ψυχῆς ἀταραξία τοῦ μακαρίως ζῆν ἐστι τέλος, τούτου γὰρ χάριν ἅπαντα πράττομεν ὥστε μήτε ἀλγῶμεν, μήτε ταρβῶμεν. Et rurſus, ἡδονὴν λέγομεν ἀρχὴν καὶ τέλος τοῦ μακαρίως ζῆν: Epicurus ad Menæceum.

19. *Jucundo ſenſu.*] Epicuræi non eam ſolam ſequebantur voluptatem, quæ ſuavitate aliqua naturam ipſam movet, ſed maxima illa iis videbatur voluptas, quæ percipitur omni dolore detracto: *Tull. 1. de Fin.* Et cum aliquando dixit Epicurus πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει. *Epiſt. ad Menæceum*: Vox iſta αἴσθησις latiùs ſumenda, & opponitur morti quæ eſt στέρησις τῆς αἰσθήσεως. Epicurus enim de *Voluptate* à Cyrenaicis diſſentit, οἱ μὲν γὰρ τὴν καταστηματικὴν οὐκ ἐγκρίνουσι, μόνην δὲ τὴν ἐν κινήσει, ὁ δὲ ἀμφοτέραν, ψυχῆς καὶ σώματος, Laert. vit. Epicuri. Et Epicurus ipſe in libro περὶ αἱρέσεως. Ἡ μὲν γὰρ ἀταραξία καὶ ἀπονία καταστηματικαί εἰσιν ἡδοναί, ἡ δὲ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη κατὰ κίνησιν ἐνεργείᾳ βλέπονται.

21. *Quæ demant quemque.*] *Quæ demant cunque*, Alii: magis placet.

22. *Nullas.*] Lambinus, Giſanius, Pareus, Alii, & hanc lectionem ipſe *Faber* amplectitur: *Multas*, Alii, quod retinendum judico, & v. 31.

Non magnis opibus Jucundè Corpora curant, Admonitus contendo.

28. *Aurataque Templa.*] *Aurataque tecta*, olim legit Macrobius.

Attamen,

Attamen inter ſe proſtrati in gramine molli
Propter aquæ rivum, ſub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus jucundè Corpora curant:
Præſertim cum tempeſtas arridet, & anni
Tempora conſpergunt viridanteis floribus herbas,
Nec calidæ citiùs decedunt corpore febres,
Textilibus ſi in picturis, oſtroque rubenti
Jactaris, quam ſi plebeia in veſte cubandu'ſt:
Quapropter quoniam nil noſtro in corpore Gazæ
Proficiunt, neque Nobilitas, neque Gloria regni:
Quod ſupereſt, animo quoq; nil prodeſſe putādum:
Si non forte tuas Legiones per loca campi
Fervere cum videas belli ſimulacra cienteis:
Fervere cum videas Claſſem, latèque vagari,
His tibi tum rebus timefactæ Relligiones
Effugiunt animo pavidæ, mortiſque timores:
Tum Vacuum pectus linquunt, curaque ſolutum.
Quod ſi ridicula hæc, ludibriaque eſſe videmus,
Re veraque Metus hominum, Curæque ſequaces,

*tamen juxta aquæ rivum in molli gramine jacentes ſine magnis divitiis Corpora ſua homines liberaliter curant; Præſertim cum tempeſtas faveat, Annique Tempora virides herbas floribus conſpergunt: nec ardens Febris citius à Corpore recedet ſi in Tapetibus ſtratiſque purpureis volveris, quam ſi in vilibus ſtragulis decumbas. Quapropter cum neque Nobilitas, neque Divitiæ, neque poteſtas Corporibus noſtris dolores auferant, credendum etiam non animo prodeſſe: *niſi forſan, cum videas legiones tuas per campos inſtructas furere, & ciere belli ſimulachra, cum videas claſſes tuas late vagantes remis fluctus agitare, perterritæ hoc bellico apparatu Religiones è tuo animo decedant, & mortis timor Pectus relinquat ſolicitudine & cura vacuum. Si verò hæc nihil proficere ſentiamus, ſi reverà metus Hominum & curæ ſequaces*

NOTÆ.

29. *Attamen.*] *Tum tamen*: *Cum tamen*: *Quin tamen*, Alii. Quæ vox à Macrobio probatur.

31. *Non magnis opibus*, &c.] καὶ μάζα καὶ ὕδωρ τὴν ἀκροτάτην ἀποδίδωσιν ἡδονήν. Epicurus ad Menæceum: Et inter κυρίας δόξας Illius legas. Ὁ τῆς φύσεως πλοῦτος καὶ ὥρισται, καὶ εὐπόριστός ἐστιν.

39. *Quod ſupereſt Animo*, &c.] Huic tres optimos *Varronis Epicuræi* verſus ſubjiciamus

Non fit Theſauris, non Auro Pectu' ſolutum,
Non demunt Animis curas, nec Relligiones
Perſarum montes, non divitis atria Crœſi.

40. *Si non.*] Ironicè.

41. *Fervere cum videas*, &c.] Alii præferunt

Fervere cum videas claſſem, lateque vagari,
Ornatamque Armis belli ſimulachra ciere.

43. *Timefactæ.*] Hac voce utitur Tullius lib. II. de Off. nec rejicimus, etſi **Pavidæ* ſequatur: Alii legunt *Tumefacto*. Quid ni *Tumefactæ Religiones*, i. e. ſuperbæ; ut *Dominus metus* apud Lucretium. Δεσπότις Εἱμαρμένη apud Epicurum? *Laertius vit. Epicuri. Faber* non poteſt ab Animo ſuo impetrare ut approbet *Religiones timefactæ pavidæ*, Cum *Pavidus* & *Timefactus* idem ſonent, quamobrem lubens legit

His tibi tum rebus pavefactæ *Relligiones*
Effugiunt Animo, pavidi *mortiſque timores*
Tum vacuum pectus linquunt, &c.

45. *Pectus.*] *Tempus*, Codd. Caput, ſi Lambinum, aut Giſanium audiamus, Vitam ſi Fabrum.

46. *Quod ſi ridicula*, &c.] Cùm Reges, Nobiles, ditiſſimi & potentiſſimi Hominum metu, cura, ſolicitudine turbentur, nec beatiorem, quàm Alii, vitam agant; Honorum, Divitiarum, *&c.* Cupiditatem ex ignorantia veræ fœlicitatis naſci v. 15. pronuntiat: nec mirum tam craſſam eſſe Ignorantiam, cùm omnes veluti in tenebris ambulemus, vitamque agamus Epicureæ Philoſophiæ luce nondum illuſtratam. In tenebris verò nos omnes vivere ex vano Hominum metu, & ridiculis timoribus demonſtrat, ut Pueri enim in tenebris metuunt omnia, & ridicula ſibi ipſis effingunt Pericula, ſic omnes opinione de Providentia, & futuris poſt mortem pœnis (ægri, ut ſentit Epicurus, ſomnio) terrentur. Ut has tenebras fuget, & *Memmium* ſuum omni metu & ſolicitudine liberet *Lucretius*, opus proſequitur, & rerum Naturam copioſè & ornatè explicat.

Nec metuunt ſonitus armorum, nec fera tela:
Audacterque inter Reges, rerumque Potenteis
Verſantur, neque fulgorem reverentur ab auro,
Nec clarum veſtis ſplendorem purpureaï:
Quid dubitas, quin omne ſit hoc rationis egeſtas,
Omnis cùm in tenebris præſertim vita laboret?
Nam veluti Pueri trepidant, atque omnia cæcis
In Tenebris metuunt: ſic nos in Luce timemus
Interdum nihilo quæ ſunt metuenda magis, quàm
Quæ Pueri in Tenebris pavitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſque neceſſe 'ſt
Non Radii ſolis, neque lucida tela diei
Diſcutiant, ſed Naturæ ſpecies, Ratioque.
Nunc age, quo motu GENITALIA Materiaï
CORPORA res varias gignant, genitaſque reſolvant,
Et quâ vi facere id cogantur, quæve ſit ollis
Reddita Mobilitas magnum per Inane meandi,
Expediam: Tu te dictis præbere memento.
Nam certè non inter ſe ſtipata cohæret
Materies, quoniam minui rem quamque videmus,

non metuant ſtrepitus armorum, nec fera tela; ſi audacter inter Reges rerumque Dominos verſentur; ſi neque fulgorem auri revereantur, neque veſtis purpureæ nitorem fulgentem; Non amplius dubites harum rerum cupiditates ex ſola ignorantia & ſtultitia oriri, præſertim cum tota Hominum vita ſit tenebris & denſa caligine involuta. Nam ut Pueri trepidant, & omnia metuunt in tenebris, ſic nos in luce timemus ea, quæ interdum non ſunt magis metuenda, quam quæ Pueri in tenebris metuunt, & imaginantur futura. Hos igitur terrores tenebraſque quæ mentem obſident, non radii ſolis aut Diei ſplendor diſſipabit, ſed contemplatio vel cognitio Naturæ, & vera Philoſophia. Age verò, quo motu prima rerum ſemina res gignant, & res genitas reſolvent; qua vi cogantur id facere, & quanta celeritate per infinitum Inane moveantur, explicabo: Tu verò, O Memmi, dictis meis te attentum præbe. Profectò enim ſemina non cohærent inter ſe ſtipata, & quieſcunt, Res enim ſingulas minui videmus,

NOTÆ.

52. *Quin omne ſit hoc.*] Alii: *Quin omnis ſit hæc:* non probo, & multò minus *Poteſtas* pro *Egeſtas:* quod quidam Codd. agnoſcunt.

54. *Nam veluti Pueri*, &c.] Seneca Ep. 110. Talis eſt Animorum noſtrorum confuſio, qualis *Lucretio* viſa eſt, *Nam veluti Pueri*, &c. Quid ergo? nonne omni Puero ſtultiores ſumus qui in Luce timeamus? Sed falſum eſt, *Lucreti*, non timemus in Luce, omnia nobis tenebras fecimus, nihil videmus, nec quid noceat, nec quid expediat; tota vita incurſitamus, nec ob hoc reſiſtimus, aut circumſpectiùs pedem ponimus; vides autem quam ſit furioſa res in tenebris impetus, at mehercule id agimus ut longiùs revocandi ſimus, & cùm ignoremus quò feramur, velociter tamen illò, quo intendimus, ire perſeveramus: Sed luceſcere, ſi velimus, poteſt. Uno autem modo poteſt, ſiquis hanc humanorum divinorumque notitiam acceperit, ſi illa ſe non perfuderit, ſed infecerit, ſi eadem, quamvis ſciat, retractaverit, & ad ſe ſæpe retulerit; ſi quæſierit quæ ſint bona, quæ ſint mala, quibus hoc ſit nomen falſò adſcriptum: Si quæſierit de Turpibus, de Honeſtis, de Providentia.

61. *Nunc age*, &c.] Argumentum ſecundi libri V. 5. continetur: Primò promittit ſe explicaturum ſeminum motus, quibus res generantur & diſſolvuntur: Secundò cauſam iſtorum motuum, & tertiò motuum ſeminum celeritatem. Hæc cùm perfecerit, parata erunt omnia, quibus generationes & reſolutiones rerum explicari poſſint.

63. *Quæve.*] *Quæveque*, è vet. lib. *Giſanius.*

64. *Reddita*] attributa, indita; eaque voce ſæpe utitur Lucretius.

66. *Nam certe*, &c.] De diverſis ſeminum motibus, & eorum cauſa diſputaturus, viam ſibi præmunit, motumque aliquem eſſe contra ignavos quoſdam & inertes Philoſophos ex incremento & decremento rerum v. 13. demonſtrat: Ideo enim augentur res, quòd quædam materiæ particulæ advolent, & adhæreant; ideo minuuntur, quòd moleculæ quædam nexu ſolutæ avolent: Iſtas verò particulas accedere vel recedere ſine motu qui dixerit, abſurda dixit.

Et quaſi longinquo fluere omnia cernimus ævo;
Ex oculiſque vetuſtatem ſubducere noſtris:
Cùm tamen incolumis videatur Summa manere,
Propterea quia, quæ decedunt Corpora cuique,
Unde abeunt, minuunt: quo venere, augmine donant:
Illa ſeneſcere, at hæc contra floreſcere cogunt.
Nec remorantur ibi: ſic rerum Summa novatur
Semper, & inter ſe mortales mutua vivunt.
Augeſcunt aliæ gentes, aliæ minuuntur:
Inque brevi ſpatio mutantur ſæcla animantum:
Et, quaſi Curſores, vitaï lampada tradunt.
Si ceſſare putas rerum Primordia poſſe,
Ceſſandoque novos rerum progignere Motus:
Avius à vera longe ratione vagaris.
Nam, quoniã per Inane vagantur, cuncta neceſſe 'ſt
Aut Gravitate ſua ferri Primordia rerum,
Aut ictu forte alterius: nam cita supernè

& omnia longa ætate conſumpta veluti delabi, & vetuſtatem res omnes oculis noſtris ſubducere: univerſa tamen Natura rerum videtur integra manere. Hæc autem eſt ratio; quæcunque materiæ particulæ decedunt, diminuunt ea Corpora à quibus decedunt, augent verò ea Corpora quibus accedunt; & faciunt ut illa ſeneſcant, hæc autem vigeant, & floreant: Ab iis etiam Corporibus quibus accedebant iterum avolant. Sic rerum ſumma ſemper renovatur. Homines mutua inter ſe vivunt, alia Animalium genera augentur, Alia minuuntur, brevique tempore mutantur, Et quaſi Curſores in feſtis in honorem Vulcani Athenis celebratis tradunt vitæ lampada. Si verò credas ſemina poſſe quieſcere, & quieſcendo novos rerum motus excitare, profectò à veritate infinitum erras. Quoniam enim per inane volitent cuncta rerum ſemina, neceſſe eſt ſingula vel ponderi ſuo hunc motum debere, vel ictibus aliorum:

NOTÆ.

68. *Fluere.*] Occultè dilabi, & ſenſim minui: Hac voce elegantiſſimi Autores utuntur, at non *Manilius* in lib. IV.

——*Tunc & opes, & regna fluunt.*

quod ſenſit Pareus. Conſule locum, & apud *Manilium Fluere* aliud ſignificare agnoſces.

71. *Cuique.*] Alii *cunque:* non tanti.

72. *Augmine.*] *Agmine* alii: quos non ſequor.

78. *Et quaſi Curſores*, &c.] Ex Pauſania, Harpocratione, Ariſtophanis Scholiaſte, Varrone, Scriptore ad Herennium, &c. multa corradunt Interpretes: Breviter: Athenis in quibuſdam feſtis currebant homines; accenſam lampada tenentes; qui curſum perfecerit alteri curſuro lampada tradebat; inde λαμπαδεύεσθαι, tradi ſucceſſivè, ut apud Philonem τὸ τῆς ἀρετῆς φέγγος λαμπαδευόμενον ἐπ' ἀλλήλοις διαδοχαῖς ἰσόχρονον γενήσεσθαι κόσμῳ. Et appoſitè Plato lib. VI. de Leg. γεννῶντες καὶ ἐκτρέφοντες παῖδας, καθάπερ λάμπαδα τὸν βίον παραδιδόντες ἄλλοις ἐξ ἄλλων. Hunc verſum loco ſuo movet *Faber*, & v. 75. ſubjungit,

——*Inter ſe mortales mutua vivunt*
Et quaſi Curſores, &c.

79. *Si ceſſare putas*, &c.] Quicunque credunt novos rerum motus, Incrementum viz. & decrementum à quieſcentibus Atomis produci poſſe, eos inſanos, nec refutatione dignos exiſtimat: inſuper v. 9. docet ſemina, quæ per Inane vagari probaverat, motum vel ſuo Ponderi debere, vel aliorum Ictui. Quodcunque enim eſt ſolidum (& ſoliditas eſt principalis ſeminum affectio) id grave eſt: Gravia autem deorſum tendunt, ita ſeminum motus deorsùm ſtabilitur. Cùm verò ſolida hæc ſemina deorſum tendentia in Corpora vel quieſcentia, vel tardiùs procedentia impingunt, reſiliant neceſſe eſt; Corpus enim ſolidum in alterum corpus ſolidum impactum non omnem ſuum motum alteri impertit, ideoque iſtis gradibus motus, quos retinet, alio fertur: Sic motus ſursùm confirmatur. Alter horum motuum eſt naturalis, violentus alter, uterque generationi & reſolutioni rerum neceſſarius. *Epicurus* docuit κινεῖσθαι τὰ ἄτομα κάτω, τότε μὲν κατὰ σταθμὴν, τὰ δὲ ἄνω κινούμενα κατὰ πληγὴν καὶ παλμὸν: Laertius:

84. *Aut ictu forte.*] *Aut ictu auferri:* Lambinus. Et in quibuſdam Codd.

——*Nam concita ſæpe.*

Obvia

Semina enim celerrime deorſum tendentia, cum concurrant, aut Alia in alia impingant, diverſa reſiliant neceſſe eſt: nec aliter fieri poteſt, cum ſint Gravia, Duriſſima, & perfectè ſolida, nec quicquam a tergo impedit quò minus reſilirent. Ut verò clarius perſpicias omnia Materiæ ſemina motu agitari, in memoriam revoca, Nullum eſſe Imum locum in Univerſo, nec punctum aliquod ad quod Semina ſiſtantur, & quieſcant; quoniam Inane nullos habet terminos, & multis, iiſque firmiſſimis argumentis olim demonſtravi in omnes undique partes immenſum patere. Cum verò certum ſit Semina in Inani infinito nunquam quieſcere, ſed variis & aſſiduis motibus agitari,

Obvia cum flixere, fit, ut diverſa repente
Diſſiliant: neque enim mirum, Duriſſima quæ ſint,
Ponderibus ſolidis, neque quicquam à tergis obſtet.
Et quo jactari magis omnia Materiaï
Corpora pervideas, reminiſcere Totius imum
Nil eſſe in Sūma: neq; habere ubi Corpora prima
Conſiſtant: quoniam Spatium ſine fine, modoqu'ſt:
Immenſumque patere in cunctas undique parteis,
Pluribus oſtendi, & certa ratione probatu'ſt.
Quod quoniam conſtat, nimirum nulla quies eſt
Reddita Corporibus primis per Inane profundū:
Sed magis aſſiduo, varioque exercita motu,

Notæ.

Obvia conflixere ita uti diverſa repente

quam lectionem tanquam probabilem amplectitur: at iſtam interpretis facilitatem damnat Poeta, & lectionem rejicit; nam gravia ſemina deorsùm tendunt, ideoque conſideranda ſunt tanquam *ſuperne obvia.*

85. *Flixere.*] Sic lib. VI.
——— *Pulſareque* flictu
Ferrea texta ſuo ——— & Virg.
Dant ſonitum flictu *galeæ* ———
Confluxere, B. & *Fluxere*, Nardius.

85. *Superne.*] Vide Fayum, & admirabere acumen Hominis, qui ſententiam Epicuri tot ſæculis ignotam tandem invenit: Ea viz. *ſurſum* regio dicatur Atomis, ex quacunque advenerint, ſive deſuper, ſive infra, ſive ab Ortu, ſive ab Occaſu, ſive à dextra, ſive à ſiniſtra, &c. Ea verò deorsùm Regio dicatur iiſdem Atomis, in quamcunque ferantur, ſive ſurſum, ſive deorſum, ſive ab Ortu, ſive ab Occaſu, ſive à dextra, ſive à ſiniſtra, &c. Et hanc ſententiam Cicero in 1 lib. de Finibus ritè aſſecutus eſt: Ita res omnes in tuto ſunt, Epicurum explicat *Fayus*, & Ciceronis ſolertiam gravi ſuo teſtimonio confirmat. Quaſi Epicurus non exiſtimâſſet omnia ſemina ferri deorsùm pondere ad Lineam, aut *paululum declinare* ſemina dixiſſet, ſi gravitate ſua ab Ortu, ab Occaſu, à dextra, à ſiniſtra ferri potuiſſent; Aut hæc ſcripſiſſet *Cicero* l. I. de Fin. *Requiro quonam pacto ſemina ſeſe aſſequentur viciſſim, atque comprehendent, aut quomodo ad inſertum complexumque mutuum accedent, ut ſubinde res alias, veluti ipſe prædicat, concurſu ſuo progenerent?* Alia enim ſemina ab Ortu, alia ab Occaſu, alia à ſiniſtra, alia à dextra, ad inſertum complexumque mutuum accederent: *Eſſe ſupra*, & *eſſe infra* attribui poſſe univerſo agnoſcit Epicurus, licet non ut ſit quicquam ſupremum, quicquam infimum: καὶ μὴν κατὰ τοῦ ἀπείρου οὐ δεῖ κατηγορεῖν τὸ ἄνω, ἢ κάτω, ὡς ἂν εἴη τι μὲν ἀνωτάτω, τὶ δὲ κατωτάτω, &c. Epicurus ad Herodotum.

87. *Ponderibus.*] *Corporibus*: Gaſſendus. *A Tergis*] *Tergibus*; Alii. Et neſcio quis legit, *Tergoribus ſtet.*

88. *Et quò jactari*, &c.] Ut meliùs hanc jactationem & agitationem ſeminum percipiat *Memmius*, ad primum ſuum librum reducit, & v. 6. monet ſe olim docuiſſe nullum eſſe in Infinito Spatio Centrum aut Medium, aut Imum locum, quo Semina tendant, & ubi, cùm ſemel attigerint, quieſcant: Ideoque cùm pondere ſuo deorſum ferantur; & in Alia impacta aliquando reſiliant, quis neget illa plerumque perpetuo motu jactari?

94. *Quod quoniam conſtat*, &c.] Igitur cùm Semina aſſiduo motu exerceantur, cùm percutiant ac reſiliant, docet v. 14. Semina iſta reſilientia ad inæquales diſtantias reflecti; varietatem ictuum varietas reflexionum ſequitur: Ex iis autem quæ ad brevem diſtantiam reflectuntur, & arctiori ſpatio jactantur, Ferrum, Lapides, & reliqua dura & ſolida Corpora componuntur: Ex iis quæ ad longam diſtantiam reſiliunt, & laxiùs vagantur, Aër, Ignis, & mollia ejuſmodi & rara Corpora conſtituuntur.

Partim intervallis magnis conflicta reſultant:
Pars etiam brevibus ſpatiis nexantur ab Ictu.
Et quæcunque magis condenſo conciliatu,
Exiguis intervallis connexa reſultant,
Indupedita ſuis perplexis ipſa figuris;
Hæc validas Saxi radices, & fera Ferri
Corpora conſtituunt, & cætera de genere horum
Paucula: Quæ porro magnum per Inane vagantur,
Et cita diſſiliunt longe, longèque recurſant
In magnis intervallis: hæc Aëra rarum
Sufficiunt nobis, & ſplendida lumina Solis.
Multaq; præterea magnum per Inane vagantur,
Conciliis rerum quæ ſunt rejecta, nec uſquam
Conſociare etiam motus potuere recepta:
Cujus, uti memoro, rei ſimulacrum, & imago
Ante oculos ſemper nobis verſatur, & inſtat.
Contemplator enim, cum Solis lumina cunque
Inſertim fundunt radios per opaca domorum:
Multa minuta modis multis per Inane videbis
Corpora miſceri radiorum lumine in ipſo:

fatendum etiam eſt Alia poſt ictum ad longam diſtantiam reſilire, Alia ad brevem: Quæ autem ad brevem tantum diſtantiam reſiliunt, & arctius denſiuſque conjunguntur hamatis & angularibus & inter ſe implicatis mutuò impedita, Illa ſolidas Saxorum radices, & durum ferrum, & alia ejuſdem conditionis Corpora componunt. Quæ autem per magnum Inane vagantur, & celerrimè mota poſt ictum ad magnam diſtantiam reſiliunt, & moventur, Illa rarum Aëra, Lucem, & ſimilia conſtituunt. Præter hæc duo Seminum genera multa ſunt alia ab omni cœtu libera, quæ nunquam in Compoſitum coaluerunt, ac aliquando admiſſa cum aliis cohærere, motuſque ſuos ſociare potuerunt: Cujus rei imago & ſimulachrum, (quod nunc explico) ante noſtros oculos ſemper verſatur: Contemplare enim cum Radii ſolis per rimam aut feneſtram in opacam & tenebricoſam domus partem intromittantur, & videbis multa minuta Corpuſcula in lumine radiorum agitari,

NOTÆ.

97. *Conflicta.*] *Contuſa*, Lambinus: *Conſulta*: Gifanius: quam vocem vix intelligit, niſi *Conſilire* à Salio, & inde *Conſulta*: MSS. *Conſulta*: quod probat *Faber*, notum eſt quid *Conſulcio*, πυκνόω, πυκάζω, &c. ita pro certo legendum: Sed feſtinantem *Fabrum* Operæ urgebant, ideoque non videt iſtam lectionem v. 105. repugnare. *Conflicta* itaque amplector.

98. *Nexantur ab ictu.*] Quidam Cod. *Vexantur*; retineo Nexantur v. 100. admonitus: Hæc *Epicurus* apud Laertium. Αἱ μὲν εἰς μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων διΐστανται, αἱ δὲ αὐτὸν τὸν παλμὸν ἔχουσιν, ὅταν τύχωσιν εἰς τὴν περιπλοκὴν κεκλεισμέναι, ἢ στεγαζόμεναι ὑπὸ τῶν πλεκτικῶν: *Pars etiam*] Alii *Partim etiam*.

99. *Condenſo.*] Contenſo Priſcianus, & quidam Codd.

100. *Connexa.*] Alii Convecta; *Conjecta*, Alii: Exiſtimat *Gifanius* Veteres dixiſſe *Connecta*.

104. *Paucula.*] Nam multo pauciora numero ſunt Solida, quàm Rara.

105. *Et cita.*] Vulg. Lib. *Cætera*: inepte, Quidam *Citaque*.

108. *Multaque præterea*, &c.] Præter illa Semina, quæ brevibus ſpatiis reſultantia in dura & ſolida Corpora connectuntur, & illa quæ magnis vagantia, & longè recurſantia mollia & rara Corpora conſtituunt; Alia ſunt ab omni nexu & concretione libera & irrequieta, quæ aliis incurſant, & perpetuò vexant: Porrò ut oſtenderet quaſi ſimilitudine quadam perennem illam agitationem, qua Atomi extra concretiones per Inane quaſi exercentur v. 16. imitatus Democritum Leucippumque eſt, dum Ariſtotele referente comparârunt Atomos, cum vocatis illis ramentis corpuſculis ve per aerem, ἃ φαίνεται ἐν τοῖς διὰ τῶν θυρίδων ἀκτῖσιν, quæ ſunt in ſolis radiis per januas feneſtraſve trajectis conſpicua.

114. *Inſertim.*] Quidam Codd. *Inſerti radii*: quæ lectio videtur poſſe aliquo modo è *Servio* confirmari, qui ad 6. Ecl. Vir. ſcribit e Lucretio hæc Corpuſcula *infuſis* per feneſtram *radiis* ſolis videri.

114. *Per opaca Domorum.*] Ita lege, nec illos audi, qui *Per aperta Domorum* amant:

Et

& veluti æterno certamine certantia turmatim pugnas & prælia edere, nec unquam quieſcere, modò ſibi invicem appropinquantia, modò a ſe invicem longiſſimè rejecta: Et hinc conjectare poſſis quo modo Rerum Semina in immenſo Inani jactantur; uſq; adeò Parva Res poteſt dare imaginem magnarum rerum, atque aliqua indicia quibus res magnas deprehendere valeamus. Attentius verò hæc Corpora quæ in radiis Solis agitata vides oportet Te contemplari, quoniam iſtorum agitationes argumento ſunt quoſdam eſſe Seminum ipſorum motus, licet ſenſibus non appareant: Videbis enim multa ex iſtis corpuſculis clandeſtinis ictibus percuſſa commutare priſtinum iter, modo rejecta retrò, modò in hanc, modò in illam, & denique in omnes partes impelli: Hic ſcilicet vagus motus ipſis Seminibus debetur. Semina enim prima per ſe moventur, Inde Concreta quæ minima mole ſunt, & quæ ad ipſa Principia quaſi proximè accedunt, clandeſtinis Seminum ictibus impulſa agitantur. Illaque Concreta moles majores laceſſunt. Sic à Seminibus ipſis motus aſcendit, & paullatim exit ad noſtros ſenſus (ſit ſenſibilis) ut illa Corpuſcula, quæ in radiis ſolis oculis uſurpare poſſumus, moveantur, at quibus ictibus agitantur videre minime valeamus.

Et velut æterno certamine prœlia, pugnaſque
Edere turmatim certantia: nec dare pauſam,
Conciliis, & diſcidiis exercita crebris:
Conjicere ut poſſis ex hoc, Primordia rerum,
Quale ſit, in magno jactari ſemper Inani,
Duntaxat rerum magnarum parva poteſt res
Exemplare dare, & veſtigia notitiaï.
  Hoc etiam magis hæc animum te advertere par eſt
Corpora quæ in Solis radiis turbare videntur:
Quod tales turbæ motus quoque Materiaï
Significant clandeſtinos, cæcoſque ſubeſſe.
Multa videbis enim plagis ibi percita cæcis
Cummutare viam, retròque repulſa reverti
Nunc huc, nunc illuc, in cunctas deniq; parteis.
Scilicet hic à Principiis eſt omnibus error.
  Prima moventur enim per ſe Primordia rerum
Inde ea, quæ parvo ſunt Corpora conciliatu,
Et quaſi proxima ſunt ad vireis Principiorum,
Ictibus illorum cæcis impulſa cientur:
Ipſaque, quæ porro paullo majora, laceſſunt.
Sic à Principiis aſcendit motus, & exit
Paullatim noſtros ad ſenſus, ut moveantur
Illa quoque, in Solis quæ lumine cernere quimus;
Nec quibus id faciant Plagis apparet apertè.

NOTÆ.

120. *Conjicere.*] *Corripere*, B. nihil mutandum, nec illos moror, qui pro *Quale* in ſequenti verſu legunt *Quidve*.

124. *Hoc etiam magis*, &c.] Similitudinem, Qua motus Seminum illuſtraverat, v. 17. in argumentum vertit; Iſta ramenta in ſolis radiis jactata variis diverſiſque motibus agitari videmus, modò ad lineam tendentia reflecti, modò ad dextram, modò ad ſiniſtram, in omnes denique partes moveri: Dum verò Omnia Corpora eandem lineam ſemper ſervent, niſi ab externa vi, vel interna ſua gravitate aliò flectantur, fatendum eſt quoſdam ſubeſſe Seminum motus, licet oculis cerni non poſſint, qui hæc Ramenta & Corpuſcula agitent & exerceant: Cauſa ènim primaria omnis motus, & agitationis, quæcunque in rebus obſervatur, eſt in ipſis Seminibus.

125. *Turbare.*] *Tumultuari*, *Errare*, Terent. Phorm. *dum ne reducam*, turbent, *quàm velint*: Turbent (inquit Donatus) Errent, Tumultuentur. Lucret. infrà

Aut ex offenſu cum turbant Corpore in ipſo
Semina———

130. *Denique.*] Alii præferunt *Undique*.

131. *Scilicet hic à.*] Quidam *Scilicet hic &*: quos neglige: Alii legunt *Hinc*.

136. *Ipſaque.*] Fruſtrà in aliquibus Codd. legitur *Ictaque*.

Nunc

Nunc, quæ Mobilitas ſit reddita Materiaï
Corporibus, paucis licet hinc cognoſcere, Memmi.
Primum Aurora novo cum ſpargit lumine terras,
Et variæ volucres nemora avia pervolitantes,
Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent:
Quam ſubitò ſoleat Sol ortus tempore tali
Conveſtire ſua perfundens omnia luce,
Omnibus in promptu, manifeſtumque eſſe videmus.
At Vapor is, quem Sol mittit, lumenque ſerenum,
Non per Inane meat vacuum, quo tardius ire
Cogitur, aërias quaſi cum diverberet undas:
Nec ſingillatim corpuſcula quæque Vaporis,
Sed complexa meant inter ſe, conque globata.
Quapropter ſimul inter ſe retrahuntur, & extra
Officiuntur, uti cogantur tardiùs ire.
At, quæ ſunt ſolida Primordia ſimplicitate,

Nunc quanta ſit Seminum in movendo pernicitas, hinc licet, O Memmi, facilè colligere. Principiò cum Aurora nova luce perfundit Terras, & variæ volucres pervolitantes avia nemora, loca implent cantibus per liquidum Aëra ſonoris, nemo eſt qui non perſpicit quam ſubito, & pene puncto temporis Sol tunc ortus omnia ſua luce cooperit & conſpergit: At Radius ille quem Sol emittit non tranſit per Inane, ideoque tardior fit illius motus, quoniam dividit Aërem, & removet. Nec ſunt prima nuda Semina quæ iſtum radium Lucis conſtituunt, & per aërem tranſeunt, ſed moleculæ quædam ex iſtis Seminibus compoſitæ, ideoque & ab internis diverſis ſuorum principiorum motibus tardatur, & ab externis Corporibus ita impeditur Radius, ut tardius ire cogatur. At Semina ipſa Solida & ſimplicia

NOTÆ.

141. *Nunc quæ Mobilitas, &c.*] Ad declarandam Celeritatem Atomorum Solaris lucis trajectionem per tanta hæc ſpatia adeò celerem tanquam Argumentum à minori v. 26. inducit. Lucem è moleculis quibuſdam ex Sole, ipſo fonte Lucis, profluentibus conſtare ſentiebant Epicuræi, has inſuper moleculas conſtare è principiis diverſis motibus agitatis, unde communis moleculrarum motus tardior fit & remiſſior, denique per Aërem non invenire viam, ſed facere; & Aëriarum particularum occurſu retardari: Semina verò ſimplicia eſſe Corpora, non privatis partium ſuarum motibus impedita, & per liberum Inane deferri: Et hinc concludunt Radios Solis cùm ſunt tenuiſſimæ quædam Atomorum contexturæ, quæ in unum motum non omnes conſentiunt, neque per ſpatium planè liberum tendant, concedere debere celeritate ipſis Atomis, cùm & ſolutæ, & ſpatio penitùs libero feruntur, καὶ μὲν ἡ διὰ τοῦ κενοῦ φορὰ κατὰ μηδεμίαν ἀπάντησιν τῶν ἀντικοψάντων γινομένη, πᾶν μῆκος περιληπτὸν ἐν ἀπερινοήτῳ χρόνῳ συντελεῖ, &c. Epicurus ad Herodotum.

143. *Primum Aurora novo cum ſpargit.*] Macrobius olim, *Cum primum Aurora reſpergit.*

145. *Liquidis vocibus.*] Horatius

——Cui liquidam Pater
Vocem cum Cithara dedit: & Virg.
Tum liquidas Corvi preſſo ter gutture voces
Aut quater ingeminant.

147. *Conveſtire.*] Virgilius.

Largior hic Campos æther & lumine veſtit.

151. *Aërias quaſi cum diverberat undas.*] Gaſſendus, & Codd. *quaſi dum*: Alii *Quòd Sol*: Quam tanquam peſſimam lectionem *Faber* rejicit, & ex voce illa *undas* mira extorquet; Calor ille Solis quantumvis celer ſit, tamen cogitur meare per Aërem turbidum, & *quaſi undoſum*, propter ventos & acceſſum deceſſumque exhalationum, quæ in illum perpetuò recipiuntur.

154. *Simul inter ſe retrahuntur.*] Reclamantibus omnibus libris, *Lambinus* legit *Tardantur*: Faber libros ſequitur, & addit, nunquam melius *Lucretius* locutus eſt; Qui in anguſto aditu, cum magna hominum multitudo eſt, σωωθιθισιν, illi facilè vident nullum dubitandi locum fuiſſe. Hæc ille, ſed rem ipſam non attigit: Semina quæ Corpora rara, qualia ſunt radii Solis, conſtituunt, cità diſſilire, & longè recurſare aſſerit *Lucretius*, Horum verò diſſilientium longèque recurſantium communem motum tardiorem fore quis non percipit, ideoque Semina inter ſe retrahi?

K Cum

cum per purum Inane moventur, nec ulla res externa impeait, cum ſint quid unum, & ſimplex; non e partibus diverſo motu agitatis compoſita, in eum in quem primum tendunt locum uno ſimplici impetu feruntur, debent maxima pernicitate præcellere, & multò celerius moveri quàm Solis radii, & multo majus ſpatium tranſire eo tempore quo Lux Solis ſpatium inter Cœlum & Terram perfundit: Profectò enim Principia non matura aliqua deliberatione habita tardius movent, nec conſilium ineunt ut ſe ſuoſque motus regant, & diſponant. At ſtupidi quidam & ignari huic dogmati repugnant, credunique ipſam nudam materiam ſine ope & providentia Deorum non poſſe Hominum utilitati & neceſſitatibus tam commode inſervire, varias Anni tempeſtates facere, fructus producere, cæteraque peragere, ad quæ ipſa voluptas vitæ magiſtra & gubernatrix Homines ducit, & perficere impellit: nempe coire, Venerisque blanditiis illectos ſpeciem ſuam propagare,

Cum per Inane meant Vacuum, nec res remoratur
Ulla foris, atque ipſa ſuis è partibus unum,
Unum in quem cœpere locum connixa feruntur:
Debent nimirum præcellere Mobilitate,
Et multò citiùs ferri, quàm lumina Solis:
Multiplexque loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore, quo Solis pervolgant fulgura cœlum:
Nam neque conſilio debent tardata morari,
Nec perſcrutari Primordia ſingula quæque,
Ut videant, qua quidque geratur cum ratione.
  At quidam contra hæc, IGNARI, Materiaï
Naturam non poſſe Deûm ſine numine rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderatis
Tempora mutare annorum, frugeſque creare:
Nec jam cætera, mortaleis quæ ſuadet adire,
Ipſaque deducit dux vitæ DIA VOLUPTAS,
Ut res per Veneris blanditim ſæcla propagent,

NOTÆ.

157. *Res remoratur.*] *Creſcere mora*, B. vitioſè, ut & *Se remoretur.*

158. *Atque Ipſa.*] *Quin Ipſa*, Faber legit, & in ſequenti verſu *Ferantur* pro *Feruntur*: De hac emendatione, inquit, judicent Docti: Et certe Docti judicabunt illa emendatione opus non eſſe.

159. *Connixa.*] Rectè: Et fruſtra *Connexa* legitur.

162. *Multiplexque.*] Legat qui velit *Multiplicisque.*

164. *Nam neque conſilio*, &c.] Hunc verſum quidam Codd. non agnoſcunt, & in ſequenti verſu pro *Perſcrutari* exhibent *Perſectari.* Qui retinet, Fabri explicatione fruatur: Neque enim dixerit quiſpiam, Principia dum inter ſe deliberent quæ prima, quæ ſecunda ferantur, ceſsâſſe, morari: qui rejicit, eo modo quo poteſt, explicet.

167. *At quidam contra*, &c.] Providentiæ impotentiſſimus impugnator *Lucretius* ſcommata quædam v. 16. effundit contra eos qui Materiam inertem dicunt, & non vi ſua aut neceſſitate naturæ, ſed mente Divina motam eſſe & diſpoſitam: Rudem deinde materiam ſine ulla arte aut conſilio hunc Mundum poſſe conſtituere, eaque perficere opera, quæ vulgus Hominum Rationi & Providentiæ attribuit, Voluptatem eſſe ducem vitæ Hominum, illius nutu omnes regi & gubernari, nec Hominum cauſa Mundum hunc, aut quidvis aliud à Deo fieri audacter & impie affirmat: Denique promittit ſe olim oſtenſurum Compagem Mundi tam ineptam, inconcinnam, & vitioſam eſſe, ut Divina ſapientia ſit prorſus indigna; Quid fecerit hic Promiſſor tanto hiatu dignum l. V. videbimus, interim quanto Sapientior Ille qui *Cœlos Dei gloriam enarrare* dixit! An cùm machinatione quadam moveri aliquid videmus, ut ſphæram, ut horas, ut alia permulta, non dubitamus quin illa opera ſint Rationis, cùm autem impetum Cœli admirabili cum celeritate moveri, vertique videamus, conſtantiſſimè conficientem viciſſitudines anniverſarias cum ſumma ſalute & conſervatione rerum omnium, dubitamus quin ea non ſolùm Ratione fiunt, ſed etiam excellenti quadam divinaque Ratione? Tullius de Nat. Deor. lib. II.

169. *Tantopere Humanis*, &c.] Tam compoſitis, quæque humanæ prudentiæ tam ſimiles ſunt. *Faber ex Lambino*: Cum Salmaſio tamen è MSS. rectiùs forſan legatur pro *Ac moderatis*, *Admoderatè humanis rationibus*: i. e. ut Humanæ rationes poſtulant: Et hæc Interpretatio optime reſpondet v. 174.

——Quorum omnia cauſa
Conſtituiſſe Deos fingunt——

Ne

Ne genus occidat Humanum: Quorum omnia cauſâ
Conſtituiſſe Deos fingunt, ſed in omnibu' rebus
Magnopere à vera lapſi ratione videntur.
Nam quamvis rerum ignorem Primordia quæ ſint,
Hoc tamen ex ipſis Cœli rationibus auſim
Confirmare, aliiſque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis Divinitùs eſſe creatam
Naturam mundi, quæ tanta'ſt prædita culpa:
Quæ tibi poſteriùs, Memmi, faciemus aperta;
Nunc id quod ſupereſt de Motibus expediemus.
  Nunc locus eſt (ut opinor) in his illud quoq; rebus
Confirmare Tibi, nullam rem poſſe ſua vi
Corpoream ſurſum ferri, ſurſumque meare.
Ne tibi dent in eo Flammarum corpora fraudem:
Surſus enim vorſus gignuntur, & augmina ſumunt:
Et ſurſum nitidæ Fruges, Arbuſtaque creſcunt,
Pondera quatũ in ſe'ſt, cũ deorſũ cũcta ferãtur.
Nec cùm ſubſiliunt Ignes ad tecta domorum,
Et celeri flamma deguſtant tigna, trabeiſque,
Sponte ſua facere id, ſine vi ſubigente, putandu'ſt:
Quod genus, è noſtro cum miſſus corpore Sanguis
Emicat exſultans altè, ſpargitque cruorem.
Nonne vides etiam, quanta vi Tigna Trabeiſque
Reſpuat humor Aquæ? nam quam magi' merſi-
    mus altum

ne pereat Humanum Genus, propter quos fingunt Deos cuncta effeciſſe: At in hac opinione plurimum falluntur: etſi enim non eſſet origo rerum mihi optime perſpecta, tamen ex ipſa Cœli conſideratione, aliiſque rebus infinitis probare poſſum, Mundum hunc tam vitioſum, tot defectibus laborantem a Diis non fuiſſe factum: Hæc verò omnia, O Memmi, Tibi olim explicabo, nunc Opus propoſitum implebo, & doctrinam de motibus exponam: Jam opportuna eſt occaſio, ut puto; oſtendere nullum Corpus ſua vi, & naturaliter ſurſum ferri, nè forſan motu flammæ deceptus id credas fieri: Nam cum generetur, & cum incrementum ſumat Flamma, ſurſum tendit; latæ etiam Segetes, & Arbores creſcunt ſurſum, licet omnia pondera (qualia ſunt Segetes & Arbores) deorſum vi ſua & naturaliter tendant: Neque credendum eſt, cum Ignes ad tecta domorum aſcendant, & veloci flamma trabes & tigna abſumant, id propria ſua vi, & naturaliter, nullâ vi cogente, facere, ſed eodem modo, quo Sanguis è vena ſecta emicat exultans altè, & Cruorem latè ſpargit: Nonne etiam cernere licet quanta vi Aqua tigna & trabes rejicit? quò magis enim altè mergimus,

NOTÆ.

181. *Quæ tanta eſt.*] *Quamque hæc ſint*, B.

183. *Nunc id quod ſupereſt*, &c.] Hunc verſum rejicit *Lambinus*, an meritò Alii judicent, certe nec ſupervacaneus eſt, nec Lucretio indignus; Olim affirmaverat Semina omnia deorsùm tendere, & omnem motum ſursùm eſſe violentum, idem urget, v. 83. & docet nullum Corpus, ne Ignem quidem ipſum, naturaliter ſursùm ferri, ſed vi aliorum Corporum extrudi, eodem modo quo ſuccus in Arboribus, Sanguis e venis exiliens & Trabs Aquis immerſa; Quis enim dubitat & ſuccum iſtum, & Sanguinem, & Trabem iſtam in *Inani* deorsùm tendere, licet Alter per Truncum aſcendat, Alter e venis emicet, & altera ex undis emergat? Obſervat denique Radios Solis ad Terram deorsùm tendere, Stellas etiam, Meteora ignita, & Fulmina in Terras cadere, & concludit Flammam non vi ſua, ſed Corporum extrudentium impulſu ſurſum ferri: καὶ τὰ πρῶτα μὲν ἁπλᾶ, καὶ τὰ ἐξ ἐκείνων συγκρίματα βάρος ἔχει: Plutarchus 1. Plac. Phil. Cap. 12. Et Simplicius docet Epicuri fuiſſe ſententiam ἅπαν σῶμα βάρος ἔχειν, μηδὲ τὰ βαρύτερα ὑφιζάνειν, τὰ ἧττον βαρέα ὑπ' ἐκείνων ἐκθλίβεσθαι ἐπὶ τὸ ἄνω.

187. *Ne.*] *Nec*, Alii, vitiosè: & imperitè *Timeo* pro *in eo* legit Nardius.

188. *Augmina.*] Alii *Agmina*.

188. *Surſus enim vorſus*, &c.] Eſt tacita ἀνθυποφορά. Surſum enim inquies fertur Ignis, ad quam verſu ſequenti reſpondet, ſed Fruges & Arbores in altum feruntur propter vim ſubigentem, quæ e Terris prorumpens, in altum creſcere cogit, cùm tamen omnia pondera naturaliter (quantùm in ſe eſt) ferantur deorſum. Faber.

193. *Sine vi ſubigente.*] Ita Lambinus uno MS. adjutus. Alii Omnes *Subjecta*.

197. *Quam magi' merſimus.*] *Quam magis urgimus*, B. & alii Codd. *urgere* enim apud Veteres ut *Fervere*, Alii *Urſimus*.

Directa, & magna vi multi preſſimus ægrè ;
Tam cupidè ſurſum revomit magis, atque remittit,
Plus ut parte foras emergant, exſiliantque.
Nec tamen hæc, quantu'ſt in ſe, dubitamus, opinor,
Quin vacuum per Inane deorſum cuncta ferantur.
Sic igitur debent Flammæ quoque poſſe per auras
Aëris expreſſæ ſurſum ſuccedere ; quanquam
Pondera, quantum in ſe'ſt, deorſum deducere pugnent :
Nocturnaſque faces Cœli ſublime volanteis
Nonne vides longos flammarum ducere tractus,
In quaſcunque dedit parteis Natura meatum ?
Non cadere in terram Stellas, & Sidera cernis ?
Sol etiam ſummo de vertice diſſupat omneis
Ardorem in parteis, & lumine conſerit arva :
In terras igitur quoque Solis vergitur ardor.
Tranſverſoſque volare per imbres Fulmina cernis:
Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus Ignes
Concurſant, cadit in terras vis Flammea volgò.
Illud in his quoque Te rebus cognoſcere avemus:

multaque vi laborantes in profundum deprimimus, eò majori impetu Aqua rejicit, ita ut plus media ſui parte ſæpe emergant & exiliant: Nemo tamen, puto, ambigat quin hæc omnia (quantum in ſe eſt) propria ſua vi & naturaliter per vacuum Inane deorſum ferrentur. Similiter credendum eſt, Flammas per Aërem expreſſas poſſe aſcendere, licet propria gravitas deorſum deducere contendat: Nonne etiam cernere licet Ignita noctu Meteora per Aërem volitantia ducere longos flammarum tractus in quaſcunque partes vagari permittit Natura? Nonne vides etiam Stellas & Sidera in Terram cadere? Sol de alto Cœli culmine Calorem flammaſque ſuas in omnes undique Aëris regiones emittit, & agros radiis conſerit; Ignis igitur Ipſius Solis verſum Terras, & deorſum tendit: Cernis quoque Fulmina per imbres tranſverſos ferri, Flammâ e nubibus prorumpentes nunc hinc, nunc illinc concurrunt; & Ignis paſſim in Terras decidit. Te etiam, O Memmi, cognoſcere magnopere volo,

NOTÆ.

199. *Revomit.*] Meliùs quam *Removet.*

206. *Sublime.*] Virgilius

Jamque Humiles, jamque elati ſublime *feruntur.*

209. *Non cadere in Terram Stellas*, &c.] Fallitur, inquies *Epicurus*, & cum illo unà *Lucretius*; neque enim Stellæ cadunt: Ita eſt: Sed muta nomen, pro Stellis pinguem, ſulphuream, & oleaginoſam exhalationem ponito, quod dicit verum erit tamen: *Faber*: Lambinus & Pareus e Virgilio explicant Lucretium,

——*Suadentque* cadentia *Sidera ſomnum*;

locum inſpice, eoſque viros nihil agere deprehendes.

212. *Vergitur.*] Servius ad 12. Æneid.

Quo vergat *Pondere lethum*,

Benè *vergat*, nam morientes Inferos petunt. Et hæc meliùs Lucretium explicant quam illa quæ Alii Interpretes ex Servio ad 6. Æneid. proferunt:

——*Frontique* invergit *vina Sacerdos.*

Vergere eſt converſa in ſiniſtram partem manu ita fundere, ut Patina convertatur, quod in Infernis ſacris fit: Alii legunt *Spargitur.*

214. *Abrupti.*] Virgilius.

——Erupti *nubibus ignes*

——Proruptus *Corpore Sudor*

& Æneid. 3. v. 199. melius ex Codd. vet. legatur

—— Abrupti *nubibus Ignes*

quàm Abruptis.

216. *Illud in his rebus quoque.*] De Seminum motu naturali deorſum, & violento ſurſum fusè Poeta diſputavit: unde autem motus ille violentus niſi ex ictu? At Gravia æquali velocitate ad lineam per Inane deſcendentia nunquam concurrerent, Alia nunquam aſſequerentur alia, proinde nulla foret omnino Generatio, nihilque exiſteret

Deſertum præter ſpatium & Primordia cæca:

Hoc vitio laborabat *Democriti* ſententia, qui unicum tantum motum κτ̓ πλαγλὼ (ita enim legendum, non κτ̓ πλάγιον, ut ex Cicerone manifeſtum eſt, qui libro de Fato, *Quandam vim motus*, inquit, *habebunt, Impulſionis, quam Plagam ille appellat, à Te, Epicure, Gravitatis & Ponderis:*) agnovit: Plutarch. de Plac. Phil. l. I. C. 23. Epicurus igitur duas ſpecies

Corpora cum deorſum rectum per Inane feruntur,
Ponderibus propriis incerto tempore ferme,
Incertiſque locis ſpatio decedere paullùm:
Tantùm quod Momen mutatum dicere poſſis.
Quod niſi Declinare ſolerent, omnia deorſum,
Imbris uti guttæ, caderent per Inane profundum:
Nec foret Offenſus natus, nec Plaga creata
Principiis: ita nil unquam Natura creaſſet.
Quòd ſi forte aliquis credit Graviora poteſſe
Corpora,

Corpora cùm per Vacuum innata ſua gravitate deorſum ad lineam tendant, aliquo ſaltem tempore, ſed non uno definito, aliqua etiam parte ſpatii, ſed non una definita, a linea vi ſua propria declinare, ita tamen ut motus ad lineam dicatur vel minimum mutatus: Niſi enim declinarent, Omnia deorſum per infinitum Inane, uti Imbris guttæ, ferrentur: Nullus foret inter Semina ictus, nulla plaga, & ſic Natura nullum unquam compoſitum procreaſſet: Si autem aliquis fortaſſe exiſtimet Graviora

NOTÆ.

motus naturalis conſtituit, Aliam ad Perpendiculum, aliam ad Declinationem, Ἐπίκουρος δύο εἴδη τῆς κινήσεως, τὸ κτ̓ ςαθμὸν, ϗ τὸ κτ̓ παρέγκλισιν. Plutarchus de Plac. Phil. l. I. C. 23. Motus hic Declinationis idcirco neceſſarius eſt viſus, quoniam alioquin nullus inter Atomos ictus futurus fuiſſet, nullaque proinde extitiſſet unquam ullius rei generatio. *Cicero in* 1. *lib. de Fin.* Cenſet Epicurus eadem illa Individua & ſolida Corpora ferri ſuo deorſum pondere ad lineam, hunc naturalem eſſe omnium Corporum motum: Deinde ibidem Homo acutus, cùm illud occurreret, ſi omnia deorſum è regione ferrentur, &, ut dixi, ad lineam, nunquam fore ut Atomus altera alteram poſſit attingere, itaque attulit rem commentitiam: Declinare dixit Atomum perpaullùm quo nihil poſſit fieri minus, ita effici complexiones, & copulationes, & adhæſiones Atomorum inter ſe, ex quo efficeretur Mundus omneſque partes Mundi quæ in eo ſunt: Hanc ſententiam v. 35. explicat *Lucretius*.

217. *Rectum per Inane.*] Id eſt motu perpendiculari, ita autem dicitur *Rectum per Inane*, ut *Recta regione viaï*: neque enim neceſſe eſt legere *Vaſtum per Inane* quod cuipiam videatur. Faber: Alii illam, quam appoſui, Interpretationem ſequuntur.

219. *Decedere.*] *Secedere*, Lambinus. Antiqui omnes Codd. *Se pellere.* Sic Cicero in l. I. de Nat. Deorum: *Omnis autem iſta rerum effigies quòmodo ex individuis Corporibus oritur, quæ etiamſi eſſent, quæ nulla ſunt,* Pellere ſe ipſa tamen, *& agitari inter ſe concurſu fortaſſe poſſent, formare, figurare,* &c. *non poſſent.*

219. *Incertiſque locis.*] *Incerto tempore*, non uno definito, ſed modò hoc, modò illo tempore; *Incertis locis*, Aliis atque Aliis: Ita moventur Semina tanquam Animalia, quæ v. 256.

——*Declinant motus, nec tempore certo*
Nec Regione loci certa, ſed ubi ipſa tulit Mens:

ita *Lucretius* malignus Providentiæ hoſtis ſtupida ſua & bruta ſemina tantùm non Animo, & voluntate donat.

220. *Tantum quod Momen*, &c.] Ita vet. Lib. Turnebus legit *Momen mutatus*, i. e. mutationis (ut ipſe Lucret. *In Commutatum veniunt:*) ut ſit hæc ſententia, vix dicere poſſis levem mutationem eſſe factam: Alii, *Tantum quoad Momen:* Alii, Quod *Minimum mutatum:* Cicero lib. de Fato, *Cur declinet Atomus* uno minimo, *non declinet duobus aut tribus?* & Lucret. infra v. 243.

——*Paullum clinare neceſſe eſt*
Corpora, nec plus quam minimum——
Gaſſendus: *Minimum momentum.*

221. *Quod niſi declinare*, &c.] Breviter v. 4. hunc motum declinationis admittendum docet. Alioquin disjuncta ſemper & diſcreta ferrentur ſemina, tanquam Imbris guttæ, nullæ forent adhæſiones, & complexiones Atomorum, & proinde nulla Compoſita.

225. *Quod ſi forte aliquis*, &c.] Motum hunc ad Declinationem, κίνησιν κτ̓ παρέγκλισιν ita deperit *Lucretius*, ut illum nullo modo ſibi extorqueri patietur; idcirco v. 16. acriter inſurgit, in eos, qui exiſtimant graviora ſemina per Inane deſcendentia poſſe aſſequi Leviora, & illa percutere; ita ut non opus ſit iſta, quàm fingit Seminum declinatione: Aſſerit omnia Semina æquivelocia eſſe, & pari pernicitate per Inane ferri, ideoque illa quæ

penè

Corpora utpote celerius per Inane deſcendentia poſſe Levioribus deſuper incidere, & inde Plagas ictuſque fieri, unde motus rerum genitales orirentur, Ille profectò plurimum & egregie fallitur: Quæcunque per Aquas aut Aërem deſcendunt pro diverſa ratione ponderum celerius aut tardius feruntur, quia Aër & Aqua omnibus Corporibus non æqualiter reſiſtunt, & eorum motus impediunt, ſed facilius a Gravioribus Corporibus dividuntur, & removentur; At è contra Inane *non poteſt ex ulla parte ulli rei reſiſtere, eamque impedire, & ſiſtere: Sed iterum quo feratur ſpatium pro natura ſua ſemper dabit: Igitur per* Inane *non reſiſtens inæqualia Pondera debent æquali velocitate ferri, ideoque Graviora non poſſunt Levioribus deſuper incidere, neque per ſe ictus iſtos facere qui varient motus, per quos Res cunctas Natura producit. Fatendum igitur eſt Semina declinare perpaulum,*

Corpora, quò citiùs rectum per Inane feruntur,
Incidere è ſupero Levioribus, atque ita Plagas
Gignere, quæ poſſint genitaleis reddere motus:
Avius à vera longè ratione recedit.
Nam per Aquas quæcunque cadunt, atque Aëra deorſum:
Hæc pro ponderibus caſus celerare neceſſe 'ſt,
Propterea, quia corpus Aquæ, naturaque tenuis
Aëris haud poſſunt æquè rem quamque morari:
Sed citiùs cedunt Gravioribus exſuperata.
At contra nulli de nulla parte, neque ullo
Tempore Inane poteſt Vacuum ſubſiſtere reij,
Quin, ſua quod natura petit, concedere pergat.
Omnia quapropter debent per Inane quietum
Æquè ponderibus non æquis concita ferri.
Haud igitur poterunt Levioribus incidere unquã
Ex ſupero Graviora, neque Ictus gignere per ſe,
Qui varient motus, per quos Natura genat res.
Quare etiam atq; etiã paullùm clinare neceſſe 'ſt
Corpora,

NOTÆ.

ponè ſubeunt nunquam poſſe aſſequi præcedentia; Medium quidem facere aliquid ad motus accelerationem & retardationem, & Corpora ejuſdem materiæ pondere inæqualia, cùm per Aquam aut Aërem ſuperne deorſum cadant, non æquivelocia eſſe, quod falſum eſt, concedit: Vult autem motum eò velociorem ſemper fieri, quò ſpatium liberius ſeu inanius eſt, ut ubi ſpatium denique liberrimum inaniſſimumque eſt, motus ſit velociſſimus, & qui plures in eo ſunt, motus ii ſint æque veloces.

227. *Plagas.*] Ita Lamb. è v. 241. ubi *Gignere ictus*, licet omnes Libri *Plagis* exhibeant.

230. *Deorſum.*] Alii *Rarum*: Quæ vox reſpondet v. 232.

——————*Naturaque tenuis*
Aëris——————

233. *Haud æque poſſunt.*] *Haud æque*, id eſt, non æqualiter; non ſimiliter, nam Aqua magis ſubſiſtit Corporibus, quam Aër: Hæc *Lambinus*, ſed longe alia eſt, eaque ipſa, quam appoſui, Lucretii ſententia.

238. *Inane quietum.*] Quod nulli rei reſiſtit, nam quò liberius eſt ſpatium, eò velocior ſecundum Epicuræos motus: καὶ μὴν καὶ ἰσοταχεῖς ἀναγκαῖον τὰς Ἀτόμους εἶναι ὅταν διὰ τοῦ κενοῦ εἰσφέρωνται, μηδενὸς ἀντικόπτοντος, οὔτε γὰρ αἱ βαρεῖς θᾶττον οἰσθήσονται τῶν κούφων, ὅταν γε δὴ μηδὲν ἀπαντᾷ αὐτοῖς· οὔτε αἱ μικραὶ τῶν μεγάλων, ὡς πάντα πόρον σύμμετρον ἔχουσαι, ὅταν μηδὲν μήδε ἐκείνοις ἀντικόπτῃ, οὔθ' ἡ εἰς τὸ πλάγιον διὰ τῶν κρούσεων φορά, οὔθ' ἡ κάτω διὰ τῶν ἰδίων βαρῶν τῇ ταχύτητι διαφέρει· Epicurus ad Herodotum.

239. *Æque Ponderibus.*] *Atque Ponderibus*, è ſuis forſan, quos alibi jactat, MSS. Codd. edidit *Favus*, tales Codd. tam eleganti viro non invideo.

241. *Per ſe.*] id eſt ſolo motu ad Lineam, ſine ulla Declinatione.

242. *Genat.*] Giſanius & Pareus huic voci, quam deperit Lambinus, nimium quantùm infenſi legunt *Gerat*, quaſi *Genat* non meliùs reſpondeat v. 228.

Quæ poſſint genitaleis *reddere motus.*

243. *Quare etiam atque etiam.*] Refutata, quam modò expoſuerat, opinione, concludit v. 8. Semina declinare perpaullum, & quo nihil poteſt minus eſſe, ita etiam ut non *obliquè* moveri dicantur: Senſus enim ipſi docent Gravia deorſum tendentia non obliquo motu ferri: At iidem ſenſus non negant Gravia minimùm declinare, declinatio enim minor eſt quàm ut percipi poſſit; Ideoque cùm non refragentur Senſus,

Corpora, nec plùs quàm minimùm, ne fingere motus
Obliquos videamur, & id res vera refutet.
Namq; hoc in promptu, manifeſtūque eſſe videmus:
Pondera, quantū in ſe'ſt, non poſſe Obliqua meare,
Ex ſupero cum præcipitant, quod cernere poſſis.
Sed nihil omnino rectâ regione viaï,
Declinare, quis eſt, qui poſſit cernere, ſeſe?
Denique ſi ſemper motus connectitur omnis,
Et vetere exoritur ſemper novus ordine certo,
Nec Declinando faciunt Primordia motus
Principium quoddam, quod Fati fœdera rumpat,

at quo nihil poſſit fieri minus, ne fingere videamur Semina obliquo motu ferri, & iſtud figmentum Experientia refutet. Omnibus enim manifeſtum eſt Gravia Corpora cum deſcendant ſua gravitate non poſſe obliquè ferri; Et hoc ipſi Oculi demonſtrant; At à recta linea perpaulum non declinare quis Oculus tam acutus qui ſentiat? Denique ſi omnis motus ſemper connectatur, certoq; ordine & ſerie novus motus è vetere ſemper oriatur, nec Semina declinando *faciant motûs quoddam principium quod Fati catenas rumpat,*

NOTÆ.

ſenſus; & poſtulat rerum generatio, quæ ſine iſto motu nunquam prorſus foret, Admittenda eſt Seminum Declinatio.

243. *Clinare.*] Alii *Inclinare*; ſed quis *Clinare* rejiceret, qui *Clinamen* v. 292. admittit?

245. *Obliquos*; &c.] Modeſtè, at motus vel maximè obliquos æquiùs poſtulâſſet, ſi ſenſuum judicium timeat, abeant iſti moleſti ſenſus, & hoc unō ſe falli patiantur; Non Iniquior eſt Poſtulatio: Nam & ipſa Declinatio (*Cicero primo libro de Finibus*) ad libidinem fingitur, ait enim Epicurus Atomos declinare ſine cauſa, quo nihil turpius eſt Phyſico, & illum motum naturalem omnium ponderum e regione inferiorem locum petentium ſine Cauſa eripuit Atomis: Nec tamen id, cujus Cauſa hæc finxeiat, affequutus eſt. Nam ſive omnes Atomi declinabunt, nullæ unquam cohæreſcent, ſive aliæ declinabunt, aliæ ſuo nutu recte ferentur, primum erit hoc quaſi provincias Atomis dare, quæ rectè, quæ oblique ferantur; deinde eadem illa Atomorum, in quo etiam Democritus hæret, turbulenta Concurtio hunc Mundi ornatum efficere non poterit.

250. *Declinare ſeſe.*] Virgilius Æneid. 4.

——*Dulci declinant lumina ſomno.*

& Cicero de Fato, *Quæ ergo nova cauſa eſt in natura quæ declinet Atomum?*

251. *Denique ſi motus*, &c.] Pro declinatione ſeminum iterum pugnat *Lucretius*, v. 43. Quoſdam motus eſſe voluntarios omnes ſentiunt, Libertatem in ſcipſo quilibet percipit, & ſimilem eſſe in aliis Animalibus non ineptè conjicit; illa enim videt motus ſuos non certo tempore, certoque ordine peragete, ſed pro libitu variare, & nutu ſuo vivere. Imo cùm Carceres ſubitò pateſiant, tantùm non videmus ipſam voluntatem equi prorumpentem & longè præcurrentem antequam moventur Artus: Primò plauſu erigitur, internus Animi motus præceps fertur, dum Spiritus, qui per nervos in ſingula membra dirigendi ſunt, tardiùs conveniant, Animique motui moroſiùs obſequantur. Deinde cùm externa vi impellimur, aliquid intus latet quod vi iſti obſiſtat & repugnet; Et aliud plane nos agere ſentimus, cùm noſtro nutu, quàm cùm aliorum impulſu moveamur. Unde verò hæc Libertas? Excute Semina ipſa, nihil tale in iis latet; ex motu directo & ad lineam Fati & Neceſſitatis Catena nectitur, ex Ictu (ſi poteſt eſſe Ictus ſine Declinatione,) eadem ſequitur Neceſſitas. Relinquitur igitur Sola Declinatio cui ſe debeat Libertas. Motum hunc Declinationis *Plutarchus De An. ſolert.* docet ab Epicuro induci, ὅπως εἰς τὴν ζωὴν ἡ τύχη παρεισέλθῃ, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν μὴ ἀπολῆται. *Hanc Epicurus rationem induxit ob eam rem, quòd veritus eſt ne, ſi ſemper Atomus gravitate ferretur naturali & neceſſaria, nihil liberum nobis eſſet, cum ita moveretur Animus, ut Atomorum motu cogeretur*: Et alibi: Epicurus ab Atomis petit præſidium, eaſque de via deducit, & uno tempore ſuſcipit res duas inenodabiles: Unam, ut ſine cauſa fiat aliquid, ex quo exiſtet ut de nihilo quippiam fiat, quod nec Ipſi, nec cuiquam Phyſico placet: Alteram, ut cùm duo Individua per inanitatem ferantur, alterum è regione moveatur, alterum declinet: *Cicero de Fato.*

Ex infinito ne cauſam cauſa ſequatur :
Libera per terras unde hæc animantibus extat,
Unde eſt hæc (inquam) fatis avolſa Voluntas,
Per quam progredimur, quo ducit quemq; voluptas?
Declinamus item motus, nec tempore certo,
Nec regione loci certa, ſed ubi ipſa tulit Mens.
Nam dubio procul his rebus ſua cuique Voluntas
Principium dat: & hinc motus per membra rigatur.
Nonne vides etiam patefactis tempore puncto
Carceribus, non poſſe tamen prorumpere Equorum
Vim cupida tam deſubitò, quàm Mens avet ipſa?
Omnis enim totum per Corpus materiai
Copia conquiri debet, concita per artus
Omneis, ut ſtudium Mentis connexa ſequatur :
Ut videas initum motus à Corde creari,
Ex Animique voluntate id procedere primùm :
Inde dari porro per totum Corpus, & artus :
  Nec ſimile'ſt, ut cùm impulſi procedimus ictu,
Viribus alterius magnis, magnoque coactu,
Nam tum materiam totius Corporis omnem
Perſpicuu'ſt nobis invitis ire, rapique,
Donicum eam refrænavit per membra Voluntas.
Jamne vides igitur, quamquam vis extera multos

& efficiat ut Cauſa ab æterno non ſequatur Cauſam, unde oritur, unde inquam illa Animantium Voluntas libera, & Fati vinculis exempta; cujus nutu huc & illuc pro libitu movemur? motuſque noſtros variamus non certo ſemper (definito) tempore; nec certo ſemper (definito) loco, ſed ubi, & quando ipſi Animo placuit: Dubitari enim non poteſt, quin hi motus initium à Voluntate ſumant; & poſtea per artus deferuntur: Nonne etiam vides cum ſubitò pateſiant Carceres, Equos ad curſum pronos non poſſe prorumpere tam citò quam Animus ipſe vult: Namque particulæ materiæ (Spiritus) quæ motui inſerviunt, ex toto corpore collecta debent convenire, ut conjuncta (vel uno impetu emiſſa) imperium Voluntatis faciant: Unde manifeſtum eſt motus initium à Corde fieri, & primum procedere ex Voluntate Animi (qui in Corde ſitus eſt) & inde per totum Corpus, & omnia membra diſpergi. Neque hic motus ſimilis eſt illi quo movemur, cùm vi externa & alterius impulſu agimur, tunc enim quilibet experitur totam Corporis ſui impulſi molem ſe reluctante ferri, donec Voluntas motum iſtum inhibeat, & ſingula Membra ſiſtet. Nonne ergo jam intelligis, quanquam vis externa multos agat,

N O T Æ.

255. *Ex Infinito nè Cauſam,* &c.] Fatum enim nihil aliud eſt quàm εἱρμὸς ſeu συμπλοχὴ αἰτιῶν τεταγμένη: Et qui introducunt Cauſarum ſeriem ordinatam ac ſempiternam, ii mentem Hominis *Libertate* ſpoliatam Fati neceſſitate devinciunt. *Cicero* de Fato.

259. *Declinamus.*] Inclinamus, variamus, dirigimus, & abſurde *Fayus* Vitamus.

262. *Rigantur.*] Gaſſendus *Vagantur*: Alii Reguntur: De Anima Mundi *Manilius*,

——————*Cum Spiritus unus*
Per cunctas habitet partes, atque irriget Orbem
Omnia pervolitans, Corpuſque Animale figuret.

265. *Vis cupida Equorum.*] Ut apud Virgilium

——*Odora Canum vis.*

265. *Deſubitò.*] Ennius, Nævius, Cæcilius, Omnes veteres utuntur: Ennius,

Cum deſubito *me orat Mulier, lacrymanſque*
ad genua accidit.

266. *Omnis enim totum,* &c.] v. 6. Motus voluntarios Animalium obiter, nec inepte explicat: Vult ipſe Animus, deinde colligit Spiritus, qui ſibi obſequantur, per nervos in membra dirigit, languidos fovet, novos & vigentes ſubminiſtrat, ita movetur Animal, & continuatur illius motus.

268. *Connexa.*] Cum Aliis *Commixa* libentiùs legerem.

272. *Nec ſimile eſt,* &c.] Explicatum modò voluntarium motum v. 12. illuſtrat, comparatione facta inter eum & motum violentum; nam motu violento acti vim externam ſentimus, cùm nutu noſtro procedamus, nihil tale: Deinde vi externæ repugnat Voluntas noſtra, aliquando etiam vincit: Unde patet eſſe aliquod Principium internum motus, liberum plane, nec ulla neceſſitate vinctum.

277. *Extera.*] Meliùs quàm *Extima* Lambini.

Pellit,

Pellit, & invitos cogit procedere ſæpe,
Præcipiteiſque rapit, tamen eſſe in pectore noſtro
Quiddā, quod contrà pugnare, obſtareq; poſſit,
Cujus ad arbitrium quoque copia materiaï
Cogitur interdum flecti per membra, per artus,
Et projecta refrænatur, retroque reſidit.
  Quare in Seminibus quoq; idem fateare neceſſe'ſt,
Eſſe aliam præter Plagas, & Pondera cauſam
Motibus, unde hæc eſt nobis innata poteſtas:
De Nihilo quoniam fieri Nil poſſe videmus.
Pondus enim prohibet, ne Plagis omnia fiant,
Externa quaſi vi, ſed ne Mens ipſa neceſſum
Inteſtinum habeat cunctis in rebus agendis;
Et devicta quaſi cogatur ferre, patique:
Id facit exiguum CLINAMEN Principiorum
Nec regione loci certa, nec tempore certo.
  Nec ſtipata magis fuit unquam Materiaï
Copia, nec porro majoribus intervallis.

Nam

& invitos movere cogat, rapiatque præcipites, Aliquid tamen eſſe in corde noſtro quod iſti impulſui reſiſtere queat, & reluctari, ad cujus nutum Spiritus (copia materiæ) aliquando per nervos in membra emittuntur, emiſſi aliquando inhibentur, & retrò fluere coguntur. Et ſi hoc agnoſcas, neceſſe eſt ut fateare eſſe in ipſis Seminibus aliam motuum Cauſam præter Plagas & Pondus, ex qua Cauſa hæc libera facultas innata oritur: Nihil enim fit è Nihilo. *Pondus enim ipſum; quod Seminibus naturale eſt, efficit ut omnia non Ictibus, & quaſi externa vi agantur: Sed ut Mens ipſa interna neceſſitate non determinetur in omnibus ſuis actionibus, & quaſi devicta cogatur pati (nihil pro libitu agat) minimè iſti* declinationi *Seminum, quæ neque in certo loco, neque in certo tempore fit, debetur. Tota Seminum multitudo nunquam magis ſtipata fuit, nec porrò majoribus intervallis diſtabat,*

NOTÆ.

283. *Projecta.*] Quaſi procul rejecta, *Fayus*: Ama Interpretem.

284. *Quare in Seminibus,* &c.] E Libertate Voluntatis motum Declinationis v. 10. demum adſtruit: Ex Ictu nunquam naſcetur iſta Libertas, Ictus quippe eſt vis externa, quæ Libertati maxime adverſatur, Pondus, licet ſit Principium motus internum, dum tamen deorſum eodem ſemper tenore tendat; non minùs adverſatur Libertati, quàm ipſe Ictus: Sola igitur reſtat Declinatio, quæ nec certo tempore, nec certo loco facta neceſſitatem iſtam, quam & Ictus & Pondus inducunt, evitat, & rumpit Fati fœdera.

286. *Nobis.*] E vett. Codd. *Lambinus*, dum Alii legunt *Ollis*: Cicero lib. I. de Nat. Deorum: *Epicurus*, cùm videret ſi Atomi in inferiorem locum ferrentur ſuopte pondere, nihil fore in noſtra poteſtate, quòd illarum motus eſſet certus & neceſſarius, invenit *Declinationem*, ut hanc Neceſſitatem effugeret.

287. *De nihilo quoniam,* &c.] Id eſt, res non fiunt ex Nihilo, quia Pondus & Ictus Atomorum id impediunt, at Pondus & Ictus Atomorum non faciunt; ut nobis innata ſit Libertas agendi: Hæc *Fayus*: Quibus nihil abſurdius vel ipſe *Fayus*:

289. *Ne Mens ipſa neceſſum Inteſtinum,* &c.] Codices omnes *Ne Res ipſa*; Iſtis omnibus Codicibus præferenda eſt Lambini conjectura, ſententia ipſa poſtulat *Mens*: Hunc locum, de quo nihil Interpretes, difficilem exiſtimo, & ita explicandum: De nihilo nihil fit, Ergò Libertas voluntatis ex aliquo oritur; quodnam verò iſtud ſit jam inquirendum eſt; Motus Seminum eſt duplex, Alter naturalis deorſùm, qui à *Pondere* procedit, Alter violentus ſurſùm, qui ab *Ictu*: Jam ab *Ictu* Omnia non fieri manifeſtum eſt, quoniam aliquis motus à Pondere procedit; Iſte autem motus qui à *Pondere* procedit, dum ſit naturalis, & eodem ſemper tenore labatur, *Libertati* non magis favet, quàm ipſe *Ictus*; Ne igitur Animus, qui ex Seminibus conſtat, neceſſitate aliqua interna, i. e. motu qui à *Pondere* procedit determinetur, ſola poteſt Seminum *Declinatio* efficere, quæ in incerto loco, incerto etiam tempore facta illius *Libertatis* Cauſa eſſe poteſt.

289. *Neceſſum.*] *Neceſſe* eſt nomen, nam *Neceſſus*, *Neceſſis*, *Neceſſitas*, & *Neceſſum* lectum eſt: Donatus ad Sc. 5. Act. 5. Eunuchi Terent.

294. *Nec ſtipata magis,* &c.] Semina mutari non poſſe olim docuit *Lucretius*, jam v. 14. aſſerit Univerſam materiam nec minoribus

 unquam,

Nam neq; adaugeſcit quicquam, neq; deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu Principiorum
Corpora ſunt, in eodem anteacta ætate fuere,
Et poſthac ſemper ſimili ratione ferentur;
Et quæ conſuerunt gigni, gignentur eadem
Conditione: & erunt, & creſcent, inque valebunt,
Quantum cuique datum'ſt per fœdera Naturaï,
Nec rerum Summam commutare ulla poteſt vis.
Nam neque quo poſſit genus ullum Materiaï
Effugere ex Omni, quicquam'ſt, neque rurſus, in Omne
Unde coorta queat nova vis irrumpere, & Omnem
Naturam rerum mutare, & vertere motus.
Illud in his rebus non eſt mirabile, quare
Omnia cum rerum Primordia ſint in motu,
SUMMA tamen ſumma videatur ſtare quiete,
Præterquam ſi quid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longè noſtris ab ſenſibus infra
PRIMORUM natura jacet: quapropter ubi illa
Cernere jam nequeas, motus quoque ſurpere debent:
Præſertim cùm, quæ poſſimus cernere, celent
Sæpe tamen motus ſpatio diducta locorum.
Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant Pecudes, quo quamque vocantes
Invitant herbæ gemmantes rore recenti:

(nec rarior, nec denſior) numerus enim Seminum nec augeri poteſt, nec diminui: Quapropter in eo motu, quo nunc ſunt ſemina, olim etiam in omni præterito tempore fuerunt. Et eodem poſthac in æternum ferentur: Et quæ aliquando genita fuerunt, ſimiliter in poſterum gignentur, & exiſtent, & augebuntur, & valebunt, prout leges Naturæ permittunt, & uniuſcujuſque rei Natura poſtulat. Nec ulla poteſt vis mutare Rerum ſummam, (Univerſum) nam nullus eſt locus in quem recedere poſſit aliqua Materiæ particula ex Omni (Univerſo) effugiens, neque ullus omninò locus è quo nova vis poteſt in Univerſum irrumpere, Naturam rerum, & motus Seminum mutare. Ne verò mireris quòd cum omnia Semina perpetuo motu agitentur, Univerſum tamen alta quiete torpeſcere videatur, nec motus aliquos, niſi forſan particulares quorundam Corporum ſentiamus: Semina enim ipſa longe minora ſunt quam ut ſub ſenſibus cadant; Cum igitur Semina ipſa videre non potes, certè motus ipſorum debent eſſe inconſpicui: Nec de hac re dubitabis, ſi conſideres illarum rerum, quas oculis uſurpare poſſumus, motus ſæpe cerni non poſſe, ſi modò ipſæ res ſint longe remotæ; nam ſæpe Oves in monte læta gramina tondentes modò huc, modò illuc tendunt, quocunque herbæ recenti rore gemmantes invitant ſingulas;

NOTÆ.

unquam, nec unquam majoribus intervallis diſtinctam, quippe nullum ſemen perit, ita ut hiatus relinquatur; nullum novum ſemen introducitur, unde ſpiſſius fieret Univerſum: Deinde motus ſeminum eſſe immutabiles, eoſdem olim fuiſſe, qui nunc ſunt, & eoſdem in æternum futuros: Ideoque quales res olim productæ erant, tales iterum produci poſſe: Quippe ubi eadem ſemina, idem ſemper Pondus, & ubi nulla vis externa introduci poſſit, ibi idem motus, qui ex illo Pondere profluit, ſit neceſſe eſt.

299. *Et Poſthàc.*] *Poſt hoc* Giſanius; & in ſequenti verſu, *Quæ conſuerunt.*

308. *Illud in his rebus*, &c.] Contra *Lucretium* forſan aliquis objiciat, ipſos ſenſus hanc de perpetuo Seminum motu opinionem evertere, nam ſi Univerſa materia agitaretur, unde Rerum ſumma τὸ πᾶν tam alta quiete torpeſcere videatur? Reſpondet Poeta v. 25. ineptè id objici, neceſſe enim eſt ut motus ſeminum ſit imperceptibilis, cùm ipſa Semina aciem Oculorum fugiant: Deinde ſubjungit, rerum etiam ſenſibilium motus oculos noſtros e longinquo ſpectantes non rarò latere, quod exemplis Ovium per agros reptantium, & militum per Campos diſcurrentium illuſtrat.

312. *Infra.*] *Ipſa*, Alii exhibent; ſed Lambinus nihil mutare auſus eſt.

314. *Surpere.*] *Surripere*, *Subducere*, Horatius Od. 13. Lib. IV.

Quo motus, quid habes illius, illius,
Quæ ſpirabat Amores,
Quæ me Surpuerat *mihi?*

Et

Et ſatiati Agni ludunt, blandéque coniſcant:
Omnia quæ nobis longè confuſa videntur,
Et veluti in viridi candor conſiſtere colli.
Præterea magnæ Legiones cum loca curſu
Camporum complent, belli ſimulacra cientes:
Et circumvolitant Equites, medioſque repente
Tramittunt valido quatientes impete campos:
Fulgur ibi ad Cœlum ſe tollit, totaque circum.
Ære renideſcit Tellus, ſubterque virûm vi
Excitur pedibus ſonitus, clamoreque Montes
Icti rejectant voces ad Sidera mundi:
Et tamen eſt quidam locus altis montibus, unde
Stare videtur, & in campis conſiſtere Fulgur.
Nunc age jam deinceps cunctarū exordia rerum,
Qualia ſint, & quam longè diſtantia formis,
Percipe, multigenis quàm ſint variata FIGURIS:
Non quòd multa parum ſimili ſint prædita forma,
Sed quia non volgò paria omnibus omnia conſtant.

Agni etiam benè ſaturati ludunt, & laſciviunt; Quæ tamen omnia e longinquo viſa nobis apparent indiſtincta, & ſpeciem ferunt unius continui Candoris in viridi monte conſiſtentis. Præterea cum numeroſi exercitus patentium Camporum omnes partes curſu complent imaginem pugnæ exhibentes, cum Equites circumvolitant, medioſque campos vehementi impetu quatientes tranſcurrunt, cum Fulgur ad Cœlum uſque aſcendit, toti undique campi armorum nitore perfunduntur, diſcurrentium hominum pedibus excitatur ſonitus, & montes clamore icti ad ſtellas uſque reflectunt voces; ſi tamen hæc omnia ex aliqua parte alti montis ſpectes, totum iſtud fulgur videretur continuum, ſine motu ſtare in Campis, & ex omni parte quieſcere: Nunc age jam deinceps accipe Qualia ſint ſemina, quantum à ſe invicem formis diſtent, & quam variis & diverſis figuris donantur; Non quòd pauca ſint prædita forma ſimili, (I. finita enim ſunt figuræ uniuſmodi) ſed quòd Omnia non ſint ſimilis, & ejuſdem prorſus figuræ:

NOTÆ.

320. *Coniſcant.*] Lambinus *Coruſcant*, vel *Coruſſant* à κορύτἰω Cornibus peto: *Theocritus* Idyll. 3.

Τὸν Λιβυκὸν Κνάκωνα φυλάσσεο μή τυ κορύψῃ·

Schol. μή τυ κορύψῃ· μή σε κερατίσῃ, τὸ γὰρ κερατίζειν κορύτἰειν οἱ Ἀτἰικοὶ λέγουσιν, ὡς συμπεχόντων ἀλλήλοις τῶν κερῶν, καὶ τὰς κορυφὰς πλητἰόντων, καὶ ῥηγνυμένων. At *Coniſcans* utitur Cicero in Piſonem, *Caput opponis cum eo Coniſcans.* Quintiliani Inſt. lib. VIII. Cap. III. quidni igitur *Coniſcant* retineamus, cùm ſit appoſita vox, & ſignificet *Arietare*, vel *cornibus petere*? Hic verò mira commentus eſt *Fayus*; docet enim Quintilianum lib. VI. Ciceronem voce *Coniſcans* utentem, & hunc ipſum *Lucretii* verſum laudare: Ita Iſti ſemper errant, qui alienis, non ſuis oculis utuntur.

326. *Impete.*] Sic lib. V.

Aut hominem tanto membrorum eſſe impete natum.

& alibi.

329. *Clamoreque Montes Icti rejectant.*] Alii Codd. *Clamor quoque montes Icit, & ejectat.*

333. *Nunc age*, &c.] De ſoliditate Seminum, & de affectionibus, Pondere, viz. & Motu, quæ ex illa profluunt, copioſe diſputavit: Jam de alia Seminum affectione, Figura, viz. quæ Magnitudinem conſequitur, (Figura enim terminus & modus magnitudinis) dicturus, monet v. 5. Atomos eſſe diverſimode figuratas. Non profectò quod ipſarum figuræ diſcerni viſu magis valeant, quàm de magnitudine eſt dictum, ſed quòd ea figuratio rationibus variis comprobari poſſit: *Epicurus* apud *Plutarchum* docet Atomos, ἴδια ἔχειν σχήματα λόγῳ θεωρητά· Epicurus Epiſt. ad Herodotum, τὰ ἄτομα τῶν σωμάτων καὶ μεστὰ, ἐξ ὧν καὶ αἱ συγκρίσεις γίνονται, καὶ εἰς ἃ διαλύονται, ἀπερίληπτά ἐστι ταῖς διαφοραῖς τῶν σχημάτων· οὐ γὰρ δύνατον γενέσθαι τὰς τοσαύτας διαφορὰς ἐκ τῶν αὐτῶν (forſan Ατόμων) σχημάτων περιειλημμένων.

336. *Non quod multa parum*, &c.] Intelligit multa eſſe ſimili figura, non autem infinita: Faber. Contrà Lucretius v. 522.

—— *Primordia rerum*
Inter ſe ſimili quæ ſunt perfecta figura
Infinita cluere.

vid. v. 691. è quō quid hæc ſibi velint diſces.

Nec mirum, cùm enim tanta ſit ſeminum multitudo, ut neque finis ſit illorum, uti demonſtravi, neque ſumma ulla, (ut ſit prorſus infinita) Omnia profectò non debent eſſe ejuſdem formæ, nec prædita figura prorſus ſimili: Præterea, contemplare Homines, Piſces mutos, Arbores, Feras, diverſa Avium genera, quæ flumina, fontes, lacus frequentant, & quæ ſylvas & nemora avia pervolitant, contemplare inquam ſingula horum genera, & unumquodque inter ſe figuris diſtare invenies: Neque profectò niſi eſſet figurarum varietas, Proles ſuam Matrem, nec Mater Prolem ſuam cognoſcere valeret; At manifeſtum eſt quòd Hæc Animalia, non minus quam ipſi Homines ſe invicem cognoſcunt: Nam ſæpe Vitulus ante pulchra Deorum ſimulachra mactatus concidit juxta thuricremas Aras, calidum Cruoris flumen è pectore emittens; At mater privata Prole ſylvas virides percurrens linquit humi veſtigia preſſa biſulcis pedibus,

Nec mirum: nam cùm ſit eorum Copia tanta,
Ut neque finis (uti docui) neque Summa ſit ulla:
Debent nimirum non omnibus omnia prorſum
Eſſe pari filo, ſimilique affecta Figura.
Præterea genus Humanum, mutæque natantes
Squammigerûm Pecudes, & læta Arbuſta, Feræque,
Et variæ Volucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant circũ ripas, fonteiſque, lacuſque:
Et quæ pervolgant nemora avia pervolitantes:
Horum unum quodvis generatim ſumere perge,
Invenies tamen inter ſe diſtare Figuris.
Nec ratione alia Proles cognoſcere Matrem,
Nec Mater poſſet Prolem; quod poſſe videmus,
Nec minùs atque homines inter ſe nota cluere.
Nam ſæpe ante Deûm vitulus delubra decora
Turicremas propter mactatus concidit aras,
Sanguinis exſpirans calidum de pectore flumen,
At Mater virideis ſaltus orbata peragrans,
Linquit humi pedibus veſtigia preſſa biſulcis,

N o t æ.

338. *Nec mirum cum*, &c.] Primò v. 4. Docet Semina diverſimode eſſe figurata, quod veriſimile non ſit Corpuſcula illa, cùm ſint infinita, eſſe figuræ uniuſmodi. Res quaſlibet contemplemur, quò major earum numerus, eò major plerumque figurarum varietas, & idem, quod de rebus aliis, eſt de Seminibus ſentiendum.

341. *Eſſe pari filo.*] A. Gellius, Lib. XIV. Cap. 4. Chryſippus facit imaginem Juſtitiæ, fierique ſolitum eſſe dicit à Pictoribus, Rhetoribuſque antiquioribus ad hunc ferme modum: forma atque *filo* virginali, &c. Et Plautus dixit ſatis ſcitum *filum* mulieris, pro forma & figura mulieris: & ipſe Lucretius alibi.

343. *Præterea Genus Humanum*, &c.] Secundò v. 7. Variæ Principiorum figuræ arguuntur ex eo, quòd omnia naturalia ex iis contexta, Homines, Feræ, Aves, Piſces, &c. diverſimode figurentur.

344. *Lætantia.*] Quid ſibi velit hæc vox *Lætantia* neſcit Lambinus, niſi forſan ab effectu loca aquarum dicantur *Lætantia*, quia volucres lætificent: Conjicit autem Legendum *Fluitantia*, vel *Lactantia*, i. e. invitantia. Faber legit *Liquentia*, ſuamque conjecturam tuetur autoritate Virgilii, qui dixit *Campos liquentes.* Voſſius ad Catullum p. 234. *Lætantia* defendit; & confirmat ex v. 884. Lib. V.

—Puer haud quaquam, quin ſæpè etiam tum
Ubera Mammarum in ſomnis lætantia quærit.

348. *Diſtare figuris.*] Alii *Differre figuris.*

349. *Nec ratione alia*, &c.] Quartò v. 22 oſtendit hanc diverſimodam figurationem, non tantùm in rerum generibus, ſed in Individuis ejuſdem generis manifeſtam eſſe & conſpicuam: Ex ſola enim diverſa figuratione agnitio Matris à Prole, Prolis à Matre in Brutis: Hoc argumentum illuſtrat præclara deſcriptione vaccæ mactatum vitulum requirentis: & demum quædam de agnitione Matrum ab Hœdis & Agnis ſubjungit.

351. *Nota cluere.*] Animalia viz. inter ſe, vel ſibi invicem nota ſunt.

352. *Turicremas.*] Virgilius,

Vidit turicremis cum dona imponeret Aris.

356. *Linquit.*] Neſcio quis *Non quit*: *Quit* à *Quio*, quieſco: *Non quit*, id eſt non facit quieſcere veſtigia, ut apud Plautum *Quieſce iſtam rem*: *Quieſce iſtum tumultum*: Si eſſet vox *Quio*, quam nondum inveni, lectionem veram eſſe judicarem.

Omnia

Omnia conviſens oculis loca, ſi queat uſquam
Conſpicere amiſſum Fœtum: completque querelis
Frundiferum nemus adſiſtens; & crebra reviſit
Ad ſtabulum, deſiderio perfixa Juvenci:
Nec teneræ ſalices, atque herbæ rore vigentes,
Fluminaque ulla queunt ſummis labentia ripis,
Oblectare animum, ſubitamque avertere curam:
Nec Vitulorum aliæ ſpecies per pabula læta
Derivare queunt aliò, curaque levare:
Uſque adeò quiddam proprium, notumque requirit.
Præterea teneri tremulis cum vocibus Hœdi
Cornigeras nôrunt Matres, Agnique petulci
Balantum pecudes: ita, quod natura repoſcit,
Ad ſua quiſque fere decurrunt ubera lactis.
Poſtremo quodvis Frumentum, non tamen omne
Quodque ſuo in genere inter ſe ſimile eſſe videbis,
Quin intercurrat quædam diſtantia formis,
Concharumque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, qua mollibus undis
Littoris incurvi bibulam pavit Æquor arenam.

(ſylvas pede biſido pererrat) oculis ſuis loca omnia perluſtrans, ſi forſan amiſſam prolem uſquam videre poſſit, querelis (querulo mugitu) nemus adjacens implet, ſæpe ad ſtabulum revertitur Prolis amiſſæ deſiderio perfixa: Neque ſalices teneræ, neque gramina rore vigentia, nec ulla flumina ſummis ripis labentia recreare Illius Animum, ſubitamque Illius curam poſſunt avertere; neque ſpecies aliorum vitulorum, qui per fertiles agros laſciviunt, aliò convertant illius animum, illamque ſollicitudine liberant; tam pertinaciter quiddam quod ſuum eſt, & ſibi cognitum requirit. Præterea teneri cum tremente voce Hœdi cornigeras matres ſuas; Petulci etiam Agni matres ſuas Balantes pariter cognoſcunt, ita ut quiſque (prout Natura ipſa poſtulat) ad ſua tantum matris ubera decurrat. Denique Quodvis frumenti Genus contemplare. Omnia tamen illius grana non inter ſe tam prorſus ſimilia invenies, quin aliqua ſit inter illa figurarum varietas: Sic & Conchas diſſimiles videmus Terram pingere (variis figuris ornare) qua Æquor mollibus undis bibulam Arenam littoris incurvi ferit.

NOTÆ.

359. *Adſiſtens.*] Neſcio quis *Adſittens*, ex voce σίττα, Heſychius Σίττα; ἐπιφώνημα αἰξίν. Scholiaſtes ad quartum Idyllium *Theocriti*, Σίττα; ἐπίφθεγμα βουκολικὸν, ὅπερ λέγουσιν οἱ βουκόλοι, ὁμοίως καὶ τὸ ψίττα. Idem ad quintum Idyllium: Σίττα, ψίττα; ποιμενικὰ, αἰπολικὰ, βουκολικὰ ἐπιφθέγματα. Ita hæc conjectura Vaccam Lucretii in Paſtorem, Caprarium, vel Armentarium convertit: *Adſpectans*, Alii; *Adſiſtens*, i. e. Proximum; Lambinus: *Adſiſtens*, Luctu & dolore orbitatis perfixa ibi ſtans, ſtupefacta, ἐπιςήσασα ἑαυτήν. Faber.

359. *Crebra.*] Virgilius
——*Pede terram*
Crebra *ferit.*

359. *Reviſit ad ſtabulum.*] Sic Terentius, *ad eum viſam*, & Plautus, *nunc ad eum inviſo.*

365. *Derivare queunt aliò.*] Alii *Animum*: ut v. 363.
Oblectare Animum: & Virg.
——*Non mollia poſſunt*
Prata movere Animum——

Alii
Derivare queunt, Animum curaque levare.
Pro *Aliò* Reliqui pugnant, & laudant Ciceronem alicubi dicentem, *Aliò* reſponſionem ſuam derivavit.

368. *Agnique petulci.*] *Petulci* appellantur, qui protervo impetu & crebro petunt lædendi alterius gratia: *Feſtus*: Ex hoc loco Feſti edit. corrige.

369. *Balantum Pecudes.*] Ita Vet. Codd: dum Alii ſcribunt *Balantes pecudes.*

371. *Poſtremo quodvis*, &c.] Eandem ſpecialem, ſeu (ut loquuntur) individualem differentiam agnoſci docet, v. 6. ſiquis attendat, non modò in herba ſed etiam in granis frumenti, in Conchis, & ſimilibus: & demum v. 4. concludit ſemina ipſa, cùm à nullo Artifice ad unam formam facta ſint, debere non minùs quàm res cæteras variis & diverſis figuris ornari.

371. *Quodvis frumentum.*] è verſu 347. repete *Sumere perge.*

376. *Pavit.*] Ita Lambinus è MS. *Pavire* autem Veteres pro *ferire*. *Cicero Lib. II. de Divinatione*: Sed quia cùm paſcuntur neceſſe

eſt

Quare etiam atque etiam ſimili ratione neceſſe'ſt,
Natura quoniam conſtant, neque facta manu ſunt,
Unius ad certam formam Primordia rerum,
Diſſimili inter ſe quædam volitare Figura.
Perfacile'ſt jam animi ratione exſolvere nobis,
Quare Fulmineus multò penetralior ignis,
Quam noſter fluat è Tedis terreſtribus ortus.
Dicere enim poſſis cœleſtem Fulminis ignem
Subtilem magis è parvis conſtare figuris;
Atque ideo tranſire foramina, quæ nequit ignis
Noſter hic è Lignis ortus, Tedaque creatus.
Præterea Lumen per cornu tranſit: at Imber
Reſpuitur: Quare? Niſi Luminis illa minora
Corpora ſunt, quàm de quibus eſt liquor Almus
Aquarum:
Et quamvis ſubitò per colum Vina videmus
Perfluere, at contrà tardum cunctatur Olivum;
Aut quia nimirum majoribus eſt Elementis,
Aut magis hamatis inter ſe, perque plicatis.
Atque ideo fit uti non tam deducta repente

Quapropter, pariter etiam ſemina, cum ſint à natura, non facta manu alicujus Artificis ad unam certam formam, debent ferri (eſſe) diſſimilibus figuris prædita. Hinc facile explicare poſſumus, cur Ignis fulminis facilius & fortius res penetrat, quam ille noſter (communis) qui facibus terreſtribus exortus fluit: Dicere enim licet Ignem Fulminis cæleſtem ſubtilem magis eſſe, quippe è ſeminibus minoribus formis præditis conſtantem; atque ideo porulos iſtos pertranſire poſſe, quos noſter Ignis tedis ligniſque exortus perrumpere nequeat. Præterea Lux tranſit per Cornu, ſed Aqua non tranſit: Quam ob cauſam? Scilicet quia lucis particulæ minores ſunt, quam illæ è quibus Aqua componatur. Videmus vinum per Colum citò fluere, at è contra Oleum tarde tranſit, quoniam, viz. illius ſemina majora ſunt, quam vini ſemina, aut ſaltem magis hamata, & perplexa: Et inde fit quòd ſingula ſemina non tam citò diduci a ſe invicem,

N o t æ.

eſt aliquid ex ore cadere, & Terram pavire, Terripavium primò, poſt Terripudium dictum eſt. Alii ſcribunt *Lavit* autore *Nonio*, qui in voce *Lavit* hunc verſum laudat.

381. *Perfacile eſt jam animi ratione*, &c.] Hanc pro varietate figurarum contentionem non inanem & inutilem eſſe, ſed variis naturæ Phænomenis explicandis neceſſariam demonſtrat; & ex iis ipſis Naturæ Phænomenis varietatem figurarum egregie & copioſe probat. Primò v. 9. docet cur Ignis Fulminis faciliùs & fortiùs res penetrat quam Ignis e Teda vel è Lignis ortus; nempe Ignis fulminis e parvis & ſubtilibus ſeminibus conſtat, dum craſſiora ſunt & hebetiora ſemina iſtius ignis, qui e Teda aut Lignis oritur. Ita Alia ſemina Aliis minora.

382. *Penetralior.*] Quidam Codd. *Penetralius*: ut & v. 384. *Cœleſtis* pro *Cæleſtem*.

385. *Subtilem magis è parvis.*] *Et Parvis*, mavult Faber, & ſapit.

388. *Præterea Lumen per Cornu*, &c.] *Per Cornum*, Alii è Veteribus: v. 3. docet eandem Diverſitatem figurarum, Cauſſam eſſe cur Lux per Cornu tranſit dum Aqua in ſuperficie ſiſtitur.

389. *Minora.*] Bono animo ſit *Fayus*, non ſecum pugnat Lucretius: Alia ſemina aliis minora eſſe libenter agnoſcit, nec tamen ſibi ipſi repugnat, licet ſemina *Minima* eſſe olim dixerit. Per minima enim nihil aliud volunt Epicuræi quàm ſimplicia, ſolida Corpora, ideòque individua.

391. *Quamvis ſubitò.*] *Quamtumvis ſubito*, mallem cum *Lambino*, quàm *Licet ſubito* cum *bono Fayo*. Alia ſemina non tantùm Aliis majora, ſed Alia hamata & ramoſa eſſe, dum Alia rotunda ſint v. 7. demonſtrat. Vinum enim ideo citò per Colum tranſit, dum Oleum tardiùs fluit, quoniam Olei ſemina hamata ſunt, & inde perplexior Principiorum nexus, ita ut non facile adeo exolvantur, & coli foramina penetrent.

395. *Deducta.*] Tenuia, ſubtilia; metaphora à lana, ut opinor; exempla paſſim. Alii *Didu Eta*, quod in MSS. legitur, quod eſſet *Diviſa*, *Diſtracta*, *Separata*, &c. ſed peſſime, ut opinor, nam in Concretis Atomi non mutant naturam.

Ridiculum

Inter ſe poſſint Primordia ſingula quæque
Singula per cujuſque foramina permanare.
Huc accedit, uti Mellis Lactiſque liquores
Jucundo ſenſu linguæ tractentur in ore;
At contrà tetra Abſinthi natura, ferique
Centauri fœdo pertorquent ora ſapore:
Ut facilè agnoſcas è lævibus, atque rotundis
Eſſe ea, quæ ſenſus jucundè tangere poſſunt:
At contrà quæ amara, atque aſpera cunque videntur,
Hæc magis hamatis inter ſe nexa teneri;
Proptereaque ſolere vias reſcindere noſtris
Senſibus, introituque ſuo perrumpere corpus.
Omnia poſtremo Bona ſenſibus, & Mala tactu,
Diſſimili inter ſe pugnant perfecta Figura:
Ne tu forte putes Serræ ſtridentis acerbum
Horrorem conſtare elementis lævibus æquè
Ac Muſæa mele, per chordas Organici quæ
Mobilibus digitis expergefacta figurant:
Neu ſimili penetrare putes Primordia forma
In nareis hominum, cum tetra Cadavera torrent,

& diſtrahi poſſint, & Coli porulos perfluere. Adde inſuper, quòd Lac & Mel gratè ſint ſaporis, & dum in ore verſentur jucundum ſenſum excitant: at è contra amarum Abſynthium, & tetra Centaurea ingrato ſapore ſuo diſtorquent ora; & hinc facile colligas Illa quæ ſenſus grato ſapore & jucundè efficiunt (dulcia) è lævibus & rotundis ſeminibus conſtare; at contra quæcunque amara & ingrati ſaporis ſentimus, ex hamatis particulis, & magis inter ſe perplexis conſtare; unde fit ut lædant ſcindantque organa, & ingreſſu ſuo lacerent Corpus: Denique quæ grata ſunt & jucunda ſenſui, quæ ingrata & injucunda, quippe ſibi invicem contraria, ſeminibus diſparis figuræ conſtant. Ne forte exiſtimes acerbum Serræ ſtridentis Horrorem conſtare ſeminibus æquè lævigatis, ac ſonos muſicos, quos veluti dormientes Organici mobilibus digitis chordas percurrentes excitant, & efformant. Ne etiam credas ſemina eſſe ejuſdem figuræ quæ afficiunt nares Hominum cum fœda cremant cadavera,

NOTÆ.

Ridiculus itaque *Giſanius* qui ſcribit, *Atomi hamata ſunt initio, nec ſtatim omnes diducta:* Faber. Ipſe Ridendus: Hamata ſemina perplexe connecti quis neſcit? *Semina in Concretis naturam mutare*, nec Ipſe credidit Giſanius, Hamatas verò Atomos ſubitò diduci non poſſe exiſtimavit, & recte: *Diducta* igitur libenter legerem, cùm ſemina hamata, & inter ſe perplicata, niſi diducantur, per Coli foramina permanare non poſſunt.

398. *Huc accedit uti mellis*, &c.] v. 10. idem urget argumento e diverſo rerum ſapore ducto; Lac enim & Mel dulcia ſunt, quia conſtant e Corpuſculis ea ratione configuratis, ut in organum guſtatus effuſa, poruloſque ejus ſubeuntia appoſite ipſis eiſdem particulis accommodentur, ſicque ipſum delineant, demulceant, leniter placideque afficiant: Abſynthium verò & Centaurium Amara & Acerba, quod Corpuſcula ex quibus conſtant ea ratione configurentur, ut in porulos Organi ſubeuntia haud debitam habeant cum ipſis commenſurationem, unde & particulas ejuſdem compungant, concidant, convellant, organumque adeo dilanient, diſcerpant, aſperiter moveant. Et hinc licet conjectare, Dulcia è lævibus & rotundis Corpuſculis componi, Amara ex aſperis & hamatis.

401. *Ferique Centauri.*] Ut Abſynthium *tetrum*, & lib. IV. *Triſtia* Centaurea. Valeant Grammatici cum bellis iſtis de Immanitate *Chironis* conjecturis, & miſer *Fayus* cum ſuo *Agreſtis*.

406. *Reſcindere.*] Rumpere, Aperire. Alii legunt *Reſtringere*, quod forſan idem valet.

408. *Omnia poſtremo bona*, &c.] Hactenus de dulci & amaro ſapore, jam v. 18. docet res aliis etiam ſenſibus jucundas, aut injucundas fieri propter eandem cauſam, quoniam viz. Semina e quibus conſtant ſint lævia & rotunda, vel aſpera & hamata. Sic in gratis Sonis, Odoribus, & Coloribus, rotunda & lævia ſemina, in ingratis autem hamata & aſpera agnoſces.

412. *Muſæa mele.*] Cantica elaborata, & ex arte compoſita. *Mele* ut *Pelage*: v. 504. *Cycnea Mele*, lib. I. v. 933. *Muſæo lepore*, v. 946. *Muſæo melle*, lib. V. v. 336. *Melicos ſonores*.

Google

Et cum Scena croco Cilici perfuſa recens eſt,
Araque Panchæos exhalat propter odores:
Neve bonos rerum ſimili conſtare Colores
Semine conſtituas, oculos qui paſcere poſſunt,
Et qui compũgunt aciem, lacrymareq; cogunt:
Aut fœda ſpecie tetri, turpeſque videntur.
Omnis enim ſenſus quæ mulcet cauſa, juvatque,
Haud ſine Principiali aliquo lævore creata'ſt:
At contra, quæcunque moleſta, atque aſpera cõſtat,
Non aliquo ſine Materiæ ſqualore reperta'ſt.
Sunt etiam quæ jam nec Lævia jure putantur
Eſſe, neque omnino flexis mucronibus Unca:
Sed magis Angululis paullum proſtantibus, & quæ
Titillare magis ſenſus, quam Lædere poſſunt:
Fæcula jam quo de genere'ſt, Inulæq; ſapores.
Denique jam calidos Igneis, gelidamque Pruinam,
Diſſimili dentata modo compungere ſenſus
Corporis, indicio nobis eſt Tactus uterque.

TACTUS

& cum ſcena Croco Cilici recenter conſperſa eſt, & Ara juxta poſita ſuaves Arabici thuris odores exhalat. Neque credas gratos rerum colores qui oculos delectare poſſunt componi è Seminibus ejuſdem formæ cum illis qui pungunt oculos, & lachrymas exprimunt, aut fœdam ſpeciem præ ſe ferunt, & turpes videntur. Quodcunque enim delectat, & gratum eſt ſenſibus, id conſtat è lævibus principiis. Quodcunque verò lædit & ingratum eſt, id è ſqualidis hamatiſque ſeminibus componitur. Sunt etiam quædam ſemina, quæ nec lævigata jure dicas, neque aduncis apicibus prorſus hamata, ſed potius Angularia (quæ angulos habent prominentes) & quæ titillare potius quam lædere ſenſus poſſunt; & ſemina iſtiuſmodi figuræ Fæculam, Inulam, & ſimilia componunt. Denique calidum Ignem, & gelidam Pruinam diſſimili figurâ ſenſus noſtros afficere colligimus ex utriuſque Tactu.

N O T Æ.

416. *Croco Cilici.*] *Croci* enim qui è Cilicia advehebantur floribus ſcena ſpargebatur: *Faber*, Horatius Epiſt. ad Auguſtum

Rectè necne Crocum floreſque perambulet Attæ
Fabula ſi dubitem, &c.

417. *Araque propter exhalat.*] Ita mallem quàm *propter odores exhalat.*

419. *Oculos paſcere.*] Sic lib. I. v. 36.

Paſcit Amore avidos inhians in Te, Dea, viſus.

Terentius,

Reſtabat nihil aliud niſi paſcere *oculos.*

425. *Squalore.*] *Squalor*, proprie aſperitas eſt, itaque veſtis auro & ſignis aſpera *Squalens Auro* dicitur Virgil. *Faber.* Haud operæ pretium monere in quibuſdam Codd. huic verſui ſubjungi

At quæ lenis & eſt jucundo prædita ſenſu
Hæc aliquo ſine ſeminio graviore creata eſt.

426. *Sunt etiam quæ jam*, &c.] Quoniam ſunt quædam Objecta, quæ ſenſus organa nec prorſus lacerant, ut Amara, nec ita delectant ut Dulcia, ſed titillant potiùs & grato Dolore excitant, ideo putandum eſt nec prorſus lævia & rotunda eorum ſemina eſſe, nec hamata & aſpera; ſed Angulis quibuſdam extantibus figurata, ita ut aliquatenùs pungere valeant, lacerare non poſſint, v. 6.

430. *Inulaque.*] Ita Lambinus è Codd. cum Vulgati habent *vinique*: Horatius dixit *Amaras Inulas*,

Erucas virides Inulis *ego primus* Amaris
Monſtravi incoquere, &c.

431. *Denique jam calidos Ignes*, &c.] Ad Tactum tandem venit, & Illius objecta diverſimodè figurata eſſe docet v. 13. quia Calor & Frigus Organa diverſimodè afficiunt. Deinde Tactum (quem Epicuræi unicè admirabantur & amabant) & diverſas illius ſpecies non ſine effuſione quadam Animi, & exultatione explicat.

432. *Dentata.*] Figurata, ne putes Lucretium velle Ignis Atomos anguloſæ eſſe, non orbicularis figuræ, & *ſenſus uterque* (ita legit) dicitur, metonymicôs pro *Utriuſque*: Gaſſendus. Sed plus *Dentatæ* ſignificat: Semina enim Ignis *compungunt* ſenſum, ideoque neceſſe eſt angulos quoſdam habeant extantes. Frigus ad figuram Trigonicam ſeu Pyramidalem, quæ nimirum conſtat ex quatuor faciebus triangularibus, Epicurus refert. Etenim in Epiſt. ad Pythoclem, Glaciei cauſam declarans, fieri eam dicit κατ᾽ ἔκθλιψιν μὲν τῦ περιφερῦς σχηματισμῦ ἐκ τῦ ὕδατος, σύνωσιν δὲ τῶν σκαληνῶν, καὶ ὀξυγωνίων τῶν ἐν τῷ ὕδατι

ὑπαρ

Tactus enim, Tactus (pro Divûm numina ſancta!)
Corporis eſt ſenſus, vel cùm res Extera ſeſe
Inſinuat, vel cùm lædit, quæ in corpore nata'ſt,
Aut juvat egrediens genitaleis per Veneris res:
Aut ex Offenſu cum turbant Corpore in ipſo
Semina, confunduntque inter ſe concita ſenſum:
Ut ſi forte manu quamvis jam Corporis ipſe
Tute tibi partem ferias, æquè experiare.
Quapropter longè formas diſtare neceſſe'ſt,
Principiis, varios quæ poſſint edere ſenſus.
Denique, quæ nobis Durata ac Spiſſa videntur,
Hæc magis hamatis inter ſeſe eſſe neceſſe'ſt,
Et quaſi ramoſis altè compacta teneri.
In quo jam genere in primis Adamantina ſaxa,
Prima acie conſtant, ictus contemnere ſueta,
Et validi Silices, ac duri robora Ferri,
Æraque, quæ clauſtris reſtantia vociferantur.

Tactus enim (proh Dii ſancti!) Tactus eſt ſenſus Corporis, vel cum res externa intrat in Corpus, vel cum res, quæ nata eſt in Corpore, egreditur, & in egreſſu vel lædit, vel delectat ut in Coitu; aut cum ſemina agitata ſibi invicem occurrentia, in ipſo Corpore tumultuantur, & inter ſe concitæ confundunt ſenſum. Quod genus Tactus ipſe, ſi aliquam partem Corporis manu percutias, experiri potes. Concludo igitur figuras iſtorum ſeminum quæ diverſos ſenſus excitant, varias debere eſſe, & diſſimiles. Denique res, quæ ſpiſſæ & duræ nobis videntur, neceſſe eſt ex ſeminibus magis hamatis, & quaſi ramoſis altè (firmiter) compactas jungi. Inter quas res præcipuè numeres (in primo agmine ſtant) ſaxa Adamantina, ictus violentiſſimos ſolita contemnere, ſaxa etiam ſolida, & durum ferrum, atque Æra (Cardines ex Ære facti) quæ ſub pondere januarum ſtrident.

NOTÆ.

ὑπαρχόντων, ἢ κτ᾽ ᾗ τὴν ἔξωθεν τῶν τοιούτων προσχέρισιν, &c. *Dum exploduntur ex Aqua Orbicularia* (effectricia Caloris) *Corpuſcula, coarctantur verò quæ in eadem Aqua reperiuntur Scalena, & Acutangula, aut dum ea Corpuſcula adſciſcuntur extrinſecus, &c.* Eadem *Plutarchus* in libro de primo Frigido.

434. *Pro Divum Numina ſancta.*] Poeticè non Philoſophicè, certè non κατ᾽ Επίκουρον loquitur (proh Dii immortales) quos fruſtra invoces ſi illos ſecurum agere ævum credideris. Faber. Inconſideratè, ut & omnia de Tactu: Epicurus Ipſe, ὅρκους δὲ καὶ ὁρκισμοὺς μυρίους τοῖς ἑαυτοῦ βιβλίοις ἐγγέγραφει, ὀμνύς τε συνεχῶς καὶ Μὰ Δία, καὶ Νὴ Δία, ἐξορκῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας, καὶ πρὸς οὓς διελέγοιτο, πρὸς τῶν θεῶν· vid. Euſebium Præp. Evang. Lib. XIV. Cap. 27. Lucretius imitatur Epicurum, inde hæc exclamatio, & illa infra.

Nam proh Sancta Deûm tranquilla Pectora pace, &c.

435. *Corporis.*] Vir ſummi judicii *Fayus* exiſtimat Corpus hoc in loco idem ſignificare ac in lib. I. v. 305.

Tangere enim & tangi, niſi Corpus, *nulla poteſt res.*

439. *Confunduntque.*] De voce iſta nihil Interpretes, ſemina inter ſe concita Confundunt ſenſum, quia tumultuantur; niſi quis mavult *Compungunt*, ut in v. 420.

443. *Edere.*] Alii legunt *Reddere*, nihil muto, at *Lædere*, quod amat Giſanius, nullo modo ferri poteſt.

444. *Denique quæ nobis*, &c.] Hactenùs diverſitatem figurarum probavit ex diverſis motibus quos in Organis ſenſuum objecta excitant; jam alia argumenta congerit, v. 34. è Firmitate & Fluiditate Rerum ducta. Quædam enim ſemina habent hamulos, uncinulosve, quibus poſſint ſeſe invicem irretire, continere, & ſpatiolis inanibus, quantùm fieri poteſt, ſecluſis, impedire mutuam ſeſe evólvendi diſſociandique libertatem: Iſta firma duraque Corpora conſtituunt, Æs, Ferrum, Saxa, & ſimilia. Aliæ particulæ læves ſunt & ad orbicularem figuram accedentes, & ex iis Fluida Corpora componas; nam particulæ lævore & orbiculari figura præditæ diſſociabiles ſunt, emobiles, impulſui facilè cedunt, & in proclive provolvi poſſunt.

446. *Ramoſis.*] *Per ramos.*] Alii.

450. *Æraque quæ Clauſtris reſtantia.*] De Cardinis ſtridore intelligendum, Lambinus qui aliter ſentiebat, alibi errat, aut certè ibi indiligenter fuit. *Reſtantia* quaſi ſuſtinentia: Faber.

Illa autem debent ex Lævibus atque Rotundis
Eſſe magis, fluido quæ corpore Liquida conſtant:
Nec retinentur enim inter ſe glomeramina quæque,
Et procurſus item in proclive volubilis extat.
Omnia poſtremò quæ puncto tempore cernis
Diffugere, ut Fumū, Nebulas, Flāmaſque neceſſe'ſt,
Si minùs omnibu' ſunt è Lævibus atque Rotundis,
At non eſſe tamen Perplexis indupedita,
Pungere uti poſſint corpus, penetrareque ſaxa:
Nec tamen hærere inter ſe, quod quiſq; videmus
Sentibus eſſe datum: Facilè ut cognoſcere poſſis
Non è Perplexis, ſed Acutis eſſe Elementis.
Sed quod Amara vides eadē, quæ fluvida conſtāt,
Sudor uti Maris eſt, minimè id mirabile habendum.
Nā quod fluvidū eſt, è Lævibus atq; Rotundis

Res autem fluidæ, & quæ liquido ſunt corpore e ſeminibus lævigatis & rotundis componuntur, Corpuſcula enim globoſa nec inter ſe implicantur, & cohærent, & facilius per proclive volvuntur: Denique omnes res, quas diſſipari ſubito & diſpergi cernimus, v. g. Flamma, Fumus, Nebula, ſi non conſtant e ſeminibus lævigatis, & rotundis, tamen non componuntur e Principiis hamatis & inter ſe perplexis, ut Corpus pungere, & lapides penetrare valeant: nec tamen illorum particulæ ita ſibi invicem adhærent ut ſentium particulæ; ita ut inde rectè conjicias illas omnes res ſubito diſſipabiles, non ex hamatis & inter ſe perplexis Principiis, ſed ex acutis componi. Quòd verò quædam ſunt & Fluida & Amara, ut Aqua marina, non eſt quod alicui mirabile videatur. Quod Fluidum enim eſt è lævigatis & rotundis ſeminibus conſtat,

Notæ.

452. *Fluido quæ*, &c.] Quidam Codd. *Liquido quæ Corpore Fluvida conſtant.*

453. *Glomeramina.*] Faber vix ignoſcit Giſanio ſcribenti Lucretium vocare Atomos orbiculares *Glomeramina*; nunquam enim Lucretius Atomos vocavit *Glomeramina*, neque adeo potuit: Sed Fabri Clementiam non implorat Giſanius, & Poeta potuit vocare Atomos *Glomeramina*, vocavit enim. Niſi quis cenſeat Lucretium de figuris ſeminum diſputantem aliud quàm ſemina ſignificare velle.

455. *Omnia poſtremo*, &c.] Quædam ſunt Corpora quæ inter Fluida numeremus, v. 9. Fumus, Nebula, Flamma, &c. quæ vel leviſſimo impetu diſſolvi poſſunt & diſſipari, ideoque ex hamatis & inter ſe perplexis ſeminibus non conſtant. Eadem tamen Corpora ſenſus pungunt, Ut Nebula & Fumus Oculos, Res etiam duras penetrant, ut Flamma lapides & ſaxa: Ideoque è lævibus & prorſus rotundis Principiis non componuntur. Hæc autem v. 8. ex Acutis ſeminibus partim componi aſſerit: Iſta eſt hujus loci, qui toties exercuit Interpretes, ſententia.

457. *Si minus omnibus ſunt.*] Ita legit Muretus, elegantiùs quàm vulgati Codd. qui *Si minus Omnia* exhibent.

460. *Nec tamen Hærere inter ſe.*] Hos tres verſus agnoſcunt Codd. rejicit Lambinus; Aſſeritque ſupervacaneos eſſe: quaſi non debuit Lucretius affirmare Fluida iſta pungentia & penetrantia Acuta ſemina non minùs quàm lævia & rotunda continere: Atomi enim vel læves vel rotundi non pungunt Corpus, neque penetrant: libenter igitur retinerem ſi eſſet quod pro *Sentibus* reponi poſſit.

463. *Sed quòd Amara vides eadem*, &c.] Alia ſunt fluida, quæ ſimul & Amara aut Acerba, v. g. Aqua Marina; Hæc omnia componi aſſerit v. 14. partim e lævibus & rotundis, unde iſtorum Fluiditas, partim e ſqualidis & aſperis, unde Acerbitas & Amaritudo; denique demonſtrat iſtiuſmodi corpora ex particulis diverſimode figuratis compingi, quoniam ſeparari poſſunt, Percoletur enim per Arenam Aqua Marina, aſperas particulas deponit, & cum lævibus ſuis tantùm & rotundis ſeminibus dulcis fluit.

464. *Sudor uti Maris eſt.*] Faber legit *Sudor amarus ut eſt*, & aſſerit *Lucretium* his 7. v. de ſudore tantum diſputare: Hæc conjectura illi mirificè placet, & fruatur; non invideo. *Sudor Maris* ſeu *Udor Maris* lege, non quia, ut Interpretes, Empedocles olim vocavit Mare *Sudorem terræ*, (ἱδρῶτα τῆς γῆς Ariſtoteles 2. Meteorolog.) Sed quia *Sudor*, ſeu ut Alii *Udor*, idem eſt ac *Humor*: Vid. Varronem de lingua Lat. Lib. IV. voce Udus. De *Sudore* autem & non de Aqua marina hic loci agere Poetam iſti ſoli dicunt qui indiligenter legunt.

Eſt,

Eſt, at Lævibus, atque Rotundis miſta doloris
Corpora; nec tamen hæc retineri Hamata neceſſe'ſt:
Scilicet eſſe globoſa, tamen cùm Squalida conſtent,
Provolvi ſimul ut poſſint, & lædere ſenſus.
Et quò miſta putes magis aſpera lævibus eſſe
Principiis, unde'ſt Neptuni corpus acerbum:
Eſt ratio ſecernundi, ſeorſumque videndi.
Humor dulcit ubi per terras crebriùs idem
Percolatur, ut in foveam fluat, ac manſueſcat.
Linquit enim ſuprà tetri Primordia viri
Aſpera, quò magis in terris hæreſcere poſſunt.
Quod quoniam docui, pergã connectererem, quæ
Et hoc apta fidem ducit: Primordia rerum
Finita variare FIGURARUM ratione.
Quod ſi non ita ſit, rurſum jam Semina quædam
Eſſe infinito debebunt corporis auctu.
Namque in eadem una cujuſcujus brevitate
Corporis, inter ſe multum variare Figuræ
Non poſſunt: Fac enim minimis è partibus eſſe

at cum iſtis levigatis & rotundis quadam Semina aſpera (quæ dolorem excitare poſſunt) miſcentur: non tamen neceſſe eſt hæc ſemina aſpera hamata eſſe, & inter ſe perplexa cohærere, ſufficit ſi ſint globoſa ſimul & aſpera; tum enim ſimul facilè provolvi poſſunt, (in proclive labi) & ſenſus lædere: Et ut magis credas Aſpera Semina levigatis immiſta eſſe, è quibus ita miſtis mare ſit ſalſum, eſt aliqua ratio ſeparandi iſtas particulas, & ſeorſum videndi. Aqua enim marina dulceſcit cum per terras frequenter percolatur, ut in foſſam defluat, & ibi fiat mitior: ſupra enim relinquit ſemina tetri ſalis, quæ, quia aſpera ſunt, ideò facilius hærent, & remanent in terra quàm alia levigata ejuſdem Aquæ ſemina. Cum verò de figurarum diverſitate ſalis diſputavi, aliam opinionem exponam, quæ ex priori pendet, & ab illa confirmabitur: viz. Varietatem figurarum Seminum eſſe finitam. *Si verò hoc non ita eſſet, Quædam ſemina infinita forent & immenſæ magitudinis: Non enim poteſt eſſe magna varietas figurarum, cum omnia*

NOTÆ.

466. *Doloris Corpora.*] Squalida ſeu Aſpera, unde dolor, & inſuavis motus.

468. *Scilicet eſſe Globoſa.*] Scilicet, *ſcire licet*, ut ſæpe Lucretius; quodcunque enim eſt Fluidum ex orbicularibus & globoſis principiis conſtat.

477. *Quod quoniam docui*, &c.] Hoc eſt quod probandum ſuſcipit; Variant Figuræ Atomorum, & eſt illarum varia magnitudo, ut jam oſtenſum eſt, ſed tamen illa varietas infinita non eſt, etſi ſit indefinita, ſeu incomprehenſibilis. Id primò probat v. 22. ex ipſa ſeminum, quam olim demonſtraverat, Parvitate: Ut enim Figurarum varietas foret Infinita, neceſſe eſt ut immenſa ſit ſeminum quorundam moles, cùm ſola immenſa magnitudo ſit infinitæ varietatis figurarum capax. Si Corporis figuram mutare velis, tranſpone partes, quot ſunt diverſæ poſitiones tot erunt diverſæ figuræ; Idem in ſemine aggredere, omnibus modis partes, quæ in illo concipi poſſunt, verſa & tranſpone, & finitam tantùm figurarum varietatem in tantillo Corpore agnoſces. Epicurus docuit, εἶναι τὰ σχήματα τῶν Ἀτόμων ἀπερίληπτα, οὐκ ἄπειρα· *Plutarchus* de Placit. Phil. Lib. I. Cap. 3. Ἀτόμοι ταῖς διαφοραῖς οὐχ ἁπλῶς ἀπειροί εἰσιν, ἀλλὰ μόνον ἀπερίληπτον, εἰ μὴ μέλλει τις καὶ τοῖς μεγέθεσιν ἁπλῶς εἰς ἄπειρον αὐτὰς ἐκβάλλειν, ἅτε ἐν τῷ ὡρισμένῳ μεγέθει ἀπείρους ἐννοεῖν διαφορὰς ἀδύνατον. Epicurus ad Herod. Ita recte legit *Gaſſendus*: Meibomius autem ſuis emendationibus omnia turbavit.

478. *Apta.*] Ἐξαφθεῖσα, Ἐχομένη, Annexa, Connexa, Pendens. *Fidem* autem Probationem, ut & Græcis πίστις in eadem notione. Faber. *Adepta*, Barthius. ut in v. 636. Claudiani de Bello Getico,

O meritum nomen fœlicibus apta *triumphis.*

479. *Finita variare ratione.*] Quidam Codd. *Variata*. Alii *Finitas rationes.*

482. *Cujuſcujus.*] *Cujuſvis* è Codd. *Giſanius*, & numeros eſſe Ennianos contendit.

Corpora prima tribus, vel paullo pluribus auge;
Nempe ubi eas parteis unius Corporis omneis,
Sūma atque ima locans, transmutans dextera lævis,
Omnimodis expertus eris, quam quiſque det ordo
Formaï ſpeciem totius Corporis ejus :
Quod ſupereſt, ſi forte voles variare figuras,
Addendum parteis alias erit : inde ſequetur
Adſimili ratione alias, ut poſtulet ordo,
Si tu forte voles etiam variare figuras.
Ergo formaï novitatem corporis augmen
Subſequitur : quare non eſt ut credere poſſis,
Eſſe infinitis diſtantia ſemina formis,
Ne quædam cogas immani maximitate
Eſſe, ſuprà quod jam docui, non poſſe probari.
Jam tibi Barbaricæ veſtes, Melibœaque fulgens
Purpura

Corpora ſint parva, ſupponas enim ſemina conſtare e minimis aliquibus partibus, è tribus v.g. aut paullo pluribus, Cum partes has cunctas unius ſeminis diverſo ordine diſpoſuiſti (alias modo imas, modò dextras, modò ſiniſtras locaſti) tum omninò expertus fueris quam figuram unaquæque partium poſitura toti illius ſeminis Corpori det : Deinde, ſi forſan plures figuras velis inducere, tum addas neceſſe eſt alias partes, & ſimiliter ſi plures figuras velis, alias partes iterum addas neceſſe eſt : Ergo ut varietas novarum figurarum major ſit, ita & Corpus ſit majus, ideoque non potes concipere infinitam varietatem figurarum in ſeminibus niſi etiam velis quadam ſemina infinitæ magnitudinis ; quod olim demonſtravi non poſſe eſſe. Deinde Barbaricæ veſtes, ſplendens Melibœa

Notæ.

485. *Tribus vel Pluribus auge.*] Non Tres aut plures partes addas, ut alii Interpretes ; ſed ſupponas, e tribus aut pluribus, i.e. definito partium numero conſtare. Qualibet figuratio poſitionem partium peculiarem exigit, porro autem partes magnitudinis finitæ tot modis tranſponi, & componi poſſunt, ut nullus tandem poſitionis modus ſuperſtes fiat : alioquin enim novæ & novæ in infinitum partes eſſent, ex quibus magnitudo tandem infinita conciperetur, cujuſmodi ſane in Atomo non eſt, quæ infra viſum longe conſiſtit. *Gaſſendus.*

497. *Maximitate.*] Sic *Proximitas* apud Ovidium, *Optumitas*, & *Opulentitas* apud Plautum.

499. *Jam Tibi Barbaricæ veſtes*, &c.] v. 15. Aliam accipe rationem : Si aliæ & aliæ figuræ in Infinitum concederentur, nullæ eſſent extremæ qualitates rerum naturalium certæ & determinatæ ; quando figuratione nova ita variarentur, ut & quacunque optima melior, & quacunque peſſima deterior exoriri poſſit. Veſtes pretioſiſſimi coloris, odores, ſoni, & ſapores optimi ab Aliis ſuperarentur, nec amplius in Honore eſſent ; dum quæ jam ingratiſſima videntur, & quæ maximè averſamur, præ aliis deterioribus quotidie exortis eligeremus.

499. *Barbaricæ veſtes.*] Phrygiæ, Perſicæ, Babylonicæ, *Melibœaque.*) A Peneo ad Sepiada, Gyrtona, *Melibœa*, Caſtanæa ; pares ad famam, niſi quod Philoctetes Alumnus Melibœam Illuminat. *Pomponius Mela* lib. II. Cap. 3. Ad quem locum *Voſſius* ; Non ob Philoctetem tantum urbs hæc illuſtrior erat aliis iſtis duabus, ſed & ob Purpuræ tincturam, Lucretius lib. II.

——Melibœaque fulgens
Purpura Theſſalico concharum tincta colore.

Sed & Virgilii locum, cum inquit

——Quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa *cucurrit.*

de hac ipſa urbe interpretantur : Alii tamen quod ſciam Theſſalicæ, vel Melibœenſis purpuræ non meminerunt ; Præterea, Feſtus Pompeius dicit inſulam fuiſſe, *Melibœa purpura a nomine inſulæ, in qua tingitur, vocatur.* Atqui hæc *Melibœa* in receſſu Sinus, quem Oſſæ & Pelii promontoria efficiunt, erat ſita, nihilque minus erat quàm Inſula. Locum itaque Lucretii & Virgilii de Phœnicia purpura accipiendum eſſe exiſtimo : In ditione enim Apamiæ, quæ Pella dicta erat à Macedonibus, caputque fuit aliquandiu omnium Syriæ civitatum. Inſulam Melibœam eleganter deſcribit Oppianus, ſitam in Oronte flumine, qui antequam mari mergitur, late circa illam ſtagnat. *Theſſalicas* verò illas conchas, dixit Lucretius, quia à Theſſalis vel condita eſt, vel nominata eſt iſta

Phœnicia

Purpura Theſſalico concharũ tincta colore, &
Aurea Pavonum ridenti imbuta lepore,
Sæcla novo rerum ſuperata colore jacerent:
Et contemptus odor Myrrhæ, Melliſque ſapores,
Et Cycnea mele, Phœbæaque dædala chordis
Carmina conſimili ratione oppreſſa ſilerent.
Namque aliis aliud præſtantius exoreretur.
Cedere item retrò poſſent in deteriores
Omnia ſic parteis, ut diximus in meliores:
Namque aliis aliud retrò quoque tertius eſſet
Naribus, Auribus, atque Oculis, Oriſque ſapori.
Quæ quoniam non ſunt in rebus reddita, certa &
Finis utrinque tenet Summam: Fateare neceſſe'ſt
Materiam quoque finitis differre Figuris.
Denique, ab Ignibus, ad gelidas hiemiſq; Pruinas
Finitu'ſt, retroque pari ratione remenſu'ſt.
Finit enim Calor, ac Frigus, mediique Tepores
Inter utrumque jacent, explentes ordine Summam.
Ergo finita diſtant ratione creata,
Ancipiti quoniam mucrone utrinque notantur,
Hinc Flammis, illinc rigidis inſeſſa Pruinis.
Quod quoniam docui, pergã connectere rem, quæ
Ex

purpura Concharum Theſſalicarum colore tincta, Aurata etiam Pavonum genera ſplendidis venuſtiſque coloribus decorata, novo & fulgentiori rerum colore ſuperata ſordeſcerent, & deſpicerentur: Myrrhæ etiam odor contemneretur, & ſapor mellis, Cycnorum cantus, Phœbæa Carmina, quæ vario fidium ſono canuntur ſimiliter victa & oppreſſa ſilerent; Aliud enim Aliis excellentius ſemper produci poſſit: Et ut dixi, res omnes in partes meliores progredi poſſe (meliora poſſe eſſe quam quæ nunc optima ſunt) ſic poſſe retrò cedere in deteriores partes (deteriora poſſe eſſe quam quæ nunc peſſima ſunt) Aliud enim aliis ingratius foret Olfactui, Auditui, Viſui, & Guſtui. Cum verò res iſtiuſmodi nunquam ſint, & ex utraque parte tam malis quam bonis terminus ſtatuatur (quædam ſunt peſſima, quædam optima:) neceſſe eſt ut concedas varietatem figurarum ſeminum finitam eſſe. Denique, ab Ignibus calidis, ad gelidas Hyemis pruinas finitum eſt, & ſimiliter è contra à gelidis Hyemis pruinis ad calidos Ignes finitum eſt: Calor enim in Igne, & Frigus in pruina extrema ſunt, & inter hæc medii tepores jacent explentes ordine ſummam, (qui intendi uſque ad Calorem in Igne, & remitti uſque ad frigus in pruina poſſunt:) Hi igitur tepores finita tantum ratione à ſe invicem diſtant, ex utraque enim parte habent terminos, Hinc calidis Ignibus, illinc gelidis pruinis incluſi. Quoniam verò de hac re ſatis diſputavi, aliam exponam opinionem, quæ

Notæ.

Phœnicia Melibœa. Theſſali enim & Macedones innumeris Syriæ locis paria indidere cognomina. Hinc illa in Syria vocabula, Berrhoea, Edeſſa, Lariſſa, Heraclea, Ægæ, Chalcis, Europos, Dium, Maronea, Pieria, Cyreſtica, aliaque infinita.

503. *Myrrhæ.*] Vet. Codd. Smyrnæ; idem ſonat, μύῤῥα γὰρ ἡ σμύρνα παρ' Αἰολεῦσιν, ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν μύρων διὰ Σμύρνης ἐσκευάζετο· Athenæus. p. 688. vid. etiam *Theophraſtum* de Odoribus.

514. *Denique ab Ignibus*, &c.] Confirmat v. 7. quia vulgò res determinantur contrariis qualitatibus, quæ ita extremæ ſunt, ut plures quidem gradus medios, at nullum prorſus extra ſe habeant.

514. *Ab Ignibus.*] Hunc locum de Zonis accipiendum (de iis enim *Lambinus* interpretatur) non puto, ſed de vi intenſiſſima Ignis, de frigore, de tepore, &c. *Faber.*

519. *Ancipiti mucrone.*] Duplici termino, nempe hinc Calore, illinc Frigore medii tepores includuntur: *Notantur)* Metaphora à terminis depactis. *Faber.*

520. *Inſeſſa.*] Obſeſſa, circumfuſa, Alii *Infeſta*: Turnebus *Infeſſa Pruinis*, i. e. *Feſſa in Pruinis*, ſeu deſinentia in Pruinas, ſeu Pruinis finita; ita ingenio & acumine ſuo abutitur Vir ille magnus, ut imperiti Librarii errores explicet, & defendat.

521. *Quod quoniam docui.*] Probavit diſſimiles figuras finitas eſſe; jam v. 7. ſubjungit aliam Epicuri ſententiam, *Semina, viz. quæ ſunt ſimilis figuræ numero Infinita eſſe*; Infinita Orbiculatia, Infinita Ovata, Infinita Pyramidalia,

atque

Ex hoc apta fidem ducit: Primordia rerum,
Inter ſe Similî quæ ſunt perfecta figurâ,
Infinita cluere: etenim diſtantia cum ſit
Formarum finita, neceſſe 'ſt, quæ Similes ſint,
Eſſe Infinitas: aut ſummam Materiaï
Finitam conſtare: id quod non eſſe probavi.
Quod quoniam docui, nunc ſuaviloquis, age, paucis
Verſibus oſtendam, corpuſcula Materiaï
Ex infinito ſummam rerum uſque tenere,
Undique protelo Plagarum continuato.
Nam quod rara vides magis eſſe animalia quædā,
Fœcundamque minùs Naturam cernis in illis;
At regione, locoque alio, terriſque remotis
Multa licet genere eſſe in eo, numerũque repleri.
Sicuti Quadrupedum cum primis eſſe videmus
In genere anguimanos Elefantos, India quorum

ex hac pendet, & ab illa confirmabitur; viz. Semina quæ ſunt unius & ejuſdem figuræ Infinita eſſe: Nam cum Varietas figurarum ſit tantum finita, ſemina quæ ſunt ejuſdem & ſimilis figuræ debent eſſe numero Infinita, alioquin tota ſeminum multitudo eſſet numero finita, quod falſum olim demonſtravi. Quod cum aſſeruerim, jam age brevi ſuavique Carmine docebo, ſemina ab æterno rerum ſummam tenere (omnia rerum genera conſervare) per plagas ex omni parte continuatas: Quamvis enim quædam Animalia vides numero pauca, & Naturam in illis producendis minus fœcundam eſſe, nihilominus in alia regione, in alio loco, & terris remotis poſſunt eſſe plura ejuſdem Generis; Exempli gratia, in genere Quadrupedum Elephantes anguimanos contemplemur, India enim tot millia Elephantorum nutrit,

Notæ.

atque ita de cæteris; Addit deinde rationem ex Infinitate ſeminum ſuperius probata; Quippe, cùm ſpecies figurarum finitæ ſint, perſpicuum eſt, ſi, quæ ſub ipſis continentur Atomi, finito forent numero, nullam fore in Univerſo Atomorum Infinitatem. Καθ' ἑκάστην δὲ σχημάτισιν ἁπλῶς ἄπειροι εἰσιν Ἀτόμοι, οὐ γὰρ τὸ πᾶν εἴη τῷ πλήθει τῶν Ατόμων ἄπειρον, εἰ μὴ ἁπλῶς ἄπειροι ἄν εἰσιν αἱ καθ' ἑκάστην τε σχηματίσιν ὁμοίαι. Epicurus ad Herodotum.

524. *Etenim.*] Pro *Enim* contendunt Gifanius & Pareus, quibus nihil magis diſplicet quàm verſus Integer.

528. *Quod quoniam docui.*] Quatuor ſequentes verſus tanquam inidoneos argumento explicando prætermiſit *Gaſſendus*; Et abeſſe poſſunt, ſi conſideremus *Lucretium* de figuris ſeminum diſputare, ſi verò particulare, quod ſequitur, argumentum ſpectemus, neceſſarii videntur: Atomorum ſub unaquaque figura infinitatem modò probaverat: Objectionem verò imminentem prævidet, quæ ut meliùs unà cum reſponſione intelligatur, quatuor his verſibus Lectorem monet, quid expectare debuit.

531. *Protelo.*] *Protelum* propriè eſt *Tenor ille ducti Aratri per ſulcos.* Itaque *Protelum* erit continuata actio & ἄπαυς☉· Faber. *Protelare*, Fugare, Terent. Phor. Act. 1. Sc. 3.

Ne Te iratus ſuis ſævidicis dictis protelet.

Vid. denique *Voſſium* ad Catullum. p. 123.

532. *Nam quòd rara vides,* &c.] Objicit ſibi, poſſe videri finitas eſſe Atomos ſub aliquibus figuris, cùm rariora quædam, & minùs frequentia Animalia eſſe videamus; & Reſpondet v. 37. primùm, Illa, quæ hic ſunt rara, abundare alibi; Elephantes v. g. quos Roma vix unquam vidit, in India eſſe plurimos. Deinde quamvis unica unius generis res eſſe in Orbe concederetur, niſi tamen infinitæ ejuſdem formæ eſſent Atomi, futurum non fuiſſe, ut ea res naſceretur, & procreſceret: Idque allata comparatione egregiè illuſtrat.

533. *Fœcundamque minus.*] Alii *magis*, quos ſequi nolo; *Fœcundam minus naturam in illis*, Infœcundiora Animalia, *Gaſſendus*: Quod diſplicet.

535. *Numerumque repleri.*] Qui reſpondeat aliorum frequentiæ: Faber.

537. *Anguimanos.*] *Manus*, Elephanti Proboſcis, tortilis, flexilis, ſerpentis in modum.

Millibus

Millibus è multis vallo munitur eburno,
Ut penitus nequeat penetrari; tanta ferarum
Vis eſt, quarum nos perpauca exempla videmus.
Sed tamen id quoq; uti concedam, quamlibet, eſto
Unica res quædam nativo corpore Sola,
Cui ſimilis toto terrarum non ſit in orbe:
Infinita tamen niſi erit vis Materiaï,
Unde ea progigni poſſit concepta; creari
Nō poterit: neq; quod ſupereſt, procreſcere, alique.
Quippe etenim ſumant oculi, finita per Omne
Corpora jactari unius genitalia reij;
Unde, ubi, qua vi, & quo pacto congreſſa coibunt
Materiæ tanto in pelago, turbaque aliena?
Non (ut opinor) habent rationem conciliandi:
Sed quaſi naufragiis magnis multiſque coortis,
Disjectare ſolet magnum mare tranſtra, guberna,
Antennas, proram, malos, tonſaſque natanteis,
Per terrarum omneis oras fluitantia apluſtra;
Ut videantur, & indicium mortalibus edant,
Infidi maris inſidias, vireiſque, dolumque
Ut vitare velint, neve ullo tempore credant,
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti:
Sic tibi ſi finita ſemel Primordia quædam
Conſtitues, ævum debebunt ſparſa per omne
Disjectare æſtus diverſi Materiaï:

ut vallo eburno impenetrabili muniri videatur: Tanta eſt Elephantorum multitudo in India, licet Nos Romæ rarò videamus. Ut tamen non moroſus ſim, ſit res aliqua, quamcunque vis, unica & ſola, & cui in toto terrarum orbe nulla ſit ſimilis; niſi verò illa ſemina è quibus componi poſſit, eſſent numero infinita, iſta res nunquam fuiſſet producta; nec deinde aucta & nutrita: Supponamus enim Finita *ſemina alicujus rei per Infinitum Inane jactari, Unde, ubi, qua vi, & quo modo convenient iſta ſemina in tanto diſſimilium ſeminum turbine jactata & diſperſa? Nullo modo, uti opinor, convenire poſſunt; ſed veluti cum multæ rates naufragium patiantur, mare agitatum ſolet disjectare Tranſtra, Gubernacula, Antennas, Proram, Malos, Remos natantes, & Apluſtra fluitantia per omnia littora, ut videantur, & admoneant Homines Inſidias, vires, & dolum infidi Maris vitare, nec unquam credere, cum tranquilla facie æquor ſubdole ablanditur, & ſubridet: Sic ſi ſemina alicujus rei* Finita *conſtitues, diverſi materia æſtus illa ita diſpergerent, & perpetuò disjectarent,*

NOTÆ.

538. *Vallo munitur Eburno.*] In Extremis Africæ poſtium vicem in domiciliis præbere, ſedeſque in iis, & pecorum ſtabulis palos Elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, autore Goluſſa Regulo: Plin. lib. VIII. C. 10. idem *Lucretium* voluiſſe *Lambinus* docet, & ex illo *Fayus*: Frigidè: Reſpicit tabulam aliquam in qua India vallo eburno cincta eſſet: *Faber*, qui Lucretium ubique *Tabulas* ſpectantem inducit: Maximam Indiæ vim in Elephantis ſitam eſſe quis neſcit? Illorum ope ſe, ſuamque patriam Indi defendebant. Hæc cogita, & mentem Lucretii attinges.

550. *Materia Pelago.*] Non potuit Elegantiùs, cùm perpetuò agitantur ſemina, & ſint omni æquore magis irrequieta.

550. *Turbaque aliena.*] *Inhabili ad cœtum*, Fayus, ut ſolet: Lucretius autem intelligit *Atomos* quæ ad conſtitutionem aliorum generum neceſſariæ ſunt.

551. *Conciliandi.*] Quidam Codd. *Conciliari.*

552. *Multiſque.*] Ita Leg. & *Ventiſque* rejice.

554. *Tonſa.*] Remi: Virgilius

——*Lento luctantur marmore* Tonſæ.

555. *Fluitantia Apluſtra.*] Apluſtra Navium ornamenta in prora. *Cicero* in Arato,

Navibus abſumptis Fluitantia *quærere* apluſtra.

559. *Pellacia.*] Unde hæc vox Ipſe Lucretius docet, lib. V. v. 1002.

Nec poterat quenquam placidi Pellacia *ponti*
Subdola Pellicere *in fraudem ridentibus undis.*

Virgilius 2. Æneid.

——*Invidia poſtquam* Pellacis Ulyſſei.

561. *Omne.*] *Omnem* Giſanius; & fruatur: *Ævum* enim Veteres.

562. *Æſtus Materiaï.*] Modò dixit *Materia Pelagus*, & jam *Æſtus Materia.*

Nun-

Nunquam in concilium ut poſſint compulſa coire:
Nec remorari in concilio, nec creſcere adaucta.
Quorum utrumq; palā fieri manifeſta docet res,
Et res progigni, & genitas procreſcere poſſe:
Eſſe igitur genere in quovis Primordia rerum
Infinita palam'ſt, unde omnia ſuppeditantur.
Nec ſuperare queunt motus utique Exitiales
Perpetuò, neque in æternum ſepelire ſalutem;
Nec porro rerum Genitales Auctificique
Motus perpetuò poſſunt ſervare creata.
Sic æquo geritur certamine Principiorum
Ex infinito contractum tempore bellum:
Nunc hic, nunc illic ſuperant vitalia rerum,
Et ſuperantur item; miſcetur Funere Vagor,
Quem pueri tollunt viſentes luminis oras:
Nec nox ulla diem, neque noctem aurora ſecuta'ſt,
Quæ non audierit miſtos Vagitibus ægris
Ploratus, mortis comites, & funeris atri.
Illud in his obſignatum quoque rebus habere
Convenit, & memori mandatum mente tenere:
Nil eſſe, in promptu, quorum natura tenetur,
Quod genere ex uno conſiſtat Principiorum:
Nec quicquam, quod non permiſto Semine conſtet;
Et quàm quicque magis multas vis poſſidet in ſe,
Atque poteſtates, ita pluria Principiorum
In ſeſe genera, ac varias docet eſſe figuras.

ut nunquam coire, nunquam ſi forte convenirent in cœtu remanere, aut aliis accedentibus augeri valerent. At verò nihil evidentius, quàm quòd Res gignuntur, & genita augentur; ideoque haud obſcurum eſt, ſemina uniuſcujuſque rerum Generis Infinita numero eſſe, è quibus res creantur & augentur. Neque profectò Motus quibus res deſtruuntur perpetuò ſuperare, rebuſque vitam auferre poſſunt; nec Motus quibus res gignuntur & augentur res creatas perpetuo conſervare; contentio inter ſemina (exitialia & genitalia) ab æterno exiſtens tam pari virtute, parique ſucceſſu protrahitur: Nunc hic nunc illic genitalia rerum ſemina prævalent; nunc vincuntur; Vagitus Infantum miſcetur cum gemitu morientium, neque ulla nox diem neque ulla dies noctem ſequitur, quæ non audivit Ploratus mortem & triſte funus comitantes infirmis vagitibus Naſcentium immiſtos: Hoc inſuper obſignatum habeas, & tenaci memoriâ retinendum credas nihil inter omnes iſtas res, quas comprehendimus, conſtare ex uno genere ſeminum, nec quicquam eſſe quod non componitur ex pluribus ſeminum generibus; & unamquamque rem, quo plures diverſas facultates vireſque habeat, eò plura ſeminum variis figuris præditorum genera continere.

NOTÆ.

569. *Nec ſuperare queunt*, &c.] Aliud v. 12. continetur argumentum, quod ſuperius conſequitur: Si finita uniuſmodi figuræ ſemina ſupponamus, tum res ex iis finitis ſeminibus conſtitutæ, cùm ſemel ſolutæ fuerint, nunquam inſtaurarentur: Si finita fuerint ſemina fruſtra generationem & augmentationem rerum expectaremus. At quid certius quàm Res alias naſci & augeri, alias diminui & interire? Unde ſemina ſimilis figuræ numero infinita eſſe concludendum.

576. *Vagor.*] Feſtus: *Vagorem* poſuit Ennius pro *Vagitu*, lib. XVI. & hunc verſum *Lucretii* ibidem laudat; ut & Nonius.

581. *Illud in his*, &c.] Hactenus de infinitate Atomorum ſub unoquoque genere figurarum, jam v. 8. docet *Memmium* Res compoſitas ex ſeminibus unius & ejuſdem figuræ componi non poſſe; & varias rerum facultates oriri ex varietate ſeminum, quam varietas etiam contexturæ ſequatur neceſſe eſt: Quod fusè ſatis probat.

581. *Obſignatum.*] Dicimus *reconde hoc imis ſenſibus*, Virgilius,

Senſibus hoc imis, res eſt non parva, reconde.

ſed quæ talia ſunt ut condantur ferè plerumque obſignantur, iis ἐπιβολὴ σημεῖα apponitur, &c. Itaque metaphoricôs; Hæc in Animo habe, ſerva.

586. *Multas vis.*] Sic Lucretius lib. III. *Multa vis*, & Saluſtius; *Malo jam aſſuetum ad omnes vis controverſiarum.*

Principio,

Principiò, Tellus habet in ſe Corpora prima,
Unde Mare immenſū volventes flumina fontes
Aſſiduè renovent: habet, Ignes unde oriantur.
Nam multis ſuccenſa locis ardent ſola terræ;
Eximiis verò furit ignibus impetus Ætnæ.
Tum porrò nitidas Fruges, Arbuſtaque læta
Gentibus humanis habet unde extollere poſſit.
Unde etiam fluidas Frondeis, & Pabula læta
Montivago generi poſſit præbere ferarum,
Quare magna Deûm mater, materque ferarum,
Et noſtri genetrix Hæc dicta 'ſt Corporis una.
Hanc veteres Graiûm docti cecinere Poëtæ
Sublimem in curru bijugos agitare leones:
Aëris in ſpatio magnam pendere docentes
Tellurem; neque poſſe in Terra ſiſtere Terram.
Adjunxere Feras, quia quamvis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput ſummum cinxere Corona:
Eximiis munita locis quòd ſuſtinet Urbeis:
Quo nunc inſigni per magnas prædita terras
Horrificè fertur divinæ Matris imago.
Hanc variæ gentes antiquo more ſacrorum

Principiò, Terra in ſe continet ſemina, è quibus fontes volventes flumina quotidiè renovent immenſum Mare, continet etiam ſemina è quibus Ignes naſcuntur, Terra enim multis in locis accenſa ardet, præcipuè violentis ignibus furit Ætna. Deinde continet ſemina e quibus ſegetes opimas, fœcundas Arbores utiles Hominibus produceret: e quibus etiam mobiles frondes, & læta gramina genti ferarum per montes erranti ſubminiſtrare valeat. Quam ob cauſam Hæc una Terra Magna Deûm mater, mater ferarum, *& noſtri Corporis (Hominum) Genetrix vocatur, Docti veteres Græci Poetæ cecinerunt Hanc (Magnam Deum matrem) ſublimem in Curru agitare Leones binos ad jugum junctos: innuentes, viz. ingentem Terram in medio Aëre ſuſpenſam pendere, neque Terram ſuper aliam Terram, tanquam fundamentum, collocari: Feras (Leones) addiderunt, ut docerent Prolem quantumvis efferam Parentum officiis devictam miteſcere debere; Caput illius murali corona cinxerunt, quoniam egregiis locis munita urbes ſuſtinet, & jam corona iſta turrita decorata Imago divinæ Matris ſummo cum Horrore Vulgi per urbes & regiones portatur: Hanc diverſæ gentes, ex antiquo ſacrorum ritu*

NOTÆ.

589. *Principiò Tellus*, &c.] Primum argumentum v. 9. ducit è Terra, quam e diverſis ſeminum generibus conſtare nemo negabit, qui fontes ebullientes, flammas erumpentes ex illius viſceribus viderit, aut qui illam arbores producere, & Hominibus Feriſque Alimenta ſubminiſtrare conſideraverit. Iſta enim omnia ex ſeminibus ejuſdem magnitudinis, ponderis, & figuræ oriri nequeant. Deinde v. 61. multa ſubjungit de Terra, prout Mater Deorum & Cybele dicta à Veteribus Poetis fuit, ornamenta illius Deæ deſcribit, myſteria totius fabulæ explicat, deridet ſuperſtitionem, & tandem *Providentiam* ipſam convellit.

590. *Volventes flumina.*] *Frigora*, Codex Voſſii, quod Salmaſio unicè placet.

592. *Sola Terræ.*] *Loca*, Gaſſendus.

593. *Eximiis.*] Magnis, Plautus in Trinummo dixit *Eximios ſumptus.*

596. *Fluidas.*] Molles, teneras, ſeu vento facile mobiles, Codex Voſſii *Fluvios:* Quæ vox v. 874. aliquo modo confirmatur, ſed *Fluidas* malo.

598. *Quare magna Deûm*, &c.] Incipit Fabula, Favete; Terra, quæ parit Omnia, Mater Deorum, Hominum & ferarum dicta eſt, ſacra inſtituuntur, quæ partim ad Phyſicam, partim ad Ethicam trahit *Lucretius*; Illa quæ Jovem ſpectant proponit deridenda: Sed ipſa prodit Dea.

601. *Sublimem in curru*, &c.] *Sedibus*, Codd. Giſanius: *Seditus*, *Seduli*, vel *Sedulem*, Palmerius: Sed iſtorum Omnium libris vel conjecturis præferendus eſt antiquiſſimus Lambini Codex.

607. *Eximiis.*] Alii *Extremis:* Nihil intereſt. Alii *Ex imis*; Giſanius *Eximis*, quod nec magis neceſſe eſt.

609. *Horrificè.*] Sic v. 623.

——— *Impia Pectora vulgi*
Conterrere metu, *quæ poſſunt numine Divæ.*

Non poteſt ſatis laudari iſtud *Horrificè*: Quis enim (de vulgo loquor) non imis medullis cohorreſcat, cùm pulſatis æramentis nugæ prodeunt hujuſmodi?

vocant Matrem Idæam, *Illamque turba* Phrygum *circumcingunt, quia docent ſegetes in Phrygia primum ortas inde in totum Terrarum Orbem derivari: Gallos (Viros exſectos) attribuunt, ut ſignificent eos qui matrem (quam in loco Numinis habere debent) violaverint, aut Patribus ingrati inventi ſunt indignos eſſe qui liberos gignerent: Tenta Tympana palmis pulſata, & cymbala cava circum reſonant, Cornua rauco ſono undique minantur, & Cava Tibia Phrygiis numeris Animos furiat; Præportant Tela violenti furoris ſigna, quibus ingratos & impios vulgi Animos terrere poſſint, magnumque Potentiæ & Majeſtatis hujus Divæ horrorem excitare: Igitur cum primum magnas per urbes portata muta beat Homines tacita ſalute, totam, per quam portatur, viam ære & argento ſternunt Cultores, larga ſtipe ditantes Deam, & tota roſarum*

Idæam vocitant matrem, Phrygiaſque catervas
Dant comites, quia primùm ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem Fruges cœpiſſe creari.
Gallos attribuunt, quia numen qui violârint
Matris, & ingrati Genitoribus inventi ſint,
Significare volunt indignos eſſe putandos,
Vivam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, & Cymbala circum
Concava, rauciſonoque minantur Cornua cantu,
Et Phrygio ſtimulat numero cava Tibia mēteis,
Telaque præportant violenti ſigna furoris,
Ingratos animos, atque impia pectora volgi
Conterrere metu quæ poſſint numine Divæ.
Ergo cùm primùm magnas invecta per urbeis
Munificat tacita Mortaleis muta ſalute:
Ære atque Argento ſternunt iter omne viarum
Largifica ſtipe ditantes, ninguntque roſarum

Notæ.

611. *Idæam vocitant matrem*, &c.] Veram Etymologiam eſſe arbitror (quod dico aliis indictum eſt) non quam Lucretius, & omnes alii attulere; ſed hanc: ἴδαι ſunt montes, & Loca ſaltuoſa, (Heſychius, Euſtathius, Herodotus, unde & ἴδη pro ligno, ſeu materia tectonica apud eundem) At primi homines glande veſcebantur, & in quercu penuarium iis erat; Hinc itaque mater Deûm *Idæa*: Sed poſt inductum Tritici uſum φρυγία dicta fuit, nam Triticum φρύγειν ſeu *torrere* ſolebant: Notandum imprimis quod ait *Lucretius*, eas appellationes ex antiquo ritu ſacrorum profectas: Addo ampliùs ex Virgilio & Aliis, ritum illum ſeu τελετὴν ex Crete in oras Helleſponti deportatum: Sed Cretes id omne à Syris habebant: *Faber*. His aliquid reponeretur ſi otium fuiſſet, at quid damni ſi veras omnium Deorum Gentium Etymologias neſciremus?

615. *Matris.*] Si fabulas enarrare vellem de *Gallis*, de *Tympanis*, de *Cymbalis*, proferrem multa; ſed hæc nihil ad Lucretium; tantum monebo *Fayum*, Poetam de *Magna illa Deum matre* in hoc verſu nihil cogitâſſe; Matres, quibus nos homines puſilli orti ſumus, divinitate donat; & impios adverſus illas liberis prorſus indignos eſſe aſſerit.

620. *Phrygio.*] Phrygius numerus, Enthuſiaſticus; & ad furorem excitandum maxime idoneus.

621. *Telaque præportant.*] Telis iſtis non tantùm terrebant vulgus, ſed ſibi lacertos quandoque conſcribillabant; inde v. 631.

——*In numerumque exultant* ſanguine pleti.

625. *Munificat*, &c.] Verſus plane admirabilis, & ſcomma acutiſſimum. *Mater* enim illa *Magna* Lapis rudis, nec dum arte elaboratus, non admodum loquax & garrula, beneficia multa haud dubiò contulit, at quæ dedit tacebat Ipſa. Interim miſelli Homines ſpargebant flores, & ſtipem erogabant, immemores Antiſthenis, qui Nummum pro Dea poſcenti dixit, οὐ τρέφω τὴν μητέρα τῶν θεῶν, ἣν οἱ θεοὶ τρέφουσιν.

626. *Iter omne viarum.*] Meliùs quàm, *Iter omnia circum.*

627. *Ninguntque.*] Νιφάδες ῥόδων (utinam Latine dicere poſſim) ita apud Pindarum Danae dicitur ad ſeſe recipere Jovem *auro ningentem*:

Χρυσῷ μεσονύκτιον
Νιφόντα δεξαμένα
Τὸν φέρτατον θεῶν Faber.

Quidam Codd. *Pinguntque.*

Floribus,

Floribus, umbrantes Matrem, comitumq; catervas.
Hic armata manus (Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios) inter ſe forte catenas
Ludunt, in numerumque exſultant ſanguine læti; &
Terrificas capitum quatientes numine criſtas,
Dictæos referunt Curetas: Qui Jovis illum
Vagitum in Creta quondam occultâſſe feruntur,
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulſarent æribus æra,
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Æternumque daret Matri ſub pectore volnus;
Propterea Magnam armati Matrem comitantur:
Aut quia ſignificant Divam prædicere, ut armis,
Ac virtute velint Patriam defendere terram:
Præſidioque parent, decorique Parentibus eſſe.
Quæ benè, & eximiè quamvis diſpôſta ferantur,
Longè ſunt tamen à verâ ratione repulſa.
Omnis enim per ſe Divûm natura neceſſe'ſt
Immortali ævo ſumma cum pace fruatur,
Semota à noſtris rebus, ſejunctaque longè.
Nam privata dolore omni, privata periclis,
Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

imbre Matrem, & comitantes Catervas conſpergunt. Tum Catervâ armata Hominum (Græci vocant Curetas Phrygios) per manus reſte data inter ſe ludunt, & in numerum ſaltant ſanguine aſperſi; & nutu capitum terrificas criſtas quatientes, repræſentant Dictæos Curetas, qui dicuntur olim in Creta occultaviſſe decantatum vagitum infantis Jovis, cùm Pueri armati circa Puerum ſaltantes æra æribus (gladiis clypeos) pulſarent; ne Saturnus illum adeptus dentibus ſuis comedendum traderet, & mater immenſo, æternoque dolore affligeretur: Hanc ob cauſam Matrem magnam armati comitantur, vel ut ſignificent Deam monere, ut omnes parati forent patriam Terram Armis defendere, & parentibus decori & adjumento eſſe: Quæ omnia licet probè & ingenioſè inventa & inſtituta videantur, tamen ab ipſa rei veritate ſunt longiſſimè remota: Neceſſe enim eſt ut omnes Dii, eò quòd Dii ſint, æternam agant vitam maximo in otio; ut nullam noſtri curam habeant, ut ſint expertes doloris, à periculis etiam tuti, propriis ſuis dotibus ad fœlicitatem ſatis inſtructi; ut Hominum cultu non indigeant, nec delectentur pietate eorum, nec impiis iraſcantur:

NOTÆ.

630. *Forte Catenas ludunt.*] Olim repoſuit Lambinus, *Terque quaterque:* Deinde approbata Turnebi ſententia *forte Catenas* edidit, & *Ducunt* pro *Ludunt* ſcribendum putavit: Addit *Faber*; Locum hunc ſibi corruptum videri ait Giſanius, (qui amat Catervâ, i. e. Catervatim) Ego autem nihil mutandum contendere poſſum, non propter locum illum notiſſimum ex Adelphis, *Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis*, ſed propter alium longe aptiorem ex 27. Livii petitum. Is ita ſe habet, *In Foro pompa conſtitit, & per manus reſte data Virgines, ſonum vocis pulſu pedum modulantes, inceſſerunt.* Alii ſcribunt *Canentes.* Quidam *Coruſcans:* Curetas enim clypeos & enſes coruſcâſſe notum eſt, & mox ipſe *Lucretius* confirmat.

631. *Sanguine læti.*] Alii *Fleti*, i. e. Aſperſi. Alii *Pleti*, i. e. Repleti, vide v. 621.

632. *Numine.*] Horrore Deæ, *Faynus:* viz. Magna mater criſtis Curetum inſidet: *Numine*, N[illegible] ſic Servius ad 4. Æneid.

637. *Mandaret.*] ταῖς γνάθοις ὑποβάλλοι, intra maxillas conderet, *Faber.* *Manderet*, Giſanius, quem, qui velit, audiat.

640. *Prædicere.*] Malim *Prodicere*, eſt enim ſignificantius, & plenius: *Faber.*

643. *Quæ benè & eximie.*] Ingenium Poetarum agnoſcit, Rem ipſam rejicit; Quid enim beata otio æterno Numina Terras, Colonos, Arva, & Segetes curarent? Vocibus *Neptuno, Cerere, Baccho*, pro *Mari, Segete, Vino*, uti licet, at Deos ne fingas.

645. *Omnis enim per ſe, &c,*] Molliſſima Epicuræi Dei Imago, ut languidus otio, ut ſupinus jacet; τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον, οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει, ὥστε οὔτε ὀργαῖς, οὔτε χάρισι συνέχεται· ἐν ἀσθενεῖ γὰρ πᾶν τὸ τοιοῦτον. Epicurus ad Menœceum. Quis talem Principem, imo Hominem non deſpuat?

Terra quidem vero caret omni tempore Senſu:
Sed quia multarum potitur Primordia rerum,
Multa modis multis effert in lumina ſolis.
Hîc ſi quis Mare Neptunum, Cereremque vocare
Conſtituet Fruges, & Bacchi nomine abuti
Mavolt, quam Laticis proprium proferre vocamen:
Concedamus ut hic terrarum dictitet Orbem
Eſſe Deûm Matrem, dum re non ſit tamen apſe.
  Sæpe itaque ex uno tondentes gramina campo
Lanigeræ pecudes & equorum duellica proles,
Buceriæque greges ſub eodem tegmine cœli,
Ex unoque ſitim ſedantes flumine aquaï,
Diſſimili vivunt ſpecie, retinentque parentum
Naturam, & mores generatim quæque imitantur:
Tanta'ſt in quovis genere Herbæ Materiaï
Diſſimilis ratio: tanta 'ſt in Flumine quoque.
  Jam verò quamvis animantem ex omnibus unam
Oſſa, Cruor, Venæ, Calor, Humor, Viſcera, Nervi
Conſtituunt, quæ ſunt porro diſtantia longè
Diſſimili perfecta figura Principiorum.
  Tum porro quæcunq; Igni flammata cremantur;
Si nil præterea, tamen ex ſe ea corpora tradunt,
Unde Ignem jacere, & Lumen ſummittere poſſint;

Terra quidem nullo prædita eſt ſenſu, at quia continet ſemina multarum rerum, ideo multis modis multas res producit. Ideoque ſiquis velit appellare Mare Neptunum, *Segetes* Cererem, *& Vinum vocare* Bacchum, *potius quam proprio nomine illius liquoris uti, Permittamus etiam ut idem appellet Terrarum Orbem* Deûm Matrem, *quamvis re ipſa non ſit. Sæpe igitur Oves, & bellica Equorum proles, & cornigeri Boves in eodem prato gramina tondentes, ſub ejuſdem Cœli tegmine viventes, & ex eodem flumine bibentes diſſimili ſpecie vivunt, Parentum naturam retinent, moreſque ſingulis ſuis generibus convenientes: Tanta eſt varietas ſeminum in quovis Herbarum genere, tanta in unoquoque flumine: Obſervandum etiam quòd unumquodque Animal, Oſſa, Cruor, Venæ, Calor, Humor, Viſcera, Nervi, quæ omnia conſtant ex ſeminibus disparis figuræ, componunt. Deinde Corpora, quæ accenſa igne comburuntur, ſi nil præterea præbent tamen ex ſe tradunt Corpora, è quibus flammæ, lumenque fit,*

N O T Æ.

654. *Hic ſiquis.*] *Hinc* & *Huc ſiquis*: Alii.

659. *Sæpe itaque*, &c.] Finita *Magnæ Matris* pompa, ad inſtitutum redit, & ſecundò v. 8. probat varia ſeminum genera in rebus ſingulis inveniri, v. g. in iiſdem Herbis, in eadem Aqua, quæ cùm Alimento ſint tam variis Animantium generibus, Equis, Bobus, &c. neceſſe ſit varia contineant Principiorum genera, quæ ſingulis accomodentur.

660. *Duellica.*] Bellica; ut *Duellum*, Bellum.

661. *Buceriæque.*] *Buceræque* ſeu *Buceraæque*, Alii: Βούκερως enim & Βουκέραος legitur, at Βουκέριος fruſtra quæres.

663. *Retinentque Parentum.*] Quidam Codd. *Retinente Parente*, i. e. Tellure retinente ſuam Naturam: quo nihil ineptius.

667. *Jam vero*, &c.] Priori argumento aliud v. 4. connectit: Quin etiam quæ accommodantur uni Animanti, neceſſe eſt generum adhuc diverſiſſimorum ſint, cùm varia variis ipſius partibus, Venis, Viſceribus, Nervis, Oſſibus, &c. coaptentur.

671. *Tum porro quæcunque*, &c.] Quarto v. 3. arguit ex Ligno, & aliis rebus igne reſolutis; Cùm enim in ignem, in lucem, in fumum, & cineres reſolvantur, exiſtimandum eſſe videtur non fieri reſolutionem in alia quàm quæ reipſa continebantur; neque ex Ligno perire aliud, quàm connexionem & ſitum partium, ſive ſpecialem exiſtendi modum, Formam, Qualitatem, Speciem, Accidens, Eventum, cujus cauſa erat, & dicebatur Lignum. Ideò in Ligno aliiſque rebus varia illa genera ſeminum, e quibus Lux, Fumus, Cineres conſtant, latere concedendum eſt.

672. *Ex ſe ea Corpora.*] *Hæc in ſe Corpora*, ut *In* pro *Intus* ſive ἔνδοθεν accipiatur; Giſanius. *Ex ſe ea Corpora*, Lambinus reſtituit; Alii legunt *Ex ſo*, vel *Ex ſuo Corpore*.

673. *Jacere.*] *Lacere*, i. e. Elicere, Giſanius, qui ingenio nimis indulget.

Scintillaſque

Scintillaſque agere, ac latè differre Favillam.
Cætera conſimili mentis ratione peragrans,
Invenies intus multarum Semina rerum
Corpore celare, & varias cohibere Figuras.
Deniq; multa vides, quibus eſt Odor, & Sapor una
Reddita ſunt cum Odore; imprimis pleraque dona,
Relligione animum turpi cum tangere parto.
Hæc igitur variis debent conſtare Figuris:
Nidor enim penetrat, qua Succus non it in artus:
Succus item ſeorſum, & rerum Sapor inſinuatur
Senſibus, ut noſcas primis differre figuris.
Diſſimiles igitur Formæ glomeramen in unum
Conveniunt: Et res permiſto Semine conſtant,
Quin etiam paſſim noſtris in verſibus ipſis
Multa Elementa vides multis communia verbis;
Cùm tamen inter ſe Verſus, ac Verba neceſſe'ſt
Confiteare alia ex aliis conſtare Elementis:
Non quòd multa parum communis Littera currat,

e quibus etiam ſcintillæ exiliant, & favilla latè diſpergatur: Si reliqua omnia pari modo contempleris, invenies illa multarum rerum Semina variis figuris prædita continere: Deinde multa ſunt, in quibus odorem ſimul & ſaporem ſenties, præcipuè in illis ſacrificiis quibus ad expiandam fraudem altaria ſuperſtitioſe cumulas; Hæc autem ex Seminibus diſparis figuræ conſtare debent, Odor enim intrat in Corpus per eos meatus per quos ſapor non penetrat, Sapor etiam per proprios meatus ſenſibus inſinuatur, unde colligas illorum ſemina diſparis eſſe formæ: Concludendum ſemina diverſis figuris induta Corpus unum componere, & res conſtare ſemine permiſto: Quinetiam in ipſis noſtris verſibus paſſim vides multas literas multis vocibus communes, Interim tamen fateberis verſus alios & verba alia ex aliis literis componi, non quòd paucæ tantum literæ iſtis verſibus & verbis communes ſint,

NOTÆ.

678. *Denique multa vides,* &c.] Quintum v. 9. ſubjicit argumentum; Plures qualitates ſenſimus in eodem Corpore contineri; Odorem v. g. & Saporem; Odorem autem & Saporem e ſeminibus diſparis figuræ conſtare palam eſt, Diverſos enim ſenſus afficiunt, & dum Alter per Nares inſinuatur, Alter Linguam & Palatum afficit.

679. *Reddita ſunt cum odore.*] Alii, *cum adoles:* Hunc verſum rejicit Lambinus, ſequentem etiam delet *Faber.* Nam quæ Latinitas? *Tangeris Animum religione turpi parto?* Dein, cur hoc exemplum potiùs quàm aliud quodvis? an quia neceſſe ſit immolare Capellam, Ovem, &c. ut noſcamus multa eſſe, quibus & Odor & Sapor una ſint? Hæc *Faber:* Acutè, ut ſolet, Uterque enim, aut Neuter rejiciendus: Neutrum rejicio, Latinitas enim haud abſimilis iſti, quam v. 63. legimus; & quamvis non neceſſe ſit immolare Capellam, Ovem, &c. ut noſcamus multa eſſe quibus Odor & Sapor una ſint; tamen haud indecorum Poetæ Epicuræo duos verſiculos ſubinde infarcire, quibus Deos obiter ſugillet, & rideat Pietatem. Alii legunt *Contingere parato;* Tibi nempe parato contingere ſive inquinare Animum turpi religione: & *Contingere* faciunt Triſyllab. ut infra *degere dudum:* Imperitè ut patet ex. v. 660. ——Lege autem,

——*Quibus & Odor & ſapor unà*
Reddita ſunt, cum adoles——

683. *Et rerum.*] *Seorſum,* Codd. rectiùs; ut & *Privis* pro *Primis* in ſequenti verſu haud abſurde legitur.

685. *Glomeramen in unum.*] Gaſſendus: *Glomerantur in unum.*

687. *Quin etiam paſſim,* &c.] Sententiam ſuam illa, qua ſæpe utitur, ſimilitudine v. 12. illuſtrat, objectionem ſubinde proponit, & ſolvit. Si enim, dicet aliquis, communia ſint multis rebus ſemina, unde res ipſæ ſunt diverſæ? Similia Semina res ſimiles efficerent. Hunc verò Argutatorem Lucretius jubet intueri verſus ſuos, in illis multas literas communes multis vocibus inveniet, at voces ipſas inter ſe diverſas eſſe, ex iis etiam diverſa Carmina componi negari non poteſt. Pari ratione, licet in multis rebus communia ſint Semina, res tamen ipſæ, quæ ex iſtis ſeminibus ſimilibus componuntur, prorſus diverſæ eſſe poſſunt.

691. *Non quòd multa parum,* &c.] Debet ad id referri quod de ſimilium figurarum infinitate dixerat, v. 525. contra autem de numero finito diſſimilium v. 481. Cui & aliquid germanum poſt paucos verſus occurret, viz. v. 721.

Aut

Aut nulla inter ſe duo ſint ex omnibus iſdem :
Sed quia non volgò paria omnibus omnia conſtant.
Sic aliis in rebus item communia multa,
Multarum rerum cum ſint Primordia, longè
Diſſimili tamen inter ſe conſiſtere ſumma
Poſſunt : ut meritò ex aliis conſtare ferantur
Humanum genus, ac Fruges, Arbuſtaque læta.
Nec tamen omnimodis connecti poſſe putandu'ſt
Omnia : nam volgò fieri Portenta videres,
Semiferas Hominum ſpecies exiſtere ; & altos
Interdum Ramos egigni corpore vivo :
Multaque connecti Terreſtria membra Marinis.
Tum flammam tetro ſpiranteis ore Chimæras
Paſcere Naturam per terras omniparenteis.
Quorum nil fieri manifeſtu'ſt : omnia quando
Seminibus certis certa genetrice creata
Conſervare genus creſcentia poſſe videmus.
Scilicet id certa fieri ratione neceſſe'ſt ;
Nam

aut nulla duo verba ex literis iiſdem conſtant ; ſed quia omnes verſus & omnia verba non ex iiſdem prorſus literis componuntur : Sic alia res, licet contineant ſemina multis rebus communia, ipſæ tamen poſſunt eſſe inter ſe prorſus diſſimiles, ita ut jure dicamus Homines ex aliis ſeminibus, ex aliis fruges, ex aliis arbores conſtare. Nec tamen putandum eſt ſemina cujuſvis figuræ ſeminibus cujuſvis figuræ conjungi poſſe ; tum enim monſtra vulgò nata cerneres : quædam Animalia partim ferina, partim humana ſpecie (Centauri) exiſterent, aliquando etiam Arbores ex Animali Corpore ſurgere, & terrena membra marinis connecti, & naturam per Terras omnia producentes nutrire Chimæras, tetro ore ignem ſpirantes videres. At nulla iſtiuſmodi monſtra eſſe manifeſtum eſt, ſiquidem conſtat res cunctas certa genetrice certiſque ſeminibus ortas dum creſcunt genus ſuum conſervare poſſe : Nec aliter profectò poteſt fieri,

N O T Æ.

696. *Diſſimili ſumma.*] i. e. Res dicantur ex diſſimili ſeminum congerie, ſi totam compagem ſimul intueare, componi.

699. *Nec tamen Omnimodis*, &c.] Quamvis multa ſemina ſint multis rebus communia, Unaquæque tamen res eam exigit diſpoſitionem, ut Atomi ipſam conſtituentes eas, quæ ſunt ſibi congruæ, adſciſcant, ac velut conſocient, alias prætereant, & reſpuant : Ex quo rursùm fit, ut cùm res diſſolvitur, congruæ quæque ſe mutuo trahant, & ab incongruis expediant. Sed audire pleniùs ex Lucretio juvat, qui rem ipſam v. 10. proponit, & cauſam reddit, quòd alioquin monſtra quotidiè naſcerentur ; Centauros, Chimæras, & omnia Poetarum figmenta videremus. Nulla autem iſtiuſmodi apparent portenta, quia ex certis quibuſdam, non ex omnigenis Seminibus naſcuntur res ; certis inſuper aluntur.

701. *Et altos interdum Ramos egigni*, &c.] Egigni Corpore vivo, ut apud Horat.

——*Tanto emetiris acervo.*

Ramos de Corpore vivo) Ramos e vivo Corpore Hominis egigni prorſus mirabile ſit, ſed nec fortaſſe mirabile non ſit quod de Prunulo in Regione Thoracis, Paſtoris, Tarraconenſis ſive, ad ſternum fruteſcente narrat Gaſſendus, l. V. de vita Peireskii. Paſtor Tarraconenſis in prunulum incidit, ſpinaque ad eam partem implantata, ſic per biennium radices egit, ut poſt reſectos ſurculos varios, aliqui tandem prodierint, in quibus flores & fructus viſi : Non deſtitit inſtare Peireskius, donec Cardinalis Barberinus curavit fidem fieri per illius loci Archiepiſcopum, & Eques Puteanus non literas modò atteſtantes, ſed ſurculos etiam accepit, & cum illo communicavit : Hæſit verò deinceps minùs, cùm accepit ſimile quidpiam contigiſſe in Thuſcia, circa Gallinæ cujuſdam collum, & Frontiniani in Occitania, circa digitum Piſcatoris, in quem cùm implantata fuiſſet Spinula Scorpionis marini, res eò evaſit, ut Chirurgus inde eduxerit tres piſciculos generis Scorpionum ; Quanquam hæc omnia qui viderit, fidem habere tutiorem poteſt.

705. *Paſcere Naturam.*] Alere ſe, vel, ut aliis placet, vaſtare, depaſcere, devorare totam Naturam : *Fayus* : Sic omnia.

709. *Scilicet id certa*, &c.] Octo qui ſequuntur verſus non tam conſtituunt diverſum argumentum, quàm præcedentis rationis poſterio-

rem

Nam ſua cuique Cibis ex omnibus intus in artus
Corpora diſcedunt : Connexaque convenienteis
Efficiunt motus : At contra aliena videmus
Rejicere in terras Naturam : Multaque cæcis
Corporibus fugiunt è corpore percita plagis,
Quæ neq; connecti cuiquam potuere, neq; intra
Vitaleis motus conſentire, atque animari.
Sed ne fortè putes animalia ſola teneri
Legibus his : Eadem ratio res terminat omneis.
Nam veluti tota natura diſſimiles ſunt
Inter ſe genitæ res quæque, ita quamq; neceſſe'ſt
Diſſimili conſtare figura Principiorum ;
Non quòd multa parum ſimili ſint prædita forma :
Sed quia non volgò paria omnibus omnia conſtent.
Semina cùm porro diſtent, differre neceſſe'ſt
Intervalla, Vias, Connexus, Pondera, Plagas,

hoc enim ab immutabili & certa cauſa procedit : Ex omnibus alimentis propriæ unicuique Animali particulæ in membra Illius Animalis diſcedunt, & conjunctæ conſpirant in motus iſti Animali convenientes, & vitales ; particulas autem quæ noxiæ & incongruæ ſunt videmus Naturam in terram ejicere ; multæque particulæ ſenſui non ſubjectæ aliarum ictibus fugatæ e Corpore clam recedunt : Quæ particulæ non potuerunt aliis conjungi nec in ipſo Animalis corpore in vitales & convenientes motus conſpirare : Ne verò forſan exiſtimes ſola Animalia his legibus teneri, (propter diverſitatem figurarum ſeminum diverſa eſſe) eadem diverſitas cæteras res omnes differre facit : ut enim res quæque genitæ inter ſe tota ſua natura differunt, ita neceſſe eſt unamquamque rem componi ex principiis diſparis figuræ ; non quòd pauca tantum ſemina ſint ejuſdem formæ, ſed quod omnia non ſint ſimilis prorſus & uniuſmodi figuræ. Cum autem Semina diverſas figuras habeant, neceſſe eſt ut Intervalla, meatus, connexus, pondera, plagæ,

NOTÆ.

nem partem explicant : Res enim è certis ſeminibus ortæ ideò dum creſcunt, genus ſuum conſervant, nec in aliud degenerant : Quia Natura ex alimento iſtas tantùm ſeligit particulas quæ ſibi aptæ & convenientes ſunt, incongruas verò ſecernit, & rejicit : Hinc Rami vivo Corpore nunquam egignuntur, quoniam Corpus humanum particulas materiæ arboribus alendis aptæ ejicit, nec in alimentum unquam convertit : & idem de reliquis monſtris dicendum.

710. *Sua.*] Convenientia, Specifica : e. g. ex pane id educit Homo per coctionem quod Speciei humanæ convenit, Canis contra quod Canino generi. *Faber.*

713. *Multaque cæcis*, &c.] Multa quæ non vides è cujuſque Animantis Corpore vi quadam imperceptibili ejiciuntur, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι συνῆφθαι τοῖς ἐκ ὁμοιογενέσι. Quod Statica Experimenta egregie confirmant.

715. *Neque intra*] Quidam Codd. *Inter :* Alii *Inte :* Forſan *indu* legendum.

716. *Animari.*] Hæc eſt conjectura Lambini contra omnes libros, qui *Imitari* exhibent, ſuamque conjecturam v. 146. lib. V. tuetur,

Quandoquidem nequeunt vitaliter eſſe animata.

Faber dicit quærendum eſſe aliquid quod ab illa ſcriptura *Imitari* proprius abeſſet : Nullum autem videt verbum quod Sententiæ magis conveniat, & ad libros manu deſcriptos accedat magis, quàm *adagitari* ; Si verò (quod Infinita apud Lucretium exempla ſuadent) vocem iſtam diviſeris interſerendo *que*, non malè huic loco conſultum fuerit. Legit igitur *adque igitari*, i. e. & *adagitari*, ſeu *agitari intra vitales motus.* Nulla certe vox magis propria occurrere poſſit, & quam ſententia pronius admittat. Sed cùm iſtud *Igitari* non intelligerent Exſcriptores, ſuum Iſtud *Imitari* procuderunt, quod & Senſus reſpuit, & Latinitas probare non poteſt. *Faber.* *Micare* id eſt *Moveri*, Turnebus.

717. *Sed ne forte putes.*] Quod de Animalibus dixerat, id porro exiſtimandum de cæteris rebus, quæ pari modo ex certis, proprioque modo diſpoſitis Atomorum generibus conſtant : Communia licet in omnibus ſemina reperiantur ; Alia tamen certa ſemina ſingulis propria accedunt, illa efficiunt ut diverſa ſint intervalla, diverſi motus, ſitus, poſituræ, &c. Et inde oritur rerum varietas, & differentia.

718. *Eadem ratio res terminat omneis.*] Ita Lambinus, cùm Codd. *Diſterminat Omnia*, quod probo.

Con-

concurſus, motus; diverſa ſint; quæ non ſolum Animalia, ſed Terras, Mare, & Cœlum a Terris differre faciant: Nunc age, dicta mea, quæ jucundo labore congeſſi, percipe; ne forte credas res illas, quas vides Albas, *ex* Albis *Seminibus componi; aut* Nigras *e* Nigris, *aut res alio quovis colore imbutas, ideo iſtius Coloris eſſe, quia Semina ejus erant eodem Colore tincta; In Seminibus enim nullus eſt omnino Color, neque ſimilis, neque diſſimilis illi, qui, in rebus quas componunt apparet. Quæ Corpora (nullo viz. Colore tincta) ſi concipi non poſſe exiſtimes, infinitum erras: nam cum Cæci nati, qui nunquam Solis lucem viderint, Tactu cognoſcunt Corpora, quæ nullo unquam Colore imbuta ſentiebant, inde poſſumus colligere,*

Concurſus, Motus: quæ non Animalia ſolùm
Corpora ſejungunt, ſed Terras, ac Mare totum
Secernunt, Cœlumque à Terris omne retentant.
Nunc age dicta meo dulci quæſita labore
Percipe: ne fortè hæc Albis ex Alba rearis
Principiis eſſe, ante oculos quæ Candida cernis:
Aut ea, quæ Nigrant, Nigro de Semine nata:
Neve alium quemvis quæ ſunt induta colorem,
Propterea gerere hunc credas, quod Materiaï
Corpora conſimili ſint ejus tincta colore.
Nullus enim Color eſt omnino Materiaï
Corporibus, neque par rebus, neque denique diſpar.
In quæ corpora ſi nullus tibi fortè videtur
Poſſe animi injectus fieri, procul avius erras:
Nam cum Cæcigeni, Solis qui lumina nunquam
Aſpexere, tamen cognoſcant corpora Tactu,
Ex ineunte ævo nullo contincta colore:
Scire licet menti quoque noſtræ Corpora poſſe

NOTÆ.

728. *Cœlumque à Terris omne retentant.*] *Retentant*, ne Cœlum cum Terris miſceatur, *Lambinus*: Optime concludit: Semina quidem diſtant, ſed niſi Intervalla, Viæ, Motus, &c. itidem differrent, Omnia prorſus, Cœlum, Mare, Sidera, &c. confunderentur: *Faber.* Ita vox iſta *Retentant* eſt vis maximæ, niſi illa impediret, Cœlum Mari, Mare Terris miſcetur, at nihil tale voluit *Lucretius*, apud illum *Retentant* idem plane quod *diſtinguunt*, aut *faciunt differre.*

729. *Nunc age, dicta meo,* &c.] Καὶ μὴν καὶ τὰς Ἀτόμους νομιστέον, μηδεμίαν ποιότητα τῶν φαινομένων προσφέρεσθαι πλὴν σχήματος, καὶ βάρους, καὶ μεγέθους, καὶ ὅσα ἐξ ἀνάγκης σχήματος συμφυῆ ἐστι. Ποιότητες γὰρ ἄλλαι, οἷον χρῶμά τε, καὶ θερμότης, παρὰ τὴν θέσιν τῶν Ἀτόμων μεταβάλλουσιν, διὸ καὶ ταῖς Ἀτόμοις ἐνυπάρχουσι. *Epicurus ad Herodotum.* Eandem ſenteutiam Lucretius exponit, & v. 9. Semina affirmat colorum expertia, neque opus eſſe alborum ſeminum, ut Album foret Compoſitum, neque nigrorum, ut Nigrum.

733. *Quæ ſunt induta.*] Emendatio *Lambini*, ſi Cod. *Imbuta*: Quod Latini Sermonis ratio improbat. Deinde ex Epicuri ſententia Corpora non poſſunt dici imbuta Colore. *Faber*: Cui crederem ſi probâſſet. *Quem*, Gaſſendus.

735. *Tincta Colore.*] *Tacta*, Lambinus.

738. *In quæ Corpora ſi,* &c.] Senſit *Lucretius* ſe multis ægre perſuaſurum fuiſſe nullos eſſe in Seminibus, & proinde neque in ipſis Compoſitis, Colores. Præjudiciis enim penitùs obedientes, pauci credunt ſe aliquid Corporeum poſſe concipere, quod non ſit Coloratum; ideoque ſemina, quæ mente percipi non poſſunt, utpote Coloris expertia, ſibi obtrudi non ferunt: Hiſce præjudiciis v. 9. breviter occurrit. Cæci res percipiunt, quarum tamen Colores nunquam viderint; nec omnis rerum perceptio unà cùm Sole occidit, in denſiſſimis tenebris non minùs illa, quæ tangimus, percipimus, quàm illa quæ medio die & luce clariſſima verſamus.

739. *Animi injectus.*] Venuſtè admodùm: Res percipiendæ ab Animo videntur remotæ, in eas ſeſe injicit mens, & arreptas percipit: Alii pro *Fieri*, *Ferri.*

742. *Nullo Colore.*] Relative ad Cæcigenos: Neque enim unquam Corporis ullam cognitionem ſibi pepererε ope Coloris. *Faber. Contincta*, Lambinus *Contacta*: Ut & *Tacta*, v. 746.

Verti

Verti in notitiam nullo circumlita fuco.
Denique nos ipſi cæcis quæcunque tenebris
Tangimus, haud ullo ſentimus tincta Colore.
  Quod quoniam vinco fieri, nunc eſſe docebo.
Omnis enim Color omnino mutatur in omneis:
Quod facere haud ullo debent Primordia pacto,
Immutabile enim quiddam ſuperare neceſſe 'ſt;
Ne res ad Nihilum redigantur funditùs omnes.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors eſt illius, quod fuit antè.
Proinde Colore cave contingas Semina rerum:
Ne tibi res redeant ad Nilum funditùs omnes.
  Præterea, ſi nulla Coloris Principiis eſt
Reddita natura, at variis ſunt prædita Formis;
E quibus omnigenos gignunt variantque Colores.
(Præterea magni quòd refert Semina quæque
Cum quibus, & quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus, accipiantque:)
Perfacilè extemplò rationem reddere poſſis,
Cur ea, quæ Nigro fuerint paullo ante Colore,
Marmoreo fieri poſſint Candore repente:
Ut Mare, cùm magni cõmôrunt Æquora venti,

res etiam nullo colore tinctas a noſtra mente concipi poſſe. Deinde quæcunque nos ipſi in Tenebris tangimus non ſentimus ullo colore eſſe tincta. Cum verò hoc ita eſſe certum ſit, conabor ulterius demonſtrare: Omnis enim Color in omnes mutari poteſt, At Rerum Semina nullo modo mutari debent, neceſſe enim eſt ut aliquid ſit Immutabile, niſi concedere velis omnes res in Nihilum redigi. Cujus enim Natura mutatur, id deſinit eſſe quod antè fuit: Nè igitur dicas Semina Rerum colore aliquo imbuta eſſe, niſi etiam velis res omnes in Nihilum poſſe redigi. Præterea, ſi Semina non ſint naturaliter Colore tincta, ſed variis figuris prædita, ex qua varietate Figurarum omnis Varietas Colorum oriri poteſt, (magni enim refert cum quibus ſingula Semina, & quali ordine conjunguntur, & quos motus impertiant, & quos accipiant viciſſim;) facilè potes rationem reddere cur illa Corpora, quæ paulò ante Nigra erant, brevi Candida evadant: v. g. Mare, cum procella undas turbaverit,

NOTÆ.

747. *Quod quoniam vinco fieri.*] Quoniam probavi Semina Coloris expertia percipi poſſe, *Nunc eſſe docebo*, Rerum Principia nullis Coloribus eſſe tincta: Ita ut deeſſe videtur verſus

Corpora Materiæ nullo contincta Colore.

Vinco fieri) ut apud Horatium,

Vincit enim Stultos ratio inſanire Poetas.

Integer verò ſit locus, conjecturam meam non pertinaciter defendam: Lucretius v. 9. primò probat Rerum Semina non eſſe colorata, quia omnis Color mutari poteſt: At Semina Rerum ſunt immutabilia, aliter Omnia in Nihilum reciderent. Ποιότης πᾶσα Ατόμοις ἐνυπάρχουσα καὶ ἰδία μὴ μεταβάλλει, ὡς καὶ αἱ Ατομοι μηδὲν μεταβάλλουσιν· ἐπειδὴπερ δεῖ τι ὑπομένειν ἐν ταῖς διαλύσεσι τῶν συγκρίσεων στερεὸν καὶ ἀδιάλυτον, ὃ τὰς μεταβολὰς οὐκ εἰς τὸ μὴ ὂν ποιήσαιτο. Αἱ δὲ ποιότητες οὐκ ἐνυπάρχουσαι, καὶ μὴ ἰδίαι, οἷον χρῶμα τε καὶ θερμότης, ἐν τῷ μεταβάλλοντι οὐχ ὥσπερ ἐκεῖναι καταλείπονται, ἀλλ' ἐξ ὅλου τοῦ σώματος ἀπόλλυνται. Epicurus Epiſt. ad Herodotum. Inde *Lucretius*, Si Color eſſet intrinſecus Seminibus, Semina forent mutabilia, Omnis enim Color mutabilis.

756. *Præterea ſi nulla Coloris, &c.*] Secundò v. 19. Docet Semina nullis Coloribus imbuta eſſe, quia fruſtrà aliquis ſemina Colore tingat: Varias figuras Atomis attribue, & ex diverſo Earum Ordine, Diſpoſitione, & poſitura varii Colores orirentur. Exempli gratia, Mare eſt Cærulei Coloris, at agitatum fluctibus albeſcit: Semina, viz. quæ in uno ordine diſpoſita Cæruleum colorem exhibebant, jam in alio Conſtituta, album colorem induunt: At verò ſi Color Cæruleus eſſet Seminibus nativus, nulla agitatione iſta Principia ſpeciem albam oſtentarent.

759. *Præterea.*] *Propterea*: Giſanius: Rectè.

Vertitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim poſſis Nigrum, quod ſæpe videmus,
Materies ubi permiſta 'ſt illius, & ordo
Principiis mutatus, & addita, demptaque quædam,
Continuò id fieri ut Candens videatur, & Albū:
Quòd ſi Cæruleis conſtarent Æquora ponti
Seminibus, nullo poſſint Albeſcere pacto.
Nam quocunque modo perturbes, Cærula quæ ſint
Nunquam in Marmoreū poſſunt migrare Colorem.
Sin alio, atque alio ſunt Semina tincta colore,
Quæ Maris efficiunt unum purumque Nitorem:
Ut ſæpe ex aliis Formis, variiſque Figuris
Efficitur quiddam Quadratum, unæque figuræ:
Conveniebat, uti in Quadrato cernimus eſſe
Diſſimileis formas; ita cernere in Æquore ponti
Aut alio in quovis uno puroque Nitore,
Diſſimileis longè inter ſe, varioſque colores.
Præterea, nihil officiunt, obſtantque Figuræ
Diſſimiles, quo Quadratum minùs omne ſit extra:
At varii rerum impediunt, prohibentq; Colores,
Quo minùs eſſe uno poſſit res tota Nitore.
Tum porro, quæ ducit & inlicit, ut tribuamus

canis fluctibus albeſcit. Dicere enim potes, quando Semina rei, quæ Nigra plerumque apparet, loco priori moventur, & illorum ordo ſituſque mutatur, cum quædam de novo addita, quædam detracta ſunt, tum rem iſtam candidam ſubitò apparere; ſi verò e Seminibus cærulei Coloris Mare componeretur, nullo modo potuiſſet Album fieri: Quocunque enim ſitu & ordine colloces Semina Cærulei Coloris, illa albedinem nunquam induere valerent. Si autem dicas Semina iſta è quibus Mare, quod unius Coloris videtur eſſe, conſtat, variis Coloribus eſſe prædita, ut ſæpe ex Corporibus diverſimode figuratis Corpus, quod totum Quadratum eſt, & ſimplicis Figuræ, componitur; Tum ſequeretur, quòd ſicut in iſto Quadrato Corpore diverſas variaſque Figuras exiſtere videamus, ita etiam in Mari aut alio Corpore unius & ſimplicis Coloris diverſos varioſque Colores cerneremus. Deinde Diverſæ & diſſimiles Figuræ non impediunt quò minus extima totius Compoſiti Corporis ſuperficies Quadrata eſſet, at diſſimiles Colores impedirent quò minus tota res uno ſimplici Colore imbuta videretur. His adde, quòd conceſſa illa, quam modò memoravi, conjectura, tota iſta ratio,

NOTÆ.

766. *Candenti marmore.*] Corpus politum marmor dicitur, etiamſi ſolidum non ſit. Ita Græci, Ita Latini, de Mari, de Papillis, &c. *Faber.*

775. *Sin alio atque alio*, &c.] Dixerit fortaſſe quiſpiam aquam Maris ex variis & diverſicoloribus Atomis concreviſſe, unde ille & ille Color, modò Cæruleus, modò Albus enaſcatur, uti Quadratum ex duobus aut quatuor Triangulis incluſis componitur, quæ ipſa Triangula alias inter ſeſe figuras habeant: Sed non ita, inquit, v. 8. Nam in Quadrato diſſimiles formas cernere potes, extra quas eſt Quadratum: (id eſt quas in ſeſe habet, & continet Quadratum) in Aqua autem Marina nihil tale videas. *Faber.*

778. *Unæque figuræ.*] Sic *Iſtæ, Alteræ, Solæ, Ullæ, Nullæ,* Plautus, Terentius, Cicero, Lucretius.

783. *Præterea nihil officiunt*, &c.] V. 4. Hoc effugium nullum eſſe demonſtrat, Corpora enim diverſæ figuræ in alteram diverſam figuram conſentire poſſunt, ut Triangula in Quadratum, at non eadem eſt Colorum ratio, nec diverſi Colores unquam unum ſimplicem componunt.

784. *Minus omne ſit extra.*] Ita *Lambinus* è Codd. dum *Marullus*, & *Nardius*: *Minus eſſet in illis.*

787. *Tum porro quæ ducit*, &c.] Iterum v. 7. pugnat; Qui dicunt unum ſimplicem colorem ex Seminibus alio atque alio Colore tinctis effici poſſe, priorem deſerunt Opinionem, unicamque ſuæ ſententiæ rationem evertunt: Hi enim poſtulabant Colorata Semina, ut Alba Corpora ex Albis Seminibus, & Nigra ex Nigris orirentur. Si tamen è Principiis diverſimode coloratis Niger, aut Albus Color oriretur, tota illa, cui priùs fidebant, Ratio perit: Deinde ſubjungit Album Colorem (& idem de aliis dicendum) citiùs naſci poſſe ex Seminibus nullo, quàm e Principiis vel nigro, vel alio quovis Colore tinctis. Ita hos verſus expono, quos Alii Interpretes nondum intellexerint.

787. *Ducit & inlicit.*] Id eſt, *Suadet*: Ita fæliciter reſtituit *Lambinus* locum maximè corruptum.

Princi-

Principiis rerum nonnunquam, cauſa, Colores,
Occidit, ex Albis quoniam non Alba creantur:
Nec quæ Nigra cluent, de Nigris: ſed Variis de.
Quippe etenim multo proclivius exorientur
Candida de nullo, quam de Nigrante colore;
Aut alio quovis qui contrà pugnet, & obſtet.
  Præterea, quoniam nequeunt ſine Luce Colores
Eſſe, neque in Lucē exiſtunt Primordia rerum:
Scire licet quàm ſint nullo velata Colore.
Qualis enim cæcis poterit Color eſſe tenebris,
Lumine qui mutatur in ipſo, propterea quòd
Recta aut obliqua percuſſus Luce refulget?
Pluma Columbarum quo pacto in Sole videtur:
Quæ ſita cervices circum, collumque coronat:
Namque aliàs fit uti rubro ſit clara Pyropo:
Interdum quodam ſenſu fit, uti videatur
Inter Cæruleum virideis miſcere Smaragdos.
Caudaque Pavonis, larga cum Luce repleta 'ſt,
Conſimili mutat ratione obverſa Colores.
Qui, quoniam quodam gignuntur Luminis ictu;
Scilicet id ſine eo fieri non poſſe putandu 'ſt.

propter quam Colores Rerum Seminibus tribuimus, perit; quoniam tum ſequeretur Res Albas non ex Albis Seminibus fieri, aut Nigras è Nigris, ſed ex Seminibus diverſorum Colorum. Inſuper obſervandum eſt, quod Res albæ faciiius oriantur è Seminibus nullo Colore præditis, quam ex Seminibus vel nigro, vel alio Colore imbutis. Præterea quia Colores non poſſunt eſſe ſine Luce, Rerum autem Semina in Lucem prodire non poſſunt, exinde ſequitur Rerum Semina nullo Colore eſſe tincta: Quomodo enim poteſt eſſe Color in tenebris, cum omnis Color in Luce mutetur, & varius appareat prout recto vel obliquo Lucis radio Corpus illuſtratur? Quod in plumis circa collum Columbæ Sole illuſtratæ videre licet. Aliquando enim rubri ſeu flammei coloris & inſtar Pyropi fulgentis apparent, Aliquando virides colores, tanquam Smaragdos cum Pyropis, cum iſto rubro & flammeo permiſtos exhibent. Pavonis etiam Cauda, cum larga luce impleatur, pro diverſa ad Lucem poſitura non minus quam Plumæ Columbarum varios colores induit. Cum autem hi Colores Lucis ictui originem ſuam debeant, credendum eſt, eos ſine Luce exiſtere non poſſe.

N o t æ.

791. *Quippe etenim.*] Inſuper obſervandum: Hanc interpretationem tota diſputatio confirmat.

794. *Præterea quoniam nequeunt*, &c.] Iterum v. 15. concludit *Lucretius* Semina eſſe Colorum expertia, quia Color nil aliud ſit quàm Lux in Corpore refracta, vel à ſuperficie opaci Corporis reflexa: De Luce refracta nihil Poeta, at ſi Priſma ſeu Trigonum vitreum vulgare oculis apponas, ſenties radios Lucis geminam refractionem paſſos varios Colores exhibere: Obſervat autem Plumas circa Columbæ collum, aut in Pavonis Cauda prout recto aut obliquo radio Lucis illuſtratæ ſunt, modo flavum, modo viridem, modo flammeum, &c. Colorem diffundere. Et Inde arguit in denſis tenebris in quas Lux nulla penetrat, & ex quibus nulla reflectitur, nullos prorſus Colores eſſe; ac proinde Colores qui redeunte Luce in rebus cernuntur, procreari ab ipſamet Luce, pro diſpoſitionibus quas res habent ad eam recipiendam, reflectendam, refringendam, & referendam ad Oculos. Ideoque quoniam Semina nunquam in Lucem veniunt, aut radios reflectunt, quaſi in denſiſſimis tenebris obruta, ſunt prorſus excolora. Epicurus in libro adverſus Theophraſtum ſecundo dicit, οὐκ εἶναι τὰ χρώματα συμφυῆ τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ γεννᾶσθαι κατὰ ποιάς τινας τάξεις, καὶ θέσεις πρὸς τὴν ὄψιν. Et rurſum, οὐκ οἶδα ὅπως δεῖ τὰ ἐν σκότει ὄντα φῆσαι χρώματα ἔχειν. Plutarchus adv. Colotem.

799. *Recta aut obliqua*, &c.] Nam ex variantia Anguli recti aut obliqui variatur Color.

801. *Quæ ſita.*] Quæ circumpoſita, περικειμένη: *Coronat:* Cingit collum & cervicem Columbæ, Cervix, τὸ παχὺ, & τὰ ὄπισθεν, Collum τὸ πρόμηκες, & τὰ ἔμπροσθεν ſignificabit. *Faber.*

802. *Rubro ſit clara Pyropo.*] Ita cum *Lambino* contra omnes Codd. *Rubrum Pyropum* dixit *Lucretius*, ut v. 804. *Virides Smaragdos.*

808. *Scilicet id ſine*, &c.] Giſanius & Alii. *Scire licet ſine eo fieri non poſſe putandum.*

Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in ſe
Pupula, cùm ſentire Colorem dicitur Album,
Atque aliud porro, Nigrum cùm, & cætera, ſentit,
Nec refert ea, quæ tangis, quo fortè Colore
Prædita ſint, verùm quali magis apta Figura:
Scire licet, nil Principiis opus eſſe Colores:
Sed variis Formis varianteis edere tactus.
  Præterea, quoniam non certis certa figuris
Eſt natura Coloris, & omnia Principiorum
Formamenta queunt in quovis eſſe Nitore:
Cur ea, quæ conſtant ex illis, non pariter ſunt
Omnigenis perfuſa Coloribus in genere omni?
Conveniebat enim Corvos quoque ſæpe volanteis
Ex albis album pennis jactare colorem,
Et nigros fieri nigro de ſemine Cycnos,
Aut alio quovis uno, varioque colore.
  Quinetiā quantò in parteis res quæq; minutas
Diſtrahitur magis, hoc magis eſt ut cernere poſſis

Et quoniam Pupillæ Oculi alio ictus genere percutitur, cum colorem album ſentire dicatur, & alio planè diverſo cum Corpus nigri, aut alius Coloris ſentiat; & cum nihil omnino referat quo colore ea quæ tangis imbuta ſunt, ſed multum quæ figura ſunt prædita, certi eſſe poſſumus Semina non neceſſariò poſcere Colores, ſed varias figuras, è quibus iſta ictuum varietas procedat. Præterea quoniam certus Color non attribuitur certis figuris, & omnia figurarum genera, quibus Semina donantur, poſſunt cujuſvis Coloris eſſe, Cur etiam illa Corpora, cujuſcunque generis ſint, quæ conſtant ex iis Seminibus, variis coloribus ornata & diſtincta non appareant? Oporteret enim Corvos volantes album Colorem ex Albis pennis ſæpe ſpargere: Cygnos etiam nigros oriri ex nigro Semine, aut alius cujuſvis Coloris eſſe ex Seminibus alio quovis Colore perfuſis. Inſuper, quò magis dividis res aliquas in partes minutas, eò magis

N o t æ.

809. *Et quoniam Plagæ*, &c.] Aliud argumentum v. 7. continetur: In omni Coloris perceptione Pupilla oculi percutitur, Alium verò ictum ſentit cùm albus Color repræſentetur, & alium cùm Niger, aut quivis alius. At quid Semina poſtulent Colores quibus diverſimode percutere & ferire poſſint? Principia iſta ſint, tantum diverſimode figurata, diverſimodè etiam diſpoſita, inde variæ Imagines orirentur, à quibus Oculus diverſimode percuteretur, & diverſi motus in Organis excitarentur. Viſus enim, ſecundum Epicurum, διὰ τῆς τῶν εἰδώλων εἰς τὴν ὄψιν ἐμπτώσεως.

814. *Opus eſſe colores.*] Ita Nonius: Plautus,

Omnes maritimi Milites jam opus ſunt tibi.

Similiter Cicero, & Cæſar: Lucretius ipſe, l. I. v. 1050.

——*Infinita opus eſt vis Materiai.*

Et lib. III. v. 981.

——*Materies opus eſt.*

816. *Præterea quoniam*, &c.] Aliud v. 9. ſubjungit Argumentum, partim ex confeſſione eorum contra quos diſputat, partim ex conſtantia Colorum, qui in diverſis rerum generibus apparent, ductum. Qui colorata fingunt ſemina certos Colores certis figuris non attribuunt, non affirmant Quadrata omnia Semina Nigra eſſe, nec Rotunda Alba, Triangularia Cærulea, &c. Unde igitur iſta in quibuſdam rerum generibus conſtantia? Cur omnes Corvi *Nigri*, Cygni interim *Albi*? Profectò utrumque genus variis coloribus perfuſum videremus, cùm Semina, e quibus componuntur, variis coloribus contingi poſſint.

816. *Non certis.*] è MSS. *Lambinus. Niſi certis*, Nardius, imperite.

822. *Ex Albis album pennis.*] Melius forſan *Pennis* quàm *Pariter* Gaſſendi.

825. *Quinetiam quanto*, &c.] Iterum 8. v. diſputat. Quodlibet Corpus coloratum divide, quò minutiores fiunt particulæ, eò dilutior fit Color, & tandem, imo dum particulæ manent ſenſibiles, evaneſcit: Imprudenter igitur expectamus Colores in Seminibus rerum, quos in exilioribus Corporum partibus fruſtra quærimus.

Evaneſcere

Evaneſcere paullatim, ſtinguique Colorem :
Ut fit ubi in parvas parteis diſcerpitur Aurum,
Purpura, Pœniceuſque color clariſſimu' multo,
Filatim cùm diſtractus diſperditur omnis :
Noſcere ut hinc poſſis, prius omnē efflare Colorem
Particulas, quàm diſcedant ad Semina rerum.
Poſtremo, quoniam non omnia Corpora Vocem
Mittere concedis, neque Odorem : propterea fit,
Ut non omnibus attribuas Sonitus, & Odores :
Sic, Oculis quoniam non omnia cernere quimus,
Scire licet, quædam tam conſtare orba Colore,
Quàm ſine Odore ullo quædam, Sonituque remota :
Nec minùs hæc animum cognoſcere poſſe ſagacem,
Quàm quæ ſunt aliis rebus privata, notiſque.
Sed ne forte putes ſolo ſpoliata Colore
Corpora prima manere : Etiam ſecreta Teporis
Sunt, ac Frigoris omnino, calidique Vaporis :
Et Sonitu ſterila, & Succo jejuna feruntur :
Nec jaciunt ullū proprio de corpore Odorem.

evaneſcere & extingui rerum iſtarum Colorem ſentis ; ut cum Aurum in minuta ramenta diſcerpitur ; Et ſi Purpuram filatim diſtrahas, ſplendidiſſimus Purpuræ iſtius Color totus abit & evaneſcit ; & inde potes colligere, Particulas alicujus Corporis omnem Colorem amittere antequam ad Semina perventum eſt. Denique cum admittas cuncta corpora non Sonum reddere, aut Odorem emittere, ideoque Sonum & Odores cunctis Corporibus non attribuis ; Pariter, quoniam oculis noſtris Omnia videre non poſſumus, ſcire licet tam eſſe quædam Corpora omni Colore deſtituta, quàm Alia quædam privata Sonitu omni, & Odore ; Animumque ſagacem hæc Corpora (nullo Colore induta) æquè poſſe cognoſcere, ac illa Alia, Sonitu, Odore, cæteriſque notis deſtituta. Ne verò credas Rerum Semina ſolo Colore privata, ſcias illa Caloris, Frigoris, expertia eſſe ; nullum inſuper Sonum edere, Humiditate omninò carere, nec ullum prorſus odorem e ſuo corpore emittere.

Notæ.

827. *Stinguique Colorem.*] Sic lib. I. v. 667.

Ignes in cœtu ſtingui.——————

lib. IV. v. 1091.

—*Ardorem in membris qui* ſtinguere *poſſit.*

Item Cicero in Arato :

Quem neque Tempeſtas perimet, neque longa vetuſtas
Interimet, ſtinguens *præclara inſignia Cæli.*

Gaſſendus, tamen *ſtrictim*. Faber arbitratur *ſtinguique colorem* eſſe imitationem *Platonis*, qui Colorem flammam è Corporibus manantem eſſe dixit ; frigide. Certe *Lucretius* vel nunquam inſpecto *Platone* dixiſſe potuit Purpureum & Puniceum Colorem, qui pene igniti videntur, extingui.

833. *Poſtremò quoniam.*] Demum v. 8. premit adverſarios. Omnes concedunt ea Corpora quæ Nares ſentire nequeant inodora eſſe ; Illa inſuper quæ Aures non audiunt ſonum non habere. Quidni igitur fatendum illa etiam Corpora quæ Oculi percipere non valent eſſe Colorum expertia ? De qualitatibus enim ſoli ſenſus judicant, nec credendum eſt ullam qualitatem alicui Corpori competere, quam illi ſenſus non attribuunt.

841. *Sed ne forte putes*, &c.] Satis de Coloribus. Ceteris etiam omnibus qualitatibus, Odore, Frigore, Calore, Sono, Humiditate, Sapore, Mollitie, Lentitudine, Raritate, &c. v. 23. ſua Semina carere demonſtrat. Tribus utitur argumentis, primo Si odorem Seminibus concedas, turbabis omnia, Gratiſſimi Odores Seminum grave-olentium interventu ſordeſcerent, ut in componendis unguentis niſi Artifex inolens Oleum miſceat, ſuaviſſimi odores ab Oleo corrumperentur. Idem etiam de Sapore, Sono, Calore, & Frigore dicendum. Secundo, Semina dividi non poſſunt, ideoque nec *Odorem*, neque *Sonum*, neque *Saporem*, neque *Calorem*, neque *Frigus*, quæ conſtant e particulis e Corpore emiſſis, emittere valent. Tertio, Si Mollitiem, Lentitudinem, Raritatem, Fragilitatem, &c. Seminibus apponas, mutabilia inſuper efficies, & interitui obnoxia, ideoque Res in nihilum reciderent.

844. *Et Sonitu ſterila.*] Vulg. *Sterilia* : Sed recte *Sterila*, ut *Deforma* apud Tertullianum : & lib. I. v. 341. *Sublima.*

Sicut

Sicut Amaracini blandum, Stactæque liquorem,
Et Nardi florum, nectar qui naribus halant,
Cum facere inſtituas : cumprimis quærere par eſt,
Quoad licet, ac potis es reperire, inolentis Olivi
Naturam, nullam quæ mittat Naribus auram :
Quàm minimè ut poſſit miſtos in corpore Odores,
Concoctóſque, ſuo contactos perdere viro.
  Propterea demum debent Primordia rerum
Non adhibere ſuum gignundis rebus Odorem,
Nec Sonitū, quoniā nihil ab ſe mittere poſſunt :
Nec ſimili ratione Saporem denique quemquam,
Nec Frigus, neq; itē calidū, tepidūq; Vaporem, &
Cætera, quæ cùm ita ſunt tandē, ut mortalia conſtent,
Molli Lenta, Fragoſa Putri, Cava corpore raro,
Omnia ſunt à Principiis ſejuncta neceſſe 'ſt,
Immortalia ſi volumus ſubjungere rebus
Fundamenta, quibus nitatur ſumma ſalutis :
Ne tibi res redeant ad Nilum funditùs omnes.
  Nunc ea, quæ Sentire videmus cunque neceſſe 'ſt
Ex Inſenſilibus tamen omnia confiteare
Principiis conſtare : neque id manifeſta refutant,

Ut eum facere decreveris ſuave unguentum Amaracini, & Stactæ, & florum Nardi qui ſuaviſſimos odores in nares emittunt, quærendum eſt Oleum, quantum inveniri poteſt, planè inodorum, & quod nullum omninò Odorem ad nares emittat, ut gravi ſuo & tetro odore Stacten, Amaracinum, & Nardi flores, quæ cum ſuis particulis miſcentur & concoquuntur, quam minime inficere valeat, & corrumpere. Denique Semina rerum ſuum Odorem rebus procreandis adhibere non debent (prorſus inodora ſunt) neque Sonum (nullum habent ſonum quia nullas è ſuis corporibus particulas emittere valeant, ut neque propter eandem rationem Saporem, (ſunt Inſipida, Frigus (non ſunt frigida) neque calidum Teporem, (non ſunt Calida) quia nullas ex ſuis Corporibus particulas valeant emittere. Cæteras inſuper qualitates, Mollitiem, Fragilitatem, Lentitudinem, Raritatem, &c. quæ ſunt mutabiles, ortui, & interitui obnoxiæ, Rerum Seminibus ſejungamus neceſſe eſt, ſi velimus eſſe quædam certa & æterna Semina, quibus Rerum ſalus conſervetur, & quæ efficere poſſint ut res omnes in Nihilum non reciderent. Deinde fatendum eſt omnes res quæ ſenſum habent componi ex Seminibus quæ ſenſu prorſus carent : Neque res ullæ,

NOTÆ,

846. *Amaracini.*] Qui plura de unguentis velit, Plinium, Dioſcoridem, Theophraſtum, Athenæum legat. Qualia qualia ſunt unguenta, eadem eſt argumenti Lucretiani vis & virtus.

847. *Nardi florum.*] Lambinus *florem* : Unguentum, viz. ex Nardi flore confectum. Solenne optimis authoribus id quod eximium cujuſque rei Florem appellare : Sic *Flos vini* apud Plautum, *Flos flamma* apud Lucretium : *Flos populi* apud Ennium :

Flos illibatus populi, ſuadæque medulla.

Feſtus in voce *Nectar* legit.

Et Nardi florem Nectar qui floribus halet.

849. *Potis es reperire.*] Carrio è MSS. *Potis eſt reperiri.*

850. *Quæ mittat*] *Quod mittat*, Alii.

859. *Molli Lenta, Fragoſa Putri,* &c.] Ita legit *Turnebus*. Senſus eſt, ubi Calor, Frigus, Tepor reperiuntur, neceſſe eſt Corpora eſſe Lenta, id eſt, cedentia, flexibilia propter mollitiem, fragilia propter putredinem & coctionem, cava propter raritatem, quæ in Principiis ſi ſtatuas, tum omnia ruant neceſſe eſt. Hæc *Faber* probatur Lectio, ſed Interpretatio diſplicet ; nam Mollities, Raritas, & ſimiles qualitates æque ac Sapor, Odor, Sonus, Frigus & Calor, videntur his verſibus à Seminibus ſeparari.

864. Hactenùs Semina rerum Calore, Frigore, Odore, Sapore, Colore, cæteriſque qualitatibus deſtituta eſſe demonſtravit *Lucretius*, ex iis tamen Res calidas, frigidas, ſapidas & olentes conſtituis : Jam majus opus movet, & docet Res Senſiles e Principiis nullo prorsùs ſenſu præditis componi poſſe : Primo, Fidem Experientiæ implorat v. 9. E ſtercore putrido Vermes naſcuntur, at in ſtercore iſto fruſtrà vitam, aut ſenſum aliquem requiras.

866. *Neque id manifeſta refutant.*] Solennis *Epicuri* ratio, οὐ μάχεται τοῖς φαινομένοις· & οὐδὲν τῶν φαινομένων τούτοις ἀντιμαρτυρεῖ· Faber,

Nec

Nec contrà pugnant, in promptu cognita quæ ſunt :
Sed magis ipſa manu ducunt, & credere cogunt,
Ex Inſenſilibus, quod dico, Animalia gigni.
Quippe videre licet, vivos exiſtere Vermeis
Stercore de tetro, putrorem cum ſibi nacta 'ſt
Intempeſtivis ex imbribus humida tellus :
Præterea cunctas itidem res vertere ſeſe.
Vertunt ſe Fluvii, Frondes, & Pabula læta
In Pecudes : vertunt Pecudes in Corpora noſtra
Naturam, & noſtro de Corpore ſæpe Ferarum
Augeſcunt vires, & corpora Pennipotentum.
Ergo omneis natura cibos in corpora viva
Vertit, & hinc Senſus animantū procreat omneis :
Non alia longè ratione, atque arida ligna
Explicat in flammas, & in igneis omnia verſat.
Jamne vides igitur, magni Primordia rerum
Referre in quali ſint ordine quæque locata,
Et commiſta quibus dent motus, accipiantque ?
Tum porrò quid id eſt, animum quod percutit ipſum ?
Quod movet ? & varios ſenſus expromere cogit,
Ex Inſenſilibus ne credas Senſile gigni ?

quæ noſtræ cognitioni ſubjacent, hanc opinionem convellunt aut refutant, imo manu quaſi ducunt nos ad hanc opinionem, coguntque credere Animalia (Res ſenſu præditas) componi è Principiis ſenſu deſtitutis. Videre enim licet Vermes viventes oriri è fœtenti ſtercore, cum Tellus intempeſtivis Imbribus madefacta putruerit : Præterea, videre licet omnes penè cujuſcunque generis res in ſe invicem mutari ; Fluvii, Frondes, Gramina ſeſe vertunt in Pecudes, Pecudes verò ſeſe vertunt in Humana corpora, & Feræ & Aves ſæpe Humano Corpore veſcuntur : Ergo omnia cujuſcunque generis Alimenta in viva, ſeu ſenſu prædita Corpora Natura vertit, & inde (ex Alimentis ſenſu carentibus) ſenſilia Animalia efformat : Non alia ratione atque ſicca ligna in ignes reſolvit, & omnia in flammas vertit : Nonne igitur jam vides magni referre cum quibus, & quo ordine ſingula Semina conjunguntur, & quos motus impertiant, & accipiant viciſſim. Tum porro quid demum eſt quod mentem tuam impellit ? quid movet ? quid dubitare, aut diverſam ſententiam amplecti cogit, efficitque ut credas Senſile (Rem ſenſu præditam) ex inſenſilibus componi non poſſe ?

NOTÆ.

873. *Præterea cunctas*, &c.] Neque Exemplum tantum proponit in Vermiculis & Animalibus dum gignuntur, ſed in Animalibus etiam genitis, v. 12. cum Cibus aſſumptus ex inanimi Animatus evadit : Alimentis inſenſilibus, Gramine, Frondibus, &c. Pecudes, & Aves, res totæ ſenſiles, nutriuntur, iſtis veſcitur Humanum genus, ideoque è particulis inſenſilibus Graminis & Frondium tandem conſtituitur. Hæc omnia appoſita ſimilitudine illuſtrat : Lignum aridum in Ignem & Flammam reſolvitur, at non magis diſtat Inſenſile Alimentum à carne viva & ſentiente, quàm Lignum à Flamma lucente & clara : Et quemadmodum oportet ex Ligno extricari particulas, quæ ſeſe cientes, explicantes, novaque ratione diſponentes, nova illa lucendi, calefaciendique vi polleant, ita ex cibo ſecerni oporteat ſpirituoſas particulas, quæ certa ratione diductæ, novoque modo diſpoſitæ energiam hanc ſentiendi obtineant. Senſus enim Senſilisve rei procreatio ex Inſenſilibus principiis debetur certæ & ſpeciali eorum Magnitudini, Figuræ, Poſitioni, Ordini, & Motui.

885. *Tum porro quid id eſt*, &c.] Ne argumentis ab Experientia ductis repugnare videatur ipſa Experientia, cavet v. 16. Negare non potuit Ligna Lapides Terramque commiſta aliquando. Inſenſilia manere, aliter viventes Domos, & Turres ſenſiles efficeret. Fatetur igitur Res Inſenſiles niſi certa figura, & magnitudine donentur, debito motu agitentur, certoque ordine diſponantur, nunquam efficere res Senſiles ; at debita omnia & requiſita adhibeantur, Animal naſcitur è re maxime Inſenſili. Putreſcat enim Lignum, aut Glebæ Imbribus reſolvantur, & Animalium huc & illuc reptantium agmina ſubitò admirabere.

887. *Ex Inſenſilibus.*] Priſcianus legit *Ex Inſenſibili* : *Credat* pro *Credas* : Lambinus, *Et ni* pro *ne* : Giſanius.

Nimirum,

Nimirum, Lapides, & Ligna, & Terra quòd una
Miſta, tamen nequeunt vitalem reddere Senſum.
Illud in his igitur fœdus meminiſſe decebit,
Non ex omnibus omnino, quæcunque creant res,
Senſilia extemplo, & Senſus me dicere gigni :
Sed magni referre, ea primum quantula conſtent,
Senſile quæ faciunt, & qua ſint prædita Forma,
Motibus, Ordinibus, Poſituris deniq; quæ ſint:
Quarum nil rerum in Lignis, Glebiſque videmus.
Et tamen hæc cùm ſunt quaſi putrefacta per imbreis,
Vermiculos pariunt, quia Corpora materiaï
Antiquis ex Ordinibus permota nova re,
Conciliantur ita, ut debent Animalia gigni.
Deinde ex Senſilibus cum Senſile poſſe creari
Conſtituunt, porro ex aliis ſentire ſuëtis ;
Mollia tum faciunt : nam Senſus jungitur omnis
Viſceribus, Nervis, Venis, quæcunque videmus
Mollia mortali conſiſtere corpore creta.

Scilicet, quia Lapides, Ligna, & Terra ſimul commiſta vitalem ſenſum reddere non poſſunt, (non efficiunt rem Senſilem, & Viventem.) Obſervandum igitur omnino eſt, me non affirmâſſe Res Senſiles ex omnibus prorſus Principiis, quæcunque res aliquas gignunt, componi poſſe; ſed magni referre primum, cujus ſint molis ea Semina quæ rem Senſilem conſtituant, qua figura donantur, quos inſuper motus habeant, quali denique ordine diſponantur : Quorum omnium nihil in Lapidibus vel Terra apparet. Et tamen hæc (Lapides & Terra) cum imbribus madeſacta & reſoluta putreſcant, Vermes producunt, quia Semina imbre iſto adveniente è priſtinis ſuis ſedibus & poſitura emota conveniunt in eum ordinem, qui Animalibus producendis conveniens & aptus ſit : Deinde cum affirment Rem Senſilem ex Senſilibus Principiis creari, iſta Principia Mollia eſſe ſtatuant neceſſe eſt ; Senſus enim omnis jungitur Viſceribus, Nervis, Venis, &c. quæ omnia Mollia ſentimus, reſolutioni etiam, mutationi, & interitui obnoxia.

Notæ.

889. *Vitalem reddere Senſum.*] Gaſſendus : *Virtutem reddere Senſus.*

890. *Fœdus.*] Ita Lambinus è quatuor MSS. Et *Fœdus* interpretatur illam conventionem & pactionem, per quam à me diſſentire deſinas, mihique aſſentiare : Sed non tanta eſt librorum autoritas, *Illud fœdus* nunquam in Lucretio invenies, ſed paſſim *Illud in his rebus*, quod Alii rectiùs amplectuntur.

892. *Senſilia extemplo.*] Alii : *Senſile & extemplo.* Florentini autem Codices exhibent

Senſile progigni extemplo, & producere ſenſus,

plane vitioſe.

895. *Poſituris denique quæ ſint.*] id eſt, *Qualia ſint poſituris* ; ſed Alii meliùs legunt

——*Poſituris denique queis ſint.*

900. *Debent Animalia.*] *Debeant*, mavult Lambinus, ut hæc ſit ſententia ; ita conciliantur, id eſt, tali ordine conjiciuntur & coëunt, ut ex iis ita conjectis & congreſſis Animalia gigni debeant.

901. *Deinde ex Senſilibus*, &c.] Aliud *Lucretii* argumentum v. 5. continetur, quia ſi Principia, ex quibus eſt ſenſus, ſenſilia ſint, erunt igitur ipſa Mollia, cùm nulla res dura, ſolidave, ſit capax Senſus : quare & erunt corruptibilia, quippe cùm, niſi ſolida ſint, diſtrahi poſſint, atque idcirco ſuam Naturam amittere : atqui debent Rerum principia, ut declaratum ſuperiùs eſt, incorrupta perſeverare. Ita optime Philoſophus *Gaſſendus* : Grammaticum verò *Lambinum* audiamus : Deinde cùm ſtatuant Senſile ex ſenſilibus creari poſſe, quæ quidem Senſilia ex aliis ſentire conſueverunt, nempe ex Venis, Viſceribus, Nervis, & ſimilibus ; tum faciunt illa Senſilia Mollia, & ita Mortalia : Hæc Grammaticus, dum verba potiùs quàm ſenſum ſpectat, quippe vitioſos Codices ſequutus deſipit : Quid enim ſibi velint iſtæ voces, *Ex Senſilibus, porrò ex aliis ſentire ſuëtis*, cum Illi, *Plato* & *Anaxagoras*, contra quos diſputat *Lucretius* ipſa Rerum *Principia* ſtatuerunt Senſilia ? Nullis igitur libris adjutus, ſed re ipſa admonitus audacter lego

Denique Principiis *qui ſenſile poſſe creari*, &c.

903. *Tum faciunt.*] è Codicibus neſcio quibus *cum* exhibet *Giſanius*, & conjicit legendum, *Conſaciunt.*

Sed

Sed tamen eſto jam poſſe hæc Æterna manere:
Nempe tamen debent aut Senſum partis habere,
Aut ſimilia totis Animalibus eſſe putari.
At nequeant per ſe Partes ſentire, nec eſſe.
Namque aliûm Senſus membrorum reſpuit omnium:
Nec Manus à nobis potis eſt ſecreta, neque ulla
Corporis omnino ſenſum pars ſola tenere.
Linquitur, ut totis Animalibus adſimulentur;
Vitali ut poſſint conſentire undique Senſu.
Qui poterunt igitur rerum primordia dici,
Et lethi vitare vias, Animalia cum ſint,
Atque Animalibu' ſint mortalibus una, eademque?
Quod tamen ut poſſint: ab cœtu concilioque,
Nil facient, præter volgum, turbamque Animantū;
Scilicet ut nequeant Homines, Armenta, Feræque,
Inter ſeſe ullam rem gignere conveniendo
Per Veneris res, extra Homines, Armēta, Feraſque.
Quod

Concedamus verò hæc Senſilia Principia immutabilia & æterna eſſe poſſe, nempe debent habere aut ſenſus alicujus unius partis, aut putari ſimilia totis Animalibus: (debent eſſe ipſa Animalia perfecta.) At partes Animalis per ſe (ſeparatim) neque exiſtere, neque ſentire poſſunt: Omnis enim pars cæteris membris uniri debet, ut ipſa ſentiat; Neque Manus, neque ulla alia pars a Corpore ſeparata poteſt ſenſum retinere: Reſtat igitur, ut hæc Principia Senſilia totis Animalibus adſimilentur (ſint perfecta Animalia) ut ex omni parte vitali ſenſu conſentire poſſint: Quomodo igitur poſſunt dici Rerum Semina, immortalia, & æterna, cum ſint Animalia, imò una eademque cum Animalibus interitui obnoxiis? Concedamus verò hæc Senſilia Semina Animalia poſſe eſſe, & immutabilia; quid cum conveniant efficerent, præter congeriem & acervum Animalium? Ut cum Homines, Beſtiæ, & Feræ coeant, nihil gignere valent præter Homines, Beſtias, & Feras.

NOTÆ.

906. *Sed tamen eſto jam*, &c.] Aliud v. 12. proponit argumentum: Supponamus Senſilia hæc rerum Principia, quæ *Plato* & *Anaxagoras* ſtatuerunt, ac proinde mollia, æterna eſſe poſſe, nec interitui obnoxia, haberi tamen Senſilia non poſſunt, neque ut Partes, quia partes ſeparatæ non ſentiunt, neque ut Tota, quia hoc modo eſſent quædam Animalia, ac ideo mortalia, ſeu corruptibilia, quod adverſatur ſuppoſitioni.

910. *Namque alium Senſus*, &c.] Interpretes diſputant quo modo legendus ſit hic verſus, & quo ordine collocari debeat: *Lambinus*, *Gaſſendus*, *Faber*,

Namque alium Senſus membrorum reſpuit omnes.

& v. 912. ſubjungunt: Quaſi dixiſſet *Lucretius*: Pars à Toto ſuo ſeparata aliorum omnium membrorum ſenſus reſpuit, ergo pars ſola, i. e. à Toto ſejuncta Totius Corporis ſenſum tenere non poteſt: Diſplicet hæc interpretatio; ſufficit enim, (Reſpondeant illi qui ſtatuunt Semina Senſilia) ſi pars ſejuncta ſenſum ſibi peculiarem, licet non totius Corporis ſenſum retineat. Legendum autem exiſtimo,

Namque alium Senſus membrorum res petit omnis:

& v. 909. ſubjungendum: viz. quælibet pars poſtulat unionem cum aliis membris, ut ſenſûs capax ſit, nam ſine vitali partium conſenſu, ut ſæpe *Lucretius*, nullus eſt omninò ſenſus.

917. *Animalibus una eademque.*] Una eademque cum Animalibus. *Idem facit Occidenti:* Horatius: Faber.

918. *Quod tamen ut poſſint.*] Ulteriùs progreditur v. 5. Quia licet admittantur & quaſi Animalia, & immortalia ſimul, tum nullum Animalium, qualia jam viſuntur gigni poterit, ſui ſcilicet generis, coalitumve in unam ſpeciem; ſed Acervus ſolummodo & congeries variorum Animaleulorum. Hæc *Gaſſendus*: Alia *Faber*, ſed pejora: Ponamus Senſibilia eſſe Principia, neque tamen corruptibilia, quando ita vis, quid tandem ex illis fieri poterit? Nihil certe præter Animalia, non Arbor, non Metallum, &c.

922. *Per Veneris res.*] Pro hoc verſu Alii libri exhibent,

Sic itidem quæ ſunt minimis ſentire neceſſe eſt,

in aliis invenies,

Sic itidem quæ ſentimus ſentire neceſſe eſt.

è Libro quodam cum MSS. comparato ſubſtituit *Lambinus*,

Per Veneris res, &c.

Si verò aliquis dicat illa Principia Senſilia proprium ſuum ſenſum deponere, & alium aſſumere, quid illis Seminibus iſtos ſenſus attribuamus, qui nulli uſui inſerviunt, & ſunt iterum deponendi? Præterea (quod ſupra negavimus) cum Ova Avium in viventes pullos mutari cernimus, cum Vermes e Terra erumpere videmus poſtquam intempeſtivo imbre putruerit, inde poſſumus colligere Res Senſiles e Principiis Inſenſilibus componi poſſe. Si tamen aliquis ſubjiciat, poſſe quidem Res Senſiles ex Principiis Inſenſilibus oriri, mutatione aliqua interveniente antequam tota & perfecta res parta producatur; Huic abundè ſatisfaciam, ſi probavero & manifeſtum fecero, nullam rem generari niſi prius coeant principia,

Quòd ſi forte ſuum dimittunt corpore ſenſum,
Atque alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
Detrahitur? Tum præterea, (quod fugimus ante,)
Quatinùs in Pullos animaleis vertier Ova
Cernimus Alituum, Vermeiſque effervere, terram
Intempeſtivos cum putror cepit ob imbreis:
Scire licet gigni poſſe ex non Senſibu' Senſus.
Quòd ſi forte aliquis dicet, duntaxat oriri
Poſſe ex non Senſu Senſus, ſed mobilitate
Ante aliqua tanquam partum, quàm proditur extra:
Huic ſatis illud erit planum facere, atque probare,
Non fieri partum, niſi concilio ante coacto:
Nec

N o t æ.

rejicit *Giſanius*: Nec valdè neceſſarius videtur, quippe auferas illum, valet tamen *Lucretii* argumentum.

923. *Quod ſi forte ſuum.*] Deinde v. 7. ridet illos qui aſſerunt Semina ſenſu quidem prædita eſſe, at non eo qui poſtea in Animalibus apparet, & aliud ſubjicit argumentum illi, quod v. 870. continetur, affine: Ex Ovis naſcuntur Aves, Vermes e putri Terra exiliunt, at Senſilia Ova, aut Glebas viventes quis dixerit?

925. *Quod fugimus ante.*] *Fugimus*, negavimus, non conceſſimus, *Lambinus*: & idem reliqui Interpretes: addit *Faber*: Vox eſt ex uſu forenſi, ubi *Defendere* pro affirmare, aſſumere; Reſpicit autem locum illum,

Quarum nil rerum in lignis glebiſque videmus: v. 896. Sed qui locum inſpicit, ſat ſcio, huic obſervationi nequaquam conſentiet. Legendum igitur arbitror *Figimus*, id eſt, Ponimus ſeu Probamus: Et vox iſta non incommode reſpiciet v. 870. ubi pars hujus argumenti proponitur.

927. *Vermeſque effervere, terram*
Intempeſtivos cum, &c.] Alii legunt
Vermeſque effervere terram,
Intempeſtivos quam, &c.

930. *Quod ſi forte aliquis*, &c.] Duos ſequentes verſus ita legit Giſanius:

Poſſe ea non ſenſu, ſenſus mutabilitate,
Aut aliquo tanquam partu, quod proditur extra.

Nardius,

Poſſe ex non ſenſu: Sed ſenſus mobilitate
Ante aliqua tangi partum, quàm proditur extra.

Hunc locum difficilem & obſcurum eſſe *Gaſſendus*, *Lambinus*, Omnes fatentur: *Gaſſendo* judice ſenſus videtur eſſe: Non bene dici rem ſenſilem ex principio inſenſili gigni, ſi intelgamus illud immutari, & variis immutationibus in ſenſum tandem perfici: Simileque eſſe, ut dum fœtus initio minimus paulatim grandeſcit, ac paritur magnus. Siquidem, inquit, non unum principium, non ſingula ſeorſim ſumpta, mutationis capacia ſunt; ſed natura ſolùm, concreta ex principiis pluribus, unde & iſta varie diſperſa poſſunt ſenſu deſtitui, & idonea tamen ratione coëuntia contexi in rem ſenſilem: Nec valet fœtus ſimilitudo, quando is quoque ab initio ex multis conſtat partibus, pro quarum ratione eſt magnus, cùm ſingulare principium mutationi nulli ſubjaceat. Hæc *Gaſſendus*: Tres diverſas lectiones & interpretationes in Lambino quæras, omnes enim diſplicent: Legendum autem,

Quod ſi forte aliquis dicet, duntaxat oriri
Poſſe ex non ſenſu ſenſus mutabilitate
Ante aliqua, totum *partum quam proditur extra.*

Et pro obſcura & difficili, plana ſubitò erit & facilis ſententia. Aliquis enim forſan dicat, Principia rerum quidem eſſe Inſenſilia, at vi & virtute rei generantis illa Principia mutari in ſenſilia, & ſenſu gaudere antequam in Animal coaleſcunt: Huic v. 13. *Lucretius* reſpondet,

Nec commutari quicquam ſine conciliatu
Primorum, ut nequeunt ullius corporis eſſe
Senſus ante ipſam genitam naturam Animantis.
Nimirum quia Materies disjecta tenetur
Aëre, Fluminibus, Terris, Flammaque creatis:
Nec congreſſa modo vitaleis convenienti
Contulit inter ſe motus, quibus omnituentes
Accenſi Senſus animantem quamque tuentur.
Præterea quamvis Animantem grandior ictus,
Quàm patitur natura, repente adfligit, & omneis
Corporis, atq; animi pergit confundere Senſus.
Diſſolvuntur enim poſituræ Principiorum,
Et penitùs motus vitales impediuntur,
Donec Materies omnes concuſſa per artus,
Vitaleis Animæ nodos è corpore ſolvit,
Diſperſamque foras per caulas ejicit omneis.
Nam quid præterea facere ictum poſſe reamur
Oblatum, niſi diſcutere, ac diſſolvere quæque?
Fit quoque, uti ſoleant minus oblato acriter ictu
Relliquiæ motus vitalis vincere ſæpe,
Vincere,

nec aliquid mutari poſſe niſi Semina congregentur, ita ut non poteſt creari Senſus alicujus rei, priusquam ipſa res ſentiens producatur. Scilicet quoniam Semina Animalium jacent diſperſa in Aëre, Aquis, Terra, & Igne, nec modo convenienti unita conſentiunt in illos motus vitales, è quibus orti ſenſus cujuſlibet Animalis ſaluti inſerviunt. Præterea ictus gravior, quàm Animal commodè pati poteſt, iſtud Animal protinus adfligit, & omnes Animi Corporiſque ſenſus (totum ſenſum Animalis) pergit confundere, Unio enim Principiorum diſſolvitur, turbatur eorum ordo, motuſque vitales penitus interrumpuntur, donec per ſingula membra materies concuſſa reſolvit omnia ea vincula quibus Anima unita Corpori continebatur, diſperſamque Animam per omnes meatus è Corpore ejicit: Quid enim aliud agere Ictum credamus quàm disjungere & diſcutere? Quin ſæpe accidit, quòd impacto minus gravi ictu (qui omnes vitales motus non penitus interrumpit) motus vitales qui ſuperſunt ſuperare poſſent,

Notæ.

det, Principia ſeorſim ſumpta mutationis eſſe prorſus incapacia, nec ſenſum alicujus Animalis produci poſſe, antequam ipſum Animal perficiatur; quia ſenſus poſtulat eum vitalium motuum conſenſum, quem in rerum principiis, quæ per Aërem, Aquam, Terram, Ignemque (iſtos Philoſophos tangit qui omnia e quatuor Elementis componi docuerunt) diſperſa volitant fruſtra requiras.

935. *Commutari.*] *Coagmentari*, vel *coamentari*, Muretus: Sed *Commutari* placet, ut & *Principium* pro *Primorum* in ſequenti verſu, quanquam *Prima* aliquot locis apud Lucretium pro *Principiis* ſumantur.

939. *Flammaque creatis.*] Giſanius, *Terraque creatis*: Quaſi Terra creata diverſum aliquod ab ipſa Terra Elementum conſtituerent.

941. *Quibus omnituentes.*] Alii *Quibu' convenienter.*

942. *Accenſi ſenſus.*] Infrà Lucretius,

——*pæne amiſſos* accendere *Senſus*,

& lib. III.

——Accenſus *nobis per viſcera ſenſus.*

943. *Præterea quamvis Animantem*, &c.] Opus proſequitur, & rurſus v. 10. fidem Experientiæ implorat: Quippe vehemens ictus, qui nil aliud agit, quàm ut ſolvat texturam & compages corpuſculorum è quibus conſtat Animal, omnem Senſum penitus deſtruit, torpet Animal, diſſipatur Anima, & particulis illius per poros & meatus è Corpore ejectis, conſequitur interitus.

949. *E Corpore.*] Alii legunt *à Corpore*: Alii *in Corpore.*

950. *Caulas.*] Vox Lucretiana, poros ſeu meatus Corporis ſignificans: Sic lib. III. v. 256. lib. VI. v. 491. & alibi.

953. *Fit quoque uti ſoleant*, &c.] Declarat etiam conſequenter v. 9. ſi ictus fuerit paullò remiſſior, poſſe poſt aliquantulam Corpuſculorum exturbationem ſtatus reſtitutionem fieri, quaſi diſpoſitione ad motus vitales dominante adhuc, neque omninò reſoluta: Sic ſopiti excitantur ſenſus, ab ipſo mortis limine redit, & convaleſcit Animal. Hæc omnia, fateor, voluit *Lucretius*, ſed an hi verſus hæc omnia ſatis exprimunt, meritò dubium: Tota autem

Vincere, & ingenteis plagæ ſedare tumultus,
Inque ſuos quicquid rurſus revocare meatus,
Et quaſi jam lethi dominantem in corpore motum
Diſcutere, ac pœne amiſſos accendere Senſus.
Nam, quare potius lethi jam limine ab ipſo
Ad vitam poſſint collecta mente reverti,
Quàm quo decurſum prope jam ſiet, ire, & abire?
Præterea, quoniam dolor eſt ubi Materiaï
Corpora vi quadam per viſcera viva, per artus
Sollicitata ſuis trepidant in ſedibus intus:
Inque locum quando remigrant, fit blanda Voluptas:
Scire licet, nullo Primordia poſſe dolore
Tentari: nullamque Voluptatem capere ex ſe:
Quandoquidem non ſunt ex ullis Principiorum
Corporibus, quorum Motus novitate laborent:
Aut aliquem fructum capiant Dulcedinis almæ.
Haud igitur debent eſſe ullo prædita ſenſu.
Denique, uti poſſint ſentire Animalia quæque,
Principiis

& ſedare graves iſtas materiæ concuſſiones ab ictu excitatas, ſingulas Materiæ concuſſæ & diſſipatæ partes in ſuas ſedes propriosque meatus revocare, mortem jam toto Corpore dominantem diſcutere, & ſopitos pene ſenſus excitare. Nam quam ob cauſam (niſi ob eam modò datam) res ad ipſum limen mortis ab ictu impacto deducta potius ad vitam redirent, quam ad mortem, ad quam pene jam deventum eſt, progrederentur, & perirent. Præterea, quoniam Dolor tum oritur, cum Materiæ corpora vi quadam turbata, per viva viſcera & per artus inordinato motu moventur; & tum voluptas oritur, cum in proprias ſuas ſedes redeant: exinde apparet Semina ipſa nullo dolore affici poſſe, neque per ſe (ſeparatim) voluptatem percipere: quoniam non conſtant ex aliquibus principiis, quæ novis (inordinatis & inſitatis) motibus agitari poſſint, aut aliquem fructum gratæ voluptatis perciperent. Ideoque concludimus Semina omnis Senſus eſſe penitus expertia. Denique ſi, ut Animalia fiant ſenſilia,

NOTÆ.

integrior foret ſententia, ſi reducatur verſus 1009. (*Neve putes æterna*, lego *interna*) una cum duobus ſequentibus (quos in iſto, in quo nunc leguntur, loco nihil agere demonſtrabo) & verſui 958. ſubjungatur: Hic enim poſitus *Lucretii* mentem explicabit, & vim objectionis franget, contra quam non ſatis proviſum videtur: Quippe aliquis dicat, ſi ab ictu minùs vehementi Animæ particulæ disjungerentur, nunquam iterum recolligi poſſint, ſed diſperſæ avolarent, & Animal interiret: Ideoque ictus iſte, qui ſenſum interrumpit, aliquid aliud omninò agit, quàm ut particulas Animæ diſcutiat, & disjungat. Reſp. *Lucretius*, Licet ea Semina, quæ in rerum ſuperficie ſita ſunt, quolibet ictu disjuncta avolent; illa tamen, quæ in intimis Corporis venis continentur, non tam facile diſſipari.

960. *Collecta mente.*] *Confecta*, Gifanius & Alii, imperite.

962. *Præterea quoniam Dolor*, &c.] Deinde v. 16. probat Semina Voluptatis & Doloris, atque ideo omnis ſenſus expertia; quippe Dolor oritur ex Principiorum exturbatione ab eo, quo ſunt, ſtatu, ita & Voluptas à reſtitutione in eundem ſtatum; At Rerum principia ſunt ſimplicia, nec eorum partes ab eo, in quo ſunt, ſtatu exturbari poſſunt, nec in eundem iterum reſtitui.

964. *Sollicitata.*] Concuſſa: *Trepidant* autem *moventur*; Virgilius crebrò, idque ubi nullus formidini locus, itaque ſæpenumero & *Feſtinare* ſignificat.

968. *Ex ullis.*] Gifanius *ex illis.* Et docet *Motus* in ſequenti verſu non voci Κίνησις, ut *Lambinus* voluit, ſed voci Κινήσεως reſpondere.

972. *Denique, uti poſſint*, &c.] Tandem ad abſurda adigit Adverſarios, v. 18. quippe ſi debeant res, ſenſiles cùm ſint, gigni ex ſenſilibus, hoc eſt ſimiles ex ſimilibus, neceſſe eſt ergo Hominem v. c. conſtare ex Principiis quæ ipſa rideant, plorent, ratiocinentur, de miſtura rerum, deque ſeipſis diſſerant, requirantque e quibus principiis conſtent: Nam ridet, plorat, & ratiocinatur Homo: Si verò Res ridens, plorans, & ſapiens e Principiis neque ridentibus neque plorantibus, neque ſapientibus

Principiis ſi etiam'ſt Senſus tribuendus eorum :
Quid ? Genus humanum propritim de quibu' fa-
ctum 'ſt ?
Scilicet & riſu tremulo concuſſa cachinnant,
Et lacrymis ſpargunt rorantibus ora, genaſque,
Multaque de rerum miſtura dicere callent,
Et ſibi proporro quæ ſint primordia quærunt.
Quandoquidem totis mortalibus adſimulata
Ipſa quoque ex aliis debent conſtare elementis;
Inde alia ex aliis, nuſquam conſiſtere ut auſis.
Quippe ſequar, quodcunq; Loqui, Ridereq; dices,
Et Sapere, ex aliis eadem hæc facientibus, ut ſit.
Quòd ſi delira hæc, furioſaque cernimus eſſe:
Et ridere poteſt ex non ridentibu' factus,
Et ſapere, & doctis rationem reddere dictis,
Non ex Seminibus ſapientibus, atque diſertis:
Quî minus eſſe queant ea, quæ Sentire videmus
Seminibus permiſta carentibus undique Senſu ?
Deniq; cœleſti ſumus omnes ſemine oriundi:
Omnibus ille idem Pater eſt, unde alma liquenteis
Humorum guttas Mater cum Terra recepit,
Fœta parit nitidas fruges, arbuſtaque læta,
Et genus humanum, & parit omnia ſæcla ferarum,
Pabula cùm præbet, quibus omnes corpora paſ-
cunt,

Seminibus eorum Animalium ſenſus attribuendus eſt, de quibus, ſcire velim, Principiis eſt genus Humanum compoſitum? Scilicet concuſſæ riſu tremulo cachinnant, lachrymiſque rorantibus ora & genas ſpargunt, (ridentia ſunt, & flentia Semina) & peritè etiam diſputare poſſunt de rerum compoſitione & miſtura, & aliquando ſolicitè quærere e quibus ipſa conſtant principiis, quandoquidem ipſa Semina totis Hominibus ſimilata debent ex aliis Seminibus componi, & illa Alia ex aliis, ita ut nunquam poſſis conſiſtere, ſed in infinitum progrediaris. Inſequar enim, & quodcunque dices loqui, ridere, & ſapere, poſtulabo ut componatur ex aliis (ridentibus, loquentibus, ſapientibus,) hæc eadem facientibus. Si verò hæc omnia ridicula & abſurda videantur eſſe, & res facta ex Seminibus non ridentibus ridere poteſt, & ſapere, & de rerum cauſis doctè & peritè diſputare, licet è Principiis ſapientibus & diſertis non ſit compoſita, quam ob cauſam non poſſunt illa quæ ſenſilia videmus, è Seminibus prorſus inſenſilibus componi? Denique omnes orti ſumus ſemine Cœleſti, unus idemque Pater eſt omnibus, e quo cum fertilis Terra Mater defluentes Humoris guttas recepit, quaſi gravida facta parit nitidas fruges, arbuſta læta; genus Humanum, & omnia genera ferarum, cum ſuppeditaret alimenta quibus omnes Corpora ſua paſcunt,

Notæ.

pientibus componi poſſit, cur non res ſenſilis e Principiis prorſus inſenſilibus? Aliud inſuper premit abſurdum, nam ſi Res ridentes, plorantes, &c. e Seminibus ridentibus, plorantibus, &c. conſtituas, iſta etiam Semina ex aliis ſimilibus componi debent, inde proceſſus in Infinitum, nec ullus foret terminus ubi conſiſtere valeas.

973. *Si etiam.*] Alii *Si jam.* Pro *Factum*, v. 974. & *Factus*, v. 985. Giſanius legit *Auctum* & *Auctus*: Pro *Miſtura*, v. 977. Gaſſendus *Natura.*

974. *Propritim.*] Propriè: *Nonius.*

979. *Totis mortalibus,*] *Totis Animalibus*: Gaſſendus.

990. *Denique cæleſti ſumus.*] Longam de ortu Rei ſenſilis diſputationem v. 32. egregie concludit; colligit enim argumenta antehac deducta, fortiùs orget collecta, & deinde totam ſententiam de ortu Senſus explicat: Cùm Terra imbres ex Æthere deſcendentes receperit, fertilis fit, parit ſegetes, gramina, & fructus, quibus Homines & Beſtiæ, Res Senſiles, nutriuntur. At Pater ille Æther Inſenſilis, Imbres etiam deſcendentes, Telluſque Mater non magis Senſilis: Diſſoluta denique Animalia partim in Æthera avolant, partim in Terram, Res prorſus Inſenſiles, relabuntur: Sic Particulæ uno modo nullu Senſu præditæ, alio modo, alioque ordine diſpoſitæ, Senſiles evadunt. Res etiam Senſiles mutato ordine & diſpoſitione Seminum torpeſcunt, & omnem ſentiendi vim amittuut.

990. *Semine.*] Alii *Stirpe.*

Et

ſuavem vitam ſuſtentant, & propagant prolem, quas ob cauſas jure Matris nomen conſecuta eſt. Item quod olim ſumptum erat de Terra, id in Terras recidit, quod de Cœlo demiſſum eſt, illud remiſſum Cœli recipiunt; Neque Mors ita deſtruit res creatas, ut perimat ipſa rerum Semina, ſed tantum illorum unionem diſſipet & diſſolvat: Inde aliis aliud conjungit, & facit ut res cunctæ formas ſuas mutent, & conditionem varient, ut accipiant ſenſus, (fiant ſenſiles) & momento temporis iterum ſenſu expertes fiant: ut inde dignoſcas intereſſe, cum quibus, & quali ordine eadem rerum Semina conjungantur, & quos inter ſe communicent motus, & viciſſim accipiant: (Nec credas rerum Semina ideo minus

Et dulcem ducunt vitam, prolemque propagant.
Quapropter merito Maternum nomen adepta 'ſt.
Cedit item retrò de Terra quod fuit ante,
In terras: & quod miſſum 'ſt ex Ætheris oris,
Id rurſum Cœli rellatum templa receptant:
Nec ſic interimit mors res, ut Materiaï
Corpora conficiat, ſed cœtum diſſupat ollis:
Inde aliis aliud conjungit, & efficit, omnes
Res ut convertant formas, mutentque colores,
Et capiant Senſus, & puncto tempore reddant:
Ut noſcas referre, eadem Primordia rerum
Cum quibus, & quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus, accipiantque:
(Neve putes æterna penes reſidere poteſſe
Corpora

Notæ.

1009. *Neve putes*, &c.] Lambinus in omnibus libris invenit ſcriptum, *Neve putes æterna penes*, &c. Atque hanc ſcripturam Quidam interpretantur, *Neve putes Corpora prima poſſe reſidere penes profundum immenſum*: Nulla, aut certe abſurda ſententia. Turnebus *penes æterna reſidere* ſic explicat, *in æternis textis remanere*. Lambinus, *Neve putes Corpora prima reſidere poſſe penes æternitatem omni motu privata*. Idem aliquando putavit legendum *minus* pro *penes*: & tandem conjectando feſſus verſum hunc cum duobus ſequentibus rejicit: *Æterna penes*, in ipſis Penetralibus, *Palmerius*: Neſcio quis dicit hic nihil ſollicitandum, *Penes* id eſt *penes nos*, & *minus* ſubintelligitur. In his verſibus explicandis multus eſt Faber, aliorum ſententias rejicit, ſuamque his verbis exhibet. Locus omnino difficilis. Turnebus *penes æterna* ſumit pro æternis Textis, quod mihi nimis Stoicum, nimis μετέωρον & metaphyſicum videtur, quàm ut ita ſentire *Lucretium* exiſtimem. *Lambinus* olim exiſtimavit pro *penes* legendum *minus*, quod mihi in mentem etiam venerat, priuſquam ejus commentarios legiſſem. Ita certe ratio poſtulat, ſed quia duriuſculum ei videtur, *Corpora prima reſident æterna*, ideo aliò confugit, ut dicat hos tres verſus, qui tamen mihi magnopere Lucretiani videntur, tolli poſſe; vel ita explicandum τὸ *reſidere*, ut privationem ab omni motu ſignificet, & *penes æterna* poſitum fuerit pro *penes. æternitatem*. Sed eam quoque ſententiam ipſemet *Lambinus* ſibi non ſatis probari ibidem oſtendit, & meritò quidem. Giſanius ita ſcribit, Ita omnes vet. lib. Marullus *parum*, & ita Vulg. & Lamb. male: *reſidere penes æterna* (quod profundum alibi vocat) & in rerum adſpectu & facie extare, oppoſuiſſe videtur Poeta. Ex quibus liquidò cuivis conſtare poteſt vim, ſententiæ nulla omninò ratione aſſecutum eum eſſe. Sed ubi illud tandem apud Lucretium, ut *Profundum* pro *æternis* ſumatur? Quærat modo. Nam nos τὸ *Profundum* in hoc ipſo libro pro *Infinito* ſumi ſcimus. Dein, quis dubitet omnia Corpora, non modò ſimplicia, ſed & concreta eſſe in *Infinito*? Ubi enim eſſe queant niſi in *Infinito* haud ſane video. De Latinitate nihil dicam, quippe qui legi ſciam apud Tertullianum *penes* pro *in*. *Infantes*, inquit, *penes Africam Saturno immolabantur*, in Apologetico. Sed miſſa hæc facio, neque enim id agitur utrum res ſint in *Profundo*, ſeu *penes æterna*, quod nihil eſt; ſed hoc Lucretius ait, Corpora quæ in concretis perire videntur, non perire tamen, neque ideo *minus æterna eſſe*, quod videre debuerat Giſanius. Itaque ut id ingenue dicam quod ſentio, pro *penes* neceſſariò legendum arbitror *minus*, aut *parum*, ut in vulgat. Denique etſi nullum exemplum proferri poſſit, in quo *Reſidere* poſitum fuerit pro *Eſſe*, non continuò ſequitur errare illum qui ita exiſtimet. Certe *Lucretius* plurimis locis uſurpavit *Manere* pro *Eſſe* ſimpliciter: At ni frequentia exemplorum probâſſet, ea de re dubitaremus. Sed

ut

Corpora prima, quòd in ſummis fluitare videmus
Rebus, & interdum naſci, ſubitoque perire:)
Quin etiam refert noſtris in Verſibus ipſis,
Cum quibus, & quali ſint ordine quæque locata.
Namque eadem Cœlum, Mare, Terras, Flumina, Solem
Significant: eadem Fruges, Arbuſta, Animanteis:
Si non omnia ſint, at multo maxima pars eſt
Conſimilis: Verùm Poſitura diſcrepitant hæc.
Sic ipſis in rebus item jam Materiaï,
Intervalla, Viæ, Connexus, Pondera, Plagæ,
Concurſus, Motus, Ordo, Poſitura, Figuræ
Cum permutantur, mutari Res quoque debent.
  Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem.
Nam tibi vehementer nova res molitur ad aureis
Accidere, & nova ſe ſpecies oſtendere rerum.

æterna eſſe, quia illa videmus in ſummis rebus fluitare, modò naſci & modò interire.) Quin in ipſis noſtris verſibus intereſt cum quibus, & quali ordine ſingulæ literæ conjunctæ ſunt, eædem enim literæ componunt voces, quæ ſignificant Cœlum, Mare, Terras, Flumina, Solem, Fruges, Arbuſta, Animalia: Si omnes non ſunt eædem literæ, at multò maxima pars eadem eſt, verum diverſo ordine junguntur, & inde oritur vocum diverſitas. Similiter in ipſis rebus fit, cum Seminum Intervalla, Viæ, Connexus, Pondera, Plagæ, Concurſus, Motus, Ordo, Poſitura, Figuræ permutantur, Res quoque ipſæ mutari debent. Jam verò mentem tuam veriſſimæ Phloſophiæ documentis attentam præbe, Res enim novitate ſua admirabilis ad tuas aures pervenire geſtit, & nova rerum Species ſeſe Tibi oſtendere conatur.

NOTÆ.

ut res tota, qua de agitur, perſpicuè magis appareat, paucula quædam addi neceſſe eſt. Vult probare *Lucretius* mortem ipſam nil prorſum in Corporibus primordialibus ad nihilum redigere, ſed ab ea ſitum modò, figuram, & alia id genus mutari: *Nec ſic interimit mors rēs, ut Materiæ Corpora conficiat*, inquit, id eſt deſtruat, conſumat: Sed tantùm cœtum diſſipat. *Inde* (id eſt ex iis corporibus) *aliud aliis conjungit, & efficit omnes res ut convertant formas ſuas, & capiant ſenſus* (animentur,) *& puncto tempore reddant*, (id eſt, moriantur, nam hæc ad Animalia præſertim pertinent,) *ut noſcas plurimi referre, &c. Et ne putes prima Corpora ideo minus æterna eſſe, quod illa in concretis fluctuare videntur, modò naſci, modò interire:* Qui enim naſci illa, & interire putant, falluntur; nam ex oculis noſtris ſubducuntur per interitum ſυγκριμάτων, ſed non pereunt, quippe ad cætera primordia reducuntur, ſeu *ad ſua ſæcla*, ut mox loquitur, *recedunt*, donec motu ſibi ingenito in cœtus novos redeant, &c. *Quod dixi autem de poſitura & collatione, poteſt id a ſimili, ex literarum Elementis probari, &c.* An itaque nunc, Lector, tres illos verſus tollendos eſſe putabis? Hæc *Faber* verſibus immeritis nimis favens. Lego autem,

Neve putes interna minus, &c.

& v. 958. ſubjungo: Placet iſta conjectura, & ſcio alios Interpretes nihil meliùs protuliſſe.

1017. *Diſcrepitant hæc.*] Literarum Elementa. Alii *Res* inepte: Hanc emendationem *Lambini* judicio debemus.

1019. *Viæ.*] Appoſitè *Virgilius*, Ipſe Epicuræus, in lib. I. Georg.

Verùm ubi tempeſtas, & Cœli mobilis Humor
Mutavere vias. ———

1022. *Nunc animum nobis*, &c.] Seminibus jam rite præparatis, & motu inſtructis demandat opus, quo nihil certe majus, nihil prudentius, aut auguſtius: Alios Terrarum orbes, alia Aſtra, alios Soles, innumeros denique mundos in ſpatio infinito ædificat: Novum hoc quidem & incredibile, at non ideo rejiciendum: Modò *Memmius* attendat argumenta, & rem ipſam aliquamdiu contempletur, minùs inſolens & admirabilis quotidie apparebit; multa enim ſunt prorſus ſtupenda, quibus aſſueti Homines non amplius ſuſpiciunt, v. 25. ἀλλὰ μὴν καὶ Κόσμοι ἄπειροι εἰσὶν, οἵθ' ὅμοιοι τούτῳ οἵτ' ἀνόμοιοι· Epicurus ad Herodotum.

Sed

Sed neque tā facilis res ulla'ſt, quin ea primū
Difficilis magis ad credendum conſtet : itemque
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quicquam
Principio, quod non minuant mirarier omnes
Paullatim ; ut Cœli clarum purumque colorem,
Quemq; in ſe cohibent palantia ſidera paſſim,
Lunæque, & ſolis præclara luce nitorem :
Omnia quæ ſi nunc primùm mortalibus adſint,
Ex improviſo ceu ſint objecta repente :
Quid magis his rebus poterat mirabile dici,
Aut minùs ante quod auderent fore credere gentes ?
Nil ut opinor, ita hæc ſpecies miranda fuiſſet ;
Quom tibi jam nemo feſſus ſatiate videndi
Suſpicere in cœli dignatur lucida templa :
Deſine quapropter novitate exterritus ipſa
Exſpuere ex animo rationem : ſed magis acri
Judicio perpende, &, ſi tibi vera videtur,
Dede manus : aut, ſi falſa eſt, accingere contra.
Quærit enim ratione Animus, cum ſumma loci ſit
Infinita foris hæc extra mœnia mundi ;
Quid ſit ibi porro, quò proſpicere uſque velit mens,
Atque animi jactus liber quo pervolet ipſe.

Quinimo vix ulla eſt res tam facilis & aperta, quæ, cum primum proponetur, non ſit creditu difficilis : Nihil interim tam magnum & admirabile principio eſt, quod omnes non paullatim minus & minus admirantur, ut ſplendidum & nitidum colorem Cœli, eumque fulgorem, quem ſidera paſſim errantia in ſe continent, & ſplendentem Solis & Lunæ nitorem : Quæ tamen omnia ſi nunc primum apparere Hominibus inciperent, vel ſi ex improviſo eorum oculis fuiſſent objecta, quid illis dici poterit magis admirabile ? vel quid Homines antea minus auſi eſſent futurum ſperare ? Nihil, ut puto ; tam admirabilis hæc rerum facies fuiſſet. Jam verò nemo dignatur in ſplendida Cœli templa ſuſpicere : Ne igitur ipſa novitate rerum quas propono territus ex Animo rationem ejice, ſed acri judicio magis perpende, & ſi vera hæc Ratio tibi videatur, da manus, ſi falſa, è contra pugna : Inquiro enim, cum extra hujus mundi mœnia (Cœlos hos aſpectabiles) ſpatium pateat infinitum, quid ſitum ſit in iſto ſpatio, quò ipſa mens proſpicere geſtiat, Animuſque alacri & libero impetu erumpens pervolare poſſit.

N o t æ.

1028. *Quod non minuant mirarier omnes.*] Alii Codd. exhibent, *Quod non minus fiat mirabile cunctis*, & pro *mirabile quicquam* in priori verſu Lambinus legit *mirabile quoiquam*. *Minuant mirarier :* Terentius, Andr. Act. 2. Sc. 3. *Nec tu ea cauſa minueris hæc quæ facis.*

1035. *Ante quod.*] *Ante quid*, Lambinus. Et ſequentem verſum ita legit,

Nulli ut opinor ita hæc ſpecies miranda fuiſſet
Quam tibi : ———

Sed aliam lectionem ſequor, utpote longè potiorem.

Nil ut opinor, ita hæc ſpecies miranda fuiſſet :
Sequentem autem verſum ita emendat Faber,

Quom (id eſt, *cum*) *tibi jam nemo feſſus*, &c. quaſi diceret, *Et tamen (ita aſſueti ſunt oculi huic ſpectaculo) nemo hodiè dignatur ſuſpicere in Cœlum.* Illud autem *Tibi* (Servii voce utor) *vacat :* Ut *mihi* apud Virgilium, Geor. 1. *Jam tum* mihi *Taurus Aratro.*

1037. *Satiate videndi.*] Hunc ipſum verſum laudat Nonius in voce *Satias*, docetque Accium, Varronem, Lucilium, Saluſtium, & Terentium eadem voce uſos fuiſſe. In ſequenti verſu pro *in Cœli*, Alii legunt *hinc Cœli.*

1040. *Exſpuere.*] Sic omnes fere Codices. Lambinus tamen amat *Reſpuere.*

1043. *Quærit enim ratione Animus.*] De quatuor hiſce verſibus litigant Interpretes, dum Alii faſtidiunt, quos Alii amplectuntur : Ego quidem nec abſurdos eſſe video, nec inutiles ; explicant enim futuræ diſputationis argumentum, idque non inepte, ſi modò ita ut edidi legantur. *Fayus* legit *Quærit enim Ratio ne animi*, id eſt, *an Animus inquirit, aut dubitat ?* & quarto verſui notam interrogationis ſubjungit. Non opus eſt iſto acumine.

Principio

Principio, nobis in cunctas undique parteis,
Et latere ex utroque, infra, ſuperaque, per Omne
Nulla'ſt finis, (uti docui) res ipſaque per ſe
Vociferatur, & elucet natura Profundi.
Nullo jam pacto veriſimile eſſe putandum 'ſt,
Undique cum vorſus ſpatium vacet infinitum,
Seminaq; innumero numero, ſummaque profunda
Multimodis volitent æterno percita motu :
Hunc unũ Terrarũ orbem, Cœlumq; creatum :
Nil agere illa foris tot corpora Materiaï,
Cum præſertim hic ſit natura factus, & ipſa
Sponte ſua forte offenſando ſemina rerum
Multimodis, temerè, incaſsùm, fruſtráque, coacta
Tandem cooluerint ea, quæ conjecta repente
Magnarum rerum fierent exordia ſemper,
Terraï, Maris, & Cœli, generiſque Animantum.

Principio, cùm nullus eſt finis aut terminus Univerſi ex aliqua omnino parte, vel infra, vel ſupra, vel ex utroque latere, ut olim demonſtravi, & ipſa natura Infiniti docet & evincit, minimè credendum eſt veriſimile eſſe (cum ſpatium undique pateat infinitum, & Semina numero & multitudine infinita, æterno motu agitata, multis modis per iſtud ſpatium volitarent) unum hunc tantum Terrarum orbem & Cœlum eſſe factum ; Tot verò Semina extra hujus mundi mœnia in Infinito ſpatio agitata nil agere : præſertim cum hic Mundus ſit à natura (non aliquo conſilio) creatus, Ipſaque Semina ſponte ſua (nulla vi dirigente) ſe invicem agitantia & percellentia variis modis, temerè, incaſſum, fruſtra, tandem in eas congeries, & moleculas convenerint, quæ magnarum rerum, puta Terræ, Maris, Cœli, & Animalium fierent Exordia.

NOTÆ.

1047. *Principio nobis in cunctas, &c.*] Infinitum eſſe Spatium, & in illo ſpatio infinita Semina volitare, ſi Epicurum audias, certum eſt : at in hunc, quem nos incolimus, mundum omnia iſta Infinita Semina non coaluerunt ; quid ni igitur credamus Semina in alia ſpatii infiniti parte compages huic noſtro mundo vel prorſus ſimiles vel diſſimiles componere, præſertim cùm eadem *Natura* ubique regnat, & in omnibus Spatii infiniti partibus eodem jure utitur. Hoc argumentum v. 19. continetur : αἵ τε γὰρ Ἄτομοι ἄπειροι οὖσαι φέρονται καὶ πόῤῥω τούτου, καὶ ἄλλυδες ἄλλαι εἰς ἀπεργασίαν Κόσμων ἀπείρων συνέρχονται· οὐ γὰρ κατηνάλωνται αἱ τοιαῦται Ἄτομοι (ἐξ ὧν ἂν γένοιτο ὁ Κόσμος οὗτος, ἢ ἐξ ὧν ἂν ποιηθείη ἄλλος) οὔτ' εἰς ἕνα, (ita legit Meibomius) οὔτ' εἰς πεπερασμένους, οὔτ' ὅσοι τοιοῦτοι, οὔθ' ὅσοι διάφοροι τούτῳ, ὥστε οὐδὲν τὸ ἐμποδίζον ἐστὶ πρὸς τὴν ἀπειρίαν τῶν Κόσμων. Epicurus ad Herodot.

1050. *Profundi.*] Infiniti : Vide v. 1094.

1052. *Undique cùm vorſus.*] Ita omnes libri ; Lambinus tamen legit *Cum quoquo vorſus.* Iſtamque Lectionem, ut & omnia inepta *Fayus* approbat.

1054. *Æterno motu.*] Eſt enim ingenitos Atomis motus. *Faber.*

1060. *Cooluerint.*] Cùm reperiſſem in libris ſcriptis partim *colarint*, partim *coierint*, partim *coierunt*, *Cooluerint* repoſui ; quæ Scriptura perſpicuè vera eſt. *Cooleſcere* autem valet *concreſcere*, & *coagmentari* : *Oleſcere* enim (ùt docet Feſtus) valet *Creſcere* : Quo verbo utitur idem *Lucretius* infra eodem libro.

Donec oleſcendi *ſummum tetigere cacumen*, ubi tamen quidam legunt *aleſcendi*, malè. *Lambinus.*

1061. *Exordia ſemper.*] Peſſimè : Neque enim *Semper* cum *Repente* convenire poteſt. Errorem autem, ut viderent Interpretes, certè Scripturæ varietas ſatis efficere debuerat. Hic enim verſus in lib. V. repetitus fuit, ſed novo etiam mendo deformatus : Sic enim ibi legitur,

Tandem convenient ea, quæ conjuncta, repente
Magnarum rerum fiant exordia ſæpe.

Sed & hic & illic ſcribendum eſt non *ſemper*, non *ſæpe*, ſed *nempe* ;

Magnarum rerum fierent exordia, nempe
Terraï, Maris, & Cœli, &c.

Vitium autem ex compendiaria ſcribendi ratione natum eſt, nam pro *nempe* ſcribebant *nẽpe*, unde procuderunt illud *ſæpe*, quemadmodum *ex ſæpe* τὸ *ſemper* procreavere : *Faber.* At vero iſta tionientia,

———*Conjecta repente*
———*Exordia nempe*

quæ auris pati poteſt ?

Quare etiam atque etiam taleis fateare neceſſe 'ſt
Eſſe alios alibi congreſſus materiaï,
Qualis hic eſt, avido complexu quē tenet æther.
Præterea, cùm Materies eſt multa parata:
Cum Locus eſt præſto: nec res, nec cauſa moratur
Ulla: geni debent nimirum, & confieri res.
Nunc & Seminibus ſi tanta 'ſt copia, quantam
Enumerare ætas animantū non queat omnis:
Viſque eadem, & natura manet, quæ Semina rerum
Conjicere in loca quæque queat, ſimili ratione,
Atque huc ſunt conjecta: Neceſſe 'ſt confiteare
Eſſe alios aliis Terrarum in partibus orbeis,
Et varias Hominum genteis, & Sæcla Ferarum.
Huc accedit, ut in Summa res nulla ſit una,
Unica quæ gignatur, & unica, ſolaque creſcat:
Quin cujuſque ſient ſæcli, permultaque eodem
Sint genere: in primis animalibus indice mente.
Invenies

Omnino igitur fatendum eſt alibi etiam (aliis in locis extra noſtros Cœlos) alias eſſe Seminum concretiones tales, qualis hæc eſt, quam arcto amplexu æther noſter ambit. Præterea, cum ſit idonea Seminum copia, Locus inſuper idoneus, nec res ulla, nec ulla cauſa impedit, Res creari debent & componi: Jam verò ſi tanta ſit Seminum copia, quantam ætas omnis Hominum enumerare non valeat, Eademque Natura ſit, quæ poſſit conjicere iſta Semina in alia quæque loca ſimili ratione atque in hunc Locum (in quo noſter mundus exiſtit) conjecta ſunt; neceſſe eſt ut concedas in Aliis etiam Spatii infiniti partibus alios eſſe Terrarum orbes, alias Hominum gentes, & alia genera Animalium: Adde quod in Univerſa Natura rerum nulla ſit una res, quæ Unica gignatur, & ſola & ſingularis creſcat; ſed in omni rerum genere plurima ſingularia & individua continentur, præcipue in generibus Animalium, ut videre licet.

Notæ.

1065. *Avido.*] Vaſto, Ingenti: Sic lib. V.

> *Inde* Avidam *partem montes, ſylvæque ferarum*
> *Poſſedere:* Lambinus.

1066. *Præterea cum materies eſt*, &c.] Iterum v. 10. hoc modo arguit. Poſitis omnibus ad rem aliquam producendam requiſitis, quidni res iſta producatur? At eſt ſufficiens materiæ copia, idoneus inſupèr locus, nec deficit iſta vis naturæ, quæ hunc mundum ex Seminibus fortuitò occurſantibus compoſuit; quidni, igitur præparatam & ſibi obedientem materiam, in aliis etiam Spatii Infiniti partibus conjungat, & Cœlum, Terras, Mare, Homines, atque Animalia producat? Metrodorus dicit, ἄτοπον εἶναι ἐν μεγάλῳ πεδίῳ ἕνα ϛάχυν γεννηθῆναι, καὶ ἕνα Κόσμον ἐν τῷ ἀπείρῳ· ὅτι δὲ ἄπειρος κατὰ τὸ πλῆθος, δῆλον ἐκ τοῦ ἄπειρα τὰ αἴτια εἶναι, εἰ γὰρ ὁ μὲν Κόσμος πεπερασμένος, τὰ δὲ αἴτια πάντα ἄπειρα ἐξ ὧν ὅδε ὁ Κόσμος γέγονεν, ἀνάγκη ἀπείρους εἶναι· ὅπου γὰρ τὰ πάντα γέγονεν αἴτια, ἐκεῖ καὶ τὰ ἀποτελέσματα. Plutarchus de Placit. Phil. lib. I. Cap. 5. ita hoc & ſuperius argumentum complectitur *Metrodorus* familiaris Epicuri.

1068. *Geni.*] *Geri*, Giſanius, qui de hac voce cum Lambino perpetuò litigat; ſuam ſententiam e libris tuetur *Giſanius:* Se defendit *Lambinus*, v. 1077.

> *Unica quæ gignatur, &c.*

1068. *Confieri.*] Alibi Lucretius, & Virgilius, lib. 4. Æneid.

> ——— *Nunc qua ratione quod inſtat*
> *Confieri poſſit, paucis adverte, docebo.*

1076. *Huc accedit, ut in Summa, &c.*] Tertium denique v. 13. propoſuit argumentum; Res omnes creatas circumſpice, in unoquoque genere plurima, quæ vocant, Individua invenies; In genere humano Homines, in ferino Feras, &c. Unicum igitur Solem, unicamque Terram dices? Ineptè id quidem, cùm Sol, Terra, Cœlum, &c. ſint tam interitura, (ideo autem Genera Animalium plurima complectuntur, quia ſingula intereunt, ut iſti Philoſophi affirmant, contra quos diſputat Lucretius) quàm cætera concreta.

1078. *Quin cujuſque, &c.*] Hic verſus cum ſequenti Lucretianus non eſt, quod & *Lambinus* vidit. *Faber:* Libros ſequitur *Giſanius*, retinet, licet non approbet. Corrupti forſan, at mutilus ſine illis locus, ideo omiſſis aliorum conjecturis, hoc modo corrigendos cenſeo:

Unica

Invenies ſic montivagum genus eſſe Ferarum,
Sic Hominum genitam prolem, ſic denique mutas
Squamigerū pecudes, & corpora cuncta Volantum.
Quapropter Cœlum ſimili ratione fatendum 'ſt,
Terrāque, & Solē, Lunā, Mare, cætera, quæ ſunt,
Non eſſe unica, ſed numerò magis innumerali,
Quandoquidem vitæ depactus terminus altè
Tam manet his, & tam nativo hæc corpore conſtant,
Quàm genus omne, quod his generatim rebus
abundat.
Quæ benè cognita ſi teneas: Natura videtur
Libera continuò Dominis privata ſuperbis,
Ipſa ſua per ſe ſponte omnia Diis agere expers.
Nam (proh ſancta Deûm tranquilla pectora pace,
Quæ placidum degunt ævum, vitamque ſerenam!)
Quis regere Immenſi Summā, quis habere Profundi
Indu manu validas potis eſt moderanter habenas?
Quis pariter Cœlos omneis convertere? & omneis
Ignibus

Invenies enim genus montivagum ferarum, genus Hominum, genus denique mutorum Piſcium, & genus Avium ſic eſſe; (plurima Singularia & Individua complecti) pariter ergo fatendum eſt Terram, Solem, Lunam, Mare, cæteraque non eſſe unica & ſingularia, ſed numero multa, & fere infinita; quandoquidem hæc Omnia conſtant corpore æquè mortali, & his omnibus certus vitæ terminus à Naturæ æque ſtatuitur, ac iſtis rerum generibus, quæ plurima Singularia & Individua complectuntur: Quæ omnia modò propoſita ſi bene perſpecta habeas, Natura Dominis ſuperbis repente liberata videtur omnia ſponte ſua & per ſe agere, ſine ope Deorum, & Providentia. Nam (proh Dii ſancti qui alto otio & pace tranquillum degunt ævum, vitamque agunt omni cura immunem!) Quis univerſum infinitum gubernare? Quæ poteſtas valeat fræna Totius Univerſi manu ſua moderari? Quis pariter omnes Cœlos convertere? Omnes etiam

NOTÆ,

Unica quæ gignatur, & unica ſolaque creſcat
Cujuſcunque fiet *ſæcli*; *Permultaque eodem*
Sunt genere: Imprimis Animalibus injice
mentem,
Invenies ſic montivagum, &c.

Injice mentem à Lipſio accepi; & ex his vocibus commoda & digna *Lucretio* ſententia effingi poteſt.

1081. *Genitam prolem.*] Neſcio quis *geminam*, i. e. utrumque ſexum.

1085. *Unica.*] *Unum*, MS. Nonii, qui laudat hunc verſum in voce *Innumeralis*: At MS. iſti ne credas.

1089. *Quæ benè cognita ſi teneas*, &c.] V. 15. E poſitis pro more Lucretius in Providentiam impetum facit; Pace & otio Deos olim donavit, quia nihil beatum quod negotioſum: Jam verò fœlix beatumque Numen aliquibus curis diſtringi poſſe ſupponamus; quæ autem vis Infinitos mundos regere, quæ Solibus, Terris, &c. innumeris præſidere valeat? Infiniti enim mundi major ſunt provincia, quàm ut à Deo vel maxime negotioſo commode adminiſtrari poſſit. Hæc Impius de puſillo iſto Deo quem Homini ſimilem effinxit. Scommate denique, quo Athei communiter utuntur, concludit omnia, & certe fœlicius Scommate quàm Argumento contra Providentiam pugnatur. Καὶ μὴν ἐν τοῖς μετεώροις φορὰν, καὶ τροπὴν, καὶ ἔκλειψιν, καὶ ἀνατολὴν, καὶ δύσιν, καὶ τὰ σύστοιχα τούτοις, μήτε λειτουργοῦντός τινος νομίζειν χρῆναι δεῖ. μήτε διατάττοντος ἢ διατάξαντος, καὶ ἅμα τὴν πᾶσαν μακαριότητα ἔχοντος μετὰ ἀφθαρσίας· οὐ γὰρ συμφωνοῦσι πραγματεῖαι, καὶ φροντίδες, καὶ ὀργαὶ καὶ χάριτες μακαριότητι, ἀλλὰ ἀσθενείᾳ, καὶ φόβῳ, καὶ προσδεήσει τῶν πλησίον. Epicurus ad Pythoclem.

1095. *Indu.*] Velendo, i. e. *in*: Sic lib. IV. v. 773. lib. VI. v. 890.

1096. *Cœlos.*] Quia Infinitos mundos ſtatuebant Epicuræi, hinc factum eſſe ut Lucretius Epicuræus τὸ *Cœlos* numero multitudinis, quæ vox ἑνικῶς ſemper dicitur, teſte Frontone Cornelio apud Gellium, lib. XIX. cap. 8. Tanaquillus Faber ad Lucretium obſervabat Ingenioſè, τὸ *Cæli* tamen πληθυντικῶς occurrit in hoc verſu vetuſtiſſimi Poetæ,

Terras fertiles cœleſtibus (Solis & Aſtrorum) radiis calefacere? Et omni temporis momento omnibus in locis præſto eſſe? ut Tenebroſas nubes terris inducat, & Tonitru tranquillas ſedes Cœli concutiat; tum vibret fulmina, & ſua templa ſæpiſſimè evertat, & in loca deſerta ſecedens, ibique fulminans, inaniter ſæviat, exercens illud telum quod nocentes & impios ſæpe præterit, immeritos vero & innocentes proſternit? Poſt ortum hujus mundi, diemque natalem Maris & Terræ, & exortum Solis, multa ſunt corpora extrinſecus addita, plurima ex omni parte ſemina, quæ Infinitum Univerſum conjecit & applicuit; è quibus ſeminibus Mare & Terra augeri poſſunt, è quibus etiam Cœlum amplius fieret, altaſque fornices procul à Terris tolleret, novus etiam Aër oriretur.

Ignibus ætheriis terras ſuffire feraceis?
Omnibus inque locis eſſe omni tempore præſto?
Nubibus ut tenebras faciat cœlique ſerena
Concutiat ſonitu? tū fulmina mittat, & ædeis
Sæpe ſuas diſturbet, & in deſerta recedens
Sæviat exercens telum, quod ſæpe nocenteis
Præterit, exanimatque indignos, inque merenteis?
  Multaque poſt Mundi tempus genitale, diemque
Primigenum Maris, & Terræ, Soliſque coortū,
Addita corpora ſunt extrinſecùs, addita circum
Semina, quæ magnum jaculando contulit OMNE:
Unde Mare, & Terræ poſſent augeſcere: & unde
Adpareret ſpatium Cœli domus, altaque tecta
Tolleret à terris procul; & conſurgeret Aër.
Nam

NOTÆ.

Jupiter in Cœlis, Cæſar regit omnia Terris. Menagius.

1097. *Suffire.*] Calfacere, ſuffumigare, vaporare, ſic lib. IV.

Et miſeram tetris ſe ſuffit *odoribus ipſa.*

Et Virgilius, Georgic. IV.

Et ſuffire *thymo, ceraſque recidere inanes.*

1099. *Cœlique ſerena.*] Hic multa *Faber*, quaſi oblitus ſui fuiſſet Lucretius, qui alibi negabit, & quidem accuratè, fieri unquam poſſe ut Cœlo *ſereno* tonet; vel ſaltem ex vulgi ſententia, non ſua loqueretur. *Cœli ſerena* melius interpreteris *ampla & ſpatioſa Cœli templa*, quid enim ex Vulgi ſententia loqueretur Poeta, cùm ad argumentum ſuum nihil faceret? quid denique Cœlum *ſerenum* cogitaret, cujus faciem tenebroſis nubibus in priori verſus parte obſcuraverat; Nihil hic de palponibus Sacerdotibus *Lucretius*; nihil *Virgilius*, cùm cecinit, Georg. I.

Non aliàs Cœlo ceciderunt plura ſereno
Fulmina.——

Nec Aubæ imponere voluit Horatius,

Plerumque per purum tonantes
Egit equos volucremque currum.

Naſo opus eſt, ut iniquis, *Faber*, ut cauſas, rationeſque, & conſilia ſcriptorum ſagaciter odorari poſſis, ſed Naſum nolo nimis naſutum

1101. *Deſerta.*] *Diverſa*, Gaſſendus: & in ſequenti verſu pro *quod*, quidam Codd. exhibent *quo*.

1103. *Indignos.*] Ut ipſe explicat, *immerentes.* Sic Horatius, Sat. 2. lib. II.

Cur eget Indignus *quiſquam te Divite?* ——

Et *Cicero*, *Tuſcul.* 4. Miſericordiam datam eſſe dicunt ad opem ferendam, & calamitates Hominum *indignorum* ſublevandas.

1104. *Multaque poſt Mundi*, &c.] Mundos infinitos extruxit, mortales aſſeruit, Animalibus ſimiles, atque ideo nutriri, creſcere, aliquando etiam diminui, ſeneſcere, & ad interitum vergere affirmat v. 17. Infinitum enim Univerſum ſubminiſtrat ſemina, quibus receptis & debitè conjunctis creſcit Mundus, & fit vegetior; cùm tot ſemina emittit quot recipit, tum conſiſtit, id eſt, neque creſcit, neque diminuitur: cùm verò plura e Mundo emittuntur Semina, quàm recipiuntur & debite conjunguntur, tum debilior fit Mundus, & ſeneſcit.

1107. *Semina, quæ magnum*, &c.] Sine dubio hic verſus non eſt *Lucretii*, ſed ab aliquo ſibi nimium arrogante pro *Lucretiano* interpoſitus eſt, quaſi aliquid deeſſet, itaque eum delendum cenſeo. *Lambinus.* quam ſententiam qui ſequitur, errabit. Vid. lib. I. ver. 995.

1109. *Adparer t.*] Ita optime in ſecunda editione emendavit *Lambinus.* (*Aptaret*, alii) *Adparere* autem ab *adpario*, proprie eſt quod græcè προσκτᾶσθαι, *acquirere* aliquid, *adjungere*. Fab.

1112. *Ad*

Nam ſua cuique locis ex omnibus omnia plagis
Corpora diſtribuuntur, & ad ſua ſæcla recedunt:
Humor ad Humorem, Terreno corpore Terra
Creſcit; & Ignem ignes procudunt, Ætheraque
Æther:
Donicum ad extremum creſcendi perfica finē
Omnia perduxit rerum Natura creatrix:
Ut fit, ubi nihilo jam plus eſt, quod datur intra
Vitaleis venas, quàm quod fluit, atque recedit:
Omnibus his ætas debet conſiſtere rebus:
His Natura ſuis refrænat viribus auctum.
Nā, quæcūque vides hilaro grandeſcere adauctu,
Paullatimque gradus ætatis ſcandere adultæ:
Plura ſibi adſumunt, quàm de ſe corpora mittunt,
Dum facilè in venas cibus omnis diditur: & dum
Nō ita ſunt latè diſperſa, ut multa remittāt:
Et plus diſpendi faciant, quàm veſcitur ætas,
Nam

Ex omnibus enim Univerſi partibus propria ſemina ſingulis rerum generibus diſtribuuntur & applicantur; Aquæ ſemina Aquæ: Terra augetur è Terreſtribus particulis, Ignis ex Igneis, atque Æther ex Æthereis; uſque dum Natura rerum parens & perfectrix Omnia perduxit ad ultimos augmentationis ſuæ terminos, quod evenit quando res non plura recipiunt ſemina intra vitales ſuas venas, quàm ejiciunt & amittunt; tum enim omnes res ſummum ætatis ſuæ florem attingunt, nec Natura patitur ut ampliores & auctiores fiant. Quæcunque enim vides læto augmine grandeſcere, & ad florem ætatis adultæ paulatim aſſurgere, plura ſibi aſſumunt Corpora, quam de ſe ejiciunt, dum ſcilicet alimentum in omnes venas facilè diſtribuitur, nec tam dilatata ſunt, ut multa corpora ex ſe ejiciant; & plura amittant quam recipiant;

Notæ.

1112. *Ad ſua ſæcla.*] *Ad ſua ſemina cedunt*, Alii. *Ad ſua fœdera*, Alii. fruſtra: dum & Codices, & ipſe Poeta alibi exhibet *ſua ſæcla.*

1115. *Perfica.*] *Effectrix, Perfectrix: Perfice*, Gifanius, & Pareus, id eſt, perfectè: ne credas Lector. Alia vero præter Naturam Dea olim dicebatur *Perfica.* Arnobius, lib. 4. adverſus Gentes, p. 131. *Etiamne* Perfica *una eſt è populo numinum, quæ obſcœnas illas & luteas voluptates ad* exitum perficit *dulcedine inoffenſa procedere?* Et pag. 133. *Pertundæ* Perficam conjungit.

1119. *His ætas, & His natura.*] Alii *Hic ætas*, & *Hic natura*, è Codicibus.

1121. *Nam quæcunque vides, &c.*] Quoniam Mundos ſuos aliquando creſcere, aliquando diminui aſſeruit, totam rationem & incrementi & decrementi in Animalibus (& eadem eſt rerum aliarum ratio) ver. 23. explicat. Creſcunt autem Animalia, quia in prima ætate plus Alimenti convertitur in Animalis ſubſtantiam, quàm ex illa depereat; media tantundem convertitur, quantum deperit: ideo conſiſtit Animalis ætas, id eſt, neque creſcit, nec decreſcit Animal: Extrema autem ætate amplius deperit quàm convertitur. Ita creſcunt & decreſcunt Animalia, at unde evenit quòd in prima ætate plus recipitur & adjungitur, in media tantundem, in extrema minus, nondum inquirit Poeta, latet Cauſa, & id ſcio Atheos ſemper latebit.

1126. *Quam veſcitur ætas.*] Aliquis *Paſcitur*. In illo verſu,

Et plus diſpendi faciant quam veſcitur ætas.

plane aliquid eſt quòd contra Poetæ mentem faciat, conſtat quippe hæc verba *quam veſcitur*, oppoſita illis eſſe *Plus diſpendi faciant*: itaque τὸ *Veſci* ſignificaret *acquirere*, parare, &c. cui rei Linguæ Latinæ uſus reclamat. Quamobrem hunc locum ita ſemper legendum exiſtimavi:

Et plus diſpendi faciant quam nancitur *ætas.*

Nancitur autem fit à *Nancior*, id à *Nancio* eſt, quod olim uſurpavit *Gracchus*, ut ex *Priſciano*, novimus: Ex *Nancio* autem nova proles orta eſt *Nanciſcor*, quam recentior uſus retinuit, Nancior autem ſignificat *occupo*, *prehendo*, *capio*, In XII. Tab. *Siquid Pignoris nancitor ſibi habeto.* Inde *renancitur* apud Paulum Diaconum Feſti Epitomiſten, pro *reprehendit*, ſeu *iterum prehendit.* Faber. Feſti tamen Codd. exhibent *Renanciſcitur*; Lucretii Codd. *Veſcitur*, quæ vox forſan commode retineri poteſt.

1127. *Ac-*

Nam certè fluere, ac decedere corpora rebus
Multa, manus dandum'ſt: ſed plura accedere debent,
Donicum oleſcendi ſummum tetigere cacumen.
Inde minutatim vireis, & robur adultum
Frangit, & in partem pejorem liquitur ætas.
Quippe etenim quantò eſt res amplior, augmine demto,
Et quò latior eſt, in cunctas undique parteis
Pluria eò diſpergit, & à ſe corpora mittit:
Nec facilè in venas cibus omnis diditur eij:
Nec ſatis eſt, pro quàm largos exæſtuat æſtus,
Unde queat tantum ſuboriri ac ſuppeditare,
Quantū opus eſt: & quod ſatis eſt, Natura novare.
Jure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
Sunt; & cū externis ſuccūbunt omnia plagis:
Quandoquidem grandi cibus ævo denique deſit:
Nec tuditantia rem ceſſant extrinſecùs ullam
Corpora conficere, & plagis infeſta domare.
Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
Expugnata

Concedendum enim omnino eſt corpuſcula multis modis effluere atque decedere a rebus, plura verò debent accedere donec res attigerint ultimum augmentationis ſuæ terminum: Deinde paulatim vires & perfectus vigor decreſcunt, & ætas debilitata tabeſcit: nam quo res eſt mole amplior & latior, ſi modo non augeatur, eò plura Corpora ex ſe in omnes undique partes emittit, & diſpergit: nec alimentum in omnes venas iſtius rei facile distribuitur, & quoniam largam effluviorum copiam Res iſta emittit, Alimentum quod accipit non ſatis eſt, unde tantum, quantum opus eſt, ſuboriri & ſuppeditari poſſit, & quod naturæ defluentis reparationi ſufficiat: Neceſſe eſt igitur ut pereat iſta res, cum effluvia emittendo rarior fiat illius textura, & externorum corporum incurſu valide percutiatur; quandoquidem rei grande ævum attingenti non ſubminiſtratur ſufficiens Alimentum, nec corpora externa perpetuò incurſantia & infeſta unquam ceſſant ictibus ſuis rem frangere & conficere. Pari modo mœnia hujus Magni mundi (Cœli aſpectabiles)

N O T Æ.

1127. *Ac decedere*] *Atque recedere*, Alii: & pro *multa, manus dandum eſt*, in ſequenti verſu, *Multimodis, dandum eſt.*

1129. *Donicum oleſcendi*] Vid. ver. 1060.

1132. *Augmine demto*] Benè: nec *Augmine adepto* rectè ſcribitur.

1136. *Nec ſatis eſt, proquam largos*, &c.] *Lambinus* legit,

Nec ſitis eſt quæ per largos, &c.

totumque verſum tanquam adulterinum rejicit. *Faber* ita legit,

Nec ſatis eſt præquam *largos* exæſtuat auctus.

Cujus hic erit ſenſus. *Ubi Corpus ad creſcendi cacumen venit, tum, defluere & minui debet, quia nihil ſatis eſt unde tantum ſuboriri poſſit, præquam exæſtuat largos auctus*, id eſt: *Subſtantiam prius acquiſitam amittit.* Auctum enim vocat eam ſubſtantiam, qua illud aut illud Corpus auctum eſt, ut & alibi. Nulla eſt utriuſque interpretis conjectura, Iniquus ille, qui rejicit hunc verſum, nec æquior ille qui emendat. Quis enim neſcit Corpora Animalium tantum effluviorum copiam quotidie emittere, ut Alimentum, niſi copiosè ſubminiſtratum illis reparandis non ſufficiat? Jure igitur legitur, *Nec ſatis eſt*; Quis etiam ignorat Effluvia iſta in modum Aquæ è fiſtulis expreſſæ erumpere? Quænam igitur vox ſignificantior iſta voce *Æſtus*?

1144. *Sic igitur magni quoque.*] Demum ver. 29. concludit. Mundum eo modo quo Animalia ſeneſcere, Meatus, viz. quos in Animalibus Venas voces, aſſiduis Corporum externorum ictibus labefactati, ægre recipiunt materiam Mundo reparando idoneam ex *Infinito* defluentem: Et jam tam late expanſa eſt hæc compages, ut plus Materiæ e ſe dimittat, quàm ex Infinito accipit, atque ideo diminuatur neceſſe eſt, & devigeſcat. Quin ut *Epicurus* ſtatuit, Omnia genera Animalium, Fruges, Arbores, &c. ſponte ſua Tellus olim produxit, quam tamen hodiè effœtam ſentimus, ideoque ipſam ſeneſcere fatendum eſt.

1145. *Pu-*

Expugnata dabunt labem, putreiſque ruinas.
Omnia debet enim cibus integrare novando :
Nequicquam, quoniam nec venæ perpetiuntur
Quod ſatis eſt, neque quantum opus eſt, natura
 miniſtrat.
Jamque adeo affecta 'ſt ætas, effœtaque tellus
Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit
Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.
Haud (ut opinor) enim mortalia ſæcla ſuperne
Aurea de Cœlo demiſit funis in arva :
Nec mare, nec fluctus plangentes ſaxa creârunt :
Sed genuit Tellus eadem, quæ nunc alit ex ſe,
Præterea nitidas fruges, vinetaque læta
Sponte ſua primum mortalibus ipſa creavit.
Ipſa dedit dulceis fœtus, & pabula læta :
Quæ nunc vix noſtro grandeſcunt aucta labore :
Conterimuſque boves, & vires agricolarum:
Conficimus ferrum vix arvis ſuppeditati :
Uſque adeo pereunt fœtus, augentque labores.
Jamque caput quaſſans grandis ſuſpirat arator
Crebriùs incaſſum magnum cecidiſſe laborem:
Et cùm tempora temporibus præſentia confert
Præteritis, laudat fortunas ſæpe parentis :

Et

labefactata corruent & diſſolventur : Alimentum enim renovare omnia & inſtaurare debet, cibis fulcire & ſuſtentare : At id fruſtra tentatur, quoniam neque venæ ipſæ (meatus per quos Alimentum diſtribuitur) recipere ſuſtinent id quod ſatis eſt, neque natura id quod ſufficit hujus mundi reparationi ſubminiſtrat : Imò jam jam vires Terræ diminuuntur, & Tellus fit effœta, vix producit parva Animalia, quæ cuncta rerum genera, & vaſta ferarum corpora olim peperit & procreavit ; Non enim, ut opinor, Funis aureus de Cœlo in Terram demiſit genera Animalium, neque Mare, neque Fluctus rupes pulſantes illa produxerunt, ſed Terra ex ſe produxit res omnes quas nunc nutrit & ſuſtentat. Præterea Tellus ſponte ſua opimas ſegetes & vineta grato fructus abundantia olim mortalibus produxit, ipſa etiam ſponte ſua dulces fructus procreavit, & læta gramina ; quæ nunc temporis Hominum cura & labore adjuta ægrè creſcunt : Boum & Agricolarum vires conterimus, vix ſatis ferri eſt quo agros colamus, (in colendis Agris omne ferrum conſumimus) uſque adeo res ægrè creſcunt, & labores hominum augentur : Et nunc temporis robuſtus Arator quaſſans caput queritur ingentem ſuum & improbum laborem ſæpe incaſſum cecidiſſe, comparat præſentem ætatem cum præterita, frequenter laudat fœlicem parentis ſui ſortem,

Notæ.

1145. *Putreſque ruinas.*] Gaſſendus, *Triſteſque.*

1146. *Omnia enim debet cibus,* &c.] Huic verſui nonnulli ſubjungunt verſum prorſus ineptum,

Et fulcire cibis, ac omnia ſuſtentare.

Hic enim delendus eſt, Imò, ſi Libri permitterent, tres alios rejicerem.

1149. *Jamque adeo affecta eſt ætas,* &c.] Lambinus præfert

Jamque adeo fracta eſt ætas, affectaque Tellus,

nec rejicit

Jamque adeo affecta eſt ætas, affectaque Tellus.

1152. *Haud, ut opinor, enim,* &c.] E Terra inquam hæc omnia orta, neque enim, ut iſti Providentiæ aſſertores aiunt, Animalia è Cœlo per catenam illam, quam unus Hominum *Homerus* vidit, demiſſa ſunt ; neque porro Mari, & fluctibus littora pulſantibus edita : Sed quæ Tellus hodie omnia genera alit, illa ipſa eſt quæ cuncta protulit. *Faber.*

1160. *Conterimuſque boves,* &c.] Hi duo verſus unde olim malum pedem tulere, eò & referre debent, neque enim Lucretii lucerna digni ſunt. *Faber.* Giſanius legit

Conterimuſque Boves, & vires Agricolarum
Conficimus. Seris vix arvis ſuppeditati :
Uſque adeo pereunt fœtus, &c.

Sera autem Arva, Triſtia, quæ fructum ægrè reddunt : Ut *Sera* mors, Æneid 6. Mors *gravis* ; & *ſerum* Bellum apud Saluſtium, *Grave* bellum. *Servius.* Quidam legunt :

Conficimus, ferrum vix arvis ſuppeditârit.

1162. *Uſque adeo pereunt fœtus.*] Palmerius *Parcunt* fœtus, id eſt, parcius redduntur, & augentur Labores.

1167. *Et*

& ſæpe memorat, ut priſca gens mortalium pietatis plena vitam omnibus rebus neceſſariis abundantem nullo ſuo labore tranſegerint inter anguſtos fines, cum olim ſingulis Hominibus multo minor Agri modus contigit:

Et crepat, antiquum genus ut pietate repletum
Perfacilè anguſtis tolerârit finibus ævum,
Cum minor eſſet agri multò modus ante viritim:
Nec tenet, omnia paullatim tabeſcere; & ire
Ad ſcopulum ſpatio ætatis defeſſa vetuſto.

Nec intelligit res omnes paulatim deficere, ad interitum vergere, & multis annis feſſa & debilitata, ad ſcopulum ætatis (metam terminumque vitæ ſuæ) tendere.

NOTÆ.

1167. *Et crepat antiquum genus,* &c.] Argumento, quod modò duxerat ex *Epicuri* placitis, ſubjungit Poetarum fabulas de aureo ſæculo, viz. tunc temporis mire fertilis erat Terra, omnia ſponte produxit, quæ jam multo labore ſubacta ægre Homines ſuſtentat: Conſcius autem Poetas iſtos hanc Terræ fertilitatem Numinis benevolentiæ Piis hominibus faventis attribuiſſe, iſtam opinionem Scommate impugnat, & deſpicit ignorantiam illorum, qui Tellurem Senio effœtam fieri nondum intellexerint.

1168. *Perfacilè tolerarit ævum.*] Beati vixerent: Sic enim hunc locum capio, ut illum Terent. *Quam vos facilè vivitis.* Inde apud Homerum, Dii ῥεῖα ζώοντες dicuntur. *Faber.*

1171. *Ad Scopulum.*] Ad interitum: Tranſlatum à navi quæ infligitur ſcopulo. *Lambinus.* Per *Scopulum* intelligit exitium, Labem, ruinam, *Faber.* Salmaſius autem aſſerit *Scopulum* eſſe metam, ſeu parvum ſcopum, ſic Suetonius, in Domitiano cap. 19. Nonnunquam Pueri procul ſtantis, præbentiſque pro *Scopulo* diſpanſam dextræ manus palmam, &c.

IN hoc Libro poſitæ ſunt omnes *Epicuri* fortunæ, Exiguæ quidem iſtæ, quas tamen multi olim afflixerunt, & Tullius diripuit. Inſtaurare demum magno conatu nititur *Lucretius*, eo ſucceſſu, quem meretur: Idem enim *Epicuri* opinionibus accidit quod Fœtui mali ſtaminis, cupioſum licet, & ſaluberrimum Alimentum ingeras, debilis tamen manet, & infirmus.

A v. 66. ad v 82. Docet Poeta Motum eſſe, nec diffitemur: Motum etiam rerum Omnium è Motu ſeminum oriri, illud quoque agnoſcimus: Sed dum v. 82. Pondus Seminibus, & inde Motum attribuit, nimium ſibi & ſuis Atomis indulget: Quis pondus omni Materiæ, & quis Corporibus ejuſdem molis idem pondus concedat? Senſus enim & Experientia reclamant. Vidit autem *Epicurus* Lapides, Ligna, cuncta denique intra Mundi hujus ambitum contenta deorſum tendere, atque ideo credidit Omnia ab æterno deſcendiſſe, quam Opinionem qui amplectitur, næ ille erit nitidiſſimus de grege Epicuri Philoſophus: Idem enim ac ſi diceret, rotas, elateres, & reliqua machinæ alicujus membra id factura ſeorſim, quod conjunctim faciunt. Sed ut hoc quoque largiamur: Habemus tandem Infinita Semina per Inane infinitum pari paſſu, & æquali velocitate deorſum tendentia. In immenſitate Latitudinum, Longitudinum, Altitudinum, Infinita vis innumerabilium volitat Atomorum, quæ interjecto Inani cohæreſcunt tamen inter ſe, & Aliæ alias apprehendentes continuantur, ex quo efficiuntur hæ rerum formæ & figuræ. Unde verò Aliæ alias apprehendant, cum pari velocitate omnes ferantur? viz. Paullùm, & quàm minimum declinant, v. 221. Sed ipſa hæc declinatio ad libidinem fingitur (ait enim *Lucretius* declinare Atomos ſine Cauſa, quo nihil turpius Phyſico) & illum motum naturalem omnium ponderum è regione inferiorem locum petentium ſine Cauſa eripuit Atomis. Nec tamen id, cujus cauſa hæc finxerat, aſſecutus eſt; nam ſive omnes Atomi declinabunt, nullæ unquam cohæreſcent; ſive aliæ declinabunt, aliæ ſuo nutu rectè ferentur, erit hoc quaſi provincias Atomis dare, quæ rectè, quæ oblique ferantur. *Tullius* primo de Finibus.

Hanc difficultatem ſenſit ipſe *Lucretius*, v. 225. ubi non tam ſolvit, quàm vi ejus ſuccumbit oppreſſus & proſtratus: Sed v. 251. aliam difficultatem movet, cujus ope vim prioris effugere conatur; vel, ut Sepia, tenebras & caliginem

offundit,

offendit, ut difficiliùs inveniri & capi poſſit. Aſſerit enim ſine iſta ſeminum Declinatione Libertatem voluntatis, quam in omnibus Animalibus ſentimus, explicari non poſſe. Reſpondet *Cicero lib. I. de natura Deorum*. Hoc perſæpe facitis *Epicurei*, ut cùm aliquid non veriſimile dicatis, & reprehenſionem effugere velitis, efferatis aliquid quod omninò ne fieri poſſit: Ut ſatius fuerit illud ipſum, de quo ambigebatur, concedere; quàm tam impudenter reſiſtere: Velut *Epicurus*, cùm videret, Si Atomi ferrentur in locum inferiorem ſuopte pondere, nihil fore in noſtra poteſtate, quod eſſet eorum motus certus & neceſſarius: Invenit quo modò neceſſitatem effugeret, quod, viz. *Democritum* fugerat: Ait Atomum, cùm pondere & gravitate directo deorſum feratur, declinare paullum. Hoc dicere turpius eſt, quàm illud, quod vult, non poſſe defendere. Et Libro de *Fato*. *Epicurus* uno tempore res duas ſuſcipit inenodabiles, unam, ut ſine Cauſa fiat aliquid, ex quo exiſtet ut de nihilo quippiam fiat; quod nec ipſi, nec cuiquam Phyſico placet; alteram, ut cùm duo Individua per Inanitatem ferantur, alterum è regione moveatur, alterum declinet. Fuſiùs deinde hanc cauſam agit in *eodem libro*. Quæ ergo nova Cauſa in Natura eſt quæ declinat Atomum? Aut num ſortiuntur inter ſe, quæ declinet, quæ non? Aut cur minimo declinet intervallo, majore non? Aut cur declinet uno Minimo, non declinet duobus aut tribus? Optare hoc quidem eſt, non diſputare; nam neque extrinſecùs impulſam Atomum loco moveri & declinari dicis, neque in illo Inani, per quod feratur Atomus, quidquam fuiſſe cauſæ cur ea non è regione ferretur, nec in ipſa Atomo mutationis aliquid factum eſt, quamobrem naturalem ſui ponderis motum non teneret. Ita cùm attuliſſet *Epicurus* nullam cauſam quæ iſtam declinationem efficeret, tamen aliquid ſibi dicere videtur, quum id dicat quod omnium mentes aſpernentur & reſpuant. Ita Hortos *Epicuri* vaſtat *Cicero*, & evertit totam illam, quæ Providentiæ iniquior eſt, Philoſophiam.

Meliùs tamen ſuccedit longa illa à v. 333. ad verſum 580. Diſputatio de varietate Figurarum quæ in ſeminibus invenitur; ſimiliter illa de Seminibus diverſimode figuratis in unoquoque Compoſito contentis, à v. 581. ad v. 728. Argumentum enim fabulis ſubinde introductis ornat, & ſententiam ſuam variè, iiſque firmiſſimis rationibus confirmat.

Nec ullus unquam Epicureæ Philoſophiæ adverſarius effugiet iſta argumenta, quibus à v. 729. ad v. 1021. demonſtrat Semina Coloris, Odoris, Caloris, omnis denique qualitatis, & ſenſus eſſe expertia: Originem ſenſus Ipſe, fateor, non rectè explicat, at ſenſum Animalium ſenſilibus Principiis (quod unum in hoc libro agit) minimè deberi, eo, quo *Lucretium* decuit, acumine perſuadet.

Quod denique à v. 1022. ad v. 1103. Innumerabiles Mundos extruit, hoc etiam ferri poteſt, ſi aliquem Architectum adhibuiſſet. Sed quis credit ex Atomorum concurſione fortuita hunc mundi pulcherrimum ornatum eſſe perfectum? An cùm machinatione quadam aliquid moveri videmus, ut Sphæram, ut Horas, ut alia permulta, non dubitamus quin ſint opera illa rationis: Cùm autem impetum Cœli cum admirabili celeritate moveri, vertique videamus, conſtantiſſimè conficientem viciſſitudines Anniverſarias cum ſumma ſalute & conſervatione rerum omnium, dubitamus quin ea non ſolum ratione fiant, ſed etiam excellenti quadam divinaque ratione? Quòd ſi Mundos efficere poteſt concurſus Atomorum, cur Porticum, cur Templum, cur Domum non poteſt, quæ ſunt minùs operoſa, & multò quidem faciliora? Hæc *Cicero* Providentiæ gratiſſimus vindex.

Demum à v. 1104. ad v. 1172. Mundos innumerabiles quotidie naſcentes, & intereuntes contemplare, & Beatum Te judicabis, Lector, qui inter tot tantaſque ruinas integer manes & illæſus: Interim ridebis lactentes iſtos, & ſeneſcentes mundos, modò fame enectos, modò pinguedine nimis obeſos. Certo enim certius, tum perire omne Lucretii acumen cùm Providentiæ adverſetur.

FINIS LIBRI SECUNDI.

LIBRI TERTII
ARGUMENTUM.

HACTENUS, duobus nempe ſuperioribus libris Naturam & Affectiones quas dicimus Atomorum, ritè explicâſſe ſibi viſus eſt Poeta. Nunc quatuor reliquis libris ea, quæ ex Atomis iſtis fiunt, attentiùs ſpeculatur: Atque uti par fuit, primas detulit partes Animæ & Animo, de quibus hoc toto libro jam diſputat. Hunc autem auſpicatur librum ab Epicuri laudibus, quem à v. 1. ad v. 94. prædicat primum docuiſſe non à Deo, ſed ex fortuito Atomorum concurſu Mundum hunc & omnia fuiſſe facta; atque inde Hominum mentes Deorum, Mortis, & Pœnarum poſt mortem metu liberâſſe: Hoc autem unus Epicurus fæliciter perfecit, quod alii Philoſophi fruſtra conati ſunt. Pauca hæc de Epicuro præfatus, docet à v. 94. ad v. 137. Animum & Animam partem eſſe Hominis æque ac Pedes, Manus, Brachia, Caput, & reliqua membra, & non Habitum vitalem totius Corporis, ſeu omnium partium Corporis intentionem, & concentum, quam quidam veteres Philoſophi Harmoniam dixerunt. Ne verò minùs diſtinctè diſputare videatur, dum vocibus Animus & Anima promiſcuè utitur, à v. 138. ad v. 161. docet Animum & Animam unam quidem rem eſſe, Animum verò præcipuam eſſe partem, & in Corde reſidere, quippe ibi Metus, Gaudium, & reliquæ Paſſiones quæ Animum ſequuntur, ſeſe oſtentant; dum Anima, in qua loco-motiva facultas unicè ſita eſt, per totum Corpus diſſita ad nutum Animi movetur: Inde à v. 162. ad v. 177. demonſtrare conatur Animi & Animæ naturam eſſe Corpoream: Animus enim tangit Animam, quam movet, Anima autem Corpus; nullus verò, niſi inter Corpora, Contactus. A v. 178. ad v. 323. docet Corporeum hunc Animum componi è ſeminibus minutiſſimis quidem, tenuiſſimis, & maximè rotundis: Et ſi rem ipſam ſpectemus, è Calore, Vento, ſeu Vapore, & Aere; & alia inſuper re, quæ ex tenuiſſimis, minutiſſimis, & maximè mobilibus ſeminibus conſtans, eſt Senſus Principium & Origo: Quo verò modo Calor, Ventus, Aer, & quarta illa res innominata miſceantur, explicare ſe non poſſe liquidò fatetur. A v. 324. ad v. 350. aſſerit Animam & Corpus ita conjuncta eſſe, ut ſine utriuſque pernicie ſeparari non poſſunt: Deinde à v. 351. ad v. 370. non ſolum Animum,

Animum, ſed etiam Corpus ſentire *affirmat, ſeu potius totum Animal, rem è Corpore & Anima compoſitam: Poſthæc à v.* 371. *ad v.* 417. *refutat opinionem* Democriti, *qui ſingulas Animæ partes ſingulis Corporis partibus appoſitas & conjunctas eſſe docuit: Et ut olim affirmaſſet Animum eſſe potiorem totius Compoſiti partem, ſic ab* Animo *potiùs quàm ab* Anima *vitam dependere, & ſalutem Animalis conſervari aſſerit. Deinde à v.* 418. *ad v.* 842. *Animos & Animas naſci & interire cum Corporibus viginti octo argumentis demonſtrare conatur, &* Tranſmigrationem Pythagoræ *obiter deridet. Demum à v.* 842. *ad v.* 882. *Mortem nihil eſſe docet, cùm poſt mortem nihil eſt mortali Animæ timendum, imo ſi Anima Immortalis (ut Platoni viſum eſt) concedatur, Mortem tamen nihil eſſe, cùm Anima ſeparata non meminerit ſe unquam antea extitiſſe. Proinde ad v.* 906. *ridet Hominum vanam de ſepultura ſolicitudinem: Deinde demonſtrat* Mortem *non eſſe Malum, quia mortui non indigent iſtis bonis quibus vivi gaudent, neque iſtis Doloribus afficiuntur qui miſeros mortales cruciant, ad v.* 943. *Vitam etiam ipſam non eſſe deſiderabilem, quippe quæ nihil novi afferat, ſed eaſdem ſemper voluptates uſque ad nauſeam ſubminiſtrat, ad v.* 988. *Ne verò iſtæ fabulæ, quas Poetæ narrant, de Inferis & Pœnis poſt mortem terreant mortales, ad v.* 1036. *omnes illas commoda interpretatione elevat. Deinde uſque ad finem hujus libri monet pleroſque Mortalium ineptè & abſurdè de* Morte *queri, cùm ſapientiſſimi Hominum, & Potentiſſimi Ducum & Imperatorum vim diræ Neceſſitatis ſenſerint: Docet ideo mortales vitam ſollicitam & inquietam agere, quòd hanc Mortis contemplationem refugiant, & ineptè votis omnibus vitam expetere quam aliquando amiſſuri ſunt, quæ nullam novam Voluptatem afferat, innumeris verò Doloribus & Periculis obnoxia reddatur; præſertim cùm vivendo nihil detrahunt de tempore Mortis, quæ omnes manet æterna.*

TAN. FABRI

IN LIBRUM TERTIUM

PRÆFATIO

AD

LECTOREM.

HIC verò ille Lucretii liber eſt, qui præter cæteros, cùm delectu & acri quodam judicio legi debeat. Cum enim in eo corpoream eſſe animi noſtri naturam demonſtrare conetur Poëta, periculum fortaſſe fuerit, ne quidam nimium creduli, ad illius ſeſe rationes adjungant ; alii autem, dum ejuſmodi doctrinam omnibus calculis damnandam exiſtimabunt, ultro ſe tam præclari libri lectione privatum eant. Id ne fiat, non abs re fuerit meminiſſe, multos è veteribus ita exiſtimare, Dæmonas in rerum corporearum numero habendos. Ex iis fuerunt non Porphyrius modò, in admirabili illa Πραγματεία περὶ ἀποχῆς, &c. ſed & Plotinus & Jamblichus ; ut è Noſtris quoque Tertullianus, Baſilius, Auguſtinus, ut ne recentiores appellemus. Hanc itaque de Angelis ſententiam ſi Veteres illi impune ſecuti ſunt, nihil, ut opinor, eſſe debet, quamobrem Lucretii opinione de animis corporeis tantopere offendamur ; Cùm huc uſque nil ſit, quod audire ſine offenſione non poſſis. Sed utinam ibi ſtetiſſet Lucretius : Nam alii quidem animorum noſtrorum, quos ejuſdem cum dæmonibus naturæ eſſe putaverunt, immortalitatem tutabantur ; & ſuum illis aut jus, aut Dei beneficium, ſervabant ; At hic noſter, ubi corporeæ naturæ animos hominum eſſe oſtenderit, ibi ſtrenuè & incunctanter colliget, Fieri nulla ratione poſſe, ut ne illos interitus & diſſipatio conſequantur ; Quin & turpiter errare vulgus hominum aſſeret, qui religionibus attoniti, fracti & abjecti,

Æternas nigra pœnas in morte timendum

exiſtimant. Saxa itaque & ſcopulos vides, Lector, à quibus longè longèque

géque refugiſſe debes. Quamobrem diligenter faciendum erit, ut deſerta tantiſper Epicuri ſecta, ad rationem Platonicorum te conferas, qui animos noſtros in immortalitatem aſſeruerunt. Sed tutiùs multò, ſi, omiſſis fluctuantis Philoſophiæ concertationibus, ad Eum rectà tranſeas, qui rerum omnium Parentem, VIVENTIUM DEUM: NON AUTEM MORTUORUM ESSE demonſtravit. Alterum vero mi Lector, quod ego ante oculos perpetuò habendum arbitror, hoc erit: Animi noſtri vel ſpirituales habeantur, vel corporei, ſi voles; illis certè Lucretii argumentis haud ſanè magnopere moveri debemus, cum nobis, qui Chriſtiani ſumus, planiſſimè & *ἀναμφιβόλως* perſuaſum ſit, fore etiam aliquando, ut hæc bruta corporis moles, quam nunc animus noſter circumfert, ubi diuturno annorum curriculo computruerit, dein ſparſa fuerit ac diſjecta, denuo tamen coaleſcat, & ex aquis, aëre, terris collecta & conquiſita, ad interminabilem ſæculorum ſeriem perſeveret. Probet igitur Lucretius quàm lubebit, corpoream eſſe animorum naturam, atque adeo illos interitui obnoxios eſſe; nil ille profecto dixerit, quod hominem verè Chriſtianum poſſit percellere; cùm corporis noſtri reſurrectionem & immortalitatem præter univerſas Phyſiologiæ vulgaris, ac Chymiæ ipſius rationes (nam admirabilis illa *Operatio*, de qua & Quercetanus, & alii, nil ad reſurrectionem corporum facit) futuram credamus, quæ res, ſi non majorem, (quanquam majorem) parem certè in ſeſe difficultatem habet. Hoc tantum addam, Tertulliani Tractatum, qui *de Anima* inſcribitur, in primis facere ad hunc librum intelligendum: Eum ſi leges, præſtantiſſimum Viri Magni opus legeris. Sed tamen eſt aliud etiam tantillum quod te volebam: Si quid à me ex mente Lucretii, vel in hocce libro dictum fuerit, vel in aliis, facito quæſo ut memineris, *Actorem* eſſe me, non *Poëtam*. Quidquid certe tale properanti exciderit, id ego omne pro indicto haberi volo: Neque enim ea vitæ noſtræ ratio eſt, ut quem exitum Natura brutis animantibus eſſe voluit, eum nos libenter, ubi ſejunctus à corpore animus fuerit, expectemus. Vale.

T. LUCRE.

T. LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER TERTIUS.

INTERPRETATIO.

O Epicure! qui primus potuiſti tam claram lucem e tam denſis tenebris proferre, vitæ commoda illuſtrans, Te Græcorum decus, & ornamentum, ſequor; & in tuis veſtigiis meos pedes figo: Non quod Tecum contendere velim, ſed quod tui obſervantiſſimus Te imitari cupiam. Quid enim Hirundo cum Cygnis certaret? aut quid Hœdi tremulis membris debiles & infirmi præſtare poſſunt in curſu, quod ſimile ſit celeritati fortis equi?

E Tenebris tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuiſti, illuſtrans cōmoda vitæ:
Te ſequor ô Graiæ gentis decus, inque tuis nunc
Fixa pedum pono preſſis veſtigia ſignis,
Non ita certandi cupidus, quàm propter amorem,
Quod te imitari aveo: Quid enim contendat Hirundo
Cycnis? aut quidnam tremulis facere artubus Hœdi
Conſimile in curſu poſſint, ac fortis Equi vis?
Tu

Notæ.

1. *Tam clarum extollere lumen.*] Id Græci dicunt αὔξειν πυρσὸν, & cùm quid e ſpeculis ea ratione ſignificabant, id διὰ πυρσῶν, & παρὰ πυρσῶν nuntiari dicebatur. Hinc ſumpta Metaphora qua *Lucretius* uſus eſt. *Faber.* Alloquitur autem v. 30. *Epicurum* Athenienſem Philoſophiæ Epicurææ Principem: Invenit quidem *Democritus*, ſed ita expolivit & perfecit *Epicurus*, ut Pater rerum & inventor à *Lucretio* haud abſurde diceretur. Huic quidem fœlix ingenium gratulatur, beneficia agnoſcit quæ contulit hominibus, dum Naturam rerum explicavit, & omnem de Providentia opinionem & Terrores inde natos diſpulit: Idem denique afferit, quod L. Torquatus in *Ciceronis* prim. lib. de Fin. Ego arbitror Epicurum unum vidiſſe verum, maximiſque erroribus Hominum animos liberâſſe, & omnia tradidiſſe, quæ pertinerent ad bene beatéque vivendum.

2. *Illuſtrans.*] Qui extollit Lumen, proculdubio illuſtrat: in verſu ſequenti pro *Gentis decus*: *Gentis dux*, Gaſſendus.

4. *Fixa.*] Quidam ἀρχαϊκῶς *ficta*, (nec enim Lambinus id negare debet quod Diomedes, aliique veteres Grammatici aſſeruerunt). ſed quod ejuſdem ſignificationis ſit. *Faber.*

6. *Hirundo.*] Cygnorum enim cantus admirantur omnes, qui ingratam Hirundinum garrulitatem damnant;

Τί σοι θέλεις ποιήσω;
Τί κωτίλη χελιδών; Anacr. Od. 12.

Ita enim legendum: non Τί σοι, λάλη χελιδών, Κώτιλος autem ἀπατηλὸς, ἀπατεὼν, δόλιος, λάλος, κωτίλη, λαλεϛάτη. Heſ.

7. *Artubus.*] Alii *Artibus*, quod olim uſurpare ſolebant; ſed ego *Artubus* prætulerim:

Tu Pater, & rerum Inventor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta, tuiſque ex, Inclute, chartis,
Floriferis ut apes in ſaltibus omnia limant,
Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta,
Aurea, perpetua ſemper digniſſima vita.
Nam ſimul ac Ratio tua cœpit vociferari,
Naturam rerum haud Divina mente coortam,
Diffugiunt Animi terrores; mœnia mundi
Diſcedunt, totum video per Inane geri res.
Apparet Divûm numen, ſedeſque quietæ:
Quas neque concutiunt venti, neque nubila nimbis
Adſpergunt, neque nix acri concreta pruina
Cana cadens violat: ſemperque innubilus æther
Integit, & largè diffuſo lumine ridet.
Omnia ſuppeditat porrò Natura, neque ulla
Res animi pacem delibrat tempore in ullo.
At cōtra nuſquam apparent Acheruſia templa:
Nec Tellus obſtat, quin omnia diſpiciantur,
Sub

Tu es Pater & Philoſophiæ auctor, Tu, ut Pater natis ſuis, das optima præcepta, & ex tuis libris, (Divine vir) ut Apes in agris floriferis è floribus dulcia ſua mella legunt, nos opiniones aureas colligimus, aureas inquam, & dignas ut in memoria ſemper habeantur: Namque ubi primum Philoſophia tua perſpicuè docuit Univerſum non eſſe a Deo factum, Terrores iſti, qui mentem occupabant, fugiunt; Mundi mœnia diducuntur, & per omne Inane ſpatium res naſci & interire video; Mentis meæ oculis Dii objiciuntur, & quietæ illorum ſedes, quas neque venti quatiunt, neque Nubes imbribus perfundunt, neque Nix alba acri pruina concreta cadens violat, & quas purus ſemper, & ſine nube Æther tegit, & latè diffuſa ubique luce benignè aſpicit, & fovet. Natura porro omnia illis Diis ſubminiſtrat, nec ulla unquam res tranquillitatem Animi & otium diminuit. At contra nullibi Tartara, aut Inferi cernuntur: Nec Terra impedit quo minus omnia iſta,

NOTÆ.

rim: cùm ſciam ab *Artes* (τέχναι) dici *Artitos*: Ut *Artitus* in Gloſſis Philoxeni vertitur πάντεχνος, δαίδαλος, ſic ab *Artus Artutos*, id eſt, *Robuſtos* vocabant. Sunt tamen quibus hæc minùs certa videantur, ſed nihil ad Lucretium. *Faber.*

9. *Patria.*] Modo dixerat *Epicurum* eſſe Patrem & Inventorem rerum.

11. *Limant.*] Ita *Lambinus* è Codd. Alii *Libant*: quæ vox cum ſequenti *Depaſcimur* meliùs convenit.

15. *Haud divina.*] *Haud*, abeſt ab omnibus libris, ſed reſtituit, ſententia ipſa poſtulante, *Lambinus*: conjicit etiam legendum *Divum ſine*: *Coortam*] Alii *coactam* malunt, quidam etiam libri *creatam* exhibent.

17. *Diſcedunt.*] Longè latiora & ampliora fiunt, Animus nullos fines habet quos intra coerceatur ut antea. *Faber.* Melius verò *Lambinus* dividuntur & hiant; Per diducta enim & hiantia mundi mœnia in magnum Inane proſpicit: M. Tull. Off. 3. Cùm Terra *diſceſſiſſet* magnis quibuſdam Imbribus. Et Virgilius,

—*Video medium* diſcedere *Cœlum.*

18. *Apparet Divum numen.*] Sed cur *apparet Divum numen*? Scilicet, quæ ante Epicurum vulgus Philoſophorum ſentiebat, ita ab eorum Natura aliena erant, nihil ut de iis certi haberetur, &c. Fortaſſe etiam non minùs rectè dixeris, Apparet Numen Deorum quietum, (ſequitur enim *ſedeſque quietæ*) ita ut ab iis nil male metuendum, cùm jam moleſta illa odioſaque Providentia remota ſit. Hæc *Faber.* Frigidas verò iſtas obſervationes reſpuit Poeta: *Apparet Divum Numen*, quoniam per hiantia Mundi mœnia in immenſum Inane proſpiciens non minùs Deos, quàm cæteras res vidit: v. 25.

———*Nuſquam apparent Acheruſia templa.*

21. *Innubilus.*] Quidam Codd. (*ſine nubibus*) meliùs tamen *Innubilus* leg. dum Homerus, e quo Hi quatuor verſos deſumpti ſunt, utitur voce ἀννέφελος: Odyſſ. Z.

23. *Omnia ſuppeditat Natura.*] Diis, viz. ſic lib. I. v. 60.

Ipſa ſuis pollens opibus, nil indiga noſtri.

24. *Delibrat.*] Quaſi *decorticat*, & *extenuat*: Lambinus: Alii *delibat*, quos ſequor.

26. *Nec Tellus obſtat.*] Ratio enim omnia obſtantia pervadit. *Faber.*

28. *His*

Sub pedibus quæcunque infra per Inane geruntur.
His tibi me rebus quædam divina Voluptas
Percipit, atque Horror, quod ſic Natura tua vi
Tam manifeſta patet ex omni parte retecta.
Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia ſint; & quàm variis diſtantia formis
Sponte ſua volitent alterno percita motu,
Quoque modo poſſint ex his res quæque creari:
Haſce ſecundum res Animi natura videtur,
Atque Animæ claranda meis jam verſibus eſſe:
Et metus ille foras præceps Acheruntis agendus
Funditus, humanum qui vitam turbat ab imo;
Omnia ſuffundens mortis nigrore: neque ullam
Eſſe voluptatem liquidam puramque relinquit.
Nam, quòd ſæpe homines morbos magis eſſe timendos,
Infamemque ferunt vitam, quàm Tartara lethi,
Et

quæ infra ſub pedibus noſtris in Inani ſpatio fiunt, contemplari poſſimus. Dum hæc contempler maxima Voluptas me invadit, & ingens admiratio, quòd Tui ingenii viribus tota ex omni parte Natura tam clare & dilucide explicatur. Et quoniam docui qualia ſunt cunctarum Rerum Principia, & quàm diverſis variiſque figuris differentia ſponte ſua moveantur mutuis plagis agitata, & quo modo res cunctæ ex iis conſtitui & componi poſſint; Poſt hæc Animi & Animæ natura videtur meis carminibus declaranda: Et prorſus expellendus eſt ille metus Acheruntis (pœnarum poſt mortem) qui vitam Humanam ab imo turbat, Mortis nigrore omnia ſuffundens, neque permittit ullas vitæ voluptates liquidas puraſque remanere. Nam quod nonnulli crepant Infamem vitam aut morbos magis timendos eſſe quam mortem,

Notæ.

28. *His tibi me rebus*, &c.] Iſtud *Tibi* ut σοί, σὲ, *Me*, *Te*, paſſim apud Græcos, paſſim apud Latinos παρέλκον eſt: *Faber*. Lucretius, lib. II. v. 137.

Quum Tibi *jam nemo feſſus ſatiate videndi*, &c.

His ubi, Giſanius: Et interpretatur *ubi* in qua re, in qua ratione, præceptis, via, Philoſophia, imperite. *Fayus* verò, *ubi*, poſtquam, cum, quoniam, Relativè ad vocem *quoniam* v. 31. Lambinus legit *Tibi* ſup. *fateor*. Quæ demonſtrant ſacrificulum iſtum ne legere quidem *Lambinum* potuiſſe.

29. *Percipit.*] Alii *Perciit*: Quidam legunt

——— *Quòd ſit Natura tua vi*
Tam manifeſta patens ex omni parte retorta.

Retorta autem eſt Evoluta, quæ priùs quaſi contorta, & involuta videbatur.

31. *Et quoniam docui.*] In primo & ſecundo libro multa de Seminibus ipſis, de eorum figuris & motibus: jam v. 10. accuratam de *Anima* diſputationem promittit, ut Homines metu mortis, & pœnarum poſt mortem liberaret.

33. *Alterno.*] Leg. *Æterno*: Quomodo enim Semina *alterno* motu percita *ſponte ſua* volitarent? Lib. II. v. 1054. & lib. IV. v. 28. ubi hi verſus repetuntur.

35. *Secundum.*] Poſt, ἑπομένως τούτοις, ἑξῆς. Faber.

36. *Claranda.*] Lib. IV. v. 779.

Multaque in his rebus quæruntur, multaque nobis
Clarandum *eſt.* ———

39. *Omnia ſuffundens mortis nigrore.*] Quibus nemo unquam aliquid venuſtius; Omnia quæcunque Alii protulerunt excutias, nunquam pulchrior Imago.

41. *Nam, quod ſæpe Homines*, &c.] Dicat forſan aliquis, idem alios Philoſophos præſtitiſſe quod Lucretius promittit, nec ſolum *Epicurum* metum iſtum Acheruntis præcipitem egiſſe, cùm plurimi docuerint Animas interire, nullaſque poſt mortem pœnas timendas eſſe: *Empedocles*, v. g. dixit Animam eſſe cordi ſuffuſum ſanguinem: Atque ideo *Epicurum* non tantas mereri laudes, nec *Lucretium* majus beneficium conferre mortalibus, quàm Alii olim contulerint. Reſpondet Poeta v. 14. Omnes iſtos Philoſophos fortia quidem verba loqui, ſed Mortem timere æque ac vulgus Hominum: Inter Dolores, Infamiam, Anguſtias vitam tolerant; & cum Periculis, Morbis, &c. premantur, nunquam invenies magis humiles Animos, aut ſuperſtitioni magis obnoxios.

41. Et

Et ſe ſcire Animi naturam ſanguinis eſſe,
Nec prorſum quicquam noſtræ Rationis egere:
Hinc licet advertas animum, magis omnia Laudis,
Aut etiam Venti, ſi fert ita forte voluntas,
Jactari cauſa, quàm quod res ipſa probetur:
Extorres iidem patria, longèque fugati
Conſpectu ex hominum, fœdati crimine turpi,
Omnibus ærumnis affecti denique vivunt:
Et quocunque tamen miſeri venere, parentant,
Et nigras mactant pecudes, & Manibu' divis
Inferias mittunt: Multòque in rebus acerbis
Acriùs advertunt animos ad Relligionem.
Quò magis in dubiis hominem ſpectare periclis
Convenit, adverſiſque in rebus noſcere qui ſit.
Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur, & eripitur Perſona, manet Res.
Denique Avarities, & Honorum cæca cupido,
Quæ

& ſe ſcire Animam nihil eſſe præter ſanguinem, nec ſe noſtræ Philoſophiæ ope & auxilio ullatenus indigere: Hinc cognoſcere poſſis & rectè colligere, hæc omnia ab Illis jactari magis laudis acquirendæ, aut auræ popularis (ſi iſtam appetendi libido eſt) gratia, quàm quòd Ipſi credant. Iidem enim, qui hæc jactant in Exilium acti, à patria ſuâ è hominum conſpectu longè fugati, infami crimine inquinati, denique omnibus miſeriis & moleſtiis oppreſſi, tamen vivunt: in quemcunque locum venerint, miſeri perſolvunt juſta mortuis, mactant nigras pecudes; Diis Manibus mittunt inferias, & cùm res adverſæ premant, vehementius mentes ſuas ad Religionem applicant. Quapropter ſi Animum Hominis velis perſpicere, & qualis ſit penitus cognoſcere, illum periculis cinctum, & adverſis rebus oppreſſum contemplare; tum enim vera verba è profundo pectore emittuntur, Larva detrahitur, & Res manet. Deinde Avaritia, & Honorum impotens cupido,

NOTÆ.

43. *Et ſe ſcire Animi*, &c.] Duos hoſce verſus delet *Faber*; quia primùm nihil opus illis eſt, dein quænam iſthæc Latinitas, *Natura Animi eſt ſanguinis?* Iſte autem verſus

Nec quidquam prorſum noſtræ Rationis egere.

quid boni tandem habet? Hinc diſcimus rem profectò mirabilem, bellam, & elegantiæ Lucretianæ! viz. Animum noſtrum non egere noſtra ratione. Admirabilem profectò rem! Quaſi *Ratio* apud Lucretium non ſit *Philoſophia*, & vox iſta *ſe* in priori verſu cum *Egere* in hoc verſu minùs conveniat. Leg. autem,

Et ſe ſcire Animi naturam ſanguini ineſſe.

Et tum ſententiam *Empedoclis*, qui dixit Animum eſſe cordi ſuffuſum ſanguinem, *Cicero*, 1. *Tuſc. quæſt.* non ineptè adumbratam affero. Quis etiam neſcit *Lucretium*, licet Carmina Empedoclis admiratus ſit, Opiniones tamen illius ubique convellere?

46. *Si fert ita forte voluntas.*] Quidam *fera voluntas*: Unde Palmerius *ſera voluntas*: i. e. ſtulta, ſiniſtra, turpis: Giſanius *fera* retinet, de metro minimè ſolicitus: *Dira* ſcribit Faber: Dum Alii *Corde* reponunt ex Virgilio, lib. VI. Æneid.

——— *Si fert ita* Corde *voluntas.*

An verò hæc verba illos ſpectant qui laudem iſtam aut auram popularem ambiunt, an ſubjungenda ſint,

Hinc licet advertas animum: Alii diſputent.

51. *Parentant.*] Mortuis ſacra faciunt, ideoque Animas poſt mortem ſupereſſe credunt: Itaque Nugæ, Fumi, quicquid iſti glorioſuli vulgò prædicant: Quid enim verba audimus cùm facta videamus?

52. *Et Manibus.*] Alii *Quas Manibus.*

55. Alios Philoſophos, quos tanquam *Epicuri* æmulos Sectatores ſui prædicabant, rejecit, quoniam illorum dogmata Metum Mortis non penitùs abſtulerant: Deinde 4. v. addit minimè credendùm eſſe iſtis, qui lætis rebus florentes magnificè loquuntur, ſpectandi autem ſunt Homines periculis cincti & miſeriis oppreſſi, ſi tum ſe fortes præſtent, tum fatendum eſt illis Philoſophiam profuiſſe.

58. *Ejiciuntur.*] Sic jacere, rejectare, & mittere vocem, *Lucretius*: Alii tamen è Codd. *Eliciuntur.*

59. *Denique Avarities*, &c.] Verſus 28. qui mox legentur, ab Homine rerum Ethicarum perito non poſſunt ſatis legi, relègi, tanta in iis vis boni reperitur; Certum enim eſt Mortis formidinem, Avaritiæ, Perfidiæ, Ambitio-

Quæ miſeros homines cogunt tranſcendere fineis
Juris, & interdum ſocios ſcelerum, atque miniſtros
Nocteis atque dies niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opeis: Hæc vulnera vitæ
Non minimam partem Mortis formidine aluntur.
Turpis enim Fama, & Conteptus, & acris Egeſtas
Semota ab dulci Vita ſtabilique videntur:
Et quaſi jam Lethi portas cunctarier ante:
Unde homines, dum ſe falſo terrore coacti
Refugiſſe volunt longè, longèque receſſe:
Sanguine civili rem conflant: divitiaſque
Conduplicant avidi, cædem cædi accumulantes.
Crudeles gaudent in triſti funere Fratris:
Et Conſanguineûm menſas odere, timentque.
Conſimili ratione ab eodem ſæpe timore
Macerat invidia: ante oculos illũ eſſe potentem,
Illum aſpectari, claroque incedere honore;
Ipſi ſe in tenebris volvi, cœnoque queruntur.
Intereunt partim ſtatuarum, & nominis ergô:
Et ſæpe uſque adeo, Mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium, luciſque videndæ,
Ut ſibi conſciſcant mœrenti pectore Lethum,
Obliti fontem curarum hunc eſſe Timorem,

Hunc

quæ miſeros mortales cogun terminos æquitatis tranſgredi, & aliquando ſocios & miniſtros ſcelerum noctes & dies maximo labore conari ut maximas divitias aſſequantur; Hæ inquam peſtes & vitæ humanæ labes maxima ex parte Metu Mortis nutriuntur, Turpis enim ignominia, & acerba paupertas a dulci & ſtabili vita longè abeſſe videntur, & veluti ante Mortis januam cunctari, (morti eſſe proxima) unde Homines dum falſis terroribus impulſi cupiunt procul ſe removere, & ſtationem ſuam ab hac janua Mortis longe ponere, cæde Civium ſibi opes comparant, Divitias Avari augent, cædem cædi accumulantes; In triſti funere fratrum crudeles gaudent, Cognatorum menſas oderunt, & metuunt. Similiter ab eodem mortis metu ſæpe fit quòd Homines Invidia macerat, cum querantur Illum eſſe potentia ſpectabilem, Illum ſpectari, & Dignitate inſignem magna pompa undique cinctum incedere; dum ipſi in tenebris & luto, (in infima conditione) volvuntur: Et ſeipſos macerando enecant ut Famam ſibi & Statuas compararent: Et ſæpe metu mortis tantum odium vitæ & lucis videndæ Hominum Animos occupavit, ut dolenti corde ſibi ipſis mortem conſciſcant, obliti omnes ſuas curas ab hoc metu derivari:

Notæ.

nis, Crudelitatis, Invidiæ, Deſperationis, &c. fontem eſſe. *Faber.* Et hinc oritur magna *Epicuri* gloria, qui præceptis ſuis Metum mortis, e quo tot mala fluunt & derivantur, fugat.

62. *Præſtante.*] Sic lib. II. v. 12. Alii Codd. *Perſtante*; id eſt: Aſſiduo, Improbo, & Pertinaci.

64. *Non minimam partem.*] Sic lib. VI. v. 1247. Et Cæſar, lib. IV. de bell. Gall. *Non multum frumento, ſed maximam partem lacte vivunt.*

65. *Turpis enim fama, &c.*] Quidam Codd. *Turpis enim ferme:* Unde Alii ſcribunt *Turpis enim Formæ:* Alii *Turpis enim Famæ:* At Codicibus iſtis & conjecturis melius Lambini judicium, qui edidit *Turpis enim fama*, &c. Epicuri autem præceptum fuit, ἐνδοξίας ἐπὶ τοσοῦτον προνοεῖσθαι, ἐφ' ὅσον μὴ καταφρονεῖσθαι.

68. *Dum ſe Refugiſſe.*] Alii Codd. *Effugiſſe*, & [illegible] *Receſſe*, *Remaſſe*, pro Remeaviſſe, vel *Remiſſe*, vel *Remanſe*. *Me* autem, & *Te*, & *Se*, Veteres uſurpabant in modo infinitivo, παρελκόντως, *Omnes homines qui ſeſe ſtudent præſtare aliis Animalibus.* Saluſt. Illud *ſeſe* poterat abeſſe: Faber. Terentius in Andria, *Quæ ſeſe inhoneſtè optavit parare hic divitias potius, quam in Patria honeſtè vivere.*

76. *Claroque incedere honore.*] Alii *Clarus qui incedit Honore.*] Alii *Claro qui incendit Honore.* Fayum vide Lector, & ridebis.

78. *Statuarum.*] In quibuſdam Codd. *Statuaï.* Alii *Intereuntes faſtus tantum*, vel *Intereuntque potentatus.*

80. *Vitæ percipit humanos odium.*] Ita Terentius,

Hunc vexare pudorem, Hunc vincula amicitiaï
Rumpere, & in ſumma pietatem evertere fundo.
Nam jam ſæpe homines patriam, caroſque parenteis
Prodiderunt, vitare Acheruſia templa petentes.
Nam veluti Pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: Sic Nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis, quàm
Quæ Pueri in tenebris pavitant, finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſque neceſſe 'ſt
Non radii ſolis, neque lucida tela diei
Diſcutiant, ſed Naturæ ſpecies, Ratioque.
Primùm ANIMUM dico (mentem quem ſæpe vocamus)
In quo conſilium vitæ, regimenque locatum 'ſt,
Eſſe hominis Parte nihilo minus, ac Manus, & Pes,
Atque Oculi partes animantis totius extant.
Quamvis multa quidem Sapientum turba putârunt
Senſum animi certa non eſſe in parte locatum:
Verum

Obliti etiam hunc metum Pudorem violare, nexus Amicitiæ perfringere, ſummatim, Omnem pietatem penitus enervare & evertere: frequenter enim Homines Patriam caroſque parentes, prodiderunt metu mortis, vel ut mortem & inferos vitarent. Nam ut Pueri trepidant, & omnia metuunt in tenebris, ſic Nos in luce timemus Illa etiam, quæ interdum non ſunt magis metuenda, quam quæ Pueri in tenebris metuunt, & imaginantur futura. Hos igitur terrores tenebrâſque quæ mentem obſident, non radii Solis, aut Diei ſplendor diſſipabit, ſed contemplatio vel cognitio Naturæ, & vera Philoſophia: Primum igitur aſſero Animum (quam frequenter appellamus Mentem) in quo Conſilium & regimen vitæ ſitum eſt, (cujus imperio vivimus) eſſe partem Hominis æque ac Manus, & Pes, atque Oculi ſunt partes integri Animalis: Quamvis multi inter Philoſophos crediderint Animi ſenſum (Animum) non eſſe ſitum in una certa parte Hominis,

NOTÆ.

rentius, in Eun. *Neque Agri, neque Urbis odium me unquam percipit.* Plautus, in Truculento: *Si bene facere incœpit, ejus eum citò odium percipit.* Lucretius, ſupra v. 27.

His tibi me rebus quædam divina voluptas
Percipit. Ubi tamen Alii legunt *Perciit.*

Pro *Humanos* Gaſſendus legit *Ingratos.*

84. *Pietatem evertere fundo.*] Nonnulli *ſuadet* improbè. *Funditus*, Giſanius: Sed *fundo* agnoſcit Virgilius, Æneid. 10. v. 88.

Noſne Tibi fluxas Phrygiæ res vertere fundo
Conamur? ————

87. *Nam veluti*, &c.] Hi v. 7. leguntur lib. II. v. 54. & lib. VI. v. 34.

94. *Primum Animum dico*, &c.] Veteres quidam Philoſophi, inter quos *Ariſtoxenus*, docuerunt, Animum eſſe Habitum vitalem Corporis, qualis ſit *Valetudo* in Homine valente. Cicero, 1. Tuſcul. *Ariſtoxenus Muſicus, idemque Philoſophus, Animum eſſe cenſet ipſius Corporis intentionem quandam, velut in cantu & fidibus, quæ Harmonia dicitur; ſic ex Corporis totius naturâ & figura varios motus cieri, tanquam in cantu ſonos: Hic ab artificio ſuo non receſſit, & tamen dixit aliquid, quod tamen quale eſſet, erat multò ante & dictum, & explanatum à Platone.* Ut in Phædone, ubi hæc leguntur. Καὶ γὰρ οὖν ὦ Σώκρατες, οἶμαι ἔγωγε καὶ αὐτόν σε τοῦτο ἐντεθυμῆσθαι, ὅτι τοιοῦτό τι μάλιστα ὑπολαμβάνομεν τὴν ψυχὴν εἶναι, ὥσπερ ἐντεταμένου τοῦ σώματος ἡμῶν, καὶ συνεχομένου ὑπὸ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ, καὶ ὑγροῦ, τοιούτων τινῶν κρᾶσιν εἶναι, καὶ ἁρμονίαν αὐτῶν τούτων καὶ ψυχὴν ἡμῶν, ἐπειδὰν ταῦτα καλῶς καὶ μετρίως κραθῇ πρὸς ἄλληλα. Quamvis aliud Ariſtoxenus, aliud Plato videtur docuiſſe. Lactantius, 7. Inſtit. *Sicut in fidibus ex intentione nervorum efficitur concors ſonus, atque cantus, quem Muſici Harmoniam vocant, ita in Corporibus & compage viſcerum, ac vigore ſenſuum vis ſentiendi exiſtit.* Hanc opinionem Poeta primò v. 19. explicat & evertit, quippe qui corpore aliquando dolet, Animo lætatur, & qui nihil doloris in Corpore ſentit, Animo miſerrimè cruciatur: Anima igitur non eſt totius Corporis intentio & concentus, ſed pars Hominis à Corpore diſtincta, non minùs, quàm Pes, Manus, Caput, &c.

Verùm Habitũ quendam vitalem corporis eſſe,
Harmoniam Graij quam dicunt, quòd faciat nos
Vivere cum ſenſu; nulla cùm in parte ſiet Mens:
Ut bona ſæpe Valetudo cùm dicitur eſſe
Corporis, & non eſt tamen hæc pars ulla Valentis:
Sic Animi ſenſum non certa parte reponunt:
Magnopere in quo mî diverſi errare videntur.
Sæpe utique in promptu Corpus, quod cernitur, ægrit,
Cùm tamen ex alia lætamur parte latenti:
Et retrò fit, uti contra ſit ſæpe viciſſim,
Cùm miſer ex animo, lætatur Corpore toto:
Non alio pacto, quàm ſi Pes cùm dolet ægri,
In nullo Caput interea ſit forte dolore.
Præterea molli ſomno cùm dedita membra,
Effuſumque jacet ſine ſenſu Corpus onuſtum:
Eſt aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
Multimodis agitatur, & omneis accipit in ſe
Lætitiæ motus, & curas cordis inaneis.
Nunc Animam quoque ut in membris cognoſcere poſſis Eſſe,

ſed eſſe Habitum quendam vitalem totius corporis, quem Græci dicunt Harmoniam, quoniam nos vivere & ſentire faciat, cum Mens non ſit in ulla parte Corporis: Ut cum bona valetudo ſæpe dicitur eſſe Corporis valetudo, interim tamen illa non ſit aliqua pars corporis valentis: Similiter, Animi ſenſum Illi in aliqua certa parte non collocant; qua opinione mihi videntur à Veritate longiſſimè recedere: frequenter enim Corpus, quod noſtris oculis ſubjicitur, dolore afficitur, interim tamen ex aliqua latenti parte lætamur, & e contra frequenter vice verſa accidit, ut Homo mente æger nihil doloris in toto Corpore ſentiret; eodem prorſus modo, ac cum Pede ægri dolente Caput interea nulla moleſtia afficiatur; Præterea cum membra Corporis molli ſomno dedita ſunt, totumque Corpus ſopore gravatum jacet ſolutum, & ſine ſenſu, Aliquid tamen in nobis eſt, quod illo ipſo tempore multis modis agitatur, quod capax eſt, atque in ſe recipit omnes gaudii motus, vanos etiam metus, atque Animi anxietates. Deinde ut certus eſſe poſſis Animum eſſe in membris,

Notæ.

ſunt partes Humani Corporis à ſe invicem diſtinctæ.

94. *Quem.*] *Quam* Alii, Veteris Grammatici autoritate, & v. 98. pro *Putàrunt*, Giſanius, *Putârit*.

100. *Vitalem.*] Gaſſendus, *Totius*.

102. *Cum ſenſu.*] Ita Codd. & rectè. Tacere tamen non poſſum mihi aliquando placuiſſe *Concentu*, iſta enim vox voci *Harmonia* non abſona videbatur.

107. *Ægrit.*] Ita Veteres, ut & *Ægret.* Giſanius tamen & Alii, *ægrum eſt.* Rectè autem illi faciunt, qui v. 108. retinent *Latenti*, & rejiciunt *Valenti*: An verò *Ubi* vel *Uti* legi debeat in ſequenti verſu litigent Interpretes. Suumque *Labore*, v. 112. retineat *Faynus*, dum Alii *Dolore* præferunt.

113. *Præterea molli*, &c.] Aliud argumentum priori ſimile v. 5. proponit: Somno relaxentur membra, nulla ſit intentio membrorum, nullus ſit viſcerum concentus, ſed effuſa jaceant omnia & languida, interim tamen variis inſomniis aliquid quod ad Hominem pertinet, agitatur, dolet, gaudet, &c. Hoc autem quod ſentit eſt Animus: Animus igitur non eſt Corporis Harmonia, relaxato enim ſomno Corpore, ut in Fide laxatis nervis nulla ſit Harmonia.

114. *Onuſtum.*] Alii Cibo, aut Potu, Alii Cura, vel labore; Ego mallem ſomno, ſic *ſopor graviſſimus*, v. 953. Lib. IV. In verſu ſequenti pro *Aliud* apud plures *Aliquid*.

118. *Nunc Animam quoque*, &c.] Tertium argumentum, quo probatur Animum non eſſe corporis Harmoniam, v. 13. ſic ſe habet. Ut in fidibus detractis quibuſdam nervis totus perit concentus, ſic abſciſſis quibuſdam membris tota totius Corporis Harmonia interiret, nulla itaque vita foret, nullus ſenſus. At Homines membra mutilos & vivere & ſentire, non eſt quod quis dubitet: Licet autem detractis multis membris integra maneat vita, & ſenſus integer: ſi tamen quædam Caloris & Aëris particulæ è Corpore diffugiant, corruit Animal, nulla relinquitur aut vita, aut ſentiendi vis. E quibus conficitur, vitam & ſenſum non ex intentione omnium Membrorum, Nervorum, & Viſcerum

Eſſe, neque Harmoniam corpus retinere ſolere:
Principiò fit, uti detracto Corpore multo,
Sæpe tamen nobis in membris Vita moretur.
Atque eadem rurſus cum Corpora pauca caloris
Diffugere, foraſque per os eſt editus aër:
Deſerit extemplo venas, atque oſſa relinquit:
Noſcere ut hinc poſſis, non æquas omnia parteis
Corpora habere, neque ex æquo fulcire ſalutem:
Sed magis hæc, Venti quæ ſunt, calidique Vaporis
Semina, curare in membris ut Vita moretur.
Eſt igitur Calor, ac Ventus vitalis in ipſo
Corpore, qui nobis moribundos deſerit artus.
Quapropter, quoniam 'ſt Animi natura reperta,
Atq; Animæ, quaſi pars Hominis: redde Harmoniaï
Nomen ab organico ſaltu delatum Heliconis,
Sive

cùm Hormonia tamen (ſeu intentio & conſenſus Membrorum) non Corpori ineſſet, primum obſervandum eſt, quòd amputatis multis partibus Corporis Vita tamen in reliquis membris integra maneat: Eadem autem vita, cum paucæ Caloris particulæ diffugerint, & per Os Aër expiretur, protinus venas deſerit, & relinquit Oſſa: Atque hinc colligere potes Omnes materiæ particulas non ejuſdem conditionis eſſe, (non æqualia munera agere,) aut vitam æqualiter ſuſtinere; Sed iſta Venti & calidi Vaporis principia magis facere, ut Vita in membris maneat: Calor igitur & Ventus vitalis eſt in ipſo Corpore, qui noſtra, cum morituri ſimus, membra deſerit. Quapropter cum inventum ſit Animum (aut Animam) eſſe Hominis partem, redde nomen Harmoniæ delatum ab organico Saltu Heliconis,

Notæ.

ſcerum oriri, ſed ab iſtis Caloris & Aëris particulis dependere.

118. *In membris.*] In numero membrorum, Lambinus, & poſt illum Alii: At hic *in membris* idem ſonat quod in v. 121.

125. *Æquas partes.*] Animæ, viz. *Lambinus* & Alii: Diverſam interpretationem ſequutus ſum.

130. *Moribundos.*] *Moribundis.* Faber.

131. *Quapropter quoniam*, &c.] Diſputationem de Harmonia, v. 6. cum Scommate, ut erat pronus ad Scommata, concludit: Habeant igitur ſibi boni iſti & faceti Muſici Harmoniam iſtam, vocem inepte fictam, & ineptiùs applicatam, quid enim in iſtorum nugis refutandis diutius immorarer?

133. *Ab organico ſaltu delatum Heliconis.*] Cur *Harmonia nomen ab Heliconis organico ſaltu delatum* dicat Lucretius; id verò unum eſt quod mihi nunquam placere potuit, quippe qui *montem organicum* ſeu *muſicum* (nam Organici, haud dubie Muſici dicuntur, ut ex ipſomet Lucretio alibi conſtat) Montem inquam Muſicum, non magis quàm Grammaticum, aut Dialecticum dici poſſe putem: Inde adeo factum eſt ut ſemper legerim, neque adhuc ſcripſiſſe Lucretium aliter arbitrer,

Nomen ab organico cantu ductum Citheraï.

Sed cum ex *Citheraï*, id eſt, *Cithara*, Librarii τὸ Cithæronis feciſſent, facilè fuit doctis, qui vitium in metro animadverterint, eam vocem mutare in τὸ Heliconis, ut laboranti verſui ſubveniretur: Cætera autem, uti & corrupti Carminis ratio poſtulabat, pro captu cujuſque mutata, verſa, interpolata fuerunt. Quod autem addit Lucretius,

Sive aliunde *ipſi porro traxere* ———

Non temerè factum, cùm *Harmonia* ſumatur etiam pro junctura, ſeu compage ligni, vel ſolidioris alicujus materiæ. Inde apud Ariſtophanem ἁρμονιῶν διαχασκουσῶν, inde & Heſychius in quodam loco veteris ſcriptoris, quem ipſe quidem non nominat, ſed nos Herodotum eſſe ſcimus, ἁρμονίαν interpretatur σύζευξιν, ſeu conjunctionem: Hæc *Faber*, cujus ingenio plurima indulgerem, ſi ſibi ipſi imperare potuiſſet. Saltum Heliconis non abſurdè dici, probari poteſt ex Manilio ejuſdem fere ætatis ſcriptore,

———*Primuſque novis Helicona movere*
Cantibus, & viridi nutantes vertice ſylvas.

Aſtronomicôn, lib. I. Illum Saltum dici poſſe *Organicum*, utpote Muſarum, Carminumque plenum nemo dubitabit, qui meminerit eum toties à Poetis *vocalem* fuiſſe dictum. Eſt tamen qui legit,

Ad Organicos alto delatum Helicone,

Et pro *Traxere* in ſequenti verſu, *Texere.*

135. *Proprie*

Sive aliunde ipſi porro traxere : & in illam
Tranſtulerunt, proprio quæ tum res nomine egebat,
Quicquid id eſt, habeant : Tu cætera percipe dicta.
Nunc Animū, atque Animā dico conjuncta teneri
Inter ſe, atque unam naturam conficere ex ſe :
Sed Caput eſſe quaſi, & dominari in corpore toto
Conſilium, quod nos Animum, Mentemque vocamus :
Idque ſitum media regione in pectoris hæret.
Hîc exſultat enim Pavor, ac Metus hæc loca circum
Lætitiæ mulcent : hîc ergo Mens Animuſque 'ſt.
Cætera pars Animæ per totum diſſita corpus
Paret : & ad numen Mentis, momenque movetur :
Idque ſibi ſolum per ſe ſapit, & ſibi gaudet :
Cùm neque res Animam, neque Corpus commovet ulla.

Et

ſeu aliunde à Philoſophis tranſlatum, & derivatum ab illis in rem iſtam, quæ tum temporis proprio nomine carebat ; utcunque illud ſit, unde iſtam vocem tranſtulerunt, parvi eſt, recipiant iterum & fruantur ; Tu verò quæ dicturus ſum percipe. Jam itaque affirmo Animum & Animam inter ſe conjuncta eſſe, & unam tantum rem componere ; at Partem rationalem, quam nos Mentem ſeu Animum nominamus, præcipuam & principalem eſſe, & in toto Corpore dominari ; Dicimus inſuper Mentem iſtam ſeu Animum in media regione pectoris ſedem ſuam habere ; In iſta enim media pectoris regione Pavor & Metus palpitant, eadem etiam regio Gaudio mulcetur. In iſta igitur regione Mens aut Animus collocatur. Reliqua pars Animæ per totum Corpus diffuſa Animo obſequitur, & ad illius nutum movetur. Iſta autem pars rationalis, ſeu Mens, ſola & per ſe ſapit, ſola etiam & per ſe gaudium percipit, cum nulla res aut Animam, aut Corpus moveat.

NOTÆ.

135. *Proprio quæ tum res nomine egebat.*] Miror, nam ante *Harmoniam* uſitata nomina erant θυμὸς, ψυχὴ, νοῦς ; ſed de θυμὸς propter πολυσημασίαν, eſt qui contradicere, quanquam fruſtra, poſſit ; de νοῦς dixerit aliquis eſſe actionem non facultatem ; at de ψυχὴ non video quî contra ſtari poſſit, nam quòd ψυχὴ aliquando pro ſanguine poſitum legimus, (quippe locus eſt ad rem in nebulis Ariſtophanis, ubi Cimices, quos Corinthios vocat, τὴν ψυχὴν ἐκπίνουσι) id ita intelligi debet ut Orientales vulgò ſentiebant, qui ſedem Animæ in ſanguine ponebant. Hæc item *Faber*, qui labori ſuo parcere potuiſſet, ſi hæc omnia eſſe Scommatum plena percepiſſet.

137. *Nunc Animum atque Animam, &c.*] Vocibus *Anima* & *Animus* indiſcriminatim uſus eſt *Lucretius*, & quidni id faceret, cùm *Animus* & *Anima* unam tantùm naturam conſtituant ? Animus autem in quo ratio ſita eſt, iſtius naturæ præcipua pars in Corde ſitus eſt, ubi omnes Paſſiones ſedes ſuas habent, & ſeſe oſtentant : Τὸ δὲ λογικὸν ἐν θώρακι ὡς δῆλον ἔκ τε τῶν φόβων, καὶ τῆς χαρᾶς. *Diogenes Laertius.* Docet etiam Epicurus τὰ πάθη καὶ τὰς αἰσθήσεις ἐν τοῖς πεπονθόσι τόποις eſſe. Plutarchus, de Plac. Phil. Anima verò hujus Naturæ pars inferior in qua facultas locomotiva præcipue ſita eſt, per totum corpus diffuſa eſt, & ad nutum Animi movetur. Licet tamen illi obſequatur, non omnes illius affectiones ſentit, ſed vehementes tantùm ; Hinc dolore & triſtitia Animus afficitur, cùm tranquillam ætatem Anima agat ; At ſi magno dolore tota Anima commovetur, deliquium patitur Animal, nec in tutò ipſa vita eſt. Unde certum eſt Animum eſſe Animæ conjunctum, quoniam movet Animam, & ab illo impulſa Anima Corpus etiam propellit : Hæc omnia v. 25. Pro *Conjuncta* quidam Codd. *Convincta*. Δημόκριτος, Ἐπίκουρος, διμερῆ τὴν ψυχὴν, τὸ μὲν λογικὸν ἔχουσαν, ἐν τῷ θώρακι καθιδρυμένον, τὸ δὲ ἄλογον, καθ' ὅλην τὴν σύγκισιν τοῦ σώματος διεσπαρμένον. Plutarchus Placit. Phil. lib. IV. cap. 4.

156. *Ve-*

Et quaſi cùm Caput aut Oculus, tentante dolore,
Læditur in nobis, non omni concruciamur
Corpore: ſic Animus nonnunquam læditur ipſe,
Lætitiaque viget, cùm cætera pars Animaï
Per membra, atque artus nulla novitate cietur.
Verùm ubi vehementi magis eſt cõmota metu Mens,
Conſentire Animam totam per membra videmus:
Sudores itaque & pallorem exiſtere toto
Corpore, & infringi linguam, vocemque aboriri,
Caligare oculos, ſonere aureis, ſuccidere artus.
Denique concidere ex Animi terrore videmus
Sæpe homines, facilè ut quivis hinc noſcere poſſit,
Eſſe Animam cum Animo conjunctam; quæ cum Animi vi
Percuſſa 'ſt, exin corpus propellit, & icit.
Hæc eadem ratio naturam Animi, atque Animaï
Corpoream docet eſſe, ubi enim propellere membra,
Conripere ex ſomno corpus, mutareque voltum,
Atque hominem totũ regere ac verſare videtur:
(Quorum nil fieri ſine tactu poſſe videmus:
Nec tactum porro ſine Corpore) nonne fatendum 'ſt
Corporea natura Animum conſtare, Animamque?
Præterea pariter fungi cum Corpore: & una
Conſentire

Et veluti cum Caput aut Oculus dolore aliquo afficitur & cruciatur, cruciatus iſtos in omni corporis parte non ſentimus; ſic aliquando ipſe, Animus dolore afficitur, aut gaudium percipit, cum reliqua Animæ pars per membra & artus diffuſa nullo novo motu, (neque grato, neque ingrato motu) agitatur: At cum Mens metu vehementi concuſſa ſit, videmus totam Animam per omnia membra ſitam pariter affici; Sudores ex omni membro prorumpere, totum Corpus palleſcere, titubare linguam, Vocem intercludi, Oculos tenebris obduci, Aures tinnire, omnes artus debiles fieri & collabi: Denique frequenter videmus Homines ſubito aliquo terrore, qui mentem unice afficit, perculſos in terram proſterni, ut inde quilibet ſcire poſſit Animam eſſe Animo unitam, quæ cum impetu Animi commota ſit, percellit ipſum Corpus, & propellit. Jam verò hoc idem argumentum demonſtrat Naturam Animi atque Animæ eſſe Corpoream, cum videmus Animum & Animam membra propellere, Corpus è ſomno excitare, vultum mutare, totumque Hominem regere & verſare, (quæ omnia ſolo tactu fieri poſſunt, nullus autem tactus ſine Corpore) nonne concedendum eſt Animam & Animum Corporea natura conſtare? Præterea vides Animum una cum Corpore pati,

Notæ.

156. *Vocemque aboriri.*] Ita Codd. Aboriri verò proprie abortum facere, *Nonius*; eaque voce utitur *Arnobius* Lucretianarum vocum conſervator, Lib. III. adv. Gentes. *Et quoniam quædam ſunt fœminarum generis propria, ſequitur ut eas* (Deas, viz.) *quoque credamus circumactis perſolvere ſuas menſibus leges, faſtidioſos ducere, atque habere conceptus*, aboriri, *perferre*, &c. Aliquando tamen legi *Aboleri*.

157. *Sonere.*] Ita Accius:

Atque adeò valvas ſonere *ſenſi regias.*

Ennius,

Tum clypei reſonunt, *& ferri ſtridet acumen.*

Lucretius, infra v. 887.

Scire licet non ſincerum ſonere ———

161. *Exin.*] Seu *Exhinc* legi poteſt, nullo verò modo *Extra*.

162. *Hæc eadem ratio*, &c.] Eodem argumento probat, v. 7. Animum & Animam eſſe Corporeæ naturæ; dum Animus movet Animam, illam tangat neceſſe eſt, dum Anima Corpus propellit, ibi etiam contactus; At

Tangere & tangi, niſi corpus, nulla poteſt res.

Hoc, & quod proximè ſequitur argumentum his verbis ipſe Epicurus complectitur, οἱ λέγοντες ἀσώματον εἶναι τὴν ψυχὴν ματαιάζουσιν, οὐδὲν γὰρ ἂν ἐδύνατο ποιεῖν, οὔτε πάσχειν, εἰ ἦν τοιαύτη· νῦν δ' ἐναργῶς ἀμφότερα ταῦτα διαλαμβάνει περὶ τὴν ψυχὴν τὰ συμπτώματα.

164. *Conripere ex ſomno.*] Iſte verſus mihi nunquam placuit, & ſi Codices permitterent, rejicerem.

169. *Præterea pariter fungi*, &c.] Aliud v. 9. continetur argumentum; Cum Corpore patitur Animus, Alteri infligas vulnus, & languet alter; ſive autem Telum, ſive Corpus, læſum

Conſentire Animum nobis in corpore cernis.
Si minùs offendit vitam vis horrida teli
Oſſibus ac nervis diſcluſis intùs adacta:
Attamen inſequitur languor, terræque petitus
Suavis, & in terra Mentis qui gignitur æſtus,
Interdumque quaſi exſurgendi incerta voluntas.
Ergo corpoream naturam Animi eſſe neceſſe 'ſt:
Corporeis quoniam telis, ictuque laborat.
Is tibi nunc Animus quali ſit corpore, & unde
Conſtiterit, pergam rationem reddere dictis.
Principio eſſe aio perſubtilem atque minutis
Perquam

& vi aliqua Corpori illata affici; Si Telum impetu aliquo intus adactum diſcerpat nervos, & disjungat oſſa, non verò ipſam vitam tollat, Languor tamen inſequitur, placens Terra appetitio, & mentis æſtus qui in Terra gignitur, interdum etiam quaſi incerta voluntas ſurgendi e terra. Ergo neceſſe eſt Animi naturam eſſe corpoream, quoniam Telo, quod Corpus eſt, icta languet. Jam verò pergam Tibi verbis oſtendere, quali Corpore ſit iſte Animus, & è quibus principiis componitur: Primum dico Animum eſſe rem perſubtilem, & componi

N O T Æ.

læſum hos motus & perturbationes in Animo excitaret, perinde eſt, utrumque enim Animum Corporeæ naturæ eſſe probat.

169. *Fungi*] Pati, ſic lib. I. v. 444.

At facere & fungi ſine Corpore nulla poteſt res.

171. *Teli*] Alii *Lethi*, præfero *Teli*, ex v. 177. Hunc & quatuor ſequentes verſus ſuppoſititios eſſe & Lucretio indignos ſuſpicatur *Lambinus*, illiuſque ſuſpicionem vir maximi judicii *Gaſſendus* approbat, cujus ſententiam mille Gifaniis & Pareis libenter præfero. *Faber* illuſtrare, & corrigere conatur:

In terra mentis qui gignitur æſtus,

v. 174. mutat in

Interdum moriendi gignitur æſtus.

Deinde addit, Hoc quid ſit nôrunt optimè, qui Lipothymiam ex Animi anxietate aliquando paſſi ſunt; tunc enim non ſine aliquo jucunditatis & ſuavitatis ſenſu *Terram ſuccidui petimus*, & interdum *mori lubet*, interdumque voluntas incerta fluctuat inter vivendi moriendive conſilium. Cæterum *moriendi æſtus* erit moriendi impetus, certum conſilium, &c. Qui paullo triſtiores ſunt vel à natura, vel ab ærumnis, hæc opinor probabunt, neque fortaſſe alii improbabunt. Ego quidem & à natura, & ab ærumnis paullo triſtior, hæc tamen improbo. Perturbationes motuſque Animi in Corpore vulnerato deſcribit Poeta, ad primum ictum collabitur, dum humi jacet novos ſentit motus, interdumque ſubit Voluntas, ea autem non certa ſatis & confirmata, à Terra ſurgendi. Hæc omnia Vulnerati ſentiunt, & quæ iſti experti ſunt quidni narret Lucretius? *Mentis in Terra* igitur interpretor,

Animi unà cum Corpore vulnerato humi jacentis.

Alii tamen legunt *Inter mœrentes.* Alii *Inter lamentas. Lamentas* autem pro Lamentationes, Pacu. Harmonia, *Nonius.*

178. *Is tibi nunc Animus*, &c.] Animum naturæ corporeæ eſſe ſatis, ſi Lucretio credimus, demonſtratum. Quo autem Corporum genere conſtet hic Animus, docet v. 31. Atomi, viz. quæ Animum conſtituunt, minutæ ſunt, tenues, & rotundæ; Quippe Animus eſt maximè mobilis, at quod maximè mobile eſt debet componi ex iis particulis quæ tum propter texturam, tum propter molem & figuram ſunt ad motum aptæ. Res enim alias contemplemur, ideo mobilis Aqua, quia partes ejus parvæ ſunt, & volubiles; Mel interim motum difficulter recipit, quia componitur è partibus magis implicatis & perplexis. Pariter levi vento Papaveris aliorumve granorum Acervus diſſipatur, dum ſpiculorum aut lapidum acervus forti reſiſtit, ſi cauſam requiras, Tela iſta & Lapides Grandia ſunt Corpora, & aſpera, grana verò rotunda, lævia, & minuta. Ψυχὴ συγκεῖται ἐξ Ἀτόμων λειοτάτων, καὶ στρογγυλοτάτων, οὐ (iſtam particulam interponit Gaſſendus) πολλῷ τινὶ διαφερουσῶν τῶν τοῦ πυρός· Epicurus.

190. *Flutat*

Perquam Corporibus factum conſtare: id ita eſſe,
Hinc licet advertas animum, ut pernoſcere poſſis,
Nil adeo fieri celeri ratione videtur,
Quàm ſi Mens fieri proponit, & inchoat ipſa.
Ociùs ergo Animus, quàm res ſe perciet ulla,
Ante oculos quarum in promptu natura videtur.
At quod mobile tantopere 'ſt conſtare rotundis
Perquàm ſeminibus debet, perquàmque minutis:
Momine uti parvo poſſint impulſa moveri.
Namque movetur Aqua, & tantillo momine flutat:
Quippe volubilibus, parviſque creata figuris.
At contrà Mellis conſtantior eſt natura,
Et pigri latices magis, & cunctantior actus.
Hæret enim inter ſe magis omnis materiaï
Copia: Nimirum quia non tam lævibus extat
Corporibus, neque tam ſubtilibus atque rotundis:
Namque Papaverum, aura poteſt ſuſpenſa, leviſque
Cogere, ut ab ſummo tibi diffluat altus acervus:
At contra Lapidum conjectum, Spiclorumque
Nenu poteſt: igitur parviſſima corpora quantò
Et læviſſima ſunt, ita mobilitata feruntur.
At contrà quò quæque magis cum pondere magno,
Aſperaque inveniuntur, eò ſtabilita magis ſunt.
Nunc igitur, quoniam 'ſt Animi natura reperta
Mobilis egregie: Perquàm conſtare neceſſe 'ſt
Corporibus parvis & lævibus atque rotundis.
Quæ tibi cognita res in multis, O Bone, rebus
Utilis invenietur, & oportuna cluebit.
Hæc

è Corporibus perquam minutis; Id ita eſſe clarè perſpicies, ſi modò tantum conſideres, Nil tam citò, & tanta celeritate fieri quam id quod Mens ipſa proponit faciendum, & inchoat. Citius Animus ſeipſum movet, quam ulla alia res, quæ ſub oculis noſtris aut cognitione cadit, ſeipſam excitare poteſt. At res quæ eſt tam mobilis debet componi e ſeminibus perquam rotundis, & perquam minutis, ut levi impulſu agitata moveri poſſint: Aqua enim levi impulſu agitata fluctuat, quia conſtat è ſeminibus parvis, & iſtius figuræ, quæ eſt ad motum apta: At è contra Mellis natura eſt magis ſtabilis, & ejus liquores non tam facile agitantur, omnes enim illius partes magis ſunt inter ſe implicitæ, quia Mel non componitur e ſeminibus tam lævibus, ſubtilibus, & rotundis. Similiter, ſit altus ſeminum Papaveris acervus, levis auræ flatus efficere poteſt ut a ſummo diffluat; At e contra Spiculorum aut lapidum acervum nequaquam disjicit. Igitur quò minores & leviores ſunt partes alicujus Corporis eò facilius moventur, eò citius, & celerius agitantur, & contrà, quò majores ſunt & aſperæ, eò magis motui reſiſtunt. Quoniam autem conſtat Animum eſſe maximè mobilem, neceſſe eſt ut componatur è Corporibus perquàm parvis, lævibus, & rotundis. Quæ res bene cognita, O Bone Memmi, tibi in multis rebus utilis invenietur & opportuna.

Notæ.

190. *Flutat.*] Id eſt *fluitat*: Lucretio indignum inquit *Giſanius* (qui legit *fluctuat*) vellem cauſam diceret. *Faber.*

193. *Actus.*] Curſus, Fluxus, *Lambinus.* Tenor, Ductus, *Faber.*

197. *Namque Papaverum.*] Ita Codd. & rectè: Alii Nam *pappos*, qua voce utitur *Lucretius*, v. 387. At *Pappos* iſtos ſeu carduorum flores, levigatos & rotundos quis dixerit?

199. *Conjectum.*] Alii *Conlectum*, *Spiclorumque.* Alii *Spicarumque* ſeu *Spicorumque*, Veteres enim dicebant *Spicum.* *Spiculorum* verò huic loco, & Poetæ menti magis convenit.

200. *Nenu poteſt.*] Non poteſt, ita lib. IV. v. 713.

Nenu *queunt contrà rapidi conſtare Leones.*

Et fruſtra ſunt illi qui legunt *Nulla.* *Quanto.*] Alii *Proquam* vel *Perquam*, & in ſequenti verſu *Mobilitate*, & *Mobilitate fruuntur.*

202. *Cum Pondere.*] Fateor Gravia motui reſiſtere, at meliùs huic loco convenit *Corpore*, Quis enim neſcit Aquam eſſe Oleo graviorem? Licet verò gravior ſit, quoniam è minutioribus Corporibus ſeu Particulis componitur, ideo mobilior.

Hæc inſuper res demonſtrat è quam tenuibus particulis Animus componitur, quantillum etiam impleret ſpatium, ſi in unum locum coacervari poſſit; quòd quando ſecura quies mortis Hominem occupaverit, & tota natura Animi & Animæ receſſerit, nihil de toto corpore detractum ſenti: vel quoad ſpeciem, vel quoad pondus; Mors omnia relinquit integra præter vitalem Senſum & Calorem: Ergo neceſſe eſt Animam per venas, nervos, viſcera, è Seminibus perparvis compoſitam fuiſſe, quoniam cum tota totum Corpus reliquerit, exterior forma Corporis eadem manet, idem etiam pondus: quod item accidit, cum flos Vini evanuerit, aut cum ſuavis unguenti ſpiritus in auras diffunditur; aut Succus ab aliquo Corpore recedit, res enim iſta à qua flos iſte, aut ſpiritus, aut ſuccus recedit, non ideo minor apparet oculis, neque quidquam de pondere illius detrahitur; nimirum quia Succus & Odor rerum è multis minutiſque Seminibus componitur. Certi igitur eſſe poſſumus Animi & Animæ naturam conſtare è ſeminibus perquam

Hæc quoque res etiam naturam deliquat ejus,
Quàm tenui conſtet textura; quàmque loco ſe
Contineat parvo, ſi poſſit conglomerari:
Quòd ſimul atque Hominem lethi ſecura quies eſt
Indepta, atque Animi natura, Animæque receſſit:
Nil ibi limatum de toto Corpore cernas
Ad ſpeciē, nil ad pondus: Mors omnia præſtat,
Vitalem præter ſenſum, calidumque vaporem.
Ergo Animam totam perparvis eſſe neceſſe 'ſt
Seminibus, nexam per venas, viſcera, nervos:
Quatinus omnis ubi è toto jam Corpore ceſſit,
Extima membrorum circum-cæſura tamen ſe
Incolumem præſtat: Nec deſit ponderis hilum:
Quod genus eſt Bacchi cùm flos evanuit, aut cùm
Spiritus Unguenti ſuavis diffugit in auras:
Aut aliquo cùm jam Succus de corpore ceſſit:
Nil oculis tamen eſſe minor res ipſa videtur
Propterea, neque detractum de pondere quicquam:
Nimirum, quia multa, minutaque ſemina Succos
Efficiunt, & Odorem in toto corpore rerum.
Quare etiam atque etiam Mentis naturam, Animæq;
Scire licet perquam pauxillis eſſe creatam
Seminibus:

N o t æ.

209. *Hæc quoque res etiam*, &c.] Animum conſtare ex Atomis minutis, lævibus, & rotundis docuit, quia eſt maximè mobilis; jam v. 23. demonſtrat Animi & Animæ naturam ſubtilem eſſe, tenuis texturæ, & è minutis Corporibus conjunctam; Quippe moriatur animal, tota avolat Anima, at ſi metiaris Cadaver, eadem eſt Mortui, qui fuit Viventis membrorum moles; ſi expendas, idem pondus: Igitur quod avolat eſt ſubtile quoddam & minutum, ſolidam enim aliquam partem magnamve detrahas, diverſa erit totius moles, & diverſum pondus. Breviter, ut judicamus Florem Vini, Odorem Unguenti, & Saporem ſapidi alicujus Corporis conſtare è particulis ſubtilibus & minutis, quoniam poſtquam Vinum vapidum fiat, Unguentum iſtud amittit odorem, & ſapidum Corpus inſipidum reddatur, Corpora tamen iſta ejuſdem ſunt molis, & ejuſdem ponderis quo priùs; ſimiliter etiam propter eandem rationem idem de Anima judicandum eſt. *Ψυχὴ σῶμά ἐστι λεπτομερὲς παρ᾽ ὅλον τὸ ἄθροισμα παρεσπαρμένον.* Epicurus.

209. *Deliquat.*] Declarat; vox minùs nota, ideo Alii præferunt *Dedicat*, ut lib. I. v. 368.

213. *Indepta.*] Indepiſci, aſſequi, adipiſci, *Feſtus.*

214. *Limatum.*] Detractum: Alii *Libatum*: ſed Lambinus maxime probaret *Nil delibratum.*

220. *Circum-cæſura.*] Περικοπή, Extremitas. Infra, lib. IV. v. 650.

Ut ſunt diſſimiles extrinſecus, & generatim
Extima membrorum circum-cæſura *coërcet.*

222. *Quod genus eſt Bacchi.*] *Quod genus aut Bacchi*, Lambinus. *Flos Vini*, apud Plautum, in Curcul. & in Ciſtel.

Quiaque adeo me complevi flore Liberi.

227. *Quia multa.*] Niſi vox iſta *multa* ſileat, vereor ne Poeta ſibi parùm conſtare videatur: ſint enim Minuta Semina, at *multa* detrahas, & Moles & Pondus diminuetur: vid. etiam v. 279.

232. Nec

Seminibus: Quoniam fugiens nil ponderis aufert.
Nec tamen hæc ſimplex nobis natura putanda'ſt.
Tenuis enim quædam moribundos deſerit Aura
Miſta Vapore, Vapor porro trahit Aëra ſecum;
Nec Calor eſt quiſquam, cui non ſit miſtus & Aër.
Rara quòd ejus enim conſtat natura neceſſe'ſt
Aëris inter eum primordia multa cieri.
Jam triplex Animi'ſt igitur natura reperta.
Nec tamen hæc ſat ſunt ad Senſū cuncta creandum:
Nil horum quoniam recipit mens poſſe creare
Senſiferos motus, quædam qui mente volutent.
Quarta

minutiis, quoniam diſcedens è Corpore, nil de illius pondere detrahit. Neque tamen credendum eſt iſtam Animi naturam ſimplicem eſſe & incompoſitam, moribundos enim relinquit tenuis quædam Aura Vapore mixta, Vapor, verò Aerem ſecum trahit, nullus enim eſt Vapor ſeu Calor, cui Aër non immiſcetur: nam quoniam omnis Calor Rarus eſt, neceſſe eſt multa Aëris Semina inter ejus partes moveri. Igitur natura Animi jam inventa eſt è tribus rebus compoſita: Cuncta tamen hæc ad procreandum ſenſum vel omnia ſimul conjuncta non ſufficiunt, Ratio enim concipere non valet aliquid horum trium, ſenſum producere poſſe, aut cogitationem;

NOTÆ.

232. *Nec tamen hæc ſimplex*, &c.] Subtiles has Atomos è quibus Animam compoſuit, non eſſe unius & ejuſdem generis aſſerit, v. 6. Obſervaverat enim in morientibus exhalari Auram, eamque calidam, una cum Aëre (ſine quo Calor eſſe non ſolet) intermiſtn; At qui moritur, efflat vel expirat Animam; Ideoque Anima iſta ex Aura, Aëre, & Calore conſtat. Ψυχὴ σῶμά ἐστι λεπτομερὲς παρ' ὅλον τὸ ἄθροισμα παρεσπαρμένον, προσεμφερέστατον δὲ πνεύματι θερμοῦ τινὰ κρᾶσιν ἔχοντι, καὶ πῆ μὲν τούτῳ προσεμφερὲς, πῆ δὲ τούτῳ. Epicurus. Et apud Plutarchum adverſus Colotem Epicuræi dicuntur τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν συμπηγνύντες ἔκ τινος θερμοῦ, καὶ πνευματικοῦ, καὶ ἀερώδους.

237. *Cieri.*] Cum Turnebo *Cieri*, vel cum Aliis *Moveri* legas, perinde eſt.

238. *Jam triplex Animi eſt*, &c.] Anima hæc ex Aura, Aëre, Calore conſtans, eſt planè imperfecta, nondum vim ſentiendi aut cogitandi ſortitur; Quartum igitur aliquod, quodcunque illud ſit, nomine enim tenus Epicuræis ignotum, addendum eſt: Iſtud quartum è minutiſſimis, maxime lævibus & ſubtilibus Atomis conſtat, quippe Primum movetur, & tum Calorem, Auram, & Aërem per membra excitat, omneſque partes Corporis pro diverſo motu vel dolorem vel voluptatem ſentiunt. Si motus hic vehementior ſit quàm Animi textura pati poſſit, ſi uſque ad Oſſa & Medullas penetret, diſſipatur Anima, & Mors inſequitur: Si minùs vehemens, ſi in Corporis ſuperficie ſiſtatur, tum integra manet Anima; & Senſus, ſive Doloris, ſive Voluptatis oritur. Hæc, v. 21. *Plutarchus* & Alii dicunt Epicurum non feciſſe ſimplicem Animæ naturam, ſed eſſe voluiſſe κρᾶμα ἐκ τεσσάρων, ἐκ ποιοῦ πυρώδους, ἐκ ποιοῦ ἀερώδους, ἐκ ποιοῦ πνευματικοῦ, ἐκ τετάρτου ἀκατονομάστου, ὃ ἦν αὐτῷ αἰσθητικόν. De Placit. Phil. Lib. IV. Cap. 3.

241. *Senſiferos motus, quædam qui mente volutent.*] Giſanius,

Senſiferos motus quædam, quæ mente volutent:

Eum, uti ſolet, ſequitur *Pareus*, ita tamen interpretatur; *Quia ratio Animi non approbat quicquam horum trium poſſe ſenſiferos motus curare, qui motus res aliquas cogitare & volutare queant.* Iſta verò Giſanii lectione nihil nequius aut ridiculum magis, prior autem illa non ſtare poteſt, quid enim ſani habet id, quod jam lecturus es? *Mens nihil horum recipit poſſe creare motus, qui mente quædam volutent.* Itaque pro his verbis,

Quædam qui mente volutent,

ſic legendum exiſtimo,

Queis omnia mobilitantur.

Certè ita poſtulat ratio, cui auſcultandum eſt, invitis centum millibus MSS. Codicum. *Faber.* Ita ſcribere debuiſſe *Lucretium* dicat *Faber.* Ita ſcripſiſſe minimè concedo;

Et *ſenſiferos motus, quædam qui mente volutent,*

Aliquis non minùs intelligat quàm

Quarta igitur quædam res his tribus adjungenda eſt, (ea vero res nomine prorſus caret) qua neque mobilius eſt aliquid, neque tenuius, neque è minutioribus & levioribus ſeminibus compoſitum, quæ prima ſenſiferos motus per membra excitat & diſtribuit. Nam e minutis ſeminibus conſtans prima movetur, Inde Calor, & Aura motus accipiunt, inde Aër, inde reliqua omnia moventur; tum ſanguis agitatur, viſcera omnia ſentiunt, demum Oſſibus & medullis communicatur iſte Motus, ſive ſit motus Voluptatis, ſive Doloris Voluptati contrarius. Neque Dolor, neque acre aliquod Malum poteſt huc uſque (ad Oſſa & Medullas) intrare & pervenire, quin omnia protinus uſque adeo turbentur, ut vitæ nullus relinquatur locus, parteſque Animæ per poros & meatus Corporis diffugiant. Sed plerumque motus in ſumma Corporis ſuperficie ſiſtitur, non ulterius penetrat, & iſtam ob cauſam vitam retinemus.

Quarta quoque his igitur quædã natura neceſſe 'ſt
Attribuatur: (ea 'ſt omnino nominis expers:)
Qua neque mobilius quicquã, neque tenuius extat,
Nec magis è parvis, aut lævibus ex elementis:
Senſiferos motus quî didit prima per artus.
Prima cietur enim parvis perfecta figuris,
Inde Calor motus, & Venti cæca poteſtas
Accipit: inde Aër: inde omnia mobilitantur:
Tũ quatitur ſanguis, tum viſcera perſentiſcunt
Omnia; poſtremò datur oſſibus, atque medullis
Sive voluptas 'ſt, ſive 'ſt contrarius ardor.
Nec temerè huc dolor uſque poteſt penetrare, neque acre
Permanare malum, quin omnia perturbentur:
Uſque adeo ut vitæ deſit locus, atque Animaï
Diffugiant partes per caulas Corporis omneis.
Sed plerumque fit in ſummo quaſi corpore finis
Motibus, hanc ob rem vitam retinere valemus.
Nunc, ea quo pacto inter ſeſe miſta, quibuſque
Compta modis vigeant, rationem reddere aventem
Abſtrahit invitum patrii ſermonis egeſtas.

Sed

Nunc quomodo quatuor hæ res inter ſe miſceantur, quibus etiam modis vigeant, me explicare cupientem Egeſtas patria (Latina) lingua etiam invitum reprimit:

Notæ.

Motus iſtos ſenſiferos, qui cogitationi inſerviant. Alii tamen legunt,

Senſiferos motus, qui dant quæ mente volutes.

246. *Didit.*] *Dividit.* Sic infra, v. 272.

——— *Mobilis illa*
Vis, initium motus ab ſe quæ dividit ollis.

250. *Tum quatitur ſanguis.*] Ita rectiùs, & ſonantiùs Lambinus, dum Alii ſcribunt *Concutitur tum ſanguis.*

252. *Contrarius ardor.*] Quidam legunt *Contrarius Ægror,* ſeu *Angor;* ſed nihil mutant Interpretes, cùm apud Catullum, *Ardor ſit Dolor.*

Credo ut gravis acquieſcat Ardor.

licet voci iſti nequius aliquid ſubeſſe *Voſſius* exiſtimet.

259. *Nunc ea quo pacto, &c.*] Difficile opus jam aggreditur Poeta, & cui pro dignitate ſua perficiendo Latina Lingua non ſuppeditat voces congruas & aptas; Pergit tamen, & v. 30. docet quatuor iſtas res, Calorem, Auram, Aërem, quartamque innominatam rem inter ſe perfectè miſceri, ut inde fiat una quædam, eaque tenuiſſima ſubſtantia, quæ per totum Corpus Animalis fuſa tum ab ipſo continèatur, tum ipſi cauſa ſalutis ſit. Omnibus verò non eadem regio & ſedes; Pars illa quæ Animus proprie dicitur, interiùs & altiùs ſita, eſt veluti totius Animæ fundamentum: Aura verò, Calor, & Aër, ita inter ſe miſcentur, ut unam, pro diverſa Animalium natura, ſubſtantiam componant: Sic Calor, Sapor, Odor, in quolibet viſcere miſcentur; non tamen diverſa, ſed unum tantùm Corpus conſtituunt.

260. *Compta.*] *Juncta,* Alii: Nihil mutat *Lambinus,* ſic lib. 4. v. 31.

Et quibus è rebus cum Corpore comta vigeret.

Faber tamen legit *Cõpta* ſeu *Coapta:* Ratio enim vociferatur eo vocabulo opus eſſe, cui convenire poſſit *Inter ſeſe miſta,* quod, viz. Colligationem, nexum, & vinculum aliquod notet. *Coaptus* autem ſeu *Cõptus* idem eſt quod alibi dixit *Uniter aptus,* infra, v. 851.

Quibus

Sed tamen, ut potero ſummatim attingere, tangam:
Inter enim curſant Primordia principiorum
Motibus inter ſe, nihil ut ſecernier unum
Poſſit; nec ſpatio fieri diviſa poteſtas:
Sed quaſi multæ vis unius corporis extant.
Quod genus in quovis Animantum viſcere volgò
Eſt Odor, & quidam Calor, & Sapor: Et tamen ex his
Omnibus eſt unum perfectum Corporis augmen.
Sic Calor, atque Aër, & Venti cæca poteſtas
Miſta creant unam naturam, & mobilis illa
Vis, initium motus ab ſe quæ dividit ollis,
Senſifer unde oritur primùm per viſcera motus.
Nam penitus prorſum latet Hæc natura, ſubeſtque:
Nec magis Hac infra quicquam eſt in corpore noſtro:
Atque Anima'ſt Animæ proporro totius ipſa:
Quod genus in noſtris membris, & corpore toto
Miſta latens Animi vis eſt, animæque poteſtas;
Corporibus quia de parvis, paucíſque creata 'ſt:
Sic tibi nominis Hæc expers Vis, facta minutis
Corporibus latet: Atque Animaï totius ipſa
Proporro'ſt Anima, & dominatur corpore toto.
Conſimili ratione neceſſe 'ſt Ventus, & Aër,

Breviter tamen, & ut potero conabor explicare. Harum enim quatuor rerum, quæ Animum conſtituunt, Principia ita inter ſe miſcentur & moventur, ut nulla una iſtarum rerum ab aliis loco ſeparari, & diverſam ſedem occupare (vel in diſtincta regione vires ſuas exercere) dici poteſt; Sed plures ſunt unius ejuſdemque Corporis poteſtates. Ut in quovis Animalis viſcere reperitur Odor, aliquis Calor, & Sapor, tamen ex his omnibus unum tantum Corpus perficitur. Sic Calor, Aër, & Aura, & mobilis illa quarta res innominata, quæ eſt principium motus tribus reliquis, & è qua ſenſifer motus primum per Corpus oritur, miſcentur, & in unam ſubſtantiam coaleſcunt. Hæc enim quarta res penitus latet, nec quidquam eſt in Corpore noſtro interius altiuſve ſitum; & eſt omnino Animæ totius Anima. Ut in toto Corpore omnibuſque membris Animus & Anima latent, (intimè collocantur, & diſcerni nequeunt) quia è parvis pauciſque ſeminibus componuntur, ſic res hæc innominata è minutis Corporibus conſtans latet, eſt prorſus Anima Totius Animæ, & in toto Corpore dominatur. Similiter neceſſe eſt ut Aura, Aër,

NOTÆ.

Quibus è ſumus uniter apti.

Vides, ex *illis apti ſumus*, quod hic unica voce expreſſit, *Coaptum* dicens, item infra, v. 858.

——— *Qui cœtu conjungioque*
Corporis, atque Animæ conſiſtimus uniter apti.

Adde quòd in lib. IV. eſt locus, qui facilè & πάσῃ ἀνάγκῃ probet τὸ *Comptus* vitioſum eſſe. Quis enim Latinè dixerit, *Anima eſt compta cum corpore*? quod tamen viſurus es,

Atque Animi quoniam docui natura quid eſſet,
Et quibus è rebus cum Corpore compta *vigeret:*

Ibi itaque reſtituendum,

——— *Cum corpore* cōpta vigeret.

Id eſt, uniter apta, *coapta*, connexa, συναφθεῖσα.

266. *Multæ vis.*] Sic lib. II. v. 586.

Et quàm quidque magis multas vis poſſidet in ſe. Saluſtius, *Male jam aſſuetum ad omnes vis controverſiarum.* Priſcianus, lib. VI.

268. *Quidam Calor.*] Libri, *Color.*

270. *Venti poteſtas.*] Ventus ipſe, v. 278. *Animi vis*, & *Animæ poteſtas.* v. 288. *Aeris poteſtas.*

274. *Latet ſubeſtque.*] Maximè intima eſt Homini, ultra quam non datur pergere. *Faber.*

275. *Nec magis hac infra.*] Hic verſus *Lambino* non placet, nec mirum, cùm *Infra* interpretatur *Infra noſtros ſenſus*: ſtum enim non exiguitatem quartæ naturæ innominatæ Poeta exprimit; ut Anima Corporis intima, ſic quarta iſta vis expers nominis ipſi Animæ; & eſt quaſi Anima totius Animæ, quoniam ſicut Anima Corpus, ſic Animam ipſa vegetat, & ſenſus perficit.

281. *Atque Animaï.*] Lambinus, dum quidam Codd. *Animæ quaſi.*

Et Calor inter ſe vigeant commiſta per artus:
Atque aliis aliud ſubſit magis, emineatque:
Ut quiddam fieri videatur de omnibus unum;
Ne Calor, ac Ventus ſeorſum, ſeorſumque poteſtas
Aëris interimant ſenſum, diductaque ſolvant.
Eſt etiam Calor ille animo, quem ſumit in ira,
Cum ferviſcit, & ex oculis micat acribus ardor.
Eſt & frigida multa comes formidinis Aura:
Quæ ciet horrorem in membris, [illegible]ncitat artus.
Eſt etiam quoque pacati ſtatus [illegible]lle,
Pectore tranquillo qui fit, voltuq[illegible] ſereno.
Sed Calidi plus eſt illis, quibus acria corda,
Iracundaque mens facilè efferviſcit in ira;
Quo genere in primis vis eſt violenta Leonum:
Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes,
Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.
At Ventoſa magis Cervorum frigida mens eſt,
Et gelidas citiùs per viſcera concitat auras:
Quæ tremulum faciunt membris exiſtere motum.
At natura Boum placido magis Aëre vivit,
Nec nimis iraï fax unquam ſubdita percit
Fumida ſuffundens cæcæ caliginis umbras;

& Calor per membra miſceantur, ut ex his aliud magis ſubſidat, vel infra ſit, aliud magis emineat, ita ut una quædam ſubſtantia ex iis omnibus oriri videatur; Nec Calor, Aura, Aër in diſtinctis locis ſedibuſque ſita deſtruant, & ſeparata ſolvant ſenſum. In Animo quidem eſt Calor, quem in ira ſumit cùm ferviſcit, & Ardor è micantibus oculis exilit: Eſt etiam multa frigida Aura formidinis Comes, quæ facit membra horreſcere, & concitat. Eſt inſuper placidus leniſque Aër, qui apparet in tranquillo pectore, & ſereno vultu. Plus Caloris illorum Animis ineſt, quibus Iracunda ſunt corda, & quorum mentes ira facile accenduntur: Cujus generis præcipuè ſunt Leones, qui plerumque gementes pectora ſua fremitu diſrumpunt, neque irarum æſtum pectore ſuo continere & cohibere poſſunt: Frigidus verò Animus Cervorum plus Auræ (ſeu Venti) continet, & citius gelidas auras per membra concitat, quæ totum Corpus tremere & horrere faciunt: At Boum Animus plus placidi Aëris continet; Nec unquam fax Iræ fumida ſuffundens umbras cæcæ caliginis ſubjecta nimis incendit eos;

NOTÆ.

289. *Eſt etiam Calor ille Animo,* &c.] Ex Aura, Calore, & Aëre Animos componi probat, v. 35. Admittas enim, & variæ Animalium temperies commodè explicari poſſunt. Unde, v. g. *Leo* ad Iram proclivior, niſi quòd *Calor* in illius Animo emineat? Unde cervorum timiditas, quia in illorum Animabus Aura dominatur. Boum verò conſtantiam neque Iræ nimis neque Metui obnoxiam Aëri tranquillo acceptam referas: Calorem enim ex Irati oculis emicantem, & ſcintillas tantùm non erumpentes videmus: Tremunt & horreſcunt Cervi; & tranquilla eſt Boum Gravitas. Huc, ſi *Gaſſendus* permitteret, illa e *Stobæo* deſumpta referrem, τὸ μὲν πνεῦμα κίνησιν, ὁ δὲ ἀὴρ ἠρεμίαν, τὸ δὲ θερμὸν τὴν φαινομένην θερμότητα τοῦ σώματος, τὸ δὲ ἀκατονόμαστον τὴν ἐν ἡμῖν ἐμποιεῖ αἴσθησιν. Deinde in Hominibus etiam aliquod horum trium dominari docet v. 16. Quidam enim ad Iram, Alii ad metum proclives, dum alii manſueti ſint ac mites: Et quoniam hæc tria miſceri tanta varietate ob graduum varietatem poſſunt, inde morum diverſitates innumeras ſequi. Philoſophia autem vitioſam naturam emendari aliquatenùs, ſed ita ut veſtigia quædam τῆς Κακίας remaneant; (quippe Homines doctrinâ exculti & maximè politi ſunt quibuſdam pravis affectionibus obnoxii) id quod non impediet quo minùs quis jucunde vivat.

289. *Eſt etiam.*] *Eſt etenim*, Faber, quippe eorum rationem affert, quæ v. 287. ſcripſerat,

Nè Calor, ac ventus ſeorſum, ſeorſumque poteſtas
Aëris, &c.

Conjecturam non improbo, ſed inepta ratio quam adducit.

290. *Acribus.*] Virgilius, 12. Æneid.

——— *totoque ardentis ab ore*
Scintillæ abſiſtunt oculis micat acribus *ignis.*

Giſanius tamen, *Acrius*, v. 295. *Acria corda.*

Nec gelidi torpet telis perfixa pavoris:
Inter utroſque ſita'ſt, Cervos, ſævoſque Leones.
Sic Hominum genus eſt, quamvis Doctrina politos
Conſtituat pariter quoſdam, tamen illa relinquit
Naturæ cujuſque Animæ veſtigia prima.
Nec radicitùs evelli mala poſſe putandum'ſt,
Quin proclivius Hic iras decurrat ad acreis;
Ille metu citiùs paullò tentetur: at Ille
Tertius accipiat quædam clementiùs æquo.
Inque aliis rebus multis differre neceſſe 'ſt
Naturas hominum varias, moreſque ſequaceis:
Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere cauſas,
Nec reperire figurarum tot nomina, quot ſunt
Principiis, unde hæc oritur variantia rerum.
Illud in his rebus videor firmare poteſſe,
Uſque adeo Naturarum veſtigia linqui
Parvola, quæ nequeat Ratio depellere dictis:
Ut nihil impediat dignam Diis degere vitam.
Hæc igitur Natura tenetur Corpore ab omni,
Ipſaque corporis eſt cuſtos, & cauſa ſalutis;
Nam communibus inter ſe radicibus hærent:
Nec ſine pernicie divelli poſſe videntur.
Quod genus è Turis glebis evellere Odorem
Haud facile 'ſt, quin intereat natura quoque ejus.

neque torpent unquam gelidis Pavoris ſpiculis transfixi: Animorum Boum natura media eſt inter utroſque, Cervos, viz. & rabidos Leones. Ex iiſdem Principiis Animi Hominum componuntur, quamvis Humaniores literæ & Philoſophia quoſdam excolant, & politos reddant, relinquunt tamen prima veſtigia naturæ cujuſque Animæ, neque credendum eſt Vitia quæ ex ipſis Animi principiis oriuntur, radicitus extirpari poſſe, quin Hic ad Iram ſit proclivior, Ille ad metum pronior, Tertius verò mitis ſit, & forſan lenior quàm par eſt: In multis aliis rebus neceſſe eſt varias naturas Hominum, & mores, qui iſtam naturam ſequuntur, plurimum differre: Quorum obſcuras & latentes cauſas ego nunc explicare non poſſum, nec invenire tot voces, quibus exprimam iſtas figuras, (quot ſunt diverſæ ſeminum figuræ) è quibus oritur hæc morum diverſitas. Hoc verò liquidò affirmare & probare poſſum, tam parva & tantillæ efficaciæ veſtigia naturarum, quæ Philoſophia & Humaniores literæ præceptis ſuis delere non poſſunt, relinqui; ut nihil obſtet quò minus vitam Diis dignam Homines agerent. Hæc autem Animi & Animæ natura à toto Corpore continetur, ipſa viciſſim eſt conſervatrix Corporis, & ſalutis illius cauſa (facit ut vivat & vigeat): nam communibus radicibus ita inter ſe hærent, ut ſine utriuſque interitu ſeparari nequeant. Quemadmodum a gleba Thuris Odorem ſeparare non potes, quin & Thus & Odor ſimul pereant:

NOTÆ.

320. *Videor.*] Rectè, *Faber*, nec *Video* pati poſſumus.

321. *Naturarum.*] Quibuſdam placet *Naturai*. Et pro *Dictis* in ſequenti verſu *Doctis* ſcribitur.

323. *Dignam Diis.*] Ita vim & efficaciam ſuæ Philoſophiæ deprædicat Poeta, imitatus Epicuri jactantiam, ζήσῃ ἢ ὡς θεὸς ἐν ἀνθρώποις, &, οὐδὲν γὰρ ἔοικε θνητῷ ζῶν ἄνθρωπος ἐν ἀθανάτοις ἀγαθοῖς.

324. *Hæc igitur Natura*, &c.] Animam ex Aura, Calore, Aëre, & quarto innominato formatam, v. 14. ita Corpori conjungit, & immiſcet, ut neque Corpus ſine Anima incolume, neque Anima ſine Corpore integra maneret: Epicuræi cenſuerunt Animam à Corpore contineri, (*Epicurus* apud *Laertium* utitur verbo στεγάζεσθαι, apud *Empiricum* διακρατεῖσθαι) Corpus etiam mutuò ab Anima teneri, ne proruerет in exſolutionem. Nempe voluerunt Animal eſſe quaſi Telam, in qua ſtamen eſſet Corpus, ſubtegmen verò Anima, adeo ut utrumque mutuò intertextum opus conſtans evaderet, altero verò diſſoluto, alterum, atque ideo utrumque ſimul, exſolveretur. Exemplum velis? en Thuris glebam, Odorem ab iſto Thure ſepara, & nec Odor neque Thus integrum manebit, & idem de Animo & Corpore ſentiendum.

329. *Haud facilè eſt.*] Ita alibi hujuſmodi μείωσιν uſurparet, nam *Haud facile* ſignificat planè ἀδύνατον. Faber.

Sic

Sic Animi, atque Animæ naturam corpore toto
Extrahere haud facile ſt, quin omnia diſſolvantur:
Implexis ita principiis ab origine prima
Inter ſe fiunt conſorti prædita vita:
Nec ſine vi quicquam alterius ſibi poſſe videtur
Corporis, atque Animi ſeorſum ſentire poteſtas:
Sed communibus inter eos conflatur utrinque
Motibus accenſus nobis per viſcera Senſus.
  Præterea, Corpus per ſe nec gignitur unquam,
Nec creſcit, nec poſt mortem durare videtur.
Non enim ut Humor aquæ dimittit ſæpe vaporem,
Qui datus eſt, neque ab hac cauſa convellitur ipſe,
Sed manet incolumis: non, inquam, ſic Animaï
Diſcidium poſſunt artus perferre relicti:
Sed penitus pereunt convolſi, conque putreſcunt.
Ex ineunte ævo ſic Corporis atque Animaï
Mutua vitaleis diſcunt contagia motus,
Maternis etiam in membris, alvoque repoſta;
Diſcidium ut nequeat fieri ſine peſte, maloque:
Ut videas, quoniam conjuncta ſt cauſa ſalutis,
Conjunctam quoque natura conſiſtere eorum.
  Quod ſupereſt, ſi quis Corpus ſentire renutat:
Atque

Sic Animum & Animam ex omnibus membris extrahere non potes, quin utriuſque, & Corporis & Animæ, aſſolutio ſequatur; Principiis ita inter ſe implexis a prima origine formantur, & conſorti vita donantur, nec aut Corpus ab Anima ſeparatum, nec Anima a Corpore ſeparata per ſe agere aliquid, aut ſentire poteſt ſine alterius ope & auxilio; ſed ſenſus nobis per viſcera excitatur ex communi utriuſque conjunctim agentis motu. Præterea Corpus nunquam per ſe (ſine Anima) generatur, neque creſcit ſine Anima, neque poſt ſeparationem Animæ videtur durare; Non enim, ut Aqua ſæpe dimittit calorem, qui ab Igne excitatur, non tamen ipſa Aqua eam ob cauſam deſtruitur, ſed integra manet, & incolumis; non, inquam, ita membra Corporis ab Anima relicta illius Animæ ſeparationem ferre poſſunt; ſed disjunctis ſuis partibus pereunt, & cum Anima putreſcunt. Imò ex prima utriuſque origine Corpus & Anima ita inter ſe conjunguntur, mutuò hærent, implicantur, & vitales motus conjunctim exercent, ut dum Infantes in Matrum utero jacent, Anima à Corpore ſeparari non poteſt ſine utriuſque damno & interitu; Et hinc diſcas naturam Eorum (res ipſas Animum & Corpus) conjunctam & unitam eſſe, quoniam cum ſeparentur, pereunt. Quod reliquum eſt, ſiquis neget Corpus ſentire,

N O T Æ.

333. *Conſorti vita.*] Notandum paſſivè ſumi, non temerè alibi: Tamen auctor Ceiridis, ſeu ille Virgilius eſt, ſeu quis Alius,

Si me jam ſumma ſapientia pangeret arce,
Quatuor antiquis quæ Hæredibus eſt data conſors.

Faber.

334. *Nec ſine vi quicquam alterius ſibi.*] Alii legunt,

Nec ſibi quaque ſine alterius vi——

335. *Sentire.*] Codd. *Conſtare*, quibus minimè credendum.

337. *Accenſus.*] Sic lib. II. v. 942.

—— *Quibus omni-tuentes*
Accenſi *ſenſus Animantem quamque tuentur.*

338. *Præterea, Corpus,* &c.] Iſtam Animæ & Corporis adunationem, v. 13. iterum demonſtrat. Corpus neque generatur, neque creſcit ſine Anima, & cùm Anima avolet, diſtrahuntur illius particulæ, reſolvuntur vitalia vincula, putreſcunt membra, denique perit Corpus. Quid interim de Anima exiſtimandum? nempe illa diſpergitur in tenues auras, & evaneſcit: Cùm verò neutrum ſine altero maneat integrum & incolume, credendum eſt, eorum ſubſtantias conjunctas eſſe, atque intimè unitas.

340. *Vaporem.*] Nonnulli Codd. *Saporem*, improbe: neque *ab hac cauſa* in *ab ea cauſa* mutandum.

351. *Quod ſupereſt, ſi quis Corpus,* &c.] Modò aſſeruerat Poeta, neque Corpus ab Anima ſeparatum, neque Animam à Corpore ſeparatam per ſe aliquid agere, aut ſentire poſſe, ſed ſenſum per viſcera excitari ex communi Utriuſque conjunctim agentis motu: Deinde Philoſophos aggreditur

Atque Animam credit permiſtam Corpore toto
Suſcipere hunc motum, quem Senſū nominitamus:
Vel manifeſtas res contra, veraſque repugnat.
Quid ſit enim Corpus ſentire quis afferet unquā,
Si non ipſa palam quod res dedit ac docuit nos?
At dimiſſa Anima corpus caret undique ſenſu,
Perdit enim quod non proprium fuit ejus in ævo:
Multaque præterea perdit, cum expellitur ævo:
Dicere porro Oculos nullam rem cernere
poſſe:
Sed

& credat Animam toto Corpore permiſtam ſolam ſuſcipere motum hunc quem ſenſum appellamus: Ille profectò vera certaque Experientia contradicit: Etenim quis unquam docebit quid ſit Corpus habere ſenſum, ſi Experientia & res ipſa illud non jamjam docuit, & monſtravit nobis? At ſeparata, inquies, Animæ Corpus omnis ſenſus expers jacet, Concedo, quoniam id perdit quod ſibi dum vixit non fuit proprium, (quod ſibi ſoli non competebat) & inſuper obſervandum eſt Corpus multa perdere (ſenſus Corporis debiliores fieri & paullatim interire,) cum Anima ſenectute expellitur, vel ipſum Corpus ſenio expugnatur. Deinde affirmare Oculos rem nullam videre poſſe,

NOTÆ.

greditur qui ſolam Animam iſtius motus quem ſenſum vocamus capacem affirmabant; Iſtos autem ad Experientiam provocat, Concedatur enim Corpus ſentire, non magis iſtius ſenſus conſcii eſſemus, quàm jam nunc ſumus; ideo Corpus ſentire confitendum eſt: Dicat autem aliquis, Si Corpus ſentiat, unde dimiſſa Anima vim iſtam & facultatem ſentiendi non retineat? Quia nempe non Corpori ſoli, ſed Corpori Animæ conjuncto vis iſta & facultas competit. Hæc omnia v. 9. Similiter *Epicurus* apud Laertium, lib. X. οὐ μὴν (Anima) εἰλήφει ἂν ταύτην (ſentiendi facultatem) εἰ μὴ ὑπὸ τοῦ λοιποῦ ἀθροίσματος ἐστεγάζετό πως· τὸ δὲ λοιπὸν ἄθροισμα παρασκευάσαν ἐκείνῃ τὴν αἰτίαν ταύτην, μετείληφε καὶ αὐτὸ τοιούτου συμπτώματος παρ' ἐκείνης· διὸ ἀπαλλαγείσης τῆς ψυχῆς οὐκ ἔχει τὴν αἴσθησιν, οὐ γὰρ αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ ἐκέκτητο τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἑτέρῳ ἅμα συγγεγενημένῳ αὐτῷ αὐτὴν ἡ φύσις παρεσκεύαζεν. Renuiat) ita Lambinus, dum Alii *refutat* præferunt.

355. *Quid ſit enim Corpus ſentire quis afferet.*] Alii *Aſſeret*: Sed Faber, *quod aſſerat*: Et hoc modo explicat: *Quid ſit enim* quod adſerat (id eſt probet) *Corpus noſtrum ſenſu præditum eſſe, & vere ſentire, niſi illud quod res ipſa docet?* Explicat autem quod dixerat

Vel manifeſtas res contra, veraſque repugnat.

neque enim petit Poeta *quid ſit ſenſus?* (quod faceret tamen ſi recepta Lectio ſequenda foret) ſed ait Hominem quemque ſentire Corpus ſuum ſenſu præditum eſſe itaque tanta argumentorum mole nihil eſſe opus. Præterea, hoc addam quoque, neminem, qui quidem ſani Capitis fuerit, ſic unquam locutum, *Quis Homo id aſſeret niſi Experientia?* ridiculum eſt ac delirum, & tamen ita loqueretur *Lucretius* niſi mendum vidiſſemus: *Quis id aſſeret niſi quod res*, &c. Hæc *Faber*, qui rarò quidem errat, niſi cum inſigniter fallatur. Quid enim his verbis luculentius, *Quis unquam afferet quid ſit Corpus ſentire, niſi id ſit quod res ipſa palam dedit, ac docuit nos?*

258. *Perdit enim quod non proprium fuit ejus in ævo.*] Hunc verſum rejicit Lambinus, & ſequentem, *Multaque præterea*, &c. retinet, quem *Faber* & Alii ſequuntur: *Giſanius* ejuſque ſequaces una cum *Gaſſendo* parentheſi includunt. Ego verò retinendum cenſeo, nec affirmare dubitem illum potiori jure hunc locum poſſidere, quàm *Multaque præterea*, quem Codex Vaticanus non agnoſcit. Rationem petis? En validam ex ipſis Epicuri verbis ductam: Διὸ ἀπαλλαγείσης τῆς ψυχῆς οὐκ ἔχει τὴν αἴσθησιν, οὐ γὰρ αὐτὸ (Corpus) ἐν ἑαυτῷ ἐκέκτητο τὴν αἴσθησιν. Laertius lib. X. Ubi eidem objectioni idem reſpondet *Epicurus*, quod hoc verſu Lucretius amplectitur.

360. *Dicere porro oculos rem*, &c.] Quia fuerunt, qui exiſtimarent non debere totum Compoſitum, putà Animal, dici ſentire, ſed Animam per ſe & ſolam id munus ita exſequi, ut Organa nihil cooperarentur. Sed eſſent quaſi meræ fores per quas recluſus Anima intus exiſtens externa perciperet; Inter quos emicuit *Epi-*

Sed per eos Animum ut foribus ſpectare recluſis,
Deſipere 'ſt, contra cùm ſenſus dicat eorum :
Senſus enim trahit, atque acies detrudit ad ipſas.
Fulgida præſertim cùm cernere ſæpe nequimus,
Lumina luminibus quia nobis præpediuntur :
Quod foribus non fit : neque enim, quà cernimus ipſi,
Oſtia ſuſcipiunt ullum recluſa laborem.
Præterea, ſi pro Foribus ſunt lumina noſtra,
Jam magis exemptis Oculis debere videtur
Cernere res Animus ſublatis poſtibus ipſis.
Illud in his rebus nequaquam ſumere poſſis,
Democriti quod ſancta viri ſententia ponit,
Corporis atque Animi primordia ſingula primis
Adpoſita alternis variare, ac nectere membra.
Nam cùm multò ſunt Animaï elementa minora,
Quàm quibus è Corpus nobis & Viſcera conſtant,
Tum numero quoque concedunt, & rara per artus
Diſſita ſunt, duntaxat ut hoc promittere poſſis,
Quantula prima queant nobis injecta ciere
Corpora ſenſiferos motus in Corpore, tanta
Intervalla tenere exordia prima Animaï.

Sed Animam per illos quaſi per fores recluſas ſpectare, plane ineptire eſt ; cum ipſe Oculorum ſenſus tali affirmationi contradicat : ſenſus enim trahit, & ad acies ipſas detrudit, præſertim cum res fulgidas ſæpe intueri non poſſumus, quia oculi noſtri objectorum ſplendidorum luce occæcantur. Quod quidem in foribus nunquam contingit, nunquam enim fores recluſæ, per quas nos ſpectamus, vim ullam aut dolorem patiuntur. Præterea, ſi Oculi noſtri nobis eſſent pro foribus, evulſis oculis clarius meliuſque objecta Animus videret, quoniam tum poſtes ipſi foreſque qua viſum impediunt, removerentur. In his rebus nequaquam ſumere poſſis illud, quod Divina Democriti Opinio ſtatuit, viz. ſingula Animi primordia ſingulis primordiis Corporis applicita alternatim variare, & membra Animalis connectere. Nam cum Primordia Animæ ſunt multò minora mole quàm ea è quibus Corpus & viſcera noſtra componuntur, tum etiam pauciora ſunt numero, & rara per artus (intervallis quibuſdam disjuncta) collocantur ; ita ut hoc tantum affirmare poſſis, Primordia Animæ tantum ſpatii in Corpore occupare, quantum id eſt cui objecta adpoſita poſſunt ſenſiferos motus in Corpore excitare.

N o t æ.

Epicharmus dicens, νῦς ὁρῇ, νῦς ἀκέει, v. 11. ſubjungit Lucretius, & duobus argumentis demonſtrat futilem iſtius opinionis vanitatem ; Nempe ſi Oculi eſſent tantum fores, unde vim aliquam aut laborem à fulgidis objectis ſentiunt ? Deinde Oculos, (fores iſtas) evellas, meliùs externa perciperet Anima, dum liberior daretur proſpectus.

362. *Deſipere eſt.*] Ita rectè *Lambinus* contra Codd. qui exhibent *Difficile eſt.*

363. *Senſus enim*, &c.] Omnes, ſi unum *Fayum* excipias, (quanquam quis iſte?) Interpretes hunc verſum rejiciunt.

370. *Poſtibus ipſis.*] *Foribus* : Sic lib. IV. v. 275.

Primus item citra poſtes *qui cernitur Aër.*

ſeu *Fores cum Poſtibus*, ut explicat *Lactantius*, lib. de opificio Dei : Cap. VIII.

371. *Illud in eis rebus*, &c.] Olim declaravit Lucretius Animam eſſe mole parvam, totamque illius ſubſtantiam exiguo loco poſſe excipi, ſi ſeorſum conglomeretur ; id jam longè uberiùs edisſerit, v. 26. adverſus *Democritum*, qui quot eſſent partes Corporis, totidem partes Animæ illis applicitas ponebat. Inde enim ſequeretur nos omnia ſentire quæ parti alicui Corporis applicarentur ; nam cùm Corporis particula, & Animæ pars illi appoſita moveatur, quidni ſenſus orirétur ? At plurima ſunt, ut ex allatis exemplis conſtat, quæ Corpori noſtri applicita nequaquam percipimus ; Fruſtra igitur ſingulas partes Animæ ſingulis partibus Corporis aliquis conjungat.

372. *Democriti quod ſancta viri.*] *Sancta ſententia viri Democriti*, pro ipſo Democrito, commode & eleganter dici non poſſe *Faber* exiſtimat, ideoque legit, ut & in v. 601. lib. V.

Democriti quod ſancta ſibi *ſententia ſumit.*

ut in lib. I.

——*Id quod Anaxagoras* ſibi ſumit.

374. *Nectere.*] Ita omnes libri, *Fayus* tamen *Vertere.*

378. *Promittere.*] Affirmare ; *Horatius*, Sat. IV. l. I.

——*Siquid* promittere *de me*
Poſſum aliud, vere promitto : ——

Nam

Nam neque Pulveris interdum ſentimus adhæſum
Corpore, nec membris incuſſam inſidere Cretam,
Nec Nebulam noctu, nec Aranei tenuia fila
Obvia ſentimus, quando obretimur euntes:
Nec ſupra caput ejuſdem cecidiſſe vietam
Veſtem, nec Plumas avium, Papposque volanteis,
Qui nimia levitate cadunt plerumque gravatim:
Nec repentis itum cujuſviſcunque Animantis
Sentimus, nec priva pedum veſtigia quæque,
Corpore quæ in noſtro Culices, & cætera ponunt.
Uſque adeo priùs eſt in nobis multa ciendum
Semina, corporibus noſtris immiſta per artus,
Quàm primordia ſentiſcant concuſſa Animaï,
Et quàm intervallis tantis tuditantia poſſint
Concurſare, coire, & diſſultare viciſſim.
Et magis eſt Animus vitaï clauſtra coërcens,
Et dominantior ad vitam, quàm vis Animaï.
Nam ſine Mente, Animoq; nequit reſidere per artus
Temporis exiguam partem pars ulla Animaï:
Sed comes inſequitur facilè, & diſcedit in auras;
Et gelidos artus in lethi frigore linquit.
At manet in vita, cui Mens Animuſque remanſit,
Quamvis eſt circum-cæſis lacer undique membris:

Plerumque enim non ſentimus in corpore adhærentem pulverem, nec cretam in membra noſtra decidentem, nec nebulam noctu, nec tenuia fila Araneæ obvia ſentimus, cum progredientes illis implicamus; neque Araneæ veſtem flaccidam & putrem in Capita noſtra prolapſam, nec plumas Avium, neque pappos volantes, qui præ nimia levitate ægrè plerumque decidunt: neque percipimus inceſſum cujuſviſcunque Animalis repentis, neque ſingula pedum veſtigia, quæ Culices, & alia ejuſmodi Animalia in Corpore noſtro ponunt: Tam certò conſtat, multa primordia, è quibus Membra Corporum noſtrorum componuntur, movenda eſſe, antequam Semina Animæ excitata ſentire poſſunt, & antequam percutientia ſeſe invicem per ſpatia tam diffuſa concurrere poſſunt, convenire, & viciſſim diſſilire. Cæterum Animus Vitæ munimenta præcipuè tuetur, & magis valet ad conſervandam ſalutem Animalis quàm Anima: *Nam ſine Mente & Animo nulla particula Animæ poteſt vel exiguum tempus manere in membris noſtris, ſed una cum eo avolat, & in auras evaneſcit; Et gelidos artus in mortis frigore relinquit. At verò ille, cui mens & Animus eſt relictus, manet in vita, (vivit) quamvis laceratus ſit cunctis membris ex omni ferè parte amputatis:*

NOTÆ.

382. *Adhæſum.*] lib. IV.
———*Locis quia non potis eſt adfigere* adhæſum.
Et lib. VI.
Suſpenſa cum concipiunt humoris adhæſum.

383. *Inſidere*] Alii *Sidere*: & in ſequenti verſu *nebulam noctis*.

387. *Papposque.*] Carduorum flores: *Feſtus*, qui hunc verſum laudat.

390. *Priva.*] *Singula*, Lucilius, Sat. lib. I.
Ad cœnam adducam, & primum bis abdomina Thynni
Advenientibus priva *dabo.*
Lucretius, lib. III.
Quod ſi forte Animas extrinſecus inſinuari
Vermibus, & privas *in Corpora quæque venire*
Credis: Nonius.

392. *Prius eſt in nobis multa ciendum.*] Ita *falſim Lucretius*: Alii verò, *Prius in nobis ſunt multa cienda.*

395. *Et quam intervallis tantis.*] Giſanius: *Et quantis intervallis*, ex v. 567. Lambinus magis probat, *Et quam ſis intervallis*: id eſt, *Et quam ſuis.*

397. *Et magis eſt Animus*, &c.] v. 137. Animum in quo Ratio & vis ſentiendi ſita eſt, in Pectore poſuit; Animam verò, in qua loco-motiva facultas ſita eſt, toti Corpori adjunxit; jam v. 21. iſti Animo præcipuas in vita conſervanda partes attribuit: nec abſurdum hoc, quicquid Alii ſentiant, aut Philoſophiæ Epicureæ diſſonum: Animus v. 274. qui magnam partem conſtat ex quarto illo Epicuri innominato, quod ſolum ſentiendi facultatem largitur, ita Animali conjungitur, ut nulla res magis ſubſit, imò eſt totius Animalis, & ipſius Animæ fundamentum: Subſtracto autem fundamento tota moles corruat neceſſe eſt. Animum & Animam Oculo rectè compares, ubi Animus Pupillæ vicem ſuſtineat, Anima reliqui Orbis; Pupillam laceres Cœcitas inſequitur; Alias Oculi partes, manet videndi poteſtas,

Truncus, ademta Anima circum, membriſque remotis,
Vivit, & ætherias vitaleis ſuccipit auras:
Si non omnimodis, at magna parte Animaï
Privatus, tamen in vita cunctatur, & hæret.
Ut lacerato Oculo circum ſi Pupula manſit
Incolumis, ſtat cernendi vivata poteſtas;
Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem,
Sed circumcidas aciem, ſolamque relinquas:
Id quoque enim ſine pernicie conficet eorum,
At ſi tantula pars Oculi media illa pereſa 'ſt,
Incolumis quamvis alioqui ſplendidus orbis,
Occidit extemplo lumen, tenebræque ſequuntur:
Hoc Anima atq; Animus vincti ſunt fœdere ſemper.
Nunc age, nativos animantibus, & mortaleis
Eſſe Animos, Animaſque leveis ut noſcere poſſis;
Conquiſita diu, dulcique reperta labore
Digna tua pergam diſponere carmina vita.
Tu fac utrumque uno ſubjungas nomen eorum,
Atque Animam, verbi cauſa, cùm dicere pergam,
Mortalem eſſe docens; Animum quoque dicere credas:
Quatinus eſt unum inter ſe, conjunctaq; res eſt.
Principiò, quoniam tenuem conſtare minutis

Corporibus

Truncus, reciſis artubus, atq; adeò remota Anima, quæ in iſtis artubus reſidebat, vivit, & vitales ætherias auras ſuſcipit. Si autem Truncus iſte non tota Anima, magna tamen parte Animæ privatur; nihilominus in vita manet, & moratur. Ut oculo ex omni ferè parte lacerato, ſi Pupilla remanſit integra & illæſa, vivida etiam videndi poteſtas manet: Dum non totum Orbem Oculi corrumpas, ſed circumcidas pupillam, eamque ſolum integram & illæſam relinquas; Id fieri poteſt ſine pernicie illorum; (Orbis & Pupillæ Oculi:) At ſi vel minima pars mediæ partis (pupillæ) Oculi perforetur, quamvis reliquus Orbis Oculi integer maneat & illæſus, Lumen ſubitò occidit (perit ſentiendi Poteſtas) & Tenebræ inſequuntur. Hoc fœdere Anima atque Animus ſemper vincti ſunt. Nunc age, ut ſcire queas Animos leveſque Animas Animalium (generari & interire) nativos & mortales eſſe, pergam diſponere Carmina vita, O Memmi, tua digna, diu conquiſita, & dulci labore reperta: Interim utrumque nomen Animum, *viz. &* Animam *uni eidemque rei applicare mementò; &, verbi cauſa, cum dixero Animam mortalem eſſe, exiſtima me Animum quoque dicere mortalem; Quoniam Animus & Anima ita conjunguntur, ut unam tantum rem conſtituant. Principiò, quoniam docui Animam tenuem componi*

N o t æ.

410. *Vivata.*] Infra, v. 559. Vivatus & Vividus à Poetis dicuntur, à vi magna. *Feſtus.*

411. *Dummodo ne totum, &c.*] *Giſanius*, & qui illum ſequuntur hos verſus ita legunt ex Codd.

Dummodo ne totum corrumpas Luminis orbem,
Et circumcidas Aciem ſolamque relinquas,
Id quoque enim ſine pernicie non fiet *eorum.*

Aït Poeta Acie non læſa viſum manere, non tamen ſi Oculum ita undecùnque corrumpas, & circumcidas, ut præter aciem ſeu Pupillam nihil relinquas. Hæc *Giſanius*, cui nemo credet qui verſum ſequentem legit,

At ſi tantula pars oculi.

& comparationem accuratiùs perpendit.

417. *Vincti.*] Quidam Codd. *Juncti.*

418. *Nunc age, Nativos, &c.*] Animas mortales eſſe probaturus profitetur, v. 8. Se in hac diſputatione non indiligentem fore, quoniam verò Ipſe Animum ab Anima diſtinxerit, & *Stoici* maxime diſtinguunt, ne vim rationum non rectè perciperet *Memmius*, monet, omnia ſua argumenta æque contra Animum ac Animam, è quibus una tantum res conſtituitur, militare.

421. *Tua vita.*] Te, neque aliter boni ſcriptores Latinitatis: *Faber*: Aliquando tamen legi *Tuo vate.*

422. *Tu fac utrumque uno.*] Sic MSS. Codd. non *Tu face*, jam quod ſequitur *Uno ſubjungas*, ſi Scriptura emendata eſt, poſitum pro *ſub Uno jungas*; vel *Uno* dictum pro *Uni*, vel legendum *Uni*. Lambinus.

426. *Principio quoniam.*] Primum argumentum, quo probat Animam (quo nomine etiam Animum comprehendit) mortalem eſſe ducit, v. 20. ex illius ſubtilitate & tenuitate olim

demon-

Corporibus docui, multòque minoribus eſſe
Principiis factam, quàm liquidus humor Aquaï'ſt.
Aut Nebula, aut Fumus: Nam longè mobilitate
Præſtat, & à tenui cauſa magis icta movetur;
Quippe ubi Imaginibus Fumi, Nebulæq; movetur:
Quod genus in ſomnis ſopiti ubi cernimus alta
Exhalare vapore altaria, ferreque Fumum:
Nam procul hæc dubio nobis Simulacra genuntur:
Nunc igitur quoniam quaſſatis undique vaſis
Diffluere Humorem, & Laticem diſcedere cernis:
Et Nebula ac Fumus quoniam diſcedit in auras:
Crede Animam quoque diffundi, multòque perire
Ociùs, & citiùs diſſolvi corpora prima,
Cùm ſemel omnibus è membris ablata receſſit.
Quippe etenim Corpus, quod vas quaſi conſtitit ejus,
Cùm cohibere nequit conquaſſatum ex aliqua re,
Ac rarefactum detracto ſanguine venis,
Aëre quî credas poſſe hanc cohiberier ullo?
Corpore quî noſtro rarus magis am cohibeſſit?
Præterea, gigni pariter cum Corpore, & una
Creſcere ſentimus, pariterque ſeneſcere Mentem.
Nam velut infirmo Pueri, teneroque vagantur
Corpore; ſic Animi ſequitur ſententia tenuis.
Inde ubi robuſtis adolevit viribus ætas:
Conſilium quoque majus, & auctior eſt Animi vis:

ex Seminibus parvis, & fieri e Principiis multò minoribus quàm Aqua liquida, aut Nebulæ, aut Fumus, quoniam magis mobilis eſt, & percuſſa a re quæ eſt magis tenuis quàm Aqua, aut Fumus, aut Nebula, movetur; quippe quæ ſimulachris Fumi & Nebulæ movetur: Ut cum ſomno ſopiti videmus altæ altaria vapore exhalare, & fumum in altum ferre; nam proculdubiò iſtarum rerum phantaſmata per ſimulachra in nobis excitantur. Nunc cum videas Aquam fracto vaſe diffluere, & cum Nebula & fumus per Aëra diſſipatur, & in auras abit, crede quoque Animam diſſipari, multò ocyus interire, ejuſque Principia citius disjungi, cum ex omnibus membris ablata ſemel receſſerit. Quippe cum Corpus, quod eſt veluti ejus Vas aliquo impetu aut ictu labefactatum, aut Venis detracto ſanguine rarefactum cohibere, & retinere non poteſt, quomodò putandum eſt illam cohibere & retineri poſſe ab ullo Aëre? quomodo Aër Corpore noſtro rarior illam cohiberet? Præterea, ſentimus Animum pariter cum Corpore gigni, una cum iſto creſcere, una etiam ſeneſcere. Nam ut Pueri tenero & imbelli corpore vagantur, ſic etiam eorum Animi ſunt debiles & infirmi: poſtea verò cum ætas robuſtis viribus adoleverit, firmius eſt ingenium, & Animi vis major:

Notæ.

demonſtrata, & hic loci ulteriùs confirmata: Eſt enim quid Corporeum longe tenuius, mobilius & diſſulutioni magis obnoxium, non modò quàm Aqua, verum etiam quàm Nebula aut Fumus, quippe cùm percellatur rebus fumo nebulaque tenuioribus, (ut puta illorum ſimulachris, ex quorum per ſomnium appulſu res ejuſmodi cogitamus) ac ideò neceſſe ſit illam diſſipari quàm iſta faciliùs: Fruſtra autem aliquis dicat illam à Corpore ſolutam in Aëre integram manere poſſe, quid enim tenuis Aër illam conſervet incolumem, quæ per meatus craſſi Corporis ſæpe effluit?

431. *Imaginibus.*] Simulacris, *Epicurus* enim neque quicquam cerni, neque etiam cogitari, aut ſomniari poſſe voluit ſine Imaginibus.

434. *Genuntur.*] An *Geruntur* legi debeat, litigent *Giſanius* & *Lambinus*: meliùs forſan Ille qui *Feruntur* legit.

440. *Omnibus e membris.*] Alii Codd. *Ex Hominis membris*: Giſanius, *Ex omnibus membris*: Omnibus autem *Terentius* & *Plautus* ſæpe corripiunt.

445. *Am cohibeſſit.*] *Am*, i. e. *Eam*: Ita Veteres: *Cohibeſſit*, Cohibuerit. Similiter *Servaſſit*, *Negaſſit*, *Supplicaſſit*, Apud Plautum. Alii verò, *Hanc cohibeſſit*.

446. *Præterea, pariter gigni*, &c.] Secundò, v. 14. Hoc modo diſputat, Quod cùm Corpore gignitur, adoleſcit, ſeneſcit, & deficit, id mortale eſt: At hæc omnia de Animo dicenda; Pueri enim æquè Mentem ac Corpus debiles incedunt, Adoleſcenti cum firmioribus viribus accreſcit firmius judicium, dum Senis Mens & Corpus pariter vacillant.

Poſt

Poſt ubi jam validis quaſſatu'ſt viribus ævi
Corpus; & obtuſis ceciderunt viribus artus:
Claudicat Ingenium, delirat Linguaque, Menſque,
Omnia deficiunt, atque uno tempore deſunt.
Ergo diſſolvi quoque convenit omnem Animaï
Naturam, ceu fumus in altas aëris auras:
Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus
Creſcere, & (ut docui) ſimul ævo feſſa fatiſcit.
  Huc accedit, uti videamus Corpus ut ipſum
Suſcipere immaneis morbos, durumque dolorem;
Sic Animum curas acreis, luctumque, metumque,
Quare participem lethi quoque convenit eſſe:
  Quinetiam Morbis in Corporis avius errat
Sæpe animus, dementit enim; deliraque fatur:
Interdumque gravi Lethargo fertur in altum,
Æternumque ſoporem, oculis, nutuque cadenti:
Unde neque exaudit voces, neque noſcere vultus
Illorum potis eſt, ad vitam qui revocantes
Circumſtant lachrymis rorantes ora, genaſque.
Quare Animum quoque diſſolvi fateare neceſſe'ſt,
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi:
Nam Dolor, ac Morbus lethi fabricator uterque'ſt,
Multorum exitio perdocti quod ſumus antè.

Deinde cùm Corpus longo & potenti Annorum impetu labefactum ſit, & fractis viribus memòra debilitantur, Judicium fit infirmius, Lingua & Animus delirat, Omnes facultates illius deficiunt, & ſimul abeunt. Ergò pariter tota Animi ſubſtantia diſſolvi debet, ſicut Fumus in Auras diſſipatur, quandoquidem pariter cum Corpore gigni, una cum iſto creſcere videmus, & ſenectute fracta, uti demonſtravi, deficit. His adde, quòd ut videamus ipſum Corpus magnis morbis & acutis doloribus affici, ſic videmus Animum acribus Curis, Luctu, & Timore pariter affici, quamobrem debet quoque eſſe Morti pariter obnoxius. Imò, in Morbis Corporis Animus ſæpe inſanit, deſipit enim, & delira profert; Interdum lethargo oppreſſa in gravem & æternum ſoporem decidit, clauſis oculis & Capite nutante: Iude fit, quòd neque poteſt audire voces, neque agnoſcere vultus illorum, qui circumſtant genas & ora lachrymis rorantes (lachrymantes) illumque ad vitam revocare conantur. Fatendum igitur eſt Animum quoque diſſolvi, quoniam Morbi contagia & vis in eum penetrant, Nam & Dolor & Morbus eſt Cauſa Mortis, uti multorum Hominum iuteritus nos ſatis ſuperque olim docuerit.

NOTÆ.

454. *Linguaque Menſque.*] Alii, *Lingua Animuſque:* neſcio quis legit *Lingua, madet Mens.* ut v. 478.

457. *Ceu fumus.*] *Ceu Fumum* Giſanius. Quanquam non video quid ibi agat *Fumus*: Qui argumentum perpendit, fatebitur *Lucretium* ſcripſiſſe *cum Corpore*: nam, v. 456.

——*Gigni pariter* cum Corpore, *& una*
Creſcere ſentimus——

458. *Pariterque videmus.*] Alii legunt

——*Pariterque* videtur
Creſcere, &, ut docui, ſimul ævo feſſa fatiſci.

non tanti eſt, priorem tamen lectionem libenter præferam.

460. *Huc accedit,* &c.] Tertiò, v. 15. Cùm Corpus morbo tentetur; Mæror, Timor, &c. Animum occupant; At morbo iſto Corpus corrumpitur, par igitur eſt ut Animus mærore corrumpatur. Imò Morbis, quorum ſedes in ipſo Corpore eſſe omnes conſitentur, Mens aliquando attingitur, Sic inſani Animus delirat, Lethargici ſopitur; Cùm verò vis Morbi & Dolor ad Animum uſque penetrent, mortem etiam inſequi maxime credendum.

461. *Durumque dolorem.*] *Durumque laborem,* Alii: quam lectionem non rejicerem cùm v. 367.

Oſtia ſuſcipiunt ullum recluſa laborem:

Dolorem verò defendi poteſt, e v. 473.

Nam Dolor, *& morbus lethi fabricator uterque eſt.*

quamvis aliqui legunt *Pavor.*

465. *Dementit.*] Alii *Dementia.* Verbum tamen *Dementire* mihi ſuſpectum eſt, quod à nemine alio, quod ſciam, uſurpatum eſt, niſi forte à Lactantio, lib. IV. ubi fortaſſe pro *Dementire* legendum eſt *Dementare*: Uſitatius enim eſt *Dementare,* eoque utuntur Apuleius, & Tertullianus; *Lambinus.*

467. *Oculis, nutuque cadenti.*] Ut *Sonitu ſonanti,* & *Ludo jocanti.* Alii, *Vultuque cadenti*: Utrumvis eligas, nullibi verò invenies Lethargum venuſtiùs depictum.

Denique cur, hominem cùm Vini vis penetravit
Acris, & in venas diſceſſit diditus ardor,
Conſequitur gravitas Membrorum ? præpediuntur
Crura vacillanti ? tardeſcit Lingua ? madet Mens ?
Nant oculi ? Clamor, Singultus, Jurgia gliſcunt ?
Et jam cætera de genere hoc quæcunque ſequuntur ?
Cur ea ſunt, niſi quòd vehemens violentia Vini
Conturbare Animam conſuevit Corpore in ipſo ?
At quæcunque queunt conturbari, inque pediri,
Significant, (paullò ſi durior inſinuârit
Cauſa) fore ut pereant, ævo privata futuro.
Quinetiam, ſubita vi morbi ſæpe coactus
Ante oculos aliquis noſtros, ut fulminis ictu,
Concidit, & ſpumas agit, ingemit, & tremit artus,
Deſipit, extentat nervos, torquetur, anhelat,
Inconſtanter & in jactando membra fatigat :
Nimirum, quia vis Morbi diſtracta per artus
Turbat agens Animum, ſpumans ut in æquore ſalſo
Ventorum validis ferveſcit viribus Unda.
Exprimitur porro Gemitus, quia membra dolore
Afficiuntur ; & omnino quòd ſemina vocis
Ejiciuntur, & ore foras glomerata feruntur,

Denique quare, cùm acris vis Vini penetraverit, & calentes illius ſpiritus in venas diſpergantur, torpent Hominis membra ? cur Crura officium ſuum non faciunt ? Lingua non prompte verba promit ? Mens madet ? Oculi natant ? Clamor, Singultus, rixæ oriuntur, cætera deniq; quæ ſolent Ebrietatem conſequi ? Quare, inquam, illa ita ſunt (ebrietatem conſequuntur) niſi quoniam acris vis vini in ipſo Corpore conturbat Mentem ? At verò quæcunque conturbari poſſunt & impediri, indicant (ſi vis paullò major & vehementior ſubierit) futurum eſſe ut pereant ævo futuro ſpoliata. Imò nonnunquam Aliquis ſubita vi Morbi ante oculos noſtros tanquam fulmine proſtratus cadit, ſpumas agit, gemit, totos artus contremiſcit, delirat, extendit nervos, contorquetur, ægrè reſpirat, membraque ſua jugiter & perpetuò jactando fatigat : ſcilicet, quia vis morbi per artus diſperſa conturbat agitatque mentem, ut in mari ſpumans unda valido procellæ impetu ferveſcit. Gemitus verò exprimitur, quia membra dolore afficiuntur, & quod ſemina iſta (Atomi) quæ vocem conſtituunt, ex imo pectore ejiciuntur, & foras per os, qua parte emitti ſolent, cum impetu feruntur.

N o t æ.

475. *Denique cur Hominem, &c.*] Quartò, v. 11. Ebrium in ſcenam producit, delirantem, clamantem, Cœlum denique cum Terra miſcentem ; Cujus, ut neque Manus neque Pes, ita nec Aures nec Oculi, neque Mens ipſa officium ſuum faciunt : Unde verò hæc omnia, niſi quod ſpiritus vini agiles & impetuoſi per Corpus omne diffuſi turbant, agitant, & diſtrahunt Animum ? At quicquid imbelli vi turbari disjicique poſſit, idem vehementiori impetu corrumperetur.

482. *Corpore in ipſo.*] Tota argumenti vis in his duabus voculis ſita eſt, iis opponet τὸ *ævo futuro*, v. 485. & τὸ *Aëre aperto*, v. 507, *Faber.*

486. *Quinetiam ſubita vi Morbi, &c.*] Quintò, v. 23. Poſt Ebrium, Spectaculum non illepidum, Comitiali morbo proſtratum, horrendum quidem, & quod nemo libenter ſpectaret, oculis noſtris exhibet, attamen Venuſtas verſuum *Lucretii* facit ut aliqua jucunditate contemplemur ; ita enim diſtendit miſerum, ita ſua membra jactantem depingit, ut quamvis ingenio male collocato iraſcamur, Artifici tamen ignoſcere debemus : Comitiali morbo affectus deſipit & delirat ; Deſipientia verò iſta diſſolutionem ſubſtantiæ Animi, ſaltem conturbationem indicat, Quod verò in ipſo Corpore diſſipari poſſit, quis arbitretur in aperto Aëre (Anima Corpore exſoluta in Aëre degat neceſſe eſt) integrum manere ? Idem enim diceret Aquam in Vaſe undique conquaſſato manere poſſe, quæ Vaſe perforato diffunderetur.

490. *Inconſtanter.*] Al. *Incunctanter.*

492. *Spumans ut in, &c.*]. Alii, *Spumans velut* : Alii, *Spumantes æquore ſalſo Ventorum ut, &c.* Gifanius, *Spumantes ut in æquore ſalſo*, & literam *ſ* in *Spumantes* abradit : En litem Grammaticis dignam !

Qua

Quà quaſi conſuerunt, & ſunt minuta viaï.
Deſipientia fit, quia vis Animi, atque Animaï
Conturbatur, & (ut docui) diviſa ſeorſum
Disjectatur, eodem illo diſtracta veneno.
Inde, ubi jam Morbi ſe flexit cauſa, reditque
In latebras ater corrupti Corporis humor,
Tum quaſi talipedans primùm conſurgit; & omneis
Paullatim redit in ſenſus, animamque receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis Corpore in ipſo
Jactetur, miſeriſque modis diſtracta laboret:
Cur eandem credis ſine Corpore in Aëre aperto
Cum validis ventis ætatem degere poſſe?
Et quoniam Mentem ſanari, Corpus ut ægrum,
Cernimus, & flecti medicina poſſe videmus;
Id quoque præſagit mortalem vivere Mentem:
Addere enim parteis, aut ordine trajicere æquum 'ſt,
Aut aliud prorſum de ſumma detrahere illum,
Commutare Animum quicunque adoritur, & inſit;
Aut Aliam quamvis naturam flectere quærit:
At neque transferri ſibi parteis, nec tribui vult,
Immortale quod eſt quicquam, neque defluere hilū.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors eſt illius quod fuit ante.
Ergo Animus ſive ægreſcit, mortalia ſigna
Mittit (uti docui) ſeu flectitur à medicina:
Uſque adeo falſæ rationi vera videtur
Res occurrere, & effugium præcludere eunti:
Ancipitique refutatu convincere falſum.

Delirat verò Iſte Homo vi morbi proſtratus, quia Animus & Anima conturbantur, &, uti modò docui, Semina illorum vi illius malignæ materiæ, in qua ſitus eſt hic morbus, diſtrahuntur: Deinde cum materia iſta morbifica e venis receſſerit, & ater corrupti Corporis humor in propria ſua vaſa redierit, tum primum vacillans & debilis a Terra ſurgit, & paullatim ſenſus omnes, Animamque recipit. Cum verò hæc Anima in ipſo Corpore tantis morbis jactetur, miſerumque in modum diſtracta ſit, cur putes illam à Corpore ſolutam in aperto Aere inter vehementes procellas vivere poſſe, & integram manere? Et quoniam videmus Animum, ut ægrotum Corpus, ſanari poſſe, & medicamentorum vi alterari, inde quoque colligere poſſumus Animum iſtum mortalem eſſe. Quicunque enim conatur alterare Animum, aut aliquam aliam rem, vel partes aliquas adjiciat, vel aliquas auferat, vel ordinem & ſitum illorum mutet neceſſe eſt. At verò quodcunque Immortale eſt nunquam patietur, ut ſibi aliquæ partes addantur, aliquæ detrahantur, aut ut ſuarum partium ſitus & ordo commutetur: Quodcunque enim alteratur, priſtinamque conditionem amittit, deſinit eſſe id quod ante fuit, & prorſus interit. Ergo Animus ſive ægreſcit, ſive a medicamentis alteratur, ſe, uti probavi, docet mortalem eſſe: tam apertè vanæ aliorum doctrinæ repugnat Experientia, omne effugium elabi conanti præcludit; falſumque evertit refutatione in utramque partem valente.

Notæ.

497. *Quà quaſi conſuerunt.*] Qui Elegantiam hujus verſus cum *Giſanio* admirantur, iſti ſibi habeant. Id novi, iſtum cum omni ſua venuſtate abeſſe poſſe.

503. *Tum quaſi talipedans.*] *Talipedare* eſt vacillare pedibus; & quaſi talis inſiſtere, *Feſtus*. Omnes verò Codd. *Vacillans.*

507. *Aere aperto.*] In ſupremis Ætheris Auris, *Fayus*: ubi, viz. nulli flant Venti, nullæ ſæviunt procellæ. *Acutè!*

509. *Et quoniam Mentem*, &c.] Sextò v. 16. Animum hunc delirantem & deſipientem Medicinæ ope reſtitui poſſe, & in priſtinam ſanitatem reduci cernimus; Ideo fit aliqua in Animo mutatio, Ergo adduntur novæ partes, detrahuntur aliquæ, aut alio ordine particulæ Animi collocantur; Omnis enim alteratio fit vel adjectione, vel detractione, vel trajectione particularum. At quod novas partes recipit, quod aliquas amittit, id etiam, cujus partium ſitus & ordo mutatur, mortale ſit neceſſe eſt. Sive igitur ægreſcit Animus, ut argumenta ſuperiùs allata probant, ſive convaleſcit, ſuam mortalitatem confitetur.

511. *Mentem.*] Alii, *Vitam.*

Denique ſæpe hominem paullatim cernimus
ire,
Et membratim vitalem deperdere ſenſum:
In pedibus primùm Digitos liveſcere, & Ungueis,
Inde Pedes, & Crura mori: Poſt inde per artus
Ire alios tractim gelidi veſtigia lethi:
Scinditur atqui Animæ quoniã natura, nec uno
Tempore ſincera exiſtit, mortalis habenda 'ſt.
Quòd ſi forte putas ipſam ſe poſſe per artus
Introrſum trahere, & parteis conducere in unum,
Atque ideo cunctis ſenſum deducere membris:
At locus ille tamen, quò copia tanta Animaï
Cogitur, in ſenſu debet majore videri.
Qui quoniam nuſquã 'ſt, nimirum, (ut diximus ante)
Dilaniata foras diſpergitur; interit ergo.
Quin etiam, ſi jam libeat concedere falſum,
Et dare, poſſe Animam glomerari in Corpore
eorum,
Lumina qui linquunt moribundi particulatim:
Mortalem tamen eſſe Animam fateare neceſſe 'ſt.
Nec refert, utrum pereat diſperſa per auras,
An contractis in ſe partibus obbruteſcat:
Quando Hominem totum magis, ac magis undi-
que ſenſus
Deficit, & vitæ minus, & minus undique reſtat.
Et quoniam Mens eſt Hominis pars una, locoque

Deinde frequenter videmus Hominem paulatim interire, ſenſumque vitalem membratim perdere: Primum videmus digitos unguesque pedum nigreſcere, deinde Pedes, & Crura mori, deinde frigida mortis veſtigia per alias partes Corporis ſenſim ſerpere ſentimus. Quoniam verò Anima diſcerpitur, nec eodem tempore tota ſincera, integra, & incorrupta invenitur, credendum eſt eam mortalem eſſe. Si verò forſan exiſtimes iſtam Animam poſſe ſe per membra introrſum trahere, & partes ſuas per Corpus diſtentas in unum locum conducere, atque ita cunctis membris ſenſum deducere, locus ille quò tanta Animæ copia coacervatur, debet videri majori ſenſu præditus: Cum verò nullus talis locus inveniri poteſt, diſperſa, ut modò docui, è Corpore ejicitur, ideoque interit. Imo ſi jam quod falſum tanquam verum admittamus, & concedamus Animos eorum, qui membratim moriuntur, in unum aliquem locum contrahi & coacervari poſſe, neceſſe tamen eſt ut fatearis Animos iſtos mortales eſſe. Nec refert utrum per Aëra diſperſi pereant, an contractis in ſe partibus torpeſcant, & ſenſum amittant: Siquidem ſenſus Hominem magis ac magis (paulatim) deſtituit, & minus Vita in illo ſupereſt. Et quoniam Animus eſt una pars Hominis,

NOTÆ.

525. *Denique ſæpe Hominem*, &c.] Septimò, v. 22. Homines ſæpe membratim moriuntur, & ſenſim exſpirant, ideo etiam Anima ſenſim perit, quis enim dicat Animam, vividam, vivem & ſentientem, in mortuis & ſenſus expertibus Corporis membris reſidere: Quòd ſi exiſtimes Animam introrſum ſe recipere è membris moribundus recedentem, cur in iſtis partibus ubi conglomeratur Anima non vividior apparet ſenſus? An Anima ita conſtipara & in Anguſtias redacta vim ſentiendi amitteret? cave ne id fatearis, illud enim quod ita contractum interiret, æquè mortale eſt ac quod per Aëra diſperſum & diſtractum volitat.

525. *Cernimus ire.*] Alii *Cernis obire:* Sic v.

532. *Quod ſi forte putas*, & v. 542. *Fateare neceſſe eſt.* Verſu ſequenti Quidam legunt *Diſpergere.*

544. *Obbruteſcat.*] Ita hunc verſum legit *Nonius* in voce *Brutum*, Brutum autem Hebes & obtuſum.

547. *Et Quoniam Mens eſt*, &c.] Octavò, v. 10. Animus eſt pars Hominis, ut ſuperiùs, v. 94. probatum eſt, certoque loco continetur, perinde ac Nares, & Oculi; At Oculos effodias, & abſcindas Nares, nec Illi Colores, neque iſtæ Odores percipient. Idem igitur de Anima ſeparata dicendum eſt, dum illa non ſit minùs quam cæteræ partes Corpori conjuncta.

& in certo loco ſitus eſt, ut Aures, Oculi, & alii omnes ſenſus qui regunt & tuentur Animal; Et ut Manus, Oculus, & Nares ab Homine ſeparata nec ſentire poſſunt, neque eſſe: Sed tamen in parvo tali tempore linquuntur: Sic Animus non poteſt exiſtere ſeparatus à Corpore Hominis, quod eſt tanquam ejus Vas, vel quodcunque aliud excogitare potes illi magis conjunctum, ſiquidem unius corpori adhæret. Denique Corpus & Anima dum unita ſunt, vigent, & vita fruuntur, Anima enim à Corpore ſeparata & per ſe exiſtens vitales motus edere non poteſt, neque Corpus Anima deſtitutum poteſt diu exiſtere, & ſentire: ut Oculus ſua ſede evulſus & à Corpore ſeparatus rem ullam videre nequit: Sic Anima ſeparata videtur nihil poſſe; nimirum quia per venas, oſſa, viſcera, & nervos diſperſa à toto Corpore continetur. Neque illius Semina magnis intervallis diſſita, & a nullo ſolido Corpore cohibita concurrere, & mutuò ferire poſſunt, ideò concluſa moventu' motus ſenſiferos, quos in tenuem Aëra poſt mortem è Corpore

Fixa manet certo, velut Aures, atque Oculi ſunt,
Atque alii ſenſus, qui vitam cunque gubernant:
Et veluti Manus, atque Oculus, Nareſve ſeorsū
Secreta à nobis nequeant ſentire, neque eſſe:
Sed tamen in parvo linquuntur tempore tali.
Sic Animus per ſe non quit ſine corpore, & ipſo
Eſſe Homine, illius quaſi quod Vas eſſe videtur:
Sive aliud quidvis potis es conjunctius eij
Fingere, quandoquidem connexus corpori adhæret.
  Denique Corporis, atque Animi vivata poteſtas
Inter ſe conjuncta valent, vitaque fruuntur.
Nec ſine Corpore enim vitaleis edere motus
Sola poteſt Animi per ſe natura, nec autem
Caſſum Anima Corpus durare, & ſenſibus uti:
Scilicet, avolſus radicitùs ut nequit ullam
Diſpicere ipſe Oculus rem ſeorſum Corpore toto:
Sic Anima atque Animus per ſe nil poſſe videntur:
Nimirum, quia per venas & viſcera miſtim
Per nervos, atque oſſa tenentur corpore ab omni.
Nec magnis intervallis Primordia poſſunt
Libera diſſultare, ideo concluſa moventur
Senſiferos motus; quos extra corpus in auras

N O T Æ.

552. *Sed tamen in parvo*, &c.] Quidam legit, *Sed tamen in parvo liquuntur tempore tali*: Sed utraque Lectio *Lambino* diſplicet. *Fayus* vulgatam lectionem tuetur, & dicit Poetam hoc velle, Pedes, Oculi, Manus, &c. nihil ſentiunt, etiamſi vel minimo tempore ſeparata ſint à Corpore. Rejicit *Gaſſendus*, & profectò hunc verſum neſcio quis inſeruit, ut commoda interpretatione voces iſtas *neque eſſe* in præcedenti verſu illuſtraret; Nec dubito illum ſcripſiſſe

Sed tamen in parvo liquuntur *tempore* tabi.

557. *Denique Corporis atque Animi*, &c.] Nonum argumentum, v.' 22. continetur: Dum Corpus & Anima conjungontur, vivit Animal, & ſentit; Abeat Anima, inſenſile fit Corpus, pariter Anima à Corpore ſoluta fit inſenſilis: Animam dicas Oculum Corporis, at quis in effoſſo Oculo viſum quærat? Præterea ſi Animæ Semina non cohiberentur venis & nervis, nunquam iſtis motibus, è quibus ſenſus oritur, affici poſſint; Omnes enim iſti motus certum ſpatium, & limites definitos poſtulant. Si verò dicas Animam à Corpore ſolutam ritè ab Aëre cohiberi poſſe, perinde eſt ac ſi affirmares Aërem eſſe Animalem, quod Abſurdiſſimum ſimul & falſiſſimum videtur. Καὶ μὴν καὶ λυομένου τοῦ ὅλου ἀθροίσματος, ἡ ψυχὴ διασπείρεται, καὶ οὐκέτι ἔχει τὰς αὐτὰς δυνάμεις, οὐδὲ κινεῖται, ὥς τε οὐδ᾽ αἴσθησιν κέκτηται. Οὐ γὰρ οἷόν τε νοεῖν αὐτὸ αἰσθανόμενον μὴ ἐν τούτῳ τῷ συστήματι ταῖς κινήσεσι ταύταις χρώμενον, ὅταν τὰ στεγάζοντα, καὶ περιέχοντα μὴ τοιαῦτα ᾖ, ἐν οἷς νῦν οὖσα ἔχει τὰς κινήσεις. Epicurus ad Herodotum.

561. *Caſſum.*] *Caſſum*, Veteres *Inane* poſuerunt, & arbitrandum eſt ejus verbi proprietatem magis ab Aranearum *Caſſibus* dictam, quòd ſint levis ac nullius ponderis; non ut quibuſdam videtur, quaſi *quaſſum*: Plaut. Aul. *Virginem habeo grandem, dote* caſſam, *atque illocabilem.* Nonius.

568. *Moventur Senſiferos motus.*] Ut ab Horatio dictum eſt,

Motus moveri gaudet Ionicos
Matura Virgo. Faber.

Aëris

Aëris haud poſſunt poſt mortem ejecta moveri:
Propterea quia non ſimili ratione tenentur.
Corpus enim atque animans erit Aër, ſi cohibere
Seſe Anima, atque in eo poterit concludere motus,
Quos ante in Nervis, & in ipſo Corpore agebat.
Quare etiam atq; etiam reſoluto Corporis omni
Tegmine, & ejectis extra vitalibus auris,
Diſſolvi ſenſus Animi fateare neceſſe 'ſt,
Atq; Animam, quoniã conjuncta eſt cauſa duobus.
Denique cùm Corpus nequeat perferre Animaï
Diſcidium, quin id tetro tabeſcat odore:
Quid dubitas, quin ex imo, penituſque coorta
Emanârit, uti Fumus, diffuſa Animæ vis?
Atque ideo tanta mutatum putre ruina
Conciderit Corpus penitus, quia mota loco ſunt
Fundamenta foras animæ; manantq; per artus,
Perque viarum omnes flexus, in corpore qui ſunt,
Atque foramina? Multimodis ut noſcere poſſis
Diſpertitam Animæ naturam exiſſe per artus:
Et priùs eſſe ſibi diſtractam Corpore in ipſo,
Quàm prolapſa foras enaret in-Aëris Auras?
Quinetiam, fineis dum vitæ vertitur intra,
Sæpe aliqua tamen è cauſa labefacta videtur
Ire Anima, & toto ſolvi de corpore membra:
Et quaſi ſupremo langueſcere tempore voltus,
Molliaque exangui cadere omnia Corpore
membra:

ejecta moveri non poſſunt; quoniam tum non cohiberentur eò modo quo in Corpore cohibentur. Aër enim eſſet Corpus Animatum, ſi Anima ſeſe cohibere poſſit, atque in illo concludere iſtos motus, quos in nervis & in ipſo Corpore conjuncta Corpori peragebat. Quapropter omni tegmine Corporis reſoluto, & vitalibus auris extra ejectis, neceſſe eſt ut fateare & Animum & Animam, unam enim conſtituunt ſubſtantiam, diſſolvi. Denique cum Corpus non poteſt pati ſeparationem Animæ, quin putreſcat, fœteat, & corrumpatur; Quid dubitas quin Anima ex intimis Animalis partibus excita veluti fumus diſperſa è Corpore effluxit? Atque Corpus putre hoc modo labefactatum tanta ruina corruit, quia Animæ fundamenta (ſemina Animæ intimè ſita) ſuis ſedibus ejecta per artus, & per omnes poros, & meatus Corporis emanant. Et hinc multa demonſtrant Animæ particulas à ſe invicem ſeparatas per artus exiire, imo in ipſo Corpore diſtractas fuiſſe, antequam in tenuem Aëra emanavit. Imò dum adhuc vivit Animal, Anima ab aliqua cauſa labefactata videtur exire, & omnia Corporis membra diſſolvi; Vultus quaſi ſupremo tempore langueſcere, omniaque membra mollia cadere exangui Corpore;

Notæ.

572. *Atque Animans.*] Aliis placet *Æquè Animis.* In ſequenti verſu *In eo* (viz. Aëre) recte legit *Faber*: id enim tum verſus proxime ſuperiores, tum verſus proximè inferior,

Quos ante in nervis, &c.

omninò probant.

578. *Atque Animam.*] Quidam *Anima.*

579. *Denique cum Corpus,* &c.] Decimum argumentum, v. 12. incluſum eſt. Subducta Anima, quæ in partibus intimis ſita eſt veluti totius Animalis fundamentum, Corpus collabaſcens putreſcit, & in pulverem abit: Unde verò iſta tanta Corporis ruina, niſi quòd Anima quæ membra omnia fulcire & continere videbatur, per poros & meatus Corporis emanârit? quæ verò ſic minutim diviſa fuit in ipſo ſui egreſſu, comparata ad diſperſionem videtur.

580. *Quin id.*] improbè *Quin vi.*

589. *Prius eſſe ſibi.*] Giſanius *Iſſe ſibi*, ut mox *Ire Anima*, v. 593. non ſequor.

591. *Quinetiam fines vitæ,* &c.] Undecimum, v. 14. In vulgò vocato Animi deliquio Animæ Animique vis ſic fracta eſt, ut paullò graviore cauſa incidente planè diſſolvenda arguatur: Cùm verò ita labefactari poſſit Animus dum Corpus illum tegit & tuetur, quis credat tenuem iſtam ſubſtantiam ſuo tegmine exutam procellarum & aliarum rerum jugiter incurrentium impetus perferre poſſe?

594. *Et quaſi ſupremo.*] Hunc & ſequentem verſum multi rejiciunt, nec Ego quidem illos injuriarum poſtulo.

quod accidit, cum aliquis deliquium Animæ patiatur, ubi jam vita in ducio eſt, & ubi agunt omnes Animalis vires ut ultimum vitæ nexum integrum retineant. Tum enim Animus & Anima tota conquaſſantur, & cum ipſo Corpore ita labefactantur, ut Cauſa paulo gravior & vehementior diſſolvere valeret: Quid dubitas [illegible] e Corpore [illegible], ſublato tegmine, in aperto aere, non modo non in æternum integra manere, [illegible] ? Nemo quidem [illegible] [illegible] Corpore integram exire, prius ad jugulum, & deinde ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Quod genus eſt, Animo male factū cum perhibetur,
Aut Animam liquiſſe, ubi jam trepidatur, & omnes
Extremum cupiunt vires reprendere vinclum.
Conquaſſatur enim tum Mens, Animæque poteſtas
Omnis: & hæc ipſo cum Corpore conlabefiunt:
Ut gravior paullo poſſit diſſolvere cauſa.
Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus
Imbecilla foras, in aperto, tegmine dempto,
Non modò non omnem poſſit durare per ævum,
Sed minimum quodvis nequeat conſiſtere tempus?
Nec ubi enim quiſquam moriens ſentire videtur
Ire foras Animam incolumem de Corpore toto,
Nec priùs ad jugulum, & ſuperas ſuccedere fauceis:
Verùm deficere in certa regione locatam:
Ut ſenſus alios in parti quemque ſua ſcit
Diſſolvi: Quod ſi immortalis noſtra foret Mens:
Non jam ſe moriens diſſolvi conquereretur:
Sed magis ire foras, veſtemq; relinquere, ut Anguis,
Gauderet, prælonga ſenex aut cornua Cervus.

Notæ.

[illegible]

ponemus exuvias, ut Anguis Pellem, vel Cervus prælonga Cornua.

611. Senſibus.] Senſus cadere & [illegible], lib. II. v. 204.

——— Per auras
Aëris [illegible]

Alii, Auras.

613. Ut Anguis.] Virgil.

Qualis [illegible] Coluber mala gramina [illegible]
[illegible] Terra tumidum quem Bruma tegebat,
[illegible] novus Exuviis, nitidusque juventa.
[illegible]

De Cervis vero Plinius, Nat. Hiſt. Lib. VIII. C. 32. [illegible]

Denique

Denique cur Animi nunquam mens conſilium-
que
Gignitur in Capite, aut Pedibus, Manibuſve; ſed unis
Sedibus, & certis regionibus omnis inhæret:
Si non certa loca ad naſcendum reddita cuique
Sunt: & ubi quicquid poſſit durare creatum:
Atque ita multimodis pro totis artubus eſſe,
Membrorum ut nunquam exiſtat præpoſterus ordo?
Uſque adeo ſequitur res rem, neq; Flamma creari in
Fluminibus ſolita 'ſt, neque in Igni gignier Algor.
Præterea, ſi immortalis natura Animaï 'ſt,
Et ſentire poteſt ſecreta à Corpore noſtro:
Quinque (ut opinor) eam faciendum 'ſt Senſibus auctam:
Nec ratione alia noſmet proponere nobis
Poſſumus infernas Animas Acherunte vagare.
Pictores itaque, & Scriptorum ſæcla priora
Sic Animas introduxerunt ſenſibus auctas.
At neque ſeorſum Oculi, neq; Nares, nec Manus ipſa
Eſſe poteſt Anima, neq; ſeorſum Lingua, nec Aures
Abſque anima per ſe poſſunt ſentire, nec eſſe.
Et

Deinde cur Ratio Animi & conſilium (Animus ipſe) nunquam producitur in Capite, Pedibus, aut Manibus (cur non Caput, Pedes, aut Manus ſint Animi ſedes) ſed tota Ratio certis quibuſdam ſedibus & partibus Corporis collocatur; ſi non certa quædam eſſent aſſignata loca, ubi res qualibet produci poſſit, & producta ætatem agere, iſtaque certa loca omnium variorum artuum ita vicem ſuſtinerent, ut nullus accidat in Corpore præpoſterus membrorum ordo? Tam certò Res rem ſequitur, neque Ignis in Aqua, neque Glacies in Igne produci ſolet. Præterea ſi Anima ſit immortalis, & à Corpore noſtro ſeparata ſentire poteſt, debemus illam donare, uti exiſtimo, quinque ſenſibus, nec poſſumus concipere Animas apud Inferos niſi his quinque ſenſibus inſtructas ætatem agere; Pictores igitur & Veteres Scriptores nobis exhibuerunt Animas his quinque ſenſibus præditas. At neque Oculi, neque Nares, neque Manus, neque Lingua, neque Aures (quinque ſenſuum Organa & Inſtrumenta) ſeparatæ Animæ ineſſe poſſunt.

NOTÆ.

615. *Denique cur Animi nunquam mens*, &c.] Decimum tertium, v. 9. Olim docuit Pectus eſſe Animi ſedem, & jam inde concludit illam ita pectori eſſe alligatam, ut extra iſtud degere non poſſit: Animum in Aëre exiſtentem quæras, & Flammam in Aqua, Gelu in Ignibus expectes.

617. *Omnis inhæret.*] Codd. *Omnibus hæret*, & Gifanius, *Omnis hæret.*

620. *Atque ita multimodis.*] Hunc cum ſequenti verſu *Lambinus*, *Gaſſendus*, Alii rejiciunt: *Gifanius* retinet, Illum ſequitur *Fayus*, & dicit *Lambinum* delere hos verſus ſine ratione, namque recte conferunt ad rem, ut patet ex ipſorum interpretatione noſtra: En bellam interpretationem! *Et ita fieri, ut nunquam ordo artuum ſit, perverſus variis modis ſecundum varia omnia membra.* Aliam appoſui, quæ mihi ipſi non placet. Codd. exhibent *Par totis: Pro totis: In totis: De totis.*

624. *Præterea ſi Immortalis*, &c.] Decimum quartum, v. 10. Animam ſeparatam & immortalem concipe, ſubſtantiam ſentientem concipiès: Ergo quinque ſenſibus ornatam; At unde ſenſus, cùm Senſuum organa Oculi, Nares, Manus, Lingua, Aures, in derelicto Corpore putreſcant?

633. *Abſque Anima per ſe poſſunt*, &c.] Codd. *Auditum per ſe poſſunt:* Auditum, i. e. Sonum, ſeu rem auditam: *Gifanius. Salmaſius* in Epictetum & Simplicium, p. 324. Ex optimo & vetuſtiſſimo Codice illuſtriſſimi Voſſii hos verſus ita legit,

At neque ſeorſum oculi, neque nares, nec manus ipſa
Eſſe poteſt Anima, neque ſeorſum Lingua, neque Auris
Auditum *per ſe poſſunt ſentire, neque eſſe.*

Auris Auditum dixit pro Auditu. Quid ſibi velit Magnus ille vir Alii conjiciant. Aliquid è textu Lucretiano excidiſſe exiſtimavit *Lambinus*, cùm videret argumentum non planè explicatum fuiſſe. Atque ideo ſubjungit,

Nec ſenſus ipſi ſeorſum conſiſtere poſſunt
Naribus, atque manu, atque oculis, atque auribus, atque
Lingua, nec poſſunt per ſe ſentire, neque eſſe.

At

Et quoniam ſentimus in toto Corpore ineſſe vitalem ſenſum, & totum Corpus eſſe Animatum, Si vis aliqua ſubito ictu irruens Corpus iſtud medium diviſerit, & ſeparaverit utramque partem, proculdubio, Anima etiam diſciſſa & diviſa, una cum Corpore diſpergetur : At quod ſcinditur & in ullas partes dividitur, illud profectò negat ſe immortalem naturam habere. Fertur, Currus armatos falcibus multo varioque ſanguine fumantes frequenter artus Militum tam citò abſcindere, ut pars illa, quæ à reliquo Corpore abſciſſa in terram decidit, tremere videatur ; Cum tamen Animus Hominis dolorem à vulnere inopinato & tanta celeritate inflicto ſentire non poſſit : Et pariter quia Animus ſit pugnæ potiſſimum intentus, cum reliquo Corpore in pugnam & cædem ruit, neque ſæpe novit falces rapaces rotaſque inter equos abſtraxiſſe ſiniſtram una cum clypeo abſciſſam : Nec Alius ſentit dextram ſuam ereptam cum aſcendat muros, & Hoſtem urgeat : Inde etiam Alius abſciſſo crure ſurgere conatur, cum pes moribundus juxta humi jacens digitos movet : Et Caput amputatum, vivente adhuc & calente Trunco,

Et quoniam toto ſentimus Corpore ineſſe
Vitalem ſenſum, & totum eſſe animale videmus,
Si ſubitò medium celeri præciderit ictu
Vis aliqua, ut ſeorſum partem ſecernat utramque :
Diſpertita proculdubio quoque vis Animaï,
Et diſciſſa ſimul cum Corpore disjicietur :
At quod ſcinditur, & parteis diſcedit in ullas,
Scilicet æternam ſibi naturam abnuit eſſe.
Falciferos memorant currus abſcindere membra
Sæpe ita deſubitò permiſta cæde calenteis,
Ut tremere in terra videatur ab artibus id quod
Decidit abſciſſum : Cùm Mens tamen, atque hominis vis
Mobilitate mali non quit ſentire dolorem :
Et ſimul in pugnæ ſtudio quòd dedita Mens eſt,
Corpore cum reliquo pugnam, cædeiſque petiſſit :
Nec tenet, amiſſam lævam cum tegmine ſæpe
Inter equos abſtraxe rotas, falceiſque rapaceis :
Nec cecidiſſe alius dextram, cùm ſcandit, & inſtat.
Inde alius conatur adempto ſurgere crure,
Cùm digitos agitat propter moribundus humi pes :
Et caput abſciſſum calido, viventeque trunco,

Notæ.

At quid tres novi verſus fingendi ſunt, ut unum prorſus inutilem retineamus ? Dele iſtum

Abſque Anima per ſe poſſunt ſentire nec eſſe :

in præcedenti verſu lege

Eſſe poteſt Anima, &c.

atque argumentum erit integrum, & ſatis explicatum.

634. *Et quoniam toto ſentimus*, &c.] Decimum quintum, v. 36. Quoniam Anima per totum Corpus fuſa ſit, ſcindi mediam neceſſe eſt, ſi Corpus medium raptim ſcindatur: Si, exempli cauſa, falcifero curru præcidatur militis membrum, Animam unà ſectam arguit partis reſectæ motio, quam fusè & ornate deſcribit Poeta, quæ etiam clariùs in partibus ſectæ Serpentis obſervatur : Fatendum eſt igitur plures Animas eſſe in Uno Animali, Homine, viz. aut Serpente, & aciem ferri, temerè licet impacti, membra iſtius Animalis tam accurate partiri, ut ſingulis Animabus ſuæ ſedes relinquerentur. Quæ tamen nemo ſanus dixerit : Vel concedendum eſt, Unam Animam per totum corpus Animalis fuſam in multas partes diſciſſam, & proinde mortalem eſſe.

643. *Deſubito.*] Sic lib. II. v. 265.

Vim cupidam tam de-ſubitò , *quàm mens*
avet ipſa.

de Curribus falciferis iterum *Lucretius*, lib. V. v. 1300.

647. *In pugnæ ſtudio dedita.*] Lib. IV. v. 813.

Præterquam quibus *eſt* in rebus deditus *ipſe.*

Et Catullus,

——In mala
Deditus *Vir* adultera.

648. *Petiſſit.*] Antiqui *Petiſſere* dicebant pro *Petere*, ea quidem forma verbi qua ſunt *Laceſſere*, & *Inceſſere*, ſed ut mihi videtur, tum ſignificabant *ſæpius petere*, ut *Petiſſant* ſæpiùs petant. *Feſtus.* Cicero : *Qui hanc laudem petiſſunt nullum fugiunt dolorem.*

650. *Abſtraxe.*] Sic lib. I. v. 986. *Confluxet.*

Servat

Servat humi voltum vitalē, oculoſq; patenteis,
Donec relliquias Animaï reddidit omneis.
Quin etiam tibi ſi lingua vibrante minantis
Serpentis caudam procero corpore, utrinque
Sit libitum in multas parteis diſcindere ferro;
Omnia jam ſeorſum cernes amciſa recenti
Volnere tortari, & terram conſpergere tabo,
Ipſam ſeque retrò partem petere ore priorem,
Volneris ardenti ut morſu premat icta dolore.
Omnibus eſſe igitur totas dicemus in illis
Particulis Animas? At ea ratione ſequetur,
Unam animantem Animas habuiſſe in Corpore multas.
Ergo diviſa 'ſt ea, quæ fuit una ſimul cum
Corpore, quapropter Mortale utrumq; putandū 'ſt,
In multas quoniam parteis diſcinditur æquè.
Præterea, ſi immortalis natura Animaï
Conſtat, & in Corpus naſcentibus inſinuatur:
Cur ſuper anteactam ætatem meminiſſe nequimus?
Nec veſtigia geſtarum rerum ulla tenemus?
Nam ſi tantopere 'ſt Animi mutata poteſtas,
Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum:
Non (ut opinor) id ab letho jam longiter errat.
Quapropter fateare neceſſe 'ſt, quæ fuit ante,
Interiiſſe: Et quæ nunc eſt, nunc eſſe creatam.
Præterea, ſi jam perfecto corpore nobis

vitalem vultum oculoſque patentes humi ſervat, donec omnes Animæ reliquias amiſerit. Imo ſi tibi libeat longam ſerpentem vibranti lingua minantem in multas partes dividere, videbis ſingulas partes recenti ictu ſeparatas tortari, & terram ſanie aſpergere; & ipſam Serpentem vehementi dolore Vulneris afflictam, caput ſuum retro torquere, ut dentibus apprehendat partem olim reliquo Corpori conjunctam. Dicemus igitur totas eſſe, atque integras Animas in ſingulis iſtis particulis? at inde ſequeretur, Unum ſingulare Animal in ſuo corpore multas Animas continere: Anima igitur iſta quæ una eſt uni Corpori conjuncta una cum Corpore dividitur: Utrumque igitur æque mortale exiſtimandum eſt, quoniam Utrumque æque dividitur in multas partes. Præterea, ſi Anima noſtra ſit immortalis, & in Corpus hominis naſcentis infundatur, quam ob cauſam vitæ anteactæ memores non ſimus? cur nulla geſtarum rerum veſtigia tenemus? Si enim Anima tantopere labefactata ſit, ut omnis memoria rerum anteactarum penitus evanuerit, illa, uti exiſtimo, à morte non longè abeſt: Quapropter neceſſe eſt ut fateare, illam Animam quæ ante fuit, periiſſe, illam verò quæ nunc eſt, nunc creatum eſſe. Præterea, ſi jam perfecto & abſoluto noſtro Corpore

NOTÆ.

658. *Caudam procero corpore.*] Caudam longam & proceram: *Lambinus*: Alii tamen legunt,

——— *Minacem*
Serpentem, & Cauda procero corpore.

660. *Ameiſa.*] *Am* olim ex ἀμφὶ pro *circum* dicebant, Exempla innumera in vocibus compoſitis: *Faber.*

670. *Præterea, ſi immortalis, &c.*] Decimum ſextum, v. 9. Si Anima ſit immortalis, ſi ante perfectum Corpus integra exiſtens (ea erat Pythagoræ & Platonis ſententia) in Corpus tandem infundatur: Cur nemo (uno Pythagora excepto) anteactæ vitæ recordetur? Quòd ſi Anima iſto in Corpus ingreſſu omnem recordationem amiſerit, quidni res tantoperè vitiata, ſit ulteriori corruptioni, morti obnoxia?

674. *Mutata.*] Al. *Vitiata*: Et in ſequenti verſu,

Omnium ut actarum, &c.

675. *Retinentia.*] Vox μονήρης, neque enim alibi quàm apud *Lucretium* invenitur. *Faber*: Infra, v. 863. *Repetentia*, eaque voce Arnobius, in lib. 2. utitur.

676. *Longiter.*] Ita *Chariſius*, Inſtit. Gram. lib. II. pag. 183.

679. *Præterea, ſi jam perfecto, &c.*] Decimum ſeptimum, v. 18. Si Anima inferretur in Corpus perfectum, id ſic deberet fieri ut in ipſo degeret, quaſi Avis in cavea, non ut videretur cum eo creſcere, atque ita contexi, ut inde exire non potis ſit incolumis, proderet ſe ortui atque interitui obnoxiam.

Inferri

Inferri ſolita'ſt Animi vivata poteſtas,
Tum cùm gignimur, & vitæ cùm limen inimus:
Haud ita conveniebat, uti cum Corpore, & unà
Cum membris videatur in ipſo ſanguine crêſſe:
Sed velut in cavea, per ſe ſibi vivere ſolam
Convenit, ut ſenſu Corpus tamen affluat Omne.
Quare etiam atq; etiam nec originis eſſe putandū'ſt
Experteis Animas, nec lethi lege ſolutas.
Nam neq; tantopere adnecti potuiſſe putandum'ſt
Corporibus noſtris extrinſecus inſinuatas:
Quod fieri totum contrà manifeſta docet res.
Namq; ita connexa'ſt per Venas, Viſcera, Nervos,
Oſſaque, uti Dentes quoque ſenſu participentur:
Morbus ut indicat, & gelidaï ſtringor aquaï,
Et lapis oppreſſus ſub dente è frugibus aſper:
Nec tam contextæ cùm ſint, exire videntur
Incolumes poſſe, & ſalvas exſolvere ſeſe
Omnibus è Nervis, atque Oſſibus, Articuliſque.
Quòd ſi fortè putas extrinſecus inſinuatam
Permanare Animam nobis per membra ſolere,
Tantò quæque magis cum corpore fuſa peribit;
Quod permanat enim, diſſolvitur: Interit ergo.
Diſpertitur enim per caulas Corporis omneis:
Ut cibus in mēbra atque artus cùm diditur omneis,
Diſperit, atque aliam naturam ſufficit ex ſe:
Sic Anima atque Animus quamvis integra recens
in

Anima tum ſolet infundi, cum naſcimur, & ingredimur in vitam, tum profectò non unà cum Corpore in membris in ipſo ſanguine creviſſe, ſed potius per ſe velut in Cavea vivere videretur, ita tamen ut totum Corpus ſenſu aſpergat. Omninò igitur credendum eſt Animas (naſci & mori) non eſſe originis expertes, neque a Mortis lege ſolutas. Præterea non credendum eſt, Animas in Corpora noſtra extrinſecus infuſas omnibus Corporum partibus tam accurate conjungi potuiſſe, ipſa tamen Experientia demonſtrat illas eſſe ita conjunctas: Namque ita unitæ ſunt Venis, Viſceribus, Nervis, & Oſſibus, ut Dentes ipſi fiant ſenſus participes; ut dolor Dentium, frigidæ aquæ ſtringor, & lapis aſper ſubitò de pane expreſſus ſatis oſtendunt. Inſuper, dum Animæ ſint ita omnibus partibus Corporis intextæ, vix credibile eſt illas exire poſſe integras, & ſeſe ſalvas exolvere è Nervis omnibus, Oſſibus, & Articulis. Si vero exiſtimes Animam extrinſecus infuſam per omnia Corporis noſtri membra diffundi, exinde ſequetur eam mortalem eſſe & perire, quod enim diffunditur per aliquod Corpus, diſſolvitur, atque ideo perit; nam diſpergitur per omnes meatus Corporis: Ut Cibus, cum per omnes artus diſtribuitur, propriam ſuam naturam amittit, & aliam ſubſtantiam à ſe prorſus diverſam conſtituit; Sic Anima quamvis integra in

Notæ.

681. *Limen inimus.*] Alii *Lumen adimus.*

685. *Convenit*, &c.] Hunc verſum delet *Lambinus*, *Gaſſendus*, Alii: Plures retinent. Sine illo quidem argumentum eſt ſatis explicatum, & forſan *affluat omne corpus ſenſu* Latium non agnoſcit.

693. *Stringor Aquaï.*] Frigus Aquæ quo dentes perſtringuntur, cum aqua frigida bibatur.

694. *Et Lapis oppreſſus*, &c.] Omnes Codd. *Oppreſſus ſubitis è frugibus*: Unde Quidam *ſubitò de frugibus*: Faber, *Subitis offractibus*. Legi tamen poteſt,

Et lapis expreſſus *ſubito de frugibus aſper.*

698. *Quod ſi forte putas*, &c.] Decimum octavum, v. 15. Formetur igitur extra Corpus, ut iſti volunt, Anima, & demum infundatur; dum per varios flexus & meatus Corporis diffuſa ſit, neceſſe eſt ut mutetur, ſitus & ordo partium mutetur, tota denique ſubſtantia diſtrahatur. Quælibet enim res tot fiſtulas, tot meatus & foramina quot in corpore ſunt, permanet, eamque multis modis diſtractam ſenties; Alimentum conſidera, dum per venas, alioſque ductus ad ſingula Corporis membra defertur, depoſita priori forma aliam prorſus diverſam induit. Credendum ideo Animam quoque parem mutationem ſubituram eſſe, & proinde mortalem.

700. *Tanto quæque.*] *Tanto nempe*, Faber.

Corpus

Corpus eunt, tamen in manando diſſolvuntur;
Dum quaſi per caulas omneis diduntur in artus
Particulæ, quibus hæc Animi natura creatur:
Quæ nunc in noſtro dominatur Corpore nata
Ex illa, quæ tunc peritat pàrtita per artus.
Quapropter neque natali privata videtur
Eſſe die natura Animæ, neque funeris expers.
Semina præterea linquuntur, necne, Animaï
Corpore in examino? quod ſi linquuntur, & inſunt,
Haud erit, ut meritò immortalis poſſit haberi;
Partibus amiſſis quoniam libata receſſit.
Sin ita ſinceris membris ablata profugit,
Ut nullas parteis in Corpore liquerit ex ſe:
Unde cadavera rancenti jam viſcere vermeis
Expirant? atque unde animantum copia tanta
Exos, & exſanguis tumidos perfluctuat artus?
Quòd ſi forte Animas extrinſecus inſinuari
Vermibus, & privas in corpora poſſe venire
Credis, nec reputas cur millia multa Animarum
Conveniant, unde una receſſerit: Hoc tamen eſt ut
Quærendum videatur, & in diſcrimen agendum:
Utrùm tandem Animæ venentur ſemina quæque
Vermiculorum, ipſæque ſibi fabricentur ubi ſint:
An jam corporibus perfectis inſinuentur.
At neque, cur faciant ipſæ, quareve laborent,
Dicere ſuppeditat, neque enim, ſine corpore cùm ſint,
Sollicitæ volitant morbis, algoque, fameque.
Corpus enim magis his vitiis adfine laborat:

Corpus ingreſſa eſt dum per omnes meatus Corporis diffunditur, diſſolvitur; quoniam per omnes iſtos meatus ad ſingula membra deferuntur Particulæ e quibus componitur hæc Anima, quæ nunc in Corpore noſtro dominatur, nata ex illa Anima quæ tunc periit, cum per ſingulos artus fuerit diſtributa: Quapropter Anima (naſcitur & moritur) neque Originis neque mortis expers eſt. Præterea, in exanimi Corpore quædam particula Animæ remanent, necne? Si remanent in Cadavere, non dicendum eſt Animam eſſe immortalem, cum amiſſis quibuſdam & in Cadavere relictis partibus deminuta exierit: Si verò cum omnibus ſuis partibus adeo integra receſſerit, ut nullas particulas in Cadavere reliquerit, unde Cadavera vermiculos è viſceribus jam putridis effundunt, unde tanta multitudo Animalium quæ nec oſſa, nec ſanguinem habent per membra tumeſcentia repunt, & volvuntur? Quòd ſi forſan exiſtimes Animas extra formatas in Vermiculos infundi, & ſingulas ſingulis corporibus conjungi, nec conſideres quam ob cauſam multa Animarum millia illuc convenirent, unde una tantum receſſerit: Illud tamen inquirendum & diſcutiendum videtur, utrum Animæ ſingula ſemina Vermiculorum inquirant, & ipſæ ſibi ædificent domicilia ubi vivant; vel infundantur in Corpora jam perfecta & abſoluta. Nulla verò eſt ratio cur ipſæ ſibi ædificent domicilia, & laborent, non enim, cum ſine Corpore, morbis, fame, aut frigore afficiuntur: His enim malis Corpus ſolum propriè afficitur,

NOTÆ.

710. *Peritat.*] Al. Periit.

713. *Semina præterea linquuntur,* &c.] Decimum nonum, v. 28. Si Anima diſcedens è Corpore quaſdam ſui particulas in eo relinquat, diſſolubilem arguunt delibatæ particulæ; Si non relinquat, reddi cauſa nequeat quamobrem tot Vermes gignantur in Cadavere; cùm dicere quidem tot Animas eò confluere extrinſecùs unde una exceſſerit, perabſurdum ſit, ac magis adhuc, dicere unamquamque aut deligere Semina, ex quibus fabricetur ſibi Corpus proprium, ut ea patiatur incommoda, quæ ſine Corpore eſſe nequeunt, aut ſubire in Corpus jam elaboratum, cum quo connecti intimè, & conſentire non valeat.

717. *Sinceris membris.*] *Sincera ex membris,* Faber: Non enim id agitur nunc, *utrum cum Anima abit, integra manent membra* (quis enim ea de re unquam dubitet?) *ſed utrum Anima, cum abiit, deminuta ſui parte, & libata recedat.*

732. *Algoque.*] Ita *Nonius*, contra quem Alii pro *Algu* pugnant.

733. *Adfine vitiis.*] *Cicero,* Affinis *facinori, & turpitudini: Noxa* affinis: *Livius.*

Animuſque illius contagione multa incommoda patitur: Sed concedatur utile eſſe iſtis Animabus ædificare Corpus quod incolerent, via tamen nulla videtur, qua id poſſint facere. Animæ igitur ſibi Corpora non fabricantur; nec in Corpora jam perfecta & abſoluta infunduntur, tum enim non tam accuratè eſſent ſingulis partibus unitæ, neque ita Corpus & Anima conſentirent, & motus vitales ſibi invicem mutuò impertirent. Denique cur ſæva feritas omni Leonis proli inſit, cur Aſtutia Vulpibus a parentibus datur, cur fuga Cervis, & cur pavor a Parentibus derivatus eos in fugam conjicit? Cur, inquam, hæ, ſimileſve affectiones omnibus Animalibus à tenera ætate competunt, & innatæ videntur, ſi non quia certa Anima ex certo ſemine naſcitur, & una cum toto Corpore creſcit? Si vero Anima eſſet immortalis, & ab uno in aliud Corpus tranſire ſoleret, tum ejuſdem generis Animalia haberent diverſos mores; Canis Hyrcanus ſæpe fugeret Cervi cornigeri impetum, & Accipiter Columbam per Aëra delapſam timeret, & evitare conaretur: Homines ſine ratione viverent, Bruta verò ſaperent. Illud enim falſum & abſurdum eſt quod dicunt, Animam immortalem mutato Corpore mutari.

Et mala multa Animus contage fungitur ejus.
Sed tamen his eſto quamvis facere utile Corpus,
Cùm ſubeant: At qua poſſint, via nulla videtur.
Haud igitur faciunt Animæ ſibi corpora, & artus.
Nec tamen eſt ut jam perfectis inſinuentur
Corporibus: Neque enim poterunt ſubtiliter eſſe
Connexæ; neque conſenſu contagia fient.
Denique cur acris violentia triſte Leonum
Seminium ſequitur: Dolu' Volpibus, & fuga Cervis
A patribus datur, & patrius pavor incitat artus?
Et jam cætera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte ævo ingeneraſcunt, inque genuntur,
Si non certa ſuo quia ſemine ſeminioque
Vis Animi pariter creſcit cum corpore toto?
Quòd ſi immortalis foret, & mutare ſoleret
Corpora, permiſtis animantes moribus eſſent:
Effugeret Canis Hyrcano de ſemine ſæpe
Cornigeri incurſum Cervi, tremeretque per auras
Aëris Accipiter fugiens veniente Columba:
Deſiperent Homines, ſaperent fera ſæcla Ferarum.
Illud enim falſa fertur ratione, quod aiunt,
Immortalem Animam mutato Corpore flecti:

NOTÆ.

734. *Contage.*] Seu *Contagi*, perinde eſt: Sic lib. IV. v. 336. *Quæ contage ſua palloribus omnia pingunt.*

735. *Quamvis utile.*] Quantumvis utile.

736. *Cum ſubeant.*] *Quod ſubeant*: Faber, rectè: olim enim ita ſcriptum, inde *Quom*, & tandem *Cum*.

741. *Denique cur acris violentia*, &c.] Vigeſimum, v. 29. Si Animæ iſtæ immortales toties hactenus commutâſſent Animalium Corpora (Pythagoram & Platonem urget) deberet ſenſim eſſe immutata Animalium indoles; Sicque jam Leo eſſet non ferox, Cervus non timidus, Vulpes non doloſa, jam Canis Cervum fugeret, Accipiter Columbam; Bruta ſaperent, & Homines deſiperent; quippe Anima Columbæ Accipitri, Anima Bruti Homini, & vice verſa, ſæpe jungeretur. Siquis verò dicat Animarum indolem una cum Corporibus mutari, eaſque cujuſcunque generis ſint, induere eos mores, qui iſtis Corporibus conveniant, nihil amplius requirimus. Quicquid enim mutari poteſt, illud mortale eſt, cùm in omni mutatione ſit partium trajectio, atque ideò diſſolutio. Sin verò affirmet Animas, exempli cauſa, Humanas immigrare ſolùm in Humana Corpora, cur illa Anima, quæ modò in Homine adulto ſapiens vixit, in Puerum infuſa deſipit? An in tenero Corpore teneraſcit Animus? tum mutatur; Et nemo ſanus afferet rem tantoperè mutatam immortalem eſſe.

742. *Seminium triſte.*] Crudele, noxium; Virgilius, Ecl. III.

Triſte *lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres.*

745. *Inque genuntur.*] Ita *Lambinus*: Codd. tamen *Ingenioque*, *Ingeneraſcunt* habet aliquid latius, & quod ad ſpeciem magis pertinet; At *Ingenuntur* ad ſingularia, ſeu individua, ut vocant, *Faber*.

747. *Corpore toto.*] Rectiùs ille qui legit *Corpore quoque*, ut v. 765, & v. 770.

Quod mutatur enim, diſſolvitur: Interit ergo.
Trajiciuntur enim partes, atque ordine migrant.
Quare diſſolvi quoque debent poſſe per artus,
Denique ut intereant unà cum Corpore cunctæ.
Sin Animas hominũ dicent in Corpora ſemper
Ire humana, tamen quæram cur è ſapienti
Stulta queat fieri, nec prudens ſit puer ullus?
Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi vis?
Si non certa ſuo quia ſemine, ſeminioque
Vis Animi pariter creſcit cum Corpore toto.
Scilicet in tenero teneraſcere Corpore Mentem
Confugient; quod ſi jam fit, fateare neceſſe 'ſt,
Mortalem eſſe Animam, quoniam mutata per artus
Tantopere amittit vitam, ſenſumque priorem.
Quove modo poterit pariter cum Corpore quoque
Confirmata cupitum ætatis tangere florem
Vis Animi, niſi erit conſors in origine prima?
Quidve foras ſibi vult membris exire ſenectis?
An metuit concluſa manere in Corpore putri?
Et domus ætatis ſpatio ne feſſa vetuſto
Obruat? At non ſunt Immortali ulla pericla.

nam quod mutatur, diſſolvitur, & proinde perit: partes enim tranſponuntur, & ſitum mutant, quare debent quoque diſſolvi poſſe per artus, denique ut intereant unà cum Corpore cunctæ: *Sin autem dicant Animas Humanas ſemper migrare in Corpora Humana: tum inquiram, quare Anima modò ſapiens repente ſit ſtulta, & quare nullus puer ſit prudens? & quare Pullus Equæ non ſit tam doctus quàm fortis Equus? Si non quia certa Anima ex certo ſemine naſcatur, & pariter creſcat cum unoquoque Corpore. Forſan verò dicent mentem teneram fieri in tenero Corpore, Si verò id ſit, neceſſe eſt ut fateare Animam mortalem eſſe, quoniam dum in Corpus infunditur mutata virtutem & ſenſum, quo ante fruebatur, amittit: Aut quo denique modo cuperet Anima unà cum Corpore adoleſcere, & ad ſummum ætatis florem pervenire, niſi una cum Corpore naſceretur? At quam ob cauſam è membris ſenio confectis exire cupit & properat? An metuit, ne in putri Corpore incluſa jaceret, ne Domicilium quod incolit longa ætate dehiſcens obrueret? At quod Immortale eſt, eſt omnis periculi immune.*

NOTÆ.

758. *Quare diſſolvi quoque*, &c.] Deletis duobus hiſce verſibus, integra foret ſententia, & argumentum ſatis explicatum.

767. *Confugient.*] Al. *Confingent*) Lambinus *Non fugient*, id eſt, non poterunt negare. Hoc enim ſignificat *Lucretius*, non poterunt negare mentem eſſe teneram in tenero Corpore, verbi cauſa, mentem pueri bimuli, aut trimuli, non poterunt negare eſſe teneram & imbecillam: Quod ſi verum ſit, mentem modò robuſtam in tenero Corpore teneram fieri, Ergò mortalis eſt. Et hæc ſuadent, ut malim *Non fugient*, Ferri tamen poteſt *Confugient*: Cùm enim Alii dicant, v. 755. *Animum mutato Corpore flecti*; Cur non Alii, ut vim argumentorum evitarent, *Animum in tenero Corpore teneraſcere* docerent? Et iſta voce *Scilicet* ſæpe utitur Poeta cùm Adverſario effugium velit præcludere.

770. *Quove modo poterit*, &c.] Poſt pugnam ſummis viribus magnaque Animi intentione depugnatam, & fugatos, uti opinatur, adverſarios, argumenta quædam levis armaturæ tanquam ad prædam colligendam emittit. Primum autem, v. 7. inquirit unde Anima adultum Corpus tam impotenter deperiret, & votis ſuis omnibus optaret? Unde etiam membra Senio confecta fugeret, & exire properaret? Immortalis enim ſit, & nunquam teneri Corporis imbecillitatem, aut ſeneſcentis ruinam metuet.

772. *Vis Animi*, &c.] Hunc verſum quidam Codd. non agnoſcunt.

773. *Membris ſenectis.*] Sic lib. V. v. 884.

Sic ubi equum valida vires ætate ſenecta
Membraque deficiunt———

& v. 894.

———*Neque proficiunt ætate ſenecta.*

Saluſtius,

Omnes quibus ſenecto *Corpore Animus militaris erat.*

776. *Non ſunt Immortali.*] Al. *Non ſunt jam Immortali.*

& in certo loco ſitus eſt, ut Aures, Oculi, & alii omnes ſenſus qui regunt & tuentur Animal; Et ut Manus, Oculus, & Nares ab Homine ſeparata nec ſentire poſſunt, neque eſſe: Sed tamen in parvo tali tempore linquuntur: Sic Animus non poteſt exiſtere ſeparatus à Corpore Hominis, quod eſt tanquam ejus Vas, vel quodcunque aliud excogitare potes illi magis conjunctum, ſiquidem unitus corpori adhæret. Denique Corpus & Anima dum unita ſunt, vigent, & vita fruuntur, Anima enim à Corpore ſeparata & per ſe exiſtens vitales motus edere non poteſt, neque Corpus Anima deſtitutum poteſt diu exiſtere, & ſentire: ut Oculus ſua ſede evulſus & à Corpore ſeparatus rem ullam videre nequit: Sic Anima ſeparata videtur nihil poſſe; nimirum quia per venas, oſſa, viſcera, & nervos diſperſa à toto Corpore continetur. Neque illius Semina magnis intervallis diſſita, & a nullo ſolido Corpore cohibita concurrere, & mutuò ferire poſſunt, ideò concluſa moventur motus ſenſiferos, quos in tenuem Aëra poſt mortem è Corpore

Fixa manet certo, velut Aures, atque Oculi ſunt,
Atque alii ſenſus, qui vitam cunque gubernant:
Et veluti Manus, atque Oculus, Nareſve ſeorsū
Secreta à nobis nequeant ſentire, neque eſſe:
Sed tamen in parvo linquuntur tempore tali.
Sic Animus per ſe non quit ſine corpore, & ipſo
Eſſe Homine, illius quaſi quod Vas eſſe videtur;
Sive aliud quidvis potis eſ conjunctius eij
Fingere, quandoquidem connexus corpori adhæret.
Denique Corporis, atque Animi vivata poteſtas
Inter ſe conjuncta valent, vitaque fruuntur.
Nec ſine Corpore enim vitaleis edere motus
Sola poteſt Animi per ſe natura, nec autem
Caſſum Anima Corpus durare, & ſenſibus uti:
Scilicet, avolſus radicitùs ut nequit ullam
Diſpicere ipſe Oculus rem ſeorſum Corpore toto:
Sic Anima atque Animus per ſe nil poſſe videntur:
Nimirum, quia per venas & viſcera miſtim
Per nervos, atque oſſa tenentur corpore ab omni.
Nec magnis intervallis Primordia poſſunt
Libera diſſultare, ideo concluſa moventur
Senſiferos motus; quos extra corpus in auras

N O T Æ.

552. *Sed tamen in parvo*, &c.] Quidam legit, *Sed tamen in parvo liquuntur tempore tali:* Sed utraque Lectio *Lambino* diſplicet. *Fayus* vulgatam lectionem tuetur, & dicit Poetam hoc velle, Pedes, Oculi, Manus, &c. nihil ſentiunt, etiamſi vel minimo tempore ſeparata ſint à Corpore. Rejicit *Gaſſendus*, & profectò hunc verſum neſcio quis inſeruit, ut commoda interpretatione voces iſtas *neque eſſe* in præcedenti verſu illuſtraret; Nec dubito illum ſcripſiſſe

Sed tamen in parvo liquuntur *tempore* tabi.

557. *Denique Corporis atque Animi*, &c.] Novum argumentum, v. 22. continetur: Dum Corpus & Anima conjunguntur, vivit Animal, & ſentit; Abeat Anima, inſenſile fit Corpus, pariter Anima à Corpore ſoluta fit inſenſilis: Animam dicas Oculum Corporis, at quis in effoſſo Oculo viſum quærat? Præterea ſi Animæ Semina non cohiberentur venis & nervis, nunquam iſtis motibus, è quibus ſenſus oritur, affici poſſint; Omnes enim iſti motus certum ſpatium, & limites definitos poſtulant. Si verò dicas Animam à Corpore ſolutam ritè ab Aëre cohiberi poſſe, perinde eſt ac ſi affirmares Aërem eſſe Animalem, quod Abſurdiſſimum ſimul & falſiſſimum videtur. Καὶ μὴν καὶ λυομένου τοῦ ὅλου ἀθροίσματος, ἡ ψυχὴ διασπείρεται, καὶ οὐκέτι ἔχει τὰς αὐτὰς δυνάμεις, οὐδὲ κινεῖται, ὥστε οὐδ' αἴσθησιν κέκτηται. Οὐ γὰρ οἷόν τε νοεῖν αὐτὸ αἰσθανόμενον μὴ ἐν τούτῳ τῷ συστήματι ταῖς κινήσεσι ταύταις χρώμενον, ὅταν τὰ στεγάζοντα, καὶ περιέχοντα μὴ τοιαῦτα ᾖ, ἐν οἷς νῦν οὖσα ἔχει τὰς κινήσεις. Epicurus ad Herodotum.

561. *Caſſum.*] *Caſſum*, Veteres *Inane* poſuerunt, & arbitrandum eſt ejus verbi proprietatem magis ab Aranearum *Caſſibus* dictam, quòd ſint levis ac nullius ponderis; non ut quibuſdam videtur, quaſi *quaſſum*: Plaut. Aul. *Virginem habeo grandem, dote* caſſam, *atque illocabilem.* Nonius.

568. *Moventur Senſiferos motus.*] Ut ab Horatio dictum eſt,

Motus moveri gaudet Ionicos
Matura Virgo. Faber.

Aëris

Aëris haud poſſunt poſt mortem ejecta moveri:
Propterea quia non ſimili ratione tenentur.
Corpus enim atque animans erit Aër, ſi cohibere
Seſe Anima, atque in eo poterit concludere motus,
Quos ante in Nervis, & in ipſo Corpore agebat.
Quare etiam atq; etiam reſoluto Corporis omni
Tegmine, & ejectis extra vitalibus auris,
Diſſolvi ſenſus Animi fateare neceſſe 'ſt,
Atq; Animam, quoniã conjuncta eſt cauſa duobus.
Denique cùm Corpus nequeat perferre Animaï
Diſcidium, quin id tetro tabeſcat odore:
Quid dubitas, quin ex imo, penituſque coorta
Emanârit, uti Fumus, diffuſa Animæ vis?
Atque ideo tanta mutatum putre ruina
Conciderit Corpus penitus, quia mota loco ſunt
Fundamenta foras animæ; manantq; per artus,
Perque viarum omnes flexus, in corpore qui ſunt,
Atque foramina? Multimodis ut noſcere poſſis
Diſpertitam Animæ naturam exiſſe per artus:
Et priùs eſſe ſibi diſtractam Corpore in ipſo,
Quàm prolapſa foras enaret in Aëris Auras?
Quinetiam, fineis dum vitæ vertitur intra,
Sæpe aliqua tamen è cauſa labefacta videtur
Ire Anima, & toto ſolvi de corpore membra:
Et quaſi ſupremo langueſcere tempore voltus,
Molliaque exangui cadere omnia Corpore membra:

ejecta moveri non poſſunt; quoniam tum non cohiberentur eò modo quo in Corpore cohibentur. Aër enim eſſet Corpus Animatum, ſi Anima ſeſe cohibere poſſit, atque in illo concludere iſtos motus, quos in nervis & in ipſo Corpore conjuncta Corpori peragebat. Quapropter omni tegmine Corporis reſoluto, & vitalibus auris extra ejectis, neceſſe eſt ut fateare & Animum & Animam, unam enim conſtituunt ſubſtantiam, diſſolvi. Denique cum Corpus non poteſt pati ſeparationem Animæ, quin putreſcat, feteat, & corrumpatur; Quid dubitas quin Anima ex intimis Animalis partibus excita veluti fumus diſperſa è Corpore effluxit? Atque Corpus putre hoc modo labefactatum tanta ruina corruit, quia Animæ fundamenta (ſemina Animæ intimè ſita) ſuis ſedibus ejecta per artus, & per omnes poros, & meatus Corporis emanant. Et hinc multa demonſtrant Animæ particulas à ſe invicem ſeparatas per artus exiire, imo in ipſo Corpore diſtractas fuiſſe, antequam in tenuem Aëra emanavit. Imò dum adhuc vivit Animal, Anima ab aliqua cauſa labefactata videtur exire, & omnia Corporis membra diſſolvi; Vultus quaſi ſupremo tempore langueſcere, omniaque membra mollia cadere exangui Corpore;

NOTÆ.

572. *Atque Animans.*] Aliis placet *Æquè Animis.* In ſequenti verſu *In eo* (viz. Aëre) recte legit *Faber*: id enim tum verſus proximè ſuperiores, tum verſus proximè inferior,

Quos ante in nervis, &c.

omninò probant.

578. *Atque Animam.*] Quidam *Anima.*

579. *Denique cum Corpus*, &c.] Decimum argumentum, v. 12. incluſum eſt. Subducta Anima, quæ in partibus intimis ſita eſt veluti totius Animalis fundamentum, Corpus collabaſcens putreſcit, & in pulverem abit: Unde verò iſta tanta Corporis ruina, niſi quòd Anima quæ membra omnia fulcire & continere videbatur, per poros & meatus Corporis emanârit? quæ verò ſic minutim diviſa fuit in ipſo ſui egreſſu, comparata ad diſperſionem videtur.

580. *Quin id.*] improbè *Quin vi.*

589. *Prius eſſe ſibi.*] Giſanius *Iſſe ſibi*, ut mox *Ire Anima*, v. 593. non ſequor.

591. *Quinetiam fines vitæ*, &c.] Undecimum, v. 14. In vulgò vocato Animi deliquio Animæ Animique vis ſic fracta eſt, ut paullò graviore cauſa incidente planè diſſolvenda arguatur: Cùm verò ita labefactari poſſit Animus dum Corpus illum tegit & tuetur, quis credat tenuem iſtam ſubſtantiam ſuo tegmine exutam procellarum & aliarum rerum jugiter incurrentium impetus perferre poſſe?

594. *Et quaſi ſupremo.*] Hunc & ſequentem verſum multi rejiciunt, nec Ego quidem illos injuriarum poſtulo.

quod accidit, cùm aliquis deliquium Animæ patiatur, ubi jam vita in dubio eſt, & id agunt omnes Animalis vires ut ultimum vitæ nexum integrum retinerent. Tum enim Animus & Anima tota conquaſſantur, & cum ipſo Corpore ita labefactantur, ut Cauſa paulò gravior & vehementior diſſolvere valeret: Quid deinde dubitas quin e Corpore ejecta imbecillis, ſublato tegmine, in aperto aere, non modò non in æternum integra manere, ſed ne per minimum quidem temporis ſpatium poſſet conſiſtere? Nemo quidem moriens experitur Animam ſuam è toto Corpore integram exire, prius ad jugulum, & deinde ad os aſcendere ut tota ſimul & integra exiret, ſed in certa parte corporis ſitam ibi deficere & interire; ut unumquemque ſenſuum aliorum in propria ſua ſede debilitari ſentit, & extingui. Quòd ſi mens noſtra foret immortalis, non jam cum mors venerit quæreretur ſe diſſolvi, ſed potius gauderet ire foras, Corpuſque quo veſtitur relinquere, ut ſerpens exuvias ſuas aut annoſus Cervus ſua Cornua geſtit relinquere.

Quod genus eſt, Animo male factū cum perhibetur,
Aut Animam liquiſſe, ubi jam trepidatur, & omnes
Extremum cupiunt vires reprendere vinclum.
Conquaſſatur enim tum Mens, Animæque poteſtas
Omnis: & hæc ipſo cum Corpore conlabeſiunt:
Ut gravior paullo poſſit diſſolvere cauſa.
Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus
Imbecilla foras, in aperto, tegmine dempto,
Non modò non omnem poſſit durare per ævum,
Sed minimum quodvis nequeat conſiſtere tempus?
Nec ſibi enim quiſquam moriens ſentire videtur
Ire foras Animam incolumem de Corpore toto,
Nec priùs ad jugulum, & ſuperas ſuccedere fauceis:
Verùm deficere in certa regione locatam:
Ut ſenſus alios in parti quemque ſua ſcit
Diſſolvi: Quòd ſi immortalis noſtra foret Mens:
Non jam ſe moriens diſſolvi conquereretur:
Sed magis ire foras, veſtemq; relinquere, ut Anguis,
Gauderet, prælonga ſenex aut cornua Cervus.

NOTÆ.

596. *Animo malè factum.*] Nam apud Plautum & Terentium *Animo male eſt* ſignificat *Animi deliquium patior.* Quidam amant *Quod genus, eſſe Animo*; ſed τὸ *Eſt* damnari non debet. *Faber.*

597. *Ubi jam trepidatur.*] Ab aſtantibus, *Omnes* Aſtantes, tota familia, Amici, *Fayus*: judicet Lector.

600. *Conlabeſiunt.*] *Conlabaſcunt* Giſanius, viz. exiſtimavit ille Poetam (O rem ingenioſam) cùm infirmum aliquod deſcripſerit, infirmos & vacillantes verſus de induſtria feciſſe.

602. *Prodita.*] Ex interiore loco procedens; *Feſtus.*

604. *Non modò non omnem poſſit.*] Alii, *Non modò non omne* incolumis.

606. *Nec ſibi enim quiſquam, &c.*] Duodecimum, v. 9. Et nequid intentatum relinquat, ad morientes provocat: Quis autem morientium experitur Animam ſuam ab extremis partibus ſurgentem per os ſuum integram exire, & non potiùs in ſingulis partibus, ut quemlibet ſenſum in ſuo organo, deficere? Nec dubitandum eſt Morientes Animarum diſſolutionis conſcios eſſe, aliàs quid quererentur? *Læti* profectò deponerent exuvias, ut Anguis Pellem, vel Cervus prælonga Cornua.

608. *Succedere.*] *Surſum cedere* & *aſcendere*, lib. II. v. 204.

——— Per auras
Aeris expreſſa ſurſum ſuccedere.

Alii, *Accedere.*

613. *Ut Anguis.*] Virgilius,

Qualis ubi in lucem Coluber *mala gramina paſtus,*
Frigida ſub Terra tumidum quem Bruma tegebat,
Nunc poſitis novus Exuviis, nitiduſque juventa,
Lubrica convolvit ſublato pectora tergo
Arduus ad ſolem, & linguis micat ore triſulcis.

De Cervis verò *Plinius*, Nat. Hiſt. lib. VIII. C. 32, *Cornua mares habent, ſolique Animalium omnibus Annis ſtato Veris tempore amittunt.*

Denique

Denique cur Animi nunquam mens conſiliumque
Gignitur in Capite, aut Pedibus, Manibuſve; ſed unis
Sedibus, & certis regionibus omnis inhæret:
Si non certa loca ad naſcendum reddita cuique
Sunt: & ubi quicquid poſſit durare creatum:
Atque ita multimodis pro totis artubus eſſe,
Membrorum ut nunquam exiſtat præpoſterus ordo?
Uſque adeo ſequitur res rem, neq; Flamma creari in
Fluminibus ſolita 'ſt, neque in Igni gignier Algor.
  Præterea, ſi immortalis natura Animaï 'ſt,
Et ſentire poteſt ſecreta à Corpore noſtro:
Quinque (ut opinor) eam faciendum 'ſt Senſibus auctam:
Nec ratione alia noſmet proponere nobis
Poſſumus infernas Animas Acherunte vagare.
Pictores itaque, & Scriptorum ſæcla priora
Sic Animas introduxerunt ſenſibus auctas.
At neque ſeorſum Oculi, neq; Nares, nec Manus ipſa
Eſſe poteſt Anima, neq; ſeorſum Lingua, nec Aures
Abſque anima per ſe poſſunt ſentire, nec eſſe.
Et

Deinde cur Ratio Animi & conſilium (Animus ipſe) nunquam producitur in Capite, Pedibus, aut Manibus (cur non Caput, Pedes, aut Manus ſint Animi ſedes) ſed tota Ratio certis quibuſdam ſedibus & partibus Corporis collocatur; ſi non certa quædam eſſent aſſignata loca, ubi res qualibet produci poſſit, & producta ætatem agere, iſtaque certa loca omnium variorum artuum ita vicem ſuſtinerent, ut nullus accidat in Corpore præpoſterus membrorum ordo? Tam certò Res rem ſequitur, neque Ignis in Aqua, neque Glacies in Igne produci ſolet. Præterea ſi Anima ſit immortalis, & à Corpore noſtro ſeparata ſentire poteſt, debemus illam donare, uti exiſtimo, quinque ſenſibus, nec poſſumus concipere Animas apud Inferos niſi his quinque ſenſibus inſtructas ætatem agere; Pictores igitur & Veteres Scriptores nobis exhibuerunt Animas his quinque ſenſibus præditas. At neque Oculi, neque Nares, neque Manus, neque Lingua, neque Aures (quinque ſenſuum Organa & Inſtrumenta) ſeparatæ Animæ ineſſe poſſunt.

NOTÆ.

615. *Denique cur Animi nunquam mens*, &c.] Decimum tertium, v. 9. Olim docuit Pectus eſſe Animi ſedem, & jam inde concludit illam ita pectori eſſe alligatam, ut extra iſtud degere non poſſit: Animum in Aëre exiſtentem quæras, & Flammam in Aqua, Gelu in Ignibus expectes.

617. *Omnis inhæret.*] Codd. *Omnibus hæret*, & Giſanius, *Omnis hæret*.

620. *Atque ita multimodis.*] Hunc cum ſequenti verſu *Lambinus*, *Gaſſendus*, Alii rejiciunt: *Giſanius* retinet, Illum ſequitur *Fayus*, & dicit *Lambinum* delere hos verſus ſine ratione, namque recte conferunt ad rem, ut patet ex ipſorum interpretatione noſtra: En bellam interpretationem! *Et ita fieri, ut nunquam ordo artuum ſit, perverſus variis modis ſecundum varia omnia membra.* Aliam appoſui, quæ mihi ipſi non placet. Codd. exhibent *Par totis: Pro totis: In totis: De totis.*

624. *Præterea ſi Immortalis*, &c.] Decimum quartum, v. 10. Animam ſeparatam & immortalem concipe, ſubſtantiam ſentientem concipies: Ergo quinque ſenſibus ornatam; At unde ſenſus, cùm Senſuum organa Oculi, Nares, Manus, Lingua, Aures, in derelicto Corpore putreſcant?

633. *Abſque Anima per ſe poſſunt*, &c.] Codd. *Auditum per ſe poſſunt:* Auditum, i. e. Sonum, ſeu rem auditam: *Giſanius. Salmaſius* in Epictetum & Simplicium, p. 324. Ex optimo & vetuſtiſſimo Codice illuſtriſſimi Voſſii hos verſus ita legit,

At neque ſeorſum oculi, neque nares, nec manus ipſa
Eſſe poteſt Anima, neque ſeorſum Lingua, neque Auris
Auditum *per ſe poſſunt ſentire, neque eſſe.*

Auris Auditum dixit pro Auditu. Quid ſibi velit Magnus ille vir Alii conjiciant. Aliquid è textu Lucretiano excidiſſe exiſtimavit *Lambinus*, cùm videret argumentum non planè explicatum fuiſſe. Atque ideo ſubjungit,

Nec ſenſus ipſi ſeorſum conſiſtere poſſunt
Naribus, atque manu, atque oculis, atque auribus, atque
Lingua, nec poſſunt per ſe ſentire, neque eſſe.

At

Et quoniam ſentimus in toto Corpore ineſſe vitalem ſenſum, & totum Corpus eſſe Animatum, Si vis aliqua ſubito ictu irruens Corpus iſtud medium diviſerit, & ſeparaverit utramque partem, proculdubio, Anima etiam diſciſſa & diviſa, una cum Corpore diſpergetur: At quod ſcinditur & in ullas partes dividitur, illud profecto negat ſe immortalem naturam habere. Fertur, Currus armatos falcibus multo varioque ſanguine fumantes frequenter artus Militum tam citò abſcindere, ut pars illa, quæ à reliquo Corpore abſciſſa in terram decidit, tremere videatur; Cum tamen Animus Hominis dolorem à vulnere inopinato & tanta celeritate inflicto ſentire non poſſit: Et pariter quia Animus ſit pugnæ potiſſimum intentus, cum reliquo Corpore in pugnam & cædem ruit, neque ſæpe novit falces rapaces rotaſque inter equos abſtraxiſſe ſiniſtram una cum clypeo abſciſſam: Nec Alius ſentit dextram ſuam ereptam cum aſcendat muros, & Hoſtem urgeat: Inde etiam Alius abſciſſo crure ſurgere conatur, cum pes moribundus juxta humi jacens digitos movet: Et Caput amputatum, vivente adhuc & calente Trunco,

Et quoniam toto ſentimus Corpore ineſſe
Vitalem ſenſum, & totum eſſe animale videmus,
Si ſubitò medium celeri præciderit ictu
Vis aliqua, ut ſeorſum partem ſecernat utramque:
Diſpertita proculdubio quoque vis Animaï,
Et diſciſſa ſimul cum Corpore diſjicietur:
At quod ſcinditur, & parteis diſcedit in ullas,
Scilicet æternam ſibi naturam abnuit eſſe.
Falciferos memorant currus abſcindere membra
Sæpe ita deſubitò permiſta cæde calenteis,
Ut tremere in terra videatur ab artibus id quod
Decidit abſciſſum: Cùm Mens tamen, atque hominis vis
Mobilitate mali non quit ſentire dolorem:
Et ſimul in pugnæ ſtudio quòd dedita Mens eſt,
Corpore cum reliquo pugnam, cædeiſque petiſſit:
Nec tenet, amiſſam lævam cum tegmine ſæpe
Inter equos abſtraxe rotas, falceiſque rapaceis:
Nec cecidiſſe alius dextram, cùm ſcandit, & inſtat.
Inde alius conatur adempto ſurgere crure,
Cùm digitos agitat propter moribundus humi pes:
Et caput abſciſſum calido, viventeque trunco,

NOTÆ.

At quid tres novi verſus ſingendi ſunt, ut unum prorſus inutilem retineamus? Dele iſtum

Abſque Anima per ſe poſſunt ſentire nec eſſe:

in præcedenti verſu lege

Eſſe poteſt Anima, &c.

atque argumentum erit integrum, & ſatis explicatum.

634. *Et quoniam toto ſentimus*, &c.] Decimum quintum, v. 36. Quoniam Anima per totum Corpus fuſa ſit, ſcindi mediam neceſſe eſt, ſi Corpus medium raptim ſcindatur: Si, exempli cauſa, falcifero curru præcidatur militis membrum, Animam unà ſectam arguit partis reſectæ motio, quam fuse & ornate deſcribit Poeta, quæ etiam clariùs in partibus ſectæ Serpentis obſervatur: Fatendum eſt igitur plures Animas eſſe in Uno Animali, Homine, viz. aut Serpente, & aciem ferri, temerè licet impacti, membra iſtius Animalis tam accurate partiri, ut ſingulis Animabus ſuæ ſedes relinquerentur. Quæ tamen nemo ſanus dixerit: Vel concedendum eſt, Unam Animam per totum corpus Animalis fuſam in multas partes diſciſſam, & proinde mortalem eſſe.

643. *Deſubito.*] Sic lib. II. v. 265.

Vim cupidam tam de-ſubitò, *quàm mens avet ipſa.*

de Curribus falciferis iterum *Lucretius*, lib. V. v. 1300.

647. *In pugnæ ſtudio dedita.*] Lib. IV. v. 813.

Præterquam quibus *eſt* in rebus deditus *ipſe.*

Et Catullus,

——In mala
Deditus *Vir* adultera.

648. *Petiſſit.*] Antiqui *Petiſſere* dicebant pro *Petere*, ea quidem forma verbi qua ſunt *Laceſſere*, & *Inceſſere*, ſed ut mihi videtur, tum ſignificabant *ſæpius petere*, ut *Petiſſant* ſæpiùs petant. *Feſtus.* Cicero: *Qui hanc laudem petiſſunt nullum fugiunt dolorem.*

650. *Abſtraxe.*] Sic lib. I. v. 986. *Confluxet.*

Servat

Servat humi voltum vitalẽ, oculoſq; patenteis,
Donec relliquias Animaï reddidit omneis.
Quin etiam tibi ſi lingua vibrante minantis
Serpentis caudam procero corpore, utrinque
Sit libitum in multas parteis diſcindere ferro;
Omnia jam ſeorſum cernes amciſa recenti
Volnere tortari, & terram conſpergere tabo,
Ipſam ſeque retrò partem petere ore priorem,
Volneris ardenti ut morſu premat icta dolore.
Omnibus eſſe igitur totas dicemus in illis
Particulis Animas? At ea ratione ſequetur,
Unam animantem Animas habuiſſe in Corpore multas.
Ergo diviſa 'ſt ea, quæ fuit una ſimul cum
Corpore, quapropter Mortale utrumq; putandũ 'ſt,
In multas quoniam parteis diſcinditur æquè.
Præterea, ſi immortalis natura Animaï
Conſtat, & in Corpus naſcentibus inſinuatur:
Cur ſuper anteactam ætatem meminiſſe nequimus?
Nec veſtigia geſtarum rerum ulla tenemus?
Nam ſi tantopere 'ſt Animi mutata poteſtas,
Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum:
Non (ut opinor) id ab letho jam longiter errat.
Quapropter fateare neceſſe 'ſt, quæ fuit ante,
Interiiſſe: Et quæ nunc eſt, nunc eſſe creatam.
Præterea, ſi jam perfecto corpore nobis

vitalem vultum oculoſque patentes humi ſervat, donec omnes Animæ reliquias amiſerit. Imo ſi tibi libeat longam ſerpentem vibranti lingua minantem in multas partes dividere, videbis ſingulas partes recenti ictu ſeparatas tortari, & terram ſanie aſpergere; & ipſam Serpentem vehementi dolore Vulneris afflictam, caput ſuum retro torquere, ut dentibus apprehendat partem olim reliquo Corpori conjunctam. Dicemus igitur totas eſſe, atque integras Animas in ſingulis iſtis particulis? at inde ſequeretur, Unum ſingulare Animal in ſuo corpore multas Animas continere: Anima igitur iſta quæ una eſt uni Corpori conjuncta una cum Corpore dividitur: Utrumque igitur æque mortale exiſtimandum eſt, quoniam Utrumque æque dividitur in multas partes. Præterea, ſi Anima noſtra ſit immortalis, & in Corpus hominis naſcentis infundatur, quam ob cauſam vitæ anteactæ memores non ſimus? cur nulla geſtarum rerum veſtigia tenemus? Si enim Anima tantoperè labefactata ſit, ut omnis memoria rerum anteactarum penitùs evanuerit, illa, uti exiſtimo, à morte non longè abeſt: Quapropter neceſſe eſt ut fateare, illam Animam quæ ante fuit, periiſſe, illam verò quæ nunc eſt, nunc creatum eſſe. Præterea, ſi jam perfecto & abſoluto noſtro Corpore

Notæ.

658. *Caudam procero corpore.*] Caudam longam & proceram: *Lambinus*: Alii tamen legunt,

——— Minacem
Serpentem, & Cauda procero corpore.

660. *Amciſa.*] *Am* olim ex ἀμφὶ pro *circum* dicebant, Exempla innumera in vocibus compoſitis: *Faber.*

670. *Præterea, ſi immortalis,* &c.] Decimum ſextum, v. 9. Si Anima ſit immortalis, ſi ante perfectum Corpus integra exiſtens (ea erat Pythagoræ & Platonis ſententia) in Corpus tandem infundatur: Cur nemo (uno Pythagora excepto) anteactæ vitæ recordetur? Quòd ſi Anima iſto in Corpus ingreſſu omnem recordationem amiſerit, quidni res tantoperè vitiata, ſit ulteriori corruptioni, morti obnoxia?

674. *Mutata.*] Al. *Vitiata*: Et in ſequenti verſu,

Omnium ut actarum, &c.

675. *Retinentia.*] Vox μονήρης, neque enim alibi quàm apud *Lucretium* invenitur. *Faber*: Infra, v. 863. *Repetentia*, eaque voce Arnobius, in lib. 2. utitur.

676. *Longiter.*] Ita *Chariſius*, Inſtit. Gram. lib. II. pag. 183.

679. *Præterea, ſi jam perfecto,* &c.] Decimum ſeptimum, v. 18. Si Anima inferretur in Corpus perfectum, id ſic deberet fieri ut in ipſo degeret, quaſi Avis in cavea, non ut videretur cum eo creſcere, atque ita contexi, ut inde exire non potis ſit incolumis, proderet ſe ortui atque interitui obnoxiam.

Anima tum ſolet infundi, cum naſcimur, & ingredimur in vitam, tum profectò non unà cum Corpore in membris in ipſo ſanguine creviſſe, ſed potius per ſe velut in Cavea vivere videretur, ita tamen ut totum Corpus ſenſu aſpergat. Omninò igitur credendum eſt Animas (naſci & mori) non eſſe originis expertes, neque a Mortis lege ſolutas. Præterea non credendum eſt, Animas in Corpora noſtra extrinſecus infuſas omnibus Corporum partibus tam accurate conjungi potuiſſe, ipſa tamen Experientia demonſtrat illas eſſe ita conjunctas: Namque ita unitæ ſunt Venis, Viſceribus, Nervis, & Oſſibus, ut Dentes ipſi fiant ſenſus participes; ut dolor Dentium, frigidæ aquæ ſtringor, & lapis aſper ſubitò de pane expreſſus ſatis oſtendunt. Inſuper, dum Animæ ſint ita omnibus partibus Corporis intextæ, vix credibile eſt illas exire poſſe integras, & ſeſe ſalvas exolvere è Nervis omnibus, Oſſibus, & Articulis. Si vero exiſtimes Animam extrinſecus infuſam per omnia Corporis noſtri membra diffundi, exinde ſequetur eam mortalem eſſe & perire, quod enim diffunditur per aliquod Corpus, diſſolvitur, atque ideo perit; nam diſpergitur per omnes meatus Corporis: Ut Cibus, cum per omnes artus diſtribuitur, propriam ſuam naturam amittit, & aliam ſubſtantiam à ſe prorſus diverſam conſtituit; Sic Anima quamvis integra in

Inferri ſolita 'ſt Animi vivata poteſtas,
Tum cùm gignimur, & vitæ cùm limen inimus:
Haud ita conveniebat, uti cum Corpore, & unà
Cum membris videatur in ipſo ſanguine crêſſe:
Sed velut in cavea, per ſe ſibi vivere ſolam
Convenit, ut ſenſu Corpus tamen affluat Omne.
Quare etiam atq; etiam nec originis eſſe putandū 'ſt
Experteis Animas, nec lethi lege ſolutas.
Nam neq; tantopere adnecti potuiſſe putandum 'ſt
Corporibus noſtris extrinſecus inſinuatas:
Quod fieri totum contrà manifeſta docet res.
Namq; ita connexa 'ſt per Venas, Viſcera, Nervos,
Oſſaque, uti Dentes quoque ſenſu participentur:
Morbus ut indicat, & gelidaï ſtringor aquaï,
Et lapis oppreſſus ſub dente è frugibus aſper:
Nec tam contextæ cùm ſint, exire videntur
Incolumes poſſe, & ſalvas exſolvere ſeſe
Omnibus è Nervis, atque Oſſibus, Articuliſque.
Quòd ſi fortè putas extrinſecus inſinuatam
Permanare Animam nobis per membra ſolere,
Tantò quæque magis cum corpore fuſa peribit;
Quod permanat enim, diſſolvitur: Interit ergo.
Diſpertitur enim per caulas Corporis omneis:
Ut cibus in mēbra atque artus cùm diditur omneis,
Diſperit, atque aliam naturam ſufficit ex ſe:
Sic Anima atque Animus quamvis integra recens in

Notæ.

681. *Limen inimus.*] Alii *Lumen adimus.*

685. *Convenit*, &c.] Hunc verſum delet *Lambinus*, *Gaſſendus*, Alii: Plures retinent. Sine illo quidem argumentum eſt ſatis explicatum, & forſan *affluat omne corpus ſenſu* Latium non agnoſcit.

693. *Stringor Aquaï.*] Frigus Aquæ quo dentes perſtringuntur, cum aqua frigida bibatur.

694. *Et Lapis oppreſſus*, &c.] Omnes Codd. *Oppreſſus ſubitis è frugibus*: Unde Quidam *ſubitò de frugibus*: Faber, *Subitis offractibus*. Legi tamen poteſt,

Et lapis expreſſus *ſubito de frugibus aſper.*

698. *Quod ſi forte putas*, &c.] Decimum octavum, v. 15. Formetur igitur extra Corpus, ut iſti volunt, Anima, & demum infundatur; dum per varios flexus & meatus Corporis diffuſa ſit, neceſſe eſt ut mutetur, ſitus & ordo partium mutetur, tota denique ſubſtantia diſtrahatur. Quælibet enim res tot fiſtulas, tot meatus & foramina quot in corpore ſunt, permanet, eamque multis modis diſtractam ſenties; Alimentum conſidera, dum per venas, alioſque ductus ad ſingula Corporis membra defertur, depoſita priori forma aliam prorſus diverſam induit. Credendum ideo Animam quoque parem mutationem ſubituram eſſe, & proinde mortalem.

700. *Tanto quæque.*] *Tanto nempe*, Faber.

Corpus

Corpus eunt, tamen in manando diſſolvuntur;
Dum quaſi per caulas omneis diduntur in artus
Particulæ, quibus hæc Animi natura creatur:
Quæ nunc in noſtro dominatur Corpore nata
Ex illa, quæ tunc peritat partita per artus.
Quapropter neque natali privata videtur
Eſſe die natura Animæ, neque funeris expers.
Semina præterea linquuntur, necne, Animaï
Corpore in examino? quod ſi linquuntur, & inſunt,
Haud erit, ut meritò immortalis poſſit haberi;
Partibus amiſſis quoniam libata receſſit.
Sin ita ſinceris membris ablata profugit,
Ut nullas parteis in Corpore liquerit ex ſe:
Unde cadavera rancenti jam viſcere vermeis
Expirant? atque unde animantum copia tanta
Exos, & exſanguis tumidos perfluctuat artus?
Quòd ſi forte Animas extrinſecus inſinuari
Vermibus, & privas in corpora poſſe venire
Credis, nec reputas cur millia multa Animarum
Conveniant, unde una receſſerit: Hoc tamen eſt ut
Quærendum videatur, & in diſcrimen agendum:
Utrùm tandem Animæ venentur ſemina quæque
Vermiculorum, ipſæque ſibi fabricentur ubi ſint:
An jam corporibus perfectis inſinuentur.
At neque, cur faciant ipſæ, quareve laborent,
Dicere ſuppeditat, neque enim, ſine corpore cùm ſint,
Sollicitæ volitant morbis, algoque, fameque.
Corpus enim magis his vitiis adfine laborat:

Corpus ingreſſa eſt dum per omnes meatus Corporis diffunditur, diſſolvitur; quoniam per omnes iſtos meatus ad ſingula membra deferuntur Particulæ e quibus componitur hæc Anima, quæ nunc in Corpore noſtro dominatur, nata ex illa Anima quæ tunc periit, cum per ſingulos artus fuerit diſtributa: Quapropter Anima (naſcitur & moritur) neque Originis neque mortis expers eſt. Præterea, in exanimi Corpore quædam particulæ Animæ remanent, necne? Si remanent in Cadavere, non dicendum eſt Animam eſſe immortalem, cum amiſſis quibuſdam & in Cadavere relictis partibus deminuta exierit: Si verò cum omnibus ſuis partibus adeo integra receſſerit, ut nullas particulas in Cadavere reliquerit, unde Cadavera vermiculos è viſceribus jam putridis effundunt, unde tanta multitudo Animalium quæ nec oſſa, nec ſanguinem habent per membra tumeſcentia repunt, & volvuntur? Quòd ſi forſan exiſtimes Animas extra formatas formatas in Vermiculos infundi, & ſingulas ſingulis corporibus conjungi, nec conſideres quam ob cauſam multa Animarum millia illuc convenirent, unde una tantum receſſerit: Illud tamen inquirendum & diſcutiendum videtur, utrùm Animæ ſingula ſemina Vermiculorum inquirant, & ipſæ ſibi ædificent domicilia ubi vivant; vel infundantur in Corpora jam perfecta & abſoluta. Nulla verò eſt ratio cur ipſæ ſibi ædificent domicilia, & laborent, non enim, cum ſine Corpore, morbis, fame, aut frigore afficiuntur: His enim malis Corpus ſolum propriè afficitur,

NOTÆ.

710. *Peritat.*] Al. Periit.

713. *Semina præterea linquuntur,* &c.] Decimum nonum, v. 28. Si Anima diſcedens è Corpore quaſdam ſui particulas in eo relinquat, diſſolubilem arguunt delibatæ particulæ; Si non relinquat, reddi cauſa nequeat quamobrem tot Vermes gignantur in Cadavere; cùm dicere quidem tot Animas eò confluere extrinſecùs unde una exceſſerit, perabſurdum ſit, ac magis adhuc, dicere unamquamque aut deligere Semina, ex quibus fabricetur ſibi Corpus proprium, ut ea patiatur incommoda, quæ ſine Corpore eſſe nequeunt, aut ſubire in Corpus jam elaboratum, cum quo connecti intimè, & conſentire non valeat.

717. *Sinceris membris.*] *Sincera ex membris,* Faber: Non enim id agitur nunc, *utrum cum Anima abit, integra manent membra* (quis enim ea de re unquam dubitet?) *ſed utrum Anima, cum abiit, deminuta ſui parte, & libata recedat.*

732. *Algoque.*] Ita *Nonius*, contra quem Alii pro *Algu* pugnant.

733. *Adfine vitiis.*] *Cicero,* Affinis *facinori, & turpitudini: Noxa* affinis: *Livius.*

Et mala multa Animus contage fungitur ejus.
Sed tamen his eſto quamvis facere utile Corpus,
Cùm ſubeant : At qua poſſint, via nulla videtur.
Haud igitur faciunt Animæ ſibi corpora, & artus.
Nec tamen eſt ut jam perfectis inſinuentur
Corporibus : Neque enim poterunt ſubtiliter eſſe
Connexæ ; neque conſenſu contagia fient.
Denique cur acris violentia triſte Leonum
Seminium ſequitur : Dolu' Volpibus, & fuga Cervis
A patribus datur, & patrius pavor incitat artus ?
Et jam cætera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte ævo ingeneraſcunt, inque genuntur,
Si non certa ſuo quia ſemine ſeminioque
Vis Animi pariter creſcit cum corpore toto ?
Quòd ſi immortalis foret, & mutare ſoleret
Corpora, permiſtis animantes moribus eſſent :
Effugeret Canis Hyrcano de ſemine ſæpe
Corrnigeri incurſum Cervi, tremeretque per auras
Aëris Accipiter fugiens veniente Columba :
Deſiperent Homines, ſaperent fera ſæcla Ferarum.
Illud enim falſa fertur ratione, quod aiunt,
Immortalem Animam mutato Corpore flecti :

Animuſque illius contagione multa incommoda patitur : Sed concedatur utile eſſe iſtis Animabus ædificare Corpus quod incolerent, via tamen nulla videtur, qua id poſſint facere. Animæ igitur ſibi Corpora non fabricantur ; nec in Corpora jam perfecta & abſoluta infunduntur, tum enim non tam accuratè eſſent ſingulis partibus unitæ, neque ita Corpus & Anima conſentirent, & motus vitales ſibi invicem mutuò impertirent. Denique cur ſæva feritas omni Leonis proli inſit, cur Aſtutia Vulpibus a parentibus datur, cur fuga Cervis, & cur pavor a Parentibus derivatus eos in fugam conjicit ? Cur, inquam, hæ, ſimileſve affectiones omnibus Animalibus a tenera ætate competunt, & innatæ videntur, ſi non quia certa Anima ex certo ſemine naſcitur, & una cum toto Corpore creſcit ? Si vero Anima eſſet immortalis, & ab uno in aliud Corpus tranſire ſoleret, tum ejuſdem generis Animalia haberent diverſos mores ; Canis Hyrcanus ſæpe fugeret Cervi cornigerì impetum, & Accipiter Columbam per Aëra delapſam timeret, & evitare conaretur : Homines ſine ratione viverent, Bruta verò ſaperent. Illud enim falſum & abſurdum eſt quod dicunt, Animam immortalem mutato Corpore mutari,

N o t æ.

734. *Contage.*] Seu *Contagi*, perinde eſt : Sic lib. IV. v. 336. *Quæ* contage *ſua palloribus omnia pingunt.*

735. *Quamvis utile.*] Quantumvis utile.

736. *Cum ſubeant.*] *Quod ſubeant :* Faber, rectè : olim enim ita ſcriptum, inde *Quom*, & tandem *Cum.*

741. *Denique cur acris violentia*, &c.] Vigeſimum, v. 29. Si Animæ iſtæ immortales toties hactenus commutâſſent Animalium Corpora (Pythagoram & Platonem urget) deberet ſenſim eſſe immutata Animalium indoles ; Sicque jam Leo eſſet non ferox, Cervus non timidus, Vulpes non doloſa, jam Canis Cervum fugeret, Accipiter Columbam ; Bruta ſaperent, & Homines deſiperent ; quippe Anima Columbæ Accipitri, Anima Bruti Homini, & vice verſa, ſæpe jungeretur. Siquis verò dicat Animarum indolem una cum Corporibus mutari, eaſque cujuſcunque generis ſint, induere eos mores, qui iſtis Corporibus conveniant, nihil amplius requirimus. Quicquid enim mutari poteſt, illud mortale eſt, cùm in omni mutatione fit partium trajectio, atque ideò diſſolutio. Sin verò affirmet Animas, exempli cauſa, Humanas immigrare ſolùm in Humana Corpora, cur illa Anima, quæ modò in Homine adulto ſapiens vixit, in Puerum infuſa deſipit ? An in tenero Corpore teneraſcit Animus ? tum mutatur ; Et nemo ſanus aſſeret rem tantoperè mutatam immortalem eſſe.

742. *Seminium triſte.*] Crudele, noxium ; Virgilius, Ecl. III.

Triſte *lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres.*

745. *Inque genuntur.*] Ita *Lambinus :* Codd. tamen *Ingenioque*, *Ingeneraſcunt* habet aliquid latius, & quod ad ſpeciem magis pertinet ; At *Ingenuntur* ad ſingularia, ſeu individua, ut vocant, *Faber.*

747. *Corpore toto.*] Rectiùs ille qui legit *Corpore quoque*, ut v. 765, & v. 770.

Quod

Quod mutatur enim, diſſolvitur: Interit ergo.
Trajiciuntur enim partes, atque ordine migrant.
Quare diſſolvi quoque debent poſſe per artus,
Denique ut intereant unà cum Corpore cunctæ.
Sin Animas hominū dicent in Corpora ſemper
Ire humana, tamen quæram cur è ſapienti
Stulta queat fieri, nec prudens ſit puer ullus?
Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi vis?
Si non certa ſuo quia ſemine, ſeminioque
Vis Animi pariter creſcit cum Corpore toto.
Scilicet in tenero teneraſcere Corpore Mentem
Confugient; quod ſi jam fit, fateare neceſſe'ſt,
Mortalem eſſe Animam, quoniam mutata per artus
Tantopere amittit vitam, ſenſumque priorem.
Quove modo poterit pariter cum Corpore quoque
Confirmata cupitum ætatis tangere florem
Vis Animi, niſi erit conſors in origine prima?
Quidve foras ſibi vult membris exire ſenectis?
An metuit concluſa manere in Corpore putri?
Et domus ætatis ſpatio ne feſſa vetuſto
Obruat? At non ſunt Immortali ulla pericla.

nam quod mutatur, diſſolvitur, & proinde perit: partes enim tranſponuntur, & ſitum mutant, quare debent quoque diſſolvi poſſe per artus, denique ut intereant unà cum Corpore cunctæ: *Sin autem dicant Animas Humanas ſemper migrare in Corpora Humana: tum inquiram, quare Anima modò ſapiens repente ſit ſtulta, & quare nullus puer ſit prudens? & quare Pullus Equæ non ſit tam doctus quàm fortis Equus? Si non quia certa Anima ex certo ſemine naſcatur, & pariter creſcat cum unoquoque Corpore. Forſan verò dicent mentem teneram fieri in tenero Corpore, Si verò id ſit, neceſſe eſt ut fateare Animam mortalem eſſe, quoniam dum in Corpus infunditur mutata virtutem & ſenſum, quo ante fruebatur, amittit: Aut quo denique modo exuperet Anima unà cum Corpore adoleſcere, & ad ſummum ætatis florem pervenire, niſi una cum Corpore naſceretur? At quam ob cauſam è membris ſenio confectis exire cupit & properat? An metuit, ne in putri Corpore incluſa jaceret, ne Domicilium quod incolit longa ætate dehiſcens obrueret? At quod Immortale eſt, eſt omnis periculi immune.*

NOTÆ.

758. *Quare diſſolvi quoque,* &c.] Deletis duobus hiſce verſibus, integra foret ſententia, & argumentum ſatis explicatum.

767. *Confugient.*] Al. *Confingent*) Lambinus *Non fugient,* id eſt, non poterunt negare. Hoc enim ſignificat *Lucretius,* non poterunt negare mentem eſſe teneram in tenero Corpore, verbi cauſa, mentem pueri bimuli, aut trimuli, non poterunt negare eſſe teneram & imbecillam: Quod ſi verum ſit, mentem modò robuſtam in tenero Corpore teneram fieri, Ergò mortalis eſt. Et hæc ſuadent, ut malim *Non fugient,* Ferri tamen poteſt *Confugient:* Cùm enim Alii dicant, v. 755. *Animum mutato Corpore flecti;* Cur non Alii, ut vim argumentorum evitarent, *Animum in tenero Corpore teneraſcere* docerent? Et iſta voce *Scilicet* ſæpe utitur Poeta cùm Adverſario effugium velit præcludere.

770. *Quove modo poterit,* &c.] Poſt pugnam ſummis viribus magnaque Animi intentione depugnatam, & fugatos, uti opinatur, adverſarios, argumenta quædam levis armaturæ tanquam ad prædam colligendam emittit. Primum autem, v. 7. inquirit unde Anima adultum Corpus tam impotenter deperiret, & votis ſuis omnibus optaret? Unde etiam membra Senio confecta fugeret, & exire properaret? Immortalis enim ſit, & nunquam teneri Corporis imbecillitatem, aut ſeneſcentis ruinam metuet.

772. *Vis Animi,* &c.] Hunc verſum quidam Codd. non agnoſcunt.

773. *Membris ſenectis.*] Sic lib. V. v. 884.

Sic ubi equum validæ vires ætate ſenecta
Membraque deficiunt———

& v. 894.

———*Neque proficiunt ætate* ſenecta.

Saluſtius,

Omnes quibus ſenecto *Corpore Animus militaris erat.*

776. *Non ſunt Immortali.*] Al. *Non ſunt jam Immortali.*

Deinde ridiculum prorſus videtur dicere, Animas præſto eſſe ad coitus, partus ferarum obſervare, & cum Immortales ſint catervatim expectare mortalia membra, & vehementer inter ſe contendere, quæ prima ingrederetur: Niſi forte iſtæ Animæ hæc inter ſe fœdera inierint, ut quæ prima advolaverit, prima etiam ingrederetur, ideoque inter ſe minime certarent. Denique in Aere Arbor, in profundo mari Nubes non poſſunt eſſe, Piſces in Agris vivere nequeunt: Nec ſanguis in ligno, nec ſuccus in ſaxis eſſe poteſt. Certum & definitum eſt ubi unaquaque res creſcat, & exiſtat: Sic Anima non poteſt ſine Corpore ſola oriri, neque a nervis & ſanguine ſeparata exiſtere. Hoc enim ſi poſſit, Anima potius in Capite, Humeris, aut imis calcibus, imò in quavis parte Corporis oriri videretur, & tandem per totum Hominem diffundi: Quoniam verò certum & definitum ſit in noſtro Corpore

Denique connubia ad Veneris, partuſque ferarum
Eſſe Animas præſto, deridiculum eſſe videtur:
Et ſpectare immortaleis mortalia membra
Innumero numero, certareque præproperanter
Inter ſe quæ prima, potiſſimaque inſinuetur:
Si non fortè ita ſunt Animarum fœdera pacta,
Ut, quæ prima volans advenerit, inſinuetur
Prima, neque inter ſe contendant viribus hilum.
Denique in æthere non Arbor, non æquore in alto
Nubes eſſe queunt, nec Piſces vivere in arvis,
Nec Cruor in lignis, nec ſaxis Succus ineſſe.
Certũ ac diſpoſitũ 'ſt, ubi quicquid creſcat, & inſit:
Sic Animi natura nequit ſine Corpore oriri
Sola, neque à nervis, & ſanguine longiùs eſſe.
Hoc ſi poſſet enim, multò priùs ipſa Animi vis
In Capite, aut Humeris, aut imis Calcibus eſſe
Poſſet, & innaſci quavis in parte ſoleret:
Tandẽ in eodẽ homine, atq; in eodem vaſe maneret.
Quod quoniam in noſtro quoque conſtat Corpore certum

Notæ.

777. *Denique connubia ad Veneris,* &c.] Secundum, v. 8. docet ridiculum eſſe credere Animarum quaſi examen circumſtare ad coitus, partuſque Animalium, & de inſinuatione in Corpus inter ſe mutuò contendere, niſi forte conventum ſit, ut primò advenientis ſit conditio potior.

785. *Denique in æthere non arbor,* &c.] Tertium, v. 16. obſervat, quòd ut certa naſcendi, creſcendi, exiſtendique regio definita ſit rebus cæteris, ita quoque Animo ipſi, ac proinde non magis poſſit extra Corpus, in quo naſcitur, creſcit & exiſtit, degere, quàm Piſcis extra Aquam, quàm Arbor in Aëre, aut in Mari Nubes. Quòd verò cum toto Corpore naſcatur, creſcat, & exiſtat Anima, minime dubitandum eſt, quippe aliàs Anima modò in Capite, modo in Humeris, imò Calcibus formari, & inde per totum Corpus ſenſim diffundi ſentiremus.

790. *Longius.*] Al. *Longiter.*

794. *Tandem in eodem Homine, atque in eodem vaſe maneret.*] Hunc verſum negligunt Interpretes, *Faber* legit,

> *Tandem in toto Homine,* Aqua ut in toto *Vaſe maneret.*

Eſt quidem in illo verſu Anapæſtus, ſed ejus libertatis tot exempla ſunt apud *Lucretium, Virgilium,* cæteroſque Poetas, præſertim vetuſtiores, ut iis proferendis ſuperſedendum exiſtimem. Ratio autem ita legendum ſuadet, cogit: Nam ex falſa ſuppoſitione, *Anima primò in Capite, Humeris, aut imis Calcibus eſſet, tandem in toto Homine, uti Aqua in toto Vaſe maneret.* Quemadmodum Aqua quæ infunditur primò partem infimam Vaſis, mox mediam, denique totum Vas impleret. Hæc *Faber:* Quæ ingenioſe quidem excogitata à veterum Codd. ſcriptura quàm maxime abſunt: & rejiciendus potiùs eſt iſte verſus, qui nihil profectò hic loci agit, quàm talis Emendatio admittenda. Aliquis tamen legit,

> *Tandem in eodem Homine, atque in eodem vaſe manere,*

viz. *Soleret manere in eodem Vaſe,* id eſt, in Capite, Humeris, aut Calcibus: Omnia diſplicent.

Diſpo-

Diſpoſitumque videtur, ubi eſſe, & creſcere poſſit
Seorſum Anima, atque Animus: Tanto magis inficiandum
Totum poſſe extra Corpus durare, genique.
Quare, corpus ubi interiit, periiſſe neceſſe'ſt
Confiteare animā diſtractam in Corpore toto.
Quippe etenim Mortale Æterno jungere, & unà
Conſentire putare, & fungi mutua poſſe,
Deſipere'ſt: quid enim diverſius eſſe putandum'ſt,
Aut magis inter ſe disjunctum, diſcrepitanſque,
Quàm, Mortale quod eſt, Immortali, atque perenni
Junctum, in concilio ſævas tolerare procellas?
Præterea, quæcunq; manent Æterna, neceſſe'ſt,
Aut quia ſunt Solido cum corpore reſpuere ictus,
Nec penetrare pati ſibi quicquam, quod queat arctas
Diſſociare intus parteis; ut Materiaï
Corpora ſunt, quorum naturam oſtendimus antè;
Aut ideo durare ætatem poſſe per omnem,
Plagarum quia ſunt expertia, ſicut Inane'ſt;
Quod manet intactum, neq; ab ictu fungitur hilum:
Aut ideo, quia nulla loci ſit copia circum,
Quò quaſi res poſſint diſcedere, diſſoluïque:
Sicut Summarum Summa'ſt æterna, neque extra
Quis locus eſt, quò diffugiat: neq; corpora ſunt, quæ
Poſſint incidere, & valida diſſolvere plaga:
At neq; (uti docui) Solido cum corpore Mentis
Natura'ſt, quoniam admiſtum'ſt in rebus Inane;
Nec tamen eſt ut Inane: neq; autem corpora deſunt,

ubi ſeorſum Anima & Animus oriri & creſcere poſſit, eò vehementius negandum eſt Totum (Animam & Animum) produci poſſe atque exiſtere extra Corpus: Quapropter confitandum eſt, ubi Corpus periit, Animam etiam perire per totum Corpus diffuſam, & una cum illo diſſipatam. Præterea, affirmare Rem mortalem Immortali connecti, mutuò agere, mutuoque pati poſſe, eſt planè ineptire; Quid enim abſurdius quid ineptius dici aut excogitari poteſt, quàm rem mortalem immortali & æternæ rei, unitam eſſe multis incommodis obnoxiam? Præterea, quodcunque æternum & immortale eſt, neceſſe eſt ut vel perfectè ſolidum ſit, ita ut nulla vis frangere, nulla inter partes ejus ſe inſinuare & earum unionem diſſolvere valeret; Qualia ſunt Primæ Materiæ Corpora (Atomi) quorum naturam ſuperius docuimus: Aut ideò æternum eſt quia eſt Intactile, & ictui non obnoxium; Quale eſt Inane: Aut ideo æternum quia nullum eſt ex ulla parte ſpatium in quod partes illius ſolutæ diſpergi poſſunt, quam ob cauſam Univerſum (τὸ πᾶν) Immortale eſt; extra quod nullum eſt ſpatium quò partes ſolutæ fugiant, neque ulla ſunt Corpora quæ in illud incidere, ſuoque violento impetu diffringere valerent. At verò, ut ſuperius docui, Animus non eſt res perfectè ſolida, quoniam in omnibus rebus compoſitis Inane eſt admixtum. Neque Inane eſt; Neque deſunt Corpora

NOTÆ.

801. *Quippe etenim mortale*, &c.] Quintum, v. 6. aſſerit ſummam eſſe dementiam putare res adeò diverſas ac ſunt Immortale & Mortale conjungi poſſe, & Rem Mortalem (Corpus) quæ cùm ſeparata ſit à Re iſta immortali (Anima) nullis incommodis aut malis objiciatur, unitam Immortali tot doloribus & moleſtiis, quot Homines quotidiè experiuntur, affici.

807. *Præterea, quæcunque manent*, &c.] Sextum, v. 23. ita ſe habet. Nihil eſt æternum & immortale, niſi aut ob ſoliditatem, ut Atomus; aut quia plagæ eſt expers, ut Inane; aut quia nullus eſt locus ex quo Corpora advenientia diffringant, aut in quem partes illius ſolutæ excedant, ut (τὸ πᾶν) Univerſum. Anima verò tale Nihil eſt: Nam res eſt compoſita è ſeminibus, atque ideo non perfectè ſolida: Non eſt Inane, quia afficit Corpus, & ab illo viciſſim afficitur: Animam verò τὸ πᾶν Univerſum eſſe nemo dixit: Anima igitur eſt mortalis.

814. *Neque ab ictu fungitur hilum.*] Ita Lambinus; nec *frangitur* admittendum.

818. *Quo diffugiat.*] viz. ſumma ſummarum: Alii *Diffugiant*: viz. partes ſummæ ſummarum.

Ex

Ex infinito quæ poſſint fortè coorta
Proruere hanc Mentis violento turbine molem,
Aut aliam quamvis cladem importare pericli:
Nec porro natura Loci, ſpatiumque Profundi
Deficit, exſpergi quò poſſit vis Animaï,
Aut alia quavis poſſit vi pulſa perire:
Haud igitur lethi præcluſa 'ſt janua Menti.
Quòd ſi fortè ideo magis Immortalis habenda'ſt,
Quòd lethalibus ab rebus munita tenetur;
Aut quia non veniunt omnino aliena ſalutis:
Aut quia quæ veniunt, aliqua ratione recedunt
Pulſa priùs, quàm, quid noceant, ſentire queamus:
Scilicet à vera longè ratione remotum 'ſt.
Præter enim quàm quòd morbis tũ Corporis ægrit,
Advenit id, quod eam de rebus ſæpe futuris
Macerat, inque metu malè habet, curiſque fatigat:
Præteritiſque admiſſa annis peccata remordent.
Adde furorem Animi proprium, atque oblivia rerum,
Adde quòd in nigras Lethargi mergitur undas.
Nil igitur Mors eſt, ad nos neque pertinet hilum,
Quandoquidem natura Animi mortalis habetur:
Et velut anteacto nil tempore ſenſimus ægri,
Ad confligendum venientibus undique Pœnis;
Omnia

quæ ex Infinito advenientia ſuo impetu periculum Animo inferre, ejuſque ſubſtantiam diſtringere, aut diſſipare poſſint: Neque deeſt ſpatium quò Animæ partes diſpergi poſſint; aut quo alia qualibet vi pulſa interire poteſt: Animæ igitur janua mortis minime præcluſa, eſt (Anima eſt mortalis) Quod ſi ideo magis dicenda eſt immortalis, quod ab rebus perniciofis defenditur, aut quia res illius ſaluti inimicæ ad illam uſque non pertingunt, vel quia quæ ad illam uſque pertingunt, aliqua ratione recedere coguntur, priuſquam aliquid mali & cladis, quod ſentire poſſumus, inferant. Nimirum hæc omnia ſunt falſiſſima: Ut enim mittam Animum cum Corpore ægreſcere, ſæpe ſollicita eſt de rebus futuris, tum metu male afficitur, & curis fatigatur: Criminumque olim commiſſorum recordatio illum pungit & lacerat. Adde quod aliquando delirat Animus, nonnunquam omnium rerum obliviſcitur, & aliquando Lethargo immerſus jacet & ſopitus. Nihil ergo Mors eſt, neque ad nos omnino pertinet, cum Anima ſit Mortalis: Et ſicut olim nihil ægri ſenſimus, cum Africæ populi undique Romanos

N o t æ.

824. *Proruere.*] Codd. *Corruere.* Lambinus *Proruere*, quoniam *Corruere* uon uſurpatur ἐνεργητικῶς: Alii Lambino non credunt, dum verò eadem ſit ſententia, de ſyllaba litigent Grammatici.

830. *Quòd ſi fortè ideo*, &c.] Septimum, v. 12. continetur. Si quis verò dicat Animum vel eſſe adverſus contraria munitum, vel quæ contraria adveniunt ad ipſum uſque non pertingere; vel ſi pertingant priuſquam noceant repelli, id refutent Corporis morbi quibus ipſe etiam Animus laborat: Adde Curas, Metus pœnarum poſt mortem, Conſcientiam quæ Impios fatigat, Inſaniam denique & Lethargum, & fateberis Animum à Rebus perniciofis munitum non eſſe, at ab illis miſere oppreſſum.

831. *Quod lethalibus.*] Alii *Vitalibus*, ineptè: Ut & *Plena ſalutis* in ſequenti verſu.

836. *Præter enim quàm quod Morbis tum Corporis ægrit:*] Ita Lambinus, aliquando legebat,

Præter enim quod tum Morbi eſt, cum Corpori ægrè eſt.

Alii,

Præter enim quàm quod Morbi eſt cum Corpus ægrotat:

839. *Præteritiſque admiſſa Annis.*] Rejice verò,

Præteritiſque admiſſa malis,

Et

Præteritiſque, malè admiſſis.

842. *Nil igitur Mors eſt*, &c.] Quid verò ſi Anima mortalis, ſi aliquando nata, olim etiam peritura foret, quid inde lucri? Reſpondet Lucretius, v. 13. Mortem ipſam, & pœnas poſt mortem, quas Vulgus Hominum tantoperè timet, nos Toti mortales non ampliùs metuemus. Ut enim Nos nondum natos Pugnæ,

Omnia cum belli trepido concuſſa tumultu
Horrida contremuere ſub altis ætheris auris :
In dubioque fuit ſub utrorum regna cadendum
Omnibus humanis eſſet, terraque marique :
Sic ubi non erimus, cùm Corporis, atq; Animaï
Diſcidium fuerit, quibus è ſumus uniter apti,
Scilicet haud Nobis quicquam, qui non erimus tum,
Accidere omnino poterit, ſenſumque movere :
Non ſi terra mari miſcebitur, & mare cœlo.
Et ſi jam noſtro ſentit de Corpore, poſtquàm
Diſtracta 'ſt Animi natura, Animæque poteſtas :
Nil tamen hoc ad Nos, qui cœtu, conjugioque
Corporis, atque Animæ conſiſtimus uniter apti.
Nec, ſi materiam noſtram conlegerit ætas
Poſt obitū, rurſumq; redegerit, ut ſita nunc eſt ;
Atque iterum Nobis fuerint data lumina vitæ,
Pertineat quicquam tamen ad Nos id quoq; factum,
Interrupta ſemel cùm ſit repetentia noſtra.
Et nunc nil ad Nos de nobis attinet, antè
Qui fuimus, nec jam de illis Nos afficit angor,
Quos

laceſſerent : cum totus orbis trepido belli tumultu jactatus ſub cœlo tremuit ; & in dubio fuit utrius populi imperio Terra, Mare, omnes denique Humanæ res ſubjicerentur : Sic quando non erimus, cum Corporis & Animæ, è quibus conjunctis compoſiti ſumus, fuerit ſeparatio, nihil, inquam, nobis, qui tum non erimus, poterit accidere, & ſenſum afficere, Nihil profecto, ſi Terra Mari miſcebitur, & Cœlo Mare. Imò ſi Anima noſtra, poſtquam à Corpore ſeparetur, ſentiat, Hoc tamen nihil ad Nos, qui è Corpore atque Animæ conjunctis ſumus compoſiti. Nec ſi poſt mortem particulæ omnes aliquando collectæ, & in eundem ordinem, in quo nunc ſunt, redactæ fuerint, & vita nobis iterum concederetur, id quidem ad Nos omninò pertinet ; cum Recordatio noſtra ſemel fuerit interrupta. Et nunc quidem non ſoliciti ſumus de iis qui olim fuimus ; neque Anxii de iis

NOTÆ.

næ, Tumultus, Punica denique bella non turbârunt, ſic etiam mortuos, quoniam Anima æquè ac Corpus interit, Bella, Tumultus nulla ſolicitudine afficient. M. Tull. lib. I. Tuſcul. Quæ. *Qui enim ſatis viderit id quod eſt luce clarius, Animo & Corpore conſumpto, totoque Animante deleto & facto interitu univerſo, id Animal quod fuerit factum eſſe nihil ; is planè perſpiciet, inter Hippocentaurum, qui nunquam fuerit, & Regem Agamemnonem, qui fuit, nihil intereſſe : Nec pluris nunc facere M. Camillum hoc civile bellum quàm illo vivo Ego fecerim Romam captam.* Συνέθιζε δὲ σεαυτὸν ἐν τῷ νομίζειν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον, ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν τῇ αἰσθήσει, στέρησις δὲ ἐστιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος, ὅθεν γνῶσις ὀρθὴ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον. Epicurus apud Laertium.

847. *Auris.*] Alii *Oris* : ſequentem verſum rectè edidit *Lambinus*, licet Codd.

In dubioque fuere *utrorum* ad *regna*.

Unde Gifanius,

In dubioque fueret *utrorum* ad.

851. *Uniter apti.*] Feſtus, *Comprehendere vinculo antiqui* Apere *dicebant*, unde *Aptus* is qui *convenienter alicui junctus eſt.* Catullus, Ep. 38.

Aptis ſarcinulis & expeditis.

855. *Et ſi jam noſtro ſentit*, &c.] Deinde, v. 19. hæc addit. Quin etiam licet ſupponatur, Animam ſecretam aliquid ſentire, nihil hoc ad Nos ſpectat, qui non ſola Anima, ſed quidpiam ex Corpore & Anima compoſitum ſumus. Imò ſupponatur, Nos eoſdem, qui jam exiſtimus, redituros ; ob varios, viz. motus concurſuſque Atomorum quas ad idem Corpus rurſus conſtituendum iterum cogi nihil repugnet : Nihil tamen ſeu Nos, qui jam ſumus, ſeu qui tum erimus, attinebit. Quemadmodum viventes jam nihil ſoliciti ſumus aut de iis qui olim fuerimus, aut de iis qui olim ſumus futuri : Id nimirum, quia nobis diſſolutis, ea ſit extandi interruptio, poſt quam nulla memoria viget ſtatus ejus in quo fuerimus, ut neque jam ulla præſenſio illius in quo futuri ſumus.

859. *Materiam noſtram.*] ſeu *Noſtrl*, ut & in v. 866. legas, perinde eſt.

863. *Repetentia noſtra.*] Optima Lambini

quos futura ætas è noſtra materia componet: Nam cum conſideres infinitum tempus præteritum, & quam varii ſunt ſeminum motus, facile etiam credes ſemina in eodem ordine, in quo nunc ſunt, ſæpe fuiſſe poſita, iſtius vero recordari non poſſumus. Morte enim vita fuit interrupta, motuſque omnes quibus jactata erant ſemina, erant à ſenſiferis motibus planè diverſi. Cui aliquid Mali venturum eſt, ille debet in illo tempore exiſtere, in quo Malum illud poſſit advenire: At quia Mors non permittit, ut ille cui hæc incommoda quibus nunc laboramus, antea fuerit, certi eſſe poſſumus, Nobis in morte nihil timendum eſſe: Illumque non poſſe eſſe miſerum, qui non eſt: Idemque plane eſſe ac ſi nunquam natus fuerit ille cui vitam mortalem ademit Mors immortalis. Proinde, cum videas Hominem ſortem ſuam miſeram exiſtimare, quod poſt mortem aut in terra putreſcet,

Quos de materia noſtra nova proferet ætas:
Nam cùm reſpicias immenſi temporis omne
Præteritum ſpatium, tum motus Materiaï
Multimodi quàm ſint; facile hoc adcedere poſſis,
Semina ſæpe in eodē, ut nunc ſunt, ordine poſta:
Nec memori tamen id quimus deprendere mente.
Inter enim jecta'ſt vitaï pauſa, vagéque
Deerrârunt paſſim motus ab Senſibus omnes:
Debet enim, miſerè quoi fortè ægrèque futurū'ſt,
Ipſe quoque eſſe in eo tum tempore, cùm malè poſſit
Accidere: At quoniam mors eximit im, prohibetque,
Illum, cui poſſint incommoda conciliari
Hæc eadē, in quibus & nunc Nos ſumus, antè fuiſſe;
Scire licet Nobis nihil eſſe in morte timendum:
Nec miſerū fieri, qui non eſt, poſſe: neq; hilū
Differre, an nullo fuerit jam tempore natus,
Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.
Proinde ubi ſe videas hominē miſerarier, ipſum,
Poſt mortem fore, ut aut putreſcat corpore pôſto;
Aut

NOTÆ.

ni emendatio. Intelligit, contra quam Alii interpretantur, abruptam eſſe συνέχειαν actionis, atque adeò nihil ad Nos, &c. Id ipſum eſt quod mox dicit,

Inter enim jecta eſt Vitaï pauſa, vageque
Deerrarunt paſſim motus ab ſenſibus omnes.

Aliæ explicationes à ſcopo abeunt. *Faber.* Lambinus tamen ipſe interpretatur *Repetentiam*, ἀνάμνησιν, recordationem, e ver. 871.

Nec tamen id quimus memori reprehendere Mente.

Giſanius, *Retinentia*: viz. Cum ſemel deſimus retineri, manere, eſſe: Alii *Repetentia*: id eſt, Vitæ curſus.

874. *Debet enim miſerè quoi*, &c.] v. 9. Idem Argumentum fuſiùs explicat. Is qui fortè Miſer futurus eſt, debet exiſtere in eo tempore quo mala & ægritudo premant; At Mortuus deſinit eſſe, nec unquam à ſepulchro revertetur.

Veſtigia nulla retrorſum.

Ideo Mortuus nullo modo Miſer eſſe poteſt.

876. *Eximit im.*] id eſt: *Eum*: Plautus Epidico, *Ita non omnes poterunt e cruciatu eximere Epidicum.* Alii tamen e Codd. *Eximit, Eſſeque prohibet*, quibus ſi *Salmaſio* credimus nihil eſt aptius.

878. *In quibus & Nos nunc ſumus.*] Alii *Quibus ægri nunc ſumus.* Inepte verò Giſanius cum ſuis Codd. *Quibus e nunc nos ſumus.*

881. *Differre.*] Lambinus, *Referre.*

882. *Mors immortalis.*] Ut apud Catullum,

Nox eſt perpetua una *dormienda.*

883. *Proinde ubi ſe videas*, &c.] v. 24. Increpat quoſdam Homines de ſepultura nimis ſolicitos, eamque ſolicitudinem ex opinione de Animi Immortalitate natam aſſerit: Quid enim Ille, qui nihil ſenſurum ſe poſt Mortem credit, Cadaver curaret? Reſpexiſſe autem videtur ad tritum illud de *Diogene*, qui rogatus quemadmodum curari vellet, cùm mortuus foret, projici ſe inhumatum juſſit, & cauſantibus quòd a Feris & Volucribus laniaretur, apponi ad manum juſſit Baculum, quo poſſet illas abigere, & excipientibus quòd non poſſet, viz. ut Senſu ſic Motu privatus; *Quid igitur*, inquit, *ſi ſenſu caruero, mea intererit quomodocunque mecum agatur?*

883. *Miſerarier ipſum.*] Alii *Indignarier*: Iſtud ament quibus placet.

884. *Corpore pôſto.*] Corpore humato, & in

Aut flammis interfiat, maliſve ferarum :
Scire licet, non ſincerum ſonere, atque ſubeſſe
Cæcum aliquem cordi ſtimulū, quamvis neget ipſe
Credere ſe quemquā ſibi Senſum in morte futurum.
Non (ut opinor) enim dat, quod promittit ; & inde
Nec radicitus è vita Se tollit, & eicit ;
Sed facit eſſe Sui quiddam ſuper inſcius ipſe.
Vivus enim Sibi cùm proponit quiſque, futurum
Corpus uti volucres lacerent in morte feræque ;
Ipſe Sui miſeret: neque enim Se vindicat hilum,
Nec removet ſatis à projecto corpore : & illud
Se fingit, ſenſuque ſuo contaminat adſtans.
Hinc indignatur ſe Mortalem eſſe creatum,
Nec videt, in vera nullum fore morte alium Se ;
Qui poſſit vivus ſibi Se lugere peremptum,
Stanſque jacentem, nec lacerari, urive dolore.
Nam ſi in morte malū 'ſt malis morſuque ferarum
Tractari, non invenio quî non ſit acerbum
Ignibus impoſitum calidis torreſcere flammis ;
Aut in melle ſitum ſuffocari, atque rigere
Frigore, cùm in ſūmo gelidi cubat æquore ſaxi :
Urgerive ſuperne obtritum pondere terræ.
At

abſumetur ab Igne, aut à Feris devorabitur, inde colligere potes illum non rectè ſapere & inani aliquo timore agi, quamvis ipſe neget ſe credere aliquem ſibi mortuo futurum eſſe ſenſum. Non enim, ut opinor, id verè credit quod ſe credere profitetur, neque ſe totum periiſſe, ſed quiddam ſui ſupereſſe ſtultus putat. Cum enim aliquis dum vivit ſecum cogitat futurum eſſe, ut Volucres & Feræ Cadaver ſuum lacerarent, & ſuam ſortem miſeram exiſtimat, Sé non ſatis perpendit, neque diſtinguit a cadavere, fingit illud Se eſſe, ſuoque ſenſu adſtans contaminat. Hinc indignatur ſe mortalem fuiſſe natum, neque conſiderat in vera morte nullum fore alium Se ; qui vivus Se mortuum, Qui ſtans Se jacentem, lugere, aut qui lacerari, aut ullo dolore affici poſſit. Si verò Mortuo malum ſit, dentibus Ferarum lacerari, non video cur non ſit malum rogo imponi, & Flammis abſumi, in Melle immergi, & frigore rigere cum plāno marmori impoſitus jaceat, vel cum Terra ingeſta ſepultus opprimatur.

NOTÆ.

in Terra condito, *Lambinus : Alii* : Ego verò, *Corpore poſto*, ut à Volucribus laceretur ; Qui enim pondere Terræ eſt obtritus, v. 906. Ille proculdubiò eſt in Terra conditus & humatus : Quid igitur timeret *putreſcere Corpore poſto*, qui *Pondere terræ opprimi* non timeat ?

885. *Aut Flammis interfiat.*] Abeat vox iſta *Flammis*, niſi forſan aliquis doleret ſe *Flammis abſumi* poſſe, qui, v. 903. ſe *Ignibus* imponi patienter ferat : ſi alia vox occurreret, apponerem, interim lege, è v. 893. & v. 901. *Aut interfiat* morſu *maliſve ferarum*.

885. *Interfiat.*] Lib. II. v. 1068. & lib. 5. v. 889. *Confieri*.

886. *Sincerum ſonere.*] Lib. III. v. 157. *ſonere* autem Veteres.

889. *Quod promittit, & inde.*] Alii, *Promittit abundè*.

890. *Eicit.*] Ejicit.

894. *Miſeret.*] Democritum inſimulavit Epicurus, quaſi diceret poſt mortem in Corpore ſenſum fuiſſe. *Tull. Lib.* I. *Tuſcul. quæſt.* & eundem Philoſophum Lucretius hic loci caſtigat.

894. *Se vindicat.*] Alii *dividit*, quæ vox veteris lectionis veſtigiis, *neque enim ſe vidit*, magis inſiſtit.

895. *Removet ſatis.*] Feras, & Aves, *Fayus*. Lepidè : Cadaver, viz. Feras & Volucres abigeret : Tam bellum Interpretem Diogenes, ſatis ſcio, caſtigaret.

896. *Senſuque ſuo contaminat adſtans.*] Id eſt, dum credit *ſe* poſt mortem Cadaver illud futurum, ſenſum ſuum in id quodammodo transfert. *Faber*.

903. *Ignibus Impoſitum*, &c.] Tres modos ſepulturæ tangit, Qui cremabantur, Qui Terra obruebantur, Et qui in lapideis arcis cum melle condebantur, quos ait in gelidi æquore ſaxi cubare ; Hæc breviter *Salmaſius* ad Solinum, p. 850. Forſan verò *Lucretius* caſtigat *Heraclidem Ponticum*, & *Democritum* ; de quibus *Varro*. Quare *Heraclides Ponticus* plus ſapit, qui præcepit ut comburerent, quàm *Democritus*, qui ut in Melle ſervarent; quem ſi Vulgus ſecutus

 eſſet,

At jam non domus accipiet te læta, neque uxor
Optima, nec dulces occurrent oſcula nati
Præripere, & tacita pectus dulcedine tangent;
Non poteris factis tibi fortibus eſſe, tuiſque
Præſidio: Miſer! ô miſer! aiunt, omnia ademit
Una dies infeſta tibi tot præmia vitæ.
Illud in his rebus non addunt, Nec tibi earum
Jam deſiderium inſidet rerum inſuper unà.
Quod benè ſi videant animo, dictiſq; ſequantur:
Diſſolvant animi magno ſe angore, metuque.
Tu quidem ut es letho ſopitus, ſic eris ævi
Quod ſupereſt, cunctis privatu' doloribus ægris:
At nos horrifico cinefactum te propè buſto
Inſatiabiliter deflebimus, æternumque
Nulla dies nobis mœrorem è pectore demet.
Illud ab hoc igitur quærendum 'ſt, quid ſit amari
Tantopere, ad ſomnum ſi res redit, atque quietem,
Cur quiſquam æterno poſſit tabeſcere luctu?

At nunc familia nunquam iterum Te læta recipiet, non optima Uxor, nec dulces Liberi oſcula præripere feſtinabunt, magnaque Voluptate tuum Animum afficient: Non poteris Fortitudine & Virtute tua Tibi tuiſque auxilio & præſidio eſſe: Miſer! O Miſer! inquiunt, unus malignus dies tot bona & Voluptates vitæ ademit: Non verò adjiciunt iſtarum rerum Deſiderium Tibi non jam ineſſe: ſi iſtud benè conſiderarent, omnem metum deponerent, doloremque Animo ejicerent. Tu quidem, ut es morte ſopitus, ſic per omne futurum tempus jacebis omni ægritudine & dolore expers: At nos Te in Cineres redactum ſine modo deflebimus, nulluſque dies æternum noſtrum dolorem ſedabit. Igitur ab illo quærendum eſt, ſi mortem perpetuus ſopor & quies ſequatur, unde tantum mali in Morte eſſe poteſt, ut aliquis ſe æterno mœrore maceret?

NOTÆ.

eſſet, peream ſi centum denariis calicem Mulſi emere poſſimus. Indigna enim Philoſophis tam putida ſepulchri cura; Fortiùs & Sapientiùs ipſe Petronius: At enim fluctibus obruto non contingit Sepultura, tanquam interſit periturum Corpus quæ ratio conſumat, Ignis, an Fluctus, an Mora; Quicquid feceris hæc omnia eodem ventura ſunt; Feræ tamen Corpus lacerabunt? Tanqnam meliùs Ignis accipiat.

907. *At jam non Domus accipiet*; &c.] Quoniam vulgò habetur Malum privari iſtis rebus, quibus in vita fruimur, & actionibus quibus fungimur, vanam hanc Opinionem deridet Lucretius, v. 18. dum vulgaria refert lamenta, quibus mortuos Amici proſequi ſolent, quaſi Illi hæc, quæ moriendo demiſerunt, deſiderent. Mortuus jacet ſenſus & cupiditatis expers, nihil optat, petit, aut indiget, quid igitur deflendus? *Socrates* in Dialogo qui apud Plat. *Axiochus* inſcribitur, Ἤκουσα δὲ ποτὲ καὶ τοῦ Προδίκου λέγοντος, ὅτι ὁ θάνατος οὔτε περὶ τοὺς ζῶντας ἐστὶν, οὔτε περὶ τοὺς μετηλλαχότας· ὅτι περὶ μὲν τοὺς ζῶντας οὐκ ἔστιν, οἱ δὲ ἀποθανόντες οὐκ εἰσὶν, ὥστε οὔτε περὶ σὲ νῦν ἐστιν, (οὐ γὰρ τέθνηκας) οὔτε, εἴ τι πάθοις, ἔσται περὶ σέ, σὺ γὰρ οὐκ ἔσῃ. Μάταιος οὖν ἡ λύπη περὶ τοῦ μὴ ὄντος, μήτε ἐσομένου περὶ Ἀξίοχον, Ἀξίοχον ὀδύρεσθαι, καὶ ὅμοιον, ὡς εἰ περὶ τῆς Σκύλλης, ἢ τοῦ Κενταύρου τις ὀδύροιτο, τῶν μήτε ὄντων, μήτε ὕστερον περὶ τὴν τελευτὴν ἐσομένων. Τὸ γὰρ φοβερὸν τοῖς οὖσιν, τοῖς δὲ οὐκ οὖσι πῶς ἂν εἴη;

907. *At jam non Domus.*] Vetus Gronovii Codex, *Vim non jam domus*, unde *Salmaſius* conjicit legendum *Quin*, ſeu potiùs *Im* pro *Eum*; ut *Is Tu*, *Is Ipſe*, id eſt, Qualis hic es, non talem accipiet ibi domus læta. Tandem verò dicit optime legi, *I, non jam Domus*. Fruſtra hæc omnia, & nihil profectò putidius *Salmaſio* cùm *Lucretium* interpretetur.

910. *Non poteris factis tibi*, &c.] Alii,

Non poteris factis florentibus eſſe cuiquam:

Giſanius verò,

Non poteris factis florentibus eſſe tuis

Quos verſus amat! In ſequenti verſu quidam *Miſero miſerè.*

914. *Deſiderium inſidet rerum inſuper.*] Alii,

Deſiderium rerum ſuper inſidet.

922. *Ab hoc.*] Giſanius, *Ob Hoc*: & forſan meliùs.

Hoc etiã faciunt, ubi diſcubuere, tenentque
Pocula ſæpe homines, & inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, Brevis hic eſt fructus homullis:
Jam fuerit, neque poſt unquam revocare licebit.
Tanquam in morte mali cumprimis hoc ſit eorum
Quòd ſitis exurat Miſeros, atque arida torreat,
Aut aliæ cujus deſiderium inſideat rei.
Nec ſibi enim quiſquam tum Se, Vitamq; requirit,
Cum pariter Mens & Corpus ſopita quieſcunt:
(Nam licet æternum per nos ſic eſſe ſoporem.)
Nec deſiderium noſtri nos adtigit ullum:
Et tamen haudquaquam noſtros tunc illa per artus
Longè ab ſenſiferis Primordia motibus errant:
Quin conreptus homo ex ſomno ſe conligit ipſe.
Multò igitur mortem minùs ad Nos eſſe putandũ,
Si minùs eſſe poteſt, quàm quod nihil eſſe videmus.
Major enim turbæ disjectus Materiaï
Conſequitur letho, nec quiſquã expergitus exſtat,
Frigida quem ſemel eſt vitaï pauſa ſecuta.

Imò Homines cùm Genio indulgent, cùm diſcumbunt, manu tenent pocula, & Capita coronis velant, ſeriò & ex Animo dicunt, Hæc eſt brevis vitæ Hominum voluptas, jam frui licet, poſthac nunquam fas erit revocare, tanquam hoc maximum timerent in Morte malum quòd miſeros ſitis arida aliquid exureret & torreret, aut alius cujuſvis rei deſiderium ſibi adhæreret: Nemo enim, cùm Mens & Corpus ſomno pariter ſopita jacent de ſe ſuaque vita ſolicitus eſt, (licet enim æternus foret ſopor minimè ſoliciti eſſemus dum ſomno ſopiti ſumus) neque ullum alicujus rei deſiderium nos afficit: tum tamen Semina Animæ in Corpore agitantur motibus non longè diverſis ab iis qui ſenſum faciunt: Imò Homo è Somno excitatus ſubitò vires ſuas ſenſuſque recolligit. Credendum igitur eſt Mortem multò minùs *ad nos eſſe, ſi poteſt eſſe* minùs *quàm id quod* nihil *eſſe certi ſumus: In morte enim major eſt Diſſipatio Principiorum quàm in Somno, nec quiſquam expergiſcitur, cujus Vita frigida morte ſemel interrupta eſt.*

Notæ.

925. *Hoc etiam faciunt ubi*, &c.] Stolidi quidem iſti qui Mortuos inſatiabiliter lugent, Stolidiores verò, qui commeſſationibus indulgentes etiam inter pocula mortis memoriam refricant, quaſi ſiti inexpleta conficiendi eſſent, aut alicujus aliûs rei deſiderio vexarentur, poſtquam è vita migraverint. Somno ſopiti nihil cupiunt, nec re aliqua indigent, quid igitur ſtulti timeant deſiderium in Morte quæ magis disjicit Animæ Principia quàm ſomnus, & eorum motus à ſenſu reddit magis alienos?

927. *Brevis hic eſt fructus Homullis*] *Homulli*, Faber: Quia niſi *Homulli* legatur, tum Solæciſmus in oculos involabit. [*Jam fuerit*] alioqui ſcribendum erat [*Jam fuerint*] Homulli, viz. Totius enim loci hæc eſt ſententia: Bene & volupe faciamus, Genium memorem brevis ævi nunc placandi tempus eſt, ſeu Corollas ille, ſeu Vina, Sermoneſve ſuaves, & molliculas Eſcas, ſeu quid etiam eſt jucundius, malit: Si neſcis, hæc vera vitæ gaudia ſunt, ſed Eheu! quàm citò prætervolant! Manum itaque injice, *Brevis hic eſt fructus Homulli*, Horæ momento *fuerit* (id eſt, *perierit*, ut, *fuit Ilium*) *neque poſt unquam revocare licebit.*

930. *Torreat.*] *Terra*, Lambinus, fruſtra: In ſequenti verſu Alii legunt *Res*, ita enim Veteres.

934. *Nam licet æternum*, &c.] Hunc verſum ſequenti ſubjicit *Salmaſius*, & cùm in Cod. Gronovii invenerit *Praemo* pro *Soporem*, legit,

Nam licet æternum per nos ſic eſſe. Suprema,

Per nos, inquit, licet ſic eſſe ſuprema, mortem nempe ipſam, ut eſt ille Somnus: Vel etiam fortaſſe

Sic eſſe Supremo.

Supremo nempe ſopore vel ſomno, ſic licet eſſe per nos æternum, ut & iſto quotidiano quo requieſcimus. Ita laborant illi, quibus nihil placet præter difficiles nugas.

942. *Expergitus.*] Ab alio excitatus, quem ſolemus dicere expergefactum: *Feſtus*: Expergo pro Expergefacio, *Nonius* & Aulus Gellius, lib. VI. C. 10. *tum vel maxime juvenis Animos iſta re* expergebat.

Denique ſi vocem rerum Natura repente
Mittat, & hoc aliquoi noſtrū ſic increpet ipſa:
Quid tibi tantopere'ſt, Mortalis, quòd nimis ægris
Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
Nam ſi grata fuit tibi vita anteacta, priorque,
Et non omnia pertuſum congeſtâ quaſi in vas
Cōmodâ perfluxere, atque ingrata interiere:
Cur non, ut plenus vitæ Conviva, recedis?
Æquo animoque capis ſecuram, Stulte, quietem?
Sin ea, quæ fructus cumque es, periere profuſa,
Vitaque in offenſu'ſt; cur amplius addere quæris,
Rurſum quod pereat malè, & ingratum occidat omne:
Nec potiùs vitæ finem facis, atque laboris?
Nam tibi præterea quod machiner, inveniamque
Quod placeat, nihil eſt: eadē ſunt omnia ſemper.
Si tibi non annis Corpus jam marcet, & artus
Confecti languent: eadē tamen omnia reſtant,
Omnia ſi pergas vivendo vincere ſæcla:
Atque etiam potiùs, ſi nunquam ſis moriturus.
Quid reſpondeamus, niſi juſtam intendere litem
Naturam? & veram verbis exponere cauſam?
At qui obitum lamentetur miſer amplius æquo,
Non meritò inclamet magis, & voce increpet acri?
Aufer ab hinc lacrymas, Barathro, & compeſce querelas.

Denique ſi Rerum Natura repente vocem emitteret, & Noſtrum aliquem ita objurgaret. Quid Tibi, O Mortalis, vis? quid inſano luctui indulges? quid gemis mortem? & Te moriturum eſſe doles? Nam ſi Vita qua uſus fuiſti Tibi jucunda fuerit, ſi non omnia illius bona in Te, veluti in Vas pertuſum infuſa, perfluxerunt, & Te nulla Voluptate afficientia perierunt, Cur, o Fatue, non recedis, ut Conviva Vita ſaturatus, & lubenti Animo altam ſecuramque quietem capis? Sin ea, quæcunque accepiſti, bona profuſa perierunt, & Vita jam Tibi ingrata ſit, cur quæris addere, quod iterum Tibi malè pereat, & ſine aliqua jucunditate effluat? Quare non potius Vita ſimul & Laboris finem facias? Nulla enim alia bona excogitare aut invenire poſſum, quæ Tibi grata forent, Omnia ſunt ſemper eadem: Si Corpus & Membra tua non languent Senio confecta, Omnia tamen erunt ſemper eadem, ſi multas ætates vivendo ſuperes, & magis ſi nunquam moriturus ſis. Quid huic objurgationi reſpondeamus, niſi Naturam juſtam litem nobis intendere, jureque increpare? Illum verò qui Obitum amplius æquo lamentetur, nonne merito acrius objurget, & voce vehementi increpet? Stulte, aufer abhinc Lachrymas, & Queſtus tuos reprime.

Grandior

N O T Æ.

944. *Denique ſi vocem rerum Natura, &c.*] Ut magis valeret contra timorem mortis diſputatio, Naturam inducit loquentem, ſuaque argumenta Perſonæ autoritate ſuſtentat, V. 21. Si rebus adverſis uſus fuiſti, (Naturam audis) recede Miſer, & quietem tandem diſce pati: Si proſperis, tum Bonis illis, quæ tam benignè contuli, contentus abi: Nova ne expectes, ut Temporum ſic etiam rerum omnium converſio; iiſdem ſemper eadem ſuccedunt: ſi vires tuas Senectus nondum confecerit, bona omnia quæ Tibi proponere poſſum percepiſti: Si ſenex ſis, quid eſt quod moraris emori?

962. *Atque etiam potius.*] Hunc verſum quidam improbè rejiciunt.

965. *At qui obitum, &c.*] Modò Natura mitiùs egit cum Vitæ cupidis, jam omnes immodeſte appetentes, & præſertim Senes, v. 26. acriùs caſtigat: Singulis hominibus, ut in Scena, ſuæ ſunt partes, nec immodeſtiùs Perſona, quæ nihil agat, quàm Senex in hac vita moratur. Abi Fatue, Aliis concede locum, nihil habes quod ampliùs agas, ideoque agas Animam. Quid horres? Quies alta & ſopor æterna Te manent; Quid Sedes infernas, & pœnas poſt Mortem? Fabulas times: Poetarum figmenta iſta nihil quidem veri in ſe continent, & jam vivi patiuntur Homines mala, quæ futura inepte metuunt.

967. *Barathro.*] Qui Barathro dignus eſt, videndus eſt Ariſtophanis Scholiaſtes in duobus

Grandior hic verò ſi jam, Seniorque queratur:
Omnia perfructus vitaï præmia, marces?
Sed quia ſemper aves, quod abeſt, præſentia temnis,
Imperfecta tibi elapſa'ſt, ingrataque vita,
Et nec-opinanti Mors ad caput adſtitit antè
Quàm ſatur, ac plenus poſſis diſcedere rerum.
Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte,
Æquo animoque, agedum, jam aliis concede: neceſſe'ſt.
Jure (ut opinor) agat, jure increpet, incilietque,
Cedit enim rerum novitate extruſa vetuſtas;
Semper & ex aliis aliud reparare neceſſe'ſt:
Nec quidquā in barathrū, nec tartara decidit atra.
Materies opus eſt, ut creſcant poſtera ſæcla:
Quæ tamen omnia Te vita perfuncta ſequentur.
Nec minùs ergo ante hæc, quàm nunc, cecidere, cadentque:
Sic alid ex alio nunquam deſiſtet oriri,
Vitaque mancupio nulli datur, omnibus uſu.
Reſpice item quàm nihil ad Nos anteacta vetuſtas
Temporis æterni fuerit, quàm naſcimur antè.
Hoc igitur ſpeculum nobis Natura futuri
Temporis exponit poſt mortem denique noſtram:
Num quid ibi horribile apparet? num triſte videtur
Quicquā? nonne omni ſomno ſecurius exſtat?

At ſi ætate provectus & ſenex quæratur, Quid Tu quî uſus es omnibus vitæ Bonis tandem doles? Sed quia ſemper deſideras abſentes voluptates, præſentes contemnis; Vita nondum omnes jucunditates quas cupiebas Tibi afferens Te fugit, & inopinanti Tibi Mors ad Tuum caput adſtitit antequàm expletus & ſaturatus Voluptatibus æquo Animo è vita excedas: Jam verò mitte omnia quæ ætati tuæ non conveniunt, Agedum, jam lubenti Animo Aliis cede; neceſſe eſt. Jure, ut opinor, Rerum Natura *cum illo agat, jure increpet, & objurget: Veteres enim res novis ſupervenientibus cedant neceſſe eſt, & aliæ res ex aliis reparari debent: Nec quidquam Tui ad Inferos deſcendit, Opus enim materiæ eſt è qua res futuræ fiant & augeantur; Quæ tamen omnes res vita peracta brevi Te ſequentur, olim ante Te perierunt, & poſt Te peribunt: Atque ita res alia nunquàm ceſſat oriri ex alia, Vitaque nulli datur mancipio, uſu omnibus. Conſidera quàm nihil ad Nos fuit Tempus illud æternum, quod ante Nos natos effluxit, & in hoc intueri potes quàm nihil ad Nos tempus poſt mortem noſtram futurum. An quid poſt Mortem horribile apparet? Num triſte aliquid videtur? nonne omni ſomno major altiorque quies?*

NOTÆ.

bus locis. *Faber.* Apud Ammonium Moſchopulum, & alios Grammaticos invenies, Βάραθρος ὄρυγμά τι εἰς ὃ τοὺς κακούργους ἐνέβαλον· ἀπὸ τούτου λέγεται καὶ ἄνθρωπος Βάραθρος, ὁ ὀλέθρου ἄξιος. Alii tamen *Barde*, id eſt, Stulte, Fatue, Alii *Baro*: qua voce utitur *Tullius*, *de Divinat.* lib. II. & *Perſius*, Sat. 5. *Heinſius* autem ad tertiam Elegiam tertii lib. Amorum Ovidii,

Aufer, abi, *hinc lachrymas*, Balatro, *& compeſce*, &c.

Balatronem autem videntur Veteres ſumſiſſe pro Homine nihili & nugaci, quo ſignificatu etiam apud Varronem occurrit, lib. II. de *Re ruſtica*: vid. etiam Feſtum in *Balatrones*.

976. *Incilietque.*] Increpet, *Probris incilians*: Attius. *Siquis hac me oratione inciliet, quid reſpondeam?* Pacuvius, atque Alii.

979. *Decidit.*] Quidam agnoſcunt *Deditur*, & v. 982.

Quam Tu pro *Quàm nunc*, legunt: Giſanius,

Nec minus ergo ante hac quàm quæ cecidere cadentque.

984. *Vitaque Mancupio.*] Ea *Mancipio* accepiſſe dicimur, quorum dominium eſt nobis acquiſitum. *Quis tibi hanc dedit* mancipio, *aut unde emiſti?* Plautus, & appoſitè Arnobius, *uſu fructu illis eſt Vita non* mancipio *tradita*.

989. *Ibi.*] In tempore præterito, *Lambinus*: Alii, in tempore poſt mortem futuro.

Atque

Atque ea nimirū, quæcunq; Acherunte profundo
Prodita ſunt eſſe, invita ſunt omnia nobis.
Nec miſer impendens magnum timet aëre ſaxum
Tantalus, ut fama 'ſt, caſſa formidine torpens:
Sed magis in vita Divûm metus urget inanis
Mortaleis, caſumque timent, quemcunq; ferat Fors.
Nec Tityon Volucres ineunt Acherunte jacentē,
Nec, quod ſub magno ſcrutentur pectore, quidquā
Perpetuam ætatem poterunt reperire profecto,
Quamlibet immani projectu Corporis exſtet,
Qui non ſola novem diſpenſis jugera membris
Obtineat, ſed qui Terraï totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem,
Nec præbere cibum proprio de corpore ſemper:
Sed Tityos nobis Hic eſt, in amore jacentē
Quem volucres lacerant, atque exeſt anxius angor;
Aut alia quavis ſcindunt cuppedine curæ.
Siſyphus in vita quoque nobis ante oculos eſt,
Qui petere à populo faſceis, ſævaſque ſecureis
Imbibit; & ſemper victus, triſtiſque recedit:
Nam petere imperium, quod inane 'ſt, nec datur unquam,

Ea etiam omnia quæ dicuntur apud Inferos cruciare, Nobis hanc vitam degentibus contingunt. Nec, ut Poetæ narrant, infœlix Tantalus metuit ingens ſaxum in Aere pendens, vano metu torpens: Sed potius in hac vita inanis & ineptus Deorum timor Homines premit, & caſum, quemcunque Fortuna ferat, metuunt: Nec Vultures fodiunt Tityum Acherunte jacentem, nec profectò invenire poſſunt aliquid quod per omne ævum in ingenti illius pectore lacerarent, licet maxima foret illius Corporis moles, imo tanta, ut non ſolum novem jugera extenſis ſuis membris occuparet, ſed totius Terræ orbem. Nec tamen æternum dolorem ferre poterit, nec ſuo de Corpore alimentum iſtis volucribus in perpetuum præbere; Sed Ille eſt Tityus, quem proſtratum Amore volucres lacerant, & acris penetrarſque anxietas exedit, aut alia quacunque cupiditate curæ ſcindunt. Ille etiam Siſyphus ante oculos noſtros in hac vita verſatur, qui ſibi penitus induxit in animum Faſces, ſævaſque Secures (poteſtatem & imperium) a Populo petere, rejectus tamen ſemper recedit, & triſtis: nam petere imperium quod fruſtra petitur, nec unquam datur,

NOTÆ.

991. *Atque ea nimirum quæcunque*, &c.] Ut Mortis metum Hominum Animis penitus evelleret, v. 46. Poetarum fabulas de Tantalo, v. 6. de Tityo, v. 11. de Siſypho, v. 8. de filiabus Danai, v. 8. de Cerbero, Furiis, & lacu Sulphuris, v. 13. commode explicat & illuſtrat: Quippe iſtæ fabulæ narrantur de vivis, Superſtitioſus eſt Tantalus; Tityus verò ille qui fœda Libidine captus, & victus ducitur: Siſyphus repræſentat illum qui Imperia eſt Magiſtratus impotenter ambit, nec unquam & voti compos. Filiæ Danai ſunt Cupidi, & inſatiabiliter Avari. Cerberum autem, Furias, & id genus reliqua inter Carnifices requiras; ſeu potiùs in ipſa, maximo iſto Tortore, Impiorum Conſcientia.

993. *Impendens Aëre Saxum.*] Iſta, ut quibuſdam Poetis placuit, apud Inferos Tantali pœna, Eurip. in Oreſte,

Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον
Ἀέρι ποτᾶται, καὶ τίνει ταύτην δίκην.

996. *Caſumque.*] Luſus quidem & Scomma in iſta voce, & *Caſus* Saxum impendens & Caſutum reſpicit: iſte luſus forſan puerilis, ſed maximi viri ingenio nonnunquam abutuntur.

1001. *Qui non ſola novem*, &c.] Nota Tityi moles,

Viſcera præbebat Tityus lanianda, novemque
Jugeribus diſtractus erat: Ovidius.
Per tota novem cui jugera Corpus
Porrigitur: Virgilius.

1001. *Diſpenſis.*] Alii *Diſperſis*, imperitè.

1007. *Cuppedine.*] Giſanius, *Torpedine*, è Codd. Quibus etiam Ego crederem, ſi bonus ille Vir acutam aliquam *torpedinem*, qua *Curæ ſcindant* demonſtraret.

1009. *Faſces ſævaſque ſecures.*] Honores & Magiſtratus, proprie Conſulatum.

1010. *Imbibit.*] Sic lib. VI. v. 71.

Ut ex ira pœnas petere imbibat *acres.*

M. Tullius, *Quòd ſi facere nolit, atque* imbiberit *ejuſmodi rationibus illum ad ſuas conditiones perducere:* Et *Combibere* eodem ſenſu utitur Arnobius.

Atque

Atque in eo ſemper durum ſufferre laborem,
Hoc eſt adverſo nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à ſummo jam vertice rurſum
Volvitur, & plani raptim petit æquora campi.
Deinde animi ingratam naturam paſcere ſemper,
Atque explere bonis rebus, ſatiareque nunquam,
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cùm redeunt: fœtuſque ferunt, varioſque lepores,
Nec tamen explemur Vitaï fructibus unquam;
Hoc (ut opinor) id eſt, ævo florente puellas
Quod memorant, laticē pertuſū congerere in vas:
Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.
Cerberus & Furiæ jam verò, & lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus æſtus,
Hæc neque ſunt uſquā, neque poſſunt eſſe profecto.
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Eſt inſignibus inſignis, ſceleriſque luela
Carcer, & horribilis de ſaxo Jactu' deorſum,
Verbera, Carnifices, Robur, Pix, Lamina, Tædæ:
Quæ tamen & ſi abſunt, at Mens ſibi conſcia facti
Præmetuens, adhibet ſtimulos, torretq; flagellis;
Nec videt interea, qui terminus eſſe malorum
Poſſit, nec quæ ſit pœnarum denique finis:
Atque eadem metuit magis hæc ne in morte graveſcant:
Hinc Acheruſia fit Stultorum denique vita.
Hoc etiam tibi Tute interdum dicere poſſis:

Lumina

& in eo petendo improbum laborem ſemper ſuſtinere, id profecto eſt conari Saxum volvere adverſo monte, quod tamen Saxum à ſummo montis cacumine rurſum volvitur, & planum Campum, aut ſubjectam vallem pernici celeritate petit. Deinde ſemper paſcere ingratum Animum, illum verò bonis rebus nunquam explere & ſatiare, quod tamen quotannis fit, cum redeuntes Anni Varias delicias fructuſque referunt, Vitæ autem Deliciis nunquam explemur: Hoc, uti exiſtimo, id eſt, quod Poetæ canunt, quaſdam, viz. florenti ætate virgines Aquam fundere in vas perforatum, quod tamen nullo modo repleri poteſt. Jam verò Cerberus, & Furiæ, & Tartarus tenebricoſus faucibus ſuis horrendas flammas eructans nuſquam ſunt, neque profectò eſſe poſſunt; Sed in hac vita Metus pœnarum pro ſceleribus inſignibus eſt inſignis Criminis præmium Carcer, Horribilis de Saxo Jactus, Verbera, Carnifices, Robur, Pix, Lamina, Tedæ: Quæ tamen ſi abſint, at Mens ſceleris ſibi conſcia hæc omnia metuit quoniam meruit, & inde cruciatus ſibi adhibet, & flagellis ſe urit: Nec interea videt qui finis pœnarum eſſe poſſit, quis terminus Malorum, imò metuit ne poſt mortem hæc mala augeantur, & pœnæ fierent graviores, & inde denique fit, ut Stolidorum Vita non minus moleſta ſit, quam eorum conditio quos apud Inferos cruciari Poetæ fingunt. Tu ipſe etiam (quicunque es) hoc Tibi ipſi potes dicere;

NOTÆ.

1023. *Poteſtur.*] Plautus,

Demum igitur, cum Senex ſis, tunc in otium
Te colloces, dum poteſtur.

Pacuvius apud Nonium,

Siqua poteſtur *inveſtigari via,*

& Ennius apud Diomedem,

Nec retrahi poteſtur *imperiis.*

1028. *Sceleriſque luela.*] A fugio & caveo, *fugela, cautela,* ita *luela* à luo. Alii legunt *Numella*: *Numella* autem eſt machinæ genus ligneum, ad cruciandos noxios comparatum, quo & Collum & Pedes immittunt: *Nonius.* Eſt genus vinculi quo quadrupedes ligantur: *Feſtus.* Plautus in Aſin. *Nervos, Catenas, Carcerem,* Numellas, *Pedicas, Boias.*

1029. *De Saxo jactus deorſum.*] Saxum Tarpeium; Horat. Sat. 6. lib. I.

——*Audes*
Dejicere è ſaxo *Cives aut tradere Cadmo?*

1030. *Robur, Pix, Lamina, Tædæ.*] Varia Tormentorum genera; *De Robore præcipitati ſunt*: Val. Maximus, lib. VI. Cap. 3. *Atra Pix te agitet apud Carnificem, & Capiti tuo illuceat.* Plautus in Capt. *Laminas* autem ardentes, & *Tædas* quis neſcit?

1037. *Hoc etiam tibi Tute,* &c.] Demum, v. 29. Vulgus Hominum, Numerum iſtum,

ut

Atque ea nimirū, quæcunq; Acherunte profundo
Prodita ſunt eſſe, invita ſunt omnia nobis.
Nec miſer impendens magnum timet aëre ſaxum
Tantalus, ut fama 'ſt, caſſa formidine torpens:
Sed magis in vita Divûm metus urget inanis
Mortaleis, caſumque timent, quemcunq; ferat Fors.
Nec Tityon Volucres ineunt Acherunte jacentē,
Nec, quod ſub magno ſcrutentur pectore, quidquā
Perpetuam ætatem poterunt reperire profecto,
Quamlibet immani projectu Corporis exſtet,
Qui non ſola novem diſpenſis jugera membris
Obtineat, ſed qui Terraï totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem,
Nec præbere cibum proprio de corpore ſemper:
Sed Tityos nobis Hic eſt, in amore jacentē
Quem volucres lacerant, atque exeſt anxius angor;
Aut alia quavis ſcindunt cuppedine curæ.
Siſyphus in vita quoque nobis ante oculos eſt,
Qui petere à populo faſceis, ſævaſque ſecureis
Imbibit; & ſemper victus, triſtiſque recedit:
Nam petere imperium, quod inane 'ſt, nec datur unquam,

Ea etiam omnia quæ dicuntur apud Inferos cruciare, Nobis hanc vitam degentibus contingunt. Nec, ut Poetæ narrant, infœlix Tantalus metuit ingens ſaxum in Aere pendens, vano metu torpens: Sed potius in hac vita inanis & ineptus Deorum timor Homines premit, & caſum, quemcunque Fortuna ferat, metuunt: Nec Vultures fodiunt Tityum Acherunte jacentem, nec profectò invenire poſſunt aliquid quod per omne ævum in ingenti illius pectore lacerarent, licet maxima foret illius Corporis moles, imo tanta, ut non ſolum novem jugera extenſis ſuis membris occuparet, ſed totius Terræ orbem. Nec tamen æternum dolorem ferre poterit, nec ſuo de Corpore alimentum iſtis volucribus in perpetuum præbere; Sed Ille eſt Tityus, quem proſtratum Amore volucres lacerant, & acris penetranſque anxietas exedit, aut alia quacunque cupiditate curæ ſcindunt. Ille etiam Siſyphus ante oculos noſtros in hac vita verſatur, qui ſibi penitus induxit in animum Faſces, ſævaſque Secures (poteſtatem & imperium) a Populo petere, rejectus tamen ſemper recedit, & triſtis: nam petere imperium quod fruſtra petitur, nec unquam datur,

NOTÆ.

991. *Atque ea nimirum quæcunque,* &c.] Ut Mortis metum Hominum Animis penitus evelleret, v. 46. Poetarum fabulas de Tantalo, v. 6. de Tityo, v. 11. de Siſypho, v. 8. de filiabus Danai, v. 8. de Cerbero, Furiis, & lacu Sulphuris, v. 13. commode explicat & illuſtrat: Quippe iſtæ fabulæ narrantur de vivis, Superſtitioſus eſt Tantalus; Tityus verò ille qui fœda Libidine captus, & victus ducitur: Siſyphus repræſentat illum qui Imperia eſt Magiſtratus impotenter ambit, nec unquam & voti compos. Filiæ Danai ſunt Cupidi, & inſatiabiliter Avari. Cerberum autem, Furias, & id genus reliqua inter Carnifices requiras; ſeu potiùs in ipſa, maximo iſto Tortore, Impiorum Conſcientia.

993. *Impendens Aëre Saxum.*] Iſta, ut quibuſdam Poetis placuit, apud Inferos Tantali pœna, Eurip. in Oreſte,

Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον
Ἀέρι ποτᾶται, καὶ τίνει ταύτην δίκην.

996. *Caſumque.*] Luſus quidem & Scomma in iſta voce, & *Caſus* Saxum impendens & Caſurum reſpicit: iſte luſus forſan puerilis, ſed maximi viri ingenio nonnunquam abutuntur.

1001. *Qui non ſola novem,* &c.] Nota Tityi moles,

Viſcera præbebat Tityus lanianda, novemque
Jugeribus diſtractus erat: Ovidius.
Per tota novem cui jugera Corpus
Porrigitur: Virgilius.

1001. *Diſpenſis.*] Alii *Diſperſis*, imperitè.

1007. *Cuppedine.*] Giſanius, *Torpedine*, è Codd. Quibus etiam Ego crederem, ſi bonus ille Vir acutam aliquam *torpedinem*, qua *Curæ ſcindant* demonſtraret.

1009. *Faſces ſævaſque ſecures.*] Honores & Magiſtratus, proprie Conſulatum.

1010. *Imbibit.*] Sic lib. VI. v. 71.

Ut ex ira pœnas petere imbibat *acres.*

M. Tullius, *Quòd ſi facere nolit, atque* imbiberit *ejuſmodi rationibus illum ad ſuas conditiones perducere:* Et *Combibere* eodem ſenſu utitur Arnobius.

Atque

Atque in eo ſemper durum ſufferre laborem,
Hoc eſt adverſo nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à ſummo jam vertice rurſum
Volvitur, & plani raptim petit æquora campi.
Deinde animi ingratam naturam paſcere ſemper,
Atque explere bonis rebus, ſatiareque nunquam,
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cùm redeunt: fœtuſque ferunt, varioſque lepores,
Nec tamen explemur Vitaï fructibus unquam;
Hoc (ut opinor) id eſt, ævo florente puellas
Quod memorant, laticē pertuſū congerere in vas:
Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.
Cerberus & Furiæ jam verò, & lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus æſtus,
Hæc neque ſunt uſquā, neque poſſunt eſſe profectò.
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Eſt inſignibus inſignis, ſceleriſque luela
Carcer, & horribilis de ſaxo Jactu' deorſum,
Verbera, Carnifices, Robur, Pix, Lamina,
Tædæ:
Quæ tamen & ſi abſunt, at Mens ſibi conſcia facti
Præmetuens, adhibet ſtimulos, torretq; flagellis;
Nec videt interea, qui terminus eſſe malorum
Poſſit, nec quæ ſit pœnarum denique finis:
Atque eadem metuit magis hæc ne in morte gra-
veſcant:
Hinc Acheruſia fit Stultorum denique vita.
Hoc etiam tibi Tute interdum dicere poſſis:
Lumina

& in eo petendo improbum laborem ſemper ſuſtinere, id profectò eſt conari Saxum volvere adverſo monte, quod tamen Saxum à ſummo montis cacumine rurſum volvitur, & planum Campum, aut ſubjectam vallem pernici celeritate petit. Deinde ſemper paſcere ingratum Animum, illum verò bonis rebus nunquam explere & ſatiare, quod tamen quotannis fit, cum redeuntes Anni Varias delicias fructuſque referunt, Vitæ autem Deliciis nunquam explemur: Hoc, uti exiſtimo, id eſt, quod Poetæ canunt, quaſdam, viz. florenti ætate virgines Aquam fundere in vas perforatum, quod tamen nullo modo repleri poteſt. Jam verò Cerberus, & Furiæ, & Tartarus tenebricoſus faucibus ſuis horrendas flammas eructans nuſquam ſunt, neque profectò eſſe poſſunt; Sed in hac vita Metus pœnarum pro ſceleribus inſignibus eſt inſignis Criminis præmium Carcer, Horribilis de Saxo Jactus, Verbera, Carnifices, Robur, Pix, Lamina, Tedæ: Quæ tamen ſi abſint, at Mens ſceleris ſibi conſcia hæc omnia metuit quoniam meruit, & inde cruciatus ſibi adhibet, & flagellis ſe urit: Nec interea videt qui finis pœnarum eſſe poſſit, quis terminus Malorum, imò metuit ne poſt mortem hæc mala augeantur, & pœnæ fierent graviores, & inde denique fit, ut Stolidorum Vita non minus moleſta ſit, quam eorum conditio quos apud Inferos cruciari Poetæ fingunt. Tu ipſe etiam (quicunque es) hoc Tibi ipſi potes dicere;

NOTÆ.

1023. *Poteſtur.*] Plautus,

Demum igitur, cum Senex ſis, tunc in otium
Te colloces, dum poteſtur.

Pacuvius apud Nonium,

Siqua poteſtur *inveſtigari via,*

& Ennius apud Diomedem,

Nec retrahi poteſtur *imperiis.*

1028. *Sceleriſque luela.*] A fugio & caveo, *fugela, cautela*, ita *luela* à luo. Alii legunt *Numella*: *Numella* autem eſt machinæ genus ligneum, ad cruciandos noxios comparatum, quo & Collum & Pedes immittunt: *Nonius.* Eſt genus vinculi quo quadrupedes ligantur: *Feſtus.* Plautus in Aſin. *Nervos, Catenas, Carcerem,* Numellas, *Pedicas, Boias.*

1029. *De Saxo jactus deorſum.*] Saxum Tarpeium; Horat. Sat. 6. lib. I.

——— *Audes*
Dejicere e ſaxo *Cives aut tradere Cadmo?*

1030. *Robur, Pix, Lamina, Tædæ.*] Varia Tormentorum genera; *De Robore præcipitati ſunt*: Val. Maximus, lib. VI. Cap. 3. *Atra Pix te agitet apud Carnificem, & Capiti tuo illuceat.* Plautus in Capt. *Laminas* autem ardentes, & *Tædas* quis neſcit?

1037. *Hoc etiam tibi Tute, &c.*] Demum, v. 29. Vulgus Hominum, Numerum iſtum,

ut

Bonus Ancus morti ſuccubuit, qui tamen Te, o querule, multo melior fuit; multi etiam Reges atque Imperatores, qui potentibus populis imperaverunt, idem fatum ſubierunt. Ille etiam ipſe Xerxes, qui olim per mare magnum viam ſibi ſtravit, deditque Legionibus ſuis ire iter ſuper altum mare, pedibuſque incedere ſuper ſalſas Oceani abyſſos, & fluctibus illudens murmura & iras Ponti ſprevit, ademto Lumine Animam è moribundo Corpore effudit; Scipio ipſe Belli fulmen, & quem horruit Carthago, Oſſa ſua humo reddidit, perinde ac viliſſimus fuiſſet Servus: Adjunge Scientiarum & Verſuum inventores, adde Poetas Muſarum comites, quorum primus & princeps Homerus eodem ſomno Mortis, quo alii, ſopitus jacet. Denique poſtquam Democritus ſenſerat

Lumina ſis oculis etiam bonus Ancu' reliquit,
Qui melior multis, quàm, Tu, fuit Improbe, rebus.
Inde alii multi reges, rerumque potentes
Occiderunt, magnis qui gentibus imperitârunt.
Ille quoque Ipſe; viam qui quondam per mare magnum
Stravit, iterque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus ſalſas docuit ſuper ire lacunas:
Et contemſit, aquis inſultans, murmura ponti,
Lumine ademto, animã moribundo corpore fudit.
Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
Oſſa dedit terræ, proinde ac famul infimus eſſet.
Adde repertores doctrinarum, atque leporum,
Adde Heliconiadum comites; quorum unus Homerus
Sceptra potitus, eadem aliis ſopitu' quiete'ſt:
Denique Democritum poſtquam matura vetuſtas
Admonuit

Notæ.

ut loquitur *Horatius*, & fruges conſumere natum increpat. Quid enim iſti Sibi Aliiſque prorſus inutiles indignarentur ſe iiſdem legibus Neceſſitatis ſubjici, quibus maximi Imperatores, Conditores Legum atque Urbium, Scientiarum Authores, & Ingenio Artibuſque illuſtres viri jam tenentur, & olim tenebantur: deterior debet eſſe eorum Conditio, & tamen de æqua queruntur Immodeſti! *Ancus Martius*, quartus Romanorum Rex, v. 5. *Xerxes* ille Perſarum imperator, v. 5. *Scipio Africanus*, v. 2. olim obierunt. Poetæ omnes, & eorum Pater *Homerus*, v. 3. *Democritus* denique, v. 3. Atque Epicurus reliquis omnibus præſtantior Philoſophus interiit, v. 3. Abi igitur Tu, quicunque es, nec deplora iſtam ſortem, quam tales tantique Viri, præcipue *Democritus* & *Epicurus* læti ſubierunt.

1038. *Lumina ſis oculis.*] Viz. *Suis oculis*; nam *Sis*, *Sos*, *Sas*, pro *Suis*, *Suos*, *Suas*, Veteres. Ennius:

Virgines nam ſibi quiſque domi Romanus habet Sas: Nævius.

Sis *Pœni contremiſcunt artubus.*

Fruſtra igitur quidam legunt, *Lumina ſic etiam ſolis.*

1038. *Bonus Ancus.*] De quo Livius: *Avitæ gloriæ memor, medium erat in eo ingenium, & Numæ & Romuli memor, cuilibet ſuperiorum Regum belli paciſque & artibus & gloria par.*

1042. *Ille quoque Ipſe.*] Xerxes, qui Helleſponto juncto (Tullii verbis, in lib. II. de Finibus) Mare ambulavit.

1045. *Atque inſultans.*] Ita rectè *Lambinus*: *Inſultare ſolo*, Virgilius. *Inſultare buſto*, Horatius. *Giſanius* verò *Equis inſultans*, cui favet *Salmaſius*; Quaſi id ageret *Lucretius*, ut ſciremus Xerxem Helleſponto juncto tam Equites quàm Pedites trajeciſſe.

1048. *Famul.*] Oſcorum vox pro *Famulus*: Ennius,

Mortalem ſummum Fortuna repente
Reddit, ut ex ſummo Regno famul *infimus eſſet.*

Idem *Debil* Homo pro *Debilis*: Varro, *Facul* & *Difficul*, *Quod utrum ſit magnum, an parvum*; *Facul*, an *Difficul*.

1050. *Unus Homerus.*] Alii *Avus*, imperitè.

1052. *Denique Democritum*, &c.] *Hermippus* apud Laertium hunc locum explicat, Democritus cum jam Senio confectus, & propinquus morti videretur, mœrentem Sororem, quod illo ἐν τῇ τῶν θεσμοφορίων ἑορτῇ morituro, ipſa Deæ vota exſolvere nequiret, bono Animo eſſe juſſit, panesque calidos ſibi quotidie afferre;

Eos

Admonuit memorem motus langueſcere Mentis,
Sponte ſua letho caput obvius obtulit ipſe.
Ipſe Epicurus obit decurſo lumine vitæ,
Qui genus humanum ingenio ſuperavit, & omneis
Præſtinxit, ſtellas exortus uti ætherius Sol.
Tu verò dubitabis, & indignabere obire,
Mortua quoi vita eſt prope jam vivo, atque videnti?
Qui ſomno partem majorem conteris ævi?
Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas,
Sollicitamque geris caſſa formidine mentem?
Nec reperire potes, quid ſit tibi ſæpe mali, cùm
Ebrius urgeris multis Miſer undique curis,
Atque animi incerto fluitans errore vagatis?
Si poſſent Homines, proinde ac ſentire videntur,
Pondus ineſſe Animo quod ſe gravitate fatiget,
Et quibus id fiat cauſis cognoſcere, & unde
Tanta mali tanquam moles in pectore conſtet;
Haud ita vitam agerent, ut nunc plerumque videmus.
Quid ſibi quiſque velit, neſcire, & quærere ſemper,
Commutare locum, quaſi onus deponere poſſit.
Exit ſæpe foras magnis ex ædibus Ille,
Eſſe domi quem pertæſum'ſt, ſubitoque revertit;

vires mentis ſuæ prælonga Senectute debilitari & languidas fieri; ſe morti ſponte ſua & libenter obtulit. Ipſe Epicurus abſoluto vitæ ſuæ curſu quieſcit. Ille Epicurus, qui genus Humanum ingenio ſuperavit, & omnes alios luce ſua obſcuravit, ut ſplendidus Sol exortus ſtellas ſuis radiis obſcurat. Tu verò dubitabis, Tu mori indignabere, Cui vita jam vivo & videnti tantum non mors eſt, (qui dum vivis tantum non mortuus es) qui maximam Vitæ tuæ partem in ſomno ignavo conſumis, qui dum vigilas dormis, vanis inſomniis ſemper illuſus, mentemque circumfers inani metu agitatam, & concuſſam? Nec dignoſcere queas quo malo læſus es, cum miſer atque Ebrius multa undique ſollicitudine urgeris, incertoque Mentis errore agitatus huc & illuc fluctuas? Quòd ſi revera ſentirent Homines, ut videntur ſentire, ipſi Animo ineſſe pondus quod ſe fatiget gravitate, & noviſſent e quibus cauſis id fiat, & unde tanta moles (audaci translatione utor) mali in ſuo pectore conſtaret, non talem agerent vitam qualem eos plerumque agere nos ſentimus: Quilibet non neſcire quid ſibi vellet, non ſemper veluti dubius & incertus vagaretur, aut ſedes commutaret, quaſi onus quo premitur, dejicere potuerit. Ille quem tædet eſſe domi, ſplendidas domos relinquit, & peregre proficiſcitur, ſubitò autem redit,

NOTÆ.

Eos igitur cùm naribus admoviſſet, vivum ſe donec ea celebritas tranſiret, ſervavit: ubi verò dies illi tranſierunt (tres autem erant) ἀλυπότατα τὸν βίον πεφήκατο. Diogenes Laertius, lib. IX. in vita Democriti.

1055. *Ipſe Epicurus.*] Quidam huc retrahunt præcedens *Ipſe*, ita ut ſit *Ipſe Ipſe Epicurus*, & pro *Lumine* legunt *Limite*.

1057. *Præſtinxit.*] Hanc vocem multis contra Barbaros, ut loquitur, defendit *Lambinus*, e contra *Salmaſius*, *Lego è ſcriptis* Reſtinxit, *ubi perperam Lambinus* Præſtinxit, contra fidem Librorum, & Latinè Loquentium uſum; Epicurus omnes ingenio ſuo ſuperavit, *& extinxit, ſive reſtinxit, ut Sol adventu ſuo ſtellas reſtinguit, cum lumen ſuum illis adimit:* Sic l. V.

Præclarumque velit Solis reſtinguere lumen.

Tertullianus, *Reaccenduntur Stellarum radii, quos matutina Succenſio extinxerat.* Attamen poſt tanta certamina, tam *Reſtinxit*, quàm *Præſtinxit*, ſine ullo incommodo legamus.

1066. *Si poſſent Homines,* &c.] Mortis timorem, fontem & originem omnis ægritudinis ſupra docuit *Lucretius*; idem jam agit, v. 23. Nec aliunde Tumultus & Inſtabilitas in vita Hominum: Modò in Villam tendunt, modò in Urbem revertuntur; Hæc jam appetunt, deinde eadem fugiunt, in omni conditione Cura atque Ægritudo, quippe hunc metum, omneſque cupiditates ex illa natas ſecum ferunt; Veram autem Philoſophiam, *Epicuri*, viz. Sapientiam ſequantur, Animum mortalem eſſe diſcant Homines, & deponet quiſque ſarcinam, quàm gravem ſentit.

1068. *Et quibus id fiat cauſis cognoſcere.*] Alii,

E quibus id fiat cauſis quoque noſcere.

Quippe foris nihilo meliùs qui ſentiat eſſe.
Currit agens mannos ad villā Hic præcipitanter,
Auxilium tectis quaſi ferre ardentibus inſtans;
Oſcitat extemplo, tetigit cùm limina villæ:
Aut abit in ſomnum gravis, atque oblivia quærit,
Aut etiam properans urbem petit, atq; reviſit.
Hoc ſe quiſque modo fugit: At, quē ſcilicet, ut fit,
Effugere haud potis eſt, ingratis hæret, & angit,
Propterea, morbi quia cauſam non tenet æger:
Quam benè ſi videat: jam, rebus quiſque relictis
Naturam primùm ſtudeat cognoſcere rerum,
Temporis æterni quoniam, non unius horæ
Ambigitur ſtatus, in quo ſit mortalibus omnis
Ætas poſt mortem, quæ reſtat cumque, manenda.
Denique tantopere in dubiis trepidare periclis
Quæ mala nos ſubigit vitaï tanta cupido?
Certa quidem finis vitæ mortalibus adſtat,
Nec devitari lethum pote, quin obeamus.
Præterea, verſamur ibidē, atque inſumus uſque:
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.
Sed dum abeſt, quod avemus, id exſuperare videtur
Cætera: poſt aliud, cùm contigit illud, avemus;
Et ſitis æqua tenet vitaï ſemper hianteis:
Poſteraque in dubio'ſt fortunam quam vehat ætas,
Quidve ferat nobis caſus, quive exitus inſtét.
Nec prorsū, vitam ducendo, deminis hilum

quia experitur vitam non minus moleſtam eſſe foris quam domi. Alter incitatis equis ad Villam ſuam ex urbe tendit, nec minus properat quam ſi tectis ardentibus auxilium ferre feſtinaret: vix verò ingreſſus Villam ſtatim præ tædio oſcitat, aut ſe dat ſomno, & villæ æque ac Urbis obliviſci cupit; Aut, non minori celeritate quàm ab illa recedebat, repetit & reviſit Urbem. Hoc modo unuſquiſque ſtudet ſeipſum fugere: at quod, aliter enim fieri non poteſt, evitare non valet, ingratis adhæret, & vexat. Quoniam iſte qui æger eſt non novit Morbi cauſam, quam tamen bene ſi perſpiceret, jam unuſquiſque relictis aliis ſtudiis & occupationibus, Naturam rerum penetrare, eamque cognoſcere conaretur; inquiritur enim non de brevis temporis, viz. de unius Horæ, ſed de æterni ſtatu, in quo, viz. tranſigenda eſt ætas omnis Hominum, quæcunque eſt poſt mortem. Denique quæ tanta mala Vitæ cupiditas cogit nos tantopere trepidare in dubiis periculis? Certus vitæ terminus omnibus Hominibus ſtatuitur; nec mors evitari poteſt, quin moriendum neceſſe eſt. Præterea in iiſdem Voluptatibus hæremus ſemper & verſamur, nec longa ætate ullæ novæ procuduntur deliciæ; verum dum illud quod cupimus abeſt, id aliis omnibus quæ adſunt præſtare videtur, deinde ubi illud conſecuti ſumus, aliud deſideramus: Et idem impotens deſiderium urget Homines vitæ appetentes; Neſcimus omnes quam fortunam, quid inſortunii futura ætas feret, & qui finis nos maneat. Nec longam ætatem vivendo brevius

N o t æ.

1078. *Oſcitat extemplo.*] Oſcitatio quippe Hominis eſt faſtidientis quæ adſunt, & quæ abſunt deſiderantis.

1082. *Ingratis.*] Præter voluntatem: *Ingratiis*: Voſſius: Sic Plautus in Caſina,

Vobis invitis, atque amborum ingratiis:

& in Mercatore,

Tuis ingratiis:

infra, lib. VI. v. 215

——— *Cadant* ingratìs *illa neceſſe eſt*
Semina, quæ faciunt fulgorem:

1084. *Rebus relictis.*] Idem valet ac *rebus omnibus aliis relictis*: Sic Plautus,

Ego relictis rebus *Epidicum operam quærendo dabo*:

Terentius,

Herus me, relictis *rebus, juſſit Pamphilum*
Hodie obſervare:

1089. *Denique tantoperè in dubiis.*] Demum, v. 4. Stultè id fugimus, quod evitare non poſſumus; Imo ſi multas ætates viveremus, eadem tamen nos teneret Cupiditas Vitæ, v. 7. quæ nullam novam voluptatem afferret, quæ incerta ſemper, & malis obnoxia: & v. 8. Mors erit æquè Immortalis & æterna, ſi hodie, ac ſi cras occupet.

1091. *Certa quidem.*] Rectiùs quàm *Certè equidem.*

1098. *Vehat.*] Alii, *Ferat.*

Tempore

Tempore de mortis, nec delibrare valemus,
Quò minùs eſſe diu poſſimus morte peremti.
Proinde licet quot vis vivendo condere ſæcla,
Mors æterna tamen nihilominùs illa manebit :
Nec minùs Ille diu jam non erit, ex hodierno
Lumine qui finem vitaï fecit, & ille
Menſibus atque annis qui multis occidit antè.

reddimus tempus Mortis, nec ab illo ſpatium ita detrahere poſſumus, ut non tandem ſimus diu mortui. Licet igitur per plurima ſæcula vitam tuam producas, illa tamen Mors erit nihilominus æterna ; Nec ille qui Hodie moritur jam non exiſtet minus diu, quam ille qui antè multis annis & menſibus occubuit.

NOTÆ.

1101. *Delibrare.*] Rectius *Delibare*, Faber.
1102. *Morte peremti.*] Virgilius,
———*Indigna Morte peremti.*
Et
———*Cæde peremtis* :

Monendus es, Lector, has Notas duas ſequentes ad p. 177, *&* p. 180. *hujus Libri referre.*

943. *Pauſa.*] Virgilius inſeruit operi ſuo & Græca verba, ſed hac licentia largiùs uſi ſunt Veteres, quippe illi dixerunt, *Pauſam*, *Macharam*, *Aſotiam*, & *Malacen*. Macrobius.

1000. *Projectu.*] Ad hæc verba Virgilii,
———Projectaque *ſaxa Pachini*
Radimus : ———
Projecta, ſi ſecundum conſuetudinem dicatur, intelligitur *Abjecta* : Si ſecundum Veteres, *Projecta*, porro jacta, ut alibi ait,
———Projecto *dum pede lævo*
Aptat ſe pugnæ.———Macrobius, Satur. lib. VI. Cap. 4. Fruſtra verò hæc, nec ad Veteres fugiendum ; Livius, lib. XXII. Cap. 20. *Nec Continentis modò* projectas *oras prætervecta.*

Cùm de Materia, ejuſque motibus, (ſi modo opiniones quæ Providentiam impugnent excipias) diſputet Lucretius, quis Philoſophorum prudentiùs aut rei ipſi accomodatiùs ? De rebus, verò à Senſu remotis, de Anima, ejuſque facultatibus differente nemo vanior aut ineptior : Qualem verò ſibi Animam effingit ? En ipſa adeſt ; Subſtantia Corporea tenuis, compoſita e minutis & volubilibus particulis Auræ, Aëris, & Caloris, quæ ita per totum Corpus ſitæ ſunt, ut parvis intervallis ſint à ſe invicem disjunctæ : His tribus addas quartum Neſcio quid innominatum perſubtile, & maximè mobile, quod in pectore ſitum ſit ſenſus principium, & Imagines ab omnibus rebus venientes percipiat, & tum perfecta & conſummata erit Epicuri Anima. Breviter, Concipe Araneum in pyxide, per totam iſtius pyxidis cavitatem telam texat, mediamque ipſe incolat : advolent deinde Muſcæ, & fila moveant, quo motu excitatus Araneus filamenta tractet, Muſcas irretiat, & captas devoret : Hæc concipe & habebis Imaginem Epicureæ Animæ captantis ἡδονὰς, qua nulla unquam fuerit ſimilior. Hæc verò digna ſunt Philoſopho commenta !

Animam non eſſe Corporis Harmoniam, à v. 94. ad v. 136. ſatis probatum. Inde uſque ad v. 162. fruſtra Animum, Dominum, viz. vili ſervo Animæ conjungit : vehementi metu concuſſo Animo, laborat Anima, fateor, ſic tremente Citharædo debitos ſonos Cithara non reddit. Pari ſucceſſu uſque ad v. 177. Animum corporeum eſſe evincere conatur, quod enim argumentis confirmare debuit, id tanquam certum ſibi ſumit ; Pertinaciter enim affirmamus Contactum poſſe eſſe ſine Corpore.

Dum verò Animam Corpoream eſſe nondum probaverit, quid de illius ſubtilitate uſque ad v. 231. inquiramus ? Fatendum tamen Poetam evidenter demonſtraſſe Animæ particulas (ſi modò Corporea foret) debere eſſe ſubtiles & volubiles : Nec de Compoſitione Animæ uſque ad v. 323. litigemus, nam ex Aëris, Auræ, & Caloris Seminibus non minùs aptè componat Animum quàm ex alicujus aliùs materiæ particulis : Quid verò, v. 280. tribus hiſce rebus quartum aliquod innominatum addat, ideo confitetur nullum genus Corporis concipi, aut excogitari poſſe, quod ſenſus ſit principium.

Prudenter autem tenuis Animi ſalutem denſo validoque Corpori commendat uſque ad v. 350. & uſque ad v. 370. Corpori etiam facultatem ſentiendi largitur: Quid autem ſtultius? quid à communi ſenſu remotius ? Quid denique ipſius

Digitized by Google

Placitis minùs accomodatum? Unde enim Corpus ſit ſenſus particeps cui nihil quartæ iſtius innominatæ rei immiſcetur? Deinde ad v. 396. contra Democritum fœliciter diſputet, nec repugno, non enim inquiro utra Sententia potior ſit, dum utraque eſt abſurda: Et ut modò Animum Corpori conſervandum credidit, ſic ad v. 417. Corporis cuſtodiam viciſſim Animo commendet: Iſtam tutelam non invideo: Argumenta verò quibus ipſum Animum expugnat, conſideremus.

Primum, à v. 425. ad v. 445. Tenuem & ſubtilem Corpoream Subſtantiam, qualem Animum ſupponit eſſe, diſtrahit & diſpergit: Atque id fiat per me licet, Corporeus ſit Animus, & quamvis craſſus, & e particulis implexis conjunctus ſit, eum tamen diſſolubilem fatebor.

Secundum, à v. 445. ad v. 459. Tertium, à v. 460. ad v. 464, & Quartum, à v. 464. ad v. 473. Nihil efficiunt: Animum enim unà cum Corpore naſci, adoleſcere, & ſeneſcere minime ſentimus; Corpus naſci, adoleſcere, atque ſeneſcere ſentimus, in Animo neque decrementum neque incrementum experimur; At verò in Infante non viget Animus, in Sene deficit: Quo argumento? nempe ineptus eſt Puer, & Senex delipit. Similiter Artificem peritiſſimum in Machina colloces, Aliæ verò partes iſtius Machinæ nimis rigeſcant, Aliæ ſint æquo flaccidiores, deterantur aliæ, aliæ autem nimis turgeſcant; & deinde ſtultè expectabis ordinatos motus, licet maximè elaboret peritiſſimus ille Artifex. Deinde curas, luctumque ſuſcipit Animus: Ergo eſt diſſolubilis: Quia, viz. (alia non jam occurrit ratio) Luctus *Penetrans* & Curæ *Edaces* alibi appellantur. Digna mortali & Corporeo Animo iſta ratiocinatio! Quarto autem argumento eadem reſponſio, quæ ſecundo, ſatisfacit.

Tribus ſequentibus argumentis, à v. 475. ad v. 524. Medici reſpondeant, quanquam nil opus eſt reſponſo: Crura vacillent, tardeſcat Lingua, & natent Oculi, quid hæc ad Animum? Jurgia denique gliſcant; Neque id quidem mirum, quemadmodum quantumlibet alioquin peritus fuerit Cithariſtes, non poterit tamen non diſſonantes cantilenas exprimere, ſi perturbatè intenderis, ac diſtenderis chordas Citharæ, quæ harmonicè ante pulſabatur. Similiter in morbo Epileptico ater ille Humor organa deturbat, atque inde iſti motus incompoſiti. Cùm verò Organa tantum afficiat, & debilitet Morbus, quid aliud reſtituat Medicina? Septimum, à v. 525. ad v. 546. aſſerit Animam Hominis membratim morientis ſenſim deficere atque interire: Quaſi frigeſcere non poſſunt Artus niſi Anima etiam frigeſcat. Hoc verò argumentum ſupponit Animam Corpoream eſſe & per totum Corpus diffuſam, quod nondum probavit, & certò ſcio nemo unquam demonſtrabit.

Octavum, à v. 547. ad v. 556. nihil agit, Neque enim ab alio intelligendi aut ratiocinandi vim habet Anima, quemadmodùm Auris audiendi, aut Oculus videndi mutuatur, verùm à ſeipſa id habet, ac idcircò mirum non eſt, ſi ſejuncta à Corpore Auris non audiat, neque ſejunctus Oculus videat, ſecreta autem à Corpore Mens intelligat ac ratiocinetur.

Nono, à v. 557. ad v. 578. hoc modo reſpondendum: Ut dum videmus Militem gladio, aliiſque armis pugnantem, non dicimus tamen illum Armis deſtitutum non poſſe plagam ullam inferre, cùm manus adhuc ſuppetant quibus infligere ictus poſſit; ſic cùm Anima membris undique, ut panoplia quadam induatur, organiſque adeò corporeis varias functiones obeat, dicendum tamen non eſt, ubi iſtum omnem quaſi militarem apparatum exuerit, nullam ipſi neque intelligendi neque ſentiendi ſupereſſe functionem.

Decimi argumenti, à v. 589. ad v. 590. vires nemo agnoſcet, niſi qui ſenſerit Animum eſſe quaſi fundamentum totius Animalis, & Corpus Animo tanquam Sale aliquo condiri, ne fœteat & putreſcat.

Undecimum, à v. 591. ad v. 605. nihil aliud eſt quàm in verbo luſus; ideo enim vim aliquam videtur habere, quia iſta ſpirituum defectio appellatur *Animi* deliquium.

Duo ſequentia, à v. 606. ad v. 623. negant Animam exire poſſe integram, niſi per fauces expiretur, nec abſurdè quidem, ſi Corporeus foret Animus: Addunt inſuper Animam futuram diſſolutionem metuentem ægre atque invitò exire; Reſpondet apud Ciceronem Cato, *Quid quòd ſapientiſſimus quiſque æquiſſimo Animo moritur, ſtultiſſimus iniquiſſimo? Nonne vobis videtur Animus is, qui plus cernat & longius, videre ſe ad meliora proficiſci; Ille autem cujus obtuſior acies, non videre? Equidem efferor ſtudio patres veſtros, quos colui & dilexi, videndi; neque verò eos ſolum convenire aveo, ſed illos etiam, de quibus audivi, & legi, & ipſe conſcripſi. Quo quidem me proficiſcentem, haud ſcio quis facilè retraxerit; Quòd ſi quis Deus mihi largiatur ut ex hac ætate repueraſcam, & in cunis vagiam, valdè recuſem; nec verò velim, quaſi decurſo ſpatio a Calce ad Carceres revocari.* Demum affirmant Animum, quoniam in Pectore Hominis ſemper ſitus eſt (ſi *Epicurum*, viz. audiamus) extra pectus non poſſe integrum manere, quaſi Aves in nido natæ extra illum verſari nequeant.

Decimum quintum, à v. 624. ad v. 633. ejuſdem eſt cum reliquis farinæ, & Vulgus ſapit; Nec Decimum ſextum, à v. 634. ad v. 669. tam fuſe explicâſſet Poeta, ſi motum Animalem, eaque inſtrumenta quæ iſti perficiendo inſerviunt perſpexiſſet. Sequenti à v. 670. ad v. 678. Plato & Pythagoras reſpondeant, iſtos enim ſolos premit, & alia jam ago: Decimum ſeptimum & octavum, à v. 679. ad v. 712. ſupponunt Animum Corporeum per totum Corpus

diffundi,

Digitized by Google

diffundi, & cunctis illius partibus alligari, quo nihil falſius, aut abſurdius: in Capite, tanquam Princeps in Solio reſidet, ibique dominatur.

Quàm futilis ſit iſta, à v. 713. ad v. 740. de Vermibus obſervatio Omnes ſentiunt, qui Vermes in Terra, Planta, Caſeo, rebus profectò nunquam Animatis genitos viderunt.

Qui Animarum tranſmigrationem defendunt, iſti effugiant nodos quos nectit Poeta, à v. 741. ad v. 769. Et deinde à v. 770. ad v. 776. Abſurdus foret Animus, niſi cuperet Corpus vividum & vigens, fugeretque ſenio confectum. De ſequentibus, à v. 777. ad v. 784. Iſti videant, ſi qui ſint, qui Pythagoricas nugas aliquid eſſe putent: Quoniam verò Vigeſimum quartum, à v. 785. ad v. 800. idem eſt cum Decimo quarto, ideo non alia hic quàm illic adhibenda eſt reſponſio.

A v. 801. ad v. 866. Rem immortalem rei mortali conjungere Præſtantiſſimis Philoſophis nondum viſum fuit incongruum, aut abſurdum; Deinde contra, à v. 807. ad v. 829. quartum genus rerum conſtituo, incorporeas, viz. ſubſtantias immortales: idque impudenter negabit Epicurus, cùm Deos ſuos æternos & indiſſolubiles conſtituerit. Demum, à v. 830. ad v. 841. Luctu penetranti affici, & curis edacibus vexari Animum, & Corpore morbis quibuſdam correpto illum debitas functiones exercere non poſſe confitemur, at verò Animum inde fieri mortalem pertinaciter negamus.

Jam verò copioſiùs oſtenderem fruſtra hæc omnia argumenta congerere & explicare *Lucretium*, Mortis enim metum non tollunt: Quippe iis qui bonis proſperiſque rebus utuntur, quid calamitoſius iſta morte quæ fit ςέρησις αἰσθήσεως? & Miſeris talem mortem proponere qua extinguuntur penitùs, ſicque miſeriarum ſit finis, perinde eſt ac ſi jactato tempeſtatum ſævitia proponatur naufragium, quo ſubmerſus ſuffocatuſque procellam deinceps ſenſurus non ſit: Hoc eſt egregium, quod præſtant *Epicuri* dogmata, ſolatium; Quod tamen, quale quale eſt, Bonis omnibus & Piis inviſum ac ingratum, & impios ſolos, quos nulla Philoſophia curare debuit, juvabit.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBRI

LIBRI QUARTI ARGUMENTUM.

I. Q*UA ſuprà libro primo uſus eſt comparatione* Lucretius, *ut* Memmii *ſui animum tantiſper à contentione relaxaret; eadem hunc librum quartum à v. 1. ad v. 26. auſpicatur, ut auditorem ſibi docilem reddat, & attentum. II. Libri hujus proponit argumentum, quod ex induſtria cum ſuperioribus connectit. Cùm enim primo & ſecundo Libro abundè docuerit, quæ & qualia ſint rerum* Primordia, *quibus figuris diſtincta, quo motu ferantur, ac cæteras res procreent, Libro verò tertio* Animæ *atque* Animi *naturam fuſiùs explicaverit, meritò ſanè à v. 26. ad v. 46. hanc aliam ſubnectit diſputationem de ſenſatione tam vigilantium quam dormientium. Quam diſputationem ut ex ordine abſolvat, à* Simulachris *exorditur, quibus omnem ſenſationem fieri contendit. Docet itaque III. à rerum ſuperficie tenuia quædam & ſubtiliſſima* Simulachra *mitti quæ paſſim per Aera volitant, ſigillatim tamen ſub viſum non cadunt, niſi a ſpeculis aut Aqua repulſa in oculos incurrant, à v. 46. ad v. 108. IV. Subtilitatem horum* Simulachrorum *demonſtrat, & ſubinde exiguitatem* Primordiorum *confirmat, ad v. 129. V. Simulachrorum duplex diſtinguit genus, alterum eorum, quæ ſponte ſua generantur in Aere, qualia nonnunquam videmus fieri in nubibus, quæ modò Gigantum, modò Montium aut Belluarum imagines imitantur, alterum eorum quæ à rerum ſuperficie avolant, quaſi tenues rerum Exuviæ: & deinde à Rerum ſuperficie has Exuvias perpetuò oriri docet, & ea motus celeritate per Aera ferri, ut Luminis ſolaris jactum facilè ſuperarent, à v. 129. ad v. 217. VI. Quia* Viſus *Omnium ſenſuum primus habetur, ab eo exorditur, quem ex* Simulachrorum *ſeu* Imaginum *incurſu fieri docet: Interim autem explicat ea omnia quæ ad* Viſus *cauſas ſpectant, variaque de* Viſu *problemata proponit, quæ ritè ſolvit & explicat, à v. 217. ad v. 471. VII. Ne verò aliquis ex problematis modò explicatis ſenſus fallaciæ arguat, illorum dignitatem copioſè adſtruit, à v. 471. ad v. 524. Et ſubinde* Scepticos, *præcipuè à v. 471. ad v. 479. refutat: & demum aſſerit omnem Veritatem fidei ſenſuum inniti. VIII. His ita de* Viſu *diſputatis, cæteros ſenſus aggreditur, ac primùm docet* Vocem *ac* ſonum *corporeas eſſe Imagines, quæ aurem pariter feriant*

riant

Google

riant & auditum faciant, Vocis naturam atque formaturum explicat. Cur eadem vox percipiatur à multis, rationem reddit ; Quid ſit Echo, *quomodo fiat, à v.* 524. *ad v.* 619. *IX. Deinde de* Sapore, & Guſtu, *de* Odore, & Olfactu *docet ; Quid nempe ſit* Sapor, *quid* Odor, & *cur non ab omnibus ſentiantur. Cur* Cibus *idem aliis dulcis, Aliis amarus fiat ; Cur* Odor *alius aliis ſit magis aptus,* & Vox *aliis terrorem incutiat, quæ alios juvet, ſaltem non terreat, à v.* 619. *ad v.* 726. *X. de* Imaginatione *atque* Cogitatione *agit, quas per tenuiſſima rerum* Simulachra *ſeu imagines quæ in mentem incurrant, fieri pariter ait, inde varia de cogitationibus problemata proponit & explicat, Cur, v. g. videamur in Somnis videre illos, qui jam mortui ſunt : Cur* Simulachra *rerum ſeu Imagines videantur nobis morari dum cogitamus ea. Cur ſubitò quiſque cogitat quæ lubuerit : Cur in Somnis cernimus moveri, à v.* 726. *ad v.* 820. *XI. à v.* 821. *ad v.* 905. *Docet* Linguam, Oculos, Aures, Nares, *omnia denique ſenſationis* Organa *priùs nata eſſe quàm eorum uſum, ſecùs verò in artificioſis rebus quæ pendent ex prævisa indigentia : XII. De* Somno, *ac* Inſomniis *agit, imprimiſque docet qua ratione fiat Somnus in nobis, & in cæteris Animantibus : Somniorum varias aſſignat cauſas, & demum ad res Venereas delapſus à v.* 1050. *uſque ad finem libri de* Amore, Sterilitate, Fœcunditate, *&c. liberiùs forſan & apertius quàm par erat, (ſed Philoſophi in hiſce rebus ſibi maximè indulgent) diſputat.*

T. LUCRE-

T. LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER QUARTUS.

INTERPRETATIO.

Peragro avias ſedes Muſarum nullius olim pedibus calcatas, placet adire fontes illibatos, & inde Aquas haurire; placet novos flores legere, & ex iis locis nobilem mihi Coronam decerpere, è quibus Muſæ nullius unquam caput ornârunt. Primum quod de rebus maximi momenti cano, animoſque Hominum arctis Religionis vinculis eximo; deinde quòd de rebus tam obſcuris tum lucida ſcribo Carmina, Muſæo lepore cuncta contingens; Neque hoc temerè videtur fieri, verum ut Medici, cum amara abſynthia Pueris conantur dare, poculi oras dulci flavoque melle circumliniunt, ut incauti Pueri ludificentur labrorum tenus, at interim amarum abſynthii ſuccum epotent, atque ita decepti non damnum aliquod hac fraude patiantur, ſed ut hauſto medicamine recreati convaleſcant: Sic Ego, quoniam hæc noſtra Philoſophia videtur horrida & triſtis illis omnibus, quibus nondum fuerit perſpecta, Vulguſque Hominum eam maximè.

AVia Pieridum peragro loca nullius antè
Trita ſolo, juvat integros accedere fonteis:
Atq; haurire: juvatq; novos decerpere flores,
Inſignemque Meo capiti petere inde coronam,
Unde priùs Nulli velârint tempora Muſæ.
Primùm quòd magnis doceo de rebus, & arctis
Relligionum animos nodis exſolvere pergo;
Deinde, quòd obſcura de re tam lucida pango
Carmina, muſæo contingens cuncta lepore:
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur.
Nam veluti Pueris abſynthia tetra Medentes,
Cùm dare conantur, priùs oras pocula circùm
Contingunt mellis dulci, flavoque liquore,
Ut Puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Abſynthì laticem, deceptaque non capiatur;
Sed potiùs tali tactu recreata valeſcat.
Sic Ego nunc, quoniā hæc Ratio plerumq; videtur
Triſtior eſſe, quibus non eſt tractata, retroque
Volgus abhorret ab Hac; volui tibi ſuaviloquenti

NOTÆ.

1. *Avia Pieridum.*] Iſtos 25. verſus quibus attentum ſibi Memmium ſuum, aut alium quemvis Lectorem reddere conatur, vid. lib. I. v. 925.

2. *Integros.*] Terentius, Prol. Adel.
Plautus hunc locum
Reliquit integrum.

9. *Lepore.*] Quidam Codd. *Liquore*, imperite: lib. I. v. 29.
Quò magis æternum da dictis, Diva, leporem.

17. *Tactu.*] Alii pro *Pacto* contendunt, *Tractu*, id eſt *Hauſtu*, Giſanius: Non tanti.

Carmine Pierio rationem exponere noſtram,
Et quaſi Muſeo dulci contingere melle;
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Verſibus in noſtris poſſem, dum perſpicis omnem
Naturam rerum; ac perſentis utilitatem.
Sed quoniam docui, cunctarum Exordia rerum
Qualia ſint, & quàm variis diſtantia formis
Sponte ſua volitent æterno percita motu:
Quoque modo poſſint res ex his quæque creari;
Atque Animi quoniam docui natura quid eſſet,
Et quibus è rebus cum Corpore compta vigeret;
Quove modo diſtracta rediret in Ordia prima:
Nunc agere incipiam tibi, quod vehementer ad has res
Attinet, eſſe ea, quæ rerum Simulacra vocamus:
Quæ quaſi Membranæ ſummo de corpore rerum
Dereptæ volitant ultro citroque per auras:
Atque eadem nobis vigilantibus obvia menteis
Terrificant, atque in ſomnis, cùm ſæpe figuras
Contuimur miras, ſimulacraque luce carentum;
Quæ nos horrificè languenteis ſæpe ſopore
Excierunt: Ne forte Animas Acherunte reamur
Effugere,

averſatur; dulci Carmine Tibi (Lector *) noſtra dogmata explicare, illaque ſuavi Muſarum melle quaſi circumlinere volui; ſi forſan tali commento in meis libris mentem tuam detinere poſſim, donec totam Naturam rerum penitus habeas perſpectam, iſtiuſque cognitionis utilitatem percipias. Quoniam verò docui qualia ſunt Rerum cunctarum principia, & quam variis figuris a ſe invicem diſtincta æterno motu agitata ſponte ſua volitant, & quo modo res omnes ex illis fieri & componi poſſunt: Quoniam etiam docui qualis ſit Animi natura, è quibus Principiis compoſita, & quo modo Corpori conjuncta vigeat, & quo modo à Corpore ſeparata in ſua Principia redeat & diſſipetur: Nunc incipiam demonſtrare (& hæc pars operis reliquis partibus mirè convenit) eſſe Ea, quæ appellamus* Idola *rerum, quæ veluti pelliculæ de ſummo Corpore detracta huc & illuc per Aëra vagantur: Quæ aliquando in nos vigilantes incurſantia Animos noſtros terrent, aliquando in nos ſomno ſopitos, cum formas horrendas intueri videamur, & Mortuorum* Idola, *quæ nos ſomno ſopitos maximo cum horrore ſæpè excitant: Ne forte credamus Animas è Tartaro*

NOTÆ.

25. *Perſentis.*] Ut in præcedente verſu *Perſpicis: Præſentis* Lambini admitti non debet.

26. *Sed quoniam docui*, &c.] V. 7. breviter recenſet ea quæ in præcedentibus libris diſputaverat, Primo & Secundo libro *Atomorum* Naturam, Affectiones, Motus denique & Concilia abſolverat, in tertio Principia Animæ Animamque ipſam tam Corpori conjunctam, quàm à Corpore ſeparatam conſideraverat; & deinde, v. 13. hujus libri quarti argumentum complectitur, viz. aget de Simulachris, quæ veluti membranæ corticeſque Corporum à rerum ſuperficie perpetuò fluunt, nobiſque illarum ſpecies & figuras deferunt; Si ſincera integraque adveniant, tum res veras percipimus; Si mutilata, inverſa, aut cum aliis conjuncta, inde Centaurorum, & aliorum id genus monſtrorum phantaſmata; aliquando etiam (namque Animæ cum Corporibus intereunt) Mortuorum ſpectra.

31. *Cum Corpore compta.*] *Cōpta*, ſeu *Coapta.* Faber: Ut & lib. III. v. 260.

—— *Quibuſque*
Copta modis vigeat ——

32. *Ordia prima.*] Primordia.

34. *Rerum Simulacbra.*] Intelligit ſpecies rerum, quas vulgò intentionales vocant, εἴδωλα, τύπους, ὑμένας, membranulas, effluvia ex ſuperficie corporea, quæ ex omnibus omninò rebus perpetuo emanant, & Animos impellunt. Latinis *Spectra: Figuræ, Imagines, Effigies: Quarum incurſu*, ut inquit Cicero ex Epicuro, 1. de Fin. *non modò videmus, ſed etiam cogitamus.*

40. *Horrificè.*] Lib. II. v. 609.

Quo nunc inſigni per magnas prædita terras
Horrifice *fertur divinæ Matris imago.*

41. *Ne forte Animas.*] Huc tendit *Lucretius*,

Effugere, aut Umbras inter vivos volitare :
Neve aliquid noſtri poſt mortem poſſe relinqui,
Cùm Corpus ſimul, atque Animi natura peremta,
In ſua diſceſſum dederunt Primordia quæque.
Dico igitur, rerum Effigias, tenueiſque figuras
Mittier ab rebus ſummo de corpore earum ;
Quæ quaſi Membrana, vel Cortex nominitanda 'ſt,
Quòd ſpeciem, ac formam ſimilem gerit ejus Imago,
Quoiuſcunque cluet de corpore fuſa vagari.
Id licet hinc quamvis hebeti cognoſcere corde ;
Principio, quoniam mittunt in rebus apertis,
Corpora res multæ, partim diffuſa ſolutè,
Robora ſeu Fumum mittunt, igneſque Vaporem :
Et partim contexta magis, condenſaq; ut olim
Cùm veteres ponunt tunicas æſtate Cicadæ ;
Et Vituli cùm membranas de corpore ſummo
Naſcentes mittunt, & item cùm lubrica Serpens
Exuit in ſpinis veſtem : Nam ſæpe videmus
Illorum ſpoliis vepreis volitantibus auctas.
Hæc quoniam fiunt, tenuis quoque debet Imago
Ab rebus mitti ſummo de corpore earum.
Nam, cur illa cadant magis, ab rebuſque recedant,
Quàm quæ tenuia ſunt, hiſcendi 'ſt nulla poteſtas.
Præſertim cum ſint in ſummis corpora rebus

evolare, aut Umbras inter Vivos volitare: Ne etiam credamus aliquid noſtri relinqui poſſe poſt mortem, cum & Corpus & Anima conſumta in ſua Primordia redierunt. Dico igitur Simulachra, tenueſque figuras rerum mitti à ſummo rerum Corpore (Superficie) quæ Membrana vel Cortex iſtarum rerum benè dici poſſit, quòd formam fert ejus rei a qua emiſſa volitat. Hoc autem, quamvis rudis Tibi ſit animus & minus attentus, ex his quæ dicturus ſum facile percipies. Primò quoniam multæ res (ad ſenſum provoco) Corpora e ſe emittunt, partim rara, nec compacta ; ſic Ligna mittunt Fumum, & Ignis Vaporem : partim denſa magis & compacta, ut cum Cicadæ veteres tunicas in æſtate deponunt, & cum Vituli naſcentes pelliculas de ſummo Corpore deponunt, & cum Serpens lubrica tunicam in vepribus exuit, ſæpe enim videmus vepres tenuibus illorum exuviis ornatos. Quoniam verò certum eſt hæc Corpora emiſſa eſſe, tenue quoque & ſubtile Simulachrum *a ſummo rerum Corpore (ſuperficie) mitti debet, cur enim illa quæ denſa ſunt & compacta potius a Corpore recederent, quam ea quæ ſunt tenuia & ſubtilia, nulla omnino ratio reddi poteſt: Præcipue cum in rerum ſuperficie*

N O T Æ.

tius, nam ex inſtituto *Epicuri* τὰ φυσικὰ perluſtranda exiſtimabat, ideo tantùm, ut Hominum Animi Religionis vinculis expediri poſſint faciliùs: *Faber.*

46. *Dico igitur rerum effigias.*] Quæ, v. 34. *Simulachra*, jam *Effigias rerum*, *tenues Figuras*, *Membranam*, & Corticem appellat ; Eaque mitti à rerum ſuperficie, v. 5. aſſerit : & deinde, v. 19. hoc modo probat. Res multæ (idque ipſi Oculi agnoſcunt) e ſe mittunt Corpora, quædam rara & tenuia, Sic Lignum Fumum, Calorem Ignis ; quædam ſpiſſa magis & compacta, ſic Cicadæ & Serpentes pelles ſuas ; Quis autem tenuia quædam *Simulachra* avolare à rerum ſuperficie dubitet, cùm videat ſpiſſa magis & ſolida deponi ? Præſertim cùm ſint minuta Corpuſcula in rerum ſuperficie, ſeu prima fronte collocata, quæ facile ſeſe expedire poſſunt, & avolare. Epicurus ipſe, καὶ μὴν καὶ τύποι ὁμοιοσχήμονες τοῖς στερεμνίοις εἰσί, λεπτότησιν ἀπέχοντες μακρὰν τῶν φαινομένων, τούτους δὲ τοὺς τύπους εἴδωλα προσαγορεύομεν. *Effigias* verò, ut apud Plautum, *Hæc eſt Veneris* Effigia.

47. *Summo de Corpore.*] Rectè, ſi unquam aliàs, Lambinus Giſanium cum ſuo *Cortice* e Codd. deſumpto caſtigat. *Effigies*, viz. *de rerum Cortice*, nominanda eſt *Cortex* : Quid ineptius ? Epicurus autem hæc *Simulachra* excitat ἀπὸ τῆς σωμάτων ἐπιπολῆς. Vid. etiam v. 35. & v. 62.

56. *Veteres.*] *Teretes*, Alii : Et pro *Æſtate*, *Ætate*, fruſtra.

61. *Hæc quoniam.*] *Quæ quoniam.*

64. *Hiſcendi eſt nulla poteſtas.*] Ne Hiſcere quidem licet, nulla omnino ratio reddi poteſt : Ita ex optimis Codd. *Lambinus*, & vani iſti qui *Oſtendi* præferunt.

Multa

Multa minuta, jaci quæ poſſint ordine eodem
Quo fuerint, veterem & formæ ſervare figuram;
Et multò citiùs, quantò minùs endopediri
Pauca queunt, & ſunt in prima fronte locata.
Nam certè jaci, atque emergere multa videmus,
Non ſolùm ex alto, penituſque, ut diximus ante,
Verùm de ſummis ipſum quoque ſæpe colorem:
Et volgò faciunt id lutea, ruſſaque Vela,
Et ferrugina, cùm magnis intenta Theatris
Per malos volgata, trabeiſque trementia flutant:
Namque ibi conſeſſum Caveaï ſubter, & omnem
Scenaï ſpeciem, Patrum, Matrumque, Deorumque,
Inficiunt, coguntque ſuo fluitare colore:
Et quantò circum mage ſunt incluſa Theatri
Mœnia, tam magis hæc intus perfuſa lepore
Omnia conrident conrepta luce diei.
Ergo Lintea de ſummo cùm corpore fucum
Mittunt, Effigias quoque debent mittere tenueis
Res quæque, ex ſummo quoniã jaculantur utræque.

multa ſunt minuta Corpora, quæ emitti poſſunt eo ordine quo in Corpore ſita erant, & formam figuramque rei retinere; imo tanto citius mitti poſſunt quanto pauca Corpora & ea quæ ſunt in ſuperficie rei locata minus impediri poſſunt, quam ea quæ plura ſunt, & interius locata. Nam profectò videmus multas res non ſolum ex interioribus partibus Corporis, ut modo docuimus, emergere, ſed de ſuperficiebus ipſum Colorem emitti. Et Vela lutei, ruſſi, aut ferruginei coloris id ſæpe faciunt, cùm ſpatioſis Theatris intenta per malos & trabes diſpanſa fluitant: namque totum in Cavea conſeſſum, Scenam omnem, Patres, Matronas, atque Deos tingunt, ſuoque colore fluitare cogunt: Et quanto magis Theatra ſunt hujuſmodi Velis obducta, tanto magis venuſto colore, qui ſeipſum luci adjungit, omnia lepidè perfunduntur. Igitur cum Vela de ſuperficie ſua colorem mittant, quælibet res debent tenuia Simulachra mittere, quoniam a ſuperficie utraque mittuntur.

Notæ.

67. *Veterem & formæ.*] Alii *Solitam*, Quidam *& conſimilem*, ſeu *& conformem*: Giſanius,

Et con *formæ ſervare figuram*:

viz. *conſervare*: *Forma* autem ſecundum Epicurum eſt id, quod in Corporis ſuperficie continenter remanet, ipſa Imagine tanquam Spolio continenter avolante: Aliquid, viz. Coloris Solido inhæret, aliquid deraſum transfertur, quod fit Simulachrum.

69. *Pauca queunt.*] Ait Poeta, *Summis in rebus multa minuta Corpora eſſe quæ jaci poſſint*, &c. Et reverà longe plurima eſſe ea debent, alioqui unde tandem perenne illud Specierum effluvium? Vides eam eſſe *Lucretii* ſententiam, Corpora *multa* minuta eſſe in ſummis rebus, quæ quanquam ſint *multa*, tamen tantò citiùs jaciuntur, quantò minùs impediri poſſunt *Pauca*: Id autem dicere, non modò inconſtantis Hominis eſt, ſed ejus etiam, qui rei Phyſicæ imperitiſſimus ſit: Itaque non *Pauca* legi, ſed *Parva* neceſſe eſt; Pergit enim, & ut probet *multa* Corpora profundi ex rebus, hos verſus ſubjicit:

Nam certè jaci, atque emergere multa *videmus*
Non ſolum ex alto, penituſque, ut diximus antè,
Verum de Summis, &c. Faber.

Pro *& ſunt*, Giſanius *ut ſunt*.

70. *Nam certè jaci*, &c.] V. 15. confirmat quod ſuperiori argumento aſſumſerat, idque probat experimento, quo conſtat *Colores* ita delibrari à ſummis Corporibus, ut *Imaginum* quoque direptionem arguant: Quippe Vela Theatris intenta totum ſcenæ apparatum, Populumque ſpectantem ſuo Colore perfundunt:

Nam jacier certè, *atque emergere*: Gaſſendus:

Alii, *Nam certè jaci* ac tergeri: vel
Nam detergeri *atque emergere*:

75. *Volgata.*] Volitantia, Sic lib. II. v. 163, & 364. *Pervolgant*; & jam infra, v. 208, & lib. V. v. 1161.

77. *Deorum.*] Nam ibi Deorum Simulachra, quippe Ludi id genus Religionis pars erant:

Sunt igitur certæ rerum imagines, quæ tenues ſubtileſque per Aëra volitant, quæ tamen ſigillatim, & ſeparatæ videri nequeunt; Præterea, omnis Odor, Fumus, Vapor, atque aliæ ejuſdem generis res idcirco raræ & diſperſæ e rebus emergunt, quia dum in partibus interioribus natæ ex altò veniunt, nec viæ ſunt rectæ per quas egredi conantur, per obliquos & tortuoſos meatus aſcendentes diſcerpuntur: e contra verò cum ſummi coloris tenuis membrana mittitur, nihil eſt quod eam poſſit ſcindere, quoniam eſt in rei ſuperficie locata. Poſtremò, ut illa omnia Simulachra quæ in Speculis, in Aqua, omnique re plana & polita apparent nobis ſint e miſſis imaginibus compoſita neceſſe eſt, quoniam formam rerum & figuram referunt: Nam cur illa Corpora quæ ſub ſenſum cadunt potius a rebus mitterentur, quæ tamen plurima nos videmus mitti, quàm illa quæ tenuia & ſubtilia ſunt, nulla profectò ratio reddi poteſt.

Sunt igitur, jam formarum veſtigia certa,
Quæ vulgò volitant ſubtili prædita filo,
Nec ſingillatim poſſunt ſecreta videri.
Præterea, omnis Odos, Fumus, Vapor, atque aliæ res
Conſimiles, ideo diffuſæ rebus abundant,
Ex alto quia dum veniunt intrinſecus ortæ,
Scinduntur per iter flexum; nec recta viarum
Oſtia ſunt, qua contendunt exire coortæ.
At contrà, tenuis ſummi membrana Coloris
Cum jacitur, nihil eſt, quod eam diſcerpere poſſit,
In promptu quoniam 'ſt in prima fronte locata.
Poſtremo, in Speculis, in Aqua, Splendoreque in omni
Quæcunque apparent nobis Simulacra neceſſe 'ſt,
Quandoquidem ſimili ſpecie ſunt prædita rerum,
Eſſe in imaginibus miſſis conſiſtere eorum:
Nam cur illa cadant magis, ab rebuſque recedant
Corpora res multæ quæ mittunt Corpore aperto,
Quàm quæ tenuia ſunt, hiſcendi'ſt nulla poteſtas,

NOTÆ.

85. *Sunt igitur,* &c.] His 3. v. concludit ex diſputatis & probatis hactenus eſſe iſta, de quibus agitur, rerum Simulachra · Pro *certa* quidam legunt *cæca*, quos Ego non ſequor.

88. *Præterea, Omnis odos,* &c.] Supra, v. 66. docuit, *Simulachra jaci ordine eodem*

Quo fuerint, veterem & formæ ſervare figuram.

V. 8. oſtendit ſe non ineptè illud docuiſſe, ideo enim eundem ordinem ſervant, quoniam avolant à Corporis ſuperficie, unde omnes *Simulachrorum* partes æque facile ſe expediunt, inde per nullos meatus, & viarum anfractus feruntur, ut Odor, Fumus, Vapor, & id genus alia quæ è rerum partibus interioribus fluunt, & eam ob cauſam confuſa volitant, & diſperſa.

96. *Poſtremò, in Speculis,* &c.] Denique probat, v. 13. dari Imagines è rerum Superficie dereptas; *Simulachra* quæ à nobis cernuntur in Speculis, in Aqua, & in re qualibet plana & levigata, ſimillima ſunt iis rebus quarum ſunt *Simulachra*: Ergo neceſſe eſt iſta *Simulachra* ex Imaginibus ab ipſis rebus dereptis componi; Nam nulla alia cauſa reddi poteſt tam exactæ ſimilitudinis, niſi cortex ſummus ille, qui toti rei dudum hærens, quaſi membrana ſeparatur, & appellit in Speculum, aut Aquam: Notabis autem ſingulas rerum imagines, quæ in ſpeculis, aut in Aqua cernuntur non unas eſſe, ſed multas, quæ jugi repulſu ad Oculos rejectæ non plures, ſed quaſi una Imago videantur. Sanè Experientia monſtrat Imagines ex ipſis uſque Corporibus in Specula tranſmitti, quando illis præſentibus appellunt in Speculum, re quapiam interpoſita à progreſſu in Speculum arcentur, ac ſi moveantur Corpora, moventur & ipſæ, ſi invertantur, invertuntur; ſi diſcedant, abeunt; ſi abſint, ſunt nullæ.

99. *Eſſe eorum.*] Τὸ εἶναι, ἡ ἐσία.

102. *Hiſcendi.*] Ita ſuprà, v. 64. idem ac v. 128.

———*Dicere nemo eſt*

Qui poſſit, neque eam rationem reddere dictis.

Sunt

Sunt igitur tenues formarum, conſimileſque
Effigiæ, ſingillatim quas cernere nemo
Cùm poſſit; tamen aſſiduo, crebroque repulſu
Rejectæ, reddunt Speculorum ex æquore viſum:
Nec ratione alia ſervari poſſe videntur
Tantopere, ut ſimiles reddantur quoique figuræ:
Nunc age, quàm tenui natura conſtet Imago,
Percipe: & imprimis quoniam Primordia tantum
Sunt infra noſtros ſenſus, tantòque minora,
Quàm quæ primùm oculi cœptant non poſſe tueri.
Nunc tamen id quoque uti confirmem, Exordia rerum
Cunctarum quàm ſint ſubtilia, percipe paucis.
Primùm Animalia ſunt jam partim tantula, eorum
Tertia pars nulla ut poſſit ratione videri.
Horum Inteſtinum quodvis quale eſſe putandū 'ſt?
Quid? Cordis globus aut Oculi? quid? Membra? quid? Artus?
Quantula ſunt? quid? præterea Primordia quæque,
Unde Anima, atque Animi conſtet natura neceſſum 'ſt,
Nonne vides, quam ſint ſubtilia, quàmque minuta?
Præterea, quæcunque ſuo de corpore odorem
Exſpirant

Sunt igitur tenues rerum imagines rebus ipſis ſimiles, quas cum nemo ſigillatim queat videre, tamen à lævi & æquabili ſpeculo jugiter rejecta oculos movent, & ſub viſum cadunt: Nec alia ratione videtur fieri poſſe ut Simulachra à ſpeculis rejecta eſſent rebus ipſis tam ſimilia, earumque formam & figuram oſtenderent. Nunc verò diſce quàm tenuia & ſubtilia ſint iſta Simulachra, & imprimis quoniam rerum Semina (Atomi) ſunt infra noſtros ſenſus, atque tanto minora quam Corpora illa, quæ propter exiguitatem primum aciem oculorum fugiunt: Ut verò obiter demonſtrarem ſubtilitatem & exiguitatem Atomorum, hæc breviter: Primum ſunt quædam Animalia tam minuta, ut eorum tertia pars nullo modò videri poſſit: Quam minutum putandum eſt quodvis horum Animalium Inteſtinum? Cordis globus, aut Oculi, membra atque artus quam minuta ſunt? Nonne etiam intelligis quam ſubtilia & minuta debent eſſe ſingula illa Semina e quibus illorum Animalium Anima componatur? Præterea, quæcunque Corpora gravem odorem exſpirant,

NOTÆ.

109. *Nunc age, quàm tenui*, &c.] Harum Imaginum affectiones explicaturus, primò, v. 13. docet ſummam tenuitatem, talem quidem quæ vix concipi poſſit, illis convenire: Res ut declaretur, cogita duntaxat Nihil eſſe aliud Imagines quàm Atomorum tenuiſſimas, pelliçularum inſtar, contexturas: At quanta ſit Atomorum ſubtilitas, quarum innumeræ Myriades neceſſariæ ſunt minutiſſimo Animalculo, *Acari*, v. g. membrulove etiam ejus compingendo? Id nempe ſatis eſt ut intelligas, Si Imago conſtiterit ex ejuſmodi Atomis quæ non κατὰ βάθος, quod eſt *Epicuri* verbum, cohæreſcant, eſſe debere Imaginem multis myriadum myriadibus ipſa unius *Acari* particulæve ejus craſſitudine tenuiorem. Epicurus ipſe, ἢ μὲν ἢ τύποι ὁμοιοχήμονες τοῖς στερεμνίοις εἰσὶ, λεπτότησι ἀπέχοντες μακρὰν τῶν φαινομένων, τούτους δὲ τοὺς τύπους εἴδωλα προσαγορεύομεν: & alibi, ὅτι τὰ εἴδωλα ταῖς λεπτότησιν ἀνυπερβλήτοις κέχρηται, οὐδὲν ἀντιμαρτυρεῖ τῶν φαινομένων.

112. *Quam, quæ primum Oculi.*] Summum cacumen concretorum: *Fabr.* Vid. lib. I. v. 593.

122. *Præterea, quæcunque ſuo*, &c.] Horum 8. v. ſenſus eſt. Cùm tanta Corpuſculorum copia ex hiſce Herbis graveolentibus exhaletur, ut vicinum Aërem compleat, dici non poteſt quantula ſit pars quæ ex ſuperficie deripitur, ac proinde cùm Imago ſit ex iis duntaxat quæ ex ſuperficie dimanant, & cum Viſus ſenſorio habent Analogiam, excedere fidem quantæ tenuitatis eſſe Imago debeat, & maxime, cùm poſt multum tempus nihil quòd ſenſibile ſit exhalatum deprehendatur; Mira ſanè tenuitas Vaporis odoriferi, ac proinde Corpuſculorum ex quibus Vapor co-

Exſpirant acrem, Panaces, Abſinthia tetra,
Abrotonique graves, & triſtia Centaurea :
Horum unumquodvis leviter ſi fortè ciebis,
Quamprimum noſcas rerum Simulacra vagare
Multa modis multis, nulla vi, caſſaque ſenſu.
Quorum quantula pars ſit Imago, dicere nemo 'ſt
Qui poſſit, neque eam rationem reddere dictis.
Sed ne fortè putes ea demum ſola vagare,
Quæcunque ab rebus rerum Simulacra recedunt :
Sunt etiam, quæ ſponte ſua gignuntur, & ipſa
Conſtituuntur in hoc cœlo, qui dicitur aër :
Quæ multis formata modis ſublimè feruntur,
Nec ſpeciem mutare ſuam liquentia ceſſant :
Et quoiuſque modi formarum vertere in ora.
Ut nubeis facilè interdum concreſcere in alto
Cernimus, & mundi ſpeciem violare ſerenam,
Aëra mulcenteis motu : Nam ſæpe Gigantum
Ora

qualia ſunt Panaces, amara Abſynthia, graveolentes Abrotoni & amara Centaurea, ſi Horum Corporum unumquodvis leviter motitabis, facile cognoſces multa rerum Simulachra multis modis vagari, nulla vi, & ſenſu caſſa : quorum Simulachrorum quantilla pars Imago ſit nemo poteſt dicere, aut illius ſubtilitatem dictis explicare : Nè verò forſan credas ea tantùm Simulachra, quæ à rebus ipſis emittuntur per Aëra vagari, ſunt etiam quædam Simulachra, quæ ſponte ſua gignuntur, & in hoc noſtro inferiori Cœlo, qui Aër dicitur, coaleſcunt ; Quæ quidem multis modis mirè formata in altum feruntur, & cum tenuia ſint & minus compacta formam ſuam ſubinde mutant, & cujuſlibet figuræ ſpeciem induunt ; Ut aliquando videmus Nubes facile in alto concreſcere, & per Aërem delatas ſerenam Cœli faciem ſua nigredine deturpare ; Sæpe enim videmus ſpecies Gigantum

N O T Æ.

tus conſtat, cum v. g. ex pomo per aliquot menſes continuos emanat ; & Pomum tamen nihilo factum minutius obſervetur. Cogita porro quàm craſſus ſit iſte Vapor reſpectu Imaginis, & agnoſces *Imagines*, quæ per plures annos funduntur, ſi compoſitæ fuerint, non effecturas tantam molem ; quanta eſt Vaporis uno momento temporis effluentis.

125. *Ciebis.*] Alii *Movebis* : Voſſius verò ad Catullum, p. 270. *Revolvas* : & in ſequenti verſu è veteris ſcripturæ veſtigiis, *Quin potis es noſcas.*

127. *Caſſaque ſenſu.*] Alii interpretantur, *Privata ſenſu*, ut *Aer lumine caſſus* ; *Caſſum Anima Corpus*, &c. quaſi id ageret *Lucretius*, ne hæc Simulachra ſenſum non habere neſciamus : At verò *Nulla vi, Caſſaque ſenſu* meliùs interpreteris, Quæ vi tam debili feruntur, ut Organa movere, ſenſumque excitare non poſſunt.

130. *Sed ne fortè putes*, &c.] Poſt expoſitum familiarem illum, ac præcipuum modum generationis Imaginum, quas ἀποςάσεις & ἀποῤῥοίας vocat *Epicurus*, quia fiunt continua quadam direptione avolationeque tenuium quaſi membranularum ab extimis Corporibus ; v. 14 explicat aliud Genus Imaginum, quas συςάσεις vocat *Epicurus*, quia ſunt quaſi quædam coagmentationes ſponte ſua in medio Aëre natæ, tanquam nubes, neque e rebus ipſis reverà profluunt. Inde Gigantes, Montes, Urbes, & id genus alia inter nubes ſæpe videmus, & ſtulti admirantur ; Diodorus Siculus ſpectra commemurat formari ſponte ſolita in Africæ regionibus, quæ ſunt ultra Syrtes & Cyrenen ſitæ: περὶ γὰρ τινὰς καιροὺς καὶ μάλιςα κατὰ τὰς νηνεμίας, Συςάσεις ὁρᾶνται κατὰ τὸν Αέρα παντοίων ζώων ἰδέας ἐμφαίνουσαι : τούτων δὲ αἱ μὲν ἠρεμοῦσιν, αἱ δὲ κίνησιν λαμβάνουσι, καὶ ποτὲ μὲν ὑποφεύγουσι, ποτὲ δὲ διώκουσι, &c. Epicuri voce Συςάσεις utitur *Diodorus*, ipſe Epicuræus. Similia habet *Pomponius Mela* de Mauritania quæ retrò Atlantem, Similia *Plinius* de Scythiæ regionibus quæ infra Imaum : Nota etiam ſunt, quæ de *Morgana*, ſeu celebri illo Rheginorum ſpectaculo prodidit Kircherus : & in omni fere regione iſtiuſmodi Spectra plurimi vident, ſaltem putant ſe vidiſſe.

139. *Aëra mulcentes motu.*] Alii, *Aëre mulcentes motum* : Giſanius, *Aëra mulgentes motum* ;

Ora volare videntur, & umbram ducere latè:
Interdum magni montes, avolſaque ſaxa
Montibus anteire, & ſolem ſuccedere præter:
Inde alios trahere, atque inducere bellua nimbos.
  Nunc ea quàm facili, & celeri ratione genantur,
Perpetuòque fluant ab rebus, lapſaque cedant.
Semper enim ſummum quidquid de rebus abundat,
Quòd jaculentur: & hoc alias cùm pervenit in res,
Tranſit, ut in primis Veſtem: Sed in aſpera Saxa,
Aut in materiem ut Ligni pervenit; ibi jam
Scinditur, ut nullum Simulacrum reddere poſſit.
At cùm, ſplendida quæ conſtant, oppôſta fuerunt,
Denſaque, ut in primis Speculum 'ſt: Nihil accidit horum,
Nam neque uti veſtem poſſit tranſire, neque ante
Scindi, quàm meminit lævor præſtare ſalutem.
Quapropter fit, ut hinc nobis Simulacra genantur,
Et quamvis ſubitò, quovis in tempore, quamque
Rem contra Speculum ponas, apparet Imago:

per altum ferri, & latam umbram explicare; Aliquando magni montes, aut Saxa montibus avulſa præcedere ſolem, aut ſubire; & poſt hæc ferarum monſtra in nubibus vagari & tenebras facere videntur. Nunc autem percipe quam facilè celerique ratione iſta Simulachra generantur, jugique fluore a rebus avolantia recedant. Semper enim præſto eſt aliquod extremum in rerum ſuperficie quod iſta res emittant: Et hoc ita emiſſum cum pervenit in alias res, ut cum in veſtem, v. gr. pervenerit, illas permeat: ſed ubi in aſpera Saxa, lignumve pervenerit ibi frangitur & diſcerpitur, ita ut rei ipſius è qua emittitur imaginem reddere nequeat. At cum polita denſaque Corpora illi oppoſita ſunt in qua incidat, quale Corpus Speculum præcipuè eſt, tum nihil horum accidit, (neque permeat, neque frangitur) non enim poteſt permeare iſta Corpora tanquam Veſtem, neve frangitur & diſcerpitur priuſquam læv: Speculum integrum reddit & illæſum; & inde fit quòd Imagines ad noſtros oculos ferantur: & rep-nte licet, quovis etiam temporis momento rem aliquam ponas contra Speculum, illius rei Imago apparet;

NOTÆ.

tum: id eſt, impellentes, vel agitantes: Sic Ennius,

> Mulſerat *huc navem compulſam fluctibus Pontus.*

Cicero in Arati Phænomen.

> *At propter ſe Aquila ardenti cum Corpore portat*
> *Igniferum* mulgens *tremebundis Aëra pennis.*

Alii: Aëra *mulcantes* motu: *Mulcare* autem verberare, & pene mutilare eſt, modò autem dixit,

> *Cæli faciem* violare *Serenam.*

Decem hi verſus ſunt in Codd. miſerè turbati, in aliquem ſaltem ordinem redegit *Lambinus*, forſan non in optimum. Verſum igitur 143.

> *Inde alios trahere atque inducere* bellua *nimbos*,

loco ſuo motum verſui 138.

> *Mundi ſpeciem violare ſerenam*,

ſubjungas, & cum Gaſſendo legas:

> *Inde alios trahere, atque inducere* Nubila *nimbos.* Nihil tamen muto.

144. *Nunc ea quam facili & celeri*, &c.] Perpetuo & jugi fluore & omni temporis momento Simulachra à rebus mitti, v. 18. probat argumento à *Speculis* ducto; Profer Speculum, cujuſlibet rei objectæ Imago ſubitò apparet, quod tamen non fieret, niſi iſtius rei Imago ab ipſo Corpore fluens ab iſto Speculo rejiceretur: Si inquiras cur aliæ res non repellant Imagines? Reſpondet, alias eſſe raras, quas *Simulachra* permeant; alias poroſas aut aſperas eſſe quibus ſcinduntur Imagines & diſſipantur; In læve verò, & æquabile Corpus impingant, quale eſt Speculum, ſubitò ad Oculos reflectuntur. *Epicurus* apud Laertium, ἡ γένεσις τῶν εἰδώλων ἅμα τῷ νοήματι συμβαίνει, καὶ γὰρ ῥεῦσις ἀπὸ τῆς σωμάτων ἐπιπολῆς συνεχὴς συμβαίνει, σώζουσα τὴν ἐπὶ τοῦ στερεμνίου θέσιν, καὶ τάξιν τῶν Ατόμων ἐπὶ πολὺν χρόνον, εἰ καὶ ἐνίοτε συγχεομένη ὑπάρχει.

152. *Nihil accidit horum.*] Giſanius, *Nihil occidit*, viz. Nihil Simulachrorum tum perit; Hæc quidem ferri poteſt lectio, ſed altera probabilior.

Perpetuò

unde manifeſtum eſt tenues rerum texturas, & veluti Cortices jugi fluore avolare: Brevi ergo temporis ſpatio multa Simulachra generantur, & meritò dicitur illa celeri ratione naſci. Et ut Sol debet brevi temporis ſpatio multam lucem emittere, ut Cœlum omne ſit illa perpetuò repletum; Sic etiam neceſſe eſt ut Rerum multa Simulachra in puncto temporis à rebus in omnes undique partes jaciantur, quocunque enim Speculum obvertimus, in illo apparent res ea forma eoque colore quo reverà ſunt. Præterea, cum Cœli facies modò fuerit maxime ſerena, ſubitò fœdis denſiſque tenebris ex omni parte obducitur, ita ut putes omnes tenebras Inferos reliquiſſe, & ſpatioſa Cœli loca replevisse, tam atra & horrenda nox è coactis nubibus coorta impendet deſuper, & terret. At iſtarum nubium quantilla pars Imago *ſit, nemo poteſt dicere, aut illius exiguitatem verbis explicare. Nunc autem age, quanta celeritate Simulachra hæc moventur,*

Perpetuò fluere ut noſcas è corpore ſummo
Texturas rerum tenueis, tenueiſque figuras.
Ergo multa brevi ſpatio Simulacra genuntur,
Ut meritò celer his rebus dicatur origo.
Et quaſi multa brevi ſpatio ſummittere debet
Lumina Sol, ut perpetuò ſint omnia plena:
Sic à rebus item ſimili ratione neceſſe 'ſt
Temporis in puncto rerum Simulacra ferantur
Multa modis multis in cunctas undique parteis:
Quandoquidem Speculum queiſcunque obvertimus oris,
Res ibi reſpondent ſimili forma, atque colore.
Præterea, modò quom fuerit liquidiſſima cœli
Tempeſtas, perquàm ſubitò fit turbida fœdè
Undique, uti tenebras omneis Acherunta rearis
Liquiſſe, & magnas cœli complêſſe cavernas.
Uſque adeò tetra nimborum nocte coorta,
Impendent atræ formidinis ora ſuperne.
Quorū quantula pars ſit Imago, dicere nemo 'ſt,
Qui poſſit, neque eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quàm celeri motu Simulacra ferantur,

NOTÆ.

158. *Perpetuo fluere.*] Ea enim eſt *Epicuri* ſententia, Imaginem, quæ in Speculo cernitur non eſſe quid unum conſtans, certum, ſtabile, & idem, ſed alias atque alias Imagines, alteram in alterius locum, deinceps & ſine ulla interruptione ſuccedentes.

159. *Texturas.*] Meurſius, *Exturas rerum.*

162. *Et quaſi multa brevi,* &c.] Perpetuum jugemque Imaginum fluorem, v. 7. illuſtrat & confirmat; Ut Luce plena ſint omnia, radii à Sole perpetuò mittendi ſunt, pari ratione Simulachra à rebus avolent neceſſe eſt, quocunque enim obvertas Speculum, apparet rei oppoſitæ Imago, nec, quamdiu res ſitum ſuum ſervat, iſta diſparet Imago.

167. *Queiſcunque obvertimus Oris.*] Alii,

——Quocunque *obvertimus*, illuc
Res tibi reſpondent; Alii;
——*Speculum* quoicunque *obvertimus* Æris.

Lambinus maluit,

Quoicunque *obvertimus* oræ.

Alius verò neſcio quis legit,

Quocunque *obvertimus*, omneis
Res tibi *reſpondent.*

169. *Præterea, modò cum fuerit,* &c.] Aliud, ſed id minùs validum argumentum, v. 8. ſequentes continent; Serenum Cœlum videmus ſubitò denſis nubibus obductum; Iſtæ verò Nubes e Terra aut e Mari ſurgunt, ſpiſſa ſunt graviaque Corpora: Quid igitur tenues leveſque Imagines moretur?

169. Hos verſus iniquo loco diſpoſitos eſſe exiſtimat *Nardius*, & ſuperiùs collocari debere, quà de Imaginum exilitate agitur; ſed quis iite *Nardius*?

172. *Cœli complêſſe cavernas.*] Varro,

Nubes-Aquai frigido velo leves
Cœli cavernas *aureas ſubduxerant.*

Cicero in Arato,

Dicitur & late Cœli luſtrare cavernas.

177. *Nunc age quàm celeri,* &c.] V. 7. monet *Lucretius*, ſe de Imaginum harum mobilitate breviter diſputaturum; nec profectò longa diſputatione opus, cùm Simulachra vagari ea motus celeritate, qua nulla major poteſt concipi, Specula demonſtrant.

Et

Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita ſit, longo ut ſpatio brevis hora teratur,
In quemcunque locum diverſo numine tendunt;
Suavidicis potiùs, quàm multis verſibus edam:
Parvus ut eſt Cycni melior canor, ille Gruum quàm
Clamor, in ætheriis diſperſus nubibus Auſtri.
Principio, perſæpe leveis res, atque minutis
Corporibus factas, celereis licet eſſe videre.
In quo jam genere'ſt Solis lux, & vapor ejus,
Propterea quia ſunt è primis facta minutis:
Quæ quaſi truduntur, perque Aëris intervallum
Non dubitant tranſire, ſequenti concita plaga.
Suppeditatur enim confeſtim lumine lumen,
Et quaſi protelo ſtimulatur fulgure fulgur.
Quapropter Simulacra pari ratione neceſſe'ſt
Immemorabile per ſpatium tranſcurrere poſſe
Temporis in puncto: primùm quòd parvola cauſa
Eſt procul à tergo quæ provehat, atq; propellat:
Deinde, quòd uſque adeo textura prædita rara
Mittuntur, facilè ut quaſvis penetrare queant res,
Et quaſi permanare per Aëris intervallum.
Præterea, ſi, quæ penitus Corpuſcula rerum

& quam celer ſit eorum tranſitus cum Aera pervolant, ita ut immenſum Loci ſpatium brevi temporis ſpatio emetiantur in quemcunque locum vario motu ſingula ferantur; ſuavibus potius quam multis verſibus explicabo; ut parvus breviſque Oloris cantus gratior eſt quam iſte Gruum magnus ſtrepitus, qui longè per Aera diffunditur. Primò, ſæpe videmus leves res, & factas è minutis Corporibus celeri motu ferri: Cujus generis ſunt Lux Solis, atque ejus Calor; quia componuntur è minutis Seminibus, quæ quaſi protruduntur, & per interjacentem Aëra tranſeunt ab alio Calore & Luce à tergo inſequente propulſa: Nam jugi fluore Lux Lucem ſequitur, & perpetuo continuatoque impulſu ſplendor à ſplendore protruditur. Quapropter pari ratione neceſſe eſt Simulachra *momento temporis immenſum, & quòd vix concipi poteſt ſpatium pertranſire poſſe; primò, quia eſt ſufficiens vis quæ iſta minuta à tergo provehat, & protrudat, deinde quoniam tam tenuia & ſubtilia ſunt, ut res quaſvis facilè penetrare queant, & interjacentem Aërem quaſi permanare: Præterea, ſi illa Corpuſcula rerum quæ ex interioribus rerum partibus*

NOTÆ.

180. *In quemcunque locum.*] *In quem quæque,* Alii, meliùs: & pro *Numine* legunt *Momine.*

184. *Principio, perſæpe leves,* &c.] V. 15. Celeritatem trajectionis Imaginum explicat, Comparatione facta inter motum Simulachrorum & Radiorum Solarium à Cœlo ad Terram tempore imperceptibili pertingentium. Unde enim iſta Radiorum Solarium celeritas? nempe exigua ſunt Corpora & ſubtilia, facilè emittuntur è Corpore Solari, ab aliis radiis perpetuò inſequentibus protruduntur, & res tam ſubtiles Aër interjacens non impedit; Si verò hæc faciunt ut Radii Solares celerrimè ferantur, Eadem etiam efficient, ut Simulachrorum trajectio ſit celerrima.

189. *Non dubitant.*] Properant, ſeu non ceſſant, ſic lib. VI. v. 1190.

A pedibuſque minutatim ſuccedere frigus
Non dubitabat.

191. *Et quaſi Protelo.*] Lib. II. v. 531.

Ex Infinito rerum Summam uſque tenere,
Undique Protelo *plagarum continuato.*

194. *Quòd parvola Cauſa.*] Faber,

——*Primum quòd* Plurima *Cauſæ*
Eſt, procul à tergo quæ provehat, ——

Videbit Lector ipſe (quid enim pluribus opus eſt?) quanta hic abſurditas antea lateret, *Monſtrum horrendum, ingens,* &c. Et tamen hoc illud eſt quod omnes legebant, quòd omnes probabant: Nos, niſi fallimur, ſaniùs: Hæc quidem Ille, ſatis arroganter: Non opus autem iſta emendatione, ſi *Parvolæ* non voci *Cauſa,* ſed *Simulachra* jungas, vid. v. 66.

199. *Præterea, ſi quæ penitus,* &c.] Modò probavit Imagines pari celeritate cùm Solis radiis ferri, jam majorem, v. 11. illis attribuit; Quippe ſubtiliores ſunt Imagines, &c, quod ad illarum celeritatem vehementer facit, fluunt à rerum Superficie, & ſeſe facile expediunt, dum Calor & Lux ab interioribus Solis partibus mittuntur. Quidam legunt,

——*Quæ penitus Corpuſcula rerum*
Ex altoque foras *mittuntur:* ——

& forſan rectiùs.

Ex alto in terras mittuntur, Solis uti lux,
Ac vapor, hæc puncto cernuntur lapſa diei
Per totum cœli ſpatium diffundere ſeſe:
Perque volare mare, ac terras, cœlumque rigare
Quòd ſupera 'ſt: Ubi tam volucri hæc levitate
feruntur.
Quid? quæ ſunt igitur jā prima in fronte parata
Cum jaciuntur, & emiſſum res nulla moratur,
Nonne vides citiùs debere, & longiùs ire:
Multiplexque loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore, quo Solis pervolgant lumina cœlum?
Hoc etiam in primis ſpecimen verum eſſe videtur,
Quàm celeri motu rerum Simulacra ferantur,
Quòd ſimul ac primùm ſub divo ſplendor Aquaï
Ponitur, extemplo, cœlo ſtellante, ſerena
Sidera reſpondent in Aqua radiantia mundi.
Jamne vides igitur, quàm puncto tēpore imago
Ætheris ex oris ad terrarum accidat oras?
Quare etiam atque etiam mitti hæc fateare neceſſe 'ſt
Corpora, quæ feriant oculos, viſumque laceſſant:

è cœlo in Terras mittuntur, qualia ſunt Lux & Calor Solis, momento temporis per totum Cœli ſpatium ſe diffundunt, ſi per Terras, Cœlumque quod ſupra eſt, volent, & illud impleant propter celeritatem motus qua feruntur: Quid nonne manifeſtum eſt illa Corpora quæ in promptu ſunt in rerum Superficie collocata, & quæ cum jaciuntur nulla res impedit quin liberè avolent, debere celerius moveri, & majus loci ſpatium pertranſire eodem tempore quo Solis radii Cœlum percurrunt? Hinc etiam ſumas egregium ſpecimen celeritatis iſtius motus quo Imagines feruntur, quòd ſimul ac Aqua ſub dio collocetur, extemplo, Cœlo ſtellis fulgente, ſtellarum fulgentium Imagines in iſta Aqua intuemur; Nonne igitur jam vides quàm brevi temporis ſpatio Imagines à ſummo Cœlo ad Terras deſcendunt? Omnino igitur fatendum eſt a rebus mitti iſta Corpora quæ in oculos incurrunt, & laceſſunt viſum;

NOTÆ.

203. *Cœlumque rigare.*] Per Cœlum diffundi, & illud complere: Sic lib. V. v. 593.

Tantulus ille queat tantum Sol mittere lumen
Quod Maria, ac Terras omnes, Cœlumque rigando
Compleat, *& calido perfundat cuncta vapore.*

Sic Atomorum trajectiones Epicurus ad Pythoclem vocat ἐπαρδεύσεις.

206. *Emiſſum.*] Emiſſionem, ejaculationem, ἀπορβολὴ.

208. *Multiplexque.*] Alii, *Multiplicisque.*

209. *Pervolgant.*] Sic alibi, & lib. IV. v. 75. & lib. V. v. 428. *Volgata.*

210. *Hoc etiam in primis Specimen, &c.*] Sibi in ſubſidium vocat Experientiam, v. 7. Omnis viſio per Imagines, at Speculum vel Aquam ſub dio ponas, & momento temporis omnium Stellarum Imagines à Speculo iſto aut Aqua reſilientes in Oculos incurrunt: Quanta igitur trajectionis iſtarum Imaginum celeritas?

216. *Ad Terrarum accidat.*] Alii, *In Terrarum incidat.*

217. *Quare etiam atque etiam, &c.*] Hic autem fluor Imaginum ad Oculos admittendus eſt, quoniam, v. 14. ad omnes alios Senſus è rebus effluxus quidam allabuntur. Eodem argumento uſus eſt *Epicurus* teſte Macrobio, Sat. lib. VII. cap. 14. *In propatulo eſt quòd decepit Epicurum, a vero enim lapſus eſt, aliorum quatuor ſenſuum ſecutus exemplum: quia in audiendo, guſtando, & odorando, atque tangendo nihil è nobis emittimus, ſed extrinſecus accipimus quod ſenſum moveat, quippe & Vox ad Aures ultrò venit, & Auræ in Nares influunt, & Palato ingeritur quod gignat ſaporem, & Corpori noſtro applicantur tactu ſentienda; Hinc putavit & ex Oculis noſtris nihil foras proficiſci, ſed Imagines rerum in Oculos ultrò meare.*

Perpetuòque fluunt certis ab rebus Odores :
Frigus ut à fluviis, Calor à ſole, Æſtus ab undis
Æquoris, exeſor mœrorum litora circùm.
Nec variæ ceſſant Voces volitare per auras:
Denique in os ſalſi venit humor ſæpe Saporis,
Cùm mare verſamur propter : Dilutaque contra
Cùm tuimur miſceri abſinthia, tangit amaror.
Uſque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur : & in cunctas dimittitur undique parteis,
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi :
Perpetuò quoniam ſentimus, & omnia ſemper
Cernere, Odorari licet, & ſentire Sonorem.
Præterea, quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam, cognoſcitur eſſe eadem, quæ
Cernitur in luce, & claro candore ; neceſſe 'ſt
Conſimili cauſa Tactum, Viſumque moveri.
Nunc igitur, ſi Quadratum tentamus, & id nos
Commovet in tenebris ; in luci quæ poterit res
Accidere ad ſpeciem, Quadrata niſi ejus imago ?
Eſſe in Imaginibus quapropter cauſa videtur
Cernendi, neque poſſe ſine his res ulla videri.

A quibuſdam rebus Odores perpetuò fluunt, Frigus inſuper a Fluviis, Calor à Sole, Æſtus (Salſus Vapor) ab Æquore, qui exedit mœnia juxta oras maritimas poſita. Variæ etiam voces perpetuò volitant per Auras, denique cum juxta mare ambulemus ſalſus ſapor in ora noſtra ſæpè venit, & cùm videamus tetra Abſynthia conteri & miſceri, Sapor Amarus linguam afficit, ita Res aliquæ ab omnibus rebus perpetuò fluunt, & in omnes undique partes dimittuntur: nec ullo temporis momento ceſſant à fluendo, ſiquidem perpetuò ſentimus, & ſemper poſſumus videre rem quamlibet, Odores etiam & Sonos ſentire. Præterea, cum Figura aliqua in tenebris (noctu) manibus contacta cognoſcitur eadem eſſe quæ in clara diei luce cernitur, neceſſe eſt Tactum & Viſum pari cauſa moveri: Nunc igitur ſi Figuram quadratam manibus tractamus, & illa nos in tenebris movet, facitque ut ſentiamus quadratam eſſe, quænam res poteſt in luce illam figuram noſtris oculis repræſentare, præter quadratam ejus Imaginem! Cauſa igitur videndi Simulachra ſunt, neque ſine illis poteſt ulla res videri.

NOTÆ.

219. *Odores.*] Vulg. *Obortu*, imperitè. *Obortu* verò in ultima editione rejicit Lambinus, & ridiculus eſt *Fayus*, dum Calumnias *Parei* impudenter recitat.

222. *Per Auras.*] Rectiùs quàm *per Aures*, ut patet ex v. 230.

225. *Tangit Amaror.*] Virgilius, Georg. lib. II. v. 246.

At Sapor indicium faciet manifeſtus, & Ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit Amaror.

Vid. A. Gellii Noct. Att. lib. I. C. 21.

230. *Sentire Sonorem.*] Rectè quidem, & id ipſum agnovit Lambinus, qui aliquando legit *Exaudire Sonorem* : Giſanius tamen *Sentire ſonare.*

231. *Præterea, quoniam*, &c.] Aliud, v. 9. continetur argumentum. Corpus aliquod, quadratum, v. g. manu in Tenebris tractemus, Illud Corpus quadratum eſſe cognoſcimus, unde verò niſi ex figura ejus quadrata ? Idem Corpus in Luce noſtris Oculis uſurpemus, cognoſcimus quadratum, unde verò niſi ex Imagine quadrata ?

236. *In luci.*] Luce: *Accidere ad Speciem*, interpretor *ad Oculos pervenire* : & rectè quidem, cùm *Species*, v. 243. Oculos ſignificet.

238. *Eſſe in Imaginibus*, &c.] Hanc Epicuri ſententiam ita explicat A. Gellius, Noct. Att. lib. V. C. 16. *Epicurus autem affluere ſemper ex omnibus Corporibus Simulachra quædam Corporum ipſorum, eaque ſeſe in Oculos inferre, atque ita fieri ſenſum videndi putat.* Macrobius autem, Sat. lib. VII. C. 14. *Cenſet Epicurus ab omnibus Corporibus jugi fluore quædam Simulachra manare, nec unquam tantulam moram intervenire, quin ultrò ferantur inani figura cohærentes Corporum Exuviæ, quarum receptacula in noſtris Oculis ſunt, & ideo ad deputatam ſibi à natura ſedem proprii ſenſus recurrunt.* Epicurus ipſe apud Laertium docet Simulachra ἐπεισιέναι : Et apud Plutarchum, εἰδώλων εἴσκρισις Simulachrorum inſinuatio, & apud Ciceronem, εἰδώλων ἐμπτώσεις occurrunt.

Nunc illa quæ dico rerum Simulachra a rebus missa in omnes undique partes feruntur: At verò quoniam solis oculis videre possumus, Inde fit ut quoquò versum oculos vertimus, Res eo modo quo figuratæ & coloratæ sunt in illos incurrant. Imago etiam efficit ut sentiamus & cognoscamus quantum res visa à Nobis distat: Nam cum à re mittitur Imago, extemplo protrudit & propellit Aërem omnem qui jacet inter se & Oculos. Omnis autem iste Aër per Oculos nostros perlabitur, pupillas quasi perterget, atque ita transit: Inde fit ut videamus quantum à nobis distant singulæ res visæ, & quantò plus Aëris propellitur ante Imaginem, & quantò longior Aëris tractus nostros Oculos perterget, tantò remotior res quæque visa a nobis videtur: Hæc autem quam celerrimè (uno eodemque momento) fiunt, Ita ut simul sentiamus qualis sit illa res quæ videtur, & quam procul distat. Minime autem mirari debes,

Nunc ea, quæ dico, rerū Simulacra feruntur
Undique, & in cunctas jaciuntur didita parteis;
Verùm, nos oculis quia solis cernere quimus,
Propterea fit, uti, speciem quò vertimus, omnes
Res ibi eam contra feriant forma, atque colore.
Et quantùm quæque à nobis res absit, Imago
Efficit ut videamus, & internoscere curat.
Nam cùm mittitur, extemplo protrudit, agitque
Aëra, qui inter se cumque 'st, oculosque locatus;
Isque ita per nostras acies perlabitur omnis:
Et quasi perterget pupillas, atque ita transit.
Propterea fit, uti videamus quàm procul absit
Res quæque: & quantò plus aëris antè agitatur,
Et nostros oculos perterget longior aura,
Tam procul esse magis res quæque remota videtur:
Scilicet hæc summè celeri ratione geruntur,
Quale sit ut videamus: Et unà quàm procul absit.
Illud in his rebus minimè mirabile habendum 'st,

NOTÆ.

240. *Nunc ea quæ dico, &c.*] V. 5. docet Imagines à Corporum superficie perpetuò fluentes ubique adesse, nosque circumstare, ita ut per ipsas videre nihil nos prohibeat, si Oculos modo converterimus illis percipiendis solos destinatos. Δεῖ δὲ καὶ νομίζειν ἐπεισιόντος τινὸς ἀπὸ τῶν ἔξωθεν τὰς μορφὰς ὁρᾶν ἡμᾶς, καὶ διανοεῖσθαι· οὐ γὰρ ἂν ἀποσφραγίσαιτο τὰ ἔξω τὴν ἑαυτῶν φύσιν τοῦ τε χρώματος, καὶ τῆς μορφῆς, διὰ τοῦ ἀέρος τοῦ μεταξὺ ἡμῶν τε κἀκείνων· οὐδὲ διὰ τῶν ἀκτίνων, ἢ οἵων δήποτε ῥευμάτων ἀφ' ἡμῶν πρὸς ἐκεῖνα παραγινομένων, οὕτως, ὡς τύπων τινῶν ἐπεισιόντων ἡμῖν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ὁμοχρόων τε, καὶ ὁμοιομόρφων, κατὰ τὸ ἐναρμόττον μέγεθος εἰς τὴν ὄψιν, ἢ τὴν διάνοιαν, ὠκέως ταῖς φοραῖς χρωμένων. Epicurus, ad Herodotum.

245. *Et quantum quæque à nobis, &c.*] Multa sunt, eaque Insignia de Visu problemata, quorum nonnulla proponit & explicat Lucretius: Primò certum est, Nos non tantùm Colores formasque Rerum cernere, sed unà simul intelligere quantùm Res visæ à nobis distant. Qua autem ratione id efficiant Imagines à Rerum superficie fluentes? Respondet Poeta, v. 12. Imago in Oculum contendens protrudit Aërem ante se, prolixiorem quidem dùm eminùs appellit, compendiosiorem dum comminùs: Quò longior autem aut brevior sit iste Aëris tractus qui ab Imagine protrusus Oculum perlabitur, eò longius breviusve Intervallum inter rem objectam & Oculum intercipi sentitur.

246. *Curat.*] Efficit: Sic infra, v. 821. *Quod ne miremur Sopor atque Oblivia curant.*

249. *Omnis.*] Ita necessariò legendum ut edidit *Gifanius* etiam consitente *Fabro*, acri nimis & nonnunquam iniquo *Gifanii* Censore: Lambinus, *Omnes.*

256. *Quale fit.*] Nisi malles, *Quali sit.*

257. *Illud in his rebus, &c.*] Inquirat verò aliquis, cur res ipsæ cernantur cùm Imagines quæ oculos feriunt singulæ videri non possunt? Respondet pro more suo *Lucretius*, & v. 13. à pari confirmat illud esse minimè mirabile. Singulas partes Venti aut Frigoris non sentimus, ipsum verò Universum Ventum seu Frigus sentimus: Imagines autem singulis partibus Frigoris aut Venti, Res verò ipsas Universo Frigori aut Vento pares existima, & rem declaratam habebis: Idem de Tactu duri Lapidis dicendum.

Cur ea, quæ feriant oculos Simulacra, videri
Singula cùm nequeant, res ipſæ perſpiciantur:
Ventus enim quoque paullatim cùm verberat, & cùm
Acre ferit Frigus, non privam quamque ſolemus
Particulam Venti ſentire, & Frigoris ejus;
Sed magis unverſum: fierique perinde videmus
Corpore tum plagas in noſtro, tanquam aliquæ res
Verberet, atque ſui det ſenſum corporis extra.
Præterea, Lapidem digito cùm tundimus, ipſum
Tangimus extremum Saxi, ſummumque colorem.
Nec ſentimus eum tactu, verùm magis ipſam
Duritiem penitùs Saxi ſentimus in alto.
Nunc age, cur ultra Speculū videatur Imago
Percipe, nam certè penitus remmota videtur.
Quod genus illa, foris quæ verè tranſpiciuntur,
Janua cùm per ſe tranſpectum præbet apertum,
Multa facitque foris ex ædibus ut videantur.
Is quoq; enim duplici, geminoq; fit Aëre Viſus.
Primus enim 'ſt, citra poſteis qui cernitur Aër.
Inde fores ipſæ dextra, lævaque ſequuntur.
Poſt extraria lux oculos perterget, & Aër
Alter, & illa, foris quæ verè tranſpiciuntur.
Sic ubi ſe primùm Speculi projecit Imago,
Dum venit ad noſtras acies, protrudit, agitque

Cur cùm ea Simulachra quæ Oculos feriant nequeant ſingula videri, Res ipſæ tamen cernantur. Nam cum Ventus lenis flat, ejuſque frigus vehemens ferit, non tamen ſingulas Venti illius frigidi particulas ſentimus: Sed totam particularum congeriem potius ſentimus, & tum percipimus quaſi rem aliquam nobis ictus infligere, ſenſumque ſui Corporis quod extra nos eſt in nobis excitare. Præterea, cum lapidem digito tundimus, ſummam extremamque ſuperficiem iſtius Lapidis tangimus, nec tamen ſuperficiem iſtam tactu ſentimus, ſed potius ipſam duritiem lapidis quæ per totum Lapidis Corpus diffuſa eſt, & in intimis partibus ſita. Nunc age, rationem audi, cur Imago videatur ultra Speculum; nam certè longè ultra Speculum videtur: Quod genus illæ res ſunt quæ foris (extra januam) cernuntur, cum Janua aperta liberum proſpectum præbet, & permittit ut multæ res foris ex ædibus videantur. Viſus enim iſte fit duplici Aere; Primus enim eſt Aer qui citra januam videtur, poſt hunc valvæ dextra lævaque poſitæ ſequuntur. Poſt iſtas Lux extra januam & Aer alter permulcet Oculos, & tandem res illæ quæ ultra januam cernuntur; Sic ubi primum Speculi Imago ſe projecit, dum ad noſtros oculos venit, protrudit.

NOTÆ.

261. *Privam.*] Lambinus legit *Primam*, & defendere conatur, ſed fruſtra! *Privam* enim rectiùs opponitur voci *Univerſum*, v. 263. & Lib. III. v. 390.

Sentimus nec priva *pedum veſtigia* quæque.

264. *Aliqua res.*] Ex antiqua Latinitate; Alii *Aliqua*.

270. *Nunc age, cur ultra Speculum.*] Rerum Imagines à Speculi Superficie repulſæ non videntur in iſta Superficie, ſed intus quaſi, & in profundo: Hoc verò, v. 23. explicat Poeta: Quantum Res viſæ diſtant ab Oculo cognoſcitur per appulſum Aëris ab Imagine ad Oculum protruſi: Ubi igitur duplex Aër protruditur, Intervallum quoque magis extendi & duplicari neceſſe eſt: Imago autem Speculi (Speculum enim ipſum unà cùm re cujus Imago reflectitur videmus) unum Aëra propellit; Imago repulſa alterum, ideoque non in Superficie Speculi, ſed intùs quaſi, & in profundo hæc Imago apparet. Hanc explicationem illuſtrat allato exemplo rerum, quæ directè & procul cernuntur ex loco intra ædificium: Simulachris Aërem protrudentibus, tum per extraria ad Limen uſque Spatia, tum per interiora à Limine ad Oculum uſque.

271. *Remmota.*] ſeu *Remota* legas, perinde eſt; *Semota* verò rejice.

278. *Extraria Lux.*] Externa, ſeu Extranea. Terentius:

Nam hanc conditionem ſi cui tulero Extrario.

Et Scriptor ad Herennium:

Aſſumtiva pars eſt, cum per Se defenſio infirma eſt, ſed aſſumta extraria re, comprobatur.

Aëra,

& propellit Aera qui inter ſe & Oculos jacet, & facit ut prius ſentire poſſimus omnem iſtum Aera, quam Speculum ipſum: Sed quando ipſum quoque Speculum ſenſimus, continuò Imago iſta quæ a nobis mittitur illud Speculum attingit, & ad noſtros Oculos remiſſa redit, & ante ſe alium Aera protrudit, & facit ut iſtum alium Aera ſentiamus prius quam Se: & ob hanc cauſam eſſe tam procul ultra Speculum videtur. Quapropter iſta obſervatio de rebus, quarum Imagines ab æquabili Speculo remittuntur per duplicem Aera, minimè admirabilis habenda eſt, quoniam per duplicem iſtum Aerem commode explicari poteſt. Inſuper, fit ut illa pars Corporis, quæ nobis dextera eſt, in Speculis cernatur in læva, quoniam Imago lævi planoque Speculo illiſa non repellitur immutata, ſed ita retrorſum invertitur, ut ſiquis Larvam luteam, dum uda & mollis eſt, columnæ aut trabi allidat, atque iſta Larva ſi rectam figuram fronte continuò ſervet, & ſeipſam retrò eliſam exprimat,

Aëra, qui inter ſe cunque'ſt oculoſque locatus:
Et facit, ut priùs Hunc omnem ſentire queamus,
Quàm Speculum: Sed ubi Speculum quoque ſenſimus ipſum
Continuò à nobis in id hæc, quæ fertur, Imago
Pervenit, & noſtros oculos rejecta reviſit:
Atque alium præ ſe propellens Aëra volvit,
Et facit, ut priùs hunc, quàm ſe, videamus: eoque
Diſtare à Speculo tantùm remmota videtur.
Quare etiam atq; etiam minimè mirarier eſt par
Illis, quæ reddunt Speculorum ex æquore viſum,
Aëribus binis, quoniam res conſit utroque.
Nunc ea, quæ nobis membrorū dextera pars eſt,
In Speculis fit ut in læva videatur, eo quòd
Planitiem ad Speculi veniens cùm offendit Imago,
Non convertitur incolumis; ſed recta retrorſum
Sic eliditur, ut ſiquis priùs arida quàm ſit
Cretea perſona, adlidat pilæve, trabive:
Atque ea continuò rectam ſi fronte figuram
Servet, & eliſam retro ſeſe exprimat ipſa:

N o t æ.

289. *Tantum remmota.*] V. 271. *Penitus remmota*: tantùm enim ultra Speculum Imago apparet, quantum à nobis diſtat ipſum Speculum.

290. *Quare etiam atque etiam*, &c.] Hos tres verſus delendos cenſet Lambinus, nec ſanè video cur unquam Cenſuræ pudeat, nam hic loci otioſi ſunt, & nihil agunt.

293. *Nunc ea quæ nobis*, &c.] Opinioni Epicuri repugnat, quòd in Speculis Imago adverſa contemplatorem ſuum reſpicit, cùm debeat, ſiquidem à nobis orta recto meatu proficiſcitur, poſteram ſui partem, cùm diſcedit, oſtendere, ut læva lævam, dextra dextram reſpiciat; nam & Hiſtrio perſonam ſibi detractam ex ea parte videt, qua induit, viz. non faciem ſed poſteriorem cavernam. Hæc *Macrobius*, Saturnal. lib. VII. C. 14. Huic difficultati ut ſatisfaciat Poeta, illo exemplo, quo Adverſarii utuntur, ſuam ſententiam tuetur. Perſonam (larvam) fictilem, non induratam quidem, ſed madidam adhuc, ad trabem aut columnam aliquam allidas, ita ut retrorſum invertatur, & Facies Cavernam impleat, tum enim in Perſona videbis id factum quod jam in Speculo miraris. Imagines autem, utpote res tenuiſſimas, ad Speculum alliſas ita retrorſum inverti poſſe non eſt dubitandum.

294. *Fit ut in læva.*] *Fit uti lævâ*, Muretus.

298. *Cretea Perſona.*] Nam è gypſo aut luto figulari fiebat; ideo *Ceræ Perſona* rejicitur: Lambinus verò amat *Creſſam*, ſeu *Creteam Perſonam*. Vetuſti Codd. quos *Heinſius* vidit, conſtanter exhibent, *Cretea Perſona*. In Catalectis Petronianis,

Dum ſumit creteam faciem Sertoria, cretam
Perdidit illa ſimul, perdidit & faciem:

298. *Pilæve.*] Apuleius, *Pila*, media quæ Stabuli trabes ſuſtinebat. Virgilius, Æn. 9. v. 710.

Qualis in Euboïco Baiarum littore quondam
Saxea Pila cadit ———

299. *Rectam ſi fronte.*] Quidam legendum cenſent, *Rectam ſi forte.*

Flet

Fiet ut, ante oculus fuerit qui dexter, hic idem
Nunc ſit lævus, & è lævo ſit mutua dexter.
Fit quoque de Speculo in Speculum ut tradatur Imago :
Quinque etiam, ſexve ut fieri Simulacra ſuërint.
Nam quæcunq; retro parte interiore latebunt :
Inde tamen, quamvis tortè, penituſque remota,
Omnia per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc Speculis videantur in ædibus eſſe.
Uſque adeo è Speculo in Speculum traluцet imago,
Et cùm læva data 'ſt, fit rurſum dextra fiat :
Inde retrorſum reddit ſe, & convertit eodem :
Quinetiam, quæcunque latuſcula ſunt Speculorū
Adſimili lateris flexura prædita noſtri :
Dextera ea propter nobis Simulacra remittunt,
Aut quia de Speculo in Speculum transfertur Imago,
Inde ad nos eliſa bis advolat ; aut etiam quòd
Circumagitur, cùm venit Imago, propterea quòd
Flexa figura docet Speculi convertier ad nos.
Indugredi porro pariter Simulacra, pedemque
Ponere

fiet ut iſte Oculus qui antè fuit dexter, nunc ſit ſiniſter, & viciſſim iſte qui fuit ſiniſter ſit dexter : Fit quoque ut Imago de Speculo in Speculum tradatur, ita ut quinquies aut ſexies eadem Imago repræſentari poſſit : Nam quæcunque in interioribus ædium partibus collocata latent, licet longè & penitus a noſtris oculis removeantur, tamen per plura Specula hic & illic rite diſpoſita e latebris ſuis veluti educta in ædibus eſſe cernuntur. Uſque adeo è Speculo in Speculum Imago traditur, & cum ab uno Speculo alteri ſiniſtra tradatur, ab illo rurſum fit dextra ; Inde iterum retrorſum Se reddit, & eodem convertit. (fit læva ut prius :) Quinetiam quæcunque Latera Speculorum prædita ſunt flexura ſimili noſtri lateris, nobis reddunt Imagines dextras, quoniam Imago traditur a Speculo in Speculum, & inde venit ad nos bis eliſa, aut quoniam Imago, cum ad nos redit circumagitur ; nam flexa figura Speculi demonſtrat Imaginem ad nos converti. Porro putes Simulachra cum movemus pariter movere,

NOTÆ.

302. *Mutua.*] Mutuò : Sic infrà, v. 946.
——— *Nec motu* mutua *fungi.*

303. *Fit quoque de Speculo,* &c.] Imaginum eliſionem atque inverſionem ulterius, v. 9. confirmat, nam ex interiori ædium parte per Specula rite diſpoſita veluti educitur Imago, & in quamlibet partem transfertur ; Illa autem Imago quæ ſiniſtram partem dextræ objecti parti in primo Speculo oppoſitam exhibebat, in ſecundo Speculo convertitur, & dextras partes dextris objecti partibus adverſas refert.

304. *Quinque etiam ſexve ut fieri.*] In quibuſdam Codd.
Quinque etiam ſex ut fieri : Horatius, Ep. 1. lib. I.
Si quadringentis ſex Septem *millia deſunt.*

311. *Inde retrorſum reddit Se.*] Giſanius, qui integros verſus non amat, omittit *Se*, Quidam tamen Codd.
Inde retroverſum redit, &c.

312. *Quinetiam quæcunque latuſculæ,* &c.] 7. v. Subjungit de Speculis quorum ſunt latuſcula (facieculæ) varia; inſtar, viz. Speculorum plurium ad dextram lævamque ſic oppoſitorum, ut ex reflexione unius in aliud, & porro in Oculum ſitus reſtituatur, aut potiùs quorum latera ſint partes, regioneſve ejuſdem Speculi concavi, è quo reflexa, & poſt factam radiorum decuſſationem, ſpectata Imago eo exhibeatur ſitu, ut dextra ad dextram, ſiniſtra ad ſiniſtram ſit ; tametſi aliunde pars ſuperior inferior, & inferior ſuperior evadit. *Gaſſendus.*

313. *Adſimili lateris,* &c.] Hoc eſt, exhibeant partes Imaginis reſpondentes iiſdem noſtris partibus, nempe dextras dextris, lævas lævis, *Fayus.* Imperitè. Iſta enim *flexura adſimilis lateris noſtri* ad ipſum Speculum pertinet, & idem ſignificat quod *Flexa Figura Speculi,* v. 318.

319. *Indugredi pariter,* &c.] His v. 6. docet Imagines in Speculis videri nobiſcum incedere, noſtrumque geſtum imitari, quoniam qua de parte Speculi recedamus, ſtatim ex ea Imago nequeat reverti, nam quæcunque ab rebus

Simulachra

geſtumque noſtrum imitari, quia cum ab aliqua parte Speculi recedas Imagines non poſſunt remitti ab iſta parte, Lex enim naturæ ſtatuit ut omnis Reflexio fiat ad æquales angulos. Porro Oculi Splendida objecta fugiunt, nec intueri audent: Imò ſi pertinaciter intendas Oculum in Solem, inde Cæcitas, quia Solis magna eſt vis, & illius Imagines per purum Aera, qui minime impedit, cum impetu feruntur, Oculos feriunt, illoſque lacerant. Præterea, omnis vehemens Splendor ſæpe urit Oculos, quia continet multa Ignis Semina, quæ incurrentia in Oculos, eoſque penetrantia dolorem excitant. Præterea, omnia objecta quæ Icterici vident, videntur eſſe viridi pallore tincta, quia multa Semina viridis iſtius Palloris fluunt de eorum Corpore, & venientibus Rerum Imaginibus fiunt obvia, multa etiam in ipſis Eorum Oculis cum iſtis Imaginibus miſcentur, quæ omnia objecta viſa inficiunt, & ſuo pallido colore tingunt. Nos autem in tenebris poſiti videmus illa quæ in Luce poſita ſunt,

Ponere nobiſcum credas, geſtumque imitari :
Propterea, quia de Speculi qua parte recedas,
Continuò nequeunt illinc Simulacra reverti :
Omnia quandoquidem cogit natura referri,
Ac reſilire ab rebus ad æquos reddita flexus.
Splendida porro oculi fugitant, vitantque tueri :
Sol etiam cæcat, contra ſi tendere pergas,
Propterea, quia vis magna'ſt ipſius : & altè
Aëra per purum graviter Simulacra feruntur,
Et feriunt oculos turbantia compoſituras.
Præterea, Splendor, quicunque'ſt acer, adurit
Sæpe oculos, ideo quòd ſemina poſſidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignunt inſinuando.
Lurida præterea fiunt quæcunque tuentur
Arquati, quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt Simulacris obvia rerum;
Multaque ſunt oculis in eorum denique miſta,
Quæ contage ſua palloribus omnia pingunt.
E tenebris autem quæ ſunt in luce tuemur;
Propterea,

NOTÆ.

Simulachra mittuntur, ea ad æquos & pares angulos referuntur; Itaque appoſite id refert ad variatas Speculi partes, ex quibus aliis ac aliis neceſſarium eſt reflexionem in oculum fieri, ac proinde Imaginem progredi videri.

322. *Nequeunt illinc.*] Lambinus *Nequeunt illuc*, quæ lectio admitti non poteſt, *Remitti* Gaſſendus pro *Reverti*.

325. *Splendida porro*, &c.] Splendida objecta Oculi pati non poſſunt, & Sol excæcat, quoniam, v. 8. Splendidum objectum emittit multa Ignis ſemina quæ oculos adurunt, vel eſt Senſibile exuperans ſenſorium, atque ideo corrumpit, quòd ipſius texturam ſolvens debitam in eo temperiem commenſurationemque pervertat, ac deſtruat, adeo ut aliis ſenſibilibus deinceps excipiendis incapax evadat. *Laberius*, apud Gellium, lib. X. Cap. 17.

Democritus Abderites Phyſicus Philoſophus
Clypeum conſtituit contra exortum Hyperionis;
Oculos effodere ut poſſit ſplendore æreo,
Ita radiis Solis aciem effodit Luminis.

326. *Tendere.*] Oculos, viz. Alii *Intendere*, & Giſanius *Cernere*.

333. *Lurida præterea*, &c.] Ictericis omnia objecta apparent Lurida, quia, viz. v. 5. lurida multa ſemina ab Ictericis fluunt, & venientia rerum Simulachra tingunt, ſaltem in oculos intrantia inficiunt.

334. *Arquati.*] Icterici, quorum color & oculi virent quaſi in *Arqui*, quem Poetæ Irim vocant, ſimilitudinem: Lucretius, lib. VI.

Tum color in nigris extabat nubibus Arqui.
Nonius.

338. *E tenebris autem.*] Deinde ex tenebris ea videntur quæ ſunt in luce, non item in luce quæ in tenebris: Id nempe fit, v. 16. propter protruſionem diverſi Aëris, nam cùm lucidus Aër tenebroſum ſequitur, purgat meatus oculi, ita ut rerum Simulachra intrare poſſint, Aër enim

Propterea, quia cùm proprior caliginis Aër
Ater init oculos prior, & poſſedit apertos :
Inſequitur candens confeſtim lucidus Aër,
Qui quaſi purgat eos, ac nigras diſcutit umbras
Aëris illius : Nam multis partibus hic eſt
Mobilior, multiſque minutior, & mage pollens.
Qui ſimul atque vias oculorum luce replevit,
Atque patefecit quas ante obſederat ater :
Continuò rerum Simulacra adaperta ſequuntur
Quæ ſita ſunt in luce, laceſſuntque, ut videamus.
Quod contra facere in tenebris à luce nequimus,
Propterea, quia poſterior caliginis Aër
Craſſior inſequitur, qui cuncta foramina complet :
Obſiditque vias oculorum, ne Simulacra
Poſſint ullarum rerum conjecta moveri.
Quadrataſque procul turreis cùm cernimus urbis :
Propterea fit uti videantur ſæpe rotundæ,
Angulus obtuſus quia longè cernitur omnis,
Sive etiam potiùs non cernitur ; ac perit ejus
Plaga, nec ad noſtras acies perlabitur ictus :
Aëra per multum quià dum Simulacra feruntur,
Cogit hebeſcere eum crebris offenſibus Aër.
Hinc, ubi ſuffugit ſenſum ſimul angulus omnis,
Fit, quaſi tornata ut ſaxorum ſtructa tuantur :
Non tamen ut coram quæ ſunt, verèque rotunda,
Sed quaſi adumbratim paullum ſimulata videntur.

quia cùm tenebroſus Aer qui proprior eſt noſtris Oculis prior Oculos ingreſſus eſt, & apertos occupavit, ſtatim lucidus Aer à tergo ſequitur, ingreditur Oculos, eos quaſi purgat, diſſipatque tenebras prioris Aeris. Hic enim lucidus Aer eſt altero Aere multò mobilior, multò minutior, & vi majori pollet ; Qui lucidus Aer cum meatus Oculorum luce implevit, & aperuit quos tenebroſus Aer occupaverat, ſtatim Imagines rerum quæ in luce ſitæ ſunt ſequuntur, feriunt Oculos, & faciunt ut videamus. At verò è contra nos in luce poſiti non poſſumus videre Objecta quæ in tenebris ſunt ; Quia Aer qui eſt tenebroſus & craſſior priori lucido Aere iſtum lucidum Aerem ſequitur, omnia foramina & meatus Oculorum occupat & implet, ut advenientes rerum Imagines illos attingere, aut in eos ingredi nequeant. Denique cum procul videamus quadratas alicujus Urbis turres, ideo fit ut Turres iſtæ appareant rotundæ, quia omnis Angulus, qui è longinquo cernitur, apparet obtuſus, ſeu potius non omnino apparet ; non enim ſentimus illius ictum, neque ad noſtros Oculos unquam venit ; quia dum Imagines feruntur per longum Aeris tractum, Aer crebro in illas offendens obtuſiorem reddit : Hinc fit, ut cum nullus Angulus Oculos pertingit, tota Moles viſa appareat rotunda ; non tamen ita rotunda ut illa quæ cominus viſa & vere rotunda ſunt, ſed quandam imperfectæ rotunditatis ſimilitudinem præ ſe fert.

NOTÆ.

enim lucidus eſt tenuior, mobilior ſaltem, & majori vi pollens ; Cùm verò tenebroſus Aër lucidum ſubſequatur, tum meatus Oculi ab iſto inerti Aëre ita implentur, ut advenientibus rerum Simulachris excipiendis incapax evadat.

340. *Ater init.*] Sive *Init*, & *Poſſidit*, & v. 346. *Obſiderat*, ut *Obſiditque vias*, v. 352. perinde eſt : omnino autem legendum *è luce*, non *à luce*, v. 349. & v. 353. *Conjecta*, non *Contecta*, ut Lambinus contendit, quoniam vox *adaperta*, in v. 347. legitur.

354. *Quadrataſque procul, &c.*] Turres quadratæ nobis procul aſpicientibus apparent Rotundæ, quia, viz. v. 11. Turris quadratæ imago dum procul ad nos per Aëra advolat, ſæpius percutitur Aëre occurſante, quo fit ut anguli illius deterantur ſaltem ita obtundantur, ut cùm ad nos pervenit quaſi tornata, & rotunda ſub forma ferit Oculos noſtros, licet iſta rotunditas non ſit adeo diſtincta ac ſi Turris ipſa rotunda foret, & cominùs ſpectaretur.

362. *Saxorum ſtructa.*] Ut *ſtrata viarum*, & *clauſa domorum* : *Tornata* verò rotunda, *Tornare* rotundum efficere ; Cicero in Timæo, *Atque ita tornavit, ut nihil effici poſſit rotundius.*

Umbra videtur item nobis in Sole moveri,
Et veſtigia noſtra ſequi, geſtumque imitari,
(Aëra ſi credas privatum lumine poſſe
Indugredi, motus hominum, geſtuſque ſequentem.
Nam nihil eſſe poteſt aliud niſi lumine caſſus
Aër, id, quod nos Umbram perhibere ſuëmus.)
Nimirum, quia Terra locis ex ordine certis
Lumine privatur Solis, quacunque meantes
Officimus: repletur item, quod liquimus ejus.
Propterea fit, uti videatur, quæ fuit Umbra
Corporis, è regione eadem nos uſque ſecuta.
Semper enim nova ſe radiorum lumina fundunt,
Primaque diſpereunt, quaſi in ignem Lana trahatur.
Propterea facilè & ſpoliatur lumine Terra:
Et repletur item, nigraſque ſibi abluit Umbras.
Nec tamen hìc Oculos falli concedimus hilum:
Nam, quocunque loco ſit Lux, atque Umbra, tueri
Illorum eſt, eadem verò ſint lumina, necne;
Umbraque, quæ fuit hic, eadem num tranſeat illuc:
An potiùs fiat, paullo quod diximus antè:
Hoc Animi demum Ratio diſcernere debet:
Nec poſſunt Oculi naturam noſcere rerum.
Proinde Animi vitium hoc Oculis adfingere noli.
Qua vehimur Navi, fertur, cùm ſtare videtur:

Item Umbra noſtra videtur unà cum nobis moveri, ſequi veſtigia, atque imitari geſtum; (ſi modo credere poteſ Aera luce privatum ambulare poſſe, & ſequi motus & geſtus Hominum; Id enim quod nos ſolemus appellare Umbram nihil aliud poteſt eſſe quam Aer luce privatus, nimirum quia, dum nos ambulamus certæ partes Terræ, à quibus, viz. Nos ambulantes prohibemus radios Solis, non luce illuſtrantur, illuſtrantur vero ſimul ac iſtas reliquimus, inde fit ut eadem Umbra Corpus e regione uſque ſequi & comitari videatur; Novi enim Radii a Sole perpetuo mittuntur, & priora modo miſſa evaneſcunt, eo modo quo lanæ fila per Ignem tracta: Et hinc fit ut Terra facile luce privetur, facile item rurſus illuſtretur, nigraſque tenebras ſibi abluat: Nec tamen in hoc caſu concedimus Oculos vel minimum falli, Oculorum enim officium eſt Umbram Lucemque intueri, quocunque loco ſint; eadem verò ſit Lux, necne, & an Umbra quæ fuit hic eadem illuc tranſeat, vel an potius illud accidat quod modo docuimus, Ratio Animi diſcernere debet, & definire; nec poſſunt Oculi rerum Naturam noſcere, Ideoque Hunc Animi errorem aut defectum ne Oculis affingas. Navis illa qua navigamus movetur dum videtur ſtare,

N o t æ.

365. *Umbra videtur item,* &c.] Non ſolùm Imago in Speculis, ſed Umbra Corporis videtur nobiſcum incedere, & geſtum imitari; quoniam, viz. v. 15. Umbra nihil aliud eſt niſi Aër lumine privatus à Corpore aliquo denſo Soli obverſo, ideoque ut Corpus iſtud denſum moveatur, ut ſeſe erigat, aut inclinet, Umbram etiam variari neceſſe eſt, quoniam ab iſto Corpore movente, erecto, inclinato, &c. alius aliuſque Aër alio alioque modo lumine privatur.

377. *Quaſi in Ignem Lana trahatur.*] Proverbium Græcum, quo uſus eſt Plato, ξαίνειν εἰς πῦρ, de re inutili ἀνηνύτῳ, & quæ abſolvi non poſſit: *Faber*: Et hæc optime conveniunt menti Poetæ, & perpetuum iſtum radiorum Solis interitum ſatis apte exprimunt: *Scaliger* autem Obſer. ad Tibullum legit.

——— *Quaſi* Carmine *lana trahatur.*

Carmen autem eſt inſtrumentum lanificum.

380. *Nec tamen hic Oculos,* &c.] Abſoluta de Viſu & Viſione diſputatione, à duobus problematis ultimò propoſitis occaſionem arripit defendendi certitudinem ſenſuum, quam non tantùm iſta problemata, ſed alia etiam, quæ uſque ad v. 470. enumerat, labefactare videantur; Quæ omnia explicare non opus eſt, dum plana ſint & familiaria: Senſus verò certos eſſe ideo arguit, quia accipiunt rerum Imagines quales ſibi deferuntur; non cognoſcunt naturam rerum, non judicant, neque aliquid pronunciant, ideo nullus in iis error, omnes autem errores ex opinatu Animi naſcuntur.

Quæ manet in ſtatione, ea præter creditur ire :
Et fugere ad puppim colles, campiq; videntur,
Quos agimus præter navim, veliſque volamus.
Sidera ceſſare ætheriis adfixa cavernis
Cuncta videntur : at adſiduo in ſunt omnia motu :
Quandoquidem longos obitus exorta reviſunt,
Cùm permenſa ſuo ſunt cœlum corpore claro :
Solque pari ratione manere, & Luna videtur
In ſtatione, ea quæ ferri res indicat ipſa.
Exſtanteſque procul medio de gurgite Montes,
Claſſibus inter quos liber patet exitus, îdem
Apparent, & longè divolſi licet, ingens
Inſula conjunctis tamen ex his una videtur.
Atria verſari, & circumcurſare columnæ
Uſque adeo fit uti pueris videantur, ubi ipſi
Deſierunt verti, vix ut jam credere poſſint,
Non ſupra ſeſe ruere omnia tecta minari.
Jamque rubrum tremulis jubar ignibus erigere altè
Cùm cœptat Natura, ſupraque extollere monteis ;
Quos tibi tum ſupra Sol monteis eſſe videtur,
Cominus ipſe ſuo contingens fervidus igni,
Vix abſunt nobis miſſus bis mille ſagittæ ;
Vix etiam curſus quingentos ſæpe veruti :
Inter eos, Solemque jacent immania ponti
Æquora, ſubſtrata ætheriis ingentibus oris :
Interjectaque ſunt terrarum millia multa,
Quæ variæ retinent gentes, & ſæcla ferarum.
At conlectus aquæ digitum non altior unum,
Qui lapides inter ſiſtit per ſtrata viarum,
Deſpectum præbet ſub terras impete tanto,
A terris quantum cœli patet altus hiatus :
Nubila deſpicere, & cœlū ut videare videre, &

Illa vero navis quæ in ſtatione manet, creditur moveri, illique Montes & Campi præter quos remis agimur veliſque ferimur à puppi recedere videntur & fugere. Cuncta ſidera videntur in Cœlo quieſcere, at Omnia motu aſſiduo feruntur : Oriuntur enim, & poſtquam lucido ſuo Corpore magnum Cœli ſpatium permenſa ſunt, Occaſus longè diſtantes attingunt. Similiter etiam Sol & Luna videntur manere in ſtatione, cum tamen motu celeri ferri res ipſa indicat. Montes denique procul medio de æquore extantes inter quos numeroſæ Claſſes libere feruntur, apparent iidem, quamvis ſint longè disjuncti, tamen ex iis conjunctis una Inſula fieri videtur. Deinde ſæpe accidit, ut Parietes domorum circumagi, & Columnæ circumcurſare uſque adeo videantur Pueris, cum ipſi Pueri deſierunt verti, ut vix poſſint credere omnia Tecta non minari ruinam, & caſura eſſe. Quando etiam Natura incipit altè erigere rubrum jubar tremulis ignibus, (cum Sol oritur) & ſupra montes evehere, Iſti montes ſupra quos Sol extare videtur illis propinquus, ſuoque fervido corpore tantum non contingens, vix diſtant à nobis bis mille jactus Sagittæ, vix aliquando quingentos jactus veruti : Attamen revera inter eos & Solem jacet immenſus Oceanus, vaſto & infinito pene Cœlo ſubſtratus : Interjacent etiam longi multique Terrarum tractus, quos variæ Hominum gentes, & feræ poſſident. Aquæ etiam collectio quæ in publicis viis inter lapides ſtat, licet unum tantum digitum ſit alta, præbet tamen deſpectum ſub Terris tantæ profunditatis quanta eſt inter ſummum Cœlum & Terram diſtantia ; ita ut videaris nubes deſpicere,

NOTÆ.

389. *In ſtatione.*] Portu : Virgilius,
——— Statio *maleſida carinis.*

399. *Idem Apparent, & longe divolſi licet.*] Quidam Codd. non agnoſcunt, & *Lambinus* rejicit.

406. *Jubar.*] Varro, Feſtus, Servius, ad 4. Æn.
It portis jubare exorto delecta juventus :
docent *Jubar* Luciferum eſſe ; Hos ſequitur Lambinus, at nihil certius quàm unam eandemque rem in hoc verſu *Jubar*, & v. 408. Solem appellari.

411. *Veruti.*] Verutum eſt telum breve & acutum, *Saluſt.* lib. Hiſt. III. *Saxaque ingentia, & Axe vinctæ trabes per pronum incitabantur, Axibuſque eminebant in modum Ericii militaris Veruti binum pedum.* Nonius.

Corpora mirando ſub terras abdita cœlo.
Denique, ubi in medio nobis equus acer obhæſit
Flumine, & in rapidas amnis deſpeximus undas;
Stantis equi corpus tranſverſum ferre videtur
Vis, & in adverſum flumen contrudere raptim:
Et, quocunque oculos trajecimus, omnia ferri,
Et fluere adſimili nobis ratione videntur.
Porticus æquali quamvis eſt denique ductu,
Stanſque in perpetuum paribus ſuffulta columnis;
Longa tamen parte ab ſumma cùm tota videtur,
Paullatim trahit anguſti faſtigia coni,
Tecta ſolo jungens, atque omnia dextera lævis:
Donicum in obſcurum coni conduxit acumen.
In pelago nautis ex undis ortus, in undis
Sol fit uti videatur obire, & condere lumen:
Quippe ubi nil aliud niſi aquam, cœlumq; tuentur,
Ne leviter credas labefactari undique ſenſus.
At maris ignaris in portu clauda videntur
Navigia, apluſtris fractis, obnitier undis.
Nam quæcunq; ſupra rorem ſalis edita pars eſt
Remorum, recta'ſt; & recta ſupernè Guberna:
Quæ demerſa liquore obeunt, refracta videntur
Omnia converti, ſurſumque ſupina reverti:
Et reflexa prope in ſummo fluitare liquore.

Cœlum ſub terras, & Corpora in mirando iſto Cœlo abdita ſpectare. Denique cum in medio flumine fortis alicujus Equus hæſit, & deſpexit ille in rapidas fluminis iſtius undas, Impetus aliquis videtur ferre tranſverſum Corpus Equi ſtantis, & magna vi in flumen adverſum contrudere; & quocunque oculos transfert, omnia videntur pari modo fluere & moveri. Denique Porticus quamvis ſit in omni parte ejuſdem dimenſionis, & in longum extenditur æqualibus Columnis ſuſtentata, cum tamen ab una extrema parte tota Porticus videtur, paulatim trahit faſtigia anguſti Coni (in Conum contrahitur) ſumma Tecta pavimento, dexteraſque partes levis conjungens, donec tandem in obſcurum (tenue vel anguſtum) Coni faſtigium conduxit. Nautis in Pelago Sol videtur oriri ex undis, in undas etiam deſcendere, & in illis lumen condere, quippe illi nihil præter Aquam & Cœlum vident, Ne temere credas Senſum undique labefactari, aut fallaciæ argui. Illis qui Maris ignari ſunt Naves in portu apparent mutilæ & fractis apluſtris contra undas niti: nam illa Remorum pars quæ eſt ſupra Mare recta eſt, pars etiam gubernaculi quæ eſt ſupra Aquam Maris recta apparet, omnes vero partes quæ ſunt infra maris ſuperficiem videntur refracta, ſurſum etiam flecti, & tantum non ad ipſam Maris ſuperficiem aſcendentes in illa fluitare.

N o t æ.

421. *Corpora mirando*, &c.] Huic verſui iniquus eſt *Lambinus*, & rejicit, emendat *Faber*, legitque,

Corpora mirando ſub Terras abdita pacto.

quippe quid ſit iſtud *mirandum ſub Terras Cœlum*, Ipſe non intellixit, nec alios unquam intellexiſſe putat: Quaſi verò iſtud Cœlum in collectione Aquæ apparens non admirabile & ſub terras videatur, cùm tam profundus ſit & admirabilis in iſtud Cœlum deſpectus. Alii verò,

Corpora mirandi *ſub terras abdita* Cœli.

429. *Stanſque in perpetuum.*] In longum extenſa: Servius, ad Æneid. 7.

Perpetuis *ſoliti patres conſidere menſis.*
Perpetuis menſis, Longis, ad ordinem exæquatis ſedentum.

430. *Longa.*] Alii, *Longè*, id eſt *procul.*

433. *Donicum in obſcurum*, &c.] Nam cùm Tectum deſcendere, Pavimentum ſurgere, & Parietes concurrere videantur, in acutum Conum proſpectus deſinat neceſſe eſt.

438. *In Portu.*] Legendum *in Ponto*, Quid enim Navigia *in Portu* obnitantur undis?

438. *Clauda.*] Remos enim Navigiorum crura pedeſque exiſtimes quibus per fluctus incedunt: Ideo cùm hi Remi fracti appareant Navigia dicantur clauda.

439. *Apluſtris.*] Apluſtra, proprie Navis ornamenta, Hoc autem loco omnes navigii partes, quæ aquis extant, ſignificant, ut ſequentia demonſtrant.

440. *Rorem ſalis.*] Aqua Maris: Virgilius,

——*Spumas* Salis *ære ruebant.*

Raraque

Raraque per cœlum cùm venti nubila portant
Tempore nocturno, tum ſplendida Signa videntur.
Labier adverſum nubeis, atque ire ſuperuè
Longe aliam in partem, quàm quo ratione feruntur.
At ſi fortè oculo manus uni ſubdita ſubter
Preſſit eum, quodam ſenſu fit, uti videantur
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo;
Bina Lucernarum florentia lumina flammis,
Binaque per totas ædeis geminare Supellex:
Et duplices Hominum facies, & corpora bina.
Denique cùm ſuavi devinxit membra ſopore
Somnus, & in ſumma corpus jacet omne quiete:
Tum vigilare tamen nobis, & membra movere
Noſtra videmur, & in noctis caligine cæca
Cernere cenſemus Solem, lumenque diurnum:
Concluſoque loco Cœlum, Mare, Flumina, Monteis
Mutare, & campos pedibus tranſire videmur:
Et ſonitus audire, ſevera ſilentia noctis
Undique cùm conſtent, & reddere dicta tacentes.
Cætera de genere hoc mirando multa videmus,

Cum etiam Venti nocturno tempore tenues nubes per Cœlum agunt, tum Lunæ ſtellæque ſplendidæ videntur moveri adverſus Nubes, & ſupra illas ferri in aliam longè partem quàm quò revera feruntur a natura. At ſi fortè manus una unius oculi inferiori parti applicita illum preſſit, tum omnia quæcunque videmus objecta bina apparebunt, Lucerna igne micans gemina apparebit, per totam domum ſingulæ partes ſupellectilis binæ, & quilibet Homo videbitur duplici facie & gemino Corpore inſtructus. Denique cum Somnus placido ſopore devinxit membra, & totum Corpus in ſumma quiete jacet, tum tamen videmur nobis vigilare, membra noſtra movere, & in ſpiſſis noctis tenebris Solem videre, & diei lumen: Et licet in cubiculo parvo incluſi jaceamus, videmur tamen Cœlum, Mare, Flumina, montes peragrando mutare, & campos pedibus tranſire, Sonos inſuper audire, cum quieta noctis ſilentia ex omni parte cingunt; loqui denique, cum omninò taceamus. Multa alia ejuſdem generis ſentimus & admiramur,

NOTÆ.

448. *Quàm quò ratione.*] Quidam Codd. *Ac vera ratione.*

450. *Preſſit eum, quodam.*] *Preſſit, cum quodam:* Giſanius, & v. 452. pro *florentia* alii legunt *flagrantia*, quos non ſequor.

460. *Concluſoque loco.*] Alii, *Concluſique loco:*

461. *Mutare.*] Notandum ab Interpretibus fuerat: Iſtud *Mutare* imitatio Græci ſermonis, eſt, γλῶ ἀμείβειν, item ἄλλην ἄλλοτε ἀμείβων, Plato, Plutarchus, Lucianus, &c. item apud Herodotum in Terpſichore, τὰς θύρας ἀμείβειν: *Faber.* Vid. *Fayi* interpretationem, & ride.

462. *Severa ſilentia.*] Non erat cur locum hunc mutari vellet *Lambinus*; Nec enim eſt ut quidquam Homini Poetæ placeat magis quàm ſeverum illud noctis ſilentium: *Faber.* Lambinus, *Sonora*, quod putidum eſt, aut *Serena.*

464. *Cætera de genere, &c.*] Fallimur in iis rebus circa quas ſenſus verſantur, id certum eſt, inde verò fallaces ſenſus quis arguat? cùm iſti, v. 7. rerum Imagines accipiunt, quales ſibi deferuntur; non cognoſcunt naturas rerum, non judicant, neque aliquid pronunciant, ideo nullus in illis error, omnes autem errores ex opinatu Animi naſcuntur: Repræſentant ſenſus, judicat Ratio, ſæpe autem temere & inconſiderate. Hæc Ipſe *Epicurus* ad Herodotum: Καὶ πᾶσα μὲν φαντασία εἴτε διανοίᾳ, εἴτε αἰσθήσει καταλαμβανομένη, ἣ μὲν τοι διαλαμβανομένη, ἐστὶν ἀληθής· τὸ δὲ ψεῦδος, καὶ τὸ διημαρτημένον ἐν τῷ προσδοξαζομένῳ αἰεὶ ἐστιν· κατὰ τὴν κίνησιν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς συνημμένην μετά τινι φανταστικῇ ἐπιβολῇ, διάληψιν δὲ ἔχουσαν, καθ᾽ ἣν τὸ ψεῦδος γίνεται, &c. Et apposite Cicero, in Lucullo, *Timagoras Epicurus negat ſibi unquam, cum oculos torſiſſet,* (vid. v. 450.) *duas ex lucerna flammulas eſſe viſas, Opinionis enim eſt mendacium, non Oculorum.*

Quæ

Google

Quæ violare fidem quaſi ſenſibus omnia quærunt ;
Nequicquam : quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus Animi, quos addimus ipſi,
Pro viſis ut ſint, quæ non ſunt ſenſibu' viſa.
Nam nihil egregius, quàm res ſecernere apertas
A dubiis, Animus quas ab ſe protinus addit.
Denique, nil Sciri ſiquis putat, id quoque neſcit,
An Sciri poſſit, qui ſe nil Scire fatetur :
Hunc igitur contra mittam contendere cauſam,
Qui capite ipſe ſuo inſtituit veſtigia retrò.
Et tamen hoc quoque uti concedam, ſcire, at id ipſum
Quæram, (quom in rebus veri nil viderit antè,)
Unde ſciat, quid ſit Scire, & Neſcire viciſſim :
Notitiam veri quæ res, falſique creârit ;
Et dubium certo quæ res differre probârit ?
Invenies primis ab Senſibus eſſe creatam
Notitiam

quæ ſenſuum certitudinem tollere, eoſque fallaciæ convincere conantur. Fruſtra vero : nam in maxima parte harum rerum decipimur, quia illis applicamus Animi opinionem, atque ideo ſumimus pro viſis ea quæ non ſunt viſa ſenſibus. Nihil autem magis egregium eſt quam diſtinguere res apertas (eas quæ ſenſibus apparent) a dubiis quas Animus protinus ab ſe addit (ab opinionibus Animi.) Denique ſiquis credit nihil Sciri poſſe, neſcit quoque an id ipſum Sciri poſſit, dum fatetur ſe nihil Scire : non amplius igitur diſputabo contra eum, qui ipſe capite ſuo retrò inſtituit veſtigia. Tamen ut concedam illum hoc ſcire, id tamen inquiram, unde (cùm nihil ante in rebus viderit unde cognitionem iſtam hauriat) ſciverit quid ſit ſcire, & quid ſit neſcire, & quæ res notitiam veri & falſi creavit, quæ etiam res docuit Certum a dubio differre ? Invenies autem à Senſibus Veri notitiam primum ortam eſſe,

N o t æ.

467. *Quos addimus ipſi.*] Opinatum ita exprimit *Epicurus* ad Herodotum : κίνησις ἐν ἡμῖν αὐτοῖς συνημμένη μὲν τινι φανταστικῇ ἐπιβολῇ διάληψιν δ᾽ ἔχουσα.

469. *Nam nihil egregius.*] Alii Codd. *Nam nihil ægrius eſt*, & rectè : Hos duos verſus rejiciunt Interpretes , improbe : v. 467. docuit, *Nos addere opinatus Animi*, Igitur in v. 470. pro *Abdit* legatur *Addit*, & tum omnia plana erunt & facilia : Fallimur in omnibus iſtis exemplis quæ modò enumeravit , idque etiam admoniti, difficile enim profectò eſt non addere opinionem Animi rebus à ſenſu delatis.

471. *Denique nil ſciri*, &c.] V. 9. Academicos novos quorum princeps fuit *Arceſilas*, aggreditur, & Veteres qui Socratem ſequuti ſunt : Siquis enim dixerit *nihil ſciri poſſe*, id etiam ipſum *Nihil ſciri poſſe* neſciat neceſſe eſt, alioquin aliquid ſciret. Inde *Metrodorus Chius* apud Ciceronem in Lucullo, *Nego ſcire nos, ſciamuſne aliquid, an nihil ſciamus, ne id ipſum quidem neſcire, aut ſcire nos, nec omnino ſit aliquid , aut nihil ſit* : Sed cùm iſtiuſmodi Hominibus non eſt diſputandum , qui quid ſit Verum, quid Falſum, quid Certum quid Incertum, quid ſit Scire, quid Neſcire, pariter ignorant, & ſe ignorare gloriantur.

472. *Qui.*] Alii, *Quo*, & Gaſſendus, *Quom*.

473. *Hunc igitur*, &c.] Hos duos verſus omnes Codd. agnoſcunt, ſuſpectos tamen habet *Lambinus*, tandem verò legit,

Hunc igitur contra quidnam *contendere* curem :

Alia eſt *Fabri* ſententia, qui hæc habet : Locus eſt luculentiſſimus ; Qui manibus ingrediuntur prono in terram capite, quod Hiſtrionum pueri vulgò faciunt, non niſi retrò incedere poſſunt ; quod facile ad explicandam *Lucretii* ſententiam transferre poſſis. Transferamus igitur, & hæc ſit ſententia : Non eſt diſputandum cum illo qui omnia pervertit , quod novos Academicos feciſſe certum eſt.

480. *Invenies primis ab ſenſibus*, &c.] Jam tandem, v. 22. ſenſus eſſe Criteria Veritatis demon-

Notitiam veri, neque Senſus poſſe refelli :
Nam majore fide debet reperirier illud,
Sponte ſua veris quod poſſit vincere falſa.
Quid majore fide porro, quàm ſenſus haberi
Debet? An ab ſenſu falſo Ratio orta valebit
Dicere eos contra, quæ tota ab Senſibus orta 'ſt?
Qui niſi ſint veri, Ratio quoque falſa fit omnis.
An poterunt Oculos Aures reprehendere? an Aureis
Tactus? an hunc porro Tactum Sapor arguet oris?
An confutabunt Nares, Oculive revincent?
Non (ut opinor) ita 'ſt : Nam ſeorſum quoique poteſtas
Diviſa 'ſt: ſua vis quoique 'ſt : ideoque neceſſe 'ſt,
Quod molle, aut durum eſt, gelidum, fervenſve, ſeorſum
Id molle, aut durum gelidum, fervenſve videri ;
Et ſeorſum varios rerum ſentire Colores,
Et quæcunque coloribu' ſunt conjuncta, neceſſe 'ſt.
Seorſus item Sapor oris habet vim, ſeorſus Odores
Naſcuntur, ſeorſum Sonitus : ideoque neceſſe 'ſt,
Non poſſint alios alii convincere Senſus.
Nec porro poterunt ipſi reprendere ſeſe,
Æqua fides quoniam debebit ſemper haberi.
Proinde, quod in quoque 'ſt his viſum tempore, verum 'ſt.
Et, ſi non poterit ratio diſſolvere cauſam,
Cur

neque Senſus refutari poſſe : Nam majori certitudine præditum exiſtimandum eſt id quod per ſe & ſua vi poteſt falſum vero oppoſito convincere. Quid etiam eſt quod majorem fidem quam Senſus poſtulat? An Ratio à falſo Senſu orta, cùm tota ab illis Senſibus pendeat, poteſt refutare illos ſenſus, qui Senſus niſi veri ſint, omnis Ratio quoque falſa ſit neceſſe eſt? An poterunt Aures reprehendere Oculos? An Tactus Aures? An Guſtus denique refutabit Tactum? vel an Viſus & Olfactus erroris arguent? Non, uti puto, ita ſiet: nam ſingulis ſenſibus ſua propria vis & poteſtas diſtribuitur; atque ideò neceſſe eſt ut quod molle aut durum eſt, quod gelidum aut calidum eſt id ab uno tantum ſenſu molle aut durum, gelidum aut calidum ſentiatur: Neceſſe eſt etiam ut unus tantum Senſus percipiat varios colores, & ea quæ ſunt Coloribus conjuncta: Unicus etiam Guſtus Sapores ſentit, unicus Olfactus Odores, unicus Auditus ſonos, ideoque neceſſe eſt ut alii Senſus non poſſint alios refutare: Neque iidem Senſus poſſunt ſeipſos reprehendere, quoniam iidem Senſui æqua fides eſt ſemper adhibenda: Ideoque id verum eſt quod his Senſibus quolibet tempore viſum eſt. Et ſi forſan Animus nequeat reddere rationem,

NOTÆ.

demonſtrat. Id enim Veritatis Criterion ſit neceſſe eſt, quod falſum corrigere & refutare poſſit: Illud verò faciunt Senſus. Ipſos autem Senſus quid corrigat, aut refellat? An Ratio? Ratio autem à Senſibus tota pendet. An alii Senſus alios convincent? Hoc minimè dicendum, Nam ſinguli Senſus circa propria ſua Objecta verſantur, Nec quid alii Senſus agunt, curant, aut cognoſcunt: An iidem igitur Senſus ſeipſos emendent? Id fieri non poteſt, quoniam Senſibus æqua fides eſt ſemper adhibenda. Simplici igitur Senſuum repræſentationi (id eſt *primis ſenſibus*) fidendum. *Epicurus* docuit Κριτήρια ἀληθείας εἶναι τὰς αἰσθήσεις, οὐδ' εἶναι τὸ δυνάμενον αὐτὰς διελέγξαι.

481. *Neque Senſus.*] *Senſibus*, Gifanius: imperite.

487. *Ratio quoque falſa ſit omnis.*] Πᾶς γὰρ λόγος ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων ἤρτηται, πᾶσα δὲ αἴσθησις ἄλογος: Epicurus.

488. *An poterunt Aures, &c.*] Οὔτε ἡ ὁμοιογενὴς αἴσθησις ὁμοιογενῆ διελέγξαι δύναται διὰ τὴν ἰσοσθένειαν, οὔτε ἡ ἀνομοιογενὴς τὴν ἀνομοιογενῆ, οὐ γὰρ τῶν αὐτῶν κριτικαί. Epicurus.

503. *Et, ſi non poterit, &c.*] Cùm verò ſæpe fallimur, cùm, v. g. Turris quadrata eminus viſa appareat rotunda, quid agendum eſt? Reſpondet Lucretius, v. 13. Satius eſſe negligere iſta Problemata, aut quamcunque cauſam aſſignare,

Cur ea, quæ fuerint juxtim quadrata, procul ſint
Viſa rotunda; tamen præſtat rationis egentem
Reddere mendosè cauſas utriuſque figuræ,
Quàm manibus manifeſta ſuis emittere quæquam;
Et violare fidem primam, & convellere tota
Fundamenta, quibus nixatur Vita, Saluſque.
Non modò enim Ratio ruat omnis, Vita quoque ipſa
Concidat extemplo, niſi credere ſenſibus auſis,
Præcipiteiſque locos vitare, & cætera, quæ ſint
In genere hoc fugienda; ſequi, contraria quæ ſint.
Illa tibi eſt igitur verborum copia caſſa
Omnis quæ contra ſenſus inſtructa, parata'ſt.
Denique ut in Fabrica, ſi prava 'ſt Regula prima,
Normaque ſi fallax rectis regionibus exit,
Et Libella aliquâ ſi ex parti claudicat hilum;
Omnia mendosè fieri, atque obſtipa neceſſum 'ſt,
Prava, cubantia, prona, ſupina, atque abſona tecta;
Jam ruere ut quædam videantur velle, ruantque,
Prodita judiciis fallacibus omnia primis.
Sic igitur Ratio tibi rerum prava neceſſe 'ſt,
Falſaque ſit, falſis quæcunque ab Senſibus orta 'ſt.
Nunc alii Senſus quo pacto quiſq; ſuam rem
Sentiat,

cur ea Corpora, quæ cominùs viſa quadrata videntur, eminus viſa rotunda appareant, Melius tamen ille, qui hanc difficultatem non valet explicare, falſas cauſas utriuſque figuræ aſſignaret, quàm manifeſta & aperta e ſuis manibus emitteret, fidem primam violaret, & convelleret omnia iſta fundamenta quibus Vita Saluſque Hominum innititur: Non enim tantùm Ratio omnis corruat neceſſe eſt, ſed ipſa etiam Vita collabatur, niſi audeas credere Senſibus, & ab illis monitus præcipitia fugere, & alia ejuſdem generis noxia vitare, eaque ſequi quæ ſunt his contraria (innoxia:) Omnia igitur Argumenta quæ contra Senſuum certitudinem colligere & explicare potes, vana ſunt & futilia. Denique ſicut in Fabrica ſi prima Regula prava ſit, ſi Normæ Angulus non ſit rectus, ſi ſit aliquis in Libella defectus, neceſſe eſt ut tota moles mendoſa fiat & curvata, ut tecta prava ſint, cubantia, prona, ſupina & abſurda; ita ut quædam ruitura videantur, & ruant; cum omnia primis judiciis fallacibus ſint prodita, ad falſas & mendaces regulas conſtructa. Pari modo neceſſe eſt ut Ratio rerum falſa ſit, quæ a ſenſibus falſis, oritur. Jam verò explicare quo modo alii Senſus

Notæ.

nare, quàm Senſibus diffidere, quibus tota Vita & Salus innitatur, nam ſine illis Salubria eligere, aut Noxia, Præcipitia, v. g. Flammas, & ejuſmodi alia vitare non poſſumus: Hic verò tangit *Scepticos*, de quorum Principe Pyrrhone Diogenes Laertius. Μηδὲν ἐκτρεπόμενος, μηδὲν φυλαττόμενος ἦν, ἅπαντα ὑφιστάμενος, ἁμάξας, εἰ τύχοι, καὶ κρημνοὺς, καὶ κύνας, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μηδὲν ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπιτρέπων.

516. *Denique ut in fabrica*, &c.] Longam hanc diſputationem, v. 9. concludit: Senſus ij ſunt, ad quorum fidem res omnes exigimus; Ideoque ſi iſti fallaces ſint, de omni Certitudine & Scientia erit actum. Nec minùs nos erraremus quàm Faber ille, qui fallaci Regula, Norma, & Libella utitur.

519. *Obſtipa.*] Curvata, obliqua, inflexa, Cicero in Arati Phænomen.

Obſtipum *caput, & tereti cervice reflexum.*

Horatius, Sat. 5. lib. II.

———*Davus ſis Comicus, atque*
Stes capite obſtipo: ———

525. *Nunc alii Senſus*, &c.] Hactenus de *Viſu*, & *Simulachris*, Jam uſque ad v. 618. de Voce & Auditu: Primo autem, v. 14. docet quid ſit *audire*: Audimus verò cùm Vox Aures attingit, ſuoque Corpore movet & impellit Senſum Voci iſti percipiendæ deſtinatum. Quòd autem Vox Corporea ſit, id verò eſt manifeſtum, radit enim fauces, facit aſperas & lædit, ideoque tangat neceſſe eſt, at quod tangit,
aut

Sentiat, haud quaquam ratio ſcrupoſa relicta 'ſt.
Principio, auditur Sonus, & Vox omnis, in Aureis
Inſinuata ſuo pepulere ubi corpore ſenſum.
Corpoream quoque enim Vocem conſtare fatendum 'ſt,
Et Sonitum, quoniam poſſunt impellere Senſus.
Præterradit enim Vox fauceis ſæpe, facitque
Aſperiora foras gradiens arteria Clamor.
Quippe, per anguſtum turba majore coorta
Ire foras ubi cœperunt primordia Vocum,
Scilicet expletis quoque janua raditur oris.
Rauca viis, & iter lædit qua Vox it in auras.
Haud igitur dubium eſt, quin Voces, Verbaque conſtent
Corporeis è principiis, ut lædere poſſint.
Nec te fallit item, quid corporis auferat, & quid
Detrahat ex Hominum nervis, ac viribus ipſis
Perpetuus Sermo nigraï noctis ad umbram,
Auroræ perductus ab exoriente nitore;
Præſertim ſi cùm ſummo 'ſt clamore profuſus:
Ergo corpoream Vocem conſtare neceſſe 'ſt,
Multa loquens quoniam amittit de corpore partem.
Aſperitas autem Vocis fit ab aſperitate
Principiorum, & item lævor lævore creatur.

quiſque ſuum objectum ſentiat non erit opus difficile. Primò omnis Vox & Sonus auditur, quando in Aures inſinuata Senſum Auditus pulſarunt ſuo corpore: Fatendum enim eſt Vocem eſſe Corpoream, ut & Sonum, quoniam impellere poſſunt & movere Senſus: Nam Vox ſæpe radit fauces, & clamor foras egrediens aſperat Os, & raucitatem facit: Quippe cum Vocum Semina confertim magnaque turba foras egredi per anguſtum cœperunt, Janua rauca oris ab iſtis Seminibus anguſtas vias nimis implentibus raditur, & vox lædit iſtum meatum quo foras egreditur. Minimè igitur dubitandum eſt Voces & Verba è Principiis corporeis conſtare, cum poſſint lædere. Nec omninò te latet, quantum Corporis auferat, quantum è Nervis ipſis Hominum detrahat, ac vires diminuat perpetuus Sermo, ab exoriente Auroræ nitore uſque ad umbram nigræ noctis perductus, præſertim ſi cum magno clamore ſit prolatus: Ergo neceſſe eſt ut Vox ſit Corporea, quoniam ille qui multa loquitur aliquam partem ſui Corporis amittit. Vocis autem aſperitas oritur ab aſperitate Principiorum, lævor autem a lævore Seminum:

NOTÆ.

aut tangitur, eſt Corpus. Ἀλλὰ μὲν καὶ τὸ ἀκούειν γίνεται ῥεύματός τινος φερομένου ἀπὸ τοῦ φωνοῦντος, ἢ ἠχοῦντος, ἢ ψοφοῦντος, ἢ ὅπως δήποτε ἀκουστικὸν πάθος παρασκευάζοντος. Epicurus ad Herodotum.

526. *Scrupoſa.*] *Scrupi* dicuntur aſpera Saxa, & difficilia attrectatu, unde rem aliquam *Scrupuloſam* dicimus, quæ in ſe habet aliquid aſperi. *Feſtus.*

535. *Scilicet expletis.*] *Expletis oris*, id eſt, *locis*, Lambinus, qui verſum ſequentem rejicit: Retineri autem poteſt, dum ad rem facit, & commodam interpretationem patitur.

539. *Nec Te fallit item.*] Priori argumento alium, v. 7. ſubjungit ab experientia ductum: Aliquis magna contentione loquatur, debilis fiet & languidus. Non autem dubitabit Vocem Corpoream eſſe, cùm magnam Corporis ſui partem, dum loquitur, detractam ſenſerit.

546. *Aſperitas autem vocis*, &c.] Jam aliud quoque argumentum, v. 7. deſumitur ex ipſa voluptate & moleſtia, qua nos Sonus, prout concinnus, inconcinnuſque eſt, afficit: Siquidem cenſet *Epicurus*, quæ Corpuſcula ſubingrediuntur aurem, organumque afficiunt, certa ratione configurari, & omnem ſuavitatem aut acerbitatem Soni, non aliunde eſſe, quàm ex eo quòd hujuſmodi Corpuſcula in organum ſubeuntia ipſum deliniant, exaſperentve, pro conditione lævitatis, aut aſperitatis qua configurantur.

Nec ſimili penetrant Aureis primordia forma,
Quom Tuba depreſſo graviter ſub murmure mugit,
Aut reboant raucum Retrocita cornua bombū:
Vallibus & Cycni gelidis orti ex Heliconis
Cùm liquidam tollunt lugubri voce querelam.
  Haſce igitur penitus Voces cùm corpore noſtro
Exprimimus, rectoque foras emittimus ore,
Mobilis articulat verborum dædala lingua;
Formaturaque labrorum pro parte figurat.
  Atque ubi non longum ſpatium'ſt, unde illa
    profecta
Perveniat vox quæque, neceſſe'ſt Verba quoque
    ipſa
Planè exaudiri, diſcernique articulatim.
Servat enim formaturam, ſervatque figuram.
At ſi interpoſitum ſpatium ſit longius æquo,

Nec Vocis Principia unius & ejuſdem figuræ intrant Aures, cum Tuba ſub depreſſo murmure graviter mugit, aut Retrocita Cornua raucum bombum reboant; & cum Olores ex gelidis vallibus Heliconis orti (dulce canentes) flebilem querelam lugubri voce tollunt. Has igitur voces cum ex intimis noſtri corporis partibus exprimimus, foraſque emittimus recto ore, Lingua mobilis verborum perita formatrix articulatas facit, & aliqua ex parte formatura Labrorum figurat. Et cum intervallum non magnum eſt unde vox profecta ad aures noſtras perveniat, neceſſe eſt Verba quoque ipſa clare exaudiri, & diſcerni articulatim: Vox enim iſta ſervat formaturam & figuram iſtam qua à Labris & Lingua donabatur. Si verò Intervallum ſit æquo longius,

N O T Æ.

550. *Et reboant*, &c.] *Retrocita Cornua*, Alii *Barbara*: Hunc verſum Lucretio abjudicat *Lambinus*, ſed Lucretius, ſi viveret, ad alios Judices provocaret: Interpres, viz. non viderat, neque multi vident quid tandem illud ſit *Retrocita barbara*, vel *Cornua*: At Ego videor firmare poſſe intelligi illud inſtrumentum Muſicum, Syriacæ, opinor, originis, quod *Sacbute*, vel *Saque-bout* vocamus, à veteri voce Gallica *Saquer* quod trahere eſt, & *bouter* quod pulſare ſignificat. Qui inſtrumentum illud Muſicum nôrunt, facile intelligent cur *Retrocitâ* dicatur à Lucretio. *Faber.* Voſſius ad Catullum, p. 227. dicit *Retrocita* vulgò inepte legi, ſcribit autem,

Et reboat raucum Berecynthia barbara *bombum*;

Berecynthia barbara, id eſt, Tibia Phrygia, Αὐλὸς βερεκύντιος, ut habet Heſychius, in βερεκύντου, &c.

551. *Vallibus & Cycni*, &c.] Mirifica, ſicubi alias, circa hunc locum variantium lectionum multitudo eſt, nam in quibuſdam legitur,

Vallibus & validis ne tortis ex Heliconis;

in Aliis,

Vallibus & Cycni nece detorti ex Heliconis;

in Aliis,

Et gelida Cycni nece torti ex antro Heliconis.

Lambinus,

Vallibus & Cycni gelidis orti ex Heliconis.

loco *Orti* Faber ſubſtituit *côrti*.

Voſſius tandem ad Catullum legit,

Et validis *Cycni* torrentibus ex *Heliconis*:

Ex Helicone nempe, tum alii torrentes, tum ipſe Helicon amnis profluit. Breviter, *Nece torti*, vel *nece detorti* omnino rejiciendum; Iſtarum enim vocum ſententia, ſiqua eſſet, in ſequenti verſu continetur; Sed *Fabrum* aut *Voſſium* ſequaris, perinde eſt.

553. *Has igitur penitus voces.*] Vocem hanc Corpoream, v. 4. Lingua & Labra formant & figurant, & inde Verba. Cicero, lib. II. de Nat. Deorum: *Deinde in ore ſita lingua eſt finita dentibus, ea vocem immoderatè profuſam fingit & terminat, ſonoſque vocis diſtinctos & preſſos efficit, cum & ad dentes & ad alias partes pellit oris. Itaque Plectri ſimilem linguam noſtri ſolent dicere, chordarum dentes, Nares cornibus iis, quæ ad nervos reſonant in cantibus.*

557. *Ac ubi non longum*, &c.] Varia ſubjungit Problemata, primum, v. 10. Voces longiùs progrediendo hebetantur, & ex diſtinctis confuſæ fiunt, nempe quia illæ moleculæ, ſeu ſingulares voculæ crebro Aëris offenſu laceratæ amittunt illam figuram, & conformationem quam à Lingua & Labris acceperant.

Aëra

Aëra per multum confundi Verba neceſſe 'ſt,
Et conturbari Vocem, dum tranſvolat auras.
Ergo fit, Sonitum ut poſſis audire, neque hilum
Internoſcere Verborum ſententia quæ ſit,
Uſqueadeo confuſa venit Vox, inque pedita.
  Præterea, Edictum ſæpe unum perciet aureis
Omnibus in populo emiſſum præconis ab ore:
In multas igitur Voces Vox una repente
Diffugit, in privas quoniam ſe dividit aureis,
Obſignans formam verbis, clarumque ſonorem.
  At quæ pars Vocum non aureis accidit ipſas,
Præterlata perit fruſtra diffuſa per auras:
Pars ſolidis adliſa locis, rejecta ſonorem
Reddit, & interdum fruſtratur imagine Verbi.
  Quæ benè cùm videas, rationem reddere poſſis
Tute tibi atque aliis, quo pacto per loca ſola
Saxa pareis formas Verborum ex ordine reddant,
Palanteis comites cùm monteis inter opacos
Quærimus, & magna diſperſos voce ciemus.
  Sex etiam, aut ſeptem loca vidi reddere Voces
Unam cùm jaceres: Ita colles collibus ipſis
Verba repulſantes iterabant dicta referre.

neceſſe eſt ut verba multum Aëra permeantia confundantur, & figura ipſius vocis mutetur, dum Auras pervolet: & inde fit quòd Sonum tantum audias, quænam verò verborum ſit ſententia noviſſe non potes, tam conturbata venit Vox, & crebris Aëris offenſibus impedita. Præterea, ſæpe unum Edictum ab ore Præconis in magna plebis multitudine miſſum omnium aures percellit; Vox igitur una ſubito in multas diſpergitur, quoniam in ſingulas aures ſe dividit, Verba etiam defert figurata, & liquido ſonantia. Pars verò vocum, quæ in aures non incidit, præterlata perit, fruſtra per Aërem diſperſa, Pars verò in res duras impingens rejecta ſonum reddit, & nos Verbi imagine fruſtratur. Quæ cum perſpecta habeas, Tu Tibi ipſi atque Aliis poſſis reddere rationem quo pacto per deſerta loca Rupes & Cavernæ verba noſtra diſtinctè reddunt, dum quærimus noſtros ſocios inter montes opacos errantes, & magna voce diſperſos vocamus. Novi etiam quædam loca ſex aut ſeptem verba reddere, cum unum tantum ipſe pronuntiares; Ita montes verba repellentes iterabant aliis montibus dicta quæ referant.

Notæ.

564. *Neque hilum.*] Rectè Lambinus, quamvis tam *Illa* quàm *Illam* recipi poteſt.

567. *Præterea, Edictum,* &c.] Deinde, v. 5. loquatur aliquis, Innumeræ aures adſtantes verba percipient: Unde verò hoc? Concipiendum eſt unam eſſe quaſi totalem, ſive mavis, generalem vocem, quæ ab ore emittitur, ſed quæ diſſiliat tamen in voculas innumeras, inter ſe conſimiles; Ideo cùm emittitur Vox, Corporum erumpentium formatura ita comprimitur, eliditur, ac veluti conteritur, ut abeat in fruſtula, ſeu in parvas moleculas, omnino conſimiles, & conſimiliter formatas, quæ & confeſtim diſſiliant per Aëra, ſeu per circumfuſum ſpatium, & ſimilitudinem eam conſervent uſque dum ad Aures perveniant. Quo fit ut eadem Vox à multis audiri dicatur.

572. *At quæ pars,* &c.] Quæcunque partes Vocis aures attingunt, illæ audiuntur; aliæ partes per Aëra diffuſæ evaneſcunt; Aliæ in Corpora ſolida, & utcunque lævigata (quippe & poroſa nimis prætermittunt, & ſcabroſa nimis concidunt atque diſſipant) incidentes, & inde repercuſſæ efficiunt, ut eandem vocem iteratò audiamus; Inde *Echo*: Inde etiam nocturni ſonitus, quos, ad v. 589. Superſtitioſum Vulgus agreſtibus Numinibus acceptos refert.

575. *Imagine verbi.*] Virgilius,
——*Aut ubi concava pulſu*
Saxa ſonant, Vociſque offenſa *reſultat*
Imago.
Horatius ad Auguſtum,
——*Cujus recinet jocoſa*
Nomen Imago
Aut in umbroſis Heliconis oris,
Aut ſuper Pindo, gelidove in Hæmo?

577. *Per loca ſola.*] Deſerta, ut v. 596. *Plautus* in Rudente,
Neque magis ſolæ *terræ ſunt, quàm hæc loca.*

583. *Iterabant dicta referre.*] Codd. *Iterabant dicta referri:* *Fabro* autem ingratum eſt illud *Iterabant*, ideoque legit *Tradebant*.

Hæc loca capripedes Satyros, Nymphaſque tenere
Finitimi fingunt, & Faunos eſſe loquuntur;
Quorum noctivago ſtrepitu, ludóque jocanti
Adfirmant volgò taciturna ſilentia rumpi,
Chordarumque ſonos fieri, dulceiſque querelas,
Tibia quas fundit digitis pulſata canentum:
Et genus Agricolûm latè ſentiſcere, cùm Pan
Pinea ſemiferi capitis velamina quaſſans,
Unco ſæpe labro calamos percurrit hianteis,
Fiſtula ſilveſtrem ne ceſſet fundere muſam.
Cætera de genere hoc monſtra, ac portenta loquuntur,
Ne loca deſerta ab Divis quoque fortè putentur
Sola tenere: Ideo jactant miracula dictis.
Aut aliqua ratione alia ducuntur, ut omne
Humanum genus eſt avidum nimis auricularum.
Quod ſupereſt, non eſt mirandum, qua ratione
Quæ loca per nequeunt Oculi res cernere apertas,
Hæc loca per Voces veniant, Aureiſque laceſſant.

Vicini fabulantur Satyros capripedes & Nymphas hæc loca incolere, & dicunt Faunos eſſe, quorum nocturno ſtrepitu, jocoſque ludo affirmant tacita noctis ſilentia frequenter rumpi; Chordarum etiam ſonos fieri, & ſuaves querelas, quas Tibia pulſata digitis canentum fundit: Et Agricolas undique per agros ſentire cum Pan quatiens pineam coronam qua Caput ſemiferum tegitur hiantes calamos unco labro ſæpe percurrit, ut Fiſtula ſemper carmen ſylveſtre funderet; Multas ejuſmodi monſtroſas & portentoſas fabulas narrant, & ne fortè deſertas à Divis ſedes incolere putentur, ideo portentoſas hujuſmodi fabulas effingunt: Vel aliqua alia neſcio qua ratione ad illas fingendas impelluntur; Humanum enim genus plus æquo fabulis delectatur. Deinde, non eſt mirandum quam ob cauſam per ea loca, per quæ Oculi rem aliquam nequeunt cernere, Voces venirent, & Aures laceſſerent;

N o t æ.

584. *Capripedes.*] Satyri nempe caprinis pedibus incedebant: Horat. Od. 19. lib. II.

Nymphaſque diſcentes, & aures
Capripedum *Satyrorum acutas,*

590. *Et Genus Agricolûm,* &c.] Caprarius apud Theocritum,

Οὐ θέμις ὦ ποιμὰν, τὸ μεσαμβρινὸν, οὐ θέμις ἄμμιν
Συρίσδεν, τὸν Πᾶνα δεδοίκαμες, ἦ γὰρ ἀπ' ἄγρας
Τανίκα κεκμακὼς ἀμπαύεται· ἐντὶ γε πικρὸς,
Καί οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται.

592. *Percurrit.*] Quod neceſſe eſt, ſi fiſtula compoſita utaris, qualis eſt,

Fiſtula comparibus ſeptem compacta cicutis.
Faber.

lib. V. v. 1406.

Et ſupera calamos unco percurrere *labro.*

596. *Sola tenere.*] Ita omnino legendum; Agricolæ enim ſuum cum Divis commercium jactant.

598. *Avidum nimis Auricularum.*] Id eſt, omnes Homines portenta & miracula libenter narrant, eaque à multis audiri jucundiſſimum illis eſt. *Faber.*

599. *Quod ſupereſt non eſt,* &c.] Igitur Voces accipimus ab illo qui loquitur expreſſas & formatas, æque ac Simulacbra à Rerum ſuperficie fluentia; Cur igitur audimus aliquem quem videre nequeamus? Reſpondet Lucretius, v. 20. Voces formatæ obliquos meatus, & tortuoſa Corporum foramina integræ tranſeunt, in quibus franguntur, ut ſuprà docuit, Imagines: Seu potiùs hoc fit, quia Vox in Voculas diſſiliat, quæ ſurſum, deorſum, prorſum, retrorſum, dextrorſum, lævorſum, & in omnem obliquitatem, ut ſcintillulæ à ſcintilla diſſultantes, abeunt; ſicque in Aures etiam alibi, quàm in directum conſtitutas incidant; tale verò quid ipſis Imaginibus non contingat: Vox autem hujuſmodi meatus penetrans debilior fit, atque indiſtinctior.

Con-

Conloquimur clauſis foribus: quod ſæpe videmus.
Nimirum, quia Vox per flexa foramina rerum
Incolumis tranſire poteſt, Simulacra renutant;
Perſcinduntur enim, niſi recta foramina tranant:
Qualia ſunt vitri, ſpecies quæ travolat omnis.
Præterea, parteis in cunctas dividitur Vox,
Ex aliis aliæ quoniam gignuntur; ubi una
Diſſiluit ſemel in multas exorta, quaſi ignis
Sæpe ſolet ſcintilla ſuosſe ſpargere in igneis,
Ergo replentur loca Vocibus, abdita retrò
Omnia quæ circùm fuerint, ſonituque cientur.
At Simulacra viis directis omnia tendunt,
Ut ſunt miſſa ſemel, quapropter cernere nemo
Se ſupra potis eſt; at Voces accipere extra.
Et tamen ipſa quoq; hæc, dū tranſit clauſa viarū,
Vox obtunditur, atque aureis confuſa penetrat:
Et Sonitum potiùs, quàm Verba, audire videmur.
Hæc, queîs ſentimus ſuccum, lingua atque palatū,
Pluſculum habent in ſe rationis, pluſque operaï.
Principio, ſuccum ſentimus in ore, cibum cùm
Mandendo exprimimus: ceu plenam ſpongiam aquaï
Si

ut cùm clauſis foribus, quod tamen ſæpe facimus, colloquamur. Quoniam, viz. Vox poteſt tranſire per curvos & tortuoſos meatus integra atque immutata; Simulachra verò non poſſunt: Scinduntur enim & lacerantur niſi tranſeant per rectos meatus, quales ſunt Vitri quos Simulachra integra permanant. Præterea, in cunctas undique partes diſpergitur Vox, nam aliæ Voces gignuntur ex aliis, quamprimum illa, quæ in primo exortu erat una Vox, in multas diſſiluit, ut Scintilla Ignis ſæpe ſolet in multas ſcintillas diſſilire: Hanc ob cauſam omnia loca quæ circum, imò quæ poſtè loquentem ſunt, vocibus implentur, & cientur ſono: At Simulachra rerum poſtquam à ſuperficie Corporum avolârunt rectis lineis feruntur, & hanc ob cauſam nemo poteſt cernere ea quæ ſupra Caput ſuum poſita ſunt; poteſt verò Voces audire foris prolatas: Et tamen hæc quoque ipſa Vox, dum clauſas fores permanat, hebetior fit, conturbata & confuſa attingit Aures, & videmur Sonitum potius quam verba audire. Jam verò Lingua & Palatum quibus ſaporem ſentimus, non tam facilè explicari poſſunt quam quæ ſunt hactenus diſputata. Principio, Saporem in Ore ſentimus, cum dentibus cibum comminuendo Succum ex illo exprimimus, ut ſiquis ſpongiam Aquæ

NOTÆ.

602.] *Conloquimur*, &c.] Hunc verſum Rejicit *Lambinus*: Alii legunt *Cum loquimur*, &c. Gifanios verò, è Codd.

Conloquium *clauſis foribus* quoque *ſæpe* tenemus.

Verſum ſubditivum eſſe affirmat *Faber*, ſed omnes Codd. agnoſcunt: & *Cum loquimur*, rectiùs legendum.

606. *Travolat.*] Sive *Quà trameat*, ſive *quà traviat* (nam Viare apud Plautum) legas, perinde eſt.

619. *Hæc queîs ſentimus*, &c.] *Nec queîs ſentimus*, cùm Fabro legas, non enim plura ſunt & difficiliora explicatu de Guſtu, quàm de Viſu & Auditu, problemata: Guſtamos enim, v. 18. cùm Soccus è re ſapida, tanquam Aqua è ſpongia, expreſſus in Organum, Palatum, Linguamve, penetret. Qui Succus ſi conſtet ex Corpuſculis ea ratione configuratis, ut in Organum Guſtatus effuſa, poruloſque ejus ſubeuntia appoſite ipſis iiſdem particulis accommodentur, ſicque ipſum deliniant, demulceant, & leniter placideque afficiant, Suavis videtur; Si verò Corpuſcola ea ratione configurentur, ut in porulos Organi ſubeuntia, haud debitam habeant cùm ipſis commenſurationem, unde & particulas ejuſdem compungant, concidant, diſcerpant, aut aſperiter moveant, Inſuavis videtur, ſive Amarus, Salſus, Acidus, Acerbus, Acris, Acutus, Auſterus, &c. Hanc opinionem, ut multas alias è *Democrito* ſumſit Epicurus, ille enim ſingulis ſaporibus ſuam figuram tribuit. Δημόκριτος δὲ σχῆμα περιτιθεὶς ἑκάστῳ. Γλυκὺν μὲν τὸ στρογγύλον, καὶ εὐμεγέθη ποιεῖ, Στρυφνὸν δὲ τὸ μεγαλόσχημον, Τραχὺν δὲ τὸ πολυγώνιον καὶ ἀπεριφερῆ· Δριμὺν

Si quis fortè manu premere, exſiccareque cœpit;
Inde, quod exprimimus, per caulas omne palati
Diditur, & raræ perplexa foramina linguæ.
Hæc ubi lævia ſunt manantis corpora Succi,
Suaviter attingunt, & ſuaviter omnia tractant
Humida linguaï circum ſudantia templa.
At contrà pungunt ſenſum, lacerantque coorta,
Quantò quæque magis ſunt aſperitate repleta.
Deinde voluptas eſt è ſucco in fine palati,
Cùm verò deorſum per fauceis præcipitavit;
Nulla voluptas eſt, dum diditur omnis in artus:
Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur,
Dummodo, quod capias, concoctum didere poſſis
Artubus, & ſtomachi humectum ſervare tenorem.
Nunc aliis alius cur ſit Cibus, ut videamus,
Expediā; quareve, aliis quod triſte, & amarum'ſt,
Hoc tamen eſſe aliis poſſit prædulce videri.
Tantaque

plenam manu premere, & illam exſiccare conaretur; Succus autem iſte quem exprimimus per omnes poros Palati, & per tortuoſos ductus linguæ ſpongioſæ diſtribuitur; Et cum fluentis ſucci Corpora lævia ſint, Palatum leniter mulcent, totamque madidam linguam jucundè, & dulcedine quadam tangunt: tanto verò magis pungunt lacerantque ſenſum quanto magis aſpera ſunt ſucci expreſſi corpora. Deinde Voluptatem a Sapore percipimus uſque quo Palatum pertingit; Cum vero per guttur deſcenderit, tum nulla ſentitur Voluptas, dum per membra diſtribuitur: Nec omnino refert quo alimento nutriatur Corpus, ſi modo id quod ſumis, poſſis per membra concoctum diſtribuere, Humidumque Stomachi tenorem conſervare. Nunc vero docebo, & planum faciam cur diverſa Alimenta diverſis Animalibus conveniant, cur id, quod aliis injucundum & amarum eſt, aliis dulciſſimum videatur.

NOTÆ.

Δριμὺν δὲ τὸ περιφερὲς, καὶ λεπτὸν, καὶ γωνοειδὲς, καὶ καμπύλον· Ἁλμυρὸν δὲ τὸ γωνοειδὲς καὶ σκόλιον, καὶ ἰσοσκελές· πικρὸν δὲ τὸ περιφερὲς, καὶ λεῖαν ἔχοντα σκολιότητα, μέγεθος δὲ μικρόν· Λιπαρὸν δὲ τὸ λεπτὸν, καὶ στρόγγυλον, καὶ μικρόν. Theophraſtus, de Cauſis Plant. lib. VI. Cap. 2.

628. *Linguæ ſudantia templa.*] Satis audax Metaphora videri queat *Templum Linguæ* pro palato; Sed omnis locus extenſus & patens in veteri Latio *Templum* dicebatur: Deinde τὸ ὑπερῷον, ſeu ὑπερῴα, qua voce Græci *Palatum* ſignificant, ut & οὐρανὸς non minoris audaciæ videri debent, quanquam non aliter Pedeſtres ſcriptores loquebantur. *Faber.*

631. *In fine Palati.*] Voculam *In* delet Palmerius. *Fine Palati*, id eſt quouſque Palatum pertingit: Sic Saluſtius,

Fine inguinum ingrediuntur Mare. Apuleius: *Pauliſper fine inguinum lacinia remota.*

634. *Nec refert quicquam*, &c.] His verſibus adjungas illud Epicuri ad Menœceum: Τὸ συνεθίζειν οὖν ἐν ταῖς ἁπλοῖς, καὶ οὐ πολυτελέσι διαίταις, καὶ ὑγιείας ἐστὶ συμπληρωτικὸν, καὶ πρὸς τὰς ἀναγκαίας τοῦ βίου χρήσεις ἄοκνον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον.

637. *Nunc aliis alius*, &c.] Jam, v. 40. cauſam explicat, cur idem Cibus ſit uni non modò jucundus, ſed etiam ſalubris, qui alii erit non modò ingratus, verùm etiam noxius: Organum Guſtatus in ſui textura, ſive Atomorum, Spatiorumque inter ipſas interceptorum configuratione, in variis ſeu Hominibus, ſeu Animalibus differt, perinde ac differunt partes cæteræ, ſpeciatimque ipſæ externæ: Differentes autem meatus differentia ſucci corpuſcula (Et omnis res, è qua Succus exprimitur, continet ſemina diverſimodè figurata) admittant neceſſe eſt; nec omnia omnibus conveniunt: Inde quod alteri Animali Alimentum, alteri Venenum; quod Huic gratum, illi inſuave. Imò quotieſcunque vel per ætatem, vel occaſione morbi, Organi temperies, ſeu textura immutatur, eadem res apparet mutati Saporis, in qua mutatum tamen nihil eſt: Ita qui febre laborat, Amara judicat ea quæ Sanus dulcia: quòd propter mutatam Organi texturam ea Corpuſcula quæ priùs accommodabantur, nunc non congruunt, Orga-

Tantaq; in his rebus diſtantia, differitaſque 'ſt,
Ut quod alis Cibus eſt, aliis fuat acre venenum.
Eſt utique, ut Serpens hominis contacta ſalivis
Diſperit, ac ſeſe mandendo conficit ipſa.
Præterea, nobis Veratrum eſt acre venenum,
At Capris adipes, & Coturnicibus auget.
Ut, quibus id fiat rebus, cognoſcere poſſis,
Pincipiò meminiſſe decet, quæ diximus antè,
Semina multimodis in rebus miſta teneri.
Porro omnes, quæcunque cibum capiunt Animantes,
Ut ſunt diſſimiles extrinſecùs, & generatim
Extima membrorum circumcæſura coërcet,
Proinde ac Seminibus diſtant variantque figura.
Semina cùm porro diſtent, differre neceſſe 'ſt
Intervalla, Viaſque, Foramina quæ perhibemus,
Omnibus in membris, & in ore, ipſoque palato.
Eſſe minora igitur quædam, majoraque debent,
Eſſe triquetra aliis, aliis quadrata neceſſe 'ſt:
Multa rotunda, modis multis multangula quædā.
Namque Figurarum ut ratio, motuſque repoſcunt,
Proinde Foraminibus debent differre figuræ:
Et variare viæ proinde ac textura coërcet.
Ergo ubi quod ſuave 'ſt aliis, aliis fit amarum:
Illis, queis ſuave 'ſt, læviſſima corpora debent
Contrectabiliter caulas intrare palati.
At contrà, quibus eſt eadem res intùs acerba:
Aſpera nimirum penetrant, hamataque fauceis.
Nunc facile ex his eſt rebus cognoſcere quæque.
Quippe, ubi quoi Febris, bili ſuperante, coorta 'ſt,

Imo in hiſce rebus diſcrepantia & differentia tanta eſt, ut illud idem quod aliis ſalubre Alimentum ſit, ſit perniciosum Venenum aliis: Sæpe enim Serpens contacta Hominis ſaliva perit, imo nonnunquam ſeipſam ſuo morſu interficit. Præterea, Helleborum eſt perniciosum Venenum Homini, Idem verò Capras & Coturnices pingues facit; ut vero cognoſcas qua ratione id fiat, debes revocare in memoriam ea quæ ſupra docuimus, viz. Semina diverſi generis in rebus omnibus miſta contineri: Porro omnia Animalia, quæcunque alimentum capiunt, ut ſunt extrinſecus diſſimilia, & pro diverſis generibus diverſa habent externa Corporum lineamenta; ſic ex Seminibus conſtant diverſimodè figuratis: Cum autem Semina ſint diverſimode figurata, neceſſe etiam eſt ut Intervalla (Pori) & meatus (quæ ego foramina appello) in omnibus membris, in ipſo Ore & Palato ſint diverſa. Quidam igitur meatus debent minores eſſe, quidam majores, aliis Animalibus triangulares, aliis quadrati, multi rotundi, multi etiam multis modis multanguli: Nam ut Seminum figuræ & motus poſtulant, ſic meatuum figura variæ & diverſæ eſſe debent; & foramina differre proinde ac Corpuſculorum textura facit differre. Ergo cum id quod aliis dulce eſt Aliis amarum fit, Illis quibus dulce eſt, lævia & rotunda Semina debent leniter ingredi meatus Palati, è contra verò illis quibus Amarum fit, aſpera & hamata Semina penetrant fauces & lacerant. Ex his quæ jam diſputavimus alia problemata facilè explicari poſſunt. Quippe cum aliquis, bile nimis efferveſcente, febre correptus eſt,

NOTÆ.

Organumque proinde lacerent & diſcerpant.

640. *Differitaſque eſt.*] *Differentia*, Nonius. Uſus hac voce eſt *Arnobius*, qui *Lucretium* libenter imitatur.

650. *Et generatim.*] *Variatim* legendum eſſe multis contendit *Faber*. Nam *Variantque figura*, v. 652. & *Variare via*, v. 661. vocem iſtam confirmant. Denique non agitur nunc de differentiis ſecundum unumquodque *genus* Animalium, quatenus, viz. Species à Specie differt; Nam in Specie humana quot ſunt ſingularia ſeu individua, tot ſunt varii Guſtatus, Ergo, &c. Et profectò aliquid dixiſſet *Faber*, niſi Poeta inſtituiſſet hiſce verſibus docere, quam ob cauſam una eademque res alteri Generi Animalium ſalubris, alteri foret noxia; *Generatim* igitur legendum.

651. *Circumcæſura.*] Alii, *Circum textura*: Sed *Circumcæſura* utitur Arnobius, & Lucretius ipſe, Lib. III. v. 220.

Extima membrorum circumcæſura *tamen ſe.*

Aut

Aut alia ratione aliqua'ſt vis excita morbi;
Perturbatur ibi totum jam Corpus, & omnes
Commutantur ibi poſituræ Principiorum:
Fit, priùs ad ſenſum ut quæ corpora conveniebant,
Nunc non conveniant, & cætera ſint magis apta,
Quæ penetrata queunt ſenſum progignere acerbū.
Utraque enim ſunt in mellis commiſta ſapore,
Id quod jam ſuperà tibi ſæpe oſtendimus antè.
Nunc age, quo pacto Nareis adjectus odoris
Tangat, agam. Primùm res multas eſſe neceſſe 'ſt,
Unde fluens volvat varius ſe fluctus Odorum.
Nam fluere, & mitti volgò, ſpargique putandum'ſt.
Verùm aliis alius magis eſt Animantibus aptus,
Diſſimileis propter formas, ideoque per auras
Mellis Apes quamvis longè ducuntur odore:
Volturiique cadaveribus: tum fiſſa ferarum
Ungula quò tulerit greſſum, promiſſa Canū vis
Ducit: & humanum longè præſentit odorem
Romulidarum arcis ſervator, candidus Anſer.
Sic aliis alius nidor datus ad ſua quemque
Pabula ducit, & à tetro reſilire veneno
Cogit; eoque modo ſervantur ſæcla ferarum.

aut aliqua alia ratione violentus iſte morbus excitatur, totum illius Corpus perturbatur, totuſque ordo & diſpoſitio Seminum mutatur, & inde fit ut illa Corpora quæ olim potuerunt ingredi meatus Linguæ & Palati, jam non poſſint; & Alia libere pervadant, quæ inſinuata acerbum ſenſum excitare valeant; Nam Semina utriuſque generis, quod ſuprà ſæpe docui, in Melle commixta continentur. Nunc age, quo pacto Odores advenientes Nares afficiant, docebo. Primum, neceſſe eſt res multas eſſe e quibus varius fluctus Odorum fluens ſe volvat; Credendum enim eſt Odores paſſim & perpetuò fluere, mitti, ſpargique a rebus, alius verò Odor magis convenit quibuſdam Animalibus quam aliis propter diſſimiles figuras Seminum è quibus conſtat: Et hanc ob cauſam Apes mellis quantumvis remoti, & Vultures Cadaverum odore attrahuntur: tum promiſſa canum vis ducit eos quocunque bifida ferarum ungula greſſum tulerit, & Candidus Anſer Romani Capitolii ſervator Hominum odorem longè præſentit. Sic Odor diverſus diverſis Animalibus conveniens unumquodque ducit ad ſua Alimenta, efficitque ut à pernicioſo veneno recedat, & inde Genera Animalium conſervantur.

N o t æ.

677. *Nunc age, quo pacto,* &c.] Guſtum & Saporem Odor & Odoratus ſequitur, & v. 24. Ut Simulachra à rebus fluunt, ut Sonus ejicitur, ut exprimuntur Succi, ſic Odores emittuntur: Quòd verò Omnia Animalia hos Odores perpetuò emiſſos non æque ſentiant, efficit varietas & diſſimilitudo figurarum (vid. lib. II. v. 414.) quæ omnium Animalium Organa non pariter movent & afficiunt: ſic Apes Mellis, Vultures Cadaverum, Ferarum Canes, & Anſer Hominis Odorem longe ſentiunt, dum nares Hominis iſti Odores vel non omnino, vel languidè laceſſunt: ἡ ὀσμὴ οὐκ ἄν ποτε πάθος οὐθὲν ἐργάζεται, εἰ μὴ ὄγκοι τινὲς ἦσαν ἀπὸ τοῦ πράγματος ἀποφερόμενοι σύμμετροι πρὸς τὸ τοῦτο τὸ αἰσθητήριον κινεῖν, οἱ μὲν τοῖοι τεταραγμένως, καὶ ἀλλοτρίως, οἱ δὲ τοῖοι ἀταράχως καὶ οἰκείως ἔχοντες: Epicurus ad Herodotum.

679. *Volvat ſe.*] Meliùs quàm *Se ſolvat.*

685. *Promiſſa Canum vis.*] Id eſt *Immiſſa*: Inde ἐπακτῆρες pro Venatoribus, apud *Callimachum*, & ἐπάγειν, apud Plutarchum in Apophthegm. pro *Venatum ducere,* ſeu *promittere.* *Faber*: Lambinus, *longè & porro tenus miſſa,* vel *e longinquo loco odores ſentiens*: At Venatores meliùs quàm Grammatici intelligunt, cur Canis Venatici vis dicatur *Promiſſa.* Alii *Permiſſa*: ut v. 692. *Permitti.*

687. *Romulidarum,* &c.] Nota Hiſtoria eſt, Capitolium ab Anſeribus ſervatum, aſcendentibus Gallis.

Hic

Hic Odor ipſe igitur, nareis quicunque laceſſit,
Eſt alio ut poſſit permitti longiùs alter.
Sed tamen haud quiſquam tam longè fertur eorum,
Quàm Sonitus, quàm Vox, mitto jam dicere, quàm res,
Quæ feriunt Oculorum acies, viſumque laceſſunt.
Errabundus enim tardè venit, ac perit antè
Paullatim facilis diſtractus in Aëris auras:
Ex alto primùm quia vix emittitur ex re.
Nam penitùs fluere, atque recedere rebus odores
Significat, quòd fracta magis redolere videntur
Omnia, quòd contrita, quòd igni conlabefacta.
Deinde videre licet majoribus eſſe creatum
Principiis Voci: Quoniam per ſaxea ſepta
Non penetrat, quà Vox volgò, Sonituſque feruntur.
Quare etiam quod olet, non tam facilè eſſe videbis
Inveſtigare, in qua ſit regione locatum.
Refrigeſcit enim cunctando plaga per auras:
Nec calida ad ſenſum decurrit nuntia rerum.
Errant ſæpe Canes itaque, & veſtigia quærunt.

Ex Odoribus verò qui nares feriunt alius poteſt alio longius emitti, nullus tamen eorum tam longe mittitur quàm Sonus, quam Vox, ne dicam quam Imagines quæ Oculos feriunt, & viſum laceſſunt. Vagus enim per Aera tardè fertur, non directa linea progreditur, & facilè per auras diſperſus paullatim perit antequam longum iter perficiat: Præcipuè quia difficulter ex interioribus Corporis partibus Odor emittitur, nam manifeſtum eſt Odores ex interioribus partibus Corporis emitti, quoniam Res Odoræ quæ franguntur, conteruntur, aut Igne diſſipantur, magis redolent. Deinde certus eſſe poſſis, Odorem conſtare è majoribus Seminibus quàm Vocem, quoniam non penetrat muros lapideos, per quos Vox & Sonus frequenter feruntur: Quas etiam ob cauſas ſenties non ita facile eſſe inveſtigare in quo loco id quod olet locatum ſit, dum enim Odor tardè fertur [illegible] Aera, languidior fit illius ictus, nec ea quæ debet vi, ut demonſtret ubi res ſit, ad ſenſum ve[illegible]: Et hanc ob Cauſam Canes ſæpe errant, & vagi quærunt Ferarum veſtigia quæ Odor non ſatis [illegible]it.

N O T Æ.

691. *Hic odor ipſe*, &c.] V. 19. de motu odoris differit, cumque tardiùs moveri per Aërem quam Sonum, diſtrahi quoque & diſſipari faciliùs, & longè minùs per Aërem diffundi affirmat: Quoniam ex intimis Corporis odori partibus, ſeu Subjecti profunditate effluit, (nam Res odoræ dum franguntur, conteruntur, &c. magis redolent) major etiam eſt principiorum illius moles, dum illi meatus quos Vox penetrat Odorem non admittunt, ideoque neceſſe eſt ut Odor tardiùs feratur, & faciliùs ab occurſante Aëre diſſipetur. Huc etiam referri poteſt cauſa, cur, cùm facile judicare liceat qua ex parte Sonus adveniat, non perinde tamen dignoſcamus ad quam nobis partem ſit ſitum Corpus quod Odorem diffundit.

692. *Eſt alio*, &c.] *Eſt* Illo *ut poſſit permitti longius* Ille. Ubi enim de duobus agitur, non poteſt dici, *Alter eſt major Alio*. Faber.

699. *Atque recedere.*] Ita Codd. *Lambinus* tamen mavult, *Ac decedere*, ſeu *atque excedere*.

701. *Igni conlabefacta.*] Sic lib. I.

Conlabefactatus *rigor Auri ſolvitur æſtu*:
Giſanius verò, *Concalefacta*.

703. *Voci.*] Id eſt, majoribus principiis quàm ſunt Vocis Principia.

707. *Refrigeſcit.*] Sequenti verſu *Plaga* dicitur *calida*, ideoque dum cunctatur, *refrigeſcit*: Conſtat autem intenſiſſimum frigus obſtare effuſioni liberiori Odorum. In omnibus vetuſtis Exemplaribus Verſus Lucretii ſic leguntur,

Refrigeſcit enim cunctando plagæ per Auras,
Nec calida ad ſenſum decurrunt *nuntia rerum.*

Recedes à ſenſu *Lucretii* & rei veritate, ſi *Nuntia* conſtruas cum *Plaga*: Voſſius ad Catullum, p. 173.

Hoc tamen evenit non ſolum in Odoribus, & Saporibus; ſed Rerum Formæ etiam, & Colores non ita omnium oculis conveniunt, ut alia objecta non ſint aliis viſu magis acria. Quinetiam Gallum, Alis noctem explaudentibus, conſuetum ſonora voce Auroram vocare, furioſi Leones non poſſunt contra ſtare, & intueri, ſed ſtatim, & ad primum aſpectum fugiunt: Nimirum, quia in Galli corpore quædam Semina ſunt, quæ cum ſint in oculos Leonum injecta pupillas Oculorum fodiunt & lacerant; & jam acutum dolorem excitant, ut fortes licet ſint & vulnerum patientes Leones, perferre nequeant: Cum tamen hæc ipſa Semina noſtros oculos non omninò lædant, vel quia illis penetrantibus liber ex Oculis exitus detur, ita ut dum redeunt nulla ex parte pungant oculos aut lædant. Nunc age, audi, quæ res moveant animum, & unde veniunt in mentem, quæ veniunt, breviter declaratum accipe. Primum dico, multa tenuia rerum Simulachra huc & illuc, denique in omnes undique partes vagari, quæ cum ſibi invicem in Aëre occurrunt, facilè inter ſe junguntur, ut Araneæ telæ & tenuiſſima Auri ramenta: Hæc enim Simulachra ſunt textu multò magis tenuia,

Nec tamen hoc ſolis in Odoribus, atque Saporum
In genere eſt: Sed item Species rerum, atque Colores
Non ita conveniunt ad ſenſus omnibus omnes,
Ut non ſint aliis quædam magis acria viſu.
Quinetiam Gallum, noctem explaudentibus ali
Auroram clara conſuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contra conſtare Leones,
Inque tueri: Ita continuò meminere fugai:
Nimirum, quia ſunt Gallorum in corpore quæda
Semina, quæ, cùm ſunt oculis immiſſa Leonum,
Pupillas interfodiunt, acremque dolorem
Præbent, ut nequeant contrà durare feroces;
Cùm tamen hæc noſtras acies nil lædere poſſint
Aut quia non penetrant, aut quòd penetrantibu illis
Exitus ex Oculis liber datur, in remeando
Lædere ne poſſint ex ulla lumina parte.
Nunc age, quæ moveant Animum res, accip & unde,
Quæ veniunt, veniant in Mentem, percipe paucis
Principiò hoc dico, rerum Simulacra vagari
Multa modis multis in cunctas undique parteis
Tenuia, quæ facile inter ſe junguntur in auris,
Obvia cùm veniunt, ut aranea, bracteaque auri.
Quippe etenim multò magis hæc ſunt tenuia text

Qui

NOTÆ.

710. *Nec tamen hoc, &c.*] Quod iidem Odores & Sapores ſint aliis ingrati, aliis jucundi, minimè dubitandum; nec ipſæ rerum Imagines omnium oculis pariter conveniunt: Galli aſpectu terretur Leo, (Gallinaceorum criſtæ Leones maximè terrent: Plinius, Nat. Hiſt. Lib. VIII. Cap. 16.) nam Imago Galli è Seminibus conſtat quæ fodiunt & lacerant Oculos Leonis, ut contrà tendere non audeat.

714. *Noctem explaudentibus alis.*] Noctem cùm ſonitu, & veluti plauſu excutientibus atque exturbantibus; *Lambinus.* Hæc verò verba cùm verſu proximo otioſa ſunt; Nihil enim *Lucretius* de cantu Galli, quod alii Interpretes temere exiſtimârunt.

726. *Nunc age, quæ, &c.*] De Senſibus disputatum: Cùm verò ſopitis ſenſibus imaginemur, non indigna eſt Philoſopho Imaginatione quæſtio; eam autem ex Poeta uſque ad v. 820. Aſſerit igitur tenu ſimas Imagines partim ab ipſis rebus flu partim ſponte in Aëre formatas, & pa ex variis variè miſtas undique vagari; has in Animum penetrare laceſſendoque ipſum cere ut intelligat ſeu imaginetur: Inde Centauris, Scyllis, aliiſque monſtris quæ mo unquam ſenſibus uſurpavit, de mortuis etia cogitamus, v. 27. *Cicero*, Ep. Fam. Lib. X ſcribens ad Caſſium qui recens ſe Epicureis dixerat; *Fit neſcio quid*, inquit, *ut coram eſſe videaris cum ſcribo aliquid ad te, neque*

xx

Quàm quæ percipiunt Oculos, viſumque laceſſunt:
Corporis hæc quoniam penetrant per rara, cientque
Tenuem Animi naturam intùs, ſenſumque laceſſunt.
Centauros itaque & Scyllarum membra videmus,
Cerbereaſque canum facies, ſimulacraque eorum,
Quorum morte obita tellus ampleƈtitur oſſa:
Omne genus quoniam paſſim ſimulacra feruntur,
Partim ſponte ſua quæ fiunt Aëre in ipſo:
Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt:
Et quæ conſiſtunt ex horum facta figuris.
Nam certè ex vivo Centauri non fit imago:
Nulla fuit quoniam talis natura animalis.
Verum ubi equî atque hominis caſu convênit imago,
Hæreſcit facilè extemplo, quod diximus antè,
Propter ſubtilem naturam, & tenuia texta.
Cætera de genere hoc eâdem ratione creantur.
Quæ cum mobiliter ſumma levitate feruntur,
Ut priùs oſtendi, facilè uno commovet iƈtu
Quælibet una animum nobis ſubtilis imago.
Tenuis enim mens eſt, & mirè mobilis ipſa.
Hæc fieri (ut memoro) facilè hinc cognoſcere poſſis,
Quatinus hoc ſimile eſt oculis, quod mente videmus,
Atque oculis ſimili fieri ratione neceſſe'ſt:
Nunc igitur quoniam docui me fortè Leones

quàm quæ Oculos afficiunt, & Viſum movent: Quoniam hæc per poros & meatus Corporis tranſeunt, tenuemque Animum intus latentem movent, & mentem laceſſunt. Inde fit quòd imaginemur Centauros, & Scyllas, Cerberos, & eorum Imagines, quos jam diu Sepultos Terra continet: Quoniam Simulachra omne genus ubique volitant, quæ partim ſponte ſua in ipſo Aere contrahunt, partim e variis rebus emittuntur, partim fiunt ex iſti Simulachris ita emiſſis inter ſe commixtis: Nam proculdubio Imago Centauri nunquam fluxit ex vivo Centauro, quoniam nunquam tale Animal extitit: Sed cum forte Equi Imago Hominis Imagini facta ſit obvia, facilè & ſubitò (ut modò docuimus) adhæret, quoniam ſubtilis tenuiſque eſt, & ideo facilè implicari poſſit: Alia monſtroſa ejuſmodi Simulachra eodem modo fiunt, quæ cum leviſſima, atque ideo maximè mobilia ſunt, ut modò docui, quodlibet unum ſubtile Simulachrum uno iƈtu noſtrum animum facile movet, nam Mens noſtra tenuis eſt, & mirè mobilis. Hæc vero fieri eo modo quo docui, facile hinc poſſis cognoſcere, quoniam illud quod Mente cernimus ſimile eſt illi quod Oculis videmus, ideo neceſſe eſt ut eodem modo & ab iiſdem rebus moveatur Mens, quibus Oculus movetur: Cum vero ſupra oſtendi me Leones, v. gr.

NOTÆ.

κατ' εἰδώλων φαντασίας, *ut dicunt tui ... ici novi, qui putant etiam* τὰς διανοητικὰς *φ*αντασίας *ſpectris Catianis excitari.*

733. *Percipiunt.*] Penetrant, ut ægritudo me ...pit: Lib. V.

Eſt etiam quoque uti non magno Solis ab Igne ...ra percipiat *calidis fervoribus Ardor.*

...*n Perciunt.*

735. *Senſumque laceſſunt.*] *Mentemque laceſſunt*: Faber, reƈtè: Sic v. 752.

Tenuis enim Mens eſt, &c.

...: v. 762.

Mens animi vigilat, &c.

38. *Quorum morte obita tellus*, &c.] Lib. I. v. 136.

Cernere uti videamur eos audireque coram,

Morte obita *quorum Tellus ampleƈtitur Oſſa.*

742. *Conſiſtunt.*] Quidam Codd. *Conſiunt*, Lambinus,

Partim *quæ* conſtant ex harum *facta figuris.*

745. *Convênit.*] Alii *Concurrit*, & in ſequenti verſu *Accreſcit*, pro *Hæreſcit*.

753. *Hæc fieri ut memoro.*] Id totum de quo jam quæritur per Simulachra effici demonſtrat, v. 8. Res enim illa, v. gr. Leo, quem cogitamus, prorſus ſimilis eſt Leoni iſti quem oculis uſurpamus: At dum Viſus per Simulachra fiat, per Simulachra itidem, quæ par Viſui eſt, Imaginatio.

Cernere per ſimulacra, oculos quæcunque laceſ-
ſunt:
Scire licet mentem ſimili ratione moveri
Per ſimulacra Leonum cætera, quæ videt æquè,
Nec minùs, atque oculi: niſi quòd mage tenuia
cernit.
Nec ratione alia, cùm ſomnus membra profud[it],
Mens animi vigilat; niſi quòd ſimulacra laceſſun[t]
Hæc eadem noſtros animos, quæ, quom vigila-
mus:
Uſque adeo, certè ut videamur cernere eum, que[m]
Reddita vitaï jam mors, & terra potita 'ſt.
Hoc ideo fieri cogit Natura, quòd omnes
Corporis offecti ſenſus per membra quieſcunt,
Nec poſſunt falſum veris convincere rebus.
Præterea, Meminiſſe jacet, languetque ſopor[e],
Nec diſſentit, eum mortis, lethique potitum
Jampridem, quem Mens vivum ſe cernere credi[t].
Quod ſupereſt, non eſt mirum, Simulacra m[o-]
veri,
Brachiaque in numerū jactare, & cætera memb[ra].
Nam fit, ut in ſomnis facere hoc videatur Imag[o].
Quippe, ubi prima perit, alioque eſt altera [na-]
ta
Endo ſtatu, prior hæc geſtum mutâſſe videtur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum 'ſt.
Multa [que]

videre per Simulachra quæ Oculos movent & laceſſunt, certus eſſe poſſim Mentem pariter moveri per Alia Leonum Simulachra quæ non minus percipit quam Oculi ſua Simulachra cernunt, tantum percipit Simulachra teniora quam Oculi. Nec aliam ob cauſam cum Somnus Corpus noſtrum occupavit, Mens noſtra vigilat, niſi quòd illa eadem Simulachra, quæ cum vigilamus noſtros Senſus movere ſolent, tum Animos afficiunt. Uſque adeò verò afficiunt, ut videamur eum cernere, qui jam diu morte Sopitus, & terra Sepultus jacuit. Hoc autem aliter fieri non poteſt, quoniam omnes Corporis ſenſus ſomno veluti obſtructi & oppleti quieſcunt, nec falſum vero oppoſito refutare poſſunt: Præterea, Memoria jacet Sopita, neque diſſentit, docetque illum jampridem mortuum fuiſſe quem Mens putat ſe vivum videre: Inſuper, non eſt mirandum Simulachra moveri, brachia, & reliqua membra in numerum jactare, nam Simulachra in ſomnis hæc facere videntur. Quippe cum primum Simulachrum evaneſcit, & aliud alio in ſtatu ortum eſt, prius illud Simulachrum videtur ſuum geſtum mutaviſſe: Momento autem temporis id [...] (aliis Simulachris evaneſcere, & alia oriri) putandum eſt.

N O T Æ.

761. *Nec ratione alia.*] Raro Vigilantes, at Sopitos Mortuorum Imagines laceſſunt: Nempe quoniam, v. 11. Imagines quaquaverſum oberrantes ſic in dormientem incurrunt, ut in Animum ejus penetrantes ipſum pervellant, & earum rerum quarum Imagines ſunt imaginationem creent. Iſtos verò jam diu mortuos coram adeſſe falsò credimus, quoniam Senſus, quibus ſolis Verum à Falſo diſtinguimus, ſopiti officium ſuum facere non poſſunt; Torpet etiam Memoria, & illum qui videtur adeſſe coram, mortuum fuiſſe non ampliùs meminimus.

765. *Reddita Vitaï*, &c.] Id eſt, Cui mors cum Vita commutata eſt, *Lambinus*. *Reddita vita*: Salmaſius à *Reddite*: apud Plautum *Reddibo* legitur. *Faber*, denique *Reddita vitai jam Pauſa.* *Pauſa vita*, Mors: ita ſæpe Lucretius.

770. *Diſſentit.*] Quid ſi *Diſſeritur*?

770. *Lethique potitum.*] Ita ſæpe P[lautus] *Potitus hoſtium*, id eſt, in poteſtatem [...] redactus.

773. *Quod ſupereſt*, &c.] Sed hæc Si[mula-]chra quæ per Somnum appar[ent ...] diſcurrunt, vagantur, ſaltant: Quoniam [...] dum aliquamdiu in eadem cogitatione pe[rſeve-]ramus, non eadem conſiſtente Imagine [...]mur, ſed pluribus continuo fluxu ſibi [ſucceden-]tibus, quæ ſi eodem ſitu maneant res [...] videbitur, ſi variato, tum res neceſſario v[idebi-]tur mota.

777. *Scilicet id fieri*, &c.] Huic verſui [...] ſubjungunt,

T[...]

Multâque in his rebus quæruntur, multaque nobis
Clarandum'ſt, planè ſi res exponere avemus.
Quæritur in primis, quare, quod quoique libido
Venerit, extemplo Mens cogitet ejus idipſum.
Anne voluntatem noſtram Simulacra tuentur?
Et ſimulac volumus, nobis occurrit Imago?
Si Mare, ſi Terram cordi'ſt, ſi denique Cœlum,
Conventus hominum, Pompam, Convivia, Pugnas,
Omnia ſub verbone creat Natura, paratque?
Quom præſertim aliis eadem in regione, locoque
Longè diſſimileis Animus res cogitet omnis?
Quid porro, in numerum procedere quom Simulacra
Cernimus in ſomnis, & mollia membra movere,
Mollia mobiliter quom alternis brachia mittunt?
Et repetunt oculis geſtum pede convenienti?
Scilicet arte madent Simulacra & docta vagantur,
Nocturno facere ut poſſint in tempore ludos?
An magis illud erit veru, quia tempore in uno
Cùm ſentimus id: ut cùm vox emittitur una:

De hiſce rebus multa ſunt quæſtiones, longaque diſputatione opus eſt, ſi penitus excutere cupiamus & explicare. Primum quæritur, quam ob cauſam quàm primum placuit alicui rem aliquam cogitare extemplo Mens illius eam ipſam cogitet: An Simulachra Voluntatem noſtram obſervant? Et accurrit nobis Imago ſimul ac Volumus? Si placuit cogitare Terram, vel Cœlum, Conventus Hominum, Pompam, Convivia, pugnas, an Natura harum omnium rerum Simulacbra ad nutum noſtrum creat & parata habet? Præſertim cum Aliorum Animi qui in eadem regione & loco nobiſcum ſunt, res longe diſſimiles cogitarent? Quid porro, cum in Somnis videmus Simulachra procedere in numerum, & mollia membra movere, cum molles lacertos alternatim huc & illuc mittunt, & pedum motus pares motui brachiorum fingunt; Scilicet arte aliqua imbutæ ſunt, & doctæ volitant Simulachra, ut noctu ludos exercere poſſint? An illud magis erit verum, quia in uno tempore cùm ſentimus hos ludos Simulachrorum, & cum Vox una emittitur,

NOTÆ.

Tanta eſt mobilitas, & rerum copia tanta,
Tantaque ſenſibili quovis eſt tempore in uno
Copia particularum, ut poſſit ſuppeditare.

Rejiciunt Interpretes, nec repugno, quamvis Sententia probabilis, & huic loco conſentanea elici ex iis poſſit.

778. *Multaque in his rebus quæruntur.*] Seu *Quærendum.* Uſque ad v. 826. Difficultates quaſdam proponit, & explicat: Primam, v. 9. complectitur, Cum per Simulachra Mens percipiat, unde re, quacunque libet, cogitamus? Voluntatem enim noſtram obſervare, & ad nutum accurrere Imagines, id quidem ridiculum videtur. Deinde, v. 6. Cùm Simulachra aptè, numerosè, & decorè ſaltare videantur, an ea credemus hos motus didiciſſe? Iſta profectò eſſet digna Philoſopho cogitatio. Reſpondet *Lucretius*, v. 21. Præſto adeſſe omne genus Simulachra, ſed cùm tenuiſſima ſint, Animum percipere non poſſe, niſi ſe contendat, nam negligentem Animum æque ac negligentem Oculum fugiunt tenuia. Deinde in ſingulis iis, quæ nos putamus, temporis momentis multa ſunt momenta, ita ut plurima Simulachra, quæ ſunt maximè mobilia, quolibet momento Temporis accurrant, & inter illa Imago iſtius rei de qua cogitare placuit. Hæc quidem mihi videtur hujus loci Sententia.

779. *Exponere.*] Seu *Expandere* legas, perinde eſt.

792. *Repetunt Oculis.*] Abeat Vox *Oculis*, & ſuccedat *Ollis*, Brachiis, viz. meliori jure.

793. *Arte madent.*] Ita Codd. & rectè: Alii tamen, *Valent.*

796. *Cum ſentimus id*, &c.] Alii, Conſentimus, id eſt, *cum Vox emittitur una:* ejiciunt Interpretes meliores, nec Ego revoco.

Tempora

Tempora multa latent, ratio quæ comperit eſſe:
Propterea fit, uti quovis in tempore quæque
Præſto ſint Simulacra locis in queiſque parata?
Tanta eſt mobilitas, & eorum copia tanta.
Et quia tenuia ſunt, niſi ſe contendit, acutè
Cernere non potis eſt Animus; proinde omnia, quæ ſunt
Præterea, pereunt, niſi ſic ſeſe ipſe paravit.
Ipſe parat ſeſe porro, ſperatque futurum,
Ut videat, quod conſequitur rem quamque: fit ergo.
Nonne vides, Oculos etiam, quom, tenuia quæ ſint,
Cernere cœperunt, contendere ſe, atque parare,
Nec ſine eo fieri poſſe, ut cernamus acutè?
Et tamen in rebus quoque apertis noſcere poſſis,
Si non advertas Animum, proinde eſſe, quaſi omni
Tempore ſemotæ fuerint, longèque remotæ.
Cur igitur mirum eſt, Animus ſi cætera perdit,
Præter quàm quibus eſt in rebus deditus ipſe?
Deinde adopinamur de ſignis maxima parvis:
Ac nos in fraudem induimus, fruſtramur & ipſi.
Fit quoque ut interdum non ſuppeditetur Imago
Ejuſdem generis, ſed Fœmina quæ fuit antè,
In manibus Vir tum factus videatur adeſſe:
Aut alia ex alia facies, ætaſque ſequatur:
Quod ne miremur, Sopor, atque Oblivia curant.
Illud in his rebus vitium vehementer, & iſtum
Effugere

multa tempora latent, quæ Ratio diſcernit eſſe in iſto uno tempore, & inde fit ut quovis in tempore quælibet Simulachra in quibuſlibet locis præſto & parata adſint? Tanta eſt illorum mobilitas, & tanta ubique Copia. Et quoniam hæc Simulachra tenuia ſunt, Animus non poteſt videre illa, niſi (attendat) ſe contendat, ideoque omnia Simulachra, ad quæ percipienda ipſe ſeipſum contendendo non parat, inobſervata pereunt. Animus autem ſeipſum parat, & ſperat futurum ut videat, quod rem quamque conſequitur, Ideoque cernit. Nonne etiam obſervas Oculos, cum res tenues & ſubtiles cernere conantur, ſeſe contendendo ad eas cernendas parare, nec fieri poſſe ut ſine iſta contentione acute cernamus? Obſervare etiam potes, quod niſi animum advertas, res quæ menti manifeſtè obverſantur proinde eſſe ac ſi à Mente tua ſemper fuerint longè remotæ. Cur igitur mirari debemus iſta inobſervata ab Animo perire, ad quæ obſervanda ipſe Animus non ſe contendit? Deinde à parvis ſignis maxima adopinamur, & eo modo noſmetipſos in errores præcipitamus. Accidit etiam ut nonnunquam Simulachrum diverſi generis adveniat, ita ut quæ modò fuit fœmina, repente vir fieri videatur, aut res alia diverſæ plane faciei & diverſæ ætatis (Senex juvenem) ſequatur. Hæc verò mirari non debemus, quia ſomno ſopiti tum ſumus, & maximam partem obliviſcimur. At ſumma contentione Animi memento vitare iſtum

N o t æ.

813. *In rebus deditus.*] Sic lib. III. v. 648.
Et ſimul in pugnæ ſtudio quod dedita Mens eſt.

815. *Fruſtramur & ipſi.*] Codex Voſſii, *Fruſtraminis. In fraudem induimus nos*) Cicero: *Antiochus in id ipſum quod timebat ſe induebat:* Plautus,
Cur vos induitis in eas captiones, quas nunquam explicetis?

816. *Fit quoque ut interdum, &c.*] Tertia, (ſi ſit alia à præcedentibus) difficultas, v. 5. continetur: Eadem, viz. Imago modò Mas, modò Fœmina, modo Puer, & ſubitò Senex per ſomnum apparet; Sed iſta eo modo quo reliquæ explicari poteſt: Saltem in explicandis Somniis quorum maximam partem obliti ſumus fruſtra moramur.

821. *Illud in his rebus vitium, &c.*] Giſanius,
Illud in his rebus vitium vehementer ineſto,
Effugere illorumque errorem præmeditemur.
Alii,
Illud in his rebus vitium vehementer viſe
Effugere, errorem vitareque præmetuenter.
Faber,

Illud

Effugere errorem, vitareque præmeditator,
Lumina non facias Oculorum clara creata,
Proſpicere ut poſſimus: &, ut proferre viaï
Proceros paſſus, ideo faſtigia poſſe
Surarum, ac Feminum pedibus fundata plicari:
Brachia tum porro validis ex apta lacertis
Eſſe, Manuſque datas utraque à parte miniſtras,
Ut facere ad vitam poſſimus, quæ foret uſus.
Cætera de genere hoc inter quæcunque pretantur:
Omnia perverſa præpoſtera ſunt ratione.
Nil adeo quoniam natum 'ſt in Corpore, ut uti
Poſſemus, ſed quod natum 'ſt, id procreat uſum;
Nec fuit ante Videre Oculorum lumina nata:
Nec dictis Orare priùs, quàm Lingua creata'ſt:
Sed potiùs longè Linguæ præceſſit origo
Sermonem, multòque creatæ ſunt priùs Aures,
Quàm Sonus eſt auditus: & omni denique membra
Antè fuere (ut opinor) eorum quàm foret uſus.
Haud igitur potuere utendi creſcere cauſa.
At contrà conferre manu certamina pugnæ,
Et lacerare artus, fœdareque membra cruore,

Errorem qui apud multos obtinuit, neque credas ſplendidos Oculorum orbes ideo factos eſſe ut videamus; aut longas tibias erectas fuiſſe, & femora iis innixa pedibus fundari ut poſſimus ambulare, deinde Brachia e validis lacertis formata, & manus agiles & miniſtras ab utraque parte eſſe datas, ut ea faciamus quæ ad vitam ſunt utilia: Et quodcunque dicunt de aliis quibuſcunque partibus Corporis (nempe illas propter uſum fieri (futile & ineptum eſt, & veræ Philoſophiæ adverſatur. Quoniam nulla pars Corporis ideò facta eſt, ut illa poſſemus uti, ſed poſtquam facta fuit ſuum uſum invenit: Nam Videre non fuit ante factos lucidos Oculorum orbes, nec Loqui antequàm lingua facta eſt; Sed potius Lingua diu extitit ante Sermonem: Aures etiam creatæ ſunt multò prius quàm Sonus auditus eſt; breviter, omnia membra, ut puto, fuerunt antequàm fuit eorum Uſus: Ideoque non fuerunt facta propter uſum. At è contra, pugnare, artus lacerare, & cruore membra fœdare,

Notæ.

Illud in his rebus vitium vitare memento,
Effugere illorumque errorem præmetuenter:

Id eſt cautè, ſedulò, conſideratè.
Neſcio quis,

Illud in his rebus vitium vehementer nôſſe
Et fugere errorem, vitareque præmetuenter:

Subauditur χρὴ, oportet: Nardius denique,

Effugere errorem illorum, qui hæc præmeditentur.

Sed de his litigent Grammatici; Præcedenti diſputationi ſubjicit, v. 35. aliam Epicuri opinionem, quam, niſi Providentiam admitteret, explicare & defendere fuit neceſſe. Hæc autem eſt, Nihil in procreandis Animalibus Providentiæ ratio molita eſt, nam neque Oculi facti ſunt ad videndum, neque Aures ad audiendum neque Lingua ad loquendum, neque Pedes ad ambulandum, quoniam priùs hæc nata ſunt quàm eſſet Loqui, Videre, Audire, Ambulare: Uno verbo, docuit *Epicurus*, non membra facta ex deſtinatione ad Uſum, ſed membris caſu genitis, oblatum Uſum arreptum fuiſſe: Nam ut quidpiam ob Uſum fiat aliquem præcognoſci debet Uſus, aut præexiſtere aliquid ex quo is Uſus neceſſarius commoduſve ſignificetur. Nempe niſi Uſus quidam præfuiſſet pugnandi, indormiendi, ſitim reſtinguendi, futurum non fuit ut Arma, Cubilia, Pocula excogitentur. Oculus verò Videndi cauſa non potuit fieri, cùm nihil eſſet Viſum, & ignoraretur quidnam Viſio foret; Neque Auris Auditus cauſa, cùm & nihil foret Auditum, & neſciretur quid eſſet Auditio: Atque ita de aliis.

829. *Quæ foret.*] Rectiùs quàm *quæ ferat.*

834. *Videre.*] Uſus videndi; ut Rectè *Lactantius*, lib. III. de Opif. Dei, Cap. 6.

Antè

Antè fuit multò, quàm lucida tela volarent,
Et volnus vitare priùs natura coëgit,
Quàm daret objectum parmaï læva per artem.
Scilicet & feſſum corpus mandare quieti,
Multò antiquius eſt, quàm lecti mollia ſtrata.
Et ſedare ſitim priùs eſt, quàm pocula, natum.
Hæc igitur poſſent utendi cognita cauſa
Credier, ex uſu quæ ſunt vitaque reperta.
Illa quidem ſeorſum ſunt omnia, quæ priùs ipſa
Nata, dedere ſuæ poſt notitiam utilitatis.
Quo genere in primis Senſus, & Membra videmus.
Quare etiam atque etiam procul eſt ut credere poſ-
ſis,
Utilitatis ob officium potuiſſe creari.
Illud item non eſt mirandum, Corporis ipſa
Quod natura Cibum quærit quoiuſque animantis
Quippe etenim fluere, atque recedere corpora
rebus
Multa modis multis docui, ſed plurima debent
Ex animalibus iis, quæ ſunt exercita motu;
Multaque per ſudorem ex alto preſſa feruntur,
Multa per os exhalantur, quom languida anhelant
His igitur rebus rareſcit Corpus; & omnis
Subruitur natura, dolor quam conſequitur rem;
Propterea capitur Cibus, ut ſuffulciat artus,
Et recreet vireis interdatus, atque patentem

fuit multò ante quàm Tela fulgentia facta erant, & mittebantur: Et Natura effecit ut illum imminentem vitare conaremur, antequam Manus ſiniſtra docta fuit Clypeum ictui objicere: Longe etiam vetuſtius eſt dare Somno fatigatum Corpus, quàm mollia Lecti ſtrata ſubſternere. Prius ſedare ſitim, quàm Pocula extiterunt: Hæc igitur credi poſſunt facta propter Uſum, quæ apta fore ad hunc vel illum uſum judicavit Hominum ſolertia: Omnia verò quæ ante ſuum uſum facta fuerunt, ſe ad aliquem uſum applicari poſſ. poſt exortum ſuum docuerunt: Inter quæ Senſus & membra præcipue numeranda ſunt; Igitur omnino non credendum eſt illa propter Uſum fuiſſe facta. Item non eſt mirandum quod ipſa Natura Corporis cujuſque Animantis quærit cibum, nam ſupra oſtendi, multa Corpora modis multis fluere & recedere a rebus, plurima vero Corpora debent fluere ex iis Animalibus quæ ſunt motu exercita; Multa quidem ex interioribus partibus expreſſa per ſudorem effluunt; Multa exhalantur per Os cum feſſa & fatigata anhelant: Hinc fit quod Corpus rareſcit, (minùs cohærent partes) tota Natura Animal debilior fit, iſtamque debilitatem Dolor ſequitur; Sumitur igitur Cibus ut membra labantia fulciret, ut vires reſarciret, & oppleret famem

N O T Æ.

845. *Quam daret objectum*, &c.] Nihil fortaſſe eſt quamobrem hic aliud quàm quod prima fronte apparet, quæratur, ſed nec abs re tamen fuerit dicere, Clypeatos olim, & præcipuè Peltaſtas diſcurſare per hoſtilia caſtra ſolitos, eo tantum fine, ut obvios protruderent, quò cæteræ copiæ diſturbatos jam & perculſos aggrederentur. *Faber.*

850. *Vitaque.*] Ita hoc loco uſurpat *Vitam*, ut Græci τὸν βίον, non ζωὴν, pro Experientia, viz. & πράξει τῇ ἐν τῷ βίῳ. *Faber.*

856. *Illud item non eſt*, &c.] Circa Famem & Sitim ſiquis difficultatem moveat, illam, v. 19. facile expediet *Lucretius*; E rebus omnibus multa Corpora emittuntur, ex Animalibus plurima, multa per poros Corporis, multa per Os effluunt; Subductis autem hiſce partibus, cæteræ minùs cohæreant, ideoque totum Corpus languidius fiat neceſſe eſt; Ut hæc interim repleantur, Cibus ſumitur, pariterque Potus, inde iterum Corpus fit integrum, & vires reficiuntur; Potus inſuper reprimit Calorem iſtum qui Stomachum & Viſcera nimiùm torreret.

859. *Sed Plurima.*] Faber *Pluria*: Nihil muto.

866. *Atque patentem*, &c.] Hæc & quæ ſequuntur venuſtiſſima, ubi enim Fames patulis ſuis faucibus hians convenientiùs quam in exſiccatis pene venis hoſpitetur? & quid acconmodatius dici poſſit quàm anhelam ſitim de Corpore noſtro infuſo Humore ablui?

Per membra ac venas ut amorem obturet edendi.
Humor item diſcedit in omnia quæ loca cunque
Poſcunt Humorem, glomerataque multa vaporis
Corpora quæ ſtomacho præbent incendia noſtro,
Diſſupat adveniens liquor, ac reſtinguit, uti ignem:
Urere ne poſſit calor amplius aridus artus.
Sic igitur tibi anhela ſitis de corpore noſtro
Abluitur, ſic expletur jejuna cupido.
Nunc qui fiat, uti Paſſus proferre queamus,
Cùm volumus, varièque datum ſit membra movere:
Et quæ res tantum hoc oneris protrudere noſtri
Corporis inſuerit, dicam: tu percipe dicta.
Dico Animo noſtro primùm ſimulacra meandi
Accidere, atque Animum pulſare, ut diximus antè.
Inde Voluntas fit: neque enim facere incipit ullam
Rem quiſquam, quam Mens providit, quid velit, antè.
At, quod providet, illius rei conſtat Imago.
Ergo Animus cùm ſeſe ita commovet, ut velit ire,
Inq; gredi, ferit extemplo, quæ in Corpore toto
Per membra, atque artus, Animaï diſſita vis eſt:
Et facile'ſt factu, quoniam conjuncta tenetur.
Inde ea proporro Corpus ferit, atque ita tota
Paullatim moles protruditur, atque movetur.
Præterea, tum rareſcit quoque Corpus, & Aër,

per venas omnes & membra hiantem: Potus item diſcedit in omnia iſta loca quæ potum poſcunt, Liquorque adveniens diſſipat calidarum particularum congeriem, quæ Stomachum noſtrum torrent & accendunt, eaſque particulas, ut ignem, extinguit, ne aridus Calor noſtros artus amplius torrere valeat. Hoc modo anhela ſitis de Corpore noſtro abluitur, (ſedatur ſitis) hoc etiam modo Fames expletur. Nunc verò docebo qui fiat ut ambulare & progredi poſſimus, & huc & illuc Membra noſtra pro libitu movere, dicam inſuper quæ res ponderoſam noſtri corporis molem ſolet protrudere: Tu verò dictis meis Te attentum præbe. Dico igitur primò Imagines progrediendi ad Animum noſtrum advenire, eumque pulſare ut ſuprà docui, Inde Voluntas fit, nemo enim incipit facere ullam rem, antequam Animus providit quid velit, at neceſſe eſt ut ſit Imago illius rei quàm providet. Igitur cum Animus ita ſe movet, ut velit progredi, ſtatim pulſat Animam quæ per totum Corpus diffuſa eſt, facile autem poteſt iſtam Animam pulſare quia iſti unitæ jungitur: Iſta verò Anima deinceps Corpus pulſat, atque ita paullatim tota moles Corporis protruditur & movetur. Præterea, Corpus tum rareſcit, & Aër,

NOTÆ.

875. *Nunc qui fiat uti*, &c.] De motu Voluntario Animalium, v. 30. breviter inquirit, & hoc modo explicat: Simulachra quædam quibus Voluntas movendi in Animo excitari poteſt, pulſant Animum: Inde Vult Animus, & ut perficiat quod voluit, Animam ſibi conjunctam & per totum Corpus diffuſam (vid. lib. II. v. 260.) excitat; & inde protruditur tota moles: Quoniam verò tanto oneri movendo Anima tenuis illa & ſubtilis ſubſtantia impar videretur, Aër externus venit in ſubſidium, qui Corporis rareſcentis (nam Corpora motu exercita rareſcunt) poros & meatus ſubeuns onus pariter propellit, atque ita Corpus ab Anima intùs laborante, & Aëre externo ſubeunte, ut Navis velis & remis promovetur. Tenuia quidem hæc ſunt inſtrumenta, ſed & Ventus tenuis qui magnam navim protrudit, Manus debilis at Navim regit, & Gubernaculum contorquet, & Machinæ quædam vi non magna agitatæ immenſa pondera ſuſtollunt.

876. *Varieque.*] Meliùs quàm *Vareque*, quod quidam Codd. exhibent.

883. *At, quod providet*, &c.] At id quod Mens prævidet, illius rei, quam quis facere inſtituit, eſt Imago: *Lambinus.* Aliam ſententiam, & quam veriorem exiſtimo, ſequutus ſum.

890. *Tum rareſcit.*] Animalium, quæ ſunt motu exercita rareſcit Corpus: vid. v. 860.

Scilicet ut debet qui ſemper mobilis exſtat,
Per patefacta venit, penetratque foramina largus;
Et diſpergitur ad parteis ita quaſque minutas
Corporis: hinc igitur rebus fit utrinque duabus,
Corpus uti, ut Navis velis, ventoque, feratur.
Nec tamen illud in his rebus mirabile conſtat,
Tantula quòd tantum Corpus Corpuſcula poſſint
Contorquere, & onus totum convertere noſtrum.
Quippe etenim Ventus ſubtili corpore tenuis
Trudit agens magnā magno molimine Navim:
Et manus una regit quantovis impete euntem:
Atque Gubernaclum contorquet quolibet unum,
Multaque per trochleas, & tympana pondere magna
Commovet, atque levi ſuſtollit Machina niſu.
Nunc quibus ille modis Somnus per membra quietem
Inriget, atque Animi curas è pectore ſolvat:
Suavidicis

Hoc enim debet facere cum ſemper mobilis exiſtat, copioſus apertos meatus ingreditur, & ad ſingulas minutas partes corporis diſpergitur, atque ita fit ut duabus hiſce rebus (Anima & Aere) Corpus, ut Navis remis atque velis feratur. Nec verò mirandum eſt tam tenuia Corpora tantam molem movere, & noſtri Corporis pondus protrudere valere; Nam ventus qui eſt tenue & ſubtile Corpus magno impetu ingentem navim protrudit: Una etiam Manus regit iſtam navim magno licet impetu protruſam; & unum Gubernaculum quocunque libet Gubernatori dirigit: Denique Machina minima vi acta per Trochleas & Tympana movet, & in altum tollit res magni ponderis. Nunc quibus modis gratiſſimis ille Somnus quietem in membra inducit, metus, curas, omnemque ſolicitudinem à pectore removet;

NOTÆ.

894. *Hinc igitur.*] *His igitur*: Faber: Et verſu ſequenti pro *Velis Ventoque*, optime conjecit *Gaſſendus* legendum, *Remis Ventoque*, alioqui *Velis* & *Vento* una eademque res ſignificaretur. *Giſanius* verò,

Corporis ut hac navis velis ventoque feratur: inepte.

902. *Quolibet Unum.*] Rectiùs forſan quàm *Una*, viz. Manus, vel *Unus* Navis Rector.

903. *Trochleas.*] Vulgò *Poulie*: *Tympanum* autem eſt rota è ſolidis tabulis facta.

905. *Nunc quibus Ille modis*, &c.] Animal omnibus Senſuum operationibus perfunctum in cubili collocat *Lucretius*, non tamen deſerit, ſed dormit, contemplatur de *Somno*, uſque ad v. 938. & de *Inſomniis* quibus agitatur, uſque ad v. 1030. diſputans: Somnus autem fit, cum ita labefactatur Anima, ut Artus ſuffulcire non valeat, (Anima enim eſt Corporis fundamentum) inde membrorum languor, & ſenſuum remiſſio: Quòd autem perturbatur Anima, illud quidem manifeſtum eſt; Nam Corpus ab Aëre externo & ab Aëre inſpirato perpetuò labefactatur: Aër enim iſte non tantùm Corporis ſuperficiem radit, ſed poros & meatus pervadens ad partes intimas admittitur, eaſque verberat. Inde prima Corpora disjunguntur, eamque disjunctionem ipſius Animæ diſſolutio ſequatur neceſſe eſt, ita ut pars ejiciatur, pars (ut Plinii verbis utar) in mediam ſeſe recedat; reliqua verò pars diſtracta nimis per membra diſpergatur. Hinc denique intelligi poteſt, cur Cibum aut laſſitudinem graviſſimus Somnus ſequatur. Nam Cibus obturat nimis atque infarcit iſtos meatus, per quos Anima debet liberè ferri, inde major diſperſio aut conſtipatio Animæ Laſſitudine verò debilior fit Corpus, atque inde eadem ſequuntur. Ὕπνος τε γίνεται πονουμένων τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν τῶν κατ' ὅλην τὴν σύγκρισιν παρεσπαρμένων, ἢ ἐγκατεχομένων, ἢ διαφορουμένων, εἶτα καὶ συμπιπτόντων τινῶν τοῖς ἐσπαρμένοις, τὰ μὲν ἐξωθέντων, τὰ δὲ συνταρασσόντων· Epicurus ad Herodotum.

905. *Ille Somnus.*] Non temerè ponitur *Ille*, ἐξοχὴν enim ſignificat, ut alibi; à quo, vi[...] tot & tanta in humanum genus promanant [...]na.

906. *Inriget.*] Virgilius,

——*Placidam per membra quietem*
Inrigat.——

nunquam Vox venuſtior; Latini enim propriè *Rigua* appellant id genus rigationis quæ rivo

Suavidicis potiùs, quàm multis verſibus, edam,
Parvus ut eſt Cycni melior canor, ille Gruum quàm
Clamor, in ætheriis diſperſus nubibus Auſtri.
Tu mihi da tenueis aureis, animumque ſagacem,
Ne fieri negites, quæ dicam poſſe; retroque
Verà repulſanti diſcedas pectore dicta:
Tutemet in culpa quom ſis ne cernere poſſis.
Principiò Somnus fit, ubi eſt diſtracta per artus
Vis Animæ, partimque foras ejecta receſſit:
Et partim contruſa magis conceſſit in altum.
Diſſolvuntur enim tum demū Membra, fluuntque.
Nam dubium non eſt, Animaï quin opera ſit
Senſus hic in nobis, quem cùm Sopor impedit eſſe,
Tum nobis Animàm perturbatam eſſe putandum'ſt,
Ejectamque foras, non omnem; namque jaceret
Æterno Corpus perfuſum frigore lethi:
Quippe ubi nulla latens Animaï pars remaneret
In membris, cinere ut multa latet obrutus Ignis,
Unde reconflari Senſus per membra repente
Poſſit ut ex igni cæco conſurgere Flamma.
Sed quibus hæc rebus novitas confletur & unde
Perturbari Anima, & Corpus langueſcere poſſit,
Expediam: tu fac ne ventis verba profundam.
Principiò, externa Corpus de parte neceſſum'ſt,
Aëriis quoniam vicinum tangitur auris,
Tundier, atque ejus crebro pulſarier ictu.
Proptereaque fere res omnes, aut Corio ſunt,
Aut Seta, aut Conchis, aut Callo, aut Cortice tectæ.

docebo ſuavi potius quàm longo Carmine, ut parvus breviſque Oloris cantus gratior eſt, quàm iſte Gruum magnus ſtrepitus, qui longè lateque per Aëra diffunditur. Tu, O Memmi, acutas (attentas) aures mihi præbe, & Animum ſagacem, ne neges ea fieri poſſe, quæ ego affirmo facta, Tuoque Animo vera mea dicta rejiciente dogmata noſtræ Philoſophiæ tanquam falſa averſeris, cum tua tantum culpæ ſit quod iſta non intelligas, & habeas perſpecta. Primò, fit Somnus, cum Anima per artus diſtracta eſt, & partim è Corpore ejecta effluxit, partim in interiores Corporis receſſus contruſa ſe recepit; nam tum demum Membra diſſolvuntur, & languent. Nam non dubitandum eſt, quin Animæ opera in nobis ſit hic Senſus, quem Senſum eſſe cum Somnus impediat, tum putandum eſt noſtram Animam perturbatam, & foras ejectam eſſe, non verò totam Animam, tum enim Corpus jaceret æterno Mortis frigore perfuſum (mortuum foret Animal:) quoniam nulla latens pars Animæ remaneret in membris, ut Ignis latet plurimæ Cineri ſuppoſitus, à qua ſubitò per membra Senſus reaccendi poſſit, ut Flamma ex Igni iſto Cineri ſuppoſito conſurgere. At quibus rebus hæc mutatio fiat, unde iſta Animæ perturbatio, & iſte languor Corporis oriatur, Ego explicabo, Tu interim effice ne verba mea inaniter profundam. Primum, neceſſe eſt ut exterior pars Corporis, quoniam ab Aere circumambiente tangitur, tundatur, & crebro Aeris iſtius ictu pulſetur. Et hanc ob cauſam omnes fere res tectæ ſunt Corio, aut Setis, aut Concha, aut Callo, aut Cortice;

NOTÆ.

ſit & ſulco, hinc *Rigua Nili* Plinio ſunt Rivi, & διώρυγες è Nilo ductæ, & *Riguæ aquæ dulcis* apud eundem derivationes ex Aquà dulci: Qui autem intelligit quomodo Quies Artus omnes & Venas permanat, hæc etiam intelliget.

910. *Tenues Aures.*] Alii, *Teneras* interpretantur, Ego verò *Acutas*: Lucretius, lib. I. v. 45. Vacuas Aures.

912. *Diſcedas.*] Meliùs quàm *Diſcedant.*

925. *Reconflari.*] Ita ſuprà, *Accenſi Senſus*, & *Accendunt Senſus.*

926. *Cæco.*] Ita Codd. & rectè. Vulg. *Tecto.*

632. *Tundier.*] Rectè, ut v. 955, *Contuſæ.* Alii, *Trudier.*

933. *Proptereaque.*] Id eſt, ut res ſint ab injuria Aëris externi tutiores, & munitiores.

934. *Aut Seta.*] Gifanius, *Aut etiam*; Alii, *Aut cute concluſæ.*

Idem etiam Aër cum ducitur & reflatur ab Animalibus ſpirantibus tundit & pulſat interiorem partem Corporis; Quapropter cum Corpus ex utraque parte (interiori atque exteriori) pulſatur, & cum per poros uſque ad primas partes, & prima Corporis noſtri elementa penetrent, ictus atque illa percutiant, paullatim per omnia noſtra membra fit ruina; Nam Seminum Corporis atque Animi diſpoſitio & ordo ita perturbatur, ut inde foras ejiciatur pars Animæ, alia verò pars introrſum recedat; Pars autem per membra noſtra ita diſtracta, ut nullus maneat inter particulas connexus, nec in motus mutuos conſentire poſſint; Natura enim vias per quas ferri debent particulæ opplet & obturat: Nullus igitur manet Senſus, quoniam nulli ſunt motus, qui ſunt ad Senſum neceſſarii. Et quoniam non eſt aliquid quod Membra quaſi ſuſtineret, Corpus fit debile, omnia membra languent, Brachia, & Palpebræ cadunt, nec Poplites Corporis pondus amplius ſuffulciunt. Deinde Somnus ſequitur Cibum quoniam Illa quæ Aër facit, Cibus, cum in Venas omnes diſtribuitur, efficit; Et ille Somnus eſt multò graviſſimus, quem capis cum ſatur es vel laſſus, quoniam tum plurima Corpora magno iſto labore, quem laſſus peregit agitata ſe invicem perturbant; & inde fit ut Anima in partes interiores longius recedat, ut major illius pars foras ejiciatur, & ut particulæ Animæ quæ manent ſint a ſe invicem diviſæ magis & diſtractæ.

Interiorem etiam partem ſpirantibus Aër
Verberat hic idem cùm ducitur, atque reflatur.
Quare utrinque ſecùs quom Corpus vapulet, & quom
Perveniant plagæ per parva foramina nobis
Corporis ad primas parteis, elementaque prima;
Fit quaſi paullatim nobis per membra ruina.
Conturbantur enim poſituræ principiorum
Corporis, atque Animi, ſic, ut pars inde Animaï
Ejiciatur & introrſum pars abdita cedat;
Pars etiam diſtracta per artus, non queat eſſe
Conjuncta inter ſe, nec motu mutua fungi:
Inter enim ſepit aditus Natura, viaſque.
Ergo Senſus abit mutatis motibus altè.
Et quoniam non eſt quaſi quod ſuffulciat artus,
Debile fit Corpus, langueſcunt omnia membra:
Brachia, Palpebræque cadunt, Popliteſque procumbunt.
Deinde cibum ſequitur Somnus, quia quæ facit Aër,
Hæc eadem Cibus, in venas dum diditur omneis,
Efficit: & multò Sopor ille graviſſimus exſtat,
Quem ſatur, aut laſſus capias, quia plurima tum ſe
Corpora conturbant magno contuſa labore.
Fit ratione eadem conjectus porro Animaï
Altior, atque foras ejectus largior ejus,
Et diviſior inter ſe, ac diſtractior intus.

Notæ.

945. *Motu mutua fungi.*] Sic lib. II. v. 75.

——*Inter ſe Mortales mutua vivunt.*

946. *Aditus.*] Gifanius *Coitus.* Sed illius Codicibus *Lambini* conjecturam libenter præfero.

947. *Altè.*] Penitus: Qui aliter ſentit, Idem cum Fayo *Alte*, Intus, ſeu Intrinſecus, inepte interpretetur.

950. *Procumbunt.*] Gifanius, *Procubant*, ut luxatus verſus luxatis poplitibus conveniat; putide. *Cubant* pro, Turnebus. Alii autem legunt,

——*Popliteſque cubanti*,

& ſubjungunt,

Sæpe etiam ſummittuntur, vireſque reſolvunt

Alii,

Sæpe tama ſummittuntur, vireſque reſolvunt.

Dicitur autem *Tama*, cùm labore viæ Sanguis in crura deſcendit, & tumorem facit: Feſtus. *Lambinum* verò ſequor, qui legit *procumbunt*, & verſum *Sæpe*, &c. rejicit.

954. *Quia plurima*, &c.] De Somno ſaturi jam actum eſt, at quatuor Verſus, qui deinde ſequuntur, docent, cur graviſſimus ſit ille Somnus quem Laſſus capiat; atque inde facile intelligi poteſt quid velint voces *Magnus Labor* v. 955. ab Interpretibus nondum ſatis explicatæ.

Et quoi quiſque fere ſtudio devinctus adhæret,
Aut quibus in rebus multùm ſumus antè morati,
Atque in qua ratione fuit contenta magis Mens,
In Somnis eadem plerumque videmur obire;
Cauſidici cauſas agere, & componere leges:
Induperatores pugnare, ac prœlia obire:
Nautæ contractum cum ventis cernere bellum:
Nos agere hoc autem, & Naturam quærere rerum
Semper, & inventam patriis exponere chartis.
Cætera ſic ſtudia, atque artes plerumque videntur
In Somnis animos Hominum fruſtrata tenere.
Et, quicunque dies multos ex ordine ludis
Adſiduas dederunt operas, plerumque videmus,
Quom jam deſtiterint ea Senſibus uſurpare,
Reliqüas tamen eſſe vias in Mente patenteis,
Qua poſſint eadem rerum Simulacra venire.
Permultos itaque illa dies eadem obverſantur
Ante oculos, etiam vigilantes ut videantur
Cernere ſaltanteis, & mollia membra moventeis:
Et citharæ liquidum carmen, chordaſque loquenteis
Auribus accipere, & conſeſſum cernere eundem,
Scenaïque ſimul varios ſplendere decores.
Uſque adeo magni refert ſtudium, atque voluntas,
Et quibus in rebus conſuerint eſſe operati
Non Homines ſolùm, ſed verò Animalia cuncta.
Quippe videbis Equos forteis, cùm membra jacebunt,
In Somnis ſudare tamen, ſpirareque ſæpe,

Plerumque etiam accidit, ut cui ſtudio quiſque deditus ſit, aut in quibus rebus multum antè (dum vigilavimus) verſati ſumus, & in qua meditatione Animus fuit magis attentus, frequenter videamur obire eadem in Somno. Cauſidici videntur Cauſas agere, Legeſque interpretari, Imperatores pugnare & certamina committere, Nautæ cum ventis & procellis certare, Ego autem videor agere quod nunc ago, Diſputare, rerum Naturam perpetuo quærere, & inventam Latinis carminibus explicare: Similiter cætera ſtudia & artes quibus Homines dediti ſunt, illorum Animos dum dormiunt ſpecie inani plerumque detinent. Quicunque etiam multos dies continuos in ludis ſpectandis occupati fuerunt, ſæpe videmus poſtquam deſierunt illa ſuis Senſibus percipere, retinere patulos quoſdam in Animo meatus, per quos eadem rerum Simulachra ingredi poſſunt: Et hanc ob rationem illa eadem ante oculos per multos dies obverſantur, adeo ut Illi, etiam dum vigilant, videantur ſibi videre ſaltantes, & agiles artus moventes, audire inſuper ſuaves cantus, & reſonantes Lyræ chordas: Eundem conſeſſum videre, & ſplendentia varia Theatri ornamenta. In hiſce rebus tanti momenti eſt Studium & Conſuetudo, tanti etiam refert quibus in ſtudiis verſantur non tantum Homines, ſed cuncta Animalia; Nam ſæpe videbis fortes Equos, cum quieſcant membra, in Somnis tamen ſudare; anhelare,

NOTÆ.

959. *Et quoi quiſque, &c.*] Jam de Inſomniis; Cenſet autem Epicurus, ut ſuprà declaratum eſt, Animos dormientium externis & adventitiis Simulachris pulſari; Inde Inſomnia: Quòd verò ea ſomniemus maximè quibus per vigiliam ſtudioſè incubuerimus, cùm omne genus Simulachra præſtò adſint, id fit, quia iti meatus, per quos toties intrârunt Simulachra, patent; & faciliùs admittunt Imagines quæ ad iſta Studia, quàm quæ ad res alias pertinent. Et non tantùm Hominum ſed aliorum Animalium Inſomnia hoc modo explicari poſſunt. Alia autem Inſomnia magis terrent quàm alia: Nec id quidem mirum, ea enim terreant neceſſe eſt, & acriùs laceſſant, quorum Simulachra e Seminibus aſperis compacta ſunt, & pungunt mentes in quas incidunt.

963. *Componere leges.*] Sunt qui legunt, *Lites.*

965. *Contractum cernere bellum.*] Gifanius, *Degere bellum*: At Plautus, *Certamen cernere.*

973. *Reliqüas tamen.*] His verbis voculam *At* præponit Gifanius, cui nullus placet verſus, niſi vitioſus.

Et

& quaſi Carceribus patefactis ſummis viribus de palma certare: Canes Venatorum cum Somno vincti jaceant, ſubitò crura ſua movent, latratus emittunt, & crebrò attrahunt Aërem quaſi odorantes Ferarum veſtigia; Imò è ſomno excitati ſæpe perſequuntur inania Simulachra Cervorum quaſi cernerent fugientia, donec diſſipatis tandem erroribus ad ſeſe redeant, (inani ſpecie ſe detineri ſentiunt.) Verum blandi catuli qui domi mollem vitam agunt, ſæpe feſtinant levem volucremque Somnum diſcutere ex Oculis, & de terra ſua Corpora attollere, quaſi cernerent ignotos aliquos Homines domum ingreſſos. Et quò magis aſperæ ſunt Simulachrorum Semina, eo acrius laceſſant in Somnis, & terreant neceſſe eſt. Sic variæ Aves ſibi fuga conſulent, aliſque ſuis per Divorum lucos noctu cum ſtrepitu feruntur, ſi forſan Accipitres volantes, impetum facientes, aut perſequentes in Somnis videant. Deinde, Hominum mentes quot & quanta in Somnis vehementer agunt! Expugnant Reges, capiuntur, miſcent prœlia, clamores tollunt quaſi lethale vulnus accepiſſent; Multi dimicant, & quaſi vulnerati præ dolore gemunt, & quaſi à Panthera aut ſævo Leone lacerarentur, magnis clamoribus complent omnia.

Et quaſi de palma ſummas contendere vireis,
Tunc quaſi Carceribus patefactis ſæpe quiete:
Venantumque Canes in molli ſæpe quiete
Jactant crura tamen ſubitò, voceſque repente
Mittunt, & crebras redducunt naribus auras,
Ut veſtigia ſi teneant inventa ferarum.
Expergefactique ſequuntur inania ſæpe
Cervorum ſimulacra, fugæ quaſi dedita cernant;
Donec diſcuſſis redeant erroribus ad ſe:
At conſueta domi Catulorū blanda propago
Degere, ſæpe levem ex oculis, volucremque ſaporem
Diſcutere, & corpus de terra corripere inſtant,
Proinde quaſi ignotas facies, atque ora tuantur.
Et quàm quæque magis ſunt aſpera ſemina eorum,
Tam magis in Somnis eadem ſævire neceſſum'ſt.
At variæ fugiunt Volucres, penniſque repente
Sollicitant Divûm nocturno tempore lucos,
Accipitres ſomno in leni ſi prœlia, pugnaſque
Edere ſunt perſectantes, viſæque volantes.
Porro Hominum mentes magnis quæ motibus edunt?
Magna etenim ſæpe in Somnis faciuntque, geruntque.
Reges expugnant, capiuntur, prœlia miſcent;
Tollunt clamores, quaſi ſi jugulentur ibidem:
Multi depugnant, gemituſque doloribus edunt;
Et quaſi pantheræ morſu ſævique leonis
Mandantur, magnis clamoribus omnia complent.

Notæ.

987. *Tunc quaſi Carceribus*, &c.] Hunc verſum rejiciunt Interpretes, retineri tamen poſſe judicat Lambinus, ſi legatur, e lib. II.

Tunc quaſi Carceribus patefactis tempore puncto,

è quo loco forſan in locum alienum delatus eſt.

994. *Erroribus.*] Ita *Turnebus*, & rectè quidem; Valeant autem Codd. *Giſanii* cum ſuis *Terroribus*, quid enim terreat Canes veſtigia feræ, Leporis forſan, perſequentes?

996. *Degere*, &c.] Hunc verſum poſtulante ſententia inſeruit *Lambinus.*

999. *Semina rorum.*] Viz. Canum, Lambinus: Sed fallitur Interpres, nam tota de Canibus diſputatio abſoluta eſt, & jam agitur de Inſomniis terrificis, quæ excitantur à Simulachris fluentibus è rebus quæ ex aſperis Seminibus componuntur: Rectiùs igitur legendum, *Seminorum*: Sed potiùs, *Semina rerum.*

1002. *Sollicitant*, &c.] Agnoſce Scomma Lucretio dignum, Divi, viz. hoſpites ſuas Aves ab Imagine Accipitris tueri non valent.

1004. *Viſæque volantes.*] Dicebant veteres, *Hæc Accipitris*: Faber.

Multi

Multi de magnis per Somnum rebu' loquuntur,
Indicioque ſui-facti perſæpe fuere :
Multi mortem obeunt, multi de montibus altis
Se quaſi præcipitent ad terram corpore toto
Exterrentur, & ex Somno, quaſi mentibu' capti,
Vix ad ſe redeunt permoti corporis æſtu.
Flumen item ſitiens, aut fontem propter amœnum
Adſidet, & totum prope faucibus occupat amnem.
Puſi ſæpe lacum propter, ſe, ac dolia curta,
Somno devincti credunt extollere veſtem,
Totius humorem ſaccatum ut corpori' fundant :
Cùm Babylonica magnifico ſplendore rigantur.
Tum, quibus ætatis freta primitus inſinuantur,
Semen ubi ipſa dies membris matura creavit;
Conveniunt Simulacra foris è corpore quoque,
Nuntia præclari voltus, pulchrique coloris :
Qui ciet inritans loca turgida ſemine multo,
Ut, quaſi tranſactis ſæpe omnibu' rebu' profundant
Fluminis ingenteis fluctus, veſtemque cruen-
tent.

Multi in Somnis ſæpe de negotiis magni momenti garriunt, & ſæpe conſilia ſua & facinora prodiderunt. Multi ſibi videntur mortem obire, de altis montibus multi ſe quaſi ad terram toto corpore præcipites mittunt; Perterrentur, ita ut è Somno excitati mentibus capti videantur, & vix ad ſe redeant, Animo ab agitato Corpore tantoperè concuſſo. Item ſitiens juxta flumen aut fontem amœnum ſedet, & totum propè amnem ore ſuo haurit. Pueri etiam ſomno ſepulti credunt ſe juxta lacum aut curta dolia veſtes ſuas attollere, ut ſaccatum humorem totius Corporis effundant, cum tamen purpurea ſtrata Babylonica iſto Humore conſperguntur. Præterea, Illis quibus prima adoleſcentia effervеſcit, cum matura rebus Veneris ætas Semen in membris coxit; Simulachra quædam e Corpore aliquo formoſo fluentia, & ſpeciem pulchri & venuſti vultus præ ſe ferentia adveniunt, & receptacula multo Semine turgida ita irritant, ut, ſæpe, quaſi Res ipſa peracta fuiſſet, ingentes Seminis fluctus profundant, & veſtem contaminent.

NOTÆ.

1020. *Puſi.*] *Puſi*, *Puri*, *Pueri*, legi poteſt, eadem enim omnium ſignificatio : *Faber*.

1020. *Dolia curta.*] In urbe populoſiſſima, ſiqua unquam fuit, (Romam dico) dolia in angulis platearum erant, in quæ peregrini homines, vel Cives qui de faciendo domi lotio (ſic enim loqui ſolent Latini) antequam in publicum prodirent, non cogitârant, veſicam exonerare ſoliti fuerunt ; Unice ad hunc locum facit quod apud *Macrobium* legere eſt, lib. II. cap. 12. Saturnal. *Inde ad Comitium vadunt, ne litem ſuam faciant* ; dum eunt, *nulla eſt in* angiporto amphora, *quam non impleant, quippe qui Veſicam plenam vini habeant.* Curta autem, ſemifracta, ad eos uſus ſatis apta : Cæterum Dolia illa erant lateritia, vel figlini operis, non lignea. *Faber.*

1022. *Humorem ſaccatum.*] Honeſtè poſitum pro *Lotio*, iiſdem vocibus utitur Arnobius: Notum quid ſit *Saccus* & *Saccatus*, cùm de Vino & laticibus percolandis agitur : Martialis,

> *Cæcuba* ſaccentur, *quæque annus coxit*
> *Opimi.*

1023. *Cum Babylonica magnifico ſplendore.*] Babylonica ſtrata magnifica & ſplendida, ut apud Virg.

> ——*Equos ſplendore nivali.*

1024. *Tum quibus ætatis*, &c.] Ubi Quidam *Lucretii* immodeſtiam, ibi Ego illius Artem agnoſco & ſuſpicio : Neque profectò Ille unquam aliquid de hujuſmodi Inſomniis, niſi ad connectendam ſequentem de Libidine & Amore diſputationem neceſſaria fuiſſet iſtorum explicatio.

1024. *Ætatis freta.*] Ætatis æſtus, & fervor, Adoleſcentia ſcilicet. *Faber.*

1026. *E corpore quoque.*] *Quoique*, Giſanius.

1029. *Tranſactis omnibus rebus.*] Quaſi τὴν Ἀφροδίτην τελέσαντες, uti optimum Scriptorem, & harum rerum peritum loqui ſcimus. *Faber.* Theocritus, Idyll. 2.

> Ἐπράχθη τὰ μέγιστα —

1030. *Fluminis.*] Alii, *Seminis.*

Sollicitatur

Sollicitatur id in nobis, quòd diximus antè,
Semen; adulta ætas cùm primùm roborat artus.
Namque alias aliud res commovet; atque laceſſit:
Ex homine humanū Semen ciet una Hominis vis.
Quod ſimulatque ſuis ejectum ſedibus exit,
Per membra, atque artus decedit corpore toto
In loca conveniens nervorum certa; cietque
Continuò parteis genitaleis corporis ipſas:
Inritata tument loca Semine, fitque voluntas
Ejicere id, quò ſe contendit dira libido;
Idque petit corpus mens, unde'ſt ſaucia amore;
'Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, & illam
'Emicat in partem ſanguis, unde icimur ictu,
'Et ſi comminus eſt, hoſtem ruber occupat humor.
Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum,
Sive Puer membris muliebribus hunc jaculatur,
Seu Mulier toto jactans è corpore amorem,
Unde feritur, eo tendit, geſtitque coire,
Et jacere humorem in corpus, de corpore ductum:
Namque voluptatem præſagit multa cupido.
Hæc Venus eſt nobis, hinc autem'ſt nomen Amoris:

Semen autem illud, de quo modo mentionem fecimus, in nobis ſollicitatur, cum primum matura ætas robuſtos artus effecit, Aliud enim res alias agitat & irritat: Sola verò Imago Humana Humanum Semen elicit ex Homine, quod ſimul ac è propriis ſuis receptaculis ejicitur, per membra & artus e toto Corpore defluit; & in certos quoſdam nervorum meatus receptum continuò irritat partes genitales Corporis, Partes verò iſtæ Semine irritatæ tument, & inde oritur Voluntas ejiciendi illud Semen in illam partem in quam fertur Libido: & Mens tendit in illud Corpus à quo Vulnus Amoris accepit; Nam plerumque omnes cadunt in Vulnus, & Sanguis cum impetu erumpit in illam partem unde percutimur, & ruber liquor aſpergit Percuſſorem comminus adſtantem. Similiter qui telis Veneris transfigitur, ſive Puer mollis & delicatus illum jaculatur, ſive Mulier e toto Corpore Amorem jactans, in id tendit à quo percutitur, & coire cupit; & Semen de omni parte ſui corporis deductum in iſtud Corpus à quo ictum accepit ejicere: Nam vehemens Cupido præſagit voluptatem futuram eſſe: Hæc nobis Venus eſt, Hinc Amor;

N o t æ.

1031. *Sollicitatur id in nobis,* &c.] Tota Libido, tam quæ ad Animum, tam quæ ad Corpus ſpectat, v. 18. explicatur: Formoſa, viz. Simulachra Animum commovent; Ille verò ſemen ex omnibus membris in partes Genitales deducit, quæ partes tument, & deinde res ipſa peragitur. Præter hæc nec Venerem nec Cupidinem expectes.

1034. *Una Hominis vis.*] Sive Imago formoſi Corporis commovens Animum, ſive Animus ipſe ſemen e toto Corpore deducens.

1036. *Corpore toto.*] *Toto* inquit, quod non temere; Hinc itaque ſæpiſſime fit ut mutilati parte aliqua Corporis mutilatos etiam gignant, quod certiſſimis exemplis probari poſſit: *Faber.* Hoc quidem verum, ſed aliud agebat *Lucretius*, quod alii conjiciant meliùs quàm Ego exprimam.

1040. *Dira libido.*] Huic quidam ſubjiciunt,

Incitat irritans loca turgida ſemine multo,

fruſtrà.

1042. *Namque omnes plerumque,* &c.] Hunc & duos ſequentes verſus rejiciunt Interpretes, qui tamen ad rem facere, & non indigni *Lucretio* videntur.

1047. *Membris muliebribus.*] *Mollicellis, delicatis, quæ meram ſpirant Cyprin.* Faber. Quænam verò ſint *Membra pueri muliebria,* inquirant qui neſciunt; Certe Puer mollicellus & delicatus æquè ac *Mulier toto Corpore* amorem jactaret. Sed rectè *Faber.*

1052. *Hinc autem eſt Nomen Amoris.*] Levis eſt mutatio, tamen neceſſaria è Leg. *Numen.*

Hinc, illæ primum Veneris dulcedinis in cor
Stillavit gutta, & ſucceſſit fervida cura.
Nam ſi abeſt quod ames, præſto Simulacra tamen ſunt
Illiùs, & nomen dulce obverſatur ad aureis.
Sed fugitare decet Simulacra, & pabula amoris
Abſterrere ſibi, atque aliò convertere mentem :
Et jacere humorem conlectum in corpora quæque :
Nec retinere ſemel converſum unius amore :
Et ſervare ſibi curam, certumque dolorem.
Ulcus enim viveſcit, & inveteraſcit alendo,
Inque dies gliſcit furor, atque ærumna graveſcit,

Hinc gutta illius dulcedinis Veneris in Cor ſtillavit, & cura fervida ſequitur; Nam ſi id quod amas abſit, præſto tamen adſunt Simulachra illius, & nomen dulce ad aures obverſatur. Sed omnibus utile erit fugare Simulachra, & a ſe longe depellere omnia quæ nutriunt Amorem, & mentes ſuas aliò convertere : Collectum ſemen in quæque Corpora jacere, nec fovere amorem Unius ſemel conceptum, & ſibi ſervare certam curam, & certum dolorem; Fervida enim iſta cura viget, & inveteraſcit dum alitur, indies major fit furor, & gravior ærumna,

NOTÆ.

1054. *Fervida Cura.*] Eam lectionem certè quilibet probabit qui ex Animi ſententia dixit ——— *Nunc ſcio quid ſit Amor.* Cura illa, de Amore dico, fervida eſt, coquit, urit ille Nitor, μαλερὸν βέλος, πυρόεντα βέλεμνα, πυρὶ πάντα βέβαπται. Faber : Probabit etiam ille, qui obſervat *Lucretium* ortum Cupidinis, atque incrementum explicare ; Primùm Veneris gutta in Cor ſtillat, deinde vehemens cupido, quæ per Simulachra jugiter advenientia, imò per fabulas nutritur.

1057. *Sed fugitare decet.*] In toto Latio, quantum quantum eſt, nihil, ut opinor, quidquam leges, quod æquè legi oporteat atque eos verſus qui hunc ſequuntur. Nam multis argumentis probat Poeta, certiſſimam Homini peſtem ab re Venerea eſſe, atque adeo cane pejus & angue vitari oportere nugivendulas iſtas mulierculas, quæ ſuos amatores offrænatos ductitant : Denique rem, famam, ſanam Mentis Corporiſque valetudinem ea via defluere oſtendit. Sed *Lucretius* quo fine ſcripſit ? An ut Lenoninas operas præberet, & ex peſſimo omnium mercimonio rem faceret auctiorem ? Hoc quidem multis temporibus alii Poetæ fecerunt, quibus profuit, & nunc fortaſſe nonnullis prodeſt. Sed vitæ integritas, gravitaſque morum, ac tot ſaluberrima præcepta hìc illic per totum opus ſparſa hujuſmodi ſuſpicionem longè à *Lucretio* amoliuntur. Hæc de conſilio Poetæ *Faber*, nec falsò : Nihil de dictione, quæ tamen eſt puriſſima, nec *Lucretium* in ulla parte totius operis quàm in hac magis diligentem invenies, ita verò ſimplex & ſignificans, ut interpretationem non admittat. Quippe in iis vocibus quæ parùm verecundæ ſunt, Latium, ſaltem quod ego ſcio, non eſt copioſum, *Latina* quidem habet & *Romana* verba (vid. Martialis lib. XI. Ep. 20: (ſed ea tamen parcè invenit, & parciùs utitur.

1058. *Abſterrere ſibi.*] Infra,

Nec divina ſatum genitalem numina cuiquam
Abſterrent. ———

Alii tamen conjiciunt legendum,

Abſtergêre ſibi.

1060. *Converſum unius amore.*] Revocandam arbitror quorundam Codicum lectionem, quæ talis eſt,

Nec retinere ſemel conceptum *unius* amorem.

Id verius quàm ſi Tripode ex *Phœbi* : *Faber*.

1062. *Ulcus.*] Vid. Mart. Ep. 60. lib. XI. *Inveteraſcit*) Terentius, Prol. Hecyr.

Novas qui exactas feci ut inveteraſcerent.

Donatus, *Inveteraſcerent*, in conſuetudinem venirent : Et Cicero, IV. Tuſcul. *Inveteratio* autem, ut in Corporibus, ægriùs depellitur quàm Perturbatio.

Si non prima novis conturbes volnera plagis,
Volgivagaque vagus Venere ante recentia cures,
Aut aliò poſſis Animi traducere motus.
Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem:
Sed potius, quæ ſunt ſine pœna, commoda ſumit.
Nam certa, & pura eſt ſanis magis inde voluptas,
Quàm miſeris, etenim potiundi tempore in ipſo
Fluctuat incertis erroribus ardor Amantum:
Nec conſtat quid primùm oculis, manibuſque fruantur.
Quod petiere premunt arctè, faciuntque dolorem
Corporis, & denteis inlidunt ſæpe labellis,
Oſculaque adfigunt, quia non eſt pura voluptas:
Et ſtimuli ſubſunt, qui inſtigant lædere idipſum,
Quodcunque eſt, rabies unde illæ germina ſurgunt.
Sed leviter pœnas frangit Venus inter Amorem,
Blandaque refrænat morſus admiſta voluptas.
Namq; in eo ſpes eſt, unde'ſt ardoris origo,
Reſtingui quoque poſſe ab eodem corpore flammã;
Quod fieri contra coram natura repugnat:
Unaque res hæc eſt, quoius quàm pluria habemus,
Tam magis ardeſcit dira cuppedine pectus.
Nam Cibus, atque Humor membris adſumitur intus,
Quæ quoniam certas poſſunt obſidere parteis,
Hoc facilè expletur laticum, frugumque cupido;
Ex hominis verò facie, pulchroque colore,
Nil datur in corpus præter Simulacra fruendum
Tenuia, quæ vento ſpes raptat ſæpe miſella.

Si non conturbent prima vulnera novis vulneribus, (ſi veterem amorem non novo quodam amore deleant) vagique volgivaga Venere recentia vulnera quam primum ſanent; aut aliò impetum Libidinis convertant. Neque ille caret Voluptate Veneris qui Amorem vitat, ſed fruitur illius commodis malorum expers: Nam qui mentem ſani ſunt nec cura agitati, ſinceram magis certamque Voluptatem percipiunt, quam qui perdite amant, in ipſo enim tempore potiundi qui vèhementer amant erroribus incertis fluctuant: Nec certò ſciunt quid primum manibus aut oculis fruantur. Quod cupiverunt arctè premunt, Corpori dolorem inferunt, mordent labella, & adfigunt oſcula, quia Voluptas non eſt ſincera, & ſubſunt aliqui ſtimuli, qui inſtigant lædere id ipſum quodcunque eſt, à quo rabies iſta excitatur: (Sed Venus facit ut amatorius hic furor minus lædat, & blanda Voluptas admiſta acres morſus cohibet.) Nam ſperant Amantes ardorem ſuum reſtingui poſſe ab eodem corpore a quo accendebatur, quod tamen factu eſt impoſſibile; & hæc una res eſt, qua quò magis fruimur, eò magis viget dira cupido in pectore. Nam Cibus & Potus in Stomachum deſcendunt, & quoniam certa loca irrumpere poſſunt, ideo Cibi & Potus cupido facilè expletur: At ex facie formoſi Hominis nihil profluit quod ſibi aſſumat Corpus, præter Simulachra tenuia & inania:

NOTÆ.

1064. *Conturbes.*] Quo modo Catullus ad Lesbiam,

Dein cùm millia fecerimus,
Conturbabimus *illa*, &c.

1077. *Rabies illa.*] *Illius rabiei.* Ita enim Veteres. V. 1053. *illa* dulcedinis.

1082. *Coram.*] MS. *Totum.*

1090. *Quæ vento raptat ſpes ſæpe miſella.*] Rejicit *Lambinus.* Gifanius, *Quæ vento captat ſpes ſæpe miſella.* *Vento* pro *fruſtra*, id eſt, quæ non tam ſibi quàm Vento, ut ea ille differat, captat: Ita mox, *fruſtraque laborat.* Hunc verò locum ſex ſeptemve dies in Animo verſans *Faber* tandem ad veram lectionem pervenit,

Tenuia, quæ Venti ſuevit raptare procella.

At verſum, Lector, vel ita emendatum rejice.

Ut

Ut bibere in ſomnis Sitiens quom quærit, & humor
Non datur, ardorem in membris qui ſtinguere poſſit:
Sed laticum Simulacra petit, fruſtraque laborat:
In medioque ſitit torrenti flumine potans.
Sic in amore Venus Simulacris ludit Amanteis,
Nec ſatiare queunt ſpectando corpora coram:
Nec manibus quidquam teneris abradere membris
Poſſunt, errantes incerti corpore toto.
 Denique quom membris conlatis flore fruuntur
Ætatis, quom jam præſagit gaudia corpus,
Atque in eo eſt Venus, ut muliebria conſerat arva;
Adfigunt avidè corpus, junguntque ſalivas
Oris, & inſpirant preſſantes dentibus ora,
Nequicquam: Quoniam nihil inde abradere poſſunt,
Nec penetrare, & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum id velle, & certare videntur:
Uſqueadeo cupidè Veneris compagibus hærent,
Membra voluptatis dum vi labefacta liqueſcunt.
Tandem ubi ſe rupit nervis conlecta cupido,
Parva fit ardoris violenti pauſa parumper;
Inde redit rabies eadem, & furor ille reviſit,
Quom ſibi quod cupiant ipſi, contingere quærunt:
Nec reperire malum id poſſunt quæ machina vincat:
Uſque adeo incerti tabeſcunt volnere cæco.
 Adde quòd abſumunt vireis, pereuntque labore.
Adde quòd alterius ſub nutu degitur ætas.
Labitur interea Res, & Vadimonia fiunt,

Ut cùm Sitiens in ſomnis bibere conatur, nullus tamen liquor eſt qui ardentem ſitim poſſit extinguere, Simulachra tantum Potus petit, & fruſtra laborat, & dum videtur ſibi è medio flumine haurire, ſemper ſitit. Sic in Amore Venus ludit Amantes Simulachris, neque illi poſſunt cupidinem ſuam ſatiare ſpectando Corpora amata, nec quicquam mollibus membris abradere, dum manibus ſuis totum corpus avidi percurrunt. Deinde cum collatis membris flore ætatis fruuntur, cum Corpus gaudia jam præſagit, & Venus in eo eſt ut (res ipſa peragatur) arva mulieris conferat, Corpus avide adfigunt, humida labella jungunt, & dentibus labella mutuò mordentes inſpirant; Fruſtra verò hæc omnia; quoniam nihil poſſunt à Corpore abradere, nec penetrare, & toto ſuo Corpore in amatum Corpus abire, hoc enim velle, & aliquando conari videntur, tam cupidè hærent compagibus Veneris, dum Membra vi Voluptatis labefacta liqueſcunt. Tandem cum collectum Semen nervis fuit ejectum, tum parva fit pauſa violenti ardoris, deinde ſtatim redit idem furor, & rabies eadem, dum conantur re illa frui quam cupiant, nec aliquod iſtius mali remedium invenire poſſunt, uſque adeo incerti cæco vulnere tabeſcunt. Adde quod vires abſumunt, & labore pereunt, adde quod ad nutum alterius vivunt; Interea res familiaris decreſcit, contrahitur æs alienum,

N o t æ.

1099. *Flore fruuntur.* Giſanius, *Flore utuntur.* Palmerius, *Flore Luuntur*, id eſt, λύονται, Flos autem eſt,
 Id quod ſponte ſua ſolet remitti,
 Cum Mens eſt pathica memor puellæ.
Luuntur quàm hic proprie, nemo ignorat, qui hoc ſciat modo, eùm perficiunt, ſolvi: Vid. v. 1108. De qua conjectura ita *Faber*. Vides, præclara ingenia non amant quæ in medio poſita ſunt; Quid enim facilius, Latinuſvè quàm *frui ætatula*, *flore ætatis frui*? Quare Palmerio alius comes quærendus eſt, Ego ſolus eo. Lambinus, *Flore juvantur*.

1115. *Adde quod abſumunt*, &c.] V. 28. recenſet Incommoda Amoris, quæ res damnoſa eſt, & miſera ſervitus; ſuſpicionibus obnoxia, & cujus, niſi prorſus inſanias, pœniteat neceſſe eſt.

Languent officia, atque ægrotat fama vacillans;
Unguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident:
Scilicet & grandes viridi cum luce ſmaragdi
Auro includuntur, teriturque thalaſſina veſtis
Aſſiduè, & Veneris ſudorem exercita potat:
Et benè parta patrum fiunt Anademata, Mitræ:
Interdum in pallam, ac Melitenſia, Ceaque vertunt.
Eximia veſte & victu Convivia, Ludi,
Pocula crebra, Unguenta, Coronæ, Serta parantur;
Nequicquam: Quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipſis floribus angat:
Aut quòd conſcius ipſe Animus ſe fortè remordet,
Deſidioſè agere ætatem, luſtriſque perire:
Aut quòd in ambiguo Verbum jaculata reliquit:
Quòd cupido adfixum cordi viveſcit, ut Ignis:
Aut nimium jactare oculos, aliumve tueri
Quod putat, in voltuque videt veſtigia riſus.
Atque in Amore mala hæc proprio, ſummèque ſecundo
Inveniuntur, in adverſo verò, atque inopi ſunt,

Amicos, Clientes negligunt, bonaque fama indies diminuitur. Unguenta, & pulchri calcei Sicyonii in pedibus ſplendent, ingentes Smaragdi viridi colore lucentes Auro includuntur, thalaſſina veſtis quotidiè teritur, & exercita potat Sudorem Veneris, Ornamenta quæ patres ſua virtute compararunt, in Anademata, aut Mitras mutantur, aliquando fiunt pretium Pallæ, aut Melitenſis aut Cei veſtimenti. Convivia pretioſis dapibus & toris instructa, Ludi, Crebra pocula, Unguenta, Coronæ, Serta comparantur: Fruſtra verò hæc omnia, quoniam de medio Voluptatis fonte (de re ipſa quam amamus) aliquid amari oritur, quod in ipſa Voluptate diſpliceat & vexet: Aut quoniam conſcius ipſe Animus propter vitam inertiſſimè tranſactam ſeipſum caſtiget, aut quoniam Mulier amata in ambiguo verbum jaculata fuit, quod Amatoris cordi adfixum viveſcit tanquam Ignis: Aut quoniam Amator putat illam putres oculos nimium jactare, & laſcivius ſpectare alium, & Riſus veſtigia, ſeu reliquias, in vultu videt. Atque hæc omnia incommoda ſunt in Amore illo, qui eſt maxime ſecundus, in adverſa autem innumerabilia ſunt

N o t æ.

1118. *Officia.*] Ovidius, Remed. Amoris, v. 627.

Nec quæ ferre ſolet ſpatiantem porticus illam,
Te ferat, Officium *neve colatur idem.*

1119. *Unguenta,* &c.] Unguenta locum hìc habere nequeunt, fortaſſe itaque legendum *Unioque,* &c. Nam & calceis additos Uniones & Margaritas fuiſſe, notum eſt. Fortaſſe *Fibulaque,* nam & fibulis gemmeis nonnunquam utebantur Luxurioſi nepotes: Sed & multa alia poſſunt ſubſtitui, *Faber:* Et ipſe alibi ſubſtituit *Tyrrhena;* nam noti ſunt Tyrrheni calcei, ut & Sicyonii. Utrique enim & ſplendidorum hominum erant, & delicatiorum. Tullius, de Oratore, lib. I. *Si mihi* calceos Sicyonios *attuliſſes, non uterer, quamvis eſſent habiles, & apti ad pedem, quia non eſſent viriles:* Vid. denique Julium Pollucem.

1121. *Thalaſſina veſtis.*] Cærulei quidem coloris, ſed qui viridantis aliquid habet.

1123. *Anademata.*] Redimicula, Faſciolæ, Catenulæ, &c.

1124. *Melitenſia, Ceaque.*] Heſychius, Μελίτεα, ὀθόνιά τινα διάφορα ἐκ Μελίτης τῆς νήσου: Cicero, Verrina ſecunda, meminit multoties *Melitenſium Veſtium*, & Verrina quarta, Melitam oppidum Verri ait *textrinum per triennium ad muliebrem veſtem conficiendam fuiſſe,* & inter Melitenſes artifices commendat imprimis Diodorus, τοὺς ὀθόνια ποιοῦντας τῇ τε λεπτότητι καὶ τῇ μαλακότητι διαπρεπῆ. *Bochartus.* Plinius, lib. IV. de Ceo inſula, *Ex hac profectam delicatiorem fœminis veſtem auctor eſt Varro.*

1128. *In ipſis floribus angat.*] Tum maximè cùm Amor ſuas delicias & nectar amantibus propinat.

1135. *Amore proprio.*] Amor proprius eſt, cùm quis à mulierculà ita amatur, ut omnes alios illa abs ſe ſegreget, cui opponit Lucretius, *Amorem adverſum & inopem,* id eſt, in quo multa tibi adverſa ſunt, & quo Amicam habes non ſatis morigeram.

Prendere

Prendere quæ poſſis oculorum lumine aperto,
Innumerabilia: ut meliùs vigilare ſit ante,
Qua docui ratione, cavereque, ne inlaqueeris.
Nam vitare, plagas in amoris ne laciamur,
Non ita difficile eſt quàm captum retibus ipſis
Exire: & validos Veneris perrumpere nodos.
Et tamen implicitus quoque poſſis, inque peditus
Effugere infeſtum, niſi Tute tibi obvius obſtes:
Et prætermittas Animi vitia omnia primùm;
Tum quæ Corpori' ſunt ejus, quam percupis, ac vis.
Nam hoc faciunt Homines plerumque cupidine cæci:
Et tribuunt ea, quæ non ſunt his commoda verè.
Multimodis igitur pravas, turpeiſque videmus
Eſſe in deliciis, ſummoque in honore vigere.
‘ Atque alios alii inrident, Veneremque ſüadent
‘ Ut placent, quoniam fœdo adflictantur amore:
‘ Nec ſua reſpiciunt miſeri mala maxima ſæpe.
Nigra, μελίχροος eſt: Immunda & Fœtida, ἄκοσμος·
Cæſia, παλλάδιον· Nervoſa, & Lignea, δορκάς·
Parvola, Pumilio, χαρίτων ἴα, tota merum ſal:
Magna, atque Immanis, κατάπληξις, plenaque honoris:
Balba, loqui non quit, τραυλίζει· Muta, pudens eſt.
At Flagrans, Odioſa, Loquacula, λαμπάδιον fit.
Ἰσχνὸν ἐρωμένιον tum fit, quom vivere non quit

mala quæ in omnium oculos incurrunt, ita ut multò prudentius ſit ante vigilare ratione qua docui, & cavere ne irretitus ſis: Nam facilius eſt cavere a retibus quàm cum captus ſis teipſum extricare, & valida Cupidinis vincula perrumpere. Tamen cum captus ſis, & perdite amas, potes effugere malum, niſi Tute tibi obſis; & primum non conſideres omnia Vitia Animi, neque Vitia Corporis illius quam miſerè amas. Nam Homines Amore cæci illa omnia plerumque negligunt, imò eas dotes Amiculis ſuis tribuunt quæ illis non re verà competunt, ideoque invenuſtas multas & deformes videmus eſſe in deliciis, & perdite amari. Atque alii irrident alios, ſuadentque ut Venerem placent quando aliquid invenuſtum amant, neque Miſeri reſpiciunt ſua mala quæ ſunt plerumque maxima. *Quæ Nigra eſt, fuſca dicitur, Immunda & fœtida, Negligens: Cæſia, parva Pallas (cui cæſij erant Oculi, γλαυκῶπις,) Nervoſa & exſucca, Capra appellatur. Parvula & Pygmæi generis, Gratiarum una eſt, tota merum Sal, (politula & elegans) Ingens & immanis, Admiranda, & plena Majeſtatis. Balba & quæ vix verba proferre poteſt, τραυλίζει; quæ prorſus muta eſt, Pudens dicitur: At inquieta, importuna, loquacula, parva lampas appellatur: Illa gracilis Amicula dicitur, quæ macie confecta riget,*

NOTÆ.

1137. *Lumine aperto.*] In adverſo Amore tot tantæque ſunt calamitates, ut nemo non illas facile pervideat. Alii tamen legunt *operto*, id eſt, *cæco*, Quilibet, viz. vel cæcus videat.

1140. *Ne laciamur.*] Lacio, in fraudem induco, *Feſtus*, & infra *Lucretius*, *Quæ lacere in fraudem poſſit.*

1143. *Et tamen implicitus*, &c.] Sed Miſer jam capitur & adſtringitur, quis expediet? Id agit Poeta, v. 43. meliùs *Chryſippo* & *Crantore*.

1151. *Atque alios alii*, &c.] Hos tres verſus deleri vult Lambinus, Ego nolim; ſunt enim Lucretiani, & optimi ſenſus: Amatores quidam ſuadent amico ſuo qui deformem puellam amat, ut Venerem ſibi propitiam faciat, à qua hujuſmodi amor immiſſus eſt, cùm interim ipſi minùs amabilem, minùs venuſtam ament. *Faber.*

1156. Χαρίτων ἴα.] Sive μία, legas, nihil intereſt.

1158. Τραυλίζει.] Leviſſimum oris vitium, τραυλισμός.

1159. Λαμπάδιον.] Quia faces è picea, &c. crepitant.

Præ

Præ macie: ῥαδινὴ verò eſt, jam Mortua tuſſi.
At Gemina & Mammoſa, Ceres eſt ipſa ab Iaccho.
Simula, σιλωνὴ, ac Satyra'ſt, Labioſa, φίλημα.
Cætera de genere hoc longum'ſt ſi dicere coner.
Sed tamen eſto jam quantovis oris honore,
Quoi Veneris membris vis omnibus exoriatur:
Nempe aliæ quoque ſunt, nempe hac ſine viximus antè;
Nempe eadem facit, & ſcimus facere omnia turpi:
Et miſeram tetris ſe ſuffit odoribus ipſa,
Quam famulæ longè fugitant, furtimque cachinnant.
At lacrymans excluſus Amator limina ſæpe
Floribus & Sertis operit, poſteiſque ſuperbos
Unguit Amaracino, & foribus miſer oſcula figit.
Quem ſi jam admiſſum, venientem offenderit aura
Una modo, cauſas abeundi quærat honeſtas:
Et meditata diu cadat altè ſumpta querela:
Stultitiæque ibi ſe damnet, tribuiſſe quod illi
Plus videat, quàm mortali concedere par eſt.
Nec Veneres noſtras hoc fallit: quò magis ipſæ
Omnia ſummopere hos vitæ poſtſcenia celant.

tabidam puellam, macilentam appellant. Turgida & mammoſa, dicitur ea ipſa Ceres quam amavit Bacchus; ſimis naribus inhoneſta, Silene & Satyra; Labiis verò prominentibus invenuſta, Oſculum vocatur. Alia ejuſdem generis infinita, ſi foret ſat otii, enumerare poſſim: Attamen ſit formoſiſſima, ex omnibus ſuis membris Amorem jactet, nempe aliæ quoque ſunt formæ non deterioris, nempe olim ſine illa viximus, Nempe facit eadem quæ turpis, & ſcimus illam fœda multa & obſcœna facere: Nempe ſe fœtidam & immundam odoribus ſuffire cogitur, & ipſæ famulæ longè illam fugiunt, & furtim cachinnant. At Amator excluſus ſæpe floribus & coronis limina lacbrymans operit, poſtes ſuperbos pretioſo unguento unguit, & foribus oſcula miſer figit; quem tamen jam admiſſum ſi una modò vel minima res (v. g. fœtor) offenderit, tum ſubitò honeſtas cauſas abeundi quærit, obliviſcitur illius querelæ quàm diu fuerat meditatus, & qua ſortem ſuam apud Amicam deplorare inſtituerat, & ſeſe damnat ſtultitiæ, quòd ſentiat ſe plus illi tribuere quam ulli mortali tribuiſſe par erat. Hoc etiam ungivendulæ iſtæ mulierculæ probe norunt, ideoque maxime cavent ne iſti Amatores

NOTÆ.

1161. Ραδινὴ *verò eſt, jam mortua tuſſi.*] Quia tuſſis poſtquam in ἕξιν abit, corpora tenuat, ideo ut hoc vitium verbis minuerent, puellas ejuſmodi ῥαδινὰς vocabant: à Theocrito Cypariſſi ῥαδιναὶ dicuntur, ubi ἐπιμήκεις & λεπτὰς ait ſignificari Scholiaſtes.

1162. *Ceres ipſa ab Iaccho.*] Ab Iaccho Ceres, Muſa ut prædicat Lucretii, Mammoſa: *Arnobius*, lib. III. contra gentes. *Ceres ab Iaccho*, id eſt, Ceres ἡ τοῦ Ἰάκχου, quam, viz. amavit Bacchus.

1163. *Simula*, σιλλωνή.] Quia ferè ſimi pingebantur Sileni Bacchi comites, ut & Satyri: Sileni ſeniores, & Satyrorum Magiſtri.

1163. *Labioſa*, φίλημα.] Inter blanditias erat, *meum Oſculum, meum ſuavium*, φίλημα, φιλημάτιον, & habent labioſæ qui oſculentur.

1168. *Nempe eadem facit*, &c.] Eadem facit Turpi, id eſt: *Eadem ac turpis*, ſic ſuprà, lib. III.

——Eadem *aliis ſopitu' quiete eſt:*

Hæc antè oculos Ovidius, cùm ſcripſerit Rem. Amor. v. 437.

Quid, qui clam latuit reddente, &c.

1174. *Quem ſi jam admiſſum venientem.*] Alii, *Veniens*, & rectiùs; Faber conjicit, *vel Venti*, id eſt, vel leviſſima res, folium, pluma, muſca, &c.

1180. *Vitæ poſtſcenia.*] Metaphora à Theatro, *Poſtſcenium* autem locus poſt ſcenam, ubi multa fiebant quæ à Spectatoribus non cernebantur. Per *vitæ Poſtſcenia* ſignificat *Lucretius*, omnia quæ meretrices domi faciunt cùm ſolæ ſint, quæ ſuis amantibus occulta eſſe volunt.

Quos

Quos retinere volunt, adſtrictoſque eſſe in amore:
Nequicquam: Quoniam tu animo tamen omnia poſſis
Protrahere in lucem, atque omneis anquirere niſus.
Et ſi bello animo 'ſt, & non odioſa viciſſim,
Prætermittet te humanis concedere rebus.
Nec mulier ſemper ficto ſuſpirat amore:
Quæ complexa viri corpus cum corpore jungit.
Et tenet adſuctis humectans oſcula labris.
Nam facit ex animo ſæpe, & communia quærens
Gaudia, ſollicitat ſpatium decurrere amoris:
Nec ratione alia Volucres, Armenta, Feræque,
Et Pecudes, & Equæ maribus ſubſidere poſſent,
Si non, ipſa quòd illorum ſubat, ardet abundans,
Natura, & venerem ſalientum læta retractat.
Nonne vides etiam, quos mutua ſæpe voluptas
Vinxit, ut in vinclis communibus excrucientur?
In triviis non ſæpe Canes diſcedere aventes,
Divorſi cupidè ſummis ex viribu' tendunt,
Cùm interea validis Veneris compagibus hærent?
Quod facerent nunquam, niſi mutua gaudia nôſſent:
Quæ lacere in fraudem poſſent, vinctoſque tenere.
Quare etiam atque etiam (ut dico) eſt communi' voluptas.
Et commiſcendo cùm Semen fortè virile
Fœmina

quos retinere cupiunt immunditias ſuas obſervent. Fruſtra verò hac cautio, quoniam Ratione detegere potes atque omnia latibula explorare: Imò ipſa ſi ingenuæ ſint indolis, & non abſurde ſuſpicaces & moroſæ, vitia iſta quæ humana poſtulat conditio, non magnoperè celabunt. Nec ſemper ficto Amore ſuſpirat Mulier, quæ complexa jungit Corpus cum Viri corpore, & tenet humectans oſcula adſuctis labris: Nam ſæpe facit ex animo, & quærens communem cum Viro voluptatem, ardet rem veneream perficere; Nec profectò Volucres, Armenta, Feræ, Pecudes & Equæ Marium in venerem ruentium impetus tolerarent, niſi illarum etiam Libido ardeſceret, & non minus quam ſalientes Mares voluptate fruerentur. Nonne etiam ſæpe obſervas ut illi in vinculis communibus cruciantur quos mutua voluptas vinxit? Ut quum Canes in Triviis aventes diſcedere ſummis viribus diverſi cupide tendunt, cum interea hæreant validis Veneris compagibus adſtricti? Quod tamen nunquam facerent, niſi noviſſent mutua gaudia, quæ illos in fraudem inducere, & vinctos retinere valeant. Non eſt dubitandum igitur, quin (ut modò dixi) Voluptas ſit mutua & communis tam Fœminæ quàm Mari. Et cum inter commiſcendum Fœmina forte vi ſubita attraxit

Notæ.

1184. *Et ſi bello*, &c.] Horum verſuum hæc ſententia eſt, Quin etiam niſi planè difficilis eſt & moroſa, ſatis multa apud illam videbis, quæ efficient ut magno niſu opus non ſit ad deprehendenda Corporis vitia; Sed iſta ſinet ut pervideas, ſperans Te non ita illis offenſum iri, quippe quæ non unius mulieris propria ſint, ſed communia omnium, *Faber*. *Prætermittet* autem ut ſupra, v. 1144.

Et prætermittas *animi vitia omnia primùm.*

1186. *Nec mulier ſemper*, &c.] De Meretriculis, quæ tantùm propter quæſtum faciunt, & prohibent conceptum, ſatis: Jam dicturus cur Liberi ſint modò Patribus, modò Matribus, modò utrique Parenti ſimiles, aliquando verò Avos & Proavos referant; Præmittit v. 17. quibus docet quaſdam fœminas ex Animo facere, propter voluptatem quam non minùs quàm Mares percipiunt, Communia enim ſunt Veneris gaudia, quod Brutorum Animalium conjunctiones abunde probant.

1193. *Si non, ipſa quod illorum ſubat, ardet.*] Subat, atque ardet: Alii, *ſubitò ardet*: Subare autem quadrupedes Fœminæ dicuntur, cùm libidine flagrantes Marem appetunt, & maximè ſues. *Feſtus*.

1197. *In Triviis non.*] Meliùs cum Giſanio, *In Triviis quum*.

1201. *Quæ lacere.*] Ita ſuprà, v. 1139.

Plagas in Amoris ne laciamur.

1203. *Et commiſcendo*, &c.] Cùm Semina inter ſe permiſta coaleſcant, ſi Virile ſuperaverit,

Fœmina commulxit ſubita vi, conripuitque;
Tum ſimiles Matrum materno ſemine fiunt:
Ut Patribus patrio: ſed quos utriuſque figuræ
Eſſe vides juxtim, miſcenteis volta Parentum:
Corpore de Patrio, & Materno ſanguine creſcunt,
Semina quom Veneris ſtimulis excita per artus
Obvia conflixit conſpirans mutuus ardor:
Et neque utrum ſuperavit eorum, nec ſuperatum'ſt.
Fit quoque, ut interdum ſimiles exſiſtere Avorum
Poſſint, & referant Proavorum ſæpe figuras,
Propterea, quia multa modis primordia multis
Miſta ſuo celant in corpore ſæpe Parentes,
Quæ Patribus Patres tradunt à ſtirpe profecta.
Inde Venus varia producit ſorte figuras:
Majorumque refert voltus, voceſque, comaſque.
Quandoquidem nihilo minùs hæc de ſemine certo
Fiunt, quam Facies, & Corpora, Membraque nobis.
Et Muliebre oritur patrio de ſemine ſæclum:
Maternoque mares exſiſtunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de ſemine conſtat:
Àtque, utri ſimile eſt magis id, quodcunque creatur,
Ejus habet plus parte æqua, quod cernere poſſis,
Sive Virûm ſuboles, ſive'ſt Muliebris origo.
Nec divina ſatum genitalem Numina quoiquam
Abſter-

Semen virile, & illud corripuit, tum liberi materno Semine prævalente orti fiunt ſimiles matribus: Ut patrio. Semine prævalente orti fiunt Patribus ſimiles, ſed quos utriuſque Parentis vultum pariter referre vides, naſcuntur tam de Matris quam Patris ſemine, cum mutuus ardor conſpirans commiſit obvia ſemina Veneris ſtimulis per artus excita, & neutrum ſuperavit alterum. Fit etiam ut aliquando Liberi ſint ſimiles Avis, aut vultus Proavorum referant, quoniam Parentes ſæpe celant in ſuo corpore multa Semina, quæ à ſtirpe profecta Patres tradunt Patribus: Ex iis verò Seminibus varias & differentes figuras, prout ipſa Seminum natura poſtulat, producit Venus, exprimitque Avorum & Proavorum Vultum, Vocem, aut Comam, illa enim omnia fiunt e certo Semine non minus quàm Facies, Corpora, & qualibet membra Corporis. Fœmina autem partim è Patris ſemine, & Mares partim e Matris ſemine naſcuntur; Omnis enim partus fit e ſemine utriuſque Parentis: Utri verò Parenti partus ſit magis ſimilis, Illius Seminis habet majorem partem, quod videre licet, ſive Mas, ſive Fœmina ſit partus. Neque Dei unquam efficiunt, ut aliquis ſuam operam

Notæ.

rit, Patri ſimilis provenit, ſive Mas, ſive Fœmina; Si Muliebre prævaluerit, progenies cujuſque Sexus ad imaginem maternam reſpondet. Hincque plerumque fieri ſolet, ut unius tantùm lineamenta prætendant: ſi verò æqua fuerit ex pari Semine permiſtio, figuræ quoque miſcentur, ut Soboles illa communis aut neutrum referre videatur, quia totum ex altero non habet; aut utrumque, quia partem de ſingulis mutuata eſt: Quòd autem Nati Avos aut Proavos aliquando referant, id fit, quia Semen contexitur e Moleculis pluribus, quæ non ſemper exſolutæ omnes ad Atomos uſque, nec proximè ipſas in generatione prima proximave aliqua, ſeſe deinceps in aliqua conſequentium ſic explicant, ut quod potuiſſent in proxima, id agant ſolùm in remota. Hæc, v. 24. Salmaſius, Ep. 51. legit,

Et commiſcendo cum ſemine, forte virilis
Fœmina vim vicit, *ſubita vi corripuitque.*

1207. *Volta.*] Vultus: Ita Veteres: *Nonius.*

1223. *Duplici de ſemine.*] Quoniam Semen *Per membra atque artus decedit Corpore toto.* v. 1036.

1227. *Nec Divina ſatum*, &c.] Cauſæ ſterilitatis quas attulit ex temperie Seminis, v. 31. probæ quidem & veræ: quas è motibus nequi-

Abſterrent, pater à natis ne dulcibus unquam
Appelletur, & ut ſterili Venere exigat ævum ;
Quod plerique putant : Et multo ſanguine mœſti
Conſpergunt aras, adolentque altaria donis,
Ut gravidas reddant uxores ſemine largo :
Nequicquam Divûm numen, ſorteiſque fatigant.
Nam ſteriles nimium craſſo ſunt ſemine partim :
Et liquido præter juſtum, tenuique viciſſim.
Tenue, locis quia non potis eſt adfigere adhæſum,
Liquitur extemplo, & revocatum cedit ab ortu :
Craſſius hoc porro, quoniam concretius æquo
Mittitur ; aut non tam prolixo provolat ictu,
Aut penetrare locos æquè nequit ; aut penetratum,
Ægrè admiſcetur muliebri Semine Semen.
Nam multùm harmoniæ Veneris differre videntur.
Atque alias alii complent magis, ex aliiſque
Suſcipiunt aliæ pondus magis, inque graveſcunt.
Et multæ ſteriles Hymenæis antè fuerunt
Pluribus, & nactæ poſt ſunt tamen, unde puellos
Suſcipere, & partu poſſent diteſcere dulci :
Et, quibus antè domi fœcundæ ſæpe nequiſſent
Uxores parere, inventa 'ſt illis quoque compar
Natura, ut poſſent natis munire ſenectam.
Uſque adeo magni refert, ut Semina poſſint
Seminibus commiſceri genitaliter apta,
Craſſaque conveniant liquidis, & liquida craſſis,
Quæ quoi juncta viro fit fœmina per Veneris res.
Atque adeo refert, quo victu vita colatur.
Namque aliis rebus concreſcunt Semina membris,
Atque aliis extenuantur, tabentque viciſſim.
Et quibus ipſa modis tractetur blanda Voluptas,

Veneri fruſtra det, & nunquam a natis dulcibus Pater appelletur, quod tamen illos efficere, multi putant ; ideoque multa immolant ſacrificia, multiſque donis aras cumulant, ut largo ſemine injecto gravidas uxores ſuas reddant : Nequicquam verò Hi ſtupidi Deos & Oracula ſollicitant, nam ſunt infœcundi, aliquando quia Semen eſt nimis craſſum, aliquando quia nimis tenue & liquidum eſt : Tenue autem Semen, quia locis muliebribus adfigi iiſque adhærere non poteſt ſubitò liquitur, atque effluit : Craſſum verò Semen quia nimis concretum ejicitur, non tam longè fertur quam par eſt, aut quia minus penetrat meatus muliebres, aut poſtquam penetràverit ægre muliebri Semine miſcetur: Nam omnium Semina non conveniunt cum Seminibus omnium, & Alii Mares alias Fœminas magis complent, & aliæ Fœminæ ab aliis Maribus magis gravidæ fiunt : Multæ etiam multos expertæ Viros infœcundæ vixerunt, demum tamen Marem adeptæ ſunt è quo multos liberos ſuſceperunt. Illi denique quorum Uxores multos annos ſteriles nullo partu auxerunt familiam, tandem comparem Fœminam adepti liberos procrearunt Senectutis decus & tutelam : Tanti profectò refert ut Semina ad generationem apta Seminibus paribus commiſceantur, ut craſſa conveniant liquidis, & craſſis liquida : Magni etiam refert quo victu utamur, nam aliud genus Alimenti producit Semen, aliud diminuit. Permagni etiam refert quibus modis ipſa blanda Voluptas tractetur,

NOTÆ.

nequioribus, v. 15. illæ non abſurdæ, ſed parùm pudicæ : A Diis autem Viro vel Fœminæ ſterilitatem immitti negat, neque id mirum, ſi e thalamis excludat iſtos Deos, quos in intermundiis collocavit.

1240. *Locos.*] Sic τόποι, apud Ariſtot. Hiſt. An. lib. VII. cap. 3. Cicero item ſimpliciter *Locos*, Varro, *Locos muliebres.*

12[illegible] *armoniæ Veneris.*]. Intellige temperamenti convenientiam.

1248. *Fœcundæ.*] Fœcundæ licet ſint, & alio viro fieri poſſunt gravidæ.

1253. *Liquida craſſis.*] Huic verſui ſubjungit Lambinus, & rectè quidem e Codd.

Quæ quoi juncta viro ſit Fœmina per Veneris res.

nam Uxores plerumque putantur concipere ferarum more, & ritu quadrupedum quia ſic pectoribus poſitis & ſublatis lumbis illarum loca ſumere poſſunt Semina. Neque opus eſt ut Uxores mollibus motibus utantur: Nam Fœmina prohibet ſe concipere ſi ipſa læta clunibus retractet Viri venerem, atque omni exoſſato pectore ciet fluctus: Nam recta regione & via Sulci ejicit Vomerem, Seminiſque ictum locis avertit. Scorta verò ſua cauſa iſtiuſmodi motibus utuntur, ut prohiberent conceptum, & ſimul ut ipſa Voluptas major eſſet Viris & gratior; de quibus Uxores non debent eſſe ſollicitæ. Neque Numen aliquod aut Cupidinis ſagittæ, quod vulgò putant, efficiunt ut fœmina minus formoſa aliquando ametur: Nam interdum ipſa Fœmina obſequio ſuo & munditie facit ut Vir libenter cum illa vitam degeret: Denique Conſuetudo conciliat amorem, nam quod crebro ictu, etſi levi, tunditur,

Id quoque permagni refert: Nam more Ferarum,
Quadrupedumque magis ritu, plerumque putantur
Concipere Uxores, quia ſic loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis, ſublatis Semina lumbis.
Nec molles opu' ſunt motus Uxoribus hilum.
Nam Mulier prohibet ſe concipere, atque repugnat,
Clunibus ipſa viri Venerem ſi læta retractet:
Atque exoſſato ciet omni pectore fluctus.
Eicit enim Sulci recta regione, viaque
Vomerem, atque locis avertit Seminis ictum.
Idque ſua cauſa conſuerunt Scorta moveri,
Ne complerentur crebrò, gravidæq; jacerent,
Et ſimul ipſa viris Venus ut concinnior eſſet:
Conjugibus quod nil noſtris opus eſſe videtur.
Nec divinitus eſt interdum, Veneriſque ſagittis
Deteriore fit ut forma Muliercula ametur.
Nam facit ipſa ſuis interdum Fœmina factis,
Morigeriſque modis, & mundo corpori' cultu,
Ut facilè inſueſcat ſecum Vir degere vitam.
Quod ſupereſt, Conſuetudo concinnat amorem.
Nam leviter quamvis, quod crebro tunditur ictu,

Vincitur

Notæ.

1265. *Clunibus ipſa.*] Res turpicula eſt, inquit *Faber*, atque adeo paucis attingenda: Audi itaque Donatum ad Eunuchum Terentii, Act. 3. Sc. 1. ubi inter cætera hæc ſcribit: A parte ergo ſui meretrices *Scorta* dicuntur, vel ἀπὸ τῦ σκαίρειν, quod Græcè *palpitare* intelligitur, quod illæ faciunt ſaltando aſſiduè, vel potiùs *Criſſando*, ut Lucretius ait, lib. IV. ob eam cauſam, ut concinniorem Venerem exhibeant viris, & ſibi abigant conceptum: Leg. igitur, *Criſſans ipſa viri*: Dubitari enim non poteſt quin hunc Lucretii locum ante oculos haberet Donatus, cùm cætera quæ profert hic legantur: Ut,

Nam mulier prohibet ſe concipere, atque repugnat:

Et,

Et ſimul ipſa viris Venus ut concinnior eſſet:

Hæc quidem *Donatus*, niſi quòd Faber, *lib.* IV. ex ſuo addidit: Voce autem *Criſſare* & verſu ſequenti nihil unquam nequius: Explicet Martialis, lib. X. Ep. 68. & Schioppius ad Priapeia, Ep. 18.

1268. *Seminis ictum.*] *Semini' jactum*: Faber: Id enim convenientiùs dicitur, cùm

In eo eſt Venus, ut muliebria conſerat arva.

1269. *Idque ſua cauſa.*] *Sicque ſua cauſa*, vel *Atque*, Lambinus; *Hacque ipſa cauſa*, Faber.

1273. *Nec divinitus eſt interdum.*] Demum cùm Amor à Simulachris excitetur, & Simulachra è formoſis corporibus profluentia cum potiſſimum concilient; unde deformes ſæpe ſint in honore & deliciis, v. 10.? Cave ne divinitùs hoc fieri dixeris, nam Dii id non magis curant quàm Manes ſepulti; in obſequio autem eſt Venuſtas, & à Munditie ſæpe veniunt Sagittæ: Saltem Conſuetudo conciliat Amorem. Et hæc quidem de Amore *Lucretius*, in quibus explicandis ſi paullò brevior fui, prudens ſciensque feci, qui viderem

Vincitur in longo ſpatio tamen, atque labaſcit.
Nonne vides, etiam guttas in ſaxa cadenteis
Humoris longo in ſpatio pertundere ſaxa?

in longo temporis ſpatio diſſolvitur: Nonne etiam vides guttas Aquæ cadentes in ſaxa in longo ſpatio iſta ſaxa pertundere?

NOTÆ.

derem ita comparatum eſſe totum illud negotium, ut ad illius intelligentiam nemo interprete opus habeat. *Faber*: Illud Epicuri adjiciam, ἡ συνουσία ὤνησε μὲν οὐδέποτε, ἀγαπητὸν δ', εἰ καὶ μὴ ἔβλαψε.

IN hoc libro admodùm pauca ſunt quæ approbet Philoſophus; nulla enim in univerſa Philoſophia futilior quàm illa de Simulachris & Imaginibus opinio: Nam credamus tenues exuvias & membranulas à rerum ſuperficie continuò direptas, dùm undique volitant, ſe mutuò intercidant & dilacerent neceſſe eſt; Ita denique miſceantur, ut nihil præter Centauros, Scyllas, & ejuſmodi monſtra videremus, aut imaginaremur.

Dicendum tamen *Lucretium* de iſtis Imaginibus & Simulachris uſque ad v. 471. acute & decore diſputàſſe, & benè ornâſſe fabulam.

Deinde, ad v. 524. Poeta tractat Scepticos eo quo debuit, faſtu, & ſeveritate; Spernenda enim profectò & reprimenda iſta Animalia: Neque Ego iſtam erga *Senſus* indulgentiam improbarem, niſi illis conceſſerat provinciam majorem quam commodè adminiſtrare poſſunt: Senſus minimè fallaces agnoſco, Ideone verò oculo meo magnitudinem Solis, Lunæ, & Aſtrorum emetiar? Ne quid acerbius dicam, hæc eſt nimis ruſtica opinio.

Sonum, Saporem, Odorem, Corporea eſſe, omnemque ſenſationem corporibus peragi, ad v. 725. agnoſcent omnes, qui qualitatibus, & aliis ægri Ariſtotelis inſomniis non detinentur.

De Imaginatione verò, uſque ad v. 820. cùm nulla ſint Simulachra, non eſt ut fuſiùs agamus. Et Ridenda prorſus vaniſſima iſta opinio, quæ uſque ad v. 855. docet membra noſtra tam artificiose & ſubtiliter compoſita, non ideo fuiſſe facta ut utamur, ſed jam facta oblatum ſibi uſum arripuiſſe.

De Fame & Siti, uſque ad v. 874. protulit quæ ferri poſſunt: De motu verò Animalium, ad v. 904. inepta omnia. Denique cùm Somnus *Lucretii* diſperſionem Animæ conſequatur, quidni Nos immortali Anima donati æternùm vigilemus? De Inſomniis, ad v. 1031. meræ nugæ: Reliqua verò nocte & tenebris tegenda.

FINIS LIBRI QUARTI.

LIBRI QUINTI ARGUMENTUM.

I. LAUDES Epicuri, cui propter inventam atque explicatam Philoſophiam plus debent Homines, quàm Cereri, Baccho, Herculi, aliiſque Divis, quos grati venerantur, ad v. 56. II. Deinde, ad v. 92. proponit totius Libri argumentum, cujus partes poſtea explicat: Et III. ad v. 157. Terram, Mare, Cœlum, Solem, Sidera, Mortalia docet, nec, quod Stoici putârunt, Animata, Dei ipſius partes, aut Sedem & Domicilium Deorum eſſe, quod Vulgus exiſtimat, aſſerit. IV. Nequis Mundum à Diis fuiſſe factum, atque ideo immortalem credat, ad v. 236. varias rationes congerit tam à Natura Deorum, quàm à vitiis hujus mundi ductas, quibus probare conatur hanc compagem non fuiſſe à Diis conſtitutam: V. ad v. 417. Quatuor Elementa, Terram, Aquam, Aera, & Ignem, è quibus Mundus conſtat, naſci & interire, & proinde Mundum ipſum aliquando incepiſſe, aliquando etiam periturum arguit; variiſque aliis argumentis confirmat hanc compagem nec ab æterno extitiſſe, neque futuram eſſe immortalem. VI. ad v. 509. agit de primo Mundi exortu, & ſingulis ejus partibus, prout graviores aut leviores ſunt, ſedes ſuas & locos aſſignat. VII. ad v. 613. Multa de Cœli & Siderum motibus proponit, at nihil certi decernit: Deinde docet cur Terra, cur tota compages, quod Corpus grave eſt, nulli fundamento innixa pendeat: Solem denique, Lunam, Sidera metitur, atque illa nec majora nec minora eſſe, quam nobis apparent, pronunciat. VIII. ad v. 770. Varias utriuſque Solſtitii; Æſtivi & Hyemalis, cauſas reddit, quo modo Nox fiat, Cur Aurora Solem præcedat, cur Dies & Noctes viciſſim ſeſe ſuperent, cur Luna vultum & figuram variet, cur denique Sol ac Luna Eclipſin patiantur, diſputat. IX. Deinde à Cœlo deſcendens Herbarum, Arborum, Avium, Brutorum, Hominum origines deſcribit, ad v. 835. X. Monſtra quoque, mutila quædam atque imperfecta Animalia naſci concedit, ſed Chimæras, Centauros, Scyllas, reliquaque Poetarum portenta ſuaviter deridet, ad v. 922. XI. Demum, ad v. 1090. Primorum Hominum Vires, rudem Vitam, Cultum, Victum, Ingenium, Mores, Domicilia, Matrimonia deſcribit, & docet unde Sermo, Voces, & rerum Nomina. XII. Tandem poſt Ignem in Terras à Fulmine delatum cultior Vita, & Victûs mollior, Pacta & Fœdera inierunt Homines, Agros partiti ſunt, & pulcherrimi aut fortiſſimi Reges *conſtituuntur, at brevi orta Seditione* Reſpublica *emerſit, ad v. 1160. XIII. ad v. 1240. diſputat de Deorum Metu, & de ortu Religionis, quam divinæ Naturæ & cauſarum Naturalium ignorantiæ acceptam refert. XIV. Quæ ſequuntur Metallorum ortum, primas bellandi Artes, Artis Textrinæ, Agriculturæ, Muſices, & aliarum Artium ortum atque progreſſum continent.*

T. LUCRE-

T. LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA

LIBER QUINTUS.

QUIS potis eſt dignum pollenti pectore carmen
Condere, pro rerum majeſtate, hiſque repertis ?
Quiſve valet verbis tantum, qui fundere laudes
Pro meritis Ejus poſſit, qui talia nobis
Pectore parta ſuo, quæſitaque præmia liquit ?
Nemo (ut opinor) erit mortali corpore cretus.
Nam ſi, ut ipſa petit majeſtas cognita rerum,
Dicendum'ſt : Deus ille fuit, Deus, inclute Memmi,
Qui Princeps vitæ rationem invénit eam, quæ
Nunc appellatur SAPIENTIA : quiq; per artem
Fluctibus è tantis vitam, tantiſque tenebris,
In

INTERPRETATIO.

Quis tam excellenti ingenio præditus eſt, ut Encomium componere valeat, quod hæc admiranda Epicuri inventa merentur ? Quis Carminis tam peritus artifex ut fingat laudes pares meritis illius, qui nobis reliquit tot tantaque munera ingenio ſuo acquiſita ? Nemo, ut puto, mortalium hoc poteſt efficere. Nam ſi dicendum eſt, ut dignitas rerum ab illo explicatarum poſtulat, Ille Deus fuit, Deus inquam, O præclare Memmi, qui primus invenit eam Vitæ rationem, quæ nunc appellatur Sapientia, *quique per Philoſophiam à ſe inſtitutam Vitam tantis fluctibus jactatam, tantaque caligine involutam,*

NOTÆ.

3. *Qui fundere laudes.*] MSS. Codd. conſtanter habent *Fingere*, vel *Fundere* : Gifanius tamen legit, *Pingere*. Faber. *Quis*, id eſt, *quis fingere*. Horatius,

———Operoſa parvus
Carmina fingo.

8. *Deus ille fuit*, &c.] Errat Lactantius, qui, lib. III. Cap. 14. de falſa Sapientia, exiſtimaverit hæc de *Epicuro* ſcripta non fuiſſe, ſed de *Pythagora*, aut *Thalete* : Id certè refellit verſus ille,

Cujus ego ingreſſus veſtigia———

qui mox occurret. Hunc autem locum prorſus reſpiciebat *Cicero*, cùm in I. Tuſcul. ſcripſit, *Quæ quidem cogitans ſoleo ſæpe mirari nonnullorum inſolentiam Philoſophorum, qui Naturæ cognitionem admirantur, ejuſque* Inventori & Principi *gratias exultante agunt, eumque* venerantur ut Deum ; *liberatos enim ſe per eum dicunt* graviſſimis Dominis. *Faber.* Vid. v. 88.

Et dominos acres adſciſcunt.

Verùm Gratus Poeta agnoſcit per quem profecerat, & ſi revera metu, terroribus, ſuperſtitione homines Epicurus liberaſſet, cæteris Divis jure præferendus videretur.

10. *Sapientia.*] Nomen hoc ab Aliis Philoſophis relictum ſuæ Doctrinæ tribuerunt Epicuræi, viri quidem non ſemper nimis modeſti :
Authorem

In tam tranquillo, & tam clara luce locavit.
  Confer enim Divina aliorum antiqua reperta.
Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus inſtituiſſe;
Cùm tamen his poſſet ſine rebus Vita manere:
Ut fama'ſt aliquas etiam nunc vivere genteis.
At benè non poterat ſine puro pectore vivi.
Quò magis hic meritò nobis Deus eſſe videtur,
Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis
Dulcia permulcent animos ſolatia vitæ.
  Herculis antiſtare autem ſi facta putabis,
Longiùs à vera multò ratione ferere;
Quid Nemæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille Leonis obeſſet, & horrens Arcadius Sus?
Denique quid Cretæ taurus, Lernæaque peſtis
Hydra venenatis poſſet vallata colubris?
Quidve tripectora tergemini vis Geryonaï?
Et Diomedis equi ſpirantes naribus ignem
Thracen, Biſtoniaſque plagas, atque Iſmara propter,
Tantopere officerent nobis? Unciſque timendæ
Unguibus Arcadiæ volucres Stymphâla colentes?
Aureaque Heſperidum ſervans fulgentia mala
Aſper, acerba tuens, immani corpore Serpens,
Arboris amplexus ſtirpem: quid deniq; obeſſet,
Propter Atlantæum littus, pelageque ſevera,
Quò neque noſter adit quiſquam, neque Barbarus audet?

in tam tranquillum, & in tam claram lucem tranſtulit: Compara enim aliorum inventa propter quæ Divi habentur, Ceres fertur fruges, Bacchus vinum hominibus monſtraſſe, cum tamen ſine Frugibus & Vino, uti fertur aliquas gentes jam vivere, commode vitam ſuſtinere poſſint; At ſine puro (à metu & cupiditate benè purgato) pectore commode vivere nefas eſt: quapropter potiori jure hic Epicurus nobis videtur eſſe Deus, cujus præcepta per multas gentes diffuſa faciunt ut Homines tranquillam agant ſine metu & terrore vitam. Si verò credes egregia Hercules geſta plus utilitatis & beneficii quàm Epicuri præcepta Hominibus afferre, magis magiſque a vero aberrabis. Quid enim ingens ille Nemæus Leo, quid horrendus (ſetoſus) Arcadius Aper hominibus hujus ætatis nocuiſſet? Denique quid Taurus Cretæ, quid Lernæa peſtis Hydra Serpentibus venenatis cincta in nos commiſiſſet? Quid tricorporis Geryonis triplex robur? Et Diomedis Equi naribus ſuis ignem efflantes in Thracia, regionibus Biſtoniis, & circa montem Iſmarum, quid damni nobis intuliſſent? Arcadiæ volucres lacum Stymphala colentes, & uncis unguibus horrendæ, & ingens ille Serpens cuſtos Heſperidum hortorum aureis pomis fulgentium, immitis, atroci aſpectu, & mole corporis immanis, & truncum arboris amplexus, quo inquam damno Mortales ille affeciſſet, cum remotus jacuerit juxta Littus Atlantæum, & inhoſpitale æquor, quæ loca neque Romanus aliquis, neque Barbarus penetrare audet?

NOTÆ.

Authorem quæris? Adeſt Horatius nitidus iſtius gregis Porcus:

Parcus Deorum cultor & infrequens
Inſanientis dum Sapientiæ
Conſultus Erro. ——————

12. *In tam tranquillo.*] Tale aliquid apud *Lucilium, Quoque Te* in tranquillum *ex ſævis transfert tempeſtatibus.* Sed & idem legas apud *Terentium.*

17. *Ut Fama eſt.*] Vid. Diodorum Siculum, lib. III. Id hodieque verum eſt, nam vix Sexta Orbis pars triticum novit,

28. *Tripectora.*] Virgilius & Horatius dicunt, Geryonem *Tergeminum*, & *Ter amplum.*

36. *Pelageque ſevera.*] Lib. VI. v. 619.

At Pelage *multa, & latè ſubſtrata videmus.*

Eadem voce utitur Manilius, lib. II. v. 90.

Atque hæc Seditio Pelage *nunc ſidere Luna*
Mota tenet: ——————

Severa autem Pelage, Non navigabilia, aut navigantibus infeſta: Sic Virgilius,

——————*Amnemque* ſeverum
Cocyti metuet. ——————

Cætera

Cætera de genere hoc quæ ſunt portenta peremta,
Si non victa forent, quid tandem viva nocerent?
Nil, ut opinor: Ita ad ſatiatem terra Ferarum
Nunc etiam ſcatit, & trepido terrore repleta'ſt
Per nemora ac monteis magnos, ſylvaſque profundas:
Quæ loca vitandi plerumque eſt noſtra poteſtas.
At niſi purgatum 'ſt pectus, quæ prœlia nobis,
Atque pericula tunc ingratis inſinuandum?
Quantæ conſcindunt hominem Cuppedinis acres
Sollicitum curæ? Quantique perinde timores?
Quidve Superbia, Spurcities, Petulantia, quantas
Efficiunt cladeis? Quid Luxus, Deſidieſque?
Hæc igitur qui cuncta ſubegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis; nonne decebit,
Hunc Hominem numero Divûm dignarier eſſe?
Cùm bene præſertim multa, ac divinitus ipſis
Immortalibu' de Divis dare dicta ſuërit;
Atque omnem rerum Naturam pandere dictis.
Quoius ego ingreſſus veſtigia, nunc rationes
Perſequor, ac doceo dictis, quo quæque creata
Fœdere ſint, in eo quàm ſit durare neceſſum:
Nec validas ævi valeant reſcindere leges.
Quo genere in primis Animi natura reperta 'ſt,
Nativo primo conſiſtere corpore creta:
Nec poſſe incolumis magnum durare per ævum:
Sed Simulacra ſolere in ſomnis fallere mentem,
Cernere cùm videamur eum, quem vita reliquit.

Reliqua ejuſdem generis monſtra quæ ille Hercules occidit, ſi non occidiſſet, ſi jam viverent, quid nocerent? Nil, uti puto; Namque etiam nunc Terra feris abundat, & plena eſt monſtrorum quæ trepidum terrorem incutiunt per nemora, magnos Montes, & denſas Sylvas: Quæ tamen loca commodè vitare poſſumus: At niſi Animi noſtri ſint purgati, quot tumultibus agitaremur, quæ pericula nos miſeros manerent? quàm acerbæ ſollicitudines a Cupiditate ortæ anxium hominem lacerarent? Quanti ſimiliter timores? Quantas calamitates afferrent Superbia, Spurcities, Laſcivia? Quantas Luxuria & Deſidia? Igitur qui hæc cuncta ſubegit, & præceptis non armis ex Animo expulit, nonne æquum eſt ut huncHominem inter Divos numeremus? Præcipuè cum idem Vir multa de Diis ipſis immortalibus præclarè docuit, totamque naturam rerum optime explicavit. Ego verò illum ducem ſequutus, Philoſophor, & doceo quàm neceſſum eſt omnes res creatas exiſtere ex conditione qua primum factæ ſunt, neque poſſe (validas ævi leges reſcindere) durare ultra ſpatium à Natura fixum & conſtitutum: Inter res creatas inveni & demonſtravi Animas mortales eſſe, naſci & interire, neque in æternum integras manere poſſe, ſed Simulachra in Somnis ſolere mentem fallere, ita ut videamur cernere eum, quem olim reliquit Vita.

NOTÆ.

40. *Ita ad Satiatem.*] Ad Satietatem, πρὸς κόρον: Id eſt, valdè aut abunde: Et verſu ſequenti, *Scatit*: Sic infra,

Largifluum fontem Scatere, *atque erumpere flumen.*

45. *Atque pericula tunc.*] Gifanius, *Atque pericula eſt: Prælia inſinuandum nobis*, id eſt, Prælia ſunt nobis ſubeunda.

48. *Spurcities.*] Spurcus, ἀσυρὴς: Qui ut interpretatur Polybius, lib. XVII. ὁλοσχερῶς εἰς ἀσέλγειαν ἐξώκειλε. Vid. Caſaubonum ad Theophraſti characteres, p. 180.

56. *Cujus ego ingreſſus,* &c.] V. 36. habes libri argumentum: Probabit enim Poeta Mundum aliquando incepiſſe, aliquando etiam periturum: Deinde Mundi & Animalium originem deſcribet, docebit quæ Animalia naſci potuerunt, quæ finxit Poetarum vanitas & Vulgi ſuperſtitio: Quomodo Nomina rebus impoſita, & mutua per voces commercia, unde Religio & Metus Deorum dicet. Denique Solis, Lunæ, Siderum curſus explicabit: Eaque Sola vi Naturæ, nulla verò Providentia volvi demonſtrabit. Niſi enim motus cœleſtes explicet, haud facilè tollet omnem de Providentia opinionem: Nam Religio, ut primo libro obſervat,

Caput è Cœli regionibus oſtendit.

56. *Nunc Rationes.*] Alii, *dum rationes*, & forſan meliùs.

Quod

Quod ſupereſt, nunc me huc Rationis detulit ordo,
Ut mihi, mortali conſiſtere corpore Mundum,
Nativumque ſimul, ratio reddunda ſit, eſſe.
Et quibus ille modis congreſſus Materiaï
Fundârit Terram, Cœlum, Mare, Sidera, Solem,
Lunaïque globum; tum quæ tellure Animantes
Exſtiterint: Et quæ nullo ſint tempore natæ.
Quove modo genus Humanum variante loquela
Cœperit inter ſe veſci per nomina rerum:
Et quibus ille modis Divûm metus inſinuârit
Pectora, terrarum qui in orbi ſancta tuetur
Fana, Lacus, Lucos, Aras, Simulacraque Divûm.
Præterea, Solis curſus, Lunæque meatus
Expediam, qua vi flectat Natura gubernans:
Ne fortè hic inter Cœlum, Terramque reamur
Libera ſponte ſua curſus luſtrare perenneis,
Morigera ad fruges augendas, atque animanteis:
Neve aliqua Divûm volvi ratione putemus.
Nam, bene qui didicere Deos ſecurum agere ævum,
Si tamen interea mirantur qua ratione
Quæque geri poſſint, præſertim rebus in illis,
Quæ ſupera caput ætheriis cernuntur in oris;
Rurſus in antiquas referuntur Relligiones,
Et Dominos acreis adſciſcunt, omnia poſſe
Quos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe,

Deinde inſtituti mei ratio, atque Epicuri doctrinæ ordo poſtulat, ut docerem Mundum Mortalem, aliquando incepiſſe, aliquando periturum eſſe: Et ut demonſtrarem quibus modis Semina caſu & temerè convenientia Cœlum, Terram, Mare, Sidera, Solem, & Lunæ orbem conſtruxerunt: Ut docerem inſuper, quæ Animalia è Terra orta ſunt, & quæ nunquam extiterunt, licet ab aliquibus credantur extitiſſe: Quo etiam modo Homines linguæ ſonos variante rerum nomina invenerunt, & cœperunt confabulari. Quo denique modo Hominum mentes invaſit ille Deorum metus, qui per orbem terrarum conſervat Fana, Lacus, Lucos, Aras, & Imagines Deorum. Præterea docebo, qua vi Solis Lunæque curſus regens Natura dirigat; Ne fortè credamus iſta Sidera ſponte ſua inter Cœlum & Terram perpetuò ſe volvere, eo tantum fine, ut Fruges atque Animalia creſcere faciant; Ne etiam putemus ab imperante & dirigente aliquo Deo circumferri: Nam qui bene didicerunt Deos ſummo in otio vitam ſuam agere, ſi forſan admirentur qua ratione res ſingulæ fieri poſſunt, præcipuè quæ ſupra caput in locis cœleſtibus cernuntur, in Antiquas Religiones iterum relabuntur, acerbis Dominis ſe ſubjiciunt, quos infœlices exiſtimant poſſe omnia perficere, quia ignorant quid poſſit eſſe, quid non poſſit.

NOTÆ.

71. *Et quæ nullo,* &c.] Intellige Chimæras, Centauros, Scyllas, Hermaphroditum, &c.

73. *Inter ſe veſci per nomina.*] Uti rerum nominibus, & ſermones miſcere: Ita legit & interpretatur hunc verſum *Nonius,* in voce *Veſci.*

78. *Natura gubernans.*] Per *Naturam* nihil intelligit Lucretius præter Atomorum in hanc mundi compagem temerè conjectarum vim & motum.

82. *Neve aliqua Divûm.*] Epicurus: καὶ ἡ θεία δύναμις πρὸς ταῦτα μὴ προσαγέσθω, ἀλλὰ ἀλειτούργητος διατηρείσθω, καὶ ἐν τῇ πάσῃ μακαριότητι: ὡς εἰ μὴ τοῦτο πραχθήσεται, ἅπασα περὶ τῶν μετεώρων αἰτιολογία μάταια ἔσαι.

84. *Si tamen interea mirantur.*] Inde Horatius Epicuræus,

Nil admirari *propè res eſt una, Numici,*
Solaque quæ poſſit facere & ſervare beatum:
Hunc Solem, & Stellas, & decedentia certis
Tempora momentis, ſunt qui formidine nulla
Imbuti ſpectent: ————

Iſtum Horatii locum e Lucretio interpretare, & prudentiùs facies quàm alii Interpretes.

88. *Dominos acres.*] Lib. II. *Dominos ſuperbos*: Eadem Velleius apud Ciceronem, lib. de Nat. Deor. I. *Dum Deum rerum Authorem facitis, impoſuiſtis in cervicibus noſtris* ſempiternum Dominum, *quem dies & noctes timeremus; Quis enim non timeat omnia providentem, & cogitantem, & animadvertentem & omnia ad Se pertinere putantem, curioſum & plenum negotii Deum?*

Quid

Quid nequeat; finita poteſtas denique quoique
Quanam ſit ratione, atque altè terminus hærens.
Quod ſupereſt, ne Te in promiſſis plura moremur,
Principiò, Maria ac Terras, Cœlumque tuere:
Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Treis ſpecies tam diſſimileis, tria talia texta,
Una dies dabit exitio: multoſque per annos
Suſtentata ruet moles & machina Mundi.
Nec me animi fallit, quàm res nova, miraque menti
Accidat, Exitium Cœli Terræque futurum:
Et quàm difficile id mihi ſit pervincere dictis:
Ut fit, ubi inſolitam rem adportes auribus antè,
Nec tamen hanc poſſis Oculorum ſubdere viſu,
Nec jacere indu Manus, via quà munita fidei
Proxima fert humanū in pectus, templaque mentis:
Sed tamen effabor: dictis dabit ipſa fidem res
Forſitan, & graviter terrarum motibus orbis
Omnia conquaſſari in parvo tempore cernes:
Quod procul à nobis flectat Fortuna gubernans:
Et Ratio potiùs, quàm Res perſuadeat ipſa,
Succidere horriſono poſſe omnia victa fragore.
Qua priùs aggrediar quàm de re fundere fata
Sanctiùs, & multò certa ratione magis quàm
Pythia, quæ tripode è Phœbi, lauroque profatur:
Multa tibi expediam doctis ſolatia dictis:

inſuper quo modo cuique rei Poteſtas finita eſt, item quæ Poteſtatis terminus in re i unius cujuſque Natura fixus & penitus impactus. Quod ſupereſt, ne Te promiſſis diutius morer, Primum aſpice Mare, Terras, Cœlum; Triplicem horum naturam, tria Corpora, O Memmi, *tres ſpecies rerum tam diſſimiles, tria talia (tam admiranda) texta Una dies diruet, & compages hujus Mundi, quæ per multos annos integra duravit, diſſolvetur. Non quidem neſcius ſum id quod jam aſſero, Mundum, viz. aliquando ruiturum eſſe, Tibi novum, abſurdum, & prorſus incredibile videri, & quam difficile ſit mihi id ita demonſtrare ut Te perſuaſum fatearis: Hoc enim plerumque fit cum proponas auribus rem novam, quam tamen oculis videre non potes, neque manu tractare quæ (per manus, viz. & oculos) certa rerum notitia in hominum pectora, ubi mentes habitant, proximè defertur. Dicam tamen, & forſan ipſæ res probabit mea dicta, & forſan brevi tempore videbis omnia Terræ motibus divulſa confundi. Quod Fortuna rerum domina à Nobis procul avertat. Et Ratio potius quam res ipſa Nos edoceat totam Mundi compagem diſſolutam horrendo fragore conquaſſari poſſe. De qua re antequam incipiam fundere Oracula ſanctius & multò certius quam Pythia, quæ ex Tripode & Lauro Phœbi edit Oracula, multa quæ Philoſophia ſubminiſtrat digna & utilia cognitu Te docebo:*

NOTÆ.

92. *Quod ſupereſt,* &c.] Tandem, v. 19. Rem ipſam aggreditur, præclaram quidem illam, ſed difficilem; & quam vix perſuadebit. Non facilè credimus quod nolumus; Quis autem velit videre Mundi ruinam, quam ſine ſua pernicie experiri non poteſt? Ipſe Poeta talis tantique caſus miſereri videtur.

——Tria talia texta
Una dies dabit Exitio—— v. 95.

certè timet, v. 108.

Quod procul à nobis flectat Fortuna gubernans.

101. *Ante,*] Viz. *ante inſolitam.*

102. *Viſu.*] Viſui, Oculis. Veteres autem *Viſu*: Sic Terentius, *Veſtitu nimio indulges.*

103. *Via qua munita fidei proxima,* &c.] Ea enim maximè credimus, quæ cernimus, aut tangimus.

111. *Qua priùs aggrediar,* &c.] Quoniam verò *Stoicorum* Vanitas, aliorum Ignorantia, & Vulgi ſuperſtitio multa præjudicia huic Opinioni oppoſuerant, illa omnia amolitur *Lucretius*; & primò, v. 36. Stoicos refutat. Quippe iſti Homines Solem, Lunam, Mare, Terras, totum denique Mundum Spiritu intus infuſo Animatum Deum eſſe voluerunt. *Manilius,*

Hoc opus immenſi conſtructum corpore mundi,
Membraque Naturæ diverſa condita forma
Aeris, atque Ignis, Terræ, Pelagique jacentis
Vis Animæ divina regit, ſacroque meatu
Conſpirat Deus, & tacita ratione gubernat.

Hos autem contemnit Poeta, & indignatur; injuriarum forſan memor, nec nugarum patiens.

Ne forſan religione refrænatus credas Terram, Solem, Cœlum, Mare, Sidera, Lunam, tanquam Dei unius immenſi membra immortalia debere eſſe & æterna; ideoque putes æquum eſſe ut non minus quam Gigantes pro atroci impietate pœnas luerent omnes illi, qui argumentis ſuis Mundi Mœnia diffringere, & ſplendentem Cœli Solem extinguere conantur, aſſerentes ea Mortalia eſſe, quæ reverâ ſunt æterna. Hæc verò omnia (Mare, Terra, Cœlum, &c.) tam longe diſtant à divino Numine, tam indigna ſunt ut inter Deos habeantur, ut ex iis potius cognoſcere poſſimus quid ſit vitali motu & ſenſu deſtitutum, (ſunt inertia plane corpora & inſenſilia.) Nulla enim ſuadet ratio Animam & Animum poſſe cum quolibet corpore conjungi, ſicut in Aëre Arbor, in ſalſo Mari Nubes non poſſunt eſſe, Piſces in Agris vivere nequeunt: Nec Sanguis in Ligno, nec Succus in Saxis poteſt eſſe: Certum & definitum eſt ubi unaquæque res creſcat & exiſtat. Sic Anima non poteſt ſine Corpore ſola oriri, neque a Nervis & ſanguine ſeparata, vel ſine Nervis & ſanguine exiſtere: Hoc enim ſi poſſit, Anima potius in Capite, Humeris, aut imis calcibus, imò in quavis parte corporis oriri videretur, & tandem per totum Hominem diffundi. Quoniam verò certa & definita ſint loca in noſtro Corpore ubi ſeorſum Anima & Animus oriri poſſit & creſcere,

Relligione refrænatus ne fortè rearis,
Terras, & Solem, Cœlum, Mare, Sidera, Lunam,
Corpore divino debere æterna manere:
Propterea que putes ritu par eſſe Gigantum,
Pendere eos pœnas immani pro ſcelere omneis,
Qui ratione ſua diſturbent mœnia Mundi,
Præclarumque velint cœli reſtinguere Solem,
Immortalia mortali ſermone notantes.
Quæ procul uſqueadeo divino ab numine diſtent,
Inque deûm numero ſic ſunt indigna videri,
Notitiam potiùs præbere ut poſſe putentur,
Quid ſit vitali motu, ſenſuque remotum.
Quippe etenim non eſt cum quovis corpore ut eſſe
Poſſe Animi natura putetur, Conſiliumque.
Sicut in æthere non Arbor, nec in æquore ſalſo
Nubes eſſe queunt, neque Piſces vivere in arvis;
Nec Cruor in lignis, nec ſaxis Succus ineſſe:
Certum, ac diſpoſitum'ſt, ubi quicquid creſcat, & inſit.
Sic Animi natura nequit ſine Corpore oriri
Sola, neque à nervis, & ſanguine longiter eſſe.
Hoc ſi poſſet enim, multò priùs ipſa Animi vis
In Capite, aut Humeris, aut imis Calcibus eſſe
Poſſet, & innaſci quavis in parte ſoleret;
Tandem in eodem homine, atque in eodem vaſe maneret.
Quod quoniam noſtro quoque conſtat Corpore certum,
Diſpoſitumque videtur, ubi eſſe, & creſcere poſſit

Notæ.

120. *Diſturbent mœnia Mundi.*] Id eſt, probant Mundum interiturum. Ita Virgilius, *Ingentes erigit alnos*, id eſt, deſcribit quo pacto ex Heliadibus Alni ſurrexerint: Inde apud Ariſtotelem, οἱ γεννῶντες τὸν κόσμον (*generantes Mundum*) qui probant Mundum genitum eſſe; & illud Platonis notandum, qui τοὺς ῥέοντας (fluentes) alicubi vocat eos è Philoſophis, qui omnia in perpetuo fluxu eſſe dicerent. *Faber.*

124. *Sic ſunt indigna.*] Alii, *Quæ ſunt indigna.*

129. *Sicut in,* &c.] Sequentes 13. v. invenies, lib. III. v. 786, ubi etiam legitur: *Non æquore in alto.*

135. *Hoc ſi poſſet enim.*] Quatuor hos verſus huc cum aliis temerè tranſlatos conjicit *Faber*: Sed ad rem æquè ac reliqui faciunt. Nam ſi in ipſo noſtro Corpore Nervis, Venis, & Sanguine inſtructo, certa & definita loca ſint, ubi Anima & Animus ſeorſum naſcantur & exiſtant; fruſtra Animam & Animum in Cœlo, Mari, Terra, aliiſque Corporibus nullis omnino organis donatis, Aliquis requirat.

Seorſum

Seorſum Anima, atque Animus : tantò magis inficiandum,
Totum poſſe extra Corpus, formamque animalem
Putribus in glebis Terrarum, aut Solis in igni,
Aut in Aqua durare, aut altis Ætheris oris.
Haud igitur conſtant divino prædita ſenſu,
Quandoquidem nequeunt vitaliter eſſe animata.
Illud item non eſt ut poſſis credere, ſedes
Eſſe Deûm ſanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura Deûm, longèque remota
Senſibus à noſtris, animi vix mente videtur.
Quæ quoniam manuum tactum ſuffugit, & ictum,
Tactile nil nobis quod ſit, contingere debet.
Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipſū,
Quare etiam ſedes quoque noſtris ſedibus eſſe
Diſſimiles debent, tenues de corpore eorum.
Quæ tibi poſteriùs largo ſermone probabo.
Dicere porro, Hominum cauſa voluiſſe parare
Præclaram mundi naturam, proptereaque
Id laudabile opus Divûm laudare decere,
Æternumque putare, atque immortale futurum,
Nec fas eſſe, Deûm quod ſit ratione vetuſta
Gentibus humanis fundatum perpetuo ævo,
Sollicitare ſuis ullum de ſedibus unquam,

eò vehementiùs negandum eſt, Totum (Animam & Animum) poſſe eſſe extra Corpus, aut in putribus glebis terrarum, in Igne Solis, in Aqua, aut in alto Aere & Cœlo exiſtere. Hæc igitur (Mare, Cœlum, &c.) minimè credenda ſunt divino ſenſu prædita, cum nec Anima nec Vita donari poſſunt. Inſuper nulla ratio ſuadet Sanctas eſſe Deorum ſedes in ullis Mundi partibus (Cœlo, viz. aut Sole) & Numina illas Mundi partes habitare: Nam Deorum Natura eſt valdè tenuis & longè infra noſtros ſenſus, ita ut ſenſibus noſtris percipi non poſſit, imo vix ipſa mente percipiatur: Quæ quidem Deorum natura quoniam infra ſenſus noſtros eſt, neque manibus noſtris tractari aut palpari poteſt, nihil debet contingere quod eſt nobis tactile, nam id quod tangi non poteſt, non poteſt tangere: Igitur Sedes Deorum debent eſſe diſſimiles noſtris Sedibus, & ea tenuitate qua ſunt ipſa Deorum Corpora. Quæ omnia longa diſputatione infrà explicabo. Dicere autem Deos voluiſſe præclarum hunc Mundum fabricare Hominum Cauſa, ideoque nos debere honorificè ſentire de laudabili iſto Deorum opere, & credere illud immortale & æternum fore, & non fas eſſe id, quod olim Dei Hominum cauſa æternum eſſe voluerant, conari probare aliquando ruiturum,

NOTÆ.

145. *Haud igitur conſtant.*] Velleius apud Ciceronem, lib. I. de Nat. Deor. *Qui Mundum ipſum Animantem ſapientemque eſſe dixerunt, nullo modo Animi naturam intelligentes, viderunt, in quam naturam cadere poſſit.*

147. *Illud item non eſt.*] Cùm verò Dii ſint immortales & æterni, pares ſedes habeant neceſſe eſt, inde Deos in Cœlis, atque ideo nunquam ruituris, omnes collocant. Reſpondet Poeta, v. 10. Illud omne eſſe ſive Poetarum, ſive Vulgi figmentum ; Nam tenuior eſt Deorum Natura quàm ut tangat tam craſſa Corpora, ideoque iſta Deos habitare minime putandum.

155. *Tenues de corpore eorum.*] Quæ tenuitatis differentia eſt nos inter & Deos ipſos, eadem inter ſedes Deorum & noſtras eſt ; Itaque *tenues de corpore eorum* ſignificabit, tenues eſſe, quaſi ex iiſdem corpuſculis conſtent, quibus & Dii conſtant. *Faber.* Lambinus legit, *Tenues pro corpore eorum.*

157. *Dicere porro hominum*, &c.] At Dii hunc Mundum fabricârunt, & æternum eſſe voluerunt. Reſp. *Lucretius*, v. 25. Sui an Hominum cauſa fabricârunt ? Sui ſiquis dixerit, idem dicat, Quid Deo cultus Hominis confert beato, & nulla re indigente. Quid autem erat quòd concupiſceret Deus Mundum ſignis & luminibus tanquam Ædilis ornare ? Si ut Deus meliùs habitaret, antea, viz. tempore infinito in tenebris tanquam in gurguſtio habitaverat ? poſt autem, varietatene eum delectari putamus, quia Cœlum & Terras exornatas videmus ? Quæ iſta poteſt eſſe oblectatio Deo ? quæ ſi eſſet, non ea tam diu carere potuiſſet. Hominum cauſa qui dicit, idem explicet, quomodo nobis non exiſtentibus inſuave foret non eſſe.

Argumentis diſturbare, Summamque rerum (Mundum) ab fundo evertere. Hac verò & ejuſmodi alia qui dicit, O Memmi, delirat. Quid enim commodi noſtra gratia Immortalibus atque beatis Diis conferre poſſit, ut noſtri cauſa aliquid facere conarentur? Illoſque Deos qui per tot anteacta ſecula quietam agebant vitam, quid impelleret, ut priorem vivendi rationem mutare cuperent? Nam ille ſolum debet affectare novam conditionem cui vetus diſplicet, at in illo qui tempore anteacto vitam agebat fœlicem nullis malis nullaque ægritudine vexatam, quid excitaret iſtam mutendi cupiditatem? An, viz. Deorum vita in mœrore & tenebris jaceret uſque dum ſplendidæ hæ pulcherrimæque res naſcerentur? Aut quid mali fuiſſet nobis nunquam fuiſſe natis? Nam quicunque natus eſt debet velle manere in vita, quamdiu blanda voluptas eum retinebit; Qui verò vitæ delicias nunquam guſtavit, nec unquam extitit, quid illi obfuit nunquam extitiſſe? Deinde quodnam exemplare aut Imaginem habuerunt Dei ad quam res omnes effingerent? Unde Humani generis notities illis inſita, ut ſcirent & intelligerent quid vellent facere? Quò etiam modo ſit vis Principiorum cognita, unde noverint Semina iſta permutato inter ſe ordine & ſitu varias res poſſe conſtituere, niſi ipſa Natura, conſtituendo & componendo res, docuiſſet quid Semina valerent? Namque rerum Primordia ab æterno proprio ſuo pondere & aliorum ictibus agitari ſolebant, & moveri, omnibus modis convenire, & pertentare omnia

Nec verbis vexare, & ab imo evertere ſummam:
Cætera de genere hoc adfingere, & addere, Memmi,
Deſipere'ſt; quid enim Immortalibus, atque Beatis
Gratia noſtra queat largirier emolumenti,
Ut noſtra quicquam cauſa gerere adgrediantur?
Quidve novi potuit tantò poſt antè quietos
Inlicere, ut cuperent vitam mutare priorem?
Nam gaudere novis rebus debere videtur,
Cui veteres obſunt; ſed, cui nil accidit ægri
Tempore in anteacto, cùm pulchrè degeret ævum,
Quid potuit novitatis amorem accendere tali?
An, credo, in tenebris vita, ac mœrore jacebat,
Donec diluxit rerum genitalis origo?
Quidve mali fuerat nobis non eſſe creatis?
Natus enim debet, quicunque'ſt, velle manere
In vita donec retinebit blanda voluptas.
Qui nunquam verò vitæ guſtavit amorem,
Nec fuit in numero, quid obeſt non eſſe creatum?
Exemplum porro gignundis rebus, & ipſa
Notities Hominum, Divis unde inſita primùm?
Quid vellent facere ut ſcirent, animoque viderent?
Quove modo'ſt unquam vis cognita Principiorum,
Quidnam inter ſeſe permutato ordine poſſent,
Si non ipſa dedit ſpecimen Natura creandi?
Namque ita multa modis multis Primordia rerum
Ex infinito jam tempore percita plagis,
Ponderibuſque ſuis conſuerunt concita ferri,
Omnimodiſque coire, atque omnia pertentare,

Notæ.

164. *Summam.*] Mundum, viz. Mundum autem dixit *Summam* ex eorum Philoſophorum ſententia, qui *Unicum* agnoſcebant. Lambinus legit, *Fundo*.

174. *Amorem accendere tali.*] Alii, *amore tali*: *Tali*. Tali ὅτῳ, ſeu Deo vel Homini. *Faber*.

181. *Nec fuit in numero.*] Rerum creatarum: *Eſſe creatum*: Alii, *Eſſe creato*, ut, v. 177. *Eſſe creatis*.

182. *Exemplum porro, &c.*] Tota omnium rerum notities à Simulachris rerum incurrentibus derivatur, Dii etiam nihil inconſiderate faciunt, quicquid agere conſtituunt, illud prævident: At nullæ Imagines rerum in Mentem Divinam cadere potuerunt, cùm res ipſæ nondum extiterint; ideo inepte aliquis dicat Deos Cœlum, Terram, Animalia, Omnia creâſſe.

187. *Creandi.*] Lambinus, *Creando*: melius.

188. *Multa modis multis.*] *Multimodis multis*: Gifanius.

Quæcunque

Quæcunque int er ſe poſſint congreſſa creare,
Ut non ſit mirum ſi in taleis diſpoſituras
Deciderunt quoque, & in taleis venere meatus,
Qualibus hæc rerum genitur nunc Summa novando.
Quòd ſi jam rerum ignorem Primordia quæ ſint,
Hoc tamen ex ipſis Cœli rationibus auſim
Confirmare, aliiſque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis divinitus eſſe paratam
Naturam rerum, tanta ſtat prædita culpa.
Principiò, quantum Cœli tegit impetus ingens,
Inde avidam partem Monteis, Sylvæque ferarum
Poſſedere, tenent Rupes, vaſtæque Paludes,
Et Mare, quod latè Terrarum diſtinet oras.
Inde duas porro prope parteis fervidus Ardor,
Aſſiduuſque Geli caſus mortalibus aufert.
Quod ſupereſt arvi, tamen id Natura ſua vi
Sentibus obducat, ni vis Humana reſiſtat,
Vitaï cauſa valido conſueta bidenti
Ingemere, & terram preſſis proſcindere aratris.
Si non fœcundas vertentes vomere glebas,
Terraïque ſolum ſubigentes cimus ad ortus:
Sponte ſua nequeant liquidas exiſtere in auras.
Et tamen interdum magno quæſita labore,
Cùm jã per terras frondent, atque omnia florent;
Aut nimiis torret fervoribus ætherius Sol,

quæcunque hiſce cœtibus facere & componere valerent, ut mirandum non ſit, ſi in talem ordinem aliquando deciderunt, & obtinuerunt eos motus, quibus adminiſtratur hic Mundus, & perpetuò renovatus conſervatur. Si verò neſcirem rerum Origines, tamen ex ipſis Cœli rationibus multiſque aliis rebus probare poſſim, Mundum non fuiſſe a Diis factum; tot tantiſque vitiis laborat. Principio, Orbis quem rapidus Cœli ambitus tegit magnam partem montes occupant & Sylvæ ferarum domus, Rupes etiam, vaſtæ Paludes, & Mare quod varias Terræ regiones latè ſeparat. Præterea, duas fere totius orbis partes nimius Calor (ſub Zona torrida) & continuum frigus (ſub Zonis frigidis) aufert mortalibus. Id Terræ quod ſupereſt Sentes ſolos produceret, niſi Homines domarent ſoliti victus quærendi cauſa bidenti valido ingemere, & depreſſis Aratris terram proſcindere; Niſi nos, inquam, Homines fœcundas glebas Vomere vertentes, Terramque ſubigentes excitemus ad exerendam vim frugibus producendis aptam, profectò nunquam ſponte ſua naſcerentur. Interdum tamen fruges labore magno quæſitas, cum jam floreant per Terras, & lætæ meſſis ſpem faciant, vel nimio calore Sol urit,

Notæ.

195. *Genitur.*] Cdd. *Geritur*, Nec melior quidem hæc vox *Genitur* Lambini.

196. *Quod ſi jam rerum*, &c.] Sequuntur, v. 27. argumenta è vitioſa hujus Mundi conſtitutione ducta; Quippe Sapientiſſimi Artificis opus fuiſſet abſolutum, non horridum Montibus, Sylvis, Paludibus, &c. Aliæ partes non rigerent perpetuo gelu, neque alias nimii Calores torrerent: Deinde Fruges potiùs quàm Spinas, Sentes, & cætera inutilia produceret: Denique nullis procellis vexaretur, non aleret Feras Humano Generi infeſtas, neque varii Morbi varias Anni tempeſtates ſequerentur, & Funera præcipitarent: Sed omnia fuiſſent optime diſpoſita & ornata; Quieti atque uſibus Humani generis accommoda, & Deo digna.

202. *Avidam partem.*] Magnam, ingentem, Interpretes, Quia, viz. Avidi magna omnia deſiderant, vel quia avidè occupata eſt; Quis feret hæc? *Avidam*, Bibulam, Nardius, nam Terra eſt Humoris avidiſſima: Ineptè. Nec porrò Interpretes prætendant,

Avidu *complexu quem tenet Æther*,

lib. II. v. 1065. non attinet. Meliùs igitur cum vulg. legatur Aliam, ſed potiùs *Habitant*: Neque inſolentiùs *Montes habitant*, quàm *Sylvæ poſſident*.

206. *Geli.*] Veteres tam *Gelus*, quàm *Gelu*.

Aut

Aut ſubiti perimunt imbres, gelidæque pruinæ,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.
Præterea genus horriferum Natura Ferarum,
Humanæ genti infeſtum, terraque marique,
Cur alit, atque auget? Cur Anni tempora morbos
Apportant? Quare Mors immatura vagatur?
Tum porro Puer, ut ſævis projectus ab undis
Navita, nudus humi jacet, infans, indigus omni
Vitali auxilio, cùm primùm in luminis oras
Nixibus ex alvo matris natura profudit:
Vagituque locum lugubri complet, ut æquum'ſt,
Cui tantum in vita reſtet tranſire malorum.
At variæ creſcunt Pecudes, Armenta, Feræque:
Nec crepitacula eis opu' ſunt, nec cuiquam adhibenda 'ſt
Almæ nutricis blanda atque infracta loquela:
Nec varias quærunt Veſteis pro tempore Cœli:
Denique non Armis opus eſt, non Mœnibus altis,
Queis ſua tutentur, quando omnibus omnia largè
Tellus ipſa parit, naturaque dædala rerum.
Principiò, quoniam Terraï corpus, & Humor,
Aurarumque leves animæ, calidique Vapores,
E quibus hæc rerum conſiſtere Summa videtur,
Omnia nativo ac mortali corpore conſtant:
Debet tota eadem Mundi natura putari.
Quippe etenim quorū parteis, & membra videmus
Corpore nativo & mortalibus eſſe figuris;
Hæc eadem ferme mortalia cernimus eſſe,

aut ſubiti imbres, & gelidæ pruinæ enecant; aut Procellæ turbine violento jactant, & proſternunt. Præterea, cur Natura terræ marique nutrit & auget horrendas feras Humano generi infeſtas? Quare variæ tempeſtates Anni varios afferunt Morbos, quare tam frequentia ſunt immatura funera? Deinde Puer, ut Naufragus à ſævis undis projectus, nudus humi jacet, Infans, omni vitæ auxilio indigus, cum primum ex utero Matris illum in oras luminis profundit natura, lugubri vagitu locum complet, ut par eſt, cui tot mala ſunt in vita ſubeunda. At Pecudum, Pecorum, & Ferarum varia genera creſcunt, non eſt iis opus crepitaculis, neque ulli eorum blanda & dimidiata verba almæ nutricis adhibenda ſunt: Neque diverſas veſtes pro diverſa Anni tempeſtate quærunt: Denique non Armis opus eſt, non altis Mœnibus quibus ſe ſuaque defendant, quoniam Tellus & Natura rerum formatrix ſponte omnibus omnia abunde ſubminiſtrat. Principio, quoniam Terra, Aqua, Aër, Ignis, è quibus hic Mundus componi videtur, Mortalia ſunt & nativa, aliquando naſcuntur, aliquando intereunt, totus etiam Mundus mortalis eſt habendus. Nam quorum partes & membra videmus mortalia & nativa, illa ipſa quoque cernimus mortalia

N o t æ.

222. *Apportant.*] *Important*, Lambinus, infra, v. 370.
Aut aliam quamvis cladem importare *pericli.*

223. *Tum porrò Puer*, &c.] V. 13. aliud habes argumentum; Si Dii Mundum feciſſent, Melior foret Hominum, quàm Aliorum Animalium conditio, at longe deterior, & ſi rem ipſam attendas, Brutis Parens videtur Natura, Hominibus Noverca.

225. *Vitali auxilio.*] Ita Muretus, dum Codd. *Vitai.*

230. *Nec crepitacula eis opus ſunt.*] Codd. *Nec crepitacula eis opus eſt*, & rectiùs: Plautus,
Puero opus eſt cibum.

236. *Principio, quoniam*, &c.] Depulſis iis præjudiciis quæ Stoicorum vanitas, aut Vulgi ſuperſtitio opinioni ſuæ oppoſuerat, v. 12. hoc modo diſputat; Cùm ea ſit Naturâ Totius quæ Partium, & obſervemus Mundi partes, Terram, viz. Aquam, Aërem & Ignem ſubinde mutari, aliquando diminui, & deinde refici, dicendum eſt totam compagem eſſe pariter Mortalem.

240. *Debet tota eadem.*] Giſanius, *Debet eodem omnis*, viz. æque nativo & mortali corpore conſtare.

243. *Hæc eadem ferme.*] Debuit planè & diſertè concludere, ſed ita alibi locutus eſt: Donatus, *ferme* pro *facile*: Terent. Andr. Act. 3. Sc. 1.

Et

Et nativa ſimul. Quapropter maxima Mundi
Cùm videam membra, ac parteis conſumta
regigni.
Scire licet, Cœli quoque idem Terræque fuiſſe
Principiale aliquod tempus, clademque futuram.
Illud in his rebus ne me arripuiſſe rearis,
Memmi, quòd Terrã, atque Ignem mortalia ſumpſi
Eſſe: neque Humorem dubitavi, Auraſque perire:
Atque eadem gigni, rurſuſque augeſcere dixi:
Principiò, pars Terraï nonnulla peruſta
Solibus aſſiduis, multa pulſata pedum vi
Pulveris exhalat nebulam, nubeiſque volantei,
Quas validi toto diſpergunt aëre venti:
Pars etiam glebarum ad diluviem revocatur
Imbribus, & ripas radentia flumina rodunt.
Præterea, pro parte ſua quodcunque alid auget,
Roditur: & quoniam dubio procul eſſe videtur
Omniparens, eadẽ rerũ commune ſepulcrum:
Ergo Terra tibi limatur, & aucta recreſcit.
Quod ſupereſt, Humore novo mare, flumina,
fonteis
Semper abundare, & latices manare perenneis,
Nil opus eſt verbis, magnus decurſus aquarum
Undique declarat: ſed primum quicquid Aquaï
Tollitur, in ſummaque fit, ut nihil Humor abundet,
Partim quòd validi verrentes æquora venti
Deminuunt, radiiſque retexens ætherius Sol:

& nativa: Quapropter cum videam præcipuas partes & maxima Mundi membra ſemel conſumta refici, concludere licet Cœlum Terramque (totum Mundum) aliquando incepiſſe, & aliquando interitura fore. Ne verò, O Memmi, putes me quod probare non poſſum temere arripuiſſe, cum ſuppoſuerim Terram & Ignem Mortalia eſſe, neque dubitaverim Aquam & Aërem aliquando interire, aliquando naſci, & augeri: accipe argumenta. Principio, nonnulla pars Terræ continuo calore Solis peruſta, & multorum Hominum pedibus pulſata nebulam Pulveris nubeſque volantes exhalat, quas nubes Pulveris validi Venti toto Aere diſpergunt: Pars etiam Terræ pluvia madefacta in Aquam vertitur, & præterfluentia flumina partes riparum ſuarum auferunt. Præterea, quodcunque aliquibus ſui partibus auget aliud, id ipſum conſumitur, quoniam vero Terra res omnes producit & alit, & res omnes intereuntes eadem recipit, neceſſe eſt, ut Terra pereat & naſcatur, ut aliquando minus, aliquando majus ſit illius Corpus. Deinde Mare, Flumina, Fontes novo Humore ſemper abundare, Aquaſque perennes fluere non opus eſt argumentis quibus confirmarem: Nam magni fluvii undique in Mare decurrentes id demonſtrant: ſed primo, Aliquid Aquæ conſumitur, & fit ut tota moles Aquæ nimia non ſit, partim quoniam validi Venti verrentes æquora diminuunt Aquas, & ætherius Sol radiis ſuis attenuat & elevat;

NOTÆ.

248. *Illud in his rebus,* &c.] Quòd verò præcipuæ partes, & maxima Mundi membra, Terra, Aqua, Aër, Ignis gignuntur, & intereunt; v. 59. fuſiùs demonſtrat: Multæ Terræ particulæ in altum feruntur, & Aëra componunt; Multas auferunt flumina, & in Mare volvunt, v. 14. Aqua item nova indies naſcitur, at pars illius vi Solis in Aërem mutatur, pars in meatibus ſubterraneis Terræ formam induit, v. 12. Aërem, qui recipit omnes particulas è rebus omnibus perpetuò fluentes, & res illas omnes reficit, nemo dixerit æternum, aut immortalem, v. 8. De Igne denique idem concludendum, cùm Radii Solis, qui unicus eſt Lucis & Ignis fons, quolibet monumento emiſſi pereunt: Ideoque quòd Sol ipſe reparetur, æquè ac Lychni & Tædæ, omninò confitendum, v. 25.

248. *Arripuiſſe.*] Arripere, aſſumere non datum aut conceſſum ab altero: Tullius, lib. I. de Nat. Deor. *Arripere mihi videmini, quaſi veſtro jure, rem nullo modo probabilem.*

258. *Alid auget.*] Alii, *Alit, Auget.*

261. *Limatur.*] *Libatur,* melius.

265. *Sed primum quicquid.*] Quidque, ut ſæpe aliàs, & v. 285. item, v. 305. *Nam primùm quicquid fulgoris diſperit ei.*

268. *Retexens.*] Ἀναλύων, καταλύων, reſolvens.

Partim

Partim quòd ſubter per terras diditur omneis.
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies Humoris, & ad caput amnibus omnis
Convenit; inde ſuper terras fluit agmine dulci,
Qua via ſecta ſemel liquido pede detulit undas.
Aëra nunc igitur dicam qui corpore toto
Innumerabiliter privas mutatur in horas.
Semper enim quodcunque fluit de rebus, id omne
Aëris in magnum fertur mare : qui niſi contrà
Corpora retribuat rebus, recreetque fluenteis,
Omnia jam reſoluta forent, & in Aëra verſa.
Haud igitur ceſſat gigni de rebus, & in res
Recidere aſſiduè, quoniam fluere omnia conſtat.
Largus item liquidi fons luminis, ætherius Sol
Inrigat aſſiduè cœlum candore recenti,
Suppeditatque novo confeſtim lumine lumen.
Nam primum quicquid fulgoris diſperit eij,
Quòcunque accidit : id licet hinc cognoſcere poſſis,
Quòd ſimul ac primùm nubes ſuccedere Soli
Cœpere, & radios inter quaſi rumpere lucis,
Extemplo inferior pars horum diſperit omnis;
Terraque inumbratur, qua nimbi cunque ferun-
tur,
Ut noſcas ſplendore novo res ſemper egere,
Et primum jactum fulgoris quemque perire;
Nec ratione alia res poſſe in ſole videri,
Perpetuò ni ſuppeditet lucis caput ipſum.
Quin etiam nocturna tibi, terreſtria quæ
ſunt,
Lumina, pendentes Lychni, claræque coruſcis
Fulguribus, pingues multa caligine Tedæ,
Conſimili properant ratione, ardore miniſtro,
Suppeditare novum lumen, tremere ignibus inſtant;

partim quoniam per ſubterraneos meatus diſtribuitur, per iſtos enim meatus Aquæ marivæ rivuli feruntur, qui ad fontem Amnium convenientes erumpunt, & inde ſuper terras fluunt dulci agmine qua via ſemel ſecta undas liquido pede detulit (ubicunque egeritur humus, & fit foſſa.) Nunc de Aëre dicendum eſt, qui ſingulis horis infinitis penè modis toto ſuo Corpore mutatur. Nam quodcunque de rebus fluit in magnum Aëris mare fertur, qui Aer niſi viciſſim rebus Corpora retribuat, & reficiat fluentes, Omnes res jam jam reſolutæ fuiſſent, & in Aerem mutatæ. Aer igitur jugiter oritur de rebus aliis, & in res alias redit, certum enim eſt res omnes in perpetuo fluore eſſe, particulas emittere, & diminui. Item ætherius Sol largus liquidi luminis fons, aſſiduè nova luce perfundit Cœlum, & lucem nova luce confeſtim reficit: Nam ea Lux quæ primò emittitur, quam primum attigerit partem in quam deſtinatur, perit: Id autem ita eſſe hinc potes cognoſcere, quòd ſimul ac Nubes ſubeant Solem, & radios lucis quaſi interrumpunt, ſtatim pars omnis radiorum quæ eſt infra Nubes perit, & quacunque Nubes feruntur, Terra inumbratur: Atque hæc probant res nova luce ſemper indigere, & lucem primò emiſſam perire: Nec alia ratione Res in luce videri poſſe, niſi Sol ipſe fons lucis novos radios perpetuò emittat. Quinetiam nocturna lumina, quæ ſunt terreſtria, Pendentes, viz. Lychni, Tedæ coruſcis fulgoribus micantes, multoque fumo pingues, pari ratione miniſterio Ignis novam lucem perpetuò ſuppeditare properant, inſtant tremere ignibus, (tremulos radios jugiter emittunt)

NOTÆ.

272. *Agmine dulci.*] *Agmen*, pro *actu*, & *ductu* quodam ponere non inelegans eſt. Ut
Leni fluit agmine Tibris.
Macrobius, Satur. VI. cap. 4.

281. *Fluere omnia conſtat.*] Supra, lib. IV.
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi.

283. *Inrigat.*] Sol enim *Fons luminis.* Vid. v. 661. & lib. IV. v. 375.

287. *Succedere Soli.*] Virg. Geor. 3.
Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere, & umbræ.
Idem, lib. IV.
——— *Atque alto ſuccedere Cœlo.*

299. *Tremere ignibus.*] Tremulos radios ſpargunt Lychni, & Tedæ.

Inſtant,

Inſtant, nec loca lux inter quaſi rupta relin-
    quit:
Uſqueadeo properanter ab omnibus ignibus ejus
Exitium celeri toleratur origine flammæ.
Sic igitur, Solem, Lunam, Stellaſque putandum
Ex alio, atque alio lucem jactare ſubortu,
Et primum quicquid flammaï perdere ſemper:
Inviolabilia hæc ne credas fortè vigere.
  Denique non Lapides quoq; vinci cernis ab ævo?
Non altas Turreis ruere, & putreſcere Saxa?
Non delubra Deûm, Simulacraque feſſa fatiſci?
Nec ſanctum numen fati protollere fineis
Poſſe? Neque adverſus naturæ fœdera niti?
Denique non Monumenta virûm dilapſa videmus
Cedere proporro, ſubitoque ſeneſcere caſu?
Non ruere avolſos Silices à montibus altis,
Nec validas ævi vireis perferre, patique
Finiti? Neque enim caderent avolſa repente,
Ex infinito quæ tempore pertoleraſſent
Omnia tormenta ætatis privata fragore.
  Denique jam tuere Hoc circum, ſupraque,
    quod omnem
Continet amplexu terram; quod procreat ex ſe
Omnia (quod quidam memorant) recipitque pe-
    remta:
Totum nativum mortali corpore conſtat.
Nam quodcunque alias ex ſe res auget, alitque,

ne: lux quaſi interrupta relinquit loca (& continuatâ luce ædes illuſtrantur:) tanta celeritate lux iſta tedarum quolibet momento evaneſcens, ab omnibus illarum ignibus nova luce inſtauratur: Pariter credendum eſt, Solem, Lunam, & Stellas lucem novam perpetuò ſuborientem emittere, & ſemper perdere primam quamque lucem quam emittunt, ne forſan credas illa integra ſemper vigere, & æterna. Denique nonne vides Lapides ab ævo vinci? Nonne altas turres ruere, ſaxa etiam putreſcere? Deorum templa, imo ipſa Simulachra tandem corrumpi, & collabi? Nec Deos ipſos templa ſua & Simulachra diutius conſervare poſſe quàm leges Naturæ patiuntur & permittunt? Denique nonne videmus Hominum monumenta labi, ſubito caſu tanquam Senio confecta ruere? Nonne etiam videmus Saxa montibus altis avulſa cadere, neque validas vires ævi Finiti pati poſſe? Profecto enim iſta jam non repente avulſa ruerent, ſi ab æterno omnes ævi vires impetuſque infracta ſuſtinuiſſent. Denique intuere hoc (Cœlum) quod circum ſupraque omnem Terram complectitur, quod ex ſe procreat omnia (uti quidam docent) & eadem peremta recipit, nam id totum nativum prorſus & mortale eſt: Quodcunque enim ex ſe nutrit augetque alias res, id ipſum

NOTÆ.

307. *Denique non Lapides*, &c.] Superiora argumenta confirmat, v. 12. Quæ Solidiſſima videmus, ſentiunt vires temporis, & putreſcunt. Turres, Templa, Deorum Simulachra (Nec illa Numen ipſum ſuſtentare poteſt) quis non videt quotidie labantia? Saxa denique, quæ integra vidimus brevi tempore labefacta ſunt, & montibus avulſa cadunt: Quis autem dicat illa ab æterno extitiſſe, quæ temporis finiti vires perferre nequeant?

309. *Feſſa fatiſci.*] Faber, *Fiſſa fatiſci.*

310. *Protollere fines.*] Proferre: Plautus, *Neque viri Vitam ſinet in craſtinum* protolli.

313. *Cedere proporro*, &c.] Giſanius,

Quærere *pro porro* ſibi cuuque *ſeneſcere*
    credas,

id eſt, ut credas ea aliquando ſibi quærere Senectutem: Sed melior vulgata lectio. *Faber* autem rejicit. *Denique non monumenta*, &c. & legit,

Omniaque *ut porro, ſubitoque ſeneſcere*
    credas,
Non ruere avulſos, &c.

Sed huic etiam conjecturæ vulgatam lectionem libenter præferam.

319. *Denique jam tuere*, &c.] V. 6. Illos refutat, qui omnia è Cœlo oriri, & in Cœlum iterum reſolvi ſentiunt, & tamen Cœlum ipſum immortale & æternum aſſerunt; Nam quod in alias res vertitur, & quod ex iis rebus ſolutis reparatur & reficitur, id Nativum prorſus & Mortale.

Deminui debet, recreari cùm recipit res.
Præterea, ſi nulla fuit genitalis origo
Terraï & Cœli, ſemperque æterna fuere:
Cur ſupera bellum Thebanum, & funera Trojæ,
Non alias alii quoque res cecinere Poëtæ?
Quò tot facta virûm toties cecidere? Nec uſquam
Æternis famæ monumentis inſita florent?
Verùm (ut opinor) habet novitatem Summa, recenſque
Natura'ſt Mundi, neque pridem exordia cepit.
Quare etiam quædam nunc Artes expoliuntur,
Nunc etiam augeſcunt; nunc addita Navigiis ſunt
Multa: Modò Organici melicos peperere ſonores.
Denique Natura hæc rerum, Ratioque reperta 'ſt
Nuper, & hanc Primus cum primis Ipſe repertus
Nunc ego ſum, in patrias qui poſſim vertere voces.
Quòd ſi forte fuiſſe antehac eadem omnia credis:
Sed periiſſe hominum torrenti ſæcla vapore,
Aut cecidiſſe urbeis magno vexamine Mundi,

debet deminui, & refici iterum cum iſtas res diſſolutas recipit. Deinde ſi nullus fuerit dies natalis Terrarum & Cœli, ſed ab æterno extiterint; cur non varii Poetæ Carmine explicarunt varias res geſtas ante bellum Thebanum, & Trojæ excidium? Quò tot & tanta Hominum facinora ceciderunt? Nec uſquam inſita æternis famæ monumentis vigent? Verum, ut puto, Mundus non eſt admodum vetuſtus, neque multis abhinc annorum millibus incœpit eſſe: Atque hanc ob cauſam multæ artes etiam hodie inveniuntur, perficiuntur multæ; hodie multa navibus ſunt addita, nuper ab Organicis Muſica reperta eſt. Denique hæc Philoſophia, quam nunc doceo nuper inventa eſt, & Ipſe primus ſum qui nunc illam Latino carmine & ſermone explicem. Quòd ſi forte credas eadem (easdem artes) quæ nunc vigent olim fuiſſe, Sed Homines Igni periiſſe, Urbes Terræ motibus everſas cecidiſſe,

Notæ.

325. *Præterea, ſi nulla fuit, &c.*] Mundi novitas, v. 14. probatur, tum ex eo, quòd Hiſtoriæ omnium antiquiſſimæ Thebano aut Trojano bello ſuperiores non ſint, ut eſſe deberent, ſi Mundus foret, non dico æternus, ſed multò vetuſtior; tum ex eo quòd Artes omnes recens adinventas habemus, ſiquidem Authores omnium memorantur; cùm, ſi Mundus nunquam cœpiſſet, deberent Artes, ac potiſſimùm, Vitæ utiles ſemper extitiſſe. Macrobius, in Somn. Scip. Lib. II. Cap. 10. *Quis non hinc exiſtimet Mundum quandoque cœpiſſe, nec longam retrò hujus ætatem, cum adhinc ultra duo retrò annorum millia de excellenti rerum geſtarum memoria ne Græca quidem extet Hiſtoria. Nam ſupra Ninum, a quo Semiramis ſecundum quoſdam creditur procreata, nihil præclarum in libros relatum eſt. Si enim ab initio, imò ante initium fuit Mundus, ut Philoſophi volunt, cur per innumerabilium ſeriem ſæculorum non fuerat cultus, quo nunc utimur, inventus? Non literarum uſus, quo ſolo memoriæ fulcitur æternitas? Cur denique multarum rerum experientia ad aliquas Gentes recenti ætate pervenit? Ut ecce Galli vitem, vel cultum oleæ Roma jam adoleſcente didicerunt; aliæ verò Gentes adhuc multa neſciunt, quæ nobis inventa placuerunt: Hæc omnia videntur æternitati rerum repugnare, dum opinari nos faciunt certo Mundi principio ſingula quæque cœpiſſe.*

336. *Natura hæc rerum.*] Phyſicam intelligit, planè eadem ratione Horatius, qui interdum audacior eſt, de Pythagora dixit,

Naturæ *non ſordidus Author.* Faber.

339. *Quod ſi forte, &c.*] His argumentis nonnulli Philoſophi hoc modo reſpondent; Olim Artes iſtæ viguerunt, quæ nunc florent, ſed aliquando Ignis, aliquando Aqua delevit, vel Terræ motus hauſit humanum genus: Inde jam novæ videntur nobis & recentes. Hoc reſponſum retorquet Poeta, v. 13. Nam Orbem aliquando Ignibus peruſtum, aliquando Aquis obrutum, aut Terræ motibus diruptum nemo ſanus æternum dixerit: Ideo enim Hominem dicimus Mortalem, quoniam illis Morbis tentatur, qui in alios vehementiùs incidentes eos abſtulerunt.

Aut

Aut ex imbribus aſſiduis exiſſe rapaceis
Per terras Amneis, atque oppida cooperuiſſe:
Tantò quippe magis victus fateare neceſſe 'ſt,
Exitium quoque Terraï, Cœlique futurum.
Nam cùm res tantis morbis tantiſque periclis
Tentarentur, ibi ſi triſtior incubuiſſet
Cauſa; darent latè cladem, magnaſque ruinas:
Nec ratione alia mortales eſſe videmur
Inter nos, niſi quòd morbis ægriſcimus iſdem,
Atque illi, quos à vita natura removit.
Præterea, quæcunque manent æterna, neceſſe 'ſt,
Aut quia ſunt ſolido cum corpore, reſpuere ictus,
Nec penetrare pati ſibi quicquã, quod queat arctas
Diſſociare intus parteis, ut Materiaï
Corpora ſunt, quorum naturam oſtendimus antè:
Aut ideo durare ætatem poſſe per omnem.
Plagarum quia ſunt expertia, ſicut Inane 'ſt,
Quod manet intactum, neq; ab ictu fungitur hilum:
Aut etiam, quia nulla loci ſit copia circùm,
Quò quaſi res poſſint diſcedere, diſſolvique.
Sicut Summarum Summa 'ſt æterna, neque extra
Quis locus eſt, quò diſſiliant: Neque corpora ſunt, quæ
Poſſint incidere, & valida diſſolvere plaga.
Atneq; (uti docui) ſolido cum corpore Mundi
Natura 'ſt, quoniam admiſtum 'ſt in rebus Inane:
Nec tamen eſt ut Inane: neq; autẽ Corpora deſunt,
Ex Infinito quæ poſſint fortè coorta
Proruere hanc rerum violento turbine Summam,
Aut aliam quamvis cladem importare pericli.
Nec porro natura loci, ſpatiumque profundi
Deficit, exſpergi quo poſſint mœnia Mundi,
Aut alia quavis poſſint vi pulſa perire.
Haud igitur lethi præcluſa 'ſt janua Cœlo,
Nec Soli, Terræque, nec altis Æquoris undis:
Sed patet immani, & vaſto reſpectat hiatu.

vel rapidos Amnes aſſiduis imbribus auctos Terras inundaſſe, & oppida obruiſſe, tanto magis neceſſe eſt ut credas Terram & Cœlum aliquando interitura. Nam cùm res tantis morbis tantiſque periculis affligerentur, ſi vis vehementior impetum feciſſet, diſſoluta penitus corruiſſent: Nec alia ratione conjicimus nos Mortales eſſe, niſi quòd iiſdem Morbis tentamur quibus illi obnoxii erant quos Mors rapuit. Præterea, quodcunque æternum & immortale eſt, neceſſe eſt ut vel perfectè Solidum ſit, ita ut nulla vis frangere, nulla inter partes ejus ſe inſinuare, & earum unionem diſſolvere valeret; Qualia ſunt prima Materiæ Corpora (Atomi) quorum naturam ſuprà docuimus: Aut ideo æternum eſt, quia eſt Intactile, & ictui non obnoxium; Quale eſt Inane: Aut ideo æternum quia nullum eſt ex ulla parte ſpatium, in quod partes illius ſolutæ diſpergi poſſunt; quam ob cauſam Univerſum (τὸ πᾶν) immortale eſt; extra quod nullum eſt ſpatium quo partes ſolutæ fugiant, neque ulla ſunt Corpora quæ in illud incidere, ſuoque violento impetu diffringere valerent. At vero ut ſuperius docui, Mundus non eſt res perfectè Solida, quoniam in omnibus rebus compoſitis Inane eſt admixtum. Neque Inane eſt: Neque deſunt Corpora quæ ex Infinito advenientia, periculum huic Mundo inferre, ejuſque compagem diffringere aut diſſipare valerent: Neque deeſt ſpatium quo Mundi partes diſſolutæ diſpergi poſſint, aut alia qualibet vi pulſæ interire. Igitur lethi janua non præcluſa eſt Cœlo, neque Soli, neque Terræ, neque Mari, ſed immani & vaſto hiatu patens illis obverſa eſt;

NOTÆ.

352. *Præterea, quæcunque,* &c.] Nihil æternum aut immortale agnoſcit *Epicurus*, præter Corpora perfectè Solida, Inane, & τὸ πᾶν, Univerſum: At Mundus non eſt Corpus perfectè Solidùm, nec Inane, neque, cùm Infiniti ſint Mundi, hæc compages poteſt dici Univerſum: V. 24. Videſis etiam Libri III. verſum 808.

Quare etiam Nativa neceſſum 'ſt confiteare
Hæc eadem: neq; enim, mortali corpore quæ ſunt,
Ex infinito jam tempore adhuc potuiſſent
Immenſi validas ævi contemnere vireis.
Denique tantopere inter ſe cùm maxima Mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello;
Nonne vides aliquam longi certaminis ollis
Poſſe dari finem? Vel cùm Sol, & Vapor omnis
Omnibus epotis humoribus exſuperârint,
Quod facere intendunt, neque adhuc conata patrantur:
Tantum ſuppeditant Amnes, ultròque minantur
Omnia diluviare ex alto gurgite ponti;
Nequicquam: Quoniam verrentes æquora venti
Deminuunt, radiiſque retexens ætherius Sol;
Et ſiccare priùs confidunt omnia poſſe,
Quam liquor incœpti poſſit contingere finem.
Tantum ſpirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter ſe cernere certant;
Cùm ſemel in terra fuerit ſuperantior Ignis,
Et ſemel (ut fama 'ſt) Humor regnârit in arvis.
Ignis enim ſuperavit, & ambens multa peruſſit,
Avia cùm Phaëthonta rapax vix Solis equorum
Æthere raptavit toto, terraſque per omneis.
At pater Omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu
Deturbavit equis in terram; Solque cadenti
Obvius æternam ſuccepit lampada mundi;
Disjectoſque redegit equos, junxitque trementeis:

(Igitur Mortalia ſunt Mare, Terra, Cœlum, &c.) Inſuper fateare neceſſe eſt hæc eadem non ab æterno extitiſſe, nam quæcunque Mortalia ſunt, & aliquando intereunt, non potuiſſent infiniti temporis validas vires ab æterno ſuſtinuiſſe. Denique, cum maxima Mundi hujus membra ſint ſibi invicem contraria, belloque impio ſe mutuo infeſta petunt, nonne vides aliquem finem longo illorum certamini imponi poſſe? Vel cum Sol & Ignis epotis omnibus humoribus ſuperaverint, quod certant facere, ſed nondum quæ conantur poſſunt perficere, tantum Humoris Amnes aſſiduè ſuppeditant, & Aquis è vaſto Oceano erumpentibus diluvium minantur: Fruſtra; quoniam venti validi verrentes æquora, & ætherius Sol radiis ſuis attenuans, & elevans, diminuunt Aquas; & confidunt ſe poſſe ſiccare omnia, priuſquam Humor inceptum ſuum perficiat, & diluvium inducat: Ita æquis viribus certatim magnis de rebus pugnant: Semel autem ſuperavit Ignis, & vaſtavit Terram, & ſemel, ut fama eſt, Humor orbem Terrarum obruit: Ignis ſuperavit, cum violenti Equi Solis recto tramite exilientes raptarunt Phaëthonta per totum Cœlum, & Terras omnes illi Cæleſti ſubſtratas. At Jupiter ira vehementi tum commotus repenti ictu fulminis è curru in Terram dejecit Magnanimum Phaëthontem: Et Phœbus cadenti Phaëthonti obvius æternam Mundi lampada (Solem) ſuſcepit, diſperſos & vagantes Equos reduxit, & trementes, & fulmine territos curru iterum ſubjunxit:

Notæ.

377. *Quare etiam nativa*, &c.] Ex eo quod finem habiturus eſt Mundus, concludit, v. 4. Initium habuiſſe: Nam quod aliquando peribit, olim periiſſet.

381. *Denique tantopere*, &c. Aliud demum argumentum deducit, v. 36. à pugna continua (Elementorum) præcipuarum Mundi partium. Cùm enim Ignis cum Aqua committatur, & modò Incendia, modò Eluviones ſuperent, quidni tandem cum totius Mundi ruina hæc concertatio terminetur? Quòd verò magna Incendia & Diluvia contigerint, de Phaëthonte & Deucalione fabulæ demonſtrant, nam Igne vaſtata, & Aquis obruta erat Terra, licet Poetæ inepte finxerunt Incendium iſtud & Diluvium interventu Deorum erupiſſe, & ceſſaſſe.

382. *Pio nequaquam.*] Impio, quia Bellum hoc eſt civile & inteſtinum.

388. *Diluviare.*] Diluvio obruere.

396. *Regnârit.*] *Superârit*, & verſu 399. *Terraſque peruſſit*, Gaſſendus.

397. *Ambens.*] Ambedens ab *Ambedo*: Sic *Ambeſſe* pro *Ambedere*. Alii, *Ambiens*.

Inde ſuum periter recreavit cuncta gubernans.
Scilicet, ut veteres Graiûm cecinere Poetæ:
Quod procul à vera 'ſt animi ratione repulſum.
Ignis enim ſuperare poteſt, ubi Materiaï
Ex infinito ſunt corpora plura coorta;
Inde cadunt vires aliqua ratione revictæ,
Aut pereunt res exuſtæ torrentibus auris:
Humor item quondam cœpit ſuperare coortus,
Ut fama 'ſt hominum, multas quando obruit urbeis:
Inde ubi vis aliqua ratione averſa receſſit,
Ex Infinito fuerat quæcunque coorta,
Conſtiterunt Imbres, & Flumina vim minuerunt.
Sed quibus ille modis conjectus Materiaï
Fundârit Cœlum ac Terram, Pontique profunda,
Soliſque & Lunæ curſus, ex ordine ponam.
Nam certè neque conſilio Primordia rerum
Ordine ſe quæque, atque ſagaci mente locârunt;
Nec quos quæque darent motus pepigere profecto:
Sed quia multa modis multis Primordia rerum
Ex infinito jam tempore percita plagis,
Ponderibuſque ſuis conſuerunt concita ferri,
Omnimodiſque coire, atque omnia pertentare,
Quæcunque inter ſe poſſent congreſſa creare;
Propterea fit, uti magnum volgata per ævum
Omnigenos cœtus, & motus experiundo,

Et per antiquum tramitem currum agens recreavit omnia, & rejecit. Scilicet, hæc canunt Veteres Græci Poetæ, quæ abſurda plane ſunt, & futilia commenta: Nam Ignis poteſt ſuperare, quando ſunt plurima Igneæ materiæ corpuſcula ex Infinito in hunc Mundum delata; Tum autem illius materiæ vires aliqua ratione repreſſæ debilitari debent, aut nimio calore res peruſtæ interibunt. Humor item, uti fertur, aliquando ſuperior evaſit, quando multas urbes obruit: Deinde verò cum iſta Humoris materia quæ ex Infinito in hunc Mundum defluxit, aliqua ratione vel impedita, vel averſa fuit, ceſſarunt Imbres, & decreverunt flumina. Sed quibus modis rerum Semina temerè conjecta conſtituerunt Cœlum, Terram, Mare, Solem, Lunam, ordine exponam: Nam profectò Semina rerum nulla providentia aut ſagacitate mentis ſe in ſuo ordine collocârunt, neque inter ea convenit quibus motibus quæque uterentur, ſed quia Infinita rerum Semina ab æterno aliorum ictibus vel ſuo pondere agitari ſolebant & moveri, omnibus modis convenire, & pertentare omnia, quæcunque hiſce coitibus facere valerent; Inde fit, ut per Tempus infinitum volitantia, & motus cœtuſque omnigenos experiundo,

N o t æ.

407. *A vera eſt animi.*] Meliùs, *Vera nimis eſt.*

413. *Ut fama eſt Hominum*, &c.] Gifanius,

Ut fama eſt, Hominum multos quando obruit *Undis.*

Voſſius, *Hominum multas*, id eſt Crimina Hominum, ſive impios Homines: At quid hic loci *Lucretius* cum criminibus Hominum? profecto Epicuræus nunquam credidit iſtas Aquas ad eluenda Hominum peccata fuiſſe Terrarum Orbi immiſſas.

417. *Sed quibus ille modis*, &c.] Nativi hujus Mundi exordium explicaturus, Deos, omnemque Providentiam longe removet; & totum opus Materiæ permittit, v. 16. Inde *Chaos*, rudis & indigeſta Particularum congeries, quæ huc & illuc agitatæ, tandem pares cum paribus convenerunt, inde Mare, Cœlum, Terra, Sol, Sidera, & quæcunque hic Mundus continet. v. 17. *Plutarchus ex Epicuro* de Placit. Phil. lib. I. cap. 4. Ὁ τοίνυν κόσμος συνέστη ἀποκεκλασμένῳ σχήματι ἐσχηματισμένος τὸν τρόπον τοῦτον, τῶν Ἀτόμων σωμάτων, ἀπρονοήτων, καὶ τυχαίαν ἐχόντων κίνησιν, συνεχῶς τε, καὶ τάχιστα κινουμένων, εἰς τὸ αὐτὸ πολλὰ σώματα συνηθροίσθη, καὶ διὰ τοῦτο ποικιλίαν ἔχοντα καὶ σχημάτων, καὶ μεγεθῶν.

419. *Soliſque & Lunæ.*] Alii, *Solis Lunai.*

Tandem

tandem illa Semina convenirent, quæ ſubitò conjuncta ſæpe fiant magnarum rerum, Terræ, viz. Maris, Cœli, atque Animalium, exordia. Tum temporis Solis currus multa luce coruſcus per altum æthera agitatus, nec Sidera immenſi Cœli, nec Mare, neque Cœlum, nec Terra, nec Aer,. nec res ulla ſimilis noſtris rebus videri potuit; ſed rudis quædam & informis particularum temere agitatarum congeries: Deinde variæ partes in diverſa loca ſecedere cœperunt, pares res cum paribus jungi, & Mundum diſcludere; partes illius dividere, in ordinem redigere, & diſponere membra ex hac confuſa Seminum congerie: Nam Seminum diſcordia è diſſimilitudine formarum & figurarum varietate orta ita conturbabat Intervalla, Vias, Connexus, Pondera, Plagas, Concurſus, Motus, ut convenientes motus mutuò dare & mutuò accipere non potuerunt, & neceſſario fiat partium ſeparatio. Inde magnum Cœlum (Aer) à Terra ſecernitur, ſegregato & collecto omni Humore latum Mare extenſum eſt, & puri ignes ætheris ab aliis rebus ſeparati proprium locum ſortiti ſunt. Quippe primum Singula Terræ corpuſcula,

Tandem ea conveniant, quæ ut convenêre repente
Magnarum rerum fiant exordia ſæpe,
Terraï, Maris, & Cœli, generiſque Animantum.
Hic neque tùm Solis rota cerni lumine largo
Altivolans poterat, neque magni Sidera mundi,
Nec Mare, nec Cœlum, nec denique Terra, neque Aër,
Nec ſimilis noſtris rebus res ulla videri:
Sed nova tempeſtas quædam, moleſque coorta.
Diffugere inde loci partes cœpere, pareſque
Cum paribus jungi res, & diſcludere Mundum,
Membraque dividere, & magnas diſponere parteis
Omnigenis è Principiis, diſcordia quorum
Intervalla, Vias, Connexus, Pondera, Plagas,
Concurſus, Motus turbabat, prœlia miſcens,
Propter diſſimileis formas variaſque figuras;
Quòd non omnia ſic poterant conjuncta manere,
Nec motus inter ſeſe dare convenienteis:
Hoc eſt à Terris altum ſecernere Cœlum,
Et ſeorſum Mare uti ſecreto humore pateret,
Seorſus item puri, ſecretique ætheris Ignes.
Quippe etenim primum Terraï corpora quæque,

Propterea

N O T Æ.

430. *Tandem ea conveniant, quæ ut convenêre repente.*] Alii, *Tandem conveniunt* ea *quæ* conjuncta, &c. Et meliùs. V. lib. II. v. 1169. In ſequenti verſu pro *ſæpe* Faber legit, *nempe*. Ut & lib. II. v. 1060. At profectò vox *repente* modum tantùm conjunctionis exprimit, idcoque illa, quam jactat *Faber*, emendatio nulla eſt, Vid. lib. II. v. 1060.

438. *Inde loci.*] Id eſt, *Poſtea*. Infra, v. 749.

Inde loci *ſequitur Calor.*

Et v. 789.

Inde loci *Mortalia ſæcla crevit.*

439. *Diſcludere.*] Diſcernere, Diſtinguere, &c. At *Diſcluſis* & *Diſcludere*, lib. III. v. 172. & lib. VI. v. 239. *Diruptis* ſonat, & *Perrumpere*. Macrobius, Sat. lib. VI. cap. 2. his comparat illa Virgilii in Sileno,

Namque canebat uti magnum per Inane coacta
Semina Terrarumque, Animæque, Mariſque fuiſſent,
Et liquidi ſimul Ignis; ut his exordia primis
Omnia, & ipſe tener Mundi concreverit Orbis:
Tum durare Solum, & diſcludere *Nerea ponto*
Cœperit, &c.

447. *Hoc eſt à Terris.*] Explicatio illarum vocum, *dare motus convenientes*, id eſt, inquit, ſeparare Cœlum à Terra, &c. *Faber*. Alia verò, quam poſui, interpretatio non eſt inepta; & *Cœlum* recte Aërem interpretor.

450. *Quippe etenim.*] Cùm rudis & indigeſta corpuſculorum congeries in ordinem redigatur per motum, omniſque motus à gravitate oriatur, recte inquirit Poeta quid Atomi graviſſimæ

Propterea quod erant gravia, & perplexa coibant,
In medioque imas capiebant omnia ſedes:
Quæ quantò magis inter ſe perplexa coibant,
Tam magis expreſſere ea, quæ Mare, Sidera, Solem,
Lunamque efficerent, & magni mœnia Mundi.
Omnia enim magis hæc è lævibus atque rotundis
Seminibus, multòque minoribu' ſunt Elementis,
Quàm Tellus: ideo per rara foramina terræ
Partibus erumpens primus ſe ſuſtulit Æther
Signifer, & multos ſecum levis abſtulit Igneis:
Non alia longè ratione, ac ſæpe videmus,
Aurea cùm primùm gemmanteis rore per herbas
Matutina rubent radiati lumina Solis,
Exhalantque Lacus nebulam, Fluviique perennes:
Ipſa quoque interdum Tellus fumare videtur:
Omnia quæ ſurſum cùm conciliantur in alto,
Corpore concreto ſubtexunt nubila Cœlum:
Sic igitur tum ſe levis, ac diffuſilis Æther
Corpore concreto circumdatus undique ſepſit,
Et latè diffuſus in omneis undique parteis,
Omnia ſic avido complexu cætera ſepſit.

quia gravia erant, & implicata convenerunt; imaſque Sedes in medio capiebant. Quæ corpuſcula quantò magis preſſæ & arcte unitæ ſunt, tantò magis expreſſerunt ex Corpuſcula quæ efficerent Mare, Sidera, Solem, Lunam, & immenſum Cœlum. Nam hæc omnia conſtant e Principiis lævioribus, magis rotundis, & minoribus, quàm Terra: Ideo per patentes meatus Terræ Cœlum Stelliferum primum erumpens in altum aſcendit; & multos Ignes ſecum leve abſtulit. Pari pene modo ac ſæpe videmus, cum primum matutina aurea lumina radiati Solis rubent per Herbas rore gemmantes (Sol oritur) & lacus & fluvii perennes exhalant nebulam: Ipſa quoque Terra fumare (fumos emittere) videtur: Quæ omnia (Nebulæ, viz. & Fumi) cum in altum ſublatæ condenſantur, Nubes fiunt, & concreto corpore ſubtexunt Cœlum. Sic levis & diffuſilis æther in ſpiſſum corpus ex omni parte condenſatus ſeipſum continuit, & longè latèque in omnes partes diffuſus, ingenti ambitu reliqua omnia complexus eſt.

N o t æ.

mæ agunt: Exiſtimavit autem Epicurus coacervatas confuſaſque Atomos irrequieto & ingenito ſuo motu ita ſeſe convolviſſe, revolviſſe, ſuſque deque exagitâſſe, ut poſtremò craſſiores omnes verſus Medium confluxerint, & tenuiores extruſione facta à craſſioribus verſus circumferentiam avolârint. Porro ex craſſioribus quidem illis conflatum fuiſſe Terræ corpus, quod Semina Aquæ in ſe contineret, ut quæ non potuiſſent perinde avolare cum cæteris: At è cæteris, quòd varii in ipſis tenuitatis gradus forent, quaſdam reſtitiſſe non longè à Terra, conſtituiſſe Aërem, reliquas altiùs emerſiſſe, & conſtituiſſe ætherem, & extruſa ſimul Corpuſcula ignea coiiſſe in eas moles, quæ in illo adhuc collucent, & appellantur Sidera. Corpora denique illa minora rotunda, lævia fuiſſe, ad eum motum in circumferentiam per eliſionem, ſeu expreſſionem à craſſioribus factam ſic determinata, ut cùm ex maſſa tamen non exirent viis parallelis, neque juxtim inciderent, idcirco in ipſo progreſſu ſibi varie occurſitàriut, impetumque acceptum mutuò refregerint, quouſque impetu denique ceſſante, quæ promotiores, ſive a medio remotiores extiterunt, effectæ ſunt ſibi invicem implicitæ, ſeſeque mutuò continentes, comprimentes, atque idcirco ſpeciem quandam Mœniorum Mundi creantes; & quæ deinceps eò appulerunt, ita ſunt ab illis reflexæ, ut ab aliis ſubinde occurſantibus tota illa ætherea atque cœleſtis regio fuerit exinde concinnata. Licebit id forte intelligere ea comparatione, qua Lucretius rem explicat, dum id potuiſſe fieri oſtendit, ut quando Vapores & Halitus ex Aqua Terraque prodeuntes, & ſublimè elati ita ſurſum addenſantur, concreſcuntque in nubila, ut illic fiat quaſi Laquear, ſub quo Aër qui reſtat nobis aſpectabilis contineatur. Hæc, v. 21. vide etiam *Plutarchum*, Cap. 4. lib. I. de Placit. Phil.

452. *In medioque imas.*] Turnebus, *In medio, atque imas.*

460. *Signifer.*] Alii: *Ignifer.*

465. *Ipſa quoque.*] Alii: *Ipſaque ut.*

Hunc

Hunc exordia ſunt Solis Lunæque ſecuta :
Inter utroſque globi quorum vertuntur in auris:
Quæ neque Terra ſibi adſcivit neque maximus Æther :
Quod nec tam fuerint gravia, ut depreſſa ſederent :
Nec levia, ut poſſent per ſummas labier oras :
Et tamen inter utroſque ita ſunt, ut corpora viva
Verſent, & partes ut Mundi totius extent.
Quod genus in nobis quædam licet in ſtatione
Membra manere, tamen cum ſint ea quæ moventur.
His igitur rebus retractis, Terra repente,
Maxima, quà nunc ſe Ponti plaga cærula tendit,
Succidit, & ſalſo ſuffudit gurgite foſſas:
Inque dies quantò circum magis Ætheris æſtus,
Et radii Solis cogebant undique Terram,
Verberibus crebris extrema ad limina apertam,
In medio ut propulſa ſuo condenſa coiret:
Tam magis expreſſus ſalſus de corpore Sudor
Augebat Mare manando, campoſque natanteis :
Et tantò magis illa foras elapſa volabant
Corpora multa Vaporis, & Aëris, altaque Cœli
Denſebant procul à terris fulgentia templa :
Sidebant Campi, creſcebant Montibus altis

Hunc ætherem ſurgentem Principia, quæ conſtituunt, Solem & Lunam (quorum globi inter Ætherem & Terram in Auris volvuntur) ſecuta ſunt ; Quæ Principia neque Terra retinuit, neque maximus Æther recepit, quoniam neque erant tam gravia ut ad imum ſubſiderent, neque tam levia ut ad extremas Mundi oras aſcenderent. Tamen inter Terram & Ætherem ita ſita ſunt, ut duos globos perpetuo volvant, & ſint Mundi univerſi partes : Ut in noſtris corporibus quædam ſunt membra quæ quieſcunt, cum tamen ſint alia quæ continuò moventur. Segregatis igitur his rebus (Æthere, viz. Sole, Luna, &c.) Terræ iſta pars quæ nunc magnum Mare extenditur, ſubſedit altius, & cavernas recipiendo Humori ſalſo idoneas excavavit. Itaque quò magis Cœli calor & radii Solis crebris ictibus undique tundebant verſus Centrum particulas Terræ ad extremas oras multis poris & meatibus hiantis, ut pulſis verſus Medium particulis fiat Corpus denſius & magis compactum, eò magis ſalſus liquor de Corpore ejus expreſſus fluendo Mare extendebat : atque eò magis multa Ignis & Aëris corpuſcula terrenis particulis exſoluta evolabant, & longe a Terris fulgens altumque Cœlum conſtituerunt. Hinc Campi ſubſidebant, eminebant Montes alti,

NOTÆ.

472. *Hunc exordia*, &c.] Ita Terram totius Mundi fundamentum, ita Ætherem, Mundi mœnia (cæteros Planetas negligit) conſtituit, Solem autem Lunamque mediæ inter Ætherem & Aërem naturæ, quorum nempe Principia erant Aëriis leviora, graviora Ætheriis, in ipſis Ætheris Aëriſque confiniis collocat, ubi perpetuò, ut Pulmones & Corda in Animalibus, moventur, v. 9.

473. *Inter utroſque globi.*] Hunc verſum delet *Lambinus*, parentheſi includit *Giſanius* : Faber legit, *Aſtrorumque, globi* : quam emendationem excute, & nulla videbitur. Aſtrorum enim ortum, v. 460. docuit,

——————Se ſuſtulit Æther
Signifer, & multos ſecum levis abſtulit Ignes.

Deinde, v. 477. in quo *Corpora viva* non *Viva* legendum, totam iſtam de Aſtris fabulam evertit : Dele igitur verſum, qui e v. 477. natus videatur.

481. *His igitur rebus*, &c.] Sed Opus nondum perfectum eſt, nullibi enim, Aqua, Aër, Ignis : Fœculenta igitur iſta congeries, quæ in imum confluxit, Solis radiis ætheriſque æſtu ex omni parte preſſa ſe contraxit : Inde Mare tanquam Sudor emanavit, leviores autem particulæ altiùs evectæ Elementum Ignis & Aëris conſtituerunt : Cùm verò hujus congeriei particulæ quædam duræ magis eſſent rigidæque, omnes non pariter ſubſidebant, inde cava loca Mari recipiendo idonea, inde etiam Fluviorum alvei, inde denique plani Campi, & montium altitudo, v. 18.

483. *Salſo ſuffudit gurgite foſſas.*] *Subtus perfudit, & complevit*, Lambinus, Alii legunt, *Suffodit*: Nam Plutarchus ex Epicuro, καθ' αὐτὸ τὸ ὕδωρ ἐπισὰν ἐκοίλανε τὲς ὑποκειμένες τόπες.

Aſcenſus :

Aſcenſus: neque enim poterant ſubſidere Saxa,
Nec pariter tantundem omnes ſuccumbere partes.
Sic igitur Terræ concreto corpore pondus
Conſtitit, atque omnis Mundi quaſi Limus in imum
Confluxit gravis, & ſubſedit funditus, ut Fæx.
Inde Mare, inde Aër, inde Æther ignifer ipſe.
Corporibus liquidis ſunt omnia pura relicta;
Et leviora aliis alia: & liquidiſſimus Æther,
Atque leviſſimus Aërias ſuper influit auras;
Nec liquidum corpus turbantibus Aëris auris
Commiſcet: ſinit hæc violentis omnia verti
Turbinibus: ſinit incertis turbare procellis:
Ipſe ſuos Igneis certo fert impete labens.
Nam modicè fluere, atque uno poſſe Æthera niſu,
Significat Ponti Mare, certo quod fluit æſtu,
Unum labendi conſervans uſque tenorem.
Motibus Aſtrorum nunc quæ ſit cauſa, canamus.
Principiò, magnus Cœli ſi vertitur orbis:
Ex utraque Polum parti premere Aëra nobis
Dicendum'ſt, extraque tenere, & claudere utrinque;
Inde Alium ſupera fluere, atque intendere eodem,

nam Saxa, rigidæque Terræ partes non potuerunt æquè ſubſidere ac molliores. Hoc modo compactum fuit grave Terræ corpus, veluti gravis Limus in imum locum confluxit, & ut Fæx totius Mundi penitus ſubſedit. Inde Mare, inde Aer, inde Cœlum ignibus repletum. Pura omnia Corpuſcula (quæ à Limo & Fæce longe aberant) Corpora fluida compoſuerunt. Alia autem aliis erant leviora, & Æther fluidiſſimus atque leviſſimus ſupra Aerem aſcendens illi incumbit, nec purum, liquidumque corpus cum tumultuante & turbido Aere commiſcet, ſinit iſta omnia violentibus Ventis agitari, incertis procellis permiſceri, Ipſe verò certo motu volvitur, omneſque ſuos Ignes circumfert. Namque Æthera uno certoque motu poſſe fluere demonſtrat Mare, quod certo æſtu fluit, unum fluendi tenorem perpetuò conſervans. Nunc canamus, quæ ſit cauſa motibus Aſtrorum; Primò, ſi magnus Cœli orbis volvatur, tum dicendum eſt Aera exteriorem Cœli ſuperficiem circumdare, & utrumque Cœli Polum (tam Septentrionalem, quam Auſtralem) premere: Aliam verò iſtius Aeris partem ſupra fluere, & eò tendere,

NOTÆ.

499. *Inde Mare, inde Aer, &c.*] Motus Aſtrorum ut rectiùs explicet, v. 11. præmittit, quibus docet Ætherem leviſſimum & liquidiſſimum ſuper inconſtantem & turbulentum Aërem evectum procellarum omnium eſſe expertem. & conſtanti æquabilique motu fluere, neque enim iſte motus Ætheris incredibilis, cùm perennis neque unquam recurrens ſit Ponti Euxini in Propontidem fluxus.

500. *Omnia pura.*] Terra enim Limus & Fæx totius Mundi penitus ſubſedit.

505. *Turbare.*] Παθητικῶς: *Faber.*

508. *Ponti Mare.*] Ita recte Lambinus, qui aliquando ſcripſit, *Tantum Mare.* Non autem fluxus refluxuſque Oceani, quod ridiculè *Fayus* exiſtimavit, (unde enim iſte Oceani motus ſimilis ſit *uni* Ætheris *niſui*?) ſed Maris Euxini curſus intelligendus eſt: *Ponto*, Gifanius, id eſt, *in Ponto*, abſurdè: Sed *Ponto* in Libris invenit: Ita verò, quaſi *Ponto* vel *Pontū* pro *Ponti* Codices nunquam exhiberent.

510. *Motibus Aſtrorum, &c.*] Phyſicorum munere ſe probè fungi exiſtimant Epicuræi, ſi poſſibiles quaſdam Motuum cœleſtium cauſas aſſignent: Id jam agit *Lucretius*, v. 25. Nam ſi totum Cœlum moveatur, tum poteſt eſſe Aër duplex, alter qui ſupernè premat, Cœlumque in Occaſum urgeat, alter qui infernè quaſi ſubtervehat: Si quieſcat Orbis tum rapidæ quædam Ætheris particulæ exitum in Inane Spatium quærentes, nec valida Mundi mœnia perfringere valentes circumverſantur, & ſecum Aſtra rapiunt: Vel Aër aliquis externus irruit & verſat, vel tandem ipſa prorepunt Aſtra, prout Corporibus Igni ſuo alendo idoneis per Cœlum ducuntur.

513. *Extraque tenere.*] Alii: *Et utraque tenere.*

Quo volvenda micant æterni Sidera mundi:
Aſt Alium ſubter, contrà qui ſubvehat Orbem:
Ut fluvios verſare Rotas, atque Hauſtra videmus.
Eſt etiam quoque, uti poſſit Cœlum omne manere
In ſtatione, tamen cùm lucida ſigna ferantur:
Sive quod incluſi rapidi ſunt Ætheris æſtus,
Quærenteſque viam circumverſantur, & Ignes
Paſſim per Cœli volvunt ſe immania templa:
Sive aliunde fluens alicunde extrinſecus Aër
Verſat agens igneis: ſive Ipſi ſerpere poſſunt,
Quo cujuſque cibus vocat, atque invitat eunteis;
Flammea per cœlum paſcenteis corpora paſſim.
Nam quid in hoc Mundo ſit eorum, ponere certum
Difficile'ſt: ſed quid poſſit, fiatque per Omne
In variis Mundis varia ratione creatis,
Id doceo: plureiſque ſequor diſponere cauſas
Motibus aſtrorum, quæ poſſint eſſe per Omne.
E quibus una tamen ſit & hæc quoque cauſa neceſſe'ſt,
Quæ vegeat motum ſignis: ſed quæ ſit earum
Præcipere, haud quaquam 'ſt pedetentim progredientis,
Terraq; ut in media Mundi regione quieſcat,
Evaneſcere

quò fulgentia æterni Mundi Sidera volvenda ſunt: Aliam autem ſubter fluere, quæ Cœli orbem ab Aere ſupra fluente devolutum ſubvehat: eodem planè modo quo videmus fluvios rotas atque Hauſtra verſare. Poteſt quoque fieri ut totus Cœli Orbis quieſceret, interim tamen Aſtra fulgentia volvantur. Sive quoniam rapidæ Particulæ Ætheris incluſæ ſunt, & quærentes viam qua exeant, circumferuntur, & per immenſa Cœli ſpatia ſtellas volvunt: Sive quoniam Aer extrinſecus fluens movet & verſat, ſive quoniam ipſi poſſunt eo tendere quò proprium cuique alimentum vocat, atque trahit Corpora flammis nutriendis apta per Cœlum paſſim depaſcentes. Nam difficile aſſerere hanc vel illam Cauſam veram certamque eſſe cauſam horum motuum in hoc Mundo, Sed quid poſſit fieri per Univerſum (τὸ πᾶν*) in diverſis Mundis diverſo modo formatis, id doceo, & Aſtrorum motibus aſſigno plures cauſas, quæ per Univerſum eſſe poſſint, è quibus tamen cauſis una neceſſe eſt ut ſit Cauſa vera & certa quæ Aſtra moveat & verſet, ſed quænam ex illis ſit iſta Cauſa definire non eſt Illius Philoſophi, qui caute philoſophatur. Et ut Terra in media Mundi regione quieſceret,*

N O T Æ.

515. *Æterni.*] Cœlum *Epicurus* non dixerit *æternum*: *Faber* autem legit, *Alterni*, Mundum verò ſeu Cœlum *Alternum* dixit, quòd *alternis* dierum noctiumque vicibus modò Sol modò Stellæ prodeant, & Cœlum vertatur.

517. *Hauſtra.*] Rotarum Cadi, ab hauriendo: Nonius.

522. *Immania templa.*] Virgilius,

Poſuitque immania *templa.*

Alii tamen *Inania*. *Volvunt ſe*: Iſtud *Se* delendum.

526. *Paſcentes corpora flammea.*] Ut lib. II.

———Depaſcimus *aurea dicta.*

Alii autem: *Paſcentes corpora ſua flammea.*

533. *Quæ vegeat motum Signis.*] Alii: *Quæ vegeat motu in ſignis.* *Veget* autem *Vegetat*, erigit, excitat: Ennius,

———*Æquora ſalſa veges ingentibus ventis.*

535. *Terraque ut in media,* &c.] Meritò autem aliquis inquirat, cùm Telluris grave pondus toties memorat *Lucretius*, cur in medio Aëre quieſcat, cur non perrumpat, & in infinitum Inane præceps deſcendat. Reſpondet Poetà, v. 16. quòd quamvis Telluri Aër Solus circumfuſus eſſe contingat, quia tamen tàm Aër quàm Terra cognatione vincta tenentur, ejuſdemque Totius partes ab ipſa ſui origine ſunt, ideo Aeri terra non eſt oneri, ſed quaſi omni gravitate compreſſioneque depoſita illi inſidet: Secùs autem foret ſi Terra hæc ex alio Mundo adveheretur, ſic enim ſuo pondere Aërem iſtum premeret, quemadmodum minimum pondus noſtris corporibus ſentitur ſi extrinſecùs apponatur, cùm tamen nec caput, nec cætera membra ſibi mutuò ſint gravia, quod ſibi mutuò congenea ſint, communique jure vinciantur.

Evaneſcere paullatim, & decreſcere pondus
Convenit: atque aliam naturam ſubter habere
Ex ineunte ævo conjunctam, atque uniter aptam
Partibus Aëriis Mundi, quibus inſita ſidit.
Propterea non eſt oneri, neque deprimit auras:
Et ſua cuique Homini nullo ſunt pondere Membra:
Nec Caput eſt oneri Collo, nec denique totum
Corporis in Pedibus pondus ſentimus ineſſe.
At quæcunque foris veniunt impôſtaque nobis
Pondera ſunt, lædunt permultò ſæpe minora:
Uſqueadeo magni refert, cui quæ adjaceat res.
Sic igitur Tellus non eſt aliena repente
Adlata, atque auris aliunde objecta alienis:
Sed pariter prima concepta ab origine Mundi:
Certaque pars ejus, quaſi nobis Membra, videtur.

Præterea grandi tonitru concuſſa repente
Terra, ſupra ſe quæ ſunt, concutit omnia motu:
Quod facere haud ulla poſſet ratione, niſi eſſet
Partibus aëriis mundi, cœloque revincta.
Nam communibus inter ſe radicibus hærent
Ex ineunte ævo conjuncta, atque uniter apta.
Nonne vides etiam, quàm magno pondere nobis
Suſtineat corpus tenuiſſima vis Animaï,
Propterea quia tam conjuncta, atque uniter apta'ſt?
Denique jam ſaltu pernici tollere Corpus
Quis potis eſt, niſi vis Animæ, quæ membra gubernat?

æquum erat ut illius pondus paullatim decreſceret, & diminueretur; ut verò id fiat, neceſſe eſt ut habeat aliam naturam (Corpoream tamen) ſibi ſubjectam, à prima ſua origine conjunctam & unitam Mundi partibus Aëriis, quibus incumbit. Ob hanc cauſam non eſt oneri partibus iſtis Aëriis, neque eas premit: Ut cuilibet Homini ſua Membra non ſunt onerosa, nec Caput premit Collum, nec pedes ſentiunt totius Corporis pondus ſibi incumbens: at quæcunque pondera nobis extrinſecus applicita imponuntur, lædunt, quamvis ſæpe levia ſint, neque magni ponderis: tanti refert quæ res cui rei adjungatur. Ita igitur Tellus non aliena (alio loco & non ſimul cum Auris quibus inſidet formata) repente allata eſt, & auris alienis aliunde adjuncta, ſed ab ipſa prima origine Mundi unà cum Auris facta eſt, & certa pars Mundi extitit, ut Membra noſtra unà cum Corpore conſtituta, & certæ partes videntur eſſe. Præterea, Terra gravi Tonitru repente concuſſa, omnia quæ ſupra ſe ſunt, concutit, & tremere facit, quod tamen nullo modo poſſit, niſi partibus Aëriis Mundi, & Cœlo eſſet conjuncta: nam communibus radicibus inter ſe hærent à prima origine conjuncta atque unita. Nonne etiam vides quàm ponderoſum Corpus ſuſtineat Anima, quæ tenuiſſima eſt res, quoniam tam arctè conjuncta eſt, & à prima Origine Corpori unita? Denique quid præter Animam, quæ regit & gubernat Artus poteſt agili ſaltu Corpus tollere?

NOTÆ.

vinciantur. Epicurus ad Herodotum dixit, τὴν γῆν τῷ Ἀέρι ἐποχεῖσθαι ὡς συγγενῆ. Hanc verò Telluris cùm Aëre connexionem probat, v. 6. quia Fulmine, quod violentos in Aëre motus excitat, concuſſa tremit: Deinde, ne quis miretur Aërem, qui ſit res adeo tenuis, ſuſtinere molem tantopere craſſam, ſubjungit, v. 8. tenuiſſimam rem, Animam, viz. noſtram, ſuſtinere Corpus ponderoſum, imo ſaltu in altum tollere valere.

539. *Inſita ſidit.*] Optimè *Lambinus*, ſed non ita Giſanius, qui *Vivit.*

546. *Cui quæ adjaceat res.*] Giſanius: *Quid quæ adjaceat res.*

561. *Quis potis eſt.*] Ita ſcripſerunt Scioli, quia dubitaverunt an dici latinè poſſit *Nullum Animal potis eſt efficere.* Idque eò accidit quia Ennium, Plautum, Terentium, alios non legerant, quin nec *Lucretii* latinitatem unquam obſervârunt: Ipſe enim alicubi,

Conjunctum eſt id, quod nunquam ſine perniciali
Diſcidio potis eſt *ſejungi.*

in lib. IV.

Tenue locis quia non potis eſt *adſigere adhæſum.*

lib. V.

Corpus non potis eſt *cerni*——

ideo leg.

Quid potis eſt. Faber,

Jamne vides quantùm tenuis natura valere
Poſſit, ubi eſt conjuncta gravi cum corpore, ut Aër
Conjunctus terris, & nobis eſt Animi vis?
Nec nimio Solis major rota, nec minor ardor
Eſſe poteſt, noſtris quàm ſenſibus eſſe videtur.
Nam quibus è ſpatiis cunque Ignes lumina poſſunt
Adjicere, & calidum membris adflare vaporem,
Illa ipſa intervalla nihil de corpore limant
Flammarum, nihilo ad ſpeciem'ſt contractior
Ignis.
Proinde calor quoniam Solis, lumenque profuſum
Perveniunt noſtros ad ſenſus, & loca tingunt:
Forma quoque hinc Solis debet filumque videri,
Nil adeo ut poſſis plùs, aut minùs addere verè.
Lunaque ſive notho fertur loca lumine luſtrans,
Sive ſuam proprio jactat de corpore lucem,
Quicquid id eſt, nihilò fertur majore figura,
Quàm, noſtris oculis quam cernimus, eſſe videtur.
Nam priùs omnia, quæ longè remmota tuemur
Aëra per multum ſpecie confuſa videntur,
Quam minimum filū: quapropter Luna neceſſe'ſt,
Quandoquidem claram ſpeciem, certamque figurā
Præbet, ut eſt oris extremis cunque notata,
Quanta hæc cunq; fuat, tanta hinc videatur in alto.
Poſtremò, quoſcunque vides hinc ætheris
Igneis,

Nonne igitur jam vides quantum valere poteſt tenuis res quando gravi cum corpore conjuncta eſt, ut Aër Terræ conjungitur, & noſtro Corpori Anima; Orbis autem Solis nec multò major, nec multo minor eſſe poteſt, quam noſtris oculis apparet: Nam e quocunque Intervallo Ignes poſſunt radios lucis jaculari, noſtraque corpora ſuo calore attingere; Id intervallum nihil detrahit de corpore Ignium, neque facit ut minores noſtris oculis videantur, quàm revera ſunt: Proinde, quoniam Calor, & emiſſi radii Solis noſtros oculos attingunt, & Terra hæc ejus ſplendore illuſtratur, Hinc colligere debemus formam figuramque Solis, in Cœlo nobis apparere eandem quæ eſt, ita ut errares ſi majorem vel minorem exiſtimares. Luna etiam ſive alieno lumine fulget, ſive ſuo de corpore propriam lucem jactet, utcunque id ſit, illam habet figuram, illamque dimenſionem quam noſtris oculis cernimus habere: Nam omnia quæ e longinquo per multum Aëra videmus, prius videntur ſpecie confuſa, quàm extremos eorum ductus & lineamenta oculis uſurpare poſſumus; Quapropter quoniam Luna, non ſpecie confuſa videtur, ſed certam claramque figuram, ut eſt extremis oris notata (totius ſui corporis) exhibet; quantacunque revera ſit, tanta in Cœlo nobis appareat neceſſe eſt: Poſtremo, quaſcunque ſtellas in Cœlo vides,

Notæ.

565. *Nec nimio Solis major rota, &c.*] De Magnitudine Solis & Siderum Epicurus in Epiſtola ad Pythoclem, *Magnitudo Solis, & reliquorum Siderum, quod ad nos quidem attinet tanta eſt, quanta & apparet; quod ad ipſam verò rem ſpectat, aut paullò major, aut paullò minor, aut præcisè tanta, quanta videtur, eſt: ut Oculi aut nihil aut non multum mentiantur.* Idem aſſerit Poeta, v. 10. argumentum à ſenſu deſumens: Donec Lumen Calorque Ignis à nobis ſentiantur, dum ab Igne recedimus, Ignis nihilo contractior apparet, quam dum propè ſumus. At Lumen Caloremque Solis ſentimus, ideo eadem eſt illius quæ apparet magnitudo. Deinde, v. 10. de Luna addit, nos extremam illius oram, ac ſummam faciem diſtinctè cernere: at confuse cerneretur, ſi tam longè diſtaret ut aliquid illius magnitudinis longinquitate detereretur. Demum, v. 7. de Sideribus ſubjungit, ea non multò minora neque multò majora eſſe, vel tanta eſſe quanta videantur, quia iſta varietate exhibentur & Ignes qui apud nos ex intervallo interdiu noctuque ſpectantur. Hæc ipſe *Epicurus* ad Pythoclem.

569. *Illa intervalla.*] *Nil Viſus intervalla*, Giſanius.

572. *Et loca tingunt.*] Alii, *& loca fulgent.* Et verſu ſequenti, *Filumque*, Lambinus; vid. v. 581. dum Vulg. *Sublime*: & Giſanius, *Illincque*, id eſt, *Illincque.* Fruſtra. *Sublime* autem ferri poteſt, cùm verſu 584. legimus,

Tanta hinc videatur in alto.

(Quando-

(Quandoquidem, quoſcunque in terris cernimus igneis.
Dum tremor eſt clarus, dum cernitur ardor eorum;
Perparvum quiddam interdum mutare videntur
Alterutram in partem filum, cùm longiùs abſint,)
Scire licet, perquàm pauxillo poſſe minores
Eſſe, vel exigua majores parte, brevique.
Illud item non eſt mirandum, qua ratione
Tantulus ille queat tantum Sol mittere lumen,
Quod maria, ac terras omneis cœlumque rigando
Compleat, & calido perfundat cuncta vapore.
Nam licet hinc Mundi patefactum totius unum
Largifluum fontem ſcatere, atque erumpere flumen
Ex omni Mundo, quò ſic Elementa vaporis
Undique conveniunt, & ſic conjectus eorum
Confluit, ex uno capite hic ut profluat ardor;
Nonne vides etiam, quàm latè parvus aquaï
Prata riget Fons interdum, campiſque redundet?
Eſt etiam quoque, uti non magno Solis ab igni
Aëra percipiat calidis fervoribus ardor.
Opportunus ita'ſt ſi fortè, & idoneus Aër,
Ut queat accendi parvis ardoribus ictus:
Quod genus interdum ſegetes ſtipulamque videmus
Accipere ex una ſcintilla incendia paſſim,
Forſitan & roſea Sol altè lampade lucens
Poſſideat multum cæcis fervoribus ignem
Circum ſe, nullo qui ſit fulgore notatus,
Æſtiferum ut tantùm radiorum exaugeat ictum.

(Quoniam omnes Ignes quos in Terris cernimus, dum illorum Lux clara non obſcura & confuſa appareat, figuram ſuam & dimenſionem paullulum mutare videntur, alterutram in partem (modò contrahunt, modò ampliant) cum è longinquo ſpectantur) ſcire licet eos vel paullulum majores vel paullulum minores eſſe quàm noſtris oculis apparent. Item non eſt mirandum, qua ratione tam parvus ille Sol tantum lumen poſſit emittere, quod per Maria, omnes terras, Cœlumque ipſum diffuſum ſit, & omnia calore attingat: Nam fieri poteſt ut ex hoc Sole, tanquam ex uno fonte, totius Mundi lumen effluat, ut omnia Caloris Semina ita ad hunc Solem conveniant, ut ex illo, tanquam ex uno fonte omnis totius Mundi Calor emanat. Nonne etiam vides quàm parvus Aquæ fons prata aliquando riget, & inundet agros? Fieri etiam poteſt, ut immenſus Calor per Aera excitetur è Sole quoad molem parvo, ſi forſan ea ſit Aeris temperies & conditio, ut à parva debilique flamma accendi poſſit, ut interdum videmus ſegetes & ſtipulam per latos agros una ſcintilla accendi: Fieri denique poteſt, ut Sol ille qui in Cœlo fulgidam oſtendit lampada, habeat circum ſe multos ignes qui non fulgent, qui tamen fervidum Radiorum fulgentium calorem augere poſſunt.

NOTÆ.

588. *Mutare videntur.*] Palmerius, *Mutare videtur*, id eſt, *mutari Filum*: Hac obſervatione potuimus carere.

592. *Illud item non eſt*, &c.] Sed tantus ille Calor & Lumen per univerſum, quaquà patet, Æthera diffuſum è tantulo & quaſi pedali Sole emanare vix poſſe videatur. Huic difficultati ut ſatisfaciat *Lucretius*, docet, v. 11. Solem concipi poſſe ut fontem perennem Lucis & Caloris, quòd in ipſum ex toto Mundò Semina Lucis & Caloris confluant tanquam in Scaturiginem, ita ut non Unius Solis, ſed totius Mundi Lumen & Calorem ſentiamus. Deinde ſubjungit, v. 10. fortè Aërem vicinum Soli ab illo accendi, multaſque Igneas particulas nobis quidem inconſpicuas circa Solem eſſe, & inde tantus Calor, Lumenque tam longè & late profuſum.

597. *Erumpere flumen.*] Alii, *Lumen*, fortaſſe meliùs: Aliàs de Solis Lumine, de quo, v. 593. objectionem inſtituit, nihil dixiſſe videatur.

604. *Percipiat.*] Sic lib. IV.
Quàm quæ percipiunt Oculos, viſumque laceſſunt.

608. *Accipere.*] Sic lib. VI. v. 40.
——— *Aridior porro ſi nubes accipit Ignem.*
Giſanius tamen, *Accendere.*

Nec

Nec ratio Solis ſimplex, nec certa pateſcit,
Quo pacto æſtivis è partibus Ægocerotis
Brumaleis adeat flexus, atque inde revertens
Canceris ut vertat metas ſe ad Solſtitialeis:
Lunaque menſibus id ſpatium videatur obire,
Annua Sol in quo conſumit tempóra curſu:
Non, inquam, ſimplex his rebus reddita cauſa 'ſt.
Nam fieri vel cum primis id poſſe videtur,
Democriti quod ſancta viri ſententia ponit;
Quantò quæque magis ſint terram Sidera propter,
Tantò poſſe minùs cum cœli turbine ferri.
Evaneſcere enim rapidas illius, & acreis
Imminui ſubter vireis, ideoque relinqui
Paullatim Solem cum poſterioribu' Signis,
Inferior multò quòd ſit, quàm fervida Signa:
Et magis hoc Lunam: & quantò demiſſior ejus
Curſus abeſt procul à Cœlo, terriſque propinquat,
Tantò poſſe minùs cum Signis tendere curſum.
Flaccidiore etiam quantò jam turbine fertur
Inferior quàm Sol, tantò magis omnia Signa
Hanc adipiſcuntur, circum, præterque feruntur.
Propterea fit, ut Hæc ad Signum quodque reverti
Mobiliùs videatur, ad Hanc quia Signa reviſunt.
Fit quoque ut è mundi tranſverſis partibus Aër
Alternis certo fluere alter tempore poſſit,
Qui queat æſtivis Solem detrudere Signis
Brumaleis uſque ad flexus, gelidumque rigorem;

Una denique & certa cauſa aſſignari non poteſt, cur Sol e partibus æſtivis Brumales flexus Capricorni adeat (ad Tropicum Capricorni tendat) & inde rediret ad Cancrum, & cur Luna ſingulis menſibus illud ſpatium percurrat, in quo percurrendo Annum (duodecim menſes) conſumit Sol: Una inquam & certa cauſa non poteſt aſſignari. Nam primò id videtur poſſe fieri quod Democritus egregius Philoſophus affirmat, viz. quòd quantò magis vicina ſunt Terræ Sidera, tanto minus Cœli motu poſſunt circumferri. Nam rapida vis motus ſupremi Cœli priuſquam attingit inferiores orbes paullatim imminuitur, ideoque paullatim relinquitur Sol cum Signis ſequentibus, quoniam multò inferior eſt quam ſumma Cœli Signa: Luna autem quantò longius a Cœlo & Terris propius volvitur tanto minus Signorum celeritatem æquare poſſe videatur, & quantò minus celeri motu quam Sol fertur, quoniam inferior eſt, & longius a Summo Cœlo diſtat, tantò magis omnia Signa illam aſſequuntur, circum etiam, & præter illam feruntur: Et inde fit, ut Luna ſæpius & citius ad unumquodque Signum reverti videatur, cum reverà ſingula Signa illam reviſunt. Poteſt etiam fieri, ut ex oppoſitis Mundi partibus Aer certo tempore alternatim fluat, qui Aer queat Solem detrudere æſtivis Signis, uſque ad Hyemalem Capricornum æterno gelu & frigore rigentem,

Notæ.

613. *Nec ratio Solis, &c.*] Annuum Solis, & Menſtruum Lunæ curſum per duodecim Signa Zodiaci ut explicet, primò, v. 23. propoſuit ſententiam Democriti, qui docuit inferiora Sidera à ſummo Cœlo rapi & circumferri, celeriùs aut tardiùs pro rata uniuſcujuſque Sideris è ſummo illo Cœlo diſtantia. Sol igitur celeriùs quam Luna, ideoque illum rariùs quàm illam Signa aſſequuntur & prætereunt: Neque mirum ſi Luna uno Menſe Signa omnia, in quibus duodecim terit Sol, percurrere videatur. Deinde, v. 17. Duos Aëres Lunæ Solique inſervientes introducit, quorum altero à Cancro ad Capricornum detruduntur, altero a Capricorno ad Cancrum ſtato tempore ſubvehuntur: Et ne illud incredibile videatur, jubet Nubes ſpectari quas diverſi Venti in partes diverſas protrudunt.

615. *Flexus.*] Mox vocat, *Metas*: viz. de Curſu Siderum agens vocibus utitur certamini Curuli accommodatis.

616. *Canceris.*] Ita olim dicebatur, nunc *Cancri*: Apud S. Cyprianum, p. 234. *veluti Cancere infecta*, legimus.

635. *Ad hanc quia Signa reviſunt.*]. Alii, *recurrunt*: Sed, *Viſere ad*, & *Reviſere ad*, Optimi Authores, & Ipſe *Lucretius*, lib. II, & VI.

Et qui rejiciat gelidis à Frigoris umbris
Æſtiferas uſque in parteis, & fervida Signa.
Et ratione pari Lunam, Stellaſque putandum 'ſt,
Quæ volvunt magnos in magnis orbibus annos,
Aëribus poſſe alternis à partibus ire.
Nonne vides etiam diverſis nubila ventis
Diverſas ire in parteis, inferna ſupernis?
Quî minùs illa queant per magnos ætheris orbeis
Æſtibus inter ſe diverſis Sidera ferri?
At nox obruit ingenti caligine terras,
Aut ubi de longo curſu Sol extima cœli
Impulit, atque ſuos efflavit languidus igneis
Concuſſos itere, & labefactos aëre multo:
Aut quia ſub terras curſum convertere cogit
Vis eadem, ſupera terras quæ pertulit orbem.
Tempore item certo roſeam Matuta per oras
Ætheris Auroram defert, & lumina pandit,
Aut quia Sol idem ſub terras ille revertens
Anticipat cœlum radiis accendere tentans:
Aut quia conveniunt ignes, & ſemina multa
Confluere ardoris conſuerunt tempore certo,
Quæ faciunt Solis nova ſemper lumina gigni.
Quod genus Idæis fama'ſt è montibus altis
Diſperſos

ex alterâ verò parte queat rejicere ab Hibernis Signis, & ad æſtiva evehere: Et pari ratione credendum eſt, Lunam & Stellas quæ magnos Annos in magnis Orbibus peragunt, ab Aëribus iſtis alternatim fluentibus in partes Cœli diverſas ferri. Nonne etiam vides Nubila diverſis ventis in partes Mundi diverſas ire, & inferiora ſuperioribus contraria moveri? Quid igitur impedit quin per magnos Cœli orbes Sidera ipſa Æſtibus (flatibus aëriis) inter ſe diverſis ferantur? At denſis tenebris Nox Terram obruit, vel quando Sol poſt longum curſum extremas Cœli oras attigit, & fatigatus efflavit ſuos Ignes itinere concuſſos, & labefactos multo iſto Aere quem percurrit, aut quia eadem vis quæ orbem Solis ſupra Terras volvit, cogit eum convertere curſum ſuum ſub Terras. Certo item tempore Matuta defert roſeam Auroram per oras Cœli, diemque aperit, vel quoniam ille idem Sol ſub Terras revertens radiis, antequam Ipſe appareat, præmiſſis Cœlum accendere conatur: Aut quia Ignes conveniunt, & Semina multa flammæ certo tempore conſuerunt confluere, quæ novi Solis corpus quotidie conficiunt, uti fertur ex altis Idæis montibus

NOTÆ.

643. *Magnos Annos.*] Stellarum Periodos, & Saturni, Jovis, Martiſque revolutiones reſpicere videtur.

649. *At nox obruit*, &c.] Diem ſequitur Nox, quia, v. 6. Sol longo curſu languidus, occaſurus enim langueſcere videtur, extinguitur, vel quia eadem vi qua ſupra Terras diurno tempore volvebatur, ſubter Terras nocturno fertur. Epicurus in Epiſtola ad Pythoclem Ortum & Occaſum Solis & Lunæ, κατ' ἐμφάνειάν τε ὑπὲρ γῆς, καὶ πάλιν ἐπίκρυψιν, vel κατ' ἄναψιν, καὶ κατὰ σβέσιν poſſe fieri contendit.

650. *Extima.*] Sive *Ultima* legas, perinde eſt.

655. *Tempore item certo*, &c.] Ante Solis exortum Splendor quidam, qui Aurora dicitur, illuſtrat Cœlos, quoniam Sol ſub Terras ab Occaſu in Ortum revertens antequam Ipſe appareat, effundat radios, vel quia diſperſa heſterno itinere Ignis Semina ibi confluunt, & priùs quàm formârunt aut accenderunt Solis globum, debili luce Æthera illuſtrant. Poſteriorem cauſam fabula, quæ apud Pomponium Melam, Lib. V. Cap. 6. & Diodorum Siculum, lib. XVII. legatur, confirmat; & ſi conſtantia illius confluxus cuiquam incredibilis videatur, is conſideret non minorem in multis aliis rebus conſtantiam deprehendi.

655. *Matuta.*] Ino, ſeu Leucothea apud Græcos.

662. *Quod genus Idæis*, &c.] Diodorus Siculus, lib. XVII. p. 491. "Ἴδιον δέ τι καὶ παράδοξον συμβαίνει γίνεσθαι περὶ τοῦτο τὸ ὄρος, κατὰ γὰρ τὴν τοῦ Κυνὸς ἐπιτολὴν ἐπ' ἄκρας

Digitized by Google

Diſperſos igneis orienti lumine cerni :
Inde coire globum quaſi in unum, & conficere orbē.
Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Eſſe, quòd hæc Ignis tam certo tempore poſſint
Semina confluere, & Solis reparare nitorem.
Multa videmus enim, certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus, floreſcunt tempore certo
Arbuſta, & certo dimittunt tempore florem.
Nec minùs in certo denteis cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubeſcere veſte,
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina poſtremo, Nix, Imbres, Nubila, Venti,
Non nimis incertis fiunt in partibus anni.
'Namque ubi ſic fuerunt cauſarum exordia prima,
Atque uti res mundi cecidere ab origine prima,
Conſequa natura'ſt jam rerum ex ordine certo.
Creſcere itemq; Dies licet, & tabeſcere Noƈteis,
Et

oriente Sole videri Ignes primum diſperſos, deinde in unum quaſi globum convenire, & Orbem Solis conficere. Neque tamen mirandum eſt, quod hæc Ignis Semina poſſunt tam certo tempore convenire, & Solis corpus reparare, nam multa videmus quæ in omnibus rebus fiunt certo tempore, Arbuſta floreſcunt certo tempore, & certo tempore dimittunt florem : Nec minus certo tempore dentes ætate imperante decidunt, impuber Puer pubeſcit, & malæ illius molli lanugine veſtiuntur. Poſtremò, Fulmina, Nix, Imbres, Nubila, Venti, fiunt in partibus Anni non nimis incertis (fere certis.) Nam Secundum leges in prima rerum Origine conſtitutas jam ordine certo res omnes fiunt & ſequuntur. Poteſt etiam fieri ut creſcant Dies & diminuantur Noƈtes,

NOTÆ.

ἄκρας τῆς κορυφῆς διὰ τὴν νηνεμίαν τοῦ περιέχοντος Ἀέρος ὑπερπετῆ γίνεσθαι τὴν ἄκραν τῆς τῶν ἀνέμων πνοῆς· ὁρᾶσθαι δὲ τὸν ἥλιον ἔτι τῆς νυκτὸς οὔσης ἀνατέλλοντα τὰς ἀκτῖνας ἐκ ἐν κυκλοτερεῖ σχήματι τετραμμένον, ἀλλὰ τὴν φλόγα κατὰ πολλοὺς τόπους ἔχοντα διεσπαρμένην, ὥστε δοκεῖν πυρὰ πλείω θιγγάνειν τοῦ τῆς γῆς ὁρίζοντος. Μετ' ὀλίγον δὲ συνάγεσθαι ταῦτα πρὸς ἓν μέγεθος, ἕως ἂν γένηται τρίπλεθρον διάστημα, καὶ τότε τῆς ἡμέρας ἐπιλαβούσης, τὸ φαινόμενον τοῦ ἡλίου μέγεθος πληρωθὲν τὴν τῆς ἡμέρας διάθεσιν κατασκευάζει.

670. *Dimittunt florem.*] V. 757.

Sol dimittit *languidus Ignes.*

672. *Veſte.*] Virgilius, Æneid. 8.

Aurea Cæſaries illis, atque aurea Veſtis.

Hoc eſt, Barba, unde è contra *Inveſtes* dicimus *imberbes* : Unde eſt,

Tunc mihi prima genas veſtibat *flore juventas*

Servius.

675. *Non nimis incertis.*] Faber, *Non minùs hæc certis.*

676. *Namque ubi ſic fuerunt.*] Hunc verſum delet *Faber*, & in ſequenti legit, *Namque uti res Mundi*, &c. retineri verò poteſt iſte verſus, ſi legatur, *Namque uti ſanxerunt.* Sic. lib. I. v. 581.

Et quid quæque ferant per fœdera Naturai,
Quid porro nequeat, ſancitum *quandoquidem extat.*

Ita igitur conjicio legendum, nec pudet conjeƈturæ.

678. *Conſequa natura eſt rerum.*] E Vetuſto Cod. Gronovius,

Conſequia quoque rerum ſunt ex ordine certo.

679. *Creſcere itemque dies*, &c.] Dies noƈteſque Anni decurſu ſic increſcere & decreſcere, ut prolixitatis ac brevitatis utriuſque vices exquiſitè per Hyemem Æſtatemque alternentur, Res mira ſemper viſa eſt ; Id verò fit, quoniam circuitiones Solis ſupra ac infra Terram nunc celeriùs, nunc tardiùs fiunt, quatenus ipſæ locorum ſeu viarum, quibus Sol incedit, longitudines ſunt alternæ, v. 16. In quibus deſcribit Poëta inæqualia Arcuum diurnorum noƈturnorumque ſegmenta in poſitu Sphæræ obliquo, Æquatorem tamen ab hac lege excipit, qui in quavis etiam obliquitate in duas æquas partes ab Horizonte dividitur ; ex quo fit ut Sol bis in ipſo intra Annum conſtitutus duo ubivis gen-
tium

Et minuî Luces, cùm ſumant augmina Noctes:
Aut quia Sol idem ſub terras, atque ſuperne,
Imparibus currens anfractibus ætheris oras.
Partit: Et in parteis non æquas dividit orbem:
Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
Ejus in adverſa tantò plus parte relatus,
Donicum ad id ſignum cœli pervênit, ubi anni
Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras.
Nam medio curſu flatus Aquilonis, & Auſtri,
Diſtinet æquato cœlum diſcrimine metas,
Propter Signiferi poſituram totius orbis;
Annua Sol in quo contundit tempora ſerpens,
Obliquo terras, & cœlum lumine luſtrans:
Ut ratio declarat Eorum, qui loca cœli
Omnia diſpoſitis ſignis ornata notârunt:
Aut quia craſſior eſt certis in partibus Aër,
Sub terris ideo tremulum jubar hæſitat ignis,
Nec penetrare poteſt facilè atque emergere ad ortus.
Propterea noctes hiberno tempore longæ
Ceſſant, dum veniat radiatum inſigne diei:
Aut etiam, quia ſic alternis partibus anni
Tardiùs & citiùs conſuerunt confluere ignes,
Qui faciant Solem certa de ſurgere parte.
Luna poteſt Solis radiis percuſſa nitere,

ut Dies etiam contractiores fiant cum Noctes extendantur, vel quoniam Sol idem ſub Terras & ſupra Terras curſum ſuum peragens imparibus anfractibus Cœli orbem partitur, & dividit in partes inæquales, & quod ab alterutra parte Cœli detraxit cum defertur in adverſam partem tantò plus illi addit, donec attigit Cœli illud Signum (Arietem vel Libram) ubi anni Nodus noctes dieſque æquales facit: Nam Septentrionem & Meridiem verſus Cœlum metas (Solſtitium & Brumam, ſeu circulum Cancri & circulum Capricorni) æquali ſpatio diſtinet, propter poſituram Zodiaci, in quo Sol annuum ſuum curſum perficit, obliquis radiis Cœlum & Terras luſtrans, ut illi (Aſtronomiæ periti) docent qui omnes Cœli partes diſpoſitis Signis ornatas deſcripſerunt. Aut quia in certis partibus Aer craſſior eſt, ideo tremulum jubar Ignis (Sol) hæret ſub Terris, ægre enim penetrat Denſum iſtum Aerem, & ad ortum emergit: Et hanc ob cauſam Noctes hiberno tempore tardæ manent, donec radiatum Inſigne diei (Sol) veniat. Aut denique, quia partibus alternis Anni Ignes, qui faciant Solem de certa parte Cœli oriri tardius & citius conſuerunt convenire. Luna poteſt ſplendeſcere radiis Solis illuſtrata,

NOTÆ.

tium faciat Æquinoctia: Hinc Signum illud in quo nodum Æquinoctialem eſſe dixit intelligendum duplex eſt, *Aries*, viz. & *Libra*, in cujus utriuſque initio mutua fit Signiferi, Æquatoriſque interſectio. Deinde ſubjungit, v. 5. Id fieri poſſe, quòd certa ſunt per Ætherem loca, quæ poſſint à Sole ob factam majorem minoremque reſiſtentiam velociùs ſegniùſve percurri. Demum, v. 3. quia alternis Anni partibus tardiùs aut citiùs conveniant iſti Ignes qui faciunt, vel accendunt Solem.

680. *Cum ſumant augmina.*] Lib. II.

——— *Augmina ſumunt*, Augentur.

682. *Anfractibus.*] Viis ſinuoſis & flexuoſis.

687. *Nodus Anni.*] Propter interſectionem Zodiaci & Æquatoris.

696. *Hæſitat.*] Tardiùs ſeſe expedit, *Faber.*

703. *Luna poteſt Solis radiis, &c.*] Quod ad Lunam attinet, ſi lucem à Sole accipiat, ſi globoſæ ſit figuræ, & ſub Sole curſum ſuum peragat, tum varium illius multiplicemque vultum rectè illi explicant, qui varia Solis illuſtratione prout ad Solem accedit, vel recedit à Sole, Phaſes Lunæ variari exiſtimant, v. 11. Si verò Lucem aliunde non accipiat, tum concipi poteſt aliud corpus opacum quidem, & caſſum omni lumine, quod unà cùm Luna fertur, & illius radios avertit, v. 5. Vel intelligere poſſumus Lunæ globum ex dimidia tantùm parte lucidum, qui, ſi circa ſuum centrum volvatur, varias quas videmus phaſes exhibebit, v. 9. Quibus hæc omnia diſplicent, Iſti habeant Lunas quotidie naſcentes & intereuntes: Id enim certo tempore fieri poſſe multa alia demonſtrant. v. 20.

Inque dies majus lumen convertere nobis
Ad ſpeciem, quantum Solis ſecedit ab orbe,
Donicum eum contra pleno benè lumine fulſit,
Atque oriens obitus ejus ſuper edita vidit :
Inde minutatim retrò quaſi condere lumen
Debet item, quantò propius jam Solis ad ignem
Labitur ex alia Signorum parte per orbem :
Ut faciunt, Lunam qui fingunt eſſe pilaï
Conſimilem, curſuſque viam ſub Sole tenere :
Propterea fit uti videantur dicere verum.
Eſt etiam quoque uti proprio cum lumine poſſit
Volvier, & varias ſplendoris reddere formas.
Corpus enim licet eſſe aliud, quod fertur, & unà
Labitur omnimodis occurſans officienſque,
Nec potis eſt cerni, quia caſſum lumine fertur.
Verſarique poteſt, globus ut, ſi fortè, pilaï
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus :
Verſandoque globum varianteis edere formas,
Donicum eam partem, quæcunq; eſt ignibus aucta,
Ad ſpeciem vertit nobis, oculoſque patenteis :
Inde minutatim retrò contorquet, & aufert
Luciferam partem glomeraminis, atque pilaï :
Ut Babylonica Chaldæûm doctrina refutans
Aſtrologorum artem contrà convincere tendit :
Proinde quaſi fieri nequeat quod pugnat uterque,
Aut minùs hoc illo ſit cur amplectier auſis.
Denique, cur nequeat ſemper nova Luna creari
Ordine formarum certo, certiſque figuris :
Inque dies privos aboleſcere quæque creata,

& in dies majus lumen noſtris oculis videndum obvertere prout à Sole recedit, donec Soli tandem oppoſita totum orbem exhibeat luce illuſtratum, atque oriens vidit illius occaſum : Deinde paullatim debet lumen ſuum quaſi retrò condere (avertere) prout ex alia parte per Signorum orbem ad Solem propius accedit : Hoc autem dicunt, qui opinantur Lunam eſſe Pilæ ſimilem, & ſub Sole ferri, & profecto rem ipſam attingere, & verum dicere videntur. Poteſt etiam fieri ut proprio lumine ſplendeſcat, & tamen varias (Phaſes exhibeat) ſplendoris formas reddat : nam poteſt fieri ut aliud Corpus una cum Luna volvatur, omni modo illi occurrens, ejuſque lucem impediens, & avertens, quod tamen Corpus cerni non poteſt, quia opacum eſt, & nullo lumine donatur. Poteſt etiam Globus ipſius Lunæ circa ſuum centrum volvi, ut ſi forte Pila ex dimidia parte lumine candenti tincta circa ſuum centrum verſatur, & dum volvitur varias ſplendoris formas reddere; donec totam iſtam partem quæ ignita eſt noſtris oculis obverterit, deinde paullatim retrò contorquet, & avertit lucidam globi partem : Ut Babylonii qui contra Græcos Aſtrologos diſputant contendunt ; Quaſi utriuſque artis ſententia non poſſit eſſe vera, aut aliqua ſuaderet ratio cur altera ſententia alteri præferatur : Denique cur non poteſt nova Luna ſemper creari certo formarum ordine, & certis figuris donata, cur unaquæque Luna ita quotidie creata, quotidie etiam non pereat,

NOTÆ.

714. *Eſt etiam quoque uti.*] Hæc dicitur Anaximandri opinio, quæ tamen ab illius ſententia maximè diſtat ; nam ſi forſan Lunam dixerit ἴδιον ἔχειν φῶς· *Plut. de Placit. Phil.* lib. II. cap. 26, & 28. (ἔφασκεν τε σελήνην ψευδοειδῆ, ἢ ἀπὸ ἡλίου φωτίζεσθαι : Laërtius) aliud tamen Corpus quod unà feratur, quod omnibus modis occurrat & officiat, ne quidem in ſomnis vidit. Plutar. de Pl. Phil. lib. II. cap. 26.

719. *Verſarique poteſt.*] Ita docuit Beroſus ſub Antiocho Sotere Aſtronomia clarus.

726. *Ut Babylonica.*] Per Babylonicam Chaldæûm doctrinam intelligit Chaldæos, qui Beroſi Hypotheſin contra *vulgarem Aſtrologiam* tuebantur. *Chaldæi* enim hoc loco Sectæ nomen eſt, non Gentis : παρὰ δὲ Βαβυλωνίοις, ἢ Ἀσσυρίοις Χαλδαῖοι, Γυμνοσοφισαὶ παρὰ Ἰνδοῖς : Laërtius : Idem Cicero, in II. de Divinat.

732. *Aboleſcere.*] *Aboriſci*, Giſanius, Qui tamen fatetur ſe vocem iſtam nunquam legiſſe. Gaſſendus, *Aboriri*.

Atque

Atque alia illius reparari in parte, locoque,
Difficile'ſt ratione docere, & vincere verbis :
Ordine cùm videas tam certo multa creari.
It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius antè
Pinnatus graditur Zephyrus veſtigia propter :
Flora quibus mater præſpergens ante viaï
Cuncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
Inde loci ſequitur Calor aridus, & comes una,
Pulverulenta Ceres, & Eteſia flabra Aquilonum.
Inde Autumnus adit: Graditur ſimul Euius Euan:
Inde aliæ tempeſtates, ventique ſequuntur,
Altitonans Vulturnus, & Auſter fulmine pollens :
Tandem Bruma niveis adfert, pigrumque rigorem
Reddit, Hyems ſequitur, crepitans ac dentibus Algus.
Quò minùs eſt mirum, ſi certo tempore Luna
Gignitur, & certo deletur tempore rurſus :
Cùm fieri poſſint tam certo tempore multa.
Solis item quoque defectus, Lunæq; latebras,
Pluribus è cauſis fieri tibi poſſe putandum 'ſt.
Nam cur Luna queat Terram ſecludere Solis
Lumine, & à terris altum caput obſtruere eij,
Objiciens cæcum radiis ardentibus orbem :
Tempore eodē aliud facere id non poſſe putetur
Corpus, quod caſſum labatur lumine ſemper ?
Solque ſuos etiam dimittere languidus igneis
Tempore cur certo nequeat, recreareque lumen,
Cùm loca præteriit flammis infeſta per auras :

atque alia illius locum ſubeat, & in eadem parte Cœli appareat, difficile eſt rationem reddere, & verbis docere, cum videas tam multa certo ordine creari. It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius Zephyrus pennatus graditur juxta ejus veſtigia, quibus Flora mater ſua dona præſpergens omnem viam coloribus & odoribus egregiis (floribus egregii coloris, & odoris) replet. Deinde Calor aridus (Æſtas) ſequitur, & una venit pulverulenta Ceres, ventique Eteſii ab Aquilone ſpirantes. Deinde Autumnus ſequitur, & illius comes Bacchus: Inde aliæ tempeſtates & venti ſequuntur, Altitonans Vulturnus, & Auſter pollens fulmine : Tandem Bruma nives affert, pigrumque frigus, ſequitur demum Hyems, & Algus crepitans dentibus. Hinc ideo minus eſt mirandum ſi certo tempore gignatur Luna, certo etiam tempore deleatur, cum tam multa certo tempore poſſint fieri. Putandum quoque eſt Solis Lunæque defectus (eclipſin) è cauſis pluribus fieri poſſe : Nam cur poſſit Luna Terram luce Solis privare, & Soli objicere Corpus ſuum ſupra Terras elatum opponens radiis illius ſplendentibus opacum globum, eodem autem tempore aliud Corpus, quod nullo unquam lumine illuſtratum volvitur, putetur facere id non poſſe ; Cur etiam non poteſt Sol languidus ſuos igncs certo tempore dimittere, lucemque reproducere, cum præteriit regiones quaſdam Aeris flammis inimicas,

Notæ.

734. *Difficile eſt.*] Faber, *Id facilè* : Quem ſequatur ille qui conjecturam certitudini præfert.

746. *Crepitans ac dentibus Algus.*] Vulgatæ lectionis, *Acentibus Algi*, non meminiſſem, niſi eam *Fayus*, acutus & bellus Homo, huic, qua nulla eſt verior aut venuſtior, prætuliſſet.

750. *Solis item quoque*, &c.] Demum fit Solis defectus, cùm Luna aut aliud opacum corpus ſubjectum Soli radios illius excipit, & ab ulteriori ad Terram progreſſu prohibet. Luna item deficit, cùm incidit in umbram Terræ, aut alterius alicujus opaci corporis, quod è regione Solis interpoſitum interjectumque ſit : Aut denique Sol & Luna, cùm loca quædam Cœli ſuis ignibus infeſta & inimica percurrant, languent ; & quaſi Deliquium patiuntur, v. 20.

759. *Flammis infeſta.*] V. 769.

Luminibus propriis inimica. ———

Lambi[illegible]s autem, Flammis immoderatis oppleta vel occupata, & quodammodò infeſtata & vexata. Huic verò Interpreti ne credas.

Quæ faciunt igneis interſtingui atque perire?
Et cur Terra queat Lunam ſpoliare viciſſim
Lumine, & oppreſſum Solem ſuper ipſa tenere,
Menſtrua dum rigidas Coni perlabitur umbras:
Tempore eodem aliud nequeat ſuccurrere Lunæ
Corpus, vel ſupera Solis perlabier orbem,
Quod radios interrumpat, lumenque profuſum?
Et tamen ipſa ſuo ſi fulgit Luna nitore,
Cur nequeat certa mundi langueſcere parte,
Dum loca luminibus propriis inimica pererrat?
  Quod ſupereſt, quoniam magni per cærula Mundi
Qua fieri quicquid poſſet ratione, reſolvi:
Solis uti varios curſus, Lunæque meatus
Noſcere poſſemus, quæ vis, & cauſa cieret:
Quove modo ſoleant offecto lumine obire,
Et nec opinanteis tenebris obducere terras:
Cùm quaſi connivent, & aperto lumine rurſum
Omnia conviſunt clara loca candida luce.
  Nunc redeo ad Mundi novitatem, & mollia terræ
Arva, novo fœtu quid primùm in luminis oras
Tollere, & incertis tentârit credere ventis.
  Principio, genus Herbarum, viridemque nitorem
Terra dedit circum colleis; campoſque per omneis
Florida fulſerunt viridanti prata colore:
Arboribuſque datum 'ſt variis exinde per auras

quæ labefactant Ignes & extinguunt? Et cur viciſſim poſſit Terra Lunam lumine privare, & ipſa inter Solem Lunamque (ſuprà verò Solem) interjecta Solis radios intercludere, dum Luna menſtruum ſuum curſum peragens rigidam Terræ umbram quæ eſt conicæ figuræ perlabitur, tempore autem eodem non poſſit aliud Corpus ſupra Solis globum volvi, & Lunæ ſupponi quod effuſos Solis radios intercipiat? Et tamen ſi Luna propria luce ſplendeat, cur non poſſit certa Mundi parte deficere, dum pertranſit loca propria ſuæ luci infeſta? Quod ſupereſt, quoniam docui quâ ratione quidque per immenſum cæruleum Cœlum fieri poſſit, ita ut ſcire poſſemus quæ vis & cauſa varios Solis Lunæque curſus cieret & dirigeret, quo etiam modo Eclipſin pati ſolent, & improviſo Terras tenebris obducere, cum quaſi connivent, quo denique modo rurſum aperto lumine omnia loca clara luce ſplendentia illuſtrant: Nunc redeo ad Mundi novitatem, & mollia Terræ Arva, explicaturus quid primum produxit, & incertis ventis committere audebat. Primò, virides herbas circum colles produxit Tellus, & per omnes campos florida prata viridanti colore fulſerunt: Deinde variæ arbores ſurgebant, & illis in altum

N O T Æ.

762. *Oppreſſum Solem Super ipſa tenere.*] Lambinus. *Oppreſſum ſub Solem ipſa*, &c. Sed ridicule facit, qui iſtud *Super* de *Luna* intelligit, imò ad *Terram* referri debet, quod Ratio, & verſus ſequentes probant. Ita recte *Faber*: *Fayus* autem, *Retinere Solem abſconditum ſuprà ſeipſam*: Oedipum quæras, Ego Davus ſum.

764. *Succurrere*] Succedere in locum Lunæ: *Fayus*: Digna *Fayo* ſententia. *Succurrere* autem, *Subter ire*.

770. *Quod ſupereſt, quoniam*, &c.] Explicatis ſuo more Solis, Lunæ, & Aſtrorum motibus, à Cœlis ad Terras, v. 11. deſcendit, Rerum ortum & originem e Tellure rerum omnium parente enarraturus.

774. *Offecto.*] Obducto & obſtructo, & per alicujus Corporis interpoſitionem ad tempus excluſo. *Lambinus.*

776. *Cum quaſi connivent.*] Solem & Lunam tanquam duos hujus Mundi oculos concipe.

781. *Principiò, genus herbarum*, &c.] Ita, v. 18. ortum Rerum e recenti Tellure enarrat Lucretius, ut ipſam originem ſpectaſſe videatur: Nam primùm Herbæ, deinde Arbores, poſtea Animalia minùs perfecta, & demum perfectiora. Quippe cùm Mures, Ranas, & ejuſmodi Animalia ſponte naſci hodie, cùm totus Mundus conſenuit, videamus, quid à recenti Tellure, & adulto Æthere ſperare non licet?

Creſcendi

Creſcendi magnū immiſſis certamen habenis.
Ut Pluma atque Pili primùm Setæque creantur
Quadrupedum in membris, & corpore pennipotentum:
Sic nova tum Tellus herbas virgultaque primùm
Suſtulit: inde loci Mortalia ſæcla creavit
Multa modis multis varia ratione coorta.
Nam neque de Cœlo cecidiſſe Animalia poſſunt,
Nec terreſtria de ſalſis exiſſe lacunis.
Linquitur ut meritò maternum nomen adepta
Terra ſit, è terra quoniam ſunt cuncta creata.
Multaque nunc etiam exiſtunt animalia Terris,
Imbribus, & calido Solis concreta vapore.
Quò minùs eſt mirum, ſi tum ſunt plura coorta,
Et majora nova Tellure, atque Æthere adulto.
Principiò, genus Alituum, variæque Volucres
Ova relinquebant excluſæ tempore verno:
Folliculos ut nunc teretes æſtate Cicadæ
Linquunt, ſponte ſua victum, vitamque petentes.
Tum tibi Terra dedit primùm Mortalia ſæcla:
Multus enim Calor, atque Humor ſuperabat in arvis.
Hinc ubi quæque loci regio opportuna dabatur,
Creſcebant Uteri terræ radicibus apti;
Quos ubi tempore maturo patefecerat ætas
Infantum fugiens humorem, auraſque petiſſens,
Convertebat ibi Natura foramina terræ,

creſcere, & ramos per auras longè latèque extendere indulſit Natura; Ut in membris quadrupedum pili & ſetæ, & in corporibus Avium plumæ primum naſcuntur: Sic tum nova Tellus herbas arboreſque primum produxit, deinde Animalium multa genera diverſa ratione, diverſiſque modis exorta: neque enim quis putet Animalia è Cœlo cecidiſſe, aut Terreſtria in Mari produci: Reſtat igitur ut Terra jure meritòque dicatur Animalium Mater, quoniam ex illa cuncta ſunt creata: Imò hodierno die multa Animalia è Terra naſcuntur imbribus Soliſque calore animata & perfecta: Minus ideo mirandum eſt ſi tum temporis plura coorta fuerint, & majora, cum nova fuit Tellus, & magis vigebat Æther. Primo, Aves Vere excluſæ Ova ſua relinquebant, ut nunc Cicadæ rotundas gracileſque tunicas æſtate relinquunt, alimentum quo Vita ſuſtentetur ipſæ per campos quæſituræ. Tunc primum Terra produxit Animalia, plurimus enim calor, & plurimus humor in arvis abundabat. Hinc ubicunque idoneus erat locus, Uteri creſcebant filamentis quibuſdam Terræ adnexi, quos Uteros cum Infantes jam maturi perruperant, humorem in iſtis uteris contentum fugientes, & Auras petentes, Natura meatus quoſdam Terræ opportunè in iſtis locis patefecit,

NOTÆ.

785. *Magnum immiſſis certamen habenis.*] Arboribus datum, à Natura, viz. ut certatim ſine ulla mora, ullove impedimento creſcerent; Allegoria eſt ducta ab Equis quibus Habenæ ab Aurigis inter currendum laxantur. *Lambinus.*

799. *Principio, genus Alituum*, &c.] Primùm Volucres Ovis excluduntur, verno quidem tempore; id enim tempus maxime opportunum, ſed Plumis, Pennis, iis denique viribus inſtructæ, ut ſponte ſua victum quæritarent. Deinde è quibuſdam Folliculis, quos Uteros appellemus, Terræ adhærentibus Alia Animalia, atque ipſi Homines eruperunt, quibus alendis idoneus Liquor lacti ſimillimus e matris Terræ venis commode in ora ſingulorum fluxit, nam parienti Telluri non minùs quàm Fœminis Lac rectè attribui videatur: Ita Tellus Alimentum dedit, Temperies Aëris fecit ut veſtimentis non eſſet opus, & molle Cubile præbebat Terra multo gramine abundans, v. 17.

806. *Uteri Terræ radicibus apti.*] Συναφθέντες. Olim *Cenſorinus*, Cap. 2. ut Hodie, *Fayus*, vocem *Radicibus* voci *Terræ* adjunxit: ſed fallitur. Vide omnino Diodorum Siculum, lib. I. magnum enim operæ pretium fuerit: *Faber.*

808. *Fugiens Humorem.*] In quo, viz. Infantes in iſtis uteris incluſi natabant.

809. *Ibi.*] *Ibus* pro *iis*, Lambinus. *Ibi* Faber: *Tum* mihi videtur reſpicere vocem *Ubi*, v. 805.

Et

Et ſuccum venis cogebat fundere apertis
Conſimilem Lactis: ſicut nunc Fœmina quæque
Cùm peperit, dulci repletur Lacte, quòd omnis
Impetus in mammas convertitur ille alimenti.
Terra cibum Pueris, veſtem Vapor, Herba cubile
Præbebat multa & molli lanugine abundans.
At novitas Mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æſtus, nec magnis viribus auras.
Omnia enim pariter creſcunt, & robora ſumunt.
Quare etiam atque etiam maternum nomen adepta
Terra tenet meritò, quoniam genus ipſa creavit
Humanum, atque Animal prope certo tempore fudit
Omne, quod in magnis bacchatur montibu' paſſim,
Aëriaſque ſimul Volucreis variantibu' formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
Deſtitit, ut Mulier ſpatio defeſſa vetuſto,
Mutat enim mundi naturam totius ætas,
Ex alioque alius ſtatus excipere omnia debet,
Nec manet ulla ſui ſimilis res: omnia migrant,
Omnia commutat Natura, & vertere cogit.
Namque aliud putreſcit, & ævo debile languet:
Porro aliud concreſcit, & è contemtibus exit.
Sic igitur Mundi naturam totius ætas
Mutat, & ex alio Terram ſtatus excipit alter,
Quod potuit, nequeat: poſſit, quod non tulit antè.
Multaque tum Tellus etiam portenta creare
Conata'ſt,

& coegit Terram patulis ſuis venis effundere liquorem lactis ſimilem, ut nunc unaquæque Fœmina cum peperit dulci lacte repletur, quoniam omnis liquor lacteus per totum corpus diffuſus tum temporis in mammas derivatur. Terra præbebat cibum Infantibus, Calor Veſtem & molle gramen idoneum cubile: In novo autem Mundo, nec Frigus erat penetrans, nec æſtus nimii, nec venti vehementes, aut procellæ; Cuncta enim paullatim creſcunt, & vires ſumunt: Jure igitur meritoque Terra mater Animalium dicatur, quoniam ipſa edidit humanum genus, omnia etiam Animalia, quæ per Magnos montes ſæviunt, diverſa genera Avium, quæ per Aëra vagantur. Sed quia debet habere aliquem pariendi finem, ceſſavit tandem, ut Mulier tandem longa ætate ſterilis, namque ætas mutat naturam totius Mundi, non eadem ſemper manet rerum conditio, nulla res manet ſui ſimilis, mutantur omnia, Natura commutat cuncta, & cogit vertere; Namque aliud putreſcit, & ſenio confectum languet, viget interim aliud, & ætate floret; Similiter ætas mutat Naturam totius Mundi, nunc alius, & deinde alius eſt Terræ ſtatus, ita ut jam nequeat facere quod olim potuit, jam etiam producat, quod olim non produxit. Tum etiam Terra conata eſt producere multa

NOTÆ.

813. *Impetus Alimenti.*] Nil meliùs poterat, ſentiri poteſt, non explicari.

816. *At Novitas Mundi*, &c.] Quomodo autem Vim frigoris aut caloris ferre, aut vivere potuerunt, aut omnino naſci, cùm Sol exureret, Frigus aſtringeret? Quia in Principio Mundi non erat Hyems & Æſtas, ſed perpetua Temperies, & Ver æquabile, v. 3. Ab omni igitur retrò ætate Tellus Mater jure dicta eſt, cùm Volucres, Feras, ipſum denique Hominem produxit.

818. *Omnia enim pariter*, &c.] Ita quoque Æſtas & Hyems, iſta enim hujus verſus ſententia.

824. *Sed quia finem aliquam*, &c.] Cur verò nihil horum fieri etiamnum videmus? Quoniam, v. 11. Temporis conditio mutatur, Terra deſiit parere: Et quid mirum ſi Mundus jam Senex modò calore, modò frigore nimio, & aliis longæ ætatis incommodis vexatus, ſterilis tandem fiat & effœtus?

835. *Multaque tum Tellus*, &c.] Quoniam fortuitò nata erant Animalia, putandum eſt in principio Mundi alia quædam innumerabilia Animalia mutanda ſpecie & magnitudine fuiſſe nata, ſed ea permanere non potuiſſe, quòd imperfecta erant, & quòd illa ſumendi cibi facultas, aut coeundi, generandique ratio defecit, v. 20. Nam quæcunque videmus Animalium genera, aut ſuis virtutibus aut Hominum cura conſervantur;

Conata'ſt, mira facie, membriſque coorta;
(Androgynum inter utrum, nec utrumque & utrinque remotum)
Orba pedum partim, manuum viduata viciſſim,
Multa ſine ore etiam, ſine voltu cæca reperta,
Vinctaque membrorum per totum corpus adhæſu:
Nec facere ut poſſent quicquā; nec cedere quoquā,
Nec vitare malum, nec ſumere quod foret uſus.
Cætera de genere hoc monſtra, ac portenta creabat:
Nequicquam: quoniam Natura abſterruit auctum:
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem,
Nec reperire cibum, nec jungi per Veneris res.
Multa videmus enim rebus concurrere debere,
Ut propagando poſſint producere ſæcla.
Pabula primùm ut ſint, genitalia deinde per artus
Semina quà poſſint membris manare remiſſis:
Fœminaque ut maribus conjungi poſſit, habendum
Mutua queis nectant inter ſe gaudia, utriſque.
Multaque tum interiiſſe Animantum ſæcla neceſſe'ſt.
Nec potuiſſe propagando procudere prolem.
Nam quæcunque vides veſci vitalibus auris,
Aut Dolus, aut Virtus, aut denique Mobilitas eſt
Ex ineunte ævo genus id tutata reſervans.
Multaque ſunt, nobis ex Utilitate ſua quæ
Commendata manent tutelæ tradita noſtræ,
Principiò, genus acre Leonum, ſævaque ſæcla
Tutata'ſt Virtus, Vulpeis Dolus, & Fuga Cervos.

Monſtra, mira facie miriſque membris nata, (Androgynum, qui eſt inter utrumque ſexum, nec tamen uterque eſt, & ab utroque alienus.) Partim ſine pedibus, partim ſine manibus, ſine ore multa, multa etiam cæca & ſine oculis reperta, alia denique ita agglutinatis & ſibi invicem adhærentibus membris, ut nihil potuiſſent facere, in nullum locum progredi, non malum aut pericula vitare, neque ſumere quod ſibi foret utile ad vitam. Alia ejuſmodi monſtra & portenta Terra produxit fruſtra, Natura enim non paſſa eſt illa creſcere & nutriri, adoleſcere non potuerunt, neque optatum ætatis florem aſſequi, nec cibum invenire, nec procreandi cauſa conjungi: Nam videmus multa requiri, multa etiam debere concurrere, ut Animalia genus ſuum propagarent; Primum requiritur ut ſint pabula idonea, deinde ut ſint meatus vaſaque per quæ genitalia Semina è membris defluentia ferantur: & ut Fœmina Mari conjungi poſſit, debet uterque iis membris inſtructus eſſe quæ mutuæ voluptati inſerviant. Neceſſe eſt igitur tum temporis multa Animalium genera interiiſſe, nec propagando prolem producere potuiſſe. Nam quæcunque hodie vigent genera Animalium, aut Dolus, aut Virtus, aut denique mobilitas, (pedum pernicitas) ab ipſa Mundi origine ſervavit & defendit: Multaque ſunt quæ, quia nobis commoda & utilia, nos tutamur & fovemus: Primo, Virtus tutata eſt Leones, & alia ferarum genera, Dolus Vulpes, Fuga Cervos,

NOTÆ.

vantur; Leones defendunt Vires, Dolus Vulpes, Cervos Fuga, &c. Quæ noſtris commodis inſerviunt, Canes, Boves, Equos, &c. Nos ipſi defendimus & tuemur: Sed quid imperfecta, & quæ nulli uſui forent aleremus?

837. *Androgynum*, &c.] Quid de varia Spurii verſus lectione inquiramus, cùm totus deleri debeat? Monebo tamen Heinſium ad Claudiani Phœnicem legere,

Androgynen inter neutra, atque ab utroque remotum.

Quicunque hunc verſum inſeruit, Androgynon Platonis (in Sympoſio) videtur reſpexiſſe.

839. *Multa ſine ore.*] Alii, *Muta*: & venuſtiùs.

244. *Abſterruit.*] Nonius, in voce *Deſuevi.* *Paraſitos amovi, Lenonem ædibus* abſterrui.

850. *Quà.*] Alii, *Qua.* Et verſu ſequenti,

——— *habere*

Mutua queis nectant inter ſe gaudia uterque.

856. *Mobilitas.*] V. 861. *Fuga*: & quis ferat Barthii *Nobilitas*?

At

at Vigiles Hominique fidi Canes, Omne denique jumentum, Oves lanigeræ, & cornuti Boves curæ Hominum, ô Memmi, *committuntur, & ab illis foventur. Nam cupide feras fugerunt, pacemque & larga pabula ſine ſuo labore parta affectabant: Eaque pabulo Nos Homines donamus quia nobis præſtant commoda. At quæ Animalia ita formavit Natura, ut ſponte ſua non poſſent vivere, neque nobis eſſent aliquo modo commoda & utilia, quare nos aleremus aut genus eorum conſervaremus? Scilicet iſtiuſmodi Animalia, cum duro & iniquo fato nata ſe tueri non potuerunt, ab aliis rapiebantur, donec totum tandem eorum genus periit. Sed neque Centauri unquam extiterunt, nec unquam poteſt eſſe Animal compoſitum è corporibus diverſi generis, & duabus naturis, quæ ſibi invicem non conveniant, id autem verum eſſe licet minus diligenter inſpicias, hinc potes colligere: Principiò, Equus tribus circiter exactis annis fortis*

At leviſomna Canum fido cum pectore corda,
Et genus omne, quod eſt Veterino ſemine partum,
Lanigeræque ſimul pecudes, & Bucera ſæcla,
Omnia ſunt Hominum tutelæ tradita, Memmi.
Nam cupidè fugere Feras, pacemque ſecutæ
Sunt, & larga ſuo ſine pabula parta labore:
Quæ damus Utilitatis eorum præmia cauſa.
At, queis nil horum tribuit Natura, nec ipſa
Sponte ſua poſſent ut vivere, nec dare nobis
Utilitatem aliquam, quare pateremur eorum
Præſidio noſtro paſci genus, eſſeque tutum?
Scilicet hæc aliis prædæ, lucroque jacebant
Indupedita ſuis fatalibus omnia vinclis,
Donicum ad interitum genus id natura redegit.
Sed neque Centauri fuerunt, neque tempore in ullo
Eſſe queat duplici natura, & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta poteſtas,
Hinc illinc par vis ut non ſic eſſe potis ſit.
Id licet hinc quamvis hebeti cognoſcere corde.
Principio, circum tribus actis impiger annis

N o t æ.

863. *Veterino ſemine partum.*] Veterina Animalia dicuntur omnia quæ *Vehere* quid poſſint.

871. *Quare.*] Propter quam rem, ſeu propter quam utilitatem, nam *Quare* hic non interrogat, ſed enuntiando referendi vim habet. *Lambinus*, cui nimiùm nè credas.

876. *Sed neque Centauri*, &c.] At Natura rudis licet & imperita, non ea protulit Animalia, de quibus Poetæ tam ſplendide mentiuntur. Theſſalia nullos unquam vidit Centauros, neque enim Equus & Homo conjungi poſſunt, cùm non eadem ætate, eodem alimento, neque iiſdem moribus uterentur, v. 14. Idem de Scyllis, & ejuſmodi monſtris dicendum, v. 9. Qui autem Chimæram extitiſſe credidit, non conſideravit Leonis, æquè ac cujuſlibet Animalis viſcera torreri Igne & conſumi poſſe, v. 7. Qui denique mira & monſtroſa iſtiuſmodi Animalia è recenti Terra produci poſſe ſtatuat, credat inſuper aurea, lacteaque flumina, & reliqua otioſorum Poetarum commenta, v. 19. Perpendat tamen multa Herbarum & Arborum ſemina hodiè (ut olim omnium Animalium Primordia) in Terra contineri; At nunquam naſcuntur complexæ Arbores, neque Herbæ Herbis conjunguntur, v. 9.

879. *Hinc illinc par vis*, &c.] Turnebus, nec incommode: Alii aliter: *Faber* autem ſpretis aliorum conjecturis, hæc habet, Lege,

Hinc illinc par vis ut partibus *eſſe potis ſit.*

Senſu tam neceſſario, ut aliter ſcribere potuiſſe *Lucretium* nemo ſuſpicari poſſit: Rem tribus verbis exponam, *Nullum Animal ita ex duplici & diverſa natura conſtare poteſt* (e. g. Equi & Hominis) *ut hinc & illinc* (à natura Hominis & Equi) *par vis eſſe partibus poſſit*, id eſt, duæ illæ partes *componentes* nunquam parem vim haberent, cùm Species Animantum aliæ aliis citiùs creſcant, citiùs minuantur: Quæ ea ipſa eſt ratio quam affert *Lucretius* in illis verſibus, qui hunc ſequuntur. Denique neſcio quis legit: *Hinc pars ut non ſit, pars illinc eſſe potis ſit.*

Floret Equus, Puer haudquaquam: quin ſæpe etiam num
Ubera mammarum in ſomnis lactantia quærit.
Poſt ubi Equum validæ vires ætate ſenecta,
Membraque deficiunt fugienti languida vita:
Tum demum Pueris ævo florente juventas
Occipit, & molli veſtit lanugine malas:
Ne fortè ex Homine, & Veterino ſemine equorum
Confieri credas Centauros poſſe, nec eſſe:
Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis
Corporibus Scyllas, & cætera de genere horum,
Inter ſe quorum diſcordia membra videmus:
Quæ neque floreſcunt pariter, neque robora ſumunt
Corporibus, neque projiciunt ætate ſenecta:
Nec ſimili Venere ardeſcunt, nec moribus unis
Conveniunt, nec ſunt eadem jucunda per artus.
Quippe videre licet pingueſcere ſæpe Cicuta
Barbigeras pecudes, Homini quæ 'ſt acre Venenum.
Flamma quidem verò cum corpora fulva leonum
Tam ſoleat torrere, atque urere, quàm genus omne
Viſceris, in terris quodcunque & ſanguinis extet:
Quî fieri potuit, triplici cum corpore ut una
Prima Leo, poſtrema Draco, media ipſa Chimæra
Ore foras acrem efflaret de corpore flammam?
 Quare etiam Tellure nova, Cœloque recenti
Talia qui fingit potuiſſe animalia gigni,
Nixus in hoc uno novitatis nomine inani;
Multa licet ſimili ratione effutiat ore:
Aurea tum dicat per terras Flumina volgò

& maturus viget, non ita Puer, imò iſta plerumque ætate mammas matris lactantes in Somnis quærit. Deinde cum validæ vires ſenio confectæ Equum deſtituunt, membraque langueſcunt fugiente vita; tum Juventas ævo florente occipit Pueris, eorumque genas veſtit molli lanugine. Ne igitur unquam credas Centauros componi poſſe ex Homine & Equo, aut Scyllas unquam extitiſſe rapacibus Canibus ſemimarinis corporibus ſuccinctas, aut alia ejuſmodi monſtra quorum membra videmus inter ſe diſcordia, quæ neque ſimul adoleſcunt, neque ſimul ſenio debilitantur, neque ſimili Venere ardent, nec eoſdem habent mores, nec eodem alimento nutriuntur, quippe ſæpe videmus capras pingueſcere cicuta, quæ eſt venenum Homini maximè noxium. Cum autem Flamma ſoleat torrere & urere fulva corpora Leonum, non minus quàm quodlibet Viſcus cujuſlibet aliûs Animalis: quomodo fieri potuit ut una Chimæra e triplici corpore compoſita, nempe cujus prima pars ſit Leo, poſtrema Draco, media verò Capra, vehementem flammam ſuo ore emitteret? Quapropter qui fingit talia Animalia gigni potuiſſe cum jam Tellus nova erat, & recens Cœlum, uno hoc vano argumento ductus, quia tum Mundus novus erat & recens, multa alia abſurda pariter effingat, dicat Aurea flumina per Terras tum paſſim fluxiſſe, & arbores gemmis florere ſolitas,

Notæ.

883. *Ubera lactantia.*] *Voſſius* ad Catullum, p. 234. *Lætantia*, quia Pueros lætos reddunt; Sic lib. II.

——Lætantia *loca Aquarum.*

891. *Scyllas.*] Duæ enim fuerunt, hæc Niſi, illa Glauci: *Faber*: Ideo & *Semimarinis Canibus ſuccincta* Niſi Scylla. At Ovidius, Metam. lib. VIII. v. 148.

——*At aura cadentem*
Suſtinuiſſe levis, ne tangeret æquora, viſa eſt;
Pluma fuit: plumis in Avem mutata vocatur
Ciris; & à tonſo eſt hoc nomen adepta capillo.

Pro *rapidis canibus*, leg. *rabidis canibus.*

892. *Diſcordia.*] Legi poteſt *Diſſortia.* Sic Ovidius, lib. VIII. v. 133. de Minotauro,

Diſſortemque *utero fœtum tulit.*——

Et in prima Epiſtola Sabini,

——*Nec in uno Corpore* diſſors
Parthenope.——

899. *Flamma quidem verò.*] Alii, *Ignea flamma quidem.*

aut Homines tantos & tam robuſtos fuiſſe natos ut pedes trans Maria alta potuiſſent ponere, & manibus totum circa ſe movere Cælum, Nam licet eo tempore quo primum Tellus produxit Animalia, in Terra erant multa rerum multarum ſemina, inde tamen concludere non debemus produci potuiſſe pecudes inter ſe mixtas, aut Animalia e diverſis corporibus compoſita: Quoniam Illa, quorum magnus numerus e terra nunc oritur, Herba, viz. Fruges atque Arbores, nunquam commiſcentur, atque inter ſe compoſita producuntur: Sic res quæque ſuo more creſcit, omneſque res certo Naturæ fœdere ſervant diſcrimina: Illud autem genus Humanum multò erat durius, ut par erat, utpote a dura tellure productum, è majoribus & magis ſolidis oſſibus intus fundatum, & magis validis nervis Membra illius erant connexa, & quod neque frigore nec calore nec alimenti novitate, nec ullo corporis languore facile afficeretur: Longævum inſuper erat, multoſque per annos tanquam feræ, nullis artibus inſtructi Homines vagabantur. Nondum erat robuſtus Arator, nec quiſquam erat qui agros coleret, & ferro domaret arva: nemo qui virgulta tenera plantare, putreſque ramos ab altis arboribus falce amputare noverit. Quod Sol & Imbres dabant, & quod ſponte ſua Tellus edidit, illo vivebant contenti. Plerumque inter quercus glandiferas curabant corpora, (ſeſe glandibus alebant)

Fluxiſſe, & Gemmis florere Arbuſta ſueſſe:
Aut Hominem tanto membrorũ eſſe impete natum,
Trans maria alta pedum niſus ut ponere poſſet;
Et manibus totum circum ſe vertere cœlum.
Nam quòd multa fuere in terris ſemina rerum,
Tempore quo primùm Tellus Animalia fudit:
Nil tamen eſt ſigni, miſtas potuiſſe creari
Inter ſe pecudes, compactaque membra animantũ:
Propterea quia quæ de terris nunc quoque abundant
Herbarum genera, ac Fruges, Arbuſtaque læta,
Non tamen inter ſe poſſint complexa creari.
Res ſic quæque ſuo ritu procedit: & omnes
Fœdere naturæ certo diſcrimina ſervant.
  Et genus humanum multò fuit illud in arvis
Durius, ut decuit, Tellus quod dura creâſſet:
Et majoribus & ſolidis magis oſſibus intùs
Fundatum, & validis aptum per viſcera nervis;
Nec facilè ex æſtu, nec frigore quod caperetur:
Nec novitate cibi nec labi corporis ulla.
Multaque per cœlum Solis volventia luſtra
Volgivago vitam tractabant more ferarum.
Nec robuſtus erat curvi Moderator aratri
Quiſquam, nec ſcibat ferro molirier arva;
Nec nova defodere in terram virgulta, nec altis
Arboribus veteres decidere falcibu' ramos.
Quod Sol, atque Imbres dederant, quod Terra creârat
Sponte ſua, ſatis id placabat pectora donum;
Glandiferas inter curabant corpora quercus

NOTÆ.

912. *Pedum niſus ponere.*] Alii, *Pandere.*

923. *Et Genus Humanum,* &c.] Hominum è Terra natorum Vitam, Habitum, Ingenium, Mores fuse deſcribit, & primò quidem, v. 20. docet primos Homines validiori, quàm nunc, conſtitiſſe corpore, ob innatam duritiem, quam e dura Terra geniti contraxerant, inde minùs obnoxii morbis erant, & longævi. Nemo autem Agros coluit: Sed Glandibus, Pomis Sylveſtribus, & aliis ejuſmodi fructibus placabant famem: Ad ſedandam ſitim fluvii fonteſque ſuo mutuatae vocabant. v. 8. Nulla illis veſtimenta, nullæ domus, Procellarum. Frigoriſque vim defendebant Sylvæ, Frutices, & Antra, v. 5. Nullæ Leges: nullum commune Bonum: vivebant rapto, & promiſcua Venere (nam vi, blanditiis, aut pretio. Glandibus, viz. Pyris, Pomiſve Mares ſibi Fœminas conciliârunt) utebantur. v. 8.

928. *Labi.*] Labe: Sic *Parti, Tabi, Igni,* &c.

930. *Tractabant.*] Alii, *Tolerabant.*

932. *Molirier.*] Aliis non diſplicet, *Mollirier.*

Plerumque,

Plerumque, & quæ nunc hiberno tempore cernis
Arbuta Pœniceo fieri matura colore,
Plurima tum Tellus etiam majora ferebat:
Multaque præterea novitas tum florida mundi
Pabula dia tulit, miſeris mortalibus ampla.
At ſedare ſitim Fluvii Fonteſque vocabant:
Ut nunc montibus è magnis decurſus aquaï
Claricitat latè ſitientia ſæcla Ferarum.
Denique noctivagi ſilveſtria templa tenebant
Nympharum, quibus exibant humore fluenta
Lubrica, proluvie larga lavere humida ſaxa,
Humida ſaxa ſuper viridi ſtillantia muſco:
Et partim plano ſcatere atque erumpere campo.
Necdum res Igni ſcibant tractare, nec uti
Pellibus, & Spoliis corpus veſtire ferarum:
Sed Nemora, atque cavos Monteis, Sylvaſque colebant,
E tfrutices inter condebant ſqualida membra,
Verbera ventorum vitare imbreiſque coacti.
Nec commune bonum poterant ſpectare, nec ullis
Moribus inter ſe ſcibant, nec legibus uti.
Quod cuique obtulerat prædæ fortuna, ferebat,
Sponte ſua ſibi quiſque valere & vivere doctus.
Et Venus in ſylvis jungebat corpora amantum.
Conciliabat enim vel mutua quamque cupido,
Vel violenta Viri vis, atque impenſa libido:
Vel pretium, Glandes, atque Arbuta, vel Pira lecta.
Et manuum mira freti virtute, pedumque,
Confecta-

illaque poma Sylveſtria, quæ nunc cernis hyberno tempore rubenti colore ſplendida matureſcere, tum plura & majora è Terra naſcebantur. Præterea, Mundus tum novus, vegetus, & vigens aliæ edidit alimenta quæ uſibus & neceſſitati miſerorum mortalium apta erant & ſufficientia: At fluvii & fontes invitabant ſedare ſitim, ut nunc Aquæ è Magnis montibus cum ſonitu decurrentes feras ſitientes invitant. Denique noctu vagantes Antra, quæ nos templa ſylveſtria Nympharum diximus, intrà-runt, è quibus Antris manabant Aquæ, largoque humore ſaxa, humida inquam ſaxa per quæ muſco viridi cooperta diſtillabant Aquæ guttæ, madefacere, partim verò per planos campos decurrere properabant. Nondum noverunt uſum Ignis, neque uti pellibus, ſpoliiſque ferarum veſtire ſua corpora, ſed Sylvas, cavos montes, & nemora habitabant, nudaque ſua membra inter dumos & arbuſta abſcondebant, coacti vitare vim acrem ventorum, & imbrium. Nulla erat Res publica, nullum commune bonum, neque inſtitutis ullis aut legibus tenebantur, quod prædæ cuique objecit fortuna, illud quiſque rapiebat, ſuæ vitæ ſuæque ſaluti conſulere à Natura edoctus. In Sylvis etiam Venus jungebat Amantum corpora (rem Veneris peragebant) namque vel mutua cupido fœminas conciliabat, vel violenta vis & impetus Maris cogebat, vel pretium aliquod, glandes, viz. poma ſylveſtria, aut lecta pira, pellexit. Lacertis etiam validis pedibuſque celeribus inſtructi

NOTÆ.

945. *Claricitat.*] Advocat, Invitat: Et hæc *Simeonis Boyſii* conjectura (Nam Quidam, *Clare citat ad ſe*, vel, *clarior accitat*) eſt plauſu digniſſima. *Faber.*

946. *Noctivagi.*] Meliùs quam *Nota vagis.*

962. *Impenſa.*] Vehemens, Magna: Sic *Impenſum Pretium*, Cæſar.

964. *Et manuum mira, &c.*]. Hi denique robuſti immiteſque Homines per totos dies Feras Saxis, Stipitibus, & id genus Armis perſequebantur; Et multa cæde fatigati, vel cùm Nox advenerit, ſe frondibus foliiſque involventes humi dormiebant Securi; Securi, inquam, neque enim timuerunt (ea erat abſurda Stoicorum opinio,

Nam rudis ante illos, nullo diſcrimine, Vita
In ſpeciem converſa operum ratione carebat,
Et ſtupefacta novo pendebat lumine Mundi,
Tum velut amiſſis mœrens, tum læta renatis
Sideribus——————

Manilius, lib. I. v. 66.)
ne adveniente Nocte Dies deinceps non rediret,

Conſectabantur ſylveſtria ſæcla Ferarum
Miſſilibus ſaxis, & magno pondere clavæ,
Multaque vincebant, vitabant pauca latebris:
Setigeriſque pares Suibus ſylveſtria membra
Nuda dabant terræ nocturno tempore capti,
Circum ſe foliis ac frondibus involventes.
Nec plangore diem magno, Solemque per agros
Querebant pavidi, palantes noctis in umbris:
Sed taciti reſpectabant, ſomnoque ſepulti,
Dum roſea face Sol inferret lumina cœlo.
A parvis quod enim conſuerant cernere ſemper
Alterno tenebras, & lucem tempore gigni,
Non erat, ut fieri poſſet, mirarier unquam,
Nec diffidere, ne Terras æterna teneret
Nox, in perpetuum detracto lumine Solis.
Sed magis illud erat curæ, quod ſæcla Ferarum
Infeſtam miſeris faciebant ſæpe quietem:
Ejectique domo fugiebant ſaxea tecta
Setigeri Suis adventu, validique Leonis,
Atque intempeſta cedebant nocte paventes
Hoſpitibus ſævis inſtrata cubilia fronde.
Nec nimio tum plùs, quam nunc, mortalia ſæcla
Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.
Unus enim tum quiſque magis deprenſus eorum

feras ſylveſtres venabantur Saxis miſſilibus, magniſque & ponderoſis clavis urgentes, multaſque perimebant, pauca vero vim eorum & impetum latebris vitabant. Et cùm nox advenerit, tanquam Setigeri Apri ſylveſtria ſua membra nuda humi ſternebant foliis & frondibus ſe circum involventes: Nec cùm Sol occiderit magno ululatu implebant Agros pavidi quærentes diem, & in tenebris miſerè vagantes: Sed ſine queſtu expectabant, ſomnumque carpebant, donec Sol roſea face lumina cœlo inferret (iterum oriretur:) Quod enim a prima origine ſolebant experiri, diem, viz. noctemque ſibi invicem ſuccedere, cur unquam mirarentur id fieri poſſe, cur denique timerent ne perpetuæ tenebræ Terras æternum obruerent detracto Solis lumine? Illud verò maxime angebat, quod Feræ noctu invadentes ſuneſtum miſeris ſomnum ſæpe redderunt: Antriſque ſuis expulſi ſaxeas domos deſerebant, cum ſpumans Aper aut ſævus Leo irrumperet: Atque nocte intempeſta pavidi relinquebant cubilia ſua fronde inſtrata ſævis Hoſpitibus (Leonibus & Apris) occupanda. Attamen tum temporis vix plures Homines quam nunc linquebant dulcia lumina labentis vitæ (perierunt.) Tum enim unuſquiſque hominum qui erat à feris ita deprehenſus, ut effugere non potuit,

N o t æ.

ob jam perſpectam à prima origine Diei ac Noctis viciſſitudinem, v. 16. Hæc autem vita erat nonnullis incommodis obnoxia: Dormientes feræ invadebant, & inde Mors cita, vel longa graviſque (nondum vires Herbarum noverunt) putreſcentia vulnera ſequuta eſt. Multos Fames abſtulit, Plures noxiæ Herbæ, quas inſcii legerant: Ne verò quis putet tot malis obrutum fuiſſe totum Humanum genus, & ad interitum redactum, conſideret Feras tum Singulos laceraſſe, noxiis Herbis aut Alimenti inopia paucos periiſſe; At quot Millia rapit una Acies, quot abſorbet Mare, quot denique Luxuries enecat, & venenata Pocula! V. 29.

967. *Vitabant pauca latebris.*] Raró fugiebant, & latebrarum præſidio periculum vitabant. *Lambinus.* Utra interpretatio melior ſit, Lectos judicet.

968. *Sylveſtria.*] *Sylveſtribus*: Giſanius,

973. *Sed taciti reſpectabant.*] Primi illi Homines, quos Horatius, *mutum & turpe pecus* (quippe Epicuri rationem ſequebatur, dum id ſcribebat) genus, Hercule, mirificiſſimum erat, quippe qui in ſoporem dati, aliter longè ſuis oculis utebantur, ac nos hodie utimur: Nos enim ubi ſemel cœpimus obdormire, nil oculis præter Somnum & Inſomnia videmus. Illi ſomno gravati & oppreſſi perpetuò *reſpectabant*, reflexo capite, viz. Solem orientem. Scribe igitur,

———*Sed taciti* expectabant. *Faber.*

At non magis *expectant*, quàm *reſpectant* dormientes: Mallem igitur, *Reſupinabant.*

987. *Labentis lumina vitæ.*] Ut ſuprà,

———Fugienti *languida vita.*

Iſta eſt Mureti emendatio. Codd. *Lomentis.*

Pabula

Pabula viva feris præbebat dentibus hauſtus:
Et nemora ac monteis gemitu, ſylvaſque replebat,
Viva videns vivo ſepeliri viſcera buſto.
At quos effugium ſervârat, corpore adeſo,
Poſterius tremulas ſuper ulcera terra tenentes
Palmas, horriferis accibant vocibus Orcum,
Donicum eos vita privârunt Vermina ſæva,
Experteis opis, ignaros quid volnera vellent.
At non multa Virùm ſub ſignis millia ducta
Una dies dabat exitio: nec turbida ponti
Æquora lædebant naves ad ſaxa, viroſque.
Sed temerè, incaſsùm Mare fluctibu' ſæpe coortis
Sævibat, leviterque minas ponebat inaneis,
Nec poterat quemquam placidi pellacia Ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.
Improba navigii ratio tum cæca jacebat.
Tum Pænuria deinde cibi, languentia letho
Membra dabat: contra nunc rerum Copia merſat.
Illi imprudentes ipſi ſibi ſæpe Venenum
Vergebant: nunc dant aliis ſollertiùs ipſi.
Inde Caſas poſtquam, ac Pelleis, Ignemque pararunt,
Et

illarum dentibus fractus & devoratus, viva illis præbebat alimenta, nemora, montes, ſylvaſque gemitu implebat, videns Viſcera ſua vivo ſepulchro viva condi. At qui fugerunt poſtquam morſa fuiſſent vulnerati, putrida ſua vulnera manu tremula tegentes clamoribus mortem vocabant: donec tandem ſævi vermes vitæ privabant illos omnis Medicinæ auxilii inopes, & ignaros quæ Remedia Vulnera poſcebant. At tum Una dies non dabat exitio multa Hominum millia ſub ſignis ducta (nondum erat bellum) nec tumidum turbidumque mare naves viroſque ad ſcopulos allidebant: Sed ſæpe Mare procellis agitatum fruſtra intumuit, & incaſſum minabatur: Nec quenquam potuit doloſa fallacia tranquilli maris, cum veluti rideant Undæ, in pericula allicere, cum nondum nota erat navis, nec aliqua navigandi Ars: Tum etiam temporis cibi penuria languebant nonnulli, & fame perierunt; nunc rerum copia & luxuries obruit, tum imprudentes (Herbarum enim ſuccos ignorabant) ſibi aliquando miſcebant venenum, nunc arte docti aliis ſolerter præbent. Deinde poſtquam ſibi Caſas extruerunt, pellibus veſtiti incedebant, & Ignem paraverunt,

NOTÆ.

995. *Vermina ſæva.*] Vide *Feſtum*, qui hac voce dolores ex vermibus membra interiùs rodentibus natos ſignificari ait: Forſan *Vermina* & Vermes ipſos ſignificabit. *Faber.*

1000. *Incaſſum Mare Fluctibus.*] Codices,

Sed temere, incaſsum, fruſtra, Mare ſæpe coortum:

Sic lib. II. v. 1059.

Multimodis, temere, incaſsùm, fruſtraque:

Voſſius ad Catullum, pag. 230.

Sed temerè, incaſsum, Fluſtro *Mare ſæpe coortum*

Sævibat———

Fluſtrum autem *Tertullianus de pallio* interpretatur temperatum Maris motum, & medium inter tranquillum Mare, & quod decumanis aſſurgit fluctibus: (vid. Tertullianum de Pallio, Cap. 2. & Salmaſii notas) Sed Hæc Tertulliani Interpretatio Voſſii Conjecturam refutat, tum enim ſævit Mare, cùm decumanis fluctibus aſſurgit.

1001. *Minas ponebat.*] Alii, *Miſcebat.*

1003. *Ridentibus undis.*] Nihil enim blandius tranquillo Mari,

1008. *Vergebant.*] Infundebant, Plautus, in Curcul. Act. 1. Sc. 2. l. 12. *Invergere in me liquores tuos*

Sino ductim.

Virgilius, Æn. 6. v. 244.

———*Frontique invergit vina Sacerdos,*

Vergere autem, eſt converſa in ſiniſtram partem Manu ita fundere ut patera convertatur, quod in infernis ſacris fit. *Servius.* Ideo huic loco vox iſta mire convenit.

1009. *Inde caſas poſtquam*, &c.] Hactenùs Homines efferos, per ſylvas vagantes, & rapto viventes vidimus: Alii jam in Scenam prodeunt, Manſueti, Mites, & civilis vitæ ſtudioſi: Non enim manebat iſta, quæ in novo Mundo fuit, Aëris temperies, ſed modò durum frigus, modò nimius calor, Procellæ & Tempeſtates affligebant: Inde paullatim fractæ iſtorum vires;

Et Mulier conjuncta Viro conceſſit in unum:
Caſtaque privatæ Veneris connubia læta
Cognita ſunt, Prolemque ex ſe videre creatam:
Tum genus Humanum primùm molleſcere cœpit.
Ignis enim curavit, ut alſia corpora frigus
Non ita jam poſſent cœli ſub tegmine ferre:
Et Venus imminuit vireis, Puerique parentum
Blanditiis facilè ingenium fregêre ſuperbum.
Tunc & amicitiam cœperunt jungere habentes
Finitima inter ſe nec lædere, nec violare:
Et pueros commendàrunt, muliebreque ſæclum
Vocibus, & geſtu, cùm balbè ſignificarent,
Imbecillorum eſſe æquum misererier omnium.
Non tamen omnimodis poterat concordia gigni:
Sed bona, magnaque pars ſervabant fœdera caſti:
Aut genus Humanum jam tum foret omne peremptum,
Nec potuiſſet adhuc perducere ſæcla propago.
At varios linguæ Sonitus Natura ſubegit
Mittere, & Utilitas expreſſit nomina rerum;
Non alia longè ratione, atque ipſa videtur

& Fœmina Mari conjuncta cum eo vitam tranſigebat, cum caſta erant connubia, privata, nec amplius volgivaga Venus, & natam ex ſe prolem agnoſcebant, tum Humanum genus olim durum cœpit molleſcere, nam Ignis effecit ut Corpora alſia frigus ſub dio minus valerent pati: Venus deinde & connubia diminuerunt vires, & Pueri blanditiis ſuis ferociam Parentum emolliebant: Tunc qui caſas vicinas poſſidebant cœperunt inter ſe jungere amicitiam, & a vi & injuriis abſtinere; Pueros etiam & mulieres miſericordiæ mutuò commendarunt, cum nutu, geſtu, voceque inarticulata ſignificarunt, æquum juſtumque eſſe infirmorum omnium miſereri: Licet verò inter omnes mutua non potuerunt eſſe Fœdera, bona tamen magnaque pars hominum amicitiam pie colebant, alias tum totum genus Humanum fuiſſet peremptum, neque in hodiernum diem duraſſet illius propago. At Natura cogit varios linguæ ſonos mittere, (vocem articulare) & Utilitas verba docuit, & rebus nomina impoſuit: Non aliter ac jam ipſa

N o t æ.

res; Inde domos ſtruxerunt, quibus ſeſe continentes privata Venere utebantur, & Natorum blanditiis aſſueti manſuetudinem induebant. Deinde Pellibus contra Cœli inclementiam uſi, & poſt repertum Ignem ita erant emolliti, ut Fœdera & Amicitiam inire, à vi & injuriis abſtinere neceſſarium foret, ſi ipſi ſalvi eſſe vellent; Ita tandem concordia conſervatum eſt humanum genus. V. 18.

1014. *Alſia Corpora.*] Sunt autem *Alſii* & *Alſioſi*, qui frigus ferre non poſſunt, Varro, lib. II. de Re ruſtica, cap. 3. de Capris. *Stabulantur rectius melius, ad hibernos exortus ſi ſpectat, quod eſt* Alſioſum. *Lambinus.*

1021. *Balbe.*] Quippe qui nondum expeditè loqui didiciſſent, Sermone minimè adhuc conſtituto. *Faber.*

1027. *At varios linguæ ſonitus*, &c.] Sed quo modo Fœdera inter Homines (Mutum & turpe pecus) qui ſentire forſan potuerunt, at quæ ſentiebant effari nondum didicerant? Reſpondet *Lucretius*, Homines iſtos primos ſuæ facultatis fuiſſe conſcios, & ut unaquæque res ſibi objecta Dolorem, Gaudium, Metum, &c. excitabat, diverſos ſonos expreſſiſſe; id enim cogebat Natura, & idem faciunt Aves, Equi, Canes, omnia denique Animalia quæ reſpirant. Hoc verò modo *balbè* tantùm, v. 1021. ſignificabant: Nondum inſtituta erant commercia, neque niſi Rebus nomina imponerentur inſtitui potuerunt: Igitur unuſquiſque Hominum Utile ſibi aliiſque fore ſenſit certa Rebus nomina aſſignare: Ita omnibus, qui eodem fœdere erant juncti, de iiſdem vocabulis inter ſe convenit, & Rerum nomina expreſſit Utilitas. Quod verò dicat aliquis, (non tantùm Pythagoram, & Platonem, ſed & ſacram Moſis Hiſtoriam mihi videtur convellere) unum, viz. Hominem rebus omnibus nomina dediſſe, illud ineptum prorſus & abſurdum. Hæc, v. 63.

Protrahere

Protrahere ad geſtum Pueros infantia linguæ,
Cùm facit, ut digito, quæ ſint præſentia, monſtrent.
Sentit enim vim quiſque ſuam, quam poſſit abuti,
Cornua nata priùs vitulo quam frontibus extent,
Illis iratus petit, atque infenſus inurget.
At catuli Pantherarum, ſcymnique Leonum
Unguibus, ac pedibus jā tum, morſuque repugnant,
Vixdum cùm ipſis ſunt dentes ungueſque creati.
Alituum porro genus alis omne videmus
Fidere, & à pennis tremulum petere auxiliatum.
  Proinde putare Aliquem tum nomina diſtribuiſſe
Rebus, & inde Homines didiciſſe vocabula prima,
Deſipere'ſt: nam cur Hic poſſet cuncta notare
Vocibus, & varios ſonitus emittere linguæ,
Tempore eodem Alii facere id non quiſſe putentur?
  Præterea, ſi non Alii quoque vocibus uſi
Inter ſe fuerant: unde inſita notities eſt
Utilitatis, & unde data'ſt Huic prima poteſtas,
Quid vellet facere, ut ſcirent, animoque viderent?
Cogere item plureis Unus, victoſque domare
Non poterat, rerum ut perdiſcere nomina vellent:
Nec ratione docere ulla, ſuadereque ſurdis,
Quid facto eſſet opus, faciles neq; enim paterentur,
Nec ratione ulla ſibi ferrent ampliùs aureis
Vocis inauditos ſonitus obtundere fruſtra.
  Poſtremò, quid in hac mirabile tantopere eſt re,
Si genus Humanum, cui vox, & lingua vigeret,
Pro vario ſenſu varias res voce notaret,

linguæ infantia (loquendi impotentia) pueros ad geſtum provocat, cum cogit ut digito monſtret res præſentes, & ſibi objectas. Nam unuſquiſque conſcius eſt illius facultatis quæ ſibi ineſt, & qua poſſit uti. Priuſquam Cornua nata frontibus Vitulorum extent, Illis Irati feriunt, & impetum faciunt: At Pantherarum & Leonum Catuli unguibus, pedibus & dentibus ſe defendunt, cum Ungues & Dentes vix ſint ipſis nati: Denique videmus omnes Volucres, adhuc implumes alas ſuas movere, tremulumque ab iis petere auxilium. Proinde putare unum aliquem hominem rebus impoſuiſſe nomina, & inde prima vocabula accepiſſe Homines, id quidem abſurdum eſt: Cur enim Hic homo vocem articulare, & nomina rebus imponere poſſit, alii autem eodem tempore illud non potuiſſe crederentur? Præterea, ſi Alii quoque non uſi fuerunt vocibus inter ſe, unde iſti cognoverint vocum utilitatem? aut quo modo potuit ille qui primus rebus nomina impoſuit efficere, ut alii ſcirent & intelligerent quid vellet? Ille enim Unus non potuit multos ſubigere, & ſubactos cogere ut rerum nomina vellent diſcere; neque ullo modo potuit docere, & demonſtrare hominibus non audientibus quid facto opus ſit: neque enim æquo Animo ferrent, neque ullo modo paterentur aures ſuas inſolito & non intellecto clamore & vocibus fruſtra obtundi. Poſtremò, Quid eſt quod miremur, ſi Homines quibus Vox & Lingua competit, res diverſas & a ſe diverſo modo perceptas diverſis nominibus notarent:

NOTÆ.

1030. *Infantia linguæ.*] Juvenalis, Sat. x.

Madidi Infantia *Naſi*.

Sed Infantiam linguæ rectè interpretari videor.

1037. *Vixdum cum ipſis.*] Giſanius, *Vix etiam, cum*, &c. Lambinus,

Vix dum etiam cum, vel *Vix dum eis cum.*

1039. *Tremulum auxiliatum.*] Propter tremulum Alarum motum.

1055. *Poſtremo, quid in hac*, &c.] Si enim nomina ipſa per ſeſe cognitionem aliquam τῶν φύσεων afferrent, atque ex ſola pronuntiatione trium quatuorve Syllabarum ſingularis aliqua cognitio pararetur, ſane mirandum foret; ſed cùm ab Uſu, Uſus autem à temeritate, fortuna, commoditate, interdum & à Popelli imperitia, &c. pendeat, nihil ſane mirabile eſt, quod ait Lucretius. *Faber.*

Cùm

Cùm Pecudes mutæ, cùm denique ſæcla Ferarum
Diſſimileis ſoleant voces variaſque ciere,
Cùm Metus, aut Dolor eſt, & cùm jam Gaudia gliſcunt?
Quippe etenim id licet è rebus cognoſcere apertis.
Inritata canum cùm primum magna Moloſsûm
Mollia ricta fremunt duros nudantia denteis:
Longè alio ſonitu rabie diſtracta minantur:
Et cùm jā latrant, & vocibus omnia complent,
At catulos blandè cùm lingua lambere tentant,
Aut ubi eos jactant pedibus, morſuque petentes,
Suſpenſis teneros imitantur dentibus hauſtus:
Longè alio pacto gannitu vocis adulant:
Et cùm deſerti baubantur in ædibus, aut cùm
Plorantes fugiunt ſummiſſo corpore plagas.
Denique non Hinnitus item differre videtur,
Inter equas ubi Equus florenti ætate juvencus
Pinnigeri ſævit calcaribus ictus Amoris;
Et fremitum patulis ſub naribus edit ad arma:
Ac cùm ſis aliàs concuſſis artubus hinnit?
Poſtremò, genus Alituum, variæque volucres,
Accipitres, atque Oſſifragæ, Mergique marinis
Fluctibus in ſalſis victum vitamque petentes,
Longè alias alio jaciunt in tempore voces,
Et cum de victu certant, prædaque repugnant:
Et partim mutant cum tempeſtatibus unà
Rauciſonos cantus, Cornicum ut ſæcla vetuſta,
Corvorumque greges, ubi aquā dicuntur & imbreis
Poſcere, & interdum ventos auraſque vocare.
Ergo, ſi varii ſenſus Animalia cogunt,
Muta tamen cum ſint, varias emittere voces:

Cum ipſæ mutæ (orationis expertes) pecudes, cum Feræ etiam diverſas & diſſimiles voces ſoleant emittere cum metuunt, cum dolent, & cum voluptate afficiuntur: & hoc quidem frequens docet experientia. Cum primum læti molleſque rictus Canum Moloſſorum irritati fremunt, a duris dentibus diducti, eoſque nudos relinquentes, minantur Sonitu longe diverſo ab eo quem emittunt, cum ingenti latratu complent loca omnia. Verum cum Catulos ſuos lingua blande lambere conantur, aut ubi eos pedibus molliter movent, & petentes morſu imitantur teneros hauſtus dentibus ſuſpenſis, diverſo plane modo voce ſua adulantur, ac cum Soli in domibus relicti baubantur, (latrant) aut cum inclinato & in terram demiſſo corpore ictus imminentes plorantes vitant. Denique nonne item videtur Hinnitus differre, cum equus juventute vigens inter Equas furit ſtimulis allati Amoris ictus, vel cum in pugnam iturus è patulis naribus hinnitum edit, & cum alias propter cauſas artibus concuſſis hinnit? Poſtremò diverſæ Avium genera, Accipitres, Oſſifragæ, & Mergi qui in Mari vivunt, omni alio tempore voces emittunt longe diverſas ab illis quas edunt, cum de victu certant, & pro præda pugnant. Pro diverſa etiam Cœli temperie diverſos edunt raucos ſonos ut longæva gens Cornicum, & Corvorum turba, quando dicuntur Aquam & Imbres poſcere, & interdum ventos & procellas vocare. Ergo, ſi varii affectus, & diverſæ rerum perceptiones cogunt Animalia etiam muta nec voce Articulata prædita, varias & diverſas voces emittere,

N o t æ.

1063. *Ricta.*] Ut lib. IV. *Volta* pro *Vultus*. Et lib. VI. v. 1193. *Inhorrebat Rictum*. *Fremunt* autem recte legitur, nec admittendum eſt Nonii *Tremunt*, rejiciendum verò, licet mille Codd. exhibeant, Gifanii *Fremunt*.

1067. *Morſuque petentes.*] Alii, *Patente*. Certant etiam Grammatici utrùm *Lactant*, an *Jactant* legeretur. In ſequenti verſu pro *Teneros*, Faber, *Veros*. Negligo.

1075. *Ad arma.*] Alius forſan iſtarum vocum ſenſus, ſed turpiculus.

1076. *Sis.*] Suis; ut lib. III.

Lumina Sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit.

1085. *Ventos auraſque vocare, & imbres poſcere.*] Inde Virg. 1. Georg.

Tum Cornix plena pluviam vocat improba voce.

Quantò

Quantò mortaleis magis æquum'ſt tum potuiſſe
Diſſimileis alia, atque alia res voce notare?
Illud in his rebus tacitus ne fortè requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus Ignem
Primitùs: Inde omnis Flammarum diditur ardor.
Multa videmus enim cœleſtibus incita flammis
Fulgere, cùm cœli donavit plaga vapores.
Et ramoſa tamen cùm ventis pulſa vacillans
Æſtuat in ramos incumbens arboris Arbor,
Exprimitur validis extritus viribus Ignis:
Et micat interdum flammaï fervidus ardor,
Mutua dum inter ſe rami ſtirpeſque teruntur:
Quorum utrumque dediſſe poteſt mortalibus Ignem.
Inde Cibum coquere, ac flammæ mollire vapore
Sol docuit, quoniam miteſcere multa videbant
Verberibus radiorum, atque æſtu victa per agros.
Inque dies magis hi victum vitamque priorem
Commutare novis monſtrabant rebus, & igni,
Ingenio qui præſtabant, & corde vigebant.
Condere cœperunt urbeis, arcemque locare
Præſidium Reges ipſi ſibi, perfugiumque:
Et pecudes, & agros diviſere, atque dedere
Pro Facie cujuſque, & Viribus, Ingenioque.
Nam Facies multùm valuit, vireſque vigebant:
Poſteriùs Res inventa'ſt, Aurumque repertum,

quantò veriſimilius eſt Homines tum potuiſſe res diverſas diverſis vocibus notare? Ne verò de Igne nimis ſollicitus ſis, Fulmen primò ignem detulit in terras Hominibus, & inde accenſa eſt omnis iſta quæ per totum orbem diſtribuitur flamma: Nam multa videmus à flammis cœleſtibus accendi cum regio aliqua Cœli multos ignes emiſit: Et cum ramoſa Arbor huc & illuc validis ventis agitata in alterius Arboris ramos incumbens calorem colligit, vehementi iſta agitatione extritus Ignis exprimitur, interdum etiam fervida flamma ſplendet, dum rami ſtirpeſque arborum inter ſe mutuò teruntur: Quorum utrumque (Fulmen, viz. & iſtæ arbores attritæ) dediſſe poteſt ignem Hominibus. Deinde cibum coquere, & calore Ignis emollire alimentum Sol docuit, videbant enim multa per Agros (fructus, viz. & fruges) Solis radiis mitia & matura fieri. Et qui ingenio præſtabant & Sagaces erant nova quotidiè alimenta, novoſque præparandi modos Igne adjuti demonſtrabant. Reges ipſi cœperunt Urbes condere, & Arcem locare Sibi præſidium, & quò ſe recipiant cum Alii invadant. Pecudes etiam, Agroſque partiti ſunt, ſinguliſque portio aſſignata, prout Forma, Viribus, aut Ingenio præſtabant: Tum enim Forma & Vires in maximo honore erant. Poſteà Divitiæ Aurumque inventum eſt,

NOTÆ.

1090. *Illud in his rebus, &c.*] Suprà Ignis mentionem fecit, v. 1009. Jam verò, v. 17. docet Ignem vel Fulmine in Terras delatum, vel ex arboribus Vento jactatis ramiſque inter ſe contritis natum primò ſe Mortalibus exhibuiſſe; Illius autem miniſterio ad præparandos cibos Homines fuiſſe uſos, quoniam obſervaverant Solis calore mitiores fieri, & ſibi aptiores fructus: Inde alius Victus, alia vivendi Ratio, quam invenit ingenioſa Luxuries.

1098. *Et micat.*] Giſanius: *Emicat.*

1099. *Mutua.*] Ita, lib. II.

——— *Mortales* mutua *vivunt.*

1107. *Condere cœperunt Urbes, &c.*] Ut communi ſaluti meliùs conſultum foret, ſumma poteſtas defertur Uni, quem Forma, Ingenio, aut Viribus præſtantem, & planè Regem effecerat Natura: Ille Urbes, Ille Arces condidit, Sibi Subditiſque ſuis ab Hoſtium injuriis præſidium: Illius arbitrio agebantur omnia, & O fœlix Humanum Genus ſub tali Principe! Sed ſubitò corrupit Avaritia, evertit omnia Ambitio, & ita hodiè dominantur, ut ſi vivere velis, rerum publicarum adminiſtrationem fuge; Difficulter enim obtinetur imperium, & difficiliùs retinetur: Pro voluptatibus curas affert & moleſtias, inſtabile denique & infirmum eſt. Invidia & inſidiis undique petitum. Sed quid moneo? Semper rapuit, ſemperque rapiet Homines,

Ventoſo Gloriæ curru. Hæc, v. 28.

1111. *Vireſque vigebant.*] Faber, *Vigentes.*

Quod facilè & Validis, & Pulchris demſit honorem.
Divitioris enim ſectam plerumque ſequuntur
Quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti.
Quòd ſiquis vera vitam ratione gubernet,
Divitiæ grandes homini ſunt, Vivere parcè
Æquo animo; neque enim 'ſt unquam pænuria Parvi:
At claros ſe homines voluere eſſe, atque potenteis,
Ut fundamento ſtabili fortuna maneret,
Et placidam poſſent Opulenti degere vitam;
Nequicquam: Quoniam ad ſummum ſuccedere honorem
Certantes, iter infeſtum fecêre viaï.
Et tamen è ſummo quaſi Fulmen dejicit ictos
Invidia interdum contemtim in Tartara tetra:
Ut ſatiùs multò jam ſit parere quietum,
Quàm regere Imperio res velle, & Regna tenere.
Proinde, ſive incaſsùm defeſſi ſanguine ſudent
Anguſtum per iter luctantes Ambitionis:
Invidia quoniã ſeu Fulmine ſumma vaporant
Plerumque, & quæ ſunt aliis magis edita cunque:
Quandoquidem ſapiunt alienò ex ore: petuntque
Res ex auditis potiùs, quàm ſenſibus ipſis:
Nec magis id nunc eſt, nec erit mox, quàm fuit antè.
Ergo Regibus occiſis ſubverſa jacebat
Priſtina majeſtas ſoliorum, & ſceptra ſuperba;
Et capitis Summi præclarum Inſigne cruentum
Sub pedibus Volgi magnum lugebat honorem:

quod Forma & Viribus facile Honorem abſtulit, nam illius qui Divitiis abundat factionem jam ſequuntur, & illi ſerviunt, qui forma & viribus ſunt conſpicui. Quòd ſiquis ſecundum rectæ Rationis præcepta vitam ſuam inſtitueret, Divitiæ grandes ſunt homini frugi vivere æquo Animo, nemò enim tam miſer quin parvo ſemper gaudeat: At Homines volunt ſe eſſe claros & potentes, ut ſtabili fundamento fortuna inniteretur, & opulenti poſſint vitam tranquillam agere; Fruſtra: Nam turba illorum qui ſummos honores attingere conantur reddidit Iter ad Honores periculoſum, & ſæpe Invidia tanquam Fulmen dejicit Homines a ſummo Honoris faſtigio in infimam viliſſimamque ſortem; ita ut multò melius ſit modica fortuna contentum vivere, & quietum parere, quam imperare, & regnum obtinere velle. Proinde, fruſtra, nihil enim moror, improbe laborent, luctantes per anguſtias Ambitionis (Summa enim & quæcunque aliis altiora ſunt Invidia ſeu Fulmine plerumque flagrant) dum alieno ex ore ſapiunt, & Honorem & Imperium cupiunt quod ab aliis tanquam bona laudantur, potius quam quòd ipſi ſentiunt: Hic nunc eſt, ſemper erit, ſemperque fuit mos Hominum. Ergò Regibus occiſis ſubverſa jacebat priſtina Majeſtas Soliorum, & ſuperba ſceptra, & Regii capitis ornamentum Diadema ipſius Regis ſanguine fœdatum ſub pedibus vilis plebis jacebat ſine honore;

Notæ.

1116. *Quòd ſiquis vera, &c.*] Lege quæ ſequuntur, & fateberis Epicurum providum eſſe & continentem, ab omni Avaritia & Ambitione alienum, nam utraque curas affert & moleſtias, neutra promovet fœlicitatem: Hinc ipſius effatum, ἥδιστα πολυτελείας ἀπολαύουσιν οἱ ἥκιστα ταύτης δεόμενοι.

1122. *Quoniam ad ſummum, &c.*] Diverſam ab Aliis, ſed veram interpretationem appoſuiſſe videor.

1128. *Sanguine ſudent.*] Valdè laborent. Interpretes, quibus credo, quoniam quid meliùs dici poſſit nondum inveni.

1130. *Invidia quoniam.*] Duos hoſce verſus, ſi Libri permitterent, delerem, certè ejectis iſtis integra foret ſententia, quæ illorum interventu luxata videatur.

1135. *Ergò, Regibus occiſis, &c.*] Deturbatis Regibus iterum Vis, Injuriæ, Tumultus, & ad priſtinam feritatem rediit Hominum vita, tandem placuit Magiſtratus creare, Leges conſtituere, & pœnis coërcere injurioſos: Prudenter hoc quidem, nam Metus vehementiſſimâ cauſâ eſt, & Timore Homines maximè continentur. Ne verò quis putet ſe impune fœdera violare poſſe, quoniam clam peccet, nam Garrula eſt Conſcientia, & multi vel Morbo delirantes, vel in Somnis ſuorum ſcelerum indicium fecerunt.

Nam

Nam cupidè conculcatur nimis antè metutum.
Res itaque ad ſummam Fæcem Turbaſque redibat,
Imperium ſibi cùm, ac ſummatum quiſque petebat.
Inde Magiſtratum partim docuere creare,
Juraque conſtituêre, ut vellent legibus uti:
Nam genus Humanum defeſſum vi colere ævum,
Ex inimicitiis languebat; quò magis ipſum
Sponte ſua cecidit ſub leges, arctaque jura:
Acriùs ex Ira quòd enim ſe quiſque parabat
Ulciſci, quàm nunc conceſſum 'ſt Legibus æquis;
Hanc ob rem 'ſt Homines pertæſum vi colere ævum:
Unde Metus maculat pœnarum præmia vitæ.
Circumretit enim Vis atque Injuria quemque,
Atque, unde exorta 'ſt, ad eum plerumque revertit;
Nec facile 'ſt placidam ac pacatam degere vitam,
Qui violat factis communia fœdera pacis.
Etſi fallit enim Divûm genus Humanumque,
Perpetuò tamen id fore clam diffidere debet:
Quippe ubi ſe multi per Somnia ſæpe loquentes,
Aut Morbo delirantes procraxe ferantur,
Et celata diu in medium peccata dediſſe.
Nunc quæ cauſa Deûm per magnas Numina genteis
Pervolgarit, & ararum compleverit urbeis,
Suſcipiendaque curârit ſollennia ſacra,

Quicquid enim olim maxime timebat Vulgus jam dejectum ſumma cum voluptate calcat. Imperium igitur ad infimam plebem vilemque turbam rediit, dum unuſquiſque regnum affectabat, & acquirere ſtudebat. Inde Magiſtratus inſtituere quidam, ingenio & virtute præſtantes alios docuerunt, & leges condiderunt, ſecundum quas vitam ſuam agerent. Nam genus humanum omnia vi odio & inimicitiis agere tædebat, ideoque libentius ſeſe legibus ſubjecit, & jure uti conſtituit: Quòd enim unuſquiſque injuria laceſſitus & ira percitus acriorem vindictam ſumere, quam nunc leges æquæ permittunt, parabat, ideo Homines tandem tædebat omnia agere vi, quippe inde natus Timor, perpetuuſque metus omnes vitæ voluptates contaminat & inficit. Vis enim & Injuria unumquemque circumretit, & in eum, a quo primum exorta eſt, recidit, neque ille ſecuram tranquillamque vitam, facilè agat, qui communia pacis fœdera facinore ſcelereque ſuo violat: Nam licet Deos Hominesque lateat, timere tamen debet ne aliquando foret palam, nam multi ſæpe per ſomnia loquentes aut morbo delirantes facinora diu celata indicaſſe dicuntur & in medium protuliſſe. Nunc quæ cauſa Deos per totum Terrarum orbem agnoſci fecit, & urbes aris implevit, & ſolemnia inſtituit ſacra quæ nunc ubique in uſu ſunt,

NOTÆ.

1139. *Metutum.*] Vox Antiquis nota.

1141. *Summatum.*] Summum gradum, aut ſummos honores.

1142. *Docuere.*] Forſan, *Didicere.*

1150. *Unde metus maculat.*] Apertior trium horum verſuum ſententia, ſi invertatur illorum ordo,

Circumretit enim vis atque injuria quemque,
Atque unde exorta eſt ad eum plerumque revertit,
Unde metus, &c.

1158. *Procraxe.*] Verbum originis Græcæ, à κεάζω, ἔκεαγον, unde Poeta finxit τὸ procrago, *Faber*: Alii, *Protraxe* pro Protraxiſſe.

1160. *Nunc quæ cauſa*, &c.] A primo Hominum ortu Religio, & Deorum metus; Unde verò iſta Numinum notities? à Simulachris quibuſdam, e Diis ipſis (quibus quaſi Corpus & quaſi Sanguinem attribuit Epicurus) profluentibus, an fortuitò natis incertum eſt. Iſta autem Simulachra perpetuo in mentes Hominum tam vigilantium quàm dormientium incurſu efficiebant, ut conjicerent Homines extare alicubi ipſis conſimiles naturas, Intelligentiæ capaces, quippe Membra movere, & loqui Simulachra videbantur: Immortales etiam quoniam eadem ſemper Simulachrorum forma, & immenſa illorum Virtus, v. 4. Beatas denique, quoniam neque Metu Mortis nec Periculis erant vexatæ, & nunquam laſſatæ æterno quaſi otio fruebantur. v. 4.

" Quæ nunc in magnis florent ſacra rebu' locisque:
Unde etiam nunc eſt Mortalibus inſitus Horror,
Qui delubra Deûm nova toto ſuſcitat orbi
Terrarum, & feſtis cogit celebrare diebus:
Non ita difficile'ſt rationem reddere verbis.
Quippe etenim jam tum Divûm Mortalia ſæcla
Egregias animo facies vigilante videbant,
Et magis in ſomnis mirando corporis auctu.
His igitur ſenſum tribuebant, propterea quod
Membra movere videbantur, voceſque ſuperbas
Mittere pro facie præclara, & viribus amplis:
Æternamque dabant vitam, quia ſemper eorum
Suppeditabatur facies, & forma manebat,
(Et manet omnino) & quòd tantis viribus auctos
Non temere ulla vi convinci poſſe putabant.
Fortuniſque ideo longè præſtare putabant
Quòd mortis timor haud quemquam vexaret eorum,
Et ſimul in ſomnis quia multa, & mira videbant
Efficere, & nullum capere ipſos inde laborem.
Præterea, Cœli rationes ordine certo,
Et varia annorum cernebant tempora verti;
Nec poterant quibus id fieret cognoſcere cauſis:
Ergo perfugium ſibi habebant omnia Divis
Tradere, & illorum nutu facere omnia flecti.
In Cœloque Deûm ſedes, & templa locârunt,
Per cœlum volvi quia Sol, & Luna videntur:
Luna, Dies, & Nox, & noctis Signa ſevera,
Noctivagæque faces cœli, Flammæque volantes,

& ſine quibus nullum facinus egregium ſuſcipitur: Unde etiam metus iſte Deorum, qui nunc nova templa per totum Orbem Terrarum extruit, feſtoſque dies inſtituit, Homines invaſit docere, & carmine explicare non adeo difficile videtur. Quippe tum Homines præclara Deorum Simulacra animo vigilante percipiebant, In ſomnis autem iſta Simulacra majora videbantur, & auguſtiora. His autem Senſum tribuebant, quoniam membra movere videbantur, voceſque minaces mittere auguſta formæ ampliſque viribus convenientes: Æternam inſuper illis attribuebant vitam, quia forma eorum ſemper exhibebatur, & eadem manebat; (& profectò manet) & quia putabant Deos tantis viribus eſſe auctos, ut nulla vi nulloque impetu diſtringi poſſint: Ideo autem fœliciſſimos putabant, quod metus Mortis eos non vexaret, & quoniam in Somnis videbant illos multa miraque efficere, minimè tamen delaſſari. Præterea, videbant Solem, Lunam, & Sidera, varia etiam annorum tempora ordine certo verti, quibus autem cauſis id fieret cognoſcere non potuerunt; Ideo ad Deos fugiebant, omniaque illorum numine flecti & gubernari crediderunt. Denique Deorum ſedes domoſque in Cœlis locaverunt, quoniam Sol & Luna videtur volvi per Cœlum, Luna, inquam, Dies, & Nox, & Stellæ, Meteora etiam ignita,

NOTÆ.

1163. *Quæ nunc in magnis, &c.*] Hic Verſus vel Spurius eſt; vel extra omnem medendi ſpem jacet, ſenſus enim illius eſſe debuerat,

Quæ nunc in cunctis fumant ariſque foci ſque. Faber. At ſanus videtur Verſus & integer.

1176. *Et manet omnino, & quod.*] Alii, *Et tamen omnino, quos:* Qui quid velint ipſi videant. Alii, *& manet omnino, quos:* Id eſt, Neceſſe ut maneat illorum forma quos, &c.

1182. *Præterea, Cœli rationes, &c.*] Si aliam Religionis originem requiras: En cauſarum naturalium ignorantiam! V. 11. Nam cùm Siderum converſiones, viciſſitudines Tempeſtatum, Grandinem, Nivem, Ventos denique, Fulmenque viderint Homines, neque quo modo hæc fierent explicare potuerunt, fugiebant ad Deum, nam conſtantes Siderum motus cui potiùs quàm ſapienti gubernatori attribuerent? Et ubi illius ſedem aptiùs quàm in Cœlo collocarent, unde Nix, Grando, Fulmen, &c?

1182. *Cœli rationes.*] *Ratos Cœli motus:* Sæpe Lucretius, & meliùs quàm, *Cœli regiones.*

1189. *Signa ſevera.*] Alii, *Serena.*

Nubila,

Nubila, Ros, Imbres, Nix, Venti, Fulmina, Grando,
Et rapidi fremitus, & murmura magna minarum.
O genus infelix humanum! talia Divis
Cùm tribuit facta, atque iras adjunxit acerbas:
Quantos tum gemitus ipſi ſibi, quantaque nobis
Volnera; quas lacrymas peperêre minoribu' noſtris!
Nec Pietas ulla'ſt velatum ſæpe videri
Vertier ad Lapidem, atq; omneis accedere ad aras;
Nec procumbere humi proſtratū, & pandere palmas
Ante Deûm delubra, nec aras ſanguine multo
Spargere quadrupedum, nec votis nectere vota:
Sed magè pacata poſſe omnia mente tueri.
Nam cùm ſuſpicimus magni cœleſtia mundi
Templa ſuper, ſtelliſque micantibus æthera fixum,
Et venit in mentem Solis, Lunæque viarum,
Tunc aliis oppreſſa malis in pectore cura
Illa quoque expergefactum caput erigere inſit,
Ecquæ fortè Deûm nobis immenſa poteſtas
Sit vario motu quæ candida ſidera verſet.
Tentat enim dubiam mentem rationis egeſtas,
Ecquænam fuerit Mundi genitalis origo:
Et ſimul, ecquæ ſit finis, quoad mœnia Mundi,
Et tanti motus hunc poſſint ferre laborem:

Nubila, Ros, Imbres, Nix, Venti, Fulmina, Grando, rapidum denique Tonitru furens murmure horribili. O Infelix humanum genus quando talia facta Diis attribuit, eoſque Iræ capaces eſſe docuit! quantos tum ſibi gemitus, quantas nobis miſerias, quas denique Poſteris noſtris lachrymas, conciliarunt! Nec profecto Pietas eſt ulla velato capite ad Lapidem videri ſæpe verti, accedere ad omnes aras, humi proſtratum procumbere, manus pandere ante Deorum delubra, nec multo Animalium quadrupedum Sanguine aras ſpargere, nec vota votis nectere; ſed potius profecto Pietas eſt intrepida & tranquilla mente poſſe ſpectare omnia: Nam cum ſpectemus Cœlum latumque æthera ſtellis micantibus ornatum, & Solis Lunæque curſus contemplemur: Tunc illa cura, quæ aliis malis oppreſſa jacebat in pectore ſopita, caput ſuum expergefactum attollere incipit, an, viz. forte ſint Dii immenſa poteſtate præditi, qui Solem, Lunam & Sidera vario motu verſent & gubernent. Cum etiam rerum cauſas non habemus clare perſpectas, dubitamus an Mundus unquam incœpit eſſe, an aliquis etiam certus ſit finis, quouſque Mundi mœnia durare poſſint, & tanti motus laborem ferre:

NOTÆ.

1192. *Murmura magna minarum.*] Per quæ Dii videntur Hominibus minari, & terrorem inferre.

1193. *O genus infelix Humanum!*] Opinio de Providentia, ſi Epicuro credimus, unica eſt cauſa Solicitudinis illius, quæ vitas Hominum affligit, atque hæc Sententia, v. 24. qui ſequuntur, explicatur: Ab illa autem Opinione Vulgi vana & inepta Superſtitio, quæ nulla eſt erga Deos Pietas: Qui vere Pius, ſeipſum reſpicit, explorat Naturæ vires, ut omnia intelligat, nihil admiretur; Inde enim fit ut Siderum motus, & alia Naturæ phænomena intrepidus ſpectaret, dum omnia fieri ſine Deorum interventu noverit: Nam Pietatis Mater (Papicolam crederes Lucretium) Ignorantia. *Horat.* Ep. 6. lib. I.

Nil admirari propè res eſt una Numici,
Solaque quæ poſſit facere, & ſervare beatum:
Hunc Solem, & Stellas, & decedentia certis
Tempora momentis, ſunt qui formidine nulla
Imbuti ſpectent:

Alius,

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas,
———Strepitumque Acherontis avari
Subjecit pedibus.

1197. *Velatum ſæpe videri, &c.*] Romani velato capite & circumacto dextrorſum Corpore Deos (Lapides) venerabantur: vid. *Plutarch.* ῥωμαϊκά, & Vitam Marcelli: & Interpretes *Minutii Fœlicis*, pag. 12.

1208. *Ecquæ forte Deum nobis.*] Pro *Nobis* Faber ſubſtituit, *Endo polis*, In Cœlis. Sed iſta audacior eſt conjectura, & *Tibi*, *Sibi*, *Vobis*, *Nobis*, &c. pro libitu inſerebant veteres Poëtæ.

1213. *Et tanti motus hunc poſſint ferre.*] Alii, *Taciti*: Sed ſive *Taciti* ſive *Tanti* legas, perinde eſt; Recte autem leges,

Hunc *tanti motus poſſint* ſufferre *laborem.*
Faber.

An

An æternitate à Diis donata perpetuo motu verſari poſſint, & immenſi ævi vires ſuſtinere illæſa & infracta. Præterea, Cujus Animus metu Deorum non percellitur? cujus artus non contrahuntur, quando horrendo ictu fulminis exuſta Terra tremit, & fremens Tonitru percurrit Cœlum? Nonne Populi & Gentes, magnique Reges timore Deorum perculſi contremiſcunt, Soliciti ne jam adſit grave tempus ſolvendi pœnas propter facta turpiter commiſſa vel ſuperbe dicta. Cum etiam vehemens impetus procellæ Claſſis Imperatorem cum validis ſuis Legionibus & Elephantis rapit per mare, nonne Ille votis omnibus Deos ſibi propitios reddere conatur, multaque prece tranquillum mare & ventos ſecundos pavidus expoſcit? Fruſtra quoniam ſæpe violenta procella fertur in Brevia perniçioſa, & ad ſaxa alliditur, atque ac ſi nullas preces fudiſſet: Vis aliqua occulta res humanas ita obterit, pulchros faſces ſævaſque ſecures (omnia imperii Inſignia) calcare videtur, & ludibrio habere. Denique cum tota Terra ſub pedibus noſtris tremit, cum urbes quaſſatæ cadunt, vel inclinata mœnia ruinam minantur: Quid mirum ſi Homines de ſeipſis non magnifice ſentiant, ſed exiſtimant Infinitam eſſe quandam in Diis potentiam quæ omnia dirigat & gubernet? Quod ſupereſt, Æs, Aurum, Ferrum,

An Divinitus æterna donata ſalute,
Perpetuo poſſint ævi labentia tractu,
Immenſi validas ævi contemnere vireis.
Præterea, cui non animus formidine Divûm
Contrahitur? cui non conrepunt membra pavore,
Fulminis horribili cùm plaga torrida Tellus
Contremit, & magnum percurrunt Murmura cœlum?
Non Populi, Genteſque tremunt? Regeſque ſuperbi
Conripiunt Divûm perculſi membra timore,
Ne quod ob admiſſum fœdè, dictumve ſuperbè
Pœnarum grave ſit ſolvendi tempus adactum?
Summa etiam cum vis violenti per mare venti
Induperatorem claſſis ſuper æquora verrit,
Cum validis pariter Legionibus, atque Elephantis:
Non Divûm pacem votis adit? ac prece quæſit
Ventorum pavidus paces, animaſque ſecundas?
Nequicquam: quoniam violento turbine ſæpe
Conreptus nihilo fertur minùs ad vada lethi:
Uſqueadeo res humanas Vis abdita quædam
Obterit, & pulchros Faſceis, ſævaſque Secureis
Proculcare, ac ludibrio ſibi habere videtur.
Denique ſub pedibus Tellus cùm tota vacillat,
Concuſſæque cadunt urbes, dubiæque minantur:
Quid mirum ſi ſe temnunt Mortalia ſæcla?
Atque poteſtates magnás, miraſque relinquunt
In rebus vireis Divûm, quæ cuncta gubernent?
Quod ſupereſt, Æs, atque Aurum, Ferrumque repertu'ſt,
Et

NOTÆ.

1217. *Præterea, cui non,* &c.] Alia denique Religionis cauſa eſt Timor, v 23. Procellis, Terræ-motu, aliiſque maximis malis, quæ nulla ſua vi, nulla arte aut induſtria eluctari poſſunt, Homines attoniti Poteſtatum inviſibilium opem & auxilium implorabant: Inde Preces & Vota, &

Primus in orbe Deos fecit timor.

At quid valent Vota? ſævit Ventus, preces ſimul & vela rapit, nec magis audiunt Numina quàm Tempeſtas: Caſu feruntur, rapiuntur omnia.

1218. *Conripunt.*] Tranſlatio mirabilis & audax, ideo quidam legendum cenſent, *Horreſcunt.*

1237. *Se temnunt.*] Suæ, Viz. imbecillitatis conſcii.

1240. *Quod ſupereſt, Æs,* &c.] Prima Metallorum Inventio & Uſus, quo denique in honore & pretio ſingula erant, verſibus 40. explicatur: Inventio ad Sylvarum exuſtionem, factamque exinde Metallorum colliquationem refertur, v. 18. Combuſtis enim (quo modo exortum fuit iſtud incendium nihil attinet) Sylvis, liquefacta quæ in Terræ venis diſperſa jacebant Metalla in unam Maſſam confluebant; quam

Et ſimul Argenti pondus, Plumbique poteſtas:
Ignis ubi ingenteis ſylvas ardore cremârat
Montibus in magnis, ſeu cœli fulmine miſſo,
Sive quòd inter ſe bellum ſylveſtre gerentes,
Hoſtibus intulerant ignem formidinis ergo;
Sive quòd inducti Terræ bonitate, volebant
Pandere agros pingueis, & paſcua reddere rura:
Sive Feras interficere, & diteſcere præda:
Nam Fovea, atque Igni priùs eſt venarier ortum,
Quàm ſepire Plagis ſaltum, Canibuſque ciere.
Quicquid id eſt, quacunque è cauſa flammeus ardor
Horribili ſonitu ſylvas exederat altis
Ab radicibus, & terram percoxerat igni,
Manabat venis ferventibus in loca terræ
Concava conveniens Argenti rivus & Auri,
Æris item & Plumbi; quæ cùm concreta videbant
Poſteriùs claro in terris ſplendere colore,
Tollebant nitido capti, levique lepore:
Et ſimili formata videbant eſſe figura,
Atque lacunarum fuerant veſtigia cuique,
Tum penetrabat eos, poſſe hæc liquefacta calore,
Quamlibet in formam, & faciem decurrere rerum,
Et prorſum quamvis in acuta ac tenuia poſſe
Mucronum duci faſtigia procudendo;
Ut ſibi tela parent, ſylvaſque excidere poſſint,
Materiem lævare, dolare, ac radere tigna,

Argentum, & Plumbum tum inventa ſunt cum in magnis montibus Ignis ingentes ſylvas combuſſerat, ſive ille Ignis ortus ſit e miſſo cœli fulmine, ſive quòd Homines in ſylvis pugnantes accendebant iſtum ignem quo terrerent Hoſtes; ſive quòd bonitate Terræ inducti pandere Agros fertiles & rura paſcua efficere, ſive feras interficere, & præda frui volebant: Nam foveæ atque Igne venabantur, antequam ſylvam retibus circumdare, & ciere canibus noverunt. Quicquid verò id ſit cum quacunque è cauſa ortus iſte Ignis ſylvas ab imis radicibus Horrendo ſonitu conſumſerat, & Tellurem percoxerat, rivus Argenti, Auri, Æris, & Plumbi e venis Terræ ferventibus ebulliit, & in cava Telluris loca confluxit: Quæ metalla ita in unam maſſam collecta cum poſtea viderunt Homines claro colore in terris fulgere, tollebant lævore maſſæ, & nitido ſplendore capti; obſervantes inſuper illa eſſe formata ea figura qua cavæ erant loca in quibus jacebant: Inde conjiciebant poſſe hæc eadem metalla Igne reſoluta in quamlibet formam ſpeciemque rerum decurrere, & formando in acuta & tenuia prorſus mucronum faſtigia duci (acui) poſſe, ita ut ex iis ſibi facerent inſtrumenta, quibus ſylvas excidere, trabes lævare, dolare, & radere,

NOTÆ.

quàm cùm levem ſplendidamque Homines viderint, tollebant, experturi cui uſui res iſta tam lævis & nitida inſerviret. Cùm verò obſervaverint Maſſæ illius figuram conformem eſſe figuræ iſtius lacunæ ſeu foveæ in quam confluxerat, concludebant eadem Metalla Igne iterùm reſoluta in quamlibet formam duci, ita denique attenuari poſſe, ut Mucronem accipiant & Acumen. Inde è quolibet Metallo Inſtrumenta faciebant, quibus Sylvas exciderent, Tigna Trabeſque perforarent, &c. Quoniam verò Aurum & Argentum faciliùs obtundebantur, quia molliora; Ideo primis iſtis Hominibus Æs videbatur pretioſius, quòd utilius: Neque Naturam ſequuntur inficeti iſti Homines, qui Auro & Argento inutilibus Metallis ſtupent, Æs & Ferrum utiliora negligunt. v. 21.

1242. *Ignis ubi*, &c.] Idem narrat Poſidonius apud Strabonem, lib. III. de Mineris Turditaniæ ſive Andaluſiæ, Athenæus, lib. VI. cap 4. Ariſtoteles de Mirabilibus Auſcul. & Diodorus Siculus.

1252. *Altis.*] Meliùs quàm *Altas*: Nam *Altæ* radices in Venas Metallorum deſcendunt.

1265. *Sylvaſque excidere.*] Quidam non abſurde, *Quibu' ſylvas cædere*: In ſequenti verſu ſive legas,

Materiem lævare, dolare, &c.

ſive,

Materiamque dolare, & lævia reddere, &c.

perinde eſt.

Et

Et terebrare etiam, ac pertundere, perque forare.
Nec minùs Argento facere hæc Auroque parabant,
Quàm validi primùm violentis viribus Æris :
Nequicquã : Quoniam cedebat victa poteſtas,
Nec poterat pariter durum ſufferre laborem.
Nam fuit in pretio magis Æs, Aurumque jacebat
Propter inutilitatem hebeti mucrone retuſum,
Nunc jacet Æs, Aurum in ſummum ſucceſſit
honorem :
Sic volvenda ætas commutat tempora rerum,
Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore :
Porro aliud ſuccedit, & è contemtibus exit,
Inque dies magis appetitur, floretque repertum
Laudibus, & miro'ſt mortaleis inter honore.
Nunc tibi quo pacto Ferri natura reperta
Sit, facile 'ſt ipſum per te cognoſcere, Memmi,
Arma antiqua, Manus, Ungues, Denteſq; fuerunt,
Et Lapides, & item ſylvarum fragmina Rami,
Et Flammæ, atque Ignes poſtquam ſunt cognita
primum :
Poſterius Ferri vis eſt, Æriſque reperta :
Et prior Æris erat quàm Ferri cognitus uſus :
Quò facilis magis eſt natura, & copia major.
Ære ſolum terræ tractabant, Æreque belli

terebrare etiam, pertundere, & perforare poſſint : Atque ad hæc omnia præſtanda Aurum & Argentum non minus quàm durum Æs formabant : Fruſtra autem, nam obtundebatur Molle Aurum & Argentum, iſtiuſmodi laboribus inidoneum ; Tum Æs magis in pretio erat, Aurumque hebes & obtuſum tanquam inutile metallum ſpernebatur ; Nunc ſpernitur Æs, & in ſummum honorem ſucceſſit Aurum : Uſque adeo volubilis ætas rerum tempora commutat, quod fuit in pretio ſpernitur, & vileſcit, aliud vero modo contemptum in ſummum honorem evehitur, indies magis magiſque appetitur, illud laudibus celebrant Homines, & vehementer admirantur. Nunc, O Memmi, Tibi ipſi licet conjicere, neque explicatione opus, quo pacto Ferrum ſit inventum : Antiqua Hominum Arma erant Manus, Ungues, Dentes, Lapides, fragmina ſylvarum Rami, & Flammæ atque Ignes poſtquam cognita ſunt mortalibus : Poſthac Ferrum atque Æs reperta ; Ære autem prius quam Ferro utebantur, quoniam major fuit Æris copia, & Æs facilius efformatur ; Ære colebant agros, Æreis

N o t æ.

1275. *Volvenda ætas.*] Virgilius, Æn. IX.
Volvenda Dies en attulit ultro.

Volvenda, *Volubilis.* Servius.

1280. *Nunc Tibi quo pacto,* &c.] Cùm Ferri non minùs quàm Æris, Argenti, Plumbique Venæ Sylvarum igneſcentium ardore colliqueſcere videantur ; Unde fere apud Veteres nulla Ferri, plurima autem Æris mentio ? Quoniam, v. 16. Æs erat tractabilius Metallum, & major illius copia ; Inde Arma primorum Hominum, & Agricolarum inſtrumenta Ærea ; Demum ſucceſſit Ferrum, induratæ Telluri colendæ, & creſcenti indies Hominum feritati aptius Metallum.

1288. *Ære ſolum Terræ.*] Heſiodus, Ἔργων καὶ Ἡμερῶν, lib. I. v. 150.

Τοῖς δ' ἦν χάλκεα μὲν τεύχεα, χάλκεοι δέ τε οἶκοι,
Χαλκῷ εἰργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

In Ærea ætate. Et Euſtathius, ad I. Il. v. 236. χαλκὸν δὲ τὸν σίδηρον λέγει, διὰ τὴν πάλαι χρῆσιν τοῦ χαλκοῦ : &c. His adjungam pauca ex Athenæo, lib. VI. cap. 4. ἱστορεῖ τὰ αὐτὰ καὶ Φανίας, ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ τυράννων· ὡς χαλκῶν ὄντων τῶν παλαιῶν ἀναθημάτων, καὶ τριπόδων, καὶ λεβήτων, καὶ ἐγχειριδίων· ὧν ἐφ' ἑνὸς καὶ ἐπιγεγράφθαι φησίν,

Θάησαί μ', ἐτεὸν γὰρ ἐν Ἰλίου ἀρεῖ πύργῳ
Ἦν, ὅτε καλλικόμῳ μαρνάμεθ' ἀμφ' Ἑλένῃ,
Καί μ' Ἀντηνορίδης ἐφόρει κρείων Ἑλικάων, &c.

Miſcebant

Miſcebant fluctus, & volnera vaſta ferebant,
Et pecus, atque agros adimebant: Nam facilè ollis
Omnia cedebant armatis nuda & inerma.
Inde minutatim proceſſit Ferreus enſis,
Verſaque in opprobrium ſpecies eſt Falcis ahenæ,
Et Ferro cœpere ſolum proſcindere terræ;
Exæquataque ſunt creperi certamina belli.
Et prius eſt reppertum in Equi conſcendere coſtas,
Et moderarier hunc frænis dextraque vigere;
Quàm bijugo curru belli tentare pericla:
Et Bijugo prius eſt, quàm bis conjungere Binos,
Et quàm falciferos inventum aſcendere Currus.
Inde boves Lucas turrito corpore tetros
Anguimanos belli docuerunt volnera Pœni

armis pugnabant, & Vulnera infligebant; pecus & agros adimebant, nam nuda & inerma omnia facile illis qui armati erant cedebant (in poteſtatem venerunt.) Inde paullatim Enſis e Ferro conficitur, & Falx Ærea in contemtum abiit; Ferro Agros colere cœperunt, dubiique belli certamina Ferro erant exæquata (Armis ferreis pugnabant.) Prius etiam inventum erat in Equum aſcendre, illum loris ſiniſtra dirigente regere, dextra interim pugnare, quam belli pericula curru bijugo tentare; Binos etiam Equos prius quam quatuor jungere, aut Currum falciferum aſcendere, inventum. Dei de Carthaginenſes docuerunt Anguimanos Elephantos turrito Corpore horrendos prælia inire,

Notæ.

1289. *Serebant.*] Alii, *ferebant*, id eſt, *Inferebant.* At Tacitus, *Prælia ſerebant*: Livius, *Pugnam conſererent.* Plautus, *Pugnos in faciem ſerere.*

1295. *Creperi*] Dubii, iocerti; *Attius*, *Nunc in re* crepera *quid captas conſilii?*

1296. *Et prius eſt reppertum*, &c.] Alii, *Armatum.* Factam in ſuperiori verſu *Belli* mentionem excipiunt, v. 53. quibus eſſeme iſtæ, quas bellicas vocamus, Artes primorum Hominum explicantur: Quod autem ſimplicius & facilius illud prius jure cenſeatur: Ideo ex Equis primum pugnabaot, Equus enim manſuetum Aoimal, deinde Equos curru jungebant binos, deinde quatuor, iſtoſque currus falcibus armabant: Deinde Feræ in Prælia eductæ, Elephantes ab Afris, à Parthis Leones, Tauri, denique Apri, &c. At quis eredet? non ipſe *Lucretius*: quoniam verò io quibuſdam Hiſtoriis talia invenerat, ideò recenſet; falſa veris conjungens. Quanquam nou videantur prorſus incredibilia, nam quid non iovenit ingenioſa feritas, aut quodoam geous auxilii rejiciunt deſperantes & oppreſſi Homines?

1297. *Dextraque vigere.*] Dextra pugnare, *Lambinus.* Gifanius *Vegere*: id eſt, incitare, impellere; Quaſi dextra equos Equites impellunt! *Faber* denique *Virgave viere*: *Vieo* autem eſt *Flecto*, unde *Vimen*, *Vietor*, & *Vietus*: Unde *Viere Equum*, eſt *Flectere Equum*: Uſus autem Virgæ io moderando Equo longè antiquior debet eſſe quàm Uſus frænorum. Quòd ſi *Armatum* (& quidni *Armatum*?) in priori verſu legatur, tota iſta Fabri emendatio concidet; Nam Equites Armatos Equos ſuos *Virga vientes* ſecuri rideamus.

1299. *Et Bijugo.*] *Bijugos*, Faber: & fœlicior hæc quidem conjectura: Id eſt, *Inventa ſunt Bigæ ante Quadrigas.*

1301. *Inde Boves Lucas.*] Ut *Campas* pro *Campanus*, apud Plautum alicubi, ita *Lucas* pro *Lucanus*: Sic autem dicti ſunt Elephantes, quòd eos Romani primùm apud Lucanos viderint in bello adverſus Pyrrhum. *Faber.* Plinius, lib. VIII. cap. 6. *Elephantas Italia primum vidit Pyrrhi Regis bello, & Boves Lucas appellavit in Lucanis viſos.* Varro tamen, lib. VI. de Ling. Lat. *Luca Bos Elephas, cur ita ſit dicta duobus modis inveni ſcriptum, nam in C. Ælii commentario a Libycis Lucas, & in Virginii commentario à Lucanis Lucas, ab eo quod noſtri maximam quadrupedem quam ipſi habebant, vocarent Bovem, & in Lucanis Pyrrhi bello primum vidiſſent apud Hoſtes Elephantos, id eſt, Quadrupedes cornutas (nam quos dentes multi dicunt ſunt cornua) Lucam Bovem appellaſſe: Ego arbitror potius Lucas a luce, quod longè relucebant, propter inauratos regios clypeos quibus eorum tum ornatæ erant Turres.* Frigida Interpretatio.

1301. *Turrito corpore.*] Elephaotes dorſo Turres geſtabant.

1302. *Anguimanos.*] Proboſcis Elephanti *Manus* dicitur, ſed illa *Manus* ioſtar Serpentis; Unde *Anguimani.*

& armatas Hoſtium turmas turbare. Sic effera Diſcordia aliud poſt aliud, quod in prælio foret horribile hominibus invenit, bellique Terrores in dies adauxit. Tauris etiam in pugna uſi ſunt homines, ſævoſque Apros in Hoſtes mittere conati ſunt; & Parthi præ ſuis turmis validos Leones miſerunt cum armatis ductoribus & ſævis Magiſtris qui illos regerent, & catenis retinerent; Fruſtra: Illi enim Sanguine guſtato inſanientes tam Suorum quam Hoſtium turmas nullo diſcrimine turbabant, Terrificas capitum criſtas undique quatientes: Neque Equites potuerunt Equos ſuos ferarum fremitu perterritos mulcere, & frænis in Hoſtem convertere; Leones jam pugna calentes in omnem partem immani ſaltu ſua corpora jaciebant, omneſque obvios tam ſuos quam Hoſtes rapiebant; Ex improviſo alios a tergo adorti ſunt, & deplexi illos gravi vulnere victos humi ſternebant, validis dentibus, atque uncis unguibus adfixi: Tauri jactabant Apros, pedibuſque conculcabant, Cornibuſque ſuis latera & ventres Equorum ſubter hauriebant, feroceſque ad Terram proruebant. Apri autem validis dentibus ſuos ſocios occidebant (ſævi tingentes tela infracta ſuo ſanguine. In ſe fracta ſuo ſanguine tingentes tela.) *Dabantque confuſam Equitum Peditumque cladem, Namque Equi tranſverſo ſaltu ſævos dentium ictus declinare conabantur, aut arrecti calcibus auras verberabant; Fruſtra autem; quoniam ſæpe videres illos nervis Crurum ab Apris ſucciſis*

Sufferre, & magnas Martis turbare catervas.
Sic alid ex alio peperit Diſcordia triſtis,
Horribile humanis quod gentibus eſſet in armis:
Inque dies belli terroribus addidit augmen.
Tentârunt etiam Tauros in mœnere belli,
Expertique Sues ſævos ſunt mittere in hoſteis;
Et validos Parthi præ ſe miſere Leones
Cum ductoribus armatis, ſæviſque magiſtris,
Qui moderarier hos poſſent, vincliſque tenere;
Nequicquam: Quoniam permiſta cæde calentes
Turbabant ſævi nullo diſcrimine turmas,
Terrificas capitum quatientes undique criſtas;
Nec poterant Equites fremitu perterrita equorum
Pectora mulcere, & frænis convertere in hoſteis.
Initata Leæ jaciebant corpora ſaltu
Undique, & advorſum venientibus ora petebant:
Et nec-opinanteis à tergo diripiebant,
Deplexæq; dabant in terram volnere victos:
Morſibus adfixæ validis, atque unguibus uncis.
Jactabantque Sues Tauri, pedibuſque terebant;
Et latera, ac ventres hauribant ſubter equorum
Cornibus, ad terramque minanti mente ruebant.
At validis ſocios cædebant dentibus Apri,
" Tela infracta ſuo tinguentes ſanguine ſævi:
" In ſe fracta ſuo tinguentes ſanguine tela:
Permiſtaſque dabant equitum peditumque ruinas.
Nam tranſverſa feros exibant dentis adactus
Jumenta, aut pedibus ventos erecta petebant:
Nequicquam: Quoniam à nervis ſucciſa videres

NOTÆ.

1307. *Mœnere.*] Alii, in *Munera*.

1314. *Terrificas*, &c.] Hunc Verſum abeſſe hinc velim, neque enim facilè crediderim criſtas Capitibus Leonum annexas, alibi legitur. lib. II. v. 632. ſed ſuo loco, & una voce variat, *Faber*.

1320. *Deplexæque.*] Solutæ, à πλέκω, unde *Implico*, &c. Qui *Depexæ* legunt, id eſt, *Horrida*, & locum hunc Terentii afferunt, adeo *depexum dabo*, Somnia ſomniant. Hæc *Faber* e *Lambino*: Alii *Devexæ*, id eſt, pronæ & deorſum ruentes: Ego verò *Deplexæ*, alia prorſus ſignificatione; *De* enim auget; Igitur *Deplexæ*, arcte amplexæ, ſeu implicitæ, poſtulante ſententia interpretor; in verſu ſequenti, *adfixæ*, & in hoc verſu vox *Victos* idem confirmat.

1326. *Tela infracta ſuo*, &c.] Poſteriorem multi, utrumque verſum *Lambinus* veruto conficit, nec crudelis Ille.

1329. *Exibant.*] Vitabant; Virgilius,
Corpore tela modò, atque oculis vigilantibus exit.

Concidere,

Concidere, atque gravi terram conſternere caſu.
Sic, quos antè domi domitos ſatis eſſe putabant,
Effervіſcere cernebant in rebus agundis,
Volneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu:
Nec poterant ullam partem redducere eorum.
Diffugiebat enim varium genus omne ferarum:
Ut nunc ſæpe boves Lucæ ferro malè mactæ
Diffugiunt, fera facta ſuis cùm multa dedere.
Sic fuit, ut facerent: Sed vix adducor, ut antè
Non quierint animo præſentire, atque videre,
Quàm commune malum fuerat, fœdumq; futurum.
Et magis id poſſis factum contendere in Omni,
In variis mundis varia ratione creatis,
Quàm certò atq; uno terrarum quolibet Orbi.
Sed facere id non tam vincendi ſpe voluerunt,
Quam dare quod gemerent hoſtes, ipſique perire,
Qui numero diffidebant, armiſque vacabant.
Nexilis antè fuit veſtis, quàm Textile tegmen:
Textile poſt ferrum'ſt: quia ferro tela parantur:
Nec ratione alia poſſunt tam lævia gigni
Inſilia, ac fuſi, & radii, ſcapique ſonantes.

concidere, gravique caſu Terram conſternere: Ita iſtas Feras, quas domi manſuetas ſatiſque domitas ante exiſtimabant, in prælium eductas, Vulneribus, Clamore, Fuga, Terrore, Tumultu iterum feroces fieri & immites cernebant: neque potuerunt Homines Feras ruptis catenis effugientes iterum reducere, Omnes ènim, cujuſcumque generis erant, diffugiebant, ut hodie frequenter Boves Lucæ ferro male mactæ diffugiunt, poſtquam multa damna cladeſque ſuis magiſtris intulerunt. Hæ forſan erant primorum Hominum bellandi Artes, vix tamen credere poſſum quin iſti præſentiebant, animoque ſuo prævidebant, quantas & quam miſerandas clades Feræ tam ſibi quam Hoſtibus ſuis inferrent: Et prudentius affirmare poſſis Hæc aliquando fuiſſe facta in Univerſo, ita variis Mundis varia ratione factis, quam in aliquo uno & certo Terrarum orbe. Quicunque autem feris uſi ſunt, ideo non utebantur quia ſperabant ſe illarum ope Hoſtes ſuos ſuperare poſſe, ſed quia damna Hoſtibus inferre, ipſique de ſua ſalute deſperantes perire voluerunt, quoniam erant numero inferiores, nec armis ſatis inſtructi. Veſtis autem Nexilis fuit ante quam Textilis: Textilis enim poſt ferrum inventum primò extitit, quia Textoria inſtrumenta ferro parantur, neque ſine ferro poſſunt fieri lævia Inſilia, Fuſi, Radii, & ſonantes Scapi.

NOTÆ.

1338. *Ut nunc ſæpe boves Lucæ.*] Lucæ boves, Elephantes, quos in Spectaculis (ſi ulli Lucretii ætate in Spectaculis Elephantes) aliquando vulnerabant. Lambinus, *Boves Lectæ*: At Giſanius, e Codd. *Boves* Templis *ferro malè* cæſæ.

1338. *Malè mactæ.*] Ferro Cæſæ.

1347. *Quam dare.*] *Dare*, facere aliquid novi, ſtruere damnum, &c. Terent. Plaut. & modò Lucretius, *fera facta dederunt*: Faber..

1348. *Armiſque vacabant.*] Inermes erant, Sic *Vita vacat*, Furius apud Donat. pro mortuus eſt. *Faber.*

1349. *Nexilis ante fuit Veſtis*, &c.] Si molliores Artes reſpicias, prima de Veſtibus cura; Nexilis autem Veſtis, e pellibus, viz. ferinis quæ non erant conſutæ, ante textilem; fruſtra enim textilem ante uſum ferri, quo parantur inſtrumenta textoria, requias: Neque denique Ars textoria primùm fœminis commiſſa, illam Viri exercebant, quippe magis ſolertes & in Artibus ingenioſi: Deinde Agricolæ Viris mollitiem exprobrando effecerunt, ut mollioribus Artibus relictis magis duras excolerent. v. 11.

1350. *Tela parantur.*] Codd. & Giſanius, *Paratur. Tela* enim aliquando ſignificat ipſum inſtrumentum textorium, cui accommodatur Tela.

1352. *Inſilia.*] Hæc vox fugit Interpretes: Faber demum exiſtimat *Inſilia* eſſe eam Inſtrumenti textorii partem, quæ pulſu pedum quatitur, ut ſtaminis pars modò attollatur modò deprimatur, ut fuſo ſeu radio currenti liberè trameare liceat: Idque ab *inſiliendo*. Quam conjecturam evertere videtur vox iſta adjuncta *Lævia*. Voſſius ad Catullum, p. 249. *Enſilia*.

1352. *Scapique ſonantes.*] An ſignificent Inſtrumenta Textoris, quorum pulſu Tela coarctatur & condenſatur, vel Jugum circa quod ſtamina volvuntur, videant Grammatici.

Et facere antè Viros lanam Natura coëgit,
Quàm Muliebre genus, nam longè præſtat in arte,
Et ſollertius eſt multò genus omne Virile:
Agricolæ donec vitio vertere ſeveri,
Ut Muliebribus id manibus concedere vellent,
Atque ipſi potiùs durum ſufferre laborem:
Atque opere in duro durarent membra, manuſque.
At ſpecimen Sationis, & Inſitionis origo
Ipſa fuit rerum primùm Natura creatrix.
Arboribus quoniam baccæ, glandeſque caducæ
Tempeſtiva dabant pullorum examina ſubter.
Unde etiam libitum'ſt ſtirpeis committere ramis:
Et nova defodere in terram virgulta per agros:
Inde aliam, atque aliam culturam dulcis agelli
Tentabant, fructuſque feros manſueſcere terra
Cernebant indulgendo, blandèque colendo.
Inque dies magis in montem ſuccedere ſylvas
Cogebant, infraque locum concedere cultis:
Prata, Lacus, Rivos, Segetes, Vinetaque læta
Collibus, & campis ut haberent, atque olearum
Cærula diſtinguens inter plaga currere poſſet
Per tumulos, & convalleis, campoſque profuſa:
Ut nunc eſſe vides vario diſtincta lepore
Omnia, quæ pomis interſita dulcibus ornant:
Arbuſtiſque tenent felicibus obſita circùm.
At liquidas avium voces imitarier ore

Natura etiam coëgit Viros lanam facere antequam Fœminas, nam Viri Artes inveniunt & exercent ſolertius quam Fœminæ; donec tandem rigidi Agricolæ mollitiem illis & ſegnitiem exprobrarunt, & ejecerunt ut fœminis talia opera relinquerent, ipſi vero durum laborem ſufferrent, & in duro opere membra ſua & manus durarent. Ipſa vero Natura rerum creatrix Sationis & Inſitionis exemplar dedit hominibus, quoniam maturæ baccæ & glandes ab arboribus cadentes multa nova virgulta, prout Anni tempeſtas patiebatur, ſubter produxerunt: Inde primum placuit Hominibus feraces ſtirpes ramis inſerere, & paſſim per Agros nova in Terram defodere virgulta: Deinde aliam atque aliam amœni Agri culturam tentabant, & experti ſunt fructus agreſtes & auſteros cura ſua & molli cultura agri dulces miteſque fieri; Indies etiam cogebant Sylvas in Montes aſcendere, & inferiora loca, Valles & Planitiem frugibus colendis relinquere; ut haberent Prata, Lacus, Rivos, Segetes, & læta vineta collibus & campis, & ut cæruleus ordo Olivarum per tumulos, colles & campos extenſus intercurrere poſſit, grataque varietate Agros diſtinguere & ornare: Ut nunc vides varia amœnitate ornata & diſtincta eſſe illa loca, quæ dulcibus pomis interſita, & arboribus frugiferis circum ſata colunt Homines. Sonoras Volucrum voces ore ſuo

Notæ.

1353. *Lanam facere.*] Lanam carpere, texere, & nere.

1359. *Atque Opere in duro.*] Oſtendit verſus ſuperior hunc Spurium eſſe, quod primus, opinor, moneo. *Faber.*

1360. *At ſpecimen ſationis*, &c.] Arbores plantare, ab ipſa Natura didicerunt, obſervabant enim baccas glandeſque deciduas nova virgulta producere; Inde idem tentabant Homines, & unuſquiſque pro ingenio ſuo aliquid Agrorum Hortorumque culturæ addidit; & exinde tandem iſta, quam videmus, Hortorum amœnitas, iſta arborum florumque ornata diſpoſitio. v. 18.

1369. *Succedere.*] Surſum cedere, nam exciſis, quæ campos valleſque occupabant arboribus, Sylvæ in montes ſurſum cedere videbantur.

1378. *At liquidas Avium.*] Ut aliæ Artes, ſic etiam Muſica primò rudis & inculta. Primùm enim in Avium imitatione conſtitit: Inde Fiſtula e Calamis (nam calami levi vento agitati ſibila quædam & murmura emittunt) compacta: Qua Paſtores mulcebant curas, aut in lætitiam effuſi ſe aliosque maxime oblectabant. Jocis etiam, feſtivis ſermonibus, & ſaltationi, incompoſitæ quidem, ſed ſatis ridiculæ indulgebant: Inde Riſus, Cachinni, & alia fœlicis otii delectamenta. Neque iſta operoſior qua nos utimur Muſica nos majori voluptate, quam rudis iſta illos olim perfudit; Sed nova ſemper placent, & priſtina faſtidimus. v. 44.

Antè

Antè fuit multò, quàm lævia carmina Cantu
Concelebrare homines poſſent, aureiſque juvare.
Et Zephyri cava per calamorum ſibila primum
Agreſteis docuere cavas inflare cicutas,
Inde minutatim dulceis didicere querelas,
Tibia quas fundit digitis pulſata canentum,
Avia per nemora, ac ſylvas ſaltuſque reperta,
Per loca paſtorum deſerta, atque otia dia:
Sic unum quicquid paullatim protrahit Ætas
In medium, Ratioque in luminis eruit oras.
Hæc animos ollis mulcebant atque juvabant
Cum ſatiate cibi: nam tum ſunt omnia cordi.
Sæpe itaque inter ſe proſtrati in gramine molli
Propter aquæ rivum, ſub ramis arboris altæ.
Non magnis opibus jucundè corpora habebant:
Præſertim cum tempeſtas ridebat, & anni
Tempora pingebant viridanteis floribus herbas,
Tum Joca, tum Sermo, tum dulces eſſe Cachinni
Conſuerant: agreſtis enim tum Muſa vigebat:
Tum caput, atque humeros plexis redimire coronis,
Floribus, & foliis laſcivia læta monebat:
Atque extra numerum procedere membra moventeis
Duriter, & duro terram pede pellere matrem:
Unde oriebantur Riſus, dulceſque Cachinni,
Omnia quod nova tum magis hæc, & mira vigebant.
Et vigilantibus hinc aderant ſolatia ſomni,
Ducere multimodis voces, & flectere cantus;
Et ſupéra calamos unco percurrere labro:

prius imitabantur quàm politos verſus canere, & Aures delectare potuerunt Homines: Zephyri autem (placidi leneſque Venti) per iſta ſibila quæ cavos calamos agitantes excitabant, primum docuerunt Ruſticos cavos calamos inflare: Inde paullatim didicere dulces iſtos cantus quos Tibia digitis canentum pulſata fundit, Tibia inquam iſta quam per Avia nemora, ſylvas, & ſaltus repertam Paſtores otio abundantes in locis deſertis exercebant. Sic ætas unamquamque Artem paullatim protrahit in medium, & Ingenii ſolertia primum invenit, deinde perficit. Hæc illorum Animos delectabant cum Saturi erant, Saturi enim otio maxime indulgent. Sæpe itaque in tenera mollique herba inter ſe proſtrati juxta rivum Aquæ, ſub ramis altæ arboris corpora ſua, licet Magnas opes non habebant, bene curabant, præſertim, cum Ver erat, cum dies ſerenus, Annique tempeſtas virides herbas floribus pingebat: Tum jocis, faceto ſermone, grato innocuoque riſu ſe delectabant, tum enim vigebat agreſtis Muſa: Tunc etiam ludibunda Laſcivia monebat, Caput ſuum & Humeros floribus, foliis, plexis denique coronis redimire; incompoſite etiam atque extra numerum ſaltare membra ſua ruſtice moventes, duroque pede matrem Terram pulſare: Inde riſus dulceſque cachinni ſequebantur, quòd nova hæc erant omnia, ideoque mira. Hinc Vigilantibus aderant Somni ſolatia, Voces ducere multimodis, & cantus flectere; uncoque labro calamos ſupra percurrere. (Qui dormire nequibant Cantu ſe & Tibiis oblectabant.)

NOTÆ.

1379. *Lævia carmina.*] Nam quod gratum ſenſibus, Illud læve Epicuro.

1381. *Et Zephyri*, &c.] Vid. Ovid. Metam. lib. I. v. 705.

1390. *Nam tum ſunt omnia cordi.*] Faber, *Otia cordi*: venuſtè: Voſſius ad Catullum, p. 167. *Omnia chorda*, Poſt ſatietatem cibi nihil, inquit, hominibus æque placet ac Muſica, utpote quæ tunc ſit τὰ πάντα· Nec eſt ut quiſquam miretur Chordas dici Tibias, cùm vice verſa Citharæ accipiantur quoque pro Tibiis.

1404. *Solátia.*] Solatium, viz. ſumitur pro eo quod rei alicujus amiſſæ loco datur, unde damnum reſarciri queat: *Faber.*

1405. *Ducere multimodis voces.*] Vocem variè fingere & figurare; ſeu voce varie figurata cantillare; *Flectere cantus.* Hinc *moles in cantu flexiones* apud Ciceronem. *Lambinus.*

Unde

Unde etiam vigiles nunc hæc accepta tuentur,
Et numerûm ſervare genus didicere; neque hilo
Majorem interea capiunt dulcedini' fructum,
Quàm Sylveſtre genus capiebat Terrigenarū.
Nam quod adeſt præſto, niſi quid cognovimus antè
Suavius, in primis placet, & pollere videtur;
Poſteriorque ferè melior res illa reperta
Perdit, & immutat ſenſus ad priſtina quæque.
Sic odium cœpit Glandis: ſic illa relicta
Strata Cubilia ſunt herbis, & frondibus aucta.
Pellis item cecidit, veſtis contempta Ferina 'ſt,
Quam reor invidia tali tunc eſſe repertam;
Ut lethum inſidiis, qui geſſit primus, obiret:
Et tandē inter eos diſtractum, ſanguine multo
Diſperſiſſe, neque in fructum convertere quiſſe.
Tunc igitur Pelles, nunc Aurum, & Purpura curis
Exercent hominum vitam, belloque fatigant.
Quò magis in nobis (ut opinor) culpa reſidit.
Frigus enim nudos ſine Pellibus excruciabat
Terrigenas: at nos nil lædit veſte carere
Purpurea, atque Auro, ſigniſque ingentibus apta;
Dum Plebeia tamen ſit, quæ defendere poſſit:
Ergo hominum genus incaſſum, fruſtraque laborat,
Semper & in curis conſumit inanibus ævum;
Nimirum, quia non cognovit, quæ ſit habendi
Finis, & omnino quoad creſcat vera voluptas:

Unde etiam Vigiles hodiè idem faciunt, variis etiam numeris utuntur, eorumque modos obſervant: Interim tamen non majorem exinde voluptatem percipiunt, quam olim Agreſtes Ruſticique Homines e Terra orti percipiebant. Nam quod præſens eſt (niſi antè novimus aliquid ſuavius) maximè placet, & optimum videtur; Quæ verò res poſterius inventa eſt melior plerumque facit ut in minori pretio ſint priora, & ut priſtina non ſint æque grata ac jucunda ſenſibus, ac antea fuerunt. Hinc faſtidium Glandis, hinc non amplius utimur Cubilibus iſtis Frondibus & Herba humi ſtratis, Hinc etiam in contemptum abiit Veſtis e Pellibus Ferarum facta; Quam tamen Veſtem qui primus invenit & geſſit, Omnes illi ob præclarum inventum adeò invidiſſe puto, ut illi mortem inſidiis comparârunt; Illumque diſcerptum multò ſanguine iſtam veſtem ſparſiſſe, neque ſuo invento frui potuiſſe credo. Tunc igitur Pelles, nunc Aurum & Purpura Hominum vitam multis curis vexant, & fatigant bello, Quam ob cauſam Nos magis culpandos eſſe exiſtimo: Namque tum quidem Homines e Terra natos neque pellibus tectos Frigus affligebat; at Nos ſine damno aut moleſtia carere poſſumus Veſte purpurea, Auro ſigniſque ingentibus ornata; modo plebeiam craſſam, ſordidamque habeamus, quæ frigus poſſit defendere. Ergo Humanum genus incaſſum & fruſtra ſemper laborat, vaniſque curis ætatem conſumit; nimirum, quia non novit qui modus Habendi ſit, quid ſatis Homini, & quouſque creſcat Voluptas vera:

N o t æ.

1407. *Vigiles.*] Caſtrenſes intelligo: *Faber.* Ego verò curis ægros; ut, v. 1404. *Vigilantibus.*

1418. *Quam reor invidia tali.*] Prima veſtis ita cæteris iis Terrigenis placuit, ut Inventori ſuo mortis cauſa fuerit. *Faber.*

1420. *Diſtractum.*] Alii, *Diſtractam*, Veſtem, viz. & in ſequenti verſu *Diſperiiſſe*; & hæc lectio, quam Codd. Vet. exhibent, & *Heinſius* probat, admitti potuerit, ſi voces ſequentes,

Neque in fructum convertere quiſſe,

commode paterentur.

1422. *Tunc igitur Pelles*, &c.] Illa autem pro Pelle pugna & cædes excuſari poſſit, nam ante veſtes textiles inventas ſolis pellibus defendebant frigus; At quis Homines excuſet qui bellis & rapinis miſcent omnia, ut auro clari, & inſignes purpura fulgerent? Sed id agunt quoniam inſana habendi cupidine aguntur, & ignorant veram voluptatem, quam Epicurus docuit, & quæ non tam delicias appetit, quàm neceſſariis contenta eſt. v. 13.

Idque

Idque minutatim vitam provexit in Altum,
Et belli magnos commovit funditus æſtus.
At vigiles mundi magnum & verſatile templum
Sol & Luna ſuo luſtrantes lumine circùm
Perdocuere homines Annorum tempora verti:
Et certa ratione geri rem, atque ordine certo.
Jam validis ſepti degebant Turribus ævum,
Et diviſa colebatur, diſcretaque tellus.
Tum Mare velivolum florebat navibu' pandis:
Auxilia, & ſocios jam pacto fœdere habebant:
Carminibus cùm res geſtas cœpêre Poetæ
Tradere: nec multò priu' ſunt Elementa reperta.
Propterea quid ſit priùs actum reſpicere ætas
Noſtra nequit, niſi quà ratio veſtigia monſtrat.
Navigia, atque Agri culturas, Mœnia, Leges,
Arma, Vias, Veſteis, & cætera de genere horum,
Præmia, delicias quoque vitæ funditus omneis,
Carmina, Picturas, & dædala ſigna polire,
Uſus, & impigræ ſimul Experientia mentis
Paullatim docuit pedetentim progredientes.
Sic unum quicquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.
Namque alid ex alio clareſcere corde videmus
Artibus, ad ſummum donec venêre cacumen.

Atque hæc Ignorantia vitam in Oceanum malorum evexit, & omnibus belli fluctibus objecit. (Hinc tumultus & contentio, omnia denique mala quæ Libidinem, Avaritiam, & Ambitionem ſequuntur.) At Vigiles Sol & Luna magnum & verſatile Mundi templum (Cœlum) ſuo lumine circum luſtrantes docuerunt Homines tempora Annorum verti, certamque eſſe rationem, & certum ordinem tempeſtatum. Jam tandem Homines validis turribus muniti agebant vitam, & partita poſitiſque limitibus diviſa Tellus colebatur. Tum pandis navigiis Pelagus veliferum fervebat, Tum inita erant inter Gentes fœdera, & inde Socii, & mutua auxilia: Cum Poetæ cœperunt res geſtas carminibus celebrare, nec multò prius ſunt ipſæ Literæ inventæ. Et hanc ob cauſam Nos non poſſumus certo ſcire quid olim ſit actum, conjicimus tantum non hiſtoria ſed ratione ducti. Naves, Agriculturas, Mœnia, Leges, Arma, Vias, Veſtes, & reliqua ejuſmodi quæ ſunt ad Vitam commodè agendam utilia, Delicias quoque omnes Vitæ, Carmina, viz. Picturas, Artemque Statuariam, Uſus & ſolertis Ingenii experientia docuit Homines pedetentim progredientes. Sic ætas unamquamque Artem paullatim protrahit in medium, & Ingenii ſolertia primum invenit, deinde perficit. Sentimus enim Artes omnes non eſſe ſimul natas, alia ex alia clareſcit, donec tandem omnes ſint ad ſummam perfectionis cacumen perductæ.

NOTÆ.

1433. *Vitam provexit in altum.*] Metaphora à Navigantibus, verſu ſequenti habes, *æſtus belli.*

1435. *At vigiles Mundi*, &c.] Quoniam diutina experientia certos feciſſet Homines Anni tempeſtates certo ordine redire, neque caſu fluere omnia, & turbari. (Nam Atomi primùm fortuitò convenientes ita motus ſui legibus, & vi naturæ conſtituuntur; ut niſi aliqua cauſa extrinſecùs adveniens impediat, iiſdem ſemper motibus ferentur) tandem certum ſtabileque vivendi genus amplexi ſunt; Inde conſtitutæ Reipublicæ, inſtituta etiam inter diverſas gentes commercia: Tum Literæ inventæ, Nati tum Poetæ Hiſtoriarum Patres, denique inventæ ſunt iſtæ artes, nam omnium Authorum nomina deſcribuntur, quæ Vitæ noſtræ aut Voluptati inſerviunt, v. 22.

1440. *Diſcretaque.*] Alii, *Deſcriptaque.*

1441. *Tum Mare velivolum*, &c.] Giſanius,

Tum Mare velivolis *florebat navibus* ponti.

Voſſius ad Catullum, p. 77. Hæc habet,

Tum Mare velivolum florebat propter odores.

Hæc eſt ſcriptura omnium, niſi fallor librorum; quam meritò docti ſe non intelligere fatentur: Sic enim, puto, ſcripſerat *Lucretius*;

Tum Mare velivolum florebat Protei ad oras.

Proteus & ipſe Deus marinus, utpote qui primus navigâſſe creditur; *Oræ* verò *Protei*, ſunt oræ in quibus regnabat Proteus, in quibus omnibus navigationem floruiſſe affirmat. Quibus hæc placent, Illis nihil unquam diſpliceat: *Lambinus* invenit in quibuſdam Codd. *Navibus pandis*, & iſtis vocibus ego quidem contentus.

1455. *Videmus.*] Alii, *Videbant*: imperitè.

Quòd

QUòd à v. 56. ad. v. 417. Solem, Terram, Mare, totam denique Mundi compagem nec ab æterno fuiſſe, nec in æternum duraturam aſſerit, id quidem piis omnibus & ſanis Philoſophis commune: Quòd verò veriſimilibus quibuſdam, veris autem multis firmiſque rationibus probat; Illud ſanè Lucretio proprium videtur; Nec meliora unquam (ſemper excipio ſacras ſcripturas) argumenta invenies. Ideoque magis mirandum eſt, tam præclarum ingenium inſeruiſſe futiles iſtos verſus, à v. 157. ad v. 236. quibus evincere conatur Mundum hunc à Deo non fuiſſe factum: fingit enim Deum parcum nimis ſeu potiùs Malevolum, qui nihil noſtri cauſa, omnia verò ſui emolumenti intuitu agat. Qualem ſiquis pingat *Epicurum*, illum dicacis impudentiæ Poeta poſtularet. Deinde ſupponit omnem Dei æque ac Hominis notitiem à Simulachris dependere; At quis Iſte Deus? non Ille quem percipit Mens humana, quem omnes Gentes agnoſcunt, & venerantur: Demum quis ferat illum culpas, quas vocat, Mundi enumerantem, falsò omnes, & vaniſſime effictas? Hæccine verò vitia in novo & recenti mundo? Id quidem negat ipſe *Lucretius*, ideoque ineptè facit dum labes ruinaſque ædificii longa ætate dehiſcentis imputat Artifici.

A v. 417. ad v. 509. Mundi ortum deſcribit, qua deſcriptione nulla eſt apud Phyſiologos aut magis veriſimilis, aut magis venuſta: Gravitate ſua feruntur Atomi, concurrunt, inde reſiliunt, & pro varia ponderis ictuſque ratione in diverſa loca diſcedunt, ibique coaleſcunt.

Quoniam verò, à v. 510. ad v. 770. non unam certamque cauſam Motuum cœleſtium, Eclipſeôn, Diei & Noctis, &c. ea, qua Alii ſolent, pertinacia aſſignat, ideò quibuſdam videtur *fluctuare*; Ego vero contendo iſtam, quam vocant, conſtantiam in Epicuræo Phyſiologo ridiculam fore, quippe omnia *Caſu* fieri pronunciat, neque quis facilè deprehendat unam certamque cauſam, cùm eadem phænomena pluribus modis explicari poſſunt. Nec Ego quidem illi ſuccenſerem qui multas profert cauſas, dum inter eas vera certaque proponatur. De Solis, Lunæ, &c. magnitudine nihil addam, ſuprà enim monui iſtam opinionem plebeiam nimis eſſe, & ruſticam.

Lege quæ ſequuntur, & admirabilis ingenii tam vehementer delirantis miſerere; Ea autem eſt omnium, qui negant Providentiam, Sors; ut in Ethicis vana doceant, in Phyſicis abſurda; At verò *Primorum* Hominum indoles ea, quæ omnium barbararum gentium, & in *Terrigenis* Lucretii, Margaitas, Braſilios, pleroſque Indiæ Occidentalis populos agnoſces.

FINIS LIBRI QUINTI.

LIBR

LIBRI SEXTI
ARGUMENTUM.

P*Rimi* 41. *Verſus continent Epicuri Athenienſis laudes, Sequitur ad v.* 95. *quam ab Epicuræo Philoſopho expectes, argumenti hujus libri explicatio: Et de Meteoris dicturo primùm occurrunt* Tonitru, Fulgur, Fulmen, *de quibus diligenter diſputat; & demum iſtos deridet qui neglectis cauſis naturalibus ipſum Jovem fulmina jaculari exiſtimant, ad v.* 421. *His ſubjungitur (Nam Præſter Fulmini affinis) v.* 48. *Preſteris brevis explicatio. Deinde, à v.* 450. *ad v.* 533. *multa de Nubibus & Pluvia; Pauca de Iride, de Nive, Vento, Grandine, Pruina, & Gelu. Si Terræ-motus cauſas velis cognoſcere. à v.* 534. *ad v.* 606. *habes fusè explicatas. A. v.* 606. *ad v.* 638. *de Mari Poeta differit. Ad v.* 710. *de Ætna. Sequentes* 30. *v. Nilo deſtinantur. Deinde, à v.* 740. *ad v.* 840. *de Avernis, aliiſque Terræ tractibus, Hominibus, Cervis, Corvis, Equis, &c. noxiis diſputatur. Ad v.* 905. *de Puteis, variiſque admirandis Fontibus. Et ad v.* 1087. *Magnes diligenter explicatur. Poſtremò de Morbis & Peſte quædam, quibus ſubjungit elegantem deſcriptionem Peſtis illius, quæ tempore belli Peloponneſiaci Athenas vaſtavit, è Thucydide deſumtam.*

T. LUCRETII CARI DE RERUM NATURA

LIBER SEXTUS.

PRIMÆ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ:
Et recreaverunt vitam, Legeſque rogârunt:
Et primæ dederunt ſolatia dulcia vitæ,
Cùm genuere VIRUM tali cum corde repertum,
Omnia veridico qui quondam ex ore profudit:
Cujus & extincti propter divina reperta
Divolgata vetus, jam ad cœlum Gloria fertur.
Nã cùm vidit Hic, ad victum quæ flagitat uſus,
" Et per quæ poſſent vitam conſiſtere tutam,
Omnia jam ferme Mortalibus eſſe parata:
Divitiis homines, & Honore, & Laude potenteis
Affluere, atque bona Natorum excellere fama:
Nec minùs eſſe domi cuiquam tamen Anxia corda,
Atque animum infeſtis cogi ſervire querelis:

INTERPRETATIO.

Athenæ olim fama nobiles primæ dederunt Hominibus miſeris & ſalubri victu deſtitutis fruges; & fecerunt inſtitutis legibus ut vitam vi & injuriis olim oppreſſam tuto agerent Homines: Primæ etiam dulcia vitæ ſolatia dederunt, (fecerunt ut vitam ageremus tranquillam & beatam) cum produxerunt Hominem adeo inſigniter ſapientem, qui quondam rerum Naturam explicuit, veramque Vitæ rationem docuit; Cujus jam Mortui fama, quam propter egregia inventa merebatur, olim per gentes omnes diffuſa adhuc vivit, & ad Cœlum tollitur. Cum enim inſignis Hic Vir animadverterit omnia quæ ſunt ad Victum neceſſaria, omnia quibus Vita ſuſtentatur jamjam eſſe in Hominum poteſtate; Homines divitiis, Honore, Fama abundare: Liberos etiam optimæ indolis & populi judicio probatos habere, at nihilominùs anxietate turbari, ſemper queri, ſuamque ſortem miſerè lugere;

NOTÆ.

1. *Frugiferos.*] Alii, *Frugiparos*: Athenæ Tritici, Olei, &c. inventrices; Nil tritum magis.

4. *Et primæ.*] *At primæ*, Faber. Hoc ſenſu, Athenas quidem multa bona hominibus feciſſe, inventis frugibus, excultis artibus, humanitate, doctrina, legibus, atque aliis rebus pene infinitis; *At* multò etiam melius de Hominibus meritas eſſe, cum Epicurum protulerint. Iſta obſervatione potuimus carere.

10. *Et per quæ, &c.*] Delet *Lambinus*, quoniam *Vitam tutam conſiſtere* nullo modo dici poteſt: Et Exempla *Giſani* ab hac ſignificatione τοῦ *conſiſtere* prorſus aliena eſſe rectè affirmat. *Faber.* Vix tamen à me impetrare poſſum quin credam Lucretium ſcripſiſſe *conſiſtere*: Iſta enim vox *Epicuro* propria, qui ἡδονὴν καταστηματικὴν τοῦ σώματος, & non ſolùm ἡδονὴν ἐν τῇ κινήσει agnovit. Vid. Epicuri Epiſt. ad Pythoclem.

14. *Cuiquam.*] Alii, *Quidquam.*

Intellexit,

Intellexit, ibi vitium Vas efficere ipſum,
Omniaque illius vitio corrumpier intùs,
Quæ conlata foris, & commoda cunque venirent,
Partim quod fluxum, pertuſumque eſſe videbat,
Ut nulla poſſet ratione explerier unquam:
Partim quòd tetro quaſi conſpurcare ſapore
Omnia cernebat quæcunque receperat intùs.
Veridicis igitur purgavit pectora dictis,
Et finem ſtatuit Cuppedinis atque Timoris,
Expoſuitque Bonum Summum, quò tendimus omnes,
Quid foret, atque viam monſtravit tramite prono,
Quà poſſemus ad id recto contendere curſu:
Quidve Mali foret in rebus mortalibu' paſſim,
Quod flueret Naturæ vi, varièque volaret,
Seu Caſu, ſeu Vi, quòd ſic Natura paraſſet:
Et quibus è portis occurri cuique deceret:

ſubito intellexit Vas ipſum vitioſum eſſe, & illius vitio omnia quæ foris infundebantur commoda intus corrumpi; partim quòd ſentiebat Vas illud perforatum & pertuſum eſſe, ita ut nulla unquam ratione impleri poſſit; partim quòd videbat tetro ſapore quaſi inficere & ingrata reddere omnia quæ infundebantur: Veridicis igitur dictis purgavit Hominum animos, quantum cuperent, quantum timerent docuit, demonſtravit quid ſit illud Summum Bonum ad quod omnes tendimus, rectam inſuper facilemque viam quà ad illud recto curſu contendere poſſemus; Quid denique mali foret in rebus mortalibus, quod vel caſu vel vi naturæ, prout Leges naturæ variè conſtituerant, accideret, impetumque faceret; & è quibus portis, & quo modo cuique malo deberet occurri;

NOTÆ.

16. *Vas.*] Animum ipſum avarum, aut metu ſuperſtitioſo, opinione de Providentia & pœnis poſt mortem, tanquam tetro ſapore imbutum.

18. *Quæ conlata foris.*] Faber, *Quæ con grata foris*: Id eſt, *Quæcunque grata & commoda hinc illinc convenirent*, &c. Amat autem *Tmeſes* Lucretius, ut infinita in omni genere exempla abunde fidem facere poſſunt.

19. *Fluxum, pertuſumque.*] Avarum vides.

24. *Finem Cuppedinis atque Timoris.*] Epicurus enim cupiditates neceſſitate & natura terminabat, Metuque Homines exſolvit (id verò non minùs inepte quàm improbè dictum) dum Providentiam, Religionemque ſuſtulit.

29. *Quod flueret naturæ vi.*] Lambinus, Codd. enim, *Quod flueret naturali*: Gifanius, *Quod flueret naturaï.* Alii, *Quod flueret naturali viro atque veniret.* Faber denique: Sic proponit & partitur Poeta, *Quicquid mali eſt in rebus mortalibus, id omne vel a Caſu eſt*, vel à Natura profluit; & quantacunque malorum, cladium, calamitatumque agmina percenſeas, nuſquam referenda fuerint, quàm ad illa duo capita. Nam præter Caſum & *Naturam quò confugies alio? Quid erit tertium?* Nam Deus Epicuri pene nemo eſt. Hinc itaque jam intelligis clariſſimi Lambini emendationem ſtare haudquaquam poſſe. Dein quod perquam foret vitioſum, in hoc ipſo verſu diceret Lucretius, quod in ſequenti tantùm dici debuit.

Seu caſu, ſeu vi, quòd ſic Naturæ paraſſet.

Sed cur ea male quæ naturalia ſunt *vi* fieri didicit? Nimirum Lex Naturæ, neceſſitas naturæ, fœdera naturæ *Vis* eſt, quam eluctari, quamque eludere non poſſis: itaque ſcribit, *Vi quòd ſic naturæ paraſſet*: quia nempe res noſtræ à Natura ita comparatæ fuerunt, ut multa humanæ conditioni annexa incommoda ſint. Quamobrem nec *Naturali* nec *Naturæ vi*, nec Gifanium *Naturaï*, locum habere ullum in verſu priori poteſt. Legendum igitur, *Quod flueret permananter*, vel *permutatim.* Hæc quidem acutè *Faber*, ſi opus foret iſto acumine. E quonam Codice *Permananter*, vel *Permutatim* effingi poteſt? Igitor deleatur iſte verſus, & ſanè abeſſe poteſt, aut admittatur Lambini *Naturæ vi*, Lucretius enim ſolet alio verſu explicare quod in priori obſcuriùs dixerat, ita *Varie volaret* voce *Caſu* exponit, *Naturæ vi*, iſtis vocibus *Vi quòd ſic Natura paraſſet.*

31. *Quibus e portis.*] Metaphora è re militari, è portis Urbium aut Caſtrorum, è quibus in hoſtem ſit eruptio.

Et genus Humanum fruſtra plerumque probavit
Volvere curarum triſteis in pectore fluctus.
Nam veluti Pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt, ſic Nos in luce timemus
Interdum nihilò quæ ſunt metuenda magis, quàm
Quæ Pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſque neceſſe'ſt
Non radii Solis, nec lucida tela diei
Diſcutiant, ſed Naturæ ſpecies, Ratioque:
Quò magis inceptum pergam pertexere dictis.
Et quoniam docui, Mundi mortalia templa
Eſſe, & nativo conſiſtere corpore Cœlum:
Et quæcunque in eo fiunt, fientque, neceſſe
Eſſe ea diſſolvi: Quæ reſtant percipe porro.
Quandoquidem ſemel inſignem conſcendere currum
Vincendi ſpes hortata'ſt, atque obvia curſu
Quæ fuerant, ſunt placato converſa furore.
Cætera, quæ fieri in Terris, cœloque tuentur
Mortales, pavidis cùm pendent mentibu'ſæpe
Efficiunt animos humileis formidine Divûm,
Depreſſoſque premunt ad terram, propterea quòd
Ignorantia cauſarum conferre Deorum
Cogit ad imperium res, & concedere regnum: &

& probavit Homines plerumque fruſtra volvere in pectore triſtes curarum fluctus. Nam ut Pueri trepidant, & omnia metuunt in tenebris; ſic nos in luce timemus ea, quæ interdum non ſunt magis metuenda, quam quæ Pueri in tenebris metuunt, & imaginantur futura. Hos igitur terrores tenebraſque quæ mentem obſident, non radii Solis aut Diei ſplendor diſſipabit, ſed contemplatio vel cognitio. Naturæ, & vera Philoſophia. Eò igitur libentius inceptum opus carmine explicare pergam. Et quoniam docui Templa Mundi, Cœlum, Mortalia eſſe, & e corpore nativo (quod olim compingebatur, & quod aliquando diſſolvetur) conſtare, & quæcunque in Cœlo fiunt, vel fient, neceſſe eſſe ea diſſolvi; quæ reſtant docenda jam accipe: (Quandoquidem ſpes vincendi me impulit inſignem currum conſcendere, & quæ olim obſtare curſui videbantur, jam poſito odio favent & incitant) Reliqua quæ quæ Homines vident in Terris Cœloque fieri, dum illa admirantur pavidi illorum cauſas ignorantes, reddunt animos ſuos metu Deorum humiles, & abjectos; ad terram deprimunt, quoniam ignorantia cauſarum cogit eos res omnes ad imperium Deorum conferre, & Diis rerum omnium regimen concedere; & illa

N o t æ.

34. *Nam veluti Pueri,* &c.] Vid. lib. II. v. 54.

42. *Et quoniam docui,* &c.] Hactenùs *Epicuri* laudes: ſequitur, v. 53. Argumenti hujus libri explicatio; Quippe poſt deſcriptum Mundi ortum, & Cœleſtes motus, de *Meteoris* aget, atque aliis Naturæ admirandis, quorum cauſas dum Homines non intelligunt, illa Diis attribuunt: Inde Religio, Numinum metus, timor, ſolicitudo, anxietas: Inde periit vera Pietas, & dominatur vana Superſtitio.

44. *In eo fiunt, fientque, neceſſe eſſe ex diſſolvi.*] Alii, *Fierique neceſſe eſt, Pleraque diſſolvi*: Meræ Nugæ.

47. *Vincendi ſpes,* &c.] Giſanius, *Ventorum* (eorum quæ conſequetur) *exhortantur ſpes.* Alii, *Votorum.* Alii,

Quandoquidem ſemel haud ſegnis *conſcendere currum*
Ventoſum *ſpes hortata eſt, atque obvia curſu.*
Sive *curſui.*

Lambinus hos tres verſus ſuppoſititios putavit, Voſſius tandem ad Catullum, p. 191, ſcribit,

Quandoquidem ſemel inſignem conſcendere currum
Ventorum exhortat pellacia, *& omnia* rurſum
Quæ fuerant, ſunt placato converſa favore.

Currum, id eſt, *Navim*, *Rurſum*, ſive *Retro*. Forſan ita ſcripſit *Lucretius*, neque enim vox iſta *Currenti*, v. 92. obſtat, nam Horatii Mercator

Currit ad Indos,

Si tamen verior, non eſt luculentior quam illa altera Lambini lectio.

Quorum

Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt hæc fieri Divino numine rentur.
Nam benè qui didicere Deos ſecurum agere ævum:
Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæque geri poſſint, præſertim rebus in illis,
Quæ ſupera caput ætheriis cernuntur in oris,
Rurſus in antiquas referuntur Relligiones,
Et Dominos acreis aſciſcunt, omnia poſſe
Quos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe,
Quid nequeat; finita poteſtas denique cuique
Quanam ſit ratione, atque altè terminus hærens.
Quò magis errantes tota regione feruntur.
Quæ niſi reſpuis ex animo, longèque remittis,
Diis indigna putando, alienaque pacis eorum,
Delibata Deûm per te tibi numina ſancta
Sæpe aderunt; non quòd violari ſumma Deûm vis
Poſſit, ut ex ira pœnas petere imbibat acreis:
Sed quia Tute tibi placida cum pace quietos
Conſtitues magnos irarum volvere fluctus:
Nec delubra Deûm placido cum pectore adibis:
Nec, de corpore quæ ſancto Simulacra feruntur,
In menteis hominum Divinæ nuntia formæ,
Suſcipere hæc animi tranquilla pace valebis.
Inde videre licet, qualis jam vita ſequatur.
Quam quidem ut à nobis Ratio veriſſima longè
Rejiciat, quanquam ſunt à me multa profata,
Multa tamen reſtant, & ſunt ornanda politis
Verſibus, & ratio Cœli, ſpecieſque tenenda.
Sunt

quorum cauſas nulla ratione explicare poſſunt, à Deo fieri credunt. Nam qui ſatis edocti ſunt Deos tranquillam vitam agere, & æterno otio frui, ſi tamen interea mirentur qua ratione res quæque fieri poſſint, præſertim res illæ quæ in cœlis fieri cernuntur, in priſtinas Superſtitiones relabuntur, ſibique comparant acerbos dominos, quos omnia poſſe credunt miſeri, Ignari quid poſſit eſſe, quid non poſſit; qua etiam ratione cujuſque rei potentia finita eſt, & limites potentiæ cujuſque rei ſunt in ipſa rei natura fixi: quapropter magis errantes ineptiunt, aut delirant. Quæ omnia niſi ex animo reſpuis, longeque rejicis, dum de Diis indignas opiniones, & æternæ illorum tranquillitati parum convenientes foveas, Numina Deorum Sancta per Te delibata ſæpe aderunt Tibi: Non quod ſumma Deorum poteſtas ita violari poſſit, ut iraſcatur, pœnaſque infligere gauderet, ſed quia Tute credes illos qui Summa Animi tranquillitate ſemper fruuntur Magnos irarum fluctus volvere. Nec cum pectore perturbatione omni metuque vacuo adibis Deorum templa, neque poteris animo imperturbato ſuſcipere iſta Simulachra quæ de Sancto Deorum Corpore feruntur in Hominum mentes, illiſque Deorum formam oſtendunt; Inde concipere licet quàm Miſera, quàm perturbata ſequatur vita: Quam quidem Vitam ut Ratio veriſſima à nobis longe repellat, quanquam multa jamjam docui, multa tamen reſtant, & politis carminibus ornanda ſunt, & Cœli phænomena explicanda.

NOTÆ.

66. *Tota regione.*] Alii, *Cæca ratione.*

67. *Longèque remittis, Diis indigna putando.*] Alii *Longeque remutas*; vel *remittis Diis indigna putare.* Ego verò, *Longèque remittis, Diis indigna putando.* Neque ea qua Alii interpretatione uſus ſum. Heinſius autem, *Putata.*

69. *Delibata.*] An *Delibrata* legi debeat, certent Lambinus & Gifanius, dum neutra Vox ferri poteſt. Lege autem *Deirata*, valdè irata, iſtamque emendationem illi qui ſequuntur verſus confirmant.

74. *Nec Delubra Deum.*] Iſta enim erat vaniſſima Epicuri opinio, providentem & omnia curantem Deum terribilem fore & horrendum; Ita ut nunquam Dei imago in mentem venerit, quin metus, timor, anxietas ſequatur.

79. *Ratio veriſſima.*] Epicuri doctrina, quæ rationi conſentanea eſt, & veras rerum cauſas explicat.

80. *Profata.*] Alii, *Profecta.*

82. *Cœli ratio ſpecieſque.*] Ut ſæpe alibi, *Naturæ ſpecies, ratioque.* Alii aliam ſequuntur lectil-

Tempeſtates, & coruſcantia fulmina ſunt canenda, & docendum quæ ſit illorum vis, & quæ ſit motus in hanc vel illam Mundi regionem cauſa: Ne forſan trepides diviſis Cœli partibus, ſuperſtitioſe inquirens e qua Cœli regione erupit Ignis, in quam tendit, quo pacto parietes in loca undique clauſa penetrat, & facta clade exit. Quorum phænomênôn cauſas ignorantes Homines omnia divino Numini attribuunt. O Calliope, Muſa carminum artifex. Hominum Deorumque deliciæ, me dirige, viamque oſtende mihi ad deſignatam metam properanti, ut Te duce coronam capiam inſigni cum laude. Primùm, cæruleum Cœlum concutitur Tonitru, ideò quòd ætheriæ Nubes per Altum volitantes adverſis ventis impulſæ concurrunt; Nam de ſerena regione Cœli nunquam fit ſonitus: Verum in quacunque parte Cœli plures & denſiores nubes ſunt, ab ea parte major plerumque fit & terribilior Sonitus. Præterea, Nubes non poſſunt conſtare corpore tam denſo quàm Lapides, ac Trabes, neque tam raro quam Nebulæ leveſque Vapores;

Sunt Tempeſtates, & Fulmina clara canenda,
Quid faciant, & qua de cauſa quæque ferantur,
Ne trepides cœli diviſis partibus amens,
Unde volans Ignis pervenerit, aut in utram ſe
Verterit hinc partem: quo pacto per loca ſepta
Inſinuârit, & hinc dominatus ut extulerit ſe:
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt, ac fieri Divino numine rentur.
Tu mihi ſupremæ præſcripta ad candida calcis
Currenti ſpatium præmonſtra callida Muſa,
Calliope, requies Hominum, Divûmque voluptas:
Te duce ut inſignem capiam cum laude coronam.
Principio, Tonitru quatiuntur cærula cœli,
Propterea quia concurrunt ſublime volantes
Ætheriæ Nubes contra pugnantibu' Ventis.
Nec fit enim ſonitus cœli de parte ſerena,
Verùm ubicunque magis denſo ſunt agmine Nubes,
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure ſæpe.
Præterea, neque tam condenſo corpore Nubes
Eſſe queunt, quàm ſunt Lapides, ac Tigna: neque autem
Tam tenues, quàm ſunt Nebulæ, Fumique volantes.

NOTÆ.

lectionem, nempe, *Ratio ſuperûm Cœlique:* Supera autem, Meteora. Et e libro primo confirmant,

Quapropter bene cùm ſuperis de rebus habenda
Nobis eſt ratio——————

84. *Qua de cauſa quæque.*] Alii, *Qua de cauſa cunque.*

85. *Cœli diviſis partibus.*] Hoc pertinet ad Etruſcorum diſciplinam, de qua Cicero, in lib. II. de Divinat. *Cœlum in xvi. partes diviſerunt Etruſci, facilè id quidem fuit quatuor quas nos habemus duplicare, poſt idem iterum facere, ut ex eo dicerent fulmen quæ ex parte veniſſet.*

91. *Præſcripta ad candida calcis.*] Seneca, Epiſt. 19. docet eam quam nunc in Circo *Metam* dicunt Latini, *Calcem* antiquos appellâſſe, quia, viz. finis curriculi ſæpe *Calce* notaretur. Hinc verò licet colligere, *Lucretium* nunquam plures quàm ſex libros fuiſſe meditatum, jam enim properat *ad præſcripta candida ſupremæ calcis.*

95. *Principio, Tonitru,* &c.] De Meteoris diſputaturus à Tonitru incipit, quod variè explicat, & primùm quidem, v. 12. fit iſte ſonus cùm Nubes adverſis ventis impulſæ colliduntur; Hæc fuit Stoïcorum, Democriti, Aliorum opinio, & ſi hodiernos Philoſophos audiamus, eſt veritati proxima: Siquis verò objiciat Nubes raras eſſe, ideoque ad tantum ſonitum edendum maximè inidoneas; dicendum, quòd licet Lapidum aut Ligni denſitatem non æquant, tamen non adeo raræ ſunt, quin Nives & Grandinem cohiberent.

98. *Cœli de parte ſerena.*] Id enim negabant Epicuræi, ideoque Horatius inſanientem iſtam Sapientiam relicturus, hæc habet, lib. I. Od. 34.

——————*Namque Dieſpiter*
Igni coruſco nubila dividens
Plerumque, per purum tonantes
Egit Equos, volucremque currum, &c.

103. *Tam Tenues.*] Leg. *Tam tenui;* ut v. 101. *Tam condenſo,*

Nam aut cadere abrupto deberent pondere preſſæ,
Ut Lapides: aut, ut Fumus, conſtare nequirent,
Nec cohibere niveis gelidas, & grandinis imbreis.
Dant etiam ſonitum patuli ſuper æquora mundi,
Carbaſus ut quondam magnis intenta theatris
Dat crepitum malos inter jactata, trabeiſque:
Interdum perſciſſa furit petulantibus Euris,
Et fragileis ſonitus chartarum commeditatur,
Id quoque enim genus in Tonitru cognoſcere poſſis,
Aut ubi ſuſpenſam veſtem, chartaſve volanteis
Verberibus venti verſant, planguntque per auras.
Fit quoque enim interdum, ut non tam concurrere Nubes
Frontibus adverſis poſſint, quàm de latere ire
Diverſo motu radentes corpori' tractum:
Aridus unde aureis terget ſonus ille diuque
Ducitur, exierit donec regionibus arctis.
Hoc etiam pacto Tonitru concuſſa videntur
Omnia ſæpe gravi tremere, & divolſa repentè
Maxima diſſiluiſſe capacis mœnia mundi,
Cùm ſubitò validi Venti conlecta procella
Nubibus intorſit ſeſe, concluſaque ibidem
Turbine verſanti magis ac magis undique Nubem

nam vel gravi ſuo pondere depreſſa ácciderent, ut Lapides, vel ut Fumus, ſubitò diſpergerentur, nec continere valerent frigidas nives, imbreſque grandinis: Nubes etiam Sonum edunt per lata Cœli ſpatia, ut Velum ſuper magna Theatra extenſum inter malos & trabes jactatum ſonum edit: Interdum vi Venti diſruptum ſonum edit, & imitatur fractarum Chartarum crepitantes ſonitus. Obſervare etiam potes talem eſſe Tonitrus ſonum qualem Veſtes ſuſpenſæ aut Chartæ volantes edunt, cum vi Vento verſantur, & per Auras agitantur. Interdum quoque fit, ut Nubes non tam frontibus adverſis concurrant, quàm de latere ferantur, diverſoque motu totum Corporis tractum mutuò radant, unde oritur Aridus ille ſonus, diuque continuatur donec tandem e locis anguſtis evaſit. Hanc quoque ob cauſam omnia vehementi Tonitru concuſſa tremere, & maxima capacis Mundi mœnia (Cœli) ſubitò divulſa videntur diſſilire, nempe cùm ſubitò validus ventus ſeſe nubibus involvit, ibique concluſus circumvolvitur, eoque turbine excavat Nubem,

NOTÆ.

104. *Nam aut cadere abrupto.*] Revocanda eſt vulgata lectio, *Nam cadere aut Bruto.* Bruto id eſt *gravi*, Unde & Horat.

Quo bruta *tellus & vaga flumina*,

& apud Donatum, *Corpus brutum*, quod magno molimine movetur.

107. *Dant etiam ſonitum*, &c.] V. 8. Alia Tonitrus explicatio: Una enim Nubes Vento agitata, aliquando vento perſciſſa ſonum edit; Nec diſplicebit hæc explicatio, ſi ſonitum quem Vela latis Theatris intenta, quem Chartæ diruptæ, aut ſuſpenſæ veſtes vento agitatæ dant, cum Tonitru compares.

109. *Malos inter.*] Nam ob loci nimiam amplitudinem trajectis malis vela intendebantur. *Carbaſina autem vela primus in Theatrum duxiſſe traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis*: Plinius, lib. XIX. Cap. 1. vid. lib. IV. v. 73.

115. *Fit quoque enim interdum.*] Aliquando Tonitrus Murmur eſt Stridori ſimile, id verò fit cùm Nubes Nubis alterius latus radit; Inde enim oritur iſte Stridor quem, v. 118. vocat *Aridum Sonum*, v. 5.

117. *Corporis tractum.*] *Corporis tactum*, id eſt *Corpus*, Giſanius: ridicule. *Corporis* autem *tractum* nihil elegantius; Nam nubes diverſo motu de latere euntes, totum Corporis tractum, ab altera uſque ad alteram extremitatem, radunt.

119. *Exierit.*] Mallem, *Exierunt*: Nubes, viz.

120. *Hoc etiam pacto*, &c.] V. 11. Ventus in Nube incluſus furit, Inde murmur; tandem facto impetu erumpit, Inde horrendus ille fragor: Qua ratione Plinius declaravit, *poſſe Spiritum nube cohibitum tonare, natura ſtrangulante ſonitum dum rixetur, edito fragore dum erumpat, ut in membrana Spiritu intenta.* Si ridere libet, vid. Ariſtophanis Nubes, Act. 1. Sc. 4.

124. *Intorſit ſeſe.*] Alii, *Infercit ſe.*

Cogit,

Cogit, uti fiat ſpiſſo cava corpore circum.
Poſt ubi commovit vis ejus & impetus acer,
Tum perterricrepo ſonitu dat miſſa fragorem.
Nec mirum, cùm plena animæ Veſicula parva
Sæpe ita dat pariter ſonitum diſploſa repentè.
Eſt etiam ratio, cùm Venti nubila perflant,
Cur ſonitus faciant: etenim ramoſa videmus
Nubila ſæpe modis multis, atque aſpera ferri.
Scilicet ut crebram ſylvam cùm flamina Cauri
Perflant, dant ſonitum frondes, ramique fragorem.
Fit quoque, ut interdum validi vis incita venti
Perſcindat nubem perfringens impete recto.
Nam quid poſſit ibi flatus, manifeſta docet res.
Hìc, ubi lenior eſt, in terra cùm tamen alta
Arbuſta evolvens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila, qui quaſi murmur
Dant infringendo graviter: quod item fit in altis
Fluminibus, magnoque mari, cùm frangitur æſtu.
Fit quoque, ubi è nube in nubem vis incidit ardens
Fulminis: hæc multo ſi fortè humore recepit
Ignem, continuò ut magno clamore trucidet:
Ut calidis candens ferrum è fornacibus olim
Stridit, ubi in gelidum properè demerſimus imbre.

& condenſat illius latera: deinde ubi omnes ſimul collegit vires, exitumque quærit, tum horrendo cum fragore erumpit. Neque hoc quidem admirabile, cum parva Veſica ſpiritu inflata, ſi repente dirumpatur, haud aſſimilem edit ſonum. Poteſt etiam fieri ut Venti, cum perflant Nubes, faciant Sonitus; Nubes enim ramoſas aſperaſque in Cœlis ſæpiſſime videmus, nimirum, ut cum Venti denſam ſylvam perflant, frondes dant ſonitum, & fragorem rami. Aliquando etiam poteſt fieri, ut vehementis venti vis perſcindat Nubem illam recto impetu perrumpens: Quantum enim in Cœlis vis Venti valeat manifeſtum eſt, cum in Terra, licet hic lenior ſit, magnas evertit arbores, illaſque haurit ab imis radicibus. Denique per Nubes ſunt fluctus, qui graviter infringendo quaſi murmur edunt, cujuſmodi licet obſervare in altis fluminibus, vaſtoque Mari, cum æſtu frangitur. Fit quoque ut ignitum Fulmen e nube excuſſum in Nubem incidat: Hæc autem Nubes ſi multo humore abundans iſtum ignem recepit, protinus extinguit, atque inde oritur ingens fragor, ut cùm Ferrum è calidis fornacibus candens ſubito in frigidam aquam demergimus, Stridor oritur.

NOTÆ.

127. *Commovit.*] Meliùs quàm *Contumuit*.

131. *Eſt etiam ratio*, &c.] Nubes quaſdam videmus quæ arborum ramoſarum inſtar habent partes eminentes, & huc illuc projectas; has ſi Venti perflare concipiantur, Tonitru ſequetur; quippe cùm Venti denſas ſylvas perflent, rami ab illo agitati fragorem edunt, v. 5.

132. *Ramoſa.*] Alibi hamata ſemina dixit *Ramoſa*, eadem ſignificatione.

134. *Flamina Cauri.*] Caurus nempe ventus ab occaſu æſtivo ſpirans.

[illegible]. *Fit quoque, ut interdum*, &c.] Nubes etiam rumpi poteſt, cùm Ventus ex adverſo in illam impingitur, atque inde Tonitru: v. 5. Ventos autem poſſe Nubes perrumpere nemo dubitabit, qui vidit everſas arbores & radicitùs evulſas.

141. *Sunt etiam fluctus*, &c.] Si hæc omnia diſpliceant, tandem concipias Aërem tanquam vaſtum Mare, in quo Nubila ſint fluctus; Illa demum collidas, & illum, quem in Mari æſtuoſo ſentis, in Aëre ſenties fragorem, v. 3.

144. *Fit quoque ubi*, &c.] Quidam Philoſophi docuerunt à Stellis in madidam nubem decidentibus, & cùm humore colluctantibus Stridens Tonitru oriri; loco Stellarum Lucretius, v. 5. aſſumit Ignem fulmineum, qui e nube arida excuſſus in nubem humidam tanquam Ferrum candens demergatur.

146. *Ut magno clamore trucidet.*] Magno cùm ſtridore extinguat.

148. *Stridit.*] Horatius, lib. II. Sat. 8. v. 77.

——Tum in lecto quoque videres
Stridere ſecreta diviſos Aure ſuſurros.

Aridior

Aridior porro ſi Nubes accipit ignem,
Uritur ingenti ſonitu ſuccenſa repente:
Lauricomos ut ſi per monteis flamma vagetur,
Turbine ventorum comburens impete magno.
Nec res ulla magis, quàm Phœbi Delphica Laurus
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.
Denique ſæpe Geli multus fragor, atque ruina
Grandinis, in magnis ſonitum dat Nubibus altè.
Ventus enim cùm confercit, franguntur in arctum
Concreti montes nimborum, & grandine miſti.
Fulgit item, Nubes ignis cùm ſemina multa
Excuſſere ſuo concurſu, ſeu Lapidem ſi
Percutiat Lapis, aut Ferrum, nam tum quoque lumen
Exſilit, & claras ſcintillas diſſupat ignis.
Sed Tonitrum fit uti poſt auribus accipiamus,
Fulgere quàm cernant oculi, quia ſemper ad aureis
Tardiùs adveniunt, quàm viſum quæ moveant res.
Id licet hinc etiam cognoſcere: cædere ſiquem
Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
Antè fit ut cernas ictum, quàm plaga per aureis
Det ſonitum: ſic Fulgorem quoque cernimus antè
Quàm Tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni,

Deinde ſi Nubes paullò aridior flammam concipit, continuò ex omni parte incenſa ingenti cum ſonitu crematur. Ut ſi vehemens flamma per colles Lauro conſitos ventorum turbine feratur, & magno impetu omnia devaſtet; Neque res ulla magis, quàm Laurus Apollinis Delphica, terribili ſonitu crematur crepitante flamma. Denique ſæpe multum Gelu Grandoque decidens dat ſonitum in Magnis nubibus: Nam cum Ventus conſtipavit, & in loca anguſta impulit, tum montes nimborum concreti, & miſti grandine franguntur. Fulgurat verò, cum Nubes concurrentes multa Ignis ſemina ſuo conflictu excuſſerunt, ut cum Silex, vel Ferrum Silicem percutiat, tum enim lux naſcitur; Igníſque lucidas ſcintillas diſpergit. Fit verò ut Tonitrum auribus accipiamus poſtquam Fulgur oculis percepimus; quoniam res iſtæ quæ aures movent non tam celeri motu feruntur, quàm quæ oculos movent: Hoc autem quod dico verum eſſe certus eſſe poſſis, ſi è longinquo videas aliquem arborem ferro ancipiti cædentem, nam Ictum prius cernes quàm Ictus ſonum audies, ſimiliter Fulgorem videmus antequam audimus Tonitrum, qui ſimul cum Igne mittitur,

NOTÆ.

149. *Aridior porro,* &c.] Ne aliquam prætermittat cauſam Tonitrûs, jam, v. 6. Nubem ipſam accendit, & quoniam Laurus, aliæque res accenſæ crepitant, idem etiam Nubes poſſe contendit.

153. *Delphica laurus.*] Laurus manifeſto abdicat Ignes crepitu, Duo ejus genera tradit Cato, Delphicam & Cypriam: *Plinius, Hiſt. Nat. lib.* XV. *cap.* 30. Apollini autem grata (*vid. Plinium*) quia ſpectatiſſima erat in Parnaſſo monte, & ut ait Heſiodi interpres ἐνεργεῖ πρὸς ἐνθουσιασμὸς: Nota etiam eſt de Daphne fabula: Ovid. Metam. lib. I. v. 556.

Cui Deus: At conjux quoniam mea non potes eſſe,
Arbor eris certè, dixit, mea: ſemper habebunt
Te coma, Te citharæ, Te noſtræ, Laure, pharetræ.

155. *Denique ſæpe Geli,* &c.] Deinde, cùm tonat, multa Glaciei fragmina, & Grando decidunt, præcipuè in partibus Septentrionalibus; ideò congelatarum nubium diſruptioni Fragor iſte jure adſcribatur, v. 4.

159. *Fulgit item,* &c.] Hactenùs de Tonitru, deinde de Fulgure inquiritur, quod ex induratis nubibus inter ſe colliſis exprimi poteſt, ut e Ferro, Silice, aut Ligno, nam in Nubibus non minùs quàm in iſtis rebus ſemina Ignis latere putandum eſt.

163. *Sed Tonitrum fit uti,* &c.] Si verò Tonitru & Fulgur ex eadem Nubium colliſione, cur cernitur Fulgur antequàm auditur Tonitru? Nempe, v. 9. Quia Lux Sono eſt velocior, imò omni experientia probatur ſpeciem rei viſibilis ſono velociùs transferri.

167. *Arboris auctum.*] Arborem: alibi *Corporis auctum,* pro *Corpore.*

E ſimili cauſa, & concurſu natus eodem:
Hoc etiam pacto volucri loca lumine tingunt
Nubes, & tremulo tempeſtas impete fulgir.
Ventus ubi invaſit Nubem, & verſatus ibidem
Fecit, ut antè, cavam, docui, ſpiſſeſcere Nubem,
Mobilitate ſua ferviſcit; ut omnia motu
Percalefacta vides ardeſcere: plumbea verò
Glans etiam longo curſu volvenda liqueſcit.
Ergo fervidus Hic Nubem cùm perſcidit atram,
Diſſupat ardoris quaſi per vim expreſſa repente
Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ:
Inde Sonus ſequitur, qui tardiùs adlicit aureis,
Quàm quæ perveniunt oculos ad lumina noſtros.
Scilicet hoc denſis fit nubibus, & ſimul altè
Exſtructis aliis alias ſuper impete miro.
Nec tibi ſit fraudi, quòd nos inferne videmus
Quàm ſint lata magis, quàm ſurſum exſtructa quid extent;
Contemplator enim cùm montibus adſimilata
Nubila portabunt Venti tranſverſa per auras:
Aut ubi per magnos monteis cumulara videbis
Inſuper eſſe aliis alia, atque urgere ſuperna
In ſtatione locata ſepultis undique ventis:
Tum poteris magnas moleis cognoſcere eorum.
Speluncaſque velut ſaxis pendentibu' ſtructas
Cernere, quas Venti cùm, tempeſtate coorta,
Complerunt, magno indignantur murmure clauſi

ex eadem nempe cauſa, & eodem Nubium concurſu ortus. Aliam Fulguris cauſam jam ſubjungam, Hoc enim pacto Nubes Volucri lumine tingunt loca, tremuloque impetu tempeſtas fulgit (fit Fulgur quod celeri & tremulo motu fertur) cum Ventus ſeſe in Nubem inſinuavit, & in illa circumrotatus fecit cavam Nubem, ut modò docui, ſpiſſeſcere, illo pernici motu calorem concipit, omnia enim motu percalefacta ardeſcunt, Globuluſque plumbeus dum longo curſu fertur, liqueſit. Cum verò fervidus hic Ventus Nubem denſam perruperit, diſpergit Flammæ ſemina, quæ Fulgur faciunt, tanquam vi ſubita expreſſa. Inde ſequitur Sonus, qui tardius ad aures venit quàm Lumen oculos attingit. Scilicet hoc denſis fit in nubibus, quæ aliæ ſuper alias mira vi & denſo agmine coacervantur. Ne verò huic rationi diffidas, quòd nos in Terris collocati videmus Nubes potius latas eſſe, quàm altas, & alias ſuper alias coacervatas: Obſerva enim cum Venti per Aëra Nubes tranſverſas agunt montibus ſimiles; aut cum videas circum magnos montes alias ſuper alias coacervatas, & ſuperiores, licet nullo vento impellantur, inferiores deorſum premere: Tum enim cognoſcere poteris Nubes eſſe altas, & videre ſpeluncas in illis velut Saxis pendentibus ſtructas, quas ſpeluncas cum validi Venti impleverint, nubibus incluſi magno murmure indignantur,

NOTÆ.

172. *Hoc etiam pacto*, &c.] Quòd ſi Tonitru fiat vento Nubes perrumpente, Fulgur quoque fit ab eodem Vento pernici motu, dum inter Nubes rotatur, accenſo. v. 14. Hos verſus *Gaſſendus*, & qui illum ſequuntur, perperam interpretati ſunt.

177. *Plumbea verò glans*, &c.] Id non magis verum quàm quod de ſagitta Aceſtæ ſcripſit Virgilius, quæ exarſit, & in ventos abiit.

182. *Adlicit.*] Al. *Attigit*, ſed eadem eſt ſignificatio. Alii, *Adſicit*, & Palmerius, *Adigit*. Pro *nictantia*, in præcedenti verſu quidam, *micitantia*.

185. *Impete miro.*] Id quidem ferri poteſt: At meliùs, *Agmine*.

186. *Nec tibi ſit fraudi*, &c.] V. 17. Scrupulus propter Nubes viſas non ut latas, ita profundas, ideoque non iſtis fornacibus, & ſpeluncis, quas fingit, extructas. Hunc eximit, & quædam ſubjungit de Vento inter Nubes fremente, & tandem cùm Fulgure erumpente.

194. *Saxis pendentibus.*] In ſpeluncis enim Saxa videntur pendere, *Pendentia Tecta*, Virgilius, & paſſim Poëtæ.

196. *Magno indignantur murmure.*] De Ventis, Virg.

Illi indignantes magno cum murmure montis
Circum clauſtra fremunt. ——

Nubibus,

Nubibus, in caveiſque ferarum more minantur:
Nunc hinc, nunc illinc fremitus per Nubila mittunt:
Quærenteſque viam circumverſantur, & ignis
Semina convolvunt è Nubibus: atque ita cogunt
Multa, rotantque cavis flammam fornacibus intùs,
Donec divolſa fulſerunt nube coruſci.
 Hac etiam fit uti de cauſa mobilis ille
Devolet in terram liquidi color aureus ignis,
Semina quòd Nubeis ipſas permulta neceſſe 'ſt
Ignis habere: etenim cùm ſunt humore ſine ullo,
Flammeus eſt plerumque colos & ſplendidus ollis.
Quippe etenim Solis de lumine multa neceſſe 'ſt
Concipere, ut meritò rubeant, igneiſque profundant.
Haſce igitur cùm Ventus agens contruſit in unum
Compreſſitque locum cogens: expreſſa profundunt
Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.
 Fulgit item, cùm rareſcunt quoque Nubila cœli.
Nam cùm Ventus eas leviter diducit eunteis,
Diſſolvitque, cadant ingratis illa neceſſe 'ſt
Semina, quæ faciunt fulgorem: tum ſine tetro
Terrore, & Sonitu fulgit, nulloque tumultu.
 Quod ſupereſt, quali natura prædita conſtent
Fulmina, declarant ictus, & inuſta vapore
Signa, notæque graveis halantes Sulfuris auras.

& ut Feræ in caveis fremunt. Nunc ex hac, nunc ex illa parte murmura emittunt, & viam quærentes circumverſantur, multa Ignis ſemina e nubibus corradunt, in unum congregant, verſantque flammam in cavis nubium fornacibus, donec tandem dirupta nube erumpunt multo fulgore coruſcantes. Poteſt etiam fieri, ut mobilis ille color aureus liquidi Ignis (ut velox ille, purus, fulgiduſque Ignis qui Fulgur dicitur) in Terram devolet hanc ob cauſam, Nempe quia neceſſe eſt nubes ipſas multa ſemina Ignis continere; namque nubes quæ aquam nullam continent, ſplendidi plerumque flammeique coloris ſunt; quippe neceſſe eſt illas recipere multa Ignis corpuſcula a Sole, & hanc ob cauſam meritò ruber illis color, & Ignem poſſunt emittere; Cum autem Ventus in unum locum contruſit hujuſmodi nubes, eaſque cogens compreſſit, tum illa corpuſcula exprimuntur quæ faciunt Fulgur. Fulgur denique fit, cum nubes Cœli rareſcunt, Nam cum Ventus nubium volitantium partes leviter diducit, eaſque diſtrahit, tum neceſſe eſt ut iſta Semina Ignis quæ fulgur faciant (diductis, viz. à quibus continebantur nubibus) deciderent; Tum autem fit Fulgur ſine horrendo Tonitru. Proinde, quali natura prædita ſunt Fulmina demonſtrant illorum ictus, ſigna quæ relinquunt peruſta flammâ, & notæ tetros ſulphuris odores emittentes.

NOTÆ.

200. *E Nubibus.*] Leg. *In Nubibus*, id enim tota poſtulat ſententia.

203. *Hac etiam fit uti*, &c.] Non tantùm Ignis in Nubibus circumrotatus accendi poteſt, ſed ipſæ Nubes multa Ignis corpuſcula, ſive à ſole, ut docuit Empedocles, ſive aliunde accepta continent; Id enim ſplendidus & flammeus Color quarundam nubium demonſtrat; Iſta autem Corpuſcula à Vento, compellente & comprimente Nubes, expreſſa Fulgur efficiunt, v. 11.

213. *Fulgit item*, &c.] Modò dixit Semina Ignis, quæ in Nubibus continentur, vi & impetu Venti exprimi; jam, v. 5. licet non exprimantur, tamen diductis & diſtractis Nubium partibus decidant neceſſe eſt, atque inde lene illud & mite Fulgur, quod lumine oculos perſtringit, nullo autem Tonitru percellit Aures.

215. *Ingratis.*] Velit nolit, nam diductis nubibus neceſſe eſt incluſas Ignis ſcintillas erumpere.

218. *Quod ſupereſt, quali*, &c.] Cùm Fulmen urat res tactas, cùm domos incendat, &c. neminem videas qui ejus naturam igneam eſſe diffiteatur. Quòd autem parietes penetrat, quòd Aurum, Æs, reliqua Metalla liquefacit, quòd Vaſe integro exhaurit liquorem, vel facit ut effluat, id quidem pernici motui, & ſubtilitati illius Ignis attribuendum.

219. *Inuſta vapore*, &c.] Res tactæ fulmine uſtæ videntur, & illis odor ſulphureus.

Ignis enim ſunt hæc, non Venti ſigna, neque Imbris.
Præterea, per ſe accendunt quoque tecta domorum,
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipſis.
Hunc tibi ſubtilem cùm primis ignibus ignem
Conſtituit natura minutis, mobilibuſque
Corporibus, cui nil omninò obſiſtere poſſit.
Tranſit enim validè Fulmen per ſepta domorum,
Clamor uti, ac Voces: tranſit per ſaxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in tempore, & aurum.
Curat item ut vaſis integris Vina repente
Diffugiant, quia nimirum facilè omnia circum
Conlaxat, rareque facit lateramina vaſis,
Adveniens calor ejus ut inſinuatur in ipſum: &
Mobiliter ſolvens differt primordia Vini:
Quod Solis vapor ætatem non poſſe videtur
Efficere, uſqueadeo pollens fervore coruſco:
Tanto mobilior vis, & dominantior hæc eſt.
Nunc ea quo pacto gignantur, & impete tanto
Fiant, ut poſſint ictu diſcludere Turreis,
Diſturbare domos, avellere tigna, trabeiſque,
Et Monumenta virûm demoliri, atque ciere,
Exanimare Homines, Pecudes proſternere paſſim:
Cætera de genere hoc qua vi facere omnia poſſint,
Expediam, neque Te in promiſſis plura morabor.
Fulmina gignier è craſſis, altèque putandum 'ſt
Nubibus exſtructis: nam cœlo nulla ſereno,

Hæ enim ſunt indicia Ignis, non Aeris, neque Aquæ. Præterea, Fulmina per ſe incendunt domos, celerique flamma in ipſis ædibus dominantur: Hunc autem ſubtilem Ignem, è minutiſſimis Ignibus, & ſeminibus maximè mobilibus compoſuit Natura, cui Igni nihil omninò poteſt obſiſtere; Fulmen enim magno cum impetu tranſit per parietes domorum, ut Clamor & Voces, per Saxa etiam, & per Æra tranſit, & momento temporis Aurum & Æs liquefacit: facit etiam, ut Vaſe non dirupto Vinum defluat ſubitò, & dilabatur, nimirum, quia Ignis ejus ſe in Vas inſinuans partes lateritii Vaſis diducit, novoſque in illis meatus aperit, & ipſum corpus Vini diſſolvens illius ſemina diſpergit: Quod Calor Solis non poterit efficere per multos annos, Vis fulminis fervore coruſco pollens tantò penetrantior & potentior eſt quam Solis calor. Nunc quo pacto generatur Fulmen, unde tanta ſit illius vis, & impetus, ut ictu poſſit Turres diſcutere, ædes disjicere, Tigna & Trabes avellere, Hominum Monumenta evertere, Homines pecudeſque exanimare & proſternere; quâ denique vi alias iſtiuſmodi Strages edat, docebo, neque Te in promiſſis diutius morabor: Jam verò credendum eſt Fulmen gigni e craſſis nubibus, & altè aliis ſuper alias coacervatis, nulla enim Fulmina e Cœlo ſereno,

N o t æ.

222. *Per ſe.*] Meliùs quàm, *Sæpe.*

228. *Clamor uti ac Voces.*] Alii, *Clamor uti Vocis.* Sed totus hic verſus abeſſe poteſt.

232. *Lateramina Vaſis.*] Dolia enim vinaria lateritii operis erant, Horatio, *Teſtæ*: & ex Latere *Lateramen*, ut ex Ferro *Ferramen*, ex Ære *Æramen*, &c.

235. *Ætatem.*] Terentius, Eun. Act. 4. Sc. 5. *Jamdudum ætatem lites ſunt inter eos factæ Maxumæ.* *Jamdudum ætatem* pro longinquo tempore; Lucilius, *Ut multos mẽſeſque, dieſque; non tamen ætatem*: Donatus.

236. *Pollens.*] Rectè Lambinus, & valeat Giſanii *Tollens*, & Aliorum *candens*, vel *cellens*, viz. excellens.

238. *Nunc ea quo pacto gignantur, &c.*] Cùm ortum Fulminis exquiras, obſervandum eſt nunquam ſine nubibus denſis fulminare; Niſi enim ſpiſſæ eſſent nubes, atque alte exſtructæ, non illa Grandinis & Imbris copia Fulmen ſequeretur: In iſtis igitur nubibus concipias Ventum pernici motu circumrotatum iſto motu caleſcentem, & multa Ignis Semina è Nubibus iſtis exprimentem; tandem vel motu ſuo vel ab Igneis iſtis particulis accenſum ingenti cùm fragore, & immani impetu erumpere: Iſta autem eruptione ita concutie & diſtrahit Nubium partes, ut totæ in Grandinem abeant, vel in Imbrem diſſolvantur. Hæc, v. 55.

241. *Demoliri.*] Alii, *Commoliri.*

245. *Alte exſtructis Nubibus.*] Tullius, *Sepulchrum altius exſtruere.* Horat. Sat. 6. lib. II. *Quæ procul exſtructis inerant heſterna canistris.*

Nec leviter denſis mittuntur nubibus unquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifeſta docet res,
Quòd tunc per totum concreſcunt Aëra nubes
Undique, uti tenebras omneis Acherunta reamur
Liquiſſe, & magnas cœli complêſſe cavernas:
Uſqueadeo tetra nimborum nocte coorta
Impendent atræ formidinis ora ſuperne,
Cùm commoliri tempeſtas Fulmina cœptat.
Præterea, perſæpe niger quoque per mare Nimbus,
Ut picis è cœlo demiſſum flumen, in undas
Siccadit, & fertur tenebris procul, & trahit atram
Fulminibus gravidam tempeſtatem, atque procellis,
Ignibus, ac ventis cumprimis ipſe repletus:
In terra quoque ut horreſcant, ac tecta requirant.
Sic igitur ſupera noſtrum caput eſſe putandum 'ſt
Tempeſtatem altam: neque enim caligine tanta
Obruerent terras, niſi inædificata ſupernè
Multa forent multis exemto Nubila ſole:
Nec tanto poſſent hæc terras opprimere imbri,
Flumina abundare ut facerent, campoſque natare,
Si non exſtructis foret altè Nubibus æther.
His igitur Ventis, atque Ignibus omnia plena
Sunt; ideo paſſim fremitus, & fulgura fiunt:
Quippe etenim ſuperà docui, permulta vaporis
Semina habere cavas nubeis: & multa neceſſe'ſt
Concipere ex Solis radiis, ardoreque eorum.
Hic ubi Ventus eas idem qui cogit in unum
Fortè locum quemvis, expreſſit multa vaporis
Semina, ſeque ſimul cum eo commiſcuit igni:
Inſinuatus ibi Vortex verſatur in alto,
Et calidis acuit Fulmen fornacibus intùs.

aut è Nubibus non valdè ſpiſſis mittuntur. Hoc autem verum eſſe quotidiana docet experientia, Quoniam tum Nubes per totum Aëra ita denſantur, ut putes omnes tenebras Inferos reliquiſſe, & ſpatioſa Cœli loca replevisſe, tam atra & horrenda Nox è coactis Nubibus coorta impendet deſuper & terret, cum Nimbus procelloſus incipit præparare Fulmina. Præterea, ſæpe niger Nimbus, ut Nautæ obſervant, tanquam Picis flumen è Cœlo demiſſum, in Mare tanto cum impetu deſcendit, ita tenebris horret, & trahit atram Tempeſtatem Fulminibus & procellis gravidam, ipſe Ignibus & Ventis plenus, ut licet longè à nobis feratur, tamen nos in Terra collocati terremur, & ſubimus domos; Igitur credendum eſt Nubes eſſe denſas, alteque exſtructas ſupra noſtrum caput, neque enim tam atra caligine terras obruerent, niſi aliæ ſuper alias eſſent coacervatæ, quæ ab ulteriori progreſſu radios Solis prohibere poſſint: Neque tantis Imbribus iſtæ Nubes Terras valerent opprimere ut Flumina ripas ſuperare, campoſque inundare facerent, ſi non eſſent in Cœlo altæ, & aliæ ſuper alias exſtructæ. Omnes Nubium cavernæ ſunt his Ventis atque Ignibus plenæ, idcirco ubique & frequenter Tonitru & Fulgur: Suprà enim demonſtravi cavas Nubes continere multa Ignis corpuſcula, multa etiam neceſſe eſt ut accipiant à Solis radiis; Cum autem idem forte Ventus, qui illas Nubes in unum quemvis locum compulit, multa Ignis ſemina expreſſit, & ſe cum iſto Igni commiſcuit, tum rapida tempeſtas cavernis Nubis incluſa circumrotatur, & in calidis intus fornacibus fabricatur, parat, acuit, & excudit Fulmen.

NOTÆ.

250. *Undique, &c.*] Vid. lib. IV. v. 170.

257. *Sic cadit, & fertur tenebris procul.*] Fateor, neque me illius pudet, non intelligo, quid hoc fit negotii, *Nimbus fertur tenebris procul*: Lego autem; *Et fertur Terris procul*: Faber. Ego autem videor intellexiſſe, nempe, *fertur valde tenebroſus per mare, procul ab iis qui in Terra collocati horreſcunt*,

265. *Nec tanto poſſent hæc Terras opprimere imbri.*] Hæc, viz. Nubila, ut enim obruunt Terram caligine, ita Imbre opprimunt: Nec video cur huic lectioni præferatur alia,

Nec tanti poſſent venientes opprimere Imbres.

276. *In alto.*] In cavis, viz. & profundis Nubium ſpeluncis.

Nam

Nam duplici ratione accenditur, Ipſe ſua nam
Mobilitate caleſcit, & è contagibus ignis.
Inde ubi percaluit vis Venti, vel gravis Ignis,
Impetus inceſſit: maturum tum quaſi Fulmen
Perſcindit ſubitò Nubem, ferturque coruſcis
Omnia luminibus luſtrans loca percitus ardor:
Quem gravis inſequitur Sonitus, diſploſa repent
Opprimere ut cœli videantur templa ſuperne.
Inde tremor Terras graviter pertentat, & altum
Murmura percurrunt cœlum: nam tota fere tun
Tempeſtas concuſſa tremit, fremituſque moventur
Quo de concuſſu ſequitur gravis Imber, & uber,
Omnis uti videatur in Imbrem vertier Æther,
Atque ita præcipitans ad diluviem revocare:
Tantus diſcidio nubis, ventique procella,
Mittitur ardenti Sonitus cùm provolat ictu.
Eſt etiam cùm vis extrinſecùs incita Venti
Incidit in validam maturo fulmine Nubem:
Quam cùm perſcidit, extemplo cadit igneus ille
Vortex, quod patrio vocitamus nomine Fulmen.
Hoc fit idem in parteis alias, quocunque tulit vis

Ventus verò iſte duplici ratione accenditur, nam vel ſuo pernici motu flammam concipit, vel ab Igneis, quæ ſunt in Nube, Seminibus accenditur; Inde cum Ventus ipſe flammam conceperit, aut cum ab alio Igne accenditur, tum Fulmen quaſi maturum ſubitò perrumpit Nubem, & impetuoſus Ignis evolat coruſcis luminibus loca omnia perluſtrans. Hunc Ignem ingens fragor inſequitur, ut Fornices Cœli ſubito impetu dirupti in Terras caſuri videantur, ſuoque caſu omnes mortales oppreſſuri. Inde totam Terram pervadit tremor, altum Cœlum murmura percurrunt, tum enim tota ferè tempeſtas (Nubes plena Tempeſtatis) concuſſa tremit, & murmura oriuntur: Qua de concuſſione ſequitur gravis & copioſa Pluvia, ita ut totius Æther in pluviam reſolvi videatur, præcepſque cadens Diluvium minari. Tam ingens & horrendus Fragor una cum Fulmine emittitur è Nube à Vento incluſo perrupta. Fieri etiam poteſt, ut vehemens Ventus extrinſecus incidat in Nubem denſam, in qua Fulmen eſt jam formatum & perfectum, quam Nubem cum Ventus ille perruperit, ſtatim cadit Igneus ille Vortex, quod nos Latini Fulmen dicimus. Fulmen autem in hanc vel in illam partem erumpit prout Impetus determinat

N o t æ.

278. *Ipſe ſua nam.*] Alii, *Ipſe ſuapte*, melius forſan, non enim placet vocis iſtius *nam* repetitæ ſonus.

279. *Contagibus.*] *Contages* alibi Lucretius, viz. lib. III. v. 472, 735, 741. id eſt, Contactu.

286. *Pertentat.*] Sæpe Virgilius,

Nonne vides ut tota tremor pertentet *Equorum*
Corpora? ———
Ac dum prima lues udo ſublapſa veneno
Pertentat *Senſus*, &c.

291. *Atque ita præcipitans.*] Mendum in hoc verſu eſſe arbitror, neque Tu, Lector, aliorſum ibis, ſi mecum otiose & placide ſeriem verborum ipſorum attenderis (*Aer videtur in Imbrem verti; & ad diluviem revocare*) Nihil ſenſis? poteras tamen: Quid enim? ille Aër quos, quas revocare videtur? Ecquid dubitas quin Vox aliqua exciderit quæ in quarto caſu eſſet? Deinde, ad quam diluviem? Ogygiamne, an Deucalioneam? Quamobrem à me non eſt ut impetretur, quin pro *Atque ita præcipitans* legi oporteat, *Atque ita Pyrrhæ nos*: Horat. lib. I. Od. 2.

Terruit urbem,
Terruit gentes, grave ne rediret
Sæculum Pyrrhæ *nova monſtra queſta.* Faber.

Ingenioſè quidem, at tota hæc Critica pendet e ſcrupuloſa nimis vocis iſtius, *revocare*, acceptatione; cui non favet ipſe Lucretius: vid. lib. V. v. 256.

Pars etiam glebarum ad Diluviem revocatur *Imbribus.*

293. *Provolat.*] Alii, *Pervolat.*

294. *Eſt etiam cum Vis*, &c.] Si Ventus incluſus Nubem perrumpere non valeat, à Vento extrinſecùs impingente adjuvari poſſit, quocunque autem modo dirumpatur Nubes, maturum fulmen excidat neceſſe eſt, v. 5.

296. *Igneus Vortex.*] Vortex e Nube effugiens ſine Igne *Typhon* vocatur, non *Fulmen* Plinius, lib. II. cap. 48.

Fl

Fit quoque ut interdum Venti vis miſſa ſine igni,
Igneſcat tamen in ſpatio, longoque meatu,
Dum venit, amittens in curſu corpora quædam
Grandia; quæ nequeunt pariter penetrare per auras:
Atque alia ex ipſo conradens Aëre portat
Parvula, quæ faciunt ignem commiſta volando:
Non alia longè ratione, ac plumbea ſæpe
Fervida fit Glans in curſu, cùm multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in auris.
Fit quoque, ut ipſius Plagæ vis excitet ignem,
Frigida cùm Venti pepulit vis miſſa ſine igni:
Nimirum quia cùm vehementi perculit ictu,
Confluere ex ipſo poſſunt elementa Vaporis;
Et ſimul ex illa, quæ tum res excipit ictum,
Ut lapidem ferro cùm cædimus, evolat Ignis:
Nec quòd frigida vis ſit ferri, hoc ſecius illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum:
Sic igitur quoque res accendi Fulmine debet,
Opportuna fuit ſi fortè, & idonea flammis.
Nec temerè omnino planè vis frigida Venti
Eſſe poteſt, ex quo tanta vi immiſſa ſuperne 'ſt:
Quin priùs in curſu ſi non accenditur igni,
At tepefacta tamen veniat commiſta calore.
Mobilitas autem fit Fulminis, & gravis ictus,
Et

Aliquando etiam fit, ut Ventus ſine Igne erumpens, in longo curſu dum ad Terras tendit, igneſcat, amittens quædam grandia corpora, quæ ſimul Aëra penetrare nequeunt, alia verò minuta ex ipſo Aëre corradens ſecum portat, quæ minuta corpuſcula (dum per Aërem ſimul cum vento feruntur) Ignem concipiunt, & Ventum ipſum accendunt: pari ferè modo ac Glans plumbea in curſu fit fervida, cum rigida multa frigidaque corpuſcula dimittens Ignem in Aëre concepit. Fit quoque ut ipſius ictus impetus Ignem excitaret, cum vehemens Ventus, frigidus licet & ſine Igne erumpens, rem aliquem percuſſerit: Nimirum, quia cum ictu vehementi percutit, ſemina Ignis confluere poſſunt ex ipſo Vento, & ſimul ex illa re quæ tum percutitur: Ut cùm Silicem ferro percutimus Ignis exilit, & licet Ferrum ſit Corpus frigidum, nihilominus Semina Ignis ad ictum confluunt: Sic igitur res à Fulmine tacta, ſi apta & idonea flammis fuerit, ab illo accendi debet: Quin vix fieri poteſt ut Ventus plane foret & omninò frigidus, cum tanto impetu è nubibus emittitur, ſed ſi in curſu non accendatur, & inflammetur, tepefactus ſaltem & caliaus ad Terras veniat. Ideo autem Mobilitas Fulminis tanta eſt, & tam gravis illius ictus,

NOTÆ.

299. *Fit quoque ut interdum*, &c.] Duos alios modos quibus Fulmen paretur ſubjungit Lucretius, quorum prior, v. 9. continetur. Quippe Ventus ſine Igne è Nubibus erumpens longo curſu & pernici motu incaleſcere poſſit & accendi; Neque illud incredibile, cùm globulus, v. g. plumbeus è tormento emiſſus liquefiat; Hoc quidem non adeò verum eſt, ſed multas res motu pernici accendi neminem videas qui diffiteatur.

306. *Multa rigoris corpora.*] Multa frigida Corpora: infra, v. 367, & lib. V. v. 639, 745.

308. *Fit quoque ut ipſius*, &c.] Poſterior, v. 14. Ventus in rem aliquam impingat, ad ictum tam ex Vento quam ex re perculſa Semina Ignis confluant: Inde Ventus accenditur, & fit Fulmen: Talem autem ſeminum Ignis confluxum fieri poſſe demonſtrat Ferri & Silicis conflictus: Neque quis objiciat Ventum eſſe frigidum, (illud autem minimè concedendum, cùm motu tam pernici fertur) Ferri enim natura non minùs frigida, at è Ferro percuſſo Ignes evolant.

322. *Mobilitas autem ſit Fulminis*, &c.] Pernicitas & vehementiſſimus ictus Fulminis è ſupra poſitis facilè explicari poteſt; Nam Ventus Nubibus incluſus fremit & fervet, omnia Nubis latera pertentat, exitumque quærit, ideoque cùm perruperit, magno cum impetu evolet neceſſe eſt; v. 7. Adde quòd e minutis & lævibus ſeminibus conſtat, ideoque per inanes meatus Aëris tranſit; v. 5. His ſubjunge illius gravitatem, eamque ictu maximè adauctam, v. 5. Demum, v. 8. Adde quòd è longinquo cadit, ideoque plures celeritatis gradus momento quolibet acquirit, forſan etiam ab ipſo Aëre adjuvatur:

Et celeri ferme pergunt ſic Fulmina lapſu ;
Nubibus ipſa quòd omnino priùs incita ſe Vis
Conligit, & magnum conamen ſumit eundi.
Inde, ubi non potuit Nubes capere impetis auctum,
Exprimitur vis, atque ideo volat impete miro,
Ut validis quæ de Tormentis miſſa feruntur.
Adde quod è parvis, ac levibus eſt elementis:
Nec facile 'ſt tali naturæ obſiſtere quicquam:
Inter enim fugit, ac penetrat per rara viarum.
Non igitur multis offenſibus in remorando
Hæſitat: hanc ob rem celeri volat impete labens.
Deinde, quòd omnino natura Pondera deorſum
Omnia nituntur: cùm plaga ſit addita verò,
Mobilitas duplicatur, & impetus ille graveſcit:
Ut vehementiùs, & citiùs, quæcunque morantur
Obvia, diſcutiat plagis, itinerque ſequatur.
Denique, quod longo venit impete, ſumere debet
Mobilitatem, etiam atque etiam quæ creſcit eundo,
Et validas auget vireis, & roborat ictum.
Nam facit, ut, quæ ſint illius Semina cunque,
E regione locum quaſi in unum cuncta ferantur,
Omnia conjiciens in eum volventia curſum.
Forſan & ex ipſo veniens trahat Aëre quædam
Corpora, quæ plagis intendunt mobilitatem.
Incolumeiſque venit per res, atque integra tranſit
Multa, foraminibus liquidis quia travolat Ignis.
Multaque perfringit, cùm corpora Fulminis ipſa

tam pernici motu decidit, quoniam, intra Nubem Ventus ſeſe colligit, & intendit vires ut violentius erumpat, tum demum cum Nubes adauctum impetum cohibere non valeat, exprimitur, & hanc ob cauſam miranda vi & pernicitate fertur, ut Saxa aut Tela è validis Tormentis jaculata. Adde, quòd Fulmen conſtat e parvis & levibus Seminibus, & rei ex iis compoſitæ quicquam non facilè obſiſtit; nam penetrat, & fertur per inanes meatus rerum, igitur non in multas res quæ ipſum remorari queant, offendit, & hanc ob cauſam tam celer eſt illius motus; Deinde, quòd Omnia gravia deorſum Natura tendunt, ubi verò Corpus aliquod grave protruditur, duplicatur ejus celeritas, & impetus illius major fit, ita ut potentius & celerius, quæcunque obvia morantur ictu diſcutiat, & quò primum dirigebatur, eò pergat. Deinde quodcunque e longinquo cum impetu emittitur debet ſumere mobilitatem, quæ ſemper eundo intenditur, quæ validas vires auget, & ictum illius reddit potentiorem; nam facit ut omnia illius Semina in unum quaſi locum directo ferantur, omnia Semina volubilia, & quæ illius motum promovere poſſunt, in eundem curſum conjiciens (eodem dirigens.) Forſan etiam dum volat trahat ex ipſo Aëre quædam corpora, ictibus ſuis illius celeritatem augeant. Denique Fulmineus ille Ignis volat per res illæſas & multa integra permanat, (tranſit per quaſdam res quas non diffringit & diſſolvit) quoniam per inanes rerum meatus tranſit; Multas autem res perfringit, cum ipſa corpora Fulminis

NOTÆ.

vatur: Et quid mirum ſi Corpus grave magna cum vi erumpens, & ab aliis Corporibus protruſum Magna celeritate cadat, & graviter percellat omnia?

325. *Conligit, & magnum ſumit conamen eundi.*] Metaph. ab iis ſumpta, qui collectis viribus & ſpiritu ſeſe ad curſuram parant. *Faber.*

342. *Nam facit*, &c.] Longus Ille, viz. impetus: nam Fulminis ſemina, ut aliarum rerum Corpuſcula, Vaga ſunt, neque ad certum locum determinata, longo verò illo impetu diriguntur: Hunc locum ab Aliis non ſatis explicatum, rectè mihi videor interpretari.

347. *Incolumeſque venit*, &c.] Non omnia in quæ incidit, diffringit Fulmen, Rara Corpora integra manent & illæſa, nam per illorum meatus libere tranſit ſubtilis Ignis: Solida, Æs, Aurum, &c. diſſolvit, quia in Solida corpora impingit, & eorum Poros ingreſſus, dum exitum non invenit, disjungit ipſa corpuſcula, Metalla liquefacit, Saxa redigit in pulverem.

348. *Foraminibus liquidis.*] Apertis, vel inanibus; Sed *liquidus*, forſan legas, viz. Ignis ſubtilis.

Corpori-

Corporibus reru incíderint, quà texta tenentur.
Diſſolvunt porro facilè Æs, Aurumque repente
Conſervefacit ; è parvis quia facta minutè
Corporibus vis eſt, & lævibus ex elementis,
Quæ facilè inſinuantur, & inſinuata repente
Diſſolvunt nodos omneis, & vincla relaxant.
Autumnoque magis ſtellis fulgentibus alta
Concutitur Cœli domus undique, totaque Tellus ;
Et cùm tempora ſe Veris florentia pandunt.
Frigore enim deſunt Ignes, Ventique Calore
Deficiunt, neque ſunt tam denſo corpore Nubes.
Inter utrumque igitur cùm Cœli tempora conſtant,
Tum variæ cauſæ concurrunt Fulminis omnes.
Nam fretus ipſe anni permiſcet Frigus, & Æſtum :
Quorum utrumque opus eſt fabricanda ad Fulmina nobis,
Ut diſcordia ſit rerum, magnoque tumultu
Ignibus, & Ventis furibundus fluctuet Aër.
Prima Caloris enim pars, & poſtrema Rigoris,
Tempus id eſt Vernum : quare pugnare neceſſe'ſt
Diſſimiles inter ſe res, turbareque miſtas.
Et Calor extremus primo cum Frigore miſtus
Volvitur, Autumni quod fertur nomine tempus.
Hîc quoque confligunt Hiemes Æſtatibus acres.
Propterea ſunt hæc Bella anni nominitanda :
Nec mirum 'ſt in eo ſi tempore plurima fiunt

in rerum corpuſcula, quæ ſibi invicem conjuncta hærent, impingant : Porro facile diſſolvit Æs, & repente liquefacit Aurum, quia conſtat è minutis & lævibus Seminibus, quæ facilè inſinuantur, & inſinuata ſubitò diſſolvunt omnes nodos, & rerum vincula relaxant. Et altum Cœlum ſtellis fulgentibus ornatum ex omni parte magis concutitur, & tota Tellus in Autumno, & (in Vere) cum florentia tempora Veris ſe pandunt ; Nam in Hyeme deſunt Ignes, in Æſtate Venti ; neque Nubes ſunt ſatis denſæ : In Anni igitur Tempeſtate quæ inter Hyemem & Æſtatem eſt (in Vere & Autumno) omnes variæ cauſæ Fulminis concurrunt. Nam ipſe Anni fretus Calorem & Frigus miſcet, quorum utrumque neceſſarium eſt ad facienda Fulmina, ut ſit rerum Diſcordia, & furibundus Aer magno tumultu a Ventis ſimul & Ignibus turbatus agitaretur. Nam poſtrema pars Hyemis, & prima pars Æſtatis faciunt Ver, quare neceſſe eſt res contrariis qualitatibus imbutas pugnare, & cum miſcentur, turbas & tumultus excitare : Ultima pars Æſtatis & prima pars Hyemis faciunt iſtam Anni tempeſtatem, quæ Autumnus dicitur : Igitur in hac etiam tempeſtate acre Frigus cum Calore pugnet neceſſe eſt ; Propterea hæc ſunt dicenda Anni Bella. Neque mirum eſt, ſi in ea Tempeſtate plurima ſint

NOTÆ.

352. *Corporibus parvis vis facta eſt.*] Vis Æris & Auri inquit *Lambinus*, ſed fallitur, quod & ratio, & verſus ſequentes probant ; Vis enim illa Fulminis eſt, non Auri,

Quæ facile inſinuatur, &c.

Sed res plana eſt, neque monuiſſem, niſi adoleſcentibus ab Autoritate ducti Hominis periculum eſſet. *Faber.*

356. *Autumnoque magis ſtellis fulgentibus alta, &c.*] Leg. *Stellis fulgentibus apta* : vel cum *Fabro* (quamvis iſta Lectio non ſit adeò neceſſaria) *Telis fulgentibus*, id eſt, *Fulmine*: v. 22. Inquiritur cur Autumno & Vere frequentiùs quàm Hyeme & Æſtate (quod quidem de quibuſdam Italiæ regionibus intelligendum) fulminet ? Quia, viz. cùm Fulmen ſit Igneæ naturæ, atque è denſis nubibus erumpit, tum Fulmina ſunt maxime expectanda, quando calida eſt Tempeſtas, & Frigoris non omnino expers, nam ubi nullus Calor, ibi fruſtra requiras Ignem ; nimius autem Calor non patitur ut denſentur Nubes. At in Vere & Autumno Calor cum Frigore miſcetur, Inde Nubes, Venti, Ignis, Tumultus tandem in Aëre, e quibus Tonitru, Fulgur, Fulmen.

363. *Nam fretus ipſe Anni.*] Ita vocat eas tempeſtates quæ Frigus & Calorem interjacent, ut Fretum dividens duas continentes : Dicebant autem Veteres *Fretus*, & *Fretum*. Faber. Seneca, Nat. Quæſt. lib. VII. Cap. 28. *Æquinoctium in Calorem Frigusque flectentis Anni ſignum.*

Fulmina, tempeſtaſque cietur turbida cœlo,
Ancipiti quoniam bello turbatur utrinque,
Hinc Flammis, illinc Ventis, Humoreque miſto.
Hoc eſt igniferi naturam Fulminis ipſam
Perſpicere, & qua vi faciat rem quamque videre:
Non Tyrrhena retrò volventē carmina fruſtra
Indicia occultæ Divûm perquirere mentis,
Unde volans Ignis pervenerit, aut in utram ſe
Verterit hic partem, quo pacto per loca ſepta
Inſinuârit, & hinc dominatus ut extulerit ſe,
Quidve nocere queat de cœlo fulminis ictus.
Quòd ſi Jupiter atque alii fulgentia divi
Terrifico quatiunt ſonitu cœleſtia templa,
Et jaciunt igneis, quo cuique 'ſt cumque voluptas,
Cur, quibus incautum ſcelus averſabile cumque'ſt,
Non faciunt, icti flammas ut Fulguris halent
Pectore perfixo, documen mortalibus acre?
Et potiùs nullæ ſibi turpis conſciu' rei
Volvitur in flammis innoxius, inque peditur,
Turbine cœleſti ſubitò conreptus & igni?
Cur etiam loca ſola petunt, fruſtraque laborant?

Fulmina, & multi Tumultus in Cœlo excitentur, & quoniam utrinque ancipiti bello pugnatur, e parte Æſtatis Ignibus, è parte Hyemis Ventis ſimul & Humore. Hæc ſcire eſt perſpicere ipſam Naturam igniferi Fulminis, & intelligere qua vi rem quamque faciat: Fruſtra autem Ille qui libros Etruſcorum ſolicitè evolvit, ut ſecreti Numinum conſilii indicia inquirat, ut ſuperſtitioſè notet è qua parte Cœli erupit Ignis, in quam tendit, quo modo per domorum Parietes tranſiit, & quo modo facta ſtrage exierit, & quid mali de Cœlo veniens portendat: Nam poſt hanc inquiſitionem factam Naturam Fulminis ignorabit. Quòd ſi Jupiter, atque alii Dii horrendo fragore ſplendentes domos cœleſtes quatiunt, & pro libitu jaciunt Fulmina; cur iſti Dii non faciunt, ut qui non cavent à ſceleribus quæ debent averſari, (qui horrenda ſcelera committunt) pectoribus fulmine transfixis flammas Fulguris emittant, aliis hominibus divinæ vindictæ inſigne monimentum? Cur potius Innocens & Innoxius qui nullius Criminis ſibi conſcius ſit, Flammis involvitur, & impeditur, Turbine Cœleſti & Igne (Fulmine) ſubitò afflatus? Cur etiam in deſerta loca jaciunt, & fruſtra laborant?

NOTÆ.

376. *Ancipiti bello.*] Vere & Autumno Calor & Frigus contendunt; Æſtate Calor, Hyeme Frigus dominatur.

378. *Hoc eſt Igniferi,* &c.] V. 8. Sacriſiculorum Augurumque generi inſultat; Iſtuc, inquit, eſt ſcire quæ natura ſit Fulminis, &c. quod nunquam in veſtris libris deliramentorum plenis repericris: *Retrò volventem*, id eſt, à capite ad calcem, à calce ad caput volvendo, revolvendo aniles iſtos libros quos Tyrrheni ſeu Tuſci condiderunt. *Faber.* Nihil dici potuit breviùs, aut elegantiùs.

380. *Tyrrhena.*] Tages enim (ut in libris eſt Hetruſcorum) in agro Tarquinienſi cùm terra araretur, & ſulcus eſſet altiùs impreſſus, extitiſſe repentè dicitur; & Haruſpicinæ diſciplinæ præcepta tradidiſſe: Vid. Ciceronis lib. II. de Divinar. & Lucani lib. I. v. 530, 587, 606.

384. *Hinc dominatus ut extulerit ſe.*] Nam reditus Fulminis maximè obſervabatur.

386. *Quod ſi Jupiter,* &c.] Verſibus 36. Jovi, aliiſque Diis eripit Fulmina, quibus non ſatis prudenter uti videantur: Et iiſdem argumentis totam Hetruſcorum diſciplinam refutat, nam niſi Dii jacnlentur Fulmina, nulla eſt Divinatio? Si vero Dii emitterent, cur Scelerati Homines intacti, Innocentes verò ſæpe perimuntur? Quid proficit Jupiter, cùm in deſertas ſolitudines Fulmen jacit? Quid cùm in medium Mare? Quid cùm in altiſſimos montes, quod plerumque fit? Cur denique nullum ſine Nubibus Fulmen? Cur ſua templa atque aliorum Numinum Simulachra diſcurit? Hic multa acriter, multa ad ridiculum dicta invenies.

386. *Alii Divi.*] Thuſcorum literæ novem Deos Fulmen emittere exiſtimant: *Plinius, lib.* II. *cap.* 52. Arnobius, p. 122. *Diis novem Jupiter poteſtatem jaciendi ſui Fulminis permiſit.*

390. *Halent.*] Alii, *Edant*: Et v. 388. *Quo inducit quemque voluptas.*

An

An con brachia ſueſaciunt, firmantque lacertos;
In terraque Patris cur telum perpetiuntur
Obtundi? cur Ipſe finit, neque parcit in hoſteis?
  Denique, cur nunquam cœlo jacit undique puro
Jupiter in terras Fulmen, ſonituſque profundit?
An ſimul ac Nubes ſucceſſere, Ipſe in eas tum
Deſcendit, propè ut hinc teli determinet ictus?
In Mare quâ porro mittit ratione? quid undas
Arguit, & liquidam molem, campoſque natantes?
  Præterea, ſi vult caveamus Fulminis ictum,
Cur dubitat facere, ut poſſimus cernere miſſum?
Si nec-opinanteis autem vult opprimere igni,
Cur tonat ex illa parte, ut vitare queamus?
Cur tenebras antè, & fremitus, & murmura concit?
  Et ſimul in multas parteis quî credere poſſis
Mittere? an hoc auſis nunquam contendere factum,
Ut fierent ictus uno ſub tempore plures?
At ſæpe'ſt numero factum, fierique neceſſe'ſt,
Ut pluere in multis regionibus, & cadere Imbreis,
Fulmina ſic uno fieri ſub tempore multa.
  Poſtremò, cur ſancta Deûm delubra, ſuaſque
Diſcutit infeſto præclaras Fulmine ſedes:
Et bene facta Deûm frangit ſimulacra? ſuiſque
Demit imaginibus violento volnere honorem?
Altaque cur plerumque petit loca? plurimaque hujus

An tum conſueſaciunt (exercent ut certius fortiuſque jaculari diſcant) ſua brachia, & lacertos firmant? Cur patiuntur Telum Patris ſui Jovis in Terra obtundi? cur ipſe permittit, cur non reſervat tela, ut in hoſtes utatur? Denique cur non Jupiter jaculatur Fulmen in Terras & Tonitru ſpargit, cum Cœlum ſit ex omni parte ſerenum, an ſimul ac Nubes ſubtexunt Cœlum Ipſe in eas deſcendit, ut ex illis Teli ſui ictus propè, atque ideo certius, determinet? Quam denique ob cauſam in Mare vibrat Fulmen? Quid undas, liquidam molem, & campos natantes arguit? Præterea, ſi vult ille Jupiter ut ictum Fulminis evitemus, cur non facit, ut videre poſſimus Fulmen dum volat? Si verò nos non opinantes & nihil tale timentes Igne percutere voluit, cur Tonat ex illa parte qua fulminat, ut poſſimus evitare, cur antequam Fulmen jaculatur, tenebras facit, fremitus & murmura concitat? Et quomodo poſſis credere Illum Jovem in multas Terrarum partes ſimul jaculari poſſe? an audes aſſerere multa Fulmina nunquam uno tempore emitti? At profectò ſæpe id factum eſt, & neceſſe eſt fieri, ut in multis regionibus uno eodemque tempore imbres pluviamque, ſic & fulmina cadere. Præterea, cur ſancta Deorum delubra, & præclara ſua templa fulmine inimico disjicit? Cur frangit Deorum Simulachra ſumma arte elaborata? Cur violento ictu pulchras ſuas imagines deformat? Cur denique alta loca plerumque ferit? Et cur in altiſſimis

NOTÆ.

396. *An con brachia ſueſaciunt.*] Alii, *An tum brachia conſueſcunt.*

398. *Neque parcit in Hoſtes.*] Neque iis minùs frequenter utitur, ut ubi occaſio fuerit, hoſtes ſuos malè perdat.

404. *Arguit mare.*] Nam cur in aliquid jaciat fulmen Jupiter, niſi illud aliquo crimine arguat? Huic verſui Lambinus exiſtimat verſum, qui ab hoc ſeptuageſimus eſt, ſi modò Lucretianus eſt,

Nam ratio cum ſanguine abeſt humoribus omnis,

ſubjungendum.

405. *Præterea, ſi vult,* &c.] His v. 11. proponit duo mira argumenta, quibus Fulmen Jovi conatur eripere: Vult enim Ille Jupiter ut evitemus Fulmen, aut non? Si velit, cur tanta illius ſubtilitas, tam pernix motus, ut ſenſum fugiat? Si non, cur Murmure, Tenebris, &c. monet è qua parte Fulmen mittetur? Deinde in plurimas partes uno tempore Fulmen ſpargitur; At illud uni Jovi foret nimis laborioſum.

418. *Bene facta Deûm Simulacra,* &c.] Ad ridiculum iſtud, *Bene facta.* Quanti enim vænire poterant! Indignum verò Deos tantùm damni facere, tam elaborata Simulachra ad Canonem Polycleteum exacta, ὢ πόποι, hoi hei! *Faber.*

420. *Plurimaque hujus.*] *Plurimaque plus,* Gifanius, cui nunquam placet verſus integer.

montibus plurima ſigna Ignis fulminei videmus? Proinde ex iis quæ jam docui facile eſt cognoſcere qua ratione turbines iſti, quos Græci (quoniam res ipſa id nomen poſtulat) Preſteras vocârunt, e Cœlo in Mare deſcendant. Aliquando enim fit, ut veluti Columna è Cœlo demiſſa in Mare deſcendat, circa quam Columnam Mare flabris ſpirantibus incitatum vehementer exæſtuat: Et quæcunque naves in eo tumultu ſunt deprehenſæ in ſummum diſcrimen jactatæ veniunt. Hoc autem fit, cum impetuoſus Ventus non valet perrumpere Nubem ex ea parte qua cœpit, ſed iſtam deprimit, ut ſit tanquam Columna de Cœlo in Mare paullatim demiſſa, quaſi res aliqua manu brachiique impetu deſuper trudatur, & in Undas extendatur: Quam nubem cum perruperit Ventus, valida procella in Mare effunditur, quæ mirum fervorem in Undis excitat. Nam Turbo verſabundus deſcendit & ſecum deducit nubem quæ lenta eſt, & non facile diduci, aut perſcindi poteſt. Quam nubem Ventis plenam ſimul ac detruſit ad mare, ſe totum in Undas repente immittit, totum pelagus excitat bo... r... in murmure, cogens ferveſcere ſeu bullire. Aliquando etiam fit, ut Venti Vortex ſe Nubibus invo... ..at, Nubis ſemina ex Aere corradens, atque imitetur Preſterem Cœlo demiſſum.

Montibus in ſummis veſtigia cernimus Ignis?
Quod ſupereſt, facile'ſt ex his cognoſcere rebu
Πρηςῆρας Graii quos ab re nominitârunt,
In mare quâ miſſi veniant ratione ſupernè.
Nam fit, ut interdum tanquā demiſſa columna
In mare de cœlo deſcendat, quam Freta circum
Ferviſcunt graviter ſpirantibus incita flabris:
Et quæcunque in eo tum ſunt deprenſa tumultu
Navigia, in ſummum veniunt vexata periclum.
Hoc fit, ubi interdum non quit vis incita Venti
Rumpere, quam cœpit nubem; ſed deprimit, ut ſ
In mare de cœlo tanquam demiſſa columna.
Paullatim, quaſi quid pugno, brachiique ſupern
Conjectu trudatur, & extendatur in undas:
Quam cùm diſcidit, hinc prorumpitur in mare
Venti
Vis, & fervorem mirum concinnât in undis.
Verſabundus enim Turbo deſcendit, & illam
Deducit pariter lento cum corpore nubem.
Quam ſimul ac gravidam detruſit ad æquora Ponti
Ille in aquam ſubitò totum ſe immittit, & omne
Excitat ingenti ſonitu Mare fervere cogens.
Fit quoque, ut involvat venti ſe nubibus ipſe
Vortex, conradens ex Aëre ſemina nubis,
Et quaſi demiſſum cœlo Præſtêra imitetur.

N O T Æ.

422. *Quod ſupereſt, facile eſt, &c.*] Fulmen ſequitur Preſteris explicatio, v. 20. Preſter autem Turbo Igneus, qui ſcilicet Ventus circumactus, & ſe in ipſa vertigine concitans cùm ſit, ſi pugnacior eſt & diutiùs volutatur in flammam abit. Si Ventus hic e Nubibus excutitur, & recto impetu feratur, tum fit Fulmen; Si Nubem, quæ lenta eſt, perrumpere non valeat, ſed deorſum in Mare extendat, ibique erumpens rapida vertigine omnia torqueat, tum fit Preſter, maxima Navigantium Peſtis: Quoniam verò de Fulmine ſatis dixiſſet, jam Turbinem tantùm explicat, & inde conjicit (perperam ni fallor) Gaſſendus, Epicuri Preſterem eſſe Ecnephian non igneum, & docet Preſterem *ab re à Græcis nominatum*, ita dici non quaſi *inflammantem*, ſed quaſi *inflantem*, ſeu tumefacientem, quatenus incidens in Mare tumeſcere ipſum cogit; ſeu *fervefacientem*, quatenùs Aquam ſic com... movet, ut veluti *ferviſcere*, ſeu quaſi bullir... videatur.

431. *Quam cœpit Nubem.*] Gaſſendus, *Qu...* *cœpit*, ita enim poſtulat ſententia.

438. *Lento cum corpore Nubem.*] Nubem, qu... fertur tardo cum corpore, *Fayus*: Agnoſc... Ingenium Hominis.

442. *Fit quoque, ut involvat, &c.*] Mare pl... rimum vexat Preſter, Terras autem Turbo il... qui propriè Vortex dicitur, qui eſt rapidus Ve... tus circumactus & circumvolutus in Nube, cù... Nube autem deſcendens in Terras, ibique erum... pens ſine Igne, rotat omnia, & verſat: Neq... hic quidem Turbo in Terris frequens, nam d... ſcenſum illius montes impediunt, & vim fra... gunt. At in lato mari Nautæ miſeri ſæpe ... ment.

Hi

Hic ubi ſe in terras demiſit, diſſolvitque:
Turbinis immanem vim promovit, atque procellæ.
Sed quia fit rarò omninò, monteiſque neceſſe 'ſt
Officere in Terris: appâret crebriùs idem
Proſpectu Maris in magno, cœloque patenti.
Nubila concreſcunt, ubi corpora multa volando
Hoc ſuper in Cœli ſpatio coïere repente
Aſperiora, modis quæ poſſint indupedita
Exiguis, tamen inter ſe comprenſa teneri.
Hæc faciunt primùm parvas conſiſtere Nubeis;
Inde ea comprendunt inter ſe, conque gregantur,
Et conjungendo creſcunt, ventiſque feruntur
Uſqueadeò, donec Tempeſtas ſæva coorta 'ſt.
Fit quoque uti Montis vicina cacumina cœlo
Quàm ſint quæque magis, tantò magis edita ſument
Aſſiduè fulvæ Nubis caligine craſſa;
Propterea, quia cùm conſiſtunt Nubila primùm,
Ante videre oculi quàm poſſint tenuia, Venti
Portantes cogunt ad ſumma cacumina Montis.
Hîc demum fit, uti turba majore coorta,
Condenſa, ac ſtipata ſimul cernantur, & udo
Vertice de Montis videantur ſurgere in æthram.

Cùm hic Vortex ſe in Terram dimiſit, Nubemque diſſolvit, ingentem Turbinem & Procellam evomit: Cum verò infrequens ſit ejuſmodi Turbo in Terris, quoniam montes impediant, illiuſque vim frangant, frequentius in lato mari & cœlo patenti accidit: Nubilæ fiunt, cum multæ corpora hamata & aſpera, quæ huc & illuc in Aëre vagantur, in illo Cœli ſpatio, quod ſupra noſtrum caput eſt, repente coëunt; quæ quidem Corpora aliquo modo connecti poſſunt, at non arctè conjungi atque implicari. Hæc primùm faciunt tenues Nebulas conſiſtere, deinde ſpiſſius preſſiuſque connectuntur, novis etiam additis corporibus augetur eorum ſpiſſitudo, Ventis huc & illuc delata ita condenſantur, ut totum Cœlum ſubtexat horridus & procelloſus nimbus. Fit quoque ut quo magis Montes ſint Cœlo vicini (quò altiores ſunt) eò magis fumare videantur, & perpetuò emittere craſſam caliginem fulvæ nubis, quoniam cum primum Nebulæ conſiſtunt, antequam Oculi tenues iſtas videre valeant, Venti portant ad ſummos Montium vertices: Ibi demum fit, ut, quoniam copioſiores ſint, & denſatæ & conſtipatæ, oculo percipiantur; & videantur de humido Montis cacumine aſcendere in Ætherem.

NOTÆ.

450. *Nubilæ concreſcunt*, &c.] Unde Nubes docet Lucretius, v. 8. Hamata, viz. quædam aſperaque corpora, quæ in Aëre volitant, coëunt, inde tenues primùm nubes, ex iſtis verò tenuibus ſimul junctis & condenſatis tandem Nubila.

453. *Comprenſa.*] Sic potiùs legendum, quàm *Compreſſa.* Ita, v. 455. *Comprendunt inter ſe:* Dictum autem, *Comprendunt inter ſe*, ut *Amant inter ſe.*

456. *Ventiſque feruntur*, &c.] Scilicet craſſa hæc moles modicis ventis cietur, vehementibus disjicitur; Ita Quidam, ſed fruſtra; aliam verò interpretationem ſequutus ſum.

458. *Fit quoque uti Montis*, &c.] Plurimæ autem Nubes de altorum montium cacuminibus ſurgere videntur, nempe quoniam tenues Nebulæ quæ viſum fugiunt, ad Montium vertices à Ventis feruntur, ibique conjunctæ & condenſatæ fiunt aſpectabiles.

460. *Fulvæ Nubis caligine craſſa.*] Homerus, Il. Ξ. p. 983.

—— Τοῖόν τοι ἐγὼ νέφος ἀμφικαλύψω
Χρύσεον, οὐδ' ἂν νῶϊ διαδράκοι ἠέλιός περ.

Euſtathius, πυκνότητα πολλὴν ὁ Ζεὺς δηλοῖ νέφους. Χρύσεα δὲ φασιν οἱ παλαιοὶ νέφη, τὰ ἐν ὑψηλῷ ἀέρι, ὃν πυροειδὴς ὢν Αἰθὴρ χρυσίζειν ποιεῖ.

465. *Condenſa ac ſtipata*, &c.] Alii, *Et condenſa atque arta apparere, & ſimul ipſo:* Hunc verſum, cum v. 467, & v. 468. Multi rejiciunt: Ferri tamen poſſunt, ſeu potiùs videntur neceſſarii, præcipuè duo poſteriores, quibus Ventos ſurſum tendere, atque ideo Nebulas ad Montium cacumina tollere declaratur.

"Nam

Nam loca Ventoſa ſurſum patere, (ad loca ſuperiora tendere, ibique regnare Ventos) Res ipſa & ſenſus demonſtrat, cum montes altos aſcendimus. Præterea, Naturam multa corpora e toto Mari evehere docent veſtes in littore ſuſpenſæ, cum adhærente humore madefiant. Quapropter multa Corpora videntur poſſe conſurgere è ſalſo mobilique æquore quibus Nubes augeantur; nam ratio omnis cum ſanguine abeſt humoribus. *Præterea, è cunctis Fluminibus, ex ipſa quoque Terra nebulas & vapores videmus ſurgere, quæ, velut Halitus, e Terris expreſſa ſurſum feruntur, ſua caligine Cœlum denigrant, & paullatim coëundo in denſum Corpus Nubes in Aëre conſtituunt. Æſtus etiam Cœli ſignis ornati deſuper premit, & quaſi condenſando nebulas Cœlum cæruleum ſubtexit nimbis. Fit quoque ut illa corpora, quæ Nubes, & nimbos vagantes conſtituunt, extrinſecus veniant, & in noſtro Aëre coaleſcant; jamjam enim demonſtravi Semina eſſe Numero infinita, Inane etiam nulli terminis circumſcriptum, oſtendi inſuper quanta celeritate ferantur Semina, & quam brevi tempore immenſum ſpatium ſolent tranſire; Minimè igitur debemus mirari, ſi frequenter temporis exiguo ſpatio tenebroſæ Nubes per Cœlum diffuſæ operiant tam magnos Montes, Maria, & Terras, cum ex omni parte per omnes meatus Ætheris, & per omnia circum quaſi ſpiracula (Aditus & Fauces) magni Cœli intrare poſſint*

" Nam loca declarat ſurſum ventoſa patere
" Res ipſa, & ſenſus, Monteis cùm aſcendimus altos.
Præterea, permulta Mari quoque tollere toto
Corpora Naturam, declarant littore veſtes
Suſpenſæ, cùm concipiunt humoris adhæſum.
Quò magis ad nubeis augendas multa videntur
Poſſe quoque è ſalſo conſurgere momine ponti.
" Nam ratio cum ſanguine abeſt humoribus omnis.
Præterea, fluviis ex omnibus, & ſimul ipſa
Surgere de terra nebulas, æſtumque videmus:
Quæ velut halitus, hinc ita ſurſū expreſſa feruntur,
Suffunduntque ſua Cœlum caligine, & altas
Sufficiunt nubeis paullatim conveniundo.
Urget enim quoque ſigniferi ſuper Ætheris æſtus,
Et quaſi denſando ſubtexit cærula nimbis.
Fit quoque, ut hunc veniant in cœtum extrinſecus illa
Corpora, quæ faciunt Nubeis, nimboſq; volanteis.
Innumerabile enim numerum, ſummamq; Profundi
Eſſe infinitam docui: Quantaque volarent
Corpora mobilitate, oſtendi, quàmque repente
Immemorabile per ſpatium tranſire ſolerent.
Haud igitur mirum 'ſt, ſi parvo tempore ſæpe
Tam magnos Monteis tempeſtas, atque tenebræ
Cooperiant Maria, ac Terras, impenſa ſuperne.
Undique quandoquidem per cauſas ætheris omneis,
Et quaſi per magni circùm ſpiracula mundi

NOTÆ.

469. *Præterea, permulta Mari,* &c.] Ne deſit Materia è qua tantæ Nubium moles componantur, è Mari vapores & halitus attollit, v. 11. Deinde è Fluviis & Terra ipſa, non quòd Terreſtres aliquas particulas attolli putat (ut Gaſſendus) ſed quòd Terra rore aut pluvia madefacta fumare videtur.

473. *Momine Ponti.*] Melius quàm Aliorum *Numine.*

474. *Nam ratio,* &c.] Hunc Verſum nonnulli ſubjungunt, v. 404. Alii, v. 522. at quocunque in loco ponas, ſi ſapis ſubitò iterum ejicies.

480. *Urget enim quoque,* &c.] Si Æſtum cum Gaſſendo, atque Aliis interpreteris *Calorem*, habebis cauſam quæ diſſipet Nubes, at quæ nunquam condenſet, neque Te juvabit, quam vocant, Antiperiſtaſis: Igitur per Æſtum Ætheris intellige Corpora iſta quæ e Cœlo continuò venientia ictibus ſuis tenues nebulas in nimbos cogunt. Vid. v. 513.

481. *Denſando ſubtexit cærula nimbis.*] Denſando Nebulas ſuperinducit illis colorem cæruleum: *Fayus*, Bipedum ſtupidiſſimus.

482. *Fit quoque, ut hunc,* &c.] Ex Infinito ſpatio, aliiſque Mundis Nubium ſemina, v. 12. acceſſit. Alii, in *Hoc Cœlum.*

Exitus,

Exitus, introituſque elementis redditus extat.
Nunc age, quo pacto Pluvius concreſcat in altis
Nubibus humor, & in terras demiſſus ut Imber
Decidat, expediam. Primùm jam ſemina Aquaï
Multa ſimul vincam conſurgere nubibus ipſis
Omnibus ex rebus, pariterque ita creſcere utraſque,
Et Nubeis, & Aquam, quæcunque in nubibus extat,
Ut pariter nobis corpus cum ſanguine creſcit,
Sudor item atque humor quicunque eſt denique membris.
Concipiunt etiam multum quoque ſæpe marinum
Humorem, veluti pendentia vellera lanæ
Cùm ſupera magnum venti mare nubila portant.
Conſimili ratione ex omnibus amnibus humor
Tollitur in nubeis: quò cùm benè ſemina aquarum
Multa modis multis convenere undique adaucta:
Confertæ nubes vi venti mittere certant
Dupliciter: nam vis venti contrudit, & ipſa
Copia nimborum, turba majore coorta,
Urget, & è ſupero premit, ac facit effluere Imbreis.
Præterea, cùm rareſcunt quoque Nubila ventis,
Aut diſſolvuntur Solis ſuper icta calore:
Mittunt humorem pluvium, ſtillantque, quaſi igni
Cera ſuper calido tabeſcens multa liqueſcat.

in noſtrum Aerem Semina, atque iterum exire. Nunc age, docebo quo pacto pluvius Humor in altis nubibus concreſcat, & in Terras demiſſus decidat ut Imber. Primum demonſtrabo Semina multa Aquæ una cum ipſis Nubibus attolli ex omnibus rebus & utrumque ſimul augeri, Nubes, viz. & Aquam quæ eſt in Nubibus: Ut noſtrum Corpus una cum Sanguine, & omnis Humor quî eſt in Corpore una cum Corpore augetur. Nubes quoque, quando ſuper latum æquor a Ventis feruntur, multam aquam Marinam tanquam pendentia Lanæ vellera hauriunt; Similiter etiam ex omnibus Fluviis Humor in Nubes tollitur; In quas Nubes cùm multa Aquæ Semina è Mari, Terra, undique multis modis ſurgentia convenirent, tum confertæ gravidæque Nubes duas ob cauſas pluviam dimittunt; Ventus enim Nubes iſtas contrudit, & ipſa Nimborum copia (nam confertas nubes ſupponimus) deſuper premit, & Imbres exprimit è nubibus. Præterea, cum Nubes à ventis rareſiunt, aut diſſolvuntur ictibus radiorum Solis deſuper incidentium, tum pluvium Humorem dimittunt, & diſtillant, tanquam Cera quæ vehementi Igne liqueſit.

Notæ.

494. *Nunc age, quo pacto*, &c.] De Pluvia ſequitur brevis diſputatio, v. 29. Multa, viz. Aquæ Corpuſcula unà cum ſeminibus Nubium evehuntur, & ut ſanguis aliique Humores cum noſtro Corpore (Nam Nubes concipi poteſt tanquam Corpus, in quo Pluvia, quæ componatur cum ſanguine, continetur.) cum nubibus pariter augentur: His adde iſtas Aquæ particulas, quas Nubes tanquam Lanæ vellera, quibus ſimiles videntur, e Mari & Fluminibus hauriunt. Ita Aqua plenæ Nubes, ſi vel Ventorum impetu, aut proprio ſuo pondere comprimantur, ex iis Guttæ exſiliant neceſſe eſt: v. 18. Deinde partes Nubium diducant Venti, excident incluſi Imbres; Diſſolvat autem Calor Solis & tum tanquam Cera ab Igne liquefacta defluent Nubes, v. 4. Vehemens Imber vehementem Nubium compreſſionem ſequitur, v. 2. Diuturna denique Pluvia, cùm à pluribus Nubibus coacervatis continuatur Imber, & Terra pluviam, quam recepit, in vapores reſolutam remittit, v. 5.

500. *Ut pariter nobis Corpus.*] Lambinus, *Ut pariter nobis Sanguis*: & verſum ſequentem delet; Recte forſan: At *Corpus cum Sanguine*, & *Humor cum Membris*, reſpondent verſui 498. *Pariterque ita creſcere utraſque* (Alii Utrumque) Et Nubes & Aquam.

502. *Concipiunt.*] Alii, *Conſugunt*, aut *Conciliant*.

508. *Confertæ Nubes vi Venti mittere certant.*] Viz. Nubes vi venti condenſatæ aquas collectas mittunt: Ita Interpretes, contenderem verò voces iſtas *Vi Venti* e ſequenti verſu fuiſſe huc delatas, & Lucretium ſcripſiſſe, *Imbres tum mittere certant*.

Sed vehemens imber fit, ubi vehementer utroque
Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti.
At retinere diu pluviæ, longumque morari
Conſuerunt, ubi multa fuerunt Semina aquarum;
Atque aliis aliæ Nubes, nimbique rigantes
Inſuper, atque omni volgò de parte feruntur:
Terraque cùm fumans humorem tota rehalat.
Hinc ubi Sol radiis tempeſtatem inter opacam
Adverſa fulſit nimborum aſpergine contra:
Tum color in nigris exiſtit nubibus Arqui.
Cætera, quæ ſurſum creſcunt, ſurſumq; creantur:
Et quæ concreſcunt in nubibus omnia, prorſum
Omnia, Nix, Venti, Grando, gelidæque Pruinæ,
Et vis magna Geli, magnum duramen aquarum:
Et mora, quæ fluvios paſſim refrænat eunteis:
Perfacile'ſt tamen hæc reperire, animoque videre,
Omnia quo pacto fiant, quareve creentur,
Cùm benè cognôris, elementis reddita quæ ſint.
Nunc age, quæ ratio Terraï motibus extet,
Percipe: Et in primis Terram fac ut eſſe rearis
Subter item, ut ſupera'ſt; Ventis, atque undique plenam

Vehemens autem fit Imber, cum Nubes coacervatæ tam pondere ſuo, quam Venti impetu comprimuntur. At Pluviæ ſolent morari, diuque Homines domi retinere, cum multa ſint in Nubibus Aquæ Semina, atque aliæ ſuper alias Nubes & ſtillantes Nimbi; cum ex omni parte Cœli circum portantur Nubes, & cum tota fumans Terra vapores remittit. Inde cum Sol inter opacam tempeſtatem adverſis radiis rorantem nubem in pluviam reſolutam percuſſerit, tum in atris Nubibus fit Iris. Reliqua quæ in ſuperiore Aëris regione fiunt, & omnia quæ in Nubibus generantur, Omnia inquam, Nix, Ventus, Grando, gelida pruina, item rigida glacies, quæ indurat aquas, moratur vagantes fluvios, & omnes paſſim labentes reprimit: Hæc inquam omnia eorumque cauſas, & quo modo generantur, facile intelliges, poſtquam Vim Virtutemque Seminum penitus perſpexeris. Nunc age, jam audi quæ ſit Terræ motus cauſa: & imprimis concipe Terram ut ſupra, ita ſubter eſſe; Ventis ex omni parte refertam,

N o t æ.

516. *Utroque.*] Alii, *Utrinque.*

518. *At retinere diu.*] Morari, domi Homines retinere. *Faber.*

519. *Multa fuerunt.*] Neſcio quis, *Multa fluentur*: iſta obſervatio nulla eſt.

522. *Rehalat.*] Humorem è Cœlo delapſum iterum atque iterum ſurſum halat. *Lamoinus.*

523. *Hinc ubi Sol, &c.*] De Iride pauca, v. 3. neque multis opus, quippe nubem roridam ex adverſo ſitam illuſtrant Solis radii, atque inde Iris: Quoniam verò nihil de coloribus aut Forma Iridis *Lucretius*; Quid Ipſe adjiciam?

525. *Color Arqui.*] Ipſe cœleſtis Arcus, ut alibi, *Flammæ Colores*, Flamma. Sive *Arcus*, ſive *Arci*, ſive *Arqui* legatur, nihil intereſt.

526. *Cætera, quæ ſurſum creſcunt, &c.*] V. 8. De Nive, Vento, Grandine, Pruina, Glacie, nihil ſpeciale Lucretius; Qui verò res has contempletur, qui Nubes, & Imbres conſideret, qui deniquè varias Principiorum formas, figuras, motuſque in animo habeat, Ille reliqua quæ non explicantur Meteora commodè explicare poſſit.

530. *Fluvios refrænat euntes.*] Virgilius,

——*Glacie curſus frænaret aquarum.*

531. *Reperire.*] Alii, *Te per Te*, quos pauci ſequuntur.

534. *Nunc age, quæ ratio, &c.*] Ut Terræ motus rectè explicetur, nonnulla (quæ tamen nemo unquam negavit) ſupponi debent: Supponas igitur, v. 8. Terram eſſe cavernoſam, in Cavernis autem Halitus contineri, & in illas Ventos poſſe irruere. Supponas denique multos ſub Terra lacus, & lata Aquarum Stagna; multa etiam flumina per interiores Telluris meatus volvi: Atque his ſuppoſitis, Primò fit Terræ tremor, v. 9. cùm Spelunca aliqua longa ætate ſubruta pars Terræ in profundum decidat: Quinetiam Tremorem ab iſtiuſmodi concuſſione oriri poſſe minimè dubitandum, cùm videamus Terram curru vel plauſtro prætereunte ſuccuti.

Speluncis,

Speluncis, multoſque lacus, multaſque lacunas
In gremio gerere, & rupeis, deruptaque ſaxa:
Multaque ſub tergo Terraï flumina tecta
Volvere vi fluctus, ſubmerſaque ſaxa putandum 'ſt.
Undique enim ſimilem eſſe ſui, res poſtulat ipſa.
His igitur rebus ſubjunctis, ſuppoſitiſque:
Terra ſupernè tremit magnis concuſſa ruinis
Subter, ubi ingenteis ſpeluncas ſubruit ætas,
Quippe cadunt toti montes, magnoque repente
Concuſſu, latè diſſerpunt inde tremores:
Et meritò, quoniam plauſtris concuſſa tremiſcunt
Tecta viam propter non magno pondere tota.
Nec minùs exſultant, ubi currus fortis equûm vis
Ferratos utrinque rotarum ſuccutit orbeis.
Fit quoque, ubi magnas in aquæ, vaſtaſque lacunas
Gleba vetuſtate è terra provolvitur ingens,
Ut jactetur aqua, & fluctu quoque terra vacillet:
Ut vas in terra non quit conſtare, niſi humor
Deſtitit in dubio fluctu jactarier intùs.
Præterea, Ventus cùm per loca ſubcava terræ

& ſpeluncis excavatam, multos i. ſuper lacus, & multas lacunas in Viſceribus habere, rupes etiam & derupta ſaxa; putandum denique eſt, occulta multa flumina fluctus magno cum impetu & ſubmerſa ſaxa volvere ſub cortice Terræ. Nam res ipſa poſtulat ut Terra ſit ex omni parte ſibi ipſi ſimilis. His igitur datis & conceſſis, Terra ſuperne tremit magni alicujus ponderis caſu ſubter concuſſa cum longa ætate exeſæ ſpeluncæ corruant; Quippe toti montes decidunt gravi ſubitoque caſu, atque inde Tremor per Magnam Terræ partem diffunditur: Et meritò, totæ enim domus juxta viam ſitæ plauſtris non magno pondere onuſtis prætereuntibus concuſſæ tremunt, neque minus tremunt cum fortes equi ferratos orbes rotarum currus ex utraque parte ſuccutiunt (cum Equi rapido impetu currum juxta trahunt.) Fit quoque ut, cum magna pars Terræ ætate reſoluta decidat in latas vaſtaſque Aquæ lacunas, Aqua jactetur, Terra quoque Aquæ fluctu agitata titubet: Ut Vas non poteſt in Terra quieſcere, ſed titubet neceſſe eſt, quamdiu liquor in illo contentus huc & illuc agitetur. Præterea, cum Ventus in Terræ cavernis

NOTÆ.

540. *Submerſaque Saxa.*] Voſſius ad Catullum, p. 269. legit è Codd. *Submerſo capte*, id eſt, Capite.

547. *Plauſtris concuſſa*, &c.] Seneca, Nat. Quæſt. lib. VI. cap. 22. *Si quando magna onera per vices vehiculorum plurium tracta ſunt.* (fort. per Vicos vehiculorum plurium ordine tracta ſunt) *& rotæ majore niſu in ſalebras inciderunt, Terram concuti ſenties: Aſclepiodotus tradit, cum petra e latere montis abrupta cecidiſſet, ædificia vicina tremore collapſa. Idem ſub Terris fieri poteſt, ut ex his quæ impendent rupibus aliqua reſoluta magno pondere, & ſono in ſubjacentem cavernam cadat, eo vehementius, quò aut plus ponderis habuit, aut venit altius: Et ſic commovetur omne tectum cavatæ Vallis.*

551. *Fit quoque*, &c.] V. 5. Alia tremoris Terræ cauſa continetur: Nempe ſi in vaſtam Aquæ paludem decidat gravis Terræ portio, Aquæ iſtius ſit agitatio, iſtam verò Aquæ jactationem ſequitur Telluris, quæ iſtam Aquam tanquam Vas continet, titubatio.

553. *Ut jactetur Aqua, & fluctu quoque Terra vacillet.*] Alii, *Ut jactetur* aquæ fluctû *quoque Terra* vacillans: Nullo verò modo ferri poteſt iſtud Gifanii, Ut jactetur, *aquæ fluctu quoque Terra vacillet.*

554. *Ut Vas in Terra.*] Voſſius ad Catullum, p. 331. *Ut Vas Inferii.* Vinum autem *Inferium* eſt Vinum novum, (*Vinum inferium, id quod in ſacrificando infra pateræ labrum ponebatur, Feſtus*) Quis verò neſcit Vinum novum non contineri in vaſis aut doliis ſi non ſatis deferbuerit; At rem ipſam non ſatis attendit Vir ille doctus: Quis enim vidit dolia ab iſto novo vino quod non ſatis deferbuit jactata? & quæ *Novi vini* neceſſitas, cùm idem efficeret Liquor viliſſimus? Recte igitur *in Terra* editur.

556. *Præterea, Ventus*, &c.] Tertiò, v. 20. Tellus Vento agitatur, Nam Ventus in Speluncas Telluris irruens, facit ut inclinet Tellus, ſed cùm flatus Venti non ſit continuus, cùm aliquando repulſus cedat, ſe ſua gravitate in priſtinas ſedes, imò in alteram partem nimis prolabitur Terra, Iſtam autem Terræ fluctuationem ſequitur Tectorum diſſolutio, & ruina.

Conlectus parti ex una procumbit, & urget
Obnixus magnis ſpeluncas viribus altas ;
Incumbit tellus quò Venti prona premit vis:
Tum ſupera terrā quæ ſunt exſtructa domorum,
Ad cœlumque magis quantò ſunt edita quæque
Inclinata minent in eandem prodita partem :
Protractæque trabes impendent ire paratæ :
Et metuunt magni Naturam credere Mundi
Exitiale aliquod tempus, cladem que manere,
Cùm videant tantam Terrarum incumbere mole
Quòd niſi reſpirent Venti, non ulla refrænet
Res, neque ab exitio poſſit reprendere eunteis :
Nunc quia reſpirant alternis, inque graveſcunt,
Et quaſi conlecti redeunt ceduntque repulſi.
Sæpius hanc ob rem minitatur Terra ruinas,
Quàm facit : inclinatur enim, retroque recellit,
Et recipit prolapſa ſuas ſe in pondere ſedeis:
Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,
Summa magis mediis, media imis, ima perhi-
lum.
Eſt hæc ejuſdem quoque magni cauſa tremor
Ventus ubi, atque Animæ ſubitò vis maxima qu
dam,
Aut extrinſecus, aut ipſa à tellure coorta
In loca ſe cava Terraï conjecit, ibique
Speluncas inter magnas fremit antè tumultu :

collectus parte ex una impetum facit, & obnixus magnis viribus altas ſpeluncas premit, Tellus inclinat in eam partem in quam ruit Ventus. Tum domus ſupra Terram exſtructæ, quò magis altæ ſunt, eò magis in eandem partem inclinatæ videntur rituræ, & Trabes protractæ impendent caſuræ. Et tamen quidam non audent credere Magnum Mundum aliquando periturum ; licet cernant tantam Terrarum molem inclinare, ita ut niſi Venti ceſſarent flare, nulla res integram poſſit conſervare, illamque a ruina & diſſolutione prohibere. Nunc quoniam Venti alternis ceſſant, & impetum faciunt, quaſi redintegratis viribus revertuntur, iterumque cedunt repulſi : Hanc ob cauſam Terra ſæpius minatur ruinam, quam facit : Inclinat enim, iterumque reclinat, & è Sede ſua mota propria gravitate in priſtinam ſtationem relabitur. Hac igitur ratione omnia tecta agitantur, ſumma quidem magis quam media, media magis quam infima, infima perpaullulum. Hæc quoque eſt cauſa magni ejuſdem tremoris, quando Ventus, & magna vis Spiritus vel extrinſecus, vel in ipſa Tellure orta in cavernas Terræ ſe contulit, ibique magno fremit cum murmure, & circumrotatur,

N O T Æ.

562. *Minent.*] Unde natum *Imminent*, *Prominent*, &c.

563. *Protracta Trabes.*] Nam inclinatá Tellure, Trabes e ſuis ſedibus excuſſæ protrahi videntur.

564. *Et metuunt credere.*] Et Homines metuunt uſque adeo, ut credant exitium aliquod, cladem que Mundo imminere, *Lambinus* : & forſan hæc eſt verior interpretatio.

568. *Reprendere euntes.*] *Euntes*, impetum facientes, Meliùs *Euntem* ; Terram, viz. perituram ; Alibi *Ire* pro mori, aut perire.

572. *Retroque recellit.*] Reclinat, *Feſtus*.

575. *Ima perhilum.*] Paullulum modo, ferè nihil, imò nihil omninò, quanquam verum non eſt. *Faber*.

576. *Eſt hæc ejuſdem quoque.*] Inclinationem Tremoremque Terræ Pulſus & Succuſſio ſæpe comitatur : Nam ſi Ventus cavernas perrump diffindatque Terram, tum Populi, Urbes, ſulæ, &c. ingenti hiatu abſorbentur : Si V tus non perrumpat, tum tantùm Tremor, & luti Horror Telluris, à frigido, *viz.* Vento omnes Terræ meatus diffuſo ortus ; Etſi aut nihil parumve timendum videatur à Trem ſimplici, eſſe nihilominùs poſſit cùm aliis f ciebus conjunctus, nec certus eſſe quiſquam leat, non ita increbiturum, vireſque acceptu Tremorem, ut aut Tecta evertantur, aut T ra nonnihil dehiſcat. v. 24.

577. *Animæ.*] *Spiritus*, Interpretor, prop Senecam, Nat. Quæſt. lib. VI. cap. 20. *lam tamen placet* Epicuro *cauſam eſſe major quam Spiritum.*

580. *Inter Magnas.*] *Magno* : Faber.

Verſabu

Verſabundaque portatur, poſt incita cùm vis
Exagitata foras erumpitur, & ſimul artam
Diffindens terram magnum concinnat hiatum:
In Tyria Sidone quod accidit, & fuit Ægis
In Peloponneſo: Quas exitus hic animaï
Diſturbât urbeis, & Terræ motus obortus!
Multaque præterea ceciderunt mœnia magnis
Motibus in terris, & multæ per mare peſſum
Subſedere ſuis pariter cum civibus urbes.
Quòd niſi prorumpit, tamen impetus ipſæ Animaï
Et fera vis Venti per crebra foramina terræ
Diſpertitur, ut Horror; & incutit inde tremorem:
Frigus uti noſtros penitus cùm venit in artus,
Concutit invitos cogens tremere atque moveri.
Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis:
Tecta ſuperne timent, metuunt inferne, cavernas
Terraï ne diſſolvat Natura repente:
Neu diſtracta ſuum latè diſpandat hiatum:
Idque ſuis confuſa velit complere ruinis.
Proinde licet, quamvis cœlum terramque reantur
Incorrupta fore æternæ mandata ſaluti:
Attamen interdum præſens vis ipſa pericli
Subditat hunc ſtimulum quadam de parte timoris,
Ne pedibus raptim Tellus ſubtracta feratur
In barathrum, rerumque ſequatur prodita Summa
Funditus, & fiat Mundi confuſa ruina.
Nunc ratio reddunda, augmen cur neſciat Æquor.
Principio,

deinde cùm concita hæc Venti vis, & maxime agitata foras erumpit, & Solidam Terram diffindens ingentem hiatum efficit: quod olim in Tyria Sidone accidit, quod fuit Ægis in Peloponneſo. Quot quantaſque Urbes hæc Spiritus eruptio, & inde ortus Terræ motus dejecit, & evertit! Præter hæc multa oppidorum mœnia magnis in concuſſionibus corruerunt per Terras, per Mare etiam multæ civitates unà cum ſuis Civibus deorſum ſubſedere. At verò ſi non erumpat incitatus hic Ventus atque Spiritus, tamen per frequentes meatus Terræ diſpergitur, tanquam Horror, atque ita Tremorem facit; Ut cum Frigus membra noſtra penetraverit, concutit nos, cogens, licèt invitos, tremere & moveri. Homines igitur paſſim per Urbes ancipiti (nam ab utraque parte timent exitium) terrore trepidant, à Superiori timent ne Tecta cadant, & obruant, ab Inferiori timent ne Tellus ſubitò diſſolveret ſuas cavernas, ne disjuncta latum hiatum aperiret, illumque Tectis hominibuſque abſorptis complere conaretur. Proinde quamvis exiſtimant Cœlum & Terram immortalia fore, & in æternum integra manſura, interdum tamen vis ipſa præſens periculi quadam de parte ſubdit hunc ſtimulum timoris (facit ut quodammodo timeant) ne Terra raptim pedibus ſubſtracta in Abyſſum feratur, ne diſſoluta rerum compages ſequatur, & confuſa fiat totius Mundi ruina. Nunc reddenda eſt ratio cur Mare non augetur:

Notæ.

584. *In Tyria Sidone*, &c.] Quod de Sidone ait confirmatur à Poſidonio, dum apud Strabonem ſcribit urbem ſitam ſupra Sidonem Terræ motu abſorptam fuiſſe, & ipſius Sidonis corruiſſe propemodum Beſſem. Quod autem ſubjicit de Ægis, reſpicit cladem Helices & Buræ Ægis Peloponneſiacis vicinarum apud Veteres celebrem. Ovid. Metam. lib. XV.

Si quæras Helicen, & Buran, Achaïdas urbes,
Invenies ſub aquis, & adhuc oſtendere Nautæ
Inclinata ſolent cum mœnibus oppida merſis.

592. *Horror.*] Celſus, lib. III. cap. 3. de Febribus: *Horrorem voco, ubi totum Corpus intremit.*

597. *Terraï natura.*] Ipſa Tellus.

599. *Idque ſuis.*] *Imque*, Lambinus: id eſt, illumque hiatum.

600. *Proinde licet*, &c.] Demum, v. 7. illis inſultat, qui putant Mundum æternum fore & immortalem, cùm Terram magnam illius partem, adeò concuſſam ſentiunt, & labefactatam; imo eùm ipſi totius compagis diſſolutionem & ruinam timent.

600. *Proinde licet quamvis.*] Proinde quamtumvis licet: *Lambinus.*

607. *Nunc ratio reddenda*, &c.] Quamobrem

Principio, Mare mirantur non reddere majus
Naturam, quò tantu' fuat decurſus aquarum,
Omnia quò veniant ex omni Flumina parte.
Adde vagos imbreis, tempeſtateſque volanteis :
Omnia quæ maria, ac terras ſparguntque, rigantqu
Adde ſuos fonteis: tamen ad Maris omnia ſumma
Guttaï vix inſtar erunt unius ad augmen:
Quò minùs eſt mirum, Mare non augeſcere m
gnum.

Præterea, magnam Sol partem detrahit æſtu.
Quippe videmus enim veſteis humore madenteis
Exſiccare ſuis radiis ardentibu' Solem.
At Pelage multa, & latè ſubſtracta videmus.
Proinde licet quamvis ex uno quoque loco Sol
Humoris parvam delibet ab æquore partem:
Largiter in tanto ſpatio tamen auferet undis.

Tum porro Venti magnam quoque tollere parte
Humoris poſſunt verrentes æquora ponti:
Una nocte vias quoniam perſæpe videmus
Siccari, molliſque luti concreſcere cruſtas.

Præterea, docui multum quoque tollere Nube
Humorem magno conceptum ex æquore ponti:
Et paſſim toto terrarum ſpargere in orbe,
Cùm pluit in terris, & venti nubila portant.

Poſtremò, quoniam raro cum corpore Tellus
Eſt, & conjunctas oras maris undique cingit:
Debet, ut in mare de terris venit humor aquaï,
In terras itidem manare ex æquore ſalſo;
Percolatur enim virus, retròque remanat

Mirantur enim Homines Naturam non reddere Æquor majus, in quod tantus ſit Aquarum decurſus, & in quod omnes fluvii ex omni parte defluunt. His autem fluviis ſi vagos Imbres, & volantes nimbos quæ Mari omnia, & Terras irrigant & conſpergunt, Fontes etiam Fluviorum conjungas, cuncta tamen ſi cum vaſto Æquore componantur, vix unam Guttam ad Mare augendum conferre videantur: Minus igitur mirandum eſt Mare magnum non augeri. Præterea, Sol calore ſuo magnam Aquæ partem detrahit, Nam videmus Solem radiis ſuis ardentibus madidas veſtes exſiccare; At multa vaſtaque Maria Solis radiis expoſita jacere videmus; Proinde licet Sol partem Aquæ quantumvis parvam ex unaquaque parte Maris detrahat, multum tamen Humoris in tanto ſpatio auferet. Tum porro Venti Maris æquora verrentes poſſunt multum Humoris tollere. Siquidem ſæpe videmus Vias una nocte exſiccari, & luti Mollis, utpote Madidi, cruſtas indureſcere. Præterea, demonſtravi Nubes multum Humorem è Mari hauſtum tollere, eoque totum orbem Terrarum irrigare, cum in Terras imber decidat, & Venti portant Nubes, (& nebuloſum ſit Cœlum.) Poſtremo quoniam in Corpore Telluris pori & meatus ſunt, & quoniam iſta Tel Mari ex omni parte adjuncta eſt, oportet fieri, ut quemadmodum de Terris in Mare fluat Aqua, è Mari in Terras viciſſim manet; Humor enim ſalſus percolatur, & retrò remeat,

N o t æ.

rem ex tot, tantorumque fluminum in mare exoneratione Mare non exundet, ſive non excreſcat? Reſpondet *Lucretius*, v. 8. Iſta vorago in quam fit Fluminum effuſio tam vaſta eſt, ut omnis illorum decurſus una cum Imbribus, Nive, Grandine, &c. vix unam guttam infundere videatur. Deinde, v. 7. Sol e Mari alto multum humoris evehit: Tertio, v. 4. Multum Venti auferunt. Quartò, v. 4. Nubes rapiunt. Denique, v. 8. ut Fluvii in mare decurrunt ita per Terræ meatus ad fontes ſuos relabuntur, ita fit Humoris ejuſdem circuitus, ideoque minimè mirandum quòd Æquor non augetur.

609. *Quò tantu' fuat.*] Alii, *Quò ſit t*
tus.

619. *Pelage.*] Lib. V. v. 36.

Propter Atlantæum littus, Pelageque *ſeve*
Fruſtra igitur illi ſunt, qui legunt, *Pelagi*
ta.

632. *Conjunctas Oras Maris*, &c.] Lambi
At omnes Codd. *Et conjuncta eſt oras M*
undique cingens.

635. *Virus.*] Salſus Humor Æquoris:
lib. V. v. 230.

Mater

Materies humoris, & ad caput amnibus omnis
Confluit: inde ſuper terras redit agmine dulci,
Quà via ſecta ſemel liquido pede detulit undas.
 Nunc ratio quæ ſit, per fauceis montis ut Ætnæ
Exſpirent ignes interdum turbine tanto,
Expediam: neque enim media de clade coorta
Flammæ tempeſtas Siculûm dominata per agros
Finitimis ad ſe convertit gentibus ora,
Fumida cùm cœli ſcintillare omnia templa
Cernentes pavida complebant pectora cura,
Quid moliretur rerum Natura novarum.
 Hiſce tibi rebus latè 'ſt, altèque videndum,
Et longè cunctas in parteis diſpiciendum,
Ut reminiſcaris, Summam rerum eſſe profundam,
Et videas, cœlum Summaï totius unum
Quàm ſit parvula pars, & quàm multeſima conſtet:
Et quota pars Homo Terraï ſit totius unus.
Quod bene propoſitum ſi planè contueare,
Ac videas planè; mirari multa relinquas.
 Num quis enim noſtrûm miratur, ſiquis in artus
Accepit calido Febrim fervore coortam,
Aut alium quemvis Morbi per membra dolorem?

omnis ad fontes fluviorum confluit, inde ſuper Terras redit dulci flumine, qua Via ſemel ſecta detulit Undas liquido pede. Nunc cur Ignes per fauces montis Ætnæ tanto impetu interdum erumpunt, docebo: Neque enim Flammæ tempeſtas media de clade orta per campos Siculorum graſſata oculos vicinorum populorum ad ſe convertit; quando videntes fumantes omnes Cœli fornices flammis micare erant valde ſoliciti, expectantes quid novi Natura moliretur. Cum verò de hujuſmodi rebus inquiritur, late, longè, altèque in cunctas partes Animum tuum vagari debes permittere, ut reminiſcaris Univerſum infinitum eſſe, & ut videas quàm parvula & quam multeſima pars Univerſi unum Cœlum ſit, & quota pars totius Terræ unus Homo ſit; Quod propoſitum, ſi accurate perpendas, & penitus conſideres, tum multa mirari deſines. Nam quis noſtrum miratur ſi quis in venas recepit Febrem fervido calore natam, aut alium quemvis morbum qui dolorem per membra excitaret?

NOTÆ.

639. *Nunc ratio quæ ſit*, &c.] Quoniam Meteora, Terræ motus, & quædam Maris Phænomena ſibi videtur ſatis explicàſſe, Reliqua admiranda, quæ aliquem de Diis & Providentia opinionem facerent, aggreditur: Et primùm, v. 6. De Ætnæ ignibus diſputat, quos, licet interdum erumpentes Siciliam vaſtarent, non adeò debemus admirari; ut Naturæ vires ſuperare inconſiderate putaremus; Dicat aliquis ingens hoc eſſe Incendium, & vires illius plane admirandas; Nempe quia non vidit majus, ſed in aliis rebus præcipites & inconſiderati perinde fallimur. Nihil eſt quod magnum dici poteſt, nihil quod debemus admirari, ſi Univerſum infinitum contemplemur; nam ex illo ſubitò poteſt confluere immenſa ſeminum Ignis, ſive Venti copia, quæ Semina in Ætna, ſeu alio quolibet monte collecta, vim impetumque ſumant, Terræ motus efficiant, erumpant demum, longè latèque flammam ſpargant & favillam. Hujuſmodi autem eruptiones ſunt veluti morbi, & convulſiones hujus Mundi, Atque ut Morborum ſemina in Hominem (Nam ſæpe febricitat, dolet dentes, &c.) ex hoc Mundo, ita ex Univerſu in hunc Mundum derivari poſſunt: Nam ſi comparationem inſtituas, ut Homo ad Mundum, ita Mundus ad Univerſum.

641. *Media de clade.*] Gronovii Codex *Media Graziade coorta*: Salmaſius, *Media è re clade coorta*, id eſt, ex media rerum natura, ex Summa rerum: Sed olim monui *Salmaſium* haud fœliciter interpretari Lucretium. *Faber* tandem, *Dia de clade*: *Dia Tempeſtas* eſt θεόπεμπτος ſeu θεήλατος, quaſi diceret *Lucretius*; Quæramus nunc quid cauſæ ſit, quamobrem olim flammarum tempeſtas totam Siciliam pervaſtârit, neque enim putandum eſt Deos tantam vim incendii in Inſulam importâſſe. Egregia quidem conjectura, Neque iſtos moror, qui legunt *Mediocri*.

651. *Quàm Multeſima.*] Quàm parva, ſi cum toto comparetur, *Multeſima pars* eſt ea, cui multæ debent eſſe pares aut ſimiles, ad conſtituendum Totum: πολλοστὸν μέρος appellant Græci: *Lambinus*.

Obturgeſcit

Digitized by Google

Repentè enim tumet Pes, ſæpe acerbus dolor ſubitò dentes corripit, aut ipſos oculos invadit; Sacer Ignis repente oritur, per Corpus ſerpens, quodcunque membrum arripuit, urit, & omnes tandem pervadit artus. Nimirum, quoniam in hoc Mundo latent multa rerum multarum ſemina, & Hæc Tellus, & Hoc Cœlum ſubminiſtrare poſſunt ſufficientem copiam noxiorum ſeminum; unde gravis Morbus oriri poſſit. Pariter igitur credendum eſt, toti Cœlo & Terræ ſufficientem ſeminum copiam ex infinito Univerſo ſubminiſtrari, unde Terra repente concuſſa tremat, unde per Mare & Terras rapidus Turbo percurrat, Ignis Ætnæus abundet, & Cœlum flammeſcere videatur: nam ideo in Cœlo fit ignea Tempeſtas, quoniam multa Ignis ſemina conveniunt, ut fit gravis pluviæ tempeſtas cum plurima Aquæ ſemina convenerint. Aliquis verò dicat hunc Ignem Ætnæum ingentem nimis eſſe & immanem: Nempe, & Flumen, quod non eſt maximum illi homini, qui non vidit majus; Arbor item atque Homo videtur ingens, & omnia de omni rerum genere quibus aliquis majora non vidit illa fingit eſſe ingentia: Cum tamen omnia hæc una cum Cælo, Terra, Mari, ſi cum Univerſo comparentur, minima ſunt, imo plane nihil. Nunc tamen, quibus cauſis illa flamma repente

Obturgeſcit enim ſubito Pes, arripit acer
Sæpe dolor Denteis, oculos invadit in ipſos:
Exiſtit ſacer Ignis, & urit corpore ſerpens
Quamcunque arripuit partem, repitque per artus.
Nimirum, quia ſunt multarum Semina rerum:
Et ſatis hæc Tellus nobis Cœlumque mali fert,
Unde queat vis immenſi procreſcere morbi.
Sic igitur toti cœlo, terræque putandum'ſt
Ex infinito ſatis omnia ſuppeditare,
Unde repente queat Tellus concuſſa moveri,
Perque mare, & terras rapidus percurrere Turbo,
Ignis abundare Ætnæus, flammeſcere Cœlum.
Id quoque enī fit, & ardeſcunt cœleſtia templa,
Ut Tempeſtates pluviæ graviore coortu
Sunt, ubi fortè ita ſe tetulerunt Semina aquarum.
At nimis eſt ingens Incendî turbidus ardor.
Scilicet, & fluvius, qui non eſt, maximus eii'ſt
Qui non antè aliquē majorem vidit: & ingens
Arbor, Homoque videtur: & omnia de genere omni,
Maxima quæ vidit quiſque, hæc ingentia fingit:
Cùm tamen omnia cum Cœlo, Terraque, Marique
Nil ſint ad Summam Summaï totius omnem.
Nunc tamen, illa modis quibus inritata repentè
Flamma

Notæ.

660. *Sacer Ignis.*] Celſus, lib. V. cap. 28. *Ignis ſacer malis ulceribus annumerari debet.* Huic addas Paullum Æginetam, lib. IV. cap. 20. Quos, ſi vacet, lege: Nam in illis multa de Sacro Igne. Virgilius, Georg. 3. v. 566.

——— *Contactos artus* ſacer Ignis *edebat.*

663. *Hæc Tellus nobis.*] Alii, *Hæc Tellus Morbi.*

669. *Ignis abundare Ætnæus.*] Ripas ſuas videtur ſuperare dum erumpit Igneum flumen. (Flammeſcere *Cœlum*) dum coruſcat & fulgurat. *Fayus*: Quaſi aliquid de Fulgure, & Coruſcatione, *Lucretius*, cùm de Ætnæ ignibus diſputet: Sed in iſtius viri ineptiis refutandis non ampliùs morabor.

674. *Scilicet, & Fluvius, qui non eſt, &c.*] Codd. *Scilicet & Fluvius qui viſus, &c.* Unde *Salmaſius, Scilicet & Fluvius* quis *viſus maximus eij:* Fluvius aliquis viſus eſt ei maximus, qui majorem non vidit; Iſtam quam Codices exhibent lectionem, ſequi poſſumus, at non rejicienda eſt illa altera *Lambini* lectio.

680. *Nunc tamen, illa modis, &c.*] Si inquiras cur collectæ in Ætna flammæ erumpant tanto impetu, v. 31. declaratur ratio: Breviter, vi Venti fit eruptio; Venti autem iſtius ſemina ex Univerſo infinito veniunt, & in monte Ætna collecta, flammas vel latentes in viſceribus Montis vel ex ipſo monte expreſſas ejiciunt, v. 14. Aut Ventus iſte irruit per ſpeluncas quæ ſunt ad radices Montis, & quarum ora, cùm Mare à littore recedit (Mare enim radices montis alluit) aperta ſunt, atque ita efflat Ig-

nes;

Flamma foràs vaſtis Ætnæ fornacibus efflet,
Expediam. Primùm totius ſubcava montis
Eſt natura, ferè ſilicum ſuffulta cavernis :
Omnibus eſt porro in ſpeluncis Ventus & Aër.
Ventus enim fit, ubi eſt agitando percitus Aër.
Hic ubi percaluit, calefecitque omnia circum
Saxa furens, quà contingit, Terramque: & ab ollis
Excuſſit calidum flammis velocibus ignem :
Tollit ſe, ac rectis ita faucibus ejicit altè,
Funditque ardorem longè, longèque favillam
Differt, & craſſa volvit caligine fumum :
Extruditque ſimul mirando pondere ſaxa :
Ne dubites, quin hæc Animaï turbida ſit vis.
  Præterea, magna ex parti Mare montis ad ejus
Radices frangit fluctus, æſtumque reſorbet.
Ex hoc uſque mari Speluncæ Montis ad altas
Perveniunt ſubter fauceis : Hàc ire fatendum'ſt,
" Et penetrare mari penitus res cogit aperto :
Atque efflare foras, ideoque extollere flammas,
Saxaque ſubjectare, & arenæ tollere nimbos.
In ſummo ſunt ventigeni Cratêres, ut ipſi
Nominitant, Nos quas Fauceis perhibemus, & Ora.
  Sunt aliquot quoque res, quarum unam dicere
    cauſam

concitata è vaſtis Ætnæ fornacibus erumpat, docebo : Primum Natura totius iſtius montis eſt cava ſubter, fere ſilicum cavernis ſuffulta : In omnibus autem cavernis eſt Ventus, & Aër : Nam Ventus tum fit, cùm moveatur & agitetur Aër : Hic Ventus cum ipſe motu ſuo calorem concepit, & magno impetu circumvolatus calefecit omnia ſaxa quæ verberat & Terram, atque ex illis Saxis & Terra expreſſit ignem calidum flammis velocibus, tum tollit ſeipſum, ita per directas Montis fauces in altum erumpit, Flammas, & favillam longè lateque diſpergit, tenebroſum craſſumque fumum volvit, & Saxa mirando pondere, ejicit, ut dubitare non poſſis quin hæc omnia a vehementi Vento fiant. Præterea, magna ex parte ad radices illius montis Mare fluctus frangit, & æſtum reſorbet, (Mare magnam partem radicum iſtius Montis alluit) Ab hoc autem Mari cavernæ ad altas montis fauces ſubter perveniunt, fatendum igitur eſt, imò eſt prorſus evidens per has cavernas Ventos intrare, ad fauces directò aſcendere, inde efflant foras, flammas attollunt, Saxa ejiciunt, & arenæ nimbos extrudunt. In Vertice montis ſunt Crateres Ventigeni (qui ventos generant,) Græci, viz. Crateres vocant, Nos Latini fauces & ora. Sunt quoque aliquot res quarum unicam rationem reddere

N o t æ.

nes ; v. 7. Denique in ipſis faucibus Montis generantur venti, v. 2. Sic multas ponit cauſas, ut inter eas una vera, & certa diceretur. v. 9.

693. *Animaï.*] Venti : Alibi : Horatius, *Impellunt* Animæ *lintea Thraciæ.*

698. *Et penetrare Mari*, &c.] Alii,
Et penetrare Mare, & *penitus*, ſe cogier
  arcto.

Fatendum eſt Mare per has ſpeluncas penetrare, & penitùs in anguſtum cogi à ſeipſo coarctato. *Lambinus :* Diſplicet hæc lectio, neque id injuria : Nam non de Maris, ſed de Venti in ſpeluncas ingreſſu agitur. *Faber* legendum putat,

Et penetrare Animam *penitus res cogere*
  aperto.

Senſus itaq; & ordo verborum ſic ſeſe habebunt. *Fatendum eſt Animam* (Ventum) *hac ire, & cogere res*, ignes, ſcintillam, cineres, ſaxa, &c. *penetrare aperto*, id eſt, per apertum, ſeu per illas fauces. Iſtam interpretationem vitioſa nuce non emerem. Si placet vox *Animam*, leg. *Res cogit aperta*, ut alibi, *Manifeſta docet res.* Ex *Mari aperto* vix aliquis ſenſus poteſt exprimi, qui verò iſtas voces retinet, hoc modo interpretetur ; *Mari aperto*, id eſt, cùm Mare recedit à radicibus iſtius montis, & reſorbet fluctus.

700. *Saxaque ſubjectare.*] In altum tollere: Vid. lib. I. v. 8.

701. *Ventigeni Crateres.*] Alii, *In ſummo ſunt vertice item Crateres.* Prior lectio placet, quippe duobus hiſce verſibus declaratur, Ventum non tantùm per ſpeluncas ad montis radices ingredi, ſed etiam in ipſis faucibus generari ; Neque id mirum, nam nihil certius, quàm Aërem ex omni parte ad Flammam ruere, atque inde Ventum generari.

Non

Non ſatis eſt, verùm plureis, unde una tamen ſit.
Corpus ut exanimum ſi quod procul ipſe jacere
Conſpicias Hominis: fit ut omneis dicere cauſas
Conveniat lethi, dicatur ut illius una.
Nam neque cum ferro, neque frigore vincere poſſis
Interiiſſe, neque à morbo, neque fortè veneno:
Verùm aliquid genere eſſe ex hoc, quod Concio dicat,
Scimus: Item in multis hoc rebus dicere habemus.
Nilus in æſtati creſcit, campiſque redundat
Unicus in terris Ægypti totius amnis.
Is rigat Ægyptum medium per ſæpe calorem,
Aut quia ſunt æſtate Aquilones oſtia contra
Anni tempore eo, quo Eteſia flabra feruntur:
Et contra fluvium flantes remorantur, & undas
Cogentes ſurſus replent, coguntque manere.
Nam dubio procul hæc adverſo flabra feruntur
Flumine, quæ gelidis à ſtellis Axis aguntur.
Ille ex æſtifera parti venit amnis ab Auſtro.
Inter nigra virûm, percoctaque ſæcla calore,
Exoriens penitùs media ab regione diei.
Eſt quoque, uti poſſit magnus congeſtus arenæ
Fluctibus adverſis oppilare oſtia contra,

non ſufficit, ſed plures reddi debent, e quibus tamen unica eſt vera. Ut ſi e longinquo ſpectes cadaver Hominis, enumerare oportet omnes cauſas quibus Homo iſte perire potuit, ut una vera diceretur; nam probare non poſſis eum Ferro, aut Frigore, aut Morbo, aut Veneno periiſſe: Novimus tamen eſſe aliquam ex hiſce cauſis quæ certa eſt, & quam veram eſſe adſtantium turba confirmaret: Et eodem modo de multis aliis rebus eſt agendum. Nilus, unicus ille in tota Ægypto amnis, in Æſtate creſcit, & inundat campos: Ille Ægyptum in media Æſtate irrigat, quoniam, viz. in Æſtate, eo, viz. Anni tempore quo flatus Eteſii ſpirant, Venti ab Aquilone in Nili oſtia feruntur, & adverſi flantes fluvii curſum impediunt, verſus fontes undas repellunt, replent alveum, & ſiſtunt: Nam proculdubio hi Venti qui ab Aquilone ſpirant feruntur adverſo flumine: Ille enim amnis fluit ab æſtifero Auſtro, nigras & Solis calore percoctas gentes (Æthiopum regiones) ſecans, in ultima parte Mundi Auſtrali ortus. Fieri etiam poteſt, ut ingens arenæ cumulus undis delabentibus oppoſitus poſſit obſtruere oſtia iſtius fluminis,

N o t æ.

710. *Concio.*] Turba Hominum adſtantium. Alii, *Quod contigit eij.*

712. *Nilus in Æſtati creſcit,* &c.] Ab Æſtivo Solſtitio ad Æquinoctium uſque Autumnale Nilus ita intumeſcit, ut per Ægyptum exundans, oblitos limo agros fœcundet, aliàs ſteriles futuros, egregium Divinæ Providentiæ monumentum: (*Ægypti incolæ aquarum beneficia percipientes Aquam colunt,* &c. Julius Firmicus, de Er. Prof. Rel.) Huic igitur incremento pro more ſuo cauſas tantùm naturales aſſignat *Lucretius*, v. 26. & primò quidem, v. 12. Venti Eteſiæ ab Septentrione ſpirantes aquas Amnis, qui ab Auſtro fluit, repellunt, faciuntque, ut impleto Alveo exundent: Si verò Eteſiæ ad obſiſtendum tanto aquarum ponderi, lenes enim ſunt Venti, impares dicantur, tum, v. 5. Arena, quam Mare ab iſtis Ventis agitatum congerit, obſtruuntur Nili Oſtia; atque inde Exundatio. Hiſce cauſis duas alias conjunge, nempe Pluvias, quæ ad fontes Nili decidunt, v. 6. & Nives, v. 3. reſolutas. Nam omnibus hiſce cauſis conſpirantibus Nilus, aut quilibet alius Fluvius eundet.

715. *Aquilones oſtia contra, Anni tempore eo, quo Eteſia flabra feruntur:*] Poſt biduum exortus Caniculæ Aquilones conſtantiùs perflant diebus quadraginta, quos Eteſias vocant. Plinius, lib. II. cap. 47. Et Lucretius, v. 730. *Eteſia flabra Aquilonum.* *Fayus* tamen, *Eteſiæ*, ſunt Venti ab Auſtro, ſeu à Meridie flantes; & hoc Nili incrementum contendit fieri à duobus Ventis contrariis, quorum alter, nempe Aquilo, retardat Aquarum curſus; alter, nempe Eteſiæ, impellit illas, quoniam Nilus ab Auſtro in Septentrionem fluit. En dignum Lucretio Interpretem!

719. *Adverſo flumine.*] Ut v. 725. *Fluctibus adverſis:* (Neque enim leg. *Flamine*) Mallem tamen *Gelidi.*

Cùm

Cùm Mare permotum ventis ruit intus arenam.
Quo fit uti pacto liber minùs exitus amni,
Et proclivus item fiat minùs impetus undis.
  Fit quoque, uti pluviæ forſan magis ad caput ejus
Tempore eo fiant, quo Eteſia flabra Aquilonum
Nubila conjiciunt in eas tunc omnia parteis.
Scilicet ad mediam regionem ejecta diei
Cùm convenerunt, ibi ad altos denique monteis
Contruſæ nubes coguntur, vique premuntur.
  Forſit & Æthiopum penitus de montibus altis
Creſcat, ubi in campos albas deſcendere ningueis
Tabificis ſubigit radiis Sol omnia luſtrans.
  Nunc age, Averna tibi quæ ſint loca cumque lacuſque,
Expediam, quali natura prædita conſtent.
  Principiò, quòd Averna vocantur, nomen id ab re
Impoſitum'ſt, quia ſunt Avibus contraria cunctis,
E regione ea quòd loca cùm advenere volantes,

cùm Mare procella agitatum ad illius alveum arenam congerit: Inde enim fit, ut minus liber exitus ſit flumini, ut minus declivis ſit Alveus, ideoque tardior Aquarum effluentium impetus; Poteſt fieri ut ad caput illius amnis copioſiores imbres cadant eo tempore, quo Venti Eteſii ab Aquilone ſpirantes nubes omnes in partes Auſtrales deferunt; Scilicet in partes Auſtrales delatæ Nubes cùm convenerint, ibi tandem ad altos montes contruſæ condenſantur, & comprimuntur. Forſan etiam incrementum ſumat ab ipſis altis Æthiopum montibus longè remotis; quando Sol, qui omnes Terræ regiones ſuis radiis perluſtrat, albas nives in campos à montibus radiis ſuis liquefacientibus cogit defluere. Nunc age docebo, quænam eſt eorum locorum & lacuum, quæ Averna dicimus, Natura. Primùm, ſi nomen ſpectes, Averna, id illis imponitur ab effectu, nam omnibus Volucribus ſunt noxia. Nam cùm Aves volantes ad ea loca venerint, iiſque ad perpendiculum impenderint,

NOTÆ.

726. *Ruit intus arenam.*] Sic lib. I. v. 293.
Quamlibet in partem trudunt res ante, ruuntque:
Virgilius, *Cumulos Arenæ* ruere, &
Spumas Salis ære ruebant.

730. *Aquilonum nubila.*]. *Fayus*, Vir in errore conſtans, & qui eadem chorda ſemper egregiè oberrat.

737. *Subigit.*] Cogit, Virgilius,
——————*Subigitque fateri*:
Lucilius,
Invitum glebas ſubigas *proſcindere aratro.*

738. *Nunc age, Averna*, &c.] Beneficum Deum non agnoſcit, Iratum negat Lucretius, & ut Cœli Aëriſque Phænomena Diis Superis, ita noxia quædam & in Terris admiranda Diis Manibus eripit. Nam quædam ſunt loca, quæ, v. 9. Averna dicimus, quæ Avibus ſupervolantibus, aliiſque Animalibus, quæ fortè illac tranſierint, ſunt pernicioſa. Talis eſt locus apud Cumas, v. 2. in ipſa Athenarum Arce, v. 7. in Syria, v. 4. in quibus locis Atri Ditis januam patere credidit Vulgus, ibique Animas Mortuorum ad Inferos & regna ſubterranea deſcendere, v. 9. Ut verò vim naturamque Avernorum diſtinctiùs explicet, v. 49. Monet Terram continere multa, ut ſalubria, ita noxia Hominibus, aliiſque Animantibus ſemina, multaque congerit exempla, quibus docet multarum rerum effluvia multis rebus inſalubria eſſe & mortifera. His propoſitis denique rem ipſam aggreditur; & primùm, v. 12. Nempe ex Avernis teter Halitus erumpit, quo tranſvolaturæ Aves ſubitò afflatæ repentè decidunt, vel, v. 10. hic Halitus erumpens ita attenuat & diſcutit Aërem, ut Aves volantes in illo ſuſtentari non poſſint, decidentes autem in Inani protinus expirant. Hæc omnia, v. 102.

740. *Quod Averna vocantur, Nomen id ab re Impoſitum eſt.*] Virgilius Lucretium imitatus, Æn. 6. v. 237.
Spelunca alta fuit, vaſtoque immanis hiatu,
Scrupea, tuta lacu nigro, nemorumque tenebris;
Quam ſuper haud ullæ poterant impunè volantes
Tendere iter pennis, talis ſeſe halitus atris
Faucibus effundens ſupera ad convexa ferebat;
Inde locum Graii dixerunt nomine Avernum.

non amplius memores remigii Alarum remittunt vela molliqué cervice profuſæ præcipites cadunt in Terram, ſi forte Avernus ſit Terra, vel in Aquam, ſi forſan Avernus ſit Lacus. Quali Locus eſt apud Cumas & montem Veſuvium, ubi calidi ſulphureique Fontes emittunt fumos, Athenis etiam locus eſt, in ipſo Arcis vertice, prope templum almæ Palladis Tritonidos, quò raucæ Cornices nunquam corpora ſua alis appellunt (nunquam advolant) ne quidem cum ſacra fiant, pinguibuſque ſacrificiis fument altaria. Non quod tam caute vitant ſævam iram Palladis propter nimiam vigilantiam conceptam, ut Græci Poetæ cecinerunt; Sed ipſa loci natura propria ſua vi (fugat) hoc efficit. Fertur item Locum eſſe quendam in Syria, quò ſimul ac pe… ſuos Quadrupedes Animantes

Remigii oblitæ pennarum vela remittunt,
Præcipiteſque cadunt molli cervice profuſæ
In terram, ſi fortè ita fert natura locorum:
Aut in aquam, ſi fortè lacus ſubſtratus Averno.
Qualis apud Cumas locus eſt montemque Veſevum,
Oppleti calidis ubi fumant fontibus auctus.
Eſt & Athenæis in mœnibus, arcis in ipſo
Vertice, Palladis ad templum Tritonidos almæ,
Quò nunquam pennis appellunt corpora raucæ
Cornices, non cùm fumant Altaria donis:
Uſqueadeo fugitant non iras Palladis acreis
Pervigili cauſa, Graiûm ut cecinere poetæ:
Sed natura loci hoc opus efficit ipſa ſua vi.
In Syria quoque fertur item locus eſſe, videri,
Quadrupedes quoque quò ſimul ac veſtigia primu…

NOTÆ.

743. *Remigii.*] Virgilius, aliique, *Remigium Alarum:* Quippe Alis tanquam Remis Aërem ſecant Volucres. Nautæ autem in portum ſuccedentes, nec remis amplius uſi Vela etiam remittebant; Inde Remigium Alarum & Vela conjungit Poëta.

744. *Molli cervice profuſæ.*] Volucris languidæ, & morientis Imago.

746. *Subſtratus Averno eſt.*] *Avernu' eſt.*

747. *Qualis apud Cumas locus eſt,* &c.] De duobus hiſce Verſibus multa Interpretes, Omnium commenta refutavit *Faber,* & ipſe tandem legit,

Ut *Cumas apud eſt locus* Euboico ſub Monte.
Nam Cumas in Campania Coloniam eſſe *Euboicam* plurimi teſtantur; Et qui à Lucretio *Mons Euboicus* dicitur, is à Virgilio, qui perpetuò Lucretii veſtigia preſſit, *Euboica rupes* dicitur, Æn. 6. v. 42, & v. 2. *Euboicæ Cumarum oræ.* Gaſſendus,

Qualis apud Cumas Miſeni ſub pede montis: ut lectiones variæ conciliari poſſint tum inter ſe, tum cum Virgilio, qui, Æn. 6. v. 234. mentione facta Miſeni, Averni deſcriptionem ſubjicit.

750. *Palladis almæ.*] Fœcundæ; *Fayus:* fœcunda Virgo! ut Virgilii,

——*Inventa ſub Ilicibus Sus,*
Triginta capitum fœtus enixa.
Os Hominis!

752. *Non cum fumant altaria donis.*] Ita illum locum Cornices averſantur, ut etſi in ſacra fiant, ne tum quidem advolent, qu… tumvis Carnium nidor illas invitare ad ſeſe… deatur.

754. *Pervigili cauſa.*] Vid. Ovid. Meta… lib. II. v. 557.

Abdita fronde levi denſa ſpeculabar ab ulmo…
Quid facerent, &c.

Fabula *Corones* notiſſima eſt, ſed non ill… Pervigilium; credibile itaque fit, Lucretiu… alios ſecutum eſſe auctores, quàm qui ad t… pervenerunt. *Faber.*

755. *Ipſa ſua vi.*] Alii, *Ipſa ſuapte:* Et V… ſius ad Catullum, pag. 113. id eſt, *ſponte.*

756. *In Syria quoque fertur item locus eſſe,* … *deri, Quadrupedes,* &c.] Ita hunc locum eme… dat *Faber,*

In Syria quoque fertur item ſpelunca *videri,*
Quadrupedum quo ſæcla *ſimul veſtigia pri…*
Intulerint, graviter vis cogat concidere ipſa.

Videri, id eſt *eſſe;* *Ipſa* verò refertur ad *ſæc…* aliter ea eſſet mutatio generis quæ ferri n… poſſit: Forſan melius legatur,

Locus eſſe, vigentes
Quadrupedes quoque, &c.

Locus eſſe, ut v. 547. *Apud Cumas locus eſt:* Iſta autem vox *quoque* non otioſa eſt, nam il… in Syria locus tam Quadrupedibus quàm A… bus noxius; in tertio verò verſu *Ipſa* cum … conjungi poteſt. Vid. Strabonem, lib. XII… de Plutonio.

Intulerin…

Intulerint, graviter vis cogat concidere ipſa,
Manibus ut ſi ſint Divis mactata repente.
Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et quibus è cauſis fiant, apparet origo:
Janua ne his Orci potiùs regionibus eſſe
Credatur pôſta, hinc Animas Acheruntis in oras
Ducere fortè deos Maneis infernè reamur:
Naribus alipedes ut Cervi ſæpe putantur
Ducere de latebris ſerpentia ſæcla ferarum.
Quod procul à vera quàm ſit ratione repulſum,
Percipe, namque ipſa de re nunc dicere conor.
Principiò hoc dico, quod dixi ſæpe quoque ante,
In Terra cujuſque modi rerum eſſe figuras:
Multa Homini quæ ſunt vitalia: multaque morbos
Incutere, & Mortem quæ poſſint accelerare:
Et magis eſſe aliis alias Animantibus aptas
Res ad vitaï rationem oſtendimus ante,
Propter diſſimilem naturam, diſſimileiſque
Texturas inter ſeſe, primaſque figuras:
Multa meant inimica per aureis, multa per ipſas
Inſinuant nareis infeſta atque aſpera odore:
Nec ſunt multa parùm tactu vitanda, nec autem
Aſpectu fugienda, ſaporeque triſtia quæ ſint.
Deinde videre licet quam multæ ſint Homini res
Acriter infeſto ſenſu, ſpurcæque, graveſque.
Arboribus primùm certis gravis umbra tributa'ſt,
Uſqueadeo, capitis faciant ut ſæpe dolores,
Si quis eas ſubter jacuit proſtratus in herbis.
Eſt etiam in magnis Heliconis montibus arbos
Floris odore hominem tetro conſueta necare.
Scilicet hæc ideo Terris ex omnia ſurgunt
Multa modis multis multarum Semina rerum,
Quòd permiſta gerit Tellus, diſcretaque tradit.

intulerint, ſubito vi loci ipſius proſtratæ concidunt, quaſi Diis manibus eſſent repentè immolatæ: Quæ omnia non ſuperant naturæ vires, imo perſpicuum eſt quænam ſint effectuum iſtorum cauſæ: Ne putetur in hiſce terræ partibus præcipuè poſitas eſſe Orci fauces, & credamus Deos Manes per has infernè attrahere. Mortuorum animas in regiones Acherontis, ut celeres Cervi creduntur naribus ſuis Serpentes è latebris attrahere; Quod quam abſurdum & ab omni ratione alienum eſt, nunc intellige, jam enim rem ipſam explicaturus ſum. Primum hoc dico, quod etiam ſæpe antè dixi; In Terra contineri Semina rerum omnis generis diverſimodè figurata, Multa quæ Homini ſunt vitalia, & ſalubria, multæ noxia quæ morbos inferrent, & accelerarent mortem: & antè oſtendi alias res eſſe aliis Animalibus magis aptas ad ſuſtentandam vitam, propter diſſimilem naturam, diſſimiles inter ſe texturas, & diſſimiles Principiorum figuras: Multa noxia per Aures, multa per ipſas Nares infeſta, & tetra odore ingrediuntur: Multa etiam ſunt quæ Tactum lædunt, Multa quæ nocent oculis, & quæ ſunt Guſtui ingrata. Denique licet videre quàm multa res ſunt quæ fœdæ videntur Homini, & quæ vehementer noxiæ & pernicioſæ ſunt. Primum quibuſdam Arboribus tributa Umbra eſt adeo Homini infeſta, ut ſæpe Capitis dolores faciant, ſiquis ſubter illas Herbis jacuit proſtratus. Inſuper, in magnis Heliconis montibus Arbor creſcit, quæ ſæpe Floris ſui tetro odore Homines necat; Nempe omnes noxiæ hæ Arbores e Terra ſurgunt, quia Tellus multa ſemina multarum rerum multis modis permiſta continet, deinde ſeparat, ſinguliſque rebus convenientia & propria attribuit:

NOTÆ.

765. *Naribus alipedes ut Cervi,* &c.] Nihil magis ad ridiculum, neque unquam facetius Scomma: Plinius autem, lib. XI. Cap. 53. Elephantorum Anima Serpentes extrahit, Cervorum item urit.

782. *Spurcæ.*] Fœtidæ: *Nonius*: Et in ſequenti verſu, *Infeſtant ſenſum*: Lambinus, *Infeſtæ ſenſu*, id eſt, *Senſui*, at nihil mutandum.

786. *Heliconis montibus arbos.*] Quænam illa ſit, divinabunt alii: Quidam exiſtimant eſſe *Taxum*, ſed cur nos ad Heliconem mitteret? Taxus enim frequens erat in Italia; Dein, verum illud de Taxo non eſt, *Floris odore necare.*

Nocturnumque recens extinctū Lumen, ubi acr
Nidore offendit nareis conſopit ibidem,
Dejicere ut pronos qui morbus ſæpe ſuëvit.
Caſtoreoque gravi Mulier ſopita recumbit,
Et manibus nitidum teneris opus effluit eij,
Tempore eo ſi odorata 'ſt quo menſtrua ſolvit.
Multaque præterea languentia membra per artu
Solvunt, atque Animam labefactant ſedibus intus
Denique, ſi in calidis etiam cunctere lavacris,
Plenior & ſolio in fueris ferventis aquaï:
Quàm facilè in medio fit uti des ſæpe ruinas?
Carbonumque gravis vis, atque odor inſinuatu
Quam facilè in cerebrum, niſi aquam præcepimu
antè?
At cùm membra hominis percepit fervida febris
Tum fit odor Vini plagæ mactabilis inſtar.
Nonne vides etiam terra quoque Sulfur in ipſ
Gignier? & tetro concreſcere odore Bitumen?
Denique ubi Argenti venas, Aurique ſequuntur
Terraï penitus ſcrutantes abdita ferro;
Qualeis exſpirat Scapteſula ſubter odores?
Quidve mali fit ut exhalent Aurata metalla?
Quas Hominum reddunt facies? qualeiſque colores
Nonne vides, audiſve perire in tempore parvo
Quàm ſoleant, & quàm vitaï copia deſit,
Quos opere in tali cohibet vis magna? ne-
ceſſe 'ſt

Lucerna etiam recens extincta, cum tetro ſuo nidore nares offendit, ſubito gravem ſomnum inducit, ut Morbus ille qui frequenter Homines pronos dejicit. Mulier etiam Caſtoreo graveolenti ſopita recumbit, & è teneris illius manibus nitidum opus cadit, ſi olfecerit Caſtoreum, in eo tempore, quo Menſes iſtius fluunt. Præter hæc multa alia ſolvunt languentia membra per artus, & Animam in ipſa ſua ſede labefactant. (Deliquium inducunt.) Denique ſi in ferventibus Balneis diu moreris, & Cibo diſtentus in Vaſe Aqua calida cuncteris, quam facile ſit, ut in medio iſto vaſe corruas, & Animi deliquium patiaris? Quam facile etiam gravis vis & odor Carbonum in cerebrum inſinuatur, niſi Aquæ potionem ante hauſimus. At cum fervida febris Corpus Hominis occupavit, tum Odor vini non minus quam gravis ictus proſternit. Nonne etiam vides Sulphur in ipſa Terra naſci, & graveolentis Bituminis concretiones fieri? Denique cum Venas Auri & Argenti ſequuntur, intima Terræ viſcera Ferro ſcrutantes, quam noxios odores Scapteſula (Foſſilis materia) ſubter expiret, & quam lethalia ſint Auri effluvia? quam pallidas lividas & exangues Hominum facies reddunt? Nonne vides & audis quàm brevi tempore ſolent inte rire? & quam brevis ſit eorum vita qui damnantur ad metalla, Aurumque effodere coguntur? Neceſſe eſt

NOTÆ.

791. *Nocturnumque recens extinctum lumen.*] In Codicibus mira varietas, Tres hos verſus ita refingit *Faber*,

> *Nocturnumque recens extinctum Lumen, ubi acri*
> *Nidore offendit nares, conſopit ibidem,*
> Nidore *ut* ſomnos *qui morbus* mittere *ſuevit.*

Repetitur vox *Nidore*, ut ſæpe aliàs. Iſte autem Morbus qui Somnos ſuevit mittere, Lethargus. Gifanius, è Codd.

Disjicere, ut privos qui morbus ſæpe ſuëvit: Pro *Privos* leg. *Pronos*, & tum ea erit lectio quam *Faber* tam petulanter ſolicitare non debuit: Morbum enim, qui pronos dejicit, *Morbum Comitialem* rectè interpreteris.

795. *Nitidum opus.*] Tela, & reliqua ad la nificium pertinentia.

800. *Plenior & fueris,* &c.] De Deliqui quod Cibo diſtenti in balneo patiuntur, Juvena lis ſæpe, Horatius, Alii: *Solium* autem Va in quo lavabant ſedentes.

804. *At cum membra Hominis.*] Gifanius

> Aut niſi membra prius pertexit frigida Se vus,
> Aut fit odos Vini plagæ manabilis more.

Quaſi hæc omnia eſſent remedia contra vi gravem & odorem Carbonum: Quam lectio nem iſte ferat, qui amat tales verſus.

810. *Scapteſula.*] Nomen generale fodin rum metallarium: *Foſſilis materia*, σκάπ fodere eſt, ὕλη materia. Faber.

Ho

Hos igitur tellus omneis exæſtuet æſtus ;
Expiretque foras in aperta, promptaque Cœli.
Sic & Averna loca Alitibus ſummittere debent
Mortiferam vim, de terra quæ ſurgit in auras,
Ut ſpatium cœli quadam de parte venenet :
Quò ſimul ac primùm pennis delata ſit Ales,
Impediatur ibi cæco conrepta veneno,
Ut cadat è regione loci, quà dirigit æſtus :
Quò cùm conruit, hæc eadem vis illius æſtus :
Relliquias vitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primò quaſi quendam conciet
æſtum :
Poſteriùs fit, uti cùm jam cecidere veneni
In fonteis ipſos, ibi ſit quoque Vita vomenda,
Propterea quòd magna mali ſit copia circùm.
Fit quoque ut interdum vis hæc, atque æſtus
Averni,
Aëra, qui inter aveis cunque 'ſt terramque locatus,
Diſcutiat, propè uti locus hinc linquatur inanis :
Cujus ubi è regione loci venêre volantes,
Claudicat extemplo pennarum niſus inanis :
Et conamen utrinque alarum proditur omne.
Hic ubi nictari nequeunt, inſiſtereque alis,
Scilicet in terram delabi pondere cogit
Natura ; & vacuum propè jam per inane jacentes
Diſpergunt Animas per caulas corporis omneis.
Frigidior porrò in puteis Æſtate fit Humor,

igitur ut Tellus omnes iſtiuſmodi Halitus exhalet, & in patentem capacemque Aërem exſpiret. Similiter, loca Averna debent ſurſum mittere effluvia Avibus noxia è Terris in Aërem ſurgentia, quæ certam Aëris partem quaſi Veneno repleant ; Quò ſimul ac Avis ſuis pennis delata ſit, ibi latenti veneno ſubitò afflata ſiſtitur, & in eum locum è quo noxii Halitus erumpunt directò cadit ; Quò cum deciderit, eadem maligna vis iſtius Halitus vitæ reliquias aufert ex omnibus illius membris. Nam primò Halitus iſte noxius quendam quaſi æſtum excitat : Deinde quando Avis cecidit in illum ipſum locum è quo noxius ille lethiferque halitus ſurgit, ibi vita ipſa eſt evomenda, quoniam ibi copioſior eſt Halitus, & vehementius Venenum. Fieri etiam poteſt, ut hic Halitus ex Averno erumpens totum Aerem qui eſt inter Aves & Terram ita attenuet, & diſcutiat, ut ſpatium ferè Vacuum relinquatur, ſuper quem locum cum ad perpendiculum Aves volantes venerint, ſubitò vis pennarum deficit (alas fruſtra movent) & omne conamen Alarum ex utraque parte Corporis nihil efficit : Cum igitur ſe ſuis pennis ſuſtentare nequeant, Natura facit, ut proprio ſuo pondere in Terram ferantur, & dum in ſpatio inani jacent, evolat tota Anima per omnes meatus poroſque Corporis diſperſa. Porro, in Æſtate Aqua in Puteis eſt frigidior,

NOTÆ.

823. *Quà dirigit Æſtus.*] Dirigit, *deorſum tendit*, Giſanius, at recte Faber, Æſtus non dicitur *deorſum tendere*, ſed *de Terra ſurgere in Auras* : v. 819. Ipſe autem legit, *Se erigit* : Agitur enim de motu ab inferioribus ad ſuperna : Vereor ne hoc ſit nimis inconſiderate dictum ; Nam, v. 822. *Avis cæco correpta veneno cadit* : Leg. igitur, *Quà dirigit æſtus* : Et tam plana & perſpicua ſunt iſta verba, ut pluribus illuſtrari nequeant.

826. *Conciet æſtum.*] Strabo, lib. XIII. de Plutonio, ἑωρῶμεν δ' ἐκ τῆς ὄψεως ὡς ἂν πνιγώδους τινὸς πάθους ἔμφασιν· Qualis autem ſit iſte Æſtus, conjicias e v. 1017. lib. IV. *Vix ad ſe redeunt permoti Corporis æſtu.*

836. *Nictari.*] Sic legeret Feſtus ; Sed haud dubie legendum *Nixari*, ut alibi paſſim, quod & optime vidit Lambinus : *Faber.*

840. *Frigidior porrò in Puteis,* &c.] Multa videntur adeò humanis uſibus accommodata, ut benignam quandam Providentiam demunſtrent : Ita tempore Æſtivo Aqua in Puteis frigida eſt, unde iſtius tempeſtatis Calor temperetur ; Hyberno autem calida, quâ refici pariter & recreari poſſimus : Iſtam verò difficultatem, v. 8. amulitur *Lucretius*, nam in Æſtate Terræ ſuperficie à Solis rarefacta, Semina Ignis quæ in Terra continentur, in Aërem erumpunt, Hyberno autem frigore conſtricta, in Puteos exprimuntur, atque inde Tepor Aquæ.

Rareſcit

Rareſcit quia Terra calore, & ſemina ſiqua
Fortè vaporis habet, properè dimittit in auras.
Quò magis eſt igitur Tellus affecta calore :
Hoc fit frigidior, qui in terra 'ſt abditus, Humor.
Frigore cùm premitur porro omnis terra, coitque,
Et quaſi concreſcit : Fit ſcilicet, ut coëundo
Exprimat in puteos, ſiquem gerit ipſa, Calorem.
Eſt apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus, at calidus nocturno tempore fertur :
Hunc homines fontem nimis admirantur, & acri
Sole putant ſubter terras ferviſcere raptim,
Nox ubi terribili terras caligine texit :
Quod nimis à vera 'ſt longè ratione remotum :
Quippe ubi Sol nudum contrectans corpus aquaï,
Non quierit calidum ſupera de reddere parte,
Cùm ſuperum lumen tanto fervore fruatur :
Quî queat hic ſubter tam craſſo corpore terram,
Percoquere humorem, & calido ſociare vapori?
Præſertim cùm vix poſſit per ſepta domorum
Inſinuare ſuum radiis ardentibus æſtum ?
Quæ ratio eſt igitur ? nimirum terra magis quòd
Rara tenet circum hunc Fontē, quàm cætera tellus.
Multaque ſunt ignis propè ſemina corpus aquaï.

quoniam Terra rarefacta eſt Calore, & ſiqua continet Caloris ſemina, ſubitò illa in Aerem emittit ; Ideoque, quò magis Terra calore afficitur, eò magis frigida eſt, quæ in puteis continetur, Aqua : Cum Terra à frigore comprimitur, cum coëunt illius meatus ; cum ſolida denſaque ſit illius ſuperficies, tum fit, ut dum contrahitur moles, exprimat in Puteos quæcunque continet caloris Semina. Dicitur, Fontem eſſe apud Jovis Ammonis templum qui diurno tempore frigidus eſt, tempore nocturno calidus : Homines nimis admirantur hunc fontem, & putant eum ſubitò calefieri à vehemente Sole ſubter terras poſito, cum Horrenda caligine Nox terras texit ; quæ opinio eſt nimis abſurda. Quippe cum Sol mittens ſuos radios deſuper è cœlo in nudam ſuoque calori expoſitam ſuperficiem Aquæ, illam calefacere non valeat, etſi tantus ſit ille Solis deſuper fulgentis Calor: Quomodo poteſt idem Sol ſubter terram tam craſſam poſitus Aquam percoquere, & calefacere, præcipue, cum domorum parietes penetrare, & fervidis ſuis radiis calorem inſerre vix valeat ? Quænam ergo cauſa eſt ? Nimirum, quia Terra rarior quàm reliqua Tellus hunc fontem circum amplectitur, & ſunt multa Ignis ſemina juxta ipſam Aquam ;

N o t æ.

843. *Affecta calore.*] Viz. Solis radiis calefacta : *Lambinus* ; Addit *Fayus*, Ideo aqua in puteis hyeme fit calida, quia Terra affecta calore calefacit eam ſubter : Qua explicatione nihil unquam ſtupidius.

848. *Eſſe apud Ammonis*, &c.] Quòd ſi in omnibus puteis non ſit divina Virtus, at præſens eſt in Fonte apud Jovis Ammonis fanum, de quo Curtius, lib. IV. Sect. 7. *Ammonis nemus in medio habet fontem, Aquam Solis vocant ; ſub ortum Solis tepida manat, medio die cum vehementiſſimus eſt calor, frigida eadem fluit, inclinato in veſperam, caleſcit ; media nocte fervida exæſtuat, quoque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decreſcit, donec ſub ipſum diei ortum aſſueto tempore langueſcat.* At hoc quoque fruſtra dictum : Quamvis enim iſti errant, qui cauſam referunt ad Solem ſubter terras poſitum, & per totius Telluris craſſæ corpus calefacientem iſtas Aquas, v. 11. Dici tamen poteſt, v. 13. Quòd Terra frigore nocturno compreſſa veluti elidat, ſive exprimat, tranſmittatque in Aquam. Ignis ſemina, unde & Aqua incaleſcat ; Calore verò diurno laxata eadem ſemina veluti reſorbeat, unde multum ex nocturno calore decreſcit. Præterea, iſta Aqua, quæ ex Ignis Seminibus propter Aërem tempore nocturno frigidum repreſſis, efficitur calida, evadat deinceps frigida diurno tempore, radiis Solis ita Aquam pervadentibus, & rarefacientibus, ut liberum iis ſeminibus exitum in Aërem faciant : Quippe Radii Solis ita Glaciem diſſolvunt, ut diminuantur leves ſtipulæ, & ejuſmodi alia quæ conſtricta tenebantur. v. 5.

858. *Calido ſociare vapori.*] Alii, *Calido ſatiare vapore.*

Hinc, ubi roriferis terram nox obruit umbris,
Extemplò ſubtus frigeſcit terra, coitque.
Hac ratione fit, ut, tanquam compreſſa manu ſit,
Exprimat in Fontem, quæ Semina cumque habet ignis,
Quæ calidum faciunt laticis tactum atque ſaporem.
Inde ubi Sol radiis terram dimovit obortis,
Et rarefecit calido miſcente vapore:
Rurſus in antiquas redeunt primordia ſedeis
Ignis, & in terram cedit calor omnis aquaï:
Frigidus hanc ob rem fit Fons in luce diurna.
Præterea, Solis radiis jactatur aquaï
Humor, & in luci tremulo rareſcit ab æſtu:
Propterea fit uti quæ ſemina cunque habet ignis,
Dimittat: quaſi ſæpe gelum, quod continet in ſe,
Mittit, & exoluit glaciem, nodoſque relaxat.
Frigidus eſt etiam Fons, ſupra quem ſita ſæpe
Stupa jacit flammas concepto protinus igni:
Tedaque conſimili ratione accenſa per undas
Conlucet, quocunque natans impellitur auris:
Nimirum quia ſunt in Aqua permulta vaporis
Semina, de Terraque neceſſe 'ſt funditus ipſa
Ignis corpora per totum conſurgere Fontem,
Et ſimul exſpirare foras, exireque in auras,
Non tam viva tamen, calidus queat ut fieri Fons.
Præterea, diſperſa foras erumpere cogit
Vis per Aquam ſubitò, ſurſumque ea conciliari:

Hinc, cùm Nox obruit Terram umbris roriferis, ſubitò Terra ſubtus frigeſcit, & contrahitur; Inde fit ut Terra iſta, tanquam manu compreſſa eſſet, exprimat in Fontem omnia, quæ continet, Ignis ſemina; Quæ ſemina iſtam Aquam calidam reddunt; Deinde quando Sol radiis ſuis Terræ meatus aperuit, & calore ſuo Terram penetrante rarefecit, tum Semina Ignis in priſtinas ſedes redeunt, & totus Aquæ Calor in Terram recedit: & hanc ob cauſam diurno tempore fons frigidus evadit. Præterea, Aqua radiis Solis diſcutitur, & diurno tempore à tremulo calore rarefit; Inde fit, ut dimittat omnia, quæcunque continet, Ignis ſemina; ut ſæpe Aqua frigore concreta dimittit ea quæ continebat, rigorem ſuum, & vincula quibus retinebantur ſolvens. Eſt etiam Fons frigidus, ſupra quem Stupa poſita ſæpe flammas emittit, Igne ſubitò concepto: Similiter Teda accenſa per undam lucet, quocunque aquæ innatans à leni vento impellente fertur: Nimirum quoniam ſunt in Aqua multa caloris ſemina; & quoniam neceſſe eſt ex ipſis Terræ viſceribus multa Ignis ſemina per totum fontem aſcendere; foras expirare, & in Aerem exire, quæ tamen Semina non adeo vigent, ut ab illis Fons calidus fiat; Præterea, Vis quædam cogit iſta Ignis ſemina per Aquam diſperſa ſurgere, & juxta iſtius Aquæ ſuperficiem convenire, & conſtipari:

NOTÆ.

869. *Terram dimovit.*] Meliùs, *Umbram dimovit*, Ita enim ſæpe Poëtæ: Virgilius, Æn. 4. v. 6.

Humentemque Aurora polo dimoverat Umbram:

Suprà, v. 864. *Terram Nox obruit Umbris:* In v. 870. *Et rarefecit*, ſubintell. *Terram*.

878. *Nodoſque relaxat.*] Giſanius alibi animum habebat, cùm hoc loco, *Nervoſque* legebat. *Faber.* Horatius, lib. I. Epiſt. 3.

Hebruſque nivali compede vinctus.

879. *Frigidus eſt etiam Fons*, &c.] Poſtquam oſtendit in Jovis Ammonis fonte nihil admirabile eſſe aut divinum, jàm, v. 27. Jovis Dodonæi fontem, Jovi ubique infeſtus, attingit. In Dodone autem Fons, cùm ſit gelidus, & immerſas faces extinguat, ſi extinctæ admoveantur, accendit. *Plinius*, lib. II. cap. 103. Nimirum quoniam ſunt in ipſa Aqua, vel Terra iſti Aquæ ſubjecta, multa Ignis ſemina quæ ex Aqua erumpentia Corpori inflammabili, viz. Stupæ aut Tedæ recenter extinctæ adhærent, & accendunt: Neque magis incredibile Semina Ignis per Fontem erumpere, quàm Aquæ dulcis Scaturiginem per medium Maris oriri; & ſæpiſſimè videmus Tedas recenter extinctas accendi, antequam ipſum ignem, ad quem admoventur, attigerint.

Quod

Quod genus endo mari ſpirat Fons, dulcis aquaï
Qui ſcatit, & ſalſas circum ſe dimovet undas.
Et multis aliis præbet regionibus æquor
Utilitatem oportunam ſitientibu' Nautis,
Quòd dulceis inter ſalſas intervomit undas.
Sic igitur per eum poſſunt erumpere Fontem,
Et ſcatere illa foras in ſtupam Semina: quò cu
Conveniunt, aut cùm tedaï corpori adhærent,
Ardeſcunt facilè extemplò: quia multa quoque in
Semina habent ignis ſtupæ tedæque tenentes.
Nonne vides etiam, nocturna ad lumina Lychnum
Nuper ubi extinctum admoveas, accendier ant
Quàm tetigit flammam? tedamque pari ration
Multaque præterea, priùs ipſo tacta vapore
Eminus ardeſcunt, quàm cominus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoq; in illo Fonte putandū'ſt.
Quod ſupereſt, agere incipiam quo fœdere fi
Natur

Ut in medio Maris Fons Aquæ dulcis aliquando erumpit, omneſque circumſtantes ſalſas Aquas dimovet; Et quidem fatendum eſt Mare multis aliis in partibus opportunum beneficium Nautis ſitientibus præbere, cum in medio ſalſarum Aquarum dulces aliquando emittit. Similiter iſta Ignis ſemina poſſunt erumpere per iſtum fontem, & foras exire in Stupam, quò cum conveniunt, aut adhærent Tedæ corpori, tum ſubito in Flammas erumpunt, quoniam Stupa iſta aut Tedæ multa ſemina Ignis in ſe continent. Nonne etiam vides cum candelam recenter extinctam ad aliam accenſam admoveas, illam extinctam iterum accendi antequam Flammam tetigit? Nonne etiam idem fieri in Teda vides? Et præter hæc ſunt multa quæ à Calore eminus tacta accenduntur; priuſquam, ab ipſo Igne cominus tanguntur: Idem igitur in hoc Fonte fieri putandum eſt: Quod ſupereſt, incipiam do qua lege Naturæ fiat,

NOTÆ.

890. *Endo mari.*] Ita omnes ediderunt, quaſi ſanus foret iſte verſus, neque medico egeret: At ſi *Endo Mari* legatur, quò referendæ ſunt iſtæ voces, v. 892. *Multis* aliis *regionibus*? Nam & *multæ iſtæ* aliæ *regiones* ſunt *Endo Mari*. Legatur igitur *Aradius Fons*, de quo Strabo, in libro Geog. VI. Ita enim ſcripſit *Lucretius*, & voces iſtæ *In Mari*, ſive *Endo Mari*, ad marginem Codicis adnotatæ tandem in verſum ipſum irrepſerunt.

899. *Habent Tedæ tenentes.*] Viz. Tedæ continent, ut lib. I. Amplexi quod habent, id eſt, Amplectimur.

906. *Quod ſupereſt, agere incipiam, &c.*] V. 182. præclara diſputatio inſtituitur de *Magnete*, Hujus autem idem eſt, quod & reliquarum diſputationum conſilium, quod nemo olim obſervavit. Nam hic Lapis Herculi attribuitur, & vim ſuam illius Numini acceptam referre creditur: Jam Fontes ſuos amiſit Jupiter, & quid Filio parcat Lucretius, qui Patri non pepercit? Ut virtutem attractricem Magnetis rectiùs explicet Lucretius, quatuor capita præmittit, quæ tametſi aliàs comprobata fuerint, hic tamen inculcata vult ob inſignem difficul tem; Unum caput eſt, effluere continuò c puſcula quædam ex omnibus rebus, v. 15. A rum, nullum eſſe Corpus adeò Solidum, q non inania ſpatiola intercepta contineat, v. Tertium, emiſſa corpuſcula non omnibus re eadem ratione congruere, v. 20. Quartum, ania ſpatiola non uniuſmodi circumſcriptio in rebus omnibus eſſe, quare nec eadem q buſlibet corpuſculis accommodari, v. 17. ita præmiſſis dicere aggreditur cauſam ſeu m dum quo Magnes Ferrum attrahit, Ferrum ad Magnetem fertur. Is autem in eo conſiſt ut effluant ex Magnete corpuſcula, ex quo fi ut Aër circa Magnetem diſcutiatur, atque id eo multa inania Spatiola creentur; Et qu cùm Ferrum collocatur intra diſcuſſi Aë Sphæram, multum Inanis inter ipſum & M netem eſt interceptum, tunc evenit, ut in c partem corpuſcula Ferri liberiùs proſiliant (n omnium Corporum ſemina in vacuum ſpati ſubitò prorumpunt) ac verſus Magnetem p inde ferantur, non poſſunt verò eò contende quin pelliciant ſimul cohærentia, (Ferri ant ſemina ſunt maximè implicita) atque idei totam Ferri Maſſam: v. 19. Interea verò, q

Naturæ, Lapis hic ut ferrum ducere poſſit,
Quem Magneta vocant patrio de nomine Graii,
Magnetum quia ſit patriis in finibus ortus.
Hunc homines Lapidem mirantur, quippe catenam
Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex ſe.
Quinque etenim licet interdum, plureiſque videre
Ordine demiſſos levibus jactarier auris,
Unus ubi ex uno dependet ſubter adhærens;
Ex alioque alius Lapidis vim, vinclaque noſcit:
Uſqueadeo permananter vis pervalet ejus.
Hoc genus in rebus firmandum 'ſt multa priùs, quàm
Ipſius reij rationem reddere poſſis:
Et nimium longis ambagibus eſt adeundum:
Quò magis attentas aureis, animumque repoſco.
Principiò, omnibus à rebus, quaſcunque videmus,
Perpetuò fluere, ac mitti, ſpargique neceſſe 'ſt
Corpora, quæ feriant oculos viſumque laceſſant:
Perpetuòque fluunt certis ab rebus odores,
Frigus ut à fluviis, Calor à ſole, Æſtus ab undis
Æquoris exeſor mœrorum littora propter:
Nec varii ceſſant ſonitus manare per Aures.
Denique in Os ſalſi venit humor ſæpe ſaporis,
Cùm mare verſamur propter; dilutaque contra
Cùm tuimur miſceri Abſinthia tangit Amaror:
Uſqueadeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undique parteis:
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi,
Perpetuò quoniam ſentimus, & omnia ſemper
Cernere, Odorari licet, & ſentire Sonorem.
Nunc omnes repetam quàm raro corpore ſint res,

ut Lapis ille, quem Græci patrio de nomine vocant Magneta, quia natus & inventus eſt in regionibus Magnetum: Homines admirantur hunc lapidem, quoniam ſæpe ex Annulis ferreis nullo quidem vinculo connexis, ſed ex ſeipſo tantum pendentibus catenam efficit; Interdum enim videre licet plures Annulos ex illo pendentes levibus ventis agitari, cùm Unus Annulus ex uno, cui ſubter adhæret, pendet; Aliuſque ex alio vim Lapidis attractricem ſentit, tam longè latèque diffunditur penetratque ſubtilis illius & potens virtus. Cùm verò de hujuſmodi rebus inquiramus, multa ponenda ſunt, & probanda, antequam rei ipſius rationem poſſis reddere; Per longas ambages procedendum eſt, & hanc præſertim ob cauſam aures attentas & animum attentum poſco. Principiò, neceſſe eſt perpetuò fluere, ſpargi, ac mitti ex omnibus rebus, quaſcunque videmus, quædam Corpora, quæ in oculos incurrunt, & laceſſunt viſum; A quibuſdam rebus Odores perpetuò fluunt, ut Frigus à Fluviis, Calor a Sole, Æſtus (Salſus Vapor) à Mari, qui exedit mœnia juxta oras maritimas poſita: Varii etiam ſoni perpetuò volitant per Aures, denique, cum juxta Mare ambulemus, ſalſus ſapor in ora noſtra ſæpe venit, & cum videamus tetra Abſynthia conteri & miſceri, Sapor amarus linguam afficit. Ita res aliquæ ab omnibus rebus perpetuò fluunt, & in omnes undique partes dimittuntur; Nec ullo temporis momento ceſſant à fluendo, quippe perpetuò ſentimus, & ſemper poſſumus videre rem quamlibet, Odores etiam & Sonos ſentire. Nunc quod olim in primo libro docui, repetam quam rarò corpore res ſint,

NOTÆ.

Ferrum tendit indiſcriminatim ſurſum, deorſum, tranſverſum, & in quamcunque obliquitatem, prout ad Magnetem appoſitum fuerit, docet non poſſe id fieri, niſi ratione inducti Vacui, in quod Corpora, alioquin deorſum ſolùm prolabentia, indiſcriminatim ab ictibus aliorum corporum protrudantur, v. 5.

908. *Quem Magneta vocant*, &c.] Vid. Bocharti Geog. Sa. par. Poſt. lib. I. cap. 38.

913. *Auris.*] Alii, *Hamis*: Iſti verò fruſtrà; Neque enim iſta voce hoc in loco uteretur Lucretius, qua ante verſum, 1087. uti non debuit; neque hamis jactantur Annuli, at levibus auris agitari quis neſcit, qui vidit Annulos ſuſpenſos?

921. *Principio, omnibus*, &c.]. Vid. lib. IV. v. 217.

Nam quamvis illud rectè percipere ſit utile ad explicanda multa Naturæ Phænomena; tamen ad hanc rem, de qua, jam diſputo, declarandam imprimis neceſſarium eſt probare, Nihil in rerum Natura eſſe niſi Corpus Inani mixtum. Primum, in cavernis ſaxa ſuperna ſudant humore, & guttulis fluentibus diſtillant; è toto etiam noſtro Corpore Sudor manat, Barba creſcit, & Pili per omnia noſtra membra & Artus, Alimentum omne in venas diſtribuitur, alit, atque auget extremas partes Corporis, imò Ungues: Sentimus etiam Frigus, & Calorem tranſire per Æs, per Aurum, atque Argentum, cum Ærea, aut Argentea pocula liquore calido vel frigido plena manibus tenemus. Denique Voces penetrant ſaxea diſſepta (parietes) domorum, Odor permanat, Friguſque, Calorque Ignis, quinetiam vis Morbi quæ extrinſecus inſinuatur tranſire ſolet per ipſum Ferrum, quà Lorica circum coërcet corpus

Commemorare, quod in primo quoque carm
claret.
Quippe etenim, quamquam multas hoc perti
ad res
Noſcere, cum primis hanc ad rem protinus ipſa
Qua de diſſerere aggredior, firmare neceſſe'ſt
Nil eſſe in promptu, niſi miſtum Corpus Inani
Principio fit, ut in ſpeluncis ſaxa ſuperna
Sudent humore, & guttis manantibu' ſtillent:
Manat item nobis è toto corpore Sudor,
Creſcit barba, pilique per omnia membra,
artus:
Diditus in venas cibus omneis, auget, alitque
Corporis extremas quoque parteis unguiculoſq
Frigus item tranſire per æs, calidumque vapor
Sentimus: ſentimus item tranſire per aurum,
Atque per argentū, cùm pocula plena tenemus.
Denique per diſſepta domorum ſaxea voces
Pervolitant, permanat Odos, Friguſque, Vapoſ
Ignis: quin Ferri quoque vim penetrare ſuëvit
Undique qua circum corpus lorica coërcet;

NOTÆ.

946. *Diditus.*] Sive *Diditur* legas, perinde eſt.

954. *Undique qua circum Corpus,* &c.] Ita aliquando *Lambinus,* viz. Penetrare ſuevit vis morbida Ferrum ea parte, qua parte Lorica corpus undique circum coërcet: id eſt, Morbus etiam Loricatum tentat, & corripit; neque Lorica, quæ totum Hominis corpus tegit & circumdat, arcere vim & cauſam morbi externam poteſt, quò minùs in Corpus penetret: In iterata editione legit, *quà circum Corii lorica,* id eſt, qua parte circulum & ambitum corii, quod Loricæ ſupponitur, & ſubjicitur, coërcet. Gifanius, *Coli circum:* Coli autem circus, ſive circulus, eſt Pectus, Venter, & latera; Vel potiùs *Colobi circum,* Nam *Colobium* ambiebat Pectus, cui *Colobio* inducebatur inſuper Lorica. Salmaſius, Epiſt. 52. ita conſtituit,

——— *Permanat odos, friguſque, vapoſque*
Ignis, qui *Ferri quoque vim penetrare ſuëvit.*
Denique, quà circum cœli *lorica coërcet*
Morbida vis quæcunque extrinſecus inſinuatur.

Poſtremò inquit quæcunque, qua circum Cœli lorica coërcet, id eſt, ſub Cœli tegmine, vel, ut alibi, quà nos Cœli ambit amictus, morb vis Corporibus inſinuatur. Faber tandem,

——— *Quin ferri quoque vim penetrare ſu*
Undique quam *circum* corii *lorica coercet,*
Morbida vis quæcunque extrinſecus inſinu
Nam tempeſtatem *Cœlo, Terrave* coorta
Vel Ferri natura timet, circumque ſatiſ

Senſus erit, vi tempeſtatis Ferrum ipſum d ti & diffringi, non itaque debere tantoperè rum videri, ſi per poros & meatus Loricæ c munitæ Morbida vis, ſive peſtilens & no Aër quandoque inſinuetur. Nihil placet quid addam vix habeo: Quid enim de *Lor* Lucretius, quis enim unquam crediderit morbidam militis loricati loricam penetr Quid inſuper de Cœli ambitu? Nugæ: Nihil. Igitur pro *Morbida Vis,* in v. 955 gatur *Fervida Vis,* & tum plana erunt omni perſpicua, ſæpe enim loricati milites, dum bem expugnant, Pice, Sulphure, ſeu A fervente aſperſi vim fervidam loricas ſuas p trantem ſenſerunt. Hæc optimè conven præcedentibus, & ſequentes verſus mihi vi rectè explicare.

Morb

Morbida vis quæcunque extrinſecus inſinuatur.
Et tempeſtates terra cœloque coortæ
E cœlo emotæ terraque repente faceſſunt,
Quandoquidem nihil eſt, non raro corpore nexum.
Huc accedit, uti non omnia, quæ jaciuntur
Corpora cunque ab rebus, eodem prædita ſenſu,
Atque eodem pacto rebus ſint omnibus apta.
Principiò, Terram, Sol excoquit, & facit are:
At glaciem diſſolvit, & altis montibus altè
Exſtructas ningueis radiis tabeſcere cogit,
Denique cera liqueſcit in ejus poſta vapore,
Ignis item liquidum facit æs, aurumque reſolvit:
At coria, & carnem trahit, & conducit in unum.
Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni,
At coria, & carnem mollit durata calore:
Barbigeras oleaſter eò juvat uſque Capellas,
Diffluat ambroſia quaſi verò, & nectare tinctus:
At nihil eſt, Homini fronde hac quod amarius extet.
Denique Amaracinum fugitat Sus & timet omne
Unguentum; nam, ſetigeris ſubus acre venenum'ſt,
Quod nos interdum tanquam recreare videtur.
At contrà Nobis Cœnum teterrima cùm ſit
Spurcities, eadem Subus hæc res munda videtur,
Inſatiabiliter toti ut volvantur ibidem.
Hoc etiam ſupereſt, ipſa quam dicere de re
Aggredior, quod dicendum priùs eſſe videtur.
Multa foramina cùm variis ſint reddita rebus,
Diſſimili inter ſe natura prædita debent
Eſſe, & habere ſuam naturam quæque, viaſque,
Quippe etenim varii ſenſus Animantibus inſunt,
Quorū quiſque ſuam propriè rem percipit in ſe.
Nam penetrare alià ſonitus, aliaque ſaporem
Cernimus è ſuccis, alià Nidoris odores,

Denique Tempeſtates in Cœlo vel Terra ortæ ſubitò è Cœlo aut Terra erumpentès penetrant omnia & permanant, quoniam in rerum Natura nullum eſt Corpus, quod non eſt rarum, ſeu quod poros & meatus non habet. His adde quod omnia Corpora quæ è rebus emittuntur non ſunt ejuſdem conditionis & figuræ; neque pariter rebus omnibus conveniunt, aut eodem modo in res omnes agunt: Primum Sol urit, & arefacit Terram, at diſſolvit glaciem, & nives altis montibus altè exſtructas radiis ſuis cogit tabeſcere; Denique Cera ab illius calore liqueſit; Ignis item liquefacit Æs, & reſolvit Aurum, at contrahit Coria & carnem & in unum conducit: Deinde Aqua indurat Ferrum, quod ab Igne cœpit molleſcere, at Coria & Carnem ab Igne condurata emollit: Oleaſter Capris Barbatis adeò gratus eſt, ut Nectaris & Ambroſiæ ſuccos continere videatur, Homini verò nihil eſt frondibus iſtius arboris amarius; Denique Sus fugit Amaracinum, & timet omne Unguentum, Illud enim eſt Subus vehementer ingratum, quod Nos Homines interdum juvat, & recreat: At e contra, cùm Cœnum ſit nobis ingratiſſima ſpurcities, Subus tamen adeò jucunda eſt, ut in illa inſatiabiliter toti volvantur. Sed priuſquam de ipſà re diſputo, Hoc videtur declarandum; Nempe cum multi ſint in diverſis rebus meatus, iſti meatus debent eſſe inter ſe diſſimiles, & ſinguli debent habere propriam figuram, propriamque circumſcriptionem. Nam in Animalibus ſunt varii ſenſus, & unuſquiſque iſtorum ſenſuum proprium ſuum objectum proprio modo receptum in ſe percipit: Cernimus enim Sonos per alios meatus tranſire,

NOTÆ.

957. *Faceſſunt.*] Diſcedunt, Lambinus; Mallem, Penetrant, & pervadunt omnia.

965. *In ejus.*] Alii, *In Ignis.*

977. *Res munda.*] Alii, *Hæc jucunda*, viz. Spurcities, quæ lectio, quicquid ſentit *Lambinus*, ferri poteſt.

986. *Nam penetrare alià ſonitus, &c.*] Sine omni judicio *Giſanius* in utraque editione ſcripſit *aliò, alioque*; cùm agatur de meando, penetrando, ſubeundo, unde mox legas, *per Saxa*, per *Lignum*, *per Aurum*, & *meare vitro*, id eſt, per Vitrum. *Faber.*

Propter diſſimilem naturam, textaque rerum:
Præterea manare aliud per Saxa videtur:
Atq; aliud per Ligna: aliud tranſire per Aurū:
Argentoque foras aliud, Vitroque meare.
Nam fluere hàc Species, illàc Calor ire videtur:
Atque aliis aliud citiùs tranſmittere eâdem.
Scilicet id fieri cogit Natura viarum,
Multimodis varians, ut paullò oſtendimus antè.
Quapropter benè ubi hæc confirmata atque locata
Omnia conſtiterint nobis præpôſta, parata:
Quod ſupereſt, facilè hinc ratio reddetur, & omnis
Cauſa patefiet, quæ Ferri pelliciat vim.
Principio, fluere è Lapide hoc permulta neceſſe 'ſt
Semina, ſive Æſtum, qui diſcutit Aëra plagis:
Inter qui Lapidem, Ferrumque 'ſt cunque locatus.
Hoc ubi inaniter ſpatium, multuſque vaceſit
In medio locus: extemplo primordia Ferri
In vacuū prolapſa cadunt conjuncta, fit utque
Annulus ipſe ſequatur, eatque ita corpore toto.
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
Indupedita ſuis arctè connexa cohæret,
Quàm validi Ferri naturæ frigidus horror.
Quò minùs eſt mirum, quod paullò diximus antè,
Corpora ſi nequeunt de Ferro plura coorta
In vacuum ferri, quin Annulus ipſe ſequatur:
Quod facit & ſequitur donec pervênit ad ipſum
Jam Lapidem, cæciſque in eo compagibus hæſit.
Hoc fit item cunctas in parteis, unde vaceſit

Sapores per alios, & per alios Odores. Præterea, aliud videtur tranſire per Saxa, aliud per Ligna, aliud per Aurum, & Argentum, per Vitrum aliud: Nam per Vitrum Species & Imagines rerum, per Aurum, &c. Calor tranſit; Aliud quoque citius & facilius alio per eandem rem & eoſdem meatus videtur tranſire, illud enim facit meatuum natura, quæ varia & diverſa eſt, ut paullo antè docui, propter diſſimilem naturam, & diverſam texturam rerum in quibus iſta foramina & meatus ſunt. Quapropter cum hæc omnia modò propoſita benè probata & confirmata ſint, deinde facile ratio reddetur, & manifeſta fiet Cauſa quæ Ferrum attrahit. Primum neceſſe eſt multa Semina, ſive Halitum quendam fluere ex hoc Lapide, qui halitus impetu ſuo diſcutiat & dimoveat omnem Aërem, qui inter Lapidem Ferrumque eſt collocatus. Cum verò hoc ſpatium inanitur, & inter Ferrum Lapidemque locus fit vacuus, tum ſubitò Ferri Semina quædam, non quidem a reliquo Ferri corpore ſoluta in Vacuum prorumpunt, atque inde fit ut totum Annuli corpus ſequatur: Neque enim ulla res conſtat ex Seminibus quæ arctius conjunguntur aut magis implicantur, quam frigidum rigidumque Ferrum: Ideoque minus eſt mirum, quod modo dixi, ſi plura Semina Ferri non poſſint in Vacuum prorumpere, quin totus Annulus ſequatur, quod quidem facit, & ſequitur prorumpentia Semina, donec ad ipſum Lapidem pervenit, ibique latentibus quibuſdam vinculis conjunctus adhæret. Hoc autem fit in cunctas partes, undecunque

NOTÆ.

1000. *Principiò, fluere è Lapide hoc,* &c.] Duobus modis vim Magneticam expoſuit Epicurus, mirum verò alterum prætermiſiſſe *Lucretium*, niſi fortè ille excidit e textu, ac potiſſimùm cùm verſus ſequatur, quibus non male cohæret; cùmque ea, quæ Lucretius magno apparatu præmittit, videantur eſſe illi, quàm ſuperſtiti accommodatiora; Si plura requiras, vid. Gaſſendi Tom. 2. pag. 125. ubi multa invenies quæ Epicuri doctrinam illuſtrant.

1015. *Hoc fit item,* &c.] Quinque verſus qui ſequuntur ad explicationem modò propoſitam, quamvis id ſentiat Gaſſendus, pertinere non exiſtimo: ibi enim per ſemina e Ferro in locum vacuum ab effluviis Magnetis factum exſilientia tota res agitur; In his autem verſibus Corpora ictibus in Vacuum protruduntur: Ideoque cum ſequentibus rectiùs conjungi poſſunt.

Cunque

Cunque locus, ſive ex tranſverſo, ſive ſuperne,
Corpora continuò in vacuum vicina feruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipſa
Sponte ſua ſurſum poſſunt conſurgere in auras,
Huc accedit itē, quare queat id magis eſſe:
" Hæc quoque res adjumento, motuque juvatur:
Quòd ſimul à fronte eſt Annelli rarior Aër
Factus, inanituſque locus magis ac vacuatus.
Continuò fit, uti qui poſt eſt cunque locatus
Aër, à tergo quaſi provehat atque propellat.
Semper enim circum poſitus res verberat Aër.
Sed tali fit uti propellat tempore Ferrum,
Parte quòd ex una ſpatium vacat, & capit in ſe.
Hic, ubi, quem memoro, per crebra foramina Ferri 'ſt
Parvas ad parteis ſubtiliter inſinuatus:
Trudit & impellit, quaſi Navim velaque Ventus.
Denique res omnes debent in corpore habere
Aëra, quandoquidem raro ſunt corpore, & Aër
Omnibus eſt rebus circumdatus appoſituſque.
Hic igitur, penitus qui in Ferro'ſt abditus Aër,
Sollicito motu ſemper jactatur, eoque
Verberat Annellum dubio procul: & ciet intùs
Scilicet: atque eòdem fertur, quo præcipitavit
Jam ſemel, & quamquam in partem conamina ſumſit.
Fit quoque ut à Lapide hoc Ferri natura recedat
Interdum,

locus ſit vacuus, ſive à latere, ſive ſuperne, corpora ſpatio inanito vicina in illud ſubitò prorumpunt; quippe Corporum aliorum ictibus agitantur, neque ſponte ſua poſſunt ſurſum in Auras conſurgere. His conjunge alias cauſas quæ hanc rem (motum Annuli ad Lapidem) juvent: Namque hæc res aliorum corporum impulſu promovetur; Quoniam ſimul ac Aër qui eſt a fronte Annuli (qui eſt inter Annulum & Lapidem) rarior fit, locuſque ex illa parte inanitus magis ac vacuatus; Continuò fit ut Aër, qui eſt à tergo illius Annuli, promoveat ipſum & propellat: Nam Aër qui circa res eſt, iſtas res verberat; tum verò propellit Ferrum quoniam ex una parte vacuus fit locus qui illud Ferrum extemplo recipit: Cum verò hic ſubtilis Aër, cujus mentionem feci, per crebros ferri meatus intrans ad ſingulas iſtius Ferri partes ſe applicuit, tum trudit & propellit Ferrum, ut Ventus navim & vela. Denique omnes res debent in ſe continere Aërem, quoniam poros & meatus habent; & Aer omnes res cingit, illarumque lateribus eſt adpoſitus: Hic autem Aer qui eſt in intimis Ferri partibus, irrequieto motu ſemper agitatur, atque ita proculdubio verberat Annulum, atque intus ciet, atque in eam partem (vacuum, viz. ſpatium) fertur, in quam ſemel cœpit tendere, & Annulum movere: Aliquando etiam accidit, ut Ferrum ab hoc Lapide recedat,

Notæ.

1020. *Huc accedit item, &c.*] Contendit motum Ferri adjuvari ab Aëre, ob continuam quandam iſtius motionem agitationemque: Et primùm quidem, v. 12. ab Aëre exteriore, qui cùm ſemper urgeat, & urgeat vehementiùs qua ex parte copioſior eſt, non poſſit non impellere Ferrum in quam partem eſt parcior ſeu inanior, utpote verſus ipſum Magnetem. Deinde, v. 8. etiam ab interiore, qui pari ratione, cùm ſemper agitet, commoveat, compellat, non poſſit non indere motum in quam partem ſpatium eſt inanius redditum.

1021. *Hæc quoque res adjumento.*] Hic verſus mihi ſuſpectus eſt, longè enim abeſt ab elegantia Lucretiana, atque eo detracto nihil de ſententia decèdit: *Lambinus.* Palmerius legit, *Molimento.*

1030. *Parvas.*] Alii, *Primas*, *Privas*, & *Pronas.*

1040. *Fit quoque ut à Lapide hoc, &c.*] Adnotat *Gaſſendus*, videri *Lucretio* perſpectum fuiſſe id experimentum, quo Magnes Ferrum interdum manifeſtè repellit, videturve repellere: Scilicet, deprehenſum eſt eſſe in Magnete duas quaſdam oppoſitas partes (Poles jam vulgò dicimus,

Propter diſſimilem naturam, textaque rerum:
Præterea manare aliud per Saxa videtur:
Atq; aliud per Ligna: aliud tranſire per Aurū:
Argentoque foras aliud, Vitroque meare.
Nam fluere hàc Species, illàc Calor ire videtur:
Atque aliis aliud citiùs tranſmittere eâdem.
Scilicet id fieri cogit Natura viarum,
Multimodis varians, ut paullò oſtendimus antè.
Quapropter benè ubi hæc confirmata atque locata
Omnia conſtiterint nobis præpôſta, parata:
Quod ſupereſt, facilè hinc ratio reddetur, & omnis
Cauſa patefiet, quæ Ferri pelliciat vim.
Principio, fluere è Lapide hoc permulta neceſſe 'ſt
Semina, ſive Æſtum, qui diſcutit Aëra plagis:
Inter qui Lapidem, Ferrumque 'ſt cunque locatus.
Hoc ubi inaniter ſpatium, multuſque vaceſit
In medio locus: extemplo primordia Ferri
In vacuū prolapſa cadunt conjuncta, fit utque
Annulus ipſe ſequatur, eatque ita corpore toto.
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
Indupedita ſuis arctè connexa cohæret,
Quàm validi Ferri naturæ frigidus horror.
Quò minùs eſt mirum, quod paullò diximus antè,
Corpora ſi nequeunt de Ferro plura coorta
In vacuum ferri, quin Annulus ipſe ſequatur:
Quod facit & ſequitur donec pervênit ad ipſum
Jam Lapidem, cæciſque in eo compagibus hæſit.
Hoc fit item cunctas in parteis, unde vaceſit

Sapores per alios, & per alios Odores. Præterea, aliud videtur tranſire per Saxa, aliud per Ligna, aliud per Aurum, & Argentum, per Vitrum aliud: Nam per Vitrum Species & Imagines rerum, per Aurum, &c. Calor tranſit; Aliud quoque citius & facilius alio per eandem rem & eoſdem meatus videtur tranſire, illud enim facit meatuum natura, quæ varia & diverſa eſt, ut paullo antè docui, propter diſſimilem naturam, & diverſam texturam rerum in quibus iſta foramina & meatus ſunt. Quapropter cum hæc omnia modò propoſita bene probata & confirmata ſint, deinde facile ratio reddetur, & manifeſta fiet Cauſa quæ Ferrum attrahit. Primum neceſſe eſt multa Semina, ſive Halitum quendam fluere ex hoc Lapide, qui halitus impetu ſuo diſcutiat & dimoveat omnem Aërem, qui inter Lapidem Ferrumque eſt collocatus. Cum verò hoc ſpatium inanitur, & inter Ferrum Lapidemque locus fit vacuus, tum ſubitò Ferri Semina quædam, non quidem a reliquo Ferri corpore ſoluta in Vacuum prorumpunt, atque inde fit ut totum Annuli corpus ſequatur: Neque enim ulla res conſtat ex Seminibus quæ arctius conjunguntur aut magis implicantur, quam frigidum rigidumque Ferrum: Ideoque minus eſt mirum, quod modo dixi, ſi plura Semina Ferri non poſſint in Vacuum prorumpere, quin totus Annulus ſequatur, quod quidem facit, & ſequitur prorumpentia Semina, donec ad ipſum Lapidem pervenit, illique latentibus quibuſdam vinculis conjunctus adhæret. Hoc autem fit in cunctas partes, undecunque

Notæ.

1000. *Principiò, fluere è Lapide hoc, &c.*] Duobus modis vim Magneticam expoſuit Epicurus, mirum verò alterum prætermiſiſſe *Lucretium*, niſi fortè ille excidit e textu, ac potiſſimùm cùm verſus ſequatur, quibus non male cohæret; cùmque ea, quæ Lucretius magno apparatu præmittit, videantur eſſe illi, quàm ſuperſtiti accommodatiora; Si plura requiras, vid. Gaſſendi Tom. 2. pag. 125. ubi multa invenies quæ Epicuri doctrinam illuſtrant.

1015. *Hoc fit item, &c.*] Quinque verſus qui ſequuntur ad explicationem modò propoſitam, quamvis id ſentiat Gaſſendus, pertinere non exiſtimo: ibi enim per ſemina e Ferro in locum vacuum ab effluviis Magnetis factum exſilientia tota res agitur; In his autem verſibus Corpora ictibus in Vacuum protruduntur: Ideoque cum ſequentibus rectiùs conjungi poſſunt.

Cunque

Cunque locus, ſive ex tranſverſo, ſive ſuperne,
Corpora continuò in vacuum vicina feruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipſa
Sponte ſua furſum poſſunt conſurgere in auras,
Huc accedit itē, quare queat id magis eſſe:
" Hæc quoque res adjumento, motuque juvatur:
Quòd ſimul à fronte eſt Annelli rarior Aër
Factus, inanituſque locus magis ac vacuatus.
Continuò fit, uti qui poſt eſt cunque locatus
Aër, à tergo quaſi provehat atque propellat.
Semper enim circum poſitus res verberat Aër.
Sed tali fit uti propellat tempore Ferrum,
Parte quòd ex una ſpatium vacat, & capit in ſe.
Hic, ubi, quem memoro, per crebra foramina Ferri 'ſt
Parvas ad parteis ſubtiliter inſinuatus:
Trudit & impellit, quaſi Navim velaque Ventus.
Denique res omnes debent in corpore habere
Aëra, quandoquidem raro ſunt corpore, & Aër
Omnibus eſt rebus circumdatus appoſituſque.
Hic igitur, penitus qui in Ferro'ſt abditus Aër,
Sollicito motu ſemper jactatur, eoque
Verberat Annellum dubio procul: & ciet intùs
Scilicet: atque eôdem fertur, quo præcipitavit
Jam ſemel, & quamquam in partem conamina ſumſit.
Fit quoque ut à Lapide hoc Ferri natura recedat
Interdum,

locus ſit vacuus, ſive à latere, ſive ſuperne, corpora ſpatio inanito vicina in illud ſubitò prorumpunt; quippe Corporum aliorum ictibus agitantur, neque ſponte ſua poſſunt ſurſum in Auras conſurgere. His conjunge alias cauſas quæ hanc rem (motum Annuli ad Lapidem) juvent: Namque hæc res aliorum corporum impulſu promovetur; Quoniam ſimul ac Aer qui eſt a fronte Annuli (qui eſt inter Annulum & Lapidem) rarior fit, locuſque ex illa parte inanitus magis ac vacuatus; Continuò ſit ut Aer, qui eſt à tergo illius Annuli, promoveat ipſum & propellat: Nam Aër qui circa res eſt, iſtas res verberat; tum verò propellit Ferrum quoniam ex una parte vacuus ſit locus qui illud Ferrum extemplo recipit: Cum verò hic ſubtilis Aër, cujus mentionem feci, per crebros ferri meatus intrans ad ſingulas iſtius Ferri partes ſe applicuit, tum trudit & propellit Ferrum, ut Ventus navim & vela. Denique omnes res debent in ſe continere Aërem, quoniam poros & meatus habent; & Aer omnes res cingit, illarumque lateribus eſt adpoſitus: Hic autem Aer qui eſt in intimis Ferri partibus, irrequieto motu ſemper agitatur, atque ita proculdubio verberat Annulum, atque intus ciet, atque in eam partem (vacuum, viz. ſpatium) fertur, in quam ſemel cœpit tendere, & Annulum movere: Aliquando etiam accidit, ut Ferrum ab hoc Lapide recedat,

NOTÆ.

1020. *Huc accedit item*, &c.] Contendit motum Ferri adjuvari ab Aëre, ob continuam quandam iſtius motionem agitationemque: Et primùm quidem, v. 12. ab Aëre exteriore, qui cùm ſemper urgeat, & urgeat vehementiùs qua ex parte copioſior eſt, non poſſit non impellere Ferrum in quam partem eſt parcior ſeu inanior, utpote verſus ipſum Magnetem. Deinde, v. 8. etiam ab interiore, qui pari ratione, cùm ſemper agitet, commoveat, compellat, non poſſit non indere motum in quam partem ſpatium eſt inanius redditum.

1021. *Hæc quoque res adjumento.*] Hic verſus mihi ſuſpectus eſt, longè enim abeſt ab elegantia Lucretiana, atque eo detracto nihil de ſententia decèdit: *Lambinus.* Palmerius legit, *Molimento.*

1030. *Parvas.*] Alii, *Primas*, *Privas*, & *Pronas.*

1040. *Fit quoque ut à Lapide hoc*, &c.] Adnotat *Gaſſendus*, videri *Lucretio* perſpectum fuiſſe id experimentum, quo Magnes Ferrum interdum manifeſtè repellit, videturve repellere: Scilicet, deprehenſum eſt eſſe in Magnete duas quaſdam oppoſitas partes (Poles jam vulgò dicimus,

Interdum, fugere, atque ſequi conſueta viciſſim.
Exſultare etiam Samothracia ferrea vidi:
Et ramenta ſimul Ferri furere intus ahenis
In Scaphiis, lapis hic Magnes cùm ſubditus eſſet:
Uſqueadeo fugere à Saxo geſtire videtur.
Ære interpoſito diſcordia tanta creatur,
Propterea, quia nimirum priùs æſtus ubi Æris
Præcepit, Ferrique vias poſſedit apertas;
Poſterior Lapidis venit æſtus, & omnia plena
Invenit in Ferro: neque habet quà tranet, ut antè.
Cogitur offenſare igitur pulſareque fluctu
Ferrea texta ſuo; quo pacto reſpuit ab ſe,
Atque per Æs agitat, ſine eo quæ ſæpe reſorbet.
Illud in his rebus mirari mitte, quòd æſtus
Non valet è Lapide hoc alias impellere item res:
Pondere enim fretæ partim ſtant, quod genus Aurū:
Ac partim Raro quia ſunt cum corpore, ut æſtus
Pervolet intactus, nequeunt impellier uſquam;
Lignea materies in quo genere eſſe videtur.
Inter utraſque igitur Ferri natura locata,
Æris ubi accepit quædam corpuſcula: tum fit,

nempe conſuetum modo fugere modo ſequi hunc Lapidem; Etiam vidi ferrea Samothracia exultare, & ramenta Ferri in Vaſis æreis poſita exſilire, cum Magnes eſſet iſtis Vaſis ſubditus. Tam vehementer Ferrum conatur recedere à Saxo cum Æs interponitur, & tanta inter Ferrum & Magnetem diſcordia creatur: Nempe quoniam poſtquam effluvia ab Ære ingreſſa ſunt apertos meatus Ferri, illoſque impleverunt, tum effluvia a Lapide veniunt, & meatus Ferri plenos invenientia, neque viam per quam, uti ſolebant, tranſeant habentia, in ipſum Ferri corpus impingunt, illudque fluctu ſuo pulſant; Quo pacto Magnes à ſe Ferrum rejicit, & per Æs interpoſitum repellit, quod tamen cum nullum Æs interponatur, attrahit. Ne vero mireris quod hujus Lapidis effluvia alias item res non valent impellere: Quædam enim res adeo ponderoſæ ſunt, ut moveri non poſſunt, ex. gr. Aurum: Quædam autem res tot & tam laxos habent meatus, ut effluvia per illos tranſeant, neque unquam offendant, ita ut nunquam impelli poſſunt iſtæ res, atque inter iſtiuſmodi res Lignum præcipuè enumerari poteſt: At vero Ferrum, cum ſit res medii generis, (cum ſit minus grave quàm Aurum, & minus rarum quàm Lignum) quando quædam Æris corpuſcula intra ſuos meatus recepit, tum demum ſit,

NOTÆ.

cimus, alterum Boreum, alterum Auſtrinum) quarum uni ſi admoveatur unum Ferreæ acûs extremum, trahatur ab illa, & ſi idem extremum poſtea admoveatur alteri, ab illa refugiat, repellique appareat; cùm & aliunde oppoſitum ab iſta trahatur, ab illa refugiat: At nimis ſibi indulget vir ille magnus, nihil enim in his verſibus proponitur de Fuga Ferri, quod per ſequentia exempla non ſatis declaratur. Sæpe autem vidit *Lucretius* minutos annulos, & ramenta Ferri in vaſe æneo poſita ſubſultare, cùm Magnes vas iſtud æneum ſubtùs contingeret; & perſuaſus cauſam eſſe in Corpore æris interpoſito, (cùm interpoſito tamen vitreo, ligneo, lapideo, quovis alio, haud ſecùs contingat) ita cauſam exinde reddit, quod emiſſis quoque ex ære in fruſtula & ramenta Ferri corpuſculis, ſpatiola Ferri iis ſic compleantur, ut accedentia deinceps corpuſcula Magnetica per æs trajecta ubi ea occupata comperiunt, ſubagitent, & quo poſſunt niſu propellant. v. 24.

1042. *Samothracia Ferrea.*] Annuli Ferrei, pervii & caſſi; Olim Flamen Dialis geſtabat, *Annulo niſi pervio caſſoque ne utitor*: Demum Servi, & Plinii ætate, *Servitia jam ferrum auro cingunt, alia per ſeſe mero auro decorant, cujus licentiæ origo nomine ipſo in* Samothrace *id inſtitutum declarat*: Plin. Nat. Hiſt. l. XXXIII. cap. 1.

1044. *Scaphiis.*] Vaſis à forma ſcaphæ.

1054. *Illud in his rebus, &c.*] Quæri poteſt, quare Magnes non peræquè ſubagitet propellatque ramenta cæterorum corporum: id fieri cauſatur, v. 9. quod vel ſint graviora quam ut propelli valeant, vel, ſi ſint leviora, laxiora quoque ſint, ita ut Magnetis corpuſcula per illa liberè tranſirent.

Impellant

Impellant ut eam Magneſî ſemina ſaxi.
Nec tamen hæc ita ſunt aliarum rerum aliena,
Ut mihi multa parum genere ex hoc ſuppeditentur,
Quæ memorare queā inter ſe ſingulariter apta.
Saxa vides primùm ſola coaleſcere Calce:
Glutine materies Taurino ita jungitur una,
Ut vitio venæ tabularum ſæpius hiſcant,
Quàm laxare queant compages taurea vincla.
Vitigeni latices in Aquaï fontibus audent
Miſceri, cùm Pix nequeat gravis, & leve Olivum:
Purpureuſque colos Conchylî mergitur unà
Corpore cum Lanæ, dirimi qui non queat uſquam:
Non ſi Neptuni fluctu renovare operam des:
Non, mare ſi totū velit eluere omnibus undis.
Denique res Auro Argentum concopulat unà,
Ærique æs Plumbo fit uti jungatur ab albo.
Cætera jàm quàm multa licet reperire? quid ergo?
Nec tibi tam longis opus eſt ambagibus uſquam,
Nec me tam multam hìc operam conſumere par eſt:
Sed breviter paucis reſtat comprendere multa.
Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contra,
Ut cava conveniant plenis hæc illius, illa
Hujuſque: inter ſe junctura horùm optima conſtat.
Eſt etiam, quaſi ut annellis, hamiſque plicata
Inter ſe quædam poſſint coplata teneri:

ut illud impellant effluvia Magnetis. Neque quidem harum rerum tam admiranda eſt & ſingularis conditio, multa enim enumerare poſſum, quæ eodem modo ſibi invicem unicè conveniunt. Primum vides Saxa calce Sola coaleſcere, (compingi) Ligneæ tabulæ à Glutine taurino ita conjunguntur, ut ſæpe in ipſo ſolido ligno fiſſuræ & hiatus facilius fiant, quàm Glutinis iſtius vincula diſſolvi poſſunt: Vinum cum Aqua miſcetur, non item grave Pix, & leve Oleum: Et Purpureus Conchyliorum color ita totum Lanæ corpus imbuit, ut nunquam ſeparari poſſit, imo nunquam, licet omnibus Neptuni fluctibus priſtinum colorem revocare, totoque mari purpureum eluere coneris. Denique una res Aurum Argento copulat, Æs quoque ab Albo Plumbo Æri jungitur. Quam multa ejuſmodi invenire licet? Quid igitur? Nec Tibi opus eſt tam longis ambagibus, nec mihi fas eſt tam multam operam in illis enumerandis conſumere, ſed paucis verbis ego multa breviter complectar: Res iſtæ quarum Texturæ ita mutuo reſpondent, ut hujus rei Cava illius Plenis, & illius Cava hujus Plenis conveniant, facillimè atque arctiſſimè copulari poſſunt: Quadam etiam res quaſi Hamis & Annulis copulatæ conjungantur,

NOTÆ.

1062. *Magneſi Semina ſaxi.*] Alii, *Magneſi flumina Saxi:* Alii, *Magneſia flamina ſaxi.*

1063. *Nec tamen hæc ita ſunt,* &c.] Hactenus de Ferri motu ad Magnetem, aut ejuſdem à Magnete fuga; quod ad ipſam adhæſionem attinet, par eſt quoque inter alias res conſenſus, quippe quæ una tantùm certaque re copulari, & connecti poſſunt. Si verò ipſum modum adhæſionis requiras, in extremis partibus Magnetis Hamos, in extremis partibus Ferri Annulos concipe, & nihil ampliùs inquires. v. 25.

1067. *Glutine taurino.*] Glutinum præſtantiſſimum fit ex Auribus Taurorum, & Genitalibus: Plinius, Nat. Hiſt. lib. XXVIII. cap. 17.

1076. *Denique res auro argentum,* &c.] Faber,

Denique res Auro non Aurum copulat
una,

rectè quidem, Aurum Auro conjungitur, ut Æs Æri, verſu ſequenti: Non tamen rejicienda eſt vulgata Lectio, nam ſupra Aqua miſcetur Vino, &c. Vid. Plin. Nat. Hiſt. lib. XXXIII. cap. 5.

1078. *Quid ergo?*] Quaſi dicat, Num me idcirco hoc loco ea omnia referre oportet? *Lambinus.*

1083. *Hujus Cava illius plenis.*] Id eſt, Hujus corporis cavitates, ſolidis illius corporis & prominentibus corpuſculis.

1086. *Coplata.*] Copulata, ut Gubernaclum.

Quod

& hoc modo Magnes Ferro videtur connecti. Nunc, quæ ſit Morborum cauſa, atque unde Peſtis orta humano generi, pecudumque gregibus cladem letiferam conſtare poſſit, docebo: Primum ſupra docui multarum rerum eſſe Semina, quæ nobis ſunt ſalubria, è contra etiam neceſſe eſt multa eſſe noxia & perniciosa; Illa autem cum caſu coorta infecerint Cœlum, tum Aer ſit Peſtilens; Omnis autem vis & peſtilitas morborum aut extrinſecus, ut Nubes & Nebulæ, ſuperne per Cœlum veniunt, aut ſæpe ſurgunt ex ipſa Terra, cum ſemel humida computruit, intempeſtivis pluviis, & Solibus afflicta. Nonne etiam vides illos qui a patria ſua domoque procul adveniunt (peregrinos Hoſpites) novo inſolitoque Aere & Aqua affici & affligi? Nempe quia Aer plurimum differt ab illo quo antea utebantur. Nam quantum putamus Aerem Britannicum differre ab eo Aere qui eſt in Ægypto, quà Mundi Axis claudicat?

Quod magis in Lapide hoc fieri Ferroque videtur.
Nunc, ratio quæ ſit Morbis, aut unde repente
Mortiferam poſſit cladem conflare coorta
Morbida vis Hominum generi, Pecudumque catervis,
Expediam. Primùm multarum ſemina rerum
Eſſe ſupra docui, quæ ſint vitalia nobis:
Et contrà, quæ ſint morbo, mortique, neceſſe 'ſt
Multa volare; ea cùm caſu ſunt fortè coorta,
Et perturbârunt cœlum, fit morbidus Aër.
Atque ea vis omnis Morborum, peſtilitaſque,
Aut extrinſecus, ut nubes nebulæque ſupernè
Per cœlum veniunt, aut ipſa ſæpe coorta
De terra ſurgunt, ubi putrorem humida nacta 'ſt,
Intempeſtivis Pluviiſque, & Solibus icta.
Nonne vides etiam cœli novitate, & aquarum
Tentari, procul à patria quicunque domoque
Adveniunt? Ideo quia longè diſcrepat Aër.
Nam quid Britannum cœlum differre putamus,
Et quod in Ægypto 'ſt, quà mundi claudicat Axis?

N o t æ.

1088. *Nunc, ratio quæ ſit Morbis*, &c.] Unica remanent irati Numinis indicia, Morbi Epidemii & Peſtes; Si verò nihil in his admirabile & divinum, actum erit de Providentia: Ut Peſtis ratio explicetur non longis ambagibus opus eſt: Quippe ut in Univerſo multa ſunt corpuſcula Hominibus reliquiſque Animalibus ſalubria, ita plurima noxia & lethifera: Quandocunque hæc noxia corpuſcula, ſive per Cœlum intromiſſa, ſive è Terris ſurgentia Aërem replerunt, morbidus fit iſte Aër, & inde Peſtis in viſcera Hominum ingreſſus, v. 13. Si peregrina hæc corpuſcula rejicias, Aërem ipſum excute, atque in illo tanti mali cladiſque originem invenies: Nam diverſarum regionum diverſus Aër, inde qui ſanus Indigenis, Advenis ipſique inaſſuetis inſaluber. v. 11. Inde etiam Morbi quibuſdam regionibus peculiares, v. 5. Jam verò alterius regionis Aër in alteram feratur; ſequatur, neceſſe eſt, totius Cœli corruptio, v. 6. Inde Fontes, Herbæ inficiuntur, vel denium ipſe Aër corruptus enecat, v. 13. Hanc diſputationem demum confirmat *Lucretius* exemplo memorabilis illius Peſtis, quæ vigente bello Peloponneſiaco Athenis contigit, & quàm fuse deſcribit, v. 149.

1103. *Diſcrepat Aer.*] Alii, *Diſcrepitant res*, inepte.

1104. *Britannum Cœlum.*] Ut apud Horat. *Italum Cœlum: Diis patriis, Italoque Cœlo.* Lambinus tamen legit,

> *Nam quid* Britanno cœlo *differre putamus*
> Id *quod in Ægypto eſt.* ———

Codices conſtanter *Britanis*, unde Faber *Britannidis*: Græci enim inſulas illas omnes Βρεττανίδας vocant.

1105. *Claudicat Axis.*] Sæpe Lucretius *Claudicat*, pro *Deficit*: *Quà Mundi claudicat Axis*, id eſt, qua parte Axis, ſeu Polus Arcticus, qui nobis ſublimis ſemper apparet, illis eſt depreſſus; ſeu qua parte Mundus inclinatus eſt ad oram nobis ignotam, quam Græci ἀντάξονα vocant, noſtro Axi contrariam: Eſt autem hæc pars Meridionalis, ſeu Auſtralis. *Lambinus.*

Quidve

Quidve quod in Ponto 'ſt differre à Gadibus, atque
Uſque ad nigra virûm, percoctaque ſæcla calore.
Quæ cùm quatuor inter ſe diverſa videmus,
Quatuor à ventis, & cœli partibus eſſe,
Tum color & facies hominum diſtare videntur
Largiter, & morbi generatim ſæcla tenere.
Eſt Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neque præterea uſquā.
Atthide tentantur Greſſus, Oculique in Achæis
Finibus, inde aliis alius locus eſt inimicus
Partibus, ac membris: Varius concinnat id Aër.
Proinde ubi ſe Cœlū, quod nobis fortè alienū 'ſt,
Commovet, atque Aër inimicus ſerpere cœpit:
Ut nebula, ac nubes paullatim repit, & omne
Quà graditur, conturbat, & immutare coactat.
Fit quoque, ut in noſtrum cùm vênit deniq; cœlum,
Corrumpat, reddatque ſui ſimile atque alienum.
Hæc igitur ſubitò clades nova, peſtilitaſque,
Aut in aquas cadit, aut fruges perſidit in ipſas,
Aut alios hominū paſtus, pecudumq; cibatus:
Aut etiam ſuſpenſa manet vis Aëre in ipſo:
Et cùm ſpiranteis miſtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter ſorbere neceſſe 'ſt.
Conſimili ratione venit Bubus quoque ſæpe
Peſtilitas, etiam pecubus balantibus ægror.
Nec refert utrum nos in loca deveniamus
Nobis adverſa, & cœli mutemus amictum:
An cœlum nobis ultrò natura cruentum
Deferat, aut aliquid, quo non conſuevimus uti:
Quod nos adventu poſſit tentare recenti.

quantum illum qui in Ponto eſt, differre ab eo qui eſt in Gadibus, & uſque ad nigras & radiis Solis percoctas Hominum Gentes (Æthiopum populos) extenditur. Quos quatuor Aeris tractus conjicere poſſimus eſſe inter ſe diverſos, quoniam ſunt ad diverſas & oppoſitas Mundi quatuor partes, præterea Color Vultuſque Hominum illis quatuor tractibus ſubjectorum plurimum diſcrepant, & peculiares morbi homines in ſingulis iſtis regionibus affligunt: Morbus qui dicitur Elephantiaſis in media Ægypto juxta Nili flumina gignitur, neque alibi præterea: In Attica Pedes, & in Achaia Oculi morbo tentantur, ſic aliæ regiones aliis partibus & membris Hominum inimicæ ſunt; Diverſi verò hi morbi ex Aeris diverſitate oriuntur; Proinde, quando alterius regionis Aer, qui nobis noxius eſt, ſedes ſuas deſerit, & in noſtrum Cœlum ſerpere incipit, Ut nebula & nubes paullatim progreditur, omne Cœlum qua prorepit, conturbat, & mutat; denique cum in noſtrum Cœlum venerit corrumpit illud, reddit ſui ſimile, ideoque alienum nobis & noxium. Hæc autem malignitas & Peſtilentia in noſtrum Cœlum ſubitò irrepens vel in Aquas cadit, vel in Fruges & Herbas, aut aliæ Hominum alimenta, & Pecudum pabula deſcendit; aut Malignitas in ipſo Aere ſuſpenſa manet, & cum (reſpiremus) ſpirantes auras ex Aere ducimus, neceſſe eſt ut noxia, quæ cum Aere miſcentur, corpuſcula in corpus noſtrum ducamus: Eodem modo Boves Oveſque Peſtis frequenter corripit: Neque intereſt, utrum Nos veniamus in loca nobis infeſta, Aeriſque ambitum mutemus, an Natura ſponte ſua noxium nobis Aerem deferat, aut aliquid aliud cui non aſſueti ſumus. Quodque recenter in noſtrum Cœlum delatum inſolita vi nos tentare poſſit & afficere.

NOTÆ.

1112. *Eſt Elephas.*] *Elephantia*, & *Elephantiaſis* dicitur, & alii afferunt hunc Morbum infeſtare tantùm incolas Ægypti qui de Nilo bibunt: At Celſus, lib. III. cap. 25. Ignotus pene in Italia, in quibuſdam regionibus frequentiſſimus eſt morbus; vide plura.

1132. *Cœli amictum.*] Alii, *Cœlum amicum*: Et in ſequenti verſu *Inimicum*, aut *Corruptum* pro *Cruentum*, ſed jam occupatus ſum, nec ſequar.

1136. *Hæc ratio quondam*, &c.] Sequitur, Peſtis, quæ Athenas olim vaſtavit, Deſcriptio è ſecundo Thucydidis libro, & tertio Hippocratis de Morbis Popul. deſumpta; Quam adeò feliciter expreſſit, ut, Macrobio judice, Sat. lib. VI. Cap. 2. Virgilius, Georg. 3. certe Ovidius, Met. 7. habuit quem imitaretur.

Hujuſmodi Peſtis & Vis lethifera Athenienſium Agros aliquando reddidit funeſtos, vias vaſtavit, Urbemque civibus exhauſit; nam a remotiſſimis Ægypti finibus orta veniens, magnum Aeris ſpatium, multumque Æquor permenſa, tandem Athenienſibus incubuit, inde Homines morbo mortique catervatim dabantur. Principio, caput Fervore incenſum gerebant, geminoſque oculos rubentes ſuffuſa luce; Fauces intrinſecus ſudabant atro ſanguine, vocis via ulceribus ſepta coibat, & Lingua Animi interpres manabat ſanie, ulceribus langueſcens, facile moveri non potuit, & tactu aſpera: Inde ubi vis morbida per fauces deſcendens pectus compleverat, & in ipſa Ægrorum corda confluxerat, tum quidem labefactata erant omnia Vitæ munimina; Spiritus foras volvebat ex ore tetrum odorem, haud abſimilem illi qui è putridis cadaveribus oritur; Animi totius vires, omniaque Corporis membra penitus languebant in ipſo mortis limine conſtituta: Hiſque malis intolerabilibus perpetuò adjuncta erat triſtis

Hæc ratio quondā morborum, & mortifer æſtus
Finibu' Cecropiis funeſtos reddidit agros,
Vaſtavitque vias, exhauſit civibus urbem.
Nam penitus veniens Ægypti è finibus ortus,
Aëra permenſus multum, campoſq; natanteis,
Incubuit tandem populo Pandionis: omnes
Inde catervatim morbo mortique dabantur.
Principiò, caput incenſum fervore gerebant:
Et dupliceis oculos ſuffuſa luce rubenteis.
Sudabant etiam fauces intrinſecus atro
Sanguine, & ulceribus vocis via ſepta coibat;
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu gravis, aſpera tactu:
Inde, ubi per fauceis pectus complerat, & ipſum
Morbida vis in cor mœſtum confluxerat ægris:
Omnia tum verò vitaï clauſtra lababant.
Spiritus ore foras tetrum volvebat odorem,
Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.
Atque animi prorſum vires totius, & omne
Languebat corpus, lethi jam limine in ipſo.
Intolerabilibuſque malis erat anxius anguor

Aſſiduè

N o t æ.

1136. *Hæc ratio morborum*, &c.] Peſtis, viz. ab Aëre alieno ortus, *Mortifer æſtus*, Alii, *Aer*, ſed *Æſtus* olim *Macrobius*.

1139. *Nam penitus veniens*, &c.] Ἤρξατο δὲ τὸ μὲν πρῶτον, ὡς λέγεται, ἐξ Αἰθιοπίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, ἔπειτα δὲ, καὶ ἐς Αἴγυπτον, καὶ Λιβύην κατέβη. καὶ ἐς τὴν Βασιλέως γῆν τὴν πολλὴν, ἐς δὲ τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἐξαπιναίως ἐνέπεσε. Thucydides.

1143. *Principiò, caput incenſum*, &c.] Πρῶτον μὲν τῆς κεφαλῆς θέρμαι ἰσχυραὶ, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα, καὶ φλόγωσις ἐλάμβανε: Idem Thucydides.

1144. *Suffuſa luce.*] Viz. Orbibus Oculorum ſanguine ſuffuſis.

1145. *Sudabant etiam*, &c.] Καὶ τὰ ἐντὸς, ἥτε φάρυγξ, καὶ ἡ γλῶσσα εὐθὺς αἱματώδη ἦν. Thucyd.

1149. *Inde, ubi per fauces pectus*, &c.] Καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ κατέβαινεν ἐς τὰ στήθη ὁ πόνος μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ, καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν στηρίξειεν, ἀνέστρεφέ τε αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι, ὅσαι ὑπὸ Ιατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν, ἐπήεσαν. E quibus intelligere poſſumus quid velint iſta, *Omnia Vitaï clauſtra lababant*, &c.] Sequebatur, viz. omnium Inteſtinorum convulſio, atque inde excretiones cum torminibus.

1150. *In cor.*] Stomachum: Schol. ad Thucyd. Οἱ παλαιοὶ ἰατροὶ τὸν στόμαχον καρδίαν ἐκάλουν, καὶ καρδιωγμὸν τὸν πόνον τοῦ στομάχου.

1152. *Spiritus ore foras.*] Duos hos verſus ſuo loco emotos verſui 1129. ſubjungendos eſſe cenſeo; Ita enim Thucydides, καὶ πνεῦμα ἄτοπον, καὶ δυσῶδες ἠφίει: Et deinde meliùs conveniunt omnia; preſſiùſque declaratur Thucydidis narratio.

1156. *Intolerabilibuſque*, &c.] Thucyd. Καὶ αὗται (viz. ἀποκαθάρσεις, modò memoratæ)

Aſſiduè comes, & gemitu commiſta querela,
Singultuſque frequens noctem perſæpe, diemque,
Conripere aſſiduè nervos & membra coactans,
Diſſolvebat eos, defeſſos antè, fatigans.
Nec nimio cuiquam poſſes ardore tueri
Corporis in ſummo ſummam ferviſcere partem:
Sed potiùs tepidum manibus proponere tactum,
Et ſimul ulceribus quaſi inuſtis omne rubere
Corpus, ut eſt per membra Sacer cùm diditur ignis.
Intima pars homini verò flagravit ad oſſa:
" Flagravit ſtomacho flamma, ut fornacibus intùs,
Nil adeo poſſet cuiquam leve, tenueque membris
Vertere in utilitatem: ad ventum & frigora ſemper
In fluvios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum jacientes corpus in undas.
Multi præcipites lymphis putealibus altè
Inciderunt, ipſo venientes ore patente.
Inſedabiliter ſitis arida corpora merſans

Animi anxietas, & querela gemitu commixta; & frequens ſingultus per noctem diemque crebris convulſionibus nervos & membra contorquens, diſſolvebat miſeros homines vi morbi antè fatigatos vehementer exercens: Nec tamen ſentire potuiſti ſummas Corporis alicujus partes nimio fervore incendi, ſed potius tepidas & moderatè calentes tactus expertus eſt; & omne Corpus ulceribus quaſi inuſtis rubebat, ut ſit, cum Sacer Ignis per membra ſerpit; Interiores autem partes & viſcera uſque ad oſſa flagrabant, Flamma intus in Stomacho tanquam in fornacibus flagrabat; ita ut nullam veſtem, utcunque levem temiemque, pati potuerunt: Frigus ſemper ventumque captabant: Alii membra ſua morbo ardentia in gelidos fluvios mittebant, nuda corpora in undas jacientes. Multi in puteos ſeſe præcipites egerunt, rictu patente inſilientes: Et ſitis arida quæ ſemper torrebat neque ſatiari potuit,

Notæ.

ratæ) μετὰ ταλαιπωρίας μεγάλης· Schol. ταλαιπωρίας μεγάλης, τῆς δυσεντερίας δηλονότι. Atque ita furſan ipſe Thucydides, ſed latior vocis iſtius apud *Lucretium* acceptatio, & tam Animi anxietatem quàm inteſtinorum tormina ſignificat.

1158. *Singultuſque frequens.*] Λύγξ τε τοῖς πλείοσιν ἐνέπιπτε κενὴ, σπασμὸν ἐνδιδοῦσα ἰσχυρὸν· Thucyd. Lambinus legit λύγξ πυκνὴ, propter vocem *Frequens*: At verò λύγξ ipſa eſt ſingultus frequens: Iſtum autem Singultum, qui κενὸς dicitur, (alius autem πλήρης) Convulſiones maximè ſequuntur.

1161. *Nec nimio cuiquam, &c.*] Καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ σῶμα οὐκ ἄγαν θερμὸν ἦν, οὔτε χλωρὸν, ἀλλ' ὑπέρυθρον πελιδνὸν, φλυκταίναις μικραῖς καὶ ἕλκεσιν ἐξηνθηκός. Thucyd.

1165. *Sacer Ignis.*] Ejus, viz. generis, quod eſt ſubrubicundum, aut miſtum ex pallore & rubore; exaſperatumque per puſtulas continuas, quarum nulla altera major eſt, ſed plurimæ perexiguæ: Celſus, lib. V. cap. 28.

1166. *Intima pars Homini, &c.*] Τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο, ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολὰς, μήτ' ἄλλό τι ἢ γυμνὸν ἀνέχεσθαι. Thucyd.

1166. *Ad Oſſa.*] Alii, *Adeſa*: Quidam inſuper rejiciunt verſum ſequentem.

1168. *Nil adeo poſſet.*] In ſequenti verſu τὸ *Vertere* eſt abſolutum, ut ſæpe alias; Alii, *Verti in Utilitatem.*

1170. *In fluvios partim, &c.*] Ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς ῥίπτειν, καὶ πολλοὶ ἔδρασαν ἐς φρέατα τῇ δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνεχόμενοι, καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ καθειστήκει τό τε πλέον, καὶ ἔλασσον ποτόν.

1174. *Inſedabiliter ſitis arida corpora merſans.*] Legendum videtur,

Inſedabiliter ſitis arida corpora vexans.

Ita certè ratio ſuadet, & illud *Inſedabiliter*, quod cum *Merſans* non bellè concinit: *Faber*: Vereor ut id probet *Faber*, & hæc quidem ſcripſit verſuum præcedentium immemor, quòd ſi conſideràſſet Ægros in undas inſilientes, vocem *Merſans* probâſſet.

 Æquabat

effecit ut largiſſimus Aquæ hauſtus exiguus videretur. Neque unquam ceſſabant dolores, nulla quies aut ſomnus, corpora jacebant continuo morbo fatigata, Medicina tacito timore muſſabat; quippe ardentia Oculorum lumina totas noctes patentia verſabant ſomno expertia. Tum etiam multa alia apparebant Mortis indicia; Mens, viz. dejecta, triſtitia metuque perturbata, Frons mœſta, Vultus acer, & furioſus; Fauces Aures ſollicitæ, & ſonoribus plenæ, modò Creber ſpiritus, modò ingens, & rarò ductus; & humor albus ſudoris per collum ſtillans, Sputa tenuia, minuta, & croceo colore tincta, ſalſa, & per fauces aſperas vix vehementi tuſſi ejecta. In manibus Nervorum Contractio, & membrorum Tremor, Frigusque a pedibus paullatim ſerpens: Denique cum Mors appropinquaret, Nares erant compreſſæ, Naſi acumen attenuatum, cavati Oculi, cava Tempora, Pellis frigida & dura, rictus inhorruit, & Frons tenta erat:

Æquabat multum parvis humoribus imbrem.
Nec requies erat ulla mali, defeſſa jacebant
Corpora, muſſabat tacito Medicina timore,
Quippe patentia cùm totas ardentia noctes
Lumina verſarent oculorum expertia ſomno,
Multaq; præterea mortis tum ſigna dabantur,
Perturbata Animi mens in mœrore, metuque,
Triſte ſupercilium, furioſus voltus, & acer,
Sollicitæ porro plenæque ſonoribus aures,
Creber ſpiritus, aut ingens, raròque coortus,
Sudorisq; madens per collū ſplendidus humos,
Tenuia ſputa, minuta, croci contincta colore,
Salſaque per fauceis raucas vix edita tuſſi:
In manibus verò nervi trahier, tremere artus:
A pedibuſque minutatim ſuccedere frigus
Non dubitabat, item ad ſupremum denique tempus
Compreſſæ nares, naſi primoris acumen
Tenue, cavati oculi, cava tempora, frigida pellis,
Duraque, inhorrebat rictum, frons tenta minebat:

Notæ.

1175. *Æquabat multum*, &c.] Efficiebat, ut quantumvis larga Aquæ copia pro nimia ſiti æſtuantium corporum exigua videretur.

1176. *Nec requies*, &c.] Καὶ ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν, καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο διαπαντός.

1177. *Muſſabat tacito*, &c.] Ita novum & inuſitatum Morbi genus fuit, ut Medici incerti quid agerent, dubia quædam ſed plena timoris murmura mittebant, Thucyd. οὔτε γὰρ Ἰατροὶ ἤρκουν τὸ πρῶτον θεραπεύοντες ἀγνοίᾳ.

1180. *Multaque præterea*, &c.] Verſus 14. inſeruntur non à Thucydide deſumpti, quos præclaros licet & inſignes, ſi ideò rejiceremus, (nam Poëta Hiſtorici fidiſſimus Interpres) non eſt quòd aliquis iraſcatur; ſed quoniam ſunt digni *Lucretio*, admittantur.

1183. *Sollicitæ porro.*] Aures ſonoribus, ut Mentes curis plenæ *ſollicitæ* dicuntur.

1184. *Aut Ingens.*] Alii, *Ac Ingens*, fruſtra.

1191. *Naſi primoris.*] Tacitus, *In primori Acie*: Et Aulus Gellius, lib. I. Cap. 18. *Varro in primore libro ſcripſit de ratione vocabulorum ſcitiſſimè.*

1193. *Inhorrebat rictum.*] Lucretius, lib. V. v. 1063.

——*Magna moloſsûm*
Mollia ricta fremunt.——

1193. *Frons tenta minebat.*] Id eſt, *Imminebat*, Lambinus, ut ſuprà, *Inclinata minent*, &c. Alii, *Meabat*: Id eſt, *Fluebat*: Abſurdè. Nam res tentæ non *fluunt*. Leg. igitur: *Micabat.* Hippocrates, δέρμα περὶ τὸ μέτωπον σκληρόν τε, καὶ παρατεταμένον. Celſus, lib. II. cap. 6. *Cutis circa frontem dura, & intenta.* Forſan etiam Legi poteſt, *Minabat*: Ut enim Veteres *Minito*, ita forſan, *Mino*: Niſi alicui placeat, *Manebat*, id eſt, *Erat.* Rutgerſius denique, *Inhorreſcens rictum Frons tenta minabat.*

Nec

Nec nimiò rigida poſt ſtrati morte jacebant :
Octavoque ferè candenti lumine ſolis,
Aut etiam nona reddebant lampade vitam.
  Quorum ſiquis (ut eſt) vitârat funera lethi,
Ulceribus tetris, & nigra proluvie alvi ;
Poſteriùs tamen hunc tabes lethumque manebat :
Aut etiam multus capitis cum ſæpe dolore
Conruptus ſanguis plenis ex naribus ibat :
Huc hominis totæ vires corpuſque fluebat.
Profluvium porro qui tetri ſanguinis acre
Exierat, tamen in nervos huic morbus & artus
Ibat, & in parteis genitaleis corporis ipſas.
Et graviter partim metuentes limina lethi
Vivebant ferro privati parte virili :
Et manibus ſine nonnulli pedibuſque manebant
In vita tamen, & perdebant lumina partim :
Uſqueadeo mortis metus his inceſſerat acer.
Atque etiam quoſdam cepere oblivia rerum

Nec multo poſt primum morbi acceſſum rigida morte ſtrati jacebant, (moriebantur, nam octavo aut nono die reddebant Animam. At ſi quis Ægrotorum mortem ipſam vitavit, (quidam autem vitabant) ruptis tetris ulceribus, & nigro alvi profluvio adjutus, Ille tamen demum Tabe languebat & interiit : Aut multus corruptus Sanguis cum dolore Capitis e plenis ipſius naribus effluxit ; & eadem via omnes Hominis vires, totumque Corpus emanabat : At vero qui lethali iſto Sanguinis profluvio non laborabat, illi tamen in nervos atque Artus ibat Morbus, imo in ipſas partes genitales Corporis, & multi mortem vehementer timentes vivebant ferro privati membro virili : Multi manus, pedeſque amittebant, tamen manebant in vita : Multi denique oculos perdebant, Acer metus Mortis miſeros hoſce Homines tam penitus occupaverat : Quidam denique ita cunctarum rerum obliviſcebantur,

NOTÆ.

1194. *Nec nimiò rigida, &c.*] Διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐνναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος, Thucyd. Lucretius autem, *Octavo* aut *Nono* dic.

1197. *Quorum ſiquis, ut eſt, &c.*] Εἰ διαφύγοιεν ἐπικατιόντος τοῦ νοσήματος ἐς τὴν κοιλίαν, καὶ ἑλκώσεώς τε αὐτῇ ἰσχυρᾶς ἐγγιγνομένης, καὶ διαρροίας ἅμα ἀκράτου ἐπιπιπτούσης, οἱ πολλοὶ ὕστερον διὰ τὴν ἀσθένειαν διεφθείροντο. Thucyd.

1198. *Nigra proluvie Alvi.*] V. 1203. *Tetri ſanguinis acre profluvium.* Thucyd. Διαῤῥοίας ἀκράτου (ſive ἀκρατοῦς legas, perinde eſt : At Διάῤῥοιαν ἄκρατον non ſincerum & purum, ſed vehemens, & immoderatum) Alvi profluvium interpreteris ἐπιπιπτούσης.

1200. *Aut etiam multus capitis, &c.*] Tres ſequentes verſus in Thucydide ne quæras, neque enim obſcure, quod vult *Lamoinus*, exprimuntur : Atque ideo additos crediderim, ut *Acre profluvium tetri Sanguinis* explicetur.

1202. *Huc Hominis, &c.*] *Hâc* Faber, id eſt, ea parte, per nares ſcilicet.

1203. *Profluvium porro, &c.*] Διεξῄει δὲ διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἄνωθεν ἀρξάμενον τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ πρῶτον ἱδρυθὲν κακόν· v. 1143. *Principio caput incenſum, &c.* καὶ εἴ τις ἐκ τῶν μεγίστων (κινδύνων δηλονότι, Schol.) περιγένοιτο, τῶν γε ἀκρωτηρίων ἀντίληψις αὐτοῦ ἐπεσήμαινε, κατέσκηπτε γὰρ καὶ εἰς τὰ Αἰδοῖα, καὶ εἰς ἄκρας χεῖρας, καὶ πόδας· καὶ πολλοὶ στερισκόμενοι τούτων διέφυγον, εἰσὶ δ᾽ οἳ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν· Thucyd.

1204. *Exierat profluvium Sanguinis.*] Sic v. 1215.

———*Acrem* exiret *odorem.*

& lib. V.

———Exibant *dentis adactus*
Jumenta. Virgilius,
Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit.

1211. *Atque etiam quoſdam, &c.*] Τοὺς δὲ καὶ λήθη ἐλάμβανε παραυτίκα ἀναστάντας (ὑγιάναντας, Schol.) τῶν πάντων ὁμοίως, καὶ ἠγνόησαν σφᾶς τε αὐτοὺς, καὶ τοὺς ἐπιτηδείους. Thucyd.

Cunctarum,

ut ſeipſos non cognoſcerent. Et cum multa Cadavera acervatim humi jacebant inhumata, tamen Volucres & Feræ longè ab iis recedebant lethalem odorem vitantes, vel ſtatim atque deguſtaverant agebant Animam. Tum verò interdiu vix ulla apparuit Avis, neque noctu Feræ Sylvis exibant: Nam peſte plerumque afficiebantur & perierunt: Præcipuè fidi Canes in omni platea ſtrati animam reddebant languidam, nam Peſtis vitam memoris extorſit; Funera ſine ulla pompa ullíſque amicis proſequentibus rapiebantur: Neque ullum erat commune ægris omnibus remedium, nam quod (recreavit alios) aliis dederat licere volvere in ore vitales auras Aëris, & intueri Cœlum, illud erat exitio aliis, & mortem accelerabat. In his autem malis hoc unum erat maximè miſerandum & luctuoſum, quòd quam primum aliquis ſe Morbo affectum ſentiebat, tanquam eſſet ad mortem damnatus, triſtis mœſtuſque jacebat, vitam deſperans, expectans mortem miſerè Animam expirabat. Ideo autem crebriora erant funera,

Cunctarum, neque ſe poſſent cognoſcere ut ipſi.
Multaque humi cùm inhumata jacerent corpora ſupra
Corporibus, tamen alituum genus atque ferarum
Aut procul abſiliebat, ut acrē exiret odorem:
Aut, ubi guſtârat, languebat morte propinqua.
Nec tamen omnino temerè illis ſolibus ulla
Comparebat avis, nec noctibus ſæcla ferarum
Exibant ſylvis: Languebant pleraque morbo,
Et moriebantur: cùm primis fida canum vis
Strata viis animam ponebat in omnibus ægram.
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
Incomitata rapi certabant funera vaſta:
Nec ratio remedî communis certa dabatur:
Nam quod alìs dederat vitaleis Aëris auras
Volvere in ore licere, & cœli templa tueri:
Hoc aliis erat exitio, lethumque parabat.
Illud in his rebus miſerandum & magnopere unū
Ærumnabile erat, quòd, ubi ſe quiſque videbat
Implicitum morbo, morti damnatus ut eſſet,
Deficiens animo mœſto cum corde jacebat
Funera reſpectans, animam & mittebat ibidem.
Idque vel in̄ primis cumulabat funere funus:
Quippe

N o t æ.

1213. *Multaque humi cùm*, &c.] Τὰ ὄρνεα, καὶ τετράποδα, ὅσα ἀνθρώπων ἅπτεται πολλῶν ἀτάφων γιγνομένων, ἢ οὐ προσῄει, ἢ γευσάμενα διεφθείρετο. Thucyd.

1217. *Nec tamen omnino*, &c.] Τεκμήριον δὲ, (viz. modo dicta vera eſſe) τῶν μὲν τοιούτων ὀρνίθων ἐπίλειψις σαφὴς ἐγένετο, καὶ οὐχ ἑωρῶντο οὔτε ἄλλως, οὔτε περὶ τοιοῦτον οὐδέν· Thucyd.

1217. *Solibus.*] Viz. Diebus: Macrobius olim *Sedibus*, at voci *Noctibus* in ſequenti verſu meliùs reſpondet vox *Solibus*, quamvis Alii legant, *Noxia ſæcla ferarum.*

1220. *Cum primis fida canum vis*, &c.] Οἱ δὲ κύνες μᾶλλον αἴσθησιν παρεῖχον τοῦ ἀποβαίνοντος διὰ τὸ συνδιαιτᾶσθαι. Thucyd.

1223. *Incomitata rapi*, &c.] Non agnoſcit, Thucydides.

1224. *Nec ratio remedi*, &c.] Ἕν τε οὐδὲν κατέστη ἴαμα, ὡς εἰπεῖν ὅτι χρῆν προσφέροντας ὠφελεῖν, τὸ γάρ τῳ ξυνενεγκὸν, ἄλλον τοῦτο ἔβλαπτε. Thucyd.

1225. *Aeris auras volvere*, &c.] Uno verbo *Vivere* eſt. Faber: *Cœli templa tueri*: Virgilius, Æn. 4.

——*Tædet cœli convexa tueri.*

1228. *Illud in his rebus*, &c.] Δεινότατον δὲ παντὸς ἦν τοῦ κακοῦ ἥ τε ἀθυμία, ὁπότε τις αἴσθοιτο κάμνων, πρὸς γὰρ τὸ ἀνέλπιστον εὐθὺς τραπόμενοι τῇ γνώμῃ πολλῷ μᾶλλον προΐεντο σφᾶς αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἀντεῖχον. Thucyd.

1230. *Morti damnatus ut eſſet.*] *Ut* eſſet, *Quaſi* foret jam Orco addictus.

1233. *Idque vel in primis*, &c.] Octo ſequentes verſus obſcuriùs: *Thucyd.* Ἕτερος

ἀφ'

Quippe etenim nullo ceſſabant tempore apiſci
Ex aliis alios avidi contagia morbi:
Nam quicunque ſuos fugitabant viſere ad ægros,
Vitaï nimiùm cupidi, mortiſque timentes,
Pœnibat paullò poſt turpi morte malaque
Deſertos, opis experteis, incuria mactans,
Lanigeras tanquam pecudes, & bucera ſæcla.
Qui fuerant autem præſtò, contagibus ibant,
Atque labore, pudor quem tum cogebat obire,
Blandaque laſſorum vox miſta voce querelæ.
Optimus hoc lethi genus ergo quiſque ſubibat:
Inque aliis alium populum ſepelire ſuorum
Certantes, lacrymis laſſi luctuque redibant.
Inde bonam partem in lectum mœrore dabantur:
Nec poterat quiſquam reperiri, quem neq; morbus,
Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
Præterea, jam paſtor, & armentarius omnis,
Et robuſtus item curvi moderator aratri,
Languebant, penituſque caſis contruſa jacebant
Corpora, paupertate & morbo dedita morti.
Exanimis pueris ſuper exanimata parentum
Corpora nonnunquam poſſes, retroque videre
Matribus, & patribus natos ſuper edere vitam:
Nec minimum partim ex agris ægroris in urbem
Confluxit,

& catervatim moriebantur Homines, quoniam ex aliis in alios ſerpebat Peſtis, neque contagia vitari potuerunt. Nam quicunque vitæ nimis cupidi Amicos ſuos ægros viſere noluerunt, illos deſertos omniſque opis expertes paullo poſt turpi malaque morte par negligentia puniebat: Et tanquam Boves aut Oves neglecti moriebantur. Qui autem viſebant Amicos ſuos ægros, illi contagio affecti, aut fatigati labore quem Pudor, blandæque preces languentium cum gemitu commixtæ cogebant obire, perierunt. Optimus autem quiſque Vir hoc genus Mortis ſubibat: Et alium ſuorum populum in aliis ſepelire certantes, lachrymis luctuque fatigati redibant: Inde plurimi mœrore confecti decumbebant; Neque quiſquam reperiri potuit, quem tali in tempore neque Morbus, neque Mors, neque Luctus tentaverat. Præterea, jam Paſtor, & omnis Bubulcus, & curvi Aratri moderator (Agricola) languebant, & Homines rure abditi, & caſas incolentes jacebant Morbo ſimul & paupertate oppreſſi: Nonnunquam etiam videre poſſes Mortuos parentes ſuper Mortuos pueros jacentes, & e contra Pueros ſuper Matres patreſque morientes. Nec minima pars illius Peſtis in Urbem

NOTÆ.

ἀφ᾽ ἑτέρου θεραπείας ἀναπιμπλάμενοι, ὥσπερ τὰ πρόβατα ἔθνησκον· καὶ τὸν πλεῖστον φθόρον τοῦτο ἐνεποίει. Εἴτε γὰρ μὴ θέλοιεν δεδιότες ἀλλήλοις προσιέναι, ἀπώλλυντο ἐρῆμοι, καὶ οἰκίαι πολλαὶ ἐκενώθησαν ἀπορίᾳ τοῦ θεραπεύσαντος. Rectius autem mutetur horum verſuum ordo.

Quippe etenim nullo, &c.
Ex aliis alios avidi, &c.
Idque vel imprimis cumulabat, &c.

1238. *Pœnibat.*] Punibat, Ita *Mœri*, Muri: &c.

1241. *Qui fuerant præſto*, &c.] Εἴ τε προσίοιεν διεφθείροντο, καὶ μάλιστα οἱ ἀρετῆς τι μεταποιούμενοι, αἰσχύνῃ γὰρ ἠφείδουν σφῶν αὐτῶν, εἰσιόντες παρὰ τοὺς φίλους.

1245. *Inque aliis alium*, &c.] Faber, *Inque aliis alius*, &c. Verborum enim conſecutio hæc eſſe debuit. *Alius in aliis*, *Alius porro in aliis populum, ſeu ingentem multitudinem ſuorum neceſſariorum, familiarium ſepelire certantes. lachrymis laſſi luctuque redibant.* Breviter Thucyd. Ἐπεὶ καὶ τὰς (πρὸς τὰς, Schol.) ὀλοφύρσεις τῶν ἀπογιγνομένων τελευτῶντες καὶ οἱ οἰκεῖοι ἐξέκαμνον, ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κακοῦ νικώμενοι.

1252. *Caſis contruſa.*] Rure, viz. Suprà, *funeſtos reddidit agros*: Et Lambinus fruſtra adducit iſta Thucyd. verba, ἐν καλύβαις διαιτωμένων.

1257. *Nec minimum partim*, &c.] Melius, *Nec* minimam partem *ex agris* ægroris *in urbem*: Ita, v. 1130. *Pecubus balantibus ægror.* Ἐπίεσε δ᾽ αὐτοὺς μᾶλλον πρὸς τῷ ὑπάρ-

χοντι

Confluxit, languens quem contulit Agricolarum
Copia, conveniens ex omni morbida parti.
Omnia complebant loca tectaque quò mage eos tum
Confertos ita acervatim mors accumulabat.
Multa ſiti proſtrata viam per, proque voluta
Corpora ſilanos ad aquarum ſtrata jacebant,
Intercluſa anima nimia ab dulcedine aquaï.
Multaq; per populi paſſim loca promta, viaſq;
Languida ſemianimo tum corpore membra videres,
Horrida pædore, & pannis cooperta perire
Corporis inluvie: Pellis ſuper oſſibus una,
Ulceribus tetris prope jam, ſordique ſepulta.
Omnia deniq; ſancta Deûm delubra replêrat
Corporibus mors exanimis, onerataque paſſim
Cuncta cadaveribus Cœleſtum templa manebant:
Hoſpitibus loca quæ complerant Ædituentes.
Nec jam relligio Divûm, nec Numina magni
Pendebantur: Enim præſens Dolor exſuperabat.
Nec mos ille Sepulturæ remanebat in urbe,
Ut

fluxit ex Agris, quam turba Ruſticorum morbo infecta conveniens ex omni parte contulit; Iſti enim Ruſtici complebant omnia loca, & Tecta, unde evenit ut æſtu confecti plures interierunt. Multos videres proſtratos & jacentes juxta publicos Aquarum fontes, ab aqua, quam nimis avidè hauriebant, ſuffocatos: Multos etiam videres per publicas vias paſſim jacentes ſemianimo corpore, pædore horridos, & pannis coopertos defluentibus membris putreſcere: Sola pellis erat ſuper oſſa, iſtaque terris ulceribus, & ſordi cooperta. Denique Mors impleverat exanimis corporibus omnia ſancta Deorum delubra, & cuncta Numinum Templa erant Cadaveribus paſſim onerata, quæ loca Æditui compleverant Hoſpitibus: Neque enim jam ulla erat Deorum reverentia, neque metus Numinum, Præſentis Morbi vis erat omnibus major. Nec iſte ritus ſepulturæ, quo hic Populus

NOTÆ.

χοντι πόνῳ, καὶ ἡ ξυγκομιδὴ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ ἄστυ, καὶ οὐχ ἧσσον τοὺς ἐπελθόντας, οἰκιῶν γὰρ οὐχ ὑπαρχουσῶν, ἀλλ' ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρᾳ ἔτους διαιτωμένων ὁ φθόρος ἐγίγνετο οὐδενὶ κόσμῳ ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἔκειντο. Thucyd.

1260. *Quò mage eos tum confertos.*] Lambinus. Alii, *Quò magis æſtu confectos*: Utraque lectio ex ipſis Thucyd. verbis modò adductis probari poteſt.

1262. *Multa ſiti proſtrata, &c.*] Καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῦντο, καὶ περὶ τὰς κρήνας ἁπάσας ἡμιθνῆτες, τῇ τοῦ ὕδατος ἐπιθυμίᾳ. Thucyd.

1263. *Silanos Aquarum.*] Κρήνας, Thucyd. Hyginus, Fab. 169. *Neptunus compreſſit Amymonen, pro quo beneficium ei tribuit, juſſitque ejus fuſcinam de petra educere, quam cum eduxiſſet, tres Silani ſequuti ſunt, qui ex Amymones nomine Amymonius fons appellatus eſt.* Celſus, lib. III. cap. 18. *Confert etiam aliquid ad Somnum Silanus juxtà cadens.*

1267. *Pannis cooperta.*] Nam pauperrimi Ruſtici ſeſe in urbem receperant.

1270. *Omnia denique ſancta, &c.*] Τὰ δὲ ἱερὰ ἐν οἷς ἐσκήνηντο, νεκρῶν πλέα ἦν, αὐτοῦ ἐναποθνησκόντων. Thucyd.

1273. *Ædituentes.*] Æditui: Gellius, lib. III. cap. 10. Titus autem Lucretius in carmine ſuo pro *Æditnis*, *Ædituentes* appellat.

1274. *Nec jam Relligio, &c.*] Ὑπερβιαζομένου γὰρ τοῦ κακοῦ, οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἔχοντες ὅ τι γένωνται, ἐς ὀλιγωρίαν ἐτράποντο, καὶ ἱερῶν καὶ ὁσίων ὁμοίως. Thucyd.

1276. *Nec Mos ille ſepulturæ, &c.*] Νόμοι τε πάντες ξυνεταράχθησαν, οἷς ἐχρῶντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς, ἔθαπτον δὲ ὡς ἕκαστος ἠδύνατο. Καὶ πολλοὶ εἰς ἀναισχύντους θήκας ἐτράποντο, σπάνει τῶν ἐπιτηδείων, διὰ τὸ συχνοὺς ἤδη προτεθνάναι σφίσιν, ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας, φθάσαντες τοὺς νήσαντας, οἱ μὲν ἐπιθέντες τὸν ἑαυτῶν νεκρὸν

Ut priùs hic populus ſemper conſuerat humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, & unus
Quiſque ſuum pro re conſortem mœſtus humabat.
Multaque vis ſubita, & paupertas horrida ſuaſit.
Namque ſuos conſanguineos aliena rogorum
Inſuper inſtructa ingenti clamore locabant,
Subdebantque faceis, multo cum ſanguine ſæpe
Rixantes potiùs quàm corpora desererentur.

ſemper olim conſueverat mortuos humare in Urbe, remanebat: Nam totus Populus amens trepidabat, incertus quid faceret, & unuſquiſque prout potuit Amicum ſuum inhumabat; Et ipſa neceſſitas, omniumque rerum neceſſariarum penuria coëgit multa contra fas juſque committere; Nam ingenti cum clamore locabant conſanguineos ſuos ſuper rogos propter alios exſtructos, acriter, multoque ſanguine ſæpiſſime contendentes potius quàm cadavera deſererentur.

Notæ.

νεκρὸν ὑφῆπτον, οἱ δε, καιομένου ἄλλου, ἄνωθεν ἐπιβαλόντες ὃν φέροιεν, ἀπῄεσαν. Thucyd.

1277. *Quo prius hic populus.*] Alii, *Quo pius*: Fruſtrà: Nam Thucydides, οἷς πρότερον ἐχρῶντο.

MULTA in hoc libro præclarè diſputavit *Lucretius*, at excidit propoſito; neque enim de Providentia opinionem, quam oppugnavit totis viribus, concuſſit; Sit omnis Meteorôn ratio perſpicuè declarata, Tonitru, Fulgur, Fulmen, Terræ-motus explicentur, omnia denique agantur naturali ratione: At nulla unquam ſine Domino, ſaltem Dominum ipſa Natura non reſpuit; Natura enim eſt ea brutæ materiæ particularum diſpoſitio, quæ facit ut iſti oriantur effectus, quos vocamus naturales. Illa autem Diſpoſitio, ſi caſu inducta ſit, non refutat, ſi prudentia ſit conſtituta, confirmat Providentiam. Ita ſingulæ explicationes, Phyſicos delectare poſſunt, Atheos non juvant.

De Meteoris autem nemo accuratiùs collegit Veterum Philoſophorum opiniones, nemo acutiùs expoſuit; His pauca addiderunt recentiores Philoſophi, non meliora; Et profectò ut hæc noſtra ætas, ita plures poſt noſtram memoriam naſcentes (*Iſta Vitruvius*) cum *Lucretio* videbuntur velut coram de Meteoris diſputare.

De Terræ-motu, & Mari ea docet quæ res ipſa comprobat, niſi quòd quidam Terræ-motus (de quibus forſan aliquando copioſè) vires Cauſarum, quas aſſignat, ſuperare videantur.

Ætna nobile eſt argumentum, ſed difficile; & in hoc deficit Poëta; at de Nili incremento, de Avernis, & de Fontibus admirandis, tanquam ipſa Veritas loqueretur, diſſerit: Id verò obſervandum, quòd de fabuloſo Jovis Ammonis Fonte minùs ſatisfacit quippe melius naturam explicat *Lucretius*, quàm Fabulas.

De Magnete plura, quæ avidè legeremus, ſcripſerat, ſi notæ fuiſſent Lapidis illius admirandi vires. Peſtis & Morborum commoda explicatio: Thucydidem ita denique interpretatur, ut Vim illius Hiſtorici exprimit, auget Majeſtatem: Neque ipſa Thucydidis narratio tam perſpicua, aut tot ingenii luminibus diſtincta.

LIBRI SEXTI FINIS.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

Digitized by Google

INDEX VOCABULORUM.

Prior numerus librum: alter verò, vel alii, ad proximum uſque lineolam libri verſum ſignificant: lineolæ autem libros diſtinguunt.

A.

A Morbo interiiſſe 6. 709
ab auro fulgorem, *auri* 2. 50
ab cœtu 2. 918
ab Divis loca deſerta 4. 595
ab dulcedine 6. 1264
ab dulci vita ſemota acris egeſtas 3. 66
ab letho longiter errat 3. 676
ab nervis 5. 1331
ab nulla ratione videtur, *alienum* 1. 934 | 4. 10
ab numine 5. 123
ab radicibus imis 1. 353. haurit 6.140. exederat ſylvas 5. 1253
ab re 1. 411 | 6. 423
ab re nomen impoſitum 6. 740
ab rebus 1. 813 | 3. 831 | 4. 14, 47, 62, 63, 100, 131, 144, 219, 226, 324, 741 | 6. 924, 931, 960
ab regione 6. 723
ab rerum motu 1. 464
ab ſe 1. 663 | 2. 855 | 3. 272 | 4. 470
ab ſe addit 4. 470. reſpuit 6. 1052
ab ſenſibus 1. 694 | 2. 313 | 3. 873 | 4. 480, 486, 524
ab ſenſiferis motibus 3. 937
ab ſenſu falſo 4. 485
ab ſumma 4. 430
ab ſummo 3. 198
abdira, *ſing.* 4. 943 | 5. 1232. *plur.* 4. 421, 611. terraï 6. 809
abditus 6. 844, 1035
abeat 1. 1101
abeſt 3. 970, 1095 | 4. 1054 | 5. 629 | 6. 474
abeundi 4. 1174
abeunt 2. 72
abhinc 3. 967
abhorret 1. 944 | 4. 20
abire 1. 681 | 2. 961 | 4. 1104
abit 4. 947
abit in ſomnum 3. 1079
abitu 1. 678
abituque manet incolumis 1. 458
ablata, *ſing.* 3. 340, 717
abluit ſibi nigras umbras 4. 379
abluitur anhela ſitis 4. 874
abnuit 3. 641
aboleſcere 5. 732
abradere 4. 1096, 1103
aboriri 3. 156
abrotonique graves 4. 124
abrupti nubibus ignes 2. 214
abrupto 6. 104
abſcindere 3. 642
abſciſſum 3. 645, 654
abſcondita, *ſing.* 1. 907
abſitiebat 6. 1215
abſint 5. 589
abſiſtas 1. 964
abſit 2. 18 | 4. 245, 251, 256
abſona tecta 4. 520
abſque 4. 633
abſterrent 4. 1227
abſterrere 4. 1057
abſterruit natura auctum 5. 844
abſtrahit 3. 250
abſtraxe, *abſtraxiſſe* 3. 650
abſtulerit 1. 469
abſtulit 5. 460
abſumunt 4. 1114
abſunt 3. 1031. à nobis 4. 410
abſynthi 1. 940 | 2. 400 | 4. 16
abſynthia tetra 1. 935 | 4. 11, 123. diluta 225 | 6. 930
abundans 4. 1192 | 5. 815
abundant 4. 89 | 5. 918
abundanti 1. 283
abundare 5. 253 | 6. 256, 669
abundat 2. 1088 | 4. 146
abundet 5. 266
abuti 2. 655 | 5. 1032
accedere 2. 1128 | 5. 1198 | integros fontes 1. 926 | 4. 2
huc accedit, ut 2. 1076
huc accedit, uti 1. 193, 216, 566 | 2. 398 | 3. 460 | 6. 959
huc accedit item, quare 6. 1020 | quod 1. 754
accelerare 6. 372
accendere 2. 958 | 5. 174, 658
accendi 5. 606 | 6. 316
accendier, *accendi* 6. 901
accendiſſet 1. 476
accenditur 6. 278, 320
accendunt 1. 1110 | 6. 222
accenſa, *ſing.* 6. 881
accenſi, *plur.* ſenſus 2. 942
accenſus ſenſus 3. 337
accepit 6. 1061 | in artus febrim 656
accepta, *plur.* 5. 1407

 accibant

accibant 5. 994
accidat 4. 216 | 5. 99
accidere 3. 853, 876 | 4. 880, ad ſpeciem 237
accidere ad aures 2. 1024
accidet 4. 152
accidit 5. 172, 286 | 6. 584
accingere contra, *pugna adverſus* 2. 1042
accipe 1. 270 | 4. 726
accipere 5. 608 | 4. 615, auribus citharæ liquidum carmen chordaſq; loquentes 979
accipiamus auribus 6. 163
accipiantque 1. 819, 909 | 2. 761, 884, 1008
accipiat 3. 314
accipiet 3. 907
accipimus tonitrum 6. 170
accipit 3. 116, 248 | 4. 1045 | 6. 149
accipiter 3. 752
accipitres 4. 1003 | 5. 1078
accitat 5. 945
accumulabat 6. 1261
accumulantes 3. 71
acer ſplendor 4. 330, equus 422. impetus 6. 127. dolor 658. vultus & furioſus 1182. mortis metus 1210
acerba, *ſing.* 4. 665
acerba, *acerbe* tuens 5. 34
acerbas 5. 1194
acerbis 3. 53
acerbum 2. 410, 471 | 3. 902 | 4. 674
acervatim 6. 1261
acervi variantis 1. 775
acervus 3. 198
Achæis in finibus 6. 1114
Acherunta 4. 171 | 6. 250
Acherunte 3. 628, 997 | 4. 41. profundo 3. 991
Acheruntis 3. 37. in oras 6. 763
Acheruſia ſtultorum vita 3. 1036
Acheruſia templa 1. 121 | 3. 25, 86.
prima acie, *primo ordine* 2. 448
aciem, *ocul.* 3. 412. compungunt 2. 420
acies, *ocul.* 1. 325 | 3. 363 | 4. 249, 281, 358, 695, 722
ἄκοσμος 4. 1153
acre malum 3. 353. frigus 4. 261, venenum 641, 644 | 5. 898 | 6. 974. leonum genus 5. 860. documen mortalibus 6. 391. profluvium ſanguinis 1203
acrem virtutem animi 1. 70. odorem 4. 123 | 5. 904. exiret, *effugeret* odorem 6. 1215
acremque dolorem 4. 720
acres iras 3. 312 | 6. 753. curas 3. 462 | 5. 46. dominos 5. 88 | 6. 62. vires 5. 624. pœnas 6. 71, hyemes 372
acri fremitu 1. 276, thyrſo 921. judicio 2. 1040. pruina 3. 20, voce 966. ira 5. 400. nidore 6. 791. ſola 850
acria corda 3. 295
acria viſu 4. 713
acrior 1. 651
acris 1. 247 | 3. 65, 476, 741
acriter 2. 953 | 6. 782
acrius, *adv.* 3. 54, 290 | 5. 1147
actarum 3. 675
actis 5. 881
actum 1. 471 | 5. 1444
actus, *ſub. ſing.* 3. 193
acuit 6. 277
acumen 4. 433 | 6. 1191
acuta, *plur.* 5. 1263
acute, *adv.* 4. 801, 808
acutis elementis, *atom.* 2. 462
ad ſenſum conveniebant 4. 672
adacta 3. 172
adactum pœnarum ſolvendi tempus 5. 1224
adactus dentis exibant 5. 1329
adamantina ſaxa 2. 447
adaperta 4. 347
adaucta 2. 564 | 6. 507
hilari grandeſcere adauctu 2. 1121
adaugeſcit 2. 296
adcredere 3. 869
adde 1. 713, 847 | 3. 840, 841, 1049, 1050 | 4. 1114, 1115 | 6. 329, 611, 613
addendum 2. 491
addere 3. 512, 954 | 5. 165, 574
addidit 5. 1306
addimus 4. 467
addita 2. 769 | 6. 335 | 2. 1106. *bis* 5. 334
adducor 5. 1340
addunt 3. 913
adeat 5. 615
ademit 3. 882, 911
ademta 3. 405
ademto 3. 603, 652, 1046
adepta 2. 296 | 5. 793
adeptus 2. 637
aderant 5. 1404
aderunt 6. 70
ades 1. 500
adeſa 6. 1166
adeſo 5. 992
adeſſe 4. 818
adeſſet 1. 338
adeſt 5. 1411
adeundum 6. 919
adficit 3. 935
adfigi 4. 1135
adfigunt 4. 1074, 1101
adfingere 4. 387
adfixa, *plur.* 4. 392
adfixæ, *plur.* 5. 1321
adfixum 4. 1131
adfligit 2. 944
adflictantur 4. 1151
adhærent 6. 897
adhæret 3. 556 | 4. 959 | 6. 914
adhæſit 5. 840
adhæſum, *adhæſionem* 3. 382 | 4. 1235 | 6. 471
adhibe 1. 46
adhibe nobis animum veram ad rationem, 2. 1022
adhibenda 5. 230
adhibere 1. 779, 828 | 2. 854
adhibet 3. 1032
adhuc 1. 560 | 5. 379, 385, 1026
adjaceat 5. 546
adibis 6. 74
adjectu 1. 690
adjectus, *ſub.* odoris 4. 677
adjicere 5. 568
adimebant 5. 1290
adimus 3. 681

adipes

adipes 4. 645
adipiſcuntur 5. 633
adire 2. 171
adit 5. 37, 742, 1228
aditu 1. 678
aditus 4. 307, 946
adjumento 6. 1021
adjunxere 2. 604
adjunxit 5. 1194
adjuta 1. 265
adjutamur 1. 812
adjuvat 1. 810
adlabitur 4. 358
adlicit 6. 182
adliſa 4. 574
admirantur 1. 642 | 6. 850
admiſcent 1. 746
admiſcetur 4. 1240
admiſſa 3. 839
admiſſum 4. 1173 | 5. 1123
admixta 4. 1078
admixtum 1. 370, 383, 570, 656 | 3. 821 | 5. 366
admonuit 3. 1053
admoveas 6. 901
adnecti 3. 688
adolent 4. 1030
adoles dona 2. 679
adolevit 3. 450
adopinamur 4. 814
adoritur & inſit, *aggreditur & incipit* 3. 514
adportant 5. 222
adportes 5. 101
adſciſcunt 5. 88 | 6. 62
adſcivit 5. 474
adſidet 4. 1019
adſimilata 2. 979 | 6. 188
adſimilentur 2. 213
adſimili 2. 492 | 4. 313, 427
adſint 2. 1032
adſiſtens 2. 359
adſtans 3. 896
adſtare 1. 90
adſtat 3. 1091
adſtitit 3. 972
adſtrictos 4. 1180
adſuctis 4. 1187
adſumitur 4. 1084
adſunt 1. 179
advenere *in* loca 6. 742
advenerit 3. 783
adveniens 4. 871 | 6. 233
advenit 3. 837
adveniunt 6. 165, 1103
adventu 1. 458 | 5. 983 | 6. 1135
adventumque 1. 7
adverſa 5. 685 | 6. 524, 1132
adverſis 6. 116, 725
adverſiſque 3. 56
adverſo 3. 1013 | 4. 1135 | 6. 719
adverſum 4. 425
advertas 3. 45, 182 | 4. 810
hæc animum te advertere par eſt, *ad hæc* 2. 124
advertunt 3. 54
adulant, *adulantur* 5. 1069
adulta 4. 1032 | 5. 798
adultæ ætatis gradus ſcandere 2. 1122
adumbratim 4. 364
adultum robur 2. 1130
advolat 4. 316
advorſum 5. 1318
adurit 4. 330
ex adyto cordis 1. 738
ædes 2. 24, 1100 | 4. 453
ædibus 3. 1073 | 4. 274, 308 | 5. 1070 | 6. 223
ædituentes 6. 273
æger 3. 1083
Ægis 6. 584
Ægocerotis, *Capricorni*, 5. 614
ægram 6. 1221
ægre 2. 198 | 3. 874 | 4. 1240
ægre eſt corpori, *corpus ægrum eſt* 3. 836
ægreſcimus 5. 350
ægreſcit 3. 520
ægri 3. 111 | 5. 172 | 3. 878
nil ægri 3. 844
ægris 2. 579 | 3. 918, 946 | 6. 1, 1150
ægror 6. 1130
ægroris 6. 1257
ægros 6. 1236
ægrotat 4. 1117
ægrum 3. 107, 509
Ægypti 6. 713, 1139
Ægypto 6. 1105, 1113
Ægyptum 6. 714
æmula 1. 297
Æneadûm 1. 1
æqua 1. 705 | 3. 1097 | 4. 1224
æqua fides 4. 501
æquabat 6. 1175
æquali 4. 428
æquas, *nom.* 3. 125 | 5. 683
æquato, *nom.* 5. 689
æque 1. 365, 616, 849, 1075 | 2. 233, 411, 441 | 3. 669 | 4. 1237
æque nec minus atque oculi 4. 759
æquis 2. 239 | 5. 1148
ex æquo 1. 854 | 3. 126 | 4. 1237
æquo animo 1. 43 | 3. 952, 175 | 5. 1118. certamine 2. 573 | 5. 393
æquo clementius 3. 314. longius 4. 561
miſer amplius æquo 3. 965
æquor 1. 719 | 2. 376 | 6. 607, 892
æquora 2. 1, 765 | 5. 267, 389, 999, 1226. ponti 1. 8 | 2. 771 | 4. 413 | 6. 439, 624. patuli mundi 6. 107
æquor plani campi, *planitiem* 4. 1015
æquore, *mari* 3. 785 | 6. 621. ponti 2. 780 | 6. 628. ſalſo 3. 492 | 5. 129 | 6. 634
æquore ſaxi, *ſaxo polito & æquato* 3. 905
æquore, *æquabilitate* ſpeculorum 4. 106, 291
æquoris 4. 221 | 5. 375
æquos flexus 4. 324
æquum 3. 512 | 5. 227, 1022, 1088
aër 1. 386, 393, 396, 568, 776, 998 | 2. 1110 | 3. 123, 235, 248, 270, 283, 572 | 4. 133, 276, 278, 339, 341, 350, 360, 370, 890, 935, 951 | 5. 435, 499, 523, 563, 605, 636, 695, 6. 366, 684, 685, 1022 | 1025, 1026, 1033, 1035, 1095, 1103, 1116, 1118
aëra 1. 714, 745, 786, 998 | 2. 230 | 3. 234 | 4. 139, 248, 282, 287, 328, 359, 367, 562 | 5. 274, 279, 512, 604 | 6. 249, 831, 1001, 1033, 1140
aëra rarum 2. 106. tenerum 145. multum 5. 580

Digitized by Google

æra 6, 228
æraque 2. 450
pulſarent æribus æra 2. 636
aëre 2. 939 | 3. 303, 444, 507, 993 | 4. 275, 740| 5. 255, 652|6. 303, 345, 443, 1126
ære 2. 626 | 5. 1288 | 6. 1046
æreque 5. 1288
ære renideſcit tellus 2. 328
ærique 6. 1078
aëriæ 1. 12
aërias 1. 771. undas 2. 151. auras 5. 502
aëriaſque 5. 823
aëribus 4. 292 | 5. 644
æribus 2. 636
aêriis 4. 931 | 5. 539, 554
aêris 2. 233, 602 | 3. 288, 293 | 4. 252, 343
aêris auras 1. 208, 784, 801, 804, 1085|2. 204|3. 457, 570, 590. 752 | 4. 697 | 6. 1225. primordia 3. 237. intervallum 4. 188, 198. magnum mare 5. 277, corpora 491. auris 503
æris 1. 494|5. 1256, 1269, 1286 | 6. 1047, 1061
æriſque 5. 1285
ærumna 4. 1062
ærumnabile magnopere erat 6. 1229
ærumnarum 1. 109
ærumnis 3. 50
æs 5. 1240, 1272, 1274 | 6. 229, 351, 948, 966, 1053, 1077, 1078
æſtate 4. 56|5. 801|6. 715, 840
æſtati, *æſtate* 6. 712
æſtatibus 6. 372
æſtibus, *motibus* inter ſe diverſis ſidera ferri 5. 648
æſtifer ignis 1. 664
æſtiferas in partes 5. 641
æſtiferum radiorum ictum 5. 612
æſtivis è partibus Ægocerotis 5. 614, ſignis ſolem detrudere 638
æſtu, *calore* 1. 309|5. 1103| 6. 16. *motu* corporis 4. 1017. maris 5. 508, 927| 6. 143, 1261. ſolis 6. 875
æſtuat 5. 1096
æſtum, *motum* 6. 826. *calorem* 363, 1001
æſtumque, *calorem* 6. 476, maris 695
æſtus, mentis, *conturbatio animi* 3. 174. maris 4. 220. calor 5. 484, 817 | 6. 1047, 1136. terræ; *vapor* 6. 823, 824, ætheris 480. averni 830. undarum 925. lapidis 1049, 1054, 1057. *calores* 1. 301 | 3. 1025. materiai, *motus atom.* 2. 562 ætheris, *ignes* 5. 520. terræ, *vapores* 6. 816
æſtus proquam, *perquam* largos exæſtuat 2. 1136
belli magnos commovit funditus æſtus 5. 1434
ætas 1. 226, 234, 469, 559| 2. 1070, 1119, 1131, 1150 | 3. 450. 859, 866, 1088, 1098 | 4. 1032, 1115 | 5. 671, 807, 826, 832, 1275, 1387, 1444, 1452 | 6. 544
ætas puerorum improvida ludificetur 1. 938|4. 14
ætaſque 4. 819
ætate 3. 974. anteacta 1. 235 | 2. 298. ſenecta 5. 884, 894. florenti 1073
ætatem 3. 508, 812, 999 | 4. 1129 | 5. 357 | 6. 235. anteactam 3. 672
ætatis 2. 1172|3. 771, 775| 4. 1024, 1099 | 5. 318, 845. florem 1. 556
ætatis adultæ gradus ſcandere 2. 1122
æterna 1. 240, 520, 540, 541 | 3. 817, 1104 | 5. 362, 978, 1214 | 1. 606, 621 | 2. 906, 1009 | 3. 807 | 5. 117, 316, 352
æternaque 1. 246, 995
æternæ 6. 601
æternam 3. 641 | 5. 403
æternamque 5. 1174
æternas 1. 112
æterni 3. 986, 1086 | 5. 515
æternis 1. 122 | 5. 330
æterno 1. 35, 222, 243, 501, 630|2. 1054|3. 801, 924 | 4. 28, 922. certamine 2. 117
æternum 1. 29, 634 | 3. 934, 1003
æternumque 2. 638 | 3. 467, 920 | 5. 160
in æternum ſepelire ſalutem, *vitam* 2. 570
æther 1. 232 | 2. 1065, 1114 | 3. 21 | 5. 474 |6. 267, 290. ſignifer 5. 459. levis ac diffuſilis 468. ignifer 499. liquidiſſimus 501
pater æther 1. 251
æthera 1. 1088 | 5. 507, 1204
ætheraque 2. 1114
æthere 3. 785|5. 129, 399, 798
æthereis 4. 413, 909
æthereus ſol 5. 390
ætheriæ 6. 97
ætherias 3. 406
ætheriis 4. 183, 392 | 5. 86 | 6. 60
ætheriis ignibus terras ſuffire 2. 1097
ætheris 3. 847| 4. 216 | 5. 144, 447, 484, 520, 585, 649, 656, 682 | 6. 480, 491. oris 1. 999
ætherius 5. 216, 268, 282, ſol 3. 1057
Æthiopum 6. 735
Ætnæ 6. 639, 681
Ætnæ impetus eximiis furit ignibus 2. 593
Ætnea murmura 1. 723
Ætneus ignis 6. 669
æthram, *aera* 6. 466
ævi 3. 452, 917, 1060 | 5. 59, 315, 380, 1215, 1216, florem 1. 565
ævi tractu labentia flumina 1. 1003
hoc ævi 2. 16
ævo 1. 58, 326, 461, 554 | 2. 742|3. 345, 358, 359, 485, 1021 | 5. 162, 307, 538, 556, 830, 886. longinquo 2. 68. immortali 646. grandi 1141. feſſa 3. 459
ex ineunte ævo 3. 745 | 5. 857

5. 857
ævum 1. 550, 635, 951|2. 561, 1093, 1169|3. 604| 5. 62, 83, 173,428,1144, 1149, 1430| 4. 1228 | 6. 57
affecta 6. 843 | 1. 341
affecti 3. 50
affectis 1. 134
afferret 3. 355
affert 5. 745
afficit 3. 865
afficiuntur 3. 495
affine, *obnoxium* vitiis 3. 733
affingere 5. 165
affirmant 4. 587
afflare 5. 568
affluat 3. 685
affluere 6. 13
agam 4. 678
agat 3. 976
age 1. 920, 952 | 2. 61, 333, 528, 729 | 3. 418 | 4. 109, 177, 270, 677, 726 | 6. 494, 534, 738
agebat 3. 574
agedum 3. 975
agelli 5. 1365
agendis 2. 290
agendum 1. 139 | 3. 726
agendus foras Acheruntis metus 3. 37
agens 5. 524 | 6. 210. animam 3. 492. mannos 1076. navim 4. 900
agentibus 1. 442
agere 1. 42| 2. 1056, 1091| 4. 33, 963, 966. 1129|5. 83|6. 57, 906. ſcintillas 2. 674
agerent 3. 1070
ageſis 1. 266
aggrediantur 5. 168
aggrediar 5. 111
aggredior 6. 940, 980
agimus 4. 391
agit ſpumas 3. 488
agitque aëra 4. 247, 281.
agitando 6. 685
agitantur 6. 1018
agitare 1. 1066 | 2. 601
agitat 3. 653 | 6. 1053
agitatur 3. 116 | 4. 252
agmine 5. 272|6. 99, 637. condenſo 1. 600
agni 2. 320, 368
agnoſcas 2. 402
agreſtes 5. 1382
agreſtis 5. 1397
agri 2. 1170 | 5. 1446
agricolæ 5. 1356
agricolarum 2. 1161 | 6. 1258
genus agricolûm, *agricolarum* 4. 590
agriculturas 5. 1445
Agrigentinus Empedocles 1. 717
agris 6. 1257
agros 5. 971, 1103, 1109, 1247, 1290, 1365|6.642, 1137
agundis 5. 1334
aguntur 6. 720
ahena, ſigna 1. 317
ahenæ 5. 1293
ahenis 6. 1043
aio 3. 180
aiunt 1. 373 | 3. 754, 911
alarum conamen 6. 835
alatur 4. 634
alba 2. 730
albas 6. 736
albeſcere 2. 772, 789
albis 2. 789, 822
albis ex alba, *alba ex albis* 2. 730
albo 6. 1077
album 2. 770, 810, 822
ales 6. 821
aleſcendi, *augendi*, ſummum tetigere cacumen 2. 1129
alendo 4. 1061
aletque 1. 51
Alexandri, *Paridis* 1. 475
algor 3. 623
algu 3. 732
Algus 5. 746
alique 1. 194, 804 | 2. 546
alia 1. 281, 531, 550, 682, 1072|2. 349|3. 108, 627, 828, 1007 | 4. 107, 597, 669, 761 | 5. 293, 349, 373, 461, 710,733,1029, 1351|2. 690, 981|5. 501| 6. 191, 303
alia longe ratione, atque 2. 880
alia ex alia facies 4. 819
alia atque alia 5. 1089
alia, ac 6. 305
aliæ *genit. alius* 3. 391 | 1. 164, 599. *bis* 813. *bis* 1044| 2. 76. *bis* 364 | 4. 88, 608, 1243, 1166 | 5. 7443 | 6. 520
aliam 2. 285 | 3. 515, 704, 825 | 4. 448 | 5. 537
aliam atque aliam 5. 1366
aliarum 6. 1063
alias, *nom.* 1. 117, 359, 376, 802|2. 491, 492 | 4. 147, 1033, 1242| 5. 323, 328, 1080| 6. 298, 773, 1055
exſtructis aliis alias ſuper 6. 185
alibi 2. 1064
alicui 3. 945
alicunde *ex alio loco* 5. 523
alid, *aliud* 5. 258, 1304, 1455
aliena 1. 265 | 5. 547 | 2. 712 | 3. 974 | 6. 1063. ſalutis 3. 832. rogorum 6. 1281
alienaque 6. 68
alienigenis 1. 873| 5. 878. terris 1. 870. partibus 861. rebus 866
alienis 1. 182 | 5. 548
alieno 5. 32
alienum 6. 1117, 1122
alii 3. 549, 1040 | 4. 499, 525, 1150, 1242| 5. 328, 1044, 1045 | 6. 386
aliis 1. 359, 442, 796, 802, 822 | 2. 198, 506, 509, 690, 694, 697, 777, 840, 902, 980, 981, 983, 1003, 1033, 1074|3. 285, 315, 975, 978, 1051 | 4. 577, 608, 637, 638, 639, 657| *bis* 662. *bis* 681, 688, 713, 787, 1242, 1254, 1255 | 5. 179, 501, 873, 1008, 1131, 1206|6. 185, 191, 520, 773, 892, 992, 1115, 1227, 1245
ex aliis alios 6. 1235
alimenti 5. 813
alimur 1. 812
alio *nom.* 2. 534, 781, 793, 824 |3. 111, 983| 4. 692. 5. 833, 1064, 1069, 1080, 1304, 1454. *adv.* 2. 365| 4. 1057, 1065 | 6. 986, 987
alioque, *nom.* 1. 822| 4. 775| 5. 827. *adv.* 6. 986
aliud ex alio 1. 264, 408, 1108

alio

alio atque alio, *nom.* 2. 775 | 5. 304
ex alioque alius 6. 915
alioqui 3. 415
aliorum 5. 13
alios 2. 9, 910, 1064, 1074, 3. 529, 610 | 4. 143, 499, 1150 | 6. 1125, 1235
alipides cervi 6. 765
aliqua 1. 109, 587, 856, 1040 | 2. 932 | 3. 442, 592, 637, 833 | 4. 264, 518, 597, 669 | 5. 82, 410, 414
aliquam 5. 383, 824, 871
aliquas 5. 17
aliquem 2. 970 | 3. 887 | 5. 1040 | 6. 675
aliquid 1. 434, 673, 972, 976 | 3. 115, 513 | 4. 43, 1127 | 6. 710, 1134
aliquis 1. 392 | 2. 225, 930 | 3. 487
aliquo, *nom.* 2. 423, 425 | 3. 224
aliquod 1. 594 | 5. 247 | 6. 565
aliquot 6. 703
alis, *nom.* 5. 1038 | 6. 836
alîs, *aliis* 4. 641
alis noctem explaudentibus 4. 714
alit 1. 230 | 2. 1156 | 5. 221
alitque 1. 859 | 5. 323 | 6. 946
alitibus 6. 818
alitur 1. 255
alituum 2. 927 | 5. 799, 1038, 1077 | 6. 1214
aliud 1. 264, 408, 470. *bis* 1108 | 2. 17, 506, 509, 811, 1003 | 3. 285, 555, 978, 983, 1096 | 4. 369. 436, 1033 | 5. 716, 755, 764, 830, 831, 1277 | 6. 988, 989. *bis* 990, 992
alium 2. 733, 924 | 3. 898 | 4. 287, 1132 | 5. 514, 516, 523, 548 | 6. 657, 1245
aliûm, *aliorum* 1. 882
aliunde 3. 134 | 6. 1018
alius 3. 651, 652 | 4. 637, 681, 688 | 5. 827 | 6. 915, 1115
allata 5. 548
allidat 4. 298
alma 2. 991. Venus 1. 2
almæ 2. 970 | 5. 231 | 6. 750
liquor almus aquarum 2. 390
alſia corpora, *quæ frigus ferre non poſſunt* 5. 1014
alta 6. 356 | 3. 432 | 5. 912 | 6. 139
altaque 2. 1109 | 5. 491 | 6. 420
alte 2. 30 | 5. 1392
altam 6. 262, 582
altaria 3. 433 | 4. 1230 | 6. 752
altas 3. 457 | 5. 308, 1252 | 6. 478, 558, 696
alte, *adv.* 1. 78, 590 | 2. 195. 197, 446, 1086 | 4. 327, 406, 947, 1175 | 5. 91, 609 | 6. 65, 156, 184, 267, 689, 963, 1172
alteque 6. 245, 647
alter 3. 198 | 4. 279, 692 | 5. 637, 833
altera, *ſing.* 775
alterius 1. 598 | 2. 2, 84, 273 | 3. 334 | 4. 1115
alternis 1. 525, 768, 1010 | 5. 637, 644, 700 | 6. 569
alternis tempora cœli dividere 1. 1065
alternis variare 3. 374
alternis brachia mittunt 4. 791
alterno 3. 33 | 5. 976
alterum 1. 1011
alterutra 5. 684
alterutrum 1. 973. 1011
altior 4. 416, 957
altis 1. 284, 896 | 2. 331 | 3. 847 | 4. 1014 | 5. 144, 233, 314, 375, 493, 662, 933 | 6. 142, 494, 735, 963
altitonans Vulturnus 5. 744
altivolans ſolis rota 5. 434
alto 3. 785 | 5. 388
alto, *aere* 4. 137 | 5. 466, 584 | 6. 276
penitus in alto, *in intimis viſceribus* 4. 269
ex alto, *ex cœlo* 4. 200
ex alto, *ex intimis partibus*, 4. 90, 861
ex alto penituſque, *ex intimis rerum partibus* 4. 71
ex alto, *fundo* 4. 698
altos 2. 701 | 6. 468, 733
altum, *mare* 3. 1043
altum 4. 916 | 5. 753 | 6. 286. æternumque ſoporem 3. 466
in altum minutatim vitam provexit 5. 1433
altus acervus 3. 198. cœli hiatus 4. 419
alterutram 5. 589
alvi 6. 1198
aluntur 1. 816, 882 | 3. 64
alvo 5. 226
alvoque 3. 347
amabile 1. 24
amantque 1. 642
amantum 5. 960
amara 2. 404. 463
amaracini blandum liquorem 2. 846
amaracinum 6. 973
amari 3. 922 | 4. 1127
amarius 6. 972
amaror 4. 225, 1170 | 6. 930
amarum 1. 939 | 4. 15, 638, 662
amantis 4. 1094
amantum 4. 1070
amaracino 4. 1172
ambagibus 6. 919, 1079
ambens, *ambedens* 5. 397
ambigitur 3. 1087
ambiguo 4. 1130
ambitionis iter 1. 1129
ambroſia 6. 971
ames 4. 1054
amens 6. 85
ametur 4. 1272
ſuavis amicitiæ 1. 1242
amicitiaï, *amicitia* 3. 83
amicitiam 5. 1018
amictum cœli 6. 1132
amiſſa 1. 1077 | 1. 1036
amiſſam 3. 649
amiſſis 3. 716
amiſſo 1. 810
amiſſos 2. 958
amiſſum 2. 358
amittant 1. 328
amittens 1. 1038 | 6. 301
amittit 3. 769 | 4. 545
amittunt 1. 660
Ammonis fanum 6. 848
amnem 4. 1019
amnes 1. 15, 1031 | 5. 343, 387

amni 6. 727
amnibus 1. 298|5. 271|6. 505, 636
amnis 1. 288|4. 423|6. 713. 721
amœno 1. 118
amœnum fontem 4. 1018
amore 1. 37, 474|3. 1005|4. 1041, 1059, 1094, 1134, 1151, 1180, 1185
amorem 1. 20, 923|3. 5|4. 867, 1047, 1066, 1077, 1276|5. 174, 180
amoris 1. 35|4. 1051, 1056, 1139, 1189. pennigeri 5. 1074
amovet 1. 226
ampla. pabula 5. 942
amplectier, *amplecti* 5. 729
amplectitur 1. 136
tellus amplectitur oſſa 4. 738
amplexi habent, *amplexi ſunt* 1. 1068
amplexu 5. 320
amplexus 5. 35
amplior 2. 1132
amplis viribus 5. 1173
amplius, *adv.* 1. 653|3. 954|4. 872|5. 1053. æquo 3. 965
anademata 4. 1122
Anaxagoræ 1. 830
Anaxagoras 1. 875
ancipiti mucrone, *duplici acie* 2. 519. ferro 6. 167. bello 376. tremore 595
ancipitique refutatu 3. 524
ancisa, *amputata* 3. 660
Ancu', *Ancus* 3. 1038
Androgynum 5. 837
anfractibus 1. 719|5. 682
angellis paulum proſtantibus, *parvos angulos habentibus* 2. 428
angat 4. 1127
angit 3. 1082
angor, *nom.* 3. 865. anxius 6. 1156. exeſt 3. 1006
angore animi 3. 916
anguimanos Elephantos 2. 537. boves Lucas turrito corpore 5. 1302
anguis 3. 613
angulus 4. 361. obtuſus 356
anguſti 4. 431
anguſtis 2. 1169
anguſtoque 1. 721
anguſtum 4. 533|5. 1129
anhela, *nom.* 4. 873
anhelant 4. 862
anhelat 3. 489
anima 1. 132, 716|3. 276, 282, 357, 405, 417, 561, 564, 573, 593, 632, 633, 705, 797|4. 120, 928|5. 141|6. 1264
animæ 3. 36, 132, 144, 276, 310, 330, 530, 582, 588, 712|1. 123|3. 727, 737
animæque 3. 213, 229, 278, 599
vitales animæ nodos 2. 949. fundamenta 3. 585. poteſtas 856
leves aurarum animæ 5. 237
animai, *anima* 1. 113|3. 151, 162, 255, 281, 342, 345, 375, 381, 394, 398, 400, 407, 465, 498, 535, 579, 624, 638, 656, 670, 713, 827, 850|4. 886, 918, 923, 942, 956|5. 558|6. 585, 590, 693
animal 5. 821
animale genus 1. 228|3. 635
animalem formam 5. 142
in pullos animales vertier ova 2. 929
animalia 1. 745, 1060|2. 532, 717, 869, 900, 916, 972, 1151|4. 115, 983|5. 791, 795, 906, 915, 1086. corpora 2. 726
animalibu', *animalibus* 2. 917
animalibus 2. 908, 913, 1079|4. 860
animalis 4. 744
animam 3. 137, 147, 154, 160, 217, 352, 423, 438, 542, 578, 597, 607, 699, 755, 768, 800|4. 920|6. 798. agens 3. 492. fudit 1046
animamque 3. 168, 504
animam glomerari 3. 540
animam ægram ponebat. 6. 1221. mittebat 1232
animans 1. 774. 3. 572
animantem 2. 667, 942, 943|3. 666
animantes 1. 808, 821|2. 1015|3. 749|4. 649|5. 70, 81
animantibus 2. 236|3. 418|4. 681|6. 773, 984
animantis 2. 937|3. 97, 389|4. 857
animantum 1. 4, 15, 195, 351, 1032|2. 77, 879, 919, 1062|3. 267, 720|5. 432, 853, 917
animantum gens ſummiſſa 1. 1032
animarum 3. 724, 782
animas, *nom.* 3. 628, 630, 656, 666, 687, 722, 760, 778|4. 41|6. 763, 839
animaſque, *nom.* 3. 419
animaſque ventorum, *ventos*, ſecundas, 5. 1229
animata 5. 146
animi 1. 71, 73, 132, 137, 147, 426, 449|2. 58, 381|3. 16, 24, 35, 43, 91, 131, 158, 160, 162, 176, 204, 213, 238, 278, 330, 335, 373, 449, 498, 557, 460, 577, 674, 680, 708, 747, 765, 772, 789, 791, 840, 843, 856, 916, 1016, 1055|4. 30, 44, 120, 385, 387, 467, 735, 906, 942, 1065, 1144|5. 60, 98, 128, 133, 135, 150, 554|6. 38, 77, 1147, 1154, 1181
animique 2. 270
nec me animi fallit 1. 921
animi injectus 2. 739. ratione 1043. jactus liber 1046. vis auctior 3. 451. ſenſus 2. 945. ſenſum 3. 99, 105, mens conſiliumque 615. mens 4. 762
animo 1. 403|2. 39, 44|3. 110, 160, 289, 596, 915, 1057|4. 879, 1181, 1183, 1188|5. 1169, 1341|6. 1231. æquo 1. 43|3. 952|5. 1118
animoque 1. 75|3. 399, 952. 975|5. 50, 184, 1048|6. 531
ex animo dicant 3. 927
ex animo miſer 3. 110

exſpuere ex animo ratio-
nem 2. 1040
reſpuis ex animo 6. 67
animos 1. 931 | 2. 622 | 4.
7, 763, 969 | 5. 21, 1389 |
6. 51. mortales 3. 419
acrius advertunt animos
ad Religionem 3. 54
animum 1. 618, 947 | 2.
363, 680, 839, 885, 1070 |
3. 94, 118, 170, 361, 424,
462, 471, 482, 514 | 4. 23,
726, 751, 810, 880 | 6. 15
animum advertere 2. 124.
advertas 3. 45, 182
animum pulſare 4. 880
animum nobis adhibe ve-
ram ad rationem 2.
1022
animum atque animam
3. 137, 168
animum mentemque 3.
140
animumque 4. 910 | 6.
920
animus 3. 150, 178, 185,
370, 397, 417, 465, 520,
553, 564, 705, 734, 797 |
4. 470, 788, 802, 812,
884 | 5. 141, 1217
animuſque 3. 143, 403
annelli 6. 1022
annellis 6. 911, 1085
annellum 6. 1037
anni 1. 182, 193 | 5. 221,
675, 700, 1394 | 6. 363,
373, 716
ubi anni nodus nocturnas
exæquat lucibus um-
bras 5. 686
annis 1. 312 | 3. 839, 1107.
annis tribus circuma-
ctis 5. 881
annis corpus marcet 3. 959
annorum 2. 170 | 3. 1018 |
5. 1183, 1437
annos 5. 96
multos etiam magnos ſer-
vata per annos 1. 1028
magnos in magnis orbi-
bus annos 5. 643
annua tempora 5. 618, 691
annulus 6. 1006, 1012
annulus in digito ſubter-
tenuatur habendo 1. 313
Romulidarum arcis ſer-
vator candidus anſer 4.
687

anteacta, dies 1. 234. æta-
te 235. | 2. 298. vita 3.
948. vetuſtas 985
anteactam ætatem 3. 672
anteacti temporis 1. 559
anteacto tempore 3. 844 |
5. 173
antehac 1. 542 | 5. 339
anteire 4. 142
antennas 2. 554
anticipat ſol cœlum ra-
diis accendere tentans
5. 658
antiqua 5. 13, 1282
antiquas 5. 87 | 6. 61, 871
antiquis 2. 889
antiquius 4. 847
antiquo 2. 610
antiquum 2. 1168
antiſtare Herculis ſi facta
putabis 5. 22
anxia 6. 14
anxius angor 3. 1006 | 6.
1156
aperire 1. 374
aperta tibi faciemus 2. 182
aperta promptaque cœli
6. 817
apertam 5. 486
apertas 4. 469, 600 | 6. 1048
aperte, *adv.* 2. 140
apertis 1. 914 | 4. 52, 809 |
5. 810, 1061
aperto corpore 1. 298 | 4.
101, 1136. aëre 3. 603.
lumine 5. 776. mari 6.
698
in aperto 3. 903
apertum tranſpectum
præbet 4. 273
apes 3. 11 | 4. 683
apiſci, *aſſequi* 1. 449 | 6.
1234
apluſtra 2. 555
apluſtris fractis 4. 439
apparent 3. 25 | 4. 97, 400
apparere 1. 877
apparet 2. 140 | 3. 18, 989 |
4. 157 | 6. 448, 761
appellare 1. 55
appellatur 5. 10
appelletur 4. 1228
appellunt pennis 6. 751
appetitur 5. 1278
appoſita 3. 374
appoſituſque 6. 1034
apti 5. 1325
apſe tamen re, *reapſe, re-
ipſa*, 2. 658
apta 2. 478, 522 | 5. 559,
1427 | 2. 813 | 4. 673, 827,
1251 | 5. 556 | 6. 961,
1065
aptam 5. 538
aptaret 2. 1109
aptas, *nom.* 6. 773
apti 3. 851 | 5. 806
uniter apti, *compacti in u-
num quid* 3. 858
aptum 5. 926
alius aliis magis animan-
tibus aptus 4. 681
aqua 1. 568 | 3. 190 | 4. 96,
214 | 5. 144 | 6. 883
aquæ 1. 282 | 6. 551, 553.
humor 2. 197 | 3. 340 | 6.
908. corpus 2. 232. con-
lectus 4. 416
propter aquæ rivum 2. 30 |
5. 1392
magnas aquæ vaſtaſque
lacunas 6. 551
aquaï, *aquæ* 1. 286 | 2. 662 |
4. 622 | 5. 265, 601 | 6.
800, 872, 890, 1070, 1264.
magnus decurſus 1. 284.
humor 1. 308 | 3. 428 |
6. 633, 874. liquor 1.
454. gelidaï ſtringor a-
quaï 3. 693. ſplendor
4. 212. decurſus 5. 944.
ſemina 6. 496. corpus
854, 863
aquam 4. 436 | 5. 1084 | 6.
440, 499, 746, 803, 889
aquarum 6. 1101. liquidus
humor 1. 349. magnus
decurſus 5. 264. tantus
decurſus 6. 609. ſemina
6. 506, 519, 672. ma-
gnum duramen 529
lætantia loca aquarum 2.
344
liquor almus aquarum 2.
390
ad aquarum ſtrata jace-
bant, 6. 1263
aquas 1. 1059 | 2. 230 | 6.
1124
Aquilonis 5. 688
Eteſia flabra Aquilonum
5. 741 | 6. 730
aquis 3. 1045
araque 2. 417
aram 1. 85
aranea 4. 731

aranei tenuia fila 3. 384
ararum 5. 1161
aras 1. 90, 96 | 4. 1230 | 5. 76, 1198, 1200. thuricremas propter mactatus concidit aras 2. 353
caput quaſſans grandis ſuſpirat arator 2. 1163
aratri 1. 314 | 5. 210, 931 | 6. 1251
ad arbitrium 2. 281
arbor 3. 785 | 5. 129, 1096 | 6. 676
arboribus 1. 166, 254, 275, 897, 1092 | 5. 784, 934, 1362 | 6. 783
arboris 2. 30 | 5. 35, 1096, 1392 | 6. 167
arbos 1. 774 | 6. 786
arbuſta 1. 188, 352, 806, 808, 821, 905 | 2. 1015 | 5. 670, 910 | 6. 140. læta 2. 343
arbuſtaque 1. 184 | 2. 189 | 5. 919. læta 2. 594, 698, 995
arbuſtiſque 5. 1377
arbuta 5. 939, 963
Arcadiæ volucres 5. 32
horrens Arcadius ſus 5. 25
arcemque 5. 1107
arceri 1. 184
arcis 4. 687 | 6. 749
arcta 1. 171
arctâque 5. 1146
arctari 1. 577
arctas 3. 809 | 5. 354
arcte, *adv.* 1. 604 | 4. 1072 | 6. 1008
arctis 1. 930 | 4. 6 | 6. 119
in arctum franguntur concreti montes nimborum 6. 157
ardent 2. 592
ardens 6. 114
ardenti 3. 663 | 6. 293
ardentia 6. 1170, 1178
ardentibu', *ardentibus* 6. 618
ardentibus 3. 1077 | 5. 754 | 6. 860
ardeſcere 6. 177
ardeſcit 4. 1083
ardeſcunt 5. 895 | 6. 670, 898, 904
ardet 4. 1192
ardor 1. 651, 669, 779 | 2. 212 | 3. 251, 290, 476 | 4. 1070, 1209 | 5. 205, 565, 587, 600, 604, 1092, 1098, 1251 | 6. 283, 673
ardore 5. 298, 1242
ardoreque 6. 690
ardorem 2. 211 | 4. 1091 6. 690
ardoribus 5. 606, 660
ardoris 1. 683, 703, 901 | 4. 1079, 1109 | 6. 180
ardua 1. 660
facit are, *arefacit* 6. 962
arenæ, nimbos 6. 700. magnus congeſtus 724
arenam bibulam 2. 376
mare permotum ruit intùs arenam 6. 726
argenti 5. 1241, 1255 | 6. 808
argento 2. 27, 626 | 5. 1268
argentoque 6. 990
argentum 1. 495 | 6. 950, 1076
arguet 4. 489
arguit 6. 404
argumenta 1. 402
argumentorum 1. 418
arida ſitis 3. 930 | 6. 1174. Cretea perſona 4. 297
arida ligna explicat in flammas 2. 880
aridior 6. 149
aridus 1. 809, 865 | 4. 872 | 5. 740. ſonus terget aures 6. 118
arma 5. 1075, 1282, 1447
armata 2. 629
armati 2. 939, in numerum 636
armatis, *nom.* 5. 1291, 1310
armatum 5. 1296
armenta 1. 164 | 2. 920, 922 | 4. 1190 | 5. 229
armentarius 6. 1250
armipotens Mavors 1. 34
armis, *neut.* 2. 42, 640 | 5. 51, 233, 1305
armiſque, *neut.* 5. 1348
armorum 2. 48
arquati, *icterici* 4. 334
arqui 6. 525
arridet 2. 32
arripit 6. 658
arripuiſſe 5. 248
arripuit 6. 661
arte 4. 793 | 5. 1354
artem 4. 845 | 5. 10, 727
arteria 4. 532
artes 4. 968 | 5. 333
artibus 5. 1455
articulat voces 4. 553
articulatim diſcerni 4. 559
articuliſque 3. 697
artubus 1. 261 | 3. 7, 620, 644 | 4. 636 | 5. 1076
artus 2. 267, 271, 282, 682, 710, 948, 963 | 3. 130, 152, 157, 284, 292, 343, 377, 393, 399, 453, 488, 491, 528, 532, 585, 588, 703, 707, 710, 721, 737, 743, 758, 768, 936, 959 | 4. 118, 633, 842, 865, 872, 886, 914, 944, 948, 1032, 1036, 1208 | 5. 849, 896 | 6. 593, 655, 661, 797, 945, 1188, 1204
gelidos artus in lethi frigore linquit 3. 402
arva 2. 211, 1154 | 4. 1100 | 5. 779, 932
arvi 5. 207
arvis 1. 315 | 2. 1162 | 3. 786 | 5. 130, 396, 804, 923
aſcendere 5. 1300
aſcendimus 2. 468
aſcendit 2. 137
aſcenſus 5. 494
aſpectari 3. 76
aſpectu 1. 66 | 6. 780
aſpectuque 1. 92
aſper 3. 694 | 5. 34
aſpera 2. 424 | 6. 1148 | 2. 404, 470 | 4. 148, 666, 999 | 6. 133, 778. primordia 2. 476
aſperaque 3. 203
adverſa nimborum aſpergine 6. 524
aſpergit 1. 720
aſpergunt 3. 20
aſperiora 4. 532 | 6. 452
aſperitas vocis 4. 555
aſperitate 4. 630
aſpexere 2. 741
aſſiduas 4. 971
aſſidue *adv.* 2. 591 | 4. 1122 | 5. 281, 283 | 6. 460, 1157, 1159
aſſiduis 5. 253, 342
aſſiduo 1. 994 | 2. 96 | 4. 105,

105, 393
aſſiduuſque 5. 206
aſſumunt 2. 1123
aſt 5. 516
Aſtrologorum 5. 727
aſtrorum 5. 510, 531
ater 3. 502 | 4. 340, 346
Athenæ 6. 2
Athenæis mœnibus 6.749
propter Atlantæum littus 5. 36
atra, tartara 3. 979
atræ, formidinis ora ſuperne impendent 4.174| 6. 253
atram 6. 199, 257
atri funeris comites 2. 580
atria 4. 402
atro 6. 1145
attentas aures 6. 920
attenuari oſtendunt ſalutantum tactu 1. 318
Atthide 6. 1114
attinet 3. 864 | 4. 34
attingere ſummatim 3. 262
attingunt 4. 627
attribuas 2. 835
attribuatur 3. 243
attribui 1. 682 | 2. 924
attribuunt 2. 614
avarities 3. 59
aucta 5. 261, 722 | 1. 625 | 2. 1160 | 5. 1416
auctam quinque ſenſibus 3. 626
auctas 4. 60. animas ſenſibus 2. 630
auctet 1. 51
auctificique rerum motus 2. 571
auctior animi vis 3.451
auctos 5. 1176
auctu corporis infinito 2. 481. mirando 5. 1170
auctum, *ſubſt.* refrænat natura 2. 1120. abſteruit natura 5. 844. cædere arboris auctum, *ramos* 6.167, capere impetis auctum 326
auctum, *adj.* 2. 974
auctus, *ſubſt. plur. ſcaturigines* 6.748. *adject.* 2.985
audacterque 2. 49
audent 6. 1070
auderent 2. 1035
audet 5. 37
audi 1. 920
audierit 2. 579
audire 4. 462, 564, 618
audireque coram 1. 135
audiſve 6. 813
auditis, *nom.* 5. 1133
auditur 4. 527
auditus, *adj.* 4. 838
avellere 6. 240
avelli 1. 607
avemus 2. 216 | 3. 1095, 1096 | 4. 779
aventem 3. 259
aventes 4. 1196
aveo 3. 6
Averna loca 6. 738, 740, 818
Averni æſtus 6. 830
Averno ſubſtratus lacus 6. 746
averſa 5. 414. averſa viai 1. 1040
averſabile ſcelus 6. 389
avertere 2. 363
avertit 4. 1266
aves, *nom.* 6. 831. *verb.* 3. 970
avet 2. 265
aufer 3. 967
auferat 4. 539
auferet 6. 622
aufert 3. 231 | 5. 206, 724 | 6. 825
augebat 5. 489
augebit 1. 437
augendas 5. 81 | 6. 472
augendis 1. 185
augentque 2. 1153
augeſcere 2. 1108 | 5. 251 | 6. 615
augeſcunt 2. 76, 877 | 5. 334
auget 1. 230, 283, 859 | 4. 045 | 5. 221, 258, 323 | 6. 341, 946
augmen corporis 2. 494 | 3. 269
belli terroribus addidit augmen 5. 1306
augmen cur neſciat æquor 6. 607
guttai vix inſtar erunt unius ad augmen 6. 614
augmina ſumunt 2. 188. noctes 5. 680
augmine grandi 1. 435. donant 2. 72. demto 1132
avia 5. 398 | 2. 144, 346 | 5. 1385
avia Pieridum loca 1. 925 | 4. 1
avibus 1. 257 | 6. 741
avidam partem 5. 202
avide 4. 1101
avidi 6. 1235 | 3. 71
avido complexu quem tenet æther 2. 1065
avido complexu ſepſit 5. 471
avidos viſus paſcit amore 1. 37
avidum mare 1. 1030
eſt avidum nimis auricularum genus humanum 4. 598
avis 6. 1218
avium *ſubſt.* 3. 387. frundiferas domos 1. 19. liquidas voces imitarier ore 5. 1378
avius 2. 739 | 3.464. à vera ratione 2. 81, 229
Aulide 1. 85
avolſa 5. 316
avolſaque 4. 141
avolſos 5. 314
avorum 4. 1211
aura 1. 11, 853 | 3. 197, 233, 291 | 4. 253, 1173
auram 2. 850
aurarumque 5. 237
auras 1. 208, 771, 783, 801, 803, 1086 | 3. 223, 301, 401, 437, 543 | 4. 36, 178, 536, 563, 573, 682, 707, 990 | 5. 213, 502, 540, 759, 784, 817 | 6. 114, 189, 302, 819, 842, 886, 1019, 1127. aëris 2. 203 | 3. 457, 569. 590, 751 | 4. 697. vitales 3. 406 | 6. 1225, ſulfuris 220
auraſque 5. 250, 808, 1085
aurata metalla 6. 811
aurataque templa 2. 28
aurea 2. 1154 | 2. 24, 501 | 3. 13 | 5. 462, 909. dicta 3. 12
aureaque 5. 33
aures 1. 418 | 2. 1023 | 3. 157, 548, 632 | 4. 222, 488, *bis*, 527, 546, 567, 570, 572, 617, 837, 910, 5. 1053 |

5. 1053 | 6. 118, 164, 168, 182, 777, 920, 927
aures vacuas mihi, & te ſemotum à curis adhibe 1. 45. quæ belle tangere poſſunt aures 1.645
aures plenæ ſonoribus 6. 1183
aureſque 4. 601 | 5. 1380
aureus 6. 224
auri 1. 493 | 5. 1225. bractea 4. 731
aurique 6. 808. micis 1. 839
auribus 2. 510. accipere citharæ liquidum carmen 4. 979. accipiamus tonitrum 6. 163
adportes auribus 5. 101
auricularum 4. 598
auris 4. 730, 931 | 5. 411, 473, 503, 548, 845 | 6. 307, 882, 913. celerantibus 1. 388. vitalibus 3. 576. ætheris 847
auro 2. 50 | 4. 1120 | 5. 1427 | 6. 1076
auroque 2. 27 | 5. 1268
aurora 2. 143, 578
auroræ 4. 542
auroram 4. 715 | 5. 656
aurum 1. 840 | 2. 828 | 5. 1240, 1274, 1422 | 6. 229, 949, 989, 1056
aurumque 5. 1112, 1272 | 6. 351, 966
auſim 2. 178 | 5. 197
auſis 2. 981 | 4. 511 | 5. 729 | 6. 411
Auſter fulmine pollens 5. 744
Auſtri 4. 183, 909 | 5. 688
Auſtris 1. 898
Auſtro 6. 721
auſus 1. 68
autumni 6. 371
autumno ſudante 1. 176
autumnoque 6. 356
autumnus 5. 742
avulſa, *ſing.* 2. 257
avulſus 3. 562
auxilia 5. 1441
tremulum à pennis petere auxiliatum 5. 1039
auxilio 5. 225
auxilium 3. 1077
axis gelidi 6. 720. mundi qua claudicat 1105.

B.

Babylonica Chaldæûm doctrina 5. 726
Babylonica magnificò ſplendore rigantur 4. 1023
baccæ, *plur.* 5. 1362
bacchatur animal in montibus 5. 822
Bacchi 2. 655. flos, *odor vini* evanuit 3. 222
balantes pecudes, *oves* 2. 369
balantibus pecubus, *ovibus* 6. 1130
balba 4. 1157
balbe, *adv.* ſignificarent 5. 1021
Barathro 3. 967
barathrum 3. 979 | 6. 605
barbaque 6. 945
mollem malis demittere barbam 5. 673
barbara, *ſing.* 4. 548
barbaricæ veſtes 2. 499
barbarus 5. 37
barbigeras pecudes, *Capras* 5. 898
barbigeras capellas 6. 970
baubantur, *latrant* in ædibus 5. 1070
bearis 5. 166
bella, *ſubſt.* 6. 372
belle, *adv.* tangere poſſunt aures 1. 644
belli 1. 476 | 2. 5 | 3. 846 | 5. 1295, 1298, 1302, 1306
belli fera mœnera 1. 33. mœnere 5. 1307
belli fulmen Scipiades 3. 1047
belli magnos funditus æſtus 5. 1434
belli miſcebant fluctus 5. 1288
belli ſimulacra ciere 2. 42. cientes 324
bello 5. 382 | 6. 376. *adj.* 4. 1183
belloque 1. 465 | 5. 1423
bellua 4. 143
bellum 1. 457 | 4. 965 | 5. 327, 393
bellum ſylveſtre gerentes 5. 1244
bene-pleno lumine 5. 706
bibere 4. 1090
bibulam lavit æquor arenam 2. 376
bidenti 5. 209
bijugo 5. 1299. curru 1298
bijugos agitare leones 2. 601
bili ſuperante 4. 668
bina 1. 534 | 4. 451, 452, 454 | 5. 477
binaque 4. 453
binis 4. 292
bino 5. 877
binos 5. 1299
bis 4. 316, 410 | 5. 1299
Biſtoniaſque plagas 5. 30
biſulcis pedibus preſſa veſtigia linquit humi 2. 356
bitumen 6. 807
blanda 2. 965 | 4. 995, 1256 | 5. 179
blandaque 4. 1078 | 6. 1243
blanda atque infracta loquela 5. 231
blande, *adv.* 5. 1065
blandeque 2. 320 | 5. 1368
blanditiis ingenium frangere ſuperbum 5. 1017
blanditim ſecla propagent 2. 173
blandum amorem 1. 20. liquorem 2. 846
raucum bombum tuba reboat 4. 548
bona, *adj.* 3. 103 | 5. 1025 | 6. 13 | 2. 403
bonam partem in lectum mœrore dabantur 6. 1247
bone 3. 207
bonis, *adj.* 1. 729 | 3. 1017
bonitate 5. 1246
bonos 2. 418
bonum, *ſubſt.* 5. 955 | 6. 25
bonus Ancus 3. 1038
boves conterimus, *fatigamus* 2. 1161
boves lucas anguimanos, *Elephantos* 5. 1301
boves templis ferro malè cæſæ diffugiunt 5. 1338
boum 3. 303
brachia 4. 791, 827, 950 | 6. 396

brachia-

brachiſque in numerum jactare 4. 773
brachiique conjectu 6.433
bracteaque auri 4. 731
brevi 2. 77 | 4. 160, 162
brevique 5. 591
brevibus 2. 98
brevis 3. 927 | 4. 179
brevitate corporis 6. 482
breviter 6. 1081
Britannis 6. 1104
bruma nives affert 5. 745
brumales adeat flexus 5. 615. uſque ad flexus 639
bubus, *bobus* 6. 1129
bucera ſecla, *boves* 5. 864. 6. 1240
buceriæque greges, *boves* 2. 661
horrifico cinefactum buſto 3. 919
viva videns vivo ſepeliri viſcera buſto 5. 991

C.

CAchinnant 4. 1169
Cachinnent riſu tremulo concuſſa 1.918 | 2. 975
dulces Cachinni, *plur.* 5. 1396, 1402
cacumen 1. 593, 750 | 5. 1455
ſummum aleſcendi tetigere cacumen 2. 1129
cacumina 1. 897. montis 6. 458, 463
cadant 4. 63, 100 | 6. 215
cadat 4. 1175
cadat ſub ſenſus 1. 448. è regione loci 6. 823
cadavera 2. 415. rancida 6. 1153
cadavera rancenti jamviſcere vermes expirant 3. 719
cadaveribus 4. 684 | 6. 1272
ſub utrorum regna cadendum 3. 848
cadens 3. 21
cadentque 3. 982
cadenti 5. 402. vultu, oculis 3. 467
cadentis 4. 1279
cadere 2. 209 | 3. 595 | 5. 671 | 6. 104, 414
caderent 2. 222 | 5. 316
cadit 2. 215 | 6. 257, 1124. fulmen 296
caducæ, glandes 5. 1362
cadunt 2. 230 | 3. 388 | 4. 950, 1042 | 6. 744, 1005
cadunt vires 5. 410, concuſſæ urbes 1236. toti montei 6. 545
cæca 5. 1004 | 6. 66. honorum cupido 3. 59. venti poteſtas 248, 270. noctis caligine 4. 458. nox 1. 1108 | 2. 14 | 5. 839. corpora 1. 278, 296. primordia 1. 1103
cæcæ caliginis 3. 305
cæcamque naturam 1. 779
cæcas cauſas 3. 317
cæcaſque latebras 1. 409
cæcat 4. 326
cæcigeni, *cæci nati* 2. 740
cæcis 1. 329 | 3. 87. plagis 2. 128. ictibus 135. corporibus 713. tenebris 54, 745, 797 | 6. 34. fervoribus 5. 610. ulceribus 6. 1269
cæciſque compagibus 6. 1014
cæco igni 4. 926, 1113. veneno 6. 822
cæcoſque motus 2. 127
cæcum 5. 754. cordi ſtimulum 3. 887
permixta cæde calentes 3. 643 | 5. 1312
cædebant 5. 1325
cædem cædi accumulantes 3. 71
cædere arboris auctum 6. 166
cædeſque 3. 648
cædi, *nom.* 3. 71
cædimus 6. 313
cærula, *ſing.* 5. 1373. ponti plaga 482. *plur.* 2. 773. *mare* 6. 481. cœli 1. 1089 | 6. 95. mundi, *cœlum cæruleum* 5. 770
cæruleis ſeminibus 2. 771
inter cæruleum virides miſcere Smaragdos 2. 804
cæſia 4. 1154
cæſis 3. 404
calamorum ſibila 5. 1381
calamos hiantes unco labro percurrit 4. 592. unco percurrere labro 1406
calcaribus ictus amoris 5. 1074
calce 6. 1066
calcibus imis 3. 792 | 5. 136
calcis 6. 91
calefecitque 6. 686
calentes permixta cæde 3. 643 | 5. 1312
caleſcit 6. 279
calida *odoris* plaga 4. 708
calidæ febres 2. 34
calidi 3. 295 | 6. 315
calidique 2. 843 | 3. 127 | 5. 327
calidis 3. 903 | 5. 604 | 6. 147, 748, 799
calido 3. 654 | 5. 595, 796 | 6. 515, 656, 858, 870
calidos 1. 301, 1087 | 2. 431
calidum 1. 648 | 2. 354, 857 | 5. 568 | 6. 855, 688, 868
calidumque 3. 216 | 6. 948
calidus 6. 849, 887
caligare oculos 3. 157
caligine 4. 458 | 5. 297, 649 | 6. 262, 460, 478, 691, 852
caliginis 3. 305 | 4. 339, 350
callent dicere multa 2. 977
callida 6. 92
Calliope Muſa callida 6. 93
callo, aut cortice tectæ 4. 934
calor 1. 454, 1090 | 2. 516, 668 | 3. 129, 235, 247, 268, 270, 284, 287, 289 | 4. 220, 872 | 5. 571, 540, 804 | 6. 233, 370, 872 | 925, 991
calor permanat argentum 1. 495
calore 1. 175 | 5. 1251 | 6. 321, 359, 513, 722, 841, 843, 969, 1107
calorem 1. 786, 807 | 2. 857 | 6. 714, 847
caloris 6. 367. corpora, *atom.* 3. 122

campi

campi 5. 493. per loca campi 2. 40
plani petit æquora campi, *planitiem* 3. 1015
campique 4. 390
campis 2. 332 | 5. 1372
campiſque 5. 602 | 6. 712
campo 2. 659. plano 5. 950
camporum 2. 324
campos 1. 274 | 2. 6 | 4. 461 | 6. 736
campoſque 1. 19 | 5. 782, 1374|6. 404, 1140. facerent natare 266. natantes 5. 489
valido quatientes impete campos 2. 326
nix cana 3. 21
canamus 5. 510
canceris, *cancri* 5. 616
candens 1. 259 | 2. 770|4. 341. ferrum 6. 147
candenti marmore 2. 766. lumine 5. 720 | 6. 1195
ferrum candeſcit in igne 1. 491
candida 2. 731, 792 | 5. 777 | 6. 91. ſidera 5. 1209
candidus 4. 687
candor 2. 322
candore 4. 233 | 5. 283
marmoreo candore, *albedine* 2. 764
canenda 6. 83
canentum 4. 589| 5. 1384
avibus canere ſylvas 1. 257
canes, *nom.* 1. 495 | 4. 709, 988, 1196
canibus rapidis 5. 890
canibuſque ciere 5. 1250
canis, Hyrcano de ſemine 3. 750
canor, *cantus* 4. 908
parvus Cycni canor 4. 182
canos fluctus 2. 766
cantu 2. 619
cantus 5. 1083, 1405
canum 5. 1062. canum promiſſa vis 4. 685. cerbereas facies 737. fida canum vis 6. 1220. leviſomna canum corda 5. 862
capacis mœnia mundi 6. 122
barbigeras capellas 6. 970
capere 1. 535 | 2. 967 | 5. 1181 | 6. 326
capere irarum fluctus 3. 299
caperetur 5. 927
capiam 6. 94
capiant 2. 970, 1005
capias 4. 625, 954
capiat 1. 384
capiatur 1. 940 | 4. 16
capiebant 5. 452
capiebat 5. 1410
capis 3. 952
capit 6. 1028
capite 3. 616, 792|4. 474| 5. 136, 600
capiti 1. 928 | 4. 4
capitis, *nom.* 4. 591 | 5. 1137 | 6. 784, 1200
capitum 2. 632 | 5. 1314
capitur 1. 62 | 2. 650 | 4. 865
capiunt 2. 924 | 4. 649|5. 1409
capiuntur 4. 649
capripedes Satyros 4. 584
capris 4. 645
capta 1. 15
captat 4. 1089
capti 5. 969, 1258. quaſi mentibus 4. 1016
captum 4. 1140
caput 1. 65| 2. 606|3. 112, 139, 148, 386, 654, 972, 1054 | 5. 86, 271, 894, 542, 753, 1398 | 6. 60, 261, 636, 1143
caput expergefactum erigere 5. 1207
caput fluvii 6. 729
caput quaſſans grandis ſuſpirat arator 2. 1163
carbaſus dat crepitum 6. 108
carbonumque 6. 802
carcer 3. 1029
carceribus patefactis 2. 264 | 4. 987
careas 2. 4
carebit 1. 574
carentibus ſenſu 2. 989
luce carentum, *mortuorum* 4. 39
carere 5. 1426
carerent 1. 344
caret 2. 651 | 3. 357 | 4. 1066
caret fine modoque 1. 963
carmen 4. 978 | 5. 1
carmina 1. 732 | 3. 421|5. 1379, 1449|6. 380. lucida pango 1. 933 | 4. 9. phœbæa dædala, *varia* 2. 505
carmine 1. 144 | 4. 21 | 6. 937. Pierio ſuavi loquenti 1. 945
carminibus 5. 1442
carnem 6. 967, 969
carnifices 3. 1030
κατάπληξις 4. 1156
caroſque 3. 85
Scipiades Carthaginis horror 3. 1047
carumque 1. 731
caſas 5. 1009
caſis 6. 1252
caſſa, *ſing.* 3. 994, 1062|4. 514
caſſaque ſenſu 4. 127
caſſum anima corpus 2. 561. lumine 5. 718, 756
caſſus lumine aër 4. 369
inceſtè caſta 1. 99
caſtaque 5. 1011
caſti 5. 1024
caſtoreoque gravi mulier ſopita recumbit 6. 794
caſu 1. 742 | 5. 313, 1332| 6. 30, 1094. *forte* 4. 745
caſumque 3. 996
caſus, *ſing.* 3. 1099|5. 266. Stillicidî lapidem cavat 1. 314. *plur.* caſus celerare 2. 231
catenam 6. 910
forte caterva 2. 630
catervas 2. 628. Phrygias 611. Martis 5. 1303
catervatim 6. 1142
catervis pecudum 6. 1090
catuli Pantherarum 5. 1035
catulorum 4. 995
catulos 5. 1066
cava *ſing.* 2. 620 | 6. 126. *plur.* 5. 1381 | 6. 579, 1083, 1192
cavam ſpiſſeſcere nubem 6. 175
cavas nubes 6. 271
cavat lapidem ſtillicidî caſus 1. 314
cavati, oculi 6. 1192

caudaque

Digitized by Google

caudaque 2. 805
caudam 3. 658
cave 2. 754
caves 3. 684
caveaï, *cavea* conſeſſum 4. 76
caveamus 6. 405
caveiſque 6. 197
cavere 4. 1138
cavernas cœli 4. 172 | 6. 251. terraï 6. 596
cavernis ætheriis 4. 392. Silicum 6. 683
cavis fornacibus 6. 201
caulas, *poros* corporis 2. 950 | 3. 256, 702, 707 | 6. 839. palati 4. 624, 664. ætheris 6. 491
cavos 5. 953
flamma Cauri ſylvam perflant 6. 134
cauſa, *nom.* 1. 242, 1071 | 2. 174, 255, 422, 788, 1067, 3. 47, 325, 349, 423, 430, 485, 501, 578, 592, 601 | 4. 194, 234, 238, 840, 849, 1267 | 5. 157, 168, 209, 348, 510, 532, 619, 773, 868, 1160, 1251 | 6. 84, 171, 203, 576, 754, 999
cauſaque 1. 239
cauſæ 6. 362
cauſam 2. 255, 268 | 3. 964, 1083 | 4. 473, 503 | 6. 703
cauſando 1. 399
cauſarum 5. 676 | 6. 53
cauſas 1. 154 | 4. 1174 | 5. 530 | 6. 55, 89, 706
cæcas exponere cauſas 3. 317
cauſas agere 4. 963
cauſas mendosè reddere 4. 506
cauſidici 4. 963
cauſis 1. 654 | 3. 1068 | 5. 751, 1184 | 6. 761
cecidere 1. 742 | 3. 982 | 5. 329, 677 | 6. 827
ceciderunt 3. 453 | 6. 587, 1082
cecidiſſe 2. 1165 | 3. 386, 651 | 5. 341, 791
cecidit 5. 1146, 1417
cecinere 2. 600 | 5. 328, 406 | 6. 754
Cecropiis finibus 6. 1137
cedant 4. 145
cedat 4. 943
cedebant 5. 984, 1291
cedebat 5. 1270
cedendi 1. 340
cedentes 1. 375
cedere 1. 373 | 2. 507 | 5. 313, 841
cedit 2. 998 | 3. 977 | 4. 1236 | 6. 872
cedunt 2. 234
ceduntque 6. 570
celant 4. 1179, 1214
celare 1. 91 | 2. 677
celare, atque intùs habere 1. 515
celarier, *celari* 1. 904
celata 5. 1159
celebrare delubra Deûm feſtis diebus 5. 1166
celent 2. 315
celer 4. 161
celerantibus auris 1. 388
celerare caſus 2. 231
celeres 4. 185
celeri 2. 192 | 3. 636 | 4. 177, 211, 255 | 5. 302 | 6. 223, 323, 333. ratione 3. 183 | 4. 144, 777
cenſemus 4. 459
cenſes 1. 972
triſtia Centaurea 4. 124
Centauri 2. 402 | 5. 876
ex vivo Centauri, *ex vivente Centauro* 4. 743
Centauros 4. 736 | 5. 889
cepere 6. 1211
cepit 5. 332, 1415
cera 6. 515, 965
Cerbereaſque canum facies 4. 737
Cerberus 3. 1024
odor inſinuatur quàm facilè in cerebrum 6. 803
Cereremque 2. 654
Ceres 4. 1161 | 5. 14, pulverulenta 741
cernamus 4. 808
cernant 4. 993 | 6. 164
cernantur 6. 465
cernas 1. 748 | 3. 214 | 6. 168
cernebant 5. 1183, 1334, 1368
cernebat 6. 22
cernendi 3. 410 | 4. 239
cernentes 6. 645
cernere 1. 135, 302, 328, 594, 752, 1065 | 2. 4, 139, 248, 251, 314, 315, 780, 826, 836 | 3. 360, 364, 370, 371, 1061 | 4. 104, 230, 242, 459, 600, 614, 757, 764, 771, 802, 807, 913, 965, 977, 979, 1224 | 5. 64, 394, 975 | 6. 195, 406, 935
cernere bellum 4. 965
cernes 3. 660 | 5. 107
cerni 1. 269 | 5. 433, 663, 718
cernimus 1. 300, 343 | 2. 68, 779, 927, 984 | 3. 366, 432, 510, 525 | 4. 138, 354, 790 | 5. 243, 578, 586 | 6. 169, 421, 987
cernis 1. 914 | 2 209, 215, 455, 533, 731 | 3. 170, 436 | 5. 307, 938
cernit 4. 760
cernitur 3. 107 | 4. 233, 276, 356, 357 | 5. 587
cernunt 1. 643, 658, 661
cernuntur 4. 201 | 5. 86 | 6. 60
certabant 6. 1223
certamen 5. 785
certamina belli 1. 476 | 2. 5 | 5. 1295. pugnæ 4. 841
certamine æterno 2. 117. æquo 573 | 5. 393
certaminis 5. 383
certandi 3. 5
certant 5. 394, 1081 | 6. 508
certantes 5. 1123 | 6. 1246
certantia 2. 118
certare 2. 11 | 3. 780 | 4. 1105
certas 4. 1085
certiſſima corpora 1. 676
certum, ac diſpoſitum eſt 3. 788 | 5. 132
certum conſtat, diſpoſitumque videtur 3. 795 | 5. 139
certum ponere 5. 527
cervi, *ſing.* cornigeri 3. 751. *plur.* alipedes 6. 765
cervis 3. 742
cervice 1. 36 | 6. 744
cervices 2. 801
cervorum 4. 993

cervorum ventoſa magis frigida mens eſt 3. 300
cervos 3. 307 | 5. 861
prælonga ſenex cornua relinquere cervus gauderet 3. 614
ceſſabant 6. 1234
ceſſando 2. 80
ceſſant 2. 1142 | 4. 135, 222 | 5. 699 | 6. 927
ceſſare 1. 787 | 2. 79 | 4. 392
ceſſas 3. 1061
ceſſat 5. 280
ceſſe 1. 1104
ceſſet 4. 593
ceſſit 3. 219, 224
Chaldæûm, aſtrologorum 5. 726
χαρίτων ἴα 4. 1084
chartarum 6. 111
chartas 6. 113
chartis 3. 10 | 4. 967
Charybdis vaſta 1. 723
prima leo, poſtrema draco, media ipſa Chimæra 5. 903
flammam tetro ſpirantes ore Chimæras 2. 704
chordarumque ſonos fieri, dulceſque querelas 4. 588
chordas 2. 412
chordaſque loquentes aubus accipere 4. 978
chordis 2. 504
pernice chorea 2. 635
cibatum 1. 1093
cibatus 6. 1125
cibi 5. 928, 1005, 1390
cibis 2. 710. fulcire, ac ſuſtentare 1147
cibo 1. 195, 1037
cibos 1. 862
cibum 3. 1004 | 4. 649, 857, 951 | 5. 814, 846. mandendo exprimimus 4. 621.
cibum coquere, ac flammæ molire vapore 5. 1101
cibus 1. 351, 353, 809, 859, 865 | 2. 1124, 1135, 1141, 1146 | 4. 637, 641, 865, 952, 1084 | 5. 525 | 6. 946
Cicadæ veteres tunicas ponunt æſtate 4. 56. folliculos linquunt 5. 801
cicuta 5. 897
cicutas 5. 1382
ciebat 5. 816
ciebis 4. 125
ciemus 4. 580
ciendum 3. 392
cientque 4. 734
belli ſimulacra cientes 2. 324
cientur 2. 135 | 4. 612
cieri belli ſimulacra 2. 42. voces 5. 1059
ſepire plagis ſaltum canibuſque ciere 5. 1250
ciere monumenta virum atque commoliri 6. 241
cieret 5. 773
ciet 4. 1028, 1034, 1037, 1264 | 6. 1307. horrorem in membris 3. 292
cietur 3. 152, 247. tempeſtas turbida cœlo 6. 375
ſcena croco Cilici perfuſa recens eſt 2. 416
cimus ad ortus 1. 213 | 5. 212
cinefactum 3. 919
cinere 4. 924
cingit 6. 632
ciniſque 1. 872
cinxere 2. 606
circum præterque 5. 633
circumagitur 4. 317
circum tribus actis annis 5. 881
circumcæſura, *ſubſt.* membrorum extima 3. 220 | 4. 651
circumcidas 3. 412
circumcurſare 4. 402
circumdata 1. 88
circumdatus 5. 469 | 6. 1034
circumfuſa 1. 40
circumlita nullo fuco 2. 744
circumretit vis, atque injuria quemque 5. 1151
circumſtant 3. 470
circumtegere 1. 1094
totum circum tremere æthera ſignis 1. 1088
circumverſantur 5. 521 | 6. 199
circumvolitant 2. 325
cita 1. 996 | 2. 84, 105
citharæ liquidum carmen 4. 978
citharis reboant templa 2. 28
cives 1. 92
civibus 6. 589. exhauſit urbem peſtis 1138
ſanguine civili rem conflant 3. 70
clade 6. 641
cladem importare pericli 3. 825 | 5. 370
cladem latè darent magnaſque ruinas 5. 348
cladem mortiferam conflare 6. 1089
clademque 5. 247 | 6. 565
clades, *ſing.* 6. 1123. *plur.* 5. 49
clamor 1. 491 | 3. 479 | 4. 183, 909 | 6. 228
clamor foras gradiens facit arteria aſperiora 4. 532
clamore 4. 543 | 5. 1335 | 6. 146. 1282
clamoreque montes icti rejectant voces ad ſidera mundi 2. 329
clamores 4. 1008
clamoribus 4. 1011
clandeſtinam cæcamque naturam 1. 779
clandeſtinos cæcoſq; motus 2. 127
claranda, meis verſibus 3. 36
clarandum eſt nobis multa 4. 779
alid ex alio clareſcere videmus 5. 1455
aliud ex alio clareſcere 1. 1108
claret in primo quoque carmine 6. 937
claſſem 2. 41
claſſi 1. 101
claſſibus 4. 399
claſſis 5. 1226
clavæ 5. 966
clauda navigia 4. 438
claudere 5. 513
claudicat ingenium, delirat linguaque menſque 3. 454
ſi libella claudicat hilum 4. 518
claudicat niſus pennarum 6. 834
quà mundi claudicat axis 6. 1105

2 C

clauſa

clauſa domorum 1. 355. *viarum* 4. 616
clauſtra naturæ 1. 72. vitaï, *vita* reſolvat 416. vitaï coërcens 3. 397. vitaï lababant 6. 1151
æra, quæ clauſtris, reſtantia vociferantur 2. 450
clementius, *adv.* æquo 3. 314
exiguum clinamen principiorum 2. 292
clinare 2. 243
clueant 1. 632
cluebit 3. 208
cluent 1. 450 | 2. 790
cluere 1. 481 | 2. 524
nota cluere 2. 351
clueret 1. 120
cluet 4. 50
clunibus 4. 1293
coacta tempeſtate 1. 762 | 2. 1059
coactant 6. 1159
coactat immutare 6. 1120
coacti 3. 68 | 5. 955
coacto concilio 2. 934
coactu magno 2. 273
coactus *adj.* 3. 486
coaleſcere 6. 1066
coëgit 4. 844 | 5. 1353
cœleſtem 2. 384
cœleſti 6. 394. ſemine oriundi 2. 990
cœleſtia mundi templa 5. 1203. templa 6. 387, 670
cœleſtibus flammis 5. 1093
cœleſtum 6. 1272
cœli 1. 2, 6, 49, 65, 279, 490 | 2. 178, 206, 1029, 1062 | 4. 202 | 5. 99, 121, 197, 201, 232, 246, 326, 432, 511, 623, 650, 686, 693, 1094, 1182, 1190, 1243 | 6. 85, 98, 213, 251, 285, 451, 817, 820, 1101, 1109, 1132, 1226. ſublima 1. 341. lucida templa 1. 1013 | 2. 1038. loca inferiora 1. 1061. tempora 1. 1065 | 6. 361. cærula 1. 1089 | 6. 95. tonitralia templa 1. 1098. templa 1. 1063 | 2. [illegible] | 6. 1225. domus 2. 1109 | 6. 357. cavernas 4. 172. fulgentia templa 5. 491. immania templa 522. fumida templa 6. 644. liquidiſſima tempeſtas 4. 169. altus hiatus 4. 419
ſub cœli tegmine 1. 987 | 2. 661 | 5. 1015
cœlique 1. 1100 | 2. 1099 | 5. 345 | 6. 82
cœlo 1. 80, 163, 782, 788 | 2. 1154 | 3. 854 | 4. 213, 421 | 5. 374, 542, 629, 791, 974 | 6. 246, 256, 375, 385, 399, 426, 432, 444, 455, 665, 678. *aëre* 4. 133
cœloque 1. 153 | 5. 554, 905, 1187 | 6. 49, 449, 956
cœlos 2. 1096
cœlum 1. 9, 70, 820, 988, 1094 | 2. 163, 327, 1013, 1083 | 4. 209, 395, 420, 445, 460, 784 | 5. 69, 79, 116, 283, 418, 435, 447, 467, 518, 526, 658, 689, 692, 913, 929, 1188, 1220 | 6. 8, 43, 287, 478, 600, 650, 669, 1095, 1098, 1104, 1117, 1121, 1133
cœlumque 1. 726 | 2. 728, 1055 | 4. 203, 436 | 5. 93, 594 | 6. 561, 663
cœnoque 3. 77
cœnum 6. 976
cœpere 2. 159 | 5. 288, 438, 1294, 1442
cœperit 5. 73
cœperunt 4. 534, 887 | 5. 1019, 1107
cœpiſſe 1. 127 | 2. 613
cœpit 2. 928 | 3. 14 | 4. 623 | 5. 412, 1013 | 6. 431, 1118
cœptant 4. [illegible]
cœptat 4. 407 | 6. 254
cœptes 1. 268
cœptum 1. 419
coërcens 3. 397
coërcet 4. 651, 651 | 6. 954
cœtu 1. 667, 775, [illegible] | 2. 918 | 3. 857. materiaï 1. 1016
cœtum 2. 1002 | 6. 482
cœtus 1. 1025. omnigenos 5. 429
coëundo 6. 845
coëuntibu' 1. 838
cogant 1. 467
cogantur 2. 63, 155
cogas 2. 497
cogat 6. 758
cogatur 2. 291
cogebant 5. 485, 1370
cogebat 5. 810 | 6. 1242
cogens 1. 324 | 6. 211, 441, 594
cogentes 6. 718
cogentibus 1. 898
cogere 1. 623 | 3. 198 | 5. 1049
cogi 1. 1019 | 6. 15
cogit 1. 500, 97, 1009 | 2. 278, 886 | 4. 323, 360, 690, 766 | 5. 653, 829, 1166 | 6. 54, 126, 273, 698, 837, 888, 964, 993
cogitet 4. 781, 788
cogitur 2. 151, 282 | 3. 536 | 6. 1051
cognita, *ſing.* 3. 207 | 5. 7, 185. *plur.* 4. 849 | 5. 1012, 1284
in promptu cognita quæ ſunt 2. 867
quæ bene cognita ſi teneas 2. 1089
cognitus 1. 696 | 5. 1286
cognôris 6. 533
cognoſcant 2. 741
cognoſce 1. 920
cognoſcere 1. 404, 697 | 2. 142, 216, 349, 461, 839 | 3. 118, 1085 | 4. 51, 646, 753 | 5. 286, 880, 1061, 1184, 1281 | 6. 112, 193, 422, 1212
cognoſcitur 4. 232
cognoſſe 1. 332
cognovimus 5. 1411
cognovit 5. 1431
cogor 1. 372
cogunt 2. 73, 420, 868 | 3. 60 | 5. 1086 | 6. 206, 463
coguntque 4. 78 | 6. 718
coguntur 1. 1045 | 6. 734
cohærent arctè 1. 604
inter ſe ſtipata cohæret materies 2. 66
arctè connexa cohæret 6. 1008

cohibent

cohibent 2. 1030
cohibere 1. 518 | 2. 677 | 3. 442, 572 | 6. 106
cohiberier 3. 444
cohibeſſit 3. 445
cohibet 1. 516, 537 | 6. 815
coïbant 5. 451, 453
coïbat 6. 1146
coïbunt 2. 549
coiere 6. 451
coierint 2. 1060
coire 1. 770 | 2. 563 | 3. 396 | 4. 1048 | 5. 191, 426, 664
coiret 5. 487
coitque 6. 845, 865
coitum 1. 186
colatur 4. 1253
colebant 5. 953
colebatur 5. 1439
colendo 5. 1368
colentes 5. 32
colere ævum 5. 1144, 1149
colles 1. 998 | 5. 782
fugere ad puppim colles videntur 4. 390
colles collibus verba repulſantes 4. 582
colli, *colle* 2. 317, 322
collibus 4. 582 | 5. 1372
colligere 1. 724
collum 6. 1185
collumque coronat 2. 801
purpura Theſſalico concharum tincta colore 2. 500
omnem efflare colorem 2, 831
nequeunt ſine luce colores eſſe 2. 794
coloribus omnigenis 2. 820. egregiis 5. 739
coloris 2. 756, 817 | 4. 93, 1027
colos 6. 207
colubris 5. 27
per colum vina videmus perfluere 2. 391
columba 3. 752
columbarum 2. 800
columna 6. 425, 432
columnæ 4. 402
columnis 4. 429
comburens 6. 152
comas 4. 1217
comitantur 2. 639
comitati 1. 98
commeditatur 6. 111
commemorando 1. 401
repetam commemorare 6. 904
commemorat 1. 126
commendarunt 5. 1020
multa maneut commendata nobis ex utilitate ſua 5. 859
commiſcet 5. 504
commiſceri 4. 1251
commiſcendo 4. 1202
commiſcuit 6. 275
commiſta, *ſing.* 6. 321, 1157. *plur.* 2. 884 | 6. 304
committere 5. 1364
commixta 1. 822 | 4. 675
commixto 1. 862 | 3. 284
commoda, *ſubſt.* 3. 2, 949 | 4. 1067, *adj, plur.* 4. 1147 | 6. 18
commoliri 6. 241, 254
magni commôrunt æquora venti 2. 765
commota 3. 153
commovet 3. 147 | 4. 236, 750, 904, 1033
commovet ſeſe animus 4. 884
commovet ſe cœlum 6. 1118
commovit 6. 127
belli magnos commovit funditus æſtus 5. 1434
communi dêſſe ſaluti 1. 44
commutantur 4. 671
commutare 2. 129, 303 | 3. 514, 1072 | 5. 1195
commutari 1. 587 | 2. 935
commutat 5. 829, 1275
in commutatum veniunt 1. 795
commutatur 1. 582
compages 6. 1069
compagibus 4. 1106, 1198 | 6. 1014
compar 4. 1248
comparebat 6. 1218
comperit 4. 797
compeſce 3. 967
compleat 5. 595
complebant 6. 645, 1260
complent 2. 324 | 4. 1011, 1242 | 5. 1065
complerant 6. 1273
complerat 6. 1149
complere 1. 390 | 6. 599
complerent 1. 523
complerentur 4. 1258
complerunt 6. 196
compleſſe 4. 172 | 6. 251
complet 2. 358 | 4. 351 | 5. 227
ararum, *aris*, compleverit urbes 5. 1161
complexa 2. 153 | 4. 1185 | 5. 920
complexu 5. 471
avido complexu quem tenet æther 2. 1065
componere 4. 963
compoſituras, *ſubſt.* curvantia 4. 329
comprendere 6. 1081
comprendunt 6. 455
compungere 2. 432
compungunt 2. 420
qua conſtet comta figura 1. 949
infula virgineos circumdata comtus 1. 88
magnum conamen ſumit eundi 6. 325, alarum 835
conamina ſumſit 6. 1039
conantur 1. 936 | 4. 12
conatur 3. 652
concava cymbala 2. 619. loca terræ 5. 1255
concedam 1. 541 | 4. 475
concedamus 1. 657
concedas 1. 975
concedat 1. 1074
concede 3. 975
concedere 1. 380, 1079 | 2. 237 | 3. 539 | 4. 1177, 1184 | 5. 1357, 1370 | 6, 54
concedimus 4. 380
concedis 2. 834
concedit 1. 608, 832, 844
concedunt 3. 377
concelebrare carmina cantu 5. 1380
concelebrant lætantia loca aquarum 2. 345
terras frugiferentes concelebras 1. 4
concepit 6. 307
concepto 6. 880
conceptum 1. 556 | 6. 628
conceſſit 4. 916 | 5. 1010
conceſſum 5. 1148
concharum 2. 500
concharumque 2, 374

conchis 4. 934
Conchyli, *Conchylii* 6.1072
concidat 4. 511
concidere 3. 158 | 5.1332| 6. 758
concideret 1. 100
conciderit 3. 584
concidit 2. 353 | 3. 488
concier 6. 826
conciliabat 5. 961
conciliandi 2. 551
conciliantur 5. 466. corpora materiai 2. 900
conciliari 3. 877 | 6. 889
conciliatu 2. 935. condenſo 1. 576|2. 99. parvo 133
conciliis & diſcidiis exercita crebris 2. 119. rerum 109
concilio 1. 772, 1081 | 2. 564, 934 | 3. 806. genitali 1. 184. principiorum 485
concilioque 2. 918
concilium 2. 563. materiai 1. 518
concinnat 4. 1246| 6. 436, 583, 1116
concinnior 4. 1269
concio 6. 710
concipere 4. 1259, 1252 | 6. 209, 272
concipitur 1. 5
concipiunt 6. 471, 502
concit 6. 409
concitat 3. 292, 301
concludere 3. 573
concluſa 3. 558, 774 | 6. 124
concluſo 4. 460
concoctos 2. 852
concoctum 4. 635
concopulat 6. 1076
concordia 1. 457 | 5. 1023
concreſcat 6. 494
concreſcere 1. 849| 4. 137| 6. 626, 807
concreſcit 5. 831 | 6. 846
coucreſcunt 4. 1254 | 6. 249, 450, 527
concreta 1. 1018|3, 20 | 5. 796, 1256
concreti montes nimborum 6. 158
concretius 4. 1237
concreto 5. 467, 469, 496
concruciamur 3. 149
conculcatur 5. 1139
concurrere 5. 847 | 6. 115
concurrunt 6. 96, 315, 362
concurſant 2. 215
concurſare 3. 396
concurſu 1. 385 | 6. 160, 171
concurſus, *ſing.* 1. 686| 2. 1020. *plur.* 1. 628 | 2. 726 | 5. 443
concuſſa, *ſing.* 2. 948 | 5. 551|6. 288, 667. *plur.* 3. 394, 846 | 6. 120, 543, 547. tremulo riſu 1. 918 | 2. 975
concuſſæ 5. 1236
concuſſis artubus hinnit 5. 1076
concuſſos 5. 652
de concuſſu ſequitur gravis imber 6. 289
concuſſu magno 6. 546
concutiat 2. 1100
concutit 5. 552 | 6. 594
concutitur 6. 357. ſanguis 3. 249
concutiunt 3. 19
condebant 5. 954
condenſa 5. 487. contexta magis condenſaque 4. 55
condenſa ac ſtipata 6. 465
condenſeat, *condenſat* ſe aër 1. 393
condenſo conciliatu 1. 576 | 2. 99. agmine 1. 600. corpore 6. 101
condere 3. 1103|4. 435| 5. 2, 708, 1107
eadem conditione gignentur 2. 301
conducere 1. 398 | 3. 533
conducit 6. 967
conductis 1. 691
conduplicant 1. 713 | 3. 71
condurat 6. 968
conduxit 4. 433
coner 4. 1163
confecti 3. 960
confer 5. 13
confercit ventus 6. 157
conferre 4. 841 | 6. 53
confert 2. 1166
confertæ nubes 6. 508
confertos 6. 1261
confervefacit 6. 352
confeſtim 4. 190, 341 | 5. 284
conficere 2. 1143 | 3. 138| 5. 664
conficerent 1. 905
conficeret 1. 240
conficiat 2. 1002
conficimus 2. 1162
conficit 4. 643
conficiuntur 1. 536
confidunt 5. 391
confieri 2. 1068 | 5. 889
confiet 3. 413
confirmare 1. 486|2. 179, 185 | 5. 198
confirmata vis animi 3. 771 | 6. 996
confirmem 4. 113
confit 4. 292
confiteare 1. 271, 826 | 2. 690, 865, 1073|3. 800 | 5. 377
ſanguine civili rem conflant 3. 70
conflare mortiferam cladem 6. 1089
conflatur 3. 336
conflatus 1. 474
confletur 4. 927
conflicta 2. 97
confligendum 3. 854
confligunt hyemes æſtatibus acres 6. 372
conflixit 4. 1209
confluat 1. 389
confluere 1. 375, 993 | 5. 660, 667, 701 | 6. 311
confluit 6. 637. conjectus eorum 5. 600
confluxerat 6. 1150
confluxere 1. 902
confluxerunt 1. 178
confluxet 1. 986
confluxit 5. 498 | 6. 1258
confringere 1. 71
confundere ſenſus 2. 945
confundi 4. 562
confunduntque 2. 439
confuſa, *ſing.* 4. 566, 617 | 6. 599, 606, *plur.* 5. 580
confurabunt 4. 490
congemis 3. 947
congerere 3. 1022
congeſta 3. 949
congeſtus, *ſubſt.* arenæ 6. 724
conque globata 2. 153

conglomerari 3. 211
conque-gregantur 6. 455
congreſſa, *ſing.* 2.940. *plur.* 1. 761 | 2. 549 | 5. 192, 427
congreſſus, *ſubſt. ſing.* materiaî 5. 68. *plur.* 2. 1064
coni 4. 431, 433 | 5. 763
conjecit 6. 579
conjecta 1. 1029 | 2. 1060, 1073 | 4. 253
conjectu 6. 434
conjectum lapidum 3.199
conjectus 5. 417, 599. animaî 4. 956
conjicere 1. 752 | 2. 120, 1072
conjiciens 1. 285 | 6. 344
conjiciunt 6. 731
blande coniſcant agni 2. 320
conjugibus 4. 1270
cœtu conjugioque corporis atq; animæ 3. 857
conjuncta, *ſing.* 3. 349, 425, 578 | 4. 887, 945 | 5. 559, 563, 1010 | 6. 632. *plur.* 1. 450 | 3. 137, 558 | 4. 496 | 5. 430, 445, 556 | 6. 1005
conjunctam 3. 160, 350 | 5. 538
conjunctis 4. 401
conjunctius, *nom.* 3. 555
conjunctum 1. 452
conjunctus 5. 564
conjungendo 6. 456
conjungere 5. 1299
conjungi 5. 851
conjungit 2. 1003
igni conlabefacta 4. 791
conlabefactatus rigor auri ſolvitur æſtu 1. 493
conlabefiunt 3. 600
conlata, *plur.* 6. 18
conlatis 4. 1098
conlaxat 6. 232
conlecta, *ſing.* mente 2. 960. validi venti procella 4. 1108 | 6. 123
conlecti. *plur.* 6. 570
conlectus, *ſubſt.* aquæ 4. 416. *adj.* 6. 557
conlectum 4. 1058
conlegerit 3. 859
conlidi 1. 533
conligat 1. 1090
conligit 3. 938 | 6. 325
conlucet 6. 882
connectere 2. 477, 521
connecti 2. 699, 703, 715
connectitur 2. 251
connexa, *ſing.* 2. 268 | 3. 691 | 6. 1008. *plur.* 2. 100, 711
connexæ 3. 740
connexus, *ſubſt. plur.* 1. 627 | 2. 725, 1019 | 5. 442. *adj.* 3. 556
connivent 5. 776
connixa 2. 159
connubia 3. 777 | 5. 1011
conor 1. 26 | 6. 768
conquaſſari omnia terrarum motibus 5. 107
conquaſſatum corpus 3. 442
conquaſſatur mens animæque poteſtas 3. 599
conque putreſcunt 3. 344
conquereretur 3. 612
conquiri 2. 267
conquiſita 3. 420
conradeus 6. 303, 443
conradere fidem dictis 1. 402
conrepta 6. 822. luce diei 4. 81
conreptus 5. 1231 | 6. 394
conrepunt membra pavore 5. 1218
conrident 4. 81
conripere 4. 997 | 6. 1159
conripiunt membra timore 5. 1222
conripuit 4. 1103
conruit 6. 824
conruptus 6. 1201
conſanguineos 6. 1281
conſanguineum 3. 73
conſcendere 5. 1296 | 6. 46
conſcia 3. 1031
conſcindunt 5. 46
conſciſcant 3. 81
conſcius 4. 1128 | 6. 393
conſectabantur 5. 965
conſenſu 3. 740
conſentire 2. 914 | 3. 154, 170, 802. vitales motus 2. 716
conſequa natura 5. 678
conſequitur 1. 461 | 3. 477, 942 | 4. 805, 864
conſerat 4. 1100
conſerit arva lumine 2. 211
conſervans 5. 509
conſervant 1. 677
conſervare 1. 1042 | 2. 708
conſeſſum 4. 76, 979
conſilio 1. 1020 | 2. 164 | 5. 420
conſilium 3. 95, 140, 451, 615 | 5. 128
conſimile 3. 8
conſimilem 5. 712, 811
conſimiles 4. 89, 103
conſimili 1. 842, 884, 916, 1097 | 2. 505. 675, 735, 806 | 3. 74, 283 | 4. 234 | 5. 298 | 6. 505, 881, 1129
conſimilis 2. 1017
conſiſtant 1. 873 | 2. 91
conſiſtat 2. 584
conſiſtere 1. 169, 637, 707, 749, 753, 839, 981, 1071 | 2. 322, 332, 696, 905, 981, 1119 | 3. 350, 605 | 4. 99 | 5. 61, 66, 238 | 6. 10, 43, 454
conſiſteret 1. 984
conſiſtimus 3. 858
conſiſtit 1. 236, 421, 1027
conſiſtunt 4. 742 | 6. 461
conſociare motus 2. 110
conſopit 6. 792
conſors 3. 772
conſortem 6. 1279
conſorti 3. 333
conſpectu 3. 49
conſpergere 3. 661
conſpergunt 2. 33 | 4. 1230
conſpicere 2. 358
conſpicias 6. 706
conſpicimus 1. 317
conſpirans 4. 1209
conſpurcare tetro ſapore 6. 21
conſtantior mellis eſt natura 3. 192
contra conſtare 4. 716
gravi terram conſternere caſu 5. 1332
conſtituas 1. 799 | 2. 419
conſtituat 3. 309
conſtituatur 1. 967
conſtituere 1. 709 | 5. 1143

conſtitues 1. 1105|2. 561, 6. 73
conſtituet 2. 655
conſtituiſſe 2. 175
conſtituit 6. 225
conſtituunt 1. 344, 755, 821, 644 | 2. 103, 669, 902
conſtituuntur 4. 133
conſuerant 5. 975
conſuerat 6. 1277
conſuerunt 2. 300|3. 497| 4. 1267 | 5. 190, 425, 660, 701, 1397| 6. 519
conſueſcunt brachia, firmantque lacertos 6.396
conſueſſet 1. 623
conſueta 4. 995| 5. 209|6. 787, 1041
conſuetudo 4, 1276
conſuetum 4. 715
conſuevimus 6. 1134
conſuevit 3. 482
conſumens 1. 227
conſumere multam operam 6. 1080
conſumit 5. 618, 1430
conſumſe 1. 234
conſumta 5. 245
conſurgere 4. 925| 6. 473, 497, 885, 1019
conſurgere 2. 1110
conſurget 3. 503
contacta 4. 642
contactos odores ſuo perdere viro 2. 852
contage ſua palloribus omnia pingunt 4. 337
contagi, corporis multa fungitur animus 3.734
contagia 3. 346, 427, 740| 6. 1235
contagibus 6. 279, 1241
contaminat 3. 896
contemnere 2. 448|5. 380, 1216
contemplator, *verb.* 2.113| 6. 188
contemſit 3. 1045
contemta, *ſing.* 5. 1417. *plur.* 1. 48
è contemtibus exit 5.831, 1277
contemtim 5. 1125
contemtus, *ſubſt.* 3. 65. *adj.* 2. 503
contendant 3. 784
quid enim contendat hyrundo cycnis 3. 6
contendere 2. 11|5. 1343| 6. 27, 411
contendere cauſam 4. 473
contendere ſe, atque parare 4. 807
de palma ſummas contendere vires 4. 986
contendit 4. 801, 1040
contendunt 1. 1061 | 4. 92
contenta, *ſing.* 1. 325 | 4. 961
conterimuſque boves 2. 1161
ſomno partem majorem conteris ævi, 3. 1060
conterere metu 2. 623
contexta, magis condenſaque 4. 55
contextæ 3. 695
contextum diſſolvere 1. 244
contigit 3. 1096
contacta 2. 742 | 6. 1186
contineantur 1. 818, 908, 1085 | 2. 760, 1007
contineat 3. 211
continet 1. 152 | 5. 320|6. 877
contingas 2. 754
contingens 4. 9, 409. Muſæo contingens cuncta lepore 1. 933
contingere 5. 152
ævi contingere florem 1. 565 | 4. 1111
Muſæo dulci contingere melle 1. 946 | 4. 22
incœpti contingere finem 5. 392
qua contingit 6. 687
contingunt mellis dulci flavoque liquore 1.937| 4. 13
undique protelo plagarum continuato 2. 531
contorquere navem 4.898
contorquet gubernaculum 4. 902
retro contorquet & aufert 5. 724
validis contortum viribus telum 1. 970
contra pugnare,obſtareq; 2. 280
accingere contra 2. 1042
contra pugnantibu' ventis 6. 97
nihil ad ſpeciem eſt contractior ignis 5. 570
contractis in ſe partibus 3. 544
ex infinito contractum tempore bellum 2. 574
contractum cum ventis degere bellum 4. 965
contrahitur animus formidine Divûm 5. 1218
contraria 1. 658 | 4. 513 | 6. 741
contrarius 3. 251
contrectabiliter caulas intrare palati 4. 664
contrectans ſol nudum corpus aquaï 6. 854
contremit fulminis cum plaga tellus 5. 1220
contremuere 3. 847
contrita igni 4. 701
contrudere 4. 425
contrudit 6. 509
contruſa 4. 916 | 6. 1252
contruſæ 6. 734
contruſit 6. 210
contueare 6. 653
contuimur 4. 39
contulit 2. 941, 1107 | 6. 1258
contundit 5. 691
conturbant 4. 955
conturbantur 4. 941
conturbare 3. 482
conturbat 6. 1120
conturbari 3. 483 | 4. 563
conturbatur 3. 499
conturbes 4. 1063
contuſa corpora 4. 955
convalleis 5. 1374
convellere 4. 509
convellitur 3. 341
convenere 6. 507
convenerunt 6. 733
conveniant 3. 725| 4. 673, 1252 | 5. 430 | 6. 1083
conveniat 6. 707
conveniebat 1, 880|2.779, 821 | 3. 682
conveniendo per Veneris res 2. 921
conveniens 4. 1037 | 5. 1255 | 6. 1259
convenientes 1. 1029 | 2. 711 | 5. 445
convenienti modo 2. 940, pede 4. 792

convenit 2. 582 | 3. 56, 456, 463, 685, 4. 745 | 5. 272, 537, 599, 659, 896
conveniundo 6. 479
conveniunt 2. 686|5. 897. ad ſenſus 4. 712, 1026
conventu i. 605
conventus, *plur.* 4. 785
converſa, placato favore 6. 48
converſum 4. 1059
convertant 2. 1004
convertebat 5. 809
convertere 2. 1096|4. 898, 1057|5. 653, 704, 1316, 1421
converti 4. 443
convertier 1. 796 | 4. 318
converrit 4. 311 | 6. 643
convertitur 4. 296 | 5. 813
convertunt 1. 679
conveſtire ſua perfundens omnia luce 2. 147
convincere 4. 499| 5. 727. falſum 3. 524 | 4. 768
convinci 5. 177
omnia conviſens oculis loca 2. 357
conviſere 1. 146
conviſunt loca luce 5. 777
plenus vitæ conviva recedis 3. 951
convivia 4. 785, 1124
convolſi 3. 344
convolvunt 6. 200
cooperant 5. 490
cooperto 5. 1267
coorta, *ſing.* 2. 306|3. 581| 4. 173. 533, 668| 5. 415, 437 | 6. 195, 252, 457, 464, 510. 578, 641, 1089. *plur.* 3. 823 | 4. 629 | 5. 368, 409, 790, 797 836| 6. 1011, 1094, 1098
coortæ 4. 92 | 6. 956
coortam 3. 15 | 5. 1012|6. 656
coortis 2 552 | 5. 1000
coorto 1. 899
pluviæ graviore coortu 6. 671
coortum ſolis 2. 1005
coorrus 5. 512 | 6. 1184
coopertuiſſe 5. 343
copia 1. 418. 675, 758, 874, 982, 985. 1005. 1017, 1035 | 2. 267, 281, 295, 338, 1069 | 3. 195, 535, 720, 815| 4. 514, 800|5. 360, 1006, 1287 |6. 510, 814, 829, 1259
copulata 6. 1086
coquere cibum 5. 1001
cor 4. 1052
corda 1. 13|3. 295|5. 862| 6. 14
corde 2. 269 | 5. 1106, 1454 | 6. 5, 1231
hebeti cognoſcere corde 5. 880
hebeti cognoſcere cordi 4. 51
cordi 4. 784, 1131
cordis 3. 117. globus 4. 118
ex adyto cordis reſponſa dedere 1. 738
coria 6. 6 | 967, 969
corio 4. 933
cornibus ventres hauribant ſubter equorum 5. 1324
coronæ 4. 1125
corpora rauca cornices 6. 752
cornicum ſæcla vetuſta 5. 1083
hædi corniigeras norunt matres 2. 368
corniigeri cervi 3. 751
cornu 2. 388
cornua 2. 619 | 3. 614 |4. 540 | 5. 1033
corollis 5. 1398
corona murali 2. 606
coronam 1. 119, 928 | 4. 4 | 6. 94
coronat 2. 801
coronis 3. 526
corpora materiaī genitalia 2. 62, 548
corpora minuta 2. 116
mixta doloris corpora 2. 467
corpora ſemina rerum, *atom.* 2. 677
corporea natura 1. 303, 330 | 3. 168
corpoream 2. 20, 186 | 3. 163, 176 | 4. 529, 544
corporeis telis 3. 177. principiis 4. 538
corpuſcula 2. 152, 259| 4. 199, 897 | 6. 1061
correptus 3. 938
corripere 3. 164
corripiunt 1. 295
corrumpas luminis orbem 3. 411
corrumpat 6. 1122
corrumpier 6. 17
corrupti 3. 502
cortex 4. 48
cortice 4. 934
corvorumq; greges 5. 1084
corvos 2. 821
coruſci 6. 202
coruſcis fulguribus 5. 296. luminibus 6. 282
coruſco fervore 6. 236
in coſtas equi conſcendere 5. 1296
coturnicibus 4. 645. ventigeni crateres 6. 701
creatrix 1. 623 |2. 1116|5. 1361
crebra, *crebro* reviſit ad ſtabulum 2. 359
crebram ſylvam 6. 134
crebras redducunt naribus auras 9. 990
crebris impetibus ruunt 1. 294
crebris diſcidiis exercita 2. 119
crebris offenſibus 4. 359. verberibus 5. 486
crebro pulſarier ictu 4. 932, 1277
crebro repulſa rejectæ 4. 105
longe fuge credere, *cave credas* 1. 1051
credier, *credi* 4. 850
igni flammata cremantur 1. 671
cremârat 5. 1242
cremarent 1. 905
crematur 6. 154
crepat, *ſæpius habet in ore* 2. 1168
creperi certamina belli 5. 1295
crepitacula 5. 230
crepitante flamma 6. 154
crepitum dat 6. 109
creſſe, *creviſſe* 3. 683
Creta, *ſubſt.* 2. 634
creta, *creata, ſing.* 5. 61. *plur.* 2. 905
Cretæ 5. 26
cretea perſona 4. 298
incuſſam membris cretam

tam 3. 383
crimine 3. 49
criſtas terrificas capitum quatientes 2. 632 | 5. 1314
croci 6. 1186
croco Cilici 2. 416
crudeles 3. 72
cruentent 4. 1030
cruentum 5. 1137|6. 1133
cruor 2. 668 | 3. 787 | 5. 131
cruore 6. 1147
fœdare membra cruore 4. 842
cruorem 1. 883 | 2. 195
cruoris 1. 864
crura 3. 528 | 4. 989
præpediuntur crura vacillanti 3. 478
crure 3. 652
mollis luti concreſcere cruſtas 6. 626
cubandum 2. 543
cubantia tecta 4. 520
cubat 3. 905
herba cubile præbebat 5. 814
cubilia fronde inſtrata 5. 985. ſtrata herbis & frondibus aucta 1416
cudere 1. 1043
culices 3. 391
culpa 2. 181 | 4. 913 | 5. 1424. prædita 2. 181|5. 200
culta, ac deſerta 1. 165. loca 219
cultis 5. 1370
culto 4. 1274
culturam dulcis agelli tentabant 5. 1366
Cumas 6. 747
cumcunque 2. 113
cumprimis 1. 131, 717|2. 536, 848| 3. 929|5. 337, 620 | 6. 224, 259, 939
cum primum 2. 624 | 4. 1032
cumulabat 6. 1233
cumulata, *ſing.* 1. 989. *plur.* 6. 190, 517
cuncta viai, *cunctas vias* 5. 739
cunctando 4. 707
cunctantior actus mellis 3. 193
cunctarier, *cunctari* ante lethi portas 3. 67
cunctarum 2. 333| 3. 31 | 4. 26, 114 | 6. 1212
cunctatur 3. 408. tardum olivum 2. 392
cuperent 5. 170
cupiant 4. 1111
cupidam vim equorum 2. 265
cupide, *adv.* 1. 17, 21 | 2. 199 | 4. 1106, 1197 | 5. 866, 1139
cupidi 6. 1237
cupidine 4. 1146
cupido 3. 59, 1090|4. 961, 1050, 1086, 1108,1131| 5. 961
cupidus 3. 5
cupiret 1. 72
cupitum 3. 771 | 5. 845
cupiunt 3. 598
cuppedine medii res victæ 1. 1081. ſcindunt curæ 3. 1007 | 4. 1083
cuppedinis 6. 24. acres curæ hominem conſcindunt 5. 46
cura ſemota metuque 2. 19 | 4. 1053
cura aliis malis in pectore oppreſſa 5. 1206
pavida complebant pectora cura 6. 645
curaque ſolutum 2. 45. levare 365
curabant 5. 937
curæ, *ſing.* 5. 980. *plur.* 3. 1007 | 5. 47
curæque ſequaces 2. 47
curam 2. 363 | 4. 1060
curant jucunde corpora 2. 31. oblivia 4. 820
curare 3. 128
curârit 5. 1162
curarum fontem 3. 82. fluctus 6. 33
curas 3. 117, 462 | 4. 806
curat 6. 230. internoſcere, *facit ut agnoſcamus* 4. 246
curavit 5. 1014
cures 4. 1064
Curetas Phrygios 2. 629. Dictæos 633
curis 5. 1430
te à curis ſemotum adhibe 1. 46
curis urgeris 3. 1064. exercent hominum vitam 4. 1422
curiſque fatigat 3. 838
currat 2. 691
currens 5. 682
currenti 6. 92
currit 3. 1076
curru 2. 601 | 5. 1298
currum 6. 46
currus 3. 642 | 5. 1300| 6. 549
curſant 3. 262
quaſi curſores vitaï lampada tradunt 2. 78
curſu 1. 1002 | 2. 323 | 3. 8 | 5. 618, 650, 688 | 6. 27, 47, 178, 301, 306, 320
curſum 5. 630, 653 | 6. 344
curſus, *ſing.* 6. 629. *plur.* 4. 411|5. 77, 80,419,772
curſuſque, *ſing.* 5. 712
curta, *plur.* 4. 1020
curvi, *ſing.* 5. 931| 6. 1251
cuſtos 3. 325
Cycnea mele, *olorum cantus* 2. 504
Cycni, *ſing.* 4. 182, 908, *plur.* 549
Cycnis 3. 7
Cycnos 2. 823
Cymbala concava 2. 618

D.

DAbantur morbo, mortique catervatim 6. 1142
bonam partem in lectum mœrore dabantur 6. 1247
dabat exitio 5. 998. letho 1006
dædala tellus 1. 7, 229
dædala, *figuratrix* lingua 4. 553
natura dædala, *artifex* rerum 5. 235
dædala, *varia* phœbea carmina 2. 504
dædala ſigna polire 5. 1450
damnatus 6. 1230
damnet 4. 1176
Danaûm 1. 87
de plano, *clare* promittere 1. 412

de nulla parte 2. 235
variis de 2. 790
de cœlo demiſit 2. 1154
certa de ſurgere parte 5. 702
patrio de nomine vocant 6. 908
qua de 6. 940
Dea 1. 6, 27, 37
debile 4. 949. ævo langu'et 5. 830
debilitata 6. 1148
decedant 1. 321
decedere 1. 681 | 6. 736
decedit 4. 1036
decedunt 2. 34, 71
decepta 1. 940 | 4. 16
decidat 6. 496
decidere 5. 934
deciderunt in tales diſpoſituras 5. 194
decidit 3. 645
declarant 6. 219, 470
declarat 1. 366 | 5. 265, 693 | 6. 467
declinamus 2. 259
declinando 2. 253
declinare 2. 221. recta regione viaî 250
decora delubra 2. 350
ſcenaî ſplendere decores 4. 980
decori 2. 642
decreſcere 5. 536
decreſcit 1. 315
proclivius iras decurrat ad acres 3. 312
decurrere quamlibet in formam 4. 1189 | 5. 1262
decurrit 4. 708
decurrunt 2. 370
decurſo lumine vitæ obit 3. 1055
quo decurſum prope ſit 2. 961
decurſus aquaî 1. 284. aquarum 5. 264 | 6. 609. *plur.* aquaî 5. 944
dede manus 2. 1042
dedita mens eſt in pugnæ ſtudio 3. 647
dedita membra molli ſomno 3. 113
dedita fugæ, 4. 993. morti, morbo 6. 1253
deditur in Tartara 3. 979
deditus 4. 813
deducere 2. 205
deducere te vero 1. 371
cunctis ſenſum deducere membris 3. 534
deducit 6. 438
deducta, *ſing.* 1. 97. *plur.* 2. 395
deduxit 2. 172
deerrârunt 3. 873
defecit 1. 1039
defectus, *plur.* ſolis 5. 750
defendere 2. 641 | 5. 1428
deferat 6. 1134
defert 5. 656
deſeſſa, *ſing.* 5. 825. *plur.* 2. 1172 | 6. 1176
defeſſi, *plur.* 5. 1128
defeſſos 6. 1160
defeſſum 5. 1144
deficere 3. 609
deficiens 6. 1231
deficit 3. 546, 827 | 5. 372
deficiunt 5. 885 | 6. 360
deficiuntque 3. 455
deſit 2. 1141 | 3. 455
deflebimus 3. 920
defluere 3. 517
defodere 5. 933, 1365
degere 3. 323, 508 | 4. 996, 1275 | 5. 1121, 1153
degeret 5. 173
degitur 2. 16 | 4. 1115
degunt 2. 1093
deguſtant ignes celeri flamma tigna trabeſque 2. 192
dejicere 6. 793
dejicit 5. 1124
delabi 6. 837
delapſa 5. 312
delata 6. 821
delatum 3. 133
delecti, *plur.* 1. 87
certo deletur tempore Luna 5. 748
delibat pacem animi, *demit* 3. 24
delibata, *plur.* Deûm numina 6. 69
delibet 6. 621
delibrare de mortis tempore 3. 1101
delicias 5. 1448. ſubſternere 2. 22
deliciis 4. 1149
deliquat 1. 368, 423 | 3. 209
delira, *plur.* 2. 984
deliraque, *plur.* fatur 3. 465
delirantes morbo 5. 1158
delirat linguaque menſq; 3. 454
delirum 1. 699
Phœbi Delphica laurus 6. 153
delubra 2. 352 | 5. 309, 1165, 1200 | 6. 74, 416, 1270
demant 2. 21
dementia 1. 705
dementit, deliraque fatur 3. 465
demerſa, *plur.* 4. 442
demerſimus 6. 148
demet 3. 921
demimus 3. 1100
deminui 5. 324
demiſit 6. 445. de cœlo 2. 1154
demiſſa, *ſing.* 6. 425, 432
demiſſior 5. 628
demiſſos 6. 913
demiſſum 6. 256, 444
demiſſus 6. 495
demit 6. 419
demittere 5. 673
demittunt 5. 670
Democriti 3. 372 | 5, 621
Democritum 3. 1052
demſit 5, 1113
demtaque 2. 769
demtis 1. 800
demto 2. 1132
denſari 1. 657
denſarier 1. 396, 648
denſebant 5. 492
denſendo 6. 481
denſeri 1. 662
dent motus accipiantque 1. 819 | 2. 761, 1008
dent fraudem 2, 187
dentata 2. 432
dentes 3. 692 | 5. 671, 1037, 1063 | 4. 1073 | 5. 1284 | 6. 659
dentibus 1. 852 | 4. 1102 | 5. 746, 989, 1068, 1325
feros exibant dentis adactus 5. 1329
Deorum 6. 53
Deorumque 4. 77
Deos 2. 175 | 5. 83 | 6. 57, 764
vitæ depactus, *fixus* terminus 2. 1085
depaſcimur aurea dicta tuis

tuis ex chartis 3. 12
depellere 3. 322
dependet 6. 914
deperdere 3. 526
deperit 2. 296
deplexæque, *plur.* 5. 1320
deponere 3. 1072
deponunt 1. 259
deprendere 3. 871 | 6. 568
in eo tumultu deprenſa navigia 6. 428
deprenſus 5. 988
depreſſa, *plur.* 5. 475
depreſſo 4. 547
depreſſoſque 6. 52
deprimit 5. 540 | 6. 431
depugnant 4. 1009
dereptæ, *plur. detractæ* 4. 36
deridiculum 3. 778
derivare alio 2. 365
deruptaque ſaxa 6. 538
deſcendat 6. 426
deſcendit 6. 402, 437
deſciſcere 1. 104
deſcriptaque, *ſing.* 5. 1440
deſererentur 6. 1284
deſerit 3. 124, 130, 233
deſerta, *plur.* 1. 165 | 2. 1101 | 4. 595 | 5. 1386
deſerti, *plur.* 5. 1070
deſertos 6. 1239
deſertum 1. 1103
deſiderio perfixa juvenci 2. 360
deſiderium 3. 935. ſuperinſidet 914. inſideat 931
deſidieſque 5. 49
deſidioſe 4. 1129
deſierunt 4. 404
deſine 2. 1039
deſipere 3. 362, 803 | 5. 166, 1042
deſipientia, *ſubſt.* 3. 498
deſipit 3. 489
deſiſtit 3. 983
deſit 3. 254 | 6. 814
deſpectum ſub terras præbet 4. 418
deſpeximus 4. 423
deſpicere 2. 9 | 4. 420
dêſſe, *deeſſe* 1. 44
deſtinet 5. 689
deſtiterint 4. 972
deſtitit 5. 825 | 6. 555
deſubitò 2. 265 | 3. 643
deteriore 4. 1272
deteriores 2. 507
determinet 6. 402
detracto 3. 120, 443 | 5. 979
detractum 3. 226
detrahat 4. 540
detrahere 3. 513
detrahit 6. 616
detrahitur 2. 925
detraxit 5. 684
detrita 1. 320, volgi pedibus ſtrata viarum ſaxea 316
detrudere ſolem ſignis æſtivis 5. 638
detrudit 3. 363
detruſit 6. 439
detulit 1. 119 | 5. 65, 273, 1091 | 6. 638
deturbavit 5. 402
deveniamus 6. 1131
deveniunt in tales diſpoſituras 1. 1026
devicta 2. 291
devicta flamma glacies æris 1. 424
devincti ſomno 4. 1021
devinctus vulnere amoris 1. 35. cui ſtudio adhæret 4. 959
devinxit membra ſopore ſomnus 4. 455
nec devitari lethum pote 3. 1092
Deûm 1. 49, 69 | 2. 168, 352, 1092 | 5. 124, 148, 149, 161, 309, 1160, 1165, 1178, 1200, 1208 | 6. 69, 70, 74, 416, 418, 1270
magna Deûm mater 2. 598
Deûm matrem 2. 658
devolet in terram 6. 204
devolgata, *plur.* 6. 8
Deus 5. 8, *bis* 19
dexter 4. 301, 302
dextera, *ſubſt.* 4. 293, 310. *adj. plur.* 2. 487 | 4. 314, 432
dextraque 5. 1297
dextra lævaque 4. 277
dextram 3. 651
dextras 1. 318
dextris manibus 2. 25
dia, *divina* voluptas dux vitæ 2. 172
otia dia, *divina* 5. 1386
dias, *divinas* in luminis oras exoritur 1. 23
dicta 2. 599, 729 | 3. 12, 136 | 4. 463, 583, 878, 912
date dicta 5. 54
Dictæos Curetas 2. 633
dictis, *ſubſt.* 1. 29, 104, 127, 144, 268, 334, 402 | 2. 986 | 3. 179, 322, 915 | 4. 129, 176, 596, 835 | 5. 51, 55, 57, 100, 105, 114 | 6. 23
repetam cœptum pertexere dictis 1. 419
dictis tute præbere memento 2. 65
inceptum pergam pertexere dictis 6. 41
dictitet 2. 657
admiſſum fœde, dictumve ſuperbo 5. 1223
dira 4. 1040, 1083
didere 4. 635
didicere 5. 83, 1383, 1408 | 6. 57
didiciſſe 5. 1041
dididerunt 6. 2
didit 3. 246
didita 4. 241 | 5. 20
diditur 4. 625 | 5. 269, 1092 | 6. 1165. in venas cibus. 2. 1124, 1135 | 4. 952 | 6. 946. in artus 3. 703 | 4. 633
diditus 3. 476
diducit ventus nubes 6. 214
diducta 2. 316 | 3. 288
diduntur in artus 3. 707
die 3. 712
diebus 5. 1166
pariles diebus noctes agitare 1. 1066
diei 1. 10, 558 | 4. 81 | 6. 723. lucida tela 1. 148 | 2. 59 | 3. 92 | 6. 39. puncto 4. 201. radiatum inſigne veniat 5. 699
diei ad mediam regionem cum convenerunt 6. 732
diem 2. 578 | 5. 971 | 6. 1158. primigenum maris & terræ 2. 1104
dies 1. 234, 323 | 3. 912, 921 | 5. 96, 98, 1186 | 3. 62 | 4. 970, 975, 1025, 1062, 5. 484, 679, 704, 732,

732, 1104, 1278, 1306, 1369
noctes atque dies 2. 12
diſtantia differitaſque 4. 640
differre 2. 513, 684, 724 | 3. 315, 881 | 4, 479, 653, 660, 1241 | 5. 1072 | 6. 1104, 1106. latè favillam 2. 674
differrier, à medio 1. 1087
differt nubila 1. 273. primordia vini 6. 234, longè favillam 691
diffidebant 5. 1348
diffidere 1. 268, 334 | 5. 978, 1156
diffidens terram 6. 583
diffluat 3. 198 | 6. 971
diffluere 3. 436
diffluit 1. 1038
diffugere 3. 123 | 1. 763 | 2. 456 | 5. 438
diffugiant 1. 1096 | 3. 255, 818 | 6. 231
diffugiebat 5. 1337
diffugient 1. 762
diffugit 3. 223 | 4. 570
diffugiunt 3. 16 | 5. 1339
diffundere 4. 202
diffundi animam 3. 438
diffunditur 1. 354
diffuſa uti fumus animæ vis 3. 582. ſolute 4. 53
diffuſa per auras 4. 575
diffuſæ, *plur.* 4. 89
diffuſilis æther 5. 468
diffuſo 1. 9 | 3. 22
diffuſus 5. 470
digitis 4. 589 | 5. 1384
expergefacta digitis muſæa mele 2. 413
digito 4. 266 | 5. 1031
annulus in digito ſubtertenuatur habendo 1, 313
digitos 3. 527, 653
digitum 4. 416
digna 3. 421
dignam 3. 323
dignarier 5. 52
dignatur 2. 1038
digniſſima 3. 13
dignum 5. 1
Diis 3. 323 | 6. 68
diſcordia, *ſubſt.* 5. 441, 1304 | 6. 365, 1046. *adj.* 5. 892
dilaniata 3. 538
dilutaque 4. 224 | 6. 929
diluviare minantur amnes ex alto gurgite ponti 5. 388
ad diluviem revocatur imbribus 5. 256
ad diluviem revocare 6. 291
diluxit 5. 176
dimidia 5. 720
dimidiæ 1. 611
dimidiam 1. 612
diminui 1. 607
diminuunt 5. 268, 390
dimiſſa 3. 357
dimittat 6. 877
dimittens 6. 307
dimittere 5. 757
dimittit 3. 340 | 6. 842
dimittitur 4. 227 | 6. 932
dimittunt 2. 923
dimovet 6. 891
dimovit 6. 869
Diomedis equi ſpirantes naribus ignem 5. 29
dira 4. 1040, 1083
directa 2. 198
viis directis tendunt 4. 613
dirempta morte 1. 115
dirigit 6. 823
dirimi 6. 1073
diripiebant 5. 1319
Dîs expers 2. 1091
diſcedant 2. 832
diſcedas 4. 912
diſcedere 3. 436, 816, 973 | 4. 1196 | 5. 361
diſcedit 3. 401, 437, 640 | 4. 868
diſcedunt 2. 711. mœnia Mundi 3. 17
diſcernere 4. 385
diſcernique articulatim verba 4. 559
diſcerpere 4. 94
diſcerpitur aurum in parvas partes 2. 828
diſceſſit 3. 276
diſceſſum 4. 45
diſcidiis exercita crebris 2. 119
diſcidio 1. 250, 453 | 6. 292
diſcidium 1. 221
diſcidium animaï 3. 343, 348, 580. corporis atque animaï 851
diſcindere 3. 659
diſcinditur 3. 669
diſciſſa vis animaï 3. 939
diſcludere 5. 439 | 6. 239
diſcluſis 3. 172
diſcordia, *ſubſt.* 5. 441, 1304 | 6. 365, 1046. *adj.* 5. 892
diſcrepat 1. 634 | 6. 1103
inter ſe disjunctum, diſcrepitanſque 3. 804
diſcrepitant 2. 1017
diſcretaque 6. 790
diſcrimen 3. 726
diſcrimine 5. 689, 922, 1313
diſcubuere 3. 925
diſcunt 3. 346
diſcuſſis terroribus 4. 994
diſcutere 2. 952, 958 | 4. 997
diſcutiant 1. 149 | 2. 60 | 3. 93 | 6. 40
diſcutiat 6. 338, 832
diſcutit 4. 342 | 6. 417, 1001
diſertis & ſapientibus ſeminibus 2. 987
disjicietur 3. 639
disjecta, *ſing.* 1. 1019. materies 2. 938
disjectare 2. 553, 562
disjectatur 3. 500
disjectis 1. 652
disjectoſque 5. 404
turbæ disjectus materiaï, *diſſipatio atomorum* 3. 941
disjunctum inter ſe diſcrepitanſque 3. 804
diſpandat 6. 598
diſpar 2. 737
plus diſpendî, *damni* faciant 2. 1126
diſpenſæ, *plur.* 1. 307
diſperditur 2. 830
diſpereunt 4. 377
diſpergit 2. 1134
diſpergitur 1. 310 | 3. 538 | 4. 893
diſpergunt nubes venti 5. 255. animas per caulas corporis 6. 839
diſperit 3. 704 | 4. 643 | 5. 285, 289
diſperſa. *ſing.* 3. 543 | 6. 888 | *plur.* 2. 1125
diſperſamque 2. 950
diſperſis 3. 1001

diſperſiſſe

diſperſiſſe veſtem ſanguine multo 5. 1421
diſperſos comites 4. 580. ignes 5. 663.
diſperſus clamor 4. 183, 909
diſpertita, *ſing.* vis animaï 3. 638. *plur.* 1. 889
diſpertitam animæ naturam exiſſe per artus 3. 588
diſpertitur 3. 702 | 6. 592
diſpicere 3. 563
diſpiciantur 3. 26
diſpiciendum longe, in cunctas undique partes 6. 648
diſploſa, *ſing.* 6. 130, *plur.* 284
diſponere 3. 421 | 5. 440, 530
diſpoſitis 5. 694
certum ac diſpoſitum 3. 788 | 5. 132 140
certum diſpoſitumque 3. 796
in tales diſpoſituras deveniunt 1. 1026. diſcedunt 5. 193
diſpoſta, *plur.* *diſpoſita* 1. 47 | 2. 643
diſpulſa, *plur.* 1. 1016
diſſentit 4. 770
diſſepit aër colles 1. 998
diſſepta domorum ſaxea 6. 951
diſſere 1. 50 | 6. 940
diſſiliant 1. 386 | 2. 86 | 5. 363
diſſiliunt 2. 105
diſſiliuntque 1. 492
diſſiluere 1. 392
diſſiluiſſe capacis mœnia mundi 6. 122
diſſiluit 4. 609
diſſita, *plur.* 3. 378
pars animæ per totum diſſita corpus 3. 144
per membra atque artus animaï diſſita vis eſt 4. 886
diſſociare arctas partes 3. 810 | 5. 355
diſſolvant animi magno ſe angore, metuq; 3. 916
diſſolvantur 1. 520 | 3. 331
diſſolvat 1. 217 | 6. 597
diſſolvatque 1. 224
diſſolvebat 6. 1160
diſſolvenſque 1. 560
diſſolvent 3. 916
diſſolvere 1. 244 | 2. 952 | 3. 601, 819 | 5. 364
diſſolvere cauſam non poterit ratio 4. 503
diſſolvi 1. 529, 547, 557, 1039 | 3. 439, 456, 471, 577, 611, 612, 758 | 6. 45
diſſolvique 3. 816 | 5. 361
diſſolvit 6. 351, 963
diſſolvitque 6. 215, 445
diſſolvitur 3. 701, 756
diſſolvunt 6. 355
diſſolvuntur 1. 765 | 2. 946 | 3. 706 | 4. 917 | 6. 513
diſſultare 3. 396, 568
diſſupat, *diſſipat* 1. 351 | 2. 210, 1002 | 4. 871 | 6. 162, 180
diſque-ſupatis, *nom. diſſipatiſque* partibus 1. 652.
diſtant 2. 518
diſtantia, *ſubſt.* 2. 373, 524. *adj.* 2. 334, 496, 699 | 3. 32 | 4. 27
diſtantia differitaſque 4. 640
diſtare 1. 826 | 2. 348, 442 | 4. 289 | 6. 1110
diſtent 1. 614 | 2. 724 | 4. 653 | 5. 123
diſtentis uberibus 1. 260
diſterminat 2. 718
diſtet 1. 759
diſtincta voce 1. 913
diſtincta vario lepore omnia 5. 1375
diſtinctum 1. 526
diſtinet 5. 204
diſtinguens 5. 1373
diſtinguere 1. 528
diſtracta, *ſing.* 3. 500, 506 | 4. 32 | 6. 598. per artus vis morbi 3. 491. animi natura 856. animæ vis per artus 4. 914, 944
diſtractam 3. 589, 800
diſtractior ejectus animaï 4. 958
diſtractum 5. 1420
diſtractus 2. 830 | 4. 697
diſtrahitur 2, 826
diſtribuiſſe 5. 1040
diſtribuuntur 2. 1112
diſtricta, *plur.* 5. 1064
diſturbans 1. 560
diſturbare 6. 240
diſturbât, *diſturbavit* urbes 5. 586
diſturbent 5. 120
diſturbet ædes 2. 1101
ditantes 2. 627
diteſcere 4. 1246 | 5. 1248
diti de pectore 1. 414
Diva 1. 12, 29, 39
diva pabula 5. 942
Divæ 2. 623
Divam 2. 640
divellere 1. 202
divelli 3. 327
diverberat 2. 151
diverberet ictu 1. 223
diverſa, *plur.* 1. 422, 429 | 6. 1108
diverſa diſſiliant, *in diverſas partes* 2. 85
diverſas 5. 646
diverſi, *plur.* 2. 562 | 3. 106
dividere 1. 1066
diverſis 5. 645, 648
diverſius, *nom.* 3. 803
diverſo 4. 180 | 6. 117
Divi, *plur.* 6. 386
dividere 1. 1066 | 5. 440
dividit 1. 721 | 3. 272 | 4. 570 | 5. 683
dividitur 4. 607
divina, *ſing.* 3. 15, 28. *plur.* 4. 1226 | 5. 13 | 6. 7
divinæ, *ſing.* 2. 609 | 6. 76
divini, *ſing.* 1. 732
divinitus 1. 117, 151, 737 | 2. 180 | 4. 1270 | 5. 53, 199, 1214
divino 1. 155 | 5. 117, 123, 145 | 6. 56, 90
Divis 4. 595 | 5. 54, 183, 1185, 1193
divis, *adj.* 3. 52 | 6. 759
diviſere 5. 1109
diviſior 4. 958
divitiæ 1. 456 | 5. 117
divitiaſque conduplicant avidi 3. 70
divitiis 6. 12
divitioris 5. 1114
ſub Divo, *ſub dio, ſub aëre* 4. 212
proh Divûm numina ſancta

ſancta 2. 435
doctrina 2. 8 | 5. 726. politos 3. 308
doctrinarum repertores 3. 1049
documen mortalibus acre 6. 391
dolare 5. 1266
dolia 4. 1020
mixta doloris corpora, *acerba atomi* 2. 466
dolu', *dolus* vulpibus, & fuga cervis à patribus datur 3. 742
dolumque 2. 557
dolus 5. 856, 861
domare 15. 1049. plagis, *ictibus* 2. 1143
lethi dominantem in corpore motum 2. 957
animus dominantior ad vitam quam vis animai 3. 398
dominantior vis 6. 237
dominantur celeri flamma in ædibus ipſis 6. 223
dominari 3. 139
dominata, *ſing.* flammæ tempeſtas 6. 642
dominatur 2. 282, 709
dominatus *adj.* ignis 6. 88, 384
dominis 2. 1090
dominos 5. 88 | 6. 62
domorum clauſa 1. 355. ſepta 490 | 6. 227, 859. opaca 2. 114. tecta 2. 191 | 6. 222. exſtructa, 6. 560. diſſepta 951
domos 6. 240. avium 1. 19
domus 2. 27 | 3. 775 | 6. 357. cœli, altaque tecta 2. 1109
domus læta accipiet te 3. 907
dona, *nom.* 1. 47 | 2. 679
donant augmine 2. 72
donicum, *adv. donec* 2. 1115, 1129 | 5. 686, 706, 875, 995
donis 4. 1230. fumant altaria 6. 752
donum 5. 936
δόρκας 4. 1154
prima leo, poſtrema draco, media ipſa Chimæra 5. 903
dubiæque *plur.* minantur urbes 5. 1236
in dubio fluctu agitari 6. 555
in dubio eſt 3. 1098
in dubioque fuit 3. 848
æquali ductu porticus 4. 428
equorum duellica proles 2. 660
dulcedine 3. 909 | 6. 1264
dulcedini' 4. 1052 | 5. 1409
dulcedinis almæ, *ſummæ voluptatis* 2. 970
dulcit, *dulceſcit* 2. 473
magnum duramen aquarum 6. 529
durare 3. 339, 561, 604, 619, 798, 812 | 5. 58, 62, 144, 357
nequeant contra durare feroces, *obſiſtere contra quantumvis feroces* 4. 721
durarent membra manuſque opere in duro 5. 1359
durata, *plur.* 2. 444 | 6. 969
durateus, *ligneus* equus 1. 477
duri robora ferri 2. 449
duriter 5. 1401
duro pede terram pellere matrem 5. 1401
dux vitæ dia voluptas 2. 172

E.

E Terra ſpectare 2. 2
è ſupero 2. 227
è gigni corpore vivo 2. 702
magis è parvis 3. 245
quibus è 3. 851
è lævo dexter 4. 302
eatque 6. 1006
ebrius 3. 1064
eburno vallo India munitur 2. 538
ecquæ *ſing.* 5. 1208, 1212
ecquænam *ſing.* 5. 1211
edam ſuavidicis verſibus 4. 181, 907
edant 2. 556, 617 | 6. 390
edendi 4. 867
edens 1. 122
edere 2. 443, 815 | 3. 559 | 4. 1004 | 5. 721 | 6. 1256. pugnas 2. 118
edictum 4. 567
edit fremitum ad arma ſub patulis naribus 5. 1075
edita, *ſing.* 4. 440. *plur.* 2. 8 | 5. 1131 | 6. 459, 561, 1187
editus 3. 123
educit 1. 229
educta, *plur.* 4. 307
edunt 2. 612 | 4. 1005, 1009
effabor 5. 105
effera, *ſing.* proles 2. 604
effert 1. 180. in lumina ſolis 2. 653
effervere 2. 927
efferveſcit 3. 296
efferviſcere 5. 1334
effigiæ, *plur. effigies* 4. 104
effigias, *effigies* 4. 46, 83
efflare 2. 831 | 6. 699
efflaret 5. 904
efflavit 5. 651
efflet 6. 681
effluere 6. 511
effluit 6. 795
effœtaque tellus 2. 1150
effugere 2. 305 | 3. 1082 | 4. 42, 822, 1142
effugeret 3. 750
effugiat 1. 852
effugium 5. 992. præcludit 1. 974. præcludere 3. 523
effugium 5. 992
effugiumque fugæ prolatet 1. 982
effugiunt 2. 44
effundere 1. 92
effuſumque 3. 114
multa effutiat ore 5. 908
egebat 3. 135
rationis egentem 4. 505
egenus lucis Tartarus 3. 1024
egere 3. 44 | 5. 291
egeret 1. 161
egeſtas 1. 832 | 2. 52 | 3. 65, 260. rationis 5. 1210
egeſtatem linguæ 1. 140
egrediens 2. 437
egregias Divûm facies 5. 1169
partibus egregie multis 1. 736

736
egregie nobilis 3. 204
egregiis 5. 739
egregius 4. 469
eicit, *ejicit* 3. 890 | 4. 1265
ejecta, *ſing.* 4. 915. *plur.* 3. 570 | 6. 732
ejectamque 4. 921
ejectique, *plur.* 6. 982
ejectis 3. 576
ejectus, *ſubſt.* animai largior 4. 957
ejicere 4. 1040
ejiciatur 4. 943
ejicit 2. 950 | 6. 689
ejiciuntur 3. 58, 496
elapſa, *ſing.* 3. 971. *plur.* 5. 490
elementa, *atom.* 1. 82, 198, 824, 827 | 3. 375 | 4. 939 | 5. 598 | 6. 311. *littera* 2. 688 | 5. 1443
elementis, *atom.* 1. 912 | 2. 393, 411, 462, 980 | 3. 245 | 5. 457 | 6. 353, 493, 533, 1007. litteris 2. 690
elephantis, *plur.* 5. 1227
anguimanos Elephantos 2. 537
Elephas morbus 6. 1112
eliditur 4. 297
eliſa, *ſing.* imago 4. 316
eliſam 4. 300
elucet 2. 1050
eluere 6. 1075
emanârit 3. 582
emergant 2. 200
emergere 4. 70. ad ſummas opes 2. 13 | 3. 63. ad ortus 5. 697
emicat 4. 1043. exultans altè ſanguis 2. 195
emineat 1. 780
émineatque 3. 285
eminus 6. 904
emiſſum, *ejaculationem* res nulla moratur 4. 206
emittere 4. 507 | 5. 1043, 1087
emittimus 4. 552
emittitur 4. 698, 796
emolumenti 5. 167
emotæ, *plur.* 6. 957
Empedocles Agrigentinus 1. 717
enaret in aëris auras 3. 590
enaſcitur 1. 171
endo, *in* mari 6. 890
endogredi, *ingredi* 1. 83 | 4. 319
endopedita, *ſing.* 6. 1008. *plur. impedita* 2. 458 | 6. 452
endopedite, *adv. impedite* 1. 241
Endoperatorem, *imperatorem claſſis* 5. 1226
Ennius 1. 118, 122
enſis 5. 1292
enumerare 2. 1070
Epicurus genus humanum ingenio ſuperavit 3. 1055
epotis humoribus 5. 385
epulis 2. 26
equæ 4. 1191. pullus 3. 763
equas 5. 1073
equi, *ſing.* 4. 424, 745. *plur.* Diomedis 5. 29
fortis equi vis, *fortis equus* 3. 8, 763
in equi conſcendere coſtas 5. 1296
equis 5. 402
equites 2. 325 | 5. 1315
equitum peditumque ruinas permiſtas dabant 5. 1328
equorum 5. 388, 1323. vim cupidam 2. 264. duellica proles 660. fremitu 5. 1315
rapax vis Solis equorum 5. 398
equos 3. 650 | 4. 984 | 5. 404
equum 5. 884
equûm, *equorum* vis fortis 6. 519
equus 4. 422 | 5. 882
equus durateus, *ligneus* 1. 478
equus florenti ætate juvencus 5. 1073
erecta, *plur.* 5. 1330
erepta, *ſing.* 1. 219
erigere 5. 1207. altè 4. 406
tibi cæca nox iter eripiet 1. 1109
eripitur 3. 58
ἐρωμένιον 4. 1159
errabundus odor tardè venit 4. 696
errant 3. 937 | 4. 709
errantem 1. 333
errantes 4. 1097 | 6. 66
errare 1. 846 | 2. 10 | 3. 106
procul avius erras 2. 739
magnopere à vero longeque erraſſe videntur 1. 712
avius errat ſæpe animus 3. 464
non ab letho longiter errat 3. 676
error 1. 1067 | 2. 131
errore 3. 1065
errorem 4. 822
erroribus diſcuſſis 4. 994, 1070
eructans 3. 1025
eruit 5. 1388, 1453
erumpens 5. 459
erumpere 1. 163 | 5. 597, 950 | 6. 888, 895
erumpitur, *erumpit* 6. 582
erupit 4. 1108
faucibus eruptos evomat ignes 1. 725
eſſe, *eſſentia* 4. 99
Eteſia Aquilonum flabra 5. 741 | 6. 730
Eteſia flabra feruntur 6. 716
evaneſcere 2. 827 | 5. 536, 624
evanuit 3. 222
evellere odorem è thuris glebis 3. 328
radicitus evelli mala 3. 311
eventa 1. 451, 459, 458, 482
eventum 1. 471
evertere 5. 164
pietatem evertere fundo 3. 84
Evius Evan, *Bacchus* 5. 742
evolat 6. 313
evolvamus 1. 953
arbuſta evolvens radicibus haurit ab imis 6. 140
furit petulantibus Euris 6. 110
ex æquo 1. 854
ex ſupero, *ſuperne* 2. 241
ex animique voluntate 2. 270
ex animi terrore conciderè 3,

te 3. 158
ex infinito tempore 2. 574 | 5. 189, 317, 424
ex ineunte ævo 2. 742 | 3. 345 | 5. 556
ex improviſo 2. 1033
ex animo miſer 3. 110
ex animo dicant 3. 927
ex ordine ponam 5. 419
validis ex 4. 827
ex alioque alius ſtatus 5. 827
ex tranſverſo 6. 1016
exæquat 1. 80 | 5. 687
exæquataq; *plur.* 5. 1295
exæſtuat æſtus proquam largos 2. 1136
exæſtuet æſtus tellus 6. 816
exagitata, *ſing.* 6. 582
examina pullorum 5. 1363
exangui 3. 595
exos & exanguis 3. 721
exanimare 6. 242
exanimatque 2. 1103
exanimata, *plur.* 6. 1254
exanimis, *ſing.* 6. 1271, *plur.* 1254
exanimo, *nom.* 1. 774 | 3. 714
exanimum 6. 705
exaudiri 4. 559
exaudit 3. 468
exaugeat radiorum ictum 5. 612
excellere 1. 28 | 6. 13
excidere 5. 1265
exciderit actarum rerum retinentia 3. 675
excierunt 4. 41
excipere 5. 827
excipit 2. 809 | 6. 312
excita 4. 669, 1208
excitat 6. 441
excitet 6. 308
excitur pedibus ſonitus 2. 329
excluſæ, *plur.* 5. 800
excluſus 4. 1170
excoquit ſol terram, & arefacit 6. 962
excruciebat 5. 1425
excrucientur 4. 1194
excuſſere 6. 160
excuſſit ignem 6. 688
exederat ſylvas flammeus ardor 5. 1252
perpauca exempla 2. 540
exemplare 2. 123
exemplum 5. 182
exempta, *ſing.* 1. 975
exemptis finibus 1. 1006. oculis 3. 369
exemto 1. 661, 743 | 6. 264
exercens telum 2. 1102
exercent curis hominum vitam 5. 1423
exercita 2. 96, 119 | 4. 860, 1121
exeſor 4. 221 | 6. 926
exeſt, *exedit* anxius angor 3. 1006
exhalantque 5. 464
exhalantur per os 4. 862
exhalare 3. 433
exhalat 2. 417 | 5. 254
exhalent 6. 811
exhauſit 6. 1138
exhortata, *ſing.* 6. 47
exibant 6. 1219
exibant lavere 5. 947
exibant dentis adactus 5. 1329
exierat 6. 1204
exierit 6. 119
exigat 4. 1228
exiliantque 2. 200
exilit lumen 6. 162
eximiis furit ignibus 2. 593. locis munita 607
eximit 3. 876
aciem exiret, *effugeret*, odorem 6. 1215
exit in luminis oras 1. 171
è contemtibus exit 5. 831, 1277
exitiale 6. 565
exitiales motus 2. 569
ab exitio refrænat 1. 850
ab exitio reprehendere 6. 568
exolvatur vita è nervis atque oſſibus 1. 811
exolvere 2. 381 | 3. 696. nexus 1. 221. animos relligionum nodis 2. 931 | 4. 7
exolvit 6. 878
exordia 1. 150 | 5. 332, 472. rerum, *ato.* 2. 333, 1061 | 3. 31 | 4. 26, 113 | 5. 431. prima animaï 3. 381. cauſarum prima 5. 676
exos, *ſine oſſibus* & exanguis animantum copia 3. 721
exoſſato 4. 1264
expandere 1. 127
expellitur ævo 3. 359
expergefacta mobilibus digitis muſæa mele, *muſici cantus* 2. 413
expergefactique, *plur.* 4. 992
expergefactum 5. 1207
expergitus, *excitatus* 3. 942
expertique ſunt mittere 5. 1308
ſanguinis expirans flumen 2. 354
cadavera expirant vermes 3. 720
expirant odorem acrem 4. 123
expirare foras, exireque in auras 6. 886
expirat odores 6. 810
expirent ignes 6. 640
expiretque 6. 817
noctem explaudentibus alis 4. 714
explemur 3. 1020
explent 1. 600
explentes ordine ſummam 2. 517
explere 3. 1017
expleri 3. 1023
explerier, *expleri* 6. 20
expletis 4. 535
expletur 4. 874
explicare 6. 618
explicat in flammas arida ligna 2. 881
expoliuntur artes 5. 333
exponere verbis 1. 833 | 3. 964. carmine Pierio 1. 945 | 4. 21, 779
exponit 3. 988. æternis verſibus 1. 122
utilitas expreſſit nomina rerum 5. 1028
expreſſus ſudor de corpore 5. 488
exprimitur 6. 327. gemitus 3. 494. ignis 5. 1097
expromere 2. 886
reges expugnant 4. 1007
expugnata, *plur.* mœnia

Mundi 2. 1145
expulerit dictis ex animo, non armis 5. 51
exſiccareque 4. 623
expergi quo poſſit vis animaï 3. 827
expergi quo poſſint mœnia mundi 5. 372
exſpuere ex animo rationem 2. 1040
exſtinctum 6. 903
exſtructa, *plur.* 6.187,560, 1282
exſtructas 6. 964
exſtructis 6. 185, altè nubibus 246, 267
exſuperabat dolor 6.1275
extendatur 6. 434
extentat nervos 3. 489
extenuatur 4. 1255
extera, *ſing.* 2. 277, 435
externa, *ſing.* 4. 930
externaque, *plur.* 1. 231
externis 1. 1054 | 2. 1140
exterrentur 4. 1016
exterritus 2. 1030
extima, *ſing.* 3. 220|4.651. *plur.* cœli 5. 650
extincti, *ſing.* 6. 7
extinctum 6. 791
extiterint 5. 71
extitit 5. 883
extollere 2. 595 | 3. 1 | 4. 407, 1021 | 6. 699
extorquebat vitam 6.1222
extra numerum procedere 5. 1400
extrahere 3. 331
extraria lux, *externa* 4. 278
extremus calor, *ultima pars æſtatis* 6. 370
validis extritus viribus ignis 5. 1097
extruditque 6. 692
extruſa, *ſing.* vetuſtas novitate 3. 977
extulerit 6. 88, 384
exuit 4. 59
exultans 2. 195
exultanr 6. 549
exultant in numerum 2. 631
exultare 6. 1042
exultat 3. 142
exuperare 3. 1095
exuperârint 5. 385
exuperata, *plur.* 2. 234
exurat 3. 930
exurgendi 3. 175
exuſtæ, *plur.* 5. 411

F.

Fabrica 4. 516
fabricanda, *plur.* 6. 364
fabricator lethi dolor ac morbus 3. 473
fabricentur 3. 728
face roſea 5. 974
faces 6.1282. cœli nocturnæ 2. 206. noctivagæ 5. 1190
faceſſunt 6. 957
facie 4. 1088| 5. 836, 1110
faciem & formam rerum 5. 1262
facies 4. 819, 1219 | 5. 1111, 1175| 4. 454, 998| 6. 812, 1110. canum Cerbereas 4. 737. egregias Divûm facies 5. 1169
benè facta Deûm ſimulacra 6. 418
facultas 1. 111, 174
res ad ſummam fæcem turbaſq; redibat 5.1140
fæcundæ 4. 1247
fæcula 2. 430
fædo 4. 1151
fæx 5. 498
falceſque 3. 650
falcibu', *falcibus* 5. 934
falciferos currus 3. 642 | 5. 1300
falcis 5. 1293
fallacibus 4. 522
fallax 4. 517
fallere 5. 63
falli 4. 380
fallit 1. 137 | 4. 566, 539, 1178 | 5. 1155
nec me animi fallit 1.921| 5. 98
fama 3. 994|4. 1117|5. 17, 396, 413, 662 | 6. 13. Deûm 1. 69
famæ 3. 65
famæ æternis monumentis inſita florent facta virûm 5. 330
fameque 3. 732
famul, *famulus* 3. 1048
famulæ 4. 1167
fana 5. 76
Ammonis fanum 6. 848.
fas 5. 161
faſces ſævaſque ſecures 3. 1009
pulchros faſces ſævaſque ſecures 5. 1233
faſtigia 4. 431, 825 | 5. 1264
fundere fata 5. 111
fatalibus vinclis indupedita 5. 874
fati fœdera rumpat 2.254
fati fine 5. 310
fatigans 6. 1160
fatigant 5. 1423
fatigat 3. 490, 838
fatiget 3. 1067
fatis avulſa, *erepta* voluntas 2. 257
fatiſci ſimulacra feſſa 5. 309
ævo feſſa fatiſcit 3. 459
fatum 3. 862
fauces vox præterradit 4. 531
fauces montis Ætnæ 6. 639
faucibus 1. 725 | 4. 1019. rectis 6. 689
Tartarus horriferos eructans faucibus æſtus 3. 1025
favillam latè differre 2. 674
favillam longè differt 6. 690
Faunos 4. 585
FavonI, *favonii*, genitalis aura 1. 11
favore 6. 48
fauſto tempore 1. 805
fax iraï 3. 304
calidæ febres 2. 34
febrim in artus accepit 6. 656
ubi cui febris bili ſuperante coorta eſt 4. 668
fervida febris 6. 804
fecere ruinas 1. 741
iter infeſtum fecere viaï 5. 1123
felicibus 5. 1277
felix fauſtuſque exitus 1. 101
feminum pedibus fundata 4. 826
fera vis venti 6. 591
fera mœnera militiaï 1. 30. mœ-

30. mœnera belli 33. tela 48. ferri corpora 102. ſæcla ferarum 3. 753. facta dedere 5. 1339
feraces terras 2. 1097
feræ *ſubſt. plur.* perſultant pabula læta 1. 14
feræque *ſubſt. plur.* 2. 343, 920 | 3. 893 | 5. 229
ferai, *feræ* quietes intectas fronde canes naribus inveniunt 1. 405
ferarum montivago generi 2. 597. montivagum genus 1080
ferarum ſæcla, *genera* 2. 994, 1075 | 4. 415 | 5. 980, 1058 | 6. 1218
ad ſatiatem terra ferarum ſcatit 5. 40
volvivago ferarum more vitam tractabant 5. 930
ſaperent fera ſæcla ferarum 3. 753
ſylveſtria ſæcla ferarum 5. 965
ſerpentia ſæcla ferarum 6. 766
ferique Centauri 2. 400
ferina *ſing.* veſtis contemta 5. 1417
diſſiliunt fero ferventia ſaxa vapore 1. 492
feroces 4. 721
feros dentis adactus exibant 5. 1329
feros fructus manſueſcere cernebant 5. 1367
ferratos rotarum ſuccutit orbes 6. 550
ferrea, *plur.* Samothracia 6. 1042. texta 1052
ferrent 5. 1053
ferretur 1. 1017
ferreus 5. 1292
ferreus vomer in arvis occultè decreſcit 1. 315
ferrugina vela 4. 73
ferrum 1. 91, 491 | 2. 1162 | 5. 1350 | 6. 147, 161, 907, 1027
ferrumque 1. 572 | 5. 1240 | 6. 1002
humor æque ferrum condurat ab igni 6. 968
fervenſe 4. 493, 494
ferventia ſaxa 1. 492
ferventibus 5. 1254
ferventis 6. 800
fervere, *à fervo* 6. 441. cum, videas legiones per loca campi 2. 41
ferveſcit 3. 290 | 6. 176
ferveſcunt 3. 490
fervidus 4. 409 | 5. 205, 1098 | 6. 179
ferviſcere 6. 852, 1162
fervore 6. 236, 656, 856
principio caput incenſum fervore gerebant 6. 1143
fervorem in undis concinnat 6. 436
fervoribus 5. 216, 604, 610
ævo feſſa fatiſcit 3. 459
feſſa domus ætatis ſpatio vetuſto obruat 3. 775
ſimulacra feſſa fatiſci 5. 309
feſſæ *plur.* 1. 258
feſſum corpus mandare quieti 4. 846
feſſus ſatiate, *ſatietate* videndi 2. 1037
feſtis diebus 5. 1166
fida canum vis 6. 1220
fide majore 4. 482, 484
fidei via munita 5. 103
fideli ſtudio 1. 47
fidem conradere dictis 1. 402
fidem primam violare 4. 508, 465
fidere 5. 1039
fides prima 1. 424. æqua 4. 501
fido pectore 5. 862
fient 1. 670 | 3. 740
figura 1. 360, 949 | 2. 341, 380, 409, 523, 670, 721, 778, 813 | 4. 231, 318, 652 | 5. 577, 1259
figuræ, *ſing.* 4. 108, 506. *plur.* 1. 686 | 2. 483, 783, 1020 | 4. 660
figuram 4. 67, 299, 560 | 5. 582
figurant Muſæa mele mobilibus digitis 2. 413
figurarum 2. 479 | 3. 318. 4. 659
figuras 2. 490, 493, 589, 677 | 4. 38, 46, 159 | 5. 444 | 6. 770, 776
figurat labrorum formatura vocem 4. 554
figuris 2. 335, 348, 385, 513, 681, 684, 777, 816 | 3. 191, 246 | 4. 742 | 5. 242, 731. perplexis 2. 101
fila 3. 384
filatim 2. 830
eſſe pari filo 2. 341
filo ſubtili prædita 4. 86
filum 4. 581, 589
findi 1. 534
fine 1. 963, 975 | 2. 91 | 4. 631
finem 1. 552, 747, 844 | 2. 1115 | 3. 956, 1106 | 5. 393, 824 | 6. 24. certam 1. 108. aliquam 5. 284
fines juris tranſcendere 3. 60
fines vitæ proferre 5. 310
fingas 1. 916
fingere 1. 105, 710 | 2. 244
fingit 1. 842, 847 | 3. 896 | 5. 906 | 6. 677
fingunt 1. 372, 1082 | 2. 175 | 4. 585 | 5. 711
finguntque 2. 57 | 3. 90 | 6. 37
fini' *finis* 1. 978
finique locet ſe 1. 977
finiat 1. 960, 1000
finibus 1. 671, 722, 792, 1006 | 2. 612, 752, 1169 | 3. 518 | 6. 909, 1115, 1137, 1139
finire 1. 997
finiri 1. 1009
finis 1. 562, 578, 629, 952, 981 | 2. 339, 512, 1049 | 3. 256, 1034, 1091 | 5. 1212, 1432
finit 2. 516
finita, *ſing.* 1. 77, 589 | 2. 479, 518, 525 | 5. 90 | 6. 64. *plur.* 564 | 2. 547, 563
finitam 2. 527
finiti, *ſing.* ævi vires perferre 5. 316
finitima, *plur.* 3. 1019
finitimi, *plur.* 4. 585
finitimis 6. 643
finitis figuris 2. 513
finitum 1. 958, 967 | 2. 515. funditus 1. 955
finitumque 1. 985
finxerit 1. 1067
firmandum 6. 917

firmantque lacertos 6. 396
firmare 3. 320 | 6. 940
fiſſa ferrum ungula 4. 684
fiſtula 4. 593
fixa, *ſing.* 3. 548. *plur.* 3. 4 æthera fixum ſtellis micantibus 5. 1204
flabra 6. 719 Eteſia 716
Eteſia flabra Aquilonum 5. 741 | 6. 716, 730
flabraque ventorum 5. 218
flabris. *flatibus* ſylvifragis 1. 276
flabris graviter ſpirantibus 6. 427
flaccidiore turbine fertur 5. 631
flagellis torret 3. 1032
flagitat 6. 9
flagrabat 6. 1166, 1167
flagrans 4. 1158
venti flamina ferri 1. 291
ſylvam flamina Cauri perflant 6. 134
flamma 1. 494, 872, 903 | 3. 622|4. 926 | 5. 899|6. 151, 223, 681, 1167. crepitante 154
celeri flamma degustant tigna trabeſque 2. 192
flammæ *ſing.* 5. 302 | 6. 212, 642. *plur.* 2. 203|5. 1284. volantes 1190
flammæ mollire vapore 5. 1101
nictantia fulgura flammæ 6. 181
flammaï, *flamma* 1. 726, 899 | 5. 305, 1098
flammam 2. 704|4. 1080. 5. 904 | 6. 902. ſolis 1. 1089
flammam rotant cavis fornacibus intus 6. 201
flammantia mœnia mundi 1. 74
flammarum iras 1. 724. volucrum ritu 1095. corpora 2. 187. tractus 2. 207. corpore 5. 570, ardor 1092
flammas 2. 881 | 6. 390, 699, 880
flammaſque 2. 455
igni flammata cremantur 2. 671
flammea, *ſing.* vis 2. 215. *plur.* corpora 5. 526
flammeſcere cœlum 6. 669
flammeus ardor 5. 1251. color 6. 207
flammis 2. 520 | 3. 885, 903|4. 452|5. 759, 1093| 6. 317, 377, 393, 688
flantes 6. 717
flatus, *ſing.* 6. 138
flatus Aquilonis & Auſtri 6. 688
flectat 5. 78, 108
flectere 3. 515 | 5. 1186
flecti 2. 282 | 5. 1405
flecti medicina, *curari remediis* 3. 510
flectitur à medicina 3. 521
uberibus flent omnia guttis 1. 350
flexa, *ſing.* figura 4. 318. *plur.* foramina rerum 4. 603
flexis mucronibus 2. 427
morbi ſe flexit cauſa 3. 501
flexos aditus 4. 307
flexum iter 4. 91
flexura, *ſubſt.* 4. 313
flexus, *ſubſt. plur.* viarum 3. 586. æquos 4. 324. brumales 5. 615, 639
flixere, *conflixere* 2. 85
Flora 5. 738
flore 4. 1098
floreat 1. 1033
florebat navibus velivolis mare 5. 1440
florem 5. 670. ætatis 1. 556|3. 771 | 5. 845. ævi 1. 565
florent 5. 215, 330, 1163
florente ævo 3. 1021|5. 886
florenti ætate 5. 1073
florentia 6. 358. lumina flammis 4. 452
florentis 1. 125
florere 1. 256 | 5. 910
flores, *nom.* 1. 8, 927 | 4. 3
floreſcere 2. 73
floreſcunt 5. 669, 893
floret equus 5. 882, 1278
floribus 2. 33, 628|4. 1127, 1171 | 5. 1395, 1399
florida, *plur.* 5. 783
floriferis 3. 11
florida mundi novitas 5. 941
floris 6. 787
florum 2. 847
flos Bacchi, *odor vini* evanuit 3. 222
fluctibu', *fluctibus* 5. 1000
fluctibus 1. 290 | 5. 11, 1079 | 6. 725
fluctifrago in littore 1. 306
fluctu 6. 553, 555, 1051
fluctu aquæ 6. 553. Neptuni 1074
fluctuat 3. 190 | 4. 1070
ignibus & ventis fluctuet aër 6. 366
fluctus, *ſing.* odorum 4. 679. *plur.* 2. 766|6. 540, 695. plangentes, *verberantes* ſaxa 2. 1155. irarum 3. 299| 6. 73. belli miſcebant 5. 1289. curarum 6. 33
ſunt fluctus per nubila 6. 141
fluens volvat ſe fluctus odorum 4. 670
fluenta 5. 947
fluenter 6. 931
res fluenter fertur 4. 226
fluentes 5. 278
fluidas frondes 2. 596
fluido 2. 452
fluitans æquor 1. 719
animi fluitans incerto errore vagaris 3. 1065
fluitantia apluſtra 2. 555
fluitare 2. 1010 | 4. 78
flumen 1. 292 | 4. 425, 1018 | 5. 597. ſanguinis expirans de pectore 2. 354
flumen picis è cœlo demiſſum 6. 256
flumina 1. 232, 820 | 2. 362, 590, 1014|4. 460|5. 257, 262, 416, 909 | 6. 266, 539, 610. clara perpetuo curſu 1. 1002
flumina MagnesI ſaxi 6. 1062. Nili 1112
flumine 1. 283 | 2. 662, 666|4. 423, 1093|6. 726
fluminibus 2. 939| 3. 623| 6. 143
fluminis 1. 1030| 4. 1030
fluctant 4. 75
fluvida, *plur.* *fluida* conſtant 2. 463

fluvidum, *fluidum* 2. 465
fluvii, *plur.* 2. 874 | 5. 464, 943
fluviis 4. 220 | 6. 475, 925
fluvios 1. 18 | 5. 517 | 6. 530, 1170
fluvium 6. 717
fluvius 6. 674
fluunt venti 1. 281
fluxiſſe 5. 910
fluxum 6. 19
fœcundamque 2. 533
fœcundas, *nom.* 1. 212 | 5. 211
fœda, *ſing.* 2. 451
fœdare 4. 842
fœdati 3. 49
fœde, *adv.* 1. 63, 86 | 4. 170 | 5. 1223
fœdera 5. 1024, 1154. fati rumpat 2. 254. naturaï 1. 580 | 2. 302. naturæ 5. 311
fœdera animarum pacta 3. 782
fœdere 3. 417 | 5. 58, 1441. naturæ 5. 922 | 6. 906
fœdo, *nom.* 2. 401
fœdumque 5. 1342
fœdus 2. 890
fœmina 4. 817, 1203, 1273 | 5. 811, 851
fœtida 4. 1153
fœta terra 2. 993
fœtu 5. 779 | 1. 254 | 5. 779
fœtum 2. 358
fœtus 1. 194, 210, 352, 1032 | 2. 1159, 1163 | 3. 1019 | 6. 1
foliis 5. 970, 1399
folliculos teretes linquunt æſtate cicadæ 5. 801
fons 5. 282, 602 | 6. 848, 873, 879, 887, 890. largus 5. 282
fonte 4. 1156 | 6. 905
fontem 3. 82 | 4. 1018 | 5. 597 | 6. 850, 862, 867, 885, 895
fontes 2. 590 | 5. 262 | 6. 613, 828, ingenui 1. 231. integros accedere 1. 925 | 4. 2
fonteſque, lacuſque 2. 345
fontibus 1. 413
foramina 2. 386, 397 | 3. 87 | 4. 351, 625, 654, 892, 938 | 5. 458, 809 | 6. 591, 981, 1029. flexa 4. 603. recta 605
foraminibus 4. 660. liquidis 6. 348
fores 4. 277
foribus 3. 1075 | 4. 602, 1172
forma 2. 335, 414, 722, 894 | 4. 168, 244, 546, 1272 | 5. 573, 1175
formæ 1. 474 | 4. 67 | 6. 76 | 2. 685
formam 2. 379 | 4. 49, 571
formamque 5. 142. & faciem quamlibet rerum decurrere 5. 1262
formamenta, *figura* principiorum 2. 818
formarum 2. 489, 494, 525 | 4. 85, 103, 136 | 5. 731
formas 2. 442, 780, 1004 | 4. 578, 682 | 5. 444, 715, 721
formata 3. 634 | 5. 1259
formaturaque, *ſubſt.* labrorum 4. 554
formaturam, *ſubſt.* ſervat 4. 560
formidine 3. 64, 79 | 6. 51
formidine caſſa 3. 994, 1062
animus formidine Divûm contrahitur 5. 1217
formidinis 3. 291 | 4. 174 | 5. 1245 | 6. 253
formido mortales continet 1. 152
formis 2. 334, 373, 496, 737, 757, 815 | 3. 32 | 4. 27 | 5. 823
fornacibus 6. 147, 201, 277, 681, 1167
forſit, *forſan* 6. 735
forte, *nom, forti* 2. 630
fortes 4. 984 | 5. 1115
fortibus factis 3. 910
fortis 3. 8, 763 | 6. 549
fortuna 5. 108, 958, 1120
fortunam 3. 1098
fortunas 2. 1167
fortunaſque 1. 107
fortuniſque 5. 1178
foſſas 5. 483
fota, *ſing.* terra ſolis vapore 1. 1032
fovea 5. 1249
foveam, *nom.* 2. 474
fovet 1. 807
fracta, *plur.* 4. 700 | 5. 1327
fracta, *debilitata* ætas 2. 1150
frænis 5. 1297, 1316
fractis apluſtris obnitier undis 4. 439
fragiles ſonitus chartarum 6. 111
fragmina 1. 285 | 5. 1283
fragor multus geli 6. 156
fragore 5. 110, 318 | 6. 370
fragorem 6. 128, 135
fragori 1. 748
fragoſa 2. 859
frangendi 1. 562
frangendis 1. 553, 629
ævo frangente priore 1. 554
frangi 1. 534
frangit 4. 1077 | 6. 418
frangit minutatim vires 2. 1131. fluctus 6. 695
frangitur ab ictu 5. 359. æſtu 6. 143
franguntur robore ſaxi fruges 1. 881
franguntur in arctum concreti montes nimborum 6. 157
fratris 3. 72
fraudem 2. 187 | 4. 815, 1200 | 5. 1003
fraudi 6. 186
fregere blanditiis ingenium ſuperbum 5. 1017
fregiſſet 1. 560
fremit tumultu 6. 580
fremitu acri perfurit 1. 277. rumpunt pectora 3. 298. equorum 5. 1315
fremitum patulis ſub naribus edit ad arma 5. 1075
fremitus, *ſing.* 6. 100. *plur.* 5. 1192 | 6. 198, 269, 409
fremituſque moventur 6, 288
fremunt 5. 1063, 1221
freta 4. 1204 | 6. 426
fretæ, *plur.* 6. 1056
freti, *plur.* 5. 964
fretu 1. 721
fretus, *mare* 6. 363
friatis, *fractis* terrarum

glebis 1. 887
frigeſcit 6. 865
frigida, *ſing.* 3. 291, 300|4. 1053 | 6. 309, 314, 318, 1192
frigida quem ſemel eſt vitaï pauſa ſecuta 3. 943
frigidior 6. 840, 844
frigidus 6. 849, 878, 879. horror 1009
frigora 1. 301 | 5. 816| 6. 1169
frigore 3. 905 | 5. 927 | 6. 359, 708, 845. lethi 3. 402 | 4. 922
frigoris 2. 843 | 4. 262 | umbris 5. 640
frigus 1. 356|2. 516, 857 | 4. 220, 261 | 5. 1014, 1425 | 6. 363, 593, 925, 948, 1189. penetrale 1. 495. manabile 535
friguſque 6. 952
fronde 1. 119, 406| 6. 972
frondent 5. 215
frondes 2. 874 | 6. 135. fluidas 2. 596
frondeſque 1. 888
frondeſcere 1. 1092
frondibus 5. 970, 1416
frondiferaſque domos avium 1. 19
frondiferaſque novis avibus canere ſylvas 1. 257
frondiferum 2. 359
frons 6. 1193
fronte 1. 878 | 4. 299
à fronte 6. 1022
in prima fronte locata 4. 69, 95
prima in fronte, *ſuperficie* 4. 205
frontibus 5. 1033 | 6. 116
fruantur 4. 1071
fruatur 1. 58| 2. 18, 646| 6. 856
fructibus vitaï 3. 1020
fructu 4. 1066
fructum 2. 970 | 5. 1409, 1421
fructus, *ſing.* 3. 927. *plur.* 1. 166. *adj.* fructus, *fruitus es* 3. 953
fructuſque feros 5. 1367
fruendum 4. 1088
fruges 1. 745, 808, 821, 888 | 2. 170, 613, 655, 698, 1015|5. 14, 81, 919| 6. 1124. nitidæ 2. 189. ſurgunt 1. 253. franguntur robore ſaxi 1. 880. nitidas 2. 594, 993, 1157
frugibus 3. 694
frugiferenteis terras 1. 3
frugiferos fœtus 6. 1
frugum 4. 1086
frumenta 1. 175
frumentum 2. 371
fruſtramur 4. 815
fruſtrata, *plur.* 4. 969
fruſtratur imagine verbi 4. 575
frutices 5. 954
fruuntur vita 3. 558
fuat, *ſit* 4. 641 | 5. 584
lepido fucata ſonore, *plur.* 1. 645
fuco nullo circumlita 2. 744
fucum 4. 82
fudit 3. 1046 | 5. 821, 915
fuga 3. 742 | 5. 861, 1335
fugæ 1. 982 | 4. 993
fugaï 1. 1046 | 4. 717
fugari 3. 48
longè fuge credere, *cave credas* 1. 1051
fugere 4. 390 | 5. 866 | 6. 1041, 1045
fugerit 1. 309
fugiebant 5. 982
fugienda, *plur.* 4. 513 | 6. 780
fugiens 1. 1090 | 3. 231, 752 | 5. 808
fugient 3. 767
fugienti 5. 885
fugimus 2. 925
ſe fugit 3. 1081
fugitabant 6. 1236
fugitant 1. 659 | 4. 325, 1169 | 6. 753
fugitat 6. 973
fugiunt 1. 6 | 2. 714 | 4. 1001 | 5. 1071
fulcire 3. 126. cibis 2. 1147
fulgens 2. 27, 499
fulgent 5. 572
fulgentia 5. 33, 492|6. 386
fulgentibus 6. 356
fulgere, *à fulgeo* 6. 212
fulgere, *à fulgo* 5. 1094 | 6. 164
fulgida, *plur.* 3. 364
fulgit, *fulget* 5. 767 | 6. 159, 173, 213, 217
fulgore 5. 611
fulgorem 6. 169, 216. ab auro, *auri* 2. 50
fulgoris 5. 285, 292 | 6. 315
fulgur 2. 327, 332 | 4. 19
fulgura 1. 726 | 6. 281, 269. ſolis, *lumina ſolis* 2. 163
fulgure 4. 191
fulguribus 5. 297
fulguris 9. 390
fulmen 1. 490 | 5. 1091, 1124 | 6. 227, 277, 281, 297, 400. belli Scipiades 3. 1047.
fulmina 1. 69, 763 | 2. 213, 1100|5. 674, 1191 | 6. 83, 219, 245, 254, 323, 364, 375, 415
fulmine 5. 744, 1130, 1243| 6. 295, 316, 417
fulmineus penetralior ignis 2. 382
fulminibus atque procellis gravidam tempeſtatem 6. 258
fulminis 2. 384| 5. 1219 | 6. 145. ictu 3. 487 | 5. 401. ictus 6. 322, 385. ictum 405. corpora 349. cauſæ 362. igniferi naturam 378
fulſerunt 1. 899 | 6. 202. prata 5. 783
fulſit 5. 706 | 6. 524
fulva, *plur.* leonum corpora 5. 889
fulvæ, *ſing.* nubes 6. 460
fumans 6. 622
fumant 6. 748, 752
fumare 5. 46
fument 6. 459
fumi 3. 431
fumique 6. 103
fumida, *ſing.* 3. 305. *plur.* 6. 644
fumum 2. 456 | 3. 433 | 4. 54 | 6. 691
fumumque 1. 890
fumus 3. 429, 437, 457, 582 | 4. 88 | 6, 105
fumuſque 1. 872
fundamenta 2. 862|3. 585| 4. 509
fundamenti 1. 574
fundamento 5. 1120

fundant

fundant 4. 1024
fundârit terram materiaï congreſſus 5. 69. conjectus 418
fundata, *ſing.* 1. 424. *plur.* 4. 826
fundatum 5. 162, 926
funde ſuaves ex ore loquelas 1. 41
fundere lacrymas ſalſas 1. 126. ſylveſtrem Muſam 4. 593. de re fata 5. 111. ſuccum venis apertis 810
fundet 1. 414
uvas autumno fundi ſudante videmus 1. 176
tibia fundit dulces querelas 4. 589 | 5. 1384
funditque ardorem 6. 690
fundo, *nom.* pietatem evertere 3. 84
fundunt fœtus 1. 352. inſertim radios 2. 114. ſe nova radiorum lumina 4. 376
funera 6. 1232. vaſta 1223. Trojæ 5. 327. lethi 6. 1197
funere 3. 72 | 6. 1233
miſcetur funere vagor 2. 576
funeris 3. 712. atri comites ploratus 2. 850
funeſtos 6. 1137
fungi, *verb.* 1. 442, 444 | 3. 169, 802 | 4. 945
fungitur, *patitur* multa mala 3. 734
fungitur hilum, *patitur minimum quid* 3. 814
aurea funis 2. 1154
funus 6. 1233
furens 6. 687
furere 6. 1043
Furiæ, *plur.* 3. 1024
furibundus ventis fluctuet aër 6. 366
furioſaque, *plur.* 2. 984
furioſus voltus & acer 6. 1192
furit eximiis ignibus 2. 593. perſciſſa Euris petulantibus 6. 110
furor 4. 1052, 1110
furorem 3. 840
furoris 2. 621
fuſa, *ſing.* 3. 700 | 4. 50
fuſi, *ſubſt.* 5. 1352

G.

GAdibus 6. 1106
gallorum 4. 718
gallos 2. 614
gallum 4. 714
gannitu vocis adulant 5. 1069
gaudent 2. 72
gaudere 5. 171
gaudere veſtem relinquere 3. 614
gaudet ſibi 3. 145
gaudia 4. 1099, 1189, 1199
gaudia mutua nectant inter ſe 5. 852
gaudia gliſcunt 5. 1060
gazæ, *plur.* 2. 37
geli, *gelu* 6. 155, 529. caſus aſſiduus 5. 206
gelidæque 5. 217 | 6. 528
gelidaï, *gelidæ* ſtringor aquaï 3. 693
gelidamque 2. 431
gelidas 2. 514 | 3. 301 | 6. 106
gelidi 3. 905
gelidi veſtigia lethi 3. 529
gelidis 4. 549
gelidis torpet telis perfixa pavoris 3. 306
gelidis frigoris umbris 5. 640
gelidis ſtellis Axis 6. 720
gelidos 6. 1170. artus in lethi frigore linquit 3. 402
gelidum 4. 493, 494 | 6. 148
gelidumque 5. 639
gelum 6. 877
gementes 3. 298
gemerent 5. 1347
gemina 4. 1161
geminare 4. 453
duplici geminoque, *nom.* fit aëre viſus 4. 275
gemitu 5. 990. commixta querela 6. 1157
gemitus, *ſing.* exprimitur 3. 494. *plur.* 5. 1195
gemituſque, *plur.* doloribus edunt 4. 1009
herbæ gemmantes rore recenti 2. 319
gemmantes rore per herbas 5. 462
gemmis florere arbuſta ſueſſe 5. 910
genaſque lacrymis ſalſis humectent 1. 919. lacrymis ſpargunt rorantibus 2. 976. lacrymis rorantes 3. 470.
generales maculas 1. 584
generatim 1. 21, 228, 230, 564, 578, 591 | 2. 347, 664, 1088 | 4. 650 | 6. 1111
quo genere eſt, *cujuſmodi eſt* 3. 297 | 5. 60 | 4. 186
generi 6. 1090. ferarum montivago 2. 597
genique, *gignique* 3. 798
terram genibus petebat 1. 93
genitale mundi tempus 2. 1104
genitalem 4. 1226
genitales 6. 1205
genitales motus 2. 228. Veneris res 437. rerum auctificique motus 571
genitali concilio 1. 183
genitalia corpora *atom.* 1. 53, 168 | 2. 61, 548. fœmina 5. 849
genitalis aura Favonî 1. 11. materies 628 | 4. 1038. rerum origo 5. 176. origo terrarum & cœli 325. origo mundi 1211
genitaliter 4. 1251
genitoribus 2. 615
genitrice 2. 707
genitrix 1. 1 | 2. 599
gens 1. 1032
gentes 1. 120, 466 | 2. 76, 610, 1035 | 4. 415 | 5. 17, 20, 1160 | 5. 1221. hominum varias 2. 1075
genti 5. 220
gentibus 1. 728 | 2. 595 | 3. 1041 | 5. 162, 1305 | 6. 643
gentis 3. 3
quod genus, *cujuſmodi* 3. 222, 267, 277, 328, 438, 596 | 4. 272 | 5. 479, 607, 662 | 6. 1056
omne genus ſimulacra feruntur,

runtur, *omnis generis* 4. 739
geris ſollicitam caſſa formidine mentem 3.1062
germina 4. 1076
Geryonaï tergemini vis tripectore 5. 28
geſtire 6. 1045
geſtit 4. 1048
geſtu 5. 1021
geſtum, *ſubſt.* 4. 320, 366, 778, 792 | 5. 1030
geſtus 4. 368
Gigantum ora volare videntur 4. 139. ritu pendere pœnas 5. 118
gignier, *gigni* 3. 623 | 6. 245, 807
glaciem 6. 878, 963
glacies, *ſing.* æris flamma devicta liqueſcit 1. 494
glandes 5. 963, 1362
glandiferas quercus 5. 937
glandis 5. 1415
glans plumbea longo curſu volvenda liqueſcit 6. 178
glans plumbea fit fervida in curſu 6. 306
glaucis undis 1. 720
gleba 6. 552
glebarum 5. 256
glebas 5. 212 | 5. 211
glebis terrarum ſæpe friatis 1. 887. putribus terrarum 5. 143
è thuris glebis evellere odorem 3. 328
glebiſque 2. 896
gliſcens ignis 1. 475
gliſcit 4. 1062
gliſcunt jurgia 3. 479. gaudia 5. 1060
globi. *plur.* 5. 473
globoſa, *plur.* 2. 468
globum 5. 70, 664, 721
globus cordis 4. 118. pilæ 5. 719
glomeramen in unum, *in unum cœtum* conveniunt 2. 685
glomeramina 2. 453
glomeraminis 5. 725
glomerari 3. 540
glomerata vocis ſemina 3. 496
glomerataque, *plur.* 4. 869
glomere 1. 351
gloria 2. 38 | 6. 8
glutine taurino materies jungitur 6. 1067
foras gradiens clamor 4. 532
graditur 5. 737, 742 | 6. 1120
gradus ætatis ſcandere adultæ 2. 1122
Græci, *plur.* 1. 831
Graiæ, *ſing.* gentis 3. 3
Graii, *plur.* 2. 629 | 3. 101 | 6, 423, 908
Graiorum 1. 137
Graios 1. 641
Grajugenarum 1. 478
Graiûm, *Græcorum* 5. 40 | 6. 754. docti poetæ 2. 600
Graius homo 1. 67
gramina ex uno campo tondentes 2. 659
gramine 2. 29 | 5. 1391
grandeſcere ſua de materia 1. 192. hilari adauctu 2. 1121
grandeſcunt 2. 1160
grandine mixti montes nimborum 6. 158
grandinis 6. 156. imbres 106
grandior 2. 943. ſeniorque 3. 968
grandis arator caput quaſſans ſuſpirat 2. 1164
grando 5. 1191 | 6. 528
grata 3. 948
gratia 5. 167
gratius, *nom.* 2. 23
gravantur fœtu arbores 1. 254
gravatim, *ægre* cadunt 3. 388
graveſcant 3. 1035
graveſcit impetus 4, 1062 | 6. 336
gravidam fulminibus tempeſtatem 6. 258. nubem 439
gravidæ 4. 1268
gravitas 4. 1231
graviſſimus ſopor 4. 953
gravitas 3. 477
gravitate 2. 83 | 3. 1067
buceriæ greges, *boves* 2. 661
greges corvorum 5. 1084
gremio terræ 6. 538
gremium 1. 34. telluris 2. 375
ubi in gremium matris terraï pater æther imbres præcipitavit 1. 252
greſſum 4. 685
greſſus, *plur.* 6. 1114
gruum 4. 182, 908
guberna, *gubernacula* 2. 553 | 4. 441
gubernaclum, *gubernaculum* contorquet 4. 902
gubernans 5. 78, 108, 405
gubernant vitam 3. 549
gubernas rerum Naturam 1. 22
gubernat membra 5. 561
gubernent 5. 1239
gubernet vitam 5. 1116
gurgite 4. 398. alto ponti 5. 388. ſalſo 483
guſtârat 6. 1216
guſtavit vitæ amorem 5. 180
gutta 4. 1053
guttæ, *plur.* imbris 2. 222
guttaï, *gutta* vix inſtar erunt unius ad augmen 6. 614
guttas 1. 885 | 2. 992 | 4. 1279
uberibus flent omnia guttis 1. 350
ſanguinis inter ſe coëuntibu' guttis 1. 838
guttis manantibu' ſtillent 6. 943

H.

HAbemus hoc dicere 6. 711
habenas 2. 1095
annulus in digito ſubtertenuatur habendo 1. 313
immiſſis habenis 5. 785
tenentes habent, *tenent* ſemina ignis 6. 899
amplexi habent, *amplexi ſunt* 1. 1068
habentes 5. 1018
habitum vitalem corporis 3. 100
hædi, *plur.* 2. 367 | 3. 7
hæreat 5. 91
hærens 1. 78, 590 | 6. 65
hærent 3. 326 | 5. 555

hærere 1. 602 | 2. 460
hæreſcere 2. 476
hæreſcit 4. 746
hæret 3. 141, 194, 408, 1082
hærent 4. 1106, 1198
hæſit 6. 1014
hæſitat 5. 696 | 6. 333
nectar qui naribus halant, *efflant nectar in nares* 2. 847
halantes ſulfuris auras 6. 220
halitus, *ſing.* 6. 477
hamata, *plur.* corpora 2. 467
hamataque, *plur.* 4. 666
hamatis 2. 394, 405, 445
harmoniaï 3. 132|4. 1241
harmoniam 3. 101, 119
hauribant 5. 1323
haurire 1. 927 | 4. 3
ventus arbuſta radicibus haurit, *evellit* ab imis 6. 140
hauſtra 5. 517
hauſtus, *ſubſt. plur.* 5. 1068
largos de fontibus hauſtus 1. 413
hauſtus, *adj.* dentibus 5. 989
hebeſcere 4. 360
hebeti cognoſcere corde 4. 41 | 5. 880. mucrone 1273
Helicone 1. 119
Heliconiadum 3. 1050
Heliconis 3. 133 | 4. 549| 6. 786
Heraclitus 1. 639
herba 5. 814
herbæ, *ſing.* 2. 665. *plur.* rore vigentes 2. 361. gemmantes rore recenti 319
herbarum 1. 888 | 5. 781, 919
herbas 1. 261, 884| 2. 33| 5. 788, 1395. gemmantes rore per herbas 462
herbis 5. 1416 | 6. 78
Herculis 5. 22
Heſperidum 5. 33
hiantes vitaï 3. 1097. calamos labro percurrit 4. 592
hiatu 5. 376
hiatum 6. 583, 598
hiatus, *ſing.* 5. 24
altus cœli hiatus 4. 419
hiberno tempore 5. 698, 938
hilari grandeſcere adauctu 2. 1121
hilo majore 5. 1408
hilum, *minimum quid* 3. 221, 517, 784, 814, 842, 880, 894, 1100 | 4. 380, 564, 1261 | 5. 359
ſi libella claudicat hilum, *vel minimum* 4. 518
hinnit 5. 1076
hinnitus, *ſing.* 5. 1072
hirundo quid enim contendat Cycnis 3. 6
hiſcant 6. 1068
hiſcendi, *muſſitandi* eſt nulla poteſtas 4. 64, 102
hodierno 3. 1105
Homeri ſemper florentis 1. 125
Homerus 3. 1050
Homœomeriam 1. 830, 834
homullis, *homuncionibus* 3. 927
honore 5. 1276 | 4. 1049, 1164 | 6. 12
claro incedere honore 3. 76
miro eſt mortales inter honore 5. 1279
honorem 5. 1113, 1122, 1138, 1274
demit imaginibus violento volnere honorem 6. 419
honoris 4. 1156
honorum 3. 59
hora 4. 179
horæ, *ſing.* 3. 1086
horaï, *hora* 1. 1015
privas mutarur in horas 5. 275
horrens Arcadius ſus 5. 25
horreſcant 6. 260
horribile 3. 989| 5. 1305
horribili 1. 66 | 5. 1219, 1252
horribilis 3. 1029
horrida, *ſing.* 3. 171. paupertas 6. 1280. *plur.* 3. 847 | 6. 1267
horriferis accibant vocibus Orcum 5. 994
horriferum genus 5. 219
horrifice, *adv.* 4. 40|2. 609
horrifico buſto cineſactum 3. 919
Tartarus horrificos eructans faucibus æſtus 3. 1025
horriſono fragore 5. 110
horror 3. 29, 1047 | 5. 1164|6. 592. validi ferri 1009
horrorem ferræ ſtridentis 2. 411
ciet horrorem in membris, & concitat artus 3. 292
hoſpitibus 5. 985| 6. 1237
hoſtem 4. 1044
hoſtes 5. 1308, 1316, 1347| 6. 398
hoſtia 1. 200
hoſtibus 5. 1245
humabat 6. 1279
humana, *ſing.* 1. 63, 734|5. 208. *plur.* 3. 761
humanæ, *ſing.* 5. 220
humanam 3. 38
humanas 5. 1232
humanis 1. 728 | 2. 169, 595 | 3. 849|4. 1184| 5. 162, 1305
humanos 3. 80
humanum genus 2. 174, 342, 698, 974, 994 | 3. 1056|4. 598 | 5. 72, 821, 923, 1013, 1025, 1056, 1144, 1193 | 6. 32. odorem 4. 686. pectus 5. 104
humanumque genus 5. 1155
humari 6. 1277
humectans 4. 1187
humectent 1. 919
humectum ſtomachi tenorem ſervare 4. 636
humeris 3. 792 | 5. 136
humeros 5. 1398
humida, *ſing.* 2. 872 | 6. 1099. *plur.* 4. 628|5. 948, 949
humiles animos efficiunt formidine Divûm 6. 51
humor 1. 259, 308, 310, 350, 809, 853 | 2. 197, 473, 668, 1113 | 3. 340, 428, 502 | 4. 223, 868, 1044, 1084, 1090|5. 236, 266, 412, 804 | 6. 495, 501, 505, 554, 633, 840, 844,

844, 875, 968, 1185
humore 5. 262, 448, 947| 6. 145, 206, 377, 617, 943
humorem 1. 535,709,786, 841 | 2. 1113|3. 436| 4. 869,1022,1049,1058|5. 250, 808 | 6. 503, 514, 522, 628, 858. ponti, *aquam maris* 1. 1094
humoribus 1. 841 |5. 385| 6. 474, 1175
humoris 4. 1280 | 5. 271| 6. 471, 621, 624, 636
humorum 2. 992
hydra Lernæa peſtis venatis vallata colubris 5. 27
hyemes acres configlunt æſtatibus 6. 372
hyemiſque 2. 514
hyems 5. 746
claro comitari hymenæo 1. 98
hymenæis 4. 1244 | 4. 1184
canis hyrcano de ſemine 3. 750

I.

IAcchio 4. 1162
jacebant 5. 873|6. 1176, 1194, 1252, 1263
jacebat 5. 175, 1004,1145, 1272 | 6. 1231
jacebunt 4. 964
jacent 2. 517 | 4. 41
jacentem 3. 900, 997, 1005
jacentes 6. 838
jacere, *à jaceo* 6. 705. *à jacio* 2. 673
jacerent, *à jaceo* 2. 502| 4. 1049, 1058 | 4. 1268
jaceret, *à jaceo* 1. 63, 989| 4. 921
jacet 2. 313|3. 114|4. 456, 769 | 5. 224, 1274
jaci 4. 66, 70
jaciatque 1. 969
jaciebant 5. 1317
jacientes 6. 1171
jacit 1. 644 | 6. 399, 880
jacitur 4. 94
jaciunt 2. 845|5. 1080 | 6. 389
jaciuntur 4. 206, 241 | 6. 959
jactabant 5. 1322
in jactando membra fatigat 3. 490
jactans 4. 1047
jactant 4. 989. miracula dictis 596
jactare 2. 822| 4. 1132 | 5. 304. brachia in numerum 4. 773
jactari 2. 88, 121, 548 | 3. 47
jactarier, *jactari* 6. 555, 913
jactat de corpore lucem 5. 576
jactata, *ſing.* 6. 109
jactatur 6. 874, 1036
jacteris 2. 36
jactetur 3. 505 | 6. 553
horribilis de ſaxo jactu', *jactus* deorſum 3. 1029
jactum, *ſubſt.* 5. 292
animi jactus liber 2.1046.
jacuit 6. 785
jaculando 2. 1107
jaculantur 4. 84
jaculata 4. 1130
jaculatur 4. 1046
jaculentur 4. 147
janua 3. 829 | 4. 273 | 5. 374. lethi 1. 1105. oris raditur 4. 535. Orci 6. 762
ibant 6. 1241
ibat 6. 1201, 1205
icimur 4. 1043
icit, *verberat* 3. 160
icta, *ſing.* 3. 430, 663 | 6. 1100. *plur.* 1. 529|6. 513
icti, *plur.* 6. 390. clamore montes 2. 330
ictibus 1. 1054 | 2. 135
ictos 5. 1124
ictu 1. 223|2. 84, 98, 272, 953 | 3. 177, 487, 636, 814|4. 750, 932 | 5. 359, 401 | 6. 239, 293, 310. luminis 2. 807
ictum, *ſubſt.* 2. 951|4.1045, 1266|5. 151, 612|6. 168, 312, 315, 341, 405
ictus, *ſubſt. ſing.* 2. 643 | 4. 358. *plur.* 2. 241, 448|3. 808 | 5. 353|6. 219,322, 402, 412. *adj.* 5. 606, 1034
de cœlo fulminis ictus, *ſubſt.* 6. 385
Idæam matrem, *terram* 2. 611
Idæis motibus 5. 662
idipſum 4. 475, 781
idonea, *ſing.* 6. 317
idoneus 5. 605
jejuna cupido, *fames* 4. 874
ſucco jejuna feruntur corpora 2. 844
ignari, *ſing.* 6. 63. *plur.* 2. 167 | 5. 89
ignaris 4. 438
ignaros 5. 996
igne 1. 491, 899 | 5. 143, 603, 1105
ignea, *plur.* 1. 680
ignem 1. 637, 648, 691, 692, 696, 697, 707, 745, 783, 799, 841, 890 | 2. 384, 673|4. 377, 871 | 5. 29, 249, 610, 709, 1091, 1100, 1245|6. 146. 149. 244, 304, 307, 308, 688. penetralem 536. ignem ignis procudunt 2. 1114
ignemque 5. 1009
ignes 1. 657, 667, 687, 725,904.911, 913, 1033, 1087, 1090|2. 191, 431, 591, 881, 1114 |4. 610 | 5. 524, 449, 460, 506, 521, 567, 585, 586, 651, 659, 663, 701, 757, 760, 1284 | 6. 359, 388, 640. nubibus abrupti 2. 214
ignesque 1. 891 | 4. 54 | 6. 209
igneſcat venti vis 6. 300. igneus vortex, quod patrio vocitamus nomine fulmen 6. 296
igni 1. 637, 647, 688,707, 714, 716|5. 1249. flammata cremantur 2.671. conlabefacta 4. 701
igni, *igne* 3. 623|4. 409, 926|5. 951, 1253|6. 170, 275, 299, 309, 320, 394, 407, 514, 880, 968
ignibu', *ignibus* 1. 454
ignibus 1. 655, 782, 841| 2. 514, 593 | 3. 903 | 4. 406|5. 299, 301, 722|6. 224, 259, 268, 366. ætheriis terras ſuffire 2. 1097

1097
ignifer æther 5. 499
igniferas lampadas 2. 25
igniferi, *ſing.* fulminis 6. 378
ignis 1. 475, 649, 650, 684, 704, 770, 853, 900 | 2. 386, 4. 331, 609, 924, 1131 | 5. 395, 397, 408, 570, 666, 696, 1014, 1097, 1242 | 6. 86, 159, 162, 199, 204, 206, 221; 279, 280, 313, 348, 382, 421, 660, 669, 863, 867, 872, 876, 885, 899, 904, 953, 956, 1165. æſtifer 1. 664. fulmineus multo penetralior, *qui facilius penetrat* 2. 382
ignorantia, *ſubſt.* 6. 53
ignoratur 1. 113
ignorem 2. 177 | 5. 196
ignotas 4. 998
illecebriſque 1. 16
illuſtrare 1. 138
ima pars, *ultima* 1. 598. *plur.* 6. 575. ſumma atque ima 1. 1055 | 2. 487.
imagine 4. 575
imaginibus 3. 431 | 4. 99, 238 | 6. 419
imago 2. 111, 609 | 5. 49, 61, 109, 128, 157, 175, 215, 237, 245, 270, 280, 285, 295, 303, 309, 315, 317, 343, 345, 351, 774, 783, 816, 883
imas 5. 452
imbecilla, *ſing.* 3. 603. *plur.* 1. 847
imbecillorum 5. 1022
imber 2. 388 | 6. 495, 280
imbibat petere pœnas acres 6. 71
imbibit 3. 1010
imbrem 1. 784 | 6. 148, 290, 1175
imbres 1. 251, 763 | 2. 897, 928 | 5. 217, 416, 674, 935, 1084, 1191 | 6. 414, 511, 611. tranſverſos per imbres 2. 213. grandinis 6. 106
imbreſque 5. 955
imbri 1. 287, 716, 785. *imbre* 6. 265
imbribus 1. 193, 283, 805 | 2. 872 | 5. 3257, 42, 796
imbris 2. 222 | 6. 221
imbuat ignis 6. 904
imbuta, *plur.* 2. 733
imbuta lepore ridenti aurea pavonum ſæcla 2. 501
imbuta quæ ſunt alium quemvis colorem 2. 773
imis 1. 353 | 3. 792 | 5. 136 | 6. 140, 575
imitantur 2. 664 | 5. 1068
imitari 2. 716 | 3. 6 | 4. 320, 366
imitarier, *imitari* 5. 1378
imitetur 6. 444
immanem 6. 446
immanes 3. 461
immani maximitate 2. 497. corpore 5. 34. ſcelere 119. & vaſto hiatu 376
quamlibet immani projectu corporis extet 3. 1000
immania ponti æquora 4. 412. templa 5. 522
immanis 4. 1156
immatura, *ſing.* mors 5. 222
immemorabile ſpatium 4. 193 | 6. 487
immenſa, *ſing.* poteſtas 5. 1208
immenſi, *ſing.* 3. 867 | 5. 380, 1216. morbi 6. 664
immenſi ſummam, *univerſi molem* 2. 1094
immenſum 1. 956. mare 2. 590
immenſum Omne peragravit mente, animoque 1. 75
immenſumque 2. 92
imminui 5. 62
imminuit 5. 1016
immiſſa, *ſing.* 6. 319. *plur.* 4. 719
immiſſis habenis 5. 785
immiſtas 1. 876
immittit ſe totum in aquam 6. 440
immixta, *plur.* 1. 894 | 3. 393
immoderatum, *ſine modo & fine* 1. 1012
immortale 3. 517 | 5. 160
immortalem 3. 755
immortales 3. 779
immortali 1. 58, 237, 546 | 2. 646 | 3. 776, 805
immortalia 2. 861 | 5. 122
immortalibu', *immortalibus* 5. 54
immortalibus 5. 166
immortalis 3. 611, 624, 670, 715, 748, 830, 882
immulſit 4. 1203
immunda 4. 1153
immutabile 1. 585, 790 | 2. 750
immutare 6. 1120
immutat 5. 1414
imo, *nom.* 3. 38, 57, 581
ab imo evertere ſummam 5. 164
imparibus 5. 682
impediat 3. 323
impediatur 6. 822
impedit 4. 919
impediunt 2. 785
impellant 6. 1062
impellere 1. 304 | 4. 530 | 5. 1055
impellier, *impelli* 6. 1058
impellit 6. 1031
impellitur 6. 882
impendant 4. 174
impendens aëre ſaxum 3. 993
impendent 1. 327
impendent atræ formidinis ora ſuperne 6. 253
protractæ trabes impendent ire paratæ 6. 563
impenſa, *ſing.* libido 5. 962. *plur.* 6. 490
imperat 5. 671
imperfecta, *ſing.* 3. 971
imperio 5. 1127
imperitarunt 3. 1041
imperium 3. 1011 | 5. 1141 | 6. 54
impete 4. 418, 901 | 5. 506, 911 | 6. 137, 152, 173, 185, 238, 327, 333, 517. valido quatientes impete campos 2. 326. longo venit impete 6. 339
impetibus crebris ruunt 1. 294
impetis. *impetus* auctum 6. 326
impetus, *ſing.* 5. 813 | 6. 127, 281, 336, 590. 728.

Ætnæ

Ætnæ furit eximiis ignibus 2. 593
impetus cœli ingens, *ambitus cœli* 5. 201
impia, *plur.* 1. 82, 84 | 2. 622
impiger 5. 881
impigræ, *ſing.* 5. 1450
implexis principiis 3. 332
implicitum morbo 6. 1230
implicitus 4. 1142
importare cladem pericli 3. 825 | 5. 370
impoſitum 3. 903. nomen ab re 6. 741
impoſtaque, *plur.* 5. 544
improba, *ſing.* 5. 1004
improbe, *vocat* 3. 1039
improvida, *ſing.* puerorum ætas ludificetur 1. 938 | 4. 14
ex improviſo 2. 1033
imprudentes 5. 1007
impubem 5. 672
impulit 5. 651
impulſa, *plur.* 2. 135 | 3. 189
impulſi, *plur.* 2. 272
imum 1. 986. funditus imum 992. imum Totius, *Inanis* 2. 89
Mundi quaſi limus convenit in imum, *inferiorem partem* 5. 497
tempore in anteacto 5. 173
in numerum exultent 2. 631. in numerum armati 2. 636
magis in promtu, primaque in fronte locata 1. 878 | 4. 95
in prômtu manifeſtumq; 2. 148, 246
in promtu 2. 583 | 3. 107, 186
in promtu cognita 2. 867
inædificata, *plur.* ſupernè 6. 263
inanitur ſpatium, multuſque vacefit in medio locus 6. 1003
inanituſque 6. 1023
inauditos 5. 1054
incaſſum 2. 1059, 1165|5. 1000, 1128, 1429
incautum 6. 389
incedere 3. 76
incendî, *incendii* 6. 673
incendia 1. 902 | 5. 698
ſtomacho præbent incendia 4. 870
caput incenſum fervore gerebant 6. 1143
incepti 5. 392
inceſſit gravis impetus ignis 6. 28
inceſte, *adv.* caſta 1. 99
inchoar 3. 184
incidere 2. 227, 240 | 3. 819 | 5. 364
inciderint 6. 350
inciderunt 6. 1173
incidit 6. 144, 295
incidit aures, *in aures* pars vocum 4. 572
incilietque 3. 976
incipiam 1. 50 | 4. 33 | 6. 906
incipit 4. 881
incita, *ſing.* 1. 272| 6. 136, 294, 324, 430, 581. *plur.* 5. 1093 | 6. 427
patrius pavor incitat artus 3. 743
inclamet 3. 966
inclinata, *plur.* 6. 562
inclinatur terra, retroq; recellit 6. 572
includuntur 4. 1120
incluſa, *plur.* 4. 79
incluſi, *plur.* 5. 520
incluſum 1. 984
inclute 3. 10 | 5. 8
incluta, *ſing.* 1. 41
incomitata, *plur.* 6. 1223
incommoda, *ſubſt.* 3. 877
incorrupta, *plur.* 6. 601
increpet 3. 945, 966, 976
incubuiſſet 5. 347
incubuit tandem populo Pandionis 6. 1141
incultis 1. 209
incumbens 5. 1096
incumbere 6. 566
incumbit 6. 559
incunctanter 3. 490
incuria mactans 6. 1239
incurrens 1. 288
incurſum cornigeri cervi 3. 752
incurvi littoris 2. 376
incuſſam 3. 383
incuſſit mihi amorem 1. 923
incutere morbos 6. 772
incutiens amorem 1. 20
incutit tremorem 6. 592
inde loci 5. 438, 740, 789
indepta, *ſing.* *adepta* 3. 213
India munitur vallo eburno 2. 537
indicat 1. 803| 3. 693 | 4. 397
indice mente 2. 1079
indicio 2. 433
indicioque 4. 1013
indicium 2. 556
nihil indiga noſtri 2. 649
indigna, *ſing.* 1. 61
indignabere 3. 1058
indignantur 6. 196
indignarier, *indignari* 3. 883
indignatur 3. 897
indignus 5. 224
inditus 5. 1164
indu, *in* manu 2. 1095. indu, *in* ſtatu 4. 776. jacere indu, *in* manus 5. 103
inducere 1. 17 | 4. 143
inducit 1. 143
inducti, *plur.* 5. 1246
indugredi, *ingredi* 4. 368
induimus nos in fraudem 5. 815
indulgendo 5. 1368
indulges 3. 947
indulget 1. 805
indupediri, *impediri* 4. 68
indupedita, *plur.* *impedita* 2. 101 | 5. 874
induperatores, *imperatores* 4. 964
nuda & inerma, *plur.* 5. 1291
ineunt 3. 997
ex ineunte ævo 2. 742 |3. 345, 745 | 5. 538, 556, 857
infamemque ferunt vitam 3. 42
infans 5. 224
infantia 5. 1030
infantibu' 1. 187
infantum 5. 808
inferias mittunt Manibu' divis 3. 53
inferiores partibus egregiè multis, multoque minores 1.

minores 1. 735
inferna, *plur.* 5. 646
infernas animas Ache-runte vagari 3. 628
inferne, *adv.* 9. 186, 596, 764
inferret cœlo lumina 5. 924
inferri 3. 680
infeſtum 5. 220. iter fece-re viai 1123
inficiandum 3. 797|5. 141
inficiunt 4. 78
inſidi maris inſidias 2. 557
infirmis 1. 261
infirmo 3. 448
inſit, *incipit* 3. 514 | 5. 1207
inflammaſſet equus Per-gama 1. 478
cavas inflare cicutas 5. 1382
æther . leviſſimus aërias ſuper influit auras 5. 502
magis infra 3. 275
infracta, *ſing.* 5. 231. *plur.* 1326
infringendo 6. 142
infringi linguam 3. 156
infula 1. 88
infuſo lympharum rore ſupernè 1. 497
ingemere 5. 210
ingemit 3. 488
ingeneraſcunt 3. 745
ingenio 3. 1056 | 6. 1106. certare 2. 11
ingenioque 3. 745|6. 1110
ingenium claudicat 3.454
ingenui, *plur.* fontes 1. 231
ingratis, *nom.* 5. 45. *adv.* 3. 1082 | 6. 215
inque-graveſcunt, *ingra-veſcuntque* 4.1243|6. 569
inque-gredi, *ingredique* 4. 885
inhæret 3. 617
inhians in te 1. 37
inhorrebat 6. 1193
inhumata, *plur.* 6. 1213
injecta, *plur.* 3. 379
animi injectus liber 2. 739
inimica, *plur.* 1. 760 | 5. 769 | 6. 777
inimicitiis 5. 1145
inimicus 6. 1115, 1118
iniquo tempore 1. 42, 184
inire impia rationis ele-menta 1. 82
init prælia 1. 639. oculos 4. 340
initum, *initium* 1.13, 384 | 2. 269 | 3. 272
injuria 5. 1151
inlicere 5. 170
inliciaris 4. 1158
inlicit, *allicit* 2. 787
inlidunt 4. 1093
inluſtrans, *illuſtrans* 3. 2
inluvie corporis 6. 1268
inque-merentes, *immeren-teſque* 2. 1103
innaſci 3. 793 | 5. 137
innata, *ſing.* 2. 286
innoxius 6. 393
innubilus æther 3. 21
innumerabilem nume-rum 6. 484
innumerabiliter 5. 275
numero magis innumera-li 2. 1085
innumero numero 2. 1053 | 3. 780
inolentis olivi naturam 2. 849
inque-pediri 3. 483
inque-pedita 4. 566
inque-peditur, *impediturq;* 6. 393
inque-peditus 4. 1142
inopi 4. 1135
inrident 4. 1150
inrigat 5. 283
inriget 4. 906
inritata 6. 680|4. 1039|5. 1062, 1317
inritans 4. 1028
inſatiabiliter 3. 920 | 6. 978
inſedabiliter ſitis arida corpora merſans 6.1174
inſenſilibus principiis 2. 865, 869, 887
inſequitur 3. 173,401,341, 351 | 6. 284
inſertim fundunt radios 2. 114
inſeſſa, *plur.* 2. 520
inſideat rei alicujus deſi-derium 3. 931
inſidiis 5. 1419
pro maleſactis eſt inſig-nibus inſignis 3. 1028
inſilia 5. 1352
inſinuando 4. 332
inſinuandum 5. 45
inſinuant 9. 778
inſinuantur 4. 1024 | 6. 354
inſinuare 6. 860. *penetrare* latebras 1. 410
inſinuari 3. 722
inſinuârit, *inſinuaverit* 3. 484|6. 88, 384. *ſe in pe-ctora* 5. 74
inſinuat 2. 436
inſinuata, *ſing.* 4.528. *plur.* 6. 354
extrinſecus inſinuatam a-nimam 3. 698
inſinuatas animas 3. 689
inſinuatur 2. 683|3. 671 | 6. 233, 802, 955
inſinuatus 6. 276, 1030
inſinuentur 3. 729, 738
inſinuet ſe in pecudes 1. 117
inſinuetur 1. 114 | 3. 781, 783
inſiſtereque 6. 836
inſitus 1. 900
inſita, *ſing.* 5. 183, 539, 1046. *plur.* 330
inſitionis origo 5. 1360
inſpirant 4. 1102
inſtigant 4. 1075
inſtinctus amore Muſa-rum 1. 924
inſtiterint veſtigia, *ingreſ-ſi fuerint* 1. 407
inſtituas 2. 848
inſtituiſſe 5. 15
inſtituit veſtigia retro 4. 474
inſtrata, *plur.* cubilia fronde 5. 985
inſtructa, *ſing.* 4.515. *plur.* 2. 6
inſuerit, *inſueverit* 4. 878
inſueſcat 4. 1275
inſula 4. 401. Triquetris 1. 718
inſultans aquis 3. 1045
intactile 1. 438
intactum 3. 814 | 5. 359
intactus 6. 1058
intectas 1. 406
integit 3. 22
integra, *ſing.* 6. 347. *plur.* 3. 705

omnia debet cibus integrare novando 2. 1146
integrent amnes avidum mare 1. 1031
integris 6. 230
juvat integros fontes accedere 1. 926 | 4. 2
intellecta, *plur.* 1. 48
intellexit 6. 16
intempeſta, *ſing.* nocte 5. 984
intempeſtivis imbribus 2. 872. pluviiſque & Solibus icta 6. 1100
intempeſtivos imbres 2. 928
intendant, *augeant* plagis mobilitatem 6. 346
intendere litem 3. 963. eodem 5. 514
facere intendunt 5. 386
intenta, *ſing.* theatris carbaſus 6. 108. *plur.* theatris vela 4. 74
interclusa, *ſing.* 6. 1264
inter ſe cunque 4. 248, 282
intercurrat 2. 373
inter plaga currere, *intercurrere, interlabi plaga* poſſet 5. 1373
interdatus 4. 866
intereant 3. 759
intereat 1. 115 | 3. 329
intereunt 3. 78
flammis interfiat, *interficiatur* 3. 885
interficere 5, 1248
interfluendi 4. 228. inter datur ulla fluendi, *interfluendi* 6. 933
interfodiunt, *pungunt* pupillas 4. 720
inter enim fugit, *interfugit enim* 6. 331
interjecta, *ſing.* vitaî pauſa 3. 872.
interjectaque, *plur.* 4. 414
interiere 3. 950
interiiſſe 3. 678 | 5. 853 | 6. 709.
interimant 3. 288
interimat 1. 217
interimit 2. 1001
interit 3. 538, 701, 756
ad interitum redegit 3. 875
internoſcere 4. 246, 565
interpoſito 6. 1046
interpoſitum 4. 561
interpres 6. 1147
inter quæcunque pretantur, *quæcunque interpretantur* 4. 830
inter quaſi rumpere, *interrumpere* radios 5. 228
interrumpat radios 5. 766
interrupta, *ſing.* lux 3. 863 | 5. 300
inter enim ſepit, *interſepit enim* 4. 946
interſita, *plur.* 5. 1376
interſtingui 5. 760
intervalla 2. 725, 1019 | 3. 381 | 4. 645 | 5. 442, 569
intervallis 2. 97, 100, 106, 295 | 3. 395. 567
intervallum aëris 4. 188, 198
intervomit dulces undas 6. 894
inteſtinum neceſſum, *neceſſitatem* 2. 290
inteſtinum, *partes interiores* 4. 116
intima, *ſing.* pars 6. 1166
intolerabilibuſque malis 6. 1156
intorſit ſeſe nubibus validi venti collecta procella 6. 124
intrare caulas palati 4. 664
introduxerunt 3. 630
introituque 2. 407
introituſque, *ſing.* 6. 493
inque tueri 4. 717
intulerant 5. 1245
intulerint 6. 758
invadit in oculos 6. 659
inque valebunt 2. 301
invaſerat 6. 1210
invaſit ventus nubem 6. 174
invecta 2. 624
inveniamque 3. 557
invenientes 1. 737
invenies 1. 451 | 2. 348, 676, 1080 | 4. 480
invenietur 3. 208
invenio 3. 902
invenit 5. 9 | 6. 1050
invehiunt 1. 406
inveniuntur 1. 298 | 3. 203
inventa 5. 1112 | 4. 991
inventam naturam 4. 967
inventi 2. 615
inventor & pater rerum 3. 9
inverſis ſub verbis 1. 643
inveſtigare 4. 706
inveteraſcit 4. 1061
invicta 1. 951
invida 1. 322
invidia 3. 75 | 5. 1125, 1130, 1418.
inviolabilia 5. 306
invitant 2. 319
invitat 5. 290
invitos 2. 278 | 6. 594
invitum 3. 260
inulæ ſapores 2. 430
inumbrant 3. 926
inumbratur 5. 290
involvat 6. 442
involventes 5. 970
inurget 5. 1034
inuſta 6. 219
inuſtis 6. 1164
inutilitatem 5. 1278
joca 5. 1396
jocanti 4. 586
æquor Ionium 1. 720
Jovis vagitum 2. 633
Iphianaſſaî 1. 86
ira 3. 289, 296 | 6. 71. tangitur 1. 62 | 2. 650. percitus acri 5. 400
excita 5. 1147 | 6. 71
iracunda 3. 296
iraî 3. 304
irarum 3. 299 | 6. 73
iras acres 3. 312 | 6. 753. acerbas 5. 1194
iras flammarum 1. 724
iratus 5. 1034
ire 1. 381, 970 | 2. 150, 155, 275, 961 | 3. 525, 529, 593, 607, 613, 761, 1044 | 4. 207, 389, 447, 534, 884 | 5. 644, 646 | 6. 116, 563, 597, 991
reſtet minus ire, *minus via meando* 1. 1004
ire ad ſcopulum 2. 1171
ire per altum 3. 1043
irrevocabilis 1. 469
irritât, *irritavit* 1. 71
irrumpere 2. 306
ἰχνὸν 4. 1159
Iimara 5. 30
ita, quàm, *tam, quàm* 2. 1036
ita ut debent 2. 900

Italas,

Italas gentes 1. 120
Italiæ terraï 1. 722
iter 1. 1109 | 3. 861 | 4. 91, 536 | 5. 405, 1129
iter omne viarum 2. 626
iter infeſtum fecere viaï 5. 1123
iterabant 4. 583
itere, *itinere* 5. 652
itinerque, *iterque* ſequatur 6. 338
itum, *inceſſum* repentis animalis 3. 389
jubar 4. 406 | 5. 696
jucunda, *ſing.* 2. 3 | 6. 977. *plur.* 5. 896
jucunde, *adv.* ſenſus tangere 2. 403. corpora curant 31. corpora habebant 5. 1393
jucundo ſenſu 2. 19, 399
judicia 6. 381
judiciis 4. 522
acri judicio perpende 2. 1041
jugera 3. 1001
jugulentur 4. 1008
jugulum 3. 608
jumenta 5. 1330
junctum 3. 806
junctura, *ſubſt.* 6. 1084
jungatur 6. 1077
jungebat 5. 960
jungens 4. 432
jungentes 1. 714
jungere 3. 801 | 5. 1018
jungi 5. 439, 845
jungit 4. 1186
jungitur 2. 903 | 6. 1067
jungunt 4. 1101
junguntur 4. 730
junxit 5. 404
Jupiter 6. 386, 400
jura 5. 1143, 1146
jure 2. 426, 1139 | 3. 976. *bis*
jurgia gliſcunt 3. 479
juris 3. 61
juſtam 3. 963
præter juſtum liquido 4. 1234
juvabant 5. 1389
juvare 1. 32 | 5. 1380
juvat 1. 926 | 2. 437 | 4. 2. 970
juvatque 1. 927 | 2. 422 | 4. 3
juvatur res adjumento 6. 1021.
juvenci, *ſing.* 2. 360
juvencus equus florenti ætate 5. 1073
juvenes 1. 187
Juventas 5. 886
juvenum 2. 24
juxtim 4. 504, 1206

L.

LAbabant vitaï clauſtra 6. 1151
labare 1. 531
labaſcit 1. 538
labatur 5. 756
labefacta anima 3. 592 | 4. 1207
labefactant animam 6. 798
labefactari ſenſus 4. 437
labefactat ſenſus 1. 695
labefactos ignes 5. 652
labellis 4. 1073
labeſcit 4. 1278
labem dabunt 2. 1145
labendi 5. 509
labens 5. 506 | 6. 333
labentes 1. 1033
labentia 1. 2, 1003 | 2. 362 | 5. 1215
labentis 5. 987
labi, *labe* 5. 928
labier, *labi* 4. 447 | 5. 476
labioſa 4. 1162
labitur 4. 1116 | 5. 710, 717
laborant 6. 395. res, & pereunt 1. 849
laborat 3. 177 | 5. 1429. corpus 3. 733 | 4. 1092
labore 1. 214 | 2. 729, 1160 | 3. 62, 112, 420 | 4. 955, 1114 | 5. 214, 867 | 6. 1242. niti præſtante labore 2. 12
laborem 1. 142 | 2. 2, 1165 | 3. 367, 1012 | 5. 1181, 1213, 1271, 1358
laborent 3. 730
labores, *nom.* 2. 1163
laboret 3. 506
laboret in tenebris 2. 53
laboris 3. 956
labris 4. 1187
labro 4. 592 | 5. 1406
labrorum 4. 15. tenus 1. 939. formatura 4. 554
lacer 3. 404
lacerant 3. 1006 | 4. 629
lacerare 4. 842
lacerari 3. 900
lacerato, *nom.* 3. 409
lacere in fraudem 4. 1205
lacerent 3. 893
lacertis 4. 827
lacertos 6. 396
laceſſant 4. 218, 601 | 6. 923
laceſſit 4. 691, 1033
laceſſunt 2. 136 | 4. 348, 695, 733, 735, 757, 762
laciamur 4. 1139
lacrimare 2. 420
lacrimans 4. 1170
lacrimas 1. 92 | 5. 1196 ſalſas 1. 126
lacrymas aufer abhinc barde 3. 967
lacrimis ſalſis humectent ora 1. 919. rorantibus 2. 976. rorantes ora 3. 470. laſſi 6. 1246
lactant pedibus 5. 1067
lactantia 5. 883
lacte 1. 262 | 5. 812
lacteus humor 1. 259
lactis 1. 886 | 2. 370 | 5. 811
lactiſque liquores 2. 398
lacum 4. 1020
lacunarum 5. 1260
lacunas 1. 116 | 6. 537, 551. ſalſas 3. 1044
ſalſis lacunis 5. 792
lacus, *ſing.* 6. 746, 747. *plur.* 5. 76, 464, 1371 | 6. 537
lacuſque, *plur.* 2. 345 | 6. 538
lædebant naves ad ſaxa 5. 999
lædere 2. 429, 469 | 4. 538, 722, 725, 1075 | 5. 1019
lædit 2. 436 | 4. 536 | 5. 1426
læditur 3. 149, 150
lædunt 3. 545
læta, *ſing.* 3. 907 | 4. 1263 | 5. 1399. *plur.* 4. 1193 | 5. 1011. pabula 1. 14, 258 | 2. 317, 364, 596, 874, 1159. arbuſta 2. 343, 594, 698, 993 | 5. 919. vineta 2. 1157 | 5. 1371
lætamur 3. 1018

lætantia loca 2. 344
lætas urbes 1. 256
lætatur 3. 110
lætificos 1. 194
lætitiaque 3. 151
lætitiæ motus 3. 117, 143
lætum 1. 24
læva, *ſing.* manus 4. 294, 310, 845
dextra lævaque 4. 277
lævam 3. 649
lævare 5. 1266
lævique lepore 5. 1258
lævia 2. 426 | 4. 626 | 5. 1351, 1379
lævibus 2. 402, 411, 451, 457, 465, 466, 470 | 3. 195, 206, 245 | 5. 456 | 6. 329, 353
tranſmutans dextera lævis 2. 487
jungens dextera lævis 4. 432
lævillima corpora 4. 663
è lævo fit mutua dexter 4. 302
lævor vocis 4. 547
meminit lævor præſtare ſalutem 4. 154
lævore principiorum 4. 547
ſine principiali lævore 2. 423
lævus 4. 302
lambere 5. 1066
lamentetur 3. 965
lamina 3. 1030
lampada vitaï tradunt quaſi curſores 2. 78
æternam lampada mundi 5. 403
lampadas igniferas 2. 25
lampada roſea ſol lucens 5. 609
nona lampade, *nono die* 6. 1195
λαμπάδιον 4. 1158
lana 4. 377
lanæ, *ſing.* 1. 361 | 6. 503, 1073
lanam facere 5. 1353
languebant 6. 1219, 1252
languebat 6. 1155, 1216. ex inimicitiis 5. 1145
languens 6. 1258
languent 3. 960
languentes 4. 40
languentia 5. 1005 | 6. 797
langueſcere 3. 594, 1053 | 4. 928 | 5. 768
langueſcunt 4. 949
languet 4. 769 | 5. 830
languent officia 4. 1118
languida, *plur.* 4. 862 | 5. 885 | 6. 1226
languidior 1. 652
languidus 5. 651, 757
languor 3. 173
lanigeræ, *ovi* 1. 886. pecudes, *oves* 2. 318, 660 | 5. 864
lanigeras pecudes, *oves* 6. 1240
lanugine herbæ 5. 815. malarum 887
lapide 6. 1000, 1040, 1055, 1097
lapidem 1. 314, 883 | 4. 266 | 5. 1198 | 6. 160, 313, 910, 1002, 1014
lapides 2. 888 | 4. 417 | 5. 307, 1283 | 6. 102, 105
lapidi lapidem terimus 1. 883
lapidis 6. 915, 1049
lapidum 3. 199
lapis 3. 694 | 6. 161, 907, 1044
lapſa, *plur.* 4. 201
lapſaque, *plur.* 4. 145
lapſi, à vera ratione 1. 638 | 2. 176
lapſu 6. 323
laqueata aurataque templa 2. 28
larga luce 2. 805. proluvie 5. 948. pabula 5. 867
largifica, *ſing.* 2. 627
largifluum fontem ſcatere 5. 597
largirier 5. 167
largiter 6. 622. diſtare 1111
largo 4. 1251 | 5. 433
largos hauſtus de fontibu' magnis 1. 413
largos exæſtuat æſtus 2. 1135
largus aër 4. 892
largus fons liquidi luminis ætherius ſol 5. 282
laſciva, *ſing.* 1. 261
laſcivia 5. 1399
laſſi, *plur.* 6. 1246
laſſorum 6. 1243
laſſus 4. 954
lata, *plur.* 1. 385 | 6. 187
late, *adv.* 2. 1125 | 5. 140, 590 | 5. 204, 348, 470, 601 | 6. 546, 598, 619, 647. differre favillam 2. 674
latebras 1. 409 | 3. 502 | 6. 750
latebris 5. 967 | 6. 766
latebunt 4. 305
latens 3. 278 | 4. 923
latent 4. 797
latenti 3. 108
latera 5. 1323
lateramina vaſis 6. 232
latere, *nom.* 2. 1048 | 6. 116. *verb.* 1. 891, 894
lateris 4. 313
latet 1. 872 | 3. 274, 281 | 4. 924
laticem 1. 940 | 3. 436, 1022 | 5. 15
latices 1. 373, 380 | 3. 193 | 5. 263 | 5. 1070
laticis 1. 885 | 6. 868. *vini* 2. 656
laticum 4. 186, 1092
latinis verſibus 1. 138
latior res 2. 1133
latitandi 1. 874
latitantia 1. 643
latitare 1. 876, 889
latrant 5. 1065
nil aliud ſibi naturam latrare, *poſcere* 2. 17
latuſcula, *parva latera* 4. 312
lavacris 6. 799
laudabile 5. 159
laudare 5. 159
laudet 2. 1167
laude 6. 12, 94
laudes, *nom.* 5. 3
laudibus 5. 1279
laudis 3. 45
laudis ſpes magna acri thyrſo percuſſit meum cor 1. 922
lavere, *infin.* exibant 5. 948
lavit 2. 376
lauricomos montes 6. 151
tripode è Phœbi Pythia lauroq; profatur 1. 740 | 5. 113
laurus 6. 153

laxare compages 6. 1069
lex *plur.* 5. 1317
lecta, *plur.* 5. 963
lecti mollia ſtrata 4. 847
bonam partem in lectum dabantur 6. 1247
lege lethi ſolutas 3. 687
leges 4. 963 | 5. 59, 1146, 1447 | 6. 3
legibus 2. 718 | 5. 957, 1143, 1148
legiones 2. 323. fervere 2. 40
legionibus 3. 1043 | 5. 1227
lene 6. 1168
leni 4. 1003
lenior 6. 139
lenta, *plur.* 2 859
lento 6. 438
leo 5. 903
leones 3. 307|4. 716, 756 | 5. 309. bijugos 2. 601
leonis 4. 1010 | 5. 25, 983
leonum 3. 297, 741 | 4. 719, 759 | 5. 860, 899, 1035
lepore, *venuſtate* 1. 15 | 4. 80 | 5. 1258, 1375. Muſæo cuncta contingens 1. 933|4. 9. ridenti imbuta 2. 501
leporem, *venuſtatem*, æternum da dictis 1. 29
lepores 3. 1019
leporum 3. 1049| 4. 1126
Lernæaque, *ſing.* peſtis Hydra 5. 26
lethalibus ab rebus 3. 831
in nigras lethargi mergitur undas 3. 841
lethargo 3. 466
lethi 1. 242, 852| 2. 957 | 3. 42, 211, 463, 473 | 5. 374| 6. 707, 1197, 1244. gelidi 3. 529. janua 1. 1105 | 3. 829. vias 2. 916. limine 2. 959 | 6. 1155. portas cunctarier ante 3. 67. lege ſolutas 3. 687. frigore 4. 922. vada 5. 1230. limina 6. 1206
gelidos artus in lethi frigore linquit 3. 402
lethique 4. 770
letho 3. 676, 917, 942, 1054 | 4. 1005
lethum 3. 81, 1092 | 5. 1419
lethumque 6. 1199, 1227
levare 2. 365
leves 3. 419 | 4. 184. aurarum animæ 5. 237
leviſomna canum fido cum pectore corda 5. 862
levitate 3. 388|4. 204, 749
libant 3. 11 | 5. 569
libata anima, *diminuta* 3. 716
libatum, *detractum* 3. 214
libatur, *minuitur* terra 5. 261
libeat 3. 539
ſi libella claudicat hilum 4. 518
Liberque, *Bacchus* vini inventor 5. 14
libertas 1. 459
libido 4. 780. impenſa 5. 962
ligna 1. 873, 913 | 2. 880, 888 | 6. 989
linea, *ſing.* 5. 1154|6. 1059
ligni 4. 149
lignis 1. 872, 890, 900, 911|2. 387, 896|3. 787 | 5. 131
limina 3. 1078 | 4. 1170 | 5. 486 | 6. 1206
limine lethi 6. 1155
limus 5. 497
lingua 1. 414, 831|3. 632, 657 | 4. 619, 835 | 5. 1056, 1066|6. 1147. tardeſcit 3. 478. dædala, *figuratrix* 4. 553
linguaque 3. 457
linguæ 1. 140 | 2. 399 | 4. 836 | 5. 1030. raræ 4. 625. ſonitus 5. 1027, 1043
humida linguaï, *linguæ* ſudantia templa 4. 628
linguam 1. 640 | 3. 156
linquant 1. 375
linquatur 6. 832
linquebant 5. 987
linquere 1. 703
linqui 3. 321
linquit 2. 356, 475 | 3. 302
linquitur 1. 874|2. 913|5. 793
linquunt 2. 45| 3. 541 | 5. 802
linquuntur 3. 552, 713, 714
lintea 4. 82
liquefacta, *plur.* 5. 1261
liquentes humorum guttas 2. 991
liquentia 4. 135
liquerit 3. 718
liqueſcat 6. 515
liqueſcit 1. 494 | 6. 178, 965
liqueſcunt 4. 1170
liquida, *plur.* 2. 452 | 4. 1252
liquidam 4. 550 | 6. 404
liquidam puramque voluptatem 3. 40
liquidas 1. 374 | 5. 213. avium voces 5. 1378
liquidi luminis 5. 282. ignis 6. 204
liquidis 4. 1236|5. 500| 6. 348. vocibus 2. 145
liquidiſſima cœli tempeſtas 4. 169
liquidiſſimus æther 5. 501
liquido 4. 1234 | 5. 273|6. 638
liquidum 4. 978|5. 503|6. 229, 966
liquidus 1. 350 | 3. 428
liquimus 4. 373
liquiſſe 3. 597 | 4. 172 |6. 251
liquit 5. 5
liquitur 4. 1236
liquitur ætas in partem pejorem 2. 1131
liquor 1. 454, 865|4. 871 | 5. 392. almus aquarum 2. 390
liquore 1. 937 | 4. 442, 444. mellis dulci flavoque 4. 13
liquorem amaracini ſtactæque 2. 846
mellis lactiſque liquores 2. 398
liquori 1. 714
liquoris vitigeni 5. 14
liquorum 1. 1083. rorem 771
litem juſtam intendere 3. 963
littera 2. 691
littora 4. 221|6. 926
littore 6. 470. fluctifrago 1. 306

1. 306
littoris incurvi 2. 376
littus 1. 720 | 5. 36
liveſcere 3. 527
loca 4. 1028, 1037, 1039, 1259
locabant 6. 1282
locans 2. 487
locare 5. 1107
locaris 1. 979
locarunt 1. 1021 | 5. 421, 1187
locata, *ſing.* 4. 95|6. 1060. *plur.* 1. 787|2.883,1013| 6. 192, 990
locatam 3. 609
locatum 3. 95, 99|4. 706
locatus 4. 248, 282|6. 831, 1002, 1024
locavit vitam in tranquillo 5. 12
locet ſe fini 1. 972
locis 4. 1235, 1266
locos 4. 1239
longinquo ævo 2. 68
ab letho longiter errat 3. 676
à nervis & ſanguine longiter eſſe 5. 134
longumque morari 6.518
loquacula 4. 1158
loquela variante 5. 72. blanda atque infracta 231
loquelas 1. 40
loci ſumma 2. 1043
multa loquens 4. 645
lorica 6. 954
lubido 4. 1040
lubrica, *plur.* 5. 948
lubrica ſerpens exuit in ſpinis veſtem 4. 58
Lucas boves turrito corpore Anguimanos, *Elephantos* 5. 1031
luce 2. 55, 147, 794, 799, 1031 | 3. 88|4. 81, 233, 338, 345, 348, 1119 | 5. 12, 777|6. 35, 848, 873, 875, 1144. larga 2. 805. in tenebris à luce 4. 349
luce carentum ſimulacra 4. 39
lucem 2. 795 | 4. 1182 | 5. 304, 576, 976
lucens 5. 609
lucernarum 4. 452
luces, *dies* 5. 680
in luci, *in luce* 4. 236
lucibus, *diebus* 5. 687
lucida tela diei 1. 148 | 2. 59 | 3. 92 | 39. pango carmina 1. 932 | 4. 8. cœli templa 1. 1013| 2. 1038. tela 4. 843. ſigna 5. 519
lucidus 4. 341
luciferam 5. 725
lucis, *ſing.* 3. 80, 1024 | 5. 288, 294
lucos 4. 1002 | 5. 76
lucro 5. 873
luctantes per anguſtum iter ambitionis 5. 1129
luctibus 3. 947
luctu æterno tabeſcere 3. 924
luctuque 6. 1246
luctumque 3.462
luctus, *ſing.* 6. 1249
ludi 4. 1124
ludibria 2. 46
ludibrio 5. 1234
ludificetur 1. 938 | 4. 14
ludis, *nom.* 4. 970
ludit 1. 261 | 4. 1094
ludoque, *nom.* jocanti 4. 586
ludos 4. 794
ludunt 2. 320, 631
ſceleris luela 3. 1028
lugebat 5. 1138
lugere 3. 899
lugubri voce 4. 550. vagitu 5. 227
lumbis 4. 1260
lumen vitæ adimus 3.681
lumina vitæ 1. 228. qui linquunt, *moriuntur* 3. 861
lumine conſerit arva 2. 211. vitæ decurſo 3. 1055. caſſus aër 4. 369
luminibus 5. 769 | 6. 283. *ocul.* 3. 365
luminis 2. 389 | 5. 225, 779, 1388, 1454. *ocul.* 3. 411. liquidi 5. 282. oras 1. 171, 180|2. 577, 617. ictu 2. 807. dias in luminis oras 1. 23
luna 4. 396 | 5. 581, 703, 730, 747.752, 767,1188, 1189, 1439
lunaque 5. 575, 617
lunæ 5. 764
lunæque 1. 129|2. 1031|5. 77, 472, 1205. latebras 750. meatus 772
lunai, *lunæ* 5. 419
lunaïque, *lunaque* 5. 70
lunam 2. 1084 | 5. 116, 303, 628, 642, 711, 761
lunamque 5. 455
lurida fiunt quæcunque tuentur arquati 4. 333
lutoris ſemina 4. 334
luſtra Solis 5. 929
luſtrans 5. 575, 692 | 6. 283, 737
luſtrantes 5. 1436
luſtrare 5. 80
luſtris 4. 1129
lutea vela 4. 73
luti 6. 626
lux 4. 189, 200, 381 | 5. 300
luxus, *ſing.* 5. 49
lychni, *plur.* 5. 296
lychnum 6. 900
lympharum rore infuſo 1. 497
lymphis putealibus 6. 1172

M.

MAcerat 3. 75, 838
machina 4. 904,1112| 5. 97
machiner 3. 957
macie 4. 1160
ævo macieque ſeneſcunt 1. 326
mactans 6. 1239
mactant 3. 52
mactata, *plur.* 6. 759
mactatu mœſta parentis hoſtia 1. 100
mactatus 2. 353
maculas generales 1. 584
maculat metus pœnarum præmia vitæ 5. 1150
madens 6. 1185
madentes 6. 617
madet 3. 478
madent 4. 793
quam magi', *magis*, tam magis 2. 197
magis è parvis, *minoribus* 2. 385
quam magis, ita pluris 4. 586

tam

tam magis 6. 100
magis ac magis 3. 545 | 6. 125
magiſtratum 5. 1142
magiſtris 5. 1310
magna Deûm mater, *terra* 2. 598
magnam matrem armati comitantur 2. 639
magnanimum Phaëtonta deturbavit 5. 401
magnaſque ruinas darent 5. 348
lapis magnes 6. 1044
magneta 6. 908
magnetum 6. 909
MagnesI, *magneſii* flumina ſaxi 6. 1062
graviter magni 1. 742
magni refert 1. 817 | 2. 759 | 4. 981 | 5. 546
magni referre 2. 882, 893
magni pendebatur 6. 1274
magnifico, *nom.* ſplendore rigantur 4. 1023
magnos in magnis orbibus annos 5. 643
aëris in magnum fertur mare 5. 277
mare non augeſcere magnum 6. 615
majeſtas 5. 7. ſoliorum priſtina 1136
majeſtate 5. 2
exigua majores parte, brevique 5. 591
omnia bona ſenſibus & mala tactu 2. 408
malarum 1. 89
malas, *ſubſt.* molli lanugine veſtit Juventas 5. 887
inque metu malè habet animam, curiſque fatigat 3. 838
malefactis, *ſubſt.* inſignibus 3. 1027
malefactum, *adj.* 3. 596
malis mandaret, *dentibus devorandam traderet* 2. 637
malis morſuque ferarum tractari 3. 901
mollem malis demittere barbam 5. 673
maliſve ferarum interfiat 3. 885
malos, *ſubſt.* 4. 75 | 6. 109
mammarum 5. 883
mammas 5. 813
mammoſa 4. 1161
manabat 5. 1254 | 6. 1147
manabile frigus 1. 535
plagæ manabilis *penetrabilis* inſtar 6. 805
manando 3. 706 | 5. 489
mandantque 3. 585
manantibu', *manantibus* guttis ſtillent 6. 943
manantis 4. 626
manare 1. 883 | 5. 263, 850 | 6. 634, 927, 988
manat 1. 260 | 6. 944
mancipio 3. 984
mandantur, *à mandere* ſævi leonis morſu 4. 1011
mandare quieti feſſum corpus 4. 846
mandaret malis 2. 637
mandata *adj. plur.* æternæ ſaluti 6. 601
mandatum, *adj.* memori mente tenere 2. 582
mandendo 4. 622, 643
manebant 6. 1208, 1272
manebat 5. 1175 | 6. 1199
manebit 3. 1104
ætas poſt mortem manenda 3. 1088
manent 3. 807 | 5. 352, 859
manere 1. 634, 777, 1072 | 2. 70, 842, 906 | 3. 774 | 4. 396 | 5. 16, 117, 178, 445, 480, 518 | 6. 565, 718
maneret 3. 794 | 5. 138, 1120
Deos manes 6. 764
manet 1. 364, 458, 563 | 2. 1071, 1087 | 3. 58, 342, 403, 548, 814 | 4. 389 | 5. 359, 828, 1176 | 6. 1126
Manibu', *Manibus* divis 3. 52
Manibus, *maſc.* 6. 759
manibus, *fæm.* 1. 96, 202, 210 | 2. 25 | 4. 231, 818 | 5. 913, 1357 | 6. 795, 1163, 1188, 1208
manibuſve 3. 616 | 4. 1196, 1071
manibus manifeſta ſuis emittere quoquam 4. 507
manifeſta, *ſing.* 1. 803, 892 | 2. 965 | 3. 30, 690 | 6. 138, 248. *plur.* 855 | 2. 866 | 4. 507
manifeſtas 3. 354
manifeſtum 1. 189 | 2. 706
in promtu manifeſtumq; 2. 148, 246
mannos agens 3. 1076
manſit 3. 409
manſueſcat humor 2. 474
manſueſcere fructus 5. 1367
manu 1. 496 | 2. 378, 440, 1095 | 6. 866. ducunt 2. 868
manus, *ſing.* 2. 911 | 3. 96, 550, 631 | 4. 449. 901. *plur.* 1. 318 | 5. 1282. copiæ 2. 629
manuſque, *plur.* 4. 828 | 5. 1359
dede manus 2. 1042
marces 3. 969
marcet corpus annis 3. 959
mare avidum 1. 1030. magnum 2. 553
aëris magnum mare 5. 277
mares 4. 1221
mari 2. 1 | 3. 854 | 6. 143, 469, 696, 698, 890
marique 3. 849 | 5. 20 | 6. 678
maria 1. 18, 31, 341 | 5. 93, 594, 912 | 6. 490, 612
maribus 4. 851, 1191
marinis 2. 703 | 5. 1078
marinum 6. 502
maris, *neut.* 2. 776, 1062, 1105 | 4. 438 | 5. 432 | 6. 449, 613, 632
maris ſudor 2. 464
inſidi maris inſidias 2. 557
candenti marmore, *æquore* 2. 766
marmoreo candore 2. 764. in marmoreum, *album* migrare colorem 2. 774
Martis catervas 5. 1303
mater 1. 169 | 2. 350, 355, 992 | 5. 728
magna Deûm mater 2. 598
materque 2. 598

materia 1. 192 | 3. 866
materiæ 1. 585
materiæ ſquallore 2. 425
materiæ pelago 2. 550
materiai, *materiæ* 1. 250, 517, 553, 566, 915, 950, 985, 996, 1016, 1034, 1050, 1106 | 2. 61, 88, 126, 141, 167, 266, 281, 294, 304, 526, 529, 544, 562, 665, 734, 736, 898, 962, 1001, 1018, 1056, 1064 | 3. 194, 810, 868 | 941 | 5. 68, 355, 403, 417
materiam 1. 513 | 2. 274 | 3. 859 | 4. 149
materiem 1. 53, 227, 636, 706 | 2. 513 | 5. 1266
materies 1. 172, 204, 240, 246, 346, 472, 519, 541, 548, 627, 989, 1040 | 2. 67, 768, 938, 948, 1066 | 3. 980 | 5. 271 | 6. 636, 1059, 1067
maternis 3. 347
materno 4. 1204, 1207, 1221
maternum 2. 996 | 5. 793, 819
matrem 2. 349, 611, 658 | 5. 1401. *terram* 2. 628
magnam matrem 2. 639
matres 2. 368
matri 2. 638
matribus 6. 1256
matris 1. 252 | 5. 226
divinæ matris, *terræ* 2. 609
matris numen 2. 615
matrum 4. 77, 1204
matura 3. 1052 | 5. 939 | 4. 1025
maturo 5. 807 | 6. 295
maturum fulmen 6. 281
Matuta 5. 655
matutina, *plur.* 5. 463
Mavors armipotens 1. 33
immani maximitate 2. 497
meabat 6. 1193
meandi 2. 64 | 4. 879
reſtet minus ire, *minus via meando* 1. 1004
meant 2. 153, 157. voces 1. 355
multa meant inimica per aures 6. 777
meantem 1. 439
meantes 4. 372
meantum 1. 319
meare 1. 429, 787 | 2. 186, 247 | 6. 990
meat 2. 150
meatu 6. 300
meatum 2. 208
meatus, *plur.* 1. 129 | 2. 956 | 5. 194, 772. lunæ 5. 77
medentes 1. 935 | 4. 11
medicina 3. 510, 521 | 6. 1177
medii, centri cuppedine, *cupidine* res victæ 1. 1081
medio, *centro* 1. 1087, 1090 | 5. 445, 487
meditata 4. 1175
medium, *centrum* 1. 1052, 1055, 1069, 1070, 1074. *bis* 1083
protrahit in medium ætas 5. 1388, 1454
in medium dediſſe, *aperuiſſe* 5. 1159
medullis 3. 250
Muſæa mele, *muſicos cantus* 2. 412
Cycnea mele, *olorum cantus* 2. 504
Melibœaque purpura 2. 499
μελίχρος 4. 1153
melicos peperere ſonores organici 5. 335
melitenſia 4. 1123
melle 3. 904. Muſæo dulci contingere melle 1. 946 | 4. 22
in melle ſitum ſuffocari 3. 904
mellis 4. 683. liquores 1. 937 | 2. 398 | 4. 13. ſapore 4. 675
mellis conſtantior natura 3. 192
melliſque ſapores 2. 503
membra 1. 415 | 2. 262, 276, 286, 703 | 3. 113, 152, 154, 163, 374, 490, 494, 593, 595, 642, 690, 703, 779 | 4. 118, 455, 457, 736, 761, 767, 773, 790, 838, 842, 853, 867, 876, 886, 905, 917, 925, 940, 949, 977, 984, 1036, 1107, 1219 | 5. 241, 245, 382, 480, 541, 550, 561, 804, 892, 917, 954, 968, 1006, 1172, 1218, 1359, 1400 | 6. 657, 797, 804, 945, 1159, 1165, 1171, 1266
membraque 4. 440, 885
membrana 4. 48, 93
membranæ, *plur.* 4. 35
membranas 4. 57
membratim 3. 526
membris 118, 121, 128, 274, 292, 302, 347, 383, 404, 440, 534, 683, 717, 744, 773, 1001 | 4. 655, 924, 1025, 1046, 1084, 1091, 1096, 1098, 1165, 1254 | 5. 568, 787, 850, 878 | 6. 501, 825, 1116, 1168, 1220
membriſque 3. 405 | 5. 836
membrorum 2. 910 | 3. 220, 477, 621 | 4. 293, 651 | 5. 840, 911
memento 2. 65
meminere 4. 717
meminiſſe 2. 890 | 3. 672 | 4. 647. *memoria* jacet languetq; ſopore 4. 769
meminit 4. 154
Memmi 1. 43, 412, 1051 | 2. 142, 182 | 5. 8, 94, 165, 249, 865, 1281
Memmiada 1. 45
Memmiadæ, *ſing.* 1. 27
memorant 1. 831 | 2. 630 | 3. 642, 1022 | 5. 321
memorare 6. 1065
memorem, *nom.* 3. 1053
memori 2. 582 | 3. 871
memoro 2. 111 | 4. 753 | 6. 1029
mendoſe, *adv.* omnia fieri 4. 519. cauſas reddere 506
mens 2. 260, 289, 1045 | 3, 102, 143, 153, 184, 240, 296, 300, 403, 547, 599, 611, 645, 647, 933, 1031 | 4. 771, 781, 882, 961, 1041. equorum 2. 265. animi 4. 762 | 6. 1181
animi mens, conſiliumq; 3. 615
mens madet 3. 478
mens mire mobilis 4. 752

752
menſque 2. 18 | 3. 454
menſas 3. 73
menſibus 3. 1107 | 5. 617
menſtrua, *ſing.* 5. 763. *plur.* ſolvit 6. 795
mente 1. 75, 1021 | 2. 582, 960, 1079 | 3. 15, 241, 399, 871 | 4. 754, 973 | 5. 421, 1202, 1324. vigente 1. 924
animi vix mente videtur 5. 150
mentem 3. 94, 140, 447, 509, 511, 766, 1062 | 4. 727, 758, 1057 | 5. 63, 1205, 1210
mentes 1. 133, 262 | 2. 14, 620 | 4. 37, 1005 | 6. 76
menti 1. 145 | 3. 829 | 5. 98
mentibu' 6. 50. capti 4. 1016
mentis 2. 268, 675 | 3. 145, 174, 229, 820, 824, 1053 | 5. 104, 1450 | 6. 381
mergi 5. 1078
mergitur 6. 1072
mergitur in nigras undas lethargi 3. 841
pro meritis quis fingere laudes poſſit 5. 4
mero, *adj.* lacte 1. 262
inſedabiliter ſitis arida corpora merſans 6. 1174
merſat 5. 1006
merſimus 2. 197
merum 4. 1155
metalla 6. 811
metas 5. 689. ſolſtitiales 5. 616
metu 1. 93 | 2. 623 | 3. 153, 313, 838
metuque 2. 19 | 3. 916 | 6. 1181
metuenda, *plur.* 2. 56 | 3. 889 | 6. 36
metuentes limina lethi 6. 1206
metuit 3. 774, 1035
metumque 3. 462
metus, *ſing.* 3. 37, 142, 995, 1027 | 5. 74 | 1060, 1150 | 6. 1210. *plur.* 2. 56 | 3. 889
nimis ante metutum, *quod metuebant homines* 5. 1139
metuunt 1. 660 | 2. 48, 55 | 3. 88 | 6. 35, 564, 596
micant 5. 515
micantibus 5. 1204
micat 3. 290 | 5. 1098
micis auri 1. 839
migrant 3. 757 | 5. 828
migrare 2. 774
fera mœnera militiaï, *militiæ* 1. 30
minaci 1. 277
minanti 5. 1324
minanris 3. 657
minantur 1. 723 | 2. 619 | 5. 387, 1064, 1236 | 6. 197
ruere omnia tecta minari 4. 405
murmura magna minarum 5. 1192
minas miſcebat inanes 5. 1001
minebat frons tenta 6. 1193
minent 6. 562
minimam partem alnntur 3. 64
miniſtras, *nom.* 4. 828
miniſtrat 2. 1149
miniſtro, *nom.* 5. 298
miniſtros 1. 91 | 3. 61
minitanti 1. 69
minitarur 6. 571
minores 1. 736. perquam pauxillo minores 5. 590
minoribu' 5. 1196
non minuant mirarier 2. 1028
minuerunt 5. 416
minui 1. 320 | 2. 67 | 5. 680
reſtet minus ire, *minus vix* meando 1. 1004
minus & minus 3. 546
minuta, *plur.* 2. 115 | 4. 66, 121 | 6. 1186
minutaque, *adj.* 3. 227
minutas, *adj.* 1. 880 | 2. 825 | 4. 893
minutatim 2. 1130 | 5. 708, 724, 1292, 133, 1433 | 6. 1189
minute, *adv.* 1. 889 | 6. 352
minutior, 4. 344
minutis, *adj.* 1. 835, 836 | 3. 180, 188, 280, 426 | 4. 184, 187 | 6. 225
minutos 1. 891
minuunt 2. 72
minuuntur 2. 76
mira, *ſing.* 5. 856, 964. *plur.* 5. 1180, 1403
miraque, *ſing.* 5. 98
mirabile 2. 308, 464, 1027, 1034 | 4. 257, 896 | 5. 665, 1055
miracula jactant dictis 4. 596
miranda, *ſing.* 1. 727 | 2. 1036
mirando 4. 421, 464 | 5. 1170 | 6. 692
mirandum 4. 599, 856 | 5. 592
mirantur 5. 84 | 6. 58, 608, 910
mirari 4. 290 | 6. 654, 1054
mirarier, *mirari* 2. 1028 | 5. 977
miras 4. 39
miraſque 5. 1238
miratur 6. 655
mire, *adv.* mens mobilis 4. 752
miremur 4. 820
miris 1. 124
miro 5. 1279 | 6. 185, 327
mirum 1. 731 | 2. 86, 338 | 4. 772, 812 | 5. 193, 747, 797, 1237 | 6. 129, 374, 436, 488, 615, 1010
miſcebant belli fluctus 5. 1289
miſcebat minas inanes 5. 1001
miſcebitur terra mari, & mare cœlo 3. 854
miſcens prælia 5. 443
miſcent prælia 4. 1007
miſcentes 4. 1206
miſcente 6. 870
miſcere 2. 804
miſceri 2. 116 | 4. 225 | 6. 930, 1071
miſcetur funere vagor, *vagitus infantum* 2. 576
miſella 4. 1089
miſer 3. 110, 911. *bis*, 955, 993, 1064 | 4. 1172
miſeræ, *ſing.* 1. 94
miſeram 4. 1168
miſerandum 6. 1228
miſeras 2. 14
miſere, *verb.* 5. 1309. *adv.* 2 3. 874

3. 874
miſeret 3. 894
miſeri, *plur.* 3. 51|4. 1152|
5. 89 | 6. 63
miſererier, *miſereri* 5. 1022
miſeris 4. 1059 | 5. 942,
981
miſeriſque modis 3. 506
miſeros 3. 60, 930
miſerum 3. 880
miſſa, *ſing.* 1. 418 | 6. 299,
309. *plur.* 4. 614| 6. 328
miſſi, *plur.* 6. 424
miſſilibus ſaxis 5. 966
miſſis 4. 99
miſſo 5. 1243
miſſum 1. 971, 977 | 2.
999 | 4. 568 | 6. 406
miſſus, *adj.* 2. 194
vix abſunt nobis miſſus
bis mille ſagittæ 4. 410
miſta, *ſing.* 6. 128, 1243.
plur. 2. 889 | 4. 648
miſtas 6. 369, 1127
miſti, *plur.* 6. 158
miſto 6. 377
miſtos 2. 579, 851
miſtum 6. 941
miſtura rerum 2. 977
miſtus 6. 370
miſtuſque 1. 776
miteſcere 5. 1102
mitræ 4. 1122
mittam, *deſinam* conten-
dere cauſam 4. 473
mittat 2. 850, 1110 | 3.
945
mitte 3. 974. *deſine* mira-
ri 6. 1054
mittebat animam 6. 1232
mittere 1. 663, 689, 881,
886 | 2. 834, 855|4. 83|
5. 593, 1173, 1308 | 6.
411, 508
mittere varios linguæ ſo-
nitus natura ſubegit 5.
1028
mitti 4. 62, 217, 680 | 6.
922
mittier, *mitti* 4. 47
mittit 2. 149, 1134|3. 521|
6. 403, 878
mittitur 4. 247, 1238 | 6.
170, 253
mitto dicere 4. 64
mittunt 2. 1123 | 3. 53|4.
52, 54, 58, 83, 101, 791,
990 | 6. 198, 514
mittuntur 4. 197, 200 | 6.
247
mixta, *ſing.* 3. 234, 278.
plur. 1. 815, 877|2. 470|
3. 258, 271 | 4. 336,
1214
mixta doloris corpora, *a-
cerba atomi* 2. 466
mixtas 1. 893 | 5. 916
mixtim 3. 565
mixto 1. 867
mixtus 3. 235
mobilibus 2. 413
mobilibuſque 6. 225
mobilior 4. 344 | 6. 237
mobilis 3. 205, 271 | 5.
553, 801 | 6. 203
mens mirè mobilis 4. 752
mobilitantur 3. 248
mobilitas 2. 64, 141 | 4.
178, 800| 5. 856|6. 322,
336
mobilitate 2. 160| 3. 201,
429, 646 | 6. 176, 279,
486
mobilitatem 6. 340, 346
mobiliter 4. 791 | 6. 234.
feruntur 4. 749
mobilius, *adj.* 3. 244. *adv.*
5. 635
moderanter 2. 1095
moderarier, *moderari* e-
quum frænis dextraque
regere 5. 1297, 1311
moderatim creſcere co-
gens 1. 324
humanis rationibus, ac
moderatis 2. 169
robuſtus moderator cur-
vi aratri 5. 931|6. 1251
modi, *ſing.* 4. 136 | 6. 770
modice, *adv.* fluere 5. 507
modis 1. 124, 342, 727,
760, 1023| 2. 115, 653 |
3. 259, 506|4. 127, 134|
166, 658, 729, 859, 905|
5. 68, 74, 188, 417, 423,
790 | 6. 133, 452, 507,
789
modo 1. 159, 822 | 2. 432,
773, 940 | 3. 34, 770,
1081|4. 690, 1174|5. 72,
185, 774
modoque, *nom.* 1. 963 |2.
91
non modo non 3. 604
modum 1. 1007
multo minor agri modus
2. 1170
fera mœnera, *munera*, mi-
litiaï 1. 30. belli 33
mœnere, *munere* belli 5.
1308
mœnia 5. 1446 | 6. 587.
mundi, *cælum* 1. 74,
1095|2. 1044| 3. 16 | 5.
120, 372, 455, 1212. ma-
gni mundi 2. 1144. ca-
pacis mundi 6. 122
incluſa theatri mœnia 4.
80
mœnibus 7. 233 | 6. 749
mœrore 5. 175 | 6. 118,
1247
mœrorem 3. 921
mœrorum, *murorum* ex-
eſor 4. 221 | 6. 926
mœſta, *ſing.* 1. 100
mœſti 4. 1230
mœſto 6. 1231
mœſtum 1. 90 | 6. 1150
mœſtus 6. 1279
molem 6. 404, 566. men-
tis 3. 824
moles, *ſing.* 4. 889 | 5. 97.
plur. 6. 193
moleſque, *ſing.* 5. 437
mali tanquam moles in
pectore conſtet 3. 1069
moleſta, *ſing.* 2. 244
molibus 1. 288
molimine magno 4. 900
moliretur 6. 646
nec ſcibat ferro molirier
arva 5. 932
molitur accedere ad aures
2. 1023
molle 4. 493, 494
mollem malis demittere
barbam 5. 673
molles 1. 744
molleſcere cœpit huma-
num genus 5. 1013
molli 2. 29| 3. 113|4. 988|
5. 672, 815, 887, 1391|6.
744
mollia 1. 568, 571, 755| 2.
859, 903, 905 | 4. 847,
790, 791, 977 | 5. 778,
1063
molliaque 3. 595
mollibus undis 2. 375
cibum coquere ac flam-
mæ mollire vapore 5.
1101
molliri 2. 605
mollis,

mollis, *nom.* 2. 282
molliſque 6. 626
mollit 6. 969
Moloſſûm, *Moloſſorum* 5. 1062
ad numen mentis momenq; *motumque* 3. 145
momine 3. 189, 190
è falſo momine ponti 6. 473
monebat 5. 1399
monimenta 5. 312
monimentis famæ æternis 5. 330
monſtra, *nom.* 4. 594 | 5. 843
monſtrabant 5. 1105
monſtrat 5. 1445
monſtravit 6. 26
monſtrent 5. 1031
monte 3. 1013
in montem ſuccedere ſylvas cogebant 5. 1369
montes 1. 18, 202, 998 | 4. 141, 398, 407, 408, 460, 579 | 5. 42, 202, 953, 990 | 6. 151, 190, 468, 489, 545, 733
montes icti clamore rejectant voces ad ſidera mundi 2. 329
franguntur in arctum concreti montes nimborum 6. 158
monteſque 1. 275 | 6. 447
montibus 1. 284, 896, 1084 | 2. 331 | 4. 142, 1014 | 5. 314, 493, 822, 944, 1243 | 6. 188, 421, 735, 786, 963. Idæis altis 5. 662
montis 6. 458, 463, 466, 639, 682, 694, 696
montivagæ, *ſing.* feraï 1. 405
montivago generi ferarum 2. 597
montivagum genus ferarum 2. 1080
monumenta virûm 6. 241
mora 4. 228 | 6. 530, 933
morabor 6. 244
morantur 6. 337
morari 1. 1043 | 2. 164, 233 | 6. 518
morati, *plur.* 4. 960
moratur 2. 1067 | 4. 209
morbi, *ſing.* 3. 472, 486, 491, 501, 836, 1083 | 4. 669 | 6. 657, 664, 1111
avidi contagia morbi 6. 1235
morbida, *ſing.* 6. 955, 1090, 1150, 1222, 1259
morbidus aër 6. 1095
morbis 3. 464, 505, 732 | 5. 346, 350 | 6. 1088
morbo 1. 134 | 6. 1093, 1170, 1219, 1230 | 1253
morbo delirantes 4. 1158
à morbo interiiſſe 6. 709
catervatim morbo, mortique dabantur 6. 1142
ardentia morbo membra 6. 1170
morborum 6. 1096, 1136
morbos 3. 41 | 5. 221 | 6. 771. immanes 3. 461
morbus 3. 693 | 6. 792, 1112, 1204, 1248. lethi fabricator 3. 473
more 1. 97 | 2. 610 | 4. 1257 | 6. 197
volvivago ferarum more 5. 930
moremur 5. 92
moreris 1. 399
mores 2. 664
moreſque 1. 592. ſequaces 3. 316
moretur vita in membris 3. 121, 128
mori 3. 528
moribundi, *plur.* 3. 541
moribundo 3. 1046
moribundos 3. 233
moribundus 3. 130, 653
moribus 3. 749 | 5. 895, 957
moriebantur 6. 1220
moriens 3. 606, 612
morigera, *plur.* 5. 81
morigeris 4. 1274
moriturus 6. 962
mors 1. 672, 793 | 2. 753, 1001 | 3. 215, 519, 842, 876, 882, 972, 1104 | 5. 222 | 6. 1249, 1261, 1271. reddita vitaï 4. 765
morſibus adfixæ validis 5. 1321
morſu 3. 663 | 4. 1010
morſuque 3. 901 | 5. 1036, 1067
morſus 4. 1078
mortale 1. 218, 1014 | 3. 668, 801, 805
mortalem 3. 424, 511, 542, 768, 882, 897
mortales, *homines* 1. 33, 67, 152 | 2. 75, 171, 625 | 3. 996 | 5. 1088, 1279 | 6. 50. *adj.* 3. 418 | 5. 349
mortali 1. 233, 756 | 2. 905 | 4. 1177 | 5. 6, 66, 122, 239, 322, 378
mortalia 1. 203, 1091 | 2. 858, 1153 | 3. 520, 779 | 5. 243, 249, 789, 803, 986, 1168, 1237 | 6. 42
mortalibu', *mortalibus* 6. 28
mortalibus 1. 66 | 2. 556, 917, 979, 1032, 1158 | 3. 1087, 1091 | 5. 15, 206, 242, 942, 1091, 1100, 1164 | 6. 1, 11, 391
mortalis 1. 855 | 3. 531, 843, 946
morte 1. 112, 115, 265 | 3. 879, 888, 893, 898, 901, 929, 1035, 1102 | 6. 1194, 1216, 1228. obita 1. 136 | 4. 738
mortem 1. 853 | 3. 339, 570, 884, 939, 947, 988, 1088 | 4. 43, 1014 | 6. 772
morti 6. 1230, 1253
mortique 6. 1093, 1142
mortifer æſtus 6. 1136
mortiferam 6. 819, 1089
mortis 2. 580 | 3. 39, 64, 79, 1101 | 4. 770 | 5. 1179 | 6. 1180, 1210
mortiſque 2. 44 | 6. 1237
mortua 3. 1059 | 4. 1160
mos 6. 1276
mota, *plur.* 3. 584
motibus 1. 297 | 2. 183, 286, 895 | 3. 257, 263, 337, 937 | 4. 947, 1005 | 5. 106, 510, 531 | 6. 534, 588
motu 1. 382, 464, 801, 994 | 2. 61, 96, 297, 309, 1054 | 3. 33 | 4. 28, 139, 177, 211, 393, 860, 945 | 5. 126, 533, 552, 1209 | 6. 117, 176, 1036, 1148. ſollicito 1. 344
motuque 6. 1021
motum, *ſubſt.* 3. 302. *adj.* 3. 353

lethi dominantem in corpore motum 2. 957
motus, *ſubſt. ſing.* 1. 686, 1025| 2. 137, 251, 253, 269, 572, 954, 1020 | 3. 247, 272, 273, 1053 | 6. 586. *plur.* 1. 592, 628, 743, 819, 909, 1022, 1075 | 2. 80, 110, 242, 244, 259, 262, 269, 307, 311, 314, 316, 712, 716, 726, 761, 884, 941, 947, 969, 1008 | 3. 117, 241, 246, 559, 569, 573, 868, 873| 4. 836, 1065, 1261| 5. 422, 429, 443, 446, 1213. genitales 2. 228. exitiales 569. clandeſtinos cæcoſque 126. ſenſiferos 3. 380, 569
motuſque *plur.* 4. 659
in motus conjecta eſt convenientes 1. 1029
moveant 4. 726 | 6. 165
moveantur 2. 138|5. 480
movendi 1. 384
moventes 4. 977 | 5. 1400
moventur 1. 422, 822 |2. 132 | 6. 298. ſenſiferos motus 3. 568
movere 3. 853 | 4. 457, 790, 876 | 5. 1172
moveri 1. 336, 342, 376 | 3. 189, 237, 570|4. 234, 353, 365, 758, 772 | 6. 591, 667, 1267
movet 2. 885
movetur 3. 145, 190, 430, 431 | 4. 889
mucrone ancipiti, *duplici extremo* 2. 519
aurum hebeti mucrone retuſum 5. 1273
flexis mucronibus unca 2. 427
mucronum faſtigia 5. 1264
mugit graviter tuba 4. 547
mulcebant 5. 1389
mulcent 3. 143
mulcere 5. 1316
mulcet 2. 422
aëra mulgentes, *agitantes motu* 4. 139
muliebre genus 5. 1354
muliebre 4. 1220| 5. 1020
muliebribus 4. 1046 | 5. 1357
mulier 4. 1047, 1185, 1262 | 5. 825, 1010 | 6. 794
muliebri 4. 1240
muliebria 4. 1100
muliebris 4. 1225
muliercula 4. 1272
multa multaque, *plur.* 1. 203, 401
multa parum, *pauca* 2. 691, 722 | 6. 779, 1064
multangula multis modis 4. 658
multeſima pars 6. 651
multigenis figuris 2. 335
multimodi, *plur.* motus materiaî 3. 869
multimodis, *plurimis modis* 1. 814, 894 | 2. 1054, 1059, 1128| 3. 116, 587, 620| 4. 648, 1148, 1213| 5. 1405 | 6. 994
multiplexque 4. 208
multiplicíſque 2. 162
partibus egregiè multis inferiores 1. 736
mundi 1. 1053 | 2. 181, 1104 |4. 138| 5. 97, 120, 148, 158, 240, 244, 332, 341, 365, 372, 381, 403, 434, 455, 478, 497, 515, 535, 539, 549, 554, 596, 636, 677, 768, 770, 778, 816, 826, 832, 941, 1203, 1211, 1212, 1435| 5. 42, 107, 122, 492, 564, 606, 1105. mœnia 1. 74, 1095 | 2. 1044, 1144| 3. 16| 4. 214 | 5. 120, 372, 455, 1212 | 6. 122. ſidera 1. 788 | 2. 330. ſidera reſpondent in aqua 4. 214
mundis 5. 529, 1344
mundo 4. 1274 | 5. 527, 598
mundum 5. 66, 439
munificat 2. 625
munire 4. 1249
munita, *ſing.* 1. 729|2. 607. *plur.* 2. 7
munita viaî 3. 497
munita ab rebus lethalibus 3. 831
munita fidei 5. 103
munitur vallo eburno India 2. 538
muralique corona 2. 606
murmur 6. 141
murmura 5. 1220|6. 287, 409. Ætnæa 1. 784. ponti 3. 1045. minarum 5. 1192
murmure 1. 70, 277 | 4. 547 | 6. 100, 196
muſa agreſtis 5. 1397. Calliope callida 6. 92
Muſæ, *plur.* 1. 929 | 4. 5
Muſæa mele, *muſicos cantus* 2. 412
Muſæo contingens cuncta lepore 1. 933 | 4. 9
Muſæo dulci contingere melle 1. 946 | 4. 22
Muſam ſylveſtrem, *ſylveſtre carmen* ne ceſſet fundere fiſtula 4. 593
Muſarum 1. 924
muſco 5. 949
muſſabat tacito medicina timore 6. 1177
muſſant 1. 658
muta 2. 625 | 4. 1157 | 5. 1087. metu, *præ metu* 1. 93
mutabilitate 2. 931
mutæ pecudes 5. 1058
mutæq; natantes ſquamigerûm pecudes 2. 342
mutant 1. 678, 687 | 5. 1082
mutantque 1. 768
mutantur 2. 77
mutare 1. 377, 787 | 2. 170, 307| 3. 748|4. 139, 461 | 5. 170, 588
mutareque 1. 667 | 3. 164
mutarentur 1. 167
mutari 2. 1021
mutarique 1. 682
mutarier, *mutari* 1. 802
mutas, *nom.* ſquammigerûm pecudes, *piſces* 2. 1081
mutâſſe 4. 776
mutat 2. 806 | 5. 826, 833
mutata, *ſing.* 3. 768. *plur.* 1. 910, 1023
mutatis, *nom.* 1. 912 | 4. 947
mutato, *nom.* 1. 801 | 3. 755
mutatoque 1. 678, 687
mutatum 1. 671, 792 | 2. 220|

220 | 3. 518, 583
mutatur 2. 748, 798 | 3. 756 | 5. 275
mutatus 2. 769
mutemus cœli amictum 6. 1132
mutentque 2. 1004
mutet 1. 772
mutua, *ſing.* 4. 1194 | 5. 951. *plur.* 3. 346|4.1199. *adv. mutuo* 5. 1099 | 6. 1082
mutua, *mutuo* vivunt mortales 2. 79
fungi mutua, *mutuo pati* 3. 802
è lævo fit mutua, *mutuo* dexter 4. 302. motu mutua,*mutuo* fungi 945
mutuus 4. 1209
myrrhæ odor 2. 503

N.

NActa, *ſing.* 2. 871 | 6. 199
nactæ 4. 1245
madet mens, nant oculi 3. 479
nardi florum, nectar qui naribus halant 2. 847
nares 1. 300|2. 415|3.631| 4. 490, 677, 691|6. 778, 792, 1191
nareſve 3. 550
naribus 1. 406 | 2. 510, 847, 850 | 4. 990| 5. 29, 1075 | 6. 765, 1201
naris 4. 1227, 1249
naſcendum 3. 618
naſcentes 4. 58
naſcentibus 1. 114 | 3. 671
naſci 1. 161 | 2. 1011
naſcimur 3. 986
naſcuntur 4. 498
naſi, *ſing.* primoris acumen tenue 6. 1191
nata, *adj. ſing.* 1. 114 | 2. 436| 3. 709| 4. 775. *plur.* 1. 543 | 2. 732 | 4. 834, 852 | 5. 1033
natæ, *adj. plur.* 5. 71
natali die 3. 711
natans 6. 882
mutæ natantes, *piſces* 2. 342. tonſas natantes 554. campos natantes 5. 489 | 6. 404, 1140
natare 6. 266
nati, *ſubſt. plur.* 3. 908
nativa, *plur.* 1. 755|5.244, 377
nativo 2. 542, 1087|3. 61, 239, 242 |6. 43
nativos animantibus, & mortales eſſe animos 3. 418
nativum 5. 322
nativumque 5. 67
natorum, *ſubſt.* 6. 13
natos, *ſubſt.* 6. 1256
natum, *adj.* 1. 663|4. 832, 833, 848 | 5. 911
natura 1. 16, 26, 51, 52, 57, 113, 132, 195, 200, 217, 225, 237, 264, 282, 304, 322, 329, 331, 364, 420, 433, 447, 458, 504, 552, 574, 596, 608, 620, 623, 633, 798, 849, 916, 961, 1001, 1008, 1012, 1037, 1079 | 2. 23, 208, 224, 237, 242, 313, 369, 378, 400, 583, 645, 757, 817, 878, 944, 1050, 1057, 1071, 1089, 1120, 1138, 1149|3. 23, 29, 35, 131, 168, 186, 192, 204, 213, 232, 236, 238, 242, 274, 303, 324, 329, 530, 560, 624, 670, 708, 712, 789, 821, 826, 843, 856, 944, 987|4. 30, 44, 109, 120, 323, 407, 744, 766, 786, 844, 857, 864, 946, 1082, 1194, 1250| 5. 60, 78, 128, 133, 149, 187, 207, 219, 226, 246, 332, 336, 351, 366, 371, 562, 678, 809, 829, 844, 869, 875, 877, 1027, 1280, 1287, 1353, 1361| 6. 30, 218, 225, 334, 597, 646, 683, 739, 745, 755, 838, 982, 993, 1040, 1066, 1133
naturaque 1. 323, 499 | 2. 232 | 5. 235
tota natura diſſimiles 2. 719
natura perfica, *perficiens cuncta* 2. 1116
naturæ, *ſing.* 1. 72, 149|2. 60 | 3. 93, 310 | 5. 311, 922 | 6. 40, 330, 907, 1009
naturaî, *natura* 1. 1109|2. 302. fœdera 1. 580
naturali 6. 29, 760
naturam 1. 22, 127, 592, 600, 650, 677, 679, 683, 688, 703, 769, 772, 776, 949, 1053 | 2. 20, 168, 397, 533, 664, 705, 713, 850, 876, 937|3. 15, 43, 138, 162, 176, 209, 229, 271, 330, 350, 457, 515, 588, 641, 704, 811, 964, 1016, 1035 | 4. 25, 386, 735, 746, 966|5. 55. 94, 158, 200, 356, 537, 826, 832 | 6. 378, 470, 564, 609, 775, 983, 995. clandeſtinam cæcamque 1. 779
naturam mundi, *mundum* 2. 181
naturam latrare, *poſcere* 2. 17
naturam 3. 321
naturas 1. 711 | 3. 316
natus, *adj.* 2. 223 | 3. 881 | 5. 178 | 6. 171
naves 1. 273 | 5. 999
naufragiis 2. 552
navi 4. 388
navibu', *navibus* 5. 1440
navigerum mare 1. 3
navigia 5. 1446 | 6. 429. clauda 4. 439
navigii 5. 1004
navigiis 5. 334
navim agimus 4. 391. trudit agens magnam magno molimine navim 900
trudit ventus navim, *agit* 6. 1031
navis 4. 895
navita 5. 224
naviter 1. 526
nautæ, *plur.* 4. 965
nautis 4. 434 | 6. 893
nebula 3. 429, 437 | 6. 1119
nebulæ, *plur.* 6. 103
nebulæque, *ſing.* 3. 431. *plur.* 6. 1097
nebulam 3. 384 | 5. 254, 464
nebulas 2. 456 | 6. 476
necare 6. 787
necdum 5. 251

neceſſum

neceſſum 2. 467, 724 | 4. 120, 519, 930, 1066 | 5. 58,377. inteſtinum, *neceſſitatem* 2. 289
mutua nectant inter ſe gaudia 5. 852
nectat 2. 847
nectare 6. 971
nectere 3. 374
nectere votis vota 5. 1201
ratio vera reclamat, negatque 1. 617
neget 1. 704 | 3. 887
negites, *crebro neges* 4. 911
Nemæus hiatus 5. 24
nemora 2. 144 | 5. 42, 953, 990, 1385. avia 2. 346
nempe 1. 386 | 2. 486, 907
nemus 2. 359
nenu, *non*, 3. 200 | 4. 716
Neptuni 6. 1074. corpus acerbum, *mare* 1. 471
Neptunum 1. 654
nequeant 1. 909, 920,936 | 2. 581, 502, 796 | 4.259, 721 | 5. 213
nequeas 1. 314
nequeat 1. 539 | 2. 77,194, 589 | 3. 322, 348, 579, 605 | 5. 90,728, 730, 758, 764, 768, 834 | 6. 64, 1071
nequeo 3. 317
nequeunt 1. 794, 889 | 2. 173, 269, 595, 601 | 3. 551 | 4. 322, 600 | 5.146 | 6. 302, 836, 1011, 1058
nequibunt 2. 381
nequimus 3. 364, 672 | 4. 349
nequirent 6. 105
nequiſſent 4. 1247
nequiſſet 2. 1019
nequit 1. 386 | 3. 399, 442, 562, 789 | 4. 1239 | 5.133, 1445
nervi, *plur.* 1. 663 | 6. 1188
nervis 1. 904 | 2. 811, 867 | 3. 172, 574, 697, 790 | 4. 540, 1108 | 4. 1037 | 5. 134, 926, 1331
nervorum 2. 863
nervos 2. 861 | 3. 218, 489, 566, 691 | 6. 1159, 1204
nervoſa 4. 1154
ratio reddenda, augmen cur neſciat æquor 6. 607
neſcire 3. 1071 | 4. 477
neſcit 4. 471
nexa, *plur.* 1. 405
animam nexam per venas, viſcera, nervos 3. 218. nexantur ab ictu 2. 98
nexilis veſtis 5. 1349
nexum, *adj.* 6. 958
nexus, *plur.* 2. 221, 241, 245
nictantia fulgura flammæ 6. 181
nidor 4. 638. penetrat 2. 682
acri nidore offendit nares 6. 792
nidoris 3. 987
niger 6. 255
nigra, *ſing.* 6. 1198. *plur.* 2. 790
nigra virûm percoctaque ſæcla calore, *Mauri* 6. 722, 1107
nigrai, *nigra* noctis 4.541
nigrant nigro de ſemine nata 2. 732
nigrante colore 2. 792
nigras 3. 52, 841 | 4. 342
nigraſque 4. 379
nigris 2. 790 | 6. 525
nigro 2. 732,763, 823
nigrore mortis omnia ſuffundens 3. 39
nigros fieri nigro de ſemine Cycnos 2. 823
nigrum 2. 767, 811
nigrumque 5. 745
nihilominus ac, *non minus quàm* 3. 96
nihilo majore 5. 577
Nili propter flumina 6. 1112
res redeant ad nilum funditus omnes 1. 674
Nilus in æſtati creſcit 6. 712
nimbi, *plur.* 5. 290
nimbique, *plur.* 6. 520
nimbis 3. 19 | 6. 481
nimborum 4. 173 | 6.252, 510, 524
nimborum tabi arbuſta vacillent 1. 805
concreti nimborum montes 6. 158
nimbos 4. 143
nimboſque 6. 483
nimbos arenæ tollere 6. 700
niger per mare nimbus 6. 255
nimio 6. 1161, 1194. major 5. 565
ningues, *nives* 6. 736, 964
ninguntque roſarum floribus, *in modum nivis roſas ſpargunt* 2. 627
niſu 4. 904. uno 5. 507
niſus, *ſing.* pennarum claudicat inanis 6. 834
niſus, *plur.* pedum, *pedes* 5. 912
nitatur 2. 862
nitentibus 1. 373
nitere luna poteſt 5. 703
nitet cœlum 1. 9
niti 2. 12 | 3. 62 | 5. 311
niti in medium ſummæ, *in centrum* univerſi 1. 1052
in medium, *centrum* 1. 1083
nitidæ, *plur.* fruges ſurgunt 1. 253. creſcunt 2. 189
nitidas fruges 2. 594, 993, 1157
nitido capti lævique lepore 5. 1258
nitidum 6. 795
nitier, *niti* omnia ſurſum 1. 1058
nitore 2. 781, 786, 818 | 4. 542 | 5. 767
nitorem 2. 776, 1031 | 5. 667, 781
nituntur deorſum pondera 6. 335
nives 4. 745 | 6. 106
nix 3. 20 | 5. 674, 1191 | 6. 528
nixa, *plur.* in medium, *in centrum* 1. 1055
nixantem 3. 1013
nixari 6. 836
nixatur, *nititur* quibus fundamentis vita ſaluſque 4. 509
nixibus ex alvo matris natura profundit 5. 225
nixus, *adj.* 5. 907
nobilitas 2. 38
nobilitate 2. 11

noceant

noceant 3. 834
nocentes 2. 1102
nocere 6. 385
nocerent 5. 39
nocte 5. 984 | 6. 252, 625, nimborum 4. 173
noctem 2. 578 | 4. 714 | 6. 1158
noctes 5. 679, 680, 689 | 6. 1178
noctes vigilare 1. 143
noctes pariles agitare diebus 1. 1066
noctes atque dies 2. 12| 3. 62
nocti, *nocte* 6. 1218
noctis 1. 1064| 4. 458 | 5. 972. nigraï 4. 541. ſevera ſilentia 462. ſigna ſevera 5. 1189
noctivagæque faces cœli 5. 1190
noctivagi, *plur.* homines 5. 946
noctivago ſtrepitu Fanorum 4. 586
noctu 3. 384
nocturna, *plur.* 5. 295 | 6. 900
nocturnas 5. 687
nocturnaſque faces cœli 2. 206
nocturnis 2. 26
nocturno 1. 478 | 4. 446, 794, 1002 | 5. 969 | 6. 849
nocturnumque 6. 791
nodis religionum animos exolvere 1. 931 | 4. 7
nodos 4. 1141
nodos diſſolvunt 6. 355
vitales animæ nodos è corpore ſolvit 2. 949
nodoſque 6. 878
ubi anni nodus nocturnas exæquat lucibus umbras 5. 687
noli 4. 387
nomen 2. 996|3. 133, 422| 4. 1051 | 5. 793, 819 |6. 740
nomina 3. 318 | 5. 73, 1040, 1050
utilitas expreſſit nomina rerum 5. 1028
nominat 1. 696
nomine 1. 95|2. 629, 655 | 3. 135|5. 907|6. 2, 297, 371, 908
nominis 3. 78, 243, 280
nominitamus 3. 353
nominitanda, *ſing.* 4. 48. *plur.* 6. 373
nominitant 5. 702
nominitârunt 5. 423
non ſi terra mari miſcebitur, & mare cœlo 3. 854
illud non eſt, ut poſſis 5. 147
non erat, ut fieri poſſet, mirarier unquam 5. 977
nona reddebant lampade vitam 6. 1196
normaque ſi fallax rectis regionibus exit 4. 517
nôrunt 2. 368
noſcas 2. 684, 1006| 4. 126, 158 | 5. 291
noſcere 1. 191 | 2. 831|3. 56, 125, 159, 419, 468, 587, 1068|4. 386, 809|5. 773 | 6. 939
noſſent 4. 1199
noſcit 6. 915
inter ſe nota, *plur.* cluere, *cognita eſſe* 2. 351
notaque, *plur.* 2. 840
notæque *ſubſt. plur.* 6. 220
immortalia mortali ſermone notantes, *mortalia eſſe dicentes* 5. 122
notantur utrinque ancipiti mucrone 2. 519
notare 5. 1042, 1089
notaret 5. 1057
notârunt 5. 694
notata, *ſing.* 5. 583
notatus 5. 611
notemus 1. 701, 913
luna notho, *alieno* lumine luſtrans loca 5. 575
notitiaï, *notitiæ* 2. 123
notitiam 2. 744 | 4. 478, 481, 852 | 5. 125
notities 5. 183, 1056
notumque 2. 366
novando 2. 1146 | 5. 195
novare 2. 1138
novarum 6. 646
novatur rerum ſumma 2. 74
lacte mero mentes percuſſa novellas 1. 262
Solis terra vapore fota novet fœtus 1. 1032
novitas 4. 927 | 5. 816, 941
novitate 2. 969, 1039 | 3. 152, 977 | 5. 928|6. 1101
novitatem 1. 140|2. 494 | 5. 331, 778
novitatis 5. 174, 907
nox 2. 578 | 5. 979
cæca nox iter eripiet 1. 1109
nox obruit caligine terras 5. 649
nox & noctis ſigna ſevera 5. 1189
nox terribili terras caligine texit 6. 852
nox roriferis terram obruit umbris 6. 864
nube 6. 144, 202
nubem 6. 125, 137, 144, 174, 175, 179, 282, 295, 431, 438
nubendi 1. 99
nubes, *ſing.* 6. 149, 159, 326, 1119. *plur.* 3. 736 | 4. 137, 447|5. 130, 287| 6. 97, 99, 101, 115, 173, 205, 249, 271, 360, 401, 454, 472, 479, 483, 499, 506, 508, 520, 627, 734, 1097
nubeſque, *plur.* 5. 254
nubibus 2. 214, 1099 | 4. 183, 909 | 6. 124, 156, 184, 197, 200, 246, 247, 267, 324, 442, 495, 497, 499, 525, 527
nubila, *ſubſt.* 1. 6, 273, 279| 3. 19 | 4. 420, 445 | 5. 467, 645, 674, 1191 | 6. 131, 141, 189, 198, 213, 264, 450, 461, 504, 512, 517, 630, 731. ramoſa 132
nubis 6. 292, 443, 460
nuda, *plur.* 5. 969, 1291
nudantia 5. 1063
nudos 5. 1425
nudum 6. 1171
nudus 5. 224
nullæ, *genit.* 6. 392
numen 2. 614|4. 1232 | 5. 310. Divûm 3. 18
ad numen mentis momenque 3. 145
numero, *nom.* 1. 433, 692| 3. 357 | 4. 52, 124, 181,

1348 | 6. 413
Phrygio numero, *cantu* 2. 620
numero magis innumerali 2. 1085
innumero numero 2. 1053 | 3. 780
numerum 1. 437 | 5. 1400
numerûm, *numerorum* 5. 1408
numerumque 2. 535
numerum innumerabilem 6. 484
in numerumque exultant 2. 631
in numerum armati 2. 636
brachia in numerum jactare 4. 773
in numerum procedere 4. 789
numina 2. 434 | 4. 1226 | 5. 1160 | 6. 69, 1274
numine 1. 155 | 2. 168, 623, 632 | 5. 123 | 6. 56, 90. diverſo *vario nutu* 4. 180
nuncia, *ſing.* 4. 708. *plur.* 6. 76
nutricis 5. 231
nutu 4. 1115 | 5. 1186
Nympharum ſylveſtria templa 5. 947
Nymphaſque 4. 584

O.

Obbruteſcat 3. 544
obducere tenebris terras 5. 775
obducit 5. 208
obeamus 3. 1092
obeat 1. 223, 248
obeſſet 5. 25, 35
obeſt 5. 181
obeunt mortem 4. 1014
obeunt liquore, *aquis merguntur* 4. 442
obhæſit 4. 422
objecta, *ſing.* 5. 548. *plur.* 2. 1033
objectum, *ſubſt.* parmaï daret 4. 845
objiciens 5. 754
obire 3. 1058 | 4. 962, 964 | 5. 617, 774 | 6. 1242
obire ſol videatur 4. 435
obiret 5. 1419
obît, *obiit* 3. 1055
obita morte 1. 136 | 4. 738
obitum 3. 860, 965
obitus, *plur.* ſolis, *occaſus* 5. 707. longos ſiderum 4. 394
oblato ictu 2. 953
oblatum ictum 2. 952
oblectare 2. 363
recta aut obliqua luce percuſſus 2. 799
obliqua, *plur.* meare 2. 247
obliquo lumine luſtrans 5. 692
obliquos motus 2. 245
oblitæ, *plur.* 6. 743
obliti, *plur.* 3. 82
oblivia 3. 840, 1076 | 4. 820 | 6. 1211
obnitier, *obniti* 4. 439
obnixus 6. 558
obortis 6. 869
obortus, *adj.* 6. 686
obretimur 3. 385
obruat 3. 776
obruerent terras caligine 6. 263
obruit 5. 413. nox caligine terras 649. nox terram roriferis umbris 6. 864
obrutus ignis cinere 4. 924
obſcura, *ſing.* 1. 932 | 4. 88. *plur.* 1. 137
obſcuram linguam 1. 640
obſcurum 4. 433
obſederat 4. 346
obſidere 4. 1085
obſidit 4. 352
obſignans 4. 571
obſignatum, *memoria mandatum* 2. 581
obſiſtere 1. 110 | 6. 226, 330. contra 1. 68
obſita, *plur.* 5. 1377
nihil officiunt, obſtantq; 2. 783
obſtare atque officere 1. 338
prohibere obſtareque 1. 972
contrà pugnare, obſtareque 2. 280
obſtat 1. 290 | 3. 26
obſtet 2. 87 | 4. 1143
contra pugnet & obſtet 1. 780 | 2. 793
obſtipa, *plur. curvata* fieri, atque mendosè 4. 519
obſtruere caput ei 5. 753
obſunt 5. 172
obterit 5. 1223
obteritur relligio pedibus ſubjecta 1. 80
obtineat 3. 1002
obtritum 3. 906
obtulerat 5. 958
obtulit 3. 1054
obtundere aures fruſtra 5. 1054
obtundi 6. 398
obtunditur vox 4. 617
obturet cibus amorem edendi 4. 867
obturgeſcit pes 6. 658
obtuſis ceciderunt viribus artus 3. 453
obtuſus angulus 4. 356
obverſa, *ſing.* 2. 806
obverſantur 4. 975, 1055
obvertimus 4. 168
obvius 3. 1054 | 4. 1143 | 5. 403
obvia, *ſing.* 1. 133. *plur.* 2. 85 | 3. 385 | 4. 37, 335, 731, 1209 | 6. 47, 338
occidat, *neut.* 2. 174 | 3. 955
occiderunt, *neut.* 3. 1041
occidet, *neut.* 1. 469
occidit, *neut.* 2. 789 | 3. 416, 1107
occipit 5. 887
occiſis 5. 1135
occultæ, *ſing.* 6. 381
occultas, *nom.* 1. 146
occultâſſe 2. 634
occultè, *adv.* 1. 315
occultis 1. 425
totum prope faucibus occupat amnem 4. 1019
occupat 4. 1044
occupet 1. 391
occurrent nati præripere oſcula 3. 908
occurrere 3. 523
occurri, *infin.* 6. 31
occurrit 4. 783
occurſans 5. 717
octavoque 6. 1195
oculi, *ſing.* 3. 414. *plur.* 1. 311 | 2. 547 | 3. 97, 548, 631 | 4. 112, 118, 325, 386, 600, 760 | 6. 164, 462, 1192. nant 3. 479
oculique, *plur.* 4. 490 | 6.

1114
oculis 1. 219, 269, 856 | 2. 357, 510, 836 | 3. 225, 290, 369, 467, 1038 | 4. 242, 332, 336, 387, 719, 724, 754, 755, 792, 996, 1071 | 5. 578. uſurpare frigora 1. 302
oculiſque 2. 69
oculo 3. 409 | 4. 449
oculorum 1. 325 | 4. 345, 352, 695, 823, 834, 1136 | 5. 102 | 6. 1179
oculos 1. 63, 68, 343, 997 | 2. 112, 731 | 3. 75, 157, 186, 360, 487, 1008 | 4. 218, 253, 258, 278, 286, 329, 331, 340, 380, 426, 488, 733, 757, 806, 976 | 4. 1132 | 6. 183, 659, 923, 1144. paſcere 2. 419
oculoſque 3. 655 | 4. 248, 282 | 5. 723
oculus 3. 148, 550, 563 | 4. 301
ocyus, *adv.* 3. 185. & citiùs 439
odere 3. 73
odioſa 4. 1158, 1183
odium 3. 80 | 5. 1415
odor 2. 503, 678 | 3. 268 | 4. 88, 691 | 6. 802, 805, 952
odorari 4. 230 | 6. 935
odorata, *ſing.* 6. 796
odore 2. 838 | 3. 580 | 4. 683 | 6. 778, 787, 807
odorem 2. 834, 845, 854 | 3. 228, 328 | 4. 686 | 6. 924, 1152, 1215. acrem expiranc 4. 122
odores 1. 299 | 2. 835, 851 | 4. 219. 497, 699 | 6. 810, 978. Panchæos exhalat 417
odoribus 4. 710, 1167 | 5. 739
odoris adjectus nares tangat 4. 677
odorum fluctus volvat ſe 4. 679
offecti, *obſtructi* corporis ſenſus 4. 767
offecto, *obſtructo* lumine 5. 774
offenderit 4. 1173
offendit 4. 295 | 6. 792
offenſando ſemina rerum 2. 1058
offenſare 6. 1051
offenſibus crebris hebeſcere 4. 360
multis offenſibus in remorando hæſitat 6. 332
ex offenſu turbant ſemina 2. 438
in offenſu vita eſt, in *offenſione* 3. 954
offenſus, *ſubſt. ſing. conflictus occurſus* 2. 223
officere 1. 338 | 6. 448
officerent 5. 31
officia 4. 1117
officiatque 1. 976
occurſans, officienſque 5. 717
officiis 2. 605
officimus 4. 373
officium 1. 337, 363 | 4. 855
officiunt obſtantque 2. 783
officiuntur 2. 155
olearum cærula plaga 5. 1372
oleaſter barbigeras juvat uſque capellas 6. 970
olet 4. 705
olivi inolentis 2. 849
leve olivum 6. 1071
tardum cunctatur olivum 2. 392
ollis, *illis* 1. 673 | 2. 63, 1002 | 3. 272 | 4. 178 | 5. 383, 1290, 1389 | 6. 207, 687
omnimodis, *omnibus modis* 2. 488 | 3. 407 | 5. 717, 1023
omnimodis atomis 2. 699
omnimodiſque 5. 191, 426
omnimodus ignis 1. 684
omnigenis, *omnis generis* coloribus 2. 820
omnigenis principiis 5. 441
omnigenos, *omnis generis* colores 2. 758. cœtus 5. 429
omniparens terra 5. 260
terras omniparentes, *quæ pariunt omnia* 2. 705
omnipotens pater 5. 400
onerataque, *plur.* 6. 1271
oneri non eſt 5. 540, 542
onus 3. 1072 | 4. 898
onuſtum 2. 114
opaca, *plur.* domorum 2. 114
opacam tempeſtatem 6. 523
opacos montes 4. 579
opella parva perfunctus 1. 1107
opera 1. 159 | 4. 918
operaî, operæ 4. 620
operam des 6. 1074. conſumere 1080
operas aſſiduas dederint 4. 971
operati, *plur.* 4. 982
operit 4. 1171
opere 5. 1359 | 6. 815
operum 1. 154 | 6. 55, 89
ad ſummas opes emergere 2. 13
opibus 1. 61 | 2. 31, 649 | 5. 1393
opima, *ſing.* 1. 729
opinantes 5. 775, 1319 | 6. 407
opinanti 3. 972
opinatus, *plur. judicia* animi 4. 467
opis 5. 996 | 6. 1239
oportet 1. 778, 1074
oppida 5. 343
fluctibus adverſis oppilare oſtia contra 6. 725
opplent loca liquidis vocibus aves 2. 145
opplet 5. 739
oppleti, *ſing.* 6. 748
opportuna, *ſing.* 3. 238 | 5. 805 | 6. 317
opportunam utilitatem præbet 6. 893
opportunus 5. 605
oppôſta, *plur. oppoſita* 4. 151
oppreſſa, *ſing.* vita gravi ſub relligione 1. 64. cura aliis malis in pectore 5. 1206. *plur.* ſilerent carmina 2. 505
oppreſſu valido 1. 851
oppreſſum ſolem 5. 762
oppreſſus 3. 694
opprimere 6. 265, 285, 407
opprobrium 5. 1293
optârint, *optaverint* 4. 982
optima, *ſing.* 3. 908 | 6. 1084

1084
optimus 6. 1244
opulenti, *plur.* 5. 1121
opus eſt vis infinita 1. 1050
nil principiis opus eſſe colores 2 814
materies opus eſt 3. 980
ora, *plur.* 1. 919|2. 976|3. 470|4. 136, 140, 174, 998, 1102|5. 1318|6. 253, 643, 702. pertorquens 2. 401
ora inumbrant coronis 3. 926
orare dictis 4. 835
oras 1. 936, 968, 979|4. 12. Italiæ terraï 1. 722. terrarum 2. 555|5. 204. luminis 1. 23, 171, 180, 577, 617|5. 225, 779, 1388, 1453. ætheris 4. 216|5. 476, 655, 682. maris 6. 632. Acheruntis 673
orba, *plur.* 2. 837|5. 838
orbata, *ſing.* 2. 355
orbe 2. 543|5. 705, 1165, 1345|6. 629
orbem 2. 613|5, 654, 664, 683, 710. terrarum 2. 657, 1055. luminis 3. 411. terraï 1002. mundi 5. 516. ſolis 765
cæcum lunæ orbem 5. 754
orbes terrarum 2. 1074. ætheris 5. 647. rotarum 6. 550
orbi, *orbe* terrarum 5. 75
volvunt magnos in magnis orbibus annos 5. 643
orbis, *oculor.* 3. 415. terrarum 5. 106. cœli 511. *mundus* 690
Orci tenebras 1. 116. regionibus 6. 762
horriferis accibant vocibus Orcum 5. 994
ordia prima, *primordia* 4. 32
ordine 1. 583, 599, 678, 682, 687, 801, 827, 1021|2. 252, 517, 883, 1013|3. 512, 757, 870|4. 32, 66, 371, 578, 970|5. 186, 419, 421, 678, 731, 735, 1182, 1438|6. 913
ordinibus 1. 895, 899
ordo 1. 686|2. 438, 492, 768|3. 621|5. 65
ore 1. 38, 40|2. 399, 704|3. 496. 662|4. 552, 568, 621, 655|5. 839, 904, 908. 1132, 1378|6. 6, 1152 1173 1226
organici melicos peperêre ſonores 2. 412
organico ſaltu Heliconis 3. 133
oriantur 2. 591
oriebantur 5. 1402
oriens, *adj.* 5. 707
orienti, *adj.* 5. 663
origine 3 332, 772|5. 302, 549, 677
originis 3. 686
origo 4. 161, 836, 1079, 1225|5. 176, 325, 1211, 1360|6. 761
oriri 1. 76, 162, 205, 588|2. 930|3. 789, 983|5. 133
oris, *ſing.* partibus 4. 167. ſapor 489, 497. janua raditur 535. *plur.* 1. 984|5. 583. terrarum 1. 718. ætheris 2. 999|4. 216|5. 144. ætheris 4. 413. ætheriis 5. 86|6. 60
oris 2. 510|4. 1102, 1164
oritur 3. 273, 319|4. 1226
oriundi, *plur.* 2. 990
ornanda, *plur.* 6. 81
ornant 5. 1376
ornata, *plur.* 5. 694
ornatamque 2. 42
ornatum, *adj.* 1. 28
orta, *ſing.* 4. 485, 486, 524
ortæ, *plur.* 4. 90
orti 4. 549
ortu 4. 1236
ortum, *adj.* 5. 1249
ortum, *ſubſt. plur.* 1. 213|5. 212, 697. *adj.* 2. 146, 383, 387|4. 434|6. 909, 1139
os, *oris* 3. 123|4. 223, 862|6. 928
oſcitat 3. 1078
oſcula 4. 1074. 1172, 1187
occurrent oſcula nati præripere 3. 908
oſſa 1. 356, 835, 853, 860|2. 668|3. 124, 566, 1043|4. 738
quorum oſſa tellus amplectitur morte obita 1. 136
oſſaque 1. 864|3. 692
oſſibu', *oſſibus* 1. 836
oſſibus 1. 811, 867|3. 172, 250, 697|5. 925|6. 1258
oſſifragæ, *plur.* 5. 1078
oſtendam 2. 529
oſtendant 1. 584
oſtendebat 1. 65
oſtendere 1. 577|2. 1024
oſtendet 1. 776
oſtendi 2. 93|4. 750|6. 486
oſtendimus 1. 430, 532|3. 811|4. 676|5. 356|6. 774, 994
oſtendit 3. 171
oſtendunt 1. 318
oſtia 6. 715, 725. recluſa 3. 367. recta viarum 4. 92
oſtroque rubenti 2. 35
otia dia 5. 1386
ova 2. 926|5. 800

P.

PAbula 1. 230|2. 995|4. 689, 1056|5. 849. læta 1. 14, 258|2. 364, 596, 874, 1159. dia 5. 942. tondentes 2. 317. larga 5. 867. viva 989
pacatam vitam 5. 1153
pacati, *ſing.* ſtatus aëris 3. 293
pace 1. 32, 58|2. 646, 1092|3. 105|6. 72, 77
pacem 1. 41|5. 1228. animi delibat 3. 24
pacemque 5. 866
paces, *tranquillitates* ventorum 5. 1229
pacis 5. 1154|6. 68
pacta, *plur.* fœdera 3. 782
quo pacto 1. 85, 308, 309, 569, 911|2. 549, 800|3. 258|4. 527, 577, 677|5. 614, 1280|6. 87, 238, 383, 494, 532, 727, 1052
ullo pacto 1. 789|2. 748
hoc

hoc pacto 1. 979 | 6. 120, 172
nullo pacto 1, 1034|2.772, 1051
alio pacto 3. 111 | 5. 1069
pacto fœdere 5. 1441
eodem pacto 6. 961
pædore horrida membra 6. 1262
utrumque palam fieri 2. 565
palam eſt 2. 568
palantes 2. 10 | 4. 579 | 5. 972
palantia ſidera ſolis & lunæ 2. 1030
palati caulas 4. 624, 664. ſine 631
palato 4. 655
palatum 4. 619
παλλάδιον 4. 1154
Palladis 6. 753. Tritonidos almæ 750
pallam 4. 1123
pallentia ſimulacra miris modis 1. 124
pallorem 3. 155
palloribus omnia pingunt 4. 337
de palma quaſi ſummas contendere vires 4. 985
palmas, *manus* 5. 994, 1199
tympana tenta tonant palmis 2. 618
palpebræ cadunt 4. 950
paludes 5. 203
Pan pinea ſemiferi capitis velamina quaſſans 4. 590
panaces 4. 123
Panchæos odores exhalat 2. 417
pandam 1. 50
pandere 5. 55, 1199. agros pingues & paſcua reddere rura 1247
Pandionis populo 6.1141
mare velivolis florebat navibu' pandis 5. 1441
pandit 5. 656
pandunt 6. 358
pangere verſus 1. 25
pango lucida carmina 1. 932 | 4. 8
pannis 6. 1267
pantheræ, *ſing.* 4. 1010
pantherarum 5. 1035
papaveris 3. 197
pappoſque volantes 3.387
parabant 5. 1268
parabat 5. 1147 | 6. 1227
parantur 4. 1125
parare 1. 200, 1007 | 4. 807 | 5. 157
parârunt 5. 1009
parâſſet 1. 552 | 6. 30
parat 4. 804
paratque 4. 786
parata, *ſing.* 2. 1066 | 4. 515. *plur.* 205, 799 | 6. 11, 998
trabes ire paratæ, *plur.* 6. 563
paratur 5. 1350
paravit 4. 803
parce vivere 5. 117
parcit 6. 398
parcus 4. 182
parent, *à parare* 2. 642 | 5. 1265
parentant 3. 51
parentem 1. 90
parentes 3. 85 | 4. 1214
parentibus 2. 642
parentis 1. 100 | 2. 1167
parentum 1. 592 | 2. 605, 663 | 4. 1206| 5. 1016|6. 1254
parere. *à pario* 1. 221 | 4. 1248
parere, *à pareo* 5. 1126
paret 3. 145
pariendi 5. 824
pariles diebus noctes agitare 1. 1066.
parili ratione 2. 374
parit 2. 993, 994 | 5. 235
pariter cum, *ſimul* 3. 446
pariter pariterque 3. 458
pariunt 2. 898
parmaî, *parma* objectum daret 4. 845
pars 1. 462, 598, 611, 1105|2. 98, 912, 1016, 3. 104, 132, 144, 151, 400, 414, 547 | 4. 116, 128, 175, 293, 440, 466, 572, 574, 923, 942, 943, 944 | 2. 252, 256, 289, 550, 1024 | 6. 369, 651, 652, 1165
parta, *plur.* 4. 1122 | 5. 5, 867
parte 1. 89, 438, 668, 807, 843 | 2. 6, 209, 235 | 3. 30, 99, 102, 108, 407, 793 | 4. 305, 321, 430, 554, 725, 828, 930, 1224| 5. 137, 258, 591, 684, 685, 702, 710, 733, 768| 6. 98, 408, 521, 603, 610, 820, 855, 1028, 1207, 1259
partem 1. 293, 612| 2. 441, 1131 | 3. 64, 96, 400, 637, 662, 1060 | 4. 448, 545, 935 | 4. 1043 | 5. 202, 589, 722, 725, 1335| 6. 87, 383, 562, 612, 621, 623, 661, 1039, 1162
partemque 1. 1043
bonam partem in lectum mœrore dabantur 6. 1247
partes 1. 310, 398, 599, 622, 649, 966, 1006 | 2. 92, 130, 208, 211, 486, 491, 508, 825, 828, 909, 1047, 1133 | 3. 97, 125, 255, 512, 516| 533, 640, 659, 669, 718, 810 | 4. 166, 227, 241, 607, 729, 893, 939, 1038, 1085 |5. 205, 241, 245, 355, 438, 440, 470, 478, 495, 641, 646, 683 | 6. 289, 410, 648, 731, 932, 947, 1015, 1030, 1205
parteique 1. 864
Parthi 5. 1309
parti, *parte*, 1. 1104 | 3. 610|4. 518|5. 512, 720 | 6. 557, 694, 721
partibus 1. 182, 218, 220, 595, 604, 610, 616, 619, 625, 651, 655, 861, 995| 2. 154, 484, 1074 | 3. 544, 716 |4. 343|5. 148, 459, 539, 554, 614, 636, 644, 675, 695, 700|6.85, 1109, 1116
partibus egregiè multis inferiores 1. 736
participem, *nom.* 3. 463
participentur ſenſu dentes 3. 692
particulæ, *plur.* 3. 708
particulam 4. 252
particulas 2. 832
particulatim 3. 541
particulis 3. 665
partis 1. 611 | 2. 907

partit

partit 5. 683
partita, *ſing.* 3. 710
turpi parto animum tangere 2. 680
partu 1. 165, 477|2. 1152| 4. 1246
partum, *ſubſt.* 2. 932, 934. *adj.* 5. 863
partus 3. 777 | 4. 1222
parva, *ſing.* 1. 1107|2. 1122| 6. 129. *plur.* 1. 403, 863| 2. 1151 | 4. 938, 1109
parvam 6. 621
parvas 1. 310 | 2. 828 | 6. 454
parvi, *nom. ſing.* nunquam eſt penuria 5. 1118
parvis 1. 187, 840|3. 206, 245, 246, 279 | 4. 814|5. 606, 975 | 6. 329, 352, 1175
magis è parvis 2. 385
parviſque 3. 191
parviſſima, *plur.* corpora 1. 609, 615 | 3. 200
parum multa, *pauca* 2. 691, 722
paſcentes 5. 526
paſcere 2. 705 | 3. 1016. oculos 2. 419
paſci 1. 1089 | 5. 872
paſcit amore avidos viſus 1. 37. æther ſidera 232
paſcua reddere rura 5. 1247
paſcunt corpora pabulis 2. 995
paſſus proceros viaï proferre 4. 825. proferre 875
paſtor 6. 1250
paſtorum 5. 1386
paſtus, *ſubſt. plur.* 6. 1125
pateat 1. 956, 1012
patebant 5. 1318
patefacta, *ſing.* 1. 10 | 4. 892
patefactis 2. 263 | 4. 987
patefactum 5. 596
patefecerat 5. 807
patefecit 4. 346
patefiet omnis cauſa 6. 999
patefit 1. 178
patens 3. 30
patente 6. 1173
patentem 4. 866
patentes 3. 655 | 4. 973|5. 723
patenti cœlo 6. 449
patentia 6. 1178
Pater 4. 1227
pater 2. 991|3. 9 | 5. 400. æther 1. 251
patere *infin.* 1. 251|2. 92 | 6. 467
pateremur 5. 871
paterentur 5. 1052
pateret 5. 448
pateſcit 5. 613
patet 1. 1005|4. 399, 419| 5. 376
pati 3, 809 | 5. 354
patique 2. 291 | 5. 315
patitur 1. 225, 265 | 2. 944
conata patrantur 5. 386
patres 4. 1215
patria, *ſubſt.* 3. 48|6. 1102. *adj. plur.* 3. 9
patriaï, *patria* tempore iniquo 1. 42
patriam, *ſubſt.* 3. 85
patriam terram 2. 641
patrias, *adj.* voces 5. 338
patribus 3. 743 | 4. 1205, 1215
patrii, *ſing.* ſermonis egeſtas 1. 832 | 3. 260
patriis 4. 967 | 6. 909
patrio 1. 95|4. 1205, 1207, 1220 | 6. 297, 908
patris 6. 397
patrius pavor incitat artus 3. 743
patrum 4. 77, 1122
patuli, *ſing.* ſuper æquora mundi 6. 107
patulis ſub naribus fremitum edit ad arma 5. 1075
paventes 5. 974
pavida, *ſing.* 6. 645
pavidæ, *plur.* 2. 44
pavidi, *plur.* 5. 972
pavidis 6. 50
pavidus 5. 1229
pavit 2. 376
pavitant 2. 57 | 3. 90 | 6. 37
tribus vel paulo pluribus 2. 485
pavonis cauda larga cum luce repleta eſt 2. 805
aurea pavonum ſæcla ridenti imbuta lepore 2. 501
pavor 3. 142, 743
pavore 5. 1218
gelidis torpet telis perfixa pavoris 3. 306
paupertas 1. 457 | 6. 1280
paupertate 6. 1253, 1254
vitaï pauſa interjecta eſt 3. 872
pauſa vitaï frigida 3. 943
pauſa 4. 1109
pauſam 1. 748. dare, *quietem* 2. 118
pauxillis atque minutis 1. 835, 836
perquam pauxillis ſeminibus 3. 230
perquam pauxillo minores 5. 590
peccata 3. 839. diu celata in medium dediſſe 5. 1159
pectora 1. 23|2. 622, 1092| 3. 298|5. 75, 936, 1316| 6. 23, 645. *cæca* 2. 14
pectore 1. 414, 475 | 2. 279, 354|3. 57, 81, 294, 299, 921, 998, 1069 | 4. 906, 912, 1264|5. 1, 5, 18, 862, 1206| 6. 33, 74, 391
æternum ſub pectore volnus 2. 638
pectoribus 4. 1260
pectoris 1. 732 | 3. 141
pectus 1. 923|2. 45|3. 909| 4. 1083 | 5. 44, 104 | 6. 1149
pecubus balantibus 6. 1130
pecudes 1. 14, 117, 164, 258|2. 875. *bis* 3. 52 | 4. 1191 | 5. 229, 864, 898, 917, 1058, 1109| 6. 242, 1240
ſquammigerûm pecudes, *piſces* 2. 343. mutaï 1082
pecudes balantes, *oves* 2. 369
pecudes lanigeræ, *oves* 2. 318, 660 | 5. 864. lanigeras 6. 1240
pecudumque 6. 1090, 1125
pecus 5. 1290
pede 4. 792 | 5. 273, 1401| 6. 638

6, 638
pedemque 4. 319
pedes, *plur.* 2. 528
pedetentim 5. 534, 1451
pedibus 1. 79, 201, 316, 1099|2. 329, 356| 3. 27, 527, 616, 1044 | 4. 461, 826, 1118| 5. 543, 1036, 1067, 1138, 1235, 1330 | 6. 604
pedibuſque 5. 1322 | 6. 1189, 1208
peditumque 5. 1328
pedum 3. 4, 390 | 5. 253, 838, 912
pedumque 5. 964
pelage 6. 619
pelageque ſevera 5. 36
pelago 4. 434. materiæ 2. 550
Pellacia Ponti ſubdola, *fallacia maris* 2. 559 | 5. 1002
pellere 2. 219. pede duro terram matrem 5. 1401
pelles 5. 1009, 1422
pellibus 5 952, 1425
pellicere 5. 1003
pelliciat vim ferri 6. 999
pellis 5. 1417 | 6. 1192, 1268
pellit 2. 278
Peloponneſo 6. 585
pendebantur magni 6. 1275
pendent 1. 695 | 6. 50
pendentes 5. 296
pendentia 6. 503
pendentibu' 6. 194, 911
pendere, *à pendeo* 2. 602
pendere, *à pendo* 1. 362|5. 119
pendet 1. 38
penetrabat 5. 1261
penetraleque frigus 1. 495
penetralem ignem 1. 536
fulmineus ignis penetralior, *qui facilius penetrat* 2. 382
penetrant 3. 472 | 4. 546, 666, 723, 734
penetrantibus 4. 723
penetrare 2. 414 | 3. 252, 809| 4. 197, 1104, 1239 | 5. 354, 697|6. 302, 698, 953, 986
penetrareque 2. 459
penetrari 2. 539
penetrat 2. 682 | 4. 617, 704 | 6. 331
penetratque 4. 892
penetrata, *plur.* 1. 530 | 4. 674
penetratum 4. 1239
penetravit 3. 475
penetret 1. 224
pennarum vela remittunt remigii oblitæ 6. 743
pennarum niſus inanis claudicat 6. 834
pennatus graditur zephyrus 5. 367
pennigeri amoris 5. 1074
pennipotentum, *avium* 2. 877 | 5. 787
pennis 2. 822|6. 751, 821. à pennis tremulum petere auxiliatum 5. 1039
penuria 5. 1005, 1118
peperêre 5. 335, 1196
peperit 1. 84 | 5. 812, 1304
pepigêre 1. 1022 | 5. 422
pepulêre 4. 528
pepulit 6. 309
viam per 6. 1262
eſſe utramque ſibi per ſe 1. 507
peragrans 2. 355. mentis ratione 675
peragrat 5. 769
peragravit omne immenſum mente, animoque 1. 75
peragro 1. 925 | 4. 1
percalefacta, *plur.* 6. 177
percaluit 6. 636. vis venti 280
percepit membra hominis fervida febris 6. 804
perciet ſe res ulla 3. 185. aures edictum 4. 567
percipe 2. 335, 730|3. 80| 4. 110, 114, 271, 878| 6. 45, 535, 768. paucis 4. 727
percipiat 5. 604
percipit 6. 985
percipit me voluptas 3. 29
vitæ percipit humanos odium, luciſque videndæ 3. 80
percipit, *excitat* iraï fax 3. 304
percipiunt 4. 733
percita, *plur.* 1. 1024 | 2. 128, 1054 | 3. 33|4. 28 | 5. 189, 424
percita plagis, *pulſa ictibus* 2. 714
percitus 5. 400 | 6. 283, 685
percoctaque, *plur.* 6. 722, 1107
percolatur 2. 474 | 5. 270. virus 6. 635
percoquere 6. 858
perculit 6. 310
terram percoxerat igni 5. 1253
perculſi membra timore 5. 1222
percurrens campos rapido turbine 1. 274
percurrere flumina curſu 1. 1002. calamos unco labro 5. 1406. per mare & terras 6. 668
unco labro calamos percurrit hiantes 4. 592
percurrunt murmura cœlum 5. 1220 | 6. 287
percuſſa, *ſing.* 3. 161 | 5. 703
mentes percuſſa, *ſing.* 1. 262
corda percuſſæ, *plur.* tua vi 1. 13
percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor 1. 922
recta aut obliqua percuſſus luce 2. 799
percutiat 6. 161
percutit animum 2. 885
perdebant lumina 6. 1209
perdelirum 1. 693
perdere 2. 852 | 5. 305
perdiſcere 5. 1050
perdit 3. 358, 359| 4. 812| 5. 1414
perdocti, *plur.* 3. 474
perdocuêre 5. 1437
perducere ſæcla propago non potuiſſet 5. 1026
perductus 4. 542
perduxit 2. 1116
pereant 3. 485
pereat 3. 543, 955
peremta, *ſing.* 4. 44. *plur.* 1. 52 | 5. 38, 321
peremti, *plur.* 3. 1102
peremtum 3. 899| 5. 1025

perennes curſus 5. 80. latices 263. fluvii 464
perenni fronde 1. 119. concilio 3. 805
pereſa, *ſing.* 3. 414. *plur.* 1. 327
pereunt 1. 251, 263, 850, 917 | 2. 1139, 1163 | 3. 344 | 4. 803, 1114 | 5. 411
perfacile 2. 381, 762, 1169 | 6. 531
perfecta, *ſing.* 3. 246. *plur.* 2. 409, 523, 670
perfectis 3. 729
perfecto 1. 98 | 3. 679
perfectum corporis augmen 3. 269
perferre 1. 142 | 3. 343, 579, 1003, 1012 | 5. 315
perfica natura, *perficiens cuncta* 2. 1115
perficiet 1. 612
perfixa deſiderio 2. 360. torpet gelidis telis pavoris 3. 306
perfixo pectore 6. 391
perflant venti nubila 6. 131. ſylvam flamina Cauri 135
perfluctuat artus exos animantum copia 3. 721
perfluere 2. 392
perfluxêre 3. 950
perque forare 5. 1257
perfringens 6. 137
perfringit 6. 349
perfructus, *fruitus* vital præmia 3. 969
perfugium ſibi habebant 5. 1185
præſidium perfugiumq; 5. 1108
perfuncta, *plur.* vita 3. 981
perfunctus 1. 1107
perfundat 5. 595
perfundens luce 2. 147
perfurit pontus 1. 276
perfuſa, *ſing.* 2. 416. *plur.* 2. 820. lepore 4. 80
perfuſum corpus frigore lethi 4. 922
pergam 2. 477, 521 | 3. 179, 421, 423 | 6. 41
Pergama 1. 477
pergas 4. 326
pergat 1. 1079 | 2. 237
ſumere perge, *ſume* 2. 347
perges 3. 961
pergis 1. 17
pergit 2. 945
pergo 1. 931 | 4. 7
pergunt fulmina celeri lapſu 6. 323
perhibemus 4. 654 | 6. 702
perhibere 4. 370
perhibetur 3. 596
perhilum 6. 575
peribit 3. 700
peribunt 1. 761
pericla 3. 776 | 5. 1298
pericli 2. 6 | 6. 602
cladem importare pericli 3. 825 | 5. 370
periclis 1. 60 | 2. 15, 648 | 3. 55, 1089 | 5. 346
periclo 1. 632
periclum 6. 429
pericula 5. 43
perière 3. 953
periiſſe 3. 799
periit 3. 710
perimit 1. 227
perimunt 5. 217
perire 1. 856 | 2. 1011 | 3. 438, 828 | 4. 1129 | 5. 250, 292, 340, 373, 760, 1347 | 6. 813, 1267
periret 1. 219
perit 4. 353, 573, 696, 775
perlabier 5. 765
perlabitur 5. 763. per noſtras acies 4. 249
permagni referre 1. 907 | 4. 1259
permananter 6. 916
permanare 3. 253 | 4. 198
permanat 3. 701 | 6. 952
permanat aquarum liquidus humor 1. 349
permanat frigus ad oſſa 1. 356
permanat calor argentum 1. 495
permanent, *intrent* 1. 123
permanere 3. 699
permenſa, *plur.* cœlum 4. 395
permenſus 6. 1140
permiſcet 6. 363
permiſta, *ſing.* 2. 768 | 3. 643 | 6. 790. *plur.* 2. 989
permiſta cæde calentes 5. 1312
permiſtam animam corpore toto 3. 352
permiſtas 1. 1100
permiſtaſque 5. 1328
permiſtis moribus 3. 749
permiſto 2. 585, 686
permitti, *perferri* longius 4. 692
permota, *plur.* 2. 899
permoti, *plur.* corporis æſtu 5. 1017
permotum mare 6. 726
permulcent 5. 21
permulta, *plur.* 6. 205, 270, 469, 883, 1000
permultaque 2. 2078
permulto, *adv.* minora 5. 545
permultos 4. 975
permutato 1. 827 | 5. 186
pernice chorea 2. 635
pernici ſaltu 5. 560
perniciali diſcidio 1. 452
pernicie 3. 327, 413
pernoſcere 3. 182
pernoſces 1. 1107
perolent rancida cadavera 6. 1153
perparvis ſeminibus nexam animam per venas, nervos 3. 217
perparvum quiddam 5. 588
perpauca exempla 2. 540
perpende acri judicio 2. 1041
perpetiuntur 2. 1138 | 6. 397
perpetua, *ſing.* 3. 13
perpetuam ætatem, *perpetuo* 3. 999
perpetuum 5. 979
in perpetuum, *in longum* ſtans porticus 4. 429
perpetuus ſermo 4. 541
perplexa, *plur.* 5. 451, 453
perplexis figuris 2. 101. elementis 458, 462
perque plicatis, *nom.* 2. 394
perpotet amarum abſynthî laticem 1. 939 | 4. 15
minutis perquam, *maxime* 3. 181
perquamque minutis 3. 188

rotundis

rotundis perquam 3. 188
perquam pauxillis 3. 230
perquam parvis 3. 204
perquam turbida cœli tempeſtas 4. 170
perquam pauxillo minores 5. 590
perquirere 6. 381
perrumpere corpus introitu ſuo 2.407|4.1141
perſcidit nubem 6. 179, 296
perſcindat nubem perfringens impete recto 6. 137
perſcindit nubem 6. 282
perſcinduntur Simulacra 4. 605
perſciſſa, *ſing.* 6. 110
perſcrutari 2. 165
perſectantes 4. 1004
perſederit humor aquai 1. 308
perſentis 4. 25
viſcera perſentiſcunt 3. 250
perſequor rationes 5. 57
perſidit 6. 1124
perſona eripitur, manet res 3. 58
Cretea perſona 4. 298
perſpicere 1. 479 | 6. 379
perſpiciantur 4. 259
perſpiciemus 1. 158
perſpicis 1. 948 | 4. 24
perſpicuum 2. 275
perſuadeat 5. 109
perſubtilem 3. 180
pecudes perſultant pabula læta 1. 14
pertæſum 3. 1074|5. 1149
pertentare 5. 191, 426
graviter pertentat tremor terras 6. 286
perterget, *leviter ferit* pupillas 4. 250, oculos 253, 278
perterricrepo ſonitu dat fragorem 6. 128
perterrita, *plur.* 5. 1315
repetam cœptum pertexere dictis 1.419. dictis inceptum pergam 6. 41
pertoleraſſent 5. 317
pertorquent ora fœdo ſapore 2. 401
pertulit 6. 654
pertundere 4. 1280 | 5. 1267
perturbari 4. 928
perturbârunt 6. 1095
perturbata, *ſing.* 6. 1181
perturbatam 4. 920
perturbatur 4. 676
perturbatus 6. 1278
perturbentur 3. 253
perturbes 2. 773
pertuſum vas 3. 949, 1022
fluxum, pertuſumque 6. 19
pervadere ſummum ætatis finem 1. 556
permananter vis pervalet ejus 6. 916
pervenerit 6. 86, 382
perveniant 4. 938
perveniat 4. 558
pervenit 4. 147, 149, 286| 5. 686 | 6. 1013
perveniunt 5. 572|6. 183, 697
perverſa, *ſing.* 4. 831
perverſe 1. 1068
pervicit 1. 73
pervideamus 1. 955
pervideas 1. 1110 | 2. 89
pervigilii 6. 754
pervincere 5. 100
perque-volare 4. 203
pervolet 2. 1046 | 6. 1058
fulgura cœlum pervolgant, *pervolitant* 2. 163
pervolgant, *percurrunt* nemora 2. 346
ſolis pervolgant lumina cœlum 4. 209
pervolgârit Deûm numina per magnas gentes 5. 1161
pervolitant 6. 952
pervolitantes 2. 346. nemora 2. 144
percuſſit 5. 397
peruſta, *ſing.* 5. 352
pes 3. 96, 111, 653 | 6. 658
peſſum ſubſedere urbes 6. 588
peſte 3. 349
peſtilitas 6. 1130
peſtilitaſque 6. 1095, 1123
peſtis 5. 26
pedibus ventos petebant 5. 1330
petebat 5. 1141. terram genibus 1. 93
petens 1. 41
petentes 3. 86| 5. 802, 1067, 1079
petere 1. 928|3. 662, 1009, 1011 | 4. 4 | 5. 1039 | 6. 71
peteſſens auras 5. 808
peteſſit, *vehementer appetit* 3. 648
petiere 4. 1072
petit 1. 1079|2. 237, 910| 3. 1015, 1080 | 4. 1041, 1092|5. 7, 1034 |6. 420
terræ petitus, *petitio* 3. 173
petulantia 5. 48
petulantibus Euris perſciſſa 6. 110
petulci, *plur.* agni 2. 368
petunt 5. 1132 | 6. 395
Phaëonta 5. 398, 401
Phœbeaque dædala, *varia* carmina 2. 504
Phœbi 1. 740 | 5. 113 | 6. 153
φίλημα 4. 1162
Phrygiaſque catervas 2. 611
ignis Alexandri Phrygio ſub pectore gliſcens 1. 475
Phrygio ſtimulat numero cava tibia mentes 2. 620
Phrygios Curetas 2. 630
picis 6. 256
pictores 3. 629
picturas, *ſubſt.* 5. 1449
picturis textilibus 2. 35
avia Pieridum peragro loca 1. 925 | 4. 1
Pierio carmine ſuaviloquenti 1. 945 | 4. 21
pietas 5. 1197
pietate repletum 2. 1168
pietatem 3. 84
pigraris 1. 411
pigri, *plur.* latices 3. 193
pigrumque rigorem affert Bruma 5. 745
pilæve, *ſing.* 4. 298
pilaî, *pila* 5. 711, 719, 725
pili, *plur.* 5. 786 | 6. 945
pinea, *plur.* 4. 591
pingebant floribus herbas 5. 1395

5. 1395
pingere telluris gremium 2. 375
pingues 1. 258 | 5. 297, 1247
pingueſcere 5. 897
pinniſque 4. 1001
pio bello 5. 382
pira, *plur.* 5. 963
piſces 1. 374, 381 | 3. 786 | 5. 130
pix 3. 1030 | 6. 1071
placabat pectora 5. 936
placata, *ſing.* mente 5. 1202
placato favore 6. 48
placeat 3. 958
placent 4. 1151
placet 5. 1412
placida, *ſing.* pace 6. 72
placidaque quiete 1. 464
placidam pacem 1. 41. vitam 5. 1121, 1153
placidi, *ſing.* pellacia ponti ſubdola 5. 1002. ridet 2. 559
placido aëre 3. 303. pectore 6. 74
placidum ævum 2. 1093
plaga, *ictus* 2. 223 | 3. 819 | 4. 358 | 5. 364, 1219, 1373 | 6. 168, 335. ſequenti 4. 189. rerum nuncia 707
plaga ponti cærula 5. 482
plaga cœli 5. 1094
plagæ, *ſing. ictus* 2. 809, 955. *plur. ictus* 1. 1041, 1049 | 2. 1019 | 4. 938 | 6. 308. manabilis, *penetrabilis* inſtar 805
plagarum, *ictuum* 2. 531 | 3. 813 | 5. 358
plagas, *ictus* 1. 627 | 2. 227, 285, 725 | 4. 264, 1139 | 5. 442
Biſtonias plagas 5. 30
plagis, *ictibus* 1. 529, 635, 1024 | 2. 140, 288, 714, 1111, 1140 | 4. 1063 | 5. 189, 424 | 6. 338, 346, 1001, 1018. *retibus* 5. 1250. percita 2. 128. domare 1143
fluctus plangentes, *verberantes ſaxa* 2. 1154
plangore 5. 931
planguntque 6. 114
plani, *adj.* 3. 1015
planitiem ſpeculi 4. 295
plano campo 5. 950
de plano, *clare* promittere 1. 412
planum facere atque probare 2. 933
plauſtris 6. 547
plebeia, *ſing.* 5. 1428
plebeia in veſte cubandum eſt 2. 36
plena, *ſing.* 6. 129. *plur.* 1. 377 | 4. 163, 1156 | 6. 268, 950, 1049
plenæque, *plur.* ſonoribus aures 6. 1183
plenam 4. 622 | 6. 536
plenior 6. 800
plenis 6. 1083, 1201
pleno 1. 528 | 5. 706
plenum 1. 526
plenus vitæ conviva 3. 951. ac ſatur rerum 973
ſanguine pleti, *plur. repleti* 2. 631
plexa, *plur.* foramina linguæ 4. 625
plexis corollis 5. 1398
plicari 4. 826
plicata, *plur.* 6. 1085
plorantes 5. 1071
ploratus, *plur.* 2. 580
pluere 6. 414
pluit 6. 630
pluma 2. 800 | 5. 786
plumas 3. 387
plumbea glans longo curſu volvenda liqueſcit 6. 177
plumbea fervida fit glans in curſu 6. 305
plumbi 5. 1256
plumbique poteſtas 5. 1241
plumbo 1. 362 | 6. 1077
pluria, *plura* 1. 877 | 2. 1134
quam magis, ita pluria, *quò magis eò plura* 2. 587
pluſculum rationis 4. 620
pluviæ, *ſubſt. plur.* 6. 518, 729. *adj. plur.* 671
pluviiſq; intempeſtivis 6. 1100
pluvium humorem 6. 514
pluvius humor 6. 494
pocula 1. 496, 936 | 3. 926 | 4. 12, 848, 1125 | 5. 950
pœna 4. 1067
pœnarum 3. 1027, 1034 | 5. 1150, 1224
pœnas 1. 112 | 4. 1077 | 5. 119 | 6. 71
Pœni, *plur.* 5. 1302
pœnibat, *pœnitebat* 6. 1238
pœniceo, *punico* colore 5. 939
Pœnis 3. 845
poëtæ, *plur.* 5. 328, 406, 1442 | 6. 754
poëtæ Graiûm docti 2. 600
polire 5. 1449
politis verſibus 6. 81
politos 3. 308
pollens opibus 1. 61 | 2. 649 | 4. 344 | 5. 744. fervore coruſco 6. 236
pollenti pectore 5. 1
pollentia 1. 575, 606
pollere 5. 1412
polum 5. 512
pompam 4. 785
ponam 5. 419
ponas 4. 157
pondera 1. 627, 1027 | 2. 190, 205, 247, 285. 725, 1019 | 5. 442, 545 | 6. 334
pondere 1. 360, 364, 993 | 3. 202, 226, 906 | 4. 903 | 5. 541, 557, 966 | 6. 104, 548, 573, 692, 877, 1056
ponderibus 1. 985, 1075 | 2 87, 218, 231, 239
ponderibuſque 5. 150, 425
ponderis 1. 1077 | 3. 221, 231
pondus 1. 454 | 2. 288 | 3. 215, 1067 | 4. 1246 | 5. 496, 536, 543. argenti 1241
ponebat 6. 1221
ponere 4. 320 | 5. 527, 912
ponit 3. 372 | 5. 621
ponitur 4. 213
pono 3. 4
pontes 1. 286 | 3. 757
ponti æquora 1. 8 | 2. 771 | 4. 412 | 5. 998 | 6. 439, 624. humorem 1. 1084. murmura 3. 1045. gurgite 5. 388. plaga cærula 482. æquore 2. 780 | 6. 628

6. 628
ponti, *maris* pellacia, *fallacia* ſubdola 2. 559 | 5. 1002
è falſo momine ponti 6. 473
pontique, *mariſque* 5. 418
pontum 2. 201, 272
ponto, *mari* 6. 1106
pontus ſævit minaci murmure 1. 277
ponunt 3. 391 | 4. 56
poplitesque procumbunt 4. 950
populi, *ſing.* 6. 1265. *plur.* 5. 1221
populo 3. 1009|4. 568 | 6. 1141
populum 6. 1245
populus 6. 1277
portabant 6. 189
portant 1. 295|4. 445 | 6. 504, 630
arcta naturæ portarum clauſtra confringere 1. 72
portas, *nom.* 1. 317
lethi portas cunctarier ante 3. 67
portat 6. 303
portatur 6. 581
portenta 2. 700|4. 594| 5. 38, 835, 843
porticus, *ſing.* 4. 428
portis 6. 31
in portu clauda navigia videntur maris ignaris 4. 438
poſcere 5. 1085
poſitis 4. 1260
poſitura, *ſubſt.* 1. 686, 818, 908| 2. 760, 1007, 1017, 1020
poſituræ, *ſubſt. plur.* principiorum 2. 946
poſituram, *ſubſt.* 5. 690
poſituris, *ſubſt.* 2. 895
poſitus 6. 1206
poſſedere 5. 263
poſſedit 1. 965|4. 340 | 6. 1048
poſſidat, *poſſideat* 1. 387
poſſideantur 1. 391
poſſideat 5. 610
poſſidet 2. 586 | 4. 331
poſt inde 3. 528
pôſta, *poſita* 1. 1058|3. 870| 6. 763, 965
poſtera, *plur.* 3. 982
poſteraque, *ſing.* 3. 1098
poſterior 4. 350 | 6. 1049
poſteriorque 5. 1413
poſterioribu', *poſterioribus* ſignis 5. 626
poſteriùs, *adv.* 2. 182 | 5. 156, 993, 1112, 1257, 1285 | 6. 827, 1199
poſtes 3. 276 | 4. 1171
poſtibus 3. 370
pôſto, *poſito* 3. 884
poſtrema, *ſing.* 5. 903 | 6. 367
poſtulat 6. 541
poſtulet 2. 492
potans 4. 1093
potat 4. 1121
pote, *poſſibile* 3. 1092
potentem 3. 75
potentes 2. 49|3. 1040 | 5. 1119 | 6. 12
poteſſe, *poſſe* 1. 665|2 225, 1009 | 3. 320
poteſtas 1. 77, 589|2. 286| 3. 247, 264, 270, 278, 287, 335, 410, 557, 599, 674, 680, 856|4. 64, 102, 491 | 5. 43, 90, 566, 878, 1047, 1208, 1241, 1270
poteſtates 2. 587|5. 1238 | 6. 64
poteſtur, *poteſt* 3. 1023
potiri rerum 2. 13
potis 1. 453 | 2. 849, 911, 1095 | 3. 469, 555, 1082, 4. 615, 802, 1235 | 5. 1, 561, 718, 879
potiſſimaque 3. 781
quem terra potita 4. 765
mortis lethiq; potitum 4. 770
potitur primordia 2. 652
potitus ſceptra 3. 1051
potiundi 4. 1069
præbebat 5. 815, 989
præbens 1. 230
præbent 4. 721, 870
præbere 1. 445| 2. 597 | 3. 1004 | 5. 125
tute dictis præbere memento, *audi* 2. 65
præbet 2. 995|4. 273, 418| 5. 583 | 6. 892
præcellere 2. 160
præcepimus 6. 803
præcepit 6. 1048
præceps 3. 37
præcepta 3. 10
præceſſit 4. 836
præciderit 3. 636
præcipere 5. 534
præcipitans imber 6. 291
præcipitant 2. 248 | 4. 1015
præcipitanter currit 3. 1076
præcipitârit, *neut.* 4. 632
præcipitavit 1. 252 | 6. 1038
præcipites, *nom.* 6. 1172
præcipiteſq; *nom.* 2. 279| 4. 512 | 6. 744
præclara, *ſing.* 2. 1031 | 5. 1173. *plur.* reperta 1. 733
præclaram 5. 158
præclaras 6. 417
præclari 4. 1027
præclarius, *nom.* 1. 730
præclaro nomine 6. 2
præclarum 5. 1137
præclarumque 5. 121
effugium præcludere 3. 523
effugium præcludit 1. 954
præcluſa lethi janua menti 3. 829. cœlo 5. 374
præcluſit 1. 322
præconis 4. 568
præcurrere 1. 372
præda 5. 1248
prædaque 5. 1081
prædæ, *ſing.* 5. 873, 958
prædicere 2. 640
prædita, *ſing.* 2. 181, 608. *plur.* 1. 237, 619, 633, 798, 848, 916| 2. 336, 722, 753, 813, 894, 971, 3. 333 | 4. 86, 98, 196, 313|5. 145|6. 218, 739, 760, 982
tanta ſtat prædita culpa 5. 200
prædulce 4. 639
præfracta, *plur.* 1. 891
prælia 1. 639 | 2. 117 | 4. 964, 1003 | 5. 44. miſcent 4. 1007. miſcens 5. 443
prælonga, *plur.* cervi cornua 3. 612
præmeditator, *verb.* 4. 822
præmetuens 3. 1032
præmia 3. 912, 669 | 5. 5, 863, 1150, 1448

properanter 5. 301
propere 6. 148, 842
propinqua, *ſing.* 6. 1216
propinquat terris 5. 629
propior 4. 339 e
propius, *adv.* 5. 709
proponere 3. 627. manibus tepidum tactum 6. 1163
proponit 3. 184, 892
proporro, *ulterius* 2. 978 | 4. 888. *longe* 3. 276,282| e 5. 313
propoſitum, *ſubſt.* 6. 653
proprie 1. 781 | 6. 985
propriis 2. 218 | 5. 769
proprio 2. 311, 845 | 3. 135, 1004 | 4. 1134 | 5. 576, 714
propritim, *proprie* 2. 974
proprium 2. 366, 656 | 3. 358, 840
propulſa 5. 487
proquam largos æſtus 2. 1136
proram 2. 554
proruere 3. 824
proruere ſummam poſſint 5. 369
prorumpere 2. 264
prorumpit 6. 590
prorumpitur in mare venti vis 6. 435
proſcindere terram preſſis aratris 5. 210. ſolum terræ 1294
proſpectu maris in magno 6. 449
proſpicere 2. 1045 | 4. 824
proſtantibus paulum angellis 2. 428
proſternere 6. 242
proſtrata ſiti, proque voluta 6. 1262
proſtrati, *plur.* 2. 29 | 5. 1391
proſtratum 5. 1199
proſtratus 6. 785
protelo plagarum undiq; continuato 2. 531
protelo ſtimulatur fulgure fulgur 4. 191
fati protollere fines 5. 310
protractæque 6. 563
verum protrahere inde 1. 410
protrahere ad geſtum pueros 5. 1030| 4. 1182
protrahit in medium 5. 1387, 1453
protrudere 4. 877
protrudit agitque aëra 4. 247, 281
protruditur paulatim tota moles, atque movetur 4. 889
provehat 4. 195 | 6. 1025
minutatim vitam provexit in altum 5. 1433
providet 4. 883
providit 4. 882
provolat 4. 1238 | 6. 293
provolvi 2. 469
provolvitur 6. 552
proque voluta 6. 1262
promovit immanem vim turbinis 6. 446
proxima 5. 104
proxima ſunt ad vires principiorum 2. 134
prudens 3. 762
pruina 3. 20
pruinæ 5. 217 | 6. 528
pruinam 2. 431
pruinas 2. 514
pruinis rigidis, *frigore* 2. 520
pubeſcere 5. 672
pudens 4. 1157
pudor 6. 1242
pudorem vexare 3. 83
puellas 3. 1021
puellos 4. 1245
puer 3. 762| 5. 223, 882| 4. 1046
pueri 2. 54, 57, 577, 635 | 3. 87, 90, 448| 6. 34, 37| 5. 1016
pueris 1. 256, 935 | 4. 11, 403 | 5. 814, 886| 6. 1254
puerorum ætas improvida ludificetur 1. 938| 4. 14
pueros 5. 1020, 1030
puerum 2. 635
conferre manu certamina pugnæ 4. 841
pugnam 3. 648
pugnant 2. 409, 867
pugnantibus ventis 6. 97
pugnare 2. 280 | 4. 964| 6. 368
pugnas, *nom.* 4. 785, 1003
pugnaſque edere 2. 117
pugnat 5. 728
pugnent 2. 205 | 5. 382
pugnet 1. 780 | 2. 793
pugno 6. 433
pulchra 4. 1118
pulchre degeret ævum 5. 173
pulchri 4. 1227
pulchris 5. 1113
pulchro 5. 1115| 4. 1087
pulchros faſces 5. 1233
pullorum tempeſtivæ dabant examina 5. 1363
in pullos animales vertier ova 2. 926
pullus equæ 3. 763
pulſa, *ſing.* 3. 828| 5. 1095. *plur.* 3. 834 | 5. 373
pulſare 4. 880 | 6. 1051
pulſarent æribus æra 2. 636
pulſarier, *pulſari* 4. 932
pulſatâ 4. 589| 5. 253, 1384
pulveris 3. 382 | 5. 254
pulverulenta 5. 741
pumilio 4. 1155
puncto temporis 1. 1102| 4. 165, 194. tempori' *temporis* 2. 263, 455, 1005. diei 4. 201
puncto tempore 4. 215
puncto in tempore 6. 229
pungere 2. 459
pungunt 4. 629
puniceuſque color 2. 829
pupillas perterget 4. 250. interfodiunt leonum 720
puppim 4. 390
pupula 2. 810 | 3. 409
pura, *plur.* 4. 1074| 5. 506
puramque 1. 507
liquidam, puramque voluptatem 3. 40
purgat 4. 342
purgatum pectus 5. 44
purgavit pectora veridicis dictis 6. 23
puri, *plur.* 5. 449
puro 5. 18 | 5. 399
puroque 1. 647 | 2. 781
purpura 2. 829 | 5. 1422. Melibœa 2. 500
purpurea 5. 1427
purpureai 2. 51
purpureuſque colos conchylî 6. 1072
purum 1. 659 aëra 4. 328
purumque 1. 776, 1029
puſi 4. 1029

puta 4. 1068
putabant 5. 1177, 1178, 1333
putabis 5. 22
putamus 6. 1004
putanda, *ſing.* 3. 232
putandos 2. 616
putandum 2. 39, 193, 699, 808, 1051 | 3. 311, 668, 686, 688, 803, 939 | 4. 117, 680, 777, 920 | 5. 303, 642, 751 | 6. 245, 261, 540, 665, 905
putant 4. 1229 | 6. 851
putantur 2. 426 | 4. 1258 | 6. 765
putare 3. 802 | 5. 160, 1040 | 6. 68
putari 1. 767 | 2. 908 | 5. 240
putârunt 1. 636, 706, 709 | 3. 98
putas 1. 770, 915 | 2. 79 | 3. 532, 698
putat 1. 393, 839, 842 | 4. 471, 1133
putealibus lymphis 6. 1172
puteis 6. 840
putemus 5. 82
putentur 1. 347 | 4. 595 | 5. 125, 1044
puteos 6. 847
putes 1. 198 | 2. 410, 414, 470, 717, 841, 1009 | 4. 130 | 5. 118
putet 1. 876
putetur 1. 866 | 5. 128, 755
putre corpus 3. 583
putrefacta 2. 897
putreſque ruinas dabunt 2. 1145
putreſcat 3. 884
putreſcere ſaxa 5. 308
putreſcit 5. 830
putri corpore 3. 774
putribus glebis terrarum 5. 143
putricavâ 2. 859
terram intempeſtivos cum putror cepit ob imbres 2. 928
tellus humida putrorem nacta eſt intempeſtivis ex imbribus 2. 871. intempeſtivis pluviiſque & ſolibus icta 6. 1099
pyropo rubro 2. 802
Pythia quæ tripode ex Phœbi lauroque profatur 1. 740 | 5. 113

Q.

QUadrata 4. 237, 504, 657
quadrataſque turres 4. 354
quadrato 2. 779
quadratum 2. 778, 784
quadratum tenramus, *rem quadratam tangimus* 4. 235
quadrupedes 6. 757
quadrupedum 2. 536 | 4. 1258 | 5. 787, 1201
quæram 1. 980 | 3. 761 | 4. 476
quærebant 5. 972
quærendum 3. 726, 922
quærentem 1. 144
quærenteſque 5. 521 | 6. 199
quærere 1. 333 | 3. 10, 848 | 4. 966
quæres 1. 104
quæremus 1. 370 | 4. 580
quæris 3. 954
quærit 2. 1043 | 3. 515, 1079 | 4. 857 | 5. 883
quæritur 4. 780
quærunt 2. 978 | 4. 465, 709 | 5. 232
quæruntur 4. 778
prece quæſit, *orat* 5. 1228
quæſita, *plur.* 2. 729 | 5. 214
quæſitaque, *plur.* 5. 5
quam, *quantum* 1. 921 | 2. 334, 335
quamde, *quam, partic.* 1. 641
quaſi ſi 4. 1008
quaſi vero 6. 971
quaſſans 4. 591
caput quaſſans grandis ſuſpirat arator 2. 1164
quaſſatis, *nom.* vaſis 3. 435
quaſſatum viribus ævi corpus 3. 452
quatientes 2. 632 | 5. 1314
valido quatientes impete 2. 326
quatiunt terrifico ſonitu cœleſtia templa 6. 387
quatiuntur tonitru cærula cœli 6. 95
queratur 3. 968
quercus glandiferas 5. 937
querela 4. 1175 | 6. 1157
laſſorum vox mixta voce querelæ 6. 1243
querelam liquidam tollunt 4. 550
querelas 967 | 4. 588 | 5. 1383
querelis 2. 358 | 6. 15
queruntur 3. 77
quierint 5. 1346
quierit 6. 855
quies 2. 94 | 3. 212
quieſcant 1. 31
quieſcat 5. 535
quieſcunt 3. 933 | 4. 767
quièſſet, *quieviſſet* 1. 346
quietæ, *plur.* 3. 18
quiete 1. 464 | 2. 310 | 3. 1051 | 4. 456, 987, 988
quietem 3. 923, 952 | 4. 905 | 5. 981
quietes intectas fronde canes naribus inveniunt 1. 406
quieti, *ſubſt.* 4. 846
quietos 5. 169 | 6. 72
quietum 2. 238 | 5. 1126
quingentos 4. 411
quinque 3. 626 | 4. 304 | 5. 912
quiſſe, *quiviſſe* 5. 1044, 1421
quit 3. 553, 646 | 5. 153 | 6. 430, 554
quod non conſuevimus uti 6. 1134

R.

RAbie diſtricta minantur 5. 1064
rabiei 4. 1076
rabies 4. 1110
radentes 6. 117
radentia flumina ripas rodunt 5. 257
radere 5. 1266
radiantia ſidera mundi 4. 214
radiari ſolis lumina 5. 462
radiatum inſigne diei 5. 699

radices

radices ſaxi 2. 102. montis 6. 695
radicibus 1. 353 | 3. 326, 562 | 5. 555, 806
flammeus ardor exederat ſylvas ab radicibus 5. 1253
arbuſta evolvens radicibus haurit ab imis 6. 140
radicitus evelli mala 3. 311
radicitus è vita ſe tollit 3. 890
radii, *plur.* 1. 148 | 2. 59 | 3. 92 | 5. 485, 1352 | 6. 39
radiis 2. 125 | 5. 658, 703, 754 | 6. 272, 523, 618, 737, 860, 869, 874, 964
radiiſque 6. 268, 390
radiorum 2. 116 | 4. 376 | 5. 612
radiorum, *ſolis* verberibus 5. 1103
radios inſertim fundunt 2. 114. interrumpat 5. 766
radios inter quaſi rumpere lucis 5. 288
raditur oris janua viis expletis 4. 535
ramenta ferri 6. 1043
rami, *plur.* 5. 1099, 1283
ramique, *plur.* 1. 253 | 6. 135
ramis 2. 30 | 5. 1364, 1392
ramos 1. 354, 1092 | 2. 702 | 5. 934, 1096
ramoſa, *ſing.* arbor 5. 1095. *plur.* nubila, atque aſpera 6. 132
ramoſis principiis, *atomis ramos habentibus* 2. 446
rancenti, *putrido* jam viſcere cadavera vermes expirant 3. 719
rancida, *plur.* cadavera perolent 6. 1135
rapaces fluvios 1. 18. fallaces 3. 650. amnes 5. 342
rapax vis ſolis equorum 5. 398
incomitata rapi certabant funera vaſta 6. 1223
rapique 2. 275
rapidas undas 4. 423. vires 5. 624
rapidi, *plur.* leones 4. 716. ætheris æſtus 5. 520. fremitus 1192
rapidis canibus 5. 890
rapido percurrens turbine campos 1. 274
rapidoque rotantia turbine portant 1. 295
rapidos tranant amnes 1. 15
rapidum mare 1. 721
rapidus turbo 6. 668
rapit 2. 279
raptam Tyndaridem 1. 465
raptant turbine 1. 280
raptavit 5. 399
raptim terra ſe pedibus ſubducat 1. 1099. plani petit æquora campi 3. 1015
pedibus raptim tellus ſubtracta 6. 604
rara, *ſing.* 3. 236 | 5. 196 | 6. 862. *plur.* 2. 532, 859 | 3. 377 | 4. 458 | 5. 445
rara corporis 5. 734. viarum 6. 331
raræ foramina linguæ 4. 625
raras 1. 744
rareque facit, rarefacitq; 6. 232
rarefacta, *plur.* 2. 1139
rarefactum 3. 443
rarefecit 6. 870
rarefieri 1. 649
rareſcit 5. 863, 890 | 6. 875, humor ab æſtu 841
rareſcunt 6. 213, 512
rarique, *plur.* 1. 657
rarior 6. 1022
rariſque, *plur.* 1. 659
rarum aëra 2. 106
rarus 3. 445
avius à vera ratione 2. 229
ratione animi 2. 1043
id non ab nulla ratione videtur 4. 10
quò ratione feruntur 4. 448
rationem exſpuere ex animo 2. 1040
rationes 1. 106 | 5. 56, 1182
rationi 3. 522
rationibus 2. 169, 178 | 5. 197
rationis 1. 82 | 3. 44 | 4. 505, 620 | 5. 65, 1210. egeſtas 2. 52
rauca, *ſing.* 4. 536. *plur.* 6. 751
raucas 6. 1187
rauciſonoque cantu 2. 610
rauciſonos cantus 5. 1083
raucum reboat 4. 548
reamur 2. 951 | 4. 41 | 5. 79 | 6. 250, 764
reantur 6. 600
rearis 1. 81, 653 | 2. 730 | 4. 171 | 5. 115, 248 | 6. 535
reboant citharis templa 2. 28
reboat 4. 548
recidere 1. 857 | 5. 281 | 1. 1062
recedant 4. 63, 100
recedas 4. 321
recedat à lapide hoc ferri natura 6. 1040
recedens 2. 1101
recedere 2. 1127 | 4. 699, 858
recedis ut plenus vitæ conviva 3. 951
recedit 2. 229, 1118 | 3. 1010
recedunt 2. 1112 | 3. 833 | 4. 131, 741
recellit retro 6. 572
receperat 6. 22
recepit 2. 992 | 6. 145
recepta, *plur.* 2. 110
receptant 2. 1000
receptat 3. 504
receptent 1. 668
receptum, *adj.* 1. 378
paulum receſſeris ab re 1. 411
receſſerit 3. 725
receſſit 3. 213, 440, 716 | 4. 915 | 5. 414
recipit 3. 240 | 6. 573. res recreari 5. 324
recipitque 5. 321
reclamat ratio vera 1. 617
recluſa, *plur.* oſtia 3. 367
recluſis foribus 3. 361
recreat 4. 866
recreata, *ſing.* 1. 941 | 4. 17
recreaverunt 6. 3
recreavit 5. 405

recreetque 5. 278
recreſcit 5. 261
recta regione viaï 2. 249
recto curſu 6. 27. impete 137
rectoque foras emittimus ore 4. 552
rectum per inane feruntur corpora 2. 217, 226
recubantem 1. 39
recumbit 6. 794
longe, longeque recurſant 2. 105
reddant 2. 1005 | 4. 578, 1231
reddantur 4. 108
reddat 1. 1010
reddatque 6. 1122
redde 3. 132
reddebant 6. 1196
reddenda, *ſing.* 6. 607
reddere 1. 210 | 2. 179, 228, 762, 882, 986 | 3. 179, 259 | 4. 129, 150, 176, 463, 506, 576, 581 | 5. 198, 715, 1167, 1247 | 6. 608, 855, 918
reddetur 6. 998
reddi 1. 567, 573
reddidit 3. 656 | 6. 1137
reddit 4. 311, 575 | 5. 746 | 6. 911
reddita, *ſing.* 1. 204, 578, 629 | 2. 64, 95, 141, 757 | 4. 179, 765 | 4. 619. *plur.* 2. 511, 679 | 4. 324 | 6. 533, 981
redditus 6. 493
redducere 5. 1336
reddunda, *ſing.* 1. 54 | 5. 67
reddunt 4. 106, 291 | 6. 812
redeant 1. 674, 797 | 2. 755, 863 | 4. 994
redegerit 3. 860
redegit 5. 404, 875
redeo 5. 778
redeunt 1. 250 | 3. 1019 | 4. 1017 | 6. 570, 871
redeuntibus 5. 312
redibant 6. 1246
redibat 5. 1140
redigantur 1. 791 | 2. 751
redimire 5. 1393
rediret 4. 32
rediſſent 1. 542
redit 1. 249 | 3. 501, 594, 923 | 4. 1110 | 6. 637
redolere 4. 700
reductum 1. 229
reducunt 4. 990
redundat 6. 712
redundet 5. 602
refecta, *ſing.* 1. 236
refelli 4. 481
referant 4. 1212
referemus 1. 700
referentes 1. 425
nil referret 1. 681
referri 4. 323
referunt 2. 633
referuntur 5. 87 | 6. 61
refugiſſe 3. 69
refici 1. 558, 563
reficit 1. 264
ducitur, atq; reflatur aër 4. 936
reflexæ, *plur.* 4. 444
refracta, *plur.* 4. 442
refrænat 1. 850 | 4. 1078 | 6. 530
refrænat auctum natura 2. 1120
refrænatur 2. 283
refrænatus relligione 5. 115
refrænavit 2. 276
refrænet 6. 567
refrigeſcit cunctando plaga per auras 4. 707
refulget 2. 779
refutans 5. 726
refutant 2. 866
refutatu ancipiti convincere falſum 3. 524
regem 1. 95
regere 2. 1094 | 3. 165 | 5. 1127
reges, *nom.* 2. 49 | 3. 1040 | 4. 1007 | 5. 1108
regeſque, *nom.* 5. 1221
regibus 5. 1135
regigni 5. 245
conſilium vitæ, regimenque locatum eſt in mente 3. 95
regio 1. 728 | 5. 805
regione 1. 957, 1040, 1072 | 2. 534 | 3. 609 | 4. 375, 706, 787, 1255 | 5. 535 | 6. 66, 723, 742. viaï 2. 249. loci 260, 293. in pectoris 3. 141
è regione 6. 343. loci 833. quà 823
regionem 6. 732
regionibus 1. 65, 470, 964 | 3. 617 | 6. 119, 414, 762, 892
norma ſi rectis regionibus exit 4. 517
regit 4. 901
regna 3. 848 | 5. 1127
regnavit 5. 396
regni 2. 38
regnum 6 54
regulà 4. 516
reguntur 2. 262
terra fumans humorem tota rehalat 6 522
rei. *ſubſt.* 1. 689 | 2. 111, 236. 548 | 3. 931 | 4. 883 | 6. 392, 918
rejecta, *ſing.* 4. 286, 574. *plur.* 1. 109
rejectæ, *plur.* crebro repulſu 4 106
rejectant voces ad ſidera mundi 2. 330
rejicere 2. 713
rejiciat 5. 640 | 6. 80
rejicit 1. 35
relatus 5. 685
relaxant vincla 6. 355
relaxat nodos 6. 878
relicta 4. 526 | 5. 500, 1415
relicti 3. 343
relictis 3. 1084
relinquas 1. 48. 516 | 3. 412. mirari 6. 654
relinquat 1. 704
relinquebant volucres ova 5. 800
relinquere 1. 659 | 3. 613
relinqui 1. 447, 657 | 4. 43 | 5. 625
relinquit 1. 966 | 3. 40, 124. 309 | 5. 300
relinquunt 1. 744 | 5. 1238
reliquas 4. 973
reliquit 3. 1038 | 4. 1130 | 5. 64
reliquo 1. 561 | 3. 648
rellatum 2. 1000
relligio 1. 79, 84, 102 | 6. 1274
relligione 1. 64 | 2. 680 | 5. 115
relligionem 3. 54
relligiones 2. 43 | 5. 87 | 6. 61
relligionibus 1. 110

arctis relligionum nodis animos exolvere 1.931 | 4. 7
relliquiæ 2. 954
relliquiarum 1. 1102
relliquias 3. 656 | 6. 825
remanat 5. 270 | 6. 635
remanebat 6. 1276
remanent 1. 247
remaneret 4. 923
remanſit 3. 403
remanſe 3. 69
in remeando 4. 724
remedî 6. 1224
remenſum 2. 515
remigii pennarum oblitæ, aves vela remittunt 6. 743
remigrant 2. 965
reminiſcaris 6. 649
reminiſcere 2. 89
membris manare remiſſis 5. 850
remittant 2. 1125
remittis 6. 67
remittit 2. 199
remittunt 4. 314 | 6. 743
in remorando multis offenſibus hæſitat 6. 332
remorantur 2. 74 | 6. 717
remorari 2. 564
remoratur 2. 157
remordent peccata præteritis annis admiſſa 3. 839
remordet 4. 1128
remorum pars edita ſuprà rorem ſalis 4. 441
remota, *ſing.* 4. 254, 271, 289 | 5. 149. *plur.* 2. 838 | 4. 306 | 5. 579
remotæ, *plur.* 4. 811
remotis 2. 534 | 3. 405
remotum 3. 835 | 5. 126, 837 | 6. 853
removet 3. 895
à vita natura removit 5. 351
de nihilo renata vireſcat copia rerum 1. 675, 758
renideſcit ære tellus 2. 328
domus argento fulgens auroque renidet 2. 27
renovare 6. 1074
renovent 2. 591
renutant 4. 604
renutat 3. 351
reparandis 1. 548
reparare 1. 551, 624 | 3. 978 | 5. 667
reparari 1. 561, 1036 | 5. 733
repentis itum animalis 3. 389
reperire 2. 849 | 3. 318, 999, 1063 | 4. 1112 | 5. 846 | 6. 531, 1078
reperiri 1. 489 | 6. 1248
reperirier, *reperiri* 4. 482
reperta, *ſing.* 1. 248, 433, 505 | 2. 525 | 3. 131, 204, 238 | 5. 60, 336, 1280, 1285, 1385, 1413. *plur.* 1. 137, 733 | 3. 420 | 4. 850 | 5. 13, 839, 1443 | 6. 7
repertam 5. 1418
repertis 5. 2
repertores doctrinarum, atque leporum 3. 1049
repertum 1. 953 | 5. 1112 | 1240, 1278 | 6. 5
repertus 5. 337
repetam cœptum pertexere dictis 1. 419. commemorare 6. 936
repetentia 3. 863
repetunt 1. 782 | 4. 792
repit paullatim nubes 6. 1119
repitque 6. 661
replebat 5. 990
replent 6. 718
replerat 6. 1270
repleti 2. 535
repleta, *ſing.* 2. 805 | 5. 41. *plur.* 4. 630
repletum 2. 1168
repletur 1. 395 | 4. 373, 379 | 5. 812
repletus 6. 259
replevit 4. 345
reponit 5. 684
reponunt 3. 105
repoſcit 2. 369
repoſco 6. 920
repoſcunt 4. 659
repôſta 1. 36 | 3. 347
reprehendere 3. 598 | 4. 488 | 6. 568
reprendere 4. 500
reptant lanigeræ pecudes 2. 318
repugnant 5. 1036, 1081
repugnat 1. 694 | 3. 354 | 4. 1081, 1262
repulſa 2. 129, 644
repulſantes 4. 583
repulſanti 4. 912
repulſi 6. 570
aſſiduo crebroque repulſu 4. 105
repulſum à vera ratione longè 1. 879. nimis 5. 407. procul 6. 767
reputas 3. 724
requies 1. 991 | 4. 228 | 6. 93, 933, 1176
requieſcere 1. 1058
requirant 6. 260
requiras 5. 1090
requirit 2. 23, 366 | 3. 932
requiro 1. 646
requirunt 1. 641
reſcindere vias 2. 406. validas ævi leges 5. 59
reſerata viget genitalis aura FavonI 1. 11
reſervans 1. 608 | 5. 857
reſidere 2. 1009 | 3. 399
reſidit 2. 283 | 5. 1424
reſilire 1. 1045 | 4. 324, 689
reſiſtat 5. 208
reſolvant 2. 62
reſolvat 1. 52, 416
reſolvi 1. 622, 1054 | 5. 771
reſolvit 6. 966
reſoluta corpora, & in aëra verſa 5. 279
reſoluto 3. 575
reſorbet 6. 695, 1053
reſpectabant 5. 973
reſpectans 6. 1232
reſpectat 5. 376
reſpice 3. 985
reſpicere 5. 1444
reſpicias 3. 867
reſpiciunt 4. 1152
reſpirant 6. 569
reſpirent venti 6. 567
reſpondemus 3. 963
reſpondent 4. 168, 214
reſponſa ex adyto cordis dedere 1. 738
reſpuat tignahumor aquæ 2. 197
reſpuere ictus 3. 808 | 5. 353
reſpuis ex animo 6. 67
ab ſe reſpuit 6. 1052
lumen per cornu tranſit, at imber

at imber reſpuitur 2. 389
reſtandi 1. 111
reſtant 3. 960 | 6. 81
reſtantia clauſtris 2. 450
reſtat 3. 546, 1088 | 6. 1081
reſtet 1. 1004 | 5. 228
reſtinguere 5. 121
reſtingui 4. 1080
reſtinguit 4. 871
reſultant 2. 97, 100
reſupini, *ſing.* ſpiritus ore 1. 38
retentant cœlum à terris 2. 728
retexens 5. 268, 390
retexit 1. 530
retibus 4. 1140
retinebit 5. 179
retinent 4. 415
retinentque 2. 663
retinentes 1. 496
retinentia 2. 25
actarum rerum retinentia, *recordatio* 3. 675
retinentur 2. 453
retinere 3. 119, 257 | 4. 1059 | 6. 518
retineri 2. 467
retorta, *ſing.* 3. 30
retractant 4. 1193
retractis 6. 481
retractet 4. 1263
retrahuntur 2. 154
retribuat 5. 278
retrocita 4. 548
retulerunt 6. 672
retuſum 5. 1273
revelli 1. 602
reverentur fulgorem ab auro 2. 50
revertens 5. 615, 657
reverti 1. 238, 757, 785 | 2. 129, 960 | 4. 322, 443 | 5. 634
revertit 3. 1074 | 5. 1152
revicta 1. 587
revictæ vires cadunt 5. 410
revincent oculi nares 4. 490
revincta, *ſing.* 5. 554
reviſit 3. 1080 | 4. 1110
crebra reviſit ad ſtabulum 2. 360
noſtros oculos rejecta reviſit 4. 286
reviſunt 4. 394. ad hanc 5. 635
revocantes 3. 469
revocare 2. 956 | 3. 928 | 6. 291
revocari 1. 267, 545
revocatum 4. 1236
revocatur ad diluvium imbribus 5. 256
ſurſum revomit magis, atque remittit 2. 199
ῥαδινὴ 4. 1160
ricta, *rictus* 5. 1063
rictum inhorrebat 6. 1193
ridebat 5. 1394
rident 1. 8 | 4. 1118
ridenti imbuta lepore 2. 501
ex non ridentibus auctus 2. 985
ridentibus undis pellicere in fraudem 5. 1003
ridere 2. 982, 985
ſubdola ridet placidi pellacia ponti 2. 559
ridicula hæc, ludibriaque eſſe videmus 2. 46
ridit 3. 22
rigando 5. 594
rigantque 6. 612
rigantes 6. 520
rigantur 4. 1023
rigare cœlum 4. 203
rigat Ægyptum Nilus 6. 714
rigere frigore 3. 904
riget, *à rigare* 5. 602
rigida morte ſtrati jacebant 6. 1194
rigidas 5. 763
rigidis pruinis 2. 520
rigidum frigus 1. 356
rigor auri conlabefactatus ſolvitur æſtu 1. 493
rigorem 5. 639, 745
rigoris 6. 306, 367
ripas 2. 345 | 5. 257
ripis 2. 362
riſu tremulo concuſſa cachinnent 1. 918
riſus 4. 1133 | 5. 1402
ritè 1. 496
ritu 4. 1258 | 5. 118, 921 | 6. 1153. volucrum flammarum 1. 1095
rivos 5. 1371
rivum 2. 30 | 5. 1392
argenti rivus & auri 5. 1255
rixantes 6. 1284
robora 5. 818, 893. *ligna* 4. 54
duri robora ferri 2. 449
roborat 4. 1032 | 6. 341
robore ſaxi 1. 881
robur 3. 1030. adnltum frangit 2. 1130
robuſtis 3. 450
robuſtus 5. 931 | 5. 1251
roditur 5. 259
rodunt 5. 257
rogârunt 6. 3
rogorum 6. 1281
Romanis 1. 41
Romulidarum 4. 687
rorantes ora lacrimis 3. 470
rorantibus lacrimis 2. 976
rore 1. 497, 777 | 5. 462
rore recenti gemmantes herbæ 2. 319
herbæ rore vigentes 2. 361
rorem ſolis, *aquam maris* 4. 440
roremque liquorum 1. 771
roriferis terram nox obruit umbris 6. 864
ros 1. 1191
roſam 1. 175
roſarum floribus 2. 627
roſea face ſol inferret lumina cœlo 5. 974
roſea ſol lampade lucens 5. 609
roſeam auroram 5. 655
rota, *nom.* 5. 433, 565
rotantque 6. 201
rapido rotantia turbine portant 1. 295
rotarum orbes 6. 550
rotas 3. 650 | 5. 517
rotunda, *plur.* 4. 363, 505, 958
rotundæ, *plur.* 4. 355
rotundis 2. 402, 451, 457, 465, 466 | 3. 187, 196, 206 | 5. 456
ruant cœli tonitralia templa ſupernè 1. 1098
ruantque 4. 521
ruat ratio omnis 4. 510
rubeant 6. 209
rubent 5. 463
rubentes 6. 1144

rubenti 2. 35
ruber 4. 1044
rubere 6. 1164
rubro 2. 802
rubrum 4. 406
ruebant ad terram minanti mente 5. 1324
ruere 4. 495, 521 | 5. 308, 314
ruet moles, & machina Mundi 5. 97
ruina 3. 583 | 4. 940 | 6. 155, 606
ruinas 1. 741, 1100 | 5. 348 | 6. 571, 801. putres dabunt 2. 1145
permiſtas dabant equitum peditumq; ruinas 5. 1328
ruinis 6. 543. complere 599
ruit, *neut.* 1. 290. *act.* ingentes naves 1. 273. arenam 6. 726
rumpat fœdera 2. 254
rumpere 6. 431. vincula amicitiaï 3. 84
rumpi taciturna ſilentia 4. 587
rumpunt pectora fremitu 3. 298
rupes, *plur.* 5. 203 | 6. 538
rupta, *ſing.* 5. 300
paſcua reddere rura 5. 1247
ruſſaque vela 4. 73
ruuntque impetibus crebris 1. 293

S.

SAccatum humorem 4. 1022
ſacer 6. 660, 1165
ſacra, *ſubſt.* 5. 1162, 1163
ſacrorum ſolemni more perfecto 1. 97
antiquo more ſacrorum 2. 610
ſæcla, *ſecula* 3. 961, 1103
ſæcla, *ſpecies* 1. 21 | 2. 173, 1112, 1152 | 5. 848, 853, 860, 864, 986, 1026, 1083
ſæcla vitalia 1. 203
ſæcla hominum, *genera* 1. 468 | 5. 340
mortalia ſæcla, *animalia* 1. 1091 | 2. 1153 | 5. 789, 1168, 1237
ſæcla animantum 2. 77
ſæcla, *gens* pavonum aurea ridenti lepore imbuta 2. 502
ſæcla, *genera* ferarum 2. 994, 1075 | 5. 753 | 4. 415, 690 | 5. 945, 965, 980, 1058 | 6. 1218
ſæcla priora ſcriptorum 3. 629
poſtera ſæcla 3. 980
ſæcla percocta, *Mauri* 6. 722
nigra virûm percoctaque ſæcla calore 6. 1107
ſerpentia ſæcla ferarum, *ſerpentes* 6. 766
ſæcla morbi 6. 111
ſæcla bucera, *boves* 6. 1240
ſæcli, *generis* 2. 1078
ſæva, *ſing.* 6. 457. *plur.* 5. 860, 995
ſævas 3. 806, 1009 | 5. 1233
ſævi, *ſing.* 1. 476. *plur.* 5. 1313, 1326
ſævique, *ſing.* 4. 1010
ſæviat 2. 1102
ſævibat 5. 1001
ſævis, *nom.* 5. 223, 985, 1010
ſævit calcaribus ictus amoris 5. 1074
ſævitque minaci murmure pontus 1. 277
ſævos 3. 307 | 5. 1308
ſagacem animum 2. 839 | 4. 910
ſagaci ratione 1. 131, 369. animo 403. mente 1. 1021 | 5. 421
miſſus bis mille ſagittæ 4. 410
ſagittis 4. 1271
ſal 4. 1155
veſco ſale, *edaci* ſaxa pereſa 1. 327
ſalicis 2. 361
ſalirent 1. 188
ſalientum 4. 1193
rorem ſalis, *aquam maris* 4. 440
ſaliva 4. 642
ſalivas 4. 1101
ſalſa, *plur.* 6. 1187
ſalſas lacrimas fundere 1. 126
ſalſas lacunas 3. 1044. undas 6. 891, 894
ſalſi ſaporis humor 4. 223 | 6. 928
ſalſis lacrimis 1. 919. lacunis 5. 792. fluctibus 1079
ſalſo 3. 492 | 5. 129, 483 | 6. 473, 634
ſalſus 5. 488
ſaltantes 4. 977
ſaltibus 3. 11
ſaltu 3. 133 | 5. 560, 1317
ſaltum 5. 1250
ſaltus, *ſylvas* 2. 355 | 5. 1385
ſalvas, *nom.* 3. 696
ſalus 4. 509
ſalutantum 1. 319
ſalute 2. 625 | 5. 1214
ſalutem fulcire 3. 126. præſtare 4. 154
ſalutem, *vitam* in æternum ſepelire 2. 570
ſaluti 1. 44 | 6. 601
ſalutis 3. 325, 349. 832
ſumma ſalutis, *ſalus* 2. 862
Samothracia ferrea 6. 1042
ſanari 3. 509
ſancitum 1. 581
ſancta, *ſing.* 3. 372 | 5. 621. *plur.* 1. 1014 | 2. 434, 1092 | 5. 75 | 6. 69, 416, 1270
ſanctas 5. 148
ſanctiùs, *adv.* 1. 739 | 5. 112
ſancto 1. 39 | 6. 75
ſanctum 1. 731 | 5. 310
ſanguen, *ſanguinem* 1. 860
ſanguenque 1. 837
ſanguine 1. 86, 867 | 2. 631 | 3. 70, 443, 683, 790 | 4. 1207, 1229 | 5. 134, 1128, 1200, 1326, 1327, 1420 | 6. 474, 500, 1146, 1283
ſanguinis 1. 838, 882 | 3. 43 | 5. 901 | 6. 1203. flumen expirans 2. 354
ſanguis 1. 853 | 2. 194 | 3. 249 | 4. 1043, 1068 | 6. 1291
ſapere 2. 983, 986
ſaperent 3. 753
ſapienti 3. 761

ſapientia,

ſapientia, *ſubſt.* 5. 10
ſapientibus 2. 986
ſapientum 2. 8 | 3. 98
ſapit 3. 146
ſapiunt alieno ex ore 5. 1132
ſapor 2. 678, 683 | 3. 268. oris 4. 489, 497
ſapore 1. 885 | 2. 401 | 6. 21. mellis 4. 675
ſaporeque 6. 780
ſaporem 2. 856 | 6. 868
ſapores 2. 430. mellis 2. 503
oris ſapori 2. 510
ſaporis 6. 928. ſalſi 4. 223
ſaporum 4. 710
ſatiare 3. 1017 | 4. 1095
ſatiate, *ſatietate* videndi feſſus 2. 1037. cibi 5. 1390
ad ſatiatem, *ſatietatem* terra ferarum ſcatit 5. 40
ſatiari 2. 320
ſationis & inſitionis origo 5. 1360
ſatum 4. 1226
ſatur ac plenus rerum 3. 973
ſatur aut laſſus 4. 954
Saturnus 2. 637
Satyra 4. 1163
capripedes Satyros 4. 584
ſaucia 4. 1041
ſaxa 1. 290, 327, 492 | 4. 141, 148, 578, 1279, 1280 | 5. 308, 494, 948, 949, 999 | 6. 228, 538, 540, 687, 692, 700, 942, 988, 1066
ſaxea, *plur.* 1. 317 | 4. 703 | 5. 982 | 6. 951
ſaxi 1. 881 | 2. 102 | 3. 905 | 4. 257, 269 | 6. 1062
ſaxis 1. 349, 454 | 3. 787 | 5. 131, 966 | 6. 194
ſaxo 6. 1054
horribilis de ſaxo jactu' deorſum 3. 1029
ſaxorum 4. 362
ſaxum 3. 993
adverſo nixantem monte trudere ſaxum 3. 1014
ſcandere gradus adultæ ætatis 2. 1122
ſcandit 3. 651
ahenis in ſcaphiis 6. 1044
ſcapique, *plur.* 5. 1352
quales expiret Scapteſula ſubter odores 6. 810
ſcatere, *à ſcato* 5. 597, 950 | 6. 896
ſcatit 5. 41 | 6. 891
ſcelere immani 5. 119
ſceleris viam endogredi 1. 83
ſceleriſque 3. 1028
ſceleroſa, *plur.* atque impia facta 1. 84
ſcelerum 3. 61
ſcelus averſabile 6. 389
ſcena croco Cilici perfuſa 2. 416
ſcenaï, *ſcenæ* 4. 77
ſcenaïque, *ſcenæque* ſplendere decores 4. 980
ſceptra 3. 1051 | 5. 1136
ſcibant, *ſciebant* 5. 951, 957
ſcibat, *ſciebat* 5. 932
ſcinditur 3. 530, 640 | 4. 150
alia ſcindunt cuppedine curæ 3. 1007
ſcinduntur 4. 91
ſcintilla 4. 610 | 5. 608
ſcintillare 6. 644
Scipiades belli fulmen, *Scipio* 3. 1047
ſciri 4. 471, 472
ad ſcopulum ire 2. 1172
ſcorta 4. 1267
ſcribundis 1. 25
ſcriptorum ſæcla priora 3. 629
ratio ſcrupoſa 4. 526
ſcrutantes ferro abdita terraï 6. 809
ſcrutemur 1. 830
ſcrutentur ſub magno pectore 3. 998
Scyllarum membra 4. 736
Scyllas 5. 891
ſcymnique leonum 5. 1035
ſecandis 1. 747, 844
ſecando 1. 534
ſecedit 5. 705
ſecernat 3. 637
ſecernere 4. 469 | 5. 447
ſecernier, *ſecerni* 3. 264
ſecernundi 2. 472
ſecernunt terras ac mare 2. 728
hoc ſecius 6. 314
ſecludere terram ſolis lumine, *ſeparare à ſolis lumine* 5. 752
ſæclum 4. 1221 | 5. 1020
ſecreta, *adj. ſing.* 1. 174 | 2. 911 | 3. 625. *plur.* 3. 551 | 4. 87
ſecreta, *ſing.* cibo, *privata* 1. 195. *plur.* teporis, *privata calore* 2. 842
ſecretique, *plur.* ætheris ignes 5. 449
ſecreto, *ſeparato* 5. 448
ſecretum, *ſeparatum* 1. 597
ſecretumque, *ſeparatumque* & ſejunctum eſſe 1. 432
ſecta, *ſing. adj.* 5. 273 | 6. 638
ſectam divitioris ſequuntur 5. 1114
paces ventorum, animaſque ſecundas, *ventos ſedos* 5. 1229
ſecundo 4. 1134
ſecundum, *poſt* res 3. 35
ſecura, *ſing.* 3. 211
ſecuram 3. 952
faſces, ſævaſque ſecures 3. 1009 | 5. 1233
ſecurius, *nom.* 3. 990
ſecurum 5. 83 | 6. 57
ſecuta, *ſing.* 2. 578 | 3. 943 | 4. 375. *plur.* 5. 472
ſecutæ, *plur.* 5. 866
ſedantes 2. 662
ſedare 2. 955 | 4. 848 | 5. 943
ſedarent 5. 475
ſedes, *nom. plur.* 1. 993 | 5. 147, 154, 452, 1187 | 6. 417, 573, 871
ſedeſque, *nom. plur.* 3. 18
ſedibus 2. 964 | 3. 617 | 4. 1035 | 5. 145, 163 | 6. 798
ſegetes 5. 607, 1371
ſeque-gregari, *ſegregarique* 1. 453
ſejuncta, *plur.* 2. 860
ſejunctaque, *ſing.* 1. 59 | 2. 647
ſejunctis ſuppoſitiſque 6. 542
ſejunctum 1. 432
ſejunctus 2. 18
ſejungi, ſeque-gregari 1. 453

ſejungunt

INDEX

ſejungunt 2. 727
ſemen 4. 1025, 1032, 1034, 1202, 1240
ſemianimo corpore 6. 1266
ſemiferas hominum ſpecies 2. 701
ſemiferi capitis 4. 591
ſemimarinis corporibus Scyllas 5. 890
ſemina 1. 54, 177, 608, 894, 901 | 2. 439, 480, 496, 724, 754, 759, 775, 832, 1058, 1071, 1107 | 3. 128, 227, 393, 595, 713, 727, 870 | 4. 331, 335, 648, 653, 719, 999, 1208, 1250, 1254, 1260 | 5. 659, 667, 850, 914 | 6. 159, 181, 200, 205, 212, 216, 271, 275, 315, 342, 443, 496, 506, 519, 662, 672, 789, 841, 863, 867, 876, 884, 896, 899, 1001, 1091
ſemina rerum corpora 2. 676, 832
ſeminaque 2. 1053
ſemine 1. 161, 190, 207, 222 | 2. 419, 732, 823, 990 | 3. 746, 750, 764 | 4. 1038, 1039, 1204, 1218, 1222, 1231, 1233, 1240 | 5. 863, 888. permiſto 2. 585, 686
ſeminibus 1, 170 | 2. 284, 707, 1069 | 3. 188, 218, 231 | 4. 652, 1251 | 5. 457. cæruleis 2. 772. ſapientibus 987. ſenſu carenbus 989
ſeminioque 3. 746
ſemine ſeminioque 3. 764
ſeminis 1. 186 | 4. 1266
triſte leonum ſeminium 3. 742
ſemota, *ſing.* 1. 59 | 2. 19, 647. *plur.* 3. 66
ſemotæ, *plur.* 4. 811
te ſemotum à curis adhibe 1. 46
ſenecta ætate 5. 884, 894
ſenectam 4. 1249
ſenectis membris 3. 773
ſenectus 1. 415
ſeneſcere 2. 73 | 3. 447 | 4. 313
ſeneſcunt ævo, macieque 1. 326
ſenex cervus 3. 614
ſeniorque 3. 968
ſerta 4. 1125
ſertis 4. 1171
ſenſibu', *ſenſibus* 4. 468
ex non ſenſibu', *ex inſenſilibus* 2. 929
ſenſibus 1. 690, 694, 701 | 2. 312, 407, 408, 684 | 3. 561, 625, 630, 873 | 4. 465, 480, 486, 511, 524, 972 | 4. 150, 566, 1133
ſenſifer motus 3. 273
ſenſiferis motibus 3. 937
ſenſiferos 3. 246, 596. motus 241, 380
ſenſile 2. 887, 894, 901
ſenſilia 2. 892
ſenſilibus 2. 901
ſenſimus 1. 497 | 3. 844 | 4. 284
ſenſit 1. 91
ſenſu 2. 19, 399, 651, 803, 914, 971, 989 | 3. 102, 114, 357, 536, 685, 692 | 4. 450, 485 | 5. 145, 1057 | 6. 782, 960. caſſa 4. 127
ſenſuque 3. 896 | 5. 126
ex non ſenſu, *ex inſenſili* 2. 931
ſenſum 2, 439, 889, 907, 912, 923 | 3. 99, 105, 216, 239, 288, 353, 526, 534, 635, 888 | 4. 265, 361, 528, 629, 672, 674 | 5. 1171
ſenſumque 3. 769, 853 | 4. 735
ſenſus, *ſing.* 1. 424, 461 | 2. 435, 903, 973 | 3. 337, 362, 363, 545 | 4. 484, 919, 925, 947 | 6. 468 | *plur.* 1. 304, 448, 594, 694, 697, 751, 961 | 2. 138, 403, 422, 429, 432, 443, 469, 879, 886, 892, 910, 929, 931, 937, 942, 945, 958, 1005 | 3. 504, 549, 610 | 4. 111, 437, 481, 499, 515, 525, 530, 708, 712, 767, 853 | 5. 572, 1086, 1414 | 6. 984. animi 3. 577
ſententia 3. 372, 449 | 4. 565 | 5. 621
ſentiat 3. 1075 | 4. 526 | 5. 208
ſentibus 2, 461 | 5. 208
ſentimus 2. 746 | 3. 382, 385, 390, 447, 634 | 4. 229, 268, 269, 619, 621, 796 | 5. 543 | 6. 934, 949, *bis*
ſentire 2. 810, 864, 902, 909, 972, 988 | 3. 335, 351, 355, 551, 606, 625, 633, 646, 834, 1066 | 4. 230, 282, 283, 495 | 6. 935
ſentiſcant 3. 394
ſentiſcere 4. 590
ſentit 2. 811 | 3. 855 | 5. 1032
ſepelire 6. 1245
ſepelire in æternum ſalutem, *vitam* 2. 570
ſepeliri 1. 991
ſepire 5. 1250
ſepſit 5. 469, 471
ſepta, *ſing.* 6. 1146. *plur.* 1. 355 | 6. 87, 783. domorum 1. 490 | 6. 227, 859. ſaxea 4. 703
ſepulchrum 5. 260
ſepulta, *ſing.* 6. 1269
ſepulti, *plur.* ſomno 5. 973
ſepultis ſomno 1. 134. undique ventis 6. 192
ſepulturæ, *ſubſt.* 6. 1276
ſequaces curæ 2. 47. mores 3. 316
ſequantur 1. 1097 | 3. 915
ſequar 1. 979 | 2. 982
ſequatur 1. 362, 961 | 2. 255, 268 | 4. 819 | 6. 78, 338, 605, 1006, 1012
ſequentem 4. 368
ſequenti 4. 189
ſequentur 3. 981
ſequetur 1. 437 | 2. 491 | 3. 665
ſequi 4. 366, 513 | 6. 1041
ſequimur 1. 157
ſequitur 1. 17 | 3. 449, 622, 742 | 4. 951 | 5. 740, 746 | 6. 182, 289, 1013
ſequor 3. 3. diſponere 5. 530
ſequuntur 3. 416, 480 | 4. 277, 347, 992 | 5. 743, 1114 | 6. 808
ſerebant volnera vaſta 5. 1289

ſerena,

ſerena, *ſing.* 6. 98. *plur.* 2. 8 | 4. 213 | 5. 1189
ſerena cœli concutiat ſonitu 2. 1099
ſerenam 4. 138. vitam 2. 1093
ſerenas noctes vigilare 1. 143
ſereno, *nom.* vultu 3. 294. cœlo 6. 246
ſerenum lumen 2. 149
ſereſcunt veſtes diſpanſæ in ſole 1. 307
ſermo 5. 1396. perpetuus 4. 541
ſermone 5. 122, 150
ſermonem 4. 837
ſermonis 1. 832 | 3. 260
ſerpat 1. 416
ſerpens, *ſubſt.* 4. 642|5. 34, 691. *adj.* 6. 660
lubrica ſerpens exuit in ſpinis veſtem 4. 58
ſerpentia ſæcla ferarum, *ſerpentes* 6. 766
ſerpentis, *ſubſt.* 3. 658
ſerpere 5. 524
aër inimicus ſerpere cœpit 6. 1118
ſerræ ſtridentis horrorem 2. 410
ſervabant 6. 1024
ſervans 6. 33
ſervant 1. 191 | 6. 922
ſervantur 4. 690
ſervârat 6. 992
ſervare 2. 572| 4. 67, 636, 1060 | 6. 1408
ſervari 4. 107
ſervat 3. 655 | 4. 560
ſervata, *ſing.* 1. 1028. *plur.* 1. 550
ſervator 4. 687
ſervet 4. 300
ſervire 4. 1000 | 6. 15
ſervitium 1. 456
ſeta 4. 934
ſetæque, *plur.* 5. 786
ſetigeris ſubus amaracinum acre venenum 6. 974
ſetigeriſque ſuibus 5. 968
ſevera ſilentia noctis 4. 462. noctis ſigna 5. 1189
pelage ſevera 5. 35
ſeveri, *plur.* agricolæ 5. 1356
zephyri cava per calamorum ſibila 5. 1381
ſiccare 5. 391
ſiccari 6. 626
Siculûm, *Siculorum* per agros flammæ tempeſtas dominata 6. 642
Sicyonia 4. 1118
ſidebant 5. 493
ſidera 1. 232 | 2. 209 | 4. 392 | 5. 69, 116, 434, 454,515,622,648. Mundi 1. 788| 2. 330. noctis 1. 1064. ſerena 4. 214. candida 5. 1209
palantia ſidera ſolis & lunæ 2. 1030
ſidere 3. 383
Sidone Tyria 6. 584
ſient, *ſint* 2. 1078
ſiet, *ſit* 3. 102
ſigna 1. 2, 318| 2. 621 | 3. 520|4. 446 |5. 519, 627, 632, 635, 641, 1189, 1449| 6. 220, 221, 1180
ſigni 5. 916
ſignifer 5. 460
ſigniferi, *ſing.* 5. 960. ætheris 6. 480
ſignificant 1. 13 | 2. 127, 640, 1015 | 3. 484
ſignificare 2. 616
ſignificarent 5. 1021
ſignificat 4. 700 | 5. 508
ſignis 1. 1088 | 4. 814 | 5. 533, 626, 630, 638, 694, 997. preſſis 3. 4
ſigniſque 5. 1427
ſignorum 5. 710
ſignum 1. 881 | 5. 634, 686
ſilanos 6. 1263
σιαλωὴ 4. 1162
ſilentia 4. 462. taciturna 587
ſilerent 2. 505
ſilices 1. 572 | 2. 449 | 5. 314
ſilicum 6. 683
ſimilata, *plur.* 1. 688 | 4. 354
ſimplex 3. 232 | 5. 613, 619
ſimplice natura 1. 1012
ſimplicitate 1. 549, 575, 603, 606. ſolida 2. 156.
ſimula 4. 1162
ſimulacra 1. 124, 1059|2. 24 | 3. 434 | 4. 34, 97, 126, 131, 155, 160, 165, 177, 192, 211, 240, 258, 304, 314, 319, 322, 328, 347, 352, 359, 604, 613, 728, 739, 757, 759, 762, 782, 789, 793, 799, 874, 974, 993| 4. 1026, 1054, 1056, 1088, 1092, 1094| 5. 63 | 6. 75, 418
ſimulacraque 4. 39, 737 | 5. 76, 309
belli ſimulacra ciere 2. 42
belli ſimulacra cientes 2. 324
ſimulacris 4. 335
ſimulacrum 2. 111 | 4. 150
ſincera natura 3. 531
ſinceris, *integris* membris 717
non ſincerum ſonore 3. 886
ſinet 1. 333
ſingillatim 4. 104, 807
ſingula 2. 396, 397|3. 373| 4. 259
ſingula quæque 2. 165
ſingulariter 6. 1065
ſingultus, *plur.* 3. 479
ſingultuſque, *ſing.* 6. 1158
ſint 5. 504, 505 | 6. 398
Siſyphus 3. 1008
ſiſtere 1. 1015, 1056 | 2. 603
ſiſtit 4. 417
ſita, *ſing.* 2. 801 | 3. 307, 860|6. 879. *plur.* 1. 428| 4. 348
ſiti proſtrata corpora jacebant 6. 1262
ſitiens 4. 1018, 1090
ſitientia ſæcla ferarum 5. 945
ſitientibu', *ſitientibus* 6. 893
ſitim 2. 662 | 4. 848 | 5. 943
ſitis, *nom.* 3. 930, 1097
anhela ſitis de corpore noſtro abluitur 4. 873
inſedabiliter ſitis arida corpora merſans 6. 1174
ſitit 4. 1093
ſitum 3. 141, 904
Smaragdi 4. 1119

inter cæruleum virides miſcere ſmaragdos 2. 804
ſociam 1. 25
ſociare 6. 858
ſocios 3. 61 | 5. 1325, 1441
ſol 2. 146, 149, 151, 210 | 3. 1057 | 4. 163, 326, 408, 435 | 5. 216, 268, 282, 384, 390, 593, 609, 618, 632, 650, 657, 681, 691, 935, 974, 1102, 1188, 1435 | 6. 523, 616, 620, 737, 854, 869, 962
ſolque 1. 807 | 4. 396 | 5. 402, 757
ſola, *ſubſt.* terræ, *terra* 2. 592
ſola loca 6. 395
unica, ſolaque, *ſing.* 2. 1077
ſolatia 921, 114, 1404 | 6. 4
ſole 1. 307 | 2. 800 | 3. 220, 365 | 5. 293, 712 | 6. 264, 851, 925
ſolem 1. 820, 745, 1064 | 2. 1014, 1084 | 3. 142, 459 | 5. 69, 116, 303, 454, 626, 638, 702, 762 | 6. 618. cœli 5. 121
ſolemque 4. 412 | 5. 971
ſolemni 1. 97
ſolemnia ſacra curârit ſuſcipienda 5. 1162
ſolertius, *nom.* 5. 1355. *adv.* 1008
ſoli, *ſubſt.* 5. 187, 375
ſolibus aſſiduis 5. 253
ſolibus & pluviis intempeſtivis icta 6. 1100
ſolibus illis, *diebus illis* 6. 1217
ſolida, *ſing.* 1. 549, 575, 603. *plur.* 1. 511, 539, 621
ſolida ſimplicitate 2. 156
ſolidæ, *plur.* 1. 347
ſolidam 1. 513
ſolidi, *ſing.* 1. 498
ſolidis 1. 986 | 2. 87 | 4. 574 | 5. 925
ſolidiſſima, *plur.* 1. 566, 950
ſolido 1. 487, 489, 501, 519 | 3. 808, 820 | 5. 353, 365
ſolidum 1. 516, 522
ſolio ferventis aquai 6. 800
ſoliorum 3. 1136
ſolis, *ſubſt.* 1. 5, 129, 148, 988, 1031 | 2. 59, 107, 113, 125, 139, 161, 163, 212, 653, 740 | 3. 92 | 4. 186, 200, 209, 372 | 5. 77, 143, 398, 419, 433, 463, 472, 485, 565, 571, 573, 603, 613, 661, 667, 703, 705, 709, 750, 752, 765, 772, 796, 979, 1205 | 6. 39, 208, 235, 272, 513, 874, 1195
multis ſolis redeuntibus annis 1. 312
ſolis flammam 1. 1089
ſolis & lunæ palantia ſidera 2. 1031
ſoliſque coortum 2. 1105
ſolis volventia luſtra 5. 929
ſollicitæ, *plur.* 3. 732 | 6. 1183
ſollicitamque 3. 1052
ſollicitant 4. 1002
ſollicitare 5. 163
ſollicitat 4. 1189
ſollicitata corpora 2. 964
ſollicitatur 4. 1031
ſollicito motu privata 1. 344. motu ſemper jactatur 6. 1036
ſollicitum 5. 47
ſolo, *ſubſt. ſolea, pede* 1. 926. *terra* 4. 432
loca nullius trita ſolo, *pede* 4. 2
ſolſtitiales ad metas ſe vertit 5. 616
ſolvant 3. 288
ſolvat 4. 906
ſolvendi pœnarum tempus adactum 5. 1224
ſolvens 6. 134
ſolventes 1. 1101
ſolvi 3. 593
ſolvit 2. 949 | 6. 796
conlabefactatus rigor auri ſolvitur æſtu, *calore* 1. 493
ſolum, *nom. ſubſt.* 1. 213 | 5. 212
ſolum, *ſubſt.* terræ 5. 1288, 1294
ſoluta, *ſing.* 1. 1017. *plur.* 1. 1096
ſolutas 3. 687
ſolutè, *adv.* diffuſa 4. 53
ſolutum cura pectus 2. 45
ſolvunt languentia membra 6. 798
ſomni 5. 1404
ſomnia 1. 106 | 3. 1061 | 5. 1157
ſomnis 3. 432 | 4. 38, 774, 790, 962, 969, 985, 1000 | 1006, 1090 | 5. 63, 883, 1170, 1180
ſomno 3. 113, 164, 938, 990, 1060 | 4. 1003, 1016, 1021 | 6. 1179
ſomnoque 5. 973. ſepultis 1. 134
ſomnum 3. 923 | 4. 1012
abit in ſomnum gravis 3. 1079
ſomnus 4. 456, 905, 914, 951
ſomnus membra profudit 4. 761
ſonantes ſcapi 5. 1352
ſonanti 1. 826
ſonere 3. 157, 886
ſonitu 1. 289 | 2. 844, 1100 | 5. 1064, 1252 | 6. 128, 150, 154, 217, 387, 441
& re & ſonitu diſtare ſonanti 1. 826
ſonituque 2. 838 | 4. 612
ſonitum 2. 855 | 4. 530, 564, 618 | 6. 107, 130, 135, 156, 169
ſonitus, *ſing.* 2. 329 | 4. 694 | 6. 98, 284, 293. *plur.* 2. 835 | 4. 462, 498 | 5. 1027, 1043, 1254 | 6. 111, 132, 927, 986
ſonitus, *plur.* armorum 2. 48
ſonituſque, *ſing.* 4. 704, *plur.* 6. 400
lepido fucata ſonore 1. 645
ſonorem 4. 230 | 6. 935. clarum 4. 571. reddit 574
ſonores melicos pepererе 5. 335
plenæ ſonoribus aures 6. 1183
ſonos 4. 588
ſonus 4. 527, 838 | 6. 118, 182

182
ſopita, *ſing.* 6. 794
ſopita quieſcant per maria ac terras fera mœnera militial 1. 31
pariter mens & corpus ſopita quieſcunt 3. 933
ſopiti, *plur.* in ſomnis 3. 432
ſopiru', *ſopitus*, quiete 3. 1051
ſopitus letho 3. 917
ſopor 4. 820, 919, 953
ſopore 4. 40, 455, 769
ſoporem 3. 942 | 4. 996. altum 3. 467
ſorbere auras 6. 1128
ſordique ſepulta 6. 1269
ſors 3. 995
ſorte 4. 1216
ſortes 4. 1232
ſpargere 4. 610 | 5. 1201 | 6. 629
ſpargique 4. 680
aurora novo cùm ſpargit lumine terras 2. 143
ſpargitque 2. 195
lacrymis ſpargunt rorantibus ora genaſque 2. 976
ſparguntque 6. 612
ſparſa, *plur.* 2. 561
ſpatiis 2. 98 | 5. 567
ſpatio 1. 128, 185, 235 | 2. 77, 219, 316, 602, 1172 | 3. 264, 775 | 4. 160, 162, 179, 1278, 1280 | 5. 825 | 6. 300, 451, 622
ſpatium 1. 380, 390, 427, 473, 508, 524, 528, 954, 968, 983, 1046, 1073, 1103 | 2. 91, 162, 1052, 1109 | 3. 868 | 4. 193, 202, 208, 457, 561, 1189 | 5. 617 | 6. 487, 820, 1003, 1028
ſpatium præmonſtra currenri 6. 92
ſpatiumq; 1. 1001 | 3. 826 | 5. 371
ſpe 5. 1346
ſpecie 2. 421, 663 | 4. 98 | 5. 580
ſpeciem 1. 126, 322 | 2. 489 | 4. 49, 77, 136, 138, 236, 243 | 5. 570, 582, 705, 723. *ſuperficiem* 3. 215
ſpecies, *ſing.* 1. 10, 149 | 2. 60, 1024, 1036 | 3. 93 | 4. 606 | 5. 1293 | 6. 40, 82, 991. *plur.* 2. 364 | 4. 711 | 5. 95
ſpeciem 5. 187, 1360. rerum 4. 210
ſpectando 4. 1095
ſpectare 2. 2 | 3. 55, 361, 779 | 5. 956
ſpeculi 4. 280, 318, 321
ſpeculi planitiem offendit imago 4. 295
ſpeculis 4. 96, 308
ſpeculo 4. 289, 303, 309, 315
ſpeculorum 4. 312. æquore, *aquabilitate* 4. 106, 291
ſpeculum 3. 987 | 4. 152, 157, 167, 270, 284. *bis*, 303, 309, 313
ſpeluncæ, *ſing.* 6. 699
ſpeluncas 6. 194, 544, 558, 580
ſpeluncis 1. 349 | 6. 537, 648, 942
ſperatque 4. 804
ſperata, *ſing.* 1. 141
ſpes, *ſing.* 5. 47. *plur.* 1. 922 | 4. 1079, 1089
ſpiclorumq; *ſpiculorumque* 3. 199
lubrica ſerpens exuit in ſpinis veſtem 4. 59
ſpiracula mundi 6. 492
ſpirantes flammam chimæras 2. 704
Diomedis equi ſpirantes naribus ignem 5. 29
ſpirantes æquò certamine bellum 5. 393
ſpirantes mixtas ducimus auras 6. 1127
ſpirantibus 4. 935 | 6. 427
ſpirare 4. 985
ſpirat 6. 890
ſpiritus, *ſing.* 1. 38 | 6. 1152, 1184. unguenti 3. 223
durata, ac ſpiſſa, *plur.* 2. 444
ſpiſſeſcere nubem 6. 175
ſpiſſo corpore 6. 126
ſplendere 5. 1257
varios ſcenal ſplendere decores 4. 980
ſplendida, *plur.* 2. 107 | 4. 151, 446
ſplendida oculi fugitant, vitantque tueri 4. 325
ſplendidus 3. 415 | 6. 207, 1185
ſplendor 4. 330. aquaI 212
ſplendore 5. 291. magnifico rigantur 4. 1023
ſplendoreque 4. 96
ſplendorem 2. 51
varias ſplendoris reddere formas 5. 715
ſpoliare 5. 761
ſpoliata, *plur.* colore 2. 841
ſpoliatur lumine terra 4. 378
ſpoliis vepres volitantibus auctas 4. 60
ſpoliis corpus veſtire ferarum 5. 952
ſpongiam 4. 622
ſpumant 4. 492
ſpumas agit 3. 488
ſpumigeri ſuis 5. 983
ſpurcæ 6. 782
ſpurciria 5. 48
ſpurcities 6. 977
ſputa 6. 1186
ſqualida, *aſpera* 2. 468
ſqualida membra 5. 954
ſquallore materiæ 2. 425
ſquammigeri 1. 379
ſquammigeris 1. 373
ſquammigerum genus 1. 163
ſquammigerûm pecudes 2. 343. mutas 1082
ſtabili 3. 66 | 5. 1120
ſtabilita, *plur.* 3. 203
ad ſtabulum crebra reviſit 2. 360
ſtactæ liquorem 2. 846
ſtatione 4. 389, 397 | 5. 479, 519 | 6. 192
ſtatu 4. 776
ſtatuarum 3. 78
ſtatuit 6. 24
ſtatus, *ſing.* 3. 293, 1087 | 5. 827, 833
ſtellante cœlo 4. 213
ſtellas 2. 209 | 3. 1057 | 5. 303, 641
ſtellis 5. 1204 | 6. 356, 720
ſtercore 2. 871
ſonitu ſterila, *ſterilia*, & ſucco jejuna 2. 844
ſteriles 4. 1233, 1244
ſterili 4. 1228
ſternit 1. 275

ſternunt 2. 626
ſtertis 3. 1061
ſtillant 6. 514
ſtillantia 5. 949
ſtillavit 4. 1053
ſtillent 6. 943
ſtillicidî casus lapidem cavat 1. 314
ſtimulat 2. 620
ſtimulatur 4. 191
ſtimuli 4. 1075
ſtimulis 4. 1208
ſtimulos 3. 1032
ſtimulum 3. 887 | 6. 603
ſtinguere 4. 1091
ſtingui, *interire* 1. 667
ſtinguiq; colorem 2. 827
ſtipata, *ſing.* 1. 336 | 2. 66, 294. *plur.* 1. 334, 604
condenſa ac ſtipata cohærent 6. 465
ſtipatis, *ſolidis* è partibus eſſe 1. 665
ſtipe largifica ditantes 2. 627
ſtipulamque 5. 607
ſtirpe 1. 734 | 4. 1215
ſtirpem 5. 35
ſtirpes 5. 1099, 1364
ſtolidi 1. 642
ſtolidis 1. 1067
ſtomachi humectum tenorem 4. 636
ſtomacho 4. 870 | 6. 11 67
ſtragem dat ſonitu magno 1. 289
ſtragemque propagant 1. 281
ſtrata, *ſing.* 6. 1221. *plur.* 4. 847 | 5. 1416. viarum 4. 417. aquarum 6. 1263
ſtrataque viarum 1. 316
ſtrati, *plur.* 6. 1194
viam ſtravit Xerxes per mare magnum 3. 1043
ſtrepitu 4. 586
ſerræ ſtridentis acerbum horrorem 2. 410
ſtridit ferrum 6. 148
ſtringere 1. 487
gelidaî ſtringor aquaî 3. 693
ſtructa ſaxorum 4. 362
ſtructas 6. 194
ſtudeat cognoſcere 3. 1085
ſtudeo te ſociam ſcribendis verſibus eſſe 1. 25
ſtudia 4. 968
ſtudio 1. 47 | 3. 647 | 4. 959
ſtudium 2. 268 | 4. 981
è ſapienti ſtulta queat fieri 3. 762
ſtultitia 4. 1176
ſtulte, *nom.* 3. 952
Acheruſia fit ſtultorum vita 3. 1036
ſtupa 6. 880
ſtupæ, *plur.* 6. 899
ſtupam 6. 896
Arcadiæ volucres Stymphala colentes 5. 32
ſuadent 4. 1150
ſuadere 1. 102
ſuadereque 5. 1051
ſuadet 1. 143 | 2. 171
animalia ſuapte vagari 1. 1060
ſuaſit 6. 1280
ſuave 2. 1, 4, 5 | 4. 662, 663
ſuavem 1. 923
ſuaves 1. 7, 40
ſuavi 1. 414 | 4. 455
ſuavidicis verſibus 4. 181, 907
ſuaviloquenti carmine Pierio 1. 944 | 4. 20
ſuaviloquis verſibus 2. 528
ſuavis 1. 142 | 3. 174, 223
ſuaviter 4. 627, *bis*
ſuavius, *nom.* 5. 1412
ſubactas 1. 465
ſubat 4. 1192
ſubcava; *ſing.* 6. 682. *plur.* 556
ſubdebant 6. 1283
ſubdere 5. 102
ſubdita, *ſing.* 4. 449. fax iraî 3. 304
ſubditat ſtimulum 6. 603
ſubditus 6. 1044
ſubdola cum ridet placidi pellacia ponti 2. 559
ſubdola placidi pellacia ponti 5. 1003
ſubducat ſe raptim terra pedibus 1. 1099
ſubducere ex oculis vetuſtatem 2. 69
ſubeant 3. 736
ſubegerit 5. 50
ſubegit mittere 5. 1027
ſubeſſe 2. 127 | 3. 886
ſubeſt 3. 274
ſubibat 6. 1244
ſubjecta, *ſing.* 1. 79
ſubjectare 6. 700
ſine vi ſubigente, *impellente* 2. 193
terraî ſolum ſubigentes 1. 213 | 5. 212
ſubigit 3. 1090 | 6. 737
ſubjungas 3. 422
ſubjungere 2. 861
ſublata, *ſing.* 1. 96
ſublatis 3. 370 | 4. 1260
ſublimaque, *plur.* cœli 1. 341
forma ſolis debet ſublime videri 5. 573
ſublime volantes, *per altum* 2. 206 | 6. 96
ſublime, *in altum* feruntur 4. 134
ſublimem in curru 2. 601
ſubmerſaque, *plur.* 6. 540
ſubmittere 4. 162
ſuboles 4. 1225
ſuboriri 1. 1033, 1048 | 2. 1137
ſubortu 5. 304
ſubruit 6. 544
ſubruitur omnis natura 4. 864
ſubſedere peſſum multæ cum civibus urbes 6. 589
ſubſedit funditùs, ut fæx 5. 498
ſubſequitur 2. 495
ſubſidendo 1. 990
ſubſidere ſaxa 4. 1191 | 5. 494
ſubſiliunt 2. 191
ſubſiſtere 1. 1078 | 2. 236
ſubſit 3. 285
ſubſternere delicias 2. 22
ſubſtrata, *plur.* 4. 413 | 6. 619
ſubſtratus 6. 746
ſubtertenuatur habendo 1. 313
ſubſunt 4. 1075
ſubtexit 6. 481
ſubtexunt 5. 467
ſubtilem 2. 385 | 4. 746 | 6. 224
ſubtili 4. 86, 899
ſubtilia 4. 114, 121
ſubtilibus 3. 196
ſubtilis imago 4. 751
ſubtiliter 3. 739 | 6. 1030

ſubtracta,

ſubtracta, *ſing.* 6. 604
ſubvehat 5. 516
ſubverſa, *ſing.* jacebat priſtina majeſtas ſoliorum 5. 1135
ſubus, *ſuibus* 6. 977. ſetigeris 974
ſursùm ſuccedere 2. 204
ſuccedere ad ſuperas fauces 3. 608
ſolem ſuccedere præter 4. 142
nubes ſuccedere ſoli cœpere 5. 287
ad ſummum ſuccedere honorem 5. 1122
in montem ſuccedere ſylvas 6. 1369
à pedibus minutatim ſuccedere frigus non dubitabat 6. 1189
ſuccedit 5. 1277
ſuccenſa, *ſing.* 6. 150, *plur.* 2. 592
ſucceſſere 6. 401
ſucceſſit 4. 1053 | 5. 1274
ſucci, *ſing.* 4. 626
ſuccidere 5. 110. artus 3. 157
ſuccidit 5. 483
ſuccinctas rapidis canibus Scyllas 5. 890
ſuccis 6. 987
ſucciſa, *plur.* 5. 1331
ſucco 2. 844 | 4. 631
ſuccos 3. 227
ſuccum 4. 619, 621 | 5. 810
ſuccumbere 5. 495
ſuccumbunt 2. 1140
ſuccurrere 5. 764
ſuccus 2. 682, 683 | 3. 224, 787 | 5. 131
ſuccutit ferratos rotarum orbes 6. 550
ſudabant fauces ſanguine 6. 1145
uvas autumno fundi ſudante videmus 1. 176
ſudantia linguaî humida templa 4. 628
ſudare 4. 985
ſudent ſanguine 5. 1128. humore ſaxa 6. 943
ſudor 5. 488 | 6. 501, 944. maris, *aqua marina* 2. 464
ſudorem 4. 861, 1121
ſudores 3. 155
ſudoriſque madens per collum ſplendidus humor 6. 1185
ſuemus 1. 55, 302 | 4. 370
ſuërint, *ſueverint* 4. 304
ſuërit, *ſueverit* 5. 54
ſues 5. 1308, 1322
ſuëſſe, *ſueviſſe* 5. 910
ſueta, *plur.* 2. 448
ſuëvit 6. 793, 953
ex aliis ſentire ſuëtis, *ex ſenſibilibus* 2. 902
ſufferre 5. 1271, 1303, 1358
ſufficit aliam naturam 3. 704
ſuffiriunt, *act.* 6. 479. aëra 2. 107
ſuffire terras ætheriis ignibus 2. 1097
ſuffit 4. 1168
ſuffocari 3. 904
ſuffodit 5. 483
ſuffugit 4. 361 | 5. 151
ſuffulciat 4. 865, 948
ſuffulta, *ſing.* 4. 429 | 6. 1144
ſuffundens 3. 39, 309
ſuffunduntque 6. 478
ſuffuſa, *ſing.* luce oculos rubentes 6. 1144
ſetigeris ſuibus 5. 968
ſuis, *ſubſt.* ſpumigeri 5. 983
ſulci 4. 1265
ſulfur 6. 806
ſulfuris auras halantes 6. 220
ſumant 2. 547 | 5. 680
ſumaſque 1. 973
ſumere 2. 347 | 3. 371 | 4. 1259 | 5. 842 | 6. 339
ſumet 1. 150
ſumit 1. 875 | 3. 289 | 4. 1067 | 6. 325
ſumma, *ſubſt.* 1. 236, 615, 1027, 1044 | 2. 70, 90, 310, 339, 696, 1076 | 3. 513 | 5. 195, 238, 331, 362 | 6. 605
ſummaque, *ſubſt.* 5. 266
ſumma rerum 1. 334, 503, 757, 1007 | 2. 74
ſumma loci 2. 1043
ſumma ſalutis, *ſalus* 2. 862
ſummaque profunda 2. 1053
ſumma ſummarum, *univerſum*, 3. 817 | 5. 362
in ſumma, *tandem* 3. 84
ſummæ, *ſubſt.* 1. 1052
ſummaî, *ſummæ ſubſt.* 1. 953, 983 | 6. 650, 679
ſummam, *ſubſt.* 1. 637, 704, 707, 962, 1041 | 2. 512, 517 | 5. 164, 369 | 6. 613, 649
ſummam rerum 2. 303, 530. materiaî 526. immenſi, univerſi molem 1094
ſummam ſummaî totius 6. 679
ſummamque, *ſubſt.* 1. 437 | 6. 484
rerum ſummam minimamque 1. 613
ſummarum, *ſubſt.* ſumma eſt æterna 3. 815 | 5. 362
ſummatim attingere 3. 261
ſummatum, *principatum* 5. 1141
ſumme celeri ratione geruntur 4. 255
terram genibus ſummiſſa petebat 1. 93
ſummiſſaque, *ſing.* gens animantum 1. 1032
ſummiſſo corpore 5. 1071
ſummittere 1. 194 | 2. 573 | 6. 818
ſuaves dædala tellus ſummittit flores 1. 8
ſumſi 5. 249
ſumſit conamina 6. 1039
ſumta 4. 1175
ſumunt 2. 188 | 5. 818, 893
ſupellex 4. 453
eſſe ſuper, *ſupereſſe* 3. 819
ſupera de parte 6. 855
ſuperabat, *ſupererat* 5. 804
ſuperant, *act.* 2. 575
ſuperante 4. 668
ſuperantur 2. 576
ſuperantior, *potentior* ignis 5. 395
ſuperare, *act.* 2. 569 | 5. 408, 412. *neut.* *ſupereſſe* 1. 631, 673, 790 | 2. 750
ſuperas 3. 608
ſuperata 2. 502
ſuperatum 4. 1210
ſuperavit 3. 1056 | 4. 1210 | 5. 398
ſuperba, *plur.* ſceptra 5. 1236

1236
ſuperbas 5. 1172
ſuperbe, *adv.* dictum 5. 1223
ſuperbi, *plur.* 5. 1221
ſuperba 5. 48
ſuperbis, *nom.* 2. 1090
ſuperbos 4. 1171
ſuperbum 5. 1017
ſupercilium triſte 6. 1182
ſuperedita, *ſing.* 5. 707
ſuperinſidet 3. 914
è ſupero 2. 227 | 6. 511
ex ſupero 2. 241, 248
ſuperum ratio cœlique tenenda 6. 82
ſupina, *plur.* 4. 443, 520
ſuppeditabatur 5. 1175
ſuppeditant 1. 232 | 5. 387
ſuppeditantur 1. 995 | 2. 568
ſuppeditare 1. 1039 | 2. 1137 | 5. 299, 666
ſuppeditârit, *ſuffecerit, neut.* 2. 1162
ſuppeditas 3. 10
ſnppeditatque 5. 284
ſuppeditat 3. 23. dicere, *facile eſt dicere*, 3. 731
ſuppeditatur lumine lumen 4. 190
ſuppeditentur 2. 26 | 6. 1064
ſuppeditet 1. 548 | 5. 294
ſuppeditetur 4. 816
ſuppetere 1. 1049
ſuppleri 1. 1044
ſuppoſitiſque 6. 542
ſupremæ 6. 91
ſupremo tempore 1. 547 | 3. 549
ſupremos montes 1. 275
ſupremum tempus 6. 1190
ſurarum faſtigia 4. 826
ſurdis 4. 1051
ſurgere 3. 652 | 5. 702 | 6. 466, 467
ſurgit 4. 1127 | 6. 819
ſurgunt 1. 253 | 4. 1076 | 6. 788, 1099
ſurpere, *ſubducere ſeſe oculis* 2. 314
loca ſurſum, *ſuperna loca* 6. 467
ſurſus vorſus 2. 188
horrens Arcadius ſus 5. 25
amaracinum fugitat ſus, & timet omne venenum 6. 973
ſuſcepit 5. 403
ſuſcipere 3. 373, 461 | 4. 1246 | 6. 77
ſuſcipiendaque curârit ſolemnia ſacra 5. 1162
ſuſcipit 3. 406
ſuſcipiunt 3. 367 | 4. 1243
ſuſcitat delubra 5. 1165
ſuſpenſa, *ſing.* 3. 197 | 6. 1126
ſuſpenſæ, *plur.* 1. 306 | 6. 471
ſuſpenſam 6. 113
ſuſpenſis teneros imitantur dentibus hauſtus 5. 1068
ſuſpicere 2. 1038
ſuſpiciens 1. 36
ſuſpicimus 5. 1203
ſuſpirat 2. 1164 | 4. 1185
ſuſtentare 2. 1147
ſuſtentata, *ſing.* 5. 97
ſuſtineat 5. 558
ſuſtinet 2. 607
levi ſuſtollit machina niſu 4. 964
ſuſtulit 5. 459, 789
ſylvæque, *plur.* ferarum 5. 202
crebram ſylvam 6. 134
ſylvarum 1. 285 | 5. 1283
ſylvas 1. 257, 905 | 5. 1242, 1252, 1369, 1385
ſylvaſq; 5. 953, 990, 1265. profundas 42
ſylveſtre bellum gerentes 5. 1244
ſylveſtre genus terrigenarum 5. 1410
fiſtula ſylveſtrem ne ceſſet fundere Muſam 4. 593
ſylveſtria templa 5. 946. ſæcla ferarum 665. membra 968
ſylvifragis flabris, *flatibus, ventis*, 1. 276
ſylvis 5. 960 | 6. 1219
Syria 6. 756

T.

TAbent 4. 1155
tabes, *ſing.* 6. 1199
tabeſcat tetro odore 3. 580
tabeſcens cera liqueſcat ſuper igni calido 6. 515
tabeſcere 2. 1171 | 3. 924 | 5. 679 | 6. 964
tabeſcunt 4. 1113
tabi, *tabe* nimborum arbuſta vacillent 1. 806
tabificis radiis ſol omnia luſtrans 6. 737
tabo terram conſpergere 3. 661
tabularum 6. 1068
tacentes 4. 463
tacita, *ſing.* 2. 625 | 3. 909
taciti, *plur.* 5. 973, 1213
tacito 6. 1177
taciturna, *plur.* ſilentia rumpi 4. 587
tacitus 5. 1090
tacta, *plur.* 6. 903
tactile 5. 152
tactu 1. 319 | 2. 408, 741 | 3. 166 | 4. 268 | 6. 779, 1148
tactum, *ſubſt.* 3. 167 | 4. 234, 489 | 5. 151 | 6. 868, 1163
tactus, *ſubſt. ſing.* 1. 242, 436, 455 | 2. 433 | 4. 489. *plur.* 1. 690 | 2. 434. *bis*, 815
talipedans 3. 503
tam magis 5. 454 | 6. 100
tam magis, *eo magis* 5. 488
tam de ſubito, *tam citò* 2. 265
ut potero ſummatim attingere tangam 3. 261
tangat 4. 678
tangent 4. 909
tangere 1. 305, 644, 690 | 2. 403 | 3. 771 | 5. 153, 845
tangere animum turpi parto 2. 680
tangi 1. 305 | 5. 153
tangimus 2. 746 | 4. 267
tangis 2. 812
tangit 4. 225 | 6. 930
tangitur 2. 650 | 4. 931. ira 1. 62
Tantalus caſſa formidine torpens 3. 994

tan-

tantillo momine fluctuat aqua 3. 190
quàm magis, tantò magis 6. 459
tantula pars 3. 414. animalia 4. 115
tantula tantum corpus corpuſcula poſſunt contorquere 4. 897
tantulus ſol 5. 593
tantùm quod, *niſi quod* 2. 220
tantum hoc oneris 4. 877
tarda membra 1. 415
tardata, *plur.* 2. 164
tardè, *adv.* 4. 696
tardeſcit lingua, madet mens 3. 478
tardius, *adv.* 2. 150, 155 | 5. 701 | 6. 165, 182
tardum cunctatur olivum 2. 392
Tartara 3. 979 | 5. 1125. lethi 3. 42
Tartarus lucis egenus horrificos eructans faucibus ignes 3. 1025
taurea, *plur.* vincla 6. 1069
tauri, *plur.* 5. 1322
taurino glutine jungitur 6. 1067
tauros tentârunt in mœnere belli 5. 1307
taurus Cretæ 5. 26
tecta, *ſubſt.* 2. 1109 | 4. 405, 432 | 5. 982 | 6. 260, 548, 574, 596. domorum 2. 191 | 6. 222. abſona 4. 520
tecta, *adj.* 6. 539
tectaque, *ſubſt.* 6. 1260
tectæ, *plur.* 4. 934
tectis, *ſubſt.* 3. 1077
tedaque 2. 387 | 6. 881
tedæ, *plur.* 3. 1030 | 5. 297
tedæque, *plur.* 6. 899
tedaî, *teda* 6. 897
tedamque 6. 902
tedis 2. 383
tegit 5. 201
texile tegmen 5. 1349
tegmine 3. 603, 649
tegmine cœli 2. 661 | 5. 1015
reſoluto corporis omni tegmine 3. 576
ſub cœli tegmine 1. 987
tela, *plur.* 1. 148 | 2. 48 | 4. 843 | 5. 1265, 1326, 1327, 1350. lucida diei 2. 59 | 3. 92 | 6. 39
telaque, *plur.* 2. 621
teli 3. 171 | 6. 402
telis corporeis, ictuq; laborat 3. 177 | 4. 1045
gelidis torpet telis perfixa pavoris 3. 306
tellure 5. 70, 798, 905 | 6. 578
magnam tellurem 2. 603
telluris gremium 2. 375
tellus 1. 7, 136, 179, 194, 229, 1013 | 2. 589, 872, 1150, 1156 | 3. 26 | 5. 235, 458, 465, 547, 788, 835, 915, 924, 940, 1219, 1235, 1439 | 6. 357, 559, 604, 631, 663, 667, 790, 816, 843, 862. ære renideſcit 2. 328
tellus amplectitur oſſa 4. 738
telo 1. 980
telum 6. 357. volatile 1. 969. exercens 2. 1102
temere 2. 1059 | 3. 252 | 5. 1000, 1177 | 6. 318, 1217
temnis 3. 970
temnunt 5. 1237
tempeſtas 1. 805 | 5. 437, 1394 | 6. 254, 288, 457, 489. arridet 2. 32
liquidiſſima cœli tempeſtas 4. 170
tremulo tempeſtas impete fulgit 6. 173
tempeſtas flammæ Siculûm dominata per agros 6. 642
tempeſtaſque cietur turbida cœlo 6. 375
tempeſtate coacta 1. 762. coorta 6. 195
tempeſtatem altam 6. 262. opacam 523
atram fulminibus gravidam tempeſtatem 6. 258
tempeſtates 1. 179 | 5. 743 | 6. 83, 671, 956
tempeſtateſq; volantes 6. 611
tempeſtatibus 5. 1082
tempeſtiva, *plur.* dabant pullorum examina 5. 1363
templa 1. 121, 1063 | 2. 28 | 3. 25, 86 | 5. 522, 1187 | 6. 387, 1272. Acheruſia 1. 121. ſerena 2. 8. cœleſtia 6. 670. cœli 2. 1000 | 5. 492 | 6. 285, 644, 1226. mundi 5. 1204. cœli lucida 1. 1013 | 2. 1038. cœli tonitralia 1. 1098. mundî mortalia 6. 42
humida linguaî ſudantia templa 4. 628
ſylveſtria templa, *antra* Nympharum 5. 946
templaque mentis 5. 104
templis 5. 1338
mundi magnum & verſatile templum 5. 1435
templum Palladis Tritonidos almæ 6. 750
tempora 1. 564, 929, 1065 | 2. 33, 170, 1166 | 3. 1018 | 4. 797 | 5. 221, 618, 691, 1183, 1275, 1395, 1437 | 6. 358, 361. caput 4. 5 | 6. 1192
tempore 1. 27, 94, 99, 103, 177, 321, 328, 338, 352, 389, 448, 551, 555, 561, 759, 990, 1036 | 2. 146, 163, 218, 236, 259, 293, 558, 651, 1098 | 3. 24, 115, 455, 531, 752, 594, 844, 875, 881, 1101 | 4. 156, 209, 446, 502, 794, 795, 798, 811, 1002, 1069 | 5. 71, 107, 173, 189, 232, 317, 379, 424, 637, 655, 660, 666, 668, 669, 670, 672, 698, 747, 748, 749, 755, 758, 800, 807, 821, 875, 915, 938, 969, 976, 1044, 1080 | 6. 229, 374, 412, 415, 488, 716, 730, 796, 813, 849, 1027, 1234, 1249. iniquo 1. 42, 184. ſupremo 1. 547. faulto 1. 805. puncto, *brevi* 4. 215
ex infinito tempore contractum bellum 2. 574
tempore, *temporis*, puncto 2. 263, 455, 1005
temporis 2. 1166
temporis 1. 559 | 3. 400, 867, 986, 988, 1086 | 4. 165,

165, 164. puncto 1. 1102
tempus 1. 460, 463, 634, 904, 1015|3. 605|5. 247, 1224 | 6. 368, 371, 565, 1190. mundi genitale 2. 1104
tempuſque 1. 1046
tendere 4. 326. curſum 5. 630
tendimus 6. 25
tendit 4. 1048|5. 482, 727
tendunt 4. 180, 613, 1197
teneant 4. 991
teneas 2. 1089
tenebant 5. 946
tenebræ 6. 489
occidit ex templo lumen, tenebræque ſequuntur 3. 416
tenebras 1. 116|3. 1099|4. 172 | 6. 250, 409
tenebraſque 1. 147|2. 58 | 3. 91 | 5. 976 | 6. 38
tenebris 2. 15, 53, 55, 57, 745, 797 | 3. 1, 77, 88, 90|4. 232, 236, 338, 349| 5. 11, 175, 777 | 6. 35, 37, 257
tenemus 3. 673 | 6. 950
tenenda, *ſing.* 6. 82
tenent 3. 925|5. 203, 1377
tenentes 5. 993 | 6. 899
tenentur 1. 330 | 3. 566, 571 | 6. 350
tener humor 1. 809
teneræ, *plur.* 2. 261
teneras 1. 180, 208, 261
teneraſcere 3. 756
tenere 1. 947 | 2. 7, 530, 582, 912 | 3. 381 | 4. 23, 584, 969, 1200 | 5. 513, 712, 762, 1127, 1311| 6. 1111
tenerent 1. 523, 683
teneret 1. 165, 240 |5. 978
teneri, *nom. ſing.* 2. 367. *verb.* 1. 1080 | 2. 405, 446, 717|3. 137 |4. 596, 648 | 6. 453, 1086
tenet 1. 509|2. 512, 1065| 3. 649, 1083, 1097 |4. 1087|5. 820| 6. 862. *impedit* 1. 1008. *intelligit* 2. 1171
tenetur 2. 583, 938|3. 324, 831 | 4. 887
humectum ſtomachi tenorem 4. 636
tenorem unum conſervant 5. 509
frons tenta minebat 6. 1193
tympana tenta ſonant palmis 2. 618
tentabant 5. 1367
tentamus, *tangimus* 4. 235
tentans 5. 658, 1066
tentante dolore 3. 148
tentantur greſſus 6. 1114
tentare 5. 1298 | 6. 1135
tentarentur morbis, periclis 5. 347
tentaret 6. 1249
tentârit, *tentaverit* 5. 780
tentârunt, *tentaverunt* tauros in mœnere belli 5. 1307
tentat dubiam mentem rationis egeſtas 5. 1210
tentata, *ſing.* 1. 538. *plur.* 531. periclo 632
tentetur 3. 313
tepefacta, *ſing.* 6. 371
tepidum manibus proponere tactum 6. 1163
terantur 1. 897
teratur 4. 179
terendo 1. 901
terebant 5. 1322
terebrare 5. 1267
teretes æſtate cicadæ folliculos linquunt 5. 801
tereti cervice repôſta 1. 36
tergemini, *ſing.* Geryonaï vis tripectora 5. 28
terget 6. 118
à tergis, *à tergo* 2. 87
tergo 4. 195 | 5. 1319 | 6. 1025
ſub tergo terraï 6. 539
terimus lapidi lapidem 1. 883
teritur 4. 1120
terminat 1. 1011
mare terras terminat omnes 1. 999
terminus 1. 78, 590 | 3. 1033|5. 91 | 6. 65. vitæ depactus, *finitus* 2. 1086
terra 1. 162, 568, 716, 777, 785, 788, 804, 868, 999, 1091, 1094|2. 603, 651, 888, 998, 1113 | 3. 174, 644, 854 | 4. 371, 378, 765, 997|5. 40, 261, 395, 435, 474, 481, 552, 761, 782, 794. *bis.* 803, 814, 820, 935, 1367 | 6. 139, 260, 476, 543, 552, 553, 554, 571. 770, 806, 819, 841, 844, 845, 861, 865, 956, 1099
terraque 1. 188, 1099 | 2. 939|3. 849 | 5. 220, 290, 535 | 6. 397, 522, 678, 884, 957
terra ſolis vapore fota 1. 1031
alma mater terra 2. 992
in terraque 1. 1058
terræ, *ſing.* 2. 1105|3. 906, 1048 | 5. 458, 496, 778, 806, 809, 833, 969, 1246| 1254, 1288, 1294 | 6. 556, 586, 591. *plur.* 2. 1108
terræque, *ſing.* 1. 770 | 3. 173| 5. 99, 246, 375 | 6. 665
terræ ſola 2. 592
terraï, *terra* 2. 1062 | 5. 236, 252, 432, 450 | 6. 534, 539, 579, 597, 652, 809. Italiæ oras 1. 722. orbem 3. 1002
terraique, *terræque* 1. 213| 5. 212
matris terraï 1. 252
terram 1. 93, 788, 840 | 2. 209, 603, 927 | 3. 661|4. 784, 1015 | 5. 69, 210, 240, 320, 402, 418, 485, 622, 752, 933, 1253, 1320, 1332, 1365 | 6. 52, 204, 535, 560, 583, 745, 837, 857, 864, 869, 872, 962. patriam 2. 641
terramque 1. 714, 784 | 2. 1084 | 5. 79, 1324 | 6. 600, 687, 831
terramve 1. 710
terram pede pellere matrem 5. 1401
terrarum 1. 718, 887, 1093| 4. 216, 414 | 5. 75, 105, 143, 204, 326, 345, 1345| 6. 566, 629. oras 2. 555. orbe 2. 543. orbem 2. 613, 657, 1055. orbes 2. 1074
terras 1. 3, 31, 279, 341, 745, 820, 869, 999 | 2. 143,

143, 212, 215, 356, 473, 608, 713, 727, 999, 1014, 1097 | 4. 200, 203, 418, 421|5. 93, 116, 215, 269, 343, 594, 649, 653, 654, 657, 681, 692, 775, 909, 978, 1091 | 6. 263, 286, 400, 445, 490, 495, 612, 634, 637, 668, 851, 852.
omniparentes, *quæ pariunt omnia* 2. 705
terras obruerent caligine 6. 633
terraſque 5. 399
terreno 1. 1085 | 2. 1113
terreſtria 2. 703 | 5. 295, 792
terreſtribus 2. 283
terribili 6. 154, 852
terrificant 4. 38
terrificas capitum quatientes numine criſtas 2. 632. undique 5. 1314
terrificet 1. 134
terrifico, *nom.* quatiunt ſonitu 6. 387
terrigenarum 5. 1410
terrigenas 5. 1426
terriloquis victus dictis 1. 104
terris 1. 64, 131, 153, 211, 840, 869, 870, 889, 1057, 1061, 1093|2. 476, 728, 939, 1110| 4. 419, 1168| 5. 447, 492, 564, 586, 699, 753, 795, 901, 914, 918, 1257 | 6. 49, 448, 588, 630, 633, 713, 788
terriſque 2. 534 | 5. 629
terrore 5. 41, 1335|6. 217, 595
falſo terrore coacti 3. 68
concidere ex animi terrore 3. 158
terrorem 1. 147| 2. 58 | 3. 91 | 6. 38
terrores 3. 16
belli terroribus addidit augmen 5. 1306
mutua inter ſe rami ſtirpeſque teruntur 5. 1099
teſtor 1. 858
teterrima, *ſing.* ſpurcities cœnum 6. 976
tetigere ſummum aleſcendi cacumen 2. 1129
tetigit 3. 1078 | 6. 929
tetra, *ſing.* abſynthi natura 2. 400. nimborum nocte coorta 4. 173 | 6. 252. *plur.* abſynthia 1. 935|4. 11, 123. cadavera 2. 415. ulcera 5. 993. Tartara 1125
tetri, *ſing.* ſanguinis 6. 1203. *plur.* 2. 421
aſpera tetri viri primordia 2. 475
tetris ulceribus 6. 1198, 1269
tetrius, *nom.* eſſet 2. 509
tetro 2. 704, 871 |3. 580| 4. 689 | 6. 21, 216, 787, 807
tetros boves Lucas anguimanos, *elephantes* 5. 1301
tetrum volvebat odorem 6. 1152
texit 6. 852
texta, *ſubſt.* 5. 95 | 6. 350. ferrea 1052
propter tenuia texta 4. 747
textaque rerum 6. 995
textile 5. 1350. tegmen 1349
textilibus in picturis jacteris 2. 35
tenuia textu 4. 732
texturæ, *ſubſt.* 1. 248 | 3. 210 | 4. 661
textura prædita rara 4. 196.
texturæ, *ſubſt. plur.* 6. 1082
texturas, *ſubſt.* rerum tenues 4. 159. diſſimiles 6. 776
thalaſſina 4. 1120
incluſa theatri mœnia 4. 79
theatris 6. 108. intenta vela 4. 74
bellum Thebanum & funera Trojæ 5. 327
Thracem 5. 30
Theſſalico concharum tincta colore 2. 500
thuricremas propter aras 2. 753
thuris glebis 3. 328
acri percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor 1. 922
tibia 4. 589 | 5. 1384
cava tibia Phrygio numero ſtimulat mentes 2. 620
tigna 2. 192, 196|5. 1266| 6. 102, 240
timefactæ religiones 2. 43
timemus 2. 55 | 3. 88 | 6. 35
timendæ, *plur.* 5. 31
timendos 3. 41
timendum 1. 112 | 3. 879
timent 3. 996 | 6. 596
timentque 3. 73
timentes mortis 6. 1237
timet 3. 993 | 6. 973
timor 5. 1179
timore 1. 107 | 3. 74 | 5. 122 | 6. 1177
timorem eſſe fontem curarum 3. 82
timores 2. 44 | 5. 47
timoris 6. 603. finem ſtatuit 24
tincta, *ſing.* 2. 500. *plur.* 735, 746, 775
tinctus candenti lumine 5. 720. ambroſia & nectare 6. 971
tinguentes 5, 1326, 1327
tingunt loca lumine 6. 172
titillare ſenſus 2. 429
nec Tityum ineunt volucres 3. 997
Tityus 3. 1005
tolerare 1. 287 | 3. 806
tolerârit, *toleraverit* 2. 1196
toleratur 5. 302
tollat 1. 702
tollebant 5. 1258
tollere 5. 560, 780|6. 469, 623, 627, 700
tollere oculos contra 1. 67
tolleret 2. 1110
tollit 2. 327 |3. 890 | 6. 689
tollitur 5. 265 | 6. 506
tollunt 2. 577 | 4. 550, 1008
tympana tenta tonant palmis 2. 618
tonat 6. 408
tondentes pabula læta 2. 317
tondentes gramina ex uno campo 2. 659
tonitralia cœli templa 1. 1098

1098
tonitru 5. 551 | 6. 112, 120
tonitru quatiuntur cærula cœli 6. 95
tonitrum auribus accipiamus 6. 163. accipimus 170
tonſaſque natantes 2. 554
tormenta ætatis 5. 318
tormentis validis 6. 328
tornata, *plur. rotunda* ſaxorum ſtructa 4. 362
torpens caſſa formidine 3. 994
torpet 3. 306
torquetur 3. 489
torreat 3. 930
torrent terra cadavera 2. 415
torrenti, *adj.* vapore 4. 1093 | 5. 340
torrentibus, *adj.* auris res exuſtæ 5. 411
torrere 5. 900
torreſcere 3. 903
nimiis torret fervoribus ætherius ſol 5. 216
torretque flagellis 3. 1032
torrida, *ſing.* tellus 5. 1219
recenti volnere tortari 3. 661
tortè, *adv. flexuoſe*, penituſque remota 4. 306
torto vertice 1. 294
trabes, *plur.* 6. 563
trabeſque, *ſing.* 2. 192, 196. *plur.* 4. 75 | 6. 109, 240
trabive 4. 298
tractabant vitam 5. 930. ære ſolum terræ 1288
tractant 4. 627
tractare 5. 951
tractari morſu ferarum 3. 902
tractata, *ſing.* 1. 943 | 4. 19, 231
tractetur 4. 1256
tractentur 2. 399
tractim 3. 529
tractu ævi 1. 1003 | 5. 1215
radentes corpori' tractum 6. 117
tractus, *plur.* flammarum 2. 207
tradatur 4. 303
tradere 5. 1186, 1443
tradit 6. 799
tradita, *plur.* 5. 859, 865
traducere 4. 1065
tradunt 2. 78, 672 | 4. 1215
trahat 6. 345
trahatur 4. 377
trahere 1. 398 | 3. 533 | 4. 143
trahier, *trahi* 6. 1188
trahit 3. 234, 363 | 4. 431 | 6. 257, 967
quocunque oculos trajecimus 4. 426
trajicere 3. 512
trajiciuntur 3. 757
è ſpeculo in ſpeculum tralucet imago 4. 309
trameat 4. 606
foraminibus in liquidis trameat ignis 6. 348
tramite prono 6. 26
tranant rapidos amnes 1. 15. foramina 4. 605
tranantibus, *tranſeuntibus* auras 4. 178
tranet 6. 1050
tranquilla, *ſing.* 1. 32 | 2. 1032 | 6. 77
tranquillo pectore 3. 294
in tam tranquillo vitam locavit è tantis fluctibus 5. 12
tranſactis 4. 1029
tranſactum 1. 461
tranſcendere fines juris 3. 60
tranſcurrere 1. 162 | 4. 193, 208
tranſeat 4. 383
transfer 1. 871
transferri 3. 516
transfertur 4. 315
tranſire 1. 202, 358, 439 | 2. 386 | 4. 153, 189, 461, 604 | 5. 228 | 6. 487, 948, 949, 989
tranſit 1. 490 | 2. 388 | 4. 148, 250, 616 | 6. 227, 228, 347
tranſmittere 6. 992
tranſmittunt valido quatientes impete campos 2. 326
tranſmutans dextera lævis 2. 487
tranſpectum, *ſubſt.* præbet apertum 4. 273
tranſpiciuntur 4. 272, 279
tranſtra disjectare ſolet magnum mare 2. 553
tranſtulerunt 3. 135
tranſverſa, *plur.* 5. 1329 | 6. 189
tranſverſis 5. 636
tranſverſo 6. 1018
tranſverſos 2. 213
tranſverſum, *nom.* 4. 424
tranſvolat auras 4. 563
tranſvolitant clauſa domorum 1. 356
τραυλίζει 4. 1157
traxere 3. 134
tremebundaque, *ſing.* 1. 96
trementes 5. 404
trementia 4. 75
tremere 3. 644 | 5. 299 | 6. 121, 594, 1188
tremeretque 3. 751
tremiſcunt 6. 547
tremit 6. 288, 543. artus 3. 488
tremor 6. 286. ignis clarus 5. 587
tremorem 6. 592
tremores 6. 546
tremoris 6. 576
tremulas 5. 993
tremulis vocibus 2. 367. artubus 3. 7. ignibus 4. 406
riſu tremulo concuſſa cachinnent 1. 918 | 2. 975
tremulo tempeſtas impete fulgit 6. 173
tremulo rareſcit ab æſtu 6. 875
tremulum 3. 302. jubar ignis 5. 696. petere à pennis auxiliatum 1039
trepidabat 6. 1278
trepidant 2. 54, 964 | 3. 87 | 6. 34, 595
trepidare 3. 1089
trepidatur 3. 597
trepides 6. 85
trepido, *nom.* belli concuſſa tumultu 3. 846. terrore repleta eſt 5. 41
tribuamus 2. 387
tribuebant 5. 1171
tribuendus 2. 973
tribui 3. 516
tribuiſſe 4. 1176
tribuit 1. 324 | 5. 869, 1194

tribuitque 1. 807
tribus 5. 881
tribus vel paullo pluribus 2. 485
tributa, *adj. ſing.* 6. 783
demtis paucis, pauciſque tributis 1. 800
tribuunt 4. 1148
tripectora tergemini vis Geryonai 5. 28
triplicem 5. 94
triplici 902
tripode ex Phœbi lauroq; profatur Pythia 1. 740 | 5. 113
triquetra, *triangularia*, foramina 4. 657
triquetris, *triangularibus*, terrarum in oris 1. 718
triſte 3. 741, 989 | 4. 638 | 6. 1182
triſtes 6. 33
triſti 3. 72
triſtia 4. 124 | 6. 780
triſtior 1. 943 | 4. 19 | 5. 347
triſtis 5. 1304
triſtiſque 3. 1010
loca nullius trita ſolo *pede* 1. 926 | 4. 2
Palladis templum Tritonidos almæ 6. 750
Triviai, *Triviæ*, virginis, *Dianæ* aram 1. 85
triviis 4. 1197
trochleas 4. 903
Trojæ funera 5. 327
Trojanis 1. 477
Trojugenas gentes 1. 466
trucidet, *extinguet*, ignem magno clamore 6. 146
trudatur 6. 434
trudere 3. 1013
trudit 4. 900 | 6. 1031
trudunt 1. 293
truduntur 4. 188
trunco, *nom.* calido viventeque 3. 654
truncos ac ramos 1. 354
truncus ademta anima, circum membriſque remotis vivit 3. 405
tuba mugit graviter depreſſo ſub murmure 4. 549
tuditantia 3. 395
tuemur 4. 338 | 5. 579
tuendi 1. 579
tuendo 4. 451
tuens 5. 34
tuentur 1. 153 | 2. 942 | 4. 333, 436, 782 | 5. 1407 | 6. 49
tuere, *à tuor* 5. 319
tueri 1. 196, 325 | 2. 5 | 4. 112, 325, 381, 1132 | 5. 1202 | 6. 1161, 1226
tuetur 5. 75
tuimur, *cernimus*, 1. 301 | 4. 225, 451 | 6. 930
tulerit 4. 685
tulit 2. 260 | 5. 834, 942 | 6. 298
tument 4. 1039
tumidos perfluctuat artus 3. 721
tumulos 5. 1374
tumultu 3. 846 | 5. 1335 | 6. 217, 365, 428, 580
plagæ ſedare tumultus 2. 955
tundier, *tundi*, 4. 932
tundimus 4. 266
tunditur 4. 1279
tunicas ponunt æſtate cicadæ 4. 56
turba 1. 1106 | 2. 550 | 4. 533 | 6. 464, 510
multa ſapientum turba putârunt 3. 98
turbæ, *ſing.* 2. 126 | 3. 941
turbabant 5. 1313
turbabat 5. 443
volgum, turbamque animantum 2. 919
turbant 2. 438
turbantia 4. 329
turbantibus 2. 1 | 5. 503
turbare 5. 1303
turbareque 6. 369
turbare fortunas timore 1. 107
in ſolis radiis turbare videntur 2. 125
turbare incertis procellis 5. 505
turbas 5. 1140
turbat 3. 38, 492
turbatur 6. 376
turbida, *ſing.* 4. 170 | 6. 375, 693. *plur.* 5. 998
turbidus amnis 1. 287. incendI ardor 6. 673
turbine 1. 274, 280, 295 | 3. 824 | 5. 218, 369, 631, 1230 | 6. 125, 394, 640. cœli 5. 623. ventorum 6. 152
turbinibus 5. 505
turbinis immanem vim promovit 6. 446
turbo verſabundus deſcendit 6. 437. rapidus 668
turgida 4. 1028
turmas 5. 1313
turmatim 2. 118
turpârunt aram ſanguine fœde 1. 86
turpes 2. 421 | 4. 1148
turpi 2. 680 | 3. 49 | 6. 1238 | 4. 1167
turpis 3. 65
turres 4. 354 | 5. 308 | 6. 239
validis ſepti turribus 5. 1439
tutrito corpore boves Lucas 5. 1301
tuſſi 4. 1160 | 6. 1187
per quæ poſſent vitam conſiſtere tutam 6. 10
tutata, *ſing.* 5. 857, 861
tutelæ, *ſing.* 5. 859, 865
tutentur 5. 234
tutidantia, *tundentia*, corpora, *atom.* 2. 1142
tympana tenta tonant palmis 2. 618
Tyndaridem 1. 466
Tyndaridis 1. 474
Tyria Sidone 6. 584
Tyrrhena retrò volventem carmina fruſtra 6. 380

V.

Vacabant armis 5. 1348
inane vacanſque 1. 335, 445
vacaret 1. 521
vacat 1. 508 | 6. 1028
vaceſit 6. 1003, 1015
vacet 2. 1052
vacillans 4. 1117 | 5. 1095 | 6. 553
vacillant omnia tecta 6. 574
crura vacillanti præpediuntur 3. 478
ſub pedibus tellus cum tota vacillat 5. 1235
tabi nimborum arbuſta

vacillent 1. 806
vacuas aures mihi adhibe 1. 45
inanitúſque locus magis, ac vacuatus 6. 1023
vacui, *ſubſt.* 1. 368
vacuum, *ſubſt.* 1. 394, 395, 440, 510, 527 | 2. 150, 157|6. 1005, 1012, 1017, 1039. inane 1. 524 | 2. 202, 226 | 6. 838
vacuum pectus curaque ſolutum 2. 45
vada 1. 201. lethi 5. 1231
vadimonia 4. 1116
vagantur 2. 82, 104, 108 | 3. 448 | 4. 793
vagari 1. 1060 | 2. 41 | 3. 628 | 4. 50, 126, 130, 728
vagaris avius à vera longè ratione 2. 81. animi incerto fluitans errore 3. 1065
mors immatura vagatur 5. 22
vageque, *adv.* deerrârunt 3. 872
lauricomos per montes flamma vagetur 6. 151
vagitibus ægris miſtos ploratus 2. 579
vagituque locum lugubri complet 5. 227
vagitum Jovis 2. 634
miſcetur funere vagor, *vagitus infantum*, 2. 576
vagos imbres 6. 611
vagus 4. 1064
valeſcat 1. 941 | 4. 17
valetudo 3. 103
hydra venenatis vallata colubris 5. 27
vallibus 4. 549
vallo eburno munitur India 2. 538
vanum & delirum 1. 699
vanus error 1. 1067
vapor 2. 149 | 3. 234 | 4. 83, 201|5. 384, 814. ſolis 4. 186 | 6. 235
vaporant 5. 1130
vapore 1. 492|3. 234, 433| 5. 595, 1101 | 6. 219, 870, 903. torrenti 5. 340. ſolis 5. 796 | 6. 965
vapore ſolis fota terra 1. 1031
vaporem 1. 664 | 3. 216, 340|4. 54|5. 568|6. 948, 986
vapores 1. 568 | 5. 237, 1094
vapori 6. 858
vaporis 2. 843 | 3. 127 | 5. 491, 598|5. 842. corpuſcula 2. 152. corpora 4. 869. elementa 6. 311. ſemina 270, 274, 883
vapoſque 6. 952
vapulet 4. 937
multimodis varians 6. 994
variantque 2. 758 | 4. 652
variante loquela cœperit inter ſe veſci, *uti*, 5. 72
variantes tactus 2. 815. formas 5. 721
variantia, *diverſitas*, rerum 1. 654 | 3. 319
variantibu', *variantibus*, formis 5. 823
variantis acervi 1. 775
variare 2. 479, 483, 490, 493 | 3. 374 | 4. 661
variata, *plur.* 2. 335
varient 2. 242
vas 3. 441, 554, 949|1022| 6. 16, 554
vaſe 3. 794 | 5. 138
vaſis, *plur.* 3. 435 | 6. 230
rareque-facit lateramina vaſis 6. 232
vaſta, *ſing.* 1. 723. *plur.* 5. 1289 | 6. 1223
vaſtæque, *plur.* 5. 203
vaſtaſque, *nom.* 1. 116 | 6. 551
vaſtavitque vias 6. 1138
vaſteque profundum 1. 955
vaſtis Ætnæ fornacibus flamma efflet 6. 681
immani & vaſto reſpectat hiatu 5. 376
vatum terriloquis victus dictis 1. 103. relligionibus atque minis 110
gravis imber, & uber 6. 289
ubera lactis 1. 886|2. 370
ubera mammarum lactantia 5. 883
uberibus, *ſubſt.* manat diſtentis candens lacteus humor 1. 260
uberibus flent omnia guttis 1. 350
udo 6. 465
vehemens 3. 481 | 6. 516
vehementer 2. 1022|4. 33, 821 | 6. 516
vehementi 3. 153 | 6. 310
vehementius, *adv.* 6. 337
vehimur 4. 388
vela, *nom.* lutea, ruſſaque 4. 73
vela pennarum remittunt aves 6. 743
velaque 6. 1031
velamina capitis quaſſans 4. 591
velârint, *velaverint*, 1. 929| 4. 5
velata, *plur.* colore 2. 796
velatum vertier ad lapidem 5. 1197
velis, *nom.* ventoque 4. 895
veliſque, *nom.* volamus 4. 391
velivolis mare florebat navibu' pandis 5. 1441
vellera 6. 503
velocibus 6. 688
venæ, *plur.* 2. 668, 1148 | 6. 1068
venantum 4. 988
venarier, *venari*, fovea atq; igni prius eſt ortum 5. 1249
venas 1. 860, 864 | 3. 124, 218, 476, 565, 691 | 4. 867, 952|6. 946. vitales 2. 1118. auri argentique 6. 808
in venas cibus diditur, *diſtribuitur*, 2. 1124, 1135
venena 1. 760
venenatis hydra vallata colubris 5. 27
venenet ſpatium cœli 6. 820
veneni 6. 827
veneno 3. 500 | 4. 689 | 6. 709, 822
venentur 3. 727
venenum 5. 898, 1007| 6. 974. acre 4. 641, 644
Venere 4. 1065, 1229 | 5. 895, 1455
Venerem 4. 1151, 1265

Veneres 4. 1179
res per Veneris 2. 173
Veneris 3. 777 | 4. 1046, 1053, 1067, 1107, 1122, 1142, 1166, 1199, 1209, 1242, 1254, 1273 | 5. 736
genitales Veneris res 2. 473
per Veneris res convenien-do 2. 922
Veneris res 5. 846
privatæ Veneris connu-bia 5. 1011
venis 1. 867 | 2. 904 | 3. 443 | 5. 810, 1254
venti, *ſing.* 1. 272| 3. 127, 247, 270|4. 262|5. 1225| 6. 123, 136, 280, 294, 299, 309, 318, 430, 435, 508, 509, 517, 559, 591. *plur.* 1. 6, 278, 291, 296| 2. 765 | 3. 19 | 4. 445|5. 255, 267, 389, 674, 1191| 6. 114, 131, 189, 195, 221, 462, 504, 528, 567, 623, 630
venti vortex 6. 442
ventique, *plur.* 5. 743 | 6. 292, 359
venti, *oſtentationis*, 3. 46
ventigeni crateres 6. 701
ventis 2. 1|3. 508|4. 965 | 5. 645, 780 | 6. 97, 192, 259, 268, 366, 377, 442, 512, 536, 726, 1109
ventis ne verba profun-dam, tu fac 4. 929
ventiſque 6. 456
vento 4. 899, 1089
ventorum 3. 493 | 5. 218, 1229|6. 152. verbera 5. 955
ventos 1. 763 | 5. 1085
ventos pedibus petebant 5. 1330
ventoſa magis cervorum frigida mens eſt 3. 300
ventoſa loca 6. 467
ventres 5. 1323
ventum 6. 1169
ventus 3. 129, 283, 287|4. 260, 899 | 6. 157, 174, 210, 214, 273, 556, 577, 684, 685, 1031
Venus 1. 229 | 4. 1052, 1078, 1095, 1101, 1217, 1271|5. 736, 960, 1016. alma 1. 2
ſpoliis vepres volitanti-bus auctas 4. 60
ver 5. 736
vera viaï amittunt, ardua dum metuunt 1. 644
veratrum venenum 4. 644
verba 1. 825, 911 |2. 689| 4. 558, 562, 583, 618
verbaque 4. 537
ventis verba profundam 4. 929
verbera, *nom.* 3. 1030. ven-torum 5. 955
verberat vis venti 1. 272. ventus 4. 260. aër 936. circumpoſitus aër 6. 1026. annellum abditus aër 1037
verberet 4. 265
verberibus 5. 486. radio-rum 5. 1103
chartas volantes verberi-bus venti verſant 6. 114
verbi cauſa 3. 423
verbi imagine, *eccho*, 4. 571
verbis 1. 139, 198, 824, 833, 871|2. 688| 3. 964| 4. 571 | 5. 3, 164, 264, 734, 1167
inverſis ſub verbis lati-tantia 1. 643
verbone 4. 786
verborum 4. 514, 553, 565, 578
verear 1. 415
vereor 1. 81
vergebant ſibi venenum imprudentes 5. 1008
in terras ſolis vergitur ardor 2. 212
veridicis 6. 23
veridico ex ore profudit 6. 6
tempora ſe Veris florentia pandunt 6. 358
vermes 2. 870
vermes expirant cadavera rancenti jam viſcere 3. 719
vermeſque 2. 927
vermibus 3. 723
vermiculorum 3. 727
vermiculos 2. 898
vermina ſæva 5. 995
verna diei ſpecies 1. 10
verno tempore 5. 800
vernum tempus 6. 368
verrentes æquora venti 5. 267, 389
venti verrentes æquora ponti 6. 624
vis violenti per mare ven-ti Endoperatorem claſ-ſis ſuper æquora verrit 5. 1226
venti verrunt nubila cœli 1. 280
verſa, *plur.* 5. 279
verſaque, *ſing.* 5. 1293
verſabundaque vis 6. 581
verſabundus turbo 6. 437
verſamur 3. 1093|4. 224 | 6. 929
verſandoque 5. 721
verſant 6. 114
verſanti turbine nubem cogit 6. 125
verſantur 2. 50
verſare 3. 165 | 5. 517
verſarent 6. 1179
verſari, *circumvolvi*, 4. 402| 5. 719
verſat 2. 881 | 5. 524
Mundi magnum & verſa-tile templum 5. 1435
verſatur 2. 112 | 6. 276
verſatus 6. 174
verſent 5. 478
verſet 5. 1209
verſibus 1. 25, 138, 417, 500, 823. 948 | 2. 687, 1012 | 3. 36|4. 24. æter-nis 1. 122. Latinis 138. ſuaviloquis 2. 529. ſua-vidicis 4. 181, 907. po-litis 6. 82
verſus, *ſubſt. plur.* 1. 825 | 2. 689
vertat 5. 616
fœcundas vertentes vome-re glebas 1. 212 | 5. 211
vertere, *præter* 5. 1356
vertere vitæ rationes 1. 106
vertere in utilitatem 6. 1169
vertere 1. 783|2. 307, 873| 4. 136| 5. 338, 829, 913
verterit 6. 87, 383
verti, *inf.* 2. 744|4. 404|5. 504, 1183, 1437
vertice 1. 294 | 2. 210 | 3. 1014 |

1014 | 6. 466, 750
vertier, *verti*, 1.711|2.926| 6. 290
velatum vertier ad lapidem 5. 1198
vertimus 4. 243
vertit 2. 879 | 5. 723
vertitur 2. 766 | 3. 591|5. 511
vertunt 2. 874, 875 | 4. 1123
vertuntur 5, 473
verum, *nom.* 1. 410|4.210, 502, 705 | 5. 713
veruti *teli*, curſus 4. 411
veſci, *verb.* è terra mortalia ſæcla 1. 1091
veſci vitalibus auris 5. 855
veſci, *uti*, variante loquela inter ſe 5. 73
veſcitur 2. 1126
Veſco, *edaci*, ſale ſaxa pereſa 1. 327
montem Veſevum 6. 747
plena animæ veſicula 6. 129
veſte 1. 36|4. 1124|5. 672, 1426
veſtem 4. 148, 153, 1011| 5. 814 | 6. 113
veſtemque 3. 613|4. 1030
vietam aranei veſtem 3. 387
lubrica ſerpens exuit in ſpinis veſtem 4. 59
veſtes 1. 306|5. 232, 1427| 6. 470, 617. barbaricæ 2. 499
veſtigia 1. 403, 407 | 2. 123, 356|3. 4, 310, 321, 390, 529, 673 1133 | 4. 58, 366, 709, 991|5. 56, 737, 1260, 1445| 6. 421, 747
veſtigia retro inſtituit 4. 474
veſtire 5. 952
veſtis 2. 51 | 4. 1120 | 5. 1349, 1417
Juventas veſtit molli lanugine malas 5. 887
vetere 2. 252
veterem 4. 67
veteres 2. 600 | 4. 55 | 5. 172, 406 934
veterino ſemine 5. 863, 888
vetus gloria 6. 8
vetuſta, *ſing.* 5. 161. *plur.* 1083
cedit vetuſtas extruſa rerum novitate 3. 977
vetuſtas anteacta 3. 985. matura admonuit 1052
vetuſtate 1. 226 | 6. 552
vetuſtatem ex oculis ſubducere 2. 69
vetuſto ætatis ſpatio deſeſſa 2. 1172 | 3. 775
mulier ſpatio deſeſſa vetuſto 5. 835
vexamine Mundi magno 5. 341
vexant violento turbine flabra ventorum 5. 318
vexanti turbine raptant 1. 280
vexantur percita plagis 1. 1024
vexare 3. 83 | 5. 164
vexaret 5. 1179
vexari 2. 3
vexat montes ſupremos ſylviſragis flabris 1. 276
vexata per ævum innumerabilibus plagis 1. 635
vexata navigia 6. 429
vi 1. 13, 130, 220, 569, 729, 856, 1077 | 2. 63, 185, 196, 198, 289, 328, 549, 963|3. 29, 160, 344, 486, 828| 4. 127 | 5. 78, 207, 253, 373, 1144, 1149, 1177 | 6. 30, 243, 319, 379, 508, 517, 540, 755
vique 6. 734
ſine vi ſubigente, *impellente*, 2. 193
via 3. 736|4. 1265| 5. 103, 273 | 6. 638, 1145
viæ, *plur.* 2. 1019 | 4. 661
viaï, *via* 1. 407, 1040 | 2. 249 | 3. 497 | 4. 824| 5. 738, 1123
amittunt vera viaï 1. 660
prima viaï 1. 1068
cuncta viaï, *cunctas vias* 5. 738
viam 2. 129| 3. 1042 | 5. 521, 712 |6. 26, 199, 548, 1262. vitæ 2. 10
viamque 1. 82
viarum 1. 957| 2. 626 | 5. 1205 | 6. 331, 993
ſtrata viarum 1. 316 | 4. 417
viarum flexus 3. 586
clauſa viarum 4. 616
recta viarum oſtia 4. 91
vias 1. 374|2. 406, 725| 4. 973|5. 442, 1447|6. 625, 1048, 1138. lethi 2.916. oculorum 4. 345, 352
viaſque 4. 654, 946|6. 983, 1265
lingua vibrante 3. 657
vicina, *plur.* 1. 897|6. 458, 1017
vicinum 4. 931
victa, *ſing.* 2. 605|5. 1270. *plur.* 1. 856|5. 110, 1103
victæ, *plur.* 1. 1081
victor 1. 76
victoria 1. 80
victos 5. 1320
victoſque 5. 1049
victu 4. 634, 1142, 1251
de victu certant 5. 1081
victum, *ſubſt.* 1. 592 | 5. 802, 1079, 1104 | 6. 9
victus, *adj.* 1. 104, 618 | 3. 1010 | 5. 344
viduata, *plur.* manuum 5. 878
vietam veſtem 3. 386
vigeant 3. 259, 284
vigeat 5. 533
vigebant 5. 1106, 1111, 1403
vigebat 5. 1397
vigente mente 1. 924
herbæ rore vigente 2. 361
vigere 4. 1149 | 5. 306, 1297
vigeret 4. 31 | 5. 1056
reſerata viget genitalis aura FavonI 1. 11
lætitia viget animus 3. 151
vigilamus 4. 763
vigilans ſtertis 3. 1061
vigilante animo 5. 1169
vigilantes 4. 976
vigilantibus 1. 133|4. 37 | 5. 1404
vigilare 1. 143 | 4. 457, 1173
vigilat 4. 762
vigiles, *nom.* 5. 1407, 1435

viis *6.* 1221
viis oris expletis 4. 536
viis directis 4. 613
tetigit limina villæ 3. 1078
villam 3. 1076
vim 1. 287| 4. 497| 5. 416, 1032 | *6.* 180, 446, 819, 915, 953, 999. cupidam equorum 2. 265
vina 1. 391 | *6.* 230
vincam conſurgere *6.* 497
vincat 4. 1112
vincebant 5. 967
vincendi 5. 1346 | *6.* 47
vincere 2. 954, 955 | 3. 961 | 4. 483. verbis 5. 734
vincere poſſis interiiſſe *6.* 708
vinci cernis lapides ab ævo 5. 307
vincla *6.* 355, 915, 1069
vinclis 4. 1195 | 5. 874, 1311
vinclum 3. 598
vinco fieri 2. 747
vinctaque, *plur.* 5. 840
vincti, *plur.* fœdere 3. 417
vinctos 4. 1200
vincula amicitiaï 3. 83
vincunt 1. 487
vindicat 3. 894
vinetaque læta 2. 1157. collibus 5. 1371
vini 3. 475, 481 | *6.* 234, 805
vinxit 4. 1195
violare 4. 138, 465, 508| 5. 1019
violari *6.* 70
violârint, *violaverint*, 2. 614
violat 3. 21 | 5. 1154
violenta vis leonum 3. 297. viri vis 5. 962
violenti 2. 621 | 4. 1109 | 5. 1225
violenta 3. 741, 481
violentis 5. 504, 1269
violento 3. 824 | 5. 218, 369, 1230 | *6.* 419
vir 4. 818, 1275
virentes campos 1. 19
vires, *nom.* 1. 577| 2. 134, 877, 1130, 1161| 3. 598| 4. 866, 986, 1114| 5. 315, 380, 410, 625, 884, 1016, 1216, 1239| *6.* 341, 1154, 1202
vireſque, *nom.* 2. 557 | 5. 111
vireſcat de nihilo renata copia rerum 1. 675
vireſcere 1. 758
vireſcunt 1. 253
virgineos comtus 1. 88
Triviaï virginis 1. 85
virgulta 5. 933, 1365
virgultaque 5. 788
viri 3. 372| 4. 1186, 1263| 5. 621, 962
tetri viri 2. 475
viribus 1. 288, 970| 2. 273, 1120 | 3. 450, 452, 493, 784| 4. 540, 1147| 5. 817, 1097, 1110, 1173, 1176, 1269 | *6.* 558. obtuſis 3. 453
viridantes 2. 33 | 5. 1395
viridanti colore 5. 873
viridemque 5. 781
virides ſaltus 2. 355. ſmaragdos 804
viridi colle 2. 322. cum luce Smaragdi 4. 1119| 5. 949
ferro privati parte virili *6.* 1207
virile 4. 1202 | 5. 1355
viritim 2. 1170
viro 1. 730 | 5. 1010
viro 2. 852 | *6.* 29
prima virorum, *primi viri* 1. 87
viros 5. 999, 1353
virtus 1. 141| 5. 856, 861
virtute 2. 641 | 5. 964
virtutem animi acrem irritat 1. 71
virum, *ſing.* *6.* 5. *virorum*, 1. 96, 729 | 2. 328 | 4. 1225 | 5. 312, 329, 997| *6.* 241, 722, 1107
virus 1. 720 | *6.* 635
virus aquarum percolatur 5. 270
vis, *nom. ſing.* 1. 73, 223, 239, 244, 248, 272, 486, 725, 1050 | 2. 215, 277, 303, 306, 540, 544| 3. 8, 171, 272, 278, 280, 297, 398, 451, 475, 491, 498, 582, 637, 638, 645, 747, 763, 765, 772, 791, 827| 4. 327, 425, 492, 669, 886, 915, 1034, 1165| 5. 28, 135, 185, 208, 398, 414, 558, 561, 564, 773, 879, 962, 1151, 1225, 1232, 1285 | *6.* 70, 127, 136, 144, 237, 280, 294, 298, 299, 308, 309, 314, 318, 324, 327, 353, 430, 436, 509, 529, 549, 559, 577, 581, 591, 602, 664, 693, 758, 802, 815, 824, 830, 889, 916, 955, 1090, 1096, 1126, 1150, 1222, 1280. *plur.* 3. 265
fortis equi vis 3. 8
promiſſa canum vis 4. 685
fida canum vis *6.* 1220
viſque, *nom.* 2. 1071
vis multas poſſidet 2. 586
turbida vis animaï *6.* 693
viſat 1. 116
viſcera 2. 668, 963| 3. 218, 249, 273, 301, 337, 376, 565, 691 | 5. 926, 991
viſcere 3. 267, 719
viſceribus 1. 837 | 2. 904
viſceris 5. 901
viſcus 1. 837
fugitabant viſere ad ægros *6.* 1236
viſitque exortum lumina ſolis 1. 5
viſu, *viſui*, 5. 102
viſu acria, *oculis aſperiora*, 4. 713
viſum, *ſubſt.* 4. 106, 291| *6.* 165
viſumque, *ſubſt.* 4. 234, 695, 733 | *6.* 923. laceſſant 4. 218, 733
viſus, *ſubſt. ſing.* 4. 275. *plur.* avidos in te paſcit 1. 37
vita 1. 63, 810 | 2. 53 | 3. 66, 121, 128, 333, 403, 408, 421, 890, 948, 971, 981, 992, 995, 1008, 1027, 1036, 1059| 4. 509, 510, 1253| 5. 16, 39, 64, 175, 179, 228, 351, 885, 995| *6.* 78, 1209. vomenda 828
vitaque 3. 558, 954, 984
ex uſu, vitaque reperta 4. 850
vitabant 5. 967
vitæ 1. 106, 228| 2. 15, 172| 3. 2,

3. 2, 63, 79, 254, 546, 591, 681, 861, 912, 956, 1055, 1091| 4. 1179 | 5. 9, 21, 180, 987, 1150, 1448 | 6. 4, 825. viam 2. 10. regimen 3. 95
vitæ depactus, *fixus* terminus 2. 1086
plenus vitæ conviva 3. 951
vitaï, *vita* 3. 397, 943, 969, 1020, 1090, 1097, 1106| 5. 209, 225|6. 774, 1151, 1237. copia 814
vitaï clauſtra reſolvat 1. 416
quaſi curſores vitaï lampada tradunt 2. 78
reddita vitaï mors, *mors cum vita commutata* 4. 765
vitaï pauſa, *vitæ ceſſatio* interjecta eſt 3. 872
vitalem 2. 889| 3. 100, 216, 526. ſenſum 635. voltum 655
vitales 2. 716, 940|3. 346, 406, 559 | 6. 1225. motus 2. 947. venas 1118
vitales animæ nodos è corpore ſolvit 2. 949
vitali 2. 914 | 5. 126
vitalia 6. 771, 1092. rerum 2. 575
vitalibus 3. 576 | 5. 855
vitalis motus 2. 954. ventus 3. 129
vitaliter animata 5. 146
vitam 2. 960, 996 | 3. 38, 42, 171, 257, 323, 398, 469, 549, 769, 882, 1070, 1100|4. 829, 1275|5. 11, 170, 930, 1116, 1121, 1153, 1174, 1423, 1433| 6. 3, 10, 1196, 1222
vitam edere, *mori*, 6. 1256
vitamque 1. 196, 579 | 3. 932 |5. 802, 1079, 1104. ſerenam 2. 1093
vitanda, *plur.* 6. 779
vitandi 5. 43
vitautque 4. 325
vitârat 6. 1197
vitare 2. 558, 916|3. 86|4. 512, 844, 1139 | 5. 842, 955 | 6. 408
vitareque 4. 822
vitat 4. 1066
vitia 4. 1145
vitiata, *ſing.* animi poteſtas 3. 674
vitigeni liquoris laticem 5. 15
vitigeni latices 6. 1070
vitiis 3. 733
vitio 6. 17, 1068. vertere 5. 1356
vitium 4. 387, 827 | 6. 16
vitri 4. 606
vitroque 6. 990
vituli, *plur.* 4. 57
vitulo 5. 1033
vitulorum 2. 364
vitulus 2. 352
viva, *plur.* 2. 878, 963 | 5. 39, 989, 991 | 6. 887
vivam, *nom.* 2. 617
vivant labentes ætheris ignes 1. 1033
vivata, *vivida*, poteſtas 3. 410, 557, 680
vivebant 6. 1207
vivendo 1. 203 | 3. 961, 1094, 1103
viventeque 3. 554
vivere 1. 203| 3. 102, 511, 684, 786 | 4. 1159| 5. 17, 130, 870, 959, 1117
viveſcit 4. 1061, 1131
vivi, *verb.* 5. 18
vivida vis animi 1. 73. tellus 179
vivit 3. 303, 406| 5. 539
vivo, *nom.* 2. 702| 3. 1059
viva videns vivo ſepeliri viſcera buſto 5. 991
ex vivo Centauri, *ex vivente Centauro*, 4. 743
vivos 2. 870 | 4. 42
vivum 4. 771
vivunt 2. 75, 663|3. 50
vivus 3. 892, 899
viximus 4. 1166
ulcera tetra 5. 993
ulceribus 6. 1146, 1164, 1198, 1269
ulciſci 5. 1148
ulcus 4. 1061
umbra 4. 365, 374, 381, 383 | 6. 783
umbram 4. 370, 541. ducere latè 140
umbrantes floribus Matrem 2. 628
umbras 3. 305|4. 42, 342, 379 | 5. 763, 787
umbris 5. 640, 972 | 6. 864
flexis mucronibus unca 2. 427
uncis unguibus 5. 1321
unciſque 5. 31
unco ſæpe labro calamos percurrit hiantes 4. 592| 5. 1406
uncus aratri ferreus vomer occultè decreſcit 1. 314
undæ, *plur.* 1. 375, 381| 3. 493
undas 1. 1084 | 3. 841 | 4. 423 |5. 273|6. 256, 403, 434, 638, 717, 881, 891, 894, 1171. aërias ſol diverberat 2. 151
undis 1. 289, 720, 721, 1030 | 4. 220, 434, *bis* 439 | 5. 223, 375, 1003| 6. 436, 622, 728, 925, 1075. mollibus 2. 375
unguenta 4. 1118, 1125
unguenti ſpiritus 3. 223
unguentum 6. 974
ungues 3. 527 | 5. 1282
ungueſque 5. 1037
unguibus 5. 32, 1036, 1321
unguiculoſque 6. 947
unguit 4. 1172
ungula ferarum fiſſa 4. 685
uniter 3. 851| 5. 538, 556, 559
uniter apti, *compacti in unum quid*, 3. 851, 858
univerſum, *adj.* 4. 263
ſedare vocabant 5. 943
vocabula 5. 1041
vocamen 2. 656
vocamus 1. 370, 427, 440, 508, 1073 | 3. 94, 140|4. 34
vocant 6. 908
vocantes 2. 318
vocantur 6. 740
vocare 1. 54, 459, 482 | 2. 654 | 4. 715 | 5. 1085
vocat 5. 525
voce 1. 913 | 3. 966 | 4. 550, 580, 715 | 5. 1057, 1089 | 6. 1243
vocem 2. 833 | 3. 944 | 4. 529, 544, 563

vocemque, *nom.* 3. 156
voces, *nom.* 1. 302, 355, 491 | 2. 330|3. 157, 168| 4. 222, 537, 551, 569, 581, 601, 615, 1217 | 5. 338, 1059, 1080, 1087, 1378, 1405 | 6. 228, 951
voceſque, *nom.* 4. 989 | 5. 1172
vocibus 2. 367| 4. 611 | 5. 994, 1021, 1043, 1045, 1065. liquidis 2. 145
vociferantur carmina 1. 733. æra clauſtris reſtantia 2. 450
ratio tua cœpit vociferari 3. 14
res ipſa vociferatur 2. 1050
vocis 3. 495 | 5. 1054, 1069|6. 1146. aſperitas 4. 561
vocitamus 6. 297
vocitant 2. 611
vocum 4. 572. primordia *atom.* 534
volabant 5. 490
volamus velis 4. 391
volando 6. 304, 450
volans 3. 783 | 6. 86, 382
volantes 2. 206, 821 | 3. 387 | 4. 1004 | 5. 254, 1190 | 6. 96, 103, 113, 483, 611, 742, 833
volantum, *avium*, corpora 2. 1082
volare 1. 971 | 4. 140 | 6. 1094. in cœli templa 1. 1063
volarent 4. 843. corpora 6. 485
volat 6. 327, 333
volatile telum 1. 969
volebant 5. 1246
voles 2. 490
volgata, *volitantia* per malos vela 4. 75
magnum volgata per ævum 5. 428
volgi, *vulgi*, 1. 316|2. 622| 5. 1138
volgivaga 4. 1064
volgivago, *vulgivago* more ferarum vitam tractabant 5. 930
volgo, *vulgo*, *adv.* 1.239|2. 215, 337, 723 | 3. 267 | 4. 73, 86, 587, 704 | 6. 521
volgum turbamque animantum 2. 919
volgus, *vulgus*, 1. 944 | 4. 20
volitant 3. 732 | 4. 36, 86
volitantibus ſpoliis vepres auctas 4. 60
volitare 1. 951 | 2. 380| 4. 42, 222
volitent 2. 1054 | 3. 33| 4. 28
volnera 4. 1063 | 5. 996, 1196, 1302. vitæ 3. 63
volnera vaſta ferebant 5. 1289
volnere recenti tortari 3. 661 | 4. 1113
dabant in terram volnere victos 5. 1320
volnere violento demit honorem imaginibus 6. 419
volneribus 5. 1335
volnus 4. 844, 1042
æternum ſub pectore volnus 2. 638
volta, *vultus*, 4. 1206
voltum 3. 164, 655
volturiique, *vultureſque* cadaveribus ducuntur 4. 684
voltus 3. 468, 594 | 4. 1217
voltus furioſus & acer 6. 1182
volvatur 5. 976
volvat ſe fluctus odorum 4. 679
volubilibus figuris creata 3. 191
volubilis procurſus 2. 454
volucremque, *adj.* ſoporem 4. 996
volucres, *ſubſt.* 2. 144 | 3. 893, 997, 1006|4. 1001, 1290 | 5. 32, 799, 823, 1077. variæ 2. 344
volucri, *adj.* lumine loca tingunt 6. 172
volucris, *adj.* 4. 204
volvebat tetrum odorem 6. 1152
volvenda, *ſing.* glans plumbea 6. 178. *plur.* ſidera Mundi 5. 515
volvenda ætas 5. 1275
volventem 6. 380
volventes flumina fontes 2. 590| 6. 344. ſolis per cœlum luſtra 5. 929
volvere curarum in pectore fluctus 6. 33, 540
volvere irarum fluctus 6. 73
volvere vitalis aëris auras 6. 1226
volverunt, *à volvo*, 5. 1346
volvi 3. 77 | 5. 82, 1188
volvier 5. 715
volvit 6. 691. aëra 4. 287
volvitur 3. 1015 | 6. 371, 393
voluntas 2. 257, 261, 276 3. 46, 175 | 4. 881, 981, 1039
ex animi voluntate procedere 2. 270
voluntatem noſtram ſimulacra tuentur 4. 782
voluptas 1. 1, 141 | 2. 3, 258, 965 | 3. 28, 251, 1094|4. 631, 633, 1068, 1074, 1078, 1194, 1201, 1256 | 5. 179, 1432 | 6. 93, 388
dîa, *divina* voluptas dux vitæ 2. 172
voluptatem 2. 967. liquidam, puramque 3. 40| 4. 150
voluptatis 4. 1107
volutent 3. 241
volvunt 5. 522, 643
vomenda, *ſing.* vita 6. 828
uncus aratri ferreus occultè decreſcit vomer in arvis 1. 315
vomere, *nom.* 1. 212 | 5. 211
ſurſus vorſus 2. 188
quoque vorſus 2. 1052
vortex 6. 276. igneus 297. venti 443
votis nectere vota 2. 1201
votis adit Divûm pacem, ac prece quæſit 5. 1228
vox 4. 536, 558, 566, 569, 603, 607, 617, 694, 703, 704, 796 | 5. 1056 | 6. 1243

vox in aures inſinuata 4. 527
vox præterradit fauces 4. 531
urbe 6. 1276
urbem 3. 1080 | 6. 1138, 1257
urbes 1. 256 | 2. 607, 624 | 5. 341, 413, 1107, 1161, 1236 | 4. 586, 589, 595
urbis 4. 354
urere 4. 872 | 5. 900
urgere 6. 191
urgerive 3. 906
urgeris 3. 1064
urget 3. 995 | 6. 480, 511, 557
urive 3. 900
urit corpore ſerpens ignis 6. 660
uritur 6. 150
uſi, *plur.* 5. 1045
uſu 4. 850
uſu, *uſui*, datur 3. 984
uſum, *ſubſt.* 4. 833
uſurpare 1. 55
uſurpare oculis frigora, *cernere*, 1. 302
uſurpare ſenſibus 4. 972
uſus, *ſubſt. plur.* 4. 839 | 5. 1286, 1450 | 6. 9. *opus* 1. 185, 220 | 4. 829
quod foret uſus, *opus*, 5. 842
non eſt ut, *non eſt cauſa cur*, 2. 495
eſt ut, *eſt ratio cur*, 3. 738
ut ſi, *quaſi*, 4. 991 | 6. 151, 759
utare 1. 871
ut eſt oris extremis cunq; notata, *utcunque*, 5. 583
utendi 4. 840, 849
uteri, *plur.* 5. 806
utile 1. 332 | 3. 735
utilis 3. 208
utilitas expreſſit nomina rerum 5. 1028
ex utilitate ſua commendata 5. 858
utilitatem 4. 25 | 5. 871 | 6. 893
vertere in utilitatem 6. 1169
utilitatis 4. 852, 855 | 5. 868, 1047
utantur 4. 1098
uvas autumno fundi ſudante videmus 1. 176
fluctifrago ſuſpenſæ in littore veſtes uveſcunt 1. 307
vulnere 1. 35
vulpes, *plur.* 5. 861
dolu' vulpibus & fuga cervis à patribus datur 3. 742
vultu 5. 839 | 6. 405, 407
vultuque 3. 294, 467
vultus 4. 1027
altitonans Vulturnus 5. 744
uxor optuma 3. 907
uxores 4. 1232, 1249, 1261
uxoribus 4. 1263

Z.

Zephyri, *plur.* 5. 1381
pennatus Zephyrus Veneris prænuntius 5. 737

FINIS.

523620

BIBLIOTECA NAZIONALE V. E. III. R. GAB. NAPOLI

523620

Digitized by Google

200.